IZVESTJA

muzejskega društva za Kranjsko.

Uredil

Anton Koblar,

društveni tajnik.

Izdalo in založilo »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Letnik VIII.

V Ljubljani 1898.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

IZVESTJA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik VIII. — Sešitek I.

V Ljubljani 1898.

Založba »Muzejsko društvo za Kranjsko«.
Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

lačajo **3** gld. na leto, dobé »Izvestja« in
niku samih »Izvestij« je cena **2** gld.

Vsebina 1. sešitka.

Stran

Mali zapiski.

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII. **1898.** **Sešitek 1.**

K petdesetletnici slovenske narodne zavednosti.

V spomin na l. 1848.*) spisal **Anton Globočnik pl. Sorodolski.**

Pred letom 1848. se Slovenci še niso zavedali svoje slovenske narodnosti. Prešeren in drugi možje, ki so pred l. 1848. kaj pisali v slovenskem jeziku, so se čutili Kranjce, Štajarce itd., in tudi Bleiweis je bil le bolj kranjskega mišljenja, ko je l. 1843. začel izdajati »Novice«.

Prvi Kranjci, ki so se smatrali Slovence in Slovane, so bili nekateri kranjski dijaki, ki so prišli začetkom petega desetletja iz Karlovca na ljubljanski licej. Ti mladeniči so bili na Hrvatskem priče, ko se je začelo vsled groznega madjarovanja razvijati ilirstvo po Gajevih »Novinah« in »Danici« tudi v javnem življenju.

Trojica teh s Hrvatskega došlih slovenskih dijakov, ki so vsi pozneje vstopili v ljubljansko bogoslovno semenišče, je začela vplivati na svoje sošolce in znance v narodnem smislu. Najodločnejši med njimi je bil Jeran. Na ta način sem se tudi jaz navzel tega novega duha. Stanovala sva namreč z Luko Jeranom kot dijaka skupaj jedno leto (1841/2). Že v prvih tednih me je vnel za narodno stvar in me »pohrvatil«, ali »kroatisch zugeschnitten«, kakor mi je profesor Martinak rekel, ko sem se začel podpisovati s »č« namesto s »zh« li »tsch«.

*) Po mojih poročilih sta nekaj teh podatkov že obelodanila gg. pih in Vencajz. Pisatelj.

Jeran je kot bogoslovec vplival tudi na Bleiweisa, kateri ga je l. 1843—1846 večkrat poiskal zaradi pojasnil v jezikovnih zadevah v semenišču.

Tako je bilo tisti čas v Ljubljani. Drugod med Slovenci tudi ni bilo boljše. Na Štajarskem so bili jedini zavedni Slovenci dr. Muršič, dr. Kranjc in dr. Kočevar, na Koroškem Einspieler in Majar, v Gorici Doljak in v Trstu Vesel-Koseski. Na Češkem, Slovaškem in Hrvaškem je bila pa narodnostna ideja že bolj razvita, kakor sem se prepričal iz pogovorov z dijaki iz onih slovanskih dežel, ko sem prišel l. 1844. na dunajsko vseučilišče. Med slovenskimi akademiki sta bila samo dva, namreč Peter Kosler in Matej Cigale, prošinjena narodnega duha. Tema dvema sem se pridružil tudi jaz in ž njima sem obiskoval kavarno pri Bajerju na Alserci, nasproti bolnišnice, kjer so se shajali slovanski somišljeniki do l. 1845., pozneje pa pri Gerloviču v mestu na Kmetskem trgu. Redno smo se shajali ob petkih, ker so ta dan prihajale »Novice«, v katerih so nas posebno navduševale Koseskijeve pesmi. Ko sta l. 1846. Kosler in Cigale svoje studije dovršila in odšla z Dunaja, sem jaz sam izmed Slovencev občeval z drugimi Slovani in jim pomagal prirejati slovanske zabave, s katerimi so začeli Slovani tačas nastopati na Dunaju.

Jedna teh zabav je bil prvi slovanski koncert ali »Beseda«, katero smo priredili po zimi l. 1846/7. Pele naj bi se pesmi v raznih slovanskih jezikih. Drugim Slovanom izvršitev tega sklepa ni delala dosti preglavice, ker so imeli na Dunaju dovolj domačih umetniških močij. Čehi so dobili za prvi tenor svojega rojaka na dvorni operi in Hrvatom se je ponudila ravno tako izborna moč na dunajskem gledališču, toda slovenskega umetnika nisem poznal na Dunaju nobenega, ki bi si upal stopiti na pevski oder, čeravno smo dijaki v družbi na »Kostanjevici« (Landstrasse) vsak večer prepevali domače pesmi. Slednjič sem izvedel, da je na Dunaju neki Legat, računski uradnik, doma iz Ljubljane, ki je prejšnje leto v

nekem župnišču na Kranjskem tako izvrstnô prepeval, da sô vsi strmeli. Hitim k njemu in ga poprosim, da naj on pomaga pri koncertu. Bil je takoj pripravljen sodelovati, le to je obžaloval, da ni imel za koncert primerne slovenske pesmi. Nato sem hitel domov in mu prinesel svojo pisano pesmarico. Izbral si je iz nje pesem »Popotnik«, pripomnil pa, da jo bode pel po nekem švedskem napevu. To seveda meni ni bilo prav všeč, vendar sem si mislil: bolje nekaj, kot nič, naša domovina bode na »Besedi« vender zastopana. »Popotnika« so vsprejeli kot kranjsko pesem v spored in objavili smo, da priredimo prvi slovanski koncert. Povabljeni so bili samo gostje brez vstopnine. Razposlali smo povabila vsem znanim in na Dunaju bivajočim Slovanom; ker se je Anastasij Grün tačas ravno mudil na Dunaju, sem nesel tudi njemu povabilo v hotel. Koncert je bil v Jožefovem predmestju in poslušalcev se je vse trlo, da je bila prostorna dvorana prenapolnjena. Ugodni uspeh koncerta nam je obilo poplačal naš trud. Točka za točko se je izvajala izvrstno. »Popotnika« je pel Legat tako čarobno, da so ga gostje najbolj občudovali ves večer kot umetnega pevca. Imel je jako čist in krepek bariton in prav ta večer je bil izborno pri glasu. Pozneje je postal Legat glavni tajnik dunajskega moškega pevskega društva.

Slovenci smo bili presrečni, ko smo se vračali od koncerta čez »Glacis« na našo »Kostanjevico«. Naše veselje se je pa drugi dan še povečalo, ko smo čitali v dunajskih časopisih, kako je vse hvalilo kranjsko narodno pesem. Vender vsako veselje ima rado kako nepovoljno posledico in tako je bilo tudi tu.

»Novice«, ki so tudi prinesle poročilo o koncertu, so imenovale P. prestavljavca pesmi »Popotnik«, kar pa Str—u ni bilo všeč, ker je sebe proglasil za prestavljavca. Temu je pa zopet odgovoril P. z neko prav humoristično in zbadljivo pesmijo, ki sicer ni bila tiskana, vender med znanci razširjena. Da se je pa znana nemška pesem »Ich komme von Gebirgen her« in s švedskim napevom proglašala kot kranjska narodna pesem, nad tem se seveda nihče ni izpodtikal!

Jednako zanimanje, kakor koncert, je provzročil tudi Slovanski ples, katerega smo priredili l. 1847. Bili so sicer taki plesi prirejeni že v poprejšnjih dveh letih, a v malih prostorih, n. pr. »zur Birne«. To leto je bilo pa podjetje veliko večje in ples se je napravil v novih dvoranah »Sofienbadsäle«. Zvršil se je sijajno. Pričujočih je bilo več nadvojvod, srbski knez Miloš in njegov sin, vladika črnogorski in drugi. Darila za dame so bile pahljače s slikami slovanskih narodnih noš, katere sem jaz razdeljeval pri vhodu na plesišče. V denarnem oziru pa nismo bili tako zadovoljni. Primanjkovalo nam je čez 1000 gld., za kateri znesek nas je šestorica še tisto noč morala ravnatelju dvorane podpisati akcept, da svoto v treh dneh plačamo. S tem se nam pa večer ni skalil, ker sta nam še tisti večer darovala dva dostojanstvenika 100 gld. Knezu Milošu, ki nas je očaran gledal, ko smo njemu priljubljeno »kolo« plesali, je pa dr. Kuretić razložil naš položaj, na kar nam je takoj podaril 200 gld., čeravno nam je bil že prej za povabilo 100 gld. dal.

Nastopno leto (1848) se nam je Slovanski ples pa tako dobro obnesel, da smo stroške pokrili, plačali dolg prejšnjega leta in da nam je še nekaj ostalo v dobrodelne namene.

Ti mirni časi so spomladi l. 1848. minuli. Rahlo se je tresel že prej Metternichov absolutistični sistem, tega leta se je pa zdrobil popolnoma. Že ustanovitev akademije znanosti (Szecheny) v Pešti (1825), rogoviljenje Bathianya, Ötwöša in Košuta v ogerskem deželnem zboru (1845), napitnica nadvojvode Ivana v Kolinu, ko je dejal: »Ne Prusija, ne Avstrija, ampak zjedinjeno Nemštvo naj živi!« (1842), izvolitev skraja narodno zavzetega papeža Pija IX. (1846), osnovanje Juridičnega bralnega društva na Dunaju, razni spisi Grüna, Andrianija, Šuzelke, Kurande itd., vse to je pripomoglo, da sta se na Ogerskem, v Italiji in na Nemškem vedno živahneje oživljala liberalni in narodni čut. Ko je pa še 26. februvarja 1848 v Parizu izbruhnila revolucija in se ustanovila republika, se je pa tudi pri nas začelo vedno glasneje šepetati, da je neobhodno potrebna preustrojitev avstrijske države.

Posebno je pa razburil v Avstriji javno življenje govor, katerega je dne 3. marca imel Košut v ogerskem deželnem zboru. Ta govor se je razdelil na vse strani v tisočih izvodov. Na Dunaju so se videli precej drugi dan, v Gradcu pa dne 6. marca po oglih nabiti hujskajoči oklici. Nižjeavstrijski stanovi, meščani in obrtniki dunajski so v tem smislu vložili prošnje dne 9. marca, katerega gibanja ni bila več v stanu pomiriti uradna izjava, ki je izšla po časnikih dne 10. marca.

V Pragi je bilo dne 11. marca v Vaclavski kopelji politično zborovanje. Na Dunaju so pa napravili vsled vpliva Juridičnega bralnega društva v avli zborovanje vseučiliščniki dne 12. marca. Sklenili so adreso na cesarja in da naj dijaki drugi dan, ko se otvori stanovski zbor, izsilijo dostop v zbornico ter napravijo, da bodo razprave javne. Poprej je pa že tudi licealni katehet dr. Füster, naš rojak, pri pridigi v vseučiliški cerkvi (bila je ravno nedelja) navduševal mladino za politično probujenje.

Dne 13. marca bi se bili imeli pričeti na vseučilišču semestralni izpiti. Jaz sem šel ob 10. uri dopoludne na vseučilišče, da bi napravil brž izpit iz nacijonalne ekonomije, ker sem bil namenjen potem ob jednajstih iti v deželno hišo, kakor smo bili v avli sklenili prejšnji dan. Toda kako sem se začudil, ko ondi nisem druzega našel, kakor dr. Giskro, poznejšega ministra, ki mi je povedal, da so izpiti odloženi!

Nato sem hitel proti deželni hiši. V »Wollzeile« prigalopuje mimo mene naš peti dragonski polk, na trgu sv. Štefana pa general Schlick z dvema baterijama. Ko sem prišel na Mihaelski trg, mi zaradi velike gnječe ni bilo več mogoče iti v Gosposke ulice, moral sem iti po Schauflerici, pa sem se tudi tù že komaj preril. Naletel sem na gručo mladeničev, ki so nosili na ramenih Poljaka doktoranda Burjana. Ta je pred Metternichovim stanovanjem na Ballplatzu imel govor za prostost in mirno postopanje. Skozi okna so gledali kneginja Metternich, njena sinova in vseučiliški asistent dr. Škedl, ki je enega njenih sinov pripravljal za izpit. Ta naš rojak mi je

pozneje, ko sem ga vprašal, kaj je rekla kneginja takrat, ko je videla to vrvenje po ulicah, povedal, da se je čudila, kako more kak doktorand tako preprost biti, da se da po mestu nositi. Revica si takrat pač ni mislila, da bo morala še tisti večer preoblečena s celo rodbino bežati z Dunaja.

Na drugih krajih je bil pa položaj že vse bolj resen. Stanovsko hišo so zasedli dijaki že ob devetih ter so brali raz vodnjaka Košutov govor, h kateremu so delali Fischhof, Hermann in Böhm svoje opazke in dokazovali, da se vsem tem potrebam mora zadostiti tudi pri nas. Vsled tega je ljudstvo, ki je po sili vdrlo v dvorano, prisililo zbrane deželne stanove, da so pritrdili prošnji za ustavo, in prošnjo je deželni maršal Montecuculi takoj odnesel cesarju. A vzlic temu so začeli nekateri rogovileži metati skozi okna na došle vojake hišno orodje in druge stvari ter so s tem provzročili najprej slepo, potem pa ostro dešaržo v ljudstvo.

Slični poulični boji so bili tudi na trgu »am Hof«, pred Šoti in »am Peter«; tu so popoludne, ko sem mimo šel, ravno v neki kot polagali nekega umirajočega dijaka. Zvečer sem spremljal rektorja Jenula in profesorja Hya in Endlicherja do dvora, ko so nesli dijaško peticijo k cesarju. O mojem povratku je bilo že v sredi mesta na tisoče delavcev, ki so obmetavali hiše neljubih jim ljudij. Ko sem prišel v svoje stanovanje, sem pa že slišal, kako so pobijali okna v nasprotni hiši.

Poskusil sem spati, a nisem mogel, dasiravno sem bil utrujen. Drugo jutro sem vstal že ob petih in šel ven. Ko sem prišel na ulico, sem takoj izvedel, da se v meščanski orožnici »am Hof« deli dijakom orožje. Dr. Giskra je delil puške iz okna prvega nadstropja. Bila je velika gnječa. Tudi jaz hlapnem po puški in se pridružim dijakom, s katerimi smo potem ves dan patrolirali po mestu. Prodajalnice so bile vse zaprte in na vratih so lastniki prodajalnic napisavali z belo kredo: »Sveta je lastnina«. Veliko ljudij je pa že nosilo na prsih bele trakove kot znak želje, da naj se stvari razvijajo mirno. Tudi jaz sem si napel na prsi tak trak, katerega mi je bila dala

neka prodajalka očal. V gnječi ob razdelitvi pušk so mi bili namreč strli očale in moral sem si kupiti nove.

Tako se je bila ustanovila dne 14. marca akademiška legija in meščanska narodna straža. Popoldne se je odpravila cenzura in objavilo se je, da bodo stanovi radi preustrojbe sklicani na posvet dne 3. julija.

Vse to pa vender še ni ljudstva pomirilo, kar se je videlo drugi dan (15. marca), ko se je cesar peljal s svojim bratom okoli po mestu. Še-le cesarski razglas, da se v Avstriji uvede ustava, je ljudstvo pozdravilo z zadoščenjem. Ti razglasi so se objavili po lepakih popoludne 15. marca. Neki tak lepak sem jaz odtrgal in ga vzel seboj v spomin.*)

Zvečer so razsvetlili mesto in tako tudi drugi dan (16. marca), ko so Ogri prišli s svojimi prošnjami k cesarju na Dunaj.

V petek dne 17. marca se je brala zahvalna sv. maša v vseučiliški cerkvi in popoludne je bil pogreb onih 13. žrtev marčeve revolucije. Tega pogreba smo se udeležili s puškam na ramenih. Dr. Füster, jeden pastor in jeden rabinec so vodili sprevod. Poleg te trinajstorice je bilo po raznih delih mesta tiste dni ubitih še drugih 33 ljudij.

V soboto, dne 18. marca, opoludne se je cesar zopet pokazal ljudstvu. Jaz sem ravno stal na Mihaelskem trgu s svojo puško na ramenu. Kar narede vojaki, ki so stali pred vhodom v cesarski dvorec, prostor. Pride voz iz notranjega dvorca. Komaj sem verjel svojim očem, ko sem zagledal v nizkem vozu c e s a r j a in c e s a r i c o brez spremstva, le veliki dvorni mojster je jahal pred vozom.

To zaupljivo vedenje cesarjevo je naredilo na ljudstvo tolik vtisk, da se je vse rilo k vozu. Ljudstvo je izpreglo konje in peljalo cesarsko dvojico. Vsak je hotel vzeti kak jermen, da bi pomagal vleči voz. Sprevod je šel čez »Graben« na Štefanov trg in od ondod na izrecno željo cesarjevo do vse-

---

*) Ta razglas in druge tiskovine in rokopise iz onega leta, skupaj 67 komadov, sem izročil l. 1892. kranjskemu deželnemu muzeju.

Pisatelj.

učilišča. Ljudje so ves čas vpili »vivat« in vmes tudi besedo »konstitution«.

Pred vseučiliščem so voz ustavili; ker pa ravno ni bilo nikogar tam, ki bi bil mogel cesarja spodobno pozdraviti, zavili so jo z vozom v »Bäckerstrasse«. Ko pridejo na »Hoher Markt«, priteko iz Gerličeve kavarne nekateri mladeniči, in jeden izmej njih iztrese cesarici v naročje poln klobuk rudeče-belo-modrih kokard. Cesarica se je tega zelo ustrašila, ker je mislila, da so to znamenja francoske republike, katera ima tudi iste tri barve. Toda dr. Kuretič, ki je to vznemirjenje opazil, jej je razložil, da so to hrvatske kokarde. Cesarica se je vidno pomirila in celo nekaj teh kokard pripela si na prsi. Kmalu potem je cesar izrazil željo, da naj mu zopet vprežejo konje in vrnil se je v dvor. Ves čas, dokler je trajal ta obhod, šli smo s puškami v rokah kot nova improvizovana straža ob obeh straneh voza.

Precej potem (20. marca) se je ustanovilo prvo odgovorno ministerstvo. Javni red se je vrnil, tako da so na mitnicah dne 22. marca začeli zopet pobirati vžitnino. Prvi tiskovni zakon se je proglasil dne 31. marca, katerega so pa precej drugi dan v vseučiliški avli slovesno sežgali.

Med tem so začeli žal prihajati glasovi iz Benedk in Milana, da si je ljudstvo v teh mestih ustanovilo svojo vlado in uprlo se našim vojakom, ki so morali od ondod pobegniti.

Vse to gibanje, ki je bilo sprva samo liberalno, se je sčasom povsod spremenilo v narodno. Slišali so se od vseh stranij vskliki: »Ein einiges Deutschland«, »Italia libera«, »Eljen a Haza!« Povsod se je pa dvigal hrup proti Slovanom. Pri takih razmerah je bilo umevno, da se je vzbudil narodnostni čut tudi v Slovanih, kateri čut so jeli povsod izražati v novoosnovanih časopisih, društvih, pritožbah in prošnjah. Tako so z narodnimi zahtevami prišli na Dunaj 26. marca Čehi, 28. marca liptovski Sloveni, 5. aprila Hrvati in Poljaki, 10. aprila Rusini, 20. aprila Slovenci in 15. maja Srbi in Rumuni.

Ko se je bilo pa 6. aprila Cehom nekaj dovolilo, so precej 9. aprila Nemci proti temu protestovali.

Slovenski dijaki smo hoteli novovzbujenemu narodnemu čutu s tem zadostiti, da smo začeli nositi znake barv, katere smo proglasili za narodne. Ker so Nemci nosili črno-rudeče-zlate kokarde, izbrala sva neko nedeljo popoldan v Gerlovičevi kavarni s Petrom Koslerjem na podlagi kranjskega deželnega grba kot slovenski znak barve: rudečo, modro in belo. V neki tovarni smo si dali napraviti take trakove, katere smo potem nosili. Ker so pa bile te slovenske kokarde francoskim republikanskim (rudeče-bele-modre) preveč podobne, pridejali smo še črno-rumene trakove, kar nas je pa spravilo v še večje zadrege, ker so Dunajčani črno-rumeno barvo proglasili za znak kamerile in najbolj črtili. Nekoč je bila mene v avli cela druhal zaradi tega znaka napadla in komaj sem se s pomočjo nekaterih tovarišev rešil iz tega neprijetnega položaja.

Dne 20. aprila 1848 smo ustanovili društvo z imenom »Slovenija«. Predsednikom je bil izvoljen dr. Miklošič, podpredsednikom dr. Hladnik in tajnikom jaz. Ustanovni shod se je vršil pri odvetniku dr. Dolencu. Prisoten je bil tudi dr. Füster. Vender se Füster ni udeleževal posvetovanja, ker je takrat že živel in gorel le za liberalno nemštvo, kakor se je večkrat odkrito izrazil v svojih govorih v avli. Enkrat se je bil izrekel celo zoper slovanske težnje. Ker sem pa jaz odločno protestoval, priznal se je tudi on za Slovana, vender pa pripomnil, da se ima vse zahvaliti le nemški izobrazbi, v kateri je bil vzgojen.

Na tem zborovanju »Slovenije« smo tudi sklenili, poprositi cesarja, da združi vse Slovence v jedno skupno upravno celoto, da se uvede slovenski jezik v slovenskih deželah v šole in urade in da se Avstrija ne združi pretesno z Nemčijo. V tem smislu spisano prošnjo smo dali natisniti v 2000 izvodih, katere smo potem poslali v podpis v vse slovenske kraje. Ko je bil to idejo tudi dr. Pogačar (poznejši škof) v nekem dunajskem listu z velikim veseljem pozdravil, ga je

Saphir zbog tega smešil v svojem »Humoristu«. To me je napotilo, da sem šel k Saphirju in od njega zahteval, da naj svoje dovtipe v prihodnjem listu popravi, a on se je skliceval na prostost humorističnih listov in je mojo zahtevo sicer z lepimi besedami, vender s praznimi obljubami odklonil.

V slovenskem narodno-gospodarskem smislu je sostavil odvetnik dr. Dolenec oklic na kranjske stanove, pl. Posaner na filharmonično družbo v Ljubljani, Semrajc na prosto ljudstvo (»Kaj bomo Slovenci cesarja prosili«) in Dežman oklic na Slovence zoper frankobrodske volitve. Dežmanov oklic se je razposlal na Slovensko v stoterih izvodih. Proti temu oklicu je izdal 26. aprila Anastazij Grün posebno brošurico, katero je zopet (30. aprila) primerno zavrnilo naše društvo z odgovorom dr. Dolenca. Drugi Grünov odgovor z dne 6. maja je zaključil ta prepir o poslatvi naših poslancev v Frankobrod. Nato je Jenko v mali brošurici razjasnil pomen narodnosti, jaz sem pa v imenu slovanskih deputacij, ki so bile na Dunaju dne 5. aprila sestavil poziv na vse Slovence, da naj delujejo skupaj z drugimi Slovani proti nadaljnemu raznarodenju. Ta poziv so v imenu Čehov med drugim podpisali dr. Rieger, Trojan, Faster itd., in Hrvatje Gaj, Kukuljević, Vraniczany in drugi. Poljski odposlanci ga niso hoteli podpisati.

Dne 13. aprila so prišli kranjski odposlanci na Dunaj zahvalit se cesarju za ustavo. V avli smo jih lepo vsprejeli. V »Wollzeile«, v stanovanju Valentina Bleiweisa, so prišli v dotiko s češkimi odposlanci, ker sem jim jaz tja privedel dr. Riegerja in dr. Dvořaka. S to deputacijo iz Ljubljane je bil prišel tudi dvorni svetnik grof Hohenwart (oče poznejšega ministra). Dijaki smo šli tudi njega prosit, da naj vlada podpira slovenske težnje in naj več ne dovoljuje, da bi se na ljubljanskem Gradu razobešala nemška zastava, kakor se je pred kratkim zgodilo. Grof je obljubil, da bode vlada gotovo zahtevam ustregla, če bode spoznala, da so opravičene, sicer nas je pa očetovski opozoril, da naj se ne vtikamo preveč v politiko, glede nemške zastave na ljubljanskem Gradu je pa

smehljaje se rekel, da je bila tako neznatna, da so jo ljudje imeli za kako barvarsko znamenje (Färberzeichen). S temi besedami nas je, malo poparjene, prijazno odslovil.

Z upravnim patentom, ki se je objavil dne 25. aprila, ljudstvo zaradi dvojnatih zbornic (Zweikammersystem) ni bilo posebno zadovoljno. Ko se je pa po nastopu novega ministerstva Doblhofa še razširila govorica, da hočejo razpustiti narodno stražo, odločili so se merodajni krogi precej za gromadno prošnjo (Sturmpetition) na cesarja in jo tudi izvedli dne 15. maja skupno z ogerskimi odposlanci, ki so bili ravno tačas na Dunaju. Na tisoče ljudij je šlo v vrstah pod vodstvom Goldmarka od vseučilišča čez Graben v cesarski dvor in demonstrativno so mej potom povdarjali nemštvo in madjarstvo. Zaradi tega se Slovani nismo hoteli udeležiti tega sprevoda, ampak smo si dali napraviti 7 metrov visoko zastavo, ki je imela napis: »Brüderlichkeit aller Nationen Oesterreichs«. To zastavo sem nesel jaz iz Gerličeve kavarne na Graben in se vstopil ž njo na zgornji stopnici spomenika sv. Trojice, ko je prikorakala mimo peticijska kolona. Kmalu smo pa spoznali, da jim mi in naše geslo nismo všeč. Posebno Madjari so izjavljali svojo razdraženost tako glasno, da sva se jaz in Dežman, ki je zraven mene stal, skoraj bala, da nas bodo napadli.

Dva dni pozneje je zapustil cesar Dunaj. Vlada je sklenila bolj odločno postopati. Najprej je nameravala razpustiti akademiško legijo. Ta namera je zopet razburila dijake, ali bolje rečeno, njih voditelje: Füsterja, Goldmarka, Fischhofa, Giskro in Hermana. Ko se je pa nekega večera, bilo je dne 26. maja, raznesla še govorica, da gre general Windischgrätz z vojsko zoper Dunaj, začeli so po vseh cerkvah zvoniti in ulice pregrajati z barikadami. Vso noč se je norelo po mestu, tako da nisem mogel spati. Ko zjutraj zgodaj stopim na ulico (na Starem mesarskem trgu nasproti pravoslavni cerkvi), me obkoli na stotine delavcev in me poprašujejo, kje naj bi naredili barikado. Spoznali so me namreč koj po obleki, da sem legijonar. Sprva sem jih skušal pregovoriti, da barikad

ni treba, ker je govorica o Windischgrätzu neosnovana, a ker sem videl, da je bilo vse zastonj, sem jim nekaj korakov naprej, pri »Kölnerhofu«, odkazal prostor za barikado. In ni trajalo jedno uro, bila je barikada skoraj do prvega nadstropja gotova. Narejena je bila iz tlačnih kamnov, iz zabojev in druge slične robe, katero so nanesli iz sosednjih hiš.

Ta dan vesoljne razburjenosti je sicer minul, a ljudstvo se ni pomirilo. Ljudstvo je bilo vedno bolj razdraženo, ker je svobodni tisk neizmerno pomnožil poulične publikacije, ki niso druzega donašale, kakor upor proti vsakemu koraku vlade in oklice za najtesnejše združenje z Nemčijo in za brezpogojni sprejem sklepov frankobrodskega osnovalnega parlamenta. Ves Dunaj je kričal: »Bundestaat« in le malo jih je bilo za »Staatenbund« z Nemčijo, akoravno bi bil vsak lahko izprevidel žalostne posledice, zlasti za dunajsko mesto, ako bi se bilo prvo izpolnilo.

V javnem življenju so imeli odločilno besedo le dijaki z voditeljem Füsterjem, Židje in odbor narodne straže. Kdor je hotel kaj doseči, se je obrnil le na adjutanturo akademične legije, ker ona je dopisovala z ministerstvom kakor kaka vrhovna oblast.

Ker so bili Nemci našim narodnim težnjam zmirom bolj nasprotni, se Slovani nismo hoteli več dosti družiti z legijo in smo hodili svoja pota. Večina dijakov je sicer tudi zapustila Dunaj, ker je bilo ministerstvo vse dunajske visokošolce*) opro-

*) Studirali so l. 1848. na Dunaju ti-le kranjski dijaki, od katerih široko natisnjeni še živijo:

Juristi: v IV. letu: Aparnik, Globočnik Anton, Globočnik Franc, Moos, Petkovšek, Pesjak, Romè, Preschern, Sajiz, Smertnik, Smolej. — V III. letu: Dimitz, Gariboldi, Hut, Jentl, Katauer, Luschan, Napret, Pantz, Semrajc. — V II. letu: Gosler, Loschan, Peharz, Perona, Polak, Raab, Suppan, Sušnik, Taučar, Znaimwerth. — V I. letu: Jerman, Knobloch, Kodre, Margheri, Preschern, Pfefferer, Schwanda, Stepančič, Thoman, Vojska, Zettl, Zweyer.

Medicinci: Mayer, Kapler, Pretner, Murgel.

Tehniki: Ankerst, Globočnik, Schuller, Ziegler, Fink.

Filosofov tačas še ni bilo.

stilo izpitov za drugo poluletje. Nam, kar nas je še ostalo, so bile narodne zadeve zdaj jedina skrb. Ko so se dne 11. maja razpisale volitve za prvi državni zbor, obrnili smo se pismeno do vseh imenitnejih oseb v slovenskih pokrajinah in se ž njimi dogovarjali, katere može naj bi postavili za kandidate. Pri tej priliki nam je razodel svoje misli tudi Koseski in nas je v svojem pismu najpred pozdravil s sledečimi besedami:

»Gruss und Handschlag zuvor, o muthige Söhne Slovenja's,
Zeugen der herrlichsten That, Blüthen der kommenden Frucht«.

Zaradi teh vprašanj je šlo dne 12. maja tudi več Slovencev z Miklošičem vred v Ljubljano, da bi razodeli ustno svoje misli o slovenskih težnjah. Napravili so jim javna predavanja o slovenskih zadevah v redutni dvorani v Ljubljani.

Še bolj odločen korak so naredili Čehi. Sklicali so dne 3. maja v Prago shod zastopnikov vseh avstrijskih Slovanov, da bi se posvetovali o sredstvih, kako bi se ustavili brezobzirnemu ravnanju Nemcev in zlasti Madjarov. Shod se je začel zadnji dan majnika in dostop so imeli na shod tudi inozemski Slovani. Ker je bil Miklošič zadržan, je »Slovensko društvo« poslalo v Prago mene kot zastopnika Slovencev.

Ko smo prišli v Prago, so nas Čehi svečano sprejeli na Sofijskem otoku. Jugoslovanov je prišlo tja 42, Poljakov in Rusinov 61, iz Rusije je bil Bakunin in s Pruskega Poljaka Libert in Ljubomirski.

Precej prvi dan smo se predstavili c. kr. namestniku grofu Leonu Thunu, potem smo imeli v tinjski cerkvi božjo službo, kjer je kanonik Stolz pred kipoma sv. Cirila in Metoda na glas in tako prisrčno prosil božjega blagoslova našemu podjetju, da so nam skoraj vsem pritekle solze iz očij. Seje so se vršile v prostorih Češkega muzeja pod predsednikom Palackim. Vsakdo je govoril v svojem narečju, Šafařik je pa tolmačil govore raznih slovanskih narečij. Nemški se ni govorilo, kar so nekateri nemški pisači napačno trdili.

Razdelili smo se v tri skupine: Čehe, Poljake in Jugoslovane; vsi skupaj smo se shajali le vsaki drugi dan. V jugoslovanskem oddelku sva bila izmed Slovencev Vraz in jaz, drugi slovenski odposlanci: Sparovic, Zelnik in Gerlovič so se bili vrnili takoj drugi dan na Dunaj. Predmeti zborovanju in pretresanju so bili: Razmerje Slovanov napram drugim narodnostim in zahteva mirne, humanitarne federacije na svobodni, jednakopravni in bratski podlagi. Manifest, katerega smo v tem smislu sestavili, bi se bil imel predložiti v sprejem vsem evropskim narodom, s posebno adreso pa našemu cesarju.

Sredi teh daleč segajočih imenitnih razprav, se pa primeri meni neka prozaična, pri dijakih sicer neredka naključba. Dobim namreč z doma pismo, s katerim so me oče pozvali, da naj naredim izpite in domov pridem, ker v Pragi nimam ničesar iskati. Dasiravno smo bili vsled zgoraj omenjenega ministerskega ukaza za drugo poluletje oproščeni vseh izpitov, sem se vender odločil, ustreči očetovi želji. Ko sem binkoštno saboto kot zapisnikar zvršil zapisnik jugoslovanskega oddelka, sem se odpeljal na Dunaj in napravil svoj zadnji izpit. Ker sem pa imel od »Slovenije« mnogo poverjenega mi posla, se nisem mogel odločiti, da bi bil po dovršenem izpitu šel koj domov. Mislil sem, da mi dolžnost veleva, vrniti se v Prago in vdeleževati se zborovanja, posebno ker sem bil takorekoč jedini Slovenec ondi. Vraz je bil namreč, kakor mi je sam rekel, bolj Hrvat, nego Slovenec. Napravim se tedaj precej drugi dan (13. junija) na kolodvor severne železnice. A kako se začudim, ko dobim namesto zahtevanega vožnjega listka odgovor, da se morem peljati samo do Kolina, ker je vožnja v Prago zaradi bombardovanja mesta zaprta! Zamišljen in osupnjen korakam v mesto nazaj. Po dolgem premišljevanju sklenem, ker se mi je vsled očetovega povelja posrečilo, da sem o pravem času odšel iz Prage, še drugemu delu povelja zadostiti in se vrniti v domovino. Izročil sem Juriju Jenku, skoraj jedinemu slovenskemu dijaku, ki je še ostal na Dunaju, svoje upravniške posle pri »Sloveniji« in sem zapustil

Dunaj. Vstopim pri mestni in deželni sodniji v Ljubljani v službo kot pravniški praktikant, in s tem zaključim idealni del svojega življenja.

Kmalu potem je nastala politiška tišina na Dunaju in v vsi Avstriji. Boj z Lahi in Madjari se je končal (l. 1849.), ustava za poskušnjo se je preklicala (l. 1851.), liberalni valovi so se polegli, narodni prepiri so potihnili in ljudstva so se pomirila. Res je, da ni zadostovalo to stanje za politiško svobodo probujenemu ljudstvu, a vender je je obvarovalo raznih prevar sedanjega vrvenja in žalostnih nasledkov, s katerimi nam grozi razburjeno današnje politično življenje.

Drobiž iz admontskega arhiva.

Po arhivnih virih sestavil Fr. Šmid.

Kodeks št. 793 v admontski knjižnici, 130 listov v 4°, papir, XV. stoletje. Na l. 1—12^b se nahajajo (sinodalna) Statuta accurtata per . . . Vlricum Episcopum Seccouiensem . . de speciali commissione . . . Eberhardi Archiepiscopi Salczburgensis ad instanciam totius Cleri ibidem in Synodo congregati Anno Dni MCCCCXIX. Na l. 13^a pričenja kopijalna zbirka (liber canonico formularis), ki obsega listine oglejskih patrijarhov, solnograških nadškofov in lavantinskih škofov, tičoče se Koroške, Kranjske in Štajarske. (Večji del listin je brez datuma.) Največ listin omenja lavantinsko škofijo; slovenske dežele pod patrijarhalno oblastjo so zelo redko zastopane; našel sem le naslednje listine [1]:

Celje.

Citato (l. 17^a). Ludovicus [2]) etc. dilecto nobis in Christo filio presbytero Socrati etc. Patrijarh naroča Sokratu, naj naznani duhovnu Platonu, da mora priti pred njegov ali njegovega delegata v Celju (Cilie) sodni stol 20 dnij po prejemu vabila,

[1]) Razdelil sem listine v abecednem redu po krajih.

[2]) Ljudevit pl. Teck, izvoljen l. 1412, 6. jul., umrl po l. 1435, Gams, series episcoporum p. 774.

če je taisti (20.) dan sodni dan, če ne, pa prihodnji sodni dan, super nonnullis uel certis excessibus per nos ex officio sibi obiciendis in iudicio responsurus. Ako pa ne pride, naj postopa Sokrat proti njemu prout moris est.

Confessionale (l. 17ª). Ludovicus etc. Illustri et magniffico Dno fautori et amico meo carissimo Comiti Friderico Czilie Sagarie etc. [3]) Patrijarh dovoli grofu, da ga sme njegov spovednik ali kak drug duhoven odvezati vseh reservatov, katere si je patrijarh pridržal. Dovoljenje se da za jedno leto.

Kranj.

Dimissionale ad omnes ordines suscipiendos (l. 15ª). Pt. Ljudevit dovoli dijaku Sokratu (Sokrati platonis De Krainburga scolari), da ga sme vsak poljuben škof posvetiti, ako ni kanoničnega zadržka.

Sevnica.

Consensus ad nouam structuram (l. 14ª). Pt. Ljudevit dovoli občini Sevnica (Liechtenwald), da sme sezidati kapelo na čast sv. Florijanu.

Škofja Loka.

Presentacio ad ecclesiam parrochialem (l. 13ª). Nikodem, škof frizinški [4]), naznanja pt. Ljudevitu, da je duhovna Hermana (Herman de Kvl) imenoval župnikom pri farni cerkvi sv. Jurija v (Stari) Loki (in lagk). Herman je že prejel nižje redove ter je za svoj stan zadostno podučen. Nikodem prosi patrijarha, da Hermana investira in kanonično vmesti. Datum in Enczersdorff.

Indulgentia pro ecclesia parochiali (l. 17ᵇ). Pt. Ljudevit podeli farni cerkvi v Loki (in lack) (pod navadnimi

---

[3]) Friderik II., grof celjski, rojen po l. 1377, umrl 9. jan. 1454. (Krones, die Freien von Saneck, Anhang, III. Geneal. Tafel).

[4]) Nikodem della Scala, izvoljen 29. marc. 1421, umrl 13. avg. 1443, Gams, ser. episcop. p. 276.

pogoji) odpustek 40 dnij za sledeče dneve: praznik farnega patrona, za vse praznike Gospodove, imenom: božič, obrezovanje, razglašenje, vstajenje, vnebohod, Duhovo, sv. Trojico in Telovo; za vse praznike M. B., namreč: spočetje, rojstvo, svečnico, oznanjenje, obiskovanje in vnebovzetje, za praznike 12. apostolov, vseh svetnikov, vernih duš, 4 evangelistov in za oktave vseh praznikov.

Litera prouisionis mense (l. 19^b). Ludovicus etc. dilecto nobis in Christo Conrado Hutt de Fewcht Clerico Cisterciensi. [5]) Konrad je že p.ejel nižje redove; ker pa nima nobenega beneficija, da bi ga posvetili, mu podeli patrijarh titulum mense (papales ad manus mensam), katerega sme tako dolgo obdržati, dokler ne dobi druzega beneficija.

Pro absencia siue cura animarum satis bona (l. 31^b). Lovrenc [6]), škof lavantinski, dovoli Žigi Lambergarju [7]) (dilecto nobis in Chr. Sige Lamberger rectori parochialis eccl. etc), da sme iti na vseučilišče in ondi svoje znanje popolniti; vendar pa mora poskrbeti za namestnika. Dovoljenje se daje za tri leta.

* * *

Avstrijska »Reimchronik«. Te kronike štejejo 4 eksemplare, ki so bolj ali manj popolni. [8]) Admontski eksemplar, napisan najbrž okoli l. 1425., je bil prej turjaška lastnina in na notranji strani platnic se nahajajo sledeče beležke iz turjaške genealogije:

Na notranji strani sprednjih platnic je (na papirju) samo ex-libris:

---

[5]) V celem patrijarhatu sta bila le dva cistercijanska samostana: Stičina in Kostanjevica.

[6]) Lovrenc pl. Liechtenberg, škof lav. l. 1424—33 in 1436—44. Personalstand der Dioec. Lavant. 1897. p. 24 in 25, cf. tudi opombo.

[7]) Žiga Lamberg; ljublj. škof 1463—1488.

[8]) Monumenta Germ. hist. Deutsche Chroniken, Band V. Theil I. u. II. Ottokars oesterreichische Reimchronik, Einleitung, p. VII. ss.

15 — 74

g g g (= geslo: gott geb gnadt, glej spodej).

Sigmundt Niclas Freyherr zu Aursperg auf Purggstall Obrister Erbcamerer in Crain und der windischen March.

Večji del beležk je pa na notranji strani zadnjih platnic (na pergamentu):

14 — 80

Las *** nich *** ab *** Wolkard von Awrsperg (hat zu Gemahl gehabt eine geborne von Wolffstein zu Khlamb).

15 — 29

Sigmundt von Aursperg Obrister Erbcamerer in Crain vund der Windischen March. (Dieser ist herr Vollcharten Son vund hat zu gemahl gehabt eine geborene Räuberin Freyin zu Plankhenstain).

15 — 76

Gott geb Gnadt

Sigmund Niclas Freyherr zu Aursperg und Purchstall Obrister Erbcamerer In Chrain u. der W. M. (Dieser ist herr Sigmundten Sun und hat Erstlich zu Gemahel gehabt eine geborne von Volkherstorff Ir beder beelichung im 1544 Jar. Nachmals eine geborne schöfferin. Ir beelichung Im 1573 Jar).

15 — 76

Gott begnadt Hoffnung

Volckhart Freyherr zu Aursperg auf Wolfpässing und weixlpach Obrister Erbcamerer in Crain u. d. W. M. Röm. Kay. Mst-Rath. (Diser Herr Vollkhart ist auch Herrn Sigmunden Sun, hat zu gemahel gehabt ain geborne von Hofkirchen).

15 — 76

Ich vertraw Gott

Wolf Sigmund Freyherr zu Aursperg auf Purchstall Obrister Erbcamerer in Crain u. d. W. M. Röm. Kay. Mst-Rath, und obrister Landt Jägermaister in Oesterreich ob und undter der Ennſs. (Diser ist Herr Sigmund Niclasen Sun vund hat zu gemachel ain geborne von Windischgräz).

15 — 92
Gott geb gnad
Hanns Freyherr zu Aursperg auf Purchstall Gruenpach und Seebern Erbcamerer in Crain und der W. M. Fürst-Durch. Erzherzog Ernnsten zu Oesterreich Mundtschennckh. (Diser ist auch Herrn Sigmundt Niclasen Sun vund khumen beede Herrn gebrueder von Herrn Sigmundt Niclasen ersten Gemahel ein geborne von Volckherstorff und hat zu Gemahel ain geborne von Neydegg zw Rastenwerg.)

* * *

Kodeks št. 31 v runski knjižnici (Reun)[9]) iz druge polovice 16. stoletja, 174 popisanih listov v 4°.

Iz mnogovrstne vsebine omenjam le sledeče za Stičino zanimive sestavke. (Ostale glej pri Weis, Handschriftenverzeichnis der Stiftsbibliothek zu Reun v »Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen« 1875. 1 ss.; Kodeks št. 31 na str. 29). Vse te sestavke je sestavil bržkone opat in vizitator Jernej Grudenegg za svojo osebno rabo. List 38^b — 45^a: Processus electionis, postulationis et nominationis futuri Abbatis Admontensis (Laurentii) per commissionem (a. 1568 post resignationem Valentini Abel [cerkveni volitveni obredi][10]). L. 87^b — 89^b. Modus investiendi vicarios (parochiales) monasterii Sitticensis (liturgični obred). L. 148^b — 153^a. Reformatio monasterii Sitticensis per Wolfgangum abb. Runensem a. 1492, obravnava zgolj notranje meniške zadeve. L. 168^b — 170^a. Resignatio Abbatię in Sittich (1523). L. 170^b — 171^a. Decreta principum de abbatum electione a. 1561. lata.

Posebno važna sta pa za stiško opatijo zadnja dva sestavka.

Po resignaciji opata Vrbana je bil predlagan od runskega opata Janeza, vetrinjskega Polidora in kostanjeviškega Arnolda stiškim opatom menih Janez Zerer (1523). Milkowicz (Klöster

---

[9]) Kodeks sem dobil v roke po prijaznosti g. runskega biblijotekarja p. Antona Weisa.

[10]) O Lavrenciju sem pisal v lanskih Izvestjih p. 44 s.

in Krain p. 330 v Arch. f. oest. Gesch. Knjiga 74, del II.) misli, da ostali bratje Janeza niso sprejeli za opata, ko je bil predlagan. Ker se imenuje od l. 1530—34. opat Klement, meni Milkowicz, da je Janez vsled nasprotovanja odstopil. Da so pa Janeza bratje že l. 1523. takoj po designaciji v resnici sprejeli za opata, nam svedoči že omenjeni sestavek »Resignatio Abbatię in Sittich«. Ker jasno osvetljuje razmere v Stičini in kaže, kakšni so tačas bili obredi pri vmeščevanju opata, ga podajam v celoti:

IN Nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Amen. Nos frater Johannes Abbas Monasterii in Runa Cisterciensis Ordinis, Salzburgens. Dioecesis. Notum facimus praesentium inspectoribus Vniversis. Quod cum Monasterium intemeratae Virginis Mariae in Sittich dicti nostri Ordinis et Aquilegiens. Dioecesis nobis immediate subiectum in praesentiarum per liberam resignationem Venerabilis patris Dni Vrbani ibidem nouissimi Abbatis, quam solam propter sui corporis destitutionem noscitur factam Abbate et Pastore uacaret, et nobis ex paterna solitudine incumberat ipsi Monasterio de Nouo Abbate et Prelato prouidere. Nos igitur huic oneri iugum inponen. Venerabiles nobis in Christo Patres et Dominos Polidorum in Victoria et Arnoldum Fontis Mariae prope Landstrafs Monasteriorum Abbates pro assessoribus assumentes Vicesimum Secundum diem Mensis Augusti iuxta Sacrorum Canonum traditiones eisdem pro noui Pastoris creatione designauimus atque praefiximus. Ipsa namque praefata die Capitulariter presiden. Professis fratribus iamdicti Monasterii in Sittich coram nobis uocatis praemissis tamen iuxta morem Capituli Sanctae Regulae ac Statutorum tam Papalium quam Ordinis quam Viam eligendi sibi assumere uelint annuentos (? annuentes) uniformiter ne nos et in Reuerendos Patres Assessores nostros compromittere Promittentesque quod illum excipere uellent in praesenti actu pro Abbate quem nos eis duxerimus prouidendum. Quapropter nos compromissarii super tradita nobis sicut praemittitur potestate concordantes

in personam loco ac uice omnium eliguntium premissa tamen de Spiritu Sancto Missa Nominauimus, Elegimus, deputauimus, atque dedimus in Verum certum et indubitatum Abbatem et Pastorem Monasterio ipsorum in Sittich Fratrem Johannem Alumpnum sepefati Monasterii Sitticensis Virum utique approbatum in Sacerdotio constitutum, de legittimo choro benemeritum Vtpotè prouidum, discretum, doctum ac legitime etatis, cui electioni, sic ut praemittitur canonice et capitulariter facta, consentientibusque etiam in eum fratribus omnibus professis. Predictus frater Johannes licet post plurimam reluctationem, tandem sponte ad nostram inductionem consensit, dicens: Consentio. Et ipsum in Abbatem saepedicti Monasterii Sitticensis Authoritate, qua fungebamur, et in hac parte fungimur confirmauimus. Et per presentes confirmamus. Insuper pro gratiarum actione Dno Deo reddendo hymnum Te Deum laudamus decantantes, ad ecclesiam accedentes, Nouum tunc Abbatem, Electum et Confirmatum maius Altare deosculari facimus et postea in Stallum Abbatis locauimus. Hymnoque decantato rursum ad Capitulum redeuntes ipsum nouum Abbatem in signum vere et realis possessionis in oedem posuimus Abbatiales et ipsum Regula Sanctissimi Patris Nostri Benedicti ac sigillo et clauibus iuxta morem inuestiuimus. Recepto itaque ab ipso nouo Abbate iuramento iuxta statuta Apostolica de non alienandis rebus immolibus (? immobilibus), prout in dicto Juramento iuxta Statuta Apostolica de non alienandis specifice continetur sibi administrationem praelibati Monasterii in Sittich in Spiritualibus et Temporalibus commisimus dantes eidem et concendentes tam in spiritualibus quam in temporalibus administrandi plenam potestatem. Quibus itaque rite peractis Fratribus eiusdem Monasterii Sitticensis post professionem et obedientiam suo noui Abbati ex more factam mandauimus cum reuerentia debita in omnibus parendum paritem et obtemperandum. In quorum omnium et singulorum testimonium praesens Decretum electionis Nominationis, institutionis atque confirmationis sub appensione nostri Sigilli Vna cum Sigillis

Venerabilium Patrum et Dnorum Polidori Victoriensis et Arnoldi Fontis Mariae prope Landtstrass Monasteriorum Abbatum fecimus roborari. Datum et Actum in sepedicto Monasterio Sitticensi. Anno Dni Millesimo Quingentisimo Vicesimo Tertio ac Vicesima secunda die. Mensis Augusti.

Et nos Fratres Thomas Prior, Thomas secundus Supprior, Simon secundus, Cellarius. Clemens cantor Matheus custos totusque Conventus praelibati Monasterii in Sittich omnia et singula uti praemittitur recognoscimus fuisse, esse et fore Vera, praedicto Domino Johanni Canonice electo ac per Reuerendum in Christo Patrem Dominum Johannem Abbatem in Runa Ordinarium nostrum Visitatorem paterna Auctoritate, Confirmatum, debitam atque deuotam obedientiam, honorem pariter et Reuerentiam exhibere promittimus Vti teneamur. Quapropter praesens Decretum in testimonium euidens sub Conventualis nostri Sigilli appensione duximus roborandum. Datum et Actum ANNO Mense die et loco ut supra.

Carniola marchia (l. 19^b). Quietancia. Ludovicus etc. Recognoscimus per presentes quod honorabilis fidelis noster Dilectus Colo etc. noster in spiritualibus de contribucione cleri nostri tam plebanorum Capellanorum quam sociorum Diuinorum Carniole marchie et sawnie nuper De Anno XXIII° pro nostris necessitatibus et pro concilio, quod celebrari debuit per ipsum imposita et nostro nomine recepta nobis plenam et sufficientem fecit contrarium et satisfaccionem. Ideoque ipsum de omnibus receptis in praedictam contribucionem per presentes quietamus absoluimus quietum et absolutum reddimus et pronunciamus harum etc.

Dekret [11]) (l. 170^b — 171^a) ima naslednjo vsebino:

1561. 19. maja. Dunaj.

Ferdinand . . cesar ukazuje vsled nerednostij pri samostanskih volitvah, da se dan opatove volitve pravočasno naznani

---

[11]) Kakor dokazuje Milkowicz o. c. p. 332 je ta ukaz zakrivil Polidor pl. Montagnana; vendar se pa nahajajo v Kodeksu št. 31 tudi drugi ukazi, jednaki v besedilu, različnih dat, naslovljeni na druge samostane.

kranjskemu deželnemu glavarju in vicedomu, da pride na določeni dan jeden ali več komisarjev, kateri naj nadzorujejo volitev, o kateri se ima poročilo poslati na cesarski dvor. Commissio Dni Electi Imperatoris in Consilio.

Hellfenreich Kheynach
Stathallter Ambts-Verwalter — Jörg Hohenegkher
zu hagen Perg

S. Schwarcz. D. Canzler
Ambts Verwalter — Sigmund Oeder Dr.

Naslovljeno: opatu in konventu v Stičini.

O Lavrenciju Lombardu sem sicer že pisal v »Izvestjih« VII. p. 44 ss.; tu naj omenim le, kako ga je označil avstrijski samostanski (cistercijanski) svèt, ko je bil izvoljen admontskim opatom [12]: Fr. Laurentius sei ein Krainer, zu Laibach, bei 51 Jahre alt, 36 Jahre im Kloster zu Sittich gewesen, u. 28 Jahre lang Priester, der deutschen Sprache kundig, habe aber im Latein mehr nicht, als die Grammatik, Syntax wie auch den Katechismus studiert, gleichwohl rede er sein Latein ziemlich perfekt; er habe das Priorat zu Sittich sowohl, als auch die Seelsorge etliche Jahre hindurch als Pfarrer in Steyermark versehen, und sei für eine feine Person anzusehen.

* * *

Konečno omenjam še neko listino, v kateri prodaja Afra Kolser iz Zgornjega Velkona [13] (Ober Wülkhan) Joahimu Rueßu iz Viderdrisa [14]) nekaj puste zemlje (einen orth oeden grundts).

Listina je zanimiva zaradi tega, ker jo je pečatil in potrdil grof Khißl 1620. l. 28. apr. v Mariboru. V listini so našteta vsa njegova dostojanstva. Listina sklepa: des zu waren Vrkhundt habe ich (Afra Kolser) Inhalt eingelegter Pedtzedl gehorsamblichen erbeten dem hoch- und wolgebornen Herrn Herrn Hannß Jacoben Khißl Graffen zu Gotschee, Freyherren

---

[12]) Korespondenca runskega in admontskega arhivarja.

[13]) Vélkon (Willkomm), okr. sodnija Maribor levi breg, Ortsrepertorium des H. Steiermark p. 90.

[14]) Viderdris (Wiederdrieß), okr. sodnija Slov. Gradec, Ortsrep. p. 131.

zum Khaltenprunn vnd Ganouiz, Herrn auf Burkhmarchburg, obristen Erblandt Jagermaister in Crain, und der windischen March, obristen Erbdruchsaepender fürst. Grafschafft Görz, der Röm. Khays. auch zu Hungern und Bechemb khönigl. Mayt Gehaimben Rath, obristen Camrern vnd obristen Zeugmaistern.

Perg. list. v admontskem arhivu. Pečat dobro ohranjen.

Rožnik in cerkev na Rožniku.

(Spisal Iv. Vrhovec.)

V bližnji okolici ljubljanski ga menda ni kraja, Ljubljančanom toliko priljubljenega, kakor je Rožnik, in sicer po pravici. Valvasor pravi o njem: »Kakor je med cvetlicami roža prva, tako presega Rožnik vse druge gore, glej že na čisti njegov zrak ali pa na mičnost in milobo njegovo. In kako počasten je, ko nosi na svoji zeleni glavici Naše ljube gospe cerkev, do katere dospeš brez najmanjše težave, ker hribec ni visok.« [1])

Iz srede mesta, pa do vrha Rožnikovega in do cerkve na njem je le slabo uro hoda. Pota in steze, ki drže tja gori, so brez klancev in strmin ter se vijo skozi jako prijetni in mični tivolski gozd. Čeprav je gozd le redek in mlad, vendar si ves čas v senci, iz srede mesta pa prav do cerkvice, zakaj prelepi Lattermanov drevored, pravi biser ljubljanski, se pričenja že v mestu ter veže mesto z Rožnikom. Pota in steze po njem so v najlepšem stanu in tako zložne, da niti otrokom ali betežnim starčkom ne delajo težav. Zato pa je tudi po letu od zgodnjega jutra pa do poznega mraka vse živo ljudij tam gori.

Vrhu Rožnika stoji skromno, ne še z novodobno razvlako oblizano in spačeno, vendar pa prav lično gostišče »na Gorenjem Rožniku«. Po letu se smučejo ljubljanski sprehajavci že ob petih zjutraj okoli tega prijaznega domovja, nekatere še celo zima ne plaši in če drugače ni, gazijo sneg tudi v celo.

[1]) Valvasor II. 144.

Za lučaj proč od gostišča »na Gorenjem Rožniku« stoji na najvišjem kraju hribca jako čedna cerkvica Marijinega obiskanja. Njeno stališče je tako srečno izbrano, da se vidi cerkev na vse strani daleč na okoli, razgled z nje zvonika pa je tako lep in mikaven, kakor z nobenega druzega tako nizkega kraja v vsi bližnji in daljši okolici ljubljanski ne.

Kako je bilo nekdaj tu gori na griču, ne morem povedati. A že ona skromna poročila, ki so se iz prejšnjih časov ohranila o Rožniku, kažejo na to, da se je gospoda zanimala zanj tudi v prejšnjih časih ter imela tu svoje pristave in celo posamična bivališča. Najstarejše meni znano poročilo se je ohranilo iz leta 1507. Že takrat se je vrhu Rožnika nahajal star opuščen grad, zraven njega pa pristava in sadni vrt »ein öder Thurm vor der Stadt Laibach sammt dem Maierhof und Baumgarten dabei«.[2]) Če pa je bil ta grad že takrat opuščen, bil je vsakako že star, zakaj v tedanjih časih se gradovi niso tako hitro opuščali, kakor se godi to dandanes in odkar se je grajščinam za drag denar odkupila kmetska tlaka.

Opuščeni grad, pristava, sadni vrt in zraven ležeči gozd, — vse te stvari so bile l. 1507. lastnina dveh plemenitaških bratov, Jurija in Volbenka S a u r a u - a, ki sta imenovano leto prodala ta zemljišča nekemu ljubljanskemu gospodu Erazmu P r a u n w a r t u, uradniku pri carinskem uradu v Ljubljani. V kupnem pismu je lega tega posestva natanko opisana. Nahajalo se je vrhu Rožnika; »verkauft einen Forst bei demselben öden Thurm, wie der mit einem Graben an des Edlen Herrn Leonhard Raumbschissel Gut gelegen und die Höhe begreift«.

Cerkve torej na Rožniku takrat še ni bilo. — Kdo pravi, da ne? — Imenovano kupno pismo pravi to in sicer zato, ker je ne omenja. Na nje mestu je stal takrat le oni opuščeni grad, »öder Thurm«. V kupnih pismih so imeli v tadanjih časih namreč navado, lego posestev in zemljišče pisavati natanko in prav na široko. Pri tem niso štedili z besedami, in sicer zato ne, da so se

[2]) Blätter aus Kr. 1865 p. 95.

tem potom izogibali nepotrebnim pravdam, kajti zemljiških knjig takrat še ni bilo. Ta obširna in skrajno natančna opisovanja, katerih se navedejo lehko cele kope, nam hodijo v sedanjih časih prav zelo v prid, ako nam je na pr. določiti, kje se je nahajalo to ali ono zemljišče, ta ali oni grad, ta ali ona cerkev itd. Iz tega smemo sklepati: če bi se bila nahajala leta 1507. vrhu Rožnika že cerkev, bodi si še tako majhna, omenila bi se bila v Praunwartovem pismu prav gotovo, a stal je tam takrat le opuščeni grad.

Leta 1507. pa je imela na Rožniku razen bratov Saurau-ov tudi še druga gospoda svoja zemljišča in selišča.

Precej zraven Saurau-ovega opuščenega gradu, pristave in sadnega vrta je bilo tudi pl. Lenarta Rambschisselna posestvo, na katerem se je nahajala vsakako kakšna gosposka zgradba, kakeršna že koli, zakaj Raumbschisselnovo posestvo se v kupnem pismu imenuje: »ein Gut«, kar je pomenjalo tudi v tadanji nemščini grajščino.

Leta 1534. je Erazem Praunwart od Saurauov kupljeno posestvo dalje prodal. Prešlo pa je zopet v ljubljanske roke; kupil je je ljubljanski meščan Anton Kuchl, a ne vsega, ampak brez onega prostorčka, na katerem je stala nekdaj neka bolnica, »außer eines Flecks, darauf eben ein Sundersichenhäuslein gestanden«. Tega prostorčka Praunwart Kuchlu ni mogel več prodati, zakaj njegova takrat že umrla soproga ga je namenila in podarila v dobrodelne namene »so meine erstselige Frau um Gottes willen vergeben hat.« [8])

Ta opazka nas vodi v zgodovini Rožnika v še starejše čase nazaj. Vrhu Rožnika se je nahajala bolnica »ein Sundersiechenhäuslein«, to se pravi: »ein abgesondertes Siechenhäuslein«, — toraj bolnica ali hiša za take neozdravljive, hirajoče bolnike, kateri niso smeli biti v dotiki ne le samo z zdravimi ne, ampak tudi ne z drugimi bolniki. To so bili oni nesrečniki, ki so oboleli za silno nalezljivo, a nikdar več ozdrav-

[8]) l. c.

ljivo gobovo bolcznijo. Ta strahovita bolezen se je zanesla iz Azije, a se ne ve kdaj, morebiti še pred križarskimi vojskami. Vsakako pa je bila v XII. in XIII. stoletju razširjena po vsej Evropi. Ker nobeno sredstvo bolezni ni moglo ozdraviti, so zdravniki naposled obupali ter prepustili gobove nesrečnike njih osodi. A ker je bila bolezen tako silno nalezljiva, se je skrbelo za to, da so gobove odpravili v posebne hiše ali hiralnice kolikor mogoče proč od drugih človeških bivališč. Celo niso trpeli nobenega gobovega v mestih ali trgih. V XIII. stoletju ga v Evropi menda ni bilo mesta ali trga brez takega »Sondersiechenhäuslein« ali tudi »Leproserie« imenovanega. Pravili so, da jih je bilo v Evropi takrat najmanj 19.000. Tako bolnico je imela tudi Ljubljana, in sicer že leta 1453.[4]); nahajala se je, kakor nam izdaja ona opazka v Kuchlovem kupnem pismu, na Rožniku. Po takih hiralnicah so gobovi živeli pod jako ostrim varstvom, da niso prihajali z zdravimi ljudmi v dotiko; če so želeli njih sorodniki govoriti ž njimi, morali so imeti za to od mestne gosposke posebno dovoljenje ter se med občevanjem ž njimi natanko držati v tem oziru objavljenih predpisov. Gobovi so se studili vsakomur, zanje ni bilo ne postrežbe, ne zdravnikov. Samo jedenkrat se je osnoval za njih postrežbo poseben red, red sv. Lazarja; po pravilih tega reda so morali biti vsi njegovi redovniki sami gobovi.

Zato se prav nič ne čudimo, če so za gobovim, ki so ga odpeljali v leprozerij ali hiralnico (»Sündersichenhäuslein«) zaprli vrata s tistimi čuti, kakor če odnašajo koga na pokopališče, — in res so marsikje obhajali tak odhod v gobovo hiralnico prav tako in s prav takimi obredi, kakor kak slovesen pogreb.

Pojemati je pričela ta bolezen s XVI. stoletjem, v XVII. vsaj po naših in nemških deželah ni bilo nič več slišati o nji. Minila pa je menda za to, da se umakne neki drugi, ne dosti manj strahoviti bolezni, — kugi!

---

[4]) l. c. Lueger, Lehenbuch.

Na Kranjskem se je kuga pokazala v drugi polovici XVI. stoletja. Tudi proti tej bolezni ga ni bilo sredstva, zato se Ljubljančani niti Turka niso toliko ustrašili, kakor te peklenske bolezni. Vsi poskusi, da jo zatro, so bili zastonj Še največ je izdalo popolnoma osamljenje okužene rodovine ali če je bilo treba, tudi cele hiše, ali celo še kar celega dela mesta. Brž ko se je izvedelo, da je obolel kdo, bodi si v kateri rodovini koli, tudi v najodličnejši, poslal je magistrat svoje tesarje tjekaj ter ukazal vrata in okna zabiti, hišo pa vrhu tega še z deskami ograditi ter s tem zabraniti, da okuženi niso prihajali v dotiko z zdravimi. Časih je bilo videti po Ljubljani kar cele ulice tako obite, dà, l. 1598. so ogradili in osamili tako celó vse krakovsko, leto pozneje pa vse šentpetersko predmestje z Blatno Vasjo vred.

Taka zaprtija je bila za vsacega pol pekla. Sredi mesta bivajoči meščan, — pa se ganiti ni mogel! Še hujše pa je bilo, da je moral vsak trenotek trepetati, kdaj mu bodo prinesli glas, da je kuga zadavila tega ali onega ljubčka iz njegove rodovine.

To je bilo neznosno! Zavoljo tega so se Ljubljančani, ki so čutili, da se oglaša kuga v njih rodovini, zbežali rajše iz mesta ter si zunaj na prostem in v svežem zraku zgradili lesene koče in bivali v njih, da je kuga minula. Zato so bili določeni v ljubljanski okolici trije kraji: Spodnje Poljane, Golovec in Rožnik. Posebno priljubljen je bil v tem oziru Rožnik, kjer se je o kužnem času blesketala doli v mesto kočica zraven kočice. [5])

Kaj ne, kdo bi si bil mislil, da je bil prijazni Rožnik nekdaj kraj tolike reve in nesreče!

Toda vrnimo se zopet k svojemu predmetu in na oni prostorček, ki ga je Praunwartova prva soproga »um Gotteswillen vergeben hat«.

---

[5]) Podatki o ljubljanski kugi so raztrošeni po sodniških protokolih ljubljanskega mesta med leti 1579—1699.

Kdo ve, če se ni na tem v čast božjo (»um Gotteswillen«) darovanem prostorčku sezidala kmalo potem cerkev na Rožniku, toda kdaj, se ne more povedati. Valvasor jo omenja na dveh krajih [6]), a na obeh se čuti iz njegovih besedij, da se cerkvica ni zidala še le včeraj, ampak da je bila staro, vsakemu njegovih čitateljev — tudi plemenitašev po kmetih — dobro znano svetišče Naše ljube gospe. O nje starosti priča tudi to, da so jo že kakih petdeset let po Valvasorjevi smrti, 1740. leta, podrli do tal ter na nje mestu sezidali sedanjo cerkev.

Iz računov, ki so se nam ohranili o nje zgradbi [7]), izvemo, da so stali zidarji delavci, gradivo itd. do 1745. leta 5831 gld. 54 kr.

Cerkvica je spadala pod sv. Peter, kakor vsa ljubljanska okolica daleč na okoli. Bogata ravno ni bila; zemljišč ni imela druzih, kakor gozd, ki se je raztezal pod cerkvijo po južnem pobočju Rožnika do vznožja doli, kjer se nahaja sedaj gostilna »pod Rožnikom«. Nje lastnina je bilo torej le vse sedanje Lassnikovo [8]) in Drenikovo posestvo. Leta 1808. so ta gozd izmerili; obsegal je 29 oral. Rasli so v njem po največ borovci in smreke, nekaj pa tudi jelš, hrastja, kostanja in brez. [9])

Proti šentpeterski cerkvi se je nahajala ta podružnica v takem čudnem razmerju, kakor nobena druga šentpeterskih podružnic ne. Ko so leta 1785. uravnavali šentpetersko faro, je bila deželska gosposka odločila, da se naj cerkev na Rožniku zapre in opusti, nje imetje pa izroči materi cerkvi pri sv. Petru. Iz katerega utemeljenega vzroka se je to zgodilo, je težko upoznati; v aktih to ni povedano. Še najbolj verjetno se mi zdi, da se je zgodilo zavoljo tega, ker cerkev na Rožniku ni imela ni jedne pripadajoče vasi. Čemu je je bilo torej treba! Da bi je pobožno ljudstvo do tedaj ne bilo

---

[6]) Valvasor II. 144 in VIII.

[7]) Šentpeterska kronika.

[8]) Jeden del Lassnikovega posestva, in sicer tisti, na katerem stoji pristava, se je takrat zval »Bogata Dolina«. (Šentpeterski arhiv.)

[9]) Šentpeterski arhiv.

obiskovalo pridno, se ni moglo trditi, proti temu so pričali obili novci, ki so se nabirali v njenih pušicah. Tudi se je praznovala na Rožniku marsikaterikrat kaka cerkvena slovesnost, in po letu skoraj ni bilo nedelje ali praznika brez službe božje v nji. Ali ker šentpeterski župnik in dekan Jurij Zupan ni ugovarjal, če se opusti, storila je bila gosposka l. 1785. res, kar je bila sklenila. Dala je cerkev zapreti, nje imetje, 1238 gld. 53 kr. v gotovini, in nje »gilto«, to se pravi ves gozd doli do vznožja Rožnikovega, pa izročiti šentpeterski fari, kateri je ob jednem ukazala, naj to vsoto združi z drugim svojim imetjem in ga upravlja ž njim skupno. Vendar je to naredbo preklicala deloma že naslednje leto ter velela šentpeterskemu župniku, naj naloži 850 gld. »ad fundum publicum«, to se pravi: odda naj ga verskemu zakladu, za cerkvene potrebščine pri sv. Petru pa naj obdrži le še ostalih 388 gld. 53 kr.

Za cerkvico na Rožniku se pri sv. Petru niso menili odslej do malega nič več. Če je hotel biti kdo na Rožniku pri sveti maši, poskrbeti si je moral mašo sam, najeti sam duhovnika, kateri jo je bral. Celo za to se pri sv. Petru niso menili, kdo je na Rožniku cerkvenik. O neki priliki je bilo šentpeterskemu župniku poročati o tem, pri koliko njegovih podružnicah se nahajajo cerkveniki in kakošne dohodke imajo; ta je naštel natanko vse cerkvenike pri vseh svojih podružnicah, cerkvenika na Rožniku iščeš zastonj med njimi.[10])

Razven cerkvenikovega stanovanja na vznožju Rožnikovem, na mestu sedanje gostilne »Pod Rožnikom«, ni pustila gosposka cerkvi nič nepremičnega blaga. Pa še to je dala 18. novembra 1786 prodati, a iztržila ni več, kakor 200 gld.; hišo in gozd je kupil tedanji cerkvenik Jurij Selan.

Zakaj pa niso prodali tudi cerkve, kakor se je to zgodilo z marsikatero drugo, in kar se je iz prva odredilo tudi za cerkev na Rožniku? Najbrže so izprosili med tem nekateri,

[10]) Šentpeterska kronika.

morebiti Ljubljančani, naj se cerkvica zopet odpre; obljubili so morebiti, da jo bodo sami vzdrževali.

Ali bodi si stvar kakeršna že, gotovo je, da je bila leta 1786. cerkvica že zopet odprta.

Da se je za cerkvenikovo hišo in k nji spadajočo gozdno parcelo iztržila tudi za tedanjo veljavo denarja primeroma tako majhna vsota, samo 200 gld., imelo je svoj gotov vzrok. Na hiši in gozdu je ostala namreč neka servituta. Prodali sta se Juriju Selanu te dve stvari s pogojem, da bo opravljal on in za njim vsi njegovi nasledniki cerkveniške opravke tudi še na dalje tako, kakor jih je opravljal do tedaj, toda brez kakega plačila. Ko bi pa to dolžnost zanemarjal, pridržala si je deželska gosposka pravico, poklicati njega ali pa njegove pravne naslednike zavoljo tega na odgovor.

S to dolžnostjo je obremenjeno posestvo »Spodnji Rožnik« še dandanes.

Za cerkev na Rožniku se odslej ni brigal nihče več, niti župnik pri sv. Petru, niti gosposka. Za nje vzdrževanje je skrbel odslej Jurij Selan, pobiral denar, ki so ga prinašali pobožni ljudje v cerkvene pušice, ter pokrival ž njim stroške za vzdrževanje cerkve. Ti darovi nikakor niso bili neznatni. Cerkvenik Selan je nesel iz cerkve najbrže večkrat polno pušico domov, o čemur je izvedela morebiti tudi gosposka ter se spomnila, da cerkvenika čisto brez vsakega nadzorstva pri tem vendar le ne more pustiti, zato je imenoval šentpeterski župnik za cerkev na Rožniku dva ključarja; nadalje pa se tudi ni brigal več zanjo.

Šentpeterski cerkvi prepuščeni gozd na Rožniku je ostal pri sv. Petru do leta 1808. To leto pa ga je dala gosposka, ne vem iz katerih vzrokov, premeriti, razdeliti v osem parcel in jih 19. decembra l. 1808. prodati na javni dražbi. Kupili so jih:

Julij Kanz	11 oralov	1507 □ sežnjev	za	. 2521	gld.
Ivan Pauer	4 orale	373	» »	. 1000	»
Avg. Dittel	5 oralov	808	» »	. 1008	»

France Črnič	2 orala 724 □ sežnjev za .	276. gld.
Jurij Mihevec	2 » $115^1/_2$ » » .	420 »
Josip Rieger Jurij Stepan	3 orale $787^1/_2$ » » .	? »

Pozneje sta Črnič in Mihevec prodala svoji parceli Matiji Dreniku, pri čegar rodbini se nahajati še sedaj. [11])

Razen teh parcel se je nahajal na Rožniku, pa na drugi strani hriba, tudi gozd, katerega niso prodali, ampak si ga je šentpeterski župnik pridržal, da je jemal iz njega les za popravo šentpeterske cerkve, ker le-ta ni imela nobenega drugega gozda. Tudi gledé na ta šentpeterski gozd na Rožniku je bilo razmerje nekako čudno. Ko je dal namreč cerkveni ključar Jak. Pugovec z nabranimi milodari l. 1823. cerkev na Rožniku popraviti, posekati je dal v rečenem gozdu tudi nekaj smrek, a tacih, da gozda ni škodoval kar nič. Zavoljo tega ga je šentpeterski župnik pri gosposki naznanil. Pugovec pa se je zagovarjal, češ, ako župnik ne dovoli za cerkev potrebnega lesa, prevzame naj jo sam v svojo oskrb, — in kresija je res odredila, da se za vzdržavanje cerkve na Rožniku jemlji les iz imenovanega šentpeterskega gozda.

V Selanovi in ključarjevi oskrbi je ostala cerkev na Rožniku do l. 1809., ko so prišli Francozje v tretjič na Kranjsko. Ko so se bližali Ljubljani, dala je naša vlada cerkev v naglici izprazniti ter pred Francozi odnesti, kar se je le odnesti moglo. Ker se Francozom ljubljanski Grad ni takoj udal, oblegali so ga z Golovca in z Rožnika. Pri tem je cerkev toliko trpela, da je bila po oblegi bolj podobna kaki razvalini, kakor pa veži božji. Zato je bila vso francosko dobo cerkev zaprta.

Ko pa so Francozje morali l. 1813. oditi, prosilo je l. 1814. več sosednih občin po svojih pooblaščencih, da se cerkev zopet odpri in služba božja prični v nji po stari navadi. Zavezale so se občine, da iz svojega preskrbe vse, česar cerkvi manjka. V dogovoru s škofijstvom je ilirski gubernij ustregel

---

[11]) Šentpeterski arhiv.

tej prošnji dne 12. julija l. 1814.[12]) ter oskrbo cerkve izročil sinu med tem časom umrlega Selana, kateremu je bilo tudi Jurij ime, in dvema ključarjema: Mateju Slapničarju in Jakobu Kremžarju z Glinc.[13])

Z doneski omenjenih občin in doneski drugih pobožnih častilcev Matere božje se je deloma popravila prejšnja cerkvena oprava, ki se je še nahajala in bila med tem spravljena in shranjena pri sv. Petru, deloma se je omislila nova, in zopet so jeli v cerkvi na Rožniku brati sv. maše zdaj posvetni duhovniki, zdaj redovniki. Cerkvice na Rožniku ni sicer frančiškanom nikoli nihče oddal ali izročil, vendar so jo po odhodu Francozov frančiškani šteli za podružnico svoje fare, zakaj stala je na zemljišču, ki je spadalo pod občino na Glinicah, Glinice pa so se nahajale v frančiškanski fari.

Pozneje so na Rožniku opravljali službo božjo oo. frančiškani časih tudi ob nedeljah ter so pobirali zdaj pa zdaj milodare za cerkvene potrebščine. Celo v obilem številu so jeli Ljubljančani zahajati na Rožnik med kongresom in po kongresu; polagoma so nabrali cerkveni ključarji toliko milodarov, da so mogli l. 1823. cerkev prav temeljito očediti in popraviti. Podjetnega cerkvenika Jurija Selana je to napotilo, da je odprl na »Spodnjem Rožniku« gostilno, kar je bilo obema v prid, njemu samemu, cerkvici na Rožniku pa tudi. Okoli leta 1830., 1831. in 1832. so začeli Ljubljančani za svojo zabavo zahajati celó pogosto in v vedno večjem številu na »Spodnji Rožnik«; obiskavali pa so pri tej priliki radi tudi cerkev na Rožniku; zavoljo tega so se z njih milodari množili cerkveni dohodki od leta do leta.

Iz tega vzroka, in ker so se oo. frančiškani polagoma vživili v misel, da je cerkev na Rožniku njihova podružnica, obrnil se je leta 1836. tadanji frančiškanski župnik o. Felicijan Rant do deželske gosposke ter je prosil, naj se frančiškanom izroči tudi posvetno oskrbovanje ter se cerkev tudi istinito in

[12]) Šentpeterska kronika.
[13]) Mestni arh. fasc. 38. letnik 1836.

pravno združi z frančiškansko faro, zakaj da spada Rožnik pod frančiškansko faro, o tem menda pač ne bo nobenega dvoma več. Toda cerkvica se fari ni oddala in izročila nikoli in še sedaj ne ve živ človek, čegava je, ali frančiškanska, ali šentpeterska, ali čegava. O tej stvari za svoje mnenje vprašani šentpeterski župnik Ivan Benedičič, šteje li cerkev na Rožniku med svoje podružnice, je rekel, da ne, tudi njemu ni bila nikoli izročena. Ko so bili leta 1785. cerkev zaprli, je sploh niso bili nikomur izročili, ne njemu, ne komu drugemu, zato ker je bila za prodaj odmenjena in da se podrè ali pa prezida za kako navadno, posvetno porabo. Pozneje pa se ni niti prodala, niti podrla, in ker ni bila nikoli nikomur izročena, dandanes res nima nobenega gospodarja. Med svoje podružnice je on, šentpeterski župnik, ne šteje, ker tudi nobene pravice nima, šteti jo. Če si jo frančiškanska fara želi, naj jo le prevzame, on ne ugovarja temu kar nič, dostaviti pa mora precej pri tej priliki, ter naglaša z vso odločnostjo, da si naj frančiškani v tem slučaju ne delajo nikakih upanj, češ, da dobe ob jednem tudi isto nekdanje cerkveno imetje, katero je gosposka izročila l. 1785. njegovemu predniku Juriju Zupanu (l. 1808. prodani gozd) in katero je od tistega časa združeno z drugim imetjem šentpeterske fare.

Obrnil se je o tej stvari do škofijstva in do ljubljanskega magistrata, kateremu je bil kot občinski gosposki podrejen Rožnik. Prosil je, naj ga varujeta in branita, ako bi frančiškani zahtevali, da se jim s cerkvijo izroči tudi nekdanje njeno imetje. [14])

Ker pa se to ni zgodilo, zato se tudi gosposka ni nič pomišljala, ampak brez ugovora ugodila Rantovi prošnji (6. aprila 1836) in mu naročila, naj ji za cerkev na Rožniku predlaga dva cerkvena ključarja. Felicijan Rant je predlagal Naceta Brenceta, hišnega posestnika v Gradišču, in Franca Čamernika, kmeta na Rožniku, menda tik cerkve št. 18., dandanes go-

[14]) Mestni arhiv, l. c.

stilna »na Gorenjem Rožniku« (Franz Čamernik, Hausbesitzer am Rosenbachhügel. Nr. 18.) Predlagana ključarja je gosposka potrdila brez oporekanja. Ob jednem pa je dotedanjemu cerkveniku Juriju Selanu naročila tudi, da odslej ne sme več prevzemati cerkvenih dohodkov, ampak prepustiti ta posel novima ključarjema; vrhu tega naj vrne tudi onih 22 gld., ki si jih je izposodil iz cerkvene blagajnice.

Predno je o. Felicijan Rant cerkvico prevzel, prosil je, da se sestavi natančen zapisnik o vsem njenem imetju. V ta namen naj se snide posebna komisija, h kateri so povabili tudi cerkvenika Jurija Selana, češ, da je o gospodarskih razmerah cerkve na Rožniku pač on najbolj izveden in poučen, kar je bil tudi res. Vendar tudi on ni vedel vsem vprašanjem odgovora; tako n. pr. ni mogel povedati, koliko so na leto prinašali darovi, zato ker so se sproti porabljali za poprave in druge cerkvene potrebščine. Pojasniti tudi ni mogel, kje je onih 1000 gld., katere je bil cerkvi naložil za sv. maše neki Josip Kočar, ali kam je izginil denar, ki ga je Boštjan Obersteiner cerkvi daroval za vzdržavanje večne luči; prejšnja cerkvenika Matej Slapničar in Jakob Kremžar pa sta bila takrat umrla že oba. Selan tudi ni mogel povedati, kdo je spravil tistih 200 gld., ki jih je njegov oče plačal za cerkvenikovo hišo in za ono gozdno parcelo.

Kar se je tikalo oskrbovanja cerkve, je bila komisija popolnoma zadovoljna ž njim. Cerkev, po odhodu Francozov vsa razdrapana, je bila sedaj v prav dobrem stanu in še celo pri nekem zavarovalnem društvu proti ognju zavarovana za 1000 gld., vrhu tega so našli pri nji še 222 gld. 40 kr. gotovega denarja. Zemljišča ni imela nobenega druzega, kakor ono, na katerem je stala, (merilo je 155 kvadratnih sežnjev) in ne daleč od nje 4 orale in 1426 □ sežnjev obsegajoči smrekov gozd.[15]) Pokrita je bila cerkev z opeko, stolp s plehom, žagrad pa s hrastovimi skodlicami. V zvoniku so viseli trije zvonovi, 12, 4 in $2^1/_2$

[15]) O tem gozdu ni bilo leta 1785. nobenega govora. Morebiti ga je cerkvi daroval kdo po tem letu.

centa težki. Tudi z notranjo opravo je bila cerkvica primeroma dobro preskrbljena, le orglje niso bile za nobeno rabo več; pa če bi tudi bile, dosti bi se bilo ž njimi ne bilo opomoglo, ker so bile jako majhne, še jeden meter (2$^1/_2$') ne dolge in ravno toliko visoke.

A v dobrem stanu so bili oltarji (trije) in preskrbljeni z dobrimi pregrinjali, blazinami in svečniki. Mašnih plaščev je imela cerkev devet, med njimi jeden čisto nov plašč, dve dalmatiki s štolama in manipelnoma, 13 mašnih srajc in več raznih, deloma pozlačenih, deloma posrebrenih cerkvenih posod, kelihov, svetilk, kadilnic (celo stare oblike) itd. Vseh drobnostij naštevati se mi ne zdi umestno, pač pa omenim, da se je nahajalo pri cerkvi tudi pet starih misalov iz leta 1767., 1747., 1667., jeden pa celo iz leta 1598.

Tako je l. 1836. prevzela frančiškanska fara cerkev na Rožniku v svojo posest.

Mali zapiski.

Marijina znamenja med Ljubljano in Poljem. Pri župni cerkvi Marije Device v nebo vzete v Polju, ki je bila do l. 1783. podružnica šentpeterske župe v Ljubljani, je bila nekdaj božja pot. Ljubljančani so radi zahajali v Polje ali posamič ali sprevodoma častit čudotvorno Mater božjo. Jezuvitski dnevnik omenja, da je bratovščina Matere božje brez madeža spočete, ali nemška, vsako leto sprevajala procesijo iz šentjakobske cerkve v Ljubljani, kjer je imela sedež, k Devici Mariji v Polju. Ta sprevod se je vršil večinoma na Marije snežnice dan dne 5. vel. srpana; prelagali so ga pa tudi na kak drug dan, kadar je prišla vmes kakšna zapreka, n. pr. deževno vreme. Ob 5. uri zjutraj je bral predsednik bratovščine tiho sv. mašo pri sv. Jakobu, potem se je razvrstil sprevod, katerega je vodil čestokrat kak duhovni dostojanstvenik v spremstvu dveh levitov. L. 1689. je bil sprevodu voditelj dekan in generalni vikarij Rossetti, l. 1712. kanonik in stolni župnik pl. Kušlan. Tega leta so nesli za procesijo nosila s podobo Matere božje in sprevod je poveličevala deželna godba (inter tubas Provinciae). V poljski cerkvi je bila vselej najprej propoved, potem pa peta sv. maša. Krog 11. ure, včasih še malo prej, je procesija zopet dospela

med zvonjenjem nazaj k sv. Jakobu. Pri sprevodu so svetili plemeniti mladeniči, gojenci oo. Jezuvitov; izza l. 1685. pa je nehala ta navada, ker je dediča in sina nekega gospoda Fürnpfeila, vračajočega se s procesijo iz Polja, tako prevzela vročina, da je zbolel ter deset dnij pozneje umrl.

Božja pot pri Devici Mariji v Polju se je povzdignila, odkar so l. 1711. nekateri Marijini častilci postavili med šentpetersko in med poljsko cerkvijo dvanajst znamenj predočujočih dvanajstera Marijina pota. Kratko poroča o tem Dolničar v Epitome Chronol. na 100. str. k l. 1711. takole: Dvanajstero krasnih postaj, toliko potovanj Bogorodice Device predstavljajočih, katerim ni jednakih, so jeli zidati od Ljubljane do čudodelne Device M. v Polju. — Da so bila ta znamenja istega leta dograjena, posnemamo iz jezuvitskega dnevnika, kjer stoji, da sta šla v torek zjutraj dne 13. vinotoka 1711 na božjo pot ob istega leta postavljenih postajah k Mariji Devici v Polje o. Schweiger in o. Haubentaller z Janezom Skerpinom, vikarijem pri sv. Petru.

Ista letnica 1711 je zabeležena tudi v naslovu knjigi, ki je izšla dve leti pozneje. Ker je ta knjiga, izdana v proslavo Marijinih postaj, sedaj že jako redka, omenjamo jej tu popolni naslov in vsebino: Treuer Gefährt | Auff der | Allerglückseeligsten Reiß in | die Freudige Ewigkeit, | Oder | Zwölff | Marianische Weeg, | Umb | Erhaltung einer glückseeligen | Sterb-Stundt: | Durch | Zwölff STATIONEN, oder | Kirchfahrts-Säulen | Welche erstlich, und urspringlich zu Lay- | bach in Krain | von der Pfarr-Kirchen S. Petri, | zu der wunderthättigen Mutter GOttes | Maria in Feld: | Auff angeben eines Gottseeligen | und fromen | Mysta-Mariophili im Jahr 1711 ruhmwürdig | auffgericht worden. | Vorbey anzumercken | daß denen Ge- | bettern bey gedachten STATIONEN, die täg- | liche Andacht zu der Seeligsten Mutter GOttes | Maria Monathweiß beygesetzt worden. | Cum Licentia Superiorum. | (Črta.) Laybach | bey Joh Georg Mayr | Landi. Buchd. 1713. Mala 8°, str. 38 nepag. + 439. Knjiga je posvečena tedanjemu ljubljanskemu škofu Francu Karolu grofu Kaunitzu, čegar grb se nahaja na naslovnega lista drugi strani. Za posvečenjem (8 str.) je predgovor, ki nam pojasnuje postanek dvanajstih postaj. Neznani pisatelj poroča, da je pred nekaterimi leti razodela nebeška kraljica nekemu blagemu, Marijo ljubečemu in častečemu duhovniku, da bi bilo njenemu Sinu in njej jako povšeči, ko bi v izpodbujo vseh Marijinih častilcev vpodobil dvanajst skrivnostnih Marijinih potov v ravno tolikih znamenjih, da bi premišljujoč Marijina pota sami radi hodili po njenih stopinjah. »Zato so se tukajšnji odlični duhovniki in svetni gospodje združili ter v znak posebne ljubezni in časti do brezmadežne Matere božje postavili teh dvanajst Marijinih potov v umeteljnih krasnih znamenjih, in sicer ob istem zelenem poljskem potu, ki vodi od tukajšnjega glavnega mesta k čudotvorni božji veži Marija v Polju ime-

novani, da bi dobili vse božje milosti po premilostivi in premogočni Marijini prošnji.«

Knjiga „Treuer Gefährt" ima dva dela. V prvem delu so molitve za posamične postaje. Med nepaginovane liste so vdete podobe dvanajstih Marijinih potov. Samo pri četrti postaji manjka slike v muzejskem izvodu te knjige. Te podobe — medorezi v rokokoobliki — se nahajajo v mnogih izvodih v šentpeterskem župnem arhivu, kjer se hranijo še medorezne plošče za natiskavanje teh slik. Pod prvo podobo stoji umetnikovo ime: B. Kenckel sc: Vienn. Drugi del knjige (439 paginovanih str., v muzejskem izvodu nedostaje str. 193—432) prinaša za vsak dan v letu kratek životopis kakega svetnika Marijinega častilca, potem je opomnja, naj se moli vsakdanja molitev za čast Matere božje. natisnjena v berilu za 1. dan prosinca, na to stoji sklep za izvršitev kakega dobrega dela, vzdihljaj k Mariji, naposled pa vprašanje.*) Ta knjiga je rabila udom bratovščine Matere božje z imenom: »Pomoč umirajočih«, ki je imela svoj oltar v cerkvi sv. Petra ter bila oblagodarjena z odpustki od papeža Klemena XI. s pismom z 19. malega srpana 1713. Bratje in sestre te bratovščine so obiskavali Marijine postaje ter opravljali pri njih v knjigi „Treuer Gefährt" napisane molitve. Kdor pa ni znal brati, obmolil je pri vsaki postaji po 3 očenaše in 3 češčenasimarije.

Dandanašnji že davno ni več omenjene bratovščine, od nekdanjih Marijinih znamenj pa se nahajajo le še slabo ohranjeni ostanki. Oglejmo si jih!

Prva postaja — prva pot Marijina iz očetove hiše nazareške v Jeruzalem — je stala pred šentpetersko cerkvijo ob severozapadnem voglu pokopališkega ozidja. To znamenje so podrli pred kakimi 37. leti, ko so razširjali cesto proti Zalogu.

Druga postaja je v Vodmatu blizu Županove hiše ob stari cesti. Prvotna slika je predočevala drugo Marijino pot po poroki iz jeruzalemskega templja v Nazaret. Sedaj je vpodobljena v tem znamenju poroka

*) Nekatera vprašanja sezajo daleč preko meje bogoslovske znanosti n. pr. k 6. dnevu prosinca: Mit was vor einer Sprach | die 3. Weise mit Maria der Mutter Gottes geredet? k 15. dnevu prosinca: Welche Farb in der Kleydung Mariae | da sie auff Erde lebte | die beliebtiste ware? k 1. dnevu sušca: was Ursachen die mitter Sylb | oder Buchstab I im Namen Mariae lang außgesprochen wird; k 17. dnevu sušca: Ob die seeligste Jungfrau der Music kundig ware? k 17. dnevu malega travna: Ob die seeligste Jungfrau unterm Kreutz stehend die Rechte oder lincke Seiten gehalten habe? k 29. dnevu velikega travna: Ob die Milch | mit welcher die seeligste Jungfrau Christum gesäuget | übernatürlich war? itd.

Marijina, pa tudi od te podobe se še komaj poznajo obrisi. Ta postaja, kakor vse nastopne razven 9., ima obliko zmagoslavnih vrat, na katerih zazidanem ozadju se nahaja na presno slikana podoba. To znamenje je visoko 4 *m* 53 *cm*, široko 2 *m* 45 *cm* (visokost odprtine 2 *m* 76·5 *cm*, širokost 1 *m* 27 *cm*, globokost 59·5 *cm*). Isto razmerje je približno tudi pri ostalih znamenjih.

Tretja postaja stoji ob stari cesti blizu Slapničarjeve hiše na Selu 75 korakov proč od sedanje zaloške ceste. Ta postaja je bila nekdaj posvečena tretji Marijini poti: iz Nazareške hišice črez gore k sv. Elizabeti. Sedanja slika na presno pa predočuje Marijino oznanjenje, pod strešnim obokom je manjša slika Boga očeta z angelji. To je delo rajnega Wolfa z l. 1872. Marijino podobo je baje posnel po sliki, nahajajoči se v vojaški bolnici, bivši poprej v domači kapeli v Virantovi hiši. Tretja postaja je sedaj najlepše znamenje te skupine.

Četrte postaje ni. Porušili so jo pred kakimi 73. leti. Stala je nasproti sedanjemu karmeliškemu samostanu na Selu pri Marenčičevem domu. Ohranjene medorezne podobe pričajo, da je bila ta postaja posvečena četrti Marijini poti: iz Nazareta v Betlehem.

Peta postaja je v Mostah ob zaloški cesti poleg hiše štev. 21. Prazno znamenje — skozi novi omet se na levem stranskem zidu še poznajo stari okraski, slikani na presno. Tu je bila nekdaj vpodobljena peta Marijina pot, ki jo je storila iz Betlehema v Jeruzalem nesoča Jezusa darovat.

Šesta postaja stoji, kjer se pot na Fužine odcepi od zaloške ceste. To znamenje, ki je bilo pred nekaterimi leti prenovljeno, nas spominja šestega Marijinega potovanja: bega v Egipet. Na čelu pod strešico je Marijin monogram. Podoba na presno nima umeteljne vrednosti.

Sedma postaja, ki sameva na pašniku na moščanski »gmajni« na Brinju, je jako zapuščena. V na novo ometanem znamenju ni bilo pred dvema letoma, ko je podpisanec obiskal te postaje, nobene slike, viselo je ondukaj samo borno razpelo in poleg njega dva prazna okvira. Nekdaj so se spominjali pobožni molilci tu sedme Marijine poti: njene vrnitve iz Egipta v Nazaret.

Osma postaja je na Studencu poleg lesene, s slamo krite hiše »pri Brajdežu«. Prenovljena je bila pred sedemnajstimi leti, kakor kaže podpis: »Osma pot D. Mariji (sic!) | s (sic!) 12 letnim Jezusam (sic!) | v Jeruzalem. 1881.« Zgoraj je Marijin monogram, spredaj stara železna ograja.

Deveta postaja stoji v isti vasi, toda od l. 1875. ne več na starem prostoru, nego za par korakov bliže Gromove hiše št. 13. Staro znamenje je razpadlo in tedaj so sosedje na svoje troške postavili novo, ki je nekoliko nižje od ostalih in ima tudi različno obliko. Oljnata slika napresno je slabo izgotovljena in slabo ohranjena.

Deseta postaja je ob cesti na Slapu nasproti hišama št. 33. in št. 2. Nova neumeteljna slika na presno je povzeta po stari medorezni podobi predočujoči deseto Marijino pot na svatovščino v Kano Galilejsko. Jednajste Marijine hoje nas spominja

Jednajsta postaja z napisom pod sliko: »Marija spremlja | svojiga (sic!) sina Jezusa | na goro Kalvarijo«. Kakor kaže letnica, je bilo to znamenje prenovljeno l. 1879. Dviga se blizu prejšnje postaje kakih deset korakov proč od ceste. Med cesto in znamenjem sta dve kameniti stopnjici.

Dvanajsta postaja je v Polju pred cerkvijo. Pod podobo, ki je iz novejše dobe in že precej poškodovana, stoji napis: »Marija spremlja Jezusa na | oljsko goro, ko gre v nebesa«. Spredaj je železna ograja, zgoraj Marijin monogram. Razven devete je poslednje postaje slikal baje Jurij Tavčar.

Zadnja postaja te krasno zasnovane skupine je poljska cerkev, kjer je veliki oltar posvečen poslednji Marijini poti — njenemu vnebovzetju.

Nekdanje procesije o Mariji snežnici k Devici Mariji v Polje so že davno nehale. Poslednjikrat je šel sprevod na omenjeni praznik iz Ljubljane v Polje l. 1754. Naslednje leto pa je šla procesija iz jezuvitske cerkve mesto v Polje k Uršulinkam. V jezuvitskem dnevniku stoji opomnja k 5. dnevu velikega srpana 1755, ki nam pojasnuje vzrok, zakaj se je predejala ta procesija — dnevničar meni, da zato, ker je v Polje predaleč. (Fer. III. hor. 7ª Eduxit fupplicationem ad Monialium S. Urfulae templum Prases Congregationis germanicae ob feftum S. Mariae ad Niues, alias in Mariafeld educi folitam: quae autem ob nimiam diftantiam in pofterum amplius non ducetur.) Od nekdanje božje poti pri Devici Mariji v Polju ni ostalo drugega, kakor da prihajajo vsako leto v četrtek po velikem šmarnu nekako društveno tja ljubljanski peki in da so po stari navadi še ob nedeljah med šmarnimi mašami litanije Matere božje in ob 10. uri sv. maša z blagoslovoma (poročilo g. župnika M. Kolarja).

Ob zaloški cesti samevajo ostanki Marijinih znamenj čakajoči razpada ali obnovitve. Pisalec teh vrstic jim želi poslednje. Preč. gospoda župnika, ki sta tako brižno poskrbela za obnovitev svetišč sv. Petra v Ljubljani in Device Marije v Polju, se gotovo potrudita, da se obnovi in oživi nekdanja lepa zveza med njijinima cerkvama — dvanajst Marijinih postaj med Ljubljano in Poljem. *I. Vrhovnik.*

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik VIII. — Sešitek II.

V Ljubljani 1898.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 2. sešitka.

Stran

Mali zapiski.

IZVEŠTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII. **1898.** **Sešitek 2.**

Doneski k zgodovini cerkvâ in farâ na Kranjskem.

(Nabral M. Slekovec.)

Vsakdo, ki se je že kdaj ukvarjal s kakim še tako majhnim zgodovinskim spisom, vé, kako težko je večkrat dobiti potrebnih podatkov. Treba je brskati po različnih knjigah in zapisnikih, natanko pregledati in izcrpati cele kupe starih listin, ki so se v teku let raznesle na vse strani, kjer večkrat v nepoznatih nam kotih ležijo in trohnijo te priče minolih časov in ž njimi naša domača zgodovina. Zato pa zgodovinopiscu prihrani truda in časa, kdor zgodovinske drobnosti, tičoče se domačih krajev, marljivo zasleduje, nabira in objavlja, kajti kar je za jednega morebiti brez posebnega pomena in neznatno, vtegne biti za drugega velevažno in neprecenljivo, ker mu razjasni do tedaj celo temne strani v zgodovini tega ali onega kraja. Vsaka, še tako neznatna drobtinica bode prej ali slej prav prišla in se dobro porabila.

Z ozirom na to podamo v naslednjih vrstah prijateljem domače zgodovine par zgovinskih drobtinic, nabranih v osrednjem arhivu nemškega reda na Dunaju. Bilo bi jih lahko več, a pisatelj se je oziral pred vsem in najbolj le na one oddelke arhiva, v katerih se nahaja gradivo za fare na slov. Štajerskem. Za pregledovanje oddelka za Kranjsko mu žalibog ni preostajalo časa.

L. 1546. je župnikoval v Črnomlju Janez Held.

L. 1559. navaja neki inventar sledeče župnike: Nikolaja Tuškaniča v Semiču, Mihaela Glaviniča v Vinici, Ivana Turkoviča v Podzemlju in Jurija Dragoliča v Črnomlju.

L. 1562., dne 2. septembra. Semiški župnik Nikolaj Tuškanič prevzame po smrti župnika Janeza Likeka, črnomeljsko župnijo. Na njegovo mesto v Semič pride Janez Schweyger. Dotični inventar je podpisal tudi podzemeljski župnik Ivan Turkovič.

L. 1565., dne 24. aprila. Matija Schlögl prevzame župnijski inventar v Črnomlju; prednik Tuškanič se je vrnil v Semič.

L. 1576. je v Podzemlju (St. Martin zu Vndter Semel) župnikoval Jurij Slamonik.

L. 1580., dne 20. marca. Jurij Sušic, župnik v Vinici, kupi za svojo gospodinjo od Janeza Hasiberja, oskrbnika v Zalogu (Wartenberg), kmetijo, imenovano »Šiberna loka«, potem hišo s poljem in vrtom v Črnomlju. Dotična zemljišča je Janeza Hasiberja oče, Bonaventura, dne 10. junija 1559 za 132 tolarjev kupil od Gabriela Kreutzerja, deželnega komturja.

L. 1584., dne 19. junija Matija Schlögl, župnik v Črnomlju, resignira; sledi mu Tomaž Stanič (Stanicius).

L. 1593., dne 16. maja. Jurij Sušic prevzame po smrti župnika Adama Samuien-a črnomeljsko župnijo. Pričujoča sta bila in inventar podpisala Mihael Petričič, župnik v Semiču, in Jakob Vilta, župnik v Podzemlju.

L. 1598., dne 15. decembra. Lenart Winter, vikar v Črnomlju, prevzame inventar; dne 2. julija 1600 postane župnik ondi.

L. 1617., dne 10. oktobra. Jurij Perdan prevzame župnijo v Semiču.

L. 1620., dne 11. maja. Jurij Petrolinovič postane župnik v Črnomlju.

L. 1682., dne 20. februvarja, je umrl Nikolaj Cvikovič, prošt v Metliki in župnik v Vinici.

L. 1688. je bil v Črnomlju vikar Janez Lašič, l. 1690. pa Janez Marinič.

L. 1720., dne 29. januvarja, je umrl Mihael Mihalčič, župnik v Podzemlju, star 50 let.

L. 1720., dne 17. julija popoldne so prihruli roparji v Semič, oropali farovž in cerkev ter grozno mučili in slednjič umorili župnika Matijo Stariho, ki je bil ob jednem prošt v Metliki. Vikar Janez Jesen se je skril v peč ter si tako otel življenje. Dotično obširno, a natančno poročilo oskrbnikovo se glasi doslovno:

Gehorsamste Relation
der in dem Pfarrhoff zu Siemitsch den 17ten Julii 1720
vorgegangenen Mord- und rauberey Sach.

Alß der weyland hochwürdig geistliche H. Mathias Staricha des hohen Teutsch ordens Prister, Probst in Mödling und Pfarrer zu Siemitsch, mit Seinem Vicario H. Johann Jessen gestern nachmittag nach 3 uhr in Siemitscher Pfarrhoff in einem wohnzimmer sich befunden, Kame der daselbstige Schulmeister und vermeldet Ihnen, wie ds eine Rott rauber in anzug von Seith des guth Schmuck den berg herab begriffen wären, worauf sie gegen Selbe Seithen des Hauses, um die wahre beschaffenheith dessen selbsten anzusehen, gegangen, da währender Zeith bereiths obbemeldte Rauberische Rott in die inner der Kirchen und Pfarrhoflichen Mauer angebauthen und verschiedenthlichen Pfarr Kindern zuständigen aufbehaltnußen sonsten Tabor genanth, eingedrungen, theils mit Küsten und Truchen aufschlagen umbgangen, theis auf ds Thor und Sonsten an hohe orth des gebaues sich postiret, als von welchen sie, nach deme ds auf dem baufeld und in denen weingarthen befundene Vollck allarmiret wurde, ohne unterlaßen auf Jene, welche sich in der nähe blicken lassen, Feuer gegeben, anmithin die Jenigen, So mit dem raub beschäftiget waren, zu Ihrem gottlosen werck bedecket und Sicher hielten, wo entzwischen der Seel. H. Probst mit dem angezogenen H. Vicario

der Treppe zugeeilet des willens folglich durch ds hoff- thor auf ds Feld, allwo der alte belebte H. Probst Plueth samt dem H. Caplan und dem haus und Mayer gesind waren, Sich zu salviren, allein sie fanden Sich von Ethlich der Raub Vögeln, die Ihnen mit Vorgehaltenen gespanthen Röhren an bedeuthem hoffthor Vorkommen, genöthiget zuruck zu waichen, wo dan zu gleicher Zeith beyde Einander Verließen, in Maynung vor diesen gästen in haus irgendwo sich zu verbergen; allein es hat die allergnädigste Vorsehung des grosen Gottes allein dem H. Jessen die sicherheith zugestandten, maßen er sich in einem offen Verkrochen, der doch aus der Kuchel pfleget gehaitzet zu werden, in welcher der seel. Herr (wie hernach folget) ds leben Enden Müssen, und zwar hat er H. Jessen, ds ofen loch mit Töpf und schißeln versetzet, da hinter er ruhig verbliben. Obwohlen nun dem Seel. H. Probsten Viele gelegen seithen im haus bekanth gewesen, sich zu retten, So hat doch dem himmel ds gegentheil gefallen, und einen Martyrer aus Ihme zu machen beschloßen, Massen er deme zufolg denen gottlosen leuth in die händ gefallen, die Ihme ohne Verweylen gleich in die Kuchel führeten, daselbsten feuer anmachten, Ketten und Eisen schierhacken darein legten, und denselbigen damit eine Zeith Marterten, mit Vermelden, Er solle Ihnen Sein gelth geben, er wäre schon lang ein Pfaff, müste Viel gelth haben; der seel. entschuldigte sich sagend, ds er dies Jahr noch nichts ergibiges verkauft, dan die Wein wären noch im Keller, wessentwegen er nicht Viel gelth haben Kunte; doch was er Immer Vermögte, stundte Ihnen alles zu dienst, sie solten (und absonderlich hörete Man Ihn reden, Mein lieber Voyvoda, Martert mich nur nicht allzusehr) In nur nicht mehreres quällen, Er wolte Ihnen alles anzeigen, bittet benebens um ds heiliche bluth und wunden Christi Sein leben zu schonen. Worauf Sie Ihme mit heissen Ketten an dem blosen leib gebundtener in dem haus Von Einem orth zu dem anderen führeten, Endlichen auch in die Pfarr Kirchen, und allen orths die Casten absonderlich in der Sacristey in Seinem ansehen

aufschlugen und durchsuchten, so forth wieder mit Ihme in die Kuchel hinauf Kamen, die Marther mit heisen Eysen und Ketten erneuerten, und immer dabey beharreten, Er müste ein Vor alle mahl mehr gelth haben, auch Ihm zum Zweyt und dritten mahl in dem gantzen haus, Kirchen und Keller herumb schleppeten. Vnd weilen er nichts mehr wuste, den was er Ihren Rauberischen Klauen allbereiths eingeantwortet hatte, der seel. auch wegen unmänschlich über den gantzen leib in die 3 stund ausgestandtenen Marthyr von Eysen und Feuer angefangen entkräftet zu werden, und die Rede zu verlihren, bath er bevor inständigst sie mögten doch diese erbarmung mit Ihme haben, und ein wenige ruhe laßen, damit er in und mit sich Selbst nicht allein beichten und Sich Gott Seinem himlischen Vatter befehlen, sondern auch zugleich die Vergebung Ihrer an Ihm ausübenden Mißhandlungen von daher erbitten Könte, Sie flehenthlich ersuchend; folglich Ihm den lebens Faden abzuschneiden, und andurch Seiner grossen pein ein Ende zu machen, darauf antwortete einer: Du Solst gleich beichten. Der Seelige schwiege nachgehends still. Die Rott hilten einfolglich Rath, was nun mit Ihme ferner zu thun Seye, da dan Einige Ihme Toth, andre beym leben erhalten wissen wolten, gleichwohlen verblieb es bey dem Ersten schluß, In deme Einer beytratt und dem Entleibten mit der pistol einen schuß durch den rechten schlaff und haubt gab, und ein andrer einen hieb rechter Seithen tief an halß von welchem der Kopf völlig von dem Körper ohne ein weniger hauth linker Seithen, an der er hangen geblieben, abgesonderth dan noch einen hieb auf selbiger seithen, wodurch ds schlisselbein der brust zertheilt worden, und dessentwegen die hölle der brust zu Sehen gewesen ist. Requiescat in pace.

Folglich verfügten Sie sich widerum in das eine Wohnzimmer, und redete einer dem andren also ahn: Merks, Ich bin und kan an Seinem toth nicht schuldig Seyn. So alles der in ofen versteckte H. Jessen mit unaussprechlicher angst angesehen, gehöret, und deutlich vernommen hat.

Von Seithen deren auf dem Thurn und Sonsten in der höhe der postiret gewesenen raubern ist Johannes Serbaler graff liechtenberg. zu dem guth Thurn gehörigen unterthan Von einem empfangenen Schuß in die brust gleich toth gebliben. Ingleichen ist der Jakob Turck des suppan zu Thurn Sohn in die schulder geschossen. Nicht weniger N. Stephan Gollobs Sohn an dem bein mit einer Kugel gestraifet. Johannes Anzel Pfarrhöflicher unterthan von dem ist wegen verlohrnen gehör und sprach auch allzugrosen geschwulst am haubt empfangenen wunden dato nicht zu Vernehmen, und zu Sehen gewesen, ob er Einen schuß Empfangen, oder ob es allein von schlägen mit röhren, deren ethliche wunden Ich Vermerket, herrühre. Wie man dan über 200 schuß gezehlet gehabt, die sie aus dem Thurn und haus nach denen leuten in die Weingarthen, und auf ds feld gethan haben.

Endlich nach 4 stundigen aufenthalth packten sie gegen 7 ½ uhr abends auf, und Verlissen den Pfarrhoff Samt dem orth. Sie nahmen paar und paar weis Ihren Weeg wohl bewehrter gegen Tschernembl und hat man deren 37 Mehresten Theilß junge schwartze starcke personen in unter Crainitzer gewöhnlicher blauen Kleydung gezehlet, und die Vor denen Semnitscher leuth vor lickaner gehalten werden.

Sonsten wirdet in der Kirchen Vermißet alles Vorrathig gewesene Kirchen gelth, 5 Kelch, alle Paten, opfer Kandln, die besten Meßgewandter, antipendia, Khoröck und all übrige Kirchen Wäsch, allein auf dem hohen althar der Tabernackel und darinen ds hochwürdige guth in der Monstrantz ist nicht angegriffen worden.

Gleicher gestalthen haben Sie den Pfarrhoff, die Caplaney und den gantzen Tabor völlig ausgeraubet, alle Kist vnd Kasten und theils Fenster entzwey geschlagen, ds Vorrethige leingewand, bett Kolder, Kleyder, gewähr, bilder, Zinn, Kupfer und Messing, Silber und gelth, samt Fleisch, schmaltz, Spöck, brod und brandwein alles und jedes mit Sich genohmen, also ds Man nicht ein einziges Hembd fünden können, den Seel.

damit zu begraben, die die Rauber in einem Wohnzimmer angezogen, entgegen aber die Ihrigen hemder davor zuruckgelassen, in dem Keller liesen sie ein Einziges Vaß mit Wein auslauffen. Vnd dieses ist der gäntzliche Verlauff dieser nie erhöhrt So freventhlich und vermeßenen bey dem hellen tag unternohmenen Sachen.

Prošt v Metliki in župnik v Semiču postal je potem velikonedeljski župnik Tomaž Hrovatin, ki je umrl za mrtvoudom dne 13. aprila 1731, star 42 let.

L.' 1745., dne 28. septembra, je za sušico umrl Anton Tomaž Juraj, župnik v Podzemlju, star 38 let.

L. 1761., dne 28. februvarja, je umrl metliški prošt Janez Krst. Vilišič, star 58 let, dne 11. decembra 1762 pa njegov sorodnik Jožef Vilišič, kaplan v Metliki.

Za nameček še slovensko prisego iz l. 1570. Dasi ni bila pisana na Kranjskem, nego pri Veliki Nedelji na slov. Štajarskem, objavimo jo tukaj doslovno, ker bi vtegnila zanimati jezikoslovce.

»Jas N. priſheſem v tom imeno Ocheta ino Sina y ſvetega Ducha, da ias hocho to prauo boſyo prauycho ino reſnycho, na kotero ſem ias postawlen, pouedaty ino ne ſatayty Ny ednomu tallu priloſhity alle vſhetty, Ne ſa myte ne ſa lúbeſny, ne ſa ſhowraſtúa vollo, Themech to prauo boſio reſnycho pouedaty tako mene ſtanoúito ino reſhnichno, na moy boſledny den pomagaty Ocha. y. ſin y ſvety Duch pomagay y: ta nega ſúety Eúangely. Amen.«

Valvazorjeva knjiga grbov.

Med dragocenimi rokopisi in knjigami je z Valvazorjevo knjižnico prišla v Zagreb tudi jako znamenita knjiga grbov, ki se hrani sedaj v zagrebški metropolitanski knjižnici. Slikarija grbov je točna in izvedena v barvah. Ker večkrat kak plemenitnik ali kako mesto poprašuje po svojem grbu, naprosili smo č. g. J. Barleta v Zagrebu, da nam je prepisal naslov one

knjige in zaznamek v njej se nahajajočih grbov. Objavimo ta spis, ker vemo, da ustrežemo popraševalcem po kranjskih grbih. Imenom pridejane številke naznanjajo strani v knjigi.

OPVS Insignium Armorumq Regnum et Regnorum nec non tam aliorum quam et Carnioliae Principum, Baronum, nobilium, Ciuitatum, et Opidorum S. S. Das ist Das Grosse Wappenbuch, in welchen der Königen und Königreichen, wie auch sowoll anderer als auch dieses Herzogthumbs Crain Fürsten, Graffen, Freyhern, ritter, Edelleit, Städt und Märkt ss. Wappen, Schilde, Helm, Klainodien, wie auch deroselben namen und Heroldsfarben zufinden. — Solches zusammen gebracht, und durch den bartl ramschissl mahlen lassen zu Wagensperg in Crain 1687. und im 1688. iahr H. *Johann Weichart Waluasor* freyh. zu Gallnegk und Neüdorff. s. H. zu Wagensperg und Liehtenberg s. des Herzogthumbs Crain im Undtren Viertl des Füessvolks haubtman und ein Mitglid der Königlichen societet in Engelandt.

Index.

A.

B.

C.

H.

I.

K.

L.

M.

R.

S.

T.

V.

W.

Y.

Z.

Kranjski bogoslovci v Rimu.

(Posnel Jos. Benkovič.[1])

Ko je v 16. stoletju luteranstvo zasekalo hude rane katoliški cerkvi, zlasti na Nemškem, in se je število katoliških duhovnikov po tolikih apostazijah zelo zmanjšalo, in še tisti, ki so ostali zvesti, niso bili dovolj temeljito v bogoslovju izučeni, da bi zavračali krivoverske napade in branili katoliško cerkev, ustanovil je začetnik jezuvitskega reda sv. Ignacij Lojola v Rimu poseben zavod, v katerem naj bi se nemški mladeniči pripravljali za duhovski stan.

Deloval je ta zavod od l. 1552. do l. 1780., ko je bil zatrt po Jožefu II. Tedanji bogoslovci so se preselili v centralno semenišče v Pavijo. Leta 1818. se je isti zavod zopet otvoril in deluje še sedaj pod vodstvom jezuvitov kar najbolj uspešno v prospeh katoliške cerkve v avstrijskem in nemškem cesarstvu.

»Collegium Germanicum Hungaricum« — tako se naziva ta zavod — je dal že nekatere kardinale, več nadškofov in škofov, mnogo bogoslovskih profesorjev in pisateljev, zaslužnih dušnih pastirjev, ki so bili vzorni, goreči duhovniki. Le malo jih je bilo med njimi, ki so nezvesti postali svojemu poklicu.

Prvih 200 let so bili največ plemenitaži gojenci tega zavoda. V 19. stoletju so se razmere mnogo izpremenile in sedaj

[1]) Pri Herderju v Freiburgu je izšlo l. 1895. to-le delo: »Geschichte des Collegium Germanicum Hungaricum in Rom. Von Cardinal Andreas Steinhuber, aus der Gesellschaft Jesu. I. Bd. Freiburg in Breisgau. 1895. 8°, XVI + 472. — II. Bd. 1895. 8°, VII + 560.« — Knjiga je znamenita tudi za kranjsko deželo, ker navaja mnogo bogoslovcev, kranjskih rojakov, ki so v tem zavodu dovršili svoje bogoslovske studije. — — Druga njej vsporedna knjiga ima naslov: »Monumenta, quae spectant primordia Collegii Germanici et Hungarici collecta et illustrata a Friderico Schroeder S. J. Cum effigie s. Ignatii et duobus tabulis. Romae. 1896. 8°, XXII + 310.« — Med drugim prinaša tudi štiri pisma, katera je pisal sv. Ignacij Lojola tedanjemu ljubljanskemu škofu Vrbanu Textorju, ddo. 27. jun. 1553, 27. febr. 1554, 25. jun. 1554 in 12. febr. 1556. — Ker ima pač malokateri Slovenec te knjige, povzemam iz njih, kar je važnega za našo kranjsko cerkveno zgodovino. Pis.

se le semtertje oglasi kak plemič za vsprejem v Germanicum. Čeprav se zavod imenuje »nemški«, vendar nahajamo med gojenci tudi mnogo Slovanov iz Avstrije, zlasti Hrvatov, Čehov, Poljakov, Slovakov in nekaj Slovencev.

Iz ljubljanske škofije je do l. 1780. stopilo v Germanicum 45 gojencev. A ker je tedaj tudi oglejski patrijarhat segal čez velik del kranjske dežele, moramo tudi vsaj nekatere izmed oglejskih gojencev, katerih je bilo skupno 68, prištevati Kranjcem. Vseh kranjskih rojakov v kolegiju Germaniku do l. 1780. je bilo od 80 do 90; brez dvoma lepo število.[1] Po duhovnikih, ki so bili v Rimu vzgojeni, se je, kakor drugod, tako tudi po Slovenskem, širil in utrjeval pristni katoliški duh.

Sv. Ignacij je sestavil novemu zavodu pravila, katera je papež Julij III. potrdil. Sprva je morala ustanova premagati marsikake težave, ker se svetni knezi niso mnogo za njo zmenili. Ko pa se je na Nemškem sploh raznesla vest, da je v Rimu izvrstno urejeno semenišče za nemške bogoslovce, povspel se je zavod kmalu do velike slave. Zlasti so se zanj zanimali cesar Ferdinand I., vojvoda bavarski Albert V., Oton Truchsess, kardinal Hosius in vzorni ljubljanski škof Vrban Textor, ki je bil spovednik cesarja Ferdinanda I. L. 1552., 21. novembra, so bili sprejeti v kolegij prvi gojenci.

Leta 1553. sta bila sprejeta Jernej Philiuslaufer iz Gornjega Grada in Janez Kobenzl, rodom Kranjec, a iz oglejske škofije. Naslednje leto (1554) je bilo vseh pet Kranjcev sprejetih, in sicer: škofova nečaka Marko Textor, oglejske škofije podložnik, in Jurij Bogatez iz tržaške škofije (bila sta najbrže Kraševca, kakor njuni strijc škof), Gašpar Krieger iz Ljubljane, Janez Gabriel baron Gall in Janez Bogenrin.

[1]) Po posredovanju in na priporočilo nadškofa Jakoba Missie, ki je bil tudi sam gojenec tega zavoda, bili so zadnja leta sledeči Kranjci sprejeti v Germanicum: brata Frančišek in Aleš Ušeničnik iz Poljan, Janez Koren iz Metlike, Mihael Opeka z Vrhnike in Janez Juvan iz Šmartina pod Šmarno goro.

Zaradi svojih nečakov je dopisoval škof Vrban s sv. Ignacijem. Bogatez je lepo napredoval in dovršivši svoje studije je nekaj časa poučeval v kolegiju; Marko Textor je bil jako pobožen, a zaradi bolehnosti ni tako dobro uspeval. Ž njima vred sta bila v zavodu še dva člana ljubljanske škofije: duhovnik Pavel in magister Anton, ki je bil l. 1554. na Dunaju posvečen v mašnika. Schroeder meni, da je ta duhovnik Pavel identičen s Pavlom Skalich de Lika (1534—1574.), ki je bil plemenitega rodu in rodom Zagrebčan. Studiral je na Dunaju; l. 1553. je v Bologni zagovarjal »theses divinas, angelicas, coelestes, elementales, humanas, Christianas, philosophicas, metaphysicas, physicas, morales, rationales, doctrinales, secretas, infernales.« Leto dnij pozneje ga je poslal škof Textor s svojima nečakoma in z magistrom Antonom v Rim. Iz vsega, kar piše sv. Ignacij o Pavlu škofu Vrbanu, še bolj pa iz tega, kar previdno zamolči, se razvidi, da svetnik nadarjenemu bogoslovcu ni veliko zaupal. In da je prav sodil o njem, pokazalo se je kmalu. Povrnivši se na Dunaj je postal cesarjev dvorni kapelan. Bavil se je mnogo s kabalistiko, »qua fretus jactabat — tako piše o njem bl. Peter Kanizij — se de omnibus nullo negotio et in utramque fortasse partem disputaturum.« Zmes svojih studij je dal na svetlo l. 1556. v knjigi, naslovljeni: »Occulta Occultorum Occulta.« Ko je l. 1557. na dunajskem vseučilišču zagovarjal nekatere sumljive bogoslovske teze, zbežal je v Tübingen in se poluteranil. L. 1561. ga je povabil pruski vojvoda Albert v Königsberg, kjer je poučeval v bogoslovju. Albertu, katerega je popolno za-se pridobil in ga imel v svoji oblasti, bil je svetovalec. Podaril mu je vojvoda mnogo denarja, veliko zemljišče in grad Kreuzburg. A kmalu si je nakopal, menda zopet zaradi intrig, sovraštvo vseh in moral je bežati iz Prusije. Sprejel ga je škof v Münster-u, pri katerem se je baje izpreobrnil in bil zopet sprejet v katoliško cerkev.[3])

[3]) Schroeder. o. c. pag. 170. — Več o tem možu: Braunsberger Otto, S. J.: Beati Petri Canisii S. J. epistulae et acta. Tom. I. Friburgi Brisgoviae. 1896. pag. 470—477.

J a n e z G a b r i e l b a r o n G a l l je bil sin luteranskih starišev; a, ko je v Gradcu pri jezuvitih studiral, povrnil se je v katoliško cerkev in bil l. 1595. na priporočilo grofa Thurna in jezuvitov sprejet v Germanicum.

J a n e z B o g e n r i n (Bogorinus, Wagenring) je bil rodom Kranjec ali pa Goričan. V katalogu je zabeleženo: »Agritianus ex finibus Croatiae.« Kot 16letni deček je l. 1574. stopil v nemški zavod, v katerem je ostal deset let. Tukaj je v humanističnih, bogoslovnih in modroslovnih studijah tako napredoval, da mu je bila dvakrat dovoljena javna disputacija. Ko se je o božiču l. 1584. vrnil v domovino, imenoval je ljubljanski škof mladega, komaj 27letnega duhovnika generalnim komisarjem in vizitatorjem štajarskega in koroškega dela svoje škofije. Zaradi tega je zavladal med duhovniki in njih priležnicami velik strah; milo so prosili usmiljenja. Predno je nastopil to pot, prosil je bivše svoje tovariše v kolegiju, naj molijo zanj, in o. Lauretano ga je na njegovo lastno prošnjo podpiral s svojimi sveti. Da je težavno nalogo izvrstno rešil, dokazuje njegovo daljno življenje. Nadvojvoda Karol ga je l. 1590. imenoval svojim dvornikom v Gradcu. Ko je šel Karolov sin nadvojvoda, poznejši cesar Ferdinand II., v Ingolstadt na vseučilišče, šel je ž njim kot vzgojitelj Bogenrin in Baltazar grof Schrattenbach kot dvornik. Da sta oba moža izborno rešila častno svojo nalogo, pokazalo je pozneje delovanje cesarja Ferdinanda II. Bogenrin je bil l. 1591. imenovan tržaškim škofom, a še le dve leti pozneje je bil posvečen v jezuvitski cerkvi v Ingolstadtu. Še kot škof je ostal pri nadvojvodi, da se je l. 1595. ž njim vred vrnil v Gradec. Toda le dve leti je vodil tržaško škofijo. Čednosti polni mož je umrl 37 let star l. 1597.

J a n e z C o b e n z l, katerega je l. 1553. sam sv. Ignacij sprejel v nemški zavod, sicer ni postal duhovnik, a postal je vpliven kot lajik. Postal je komtur nemškega viteškega reda, deželni glavar kranjski, predsednik kamore in svetovalec nadvojvode Karola na Štajarskem. Bil je jeden največjih držav-

nikov svoje dobe, katerega sta se posluževala cesarja Maksimilijan II. in Rudolf II. v važnih državnih zadevah kot poslanca na Poljsko, Rusko in v Carji Grad ter na razne državne zbore. Janez Cobenzl slove kot jako nadarjen, previden mož s pristnim krščanskim prepričanjem. Umrl je l. 1594. v Reznu, kjer se je mudil kot cesarjev namestnik v državnem zboru. Sv. Ignacij je že v mladeniču Cobenzlu spoznal veliko nadarjenost in duševno vrlino.

Od l. 1573. do 1600. je bilo pet gojencev iz oglejske škofije sprejetih v zavod, a so po imenih neznani.

Iz ljubljanske škofije so bili sprejeti sledeči plemeniti bogoslovci: Leta 1650. je vstopil Janez Marko pl. Rosetti in ostal tukaj štiri leta. Že poprej je v Gradcu in na Dunaju studiral modroslovje in pravo ter 23 let star odšel v Rim, kjer je dobro napredoval. Povrnivši se v domovino postal je v Ljubljani stolni kanonik in stolni župnik, kjer je delal jako požrtvovalno. L. 1689. ga je cesar Leopold I. imenoval pičenskim škofom v Istri in je to škofijo vladal l. 1676—1680 »zelo previdno in modro.« — Ž njim vred je bil v Germaniku Andrej Daniel baron pl. Raunach. Tri leta po svojem povratku v kranjsko domovino (1656) je postal stolni kanonik v Ljubljani, l. 1670. pa škof v Pičnu, kjer je umrl l. 1689.

Andrej Jakob Portner pl. Höflein (Preddvorski) je bil v kolegiju l. 1653—1659. Po slovesni modroslovni disputaciji v rimskem kolegiju je bil promoviran doktorjem modroslovja s takim veličjem, kakor dotlej še nobeden. Povodom te slavnosti je na lastne troške dal na svetlo delo svojega učitelja v štirih zvezkih in je je posvetil papeževemu nečaku, kardinalu Chigi. (»Quaestionum philosophicarum Silvestri Mauri S. J. in Coll. Rom. philosophiae professoris libri IV pro laurea philosophica A. Portner, Coll. Germ. et Hung. alumni. Romae 1658.«) V ostalem pa vodstvo kolegija s tem mladim Kranjcem ni bilo kaj posebno zadovoljno. Vendar pa je še kot bogoslovec v Rimu po visoki protekciji postal stolni prošt v Pasavi. Izstopivši iz kolegija se je nasproti hišnim pravilom še nekaj

časa mudil v Rimu. Zaradi tega je kardinal Barberini 25. febr. l. 1659. dal ukaz, naj se vjame: »Capiatur Andreas Portner ...., quia non paruit etc.« Zaradi te nepokorščine je zgubil proštijsko čast v Pasavi. (Hansiz. Germania sacra, I. coroll. VII)

Razven tega so studirali v Germaniku še trije Kranjci: Rudolf baron Coraducci, ki je umrl l. 1656. kot stolni kanonik v Ljubljani, Jurij Sigismund grof Tettembach, ki pa je čez tri leta dal slovo semenišču in duhovskemu poklicu, in izvrstni Oktavij grof Buccelleni (1652—1655), ki je bil prošt v Ljubljani (1671—1691).

Iz oglejske škofije je bilo l. 1600—1655. deset kandidatov sprejetih v kolegij, med njimi nekateri Kranjci: Barbo, Lanthieri, Egkh, Apfalterer, Edling, Thurn itd. — Karol pl. Pessler (1605—1610) je bil pozneje prošt v Novem Mestu (1629—1630). Rudolf baron Maschon (1637—1641) menda z Grma pri Novem Mestu; Oton baron pl. Egkh (1653—1658) in izvrstni Germanik grof pl. Thurn iz Gorice (1648—1652), ki je bil najprej kanonik v Pasavi, pozneje pa prošt v Ljubljani (1664—1666) in potem v Novem Mestu (1668—1679). Tudi novomeški prošt Hijeronim Friderik grof Lanthieri (1684—1696) je bil gojenec nemškega zavoda.

V dobi 1655—1700 je bilo iz oglejske škofije v Germaniku 11 bogoslovcev iz plemenitih rodovin: Barbo, Lanthieri, Attems, Schärffenberg, Rasp itd. Janez Andrej pl. Flachenfeld (1694—1697) je postal stolni kanonik v Ljubljani in arhidijakon gorenjski; umrl je l. 1741. Maks baron Rasp (Rosp) (1693—1697) je postal kamniški župnik, kjer je umrl v sluhu svetosti l. 1742. Bil je prej v dunajski škofiji. Jurij Sigismund baron pl. Edling je postal kanonik v Ljubljani.

Iz ljubljanske škofije je bilo v dobi 1655—1700 celo 16 bogoslovcev v Rimu, med njimi 14 plemenitažev iz rodovin: grofje Auersperg, Barbo pl. Waxenstein, Lanthieri; baroni: Edling, Abfaltrern, Gall, Moskon; plemenitaži: pl.

Coppenjager, Kutsklam, Benaglia pl. Rossenbach, Gabelhoffen, Reffinger in Markovič.

Med njimi se je zlasti odlikoval Frančišek Engelbert Barbo grof pl. Waxenstein (1684—1688) i po svojih izbornih studijah — branil je celo filozofijo javno z velikim odobravanjem — i po svoji ljubeznivosti in vzorni pobožnosti. Bil je pozneje kanonik in pomožni škof (1703—1708) v Vratislavi. V obeh ozirih mu je bil lep par Raimund grof Lanthieri (1684—1690), pozneje kanonik v Olomucu in prošt novomeški 1698—1714. Jurij Sigismund baron Edling (1663—1670) je dobil kanonikat v Ljubljani. Vzor dobrega bogoslovca je bil tudi Martin Leopold Scheer (1662 do 1665), ki je bil pozneje župnik v Burgschleinitz na Nižjem Avstrijskem. Jednako vrli gojenci v nemškem zavodu so bili Kranjci: Frančišek pl. Markovič (1665—1668), Frančišek baron Abfaltern (1682—1686), Frančišek Ksav. baron Gall (1690—1697), Janez Benaglia pl. Rossenbach (1695—1698) in Jurij Siegfried pl. Gabelhoffen. Vse pa je prekosil Adam Baltazar pl. Kutsklam iz Ljubljane (1695—1700), ki je imel bogoslovsko disputacijo in je bil zaradi svojega vzornega življenja imenovan mojstrom novincev. Vse drugačen pa je bil Hans Herward grof Auersperg, ki je stopil l. 1658. v zavod kot 17letni mladenič, a že kot brizinški kanonik, priporočen od svojega očeta, ki je bil deželni glavar kranjski, in od graških jezuvitov. A mladi kanonik je kazal malo veselja za studije in duhovski poklic. Zato ga je čez štiri leta oče vzel domov. Predno pa je odšel iz Rima se je stepel na ulici s svojimi nemškimi rojaki in si zlomil nogo. S tem je najbolj dokazal, da ni bil za duhovski stan. Takoj nato je resigniral na kanonikat in postal vojak.

V 17. stoletju so bili trije ljubljanski škofje gojenci nemškega zavoda v Rimu in sicer Oton Friderik grof Buchhaim, Sigismund Krištof grof Herberstein in Sigismund Feliks grof Schrattenbach.

Oton Friderik grof Buchhaim, Dunajčan, je bil v zavodu l. 1622—1626. Zaradi vihravega svojega značaja si je nakopal marsikako kazen, katero je pa vselej rad pretrpel. Ko je izstopil iz semenišča, imenoval ga je papež Urban VIII. svojim kamornikom. Bil je kanonik solnograški, meziborski in pasavski. Leta 1641. je postal knez in škof ljubljanski. Umrl je l. 1664. Ughelli (Italia sacra V. 1074) pravi o njem: »Omnium virtutum corona princeps dignissimus.« Zavodu v Rimu je ostal do smrti hvaležen in se ga je spominjal z raznimi darovi. Malo pred svojo smrtjo je daroval zopet 850 skudijev in cerkvi sv. Apolinara je zapustil dragocene paramente in slike, vredne okoli tisoč skudijev.

Sigismund Krištof grof Herberstein, sin nižjeavstrijskega kancelarja Ernesta Friderika grofa Herbersteina, je studiral v Gradcu humaniora in filozofijo in o zadnji javno disputiral. V Rim je prišel meseca oktobra l. 1661. že kot kanonik vratislavski. Bil je jako pobožen in marljiv. L. 1665. je imel javno bogoslovsko disputacijo, ki se mu je jako posrečila. Potem se je vrnil domov in že leto dnij pozneje postal je stolni prošt ljubljanski, kar je bil do l. 1670. Leta 1673. je postal kanonik pasavski in l. 1679. prošt novomeški, l. 1683. pa knez in škof ljubljanski. Po 18letnem jako uspešnem pastirovanju se je l. 1701. škofiji odpovedal in stopil v oratorijanski samostan v Perugiji, kjer je umrl kot priprost redovnik l. 1711. (Ebner. Propst Joh. G. Seidenbusch. Köln, 1791. 51.)

Sigismund Feliks grof Schrattenbach je bil sin Janeza Baltazarja grofa Schrattenbacha in soproge njegove Ane Elizabete grofinje Wagensperg. Bil je v zavodu od l. 1698. do 1701. in se je odlikoval i v znanju i v nravnosti. Postal je kanonik solnograški. Ljubljanski škof je bil l. 1728—1742. Tudi dva njegova starejša brata sta bila v istem zavodu: Wolfgang Hanibal (1677—1683) in Maksimilijan Anton (1683—1686). Wolfgang je postal kanonik olomuški, l. 1711. pa tamošnji škof. Že leto dnij pozneje je postal tudi kardinal in kot tak je preživel sedem let v Rimu kot cesarjev poslanik. Dve leti

se je mudil v Neapolu kot cesarski namestnik in potem se je (1721) vrnil v Olomuc, kjer je deloval do svoje smrti, do l. 1738. Maksimilijan pa je še kot bogoslovec rimski stopil v benediktinski red.

Gojenec v nemškem zavodu je bil tudi Karol Sigismund grof Petazzi (1723—1727), iz Gradca doma, ki je bil l. 1744—1759. prošt ljubljanski.

V 18. stoletju se je število kranjskih bogoslovcev v Germaniku zopet pomnožilo. Iz ljubljanske škofije je bilo od l. 1700. do 1780. bogoslovcev 23; razven tega so nekateri Kranjci studirali kot gojenci drugih škofij. Bili pa so sami plemenitaži: grofje Barbo, Lamberg, Liechtenberg; baroni Apfalterer, Erberg, Billichgraz, Rechbach, Gabelkoven itd. Skoro vsi so se odlikovali, in le par jih je dalo slovo zavodu in duhovskemu poklicu.

Anton Jožef grof Lamberg (1705—1708) je bil sprejet v Germanik na priporočilo cesarskega poslanika Leopolda grofa Lamberga. Postal je kanonik v Pasavi, kjer je bil njegov strijc Jožef Dominik jako vzgleden škof in kardinal. Anton Gothard baron Erberg (1717—1721) je studiral preje pri jezuvitih v Gradcu in v Ljubljani. V Ljubljani je imel tudi veliko disputacijo iz modroslovja. Priporočil ga je kardinal Schrattenbach. Bil je pozneje prošt v Novem Mestu (l. 1741 do 1755), kjer je tudi umrl. Za njim je prišel v zavod njegov nečak Ferdinand Benedikt baron Erberg (1741 do 1744), katerega hvalijo zapisniki kot nadarjenega, pobožnega, vzglednega gojenca. Jožef Ignacij pl. Zergollern (1715 do 1721) je bil odličen i v nadarjenosti i v nravnosti. Imel je več manjših disputacij ter je slednjič vse bogoslovje zagovarjal »cum magna laude.« Jožef Hijacint baron Rechpach iz Bele Peči (Weissenfels) (1722—1727) je bil izvrsten gojenec, priporočen od feldmaršala grofa Dauna. Bil je redovni kanonik v Krki na Koroškem, pozneje prošt ravno tam (1744 do 1769), kjer je tudi umrl. Dva brata barona Gabelkoven sta bila vsestranski priljubljena. Starejši, Frančišek Anton

(1726—1732), je postal zaradi svojega vzornega življenja mojster novincev, katerim je bil najlepši vzgled. Vseh svetnikov dan je imel govor vpričo papeža. O mlajšem bratu njegovem, Ferdinandu Otonu (1732—1736), pravi zapisnik: »Bil je izvanredno skromen in pobožen mladenič, ki je pazil na vsak migljaj in na vsako besedo svojih predstojnikov, ki so ga zato zelo ljubili. V znanju pa vkljub veliki marljivosti ni mnogo napredoval, ker je bil slabo nadarjen«. Umrl je l. 1751. Zelo podoben mu je bil Anton Ignacij pl. Wiesenthal (1731 do 1735). Rudolf Gottfried baron Billichgratz (1734 do 1740), jednako nadarjen kakor pobožen, je bil dve leti mojster novincev in je užival veliko zaupanje in ljubezen predstojnikov. Zadnje leto je zagovarjal cerkvenopravne teze »cum magna laude«. Ferdinand Gottfried baron Apfalterer (1745—1749) je bil vsestranski izvrsten gojenec in mojster novincev, na katerega so učitelji mnogo zidali. Postal je župnik v Kamniku l. 1755., kjer je umrl l. 1785. Jožef pl. Wolwitz (1750—1753) je bil že kot kanonik ljubljanski na prošnjo svojega škofa sprejet v zavod. Sprva je bil precej uporen, a kmalu je postal jeden najboljših in najbolj pobožnih med vsemi. Tudi Ferdinand grof Liechtenberg (1765—1769) se je odlikoval.

Kot tržaška bogoslovca sta studirala v Germaniku dva Kranjca: Janez Ernest baron Raunach (iz gradu Ravne pri Košani) (1711—1717) je bil blag gojenec, a zmerno nadarjen. L. 1725. je postal župnik v Dolini, pozneje pa v Krškem (Leskovec). Frančišek Lazarini pl. Guttenegg (1754—1758), iz gradu Gutneka na kranjsko-primorski meji pri Podgrajah, je bil nadarjen in pobožen in je pozneje postal kanonik v Trstu.

Iz oglejske škofije so studirali v Rimu l. 1700—1780. plemeniti Kranjci iz rodovin: grofje Barbo pl. Waxenstein, Gaisrugg, Edling, Auersperg, de Ursini; baroni: Neuhaus, Jurič, Apfalterer, Hallerstein, Taufferer, Rechpach, Rauber, Codelli, Cobenzl itd.

Ignacij Kajetan Buset pl. Feistenberg je studiral v kolegiju l. 1762—1768. Sicer ni bil posebno nadarjen, a zaradi vzorne nravnosti je užival ljubezen vseh. Bil je rojen na gradu Ruckensteinu pri Tariški Vasi v župniji Studenec na Dolenjskem 11. avg. 1745; studiral je najprej pri jezuvitih v Ljubljani, potem pa v Rimu. L. 1769. je postal župnik na Avstrijskem, 1774 prošt v Pazinu, potem generalni vikar zatrte škofije pičenske, 1789 okrožni dekan cele Istre, 1791 kanonik tržaški, kmalu potem stolni prošt, 2. dec. 1791 generalni vikar, 3. oktobra 1794 kapitularni vikar izpraznjene škofije tržaške. 27. junija 1796 je postal škof tržaški, 23. okt. 1796 ga je ljubljanski nadškof Mihael baron Brigido posvetil v cerkvi sv. Justa. Umrl je 1. sept. 1803 za vodenico.

Ferdinand Julij baron Neuhaus (1711—1725) iz gradu Altgutenberga nad Tržičem je bil (1761—1771) stolni prošt ljubljanski. Janez Karol Barbo grof Waxenstein iz Rakovnika pri Št. Rupertu je bil pozneje (1743—1755) župnik v Kamniku, kjer je umrl. Jožef Jurij baron Wernegkh (1746—1751), iz gradu Vernika pri Hotiču, je bil jeden najboljših in najbolj nadarjenih gojencev, ki so sploh kdaj živeli v nemškem zavodu. Anton Frančišek pl. Ursini grof Blagay (1758—1762), iz gradu Boštanja (Weissenstein) pri Žaljni, je bil nadarjen in pobožen. Siegfried grof Auersperg (1753—1757) je bil (l. 1796—1806) stolni prošt v Ljubljani. Frančišek grof Gaisrugg (1717—1721), Jožef baron Apfalterer iz gradu Grünhof (Grmače pri Litiji) (1726—1730), Ernest baron Apfalterer (1760—1766), Jožef baron Rauber (1767—1773) itd.

Kot gojenee praške nadškofije je bil l. 1757—1761 v Germaniku tudi Karol Janez grof Herberstein iz Gradca, pozneje kanonik brizinški in v Osnabrücku, od l. 1772. do 1787. pa knez in škof v Ljubljani.

V kolegiju Germaniku so studirali tudi štirje plemeniti cistercijani s Kranjskega. Stičina je poslala v Rim tri svoje klerike: Marijana barona Raspa (1736—1742), Fran-

čiška Ksaverija barona Taufferja (1752—1756) in Wolganga grofa Lichtenberga (1765—1768). Vsi trije so dosegli posebno pohvalo, zlasti pa zadnja dva. Tauﬀerer je bil zadnji opat stiški (1764—1784), umrl je l. 1789. na svojem domu v gradu Weichselbachu pri Višnji Gori. Lichtenberg pa je bil kot redovnik župnik v Žužemberku; po zatoru samostana se je preselil na Dunaj, kjer je umrl l. 1809. Kostanjeviški samostan je poslal v Rim le jednega gojenca. Bil je to zadnji opat o. Aleksander baron Haller pl. Hallerstein, ki je po zatoru samostana l. 1786. živel v Ljubljani in tukaj umrl l. 1804. Studiral je izvrstno in užival veliko ljubezen.

Gojenec v kolegiju Germaniku je bil šest let (1858—1864) tudi knez in škof ljubljanski Jakob Misia, zdaj knez in nadškof goriški. Po njegovem posredovanju in priporočilu ter deloma tudi ob njegovih troških je bilo zadnja leta sprejetih pet Kranjcev v isti zavod.

Zgodovina spričuje, da je slavni zavod »Collegium Germanicum« v preteklih stoletjih kar najbolje vplival na duhovno življenje v ljubljanski škofiji.

Mali zapiski.

Slovenska Lutrova postila iz l. 1595. Meseca avgusta l. 1897. sem šel obiskat cerkvico sv. Lamberta v Malih Pecah, ki je podružnica fare Šent Vid pri Stičini. V zakristiji sem našel med paramenti usnjene platnice od nekega misala. Držalo se je teh platnic še nekaj slovenskih tiskanih listov, nekoliko listov je pa ležalo posebej v predalu. Takoj sem spoznal, da so ti listi iz neke slovenske protestantske knjige. Cerkveni ključar mi je pokazal misale brez platnic, ki je bil tiskan v Benetkah l. 1598., na zadnji strani misala, ki nima več naslovnega lista, je namreč natisnjeno »Venetiis, apvd ivntas MDXCVIII«. Pristavil je ključar, da je bil ta misale, ki ima lepe inicijale in slike, nekdaj vezan v te platnice. Mene so zanimale najbolj platnice. Usnje je rujav marokin in v isto so vtisnjeni ukusni, nepozlačeni okraski. Mesto lepenke ali deske e pa knjigovez porabil zlepljene liste slovenske protestantske postile.

Liste sem pozneje razlepil in kmalu spoznal, da so del Lutrove hišne postile, katero je poslovenil Primož Trubar in izdal njegov sin Felicijan Trubar s pomočjo Andreja Savinca, župnika v Škocijanu pri Turjaku l. 1595.

V knjigi »Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich«, letnik XIV., popisuje dr. Elze slovenske protestantske postile 16. stoletja. O oni Trubarjevi postili iz l. 1595. pravi na 121. strani, da je bila tiskana v Tibingu in ima 3 dele: zimski in poletni del za nedelje in del za praznike. Prvi del ima spredaj 10 nepagovanih listov in potem 311 stranij, drugi del 317, in tretji 206 stranij. Elze trdi, da so se od 1000 izvodov te knjige, ki se je tiskala poslednja med slovenskimi protestantskimi knjigami, ohranili le trije izvodi, namreč jeden v Wolfenbüttelu in dva v Ljubljani, in sicer jeden v muzejski, in drugi v licejski knjižnici. V resnici sta oba ljubljanska izvoda v licejski knjižnici in v muzejski ni nobenega.

Jaz sem našel v onih platnicah od nepaginiranih listov prvega dela vse, razen prvega in tretjega, od paginiranih pa strani 1—16 in 115—136, ter jeden list, str. 315 in 316, iz drugega dela, ki ima pridigo »na XXVII. Nedello po S. Troyzi«, in zadnji list (str. 317) drugega dela: »Konez te Hishne Poſtile, ſkusi tu ceilu lejtu ob Nedellah«.

Na nepaginovanih listih prvega dela so trije predgovori: Martina Lutra in Felicijana Truberja v nemškem, ter Andreja Savinca predgovor v slovenskem jeziku.

Andrej Savinec je bil Ljubljančan. Študiral je od l. 1568. v Tibingu, kjer je že l. 1571. pomagal Dalmatinu pri poslovenjenju prve Mojzesove knjige in l. 1572. Primožu Trubarju pri prelaganju sv. pisma nove zaveze. Pozneje je bil dijakon in župnik v Škocijanu pri Turjaku in je pred tiskom pregledaval posamezne pole Dalmatinove biblije.

K. Črnologar.

Odkod ime Horjul? Rajni kanonik Jerán, ki je bil v Horjulu kapelan, je izvajal Horjul iz »Forum Julii«. Ta razlaga se dá težko opravičiti, da si je mogoča. Res je Julij Cezar krstil vse polno krajev v stari Panoniji in Noriku po svojem imenu, tudi dve rimski gradišči sta v bližini, eno nad Žažarjem, drugo na Slevcu, nadalje Horjul ni daleč od stare Emone, še bliže je Nauportu. Vender naši zgodovinarji ne omenjajo Horjula iz tistega časa, tudi stare rimske ceste ni tu najti, ker je dolina sama zá-se, dasi bi utegnil rudokop v tukajšnji dolini seči v rimske čase. Saj se na starem gradišču nad Žažarjem dobiva še železna žlindra in ljudje pravijo, da so ondi bivali kovači. Rajni Volčič, ki je bil tudi kapelan v Horjulu, je izvajal besedo Horjul iz »horribile juj!« kar se ne more smatrati za resno razlago. Moja misel je, da je ime Horjul slovenske korenike. Za rimskih časov so bili tu še pragozdi. Druga imena

po dolini so vsa slovenskega izvora. Horjul ni stara fara, ker spadala je še do tega stoletja pod Polhovi Gradec. Ime Horjul je pravo za pravo genitiv pl. iz Gorjúlje. Vpliv rimske, oziroma laške in tudi nemške kulture je v starih listinah in v ljudskem izreku na vprašanje: od kod si? »Iz Gorjúlj« zapisal in govoril gen. pl., ker niso dobro umeli svojstva slovenskega jezika. Da pa ne samo Čehi, ampak tudi Slovenci (Gorenjci) po nekaterih krajih izgovarjajo »h« za »g« (gora — hora, gos — hos) je znano, in če me ne vara spomin, je tudi rajni prof. Maren, ki je rad zahajal v Horjul, pisal nekod, da je slišal v ti dolini izgovarjati »h« za »g«. Da je naglasa treba iskati na drugem zlogu, priča nam še današnjo izgovarjanje: Horjúl. Nadalje je treba poudarjati, da je mehko govorečemu Talijanu ali tudi Slovencu (prebivalci horjulske doline še zdaj mehko govoré) bilo težko ali celo nemogoče izgovarjati čisti Gorúlj, zato je za »r« vtaknil nehoté mehki »j« in tako je nastal »Horjul«. Primerimo še Gorjuše, vas koprivniške fare. Za Gorjúlje govori tudi lega kraja. — Nič manj upoštevanja vredna bi ne bila razlaga imena iz »bor«. Drevo bor (borovec) je znano. Po nekaterih krajih se sliši »Ferjul« namesto »Herjul« ali »Horjul«. Ni davno temu, kar sem slišal tako izgovarjati starega Kraševca. Notranjci izgovarjajo: »Ma smo ga šli forovce sadit.« »Horjul« bi bil torej toliko kot Borovlje, Borúlje »Forúlje«, z borovci zaraščen kraj, kakor n. pr. drnúlje. Primerimo tudi kraje s slično končnico: Petrúlje, vas na Štajarskem. Ime »Horjul« so torej krstili Slovenci, ko so prišli v te kraje. *P. B.*

Prazgodovinska in rimska gradišča v šentjurski župniji in v okolici. Nenavadno veliko število gradišč v šentjurski župniji pri Grosupljem in v njeni okolici dokazuje, da je bil ta kraj precej obljuden v nekdanjih časih. Le redki so količkaj višji vrhovi, da ne bi kazali sledov prazgodovinskih gradišč. Mnogo izmed teh je bilo do sedaj neznanih, še manj pa preiskanih od starinoslovcev. Gotovo je še tu mnogo starinoslovskih stvarij v zemlji skritih, ki čakajo zistematične in pametne preiskave. V sledečem naj opišem nekatera gradišča, katera sem do sedaj mogel zaslediti. Med vasjo Bičje in Vino vzdiguje se precej velik poraščen hrib. Z njegovega vrha se prelepo vidi nižje ležeče ljubljansko barje ter stolno mesto Ljubljana. Vrh tega hriba je naravna trdnjava. Obrobljena je bila z dvojnim, več sto metrov dolgim nasipom, ki se sedaj že malo vidi. V njegovem obližju se nahajajo tudi gomile. Ljudje pripovedujejo, da je stal tu gori v davnih časih grad.

Pod tem hribom v znožju, med vasema Bičje in Pejce, razoravajo že dalj časa ondotni posestniki rimsko opeko in kosti pa tudi kamenito orodje, podobno oslicam, ter rumene posodice. Pred kratkim mi je prinesel posestnik Janez Kadunec iz Bičja hiš. št. 1. več tacih rimskih ostankov ter pravil, da pri globokem oranju na njegovi njivi pride na

dan vse polno take opeke in drobnarije. Pred nekaj leti je izkopal tudi več pisanih kamenjev, ki so bili lepo rezani na šest voglov: toraj je naletel na neke vrste mozaični tlak. Na tem polju med Bičjem in Pejcem se nahajajo torej rimski grobovi. Rimska naselbina sama pa je stala na nizkem gričku nad vasjo Pejce.

Drugo, nič manj zanimivo prazgodovinsko gradišče se nahaja ravno nad Št. Jurijem, imenuje se Gradiščnica. Gradiščnica je primeroma ravno tako visoka, kakor poprej imenovani Biški hrib. Na vrhu, ki je sedaj gosto poraščen, se sledi mogočno zidovje, zvaljeno iz velikanskih skal. V njegovem obližju se kaže več gomil. Z Gradiščnico je zvezan proti jugu Taber, znana stavba iz turških časov. Poleg mnogih črepinj iz 16. in 17. stoletja se tu nahaja več ostankov rimskih posod, kar zopet kaže, da so tu bili že Rimljani napravili trdnjavo. Iz ostankov rimske naselbine sozidali so čušperški grofje v 16. stoletju sedanji Taber. Prav tako je imela prazgodovinska naselbina na gori sv. Magdalene spodaj pri Šmariji rimsko naselbino.

Prazgodovinsko gradišče se nahaja tudi na Sloki Gori tik zraven sv. Ahca. Na vrhu se slede tudi najdbe, prej ko ne rimske. Slednjič naj omenim še ono gradišče, ki leži na hribu med Šentjursko in Želimeljsko dolino nad Gradiščem, katero je pa že več ali manj znano, deloma tudi nekoliko preiskano. Iz dosedaj opisanega je razvidno, da naši nekdanji prvotni prebivalci niso bili kar si bodi, ampak krepki ljudje, ki se niso dali Rimljanom precej pod noge. Še le ko so jih do cela pomehkužili in raznarodili, dobili so jih v svojo oblast. Vsa ta gradišča so bila med seboj v zvezi s cestami. Taka cesta je držala iz Šmarija mimo Bičja proti Gradiščnici, od tod pod Tabrom čez Velike Lipljene na Sloko Goro in dalje na sv. Ahca. Od sv. Ahca bila je zopet nazaj zveza z Gradiščem in od tod mimo Smerjen zopet proti Gradišču nad Bičjem. Ostanki teh potov služijo še dandanes kot gozdna pota, a pred sto leti, kakor pripovedujejo stari ljudje, so po njih tovorili, ker niso še takrat rabili voz tako splošno, kakor dandanes. Vsekako so pa ta gradišča vredna pozornosti in zaslužijo, da jih kak spreten starinoslovec natančneje preišče. V to svrho sem napisal ta skromni sestavek. *M. S.*

Nekaj o uničenju gotskih oken v naših starih cerkvah. Ne da se tajiti, da so v dobi renesance, oziroma baroka, z našimi gotskimi cerkvami pri njihovi popravi ravnali preveč radikalno, da se je takrat po nepotrebnem vrgla iz cerkve marsikatera zanimiva starina ter nadomestila s slabejšo, moderno, pa je tudi gotovo, da včasih v tej zadevi mislimo preoptimistično o naših starinah ter s tem škodujemo dobremu imenu takratnih restavratorjev. Spominjam se, da mi je doslovno citiral iz dnevnika ali vizitacijskega zapisnika ljubljanskega škofa Rainalda Scarlichija g. prof. S.: »fenestras ampliari jussit«, na kar sva oba z ome-

njenim gospodom obžalovala ta barbarični čin Scarlichijev, češ, koliko se je pač moralo takrat grešiti nad našimi starinami, koliko gotskih oken s prelepimi, zanimivimi mrežami, morebiti celo barvanimi stekli je takrat padlo pod vandaličnimi udarci brezvestnih, moderno nadahnjenih popravljavcev. Danes sem v tej zadevi drugih mislij. K temu me je privedlo to-le dejstvo. Pri popravljanju neke stare podružnice iz 15. stoletja zapazil sem v ladiji poleg dveh sedanjih velikih oken pod ometom sled starega gotskega okna, ki je bilo pa zazidano. Ko odbijem omet in odstranim materijal, s katerim je bilo to okno zazidano, pokaže se mi okno v svoji popolni podobi in velikosti. Okno je bilo ozaljšano s priprosto girlando, ki se je vila okrog njega. Ta slikani ornament je brez umetniške vrednosti. Ravnotako je bilo posmeteno z rudečo barvo notranje platišče okna. Prava odprtina okna je bila završena s šilastim lokom in bila široka 10 *cm* (!), a visoka 60 *cm* (!). Na znotranjo in zunanjo stran je bilo okno nekoliko razširjeno, kakor običajno vsa gotska okna. Razvidno je iz tega, da je bila taka cerkev zelo temna in zaduhla, naj je imela tudi štiri take majhne odprtine. Kaj čuda tedaj, ako so dali taka okna razširiti in nadomestiti z drugimi. No, če so pa takrat grešili v tem, da niso delali »stilgerecht«, kdo bi jim zameril? Kako je pa dandanes v tacih in podobnih slačajih?! — Odgovorim naj še na vprašanje, zakaj so delali tako majhna okna naši predniki? Prej ko ne iz štedljivosti. Steklo je bilo tačas drago. V nekaterih oknih še stekla bilo ni. Pri zgoraj imenovani podružnici se ni našel prav nikak sled v kakem steklu in tudi v zidu samem ni bilo nikake brajde, kjer bi imelo biti kako steklo. Drugi vzrok, da so bile odprtine tako neznatne, je pa ta, ker so se pogostoma rabile tadanje podružnice kot trdnjave zoper sovražnika in je bilo tedaj potreba napravljati tako ozka in majhna okna. Kajpada, ko so odpadle te ovire, treba je bilo okna povečati. Če se pa to ni zgodilo vselej tako, kakor bi mi sedaj želeli, kdo bi se radi tega po nepotrebnem in preveč jezil nad takratnimi popravljavci! *M. S.*

Stara gotska soha sv. Štefana. V Smerjenih pri podružnici sv. Štefana v šentjurski župniji pri Grosupljem so odstranili kamenito ograjo okrog cerkve. Med izkopanim kamenjem prišla je tudi na dan prejšnja soha sv. Štefana iz te podružnice. Sedanji altar je star kacih 150 let. Izkopana podoba je iz gotske dobe in iz mehkega rumenkastega kamna rezana. Škoda, da se je dobil samo »torso« te podobe in spodnji del obleke z nogo vred. Manjkajo podobi tudi roke od komolcev naprej in pa glava. Draperija ne kaže nič posebnega, le spodaj pri nogi ima lepe gube. Vsekako je pa znamenit ta starinoslovski ostanek in ga bomo spravili na varno mesto, morebiti pride, če ne prej, »čez sedem let prav!« *M. S.*

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik VIII. — Sešitek III.

V Ljubljani 1898.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 3. sešitka.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII. **1898.** Sešitek 3.

Iz zgodovine Jugoslovanov v šestem stoletju po Kr.

Spisal dr. Fr. Kos.

I.

Pri najstarejših zgodovinarjih, ki omenjajo Slovane, nahajamo dva izraza, s katerima jih zaznamenujejo. Prvi, ki je bil latinskim in grškim pisateljem le malo znan, je Srb.[1]) Drugo ime, katero čitamo že pri Pliniju[2]), Tacitu[3]) in Ptolemaeju[4]), potem pa še pri raznih poznejših pisateljih, je bilo jako razširjeno ter se je glasilo Veneti (tudi Venedi, *Οὐενέδαι*, Venadi, Vinidae itd.). To ime še dandanes ni popolnoma pozabljeno ter še živi v izrazih »Winde« in »Wende«, s katerima sedanji Nemci zaznamenujejo nekatere Slovane. Brez dvoma ime Venedi ni domače, slovansko, in najbrže so ga latinski in grški pisatelji dobili od Germanov, kateri so prej ko ne že v davni preteklosti tako nazivali Slovane.

Grški pisatelj Prokopij, ki je v sredi šestega stoletja popisal vojsko med Bizantinci in Vzhodnimi Goti, trdi o Slovanih, da so iz prva imeli samo jedno ime. V starih časih so se Slověni in Antje zvali Spori, ker so po njegovih mislih živeli

[1]) Plinius, Nat. hist., VI, c. 7, § 19: Serbi. — Ptolemaeus, Geogr., V, c. 9, § 21: *Σέρβοι* in *Σίρβοι*. — Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14 (ed. Bonn. p. 336): *Σπόροι*.

[2]) Nat. hist., IV, c. 13, § 97.

[3]) Germ. c. 46.

[4]) Geogr. III, c. 5, § 7.

raztreseno (σποράδην) po vaseh. [5]) Šafařik je dokazal, da je Prokopijevo ime Spori pokvarjeno in da tiči v njem prav za prav beseda Srb. [6]) To ime je bilo tedaj v najstarejših časih občno ime vseh Slovanov [7]) ali, kakor pravi Prokopij, Slověnov in Antov. Iz Prokopijevih besed je tudi razvidno, da se je del Slovanov zval v njegovem času Slověni (Σκλαβηνοί), drugi del pa Antje (Ἄνται). [8])

Nekaj jednakega, kakor Prokopij, pripoveduje nam o Slovanih njegov sovrstnik Jordanis, ki piše: »Na drugi strani Donave leži Dacija, katera je vencu jednako zavarovana od visokih gorâ. Na njih levi strani, katera se razprostira proti severu, od izvira reke Visle se je naselilo po neizmernih prostorih ljudnato pleme Venetov. Čeravno so njih imena različna z ozirom na razne rodove in kraje, vender se najbolj zovejo Slověni in Antje. Slověni bivajo od mesta »Novietunensis« in od močvirja »Mursianus« pa do Dnestra in proti severu do Visle. Namesto mest imajo močvirja in gozde. Antje pa, ki so med njimi najhrabrejši, razprostirajo se tam, kjer nareja Črno morje ovinek od Dnestra do Dnepra, kateri reki ste druga od druge za mnogo dnij hoda narazen.« [9])

---

[5]) De bell. Goth., III, c. 14, p. 336: ».... καὶ μὴν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἓν τὸ ἀνέκαθεν ἦν. σπόρους γάρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, οἶμαι, διεσκηνημένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι.«

[6]) Slov. starožitn., I, § 7, 16.

[7]) Dandanes zaznamenuje beseda Srb le dva slovanska razroda, namreč del Jugoslovanov med Donavo in Jadranskim morjem ter tisti del polabskih Slovanov, ki se zovejo tudi Lužičani. Nekdaj občno slovansko ime se je tedaj do danes ohranilo le pri majhnem delu celote.

[8]) Za Prokopijeve Σκλαβηνοί rabim besedo Slověni. Prokopij in tudi drugi pisatelji istega časa strogo ločijo Slověne od Antov. Oboji so bili Slovani. Slověnov tudi ne smemo zamenjati s sedanjimi Slovenci, ker ti so bili le del Slověnov.

[9]) Jordanis, De origine actibusque Getarum, c. V, § 34, 35 ed. Th. Mommsen (Mon. Germ., Auct. ant., V, pars 1, p. 62): »Introrsus illis Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum

Iz teh besed je razvidno, da so Veneti (Slovani) bivali že takrat, ko je Jordanis živel in pisal, to je okoli leta 551., po neizmernih prostorih (»per inmensa spatia«) ter bili jako mnogoštevilni, a vender so bili le jedno samo ljudstvo (»Venetharum natio«, ne pa »nationes«). Imeli so razna imena ter se delili v več razrodov, med katerimi so bili najvažnejši Slověni in Antje.

Če pravi Jordanis, da se posebno (principaliter) imenujejo Slověni in Antje, hoče s tem reči, da ni njegov namen, da bi naštel po imenu vse slovanske razrode, temuč samo dva najbližja in najbolj znana. Razun Slověnov in Antov so živeli v šestem stoletju brez dvoma še nekateri drugi slovanski razrodje.[10])

Vidi se torej, da se Prokopij in Jordanis vjemata, ko nam na raznih mestih omenjata dva najimenitnejša slovanska rodova. Kot skupno ime vseh Slovanov nahajamo pri Prokopiju domače zaznamovanje Srb, katero je pa nekoliko prenaredil, da bi ga lahko izvajal iz grščine, pri Jordanu pa ime Venethi, katero je bilo najbrže v rabi med Vzhodnimi Goti in Alani, njegovimi rojaki.

Slověni in Antje so bili Slovani. Oboji so govorili isti jezik[11]), imeli jednako ustavo, molili iste bogove, živeli v sličnih bivališčih ter se vojskovali in oblačili na jednak način. Tudi po telesni zunanjosti ni bilo razlike med njimi.[12]) Vender

---

sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per inmensa spatia Venetharum natio populosa consedit. quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Sclaveni a civitate Novietunense et laco qui appellatur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur: hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt.«

[10]) Rutar v Letopisu Mat. slov. za leto 1880, str. 87.

[11]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14 (p. 335): »Ἔστι δὲ καὶ μία ἑκατέροις φωνὴ ἀτεχνῶς βάρβαρος.«

[12]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14 (p. 334—336).

bi bilo napačno, ako bi jih hoteli zamenjavati. Prokopij, Jordanis in drugi takratni pisatelji jih strogo ločijo.[13]) Slověni so živeli v šestem stoletju bolj na zahodu in jugozahodu slovanskega sveta, ob dolenji Donavi, po sedanji Valahiji, potem med Dnestrom in Karpati ter ob Visli.[14]) Antje pa, o katerih trdi Prokopij, da jih je bilo brez števila, so prebivali od Slověnov bolj na vzhodu med Dnestrom in Dneprom, pa tudi med to reko in Donom kot sosedje Uturgurov, ki so stanovali ob Azovskem morju.[15]) Kaže se, da je bila v obče meja med Slověni in Anti reka Dnester, a od tod se je vlekla k izlivu reke Donave v morje.[16]) Večkrat so Slověni in Antje skupaj napadli bizantinsko zemljo ter po njej plenili.[17]) A zgodilo se je tudi, da je med Anti in Slověni prišlo do razpora in vojske,[18])

---

[13]) Razun Prokopija in Jordana omenjajo Slověne in Ante tudi Agathias (Hist., III, 21, ed. Bonn. p. 186), Menandros (Exc. de leg. barb. ad Rom., ed. Dindorfii Hist. graec. min., II, p. 5), Theophylaktos Simokattes (Hist., VIII, c. 5, ed. Bonn. p. 323, kjer je treba čitati *Ἄντων* namesto *Ἄρτων*) in Maurikios (Strateg. IX, 3, kjer stojé besede »*ἄτακτοι καὶ ἄναρχοι ὥσπερ Σκλάβοι καὶ Ἄνται*«, potem ibid. XI, 5, kjer se glasi »*πῶς δεῖ Σκλάβοις καὶ Ἄνταις καὶ τοῖς τοιούτοις ἁρμόζεσθαι*« ter še na nekaterih drugih mestih).

[14]) Jordanis, De orig. act. Get., V, § 34. — Prokopios, De aedificiis, IV, c. 7, ed. Bonn. p. 293.

[15]) Jordanis, l. c. — Prokopios, De bell. Goth., IV, c. 4, p. 474: »... *αὕτη δὲ ἡ λίμνη* (sc. *Μαιῶτις*) *ἐς τὴν ἀκτὴν πόντου τοῦ Εὐξείνου τὰς ἐκβολὰς ποιεῖται. ἄνθρωποι δὲ, οἳ ταύτῃ ᾤκηνται, Κιμμέριοι μὲν τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, τανῦν δὲ Οὐτούργουροι καλοῦνται. καὶ αὐτῶν καθύπερθεν ἐς βορρᾶν ἄνεμον ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄμετρα ἵδρυνται.*«

[16]) Prokopios, De bell. Goth., I, c. 27, p. 125: »*Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται, οἳ ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνῃ ὄχθης ἵδρυνται.*«

[17]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14, p. 331; c. 40, p. 450. — Id. Hist. arc. c. 11, p. 71; c. 18, p. 108.

[18]) Prokopios, De bell. Goth. III, c. 14, p. 332: »*Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ διάφοροι ἀλλήλοις γενόμενοι ἐς χεῖρας ἦλθον, ἔνθα δὴ τοῖς Ἄνταις ἡσσηθῆναι τῶν ἐναντίων τετύχηκεν.*«

kar je bilo mogoče tem lažje, ker so oboji prebivali blizu drug drugega.[19])

Med Anti se je njih narodno ime kmalu izgubilo, ker ga je izpodrinilo ime sorodnih sosedov. Dandanes je slověnsko ime razširjeno med nekaterimi posameznimi razrodi v besedah Slovenec, Slovak itd., zaznamenuje pa tudi celoto v oblikah Slovan, Sloven ali Slavjan.

Slovani so bili že v šestem stoletju jako veliko ljudstvo, kar nam potrjujejo razni istočasni pisatelji. Jordanis pravi, da prebiva ljudnato pleme Venetov po neizmernih prostorih. Nato nam natančneje opisuje bivališča Slověnov in Antov. O prvih trdi, da prebivajo od mesta »Novietunensis« in od močvirja »Mursianus« pa do Dnestra in proti severu do Visle. O Antih pa pravi, da se razprostirajo med Dnestrom in Dneprom od Črnega morja proti severu.

Dokazano je, da je »lacus Mursianus« močvirnati svet blizu Oseka v sedanji Slavoniji.[20]) »Civitas Novietunensis« je nekdanje mesto Noviodunum ob dolenji Donavi blizu njenega izliva, tam, kjer je sedaj mesto Isakči.[21]) Slověni so se torej okoli leta 550. razprostirali po Sremu, Banatu in Valahiji od mesta Oseka pa do izlivov reke Donave. Na jugu so segali do Save in Donave, na severu pa po vzhodnih stranéh do erdeljskih Karpatov. Dalje so živeli med vzhodnimi Karpati in Dnestrom do Visle. Naselili so se pa tudi že pred letom 512. med Vislo in Labo, o čemer bodemo še pozneje govorili. Antje so bivali, kakor trdi Jordanis, med Dnestrom in Dneprom. Živeli so pa tudi, kakor se je že zgoraj omenilo, med Dneprom in Donom.

---

[19]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 40, p. 450: »Ἄνται, οἳ Σκλαβηνῶν ἄγχιστα ᾤκηνται . . .«

[20]) Rösler, Ueber den Zeitpunkt der slav. Ansiedlung an der unteren Donau. (Sitzungsber. der phil.-hist. Classe der kais. Akademie, 73. Bd., Jahrg. 1873, str. 86—88.)

[21]) Šafařik, Slov. starož., II, § 25, 7, op. b.

Prokopij, ki je okoli leta 553. popisal vojsko med Bizantinci in Vzhodnimi Goti, pravi o Slovĕnih, da imajo mnogo zemlje v svoji posesti. Večina levega brega dolenje Donave je v njih oblasti.[22]) O Antih pa trdi, da jih je brez števila.[23])

II.

Slovani se v zgodovini omenjajo že okoli leta 77. po Kr. pri latinskem pisatelju Pliniju,[24]) kateri govori na dotičnem mestu o Venedih. Ime Veneti nahajamo pri Tacitu,[25]) ki je spisal leta 99. po Kr. svojo Germanijo. Iz podatkov teh dveh pisateljev je mogoče sklepati, kje so bivali v prvem stoletju po Kr. slovanski razrodje. Živeli so po sedanji zahodni Rusiji ter so segali na večerno stran do Karpatov, Visle in Baltiškega morja, na severu do Ilmenskega jezera in povirja reke Volge, proti vzhodu skoraj do Dona, na jugu pa do Dnestra in dolenjega Dnepra. Za mejaše so imeli na zapadu Nemce, na severu Čuhonce, na vzhodu in jugu Sarmate, ob Dnestru pa Peucine in Bastarne, o katerih se prav ne ve, so li bili Germani ali Keltje.[26])

Zgodaj so Slovani razširili svoja bivališča proti jugu, kjer so prišli v dotiko z germanskimi Goti. Ti so se namreč naselili najbrže v začetku tretjega stoletja po Kr. ob Črnem morju med rimsko Dacijo in dolenjim Dneprom. Da so Slovani dalj časa živeli v sosečšini Gotov, dokazujejo izposojene besede, katere so sprejeli od Gotov ali pa ti od Slovanov. Število takih izrazov sicer ni veliko, vender toliko, da ni dvomiti o njih mejsebojnem občevanju.[27]) Zanimivo je, da se nahajajo

[22]) De bell. Goth., III, c. 14, p. 336: »*Διὸ δὴ καὶ γῆν πολλήν τινα ἔχουσι. τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἑτέρας τοῦ Ἴστρου ὄχθης αὐτοὶ νέμονται.*«

[23]) De bell. Goth., IV, c. 4, p. 474: » . . . *ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄμετρα . . .*«

[24]) Nat. hist., IV, c. 13, § 97.

[25]) Germ. c. 46.

[26]) Šafařik, Slov. starož., I, § 8, 5.

[27]) Krek, Einleitung in die slav. Literaturgesch., ed. 1887, str. 258. — Šafařik, Slov. starož., I, § 18, 7. — Rutar v Letopisu Matice slov. za leto 1880, str. 82.

gotovske besede le v jugoslovanskih jezikih in pa v tistih, v katere so prešle iz staroslovenščine. To dokazuje, da so le Jugoslovani živeli blizu Gotov.

Hermanarik, kralj Vzhodnih Gotov, ki je vladal v sredi četrtega stoletja, podvrgel si je nekatere slovanske razrode.[28]) Ko so leta 375. pridrli Huni iz azijskih pokrajin, udarili so na Vzhodne Gote. Kralj Hermanarik se je takrat prebodel s svojim mečem. Nato so Vzhodni Gotje pritisnili na Zahodne. Ti so pa iz strahu pred Huni šli leta 376. čez Donavo ter zahtevali od bizantinskega cesarja Valenta na njegovi zemlji sedežev, katere so tudi dobili. Huni so podvrgli tiste Vzhodne Gote, katerim sta po Hermanarikovi smrti zapovedovala kralja Vinithar in Hunimund. Nekoliko Vzhodnih Gotov je šlo za drugimi rojaki čez Donavo na rimska tla.

Slovanom so bili Huni še precej naklonjeni. Okoli leta 376. je napadel gotovski kralj Vinithar slovanske Ante, kateri so ga pa iz prva premagali. A to ga ni ostrašilo, ker kmalu potem je iz nova šel nad Ante, jih užugal ter dal umoriti njih kralja Boža in njegovo spremstvo.[29]) Toda čez jedno leto potem je šel nad Vinitharja hunski kralj Balamber, kateri ga je v vojski premagal in potem ustrelil s svojo puščico.[30]) Kaže se, da so vladale prijateljske razmere mej Slovani in Huni tudi v poznejših časih. Še v šestem stoletju so Slovani in Huni

[28]) Jordanis, De orig. act. Get., XXIII, 119. — Šafařik (I, § 18, 7) po vsej pravici poudarja, da je Jordanis močno pretiraval, ko je govoril o Hermanarikovih zmagah.

[29]) Jordanis, de orig. act. Get., XLVIII, § 247, ed. Mommsen, p. *121*: »(Vinitharius) in Antorum fines movit procinctum, eosque dum adgreditur prima congressione superatus, deinde fortiter egit regemque eorum Boz nomine cum filiis suis et LXX primatibus in exemplum terroris adfixit, ut dediticiis metum cadavera pendentium geminarent.« — Iz tega je razvidno, da so slovanski Antje imeli svojega kralja ter mnogo starejšin. To kaže, da so bili ti Slovani kolikor toliko samostojni. Ako bi bili podaniki Gotov ali pa Hunov, ne imeli bi svojih vladarjev. Kjer vladajo kralji, tam mora biti tudi bolj ali manj urejena država.

[30]) Jordanis, ibid., § 248 in 249.

včasi skupaj napadli zemljo bizantinske oblasti.[31]) Ti dobri odnošaji med rečenima narodoma ter njuno mejsebojno mnogoletno občevanje so morebiti povzročili, da so nekateri tuji pisatelji zamenjavali Slovane za Hune.[32])

Huni so gospodovali raznim germanskim in slovanskim razrodom. Vendar ni bila njih nadoblast posebno neznosna podložnim narodom, kajti ti so obdržali tudi za naprej svojo upravo. Od Hunov zavisni narodje niso popolnoma izgubili svoje samostalnosti, ker živeli so še na dalje pod svojimi domačimi knezi; le priznavati so morali nadoblast svojih novih gospodarjev, dajati jim v vojski pomožne čete ter morebiti včasi tudi nekaj poljskih pridelkov.

Ko je bila hunska oblast po Atilovi smrti († 453) uničena, porabili so Slovani to priložnost, da bi si prisvojili novih zemelj. Začeli so prodirati na dve strani, na zahod in na jug.

Iz Prokopijevih besed je razvidno, da so se Slovani že pred letom 512. naselili po zemlji med Vislo in Labo.[33]) Razni germanski razrodje, ki so po teh krajih prebivali, morali so se Slovanom umakniti ali pa se jim pokoriti.[34])

---

[31]) Leta 530. so Huni, Slověni in Antje šli čez Donavo, da bi pustošili bizantinsko zemljo. (Prokopios, de bell. Goth., III, c. 14, p. 331.) — Tudi leta 559. so Slověni in Huni skupaj napadli Tracijo ter prihrumeli do ozidja carigrajskega mesta. (Theophanis Chronographia, ed. Boor, I, p. 233.)

[32]) Šafařik, Slov. starož., I, § 15, 5.

[33]) De bell. Goth., II, c. 15.

[34]) Znano je, da nobeden narod ne zapusti prostovoljno do zadnjega moža svoje domače zemlje, katero je leta in leta trebil in obdeloval, samo zato, da bi si poiskal novo zemljo, o kateri pa še prav ne ve, se je li polasti ali ne. Tudi o Germanih si ne smemo misliti, da bi se bili vsi iz lastnega nagiba napravili na pot z namenom, da bi si poiskali po neznanih krajih novo domovino. Brez dvoma je tedaj le del Germanov zapustil svojo rodno zemljo med Labo in Vislo, drugi so ostali doma in na te so naleteli Slovani, ko so pritiskali proti zahodu. Ako si mislimo, da so germanski razrodje do zadnjega moža zapustili svojo domovino ob Labi in Odri, morali so biti gotovo k temu prisiljeni. In kdo jih je prisilil? Razume se, da nam je tu misliti na Slovane.

A tudi proti jugu, po zemlji med Karpati in dolenjim Dneprom, so Slovani prodirali. To je bilo za nje tem lažje, ker so se Vzhodni Gotje, ki so prej po teh krajih prebivali, pomaknili okoli leta 400. proti zahodu v Dacijo, še pozneje pa v Panonijo. V prvi polovici šestega stoletja nahajamo Slovane že ob Dolenji Donavi po sedanji Valahiji.

Vzroki, kateri so napotili Slovane, da so začeli siliti proti jugu in zahodu, nam sicer niso znani; vender si lahko mislimo, da jim je postala takratna domovina pretesna, in zato so hoteli nekateri izmed njih si poiskati drugih bivališč. Akoravno jih je prav mnogo odšlo na razne kraje, vender jih je še toliko ostalo na stari zemlji, da jih njih drugorodni sosedje niso mogli izpodriniti. Brez dvoma je Slovane tudi mikalo, da bi po zgledu Germanov in drugih ljudstev plenili po bizantinskih pokrajinah, katere so bile, čeprav večkrat opustošene, gotovo bogatejše, kakor njih domovina na severu.

Slovani so se korakoma pomikali proti zahodu in jugu. Vender se to prodiranje ni vršilo mirno, temuč so si morali naši predniki napravljati pot z mečem v roki. Koliko truda jih je stalo, preden so si osvojili večino Balkanskega polotoka!

III.

Da bolje razumemo, kako so se Slovani razširjali v šestem stoletju proti jugu, seznaniti se moramo vsaj površno z njih sosedi ter vedeti, po katerih straneh so se bili ti naselili.

Ko je po Atilovi smrti nehala hunska oblast, začelo se je novo življenje med raznimi narodi srednje Evrope. Vzdignili so se Gepidje Vzhodni Gotje in še nekateri drugi podložni narodje zoper gospodujoče Hune ter jih premagali. Nato so ustanovili G e p i d j e svoje kraljestvo v nekdanji Daciji nekako med Tiso in vzhodnimi Karpati. [35]) Unstran tega gorovja, to

[35]) Jordanis, De orig. act. Get., c. XII, § 74, ed. Mommsen, p. 75: »Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur. quae patria in conspectu Moesiae sita trans Danubium, corona montium cingitur . . .«

je na njegovi severni in vzhodni strani, so bivali takrat razni slovanski razrodje.[36]) Slovani in Gepidje so bili torej mejaši. Panonijo, to je zemljo med Norikom, Donavo, Gorenjo Mezijo in Dalmacijo[37]) so posedli z dovoljenjem bizantinskega cesarja Vzhodni Gotje. Na levi strani Donave na tleh sedanjega severnega Ogerskega pa so živeli manjši germanski razrodje, namreč Heruli, Suevi in Skiri.[38]) Večina Hunov je sedaj zapustila zemljo ob srednji Donavi, napotila se proti vzhodu ter se naselila po Dobrudži in južnem Ruskem poleg Črnega morja.[39])

Po Panoniji so tedaj takrat, kakor sem omenil, bivali Vzhodni Gotje. Vladali so jim nekoliko časa bratje Valamir, Thiudimer in Videmir.[40]) Nekateri izmed njih pod vodstvom Videmirovim so se napotili leta 473. iz Panonije v Italijo in potem v Galijo.[41]) Mogoče je, da je prav ta četa oblegala mej potjo mesto Teurnijo na sedanjem Koroškem.[42]) Ostala večina Vzhodnih Gotov je pa tudi kmalu potem zapustila Panonijo, šla proti jugu, vzela Singidunum (sedanji Beli Grad)[43]), prodrla do Soluna ter dobila od bizantinskega cesarja Zenona, ki je vladal od leta 474—491., najprej bivališča po Macedoniji[44]), pozneje pa po Meziji.[45]) Novae, utrjeno mesto ob Do-

---

[36]) Ibid., c. V, § 34, p. 62.

[37]) Ibid., c. L, § 264, p. 126: ».... Pannoniam, quae in longo porrecta planitiae habet ab oriente Moesiam superiorem, a meridie Dalmatiam, ab occasu Noricum a septentrione Danubium.«

[38]) Primerjaj Bachmann-ov spis »Die Vőlker an der Donau nach Attilas Tode«. (Archiv f. österr. Gesch., LXI, str. 191 i. d.)

[39]) Jordanis, op. cit., c. L, § 263, p. 126: »... fugantur iuxta litus Pontici maris.« — Ibid., c. LII, § 269, p. 127: »... pars aliqua ..., quae in fuga versa eas partes Scythiae peteret, quas Danabri amnis fluenta praetermeant.«

[40]) Ibid., c. LII, LIII in LIV, p. 127—130.

[41]) Ibid., c. LVI, § 283 in 284, p. 131.

[42]) Eugippius, Vita s. Severini, c. 17.

[43]) Jordanis, op. cit., c. LV, § 282, p. 131.

[44]) Ibid., c. LVI, § 286 in 287, p. 132.

[45]) Ibid., c. LVIII, p. 134 in 135.

navi, kjer stoji dandanes Svištov, so bile glavni sedež gotovskega kralja Teodorika.[46])

Ko so Vzhodni Gotje odšli iz Panonije, porabili so to priložnost njih sosedje, kakor Heruli, Rugi in Gepidje, da so se polastili nekaterih od Gotov zapuščenih pokrajin. Tako so takrat Gepidje razširili svoje gospostvo proti jugozahodu čez Srem.[47]) Lahko se trdi, da niti cesarji v Rimu niti v Carigradu niso imeli v tistem času po Panoniji nobene oblasti. Zahodnorimskemu cesarstvu je naredil Odoakar, poveljnik germanskih Skirov, leta 476. žalosten konec ter se sam polastil vlade po Italiji, kjer je srečno gospodoval nad dvanajst let.[48])

Na severni strani Donave nasproti Noriku so prebivali za časa sv. Severina († 482) germanski Rugi.[49]) Ko jih je leta 487. in 488. premagal kralj Odoakar, pobegnili so nekateri izmed njih v Mezijo k Vzhodnim Gotom, nekaj jih je bilo ujetih, mnogo jih je poginilo v bojih.[50]) Pozneje so posedli njih zemljo, katero Paulus Diaconus imenuje »Rugiland«, s severa došli Langobardi.[51]) Ko so te napadli sosedni Heruli, katerih kraljestvo je bilo na sedanjem severnem Ogerskem blizu

---

[46]) Eugippius, Vita s. Sever., c. 45.

[47]) Meje Gepidov so segale proti jugozahodu do reke »Ulca«, kar je razvidno iz besed: »Ulca fluvius est tutela Gepidarum, quae vice aggerum munit audaces et in iugorum morem latus provinciae quibusdam muris amplectitur, nullo ariete frustrandis« (Ennodii Panegyricus, c. 7). — Reka »Ulca« je sedanja Vuka, katera teče po Slavoniji ter se izliva v Donavo.

[48]) Jordanis Romana, § 344, ed. Mommsen, p. 44. — Getica, c. XLVI, § 242, p. 120 in pa c. LVII, § 291, p. 133. — Marcellinus comes ad a. 476.

[49]) Kje je bila njih dežela, glej Bachmann-ov spis, l. c., str. 198 in 199.

[50]) Eugippius, Vita S. Severini, c. 44. — Paul. Diac., Hist. Langob., I, 19. — Origo gentis Langob. (M. G. Scr. rer. Langob., p. 3).

[51]) Paul. Diac., Hist. Langob. I, 19: »Langobardi ... venerunt in Rugiland, quae Latino eloquio Rugorum patria dicitur.« — Origo gentis Langobardorum: » ... exierunt Langobardi de suis regionibus et habitaverunt in Rugilanda annos aliquantos.« — Prokopios, De bell. Goth., II, c. 14: »Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐς χώραν, ᾗ δὴ Ῥογοὶ τὸ παλαιὸν ᾤκηντο.«

reke Morave,[52]) ustavili so se jim Langobardi ter jih popolnoma premagali.[53]) Nato so Heruli zapustili svojo domovino. Nekateri so se napotili čez Donavo proti jugu ter se prikazali v Iliriji; dobili so potem od takratnega grškega cesarja Anastazija (ki je vladal od 491—518) zemljo v okolici sedanjega Belega Grada.[54]) To se je zgodilo leta 512.[55]) — Drugi oddelek pa ni maral iti čez Donavo, pač pa si je poiskal novih sedežev daleč na severu. Pod poveljstvom mož, ki so bili kraljevskega rodu, prehodili so polagoma zemljo mnogih slovanskih razrodov.[56]) Ko so prekoračili tudi tako zvano Pusto zemljo, prišli so do Varnov, potem do Dancev ter nato čez morje v Skandinavijo.[57])

Odoakarjevo oblast v Italiji je uničil Teodorik, kralj Vzhodnih Gotov, ki je vsled poziva bizantinskega cesarja Zenona zapustil Mezijo, da bi šel nad »tirana«, ki se je polastil Italije. Leta 488. so se napotili proti zahodu Vzhodni Gotje, združeni s četami ruškega kraljeviča Friderika, ki se je hotel sedaj maščevati nad možem, ki je uničil državo njegovega očeta.[58]) Mej potjo so se morali vojskovati z Gepidi, kateri

---

[52]) Bachmann, l. c., str. 201.

[53]) Prokopios, de bell. Goth., II, c. 14 (p. 200). — Paul. Diac., Hist. Langob., I, 20.

[54]) Prokopios, De bell. Goth., II, c. 14. — Isti III, c. 33: »*Ἔρουλοι ἔσχον ἀμφὶ πόλιν Σιγγηδόνα. οὗ δὴ νῦν ἵδρυνται.*«

[55]) M. G. Auct. ant., XI, p. 97: »Paulo et Musciano coss. (= 512). Gens Erulorum in terras atque civitates Romanorum iussu Anastasii Caesaris introducta.«

[56]) Prokopios, De bell. Goth., II, c. 15 (p. 205): ». . . . *ἤμειψαν μὲν τὰ Σκλαβηνῶν ἔθνη ἐφεξῆς ἅπαντα* . . .« — Iz teh besed je razvidno, da so se razni slovanski razrodje že pred letom 512. naselili po zemlji med Labo in Odro, kajti po teh krajih so morali hoditi Heruli, da so prišli s severnega Ogerskega v Holstein, kjer so bivali Varni, in potem na Dansko.

[57]) Prokopios, l. c.

[58]) Ennodii Panegyricus, c. 10. — Prokopios, De bell. Goth, III, c. 2, p. 287. — Ibid., II, c. 14, p. 202.

jim niso hoteli dovoliti, da bi šli čez njih zemljo.[59]) Ko jih je Teodorik premagal ter jim vzel njih zaloge živeža, katere so imeli po Sremu, odprta jim je bila pot po južni Panoniji.[60]) V jeseni leta 488. so se mudili Vzhodni Gotje na zemlji sedanjega Kranjskega, na poti čez Kras sta jih nadlegovala burja in sneg.[61]) Pri Soči so leta 489. prvikrat premagali Odoakarja.[62]) Ko je bil ta tudi pri Veroni in poleg reke Adde tepen ter leta 493. umorjen, polastil se je kralj Teodorik brez težav vse Italije.

V teku nekaterih desetletij je bilo tedaj, kakor smo videli, uničenih več germanskih držav. Za Rugi, katerih oblast je nehala leta 488., prišlo je na vrsto Odoakarjevo kraljestvo leta 493., potem pa država Herulov leta 512. Vsa tri kraljestva so bila uničena, ker so se Germani prekrvavo vojskovali mej seboj. Nekaj desetletij pozneje so bili tudi Vzhodni Gotje, potem pa še Gepidje premagani; obojih narodnost pa je nato izginila.

Jeden imed vzrokov, zakaj so bili germanski razrodje tako hitro užugani, njih narodnost pa uničena, bil je ta, da so bili nasproti podložnim ljudstvom v veliki manjšini. Tako nam je znano o Vzhodnih Gotih, katere so smatrali mej Germani za posebno mnogoštevilne,[63]) da jih je bilo vsega skupaj le 200.000 mož.[64]) Po tem številu bi smeli sklepati, da je bilo vseh Vzhodnih Gotov (žene, otroci itd.) okoli jednega milijona.[65]) Zato je umevno, da je mogla kaka večja

---

[59]) Ennodii Panegyricus (Mon. Germ., Auct. ant., VII, p. 207).

[60]) Prokopios, De bell. Goth., III. c. 2.

[61]) Ennodii Panegyr., c. 6 (Mon. Germ., Auct. ant., VII, p. 206).

[62]) Jordanis Getica c. LVII, § 292, p. 133. — Cassiodor. Var., I, 18. — Anonymus Valesii, c. 11 (50).

[63]) Eugippius, Vita s. Severini, c. 5: »innumera multitudo.«

[64]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 21.

[65]) Znano je, da je znašalo število Vandalov takrat, ko so šli v Afriko, le 80.000 otrok, mladeničev, mož in starčkov. [Victor Vitensis, Hist. de persec. Wandal., I, 1: »Transiens igitur quantitas universa (sc. in Africam) calliditate Geiserici ducis, ut famam suae terribilem faceret

bitka ta ali uni narod popolnoma uničiti. Tako so bili Gepidje leta 567. skoraj povsem pokončani, ker so izgubili v vojski z Langobardi 60.000 mož. [66])

IV.

Prvikrat nahajamo Slovane omenjene z njih lastnin imenom pri Pseudo-Caesariju iz Nazianz-a v njegovih bogoslovskih vprašanjih in odgovorih, [67]) v katerih nam pripoveduje, kako žive Slovani (»*οἱ Σκλαυηνοί*«) in Physoniti, ki se zovejo tudi Podonavci (»*Δανούβιοι*«). [68]) Rečeni grški pisatelj, ki je zapisal nekoliko stavkov o Slovanih, je pač čul nekaj o njih, a natančnejše jih še ni poznal, zato pripoveduje o njih neumne in neverjetne bajke. Dotični stavki nimajo za nas druge važnosti,

---

gentis, ilico statuit omnem multitudinem numerari, usque ad illam diem quam huic luci uterus profuderat ventris. Qui reperti sunt senes, iuvenes, parvuli servi vel domini, octoginta milia numerati.«] — Prokopij še celo trdi, da jih ni bilo več kakor 50.000 mož. (De bell. Vand., I, c. 5: »... *καίτοι οὐ μᾶλλον ἢ ἐς μυριάδας πέντε τὸ τῶν Βανδίλων τε καὶ Ἀλανῶν πλῆθος* ...«) — Tudi Burgundov, kateri so okoli leta 370. posedli zemljo ob Renu, je bilo le kakih 80.000 mož. (Chron. Cassiodori: »Burgundionum LXXX fere millia, quot nunquam antea, ad Rhenum descenderunt«).

[66]) Sigebert Gemblac. (Mon. Germ. Script., VI, 318).

[67]) Dotični spis je ponatisnil najprej jezuit Ducaeus v I. zvezku svojega dela »Bibliotheca veterum patrum«, Paris, 1624. — V drugič je bil izdan v »Magna bibl. patrum«, tom. XI, Paris, 1654. — Citat, ki se nanaša na Slovane, tudi lahko čitamo v Müllenhoff-ovi razpravi (Archiv f. slav. Philologie, I, str. 294) in pa v Krek-ovi knjigi »Einleitung in die slav. Literaturgesch.«, 2. Aufl., str. 292.

[68]) Pseudo-Caesarius pravi: »Kako se obnašajo Babilonci v krvosramnosti mej sorodniki, kako na neki drugi strani bivajoči Slovani in Physoniti, ki se zovejo tudi Podonavci. Jedni radi jedo prsa žensk, ker so polna mleka, ter pobijajo na skalah dojence kakor kake miši, drugi pa ne uživajo niti postavno dovoljenega in brezmadežnega mesa. Jedni so ošabni, samostojni, brez voditeljev, naj si bodo naseljeni ali pa naj potujejo, pobijajo svoje vodje in vladarje, jedo lisice in samotno živeče divje mačke ter se mej seboj kličejo tako, da tulijo kakor volkovi, drugi pa se varujejo požrešnosti ter se podvržejo in prijenjajo vsakemu, kdor pride.«

kakor to, da čitamo v njih, kolikor je za sedaj znano, prvikrat pravo ime slovanskega plemena.

Dokler so Slovani mirno živeli ob dolenji Donavi, niso se Bizantinci dosti brigali za nje. Še le, ko so začeli pustošiti po Balkanskem polotoku, postali so znani takratnim grškim in latinskim pisateljem.

Ob Donavi stanujoči Slověni so skoraj vsako leto šli čez to reko, da so plenili po Meziji, Traciji, Iliriji, Macedoniji in drugih pokrajinah bizantinske države. Pridrli so večkrat v Peloponez, potem do vrat carigrajskega mesta, do Egejskega, Jonskega in Jadranskega morja. Prišli so čedalje bolj naprej po grški zemlji ter po njej ropali in požigali, prebivalce pa morili ali pa lovili, da so jih potem odvajali v sužnost. Naši predniki niso bili takrat nikak miren narod, ki se peča le s poljedelstvom in živinorejo, pač pa jako bojevit. Prokopij, ki je spisal okoli leta 558. svoje delo, Anekdota imenovano, misli, da so Bizantinci vsled vsakoletnih napadov, katere so napravili Slověni, Antje in Huni, izgubili od leta 527. sem, tedaj v tridesetih letih, nad 200.000 ljudij. Nekateri so bili ubiti, drugi pa odvedeni v sužnost. A tudi Slověni niso brez škode zapuščali bizantinske zemlje, ker pri raznih napadih, še bolj pa pri obleganju mest in v nesrečnih vojskah jih je bilo mnogo pobitih. [69])

---

[69]) Prokopios, Hist. arc., c. 18, ed. Bonn., p. 108 et 109: »*Ἰλλυρίους δὲ καὶ Θρᾴκην ὅλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιτῶν ἡ χώρα ἐστὶν, Οὖννοί τε καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδόν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτῃ ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐμβολῇ οἶμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἴκοσιν εἶναι τῶν τε ἀνῃρημένων καὶ ἠνδραποδισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ὥστε τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν ἀμέλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνει .... οὐ μέντοι οὐδὲ Πέρσαις ἢ Σαρακηνοῖς ἢ Οὔννοις ἢ τῷ Σκλαβηνῶν γένει ἢ τῶν ἄλλων βαρβάρων τισὶν ἀκραιφνέσιν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ξυνηνέχθη ἀπαλλαγῆναι. ἔν τε γὰρ ταῖς ἐφόδοις καὶ πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἔν τε πολιορκίαις καὶ ξυμ-*

Vsled neprestanih napadov je onemogla bizantinska oblast. Domači prebivalci grške države so iskali zavetja pred neljubimi gosti na morskih otokih in po utrjenih mestih, akoravno tu včasi brez uspeha. Mnogo njenih podložnikov je začelo opuščati obdelovanje zemlje; poprijeli so se pastirskega življenja, ker niso bili nobeno leto varni, da jim Slověni ne uničijo njih bivališč ter ne opustošijo polja. Njih potomci so se ohranili do današnjega časa po goratih krajih Tracije in Macedonije, kjer se še sedaj večinoma pečajo z živinorejo. To so Kucovlahi, ki govoré neko rumunsko narečje.

Slověni so postajali pri svojih napadih čedalje drznejši; vojskovanju so se privadili tako, da so prekosili še celo svoje nasprotnike. Največkrat so napadli sami na svojo roko bizantinska tla, drugikrat pa so pomagali Obrom, Hunom ali pa kateremu drugemu narodu. Sčasoma so Slověni za vselej prestopili Donavo, ostali v bizantinski državi ter plenili po njej. Polagoma se je nabralo po grški zemlji toliko slověnskega življa, da so dobile cele pokrajine ime »*Σκλαυηνία*« ali »*Σκλαυινία*«, to je Slověnija. Še celo Peloponez, Epir in druge pokrajine, koder dandanes ni več Slovanov, imele so mnogo slověnskih prebivalcev. Ker so se Slověni s silo in proti volji grških cesarjev polastili njih zemlje, bili so tudi v dotičnih krajih popolnoma svobodni ter vedno pripravljeni, da branijo svojo nezavisnost z mečem v roki. Pozneje so se posamezni oddelki Slověnov pogodili prostovoljno ali pa primorani z vlado v Carigradu, priznali vrhovno oblast ondotnih cesarjev ter obljubili dajati davek in vojake; postali so torej bizantinski podložniki. Drugi so hoteli ostati še zanaprej gospodje na zemlji, katero so si osvojili s svojo pogumnostjo in brezobzirnostjo; ustanovili so si sčasoma samostojne države.

βολαῖς ἐναντιώμασι πολλοῖς προσεπταικότες οὐδέν τι ἧσσον ξυνδιεφθάρησαν.« — Jordanis, Romana, § 388, ed. Mommsen, p. 52: »Hi sunt casus Romanae rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, Antium et Sclavinorum.«

Nekateri Slověni in Antje so prišli kot mirni ljudje prej ko ne v začetku šestega stoletja v bizantinsko državo ter se v njej naselili z namenom, da bi si tu poiskali primernega zaslužka. To se je najbrže zgodilo še v tistem času, preden so začeli Slověni in Antje pustošiti po grških tleh. Mnogo jih je stopilo v cesarsko vojsko; nekateri izmed njih so se odlikovali v raznih bojih in, ako jim je bila usoda mila, povzpeli so se od prostaka do poveljnika. O slověnskih in antskih vojakih in njih hrabrosti nam pripovedujejo grški zgodovinarji tistega časa.

Leta 537. so Huni, Slověni in Antje pomagali Belizarju oblegati Rim.[70]) — Dve leti pozneje, tedaj leta 539., so služile slověnske čete v grški vojski, katera je oblegala italsko mesto Auximum, ležeče blizu Jakina. S pomočjo hrabrega in močnega Slověna se je posrečilo Belizarju, da je dobil v svojo oblast nekega živega Gota. Ker je začelo gotovski posadki v Auximu zmanjkovati živeža, prihajali so Gotje včasi iz mesta, da bi se v ondotni okolici najedli trave. To je vedel neki Slověn ter se še pred zoro skril v grmovju blizu mestnega zidovja. Ko je zjutraj na vse zgodaj prišel v njegovo bližino neki Got, da bi pobiral travo, napadel ga je Slověn hitro od zadej, prijel čez pas z obema rokama ter ga prinesel v Belizarjev tabor.[71])

Leta 546. so Antje pomagali Bizantincem, ko so se ti po Lukaniji vojskovali z Goti. Prokopij pravi na dotičnem mestu o Antih, da so posebno izvrstni za vojevanje po takih krajih, ki so težko pristopni. Tri sto Antov je takrat s svojo hrabrostjo na nekem prelazu premagalo Gote ter jih mnogo pobilo.[72])

Ko so se leta 554. in 555. Bizantinci vojskovali s Perzi, imeli so med svojimi poveljniki tudi dva barbara. Jednemu,

---

[70]) Prokopios, De bell. Goth., I, c. 27, l. c. p. 125.

[71]) Ibid., II, c. 26, p. 254—255. Prokopij nam pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile v petem letu gotovske vojske (glej ibid. II, c. 30), tedaj leta 539.

[72]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 22, p. 370.

ki je bil po rodu Ant, tedaj Slovan, bilo je ime Dabragezas (Dobrogost), drugemu pa Usigardus.[73]) V isti vojski se je leta 556. med bizantinskimi četami odlikoval s svojo hrabrostjo Suarunas, ki je bil slověnske narodnosti.[74])

Kdaj so Slověni in Antje začeli napadati bizantinsko zemljo, ni natanko znano. Iz Prokopijevih besed je razvidno, da takrat, ako ne prej, ko je vlado v Carigradu nastopil cesar Justinijan, kar se je zgodilo leta 527.[75])

Prodiranje čez Donavo na bizantinska tla ni bilo Slověnom lahko delo. Že širokost rečene reke jih je ovirala. Na nasprotni strani pa so bili postavljeni bizantinski vojaki, da bi po svojih močeh stražili državno mejo. Grška vlada je pošiljala na mejo najhrabrejše čete in najboljše poveljnike. Da bi bilo še težje napadati bizantinsko zemljo, postavil je cesar Justinijan ob Donavi mnogo trdnjav, že obstoječe pa je dal popraviti.[76]) Tako nam je znano, da je rečeni cesar blizu trdnjave Palmatis iz nova postavil trdnjavo Adino zato, ker so ondi Slověni neprestano prežali na tamošnje popotnike, skrivoma

---

[73]) Agathiae Hist., III, c. 21 (Corp. script. hist. Byzant., pars III, p. 186): »... *Δαβραγέζας, Ἄντης ἀνὴρ, ταξίαρχος* ...« — Glej tudi ravno tam c. 6, p. 150.

[74]) Agathiae Hist., IV, c. 20 (l. c. p. 249): »... *Σουαρούνας τις ὄνομα, Σκλάβος ἀνὴρ* ...« — Primerjaj to ime in pa ime »Sparuna«, katero čitamo v listini bavarskega vojvode Tasila iz leta 777. (Urkundenb. d. Landes ob d. Enns, II, str. 3. — Schumi, Archiv, I, str. 4).

[75]) Prokopios, Hist. arc., c. 18, ed. Bonn. p. 108: »... *ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν.*« — Marcellinus comes (Mon. Germ., Auct. ant., XI, p. 99) nam pripoveduje, da so »Geti« leta 517. opustošili Macedonijo, Tesalijo in Epir noter do Thermopylske soteske. Takratni cesar Anastazij je odposlal tisoč liber zlata ilirskemu prefektu Ivanu, da bi odkupil vjetnike. Ker pa ni bilo dosti denarja, požgali so sovražniki koče, v katerih so imeli zaprte svoje vjetnike, ali pa so te pobili pred vrati zaklenjenih bizantinskih mest. — Strakosch-Grassmann (Gesch. d. Deutschen, I, str. 302) misli, da so bili ti Getje Slovani ter se sklicuje na Theophylakta Symokatta, kateri na nekaterih mestih (III, c. 4; VI, c. 6; VII, c. 2) Slověne imenuje tudi Gete.

[76]) Prokopios, De aedificiis, IV, c. 1, ed. Bonn., p. 264.

jih napadali iz zasede ter naredili ondotno okolico nepristopno. — V Dobrudži (Skitiji) je cesar popravil trdnjavo sv. Kyrilla. Tej nasproti je bila neka stara trdnjava, Ulmiton imenovana, katero so ondotni Slověni dolgo časa rabili za svoje pribežališče, ko so pustošili po njeni okolici. Trdnjava je bila že vsa razrušena in nič drugega ni ostalo od nje, kakor samo ime. Ker jo je Justinijan dal prenoviti, postala je tamošnja zemlja za nekoliko časa varna pred napadi in nakanami Slověnov.[77] (Dalje prihodnjič.)

Tri zgodovinske pesmi v slovenskem jeziku.

Priobčil P. pl. Radics.

Pri svojih studijah sem našel slučajno nastopne tri zgodovinske pesmi, za katere mi ni znano, da bi bile že objavljene v kaki zbirki.

»Pefm od Shentjungante« je zgodovinska pesem, katero je pelo ljudstvo na kaki božji poti. Na Spodnjem Štajarskem je več cerkvâ Sv. Kunigunde, na Kranjskem je pa le jedna, namreč ona na Tabru, v ihanski fari, ki je bila nekdaj božjepotna cerkev. Pesem opeva življenje svete cesarice Kunigunde, ki je bila soproga nemškega cesarja Henrika Svetega. Rojena je bila l. 980. na gradu Luksemburgu in umrla je 3. marca l. 1040. Bila je 12 let kraljica, 10 let cesarica kot soproga cesarja Henrika Svetega, s katerim sta napravila precej pri poroki obljubo vedne zdržnosti. Na obletnico Henrikove smrti je udova Kunigunda stopila v samostan, katerega je bila ustanovila v Kauffungu, in ondi živela še 15 let. Ta slovenska pesem je zapisana na prvih listih knjige, ki je moja last in ki nosi naslov: Christliche Einsamkeit . . . von G. Haslbauer S. J. Laybach 1771.

Drugo pesem je zložil znani pesnik Zupan l. 1813. na proslavo avstrijskega polkovnika Milutinovića, ki se je hrabro bojeval po Dolenjskem proti Francozom v zadnjih dnevih francoske vlade v Iliriji. Našel sem pesem, natisnjeno na samcatem

[77] Ibid., IV, c. 7, p. 293.

listu, v c. kr. licejski knjižnici v Ljubljani. Kje je bila natisnjena, ni povedano.

Tretja pesem je tudi znabiti Zupanova. Zložena in vglašena je bila v Kamniku na Kranjskem, kakor kaže opazka na koncu pesmi. Peča se z zgodovinskim dogodkom, kako so l. 1814. združene vojske vzele Pariz.

Po teh predpomnjah podajam pesmi dobesedno.

Peſm od Shentjungante.

1.

Kriſtjanſka Duſha sdej
ti letu poſluſhaj
Exempel sa trij Stani
letu vſerzi ohrani
od lete Divize
inu Zesarize
Svete Shentjungante.

2.

Narpred ona vuzhi
slaſti ledig ludi
kir je vſvoji mladoſti
Slushla Bogu sadoſti
glih tak ti mladi ſvet
Stur de naboſh preklet
enkrat na vunmo ſvet.

3.

Poglej kok je bla ona
s' zhednoſtmi obdana
De vnjenimo shivlenju
no v lepmu sadershanju
vſi ſoſe zhudili
ki ſo to videli
v ſerz premiſhluvali.

4.

Dokler je ledig bla
Bogu je ſlushila
Ker je v Sakon stopila
Mosha nagovorila
De ſta tud Diviſhtvo
oblubila Bogu
Kriſtuſu Jesuſu.

5.

Ona v Sakonſkmu ſtanu
Sta shivela mirnu
sveſtu Bogu ſlushila
Se poſtila molila
poglejte sakonski
Kok vaſ ona vuzhi
Deb enkrat ſrezhni bli.

6.

Potem kje vudova bla
Kaj je tazhaſ strila
ven kloſhter ſe podala
ojſtru shiulenje pelala
Tam ona vkloshtru spet
shivela petnajſt let
Duſho bol oskerbet.

7.

v klofhtru je ona tam,
Bogim ftregla vfak dan
tu porednu Dell svolila
tiftga je ona ftrila
Je tam sa Deklo bla
De je pometala
She bol ponishala.

8.

Sdej pak vfi skupej vi,
pousdignite ozhi
k leti Sveti Divizi,
Jen velki pomozhnizi,
Profimo njo vfi sdej
De nam sprofi Svet Raj
Enkrat na vekomaj
Amen.

Todor - Milutinovizhu *)

Vishnjagora (1813).

Şlava Serpfkiga iména,
Milutinovizh Bogdan!
Hvali krishov treh Te ftena,
Hvali Vifhenj Te Goran.
Polkovodja Gradifhkanov,
Videnih fpét vitesov,
Ştrah Frankonov, Italjanov,
Kralj — nameftnik — Evgenov!
V' Salog jesar Ti Slavonov
Od Plefhánov pridervi
Şedem ilijád Frankonov:
Kralj v' Iblano pribeshi.
Kak Martini, Jurkovízhi
Tujim plafhijo uhó!

---

*) 1) Todor, Bogdan, Theodor, 2) Krishi trijè, die drei Kreuze bei Şhmarja, St. Marein, 3) Polkovodja, Regimentscommandant, 4) Vitez, junak, Held, 5) Frankon, Franzose, 6) Salog, Dorf über dem geweihten Brunnen, 5) Jeser, Tausend, 8) Pleshan, Bewohner des Dorfes Pleshe über St. Marein, 9) Ilijada, Tausend, 10) Martini im Jahre 1813 Hauptmann, jetzt Oberft der Gradiskaner, 11) Jurkovizh, auch ein sehr ausgezeichneter Gradiskaner Hauptmann im unterkrainischen Feldzuge 1813, 12) Dedindol, Thal bei Weixelburg, 13) Plavi, Blauröcke, Franzosen, 14) Medvedjek: Bärenberg zwischen St. Veit und Treffen, 15) Goriza Vanzheta, Vanzha Goríza, Hügel Johannis vor Sittich an der Landftrasse, 16) Vezhniti, ewig, unfterblich sein. *Supan.*

Şhmarje, Dedindola grizhi
Od junakov ſi pojó.
Pét ſto ranjenih ſkrivali
Plavi nam ſo Iliràm;
Mertve Iliri vkopali
Ne vbraníti koſ volkàm.
Tvoji ſe ſamí vmaknſli
V' tami do Medvedjeka
Lohka tuji Te ſledili
Do goríze Vanzheta.
Ondi dvakat prenozhíjo,
Şkoro vſe Ti polovíſh:
Tvoji tuje nam ſpodíjo
Ti s' Gradiſko nam vezhníſh.

Notre vsetie Meſta Pariza inu zele franzosouske Dushele Na 31. Mali traven v' Lettu 1814.

Narózhi ga, povsdigni ga, en glashik sréliga vinza
Do kraja ſprasni ga;
Naſh brat ni ta, ſovráshimo ga, ktir nima v' ſerzu veſélja,
Na dan tegá prásnika.

* * *

Konzháno je, dognáno je, junáſhkih Nemzov maſhvánje
Obluba je ſpólnena;
Na tlih leshi, in' milo jezhi, franzóſkiga Lintverna jeza,
Sramóta povérnena je.

* * *

Sajnali ſo, krizháli ſo, goſpodje bit zéliga ſvéta,
Golfáli so zel ſvét;
Al sdej beshé, v' ſoj dom hité, in' dajo na sadne shovnirjam
Eſtrajharſkim v' róke Paris.

* * *

Mogózhni Paris, prevsétni Paris, premágajo nemſhke armáde,
Ponishno ſe more vdat;
Tam shvishgajo, tam vukajo, in' pléſhejo polni veſélja,
De vdarjen je Bonapart.

* * *

Veſélje sa naſ, zháſt vſóka za reſ, prepévajo nemſhki junaki,
Kraleſtvo Franzóſko je prezh;
Golſáli ſo naſ, vojſkval' ſe zhes naſ, al sdej ſo v' naſhi obláſti,
Zeſarja nimajo vezh.

* * *

Le pimo ga, naſtávimo ga, ſprasnímo en glashik sa drugim
Franz Zeſar nej dolgo shiví;
In' Shvarzenberg, junaſhki vojſhak, ta pervi zéle armade,
Njegóva zháſt vselej ſloví.

* * *

Moſhkovitarſki Zar, premagan nigdar, in' zela njegova armáda,
In' Wilhelm Prejsovſki kral;
Tud' Bliher vojſhak, in' vſáki koſak, nej bodo veſéli, in' ſrézhni,
Na sdravje njih more pit' vſák.

* * *

She pimo en glash, doſt' ſtril' ſo sa naſ Prinz Wirtemberg,
Parſki Graf Wreda
In' General Lihtenſtein ſpet;
Nej dolgo shivé, nej ſe veſelé, k' ſo vergli is tróna Tirána
Reſhſli od njega zel ſvét.

* * *

O Bóg! daj mozh, in' pámeti luzh, ſkup' ſklénenim ſerzhnim
Zeſarju Franzu nar pret; vojskam
Njih zháſt, njih ſmé, kir tólko ſlové, oſtáne na vezhno v' ſpomíno,
Dokler konzhan bo ſvet.

Composita, & cantata Camnicii die 24. Aprilis 1814.

Mali zapiski.

Rodovina Blagajeva. A Blagay — család oklevéltára. A m. tud. akadémia tőrténelmi bizottsága megbizásából szerkesztették Thallóczy Lajos és Barabás Samu. Budapest 1897. CCXCIV + 597.

Znani ogerski zgodovinar in ravnatelj arhiva skupnega finančnega ministerstva na Dunaju dr. Lud. pl. Thallóczy je izdal v zvezi s Sam. Barabás-om »Codex diplomaticus« rodovine Blagajeve. Codex obsega dva dela: zgodovino rodovine in diplomatar. Prvi del je posebno znamenit, ker se Thalloczy ozira v svoji razpravi dostikrat na kranjske razmere. Razprava je razdeljena v štiri dele: A) Izvor rodovine Blagaj (a Blagay — család eredete), B) rodoslov rodovine Blag. (a Blagay — család származás — rendje), C) zgodovinski načrt rodovine Blagaj (a Blagay - család tőrténeti szereplése) in D) pečat in grb rodovine Blagaj (a Blagay — család czímere). Ta razprava je sieer precej prosta veliko-madjarskega šovinizma, vender ima dosti hipotez, ki so zelo neverjetne. V kratkih potezah naj podam pregled razprave. Stari genealogi so izvajali izvor starih rodovin od Rimljanov. Na Hrvaškem dobimo dosti takih rodovin, kakor: Blagaj, Frangepani, Zrini in Korbav. Rimsko-laško kulturo, okamenelost genealogične tradicije in legende vidimo tudi na Hrvaškem, nečimernost in ponos rodovine je provzročilo ponarejenje listin, državno pravo je to vsprejelo, mnogokrat se je zaneslo tudi v zgodovinske spise, zlasti ako je bila rodovina imenitna. Izvor rodovine Blagajeve se naslanja na listino kralja Emeriha iz l. 1200. Thalloczy dokazuje v več poglavjih, da je ta listina ponarejena, pri tem zaide jako daleč, pripovedovanje postane preobširno in vsled tega dostikrat nerazumljivo. V drugem poglavju se razpravlja vprašanje, je-li bila pokrajina mej Dravo in Savo po osvojitvi ogersko posestvo, in pride do zaključka, da hrvaški kralji do l. 1091. niso zapovedovali od Knina do Drave, ampak da je bila do tega leta pokrajina mej Dravo in Savo pod ogersko vrhovno oblastjo, toda ne z ogersko organizacijo, še le po l. 1091. so uvedli ogerski kralji komitatsko organizacijo in jo prilagodili županski inštituciji. V četrtem poglavju dokazuje, da je »ducatus Slavoniae« dežela mej Savo in Kulpo. L. 788. so posedli furlanski Franki del stare Slavonije, in sicer zahodni del sedanjega zagrebškega komitata in del Dolenjskega. Po IX. stoletju sta nastali dve mejni grofiji: marchia Carniole in marchia Slavonie, ki sta imeli tudi skupno ime »marhia Craina«; tod so hodili Ogri v X. stostoletju, to je bila »via Ungarorum.« Ni prav, kakor trdijo nekateri kranjski zgodovinarji, da je spadal Žumberk, Metlika, Kostanjevica in Črnomelj h krškemu dijakonatu, ko je Ladislav I. l. 1091. ustanovil zagrebško škofijo, in da je bila cerkvena oblast skupna z oglejskim patrijarhom. Ker je Ladislav pri organizaciji zagrebške škofije ta del Kranjske

podvrgel njeni jurisdikciji, je razvidno, da je bila ta pokrajina pod ogersko vrhovno oblastjo. Nikdo ni trdil, da je bilo Krško lastnina hrvaških kraljev, vender so domnevali kranjski zgodovinarji, da je morda Ladislav to pokrajino za doto dal svoji sestri Zofiji, mejni grofici kranjski, v korist njenih sinov Popona II., Ulrika II. in Burkarda. Iz tega izvajajo, da je prehajala Kostanjevica, privatno posestvo comitum Carniolie, potom ženitve na grofe Andechs, od grofov Bogen v roke koroških vojvod in l. 1141. na grofe Sponheim. Dokazano je torej, da se je menjala meja proti Kranjski, da imamo ogersko pokrajino »in confinio«, ki je ležala onstran »gyepük«-ov (mejnih jarkov) indago - črte.

Posebno srečno Thalloczy ni rešil vprašanja, kdo je bil Albert Mehovski. Odločil se je za Bertolda, andeškega grofa, ki je imel od l. 1180—1204. grad Mehovo v posesti. V nadaljnih dveh poglavjih dokazuje, da ni nobene zveze mej rodovinami Orsini, Rosenberg in Blagaj; nahaja se ta hipoteza v najstarejših listinah in se je dalje ohranila, dokler ni zadobila tradicija državno-pravne veljave.

Drugi del razprave obsega rodoslov rodovine Blagajske z dvema genealogičnima tabelama. Na prvi tabeli je genealogija razvidna do Frančiška Blagaja, zadnjega ogerskega grofa; na drugi nadaljevanje do današnjega dne. Zgodovinski podatki prve tabele so kritično predelani.

Tretji del razprave je najobširnejši, pisatelj je nakopičil tu toliko gradiva, da se moramo čuditi njegovi pridnosti in univerzalnosti. Opisuje nam zelo živahno, kako se je neznatno pleme Baboničev (do XII. stoletja nahajamo v listinah ime »de Goricha«, od XII. stol. »de Vodicha« in od XIV. »de Blagay«) pridobivalo vedno več vpliva mej hrvaškimi rodovinami, dokler ni dospelo do banske časti. Dalje popisuje, kako se je širil ogerski idiom na Hrvaškem. Razni upori hrvaških plemenitašev proti ogerski oblasti in naposled boji s Turki so jako natančno in razumljivo narisani. Zgodovina rodovine obsega srednji vek in 16. stoletje do smrti Frančiška Blagaja.

Četrti del razprave zadeva popis rodovinskega grba in pečata. Pisatelj ni ravno dober sfragist, zato se je ponesrečil ta del popolnoma, malo bolji je spis v »Glasniku zemaljskoga muzeja u Bosni i Hercegovini« 1897, jul. — sept. zvezek, 333—397 str., kjer je izšel pod naslovom: »Historička istraživanja o plemenu goričkih i vodičkih knezova« mal posnetek te razprave. Kmalu izda dunajsko genealogično - heraldično društvo »Adler« nemški prevod, kjer hoče popraviti pisatelj razne napake. Razun tega je priobčil tudi Anton Pór v »Századok« l. 1894. pod naslovom »Déli szláv történeti tanulmányok«, kratek zgodovinski popis zgodovine Blagajeve, ki je pa zelo nepopolen, ker pisatelj ni poznal listin rodovinskega arhiva v Boštanju.

Diplomatar je sestavil Sam. pl. Barabás, uradnik ogerskega državnega arhiva, ki se jako razločuje od drugih jednakih publikacij ogerske akademije. Pisava je zelo pravilna, mnogo listin, posebno 14. in 15. stoletja, zadeva Kranjsko in so bile sedaj prvič objavljane. *Fr. K.*

Prazgodovinske izkopine pri Toplicah na Dolenjskem. Dne 15. maja t. l. je začel kopati J. Pečnik na bivših pašnikih Meniške Vasi, na »Dolgih delih«, parcelna številka 3411 podturnske občine. V jedni izmed tamošnjih gomil (št. I.) je bilo dvanajst grobov, ki so imeli več lončenih posod. Mej njimi je bila najzanimivejša »pomnožujoča posoda«, ki je imela okoli vrata pripadajoče (akcesorične) manjše lončke, ki so bili v zvezi z glavno posodo in so simbolično izražali pomnoževanje, razplodenje, povečevanje. Potem je kopal g. Pečnik veliko gomilo št. II. v hosti Branževec zahodno od Toplic, parcelna številka 351 topliške občine, v kateri je bilo 44 mrličev, skoro vsi celi, samo dva sežgana. Najimenitnejša najdba iz nje je poškodovana bronasta situla z vtolčenimi podobami, ki predstavljajo »epulum«, t. j. javno veselico, svečanostni sprevod, igre in svečani obed. Podobno situlo so našli v Kuhfahrnu ob Donavi. Situla je močno stisnjena, ker je ležal velik kamen nad njo; čudno je, da so našli nad glavo vsakega mrliča kamen položen. Pri istem mrliču (moškem) so izkopali še dve sulici, dve fibuli in bronast pas z lepimi sklepanci. Druga situla iz iste gomile ni imela podob, pač pa v gorenji rob vdelan svinčen obroč. Najbogatejši je bil grob št. 23: imel je lepe čertoške fibule (iz konca V. in začetka IV. stoletja pred Kr.), široke, cevem podobne uhane, votle zapestnice, široko in dolgo bronasto pločevino, ki je služila za pas, pasne obročke, malo bronasto iglo iz pozne latenske dobe itd. Bilo je vse polno vretenc (na gradišču smo našli jedno, ki je služilo morda le kot otroška igrača), potem loncev in zdel s tremi nogami, podobnih našim kozicam, visokovratne posode s tremi roči na vratnem podaljšku itd. Posebno lep je bil nakrasninski dar, sestoječ iz zapestnic, repinasto zloženih uhanov in šestero pripadajočih fibul, katere je neka draga oseba mrliču v grob položila. Gomili št. III. in IV. sta bili bolj siromašni, zato je pa št. V. bolj bogata. Nahaja se v gozdnem delcu Antona Turka, št. 2747 podturnske občine. Dolga in široka je po 10 *m*, visoka skoro 3 *m*. Pečnik jo je začel kopati dne 25. junija in odkril do sedaj 17 grobov. Proti sredi je bil večji grob nekega poglavarja, obložen z veliko množico kamenja (za tri vozove). Grob je bil 1 *m* pod zemljo, 3 *m* dolg in 1·5 *m* širok. Noge so bile proti severju, glava pa proti jugu obrnjena. Pri glavi je stal velik lonec, nad koleni pa strta situla z debelim robom, kakoršne so se nahajale tudi na Magdalenski Gori. Pod koleni je bila bronasta čelada, dve sulici, jedna sekira, dve fibuli, skleda, razjeden pas in še več bronove rje. — V drugem, samo 0·5 *m* globokem grobu, sta bila mož in žena (na desni)

pokopana, tudi z glavama proti jugu. Žena je imela mnogo jantarjevih korald, uhane, fibule in votle zapestnice, a vse le slabo ohranjeno. Mož je imel lepo čelado z jednim grebenom, dve dolgi sulici (55 *cm*), sekirico, štirivoglato pušično ost in konec nog dve silno končani situli. — Gradišče, h kateremu so pripadali vsi ti grobi, je stalo na griču med Toplicami in Meniško Vasjo, 264 *m* nad morjem. Nasip se še jako dobro pozna in meri 820 korakov. Glavni vhod je vodil od severa sem, nasproti Kulovih sel. Tla so kamenita in na najvišjem mestu naselbine je bila mala odprtina, katero so lani razširili in našli pod njo zelo prostorno, domu podobno okapnico. Gradišče je bilo že po prirodi dobro utrjeno, ker je skoro od vseh stranij obtakajo Radoščica, Krka in Sušica. Vseh gomil v Branževcu utegne biti okoli dvajset; jedna prav velika se nahaja na travniku ob cesti severno od pokopališke cerkvice sv. Marije. Razkopavanje se pridno nadaljuje. *S. R.*

Janez Debevec in janzenizem. O slovenskem pisatelju Janezu Debevcu so pisala »Izvestja« l. 1895. Slovstveno delovanje in mišljenje tega moža vtegne nekoliko pojasniti ocena, ki jo je priobčil l. 1802. časopis »Annalen der österreichischen Literatur« v svojem listopadovem in grudnovem zvezku. Neznani ocenjevalec se peča s prej to leto izešlo četrto izdajo Debevčevih »Kratkih navukov«. Za naslovom — Kratki Navuki, Regelze inu Molitve sa sakrament ſvete Pokore, od Joannesa Debevza v' Lublanſki duhovni hiſhi Maſhnika napravlenu. Zhetertezh von danu. V' Lublani od Leopolda Egerja na prodaj utiſnenu. 1801 v. 8. 96 str. — navaja vsebino ter pristavlja: »Knjigo sklepajo litanije od pokore, katere so bile dodane šele tej 4. izdaji kot tretje poglavje. Sestavljene so od konca do kraja iz svetopisemskih izrečno naznanjenih rekov, ki se navajajo ne pobesedno, nego večinoma po zmislu. Vsa tri poglavja so francoskega izvora in torej, kakor se lahko sklepa, pisana v duhu gospoda iz Port-royala. Slovenski prevajalec jih je posnel z majhnimi izpremembami iz del: La conversion du pêcheur, le directeur des âmes, les maximes pour le sacrament de penitence. Poglavita zasluga mu je v tem, da je poskusil mej svojimi rojaki razširiti čistejše pojme o pokori. Sicer se je prevod tako vrlo posrečil, da je četrta izdaja že razprodana ter pride skoro peta na svetlo.« To se je zgodilo šele l. 1807. V Debevčevih »Kratkih navukih« veje po sodbi ocenjevalčevi janzenistiški duh, duh gospoda iz Port-royala. Kdo je bil to? Najbrže meni kritik Arnaulda, vnetega pristaša janzenistov, katerim je bilo središče v ženskem cistercijanskem samostanu v Port-royalu des Champs. Ondotne redovnice so se trdno oprijele janzenistiških naukov ter niso hotele podpisati bule papeža Aleksandra VII. »Apostolici regiminis«. Na čelu upornikov zoper to protijanzenistiško bulo je bil Arnauld; ž njim so potegnile port-royalske nune. Šestdeset redovnic je moralo zato l. 1666. iti v zapor. Pod papežem

Klemenom IX. so prišle zopet na svobodo. Ko pa je izšla l. 1705. njegova bula »Vineam Domini«, naperjena proti janzenistom, in Portroyalke niti tej niso hotele pritrditi, je ukazal kralj Ljudevit XIV., naj se zatare njihov samostan. Nune so razposlali v druge redovne hiše, samostan Port-royal des Champs pa je bil do tal porušen l. 1710. (dr. Kryštufek, Všeobecni církevni dějepis, III. 417—419.) *I. Vrhovnik.*

Věstník slovanských starožitností, Indicateur des travaux relatifs a l' antiquité de la nation Slave, bode začel izdajati tekom letošnjega leta češki učenjak dr. Lubor Niederle, ki je bil ravnokar imenovan izvenrednim profesorjem starožitnosti na češki univerzi v Pragi. Dosedanja delavnost Niederle-jeva*) nam je porok, da bode novo, pa prepotrebno podjetje prospevalo in odstranilo nedostatek, ki ga je čutil vsak Slovan, ki se zanima za slovanske starožitnosti. Od začetka bode prinašal večinoma le pregled spisov in rezultatov sodobnih raziskavanj na polju slovanske archaeologije, ethnologije, historije, linguistike itd., kolikor se taka raziskavanja in spisi tičejo najstarejše dobe in razvoja naroda slovanskega. »Věstník« bode pravi repertorium, neobhodno potreben pripomoček, za vsakega, ki se peča s podobnimi stvarmi. Pisan bode v prvi vrsti v jeziku češkem, vsebino različnih člankov pa bo prinašal tudi francoski. Referati in ocene novih spisov in knjig pa morejo biti pisani v vseh slovanskih in svetovnih jezikih. Izhajal bo od začetka dvakrat na leto v zv. 4—5 tisk. pol v vel. 8°. — Da bo »Věstník« prinašal spise v vseh slovanskih jezikih to nas mora toliko bolj veseliti, ker bo to po Miklošičevi »Slavische Bibliothek« prvo znanstveno glasilo, ki pokaže, kako začeti, da se mi Slovani sporazumemo mej seboj vsak s svojim jezikom — brez pomoči slovanskega volapüka — nemščine. Tak list je gotovo vreden vsestranske podpore, ni dvoma, da jo najde tudi pri nas Slovencih, ki se vže od nekdaj zanimamo za nastarše zgodbe slovanske. — Naročnina za Avstrijo je 2 gld. Spisi in vse drugo se morejo pošiljati prof. dr. Luboru Niederle-ju, ki stanuje: Praga, Fügnerovo nám. 1806/II. *Kunšič.*

Slovenska mesečna imena iz l. 1466. V kodeksu št. 2821 fol. 157 b, ki leži v c. kr. dvorni knjižnici na Dunaju, so popisane lastnosti otrok; zraven nemških mesečnih imen so tudi slovenska. Januarius, p r o s y n i c z. Das ist das erst maneyd gener gehayssen. Das chind, das yn dem moneyd geparen wirt, das stilt geren und pegert zu allen zeyten

*) Poleg mnogih razprav po različnih časopisih je glavno njegovo delo »Lidstvo v době předhistoricke«, s posebnim ozirom na slovanske dežele, ki je izšlo letos tudi v ruski prestavi od Th. Volkova (nekoliko predelano od pis. samega), in pa »O původu Slovanův, Studie k slovanským starožitnostim.« Praga 1896.

grozz freud zu haben. — Februarius. Das ist der hornung oder setsczan. Ut supra. — Martius, susecz. Das wirt snell und reich und in allen dingen pehent. — Aprilis, maly trawen. Das wirt mueleich und wunderleich und scharfes mutes und schalkhaft. — Mayus, weliky trawen. Der erst may, das wirt gewaltig und chumbt zu grossen eren. — Junius, bobouczwet. Der ander may, das wirt fradiges muets und acht nicht, was er tuet. — Julius, maly serpan. Der erst augst, das wirt aus dė massen geytig und pos. — Augustus, veliky serpan. Der ander augst, das wirt chewsch und willig und fruchtparig. — September, poberuch. Der erst herbst, das wirt an allen dingen pechend und massig in allen dingen. — October, listognoy. Der ander herbst, das wirt poser natur, es gewint ain posy zung und gilt gut mit ubel. — November, kozowperschk. Das wirt ainuoltig und klug und getreu und wirt behent zu leren. — December, gruden. Das ist der trist monayd, das wirt gewaltig und reich und wirt genæm und in allen dingen lieb.

Kdo je bil pisatelj tega prorokovanja? Ako paleografično primerjamo to pisavo z ono na prejšnji strani, vidimo, da je oboje pisala ista roka in istočasno. Konec fol. 157[a], kjer je zvršetek nemškega spisa: »Summa confessorum per Bertholdum«, najdemo sledeče: Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto finitus est liber per manus Martini de Lakch in die sancti Valentini etc. Iz teh vrstic nam je znan pisatelj in tudi čas. *Fr. K.*

Odkod ime Horjul? V zadnji številki »Izvestij« dvomi g. P. B., da bi moglo to ime v zvezi biti s »Forum Julii«. In vender se to ime ne bo dalo neprisiljeno drugače raztolmačiti. Ižanci izgovarjajo Frjul; ravno tako imenujejo Ločani tudi prve hiše pri Stari Loki, tam kjer se cesta odcepi proti Crngrobu. Po prepričanju Ižancev so Frjulci dobri zidarji in »štamcarji«; (v resnici bivajo kamnoseki na bližnjem Lesnem Brdu). Lesnobrški grad ni star, nego zidali so ga še le malo pred Valvazorjevim časom. Poprejšnji grad se je imenoval Baumkircherthurm in je stal na kuclju južno od Vrhzdenca, od koder je diven razgled po vsi horjulski dolini. O Andreju Baumkirchnerju je v Horjulu znana pripovedka, ki je zabeležena v »Mittheilungen des hist. Vereins für Krain«, l. 1890 str. 203. Kakor znano, je bil ta junak iz Vipave doma, ki je ob njegovem času spadala pod goriško grofijo, ali po mnenju priprostega ljudstva, pod »Furlanijo«. Verjetno je, da je Baumkircher naselil kaj takoimenovanih »Furlanov« v Horjulu kot izurjene rokodelce in da so potem začeli Kranjci imenovati kraj »Ferjul ali Horjul« (mesto *f* izgovarjajo *h* zlasti Kobaridci). Priimek »Čepon« v Horjulu diši precej po furlanščini. Značilno je, da je Linhart iskal cesto »Aquileja-Virunum« mimo Lesnega Brda; morda je vedel za kake stare spomine na Furlanijo.

S. R.

Have have Natesia! Na semeniškem poslopju na desni strani pročelja se nahaja vzidan kamen z napisom: HAVE HAVE | NATESIA ET VALE | AETERNOM | TI. G. CON. S. | P. C.

O tem spomeniku se je že mnogo zanimivega pisalo. Alfonz Müllner misli, da je ta spomenik podvržen, to se pravi, da ni pristen rimski spomenik, ampak da ga je zložil in izklesati dal Janez Gregorij Dolničar, znani kranjski zgodovinar. Sploh je kustos Müllner Dolničarju gorak in mu poleg te prevare očita tudi, da je zbiral spomenike in jih vzidal na stolnici in na semeniškem poslopju. V svoji, z veliko marljivostjo spisani knjigi »Emona«, izdani l. 1879., piše str. 3: »J. Gregorij Dolničar je navdušeno sprejel Schoenlebnovo misel, tako da je njegova vnema, razlagati početek Ljubljane iz nekdanje Emone, postala prava manija, in vse je storil, da bi se to mnenje popolnoma vkoreninilo. Napravil je celò črteže za medalje, nanašajoče se na ustanovitev Emone, zbiral je od vseh stranij spomenike in okrasil ž njimi tisti čas nastale imenitne zgradbe. Sumničimo ga celò, da je napravil edini ponarejeni napis na Kranjskem. Kakó je bil vnet za slavo Ljubljane, dokazuje najbolje stavek v njegovih, l. 1701. spisanih: Annales Urbis Labacensis str. 67., kjer priznava, oziraje se na ljubljanske napise: restat .... ut inscriptiones et monumenta, quae tum hic, tum in suburbiis ac vicinis locis, ubi olim Romani incolae urbis suas habuere villas et praedia, me hortatore collecta ad excitandam veteris urbis Labacensis gloriam neofabricae annotemus.«

Naj Müllner sam nadaljuje: »Um die Glorie der alten Stadt Laibach aufzurichten, wurden die umliegenden Orte ihrer römischen Inschriften beraubt und diese nach Laibach geschafft; dies ist das nüchterne Geständnis Thalbergs. Dass bei dieser Manipulation Igg, der inschriftenreichste Ort, am schlechtesten wegkam, lässt sich denken.«

»Druga nadaljna slabost, katero ima Dolničar skupno s Schönlebnom, je ta, da je hotel iz vsakega E ali Ae napraviti Aemona, ne da bi se oziral na ostali tekst.« Na str. 326. nadaljuje z ozirom na zgoraj omenjeni napis: »Vemo pa, da je bil J. Gr. Dolničar oženjen, in da je njegova, v vsakem oziru izvrstna in uzorna žena umrla dve leti pred njim, torej 1717. Ta smrt je bržkone nagnila za starodavnost navdušenega moža, da je dal napraviti ta napis. Do te misli me je privedla peta vrsta napisa: TI. G. CON. S. Tu obsegajo črke TI. G. ime posvetiteljevo v okrajšani obliki. Zapiši ime Thalnitscher-jevo tako, da izstopita prva in srednja črka in prva krstnega imena, dobiš ThalnItscher Gregorius. Napis bi se torej bral: »Have have Natesia et vale aeternom. Thalnitscher Gregorius coniugi suae ponendum curavit.«

Müllner je kmalu našel neko zelò verjetno potrdilo svoje misli. V listu »Argo« I. str. 38 in 39 piše: G. P. pl. Radics je objavil l. 1863.

v »Blätter aus Krain« zelo zaslužno delo o Dolničarju. Tu nahajamo, da se je Dolničar l. 1684. poročil z Marijo Viktorijo Saneti, ki je umrla l. 1699., on sam pa je umrl l. 1719. Postavi črke besede Saneti 5 2 1 4 3 6 v vrsto, kakor jo številke naznanjajo, dobiš besedo Saneti 1 2 3 4 5 6. Dodaj radi latinske končnice še *a* in pred seboj imaš ime tajnostne Natezije (Natesia). Sicer pa Dolničar ni izviren v svoji ideji. V Portogruaru, v stari Concordiji, mej Vidmom in Padovo, se nahaja podoben ponarejen napis: Have have | Herotion | et vale | eternom | filiae | . Mommsen pristavlja: Descripsi et damnavi. Dolničar je postal 21. junija 1679 v Bologni doktor obojega prava. Najbrže je na potu videl omenjeni napis, ki mu je takó ugajal, da je sestavil v tem duhu podoben napis svoji rajni ženi. Tako Müllner.

Janez Gregor Dolničar pl. Thalberg gotovo ni zaslužil, da se mu kaj takega očita. Njegov ujec Schoenleben si je mnogo prizadeval dokazujoč, da je stara Emona stala na mestu, kjer je sedanje Gradišče v Ljubljani, ne pa ondi, kjer stoji mesto Cittanova v Istri ali Glemona na Frijulskem. Müllner pa se je oprijel trditve dr. Princingerja, ki meni, da je stala Emona približno tam, kjer stoji Ig (Studenec). Müllner si v svoji knjigi pošteno prizadeva to trditev okrepiti in drugi trditvi izpodkopati tla. Tu sta mu najbolj napotje delala Schoenleben in Dolničar. Trebalo je torej ovreči dokaze teh dveh mož. Müllnerju se to ni zdelo težko. Ker Dolničar sam pravi, da je zbiral rimske spomenike, torej je lahko pobral tudi kamene, izkopane na Igu, in jih prinesel v Ljubljano, sedaj pa se nahajajo tu kot dokaz, da je Emone iskati v Ljubljani. Za trditev, da bi se ižanski kameni nahajali v Ljubljani, nima Müllner nobenega trdnega dokaza, ampak samó domneve. A te domneve so napačne, kar je jasno iz Dolničarjevih spisov samih. Ta vestni domoljub je spisal knjižico: Antiquitates Urbis Labacensis, ki je bila l. 1690. že pripravljena za natisek. V tej rokopisni knjižici govori Dolničar o zidanju Emone, o velikosti, o zidovju, o toplicah in drugih stavbah, o Ljubljanici, o vodovodih, o veri starih prebivalcev, o templih, izkopinah in napisih itd. Za nas je najvažnejši odstavek o napisih. Navaja več napisov tudi Schoenlebnu neznanih in morda še dandanes nenatisnjenih, poleg tega pové, če mogoče, tudi kraj, kjer so kamen izkopali. O nobenem kamenu pa ne pove, da bi ga bili našli na Igu.

Pa pustimo druge napise, namenili smo se govoriti le o napisu, katerega imenuje Müllner ponarejenega. Kaj je ž njim? Dolničar piše: »In horto N. Perne civis Lab. in suburbio fragmentum errutum Anno 1688 sub seq. inscript. L. SVLP. CLAVD. | FEC. SIBI ET | LL. PO. E. | hoc est Lelius (moralo bi stati Lucius) Sulpitius Claudius fecit sibi et libertis posterisque eorum. Est et alia ibidem detecta, quae sic sonat:

HAVE HAVE
NATESIA
ET VALE
AETERNOM
TI. G. CON. S.
P. C.

Kaj to dokazuje?

Müllner je Dolničarja prezgodaj obsodil in po krivici. Kamen so izkopali na Perne-tovem vrtu v predmestju l. 1688, torej 11 let pred smrtjo Dolničarjeve soproge. Napisa tedaj ni ponaredil Dolničar.

Sicer se je Müllner že nekoliko zmotil pišoč v Emoni str. 326 in prepisujoč iz Mitth. 1860 str. 49: »dass seine in jeder Beziehung ausgezeichnete und musterhafte Frau zwei Jahre vor ihm, also 1717 starb.« Radič ondi piše o Dolničarjevi materi, ne ženi, ki je umrla l. 1690, torej dve leti pred Dolničarjevim očetom († 1692). V »Argi« to pomoto Müllner sam popravlja, češ, da je Dolničarju žena umrla l. 1699.

Jasno je torej, da se Natesia ne da razlagati iz priimka: Saneti. Taka razlaga je le plod bujne mladeniške iznajdljivosti, kateri bi res ne mogli odrekati verljivosti, ko bi ne imeli nasprotnih dokazov. Malo verjetno je le, da bi si bil zapomnil Dolničar napis, ki ga je neki slučajno videl (če ga je videl!) na potovanju in bi ga bil uporabil dvajset let pozneje.

Mommsen je s svojo trditvijo, da je napis ponarejen, zapeljal Müllnerja k tej umišljeni razlagi. Zakaj pa Mommsen to trdi? Ker so besede tega napisa ločene po presledkih, ne pa po pikah. A to ni nič kaj posebnega. Poznejši časi poznajo mnogo tako pisanih spomenikov. Muratori sam jih navaja na stotine, in prav podobne našemu spomeniku, ki se končujejo s »have et vale«.

Če se pa še ozremo na pomen tega napisa, nas nežnost ne sme motiti. Znani so tudi drugi taki lepi napisi. Vsako ugibanje lahko odpade, če si mislimo, da je spomenik postavil krščanski mož svoji soprogi in ji kliče: vale aeternum!

Dolničar je res napravil svoji rano umrli soprogi grobni napis, a ta se je hranil v stolnici, kjer je bila pokopana. Besedilo pa je bilo popolnoma drugačno, kar se vidi iz besed »conjugi incomparabili.« (Prim. Bl. aus Krain, 1863. str. 191.) *V. Steska.*

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik VIII. — Sešitek IV.

V Ljubljani 1898.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 4. sešitka.

Stran

Mali zapiski.

Prilogi:

Podoba žumberškega gradú s tlorisom po narisih Pieronijevih iz leta 1639.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII. 1898. Sešitek 4.

Iz zgodovine Jugoslovanov v šestem stoletju po Kr.

Spisal dr. Fr. Kos.

V.

Leta 530. in tudi že prej so Slověni in Antje v družbi s Huni večkrat šli čez dolenjo Donavo ter grozovito postopali mej bizantinskimi prebivalci.[78]) Cesar Justinijan je nato v četrtem letu svojega vladanja poslal nad Slověne Chilbudija ter mu izročil stražo ob Donavi zato, da bi branil Slověnom prehod čez rečeno reko. To je nekoliko pomagalo. Ko je pa Chilbudij po tretjem letu, odkar je bil poveljnik ob Donavi, šel čez to reko, postavili so se mu Slověni nasproti (533). Prišlo je do hudega boja, v katerem je padlo mnogo Grkov in tudi njih poveljnik Chilbudij. Odslej so Slověni šli čez Donavo, kadar se jim je zdelo, ter so plenili po bizantinski državi.[79]) Tudi Antje so napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Grkov ter jih odvedli v sužnost.[80])

---

[78]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14, l. c. p. 331: ». . . *ἐπεὶ αὐτοῦ τὴν διάβασιν πολλάκις ἤδη Οὖννοι καὶ Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ πεποιημένοι ἀνήκεστα Ῥωμαίους ἔργα εἰργάσαντο.*«

[79]) Ravno tam, III, c. 14, p. 331 et 332.

[80]) Ravno tam, III, c. 14, p. 332: ». . . *ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Ἄνται ἐπισκήψαντες εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία πολλοὺς ἐληίσαντο καὶ ἠνδραπόδισαν τῶν ἐκείνῃ Ῥωμαίων.*«

Ne dolgo potem se je vnela domača vojska mej Slověni in Anti. Prvi so bili srečnejši ter premagali svoje nasprotnike. Kmalu nato so zopet sklenili mir mej seboj.

Prokopij nam pripoveduje, da je za časa vojske mej Anti in Slověni ujel neki Slověn mladega človeka, kateremu je bilo ime Chilbudij, tedaj tako, kakor prej omenjenemu bizantinskemu poveljniku. Vzel ga je s seboj, da bi mu služil. Akoravno je bil Chilbudij vjetnik, bil je vender svojemu gospodu zvest. Večkrat je šel zanj v nevarnost; hrabro se je boril s sovražniki ter se povsod odlikoval. V tistem času so Antje napadli Tracijo, vjeli mnogo Bizantincev ter jih odvedli v sužnost. Mej vjetniki je bil tudi neki prekanjeni Grk, kateri je dobil kaj milostljivega in ljubeznjivega Anta za svojega gospoda. Ker ni imel nikakoršnih sredstev, da bi se povrnil na bizantinsko zemljo, pomagal si je z zvijačo. Šel je k svojemu gospodu, hvalil njegovo ljubeznjivost ter trdil, da mu Bog obilno povrne dobrote, katere mu je izkazal. Spodobi se, da je hvaležen tako milemu gospodu. Nato mu reče, da si lahko v kratkem pridobi bogato odškodnino za vse storjene dobrote, ako ga hoče poslušati. Grški poveljnik Chilbudij biva mej Slověni kot vjetnik, a nobeden izmej njih ne ve, kdo je ta človek. Ako bi hotel Chilbudija odkupiti ter spraviti na bizantinsko zemljo, dobil bi brez dvoma od cesarja toplo zahvalo in prav bogato odškodnino. Na ta način je zviti Grk pregovoril svojega gospoda, da se je ta napotil ž njim mej Slověne, kateri so bili že prej z Anti sklenili mir ter sedaj kot prijatelji ž njimi občevali. Chilbudija so odkupili, odštevši njegovemu gospodu veliko denarja, ter ga odvedli s seboj. Ko so prišli na zemljo Antov, prašal je kupec Chilbudija, je li bizantinski poveljnik. Ta se ni lagal ter povedal, da je po rodu Ant. Ko se je s svojimi rojaki vojskoval s Slověni, bil je vjet od nasprotnikov. Sedaj pa, ko se je povrnil v domovino, bode za naprej svoboden, ker tako veleva zakon. Nato se je kupec močno razjezil, ker se ni izpolnilo njegovo upanje. Grk ga je hotel potolažiti ter na novo nalagati, da bi lažje dosegel svoj namen. Trdil je, da je dotični mož pravi Chilbudij. Mej Slověni in Anti se bojí povedati resnico; ako bi pa bil na bizantinski zemlji, razjasnil bi vse ter bi bil še celo ponosen na svoje delo.

Ko se je govorica o Chilbudiju raznesla mej ljudi, zbrali so se Antje ter prigovarjali svojemu rojaku, da bi se razglasil za grškega poveljnika. Upali so dobiti na ta način bogato odškodnino od bizantinskega cesarja. V tistem času je poslal cesar Justinijan nekoliko svojih starešin k Slovanom, katere je pozval, da bi prišli v staro mesto Turris,[81]) katero je ležalo na severni strani reke Donave. To mesto in pa bližnjo

[81]) Turris je sedanje mesto Turnu pri izlivu reke Olte v Donavo.

zemljo, katera je prav za prav spadala k bizantinski državi, hotel je cesar Justinijan dati Slovanom, potem živeti ž njimi v največjem prijateljstvu ter jim plačevati bogata darila, ako sklenejo ž njim zavezo, da bodo zanaprej vedno ovirali Hune, ki hočejo ropati po bizantinski državi. Ko so Slovani to čuli, bili so zadovoljni ter obljubili vse storiti, ako iz nova postavi Chilbudija za svojega poveljnika ter mu dovoli, da prebiva mej njimi. Trdili so, da je tisti, katerega hočejo imeti, pravi Chilbudij. A tudi ta, katerega je upanje na lepšo bodočnost nekako omamilo, je sedaj rekel, da je bizantinski poveljnik Chilbudij in da želi bivati mej Anti. Nato je bil Chilbudij poslan v Carigrad. Mej potjo je naletel nanj bizantinski poveljnik Narset, ki se je začel ž njim pogovarjati. Prepričal se je, da mož ni pravi Chilbudij, akoravno je govoril še precej dobro latinski jezik, vedel za nekatere Chilbudijeve posebnosti ter se znal zadostno potajevati. Narset ga je dal vkleniti; prisilil ga je, da je povedal resnico, ter ga nato peljal s seboj v Carigrad. To se je zgodilo nekako leta 545.[82])

Kakor se vidi, je to, kar nam Prokopij pripoveduje o Chilbudiju, nekoliko resnično, nekoliko pa izmišljeno. Neverjetno je, da bi bili Slovani tako malo zahtevali od cesarja Justinijana v slučaju, da sklenejo ž njim zavezo.

Leta 545.[83]) je prestopila velika množica Slověnov reko Donavo, ropala po Traciji ter tirala potem mnogo Bizantincev v sužnost. Nenadoma so naleteli na te Slověne tisti Heruli, o katerih sem povedal, da so se leta 512. naselili po grških tleh. Udarili so na Slověne ter jih pregnali, vjetnike pa osvobodili in poslali domov.[84])

Dve leti pozneje, tedaj leta 547.[85]) se je na novo napotila slověnska vojska čez dolenjo Donavo ter potem opustošila vso Ilirijo do Drača.[86]) Povsod so Slověni morili, tirali odrasle ljudi v sužnost ter si lastili tuje imetje. Ker ni nobeden branil

[82]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14, p. 332—337.

[83]) Prokopij nam to pripoveduje mej dogodbami, katere so se vršile v 11. letu gotovske vojske, tedaj leta 545.

[84]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 13, p. 330.

[85]) Prokopij vpleta to mej dogodbe, katere so se vršile v 13. letu gotovske vojske.

[86]) Drač, stari Dyrrhachium ali Epidamnus, je mesto v Albaniji tik Jadranskega morja.

mnogoštevilnih ondotnih gradov, akoravno so bili trdni, prisvojili so si jih Slověni na ta način, da so prej prehodili in preiskali po svoji volji vso okolico. Grški poveljniki po Iliriji, ki so imeli seboj 15.000 mož, sledili so sovražniku le od daleč, ker se niso upali, da bi se mu približali.[87])

Brez dvoma je v zvezi s temi vsakoletnimi napadi to, da je dobil neki škof v Meziji dne 23. marca leta 538. dovoljenje, da sme prodati cerkveno imetje in dragocenosti ter za prejeti denar odkupiti vjetnike.[88]) Isto dovoljenje sta dobila dne 9. maja leta 544. dva druga škofa na zahodni obali Črnega morja, namreč škof v Tomih in škof v Odessu.[89])

Povedal sem, da so Slověni bivali okoli leta 551. že po Sremu mej Donavo in Savo ter po Banatu. Po Erdeljskem in vzhodnem Ogerskem mej Tiso in Karpati so živeli Gepidje. Od teh bolj proti zahodu v Panoniji mej Donavo in Dravo so gospodovali od leta 526. naprej Langobardi. Da so bili Slověni leta 548. naseljeni že po južnem Ogerskem ter sosedje Langobardom in Gepidom, smemo sklepati iz tega, kar nam Prokopij pripoveduje o langobardskem pretendentu Ildigesu.

Ildiges (Ildigisal), član langobardske kraljevske rodovine, je zbežal pred svojim kraljem Wachom k Slověnom. Kmalu potem je Wacho zbolel in umrl; za njim pa je prišel njegov sin Waltar. Ker je bil še jako mlad, oskrboval je langobardsko državo njegov varuh Audoin. Ta je kmalu postal mogočen ter se polastil vlade, ko je mladi Waltar nanagloma zbolel in umrl. Ko je nastala okoli leta 548. vojska mej Gepidi in Langobardi, napotil se je Ildiges takoj k Gepidom ter pripeljal seboj nekoliko zvestih Langobardov in pa veliko množico Slověnov. Upal je, da mu Gepidje pomagajo dobiti prestol. Ko pa so ti nato z Langobardi sklenili mir, zahteval je Audoin od Gepidov kot svojih prijateljev, da mu izroče Ildigesa. Gepidje pa tega niso hoteli storiti ter so rekli Ildigesu, da naj ubeži, kamor hoče. Ta se je precej nato napotil s svojim spremstvom ter z nekaterimi gepidskimi prostovoljci k Slověnom. Odtod je hotel iti k gotovskemu kralju Totili v Italijo. Imel je okoli sebe 6000 vojakov. Ko je prišel na Beneško, bojeval se je s tistim oddelkom bi-

---

[87]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 29, p. 397.
[88]) Justiniani Novellae, ed Zachariae, I, str. 481.
[89]) Ravno tam, II, str. 256.

zantinske vojske, katerega je vodil poveljnik Lazar, ga premagal ter pobil mnogo nasprotnikov. Vender se potem ni združil z Goti, pač pa se je vrnil, prestopil reko Donavo ter prišel iz nova k Slověnom.[90])

Kolikor nam je do sedaj znanega, bili so tisti Slověni, ki so spremljali leta 548. Ildigesa na Beneško in nazaj, prvi izmed Slovanov, ki so prišli, akoravno le mimogredé, na sedanja slovenska tla. Ne ve se, so li bili ti Slověni predniki sedanjih Slovencev, ali pa kakega drugega slovanskega razroda. Ker so rečeni Slověni morali iti čez Donavo, da so prišli v svojo takratno domovino, in ker so bili najbrže tudi sosedje Gepidom, smemo sklepati, da so prebivali po sedanjem Banatu.

Leta 549.[91]) je šla brez ovir čez dolenjo Donavo slověnska vojska, katera po Prokopijevi trditvi ni štela več kakor 3000 mož[92]) ter se potem, ko je tudi brez truda prestopila reko Marico, razdelila na dva dela. Jedna četa je imela 1800 mož, ostale pa druga. Poveljniki bizantinske vojske po Iliriji in Traciji so napadli ta dva oddelka, ki sta bila mej seboj ločena. Bili so premagani, česar se ni pričakovalo; nekateri so bili ubiti, drugi so pa ušli ter bežali brez reda. Ko ste tedaj slověnski četi, akoravno ste bili mnogo slabejši, kakor grška vojska, užugali vse poveljnike, naleti bizantinski vojskovodja Asbad na jedno trumo sovražnikov. Ta Asbad je bil član telesne straže cesarja Justinijana in ko je bil vpisan

[90]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 35, p. 430. — Prokopij pripoveduje to mej dogodbami, katere so se vršile v 14. letu gotovske vojske, tedaj leta 548.

[91]) Prokopij vpleta to mej zgodovinska dejanja, katera so se godila v 15. letu gotovske vojske, tedaj leta 549. — Gl. De bell. Goth., III, c. 35 in 39.

[92]) Zdi se mi, da je število 3000 premajhno, ker pomisliti je treba, da so Slověni premagali takrat več bizantinskih armad, opustošili vso zemljo mej dolenjo Donavo in Egejskim morjem, vzeli mnogo trdnjav in mesto Toper ter so nazadnje odvedli s seboj več kot 10.000 vjetnikov. Ako bi nam poročal o teh uspehih kak slovanski pisatelj, rekli bi, da je ves sestavek pretiran in spisan s pristranskega stališča. Ker pa nam to pripoveduje grški zgodovinar Prokopij, nimamo vzroka, da bi mu ne verjeli, da so se Slověni takrat jako hrabro vojskovali po bizantinskih tleh.

mej tako imenovane kandidate, zapovedoval je mnogoštevilnim konjikom, kateri so imeli že od nekdaj svoj tabor v Tzurullu[93]) v Traciji ter so jih prištevali mej najboljše vojake. Tudi te so Slověni brez truda zapodili v beg ter jih večinoma pobili. Asbada so vjeli ter ga iz prva imeli pri sebi, pozneje so ga pa zvezali, strgali mu kožo s hrbta ter ga sežgali. Ko so to izvršili, pustošili so brez strahu po vsi Traciji in po vsi Iliriji ter oblegali in vzeli mnogo trdnjav.

Prokopij pravi, da se Slověni v prejšnjih časih niso upali niti oblegati mest, niti se bojevati na ravnem polju. Bali so se še celo, da bi napadli bizantinsko zemljo, in nikdar jih ni nobeden videl, da bi bili s svojo vojsko prestopili dolenjo Donavo. Kakor se vidi, izpremenili so se časi.

Tisti oddelek Slověnov, ki je premagal Asbada, opustošil je potem vse po vrsti do morja ter oblegal in vzel primorsko mesto Toper,[94]) akoravno je bila v njem vojaška posadka. Toper je bilo prvo izmej pobrežnih mest v Traciji ter za dvanajst dnij hoda oddaljeno od Carigrada. Vzeli so mesto Slověni takole:

Večina Slověnov se je skrila v nepristopnih krajih tik mestnega zidovja; le malo jih je ostalo pri vzhodnih vratih in ti so začeli dražiti na stolpih stoječe Bizantince. Grški vojaki, ki so ondi stražili, menili so, da ni več sovražnikov, kakor toliko, kolikor jih vidijo pred seboj; zgrabili so takoj za orožje ter se vsi zagnali na nje. Slověni so se nato pomaknili nazaj ter kazali napadnikom, da iz strahu bežé pred njimi. Bizantinci so se precej močno oddaljili od mestnega zidovja, ko so podili sovražnike. Sedaj so se vzdignili od zadej tisti, ki so bili skriti v zasedi, ter napadnikom zastavili pot v mesto. Nato so se obrnili tudi oni, ki so na videz bežali, ter od spredaj prijeli Bizantince. Ko so jih Slověni popolnoma pobili, napadli so mestno zidovje. Tamošnji prebivalci, katerim je sedaj manjkala vojaška pomoč, bili so v veliki zadregi;

---

[93]) Tzurullum, sedaj Čorlu, je bilo mesto mej Carigradom in Drenopoljem.

[94]) Topirus ali Toperus (Τόπερος) je bilo mesto blizu Egejskega morja ob Mestu (Nestus) na poti, katera je peljala iz Carigrada v Solun. Da so Slověni vzeli mesto Toper, omenja Prokopij tudi v svojem spisu »De aedificiis«, IV, c. 11, ed. Dindorf, p. 304.

vender so v začetku odbijali naskakovalce. Najprej so vlivali na nje jako vrelo olje in smolo; tudi so metali na nje kamenje ter vse storili, da bi odvrnili pretečo nevarnost. A Slověni so jih potem prisilili s svojimi puščicami, katere so streljali na nje, da so mestni prebivalci zapustili stolpe. Nato so Slověni pristavili k obzidju lestvice ter s silo vzeli mesto. Pomorili so takoj vse može, katerih je bilo do 15.000, polastili se vsega imetja ter dečke in ženske odgnali v sužnost. Iz prva niso prizanesli nobeni starosti.

Ti Slověni, kakor tudi tisti, ki so bili pri drugih četah, pomorili so, kadar so prišli na bizantinsko zemljo, vse odrasle, na katere so naleteli. Zato je bila vsa zemlja po Iliriji in Traciji polna nepokopanih mrličev. Tistih, kateri so jim prišli v roke, niso morili niti z mečem, niti s sulico in niti na kak drug navaden način, pač pa so zabili v zemljo jako močne kole, zostrili jih kolikor mogoče ter na nje nateknili nesrečneže z veliko močjo, tako da so potisnili kolovo ost tem ljudem skozi zadnjico do droba ter jih tako usmrtili. — Slověni so tudi večkrat zabili v zemljo po četiri debele lesove ter privezali k njim roke in noge vjetih ljudij; nato so jih neprestano udrihali s koli po glavi ter na ta način pobili tako, kakor kake pse, kače ali druge zveri. Vole in ovce, katerih niso mogli spraviti v svojo domovino, zaprli so v kako poslopje ter jih brez usmiljenja požgali. Na tak način so Slověni pokončevali tiste, na katere so naleteli.

Ko sta bila oba oddelka pijana obilice krvi, sklenila sta nekatere ljudi žive odpeljati seboj. In tako se je zgodilo, da so se vsi Slověni vrnili domov ter seboj prignali več kakor 10.000 vjetnikov. [95])

Leta 550. se je bizantinski poveljnik German mudil v Sofiji (v Sredcu) na sedanjem Bolgarskem ter tu zbiral in urejeval svoje trume, da bi jih peljal v Italijo, kjer so se takrat Grki vojskovali z Vzhodnimi Goti. Kar prestopi reko Donavo tako velika množica Slověnov, kakor nikdar ne prej, ter se prikaže pri Nišu. [96]) Nekateri izmej Slověnov so se odstranili

---

[95]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 38, p. 441—444.

[96]) Niš je mesto na sedanjem Srbskem.

od glavne vojske, potikali se okoli ter posamezno brodili tudi po okolici mesta Sofije. Nekaj so jih Bizantinci vjeli, zvezali in vprašali, zakaj je slověnska vojska prestopila reko Donavo in kaj hoče izvršiti. Vjeti Slověni so odgovorili, da je prišla z namenom, da bi oblegala in vzela Solun ob Egejskem morju ter druga ondotna mesta. Ko je to zvedel cesar Justinijan, bil je jako vznemirjen ter je takoj pisal Germanu, da naj za sedaj odloži svojo pot v Italijo, pač pa naj pomaga Solunu in sosednim mestom ter z vsemi svojimi močmi odbije napad Slověnov.

Mej tem so zvedeli tudi Slověni od vjetih ljudij, da se German mudi v Sofiji. Ker je ta poveljnik že v prejšnjem času popolnoma premagal Ante, njih sosede, ko so z veliko vojsko napadli bizantinsko zemljo, zbali so se ga sedaj Slověni. Mislili so, da vojska, katera je bila namenjena v Italijo, ima ves drug namen. Zato so svoj načrt predrugačili; opustili so svojo pot proti Solunu, prekoračili razne gore po Iliriji ter dospeli v Dalmacijo. Nato je tudi German, ker se mu ni bilo treba bati za Solun, ukazal svoji vojski, da se pripravi na pot v Italijo. Ker pa je German takoj potem nanagloma zbolel in umrl, ukazal je cesar njegovemu zetu Ivanu, da pelje vojsko v Italijo. Ta se je nato napotil s svojimi trumami v Dalmacijo ter sklenil, da ostanė čez zimo v Solinu (Salona pri Spletu). [97])

Tisti Slověni, o katerih sem prej povedal, da so napadli bizantinsko zemljo, in tudi drugi, kateri so nekoliko pozneje prestopili reko Donavo ter se pomešali s prvimi, pustošili so popolnoma svojevoljno po vzhodno-rimski državi. Nekateri ljudje so takrat mislili, da je izvabil te ljudi na zemljo bizantinske oblasti gotovski kralj Totila, poslavši jim mnogo denarja. S tem je hotel doseči, da bi ne bilo mogoče Justinijanu vojskovati se po Italiji, ko bi imel opraviti s temi barbari. Prokopij pravi, da ne more povedati, so li Slověni iz svojega nagiba prišli v Dalmacijo ali pa jih je poklical Totila.

[97]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 40, p. 449—451.

Slovĕni so se nato razdelili v tri čete ter naredili po bizantinski pokrajini, Evropa imenovani, strašansko škodo. Oni niso samo mimogredé oplenili tamošnje zemlje, temuč so ostali v nji tudi čez zimo ($\frac{550}{551}$) brez strahu pred kakim sovražnikom tako, kakor bi bili v svoji domovini. Nazadnje je poslal nad nje cesar Justinijan prav veliko vojsko, katero so vodili mej drugimi Konstancijan [98]), Aratij [99]), Nazar [100]), Germanov sin Justin ter Ivan, kateremu so rekli Phagas (požeruh). [101]) Za vrhovnega voditelja čez vse pa je postavil Scholastika, jednega izmej palatinskih evnuhov. Ta vojska je naletela na oddelek Slovĕnov pri Drenopolju, katero mesto leži v južni Traciji ter je oddaljeno od Carigrada pet dnij hoda. Slovĕni niso mogli več iti naprej, ker so peljali s seboj neštevilno množico ljudij, živine in vsakovrstnega blaga. Ostali so tedaj na rečenem kraju ter se pripravljali na boj tako, da ni nič o tem zapazil sovražnik. Slovĕni so postavili svoj tabor na gori, ki se ondi vzdiguje, Bizantinci pa ne daleč od tam v ravnini. Ko so se ti že mnogo časa mudili na rečenem mestu, začelo je vojaštvo godrnjati ter predbacivati svojim voditeljem, da imajo sami vedno dovolj hrane, vojake pa zanemarjajo, ker jim ne privoščijo potrebnega živeža; tudi se nočejo vojskovati s sovražniki. Tako so bili bizantinski poveljniki prisiljeni, da so se lotili nasprotnikov. Prišlo je do hudega boja, v katerem so bili Bizantinci popolnoma premagani. Padlo je mnogo najboljših vojakov; poveljniki so z drugimi vred komaj ušli sovražnikom ter bežali, kamor so mogli. Slovĕni so vzeli Konstancijanovo zastavo, pognali v beg bizantinsko vojsko ter se napotili naprei.

---

[98]) Kostancijan je bil maršal cesarja Justinijana. V začetku gotovske vojske je bil poslan v Ilirijo in Dalmacijo.

[99]) Aratij se je že prej vojskoval kot bizantinski poveljnik v Italiji.

[100]) Nazar, doma iz Ilirije, je bil v svoji domači deželi vojaški poveljnik.

[101]) Ivan Phagas je služil prej kot bizantinski podpoveljnik v Asiriji, Armeniji in Italiji.

Pustošili so svojevoljno po pokrajini, Astika imenovani,[102]) katera je bila že od nekdaj cvetoča, ter tu dobili veliko plena. Tako so oropali mnogo krajev ter prišli do Dolgega zidovja, katero je bilo za dober dan hoda oddaljeno od Carigrada. Nekoliko pozneje je tem Slověnom sledila nova bizantinska vojska, naletela na jeden njih oddelek ter ga s hitrim naskokom pognala v beg. Pobila je mnogo sovražnikov, osvobodila veliko število rimskih vjetnikov ter dobila in vzela seboj Konstancijanovo zastavo. Drugi Slověni pa so se z ostalim plenom povrnili v svojo domovino.[103])

Nekoliko pozneje, vendar še istega leta[104]), je prišla velika množica Slověnov v Ilirijo ter tu strašansko postopala. Cesar Justinijan je poslal nad nje svojo vojsko, katero sta razun drugih mož vodila tudi Germanova sinova. Bizantincev je bilo po številu manj kakor Slověnov in zato se jim prvi niso upali postaviti nasproti; pač pa so jim vedno sledili za hrbtom ter ugrabili tiste, kateri so zaostali. Nekatere izmej njih so pobili, nekatere pa žive vjeli ter poslali cesarju. Pri vsem tem so Slověni takrat dolgo časa pustošili po bizantinski zemlji; po vseh cestah je bilo polno mrličev. Brez števila ljudij so odgnali v sužnost. Ko so vse pokončali, vračali so se domov z vsem plenom, ker se jim ni nihče zoperstavil. Še takrat, ko so hoteli Slověni iti čez Donavo, niso jih mogli Bizantinci napasti iz kake zasede ali pa jim kako drugače škodovati, ker so Gepidje sprejeli Slověne ter jih prepeljali za ne malo odškodnino na drugo stran Donave. Dobili so od vsakega Slověna po jeden zlat statér.[105])

Nekoliko časa pozneje je poslal cesar Justinijan Langobardom, ki so prosili pomoči zoper Gepide, pomožno vojsko,

---

[102]) Ta pokrajina je bila blizu Carigrada mej Črnim in Marmorskim morjem.

[103]) Prokopios, De bell. Goth., III, c. 40, p. 454—457.

[104]) Prokopij pripoveduje to mej dogodbami, katere so se vršile v 17. letu gotovske vojske, tedaj leta 551. Cf. Prokop. l. c. IV, c. 21.

[105]) Jeden zlat statér je imel po 210 obolov.

ker je te dolžil, da so vkljub sklenjeni pogodbi na škodo Bizantincem pomagali Slověnom, da so ti prišli čez reko Donavo.[106])

Iz Prokopijevih spisov je tedaj razvidno, da so Slověni skoraj vsako leto pridrli s svojimi trumami na bizantinsko zemljo. To nam potrjuje na kratko tudi Jordanis, kateri je leta 551. končal svojo rimsko zgodovino, v kateri omenja, da napadajo Bolgari, Antje in Slověni vsak dan rimsko (bizantinsko) državo.[107]) V svoji gotovski zgodovini, katero je pisal v Traciji in zvršil tudi leta 551.[108]), pa pravi isti pisatelj: »Zarad naših težkih grehov razsajajo sedaj Veneti, Antje in Slověni povsod zoper nas.«[109])

Leta 559. so Slověni v zvezi s Huni pridrli v Tracijo, po njej pustošili ter pobili mnogo ljudij; veliko pa jih polovili, da bi jih odvedli v sužnost. Mej ujetniki sta bila tudi dva bizantinska poveljnika, Sergios in Edermas. Ko so Slověni in Huni dospeli do Dolgega zidovja, katero je postavil cesar Anastazij, prekoračili so je ter prišli tako v okolico mesta Carigrada. Dolgo zidovje je bilo namreč postavljeno mej Marmorskim in Črnim morjem ter bilo, kakor smo že omenili, oddaljeno od Carigrada za dober dan hoda. Prebivalstvo, katero je živelo mej Dolgim zidovjem in mestom, je prišlo nekoliko sovražnikom v pest, nekoliko pa izbežalo v Carigrad. Cesar je nato poslal proti Dolgemu zidovju nad Slověne in Hune mnogo vojakov, kateri so pa bili premagani in večinoma tudi pobiti. Sedaj je pretila velika nevarnost glavnemu mestu. Vse je moralo na noge, dijaki, člani telesne cesarske straže in

---

[106]) Prokopios, De bell. Goth., IV, c. 25, p. 591—593.

[107]) Jordanis, Romana § 388 (ed. Mommsen, Mon. Germ., Auct. ant., tom. V/I, p. 52): »Hi sunt casus Romanae rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, Antium et Sclavinorum.«

[108]) Mon. Germ., Auct. ant., tom. V/I, p. XV.

[109]) Jordanis Getica, § 119 (Mon. Germ., Auct. ant., tom. V/I, p. 89): » . . . Venethi, Antes, Sclaveni; qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseviunt . . .«

še celo stari senatorji, da bi stražili mestno zidovje. Svojemu izkušenemu poveljniku Belisarju je cesar ukazal, da naj gre nad sovražnike. Ker ni bilo dovolj vojaštva in konjikov, velel je Belisar poiskati vse konje po cesarskih in privatnih hlevih. Oborožil je vse ljudstvo ter šel potem nad Slověne in Hune. Pri neki vasi zunaj mesta je napravil tabor, polovil nekoliko sovražnikov ter jih dal umoriti. Ukazal je sekati drevesa ter jih spravljati sovražni vojski za hrbet. Ko so Slověni in Huni videli, da je prišla tako velika množica nad nje, in ker niso vedeli, da se prav za prav ne zna vojskovati, udarili so jo iz prva proti glavnemu mestu. Ko so pa spoznali, da je Carigrad dobro preskrbljen s stražo, mahnili so jo proti Tzurullu (Čorlu), Arkadiopolu in Driziperom [110]) ter ostali tu več mesecev. Po velikonočnih praznikih se je napotil cesar k Dolgemu zidovju, da bi je dal popraviti. Pomagali so mu pri tem delu prebivalci primorskega mesta Selymbrije, katero je stalo mej Tzurullom in Carigradom tik Marmorskega morja. Cesar je ostal pri Dolgem zidovju in v Selymbriji do meseca avgusta. Ravno tako dolgo časa so Slověni in Huni pustošili zunaj Selymbrije po okolici prej naštetih mest. Grški pisatelj, ki nam to pripoveduje, trdi tudi, da so sovražniki še le odšli, ko jim je cesar zagrozil, da pošlje svoje ladje k Donavi, kjer jim zapre prehod čez rečeno reko. [111]) — Razume se, da je ta grožnja izmišljena. Ako se niso Slověni in Huni bali Bizantincev pred Dolgim zidovjem in še celo pred Carigradom, tem manj so imeli strah pred ladjami, katere bi se bile prikazale na Donavi.

Vsled teh neprestanih napadov, katere so Slověni leto za letom ponavljali na Balkanskem polotoku, bila je rimska kultura, kolikor je še niso pokončali Germani in drugi narodje, kateri so v prejšnjih stoletjih tu razsajali, popolnoma uničena mej Donavo ter Črnim, Egejskim in Jadranskim morjem. Izvzeta so bila le nekatera utrjena mesta ob morskih bregovih.

---

[110]) Tzurullum, Arkadiopolis in Drizipera so bila mesta mej Marmorskim in Črnim morjem.

[111]) Theophanis Chronographia, ed. Boor, I, p. 233.

Kmalu potem so dobili carigrajski vladarji novega sovražnika na severni strani svoje države. To so bili Obri, ki so dostikrat združeni s Slověni pridrli na bizantinska tla.

(Dalje prihodnjič.)

Rimski romarji iz slovenskih dežel.

Priobčil dr. F. Kovačič.

Rim je bil že od nekdaj nekako težišče najrazličnejših narodov. Zlasti v srednjem veku in v začetku novega veka je versko navdušenje gnalo tisoče in tisoče ljudij visokega in nizkega stanu v večno mesto. Ni dvoma, da so mej množicami bili mnogobrojno zastopani tudi Slovenci, katere je že tudi krajevna bližina bolj vlekla v Rim, kakor n. pr. Nemce iz daljnega severa. Ako so cele trume s Slovenskega potovale v Kolin ob Rajni (Kelmarajn), koliko bolj še v Rim. Menda ravno od potovanja v Rim (Roma) prihaja naša beseda »romati«.

Take božje poti niso imele le nabožnega pomena, marveč so bile tudi nekako izobraževalna potovanja za visoke in nizke. Koliko vtiskov so pač prinesli s seboj rimski romarji, ki so peš prepotovali različne dežele in ljudstva doli do Rima in nazaj! In kakor izkušnja uči, priprosti ljudje nikakor niso nedovzetni za razne vtiske na potovanju, marveč včasih natančneje opazujejo razne posameznosti, kakor izučen človek.

Za našo kulturno zgodovino bi bilo zanimivo zvedeti, v kakem številu in iz katerih krajev so naši ljudje zahajali na daljne božje poti: Natančneji podatki se bodo pač redkokje dali najti, vender tudi drobtinice včasih veliko pripomorejo. Zlasti v Rimu se še hrani veliko imen naših dedov, ki so romali na grob apostolov-prvakov. Zaradi velike množine ptujcev so papeži ondi vstanovili večja gostišča. Posamezni narodi so dobili tudi svoje cerkve in gostišča, kjer so ubožnejši ljudje našli zavetje med svojimi. Tako je za Nemce bogati Nizozemec Johann Peters iz Dortrechta s svojo ženo Katarino l. 1386. vstanovil zavod S. Maria dell' Anima. Slične zavode so imeli Angleži,

Francozi, Poljaki, Ogri in drugi. Jugoslovanom je papež Nikolaj V. vstanovil gostišče in pozidal cerkev sv. Hijeronima. Vsled turških napadov je toliko Hrvatov prišlo v Rim, da je cel del mesta ob Tiberi bil slovanski, in Slovani so pozneje dobili celò posebno župnijo.

Na tisoče romarjev iz Dalmacije, Hrvatske, Istre, Koroške, Kranjske in Štajerske je našlo tu zavetišče. Pri tej cerkvi, kakor tudi pri drugih narodnih rimskih cerkvah, je bila velika bratovščina, v katero so se navadno vpisali romarji, ki so stanovali v zavodu. V bratovskih knjigah ilirskega zavoda je na tisoče Slovencev, dà, več kakor Hrvatov. Leta 1652. je tedanji zakristan sv. Hijeronima, Hijeronim Pastrić, rojen Dalmatinec, začel pravdo proti »Kranjcem«, češ, da nimajo pravice do ilirskega zavoda. V ta namen je izkvaril diplomo papeža Nikolaja V., iz zapisnikov pa je izbrisal mnogo »Kranjcev«. Za zavod so se tudi po naših pokrajinah pobirali prostovoljni doneski, in sicer lepe svote. Tudi to je znal Pastrić na nepošten način zatajiti pred preiskovalno komisijo.

Mesto »Istriam« je v zapisnikih napravil »Bosnam«, mesto »Carniolam« »Slauoniam«, mesto »Styriam« »Illyriam«.

Pravda je trajala več let in naposled je Pastrić res dosegel, da so Slovence izključili iz zavoda.

Slovencev je še vender veliko v dotičnih zapisnikih. Ne mislim pa tukaj naštevati romarjev Ilirskega zavoda, ker jih je preveč in deloma je o tem že pisal rajni ravnatelj ilirskega zavoda dr. Ivan Črnčić [1]) Veliko avstrijskih romarjev je zapisanih tudi v bratovski knjigi v hospitalu S. Spirito, te knjige pa nisem mogel dobiti v roke. Starinska bratovska knjiga se hrani tudi v zavodu S. Maria dell' Anima. Naslov ji je: »Liber

---

[1]) »Imena Slovjenin i Ilir u našem gostinjcu u Rimu poslije 1453. godine« v »Radu« LXXIX. jugosl. akad. in »Starine« knj. XVIII.; in: »Još dvoje o slovjenskom gostinjcu u Rimu izopačeno. »Rad« CXXV. Posebej tiskano v Zagrebu 1896. V tej knjižici je od str. 24—32 tudi zapisnik milodarov po Hrvaškem in Slovenskem.

Confraternitatis B. M. de Anima Teutonicorum.[1]) Udje bratovščine so zapisani po dostojanstvu v posebnih odstavkih.

Pri mnogih je naznačeno samo ime in se torej ne ve, od kod so. Nekatera imena sicer zvené slovenski, kar pa vender ni merodajno, ker nekatera navidezno slovenska imena so iz Nemškega ali iz Češkega. Za sebe sem si izpisal tudi taka dvomljiva imena, a tu priobčim le ona, katerih domovina je več ali manj znana. Mej temi romarji so večinoma bolj odlične osebe. Oziral sem se pa tudi na take, ki niso sicer iz naše ožje domovine, vender utegnejo biti v zvezi z našo zgodovino. Zatorej so med domačimi tudi nekatere odlične osebe iz sekovske in frizinške škofije in pa solnograške nadškofije.

V »Lib. Confraternitatis« so najprej »Statuta«, potem »Complenda«, za tem »Nomina summorum Pontificum, qui fuerunt tempore huius hospitalis et erunt pro tempore«. Našteto je 39 papežev, od Klementa VI. (1342 — 1352) do Gregorija XV. (1621 — 1623).

Za papeži sledé »Nomina illustrissimorum D. D. regum et gloriosissimorum imperatorum Romanorum, reginarum et imperatricum tempore huius hospitalis. Prvi je Karol IV. (1355), ki je bil poprej, leta 1350., ustanovil češki zavod v Rimu. Leta 1373. Winslaus in Robertus Bavarus. 1411 Sigismundus II. 1438. Albertus II. Rom. rex. 1440 Fridericus III. in Leonora imperatrix.

Brez letnice so vpisani: Maximilianus, Austriae et Burgundiae dux, Carolus V., Ferdinandus, Maximilianus, Rudolphus, Ferdinandus, Franciscus, Carolina Augusta in še trije ptuji vojvode.

Za vladarji je zapisnik kardinalov, škofov in drugih cerkvenih dostojanstvenikov, kakor tudi duhovnih knezov, baronov itd. Prvi je glasoviti kardinal Nicolaus tituli s. Petri ad vincula

[1]) Knjiga je sicer tudi že tiskana leta 1875. v Rimu, ker jo je pa težko dobiti, mislim, da ne bo odveč, če iz izvirnika priobčim naše romarje.

presbyter cardinalis, de Cusa vulgariter nuncupatus, episcopus Brixinensis (in kot tak ima znatno ulogo v avstrijski zgodovini).

Pod štev. 10. je vpisan Johannes Schallermann, episcopus Gurtzensis.

Štev. 21. Sigismundus, primus episcopus Labacensis. Ob robu pristavljeno: Lamberger et nobilis degenere appellatur.

Štev. 23. Rudolphus, episcopus Lavantinus manu propria die conversionis s. Pauli anno a nativitate Domini 1462. Po lavantinskem šematizmu je Rudolf »de Rudisheim« škofoval od leta 1463—1468, kar je potemtakem krivo. V zgodovini humanizma na Avstrijskem je Rudolf zanimiva oseba, sicer je pa znan po svojem razporu s cesarjem Friderikom III.

Štev. 58. Marcus episcopus Prenestinus cardinalis (nunc Patriarcha Aquilegensis) hospitalis nostri protector et singularis promotor, inscriptus fuit anno 1479.

Štev. 74. Zopet: Sigismundus Lamberger, primus episcopus Labacensis.

Štev. 75. Joannes Lamberger, decretorum doctor.

Štev. 76. Hermachoras, primus decanus ecclesie Laibacensis.

Štev. 77. Gaspar de Loss, capell. rev. domini episc. Laibac.

Štev. 78. Michael Pophinger, prefati domini Laibac. camerarius.

Očividno je to bilo spremstvo škofovo, le škoda, da letnica in dan nista označena.

Štev. 98. Andreas, archiepiscopus Craynensis, ser. d. Friderici imperatoris orator, obtinuit a s. d. papa remissionem ex decimis solvendis.

Ta pustolovni in častilakomni prelat je delal veliko preglavice papežu Sikstu IV. (1471 — 1484). Cesar Friderik III. mu je izprva veliko zaupal in ga je l. 1478 poslal kot svojega poslanika na papežev dvor. Prav ob tej priložnosti se je dal vpisati v bratovščino sv. Marije dell' Anima. Papež mu je dal

različnih darov in pravic, toda častilakomnemu možu se je vzbudila želja po kardinalskem klobuku. Ker se mu pa ta želja ni hitro izpolnila, izbruhnil je ves svoj srd na papeža, grozil mu z občnim koncilom in skušal evropske vladarje odtrgati od papeža. Vender se nikdo ni zmenil zanj in nesrečnež je končal s samomorom 13. listopada 1484.

Hottinger, Burckhardt, Frantz in nekateri drugi novejši učenjaki mislijo, da je Andrej (s priimkom Zamometič ali pri italijanskih pisateljih Zuccalmaglio in Zuccomakehius) stoloval v v Ljubljani, kar je popolnoma krivo in je dotične učenjake zapeljalo le neznanje jugoslovanske govorice. Farlati (Illyr. sacr. IV. 189) ga imenuje mej makarskimi škofi in to bode najbrž jedino resnično, ker oni del Dalmacije se je res imenoval »Krajina«. Leta 1894. je v Paderbornu pri Schöninghu izšla knjiga J. Schlechta »Andreas Zamometič«. Ta pisatelj pa skuša dokazati, da je njegov sedež bil v beneški naselbini Granea, nižje od Soluna. Ker knjigo poznam le iz recenzij, ne morem soditi, s kakimi razlogi pisatelj podpira svoje mnenje, a zdi se, da tudi njega moti sličnost besed »Craynensis« in »Granensis« in da mu je neznan pomen slovanske besede »Krajina«. To je zmotilo tudi Chmela, da je v kazalu »Mon. Habsb.« Andreja postavil v Ostrogon (Gran)! [3])

Štev. 139. A. a nativitate dmni 1503 ego Christophorus, episcopus Seckoviensis, consecratus fui die ultima mensis Decembris in ecclesia hospitalis Theutonicorum de Urbe et donaui in elemosinam ducatos duos auri de camera in auro. — Ob robu: Obiit de anno 1508, de mense sept., in via Cuniae (?) extinctus (?). Vivat Deo.

Ta Krištof (II.) je bil pomožni škof Matije Scheidta (1481—1512). Oba sta bila proti pravicam solnograškega nadškofa potrjena in posvečena neposredno od papeža v Rimu. [4])

---

[3]) Prim. Pastor, Geschichte der Päpste. Freiburg i. Br. 1889. II. str. 513 i. d.

[4]) Gl. Dr. Leop. Schuster: Fürstbischof Martin Brenner. Graz & Leipzig 1898. Str. 13.

Daljni odstavek:

»Nomina secularium illustrissimorum et illustrium dominorum regum, ducum, marchionum, lantgraviorum, comitum, baronum, militum, militarium senatorum, conservatorum, proconsulum, consulum et scabinorum etc. et eorundem dominarum.

1. Ladislaus, Ungariae et Bohemie rex et dux Austrie.

2. Albertus, dux Austrie.

23. Ulricus de Graveneck, serenissimorum dominorum Frederici, Romani imperatoris semper augusti, et Mathie, regis Ungarie illustris, generalis capitaneus contra Thurcos, anno dom. 1467 fuit in urbe cum d. n. s. Paulo ppa II. in persona propria.

88. Conradus de Schawchwitz, commendator provincialis Austrie, Stirie, Carinthie et Carniole, ordinis militie beate Marie Iherosolimitane domus Theutonicorum anno 1500 solvit mihi Michaeli, procuratori ordinis eiusdem unum ducatum in auro pro fraternitate.

223. Petrus Persicus, sacellanus.' Ob robu: Episcopus Secoviensis.

228. Anno 1554. Christophorus Eisenhamerus d. i. doctor, archiepiscopi Salisburg. consiliarius.

229. Guilhelmus de Trautmanstorff, eques Hierosolymitanus et canonicus Salisburgensis: hoc tempore revmi d. Michaelis in archiepiscopum Salisburgensem electi ad S. D. N. orator, huic sese confr. adscripsit et numeravit hospitali coronatum unum. 20. Oct. 1554.

Sledé:

Nomina religiosorum, magistrorum, abbatum, priorum, preceptorum, comendatorum, ac ordinum quoruncunque et aliorum dominorum in Romana curia procuratorum, venerabiliumque prepositorum, decanorum, archidiaconorum, cantorum, custodum etc.

63. Cristoferus Schachner, prepositus ecclesie cormensis Saltzeburgensis dioec. (episcopus Pataviensis).

200. Georgius Stainpach, prepositus ecclesie collegiate scti Nicolai in Strasspurg, Gurcensis diocesis.

220. Petrus Knawer, canonicus Leybacensis in decretis licenciatus, in Rom. curia causarum procurator.

(Brez štev.) Balthasar Straws, canonicus Modruscensis 1485, 10. Apr. m. p.

300. Nicolaus Crapitz de Gurchen, canonicus Wratislaviensis, archidiaconus Oppeliensis ac notarius palatii apost. 1487, 23. Sept. (Ep. Culmensis factus 1496).

Nomina substitutorum et audientiae litterarum contradictarum et pniarie (poenitentiariae) procuratorum et abbreviatorum etc.

86. Anno D. 1504 die 17. Oct. Christophorus, dei et apost. sedis gra. episcopus Laibacensis, sacre cesaree maiestatis consiliarius natus et orator ad Summum Pontificem, fuit receptus in frat. etc.

88. Georgius Delzer, clericus Aquilegiensis, decanus s. Bartholomei Frisaci Saltzburg. dioc. etc. a. 1509 in die s. Martini. [5])

93. Dom. Georgius Stimer, nobilis Cubitensis ecclesie s. Marie Magdalene in volkenmarckt prepositus, cesaree maiestatis ac Rmi dom. cardinalis Guricensis secretarius, se in hanc confr. inscribi fecit die 24. Junii 1514. Obtulit ducatos largos tres.

96. Hieronymus Aleander ex comitibus Petre pilose alias de Rwenstein in Histria, canonicus et cancellarius Leodiensis et Rmi et Illmi Leodiensis praesulis et principis in urbe orator etc.

97. Sigismundus de Herberstein, eques orator Stiriensis ad Carolum imperatorem in Hispanias, qui intuta Cymbrie maria iuvias Lituanie silvas, et Asie terminos ultra Tanais fontes, inque Panonia ad Danubium, Maximiliani Cesaris oratoror peragravit, voluit et Rome Germanice fraternitati asociari ad laudem virginis immaculate 2. Aug. a. d. 1519.

[5]) Omenja se še 2. Oct. 1517 kot »decanus Frisacensis«.

11*

(Pod isto štev.) Johannes Hofman de Grunpuhe, orator Stiriensis pro se et Potentiana coniuge, Andrea fratre, ut felicem in Hispanias conducat et domum reducat beata virgo fraternitatis Germanice patrona. Rome 2. Aug. 1519.

— Georgius Schnitznpamer, eques orator Carniolensis ad Carolum Maximiliani nepotem Ro: imperatorem in Hispanias vela delegat imperatrici celesti 2. Aug. 1519.

— Traianus de Aursperg, hereditarius Camerarius et nunc orator Carniole, in Hispanias ad Carolum Ro. imperatorem archiducem Austrie etc. voluit huic fraternitati associari. 2. Avg. 1519.

— Johannes Ungnad, baro in Suneckh orator Carinthianorum, ad verum et naturalem dominum Carolum Ro. imp., ad laudem dei parentis adscripsit se confraternitati germanice 2. Aug. 1519.

— Nicolaus de Turri ex comitatu Goricie agens ad Carolum imp. Rom. in Hispanias, quem genitrix alma multis bellis in Italia superstitens servavit, in gratitudinem se illius fraternitati adiunxit 2. Aug. 1519.

98. Michael de Eytzing baro, orator archiducatus Austrie ad Carolum Ro. imp. archiducem Austrie, tanquam verum heredem Maximiliani avi sui ut diva dei genitrix iter prosperet, ad illius honorem huic fraternitati se coniunxit 2. Aug. 1519.

Istotako: Johannes de Silberberg, orator Carinthianorum.

106. Christophorus Ungnad Baro in Sunneg Stiriacus me cum Jacobo Hag Gorlicensi ex paternis Turtie confinibus Romam venientem huic inclitae Germanicae Nationis conf. p. m. asscripsi 25. Maii 1549.

115. Georgius Shoritig, Austriacus sacrarum literarum studiosus et societatis Jesu subditus, huic fraternitati s. Mariae de Anima m. p. se subscripsit die 5. Martii 1567 Romae.

147. Franciscus a Dietrichstain, liber baro in Holenburg, Finkenstain et Dalberg, dominus in Nichilsburg etc.

hereditarius ducatus Charinthiac Pocillator et canonicus cathedr. eccl. Olomucensis Sanctissimique D. N. Clementis VIII. Pontificis O. M. intimus cubicularius etc. se memoratissimae Germanicae nationis albo p. m. suscribere voluit 1592. 11. Maii.

153. Ursinus de Berthis, Episcopus et Comes tergestinensis, Sermi Archiducis Ferdinandi Austriae a consiliis ob suam in Bmam Virginem Mariam singularem Devotionem necnon et in nationem Germanicam perpetuam volontatem se inscripsit 1604.

170. Anno D. 1611 die 29. Januarii. Bernardinus a Rubeis Protonotarius Apost., Praepositus s. Petri im Kaltemprum, Vicarius Imperialis in s ecclesia Aquileiensi, consiliarius s. caes. Maiestatis et Sermi Archiducis Ferdinandi in hauc sanctam sodalitatem nomen dedit tempore suae residentiae pro Caesare in Urbe sedente Smo P. Paulo V.

175. Magister Thomas Wuthalitz Styrus Oberburgen. Romae commorans ac Primam suam Missam Deo offerens. 1. Aug. 1621.

Nomina fratrum et sororum et benefactorum laicorum vivorum dicti hospitalis beate Marie de Anima theutonicorum.

V tem odstavku so večinoma označena le imena brez letnice in domovine.

Mej drugimi se omenjajo:

Conradus de Saelt Stiriae.

Helena de Croacia Rmi domini Andree Archiepiscopi Craynensis (gl. zgoraj) soror, quia fraternitatem hospitalis nostri habuit apud praefatum Rmum dominum Archiepiscopum commendatam.

Mej umrlimi udi se omenjajo zaporedoma Hamkin in Schaffman van Marpurg in pa Nicolaus vrass van sunte lenhard. Ker je ime Frass navadno v Slov. Goricah na Štajarskem, je mogoče, da so ti bili Štajarci.

Iz teh pičlih podatkov že lahko nekoliko sklepamo, kako mnogobrojno so potovali naši predniki v klasično Italijo,

kjer je ravno v tej dobi cvetla tako zvana renesansa. Zanimivo bi bilo, ko bi še kdo pregledal matice na laških vseučiliščih; gotovo je še tam skrit marsikak domačin.

Iz Schönlebnovih zapiskov o kranjskem plemstvu.

Priobčil **Janko Barlè.**

Kakor je znano, nahajajo se v metropolitanski knjižnici v Zagrebu genealogijski podatki o kranjskem plemstvu. Zvezani so v knjigo pod naslovom »Miscellanea« skupaj z zanimivim Hrenovim ordinacijskim dnevnikom in nekaterimi drugimi rokopisi. Nahajajo se na prvem mestu, in dasi se začenjajo še le z listom 260., so vender celotno delo. Listov je 189 v obliki navadnega pisalnega papirja. Plemenite rodovine so razvrščene po abecednem redu (Altenburges Comites — Zwetkouitsch), vender ne prav natančnem, tako da se vidi, da je pisatelj tu še le gradivo nabiral, da je kasneje natančno porazvrsti. O raznih plemičih se tu navaja malo podatkov, le ime in leto, kdaj se imenujejo, včasih tudi njihov stan, drugega je pa malo. Tudi tukaj ni pravega kronologičnega reda, razne osebe zapisane so po vrsti, kakor jih je pisatelj kje zasledil. Da so ti zapiski Schönlebnovi, svedoči nam pisava, kakor tudi to, ker je on sam zapisal pri rodovini Coraduci: »Philippus uxorem duxit Christinam Schönlebnin, meam sororem, ex qua nati Georgius Philippus et Rudolphus«. Razun nekaterih tiskanih knjig je rabil Schönleben pri sestavljanju tega dela večinoma rokopisne zbirke in to: iz samostanov vitrinjskega, bistrskega, stiškega, zajčjega, pleterskega, kostanjeviškega, potem zbirke plemenitih rodovin Bucheim, Gallenberg, Schrottenbach, Lamberg, Strassoldo, rokopise škofa Tomaža Hrena in svoje zapiske ter ribniški, gornjegrajski, vicedomski, škofovski in kapiteljski arhiv. Ravno zaradi tega so podatki zanesljivi in zelo dragoceni za vsakega, kdor hoče pisati o kranjskem plemstvu

Prav je rekel o Schönlebnu Valvazor: [1]) »So man aber die Geschlechter sollte beschreiben, würde man aus seinen hinterlassenen Scripturen viel gebrauchen können; weil er von allen Geschlechtern unglaublich viel mit grossem hochbemühtem Fleiss zusammengetragen, wiewol dennoch nur lauter Fragmenta.« Vender se mi zdi, da se Valvazor sam ni s tem delom služil, pa ga tudi nikjer ne omenja. (Ali ni z Valvazorjevo zapuščino prišlo delo v Zagreb? — Prip. uredn.)

Za domačo cerkveno zgodovino nahaja se pa v tej zbirki prav malo podatkov. Ono malo drobtinic, katere sem v njej nabral, sem izpisal in jih tu priobčujem z nekaterimi pripomnjami, da se s tem okoriste sestavljatelji zgodovine kranjskih župnij.

Dob. Mihael z Iga (de Igg) je postal župnik v Dobu l. 1495., a kot tak bil je še l. 1518. Omenja ga tudi Valvazor. [2]) Leta 1511. je bil on ob jednem vikarij ljubljanskega škofa.

Kamnik. L. 1445., na dan sv. Klementa, je utemeljil Vilhelm pl. Herić v Kamniku kapelo in beneficij sv. Marije Magdalene. Beneficijat je moral vsakega tedna brati 4 sv. maše. Kapela sv. Marije Magdalene je bila, kakor omenja Valvazor, [3]) prizidana župnišču. Kamniški župnik Sebastijan Trebuhan predlagal je l. 1600. oglejskemu patrijarhu, naj podeli ta beneficij, kakor tudi oni sv. Ivana Krstnika, njegovima duhovnima pomočnikoma, ker sta bila slabo plačana. [4])

L. 1458. je utemeljil pa Leonard Petschacher s Perovega (de Perau) v kamniški župnijski cerkvi beneficij sv. Leonarda. Oglejski patrijarh omenja v svojem pismu l. 1477., v katerem beneficij potrjuje, kot utemeljitelja Ahacija. To je bil, kakor Schönleben sodi, Leonhardov sin, kateri je menda že po očetovi smrti prosil patrijarha, naj bi potrdil beneficij. Beneficijat moral je vsakega tedna brati pet maš na altarju

---

[1]) Die Ehre des Herzogthums Krain. VI. str. 356.

[2]) Glej »Die Ehre des Herzogthums Krain«, VIII. str. 715.

[3]) ib. str. 810.

[4]) Glej A. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov. Izvestja. II. str. 51.

sv. Leonarda, Florijana, Štefana in Antona Puščavnika, kjer je bil tudi beneficij sv. Trojice, kateri se je pa o Valvazorjevem času od prvega ločil. — L. 1468. bil je župnik v Kamniku Jakob Rainer (de Raln), a ne Ranner, kakor piše Valvazor.[6]) — Župnik Jurij Scarlichi (Škrlič), brat ljubljanskega škofa Rainalda, kateri je bil najpopreje kanonik ljubljanski in generalni vikar, a od l. 1639. župnik kamniški in naddijakon gorenjski, je umrl dne 30. januvarja l. 1670.

Kočevje. Dne 22. grudna 1442. je umrl kočevski župnik Gašpar pl. Zobelsberg; pokopan je bil v Hrušici v cerkvi sv. Hrizogona. Morda je bila tamkaj rodbinska raka.

Krka. L. 1442. sta utemeljila Jurij Glaner in njegova soproga kapelanijo na Krki.

Ljubljana. Stolna cerkev. L. 1483. je utemeljil Friderik Lamberg, sin Gašparja, v stolni cerkvi kapelanijo, ali bolje beneficij sv. Andreja.

L. 1514. je utemeljil Krištof pl. Sebriach, sin deželnega glavarja Sigismunda, v stolni cerkvi beneficij sv. Marije Magdalene. Oba beneficija sta imela v stolni cerkvi svoja altarja.

L. 1502. utemeljila sta brata Leonard in Friderik Freyhoffer v Ljubljani večne maše.

Kot kanoniki ljubljanski se imenujejo: l. 1463 Leonard Seepacher, 1524., 1527. Gregor Creützer (de Creütz), kateri je bil tajnik škofa Krištofa Rauberja, 1531. Jurij Praunsperger, 1543. Mihael Haziber, l. 1649. bil je kanonik tudi Rudolf Coraduci, sin Rafaelov. Rudolfov brat Wolfgang bil je menih v Stičini, a brat Filip je vzel v zakon Kristino Schönlebnovo, sestro našega zgodovinarja.

V ljubljanski stolni cerkvi so mej drugimi pokopani tudi: Gašpar Lamberg (1472.), deželni glavar Jakob Lamberg (1566.), Hanibal pl. Wernek (umrl 6. jan. 1618.) in Janez Vajkard Ursin Blagaj umrl 14. aprila 1617.

---

[6]) ib. str. 869.

Frančiškanska cerkev. L. 1431. je utemeljil ljubljanski meščan Pavel Ločan (de Lackh) nekoliko večnih maš v tej cerkvi. Leta 1446. je bil frančiškanski gvardijan v Ljubljani Gol Ločan (de Lackh). — Leta 1446. sta utemeljila sinova Andreja pl. Dörra (ali Dürra), Andrej in Friderik, s privoljenjem svojih stricev Baltazarja in Nikolaja v frančiškanski cerkvi nekoliko sv. maš. Ustanovno pismo podpisala sta tudi Baltazar Lamberg in Friderik Rauber.

Cerkev sv. Jakoba. L. 1383. utemeljili so Henrik Gall, Rudlieb pl. Kozjak, njegova hči Marjeta in Sigefrid de s. Petro kapelanijo sv. Jakoba. L. 1426. je pa utemeljila Marjeta, udova Andreja Apfaltrerna, rojena Gall, v cerkvi sv. Jakoba tri sv. maše na teden, katere naj bi se brale za njeno rodovino, posebno za Nežo pl. Colientz in pa za njeno pokojno mater Elizabeto.

Cerkev nemškega reda. L. 1598. je obnovil upravitelj komende Markvard pl. Egkh, sin Žigov, kor v cerkvi nemškega reda.

Župnija sv. Petra. Župnik Ernest Messenberger, katerega omenja l. 1435. tudi Valvazor, [5]) bil je župnik sv. Petra že l. 1426., a bil je tudi kanonik in naddiiakon tridentski.

Avguštinska cerkev. Konrad baron Ruessenstein, kateri je s svojo soprogo Felicito pl. Raab največ pripomogel, da se je mogla zidati nova cerkev, umrl je v Ljubljani l. 1668.

Škofija. L. 1465. je daroval Andrej Apfaltrer Sigismundu Lambergu mlin na Vrhniki. — L. 1545. je daroval Jurij pl. Altenhaus ljubljanskemu škofu 900 gld. — Leta 1598. je bil tajnik škofa Hrena Marko Lesar (Leyser). — Mati škofa Krištofa Ravberja je bila hči Nikolaja Predjamskega (de Lueg et Luenz). — Stariši ljubljanskega škofa Otona Friderika pl. Buchheim so bili Janez Krištof pl. Buchheim in Suzana pl. Hofkirchen, hčerka Vilhelmova. Poročila sta se

[5]) Gl. ib. str. 787.

l. 1599. in imela še dva sina: Rudolfa in Janeza Krištofa. Mati je umrla l. 1629.

Lož. L. 1415. je bil župnik v Ložu Jakob pl. Dürr, l. 1419. Jakob Russbacher, kateri je še istega leta umrl.

Mekine. L. 1305. sta bili v samostanu dve sestri iz Slovenjega Gradca (von Windischgrätz), l. 1331. pa Kunigunda pl. Saurau. Neža Celjska (von Cilli), katera je bila l. 1409. opatinja, bila je v samostanu že l. 1383. — Opatinja Ana Lamberg je bila hči deželnega glavarja Jurija Lamberga in njegove druge žene Magdalene Turnske. Rodila se je l. 1486. skupaj z bratom Ivanom, kateri je pa kmalu po rojstvu umrl. Jurij Lamberg je imel 22 otrok. Umrl je l. 1499. na dan sv. Sigismunda, njegova žena pa še le l. 1538. v 74. letu starosti in je pokopana v mekinskem samostanu. — Suzana iz Gornjega Grada (von Oberburg) je bila opatinja l. 1586.

Ribnica. Bratovščina presvetega Rešnjega Telesa. Ta bratovščina je bila utemeljena v Ribnici leta 1457. Mej njenimi utemeljitelji se imenujejo: Jurij Glowitzer, Udalrik Ravber in njegova soproga Marjeta in Vid Špeglovič. Med členovi te bratovščine se pa nahajajo: leta 1502. Vencelj Grimšič, Janez Lamberger pl. Willingrein l. 1502—1506. Leonard Herić (umrl l. 1507.) in l. 1514. Marjeta Hohenwart. Schönleben je izpisal ta imena iz ribniških rokopisov. Da je bila ta bratovščina res že v petnajstem stoletju utemeljena, svedoči tudi to, da je bilo l. 1473. ribniškemu sodniku Leonardu ukazano, naj skrbi, da bode Ivan Pruča, ki je okradel ob času, ko so Turki napadli Ribnico, pušico, kjer se je nabiral denar zoper Turke, in in pušico bratovščine presv. Rešnjega Telesa, vrnil denar župniku.[6]) Če zvemo na drugem mestu,[7]) da je oglejski patrijarh Hermolaj Barbaro še le 4. julija 1619 potrdil to bra-

[6]) A. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov. Izvestja I. str. 23.
[7]) Izvestja III. str. 107.

tovštino, treba umevati tako, da je ta bratovština najbrž še le tedaj dobila svojega posebnega duhovnika ali beneficijata.

L. 1588. dne 10. sušca je umrl župnik ribniški in naddijakon David pl. Reiffenberg. On je bil že leta 1583. župnik v Ribnici in je sezidal novo župnišče

Šent-Jernej. L. 1422. je bil župnik v Šent-Jerneju Jurij Turjaški (ab Auersperg). Po Valvazorju je bil on šentjernejski župnik že l. 1397.[8])

Šent-Rupert. L. 1500. omenja se kot šentrupertski župnik Jurij Višnjagorski (de Weixelberg), sin Ivanov.

Velesovo. Suzana pl. Grimšič, katera je bila l. 1480. prednica velesovskega samostana, je bila hči Volka Žige Grimšiča. Njen brat Janez Jurij je vzel l. 1450. v zakon neko Kacijanarico in imel ž njo tri otroke: Danijela, Janeza, Maksimilijana (kateri je bil »praetor provinciae«) in pa Katarino, katera je bila prednica v velesovskem samostanu. Katarina se ni kot prednica do sedaj nikjer imenovala.

Višnja Gora. Mej onimi, kateri so l. 1493. pripomogli, da se je utemeljila zorna maša v Višnji Gori, imenuje se tudi neki Jurij Grätzer de Grätz.

Čegav je Žumberk?

Spisal **A. Koblar.**

Južno od Metlike in Kostanjevice ob Gorjancih se razprostira žumberški okraj, zaradi katerega se je zadnji čas zopet vnela pravda, ali ta okraj pravno pripadaj kranjski, ali hrvatski deželi, avstrijski, ali ogerski državni polovici. Prebivalstvo je pač hrvatske narodnosti in želi biti spojeno s Hrvatsko, faktično pa nima zastopstva niti v kranjskem deželnem zboru, niti v hrvatskem saboru, ker se je izvzel žumberški okraj z občino Marindolom v zakonih z dné 8. junija 1871 in 10. februvarja 1872, ko se je določilo, da del Vojaške

---

8) ib VIII. str. 721.

Granice preide iz vojaške v civilno upravo. Vojvodstvo kranjsko pravno nikdar nikomur ni odstopilo Žumberka, ampak je smatralo ta okraj vedno kot del kranjske dežele. Rečeno je tedaj v zakonu, da naj se vprašanje zgodovinsko preišče, meja določi in da naj konečno zadevo rešita in potrdita obestranski državni zastopstvi. Žumberško vprašanje sestavlja na ta način del sedaj rešujoče se nagodbe mej Avstrijo in Ogersko.

Svetâ ima žumberški okraj okoli 4 štirjaške milje z nekoliko nad 10.000 prebivalci, občina Marindol pa meri okoli pol štirjaške milje in šteje okoli 400 prebivalcev. Po sredi Žumberka teče reka Kupčina. Svet je hribovit in večinoma obraščen z lepimi bukovimi in kostanjevimi gozdi (katerih je nad 6600 oralov), od katerih ima sedaj začasno, ker se prištevajo cesarskim gozdom, vžitek ogerska vlada.

Na podlagi listin se težko taji, da pripada Žumberk z Marindolom Kranjski. Zato so se letos požurili Ogri in Hrvatje, da bi to utajili s pomočjo drugega dokaza, namreč s prekopom razvalin starega Žumberka. O tem podjetju so prinesli hrvatski listi nedavno nastopno poročilo:

»*Žumberačko pitanje.* Dugo se je vodila prepirka, gdje je granica Hrvatske i Kranjske, kome pripada kotar Žumberak, a sada javljaju, da se to pitanje primiče konačnom riešenju u prilog Hrvatske. Hrvatskom povjerenstvu, u kojem su bili dvorski savjetnik B a d o v i n a c, ministarski savjetnik pl. T a r d a y i zemaljski arhivar dr. pl. B o j n i č i ć, uspjelo, te je izza dugogodišnjeg iztraživanja donielo dokaz, da taj kotar pravno pripada i da je faktično uviek pripadao Hrvatskoj. — U tom pitanju bilo je glavno dokazati, da su obstojale dvie tvrdje istog ili sličnog imena »Sichelburg« — u Hrvatskoj i Kranjskoj. Hrvatsko povjerenstvo tvrdilo je na temelju dokaza iz državnih arhiva u Beču i Zagrebu te drugih historijskih podataka, da su postojala dva grada, dočim su se austrijski i kranjski historičari pozivali na povjestičara V a l v a s o r a, koji spominje samo jedan Sichelburg, koji da pripada Kranjskoj. A od hrvatskog Sichelburga ili Sichelberga nadjen je i nacrt, koji

se ne slaže sa kranjskim. Uz nacrt bio je točan opis. Na temelju toga mislilo je hrvatsko povjerenstvo, da može naći ostanke negdašnjeg hrvatskog Sichelburga. U kolovozu o. g. obišlo je ovo povjerenstvo žumberački kotar i veliki dio okolice u kranjskom području, te je sasma sigurno ustanovilo, gdje je stajao hrvatski Sichelburg, te o tom izvjestilo hrvatsku vladu, koja je odmah naložila kotarskom mjerniku Križaniću, da na dotičnom mjestu dadne kopati, ne bi li se našli zidovi tvrdje. Za mjesec dana nadjeni su temeljni zidovi tvrdje i sasma odkriveni, da se je sa nacrtom u ruci moglo lasno ustanoviti, je li ta tvrdja traženi Sichelburg ili, kako se zove u arhivu, Sichelberg. Tvrdja Sichelburg stajala je odmah uz kranjsku granicu na brdu Ravni Valovi preko pećine Pugana jama u visini od 750 met. nad morskom površinom. Povjerenstvo se je uvjerilo, da se nacrt tvrdje u svemu slaže sa odkrivenim i nepobitno je, da je i drugi Sichelburg obstojao i tim pobijena tvrdnja austrijsko-kranjskog povjerenstva, da nije bilo drugog grada. Tim je to pitanje kraju privedeno, a još ima austrijsko-kranjsko povjerenstvo zaći u pregovore sa hrvatskim. Ovo iztraživanje je od vriednosti i za znanost. To je naime prvi slučaj, da se je za riešenje zemljištnog državno-pravnog pitanja poslužilo arheologijom. To odkriće učinilo je i na tamošnje pučanstvo, koje dosad nije imalo svog zastupnika u hrvatskom saboru, vrlo ugodan i radostan utisak, te su seljaci došli svi na konjima na mjesto bivše tvrdje i priredili svetčanu gostbu. Odatle su odposlali na kralja brzojavno izjavu vjernosti i odanosti, iztičuć veliku radost, što će konačno biti sasma spojeni sa majkom zemljom Hrvatskom. Sada će povjerenstvo stupiti u pregovore sa austrijsko-kranjskim, pa će se stvar najdulje do proljeća dojduće godine sasma riešiti.«

Načrta o Žumberku, na katera se je naslanjala hrvatska komisija pri prekopavanju razvalin starega Žumberka, je izdelal l. 1639. cesarski inženir Giovanni Pieroni. Hranita se z njegovim poročilom do cesarja v posebni knjigi, obsegajoči njegove narise trdnjav iz istega časa in ležeči v kranjskem

deželnem arhivu v Rudolfinu. Kako da se skladata ta dva načrta (katera po izvirniku izdelana objavljamo v prilogi) z zvršenimi najdbami, ne moremo določiti. Na vsak način bi bilo prav, ko bi se sedaj odposlala avstrijsko-kranjska komisija, ki bi stvar preiskala na licu mesta, ker s hrvatsko komisijo ni bil pri kopanju razvalin navzoč noben Kranjec in noben Avstrijec. Povemo pa že naprej, da se nam to najnovejše iskanje dokaza za priklopitev Žumberka k Hrvatski zdi ponesrečeno že zato, ker se ne ve, kakó so novi grad prestrojali po l. 1639.

Poročilo Pieronijevo o stanju Žumberka iz l. 1639. se pa glasi po izvirniku:

Relatione per Sigelbergh.

Sacra Cesarea Real Maestà.

Tra il fiume Gurck, et il fiume Kulpa in Croatia, sono Monti alpestri, poco pero abitati, se non da centi villani che chiamano Scocchi, per la lingua che parlano: Equasi in mezo di detti due fiume, sopra un monte spiccato da gl' altri à canto alla strada, che uà à Carlstat, e posto il Castello di Sigelberg non più lontano da esso di leghe tre e mezo.

E Sigelbergh castello murato di ragioneuolmente buona muraglia, di forma, non da fortezza, mo secondo lo spatio, che concede il monte, la cui salita è cosi ripida, che con gran difficultà ui si puo salire, et in qualche parte è inaccessibile. Però è passo forte, abile à tener, con poca gente, chiusa quella strada, che è molto stretta, e difficile.

Non hà bisogno di cosa sustantiale, se non che per renderlo più forte, si potrebbe farlo più inaccessibile, col tagliare qualche parte del monte, ne luoghi, oue la salita non è tanto difficile. Et alle mura che lo circondano adattar per tutto, oue si può, commodità di corridori, et altro per poterui stare col moschetto alla difesa, di che manca in alcune parti.

L' ultima salita al Castello è per una scala, al principio della quale si potrebbe utilmente fare da poter serarla, cio è una porta forte e sicura, come al fine di essa scala.

Dentro ui è mediocre commodità di abitatione per un commandante, e per altro; ma con ricoprir di tetto alcune parti, che ui sono già circondate di muro, e che restono scoperte, si farebbe commodità per alloggiarui quel numero di soldati, che son necessarii alla sua difesa. L' aqua del fiumicello, che gli corre alle radici, conuerte in pietra tutti i legni, che ui stanno dentro, insino le foglie degl' alberi.

Il che è quanto hò cognosciuto douer riferire di questo Castello alla Cesarea Maestà Vostra, alla quale humilissimamente m' inchino.

Della Sacra Cesarea Maestà Vostra Vmilissimo e fedelissimo servo. Giovanni Pieroni.

Bila sta nekdaj res dva Žumberka: Stari Žumberk (Stari grad), pri katerem se našteva v urbarjih 16. stoletja še nekoliko gorščine in desetine, ki je pa imel razdrto poslopje (»ödes Geslos«, kakor ga imenujeta urbarja iz let 1531.[1]) in 1598 shranjena v kranjskem deželnem muzeju), in novi Žumberk, ki je bil stanovališče žumberških glavarjev in uradnikov. Novi grad stoji od l. 1793., ko je pogorel, tudi v razvalinah. Hrvatska komisija tedaj méni, da se Pieronovi načrti Žumberka vjemajo s starim (takó imenovanim kranjskim) Žumberkom, ki ni imel posestva, ne vjemajo se pa z novim (hrvatskim) Žumberkom, ki je imel svoje grajščinstvo. To je zmota.

V omenjenih dveh urbarjih 16. stoletja, in v drugih urbarjih, se natanko naštevajo posestva, spadajoča pod novi Žumberk, v katerem so prebivali glavarji, in o tem Žumberku je v neštevilnih listinah povedano, da spada pod Kranjsko. Valvasor res govori le o jednem Žumberku in prinaša sliko le jednega gradu Žumberka, a to ni nič čudnega, če se pomisli,

---

[1]) Naslov urbarja iz l. 1531. se glasi: »Vermerckht das vrbar register der phleg sichlberg so ich wolf vonn Lamberg die Zeit Vitzthumb Im Crain aus dem Vrbar so mir vonn wienn von der Ro. Ku. Mt. Rat Camer zu geschickht worden ist aus getzogen vnnd dem phleger zu sichlberg mit Namen kaleschitz Zu gestelt Im XXXI Jar.

da je bil ob njegovem času stari Žumberk že popolnoma razdejan in da je menda Valvasor to razvalino imel za staro Preseko. Da sta bila pa dva gradova istega imena, namreč stari in novi žumberški grad, tudi ni nič novega, ker podobno nahajamo na mnogih krajih, da se je namreč v istem grajščinstvu po razdejanem starem gradu postavil nov grad s starim imenom. Ni prav, če se dela razloček med »Sichelbergom« in »Sichelburgom«, ker tudi n. pr. »Weixelberg« in »Weixelburg« pomenja isti grad višenjski, vender o tem pozneje.

Vprašanje je tedaj, če se res vjema Pieronijev načrt z ostanki starega žumberškega gradú, in če se ne vjema še veliko bolj z gradom novim Žumberkom, kakoršen je stal l. 1639. Ni dvoma, da so novi Žumberk, znabiti baš vsled Pieronijevega poročila do cesarja, pozneje povečali in prestrojili. Jako pa dvomimo, da bi bil stari Žumberk leta 1639. še stal v taki obliki, kakor je Žumberk naslikal Pieroni, ako pomislimo, da se že v 16. stoletju imenuje »ödes Geslos«. Tudi ne vemo, kaj bi na sliki pomenila ona cerkev, če ne sedanjo žumberško farno cerkev pod novim Žumperkom.

Celo v slučaju, ko bi se potrdila domneva hrvatske komisije, da se Pieronijev načrt zlaga z ostanki starega Žumberka, vender ostaje popolnoma neosnovana trditev Hrvatov, »da žumberački kotar pravno pripada i da je faktično uviek pripadao Hrvatskoj«. Na tem mestu se nam ne gre za to, kam naj pripada v bodočnosti Žumberk, temveč gre se nam za historično istino, kam je pripadal v minolih stoletjih. Zato dokažemo na podlagi izvirnih listin, da je žumberški okraj vsikdar spadal pod Kranjsko in da državnopravno nikdar ni bil odtrgan od Avstrije ter priklopljen ogerski državi.

(Dalje prihodnjič.)

Mali zapiski.

Krst Turkov v Ljubljani. Stolni kanonik Tomaž Hren je vpisal v krstno matico stolne župnije (prav za prav šentpeterske župnije) v Ljubljani l. 1594. nastopna krsta: »Feria tertia Pentecostes, quae erat

ultima May, baptizatus est cum conditione non rebaptizandi puer ex Lika Turciae captus et Venerabili ac Illustri Domino Leonardo Frumentino Prouinciarum inferioris Austriae Commendatori Ordinis Teutonici a Domino Dornbergio, capitaneo Wihizhensi, dono datus, aetatis 9 aut 10 annorum, prius Milo dictus, postea uero Joannes (quod sibi nomen ipsemet elegerat) Christianus uocatus. Patrini eius erant: Victorinus Trauisanus, Consul (župan); Felicianus N., Cubicularius Domini Frumentini praedicti, et Anna Josephi Posarelli, Oeconomi seu Praefecti Curiae Episcopalis uxor. — Eodem baptizata est puella Turcica ex oppido Grazhazh Comitatus Lika Turciae oriunda, a Zegniensibus capta et a Thoma Chrõnn, Canonico Labacensi, 16 flor. empta amore salutis animae ejus, aetatis 10 annorum. Parentes ipsius Demerhar Aga et Selima, eius mater, sorores habuit duas: Saciram et Sikiram. Ipsa uero puella Chuma dicta fuit. Postmodum in lustrali fonte Christinae nomen tulit. Patrini erant: Nobilis et Magnificus Dominus Ludouicus Schwarda, Vicedominus Carniae, loco Domini Laurentii Abbatis Sithicensis, Domina Foelicitas, Magnifici Vicedomini praedicti conjux, et loco Venerabilis Dominae Magdalenae Straussin, Priorissae Michelstettensis, Agnes Ostankauka. Deus det eis graciam et benediccio nem, ut cum toto corde cognoscant, colant diligantque perseueranter usque in vitam aeternam. Amen. — Anno 1627 puella annorum circiter 10 e Turcia per Parentem huc Labacum adducta, festino autem s. Mariae Magdalenae die, quae fuit 22. Julii, solemniter in magna populi frequentia baptizata per Rdum Adm. D. Dominum Adamum Sontnerum, Canonicum et ordinarium Ecclesiasten Cathedralis Ecclesiae Labacensis, s Sedis Apostolicae Protonotarium ac in spiritualibus Vicarium Generalem. Patrinus fuit Illmus D. Dominus Pro-Capitaneus et Carnioliae Marschallus Teodoricus ab Auersperg. Patrina Illma D. D. Sidonia Illmi Octavii Vicedomini coniux. (Matice leže v uradu stolne župnije v Ljubljani.) *K.*

Rimsko grobišče v Ljubljani. Pri kopanju temelja za novo hišo gosp. Grajzarja na Dunajski cesti v Ljubljani so naleteli letos na goste rimske grobove. Na malem prekopanem prostoru so našli nad 90 grobov, ki so bili večinoma le 40—70 *cm* pod zemeljskim površjem. Grobovi so bili različne vrste: nekaj jih je bilo iz opeke, nekoliko kamnitih, več je bilo pokončnih in poveznjenih vrčev in mnogo samo žganih grobov. Ako pomislimo, da je na tem mestu veliko let imel gosp. kamnosek Thoman svojo delavnico, kamor je navažal težko kamenje, ni čudo, da so se našle starine v plitvih grobovih bolj strte, nego jih navadno stare zemlje teža. Vender se je iz sklejenih kosov napravila lepa zbirka za muzej Rudolfinum, kamor so se prenesle vse najdbe.

Največ in najbolj zanimivih predmetov je iz stekla. Na njih se vidi, da so bili Rimljani mojstri za stekleno posodo, ki je po obliki sedanjim

izdelkom iz stekla že jako podobna. Prav mnogo se je našlo stekleničic za dišeča mazila (balzamarijev). Mej prsteno posodo je mnogo lično izdelanih posod iz rudeče prsti (Terra sigillata), le žarnice so čisto preprosto izdelane in bolj podobne onim iz ilirske dobe; njih okraski so deloma podobni sedanjim olepšavam na loncih. Veliko je grobnih svetilk, mej katerimi imajo nekatere vtisnjene različne podobe in napise. Našlo se je tudi več ogledal z ročajem. Ogledala so okrogla z okraski ob robu in po vsebini so iz bakra ter posrebrena, ali pa tudi čisto srebrna. Bronastih predmetov se je našlo malo, nekoliko fibul, ključavnica s fino izdelano verižico in nekaj igel. Bakrenega denarja so pa našli več, zlasti mej žganimi kostmi po žarnicah. Novci so iz dobe od Claudia do Antonina Pia, iz česar se da sklepati, da je grobišče iz II. stoletja.

Dobro bi bilo, da bi se prekopal ves prostor, kolikor ga je mej novo Grajzarjevo hišo in cesto na kolodvor, ker so ondi tudi gosti grobovi. Dà, grobišče sega do sv. Krištofa ob obeh straneh dunajske ceste. Na prostoru g. Žabkarja so že l. 1863. našli več grobov in letos so zopet trčili ob nje. Prvi prostor bi se lahko prekopal v ceno, ker bi muzejski uslužbenci oskrbovali nadzorovanje dela.

Obširnost grobišča jasno kaže, da je bila nekdanja Emona več, kot malo postajališče za rimsko vojaštvo, morala je biti zelo obljudeno mesto. Bogatini so svoje mrliče pokopavali v bližini mesta, najbrže po vrtovih na svojem svetu, žgališče za navadne meščane in siromake je pa bilo bolj zunaj. Grobovi, ki so se našli l. 1892. na Marije Terezije cesti in oni, katere so letos dobili na stavbišču nove gimnazije, so bili bolj redki, kakor grobovi baš opisanega najdišča. *K.*

Emona-Ljubljana. Da je na mestu, kjer stoji Gradišče v Ljubljani, nekdaj stalo rimsko mesto Emona, je v »Izvestjih« dokazal že l. 1894. g. prof. Rutar po onem miljniku, ki stoji na Logu pri Brezavici. Na kamnu stoji številka VIII. in od najdišča do Ljubljane je osem rimskih milj. Določila se je tudi po g. županu Jelovšku že prej rimska cesta, katera je šla iz Nauporta (Vrhnike) v Emono (Ljubljano), koder je v zemlji povsod polno rimskih starin, in letos je pri grajenju vrhniške železnice g. Jelovšek odkril most čez Ljubljanico. Več vdrugič. *K.*

Fürstbischof Martin Brenner. Ein Charakterbild aus der steirischen Reformations-Geschichte von Dr. Leopold Schuster, Fürstbischof von Seckau. 1898.

Pisatelj po uvodu, v katerem razpravlja početek solnograške in sekovske škofije do reformacijske dobe, popisuje zeló na drobno Brennerjevo življenje in delovanje, vmes pa vpleta vse polno znamenitih odstavkov važnih tudi za našo zgodovino. Kaj prijetno čitaš njega dijaško življenje v Padovi, kamor so radi zahajali tudi naši mladeniči prejšnjih vekov. Naši mladeniči so živeli ondi pod imenom »Nemci« in so imeli veliko pravic že radi tega, ker je bila večina dijakov od 15. veka dalje nemška.

Demokratska vlada in posebne pravice so vabile dijake od vseh stranij. Saj so ti volili rektorja, prokuratorja, vse akad. dostojanstvenike, celò vsako leto profesorje za posamezne stolice do leta 1560., ko so jim to pravico omejili Benečani. Nemci so imeli dva glasova, drugi narodi po en glas. Volili so svoje sodnike in smeli nositi meče pri slovesnostih. Očetje so pa sinove rajši pošiljali na italijanska vseučilišča, ker ondi ni bilo krivovercev.

Brenner je prišel kot škof v Gradec leta 1585. in se poklonil nunciju Caligari-ju in ljubljanskemu škofu Ivanu Tavčarju, tedaj namestniku v Gradcu. Kmalu po prihodu je birmal otroke nadvojvode Karola II. Katarino, Elizabeto in Ferdinanda, poznejšega cesarja. Ljubljanski škof Tavčar je birmo vezal devetletni Katarini.

Brenner prične navdušeno boj proti krivovercem. Že Ferdinand, ki je vladal dedne dežele od l. 1522., je prepovedal (1523) brati, prepisavati, tiskati in prodajati luteranske knjige. Kljub temu so našle krivoverske knjige pot v hiše meščanske in v gradove. Sinove bogatih plemenitnikov, ki so se navzeli tujega duha na vseučiliščih v Vitenbergu, Lipsiji, Heidelbergu, Tubingi in Strassburgu, so pripeljali seboj krivoverske predikante, ki so kot učitelji, pridigarji in uradniki živeli po gradovih. Že leta 1528. je bilo mnogo krivovercev po Štajarskem, ki so se naglo razširjali. Od l. 1580. do 1622. je bila v Gradcu nuncijatura, da je nadvojvoda lažje posloval. Že pred nastopom nadvojvode Karola (1564) so posamezni jezuiti pridigovali v Gradcu. Iz Ljubljane je znan dr. Peter Schorichius. Leta 1570. je imel postne pridige P. Štefan Rimel, ki je ostal v Gradcu kot Karolov spovednik in pridigar. Jezuiti so osnovali gimnazijo (l. 1573), ki se je urno širila. Leta 1585. je pa papež Gregor XIII. ustanovil vseučilišče, katero je leto pozneje potrdil tudi cesar.

Po Karolovi smrti nastopi vlado Ferdinand, kateremu se pokloni mesto Ljubljana 13. februarja 1597. Iz Ljubljane pošlje v Rim Jožefa pl. Rabatto, da naznani papežu Ferdinandov nastop, in da ga prosi pomoči zoper Turke, zakaj na Krasu in hrvaški meji treba braniti Italijo. Leta 1598. potuje Ferdinand sam v Italijo s spremstvom 40 oseb pod imenom »celjski grof«. Papež Klement VIII. je bival tedaj v Ferrari. Ferdinand je leta 1598. izgnal vse predikante. Leta 1600, 2 oktobra, so spokorjeni meščani znašali krivoverske knjige. 8. oktobra so jih sežgali 10.000 ali osem voz.

Na strani 495—497. se ozira na Kranjsko in na vnetega škofa Hrena; na str. 615—622. govori o skakačih na Slovenskem. Nuncij Hieronim pl. Portia je obiskaval l. 1596 kranjske samostane in se mudil v Ljubljani dalj časa radi ustanovitve ljubljanskega jezuitskega kolegija. Cesar je z odlokom 15. septembra 1628 pisal sekovskemu škofu Jakobu, naj preišče in pove, kaj misli o načrtu vizitatorja, škofa montopoliškega,

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik VIII. — Sešitek V.

V Ljubljani 1898.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 5. sešitka.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII. 1898. Sešitek 5.

Zgodovinski spominek iz Medjimurja.

Spisal Ant. pl. Globočnik.

Glasovi, ki se vedno bolj ponavljajo proti preziranju nemadjarskih narodov v Ogerski, mi kličejo v spomin dogodek, ki je bil tako rekoč prvi enaki pojav ogerske premoči v obstoječi politični tišini po žalostni katastrofi v letih 1848 in 1849. Ta dogodek je bil priklopljenje Medjimurja k ogerski deželi, ki se je zvršil l. 1861. pred mojimi očmi.

Ne da bi ugovarjal pravičnosti te inkorporacije, o kateri bi se sicer dalo dosti pričkati, se spominam tu onega dogodka z nekaterimi vrsticami le zato, da pojasnim nastanek in razvoj te zadeve z resničnimi fakti, katere so nekje zavijali iz strankarstva ali iz nevednosti, in vrh tega pa tudi zato, ker je ta epizoda za medjimursko krajevno zgodovino sploh zanimiva.

Bilo je koncem meseca oktobra l. 1860., ko sem v Čakovcu kot okrajni predstojnik vodil sejo komisije v zadevi oproščenja od vojaštva, da je nekdo prinesel ravno došlo »Wiener Zeitung« v urad s pripomnjo, da je v njej neka važna cesarska naredba. Vzel sem list in glasno prečital ta razglas članom komisije. Patent je bil, s katerim se je zopet uvedla konstitucija, namreč takozvani oktoberski diplom.

Ko sem ga prebral, smo se tiho in osupnjeni vsi pogledali, neki okrajni pristav (C.) pa mi, smehlaje se, zakliče: »Gospod predstojnik, koliko Vam dam za Vašo hrvatsko uniformo?« S tem je hotel reči, da so nehrvatski urad-

niki, kakršen sem bil jaz, ondi odigrali svojo ulogo, in da bodo šli, odkoder so prišli. Na to, sicer šaljivo, vender hudomušno vprašanje, sem mu pa enako tudi jaz odgovoril, da naj se ne prenagli s to kupčijo, ker bi se zanj lahko slabo obnesla. Prebrani patent namreč govori o nekem obnovljenju starozgodovinskih deželnih razmer, vsled kojih bi on potem ne mogel nositi v Čakovcu hrvatske uniforme.

Ne jaz in nihče izmed navzočih ni resno mislil, da bi bila taka preustrojba obstoječih razmer v resnici kdaj še mogoča, in vender je postala v treh mesecih z vsemi nasledki že dejanje.

V patentu so res stali gledé tega na videz le splošni izrazi, ali njega ogerski sestavljalci so jih v svoj prid dobro proračunali. Ogerski minister in Index curiae sta se celò, kakor se je potlej izvedelo, odločno izrekla, da le pod tem pogojem še nadalje ostaneta v uradu.

Pri takih razmerah je bilo, kakor bodemo videli, vse ugovarjanje od drugih stranij proti poznejšemu razvijanju zadev zastonj. Ogri so v svojem smislu razlagali patent in, ne oziraje se na faktične cerkvene in narodnostne razmere ter brez poprejšnjega pogovora z dotičnimi prebivalci, Ogerski zopet vtelesili vse narodnosti, ki so se v upornem letu (1848.) ločile od Ogerske in ostale državni celoti zveste. Izginila je na ta način vojvodina srbska in se spremenila v navadne ogerske komitate že v nekaterih tednih (6. decembra 1860) brez vsake ovire, akoravno proti volji naroda. Tudi za Medjimurje so izbrali v Zala Egerszegu pri nadžupanijskem shodu že nove uradnike (15. januvarja 1861) — nadsodnika, tri sodnike in toliko tajnikov s politiško in sodnijsko pristojnostjo, čeravno se je na Hrvatskem ne samo javno mnenje, ampak tudi banski svèt (17. januvarja) odločno izrekel proti inkorporaciji in zahteval, da se skliče sabor v Zagrebu, kjer bode hrvatski narod o prenaredbi postavno svoje misli izrekel in sklepal.

Vesoljna je bila namreč na Hrvatskem želja, da Medjimurje ostani pri Hrvatski in da se nekdaj hrvatska, a l. 1850.

k vojvodini priklopljena okraja Ilok in Ruma zopet zjedinita s Hrvatsko, dalje, da se Dalmacija združi s trojedno kraljevino ter da Vojaška granica dobi svoje zastopnike na hrvatskem saboru.

Med tem časom, ko so tekle obravnave zarad teh vprašanj med Zagrebom, Dunajem in Pešto, ostal je v Medjimurju večinoma stari red.

Jaz sem nadaljeval s tremi pristavi in ravno tolikimi aktuarji svoje uradne posle in stranke so rešitev svojih prošenj v vseh zadevah iskale le v c. kr. okrajnem političnem in sodnem uradu. Spominajoč se prejšnjih časov se je ljudstvo celò balo, da bi se isti časi zopet vrnili, kar mi je pogosto očitno izražalo z željo: »Da bi vavjek ovako ostalo, kakor je sada bilo!« Od zaladske nadžupanije za Medjimurje izvoljeni sodniki in bilježniki so sicer nastopili svoja mesta, vender niso mogli izvrševati svojega posla, ker se niso stranke zanje nič brigale. Tem živahneje so pa razvijali svojo delavnost na političnem polju. Skušal sem sicer kolikor moč s primernimi napotki na župane in z besedo pri ljudstvu preprečevati to njihovo delovanje, vender nisem mogel vsega poizvediti, kar se je govorilo in godilo po raznih krajih. Tako sem šel nekoč, ko sem izvedel, da so ogerski uradniki občine v svojem smislu organizovali, takoj v vse take kraje in tu pred zbranim ljudstvom zopet ustanovil stari red.

Pri drugi priliki sem kaznoval in dal odgnati dva ogerska slikarja iz Kaniže, ki sta kažipote in table s krajevnimi napisi po Medjimurju začela preslikavati z ogersko trobojnico. Najeta sta bila za to delo od zaladskega nadžupana za 600 gld. Z nekako pravico sta se pri zaslišanju s tem izgovarjala, da se v Medjimurju skorej več ne vé, kateri urad da je pravi, na kar sem jima jaz svet dal, da naj se povsod tistega držita, ki ima žandarmerijo in ječe v oblasti.

Vrh tega sem pa tudi skušal povsod med narodom vzbujati in poživljati čut za nadaljno zjedinjenje Medjimurja s Hrvatsko, kamor je od nekdaj pripadalo v narodnem in cer-

kvenem oziru. Dobil sem tudi v ta namen za-se veljavne može v Stridovi, Nedeliću, Prelogu in Koturibi, in jih napravil, da bi šli v Zagreb na predposvetovanja za hrvatski sabor. Ko je prišel čas, si pa možje niso upali oditi, ker so vsi dobili grozilna pisma, da se jim posekajo glave kakor puranom, ako izvršé svoj naklep.

Tako je šlo dalje do srede februvarja, dasiravno je bilo za kratek čas iz Zagreba v Medjimurje poslanih nekaj stotnij vojakov.

Môž, ki so delali za Hrvatsko, je bilo vedno manj, tako da smo se na zadnje za to poganjali le okrajni uradniki. Tudi duhovščina, katera nas je prej zvesto podpirala, se je začela udajati splošnemu pritisku. Zaradi odvisnosti od krajevnih razmer se je namreč vsakdo bal za svojo prihodnost, ako bi se upiral temu, v naglici uprizorjenemu splošnemu toku.

Položaj se je polagoma tako izpremenil, da se niso hoteli Medjimurci več udeležiti nadžupanijskega shoda v Varaždinu, kamor so bili povabljeni (28. januvarja), z izgovorom, da je Medjimurje od nekdaj spadalo pod Ogersko, in da mora tudi v prihodnje tako biti, ob jednem so pa nekateri še celò nadžupana v Zali pismeno prosili, da naj priklop kolikor moč pospeši. Vsled tega je omenjeni nadžupanijski shod v Varaždinu tudi opustil volitev uradnikov za Medjimurje, kakor si jih je bil izvolil za vse druge okraje svoje nadžupanije. Hrvatski listi, ki so se na tem zelò izpodtikali in Varaždincem celo mažaronstvo očitali, pa niso pomislili, kako bi se bile zmešnjave pospešile in še povekšale, ako bi bilo imelo potem Medjimurje za isti politiški in sodni delokrog trojne javne funkcijonarje: cesarsko-kraljeve, ogerske in hrvatske, ki bi bili imeli poslovati drug poleg druzega.

V toku teh čudnih razmer se je slednjič nekaj pripetilo, kar bi bilo imelo lahko velikanske posledice.

Iz Pešte je prišel na ogerske urade ukaz, da naj se po nadžupanijah vršé predobravnave za ogerski zbor, in za tako zbirališče je bil izbran tudi Čakovec.

Ko sem zadnji trenotek o tem izvedel, sem šel takoj k županijskemu nadsodniku (G.) v Szerdahely in sem ga skušal pregovoriti, da bi v Čakovcu tega zborovanja ne bilo, ali, da bi se vsaj zborovanje odložilo. Ta moj korak je bil pa brezuspešen. Nadsodnik mi je povedal, da je prišel ukaz za zborovanje po zaladskem nadžupanu od namestništva v Pešti in da shoda torej ne more odpovedati.

Ko sem se vrnil pozno v noči domov, so me že čakali doma dva brzovestnika in jedna brzojavka od nadžupana v Varaždinu in od namestništva v Zagrebu. Vsi ti ukazi so imeli isti obseg, namreč, da pod osebno odgovornostjo drugi dan ne smem dovoliti shoda in da sta mi za zvršitev te propovedi na razpolago dve stotniji vojakov, ki dojdeta čez noč v ta namen iz Zagreba v Čakovec.

Drugi dan, bila je nedelja koncem meseca februvarja, sem šel ob 9. uri zjutraj v pisarno. Poklical sem v urad župana, da bi mu dal natančni nalog zaradi nastanjenja vojakov, ki so imeli priti. Starega moža (B.) je ta vest silno prestrašila, še bolj je pa osupnil, ko se je koj potem zaslišalo bobnanje prihajajočega vojaštva. Čez malo časa sta stali dve stotniji vojakov uvrščeni pred poslopjem občinskega in okrajnega urada, v mojo pisarno pa je stopil stotnik z besedami: »Stotnik Th., poveljnik došlega vojaškega krdela, se stavi na razpolago; puške sem že ukazal ostro nabasati.« Na te zadnje njegove besede je padel poleg mene stoječi župan v omedlevico, tako da ga dolgo nismo mogli spraviti k zavesti. Šli smo potem skupaj v sosednji občinski urad, kjer je bilo zborovanje.

V dveh prostornih sobah je bilo polno grajščakov, duhovnikov, novih uradnikov, fiškalov in meščanov iz Medjimurja in iz bližnje Ogerske. Vsi so bili v veliki razdraženosti zarad došlega vojaštva.

Jaz sem stopil med nje in jih vprašal, kakšen namen da ima to zborovanje. Predsednik mi je odgovoril, da mi tega ni dolžan povedati, ker je on županijski nadsodnik v Medjimurju, da mi pa vender iz osebnega spoštovanja privatno pove,

da so prišli na pogovor o volitvah za peštanski deželni zbor. Na te besede sem zahteval od družbe odločno, da naj zborovanje sklene in se razide, ker ne morem v Medjimurju, ki spada pod Hrvatsko, dovoliti razprave o deželnem zboru v v Pešti.

Soglasen krik protesta, šum in vrvenje po sobanah je sledilo tem mojim besedam, tako da je šele čez dalje časa nadsodnik zamogel dati mi vezalno izjavo zbora, da se ne razidejo, naj pride kar hoče, in da ne odstopijo od svojega sklepa niti na ukaz nadžupana v Varaždinu, niti na ukaz bana hrvatskega, in tudi ne na moje zahtevanje.

Na mojo opombo, da imajo tem manj uzroka dalje tu zbrani ostati, ker so svoje pogovore že dovršili, kakor mi je ravno jeden zborovalcev povedal, mi pritrdi predsednik, da je njih dnevni red za danes pri kraju, da se pa bodo drugi dan zjutraj zopet zbrali in dalje posvetovali.

Zdaj je napočil trenutek odločitve!

Prav za prav bi bil moral jaz odstopiti in daljno postopanje prepustiti vojaškemu poveljniku, ki je stal pri odprtih vratih z golo sabljo v roki — a pod vtiskom raznih in resnih pomislekov se nisem mogel hkrati za to odločiti.

Premišljevaje, da je bilo ravno Medjimurje oni prostor, kjer se je leta 1848. krvavi boj med Hrvati in Madjari začel, in da bi se to tudi zdaj lahko ponovilo, zlasti z ozirom na to, da je bilo vojaštvo vsled utrudljivega pota celo noč in vsled ukaza, da naj se puške nabijejo, na vse pripravljeno, da so bili zborovalci silno razburjeni in večinoma oboroženi — in da je stalo po vseh ulicah v trgu na tisoče k božji službi prišlega ljudstva, katero bi bilo lahko na jedno ali drugo stran pritegnilo in se boja udeležilo — to in pa pomislek, da bi stvari z razgnanjem shoda tudi ne bilo dosti pomagano, zato ker bi zborovalci lahko šli takoj v kako privatno hišo in bi se tam nadalje pomenkovali, slednjič pa tudi dvomljivost vprašanja samega na sebi gledé patenta — preudarivši vse to, se mi v nikakem obziru ni zdelo umestno, da bi bil storil skrajni

korak, na čigar neprevidljive posledice zdaj morda nikdo ne misli. Odločil sem se tedaj za odlog na drugo jutro ter sem zbororovalcem rekel, da nočem ta dan s silo proti njim postopati, ker so že itak na razidu, posebno pa zato ne, da bodo imeli nekaj časa, premisliti žalostne nasledke, katere bi si potem imeli sami sebi pripisati, ko bi hoteli svoj nepremišljeni sedanji odpor drugo jutro nadaljevati in naprej zborovati.

S temi besedami sem zapustil dvorano, vojaškemu poveljniku sem pa rekel, da naj ukaže odstopiti vojaštvu in da naj bode drugi dan ob 9. uri dopoldne zopet z vojaki na tem mestu pripravljen. Poveljnik, z mojo nepričakovano izjavo nezadovoljen, mi je sprva oporekal. Ko sem mu pa odločno odgovoril, da vsa odgovornost le mene zadene, je odstopil z vojaki. Jaz pa sem šel v svoj urad ter ves dogodek po brzovestniku (estafeti) poročil nadžupanijskemu načelniku v Varaždinu in namestništvu v Zagreb ter prosil neodložnega odgovora na drugo jutro.

Dan je minul mirno, zborovalci in ljudstvo so se polagoma razšli in vojaki so se nastanili po trgu.

Za-me so pa napočile težke ure. V zavesti, da sem vsled uradnega povelja in tudi v smislu svojih lastnih željâ in svojega prepričanja ves čas vse, kar je bilo mogoče, storil, da ostane Medjimurje zjedinjeno s Hrvatsko, da sem pa sedaj v odločilnim trenotku bil proti prejetemu višjemu ukazu tako odjenljiv, da me nevedni svet še utegne sumničiti strankarstva na korist Ogerski, to me je hudo vznemirjalo, in le misel, da sem vsaj ta dan odvrnil najbrže veliko nesrečo, mi je dajala malo tolažila.

Teh grenkih udarcev zasmehujoče me usode, sem bil pa k sreči vender rešen koj drugo jutro, ko sem prejel od bana barona Zokčeviča brzojavni odgovor, da naj se zborovanje dovoli, in da naj mu ne delam nikake prepreke. Še bolj pa me je potolažil poznejši moj odpustni dekret (6. marca 1861), s katerim se mi je posebna zahvala izrekla za tako taktno obna-

šanje v tem končno težkem položaju. Iz vsega tega sem se namreč v svoje zadoščenje prepričal, da nisem kršil nikakih izvršljivih namenov Hrvatske, marveč, da je bilo moje postopanje premenljivim političnim razmeram v dotičnem trenotku primerno.

Nekaj dnij potem (dné 12. marca) sem izročil svoj urad vsled višjega povelja hrvatske vlade v ta namen sestavljeni komisiji in Medjimurje se je državnopravno priklopilo zopet Ogerski, kakor je bilo očividno že s kraja določeno.

Iz zgodovine Jugoslovanov v šestem stoletju po Kr.

Spisal dr. Fr. Kos.

VI.

Obri ali Avari, katerih je bilo iz prva le 20.000 mož, napotili so se za bizantinskega cesarja Justinijana od Hvalinskega morja, kjer so bili prej podložni nekemu turškemu vladarju, proti zahodu ter prišli do Azovskega morja.[112]) Od tu so poslali leta 558. svoje poslance k Justinijanu v Carigrad ter mu ponudili svoje prijateljstvo. Vse prebivalstvo glavnega mesta je bilo takrat na nogah, da bi videlo nenavadne ljudi, kateri so imeli jako dolge, spletene in s trakovi zvezane lase; drugače pa je bila njih noša podobna hunski.[113]) Justinijan jih je lepo sprejel, dal jim bogatih daril, kakor: zlata, srebra, obleke, zlatih pasov, konjskih sedel itd. Obljubil jim je za ponujeno mu pomoč letni davek; upal je namreč, da mu bodo Obri pomagali užugati razne druge sovražnike. Pozneje so Obri še večkrat prišli in vsakikrat so bili bogato obdarovani. Carigrajski senat in pa ondotni prebivalci so bili že nevoljni, ko so videli, kako darežljiv je njih cesar nasproti tem barbarom.[114])

[112]) Büdinger, Oesterr. Gesch., str. 61 in 62.

[113]) Theophanis Chronogr., ed. Boor, I, p. 232.

[114]) Ivan iz Ephesa, Cerkvena zgodovina, katero je na nemški jezik prevedel Schönfelder, VI, c. 24, str. 253.

Ko so bivali Obri ob Azovskem morju, premagali so nekatere sorodne rodove ob Črnem morju, kakor Uturgure in Kuturgure ter na ta način povečali svojo moč. Ko so tako razširili svojo oblast, postali so sosedje slovanskim Antom, katere so začeli nadlegovati s svojimi napadi.

Menander pripoveduje, da se je v tistem času posrečilo antovskim poveljnikom neko podjetje, čeprav tega niso pričakovali. To je vzbudilo Obrom zavist, da so začeli po njih zemlji pustošiti in ropati. Nato so prišli Antje vsled nepričakovanega obrskega navala v veliko zadrego. Izvolili so si za poslanca nekega Mezamira ter ga poslali k Obrom s prošnjo, da hočejo odkupiti nekoliko tistih vjetnikov, ki so njih rodu. Poslanec Mezamir, ošaben in bahav človek, je prišel k Obrom ter jako prevzetno in predrzno govoril ž njimi. Nato je neki Kuturgur našuntal obrskega kakana, da je ta dal Mezamira umoriti. Rekel je namreč, da hoče Mezamir mej Anti doseči najvišjo oblast. Ako bi se to zgodilo, mogel bi se potem postaviti nasproti kateremukoli sovražniku. Zato ga je treba umoriti ter o pravem času odstraniti nevarnost, katera bi mogla priti od Antov.

Pozneje so Obri večkrat pridrli na zemljo Antov, jo opustošili ter ondotne prebivalce lovili, da bi jih odvedli v sužnost. [115])

Ko je cesar Justinijan leta 565. umrl, ni hotel njegov naslednik Justin II. Obrom več plačevati vsakoletnega davka. Ker so se vsled tega obrski poslanci, katerih je bilo okoli 300, jezili ter cesarju pretili, dal jih je ta iz glavnega mesta prepeljati čez morje v Chalcedon, kjer jih je imel šest mesecev zaprte. Ko jih je izpustil, zagrozil jim je, da jih pomori, ako bi ga iz nova prišli nadlegovat. Obri so potem pustili več let bizantinsko državo pri miru. [116])

Nekako v tistem času so se Obri pomaknili proti zahodu ter se prikazali na meji frankovske države. Tu so se dvakrat vojskovali s kraljem Sigibertom, kateri je vladal (561—575) po vzhodnih straneh frankovske zemlje ter imel svoj sedež v Metz-u. Sigibert je bil prvikrat srečen v vojni, drugikrat pa ne.

---

115) Menander Protect. Fragm., c. 6 (Hist. graeci min. ed. Dindorf, vol. II, p. 5 et 6).

116) Ivan iz Ephesa, VI, c. 24, str. 253.

Ko je kakana bogato obdaroval, pogodil se je z Obri, kateri so potem odšli.[117])

Ravno takrat se je Sigibertov svak, langobardski kralj Alboin[118]), pripravljal na boj zoper Gepide. Poklical je na pomoč Obre ter jim v svojem sovraštvu do Gepidov obljubil vse, kar so od njega zahtevali. Dovolil jim je deseti del langobardskih čred, polovico Gepidom vzetega plena in vso gepidsko zemljo. Gepidom je pretila velika nevarnost. Njih kralj Kunimund se je obrnil do bizantinskega cesarja ter ga prosil pomoči. Obljubil mu je, da mu izroči mesto Sirmij ter zemljo na južni strani Drave.[119]) A nič ni dosegel; isto tako pa tudi ne Langobardi, ki so tudi poslali svoje poslance k bizantinskemu cesarju. Tako je prišlo do vojske, v kateri so bili Gepidje premagani, njih kralj pa ubit (567). Iz Kunimundove črepinje si je Alboin dal narediti čašo, da je pil iz nje. Kunimundovo hčer Rosamundo je vzel za ženo, ker mu je bila nekoliko poprej umrla Klodosvinda. Gepidje so bili v vojski skoraj popolnoma uničeni; nekateri so prišli pod langobardsko oblast, drugi so morali služiti Obrom, kateri so se polastili njih zemlje.[120]) Kmalu potem (dne 2. aprila leta 568.) se odpravijo Langobardi v Italijo, kamor jih je bil poklical ravennski eksarh Narset, ter prepusté Obrom tudi svojo deželo.[121]) Tako sta izginili iz Panonije in Dacije takrat dve germanski plemeni,

---

[117]) Paul. Diac., De gest. Langob., II, c. 10. — Gregor. Turon., IV, c. 23 in 29. — Menander Protect., Fragm., c. 23, ed. Dindorf, II, p. 56.

[118]) Prva žena Alboinova, kateri je bilo ime Klodosvinda, je bila sestra frankovskega kralja Sigiberta. (Paul. Diac., De gest. Langob., I, c. 27).

[119]) Menander, l. c., p. 58: »... *καὶ πάλιν τὸ Σίρμιον καὶ τὴν εἴσω Δράου ποταμοῦ χώραν ἐπηγγέλλετο δώσειν.*« — Theophylaktos Simokattes, Hist., VI, c. 10, ed. Bonn. p. 262.

[120]) Paul. Diac., De gest. Langob., I, c. 27. — Menander Protect., Fragm., c. 24 et 25, ed. Dindorf, II, p. 56—58.

[121]) Paul. Diac., De gest. Langob., II, c. 7.

Gepidje in Langobardi. Na njih mesto so stopili Obri, kateri so dobili v svojo oblast vse sedanje Ogersko in Erdeljsko.

Ko so bili Gepidje premagani in uničeni, polastili so se Bizantinci iz nova Sirmija in ondotne okolice.[122]) Ko so se Obri udomačili po svojih novih deželah, začeli so zahtevati od grškega cesarja mesto Sirmij ter trdili, da je bil prej ta kraj v gepidski oblasti. Ker ni hotel grški poveljnik mesta odstopiti, znosil se je obrski kakan Bajan nad bizantinskimi podložniki po Dalmaciji, kajti poslal je čez Savo 10.000 mož močno vojsko, da bi pustošila po rečeni pokrajini.[123])

Leta 574. so prišli Obri do Donave ter hoteli napasti bizantinsko zemljo. Ko je cesar to zvedel, poslal je nad nje Tiberija, poznejšega cesarja, ki je bil takrat »comes excubitorum«. Obri so ga hitro premagali ter zapodili v beg.[124])

Obri so bili divji jahači, ki so tako rekoč zrastli s konjem vred. Vajeni so bili streljati na konjih, le težko so stali na svojih nogah. Utrjeni so bili tako, kakor nobeno drugo ljudstvo. Raznim narodom so bili Obri najstrašnejši sovražniki, ker niso bili zadovoljni, da so samo premagali svoje nasprotnike, temuč so jih hoteli popolnoma uničiti.[125]) Nikdar se niso lotili poljedelstva ali pa trgovine. Zato so potrebovali po opustošenih zemljah, katerih so se polastili, takih podložnikov, ki so bili vajeni obdelovati polje in se pečati s kupčijo. Taki ljudje so bili S l o v a n i, ki so se vsled tega prav v kratkem času razširili po vsi obrski državi. Posebno mnogo se jih je naselilo po Noriku in Panoniji, tedaj po pokrajinah ob zahodni meji obrske oblasti v bližini langobardske in bavarske zemlje, kjer so imeli nalogo, da so napadali sosedne narode, ali pa, da so odbijali

[122]) Euagrius, Hist. eccl., V, 12: »*Σίρμιον . . . πρῶτον μὲν ὑπο Γηπαίδων κρατούμενον, Ἰουστίνῳ δὲ πρὸς αὐτῶν παραδοθέν.*«

[123]) Menander Protect., l. c., c. 27, p. 59—62.

[124]) Euagrius, Hist. eccl., V, 11. — Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, p. 246.

[125]) Büdinger, Oesterr. Geschichte, str. 64 i. d.

navale sovražnikov. [126]) Trditi smemo, da so Obri podpirali razširjanje Slovanov po svojih deželah in da jih tedaj tudi vsaj iz prva nikakor niso zatirali. Vender so bili le nekateri Slovani nekaj časa Obrom podložni; drugi so ostali samostojni, kar ni težko dokazati.

Ko je vladal v Carigradu cesar Justin II. (565 — 578), napadli so Slověni in Obri večkrat njegovo zemljo. Ko je leta 578. za Justinom postal Tiberij samovladar po grški državi, ponavljali so Slověni in Obri še bolj pogostoma svoje navale. Nikdar mu niso dali miru. Marsikdo je pomiloval cesarja, da je v hudih časih nastopil vlado. Po dnevu in po noči je moral skrbeti novi vladar, kako si pridobi kje še kaj vojakov in kam naj jih pošlje. [127])

V četrtem letu vladanja cesarja Tiberija, tedaj l. 578. [128]), je skoraj stotisoč Slověnov pustošilo po Traciji in drugih pokrajinah. Cesar ni imel nobene za vojsko sposobne trume, da bi jo poslal nad Slověne. Bil je v velikih zadregah, ker so se tudi Perzi ž njim vojskovali. Zato je poslal poslance k obrskemu kakanu Bajanu ter ga prosil, da bi postal njegov zaveznik ter podpiral njegovo državo. Izpodbujal ga je, da bi pričel vojsko s Slověni, ki so že mnogokrat razsajali po grški zemlji. Ako bi Slověnom pretila nevarnost na domačih tleh, nehali bi pustošiti tujo zemljo ter bi rajše mislili, kako bi branili svojo domovino.

S tem poslanstvom pa cesar kakana še ni pridobil. Zato je poslal k njemu Ivana, takratnega poveljnika po ilirskih mestih, kateri naj bi Obrom olajšal napad na slověnsko zemljo. Ta je svojo nalogo tudi izvršil ter prepeljal Bajana in obrske čete, katere so štele okoli 60.000 mož, iz Panonije na bizantinska tla. Odtod jih je vodil skozi Ilirijo proti vzhodu v Mezijo,

[126]) Ravno tam, str. 71.

[127]) Ivan iz Ephesa, III, c. 25, str. 120.

[128]) Tiberij je vladal od leta 575. skupno s cesarjem Justinom II. (Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, str. 247). Četrto leto Tiberijevega vladanja kot καῖσαρ je bilo torej 578.

nato v Dobrudžo. Tu jim je preskrbel ladij, da so se Obri lahko prepeljali čez Donavo na slověnsko zemljo. Ko se je to zgodilo, pričeli so Obri takoj požigati slověnske vasi, pokončavati polja ter jemati in odvajati vse, kar se je dobilo. Slověni niso bili pripravljeni na tak napad, zato so iz prva iskali zavetja v gosto zarastlih gozdih. Kmalu potem je Bajan poslal poslance k Daurentiju in drugim slověnskim voditeljem z naročilom, da bi mu dajali zahtevani davek. Daurita[129]) in slověnski poveljniki so odgovorili: »Kdo izmed ljudij, katere obsevajo solnčni žarki, je tako močan, da bi nas premagal. Navajeni smo, da si lastimo tuje zemlje, ne pa, da bi si drugi osvojili našo. Taka bode naša navada, dokler bo kaj boja in kaj mečev.«[130]) Tako so se tedaj izrazili Slověni; istotako ošabno so odgovorili tudi Obri. Tem besedam je sledilo zmerjanje in sramočenje, potem pa prepir. Nato Slověni niso mogli brzdati svoje jeze ter so umorili obrske poslance. Vse to se je kmalu potem tudi naznanilo kakanu Bajanu. Zarad teh dogodkov je ta dalje časa gojil sovraštvo do Slověnov; tudi ga je jezilo, da ga niso ubogali ter se mu niso podvrgli. Mikalo ga je, da bi si pridobil slověnsko zemljo, bogato, polno raznega plena, katerega so Slověni nabrali na bizantinskih tleh.[131])

Iz vsega tega sledi, da so bili Slověni leta 578. nezavisni od Obrov ter tako oblastni, da se niso bali umoriti njih poslancev. Okoli 60.000 mož močna obrska vojska jih ni mogla prisiliti, da bi bili obljubili Bajanu pokorščino. Med obrskim

[129]) Tu imamo jedenkrat obliko »Daurentios«, drugikrat pa »Dauritas«. Nam je li tu misliti na dve osebi, ali pa na jedno?

[130]) Menander Protect., l. c., c. 48, p. 100: „*Δαυρίτας δὲ καὶ οἵ γε ξὺν αὐτῷ ἡγεμόνες "καὶ τίς ἄρα" ἔφασαν "οὗτος πέφυκεν ἀνθρώπων καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου θέρεται ἀκτῖσιν, ὃς τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπήκοον ποιήσεται δύναμιν; κρατεῖν γὰρ ἡμεῖς τῆς ἀλλοτρίας εἰώθαμεν, καὶ οὐχ ἕτεροι τῆς ἡμεδαπῆς. Καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν βεβαίῳ, μέχρι πόλεμοί τε ὦσι καὶ ξίφη.*"

[131]) Menander Protect., c. 47 et 48, p. 98—100.

kakanom in grškim cesarjem je bila takrat sklenjena mirovna pogodba, katero so pa Obri čez dve leti svojevoljno prelomili.

Leta 580.[182]) je obrski kakan poslal k grškemu cesarju svojega poslanca Targitija, kateri naj bi mu prinesel iz Carigrada vsakoletni davek v znesku 80.000 denarjev (»νομισμάτων«). Potem je šel Bajan z vso svojo vojsko k Savi ter se utaboril med Sirmijem in Singidunom (med Mitrovico in Belim Gradom). Da bi se mogel Sirmija polastiti, hotel je napraviti most čez Savo;[183]) vender se je bal grške posadke, katera je bivala v Singidunu ter bila vajena gibati se z ladjami po rekah. Napotil se je Bajan z vsemi svojimi pešci proti jugu ter prišel do Save. Ko so to opazili Bizantinci, ki so stanovali po ondotnih mestih, bili so močno prestrašeni. Sethus, poveljnik v Singidunu, je poslal h kakanu poslance, kateri naj bi ga vprašali, kaj namerava, da je prišel do Save, ko se je bilo vender sklenilo prijateljstvo med njim in cesarjem. Tudi mu je naznanil, da mu ne pusti napraviti mostu čez Savo brez cesarjevega dovoljenja. Kakan je nato odgovoril, da hoče most postaviti zato, da bi se napotil nad Slověne; nikakor pa ne misli narediti cesarju kake škode. Ako bi šel čez Savo ter prehodil potem bizantinsko zemljo, dospel bi k Donavi na tistem mestu,

---

[182]) Obri so se polastili Sirmija le prav malo prej (»πρό τινος βραχυτάτου καιροῦ«), kakor je postal Mavricij bizantinski cesar (Theophylaktos, I, c. 3). — Tega prednik Tiberij je umrl meseca avgusta leta 582. (Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, p. 552). — Ivan iz Ephesa (VI, c. 32, p. 263) trdi, da so Obri oblegali mesto Sirmij dve leti; začeli so torej z obleganjem leta 580. Na nekem drugem mestu pravi isti pisatelj (VI, c. 24, p. 255), da so Obri postavili most čez »Donavo«, da bi oblegali Sirmij, v tretjem letu Tiberijevega vladanja, tedaj leta 580.

[183]) Ivan iz Ephesa nam pripoveduje, da je cesar Justin II. poslal Bajanu mehanikov in tesarjev, kateri naj bi mu naredili palačo in kopel. Ko so to izvršili, hoteli so iti v svojo domovino. A kakan je sedaj pokazal, za kak namen jih je potreboval. Prisilil jih je, da so mu morali napraviti most čez »Donavo«. Potem so Obri zahtevali od cesarja, da naj jim da mesto Sirmij, katero je ob rečeni (!) reki, ker drugače bodo pustošili njegovo državo. Ker jim cesar tega ni dovolil, postavili so še jeden most čez reko (VI, c. 24, p. 254 in 255).

kjer ima cesar mnogo ladij pripravljenih za prehod. [134]) Tako je že prej postopal [135]) ter koristil cesarju med drugim tudi na ta način, da je osvobodil in mu podaril mnogo tisoč bizantinskih vjetnikov, katere so Slověni gnali v sužnost. Rekel je, da so se mu Slověni zamerili, ker nočejo plačevati davka, katerega jim je bil naložil, in ker niso hoteli sprejeti poslancev, katere je k njim poslal. To je tedaj vzrok, da je prišel k Savi. Sethus naj pošlje njegove poslance k cesarju, od katerega bi zahtevali, da bi pripravil ladje, na katerih bi Obri šli čez Donavo nad Slověne. Zatrdil je, da je pripravljen priseči pri tem, kar je Obrom in Bizantincem najsvetejše, da ne misli narediti mestu Sirmiju ter sploh grškim podložnikom nikake škode in da je hotel most postaviti samo zato, da bi se napotil nad Slověne.

Vse to se ni zdelo verjetno niti Sethu, niti Bizantincem, ki so bivali v Singidunu. A na drugi strani so vedeli, da niso nič kaj pripravljeni, ker so imeli le malo vojakov in tudi ne zadosti brzih ladij. Kakan je začel prisegati, da se ravna po mirovnih pogodbah, katere so bile sklenjene med njim in grškimi cesarji, in ker gre le nad Slověne, ki so sovražniki njegovi in cesarjevi, hoče tudi most napraviti. Nato je še grozil, da bi takoj pogodba prenehala ter bi začel vojsko z Bizantinci, ako bi se kdo predrznil streljati na tiste, ki bi most postavljali.

Vsled tega so Bizantinci, ki so bivali v Singidunu, zahtevali od Bajana, da naj priseže, da v resnici ne namerava nobenega napada na grško zemljo. Bajan je res prisegel in sicer najprej po obrskem, potem pa po krščanskem načinu. Nato je Seth poslal obrske poslance v Carigrad k cesarju Tiberiju. Kakan je med tem postavil most čez Savo ter hotel svoj

---

[134]) Bajan se je delal, da hoče iti nekako po isti poti nad Slověne, kakor leta 578. Takrat je šel, kakor je bilo že povedano, iz Panonije v Ilirijo, odtod v Mezijo in Dobrudžo ter potem čez Donavo na zemljo sedanje Valahije.

[135]) Namreč leta 578., o čemur smo že zgoraj govorili.

namen izvršiti prej. kakor bi mu mogel cesar delati kake zapreke.

Ko so prišli obrski poslanci v Carigrad, zahtevali so od cesarja, da bi dal kakanu in obrski vojski na razpolaganje ladje, na katerih bi šli čez Donavo nad Slověne. Ker se kakan zanaša na njegovo (cesarjevo) prijateljstvo, hoče napraviti most čez reko Savo, da bi potem uničil Slověne, ki so sovražni njemu (cesarju) in Obrom. Ko so obrski poslanci to povedali, izprevidel je cesar takoj kakanov namen. Ker se hoče polastiti mesta Sirmija, nareja most, da bi prebivalci ne mogli po reki dobivati potrebnih stvarij ter bi potem morali vsled glada njemu prepustiti mesto.

Cesar se ni zanesel na mir, katerega je bil sklenil z Obri, a tudi ni poskrbel Sirmiju potrebnega živeža. Ker so imele vse njegove čete opraviti v perzijski vojski ter so bivale po Armeniji in Mezopotamiji, ni imel nobene trume več, katero bi poslal nad Obre. Vender se je delal, kakor da bi ne vedel, kaj namerava kakan. Odgovoril je obrskim poslancem, da sam misli napasti Slověne, kateri so požgali mnogo krajev po bizantinski državi. Sedaj tudi ni pravi čas, da bi se jih Obri lotili, ker Turki razsajajo okoli Cherson-a (na Krimskem polotoku), ter bi takoj zvedeli, ako bi Obri šli čez Donavo. Za sedaj naj Bajan počaka ter napad izvrši drugikrat. Cesar tudi dostavi, da kmalu zve, kaj Turki nameravajo, in potem hoče to naznaniti kakanu. [186])

Obrskemu poslancu ni ostalo prikrito, da je bilo vse to izmišljeno, kar je povedal cesar, ki je hotel Obre strašiti s Turki. Kazal se je, da je istih mislij, ter obljubil, da pregovori kakana od njegovega naklepa. Rečeni poslanec je bil jeden izmed tistih, kateri so najbolj nagovarjali in izpodbujali kakana k vojski z Bizantinci. Ko je ta poslanec dobil še mnogo darov,

[186]) Ivan iz Ephesa (VI, c. 30, p. 261) pripoveduje, da ni hotel cesar Tiberij odstopiti Obrom mesta Sirmija, pač pa jih je hotel odpraviti z raznimi izgovori in obljubami. Skrivaj je poslal tudi poslance k Langobardom in drugim narodom, da bi napadli Obre od zadej.

katere je zahteval za svojo osebo, zapustil je Carigrad. Ko je potoval skozi Ilirijo v družbi nekaterih Bizantincev, ubili so ga Slověni, ki so takrat pustošili ondotno zemljo.[137])

Čez nekoliko časa je prišel drug kakanov poslanec v Carigrad ter naznanil, da je most čez Savo že narejen. Bizantinci ne morejo braniti Bajanu, da bi ne oblegal Sirmija. Tudi jim ni mogoče, da bi mestu pomagali ali pa prebivalcem pripeljali živeža. Najbolje je, da cesar ukaže svojim ljudem, da zapusté Sirmij, ter ga potem odstopi Obrom, ker ne kaže, da bi zarad te malenkosti začel vojsko s kakanom.

Cesar je obřskemu poslancu sicer odbil njegovo zahtevo, vender so Obri kmalu potem dobili Sirmij v svojo oblast. Cesar namreč ni imel nobenih pravih čet, da bi jih bil poslal Sirmiju na pomoč.[138])

Nekako v tistem času, ko so Obri oblegali mesto Sirmij, plenili so Slověni po Balkanskem polotoku. Izkoristili so v svoj namen zadrego carigrajskega vladarja, ki je moral poslati vse svoje trume proti Perzom. O tem slověnskem navalu, katerega Menander omenja le mimogredé,[139]) govori natančneje sirski kronist Ivan iz Ephesa v svoji cerkveni zgodovini, kjer nam pripoveduje nekako takole: »V tretjem letu po smrti cesarja Justina († 578) in vladanja zmagovitega Tiberija[140]) se napravi na pot prokleto ljudstvo Slovanov, prehodi vso Helado ter tesalske in traške pokrajine. Osvoji si mnogo mest in trdnjav, pustoši, požiga, ropa in gospodari po deželi ter biva v nji popolnoma svobodno in brez strahu kakor v svoji domačiji. To je trajalo štiri leta in sicer tako dolgo, dokler je imel cesar opraviti s perzijansko vojsko, zoper katero je poslal vse

[137]) Iz tega stavka je razvidno, da so Slověni takrat razsajali po Iliriji. Najbrže je to isti naval, o katerem govori tudi Ivan iz Ephesa v svoji cerkveni zgodovini (VI, c. 25, p. 253).

[138]) Menander Protect., c. 63—65, p. 121—128.

[139]) Isti, c. 64, p. 126.

[140]) Cesar Tiberij, ki je umrl meseca avgusta leta 582., je vladal kot samovladar 3 leta, 10 mesecev in 8 dnij. Nastopil je vlado meseca oktobra leta 578. Tretje leto njegovega vladanja je bilo tedaj leta 580/81.

svoje trume na vzhod. Na ta način so dobili Slovani prosto roko v deželi, bivali ondi ter se razširjevali po nji, dokler jih ni Bog pregnal. Pustošili, požigali in plenili so prav tja do (Dolgega?) zidovja ter si z ropanjem pridobili vse cesarjeve črede — mnogo tisoč — in tudi črede drugih. In glej! Do današnjega dne, kateri je v letu 895.,[141]) bivajo, posedajo in počivajo v rimskih (bizantinskih) pokrajinah brez skrbi in strahu; pleneč, moreč in požigajoč so obogateli ter imajo mnogo zlata, srebra, konjskih čred in orožja; vojskovanju so se priučili celo bolje kakor Rimljani (Bizantinci).[142])

Ta slověnski naval omenja tudi takratni španski kronist Johannes Biclarensis, ki pravi, da so Slověni pustošili v 13. letu kralja Leovigilda po Iliriji in Traciji.[143])

Prej ko ne v tistem času je prišlo v noči med 26. in 27. oktobrom[144]) pred Solun kakih 5000 Slověnov, kateri so hoteli mesto napasti. Pisatelj »Životopisa sv. Demetrija« pripoveduje, da so bili dotični ljudje močni, vajeni boja ter cvet slověnskega naroda. Gotovo ne bi se bili takoj lotili tako velikega mesta, ako ne bi bili že prej večkrat pokazali svoje sile in drznosti tistim, kateri so se ž njimi vojskovali. Ko so solunski prebivalci zagledali sovražnike pred mestom, prijeli so za orožje ter se vrgli na nasprotnike, upajoč pomoči od Boga in sv. Demetrija. Ko so se večino dneva bojevali s Slověni, posrečilo se jim je, da so odbili ta nepričakovani napad ter pregnali neprijatelje.[145]) (Konec pride.)

---

[141]) 895. leto seleukidskega letoštetja je 584. po Kr.

[142]) Ivan iz Ephesa, VI, c. 25, l. c. str. 255.

[143]) »Anno V Tiberii, qui est Leovigildi XIII annus, ... Sclavinorum gens Illyricum et Thracias vastant.« (Mon. Germ. hist., Auctor. antiq. XI, Chronica minora II, ed. Mommsen). — Zahodnogotovski kralj Leovigild je vladal od 568—586. Trinajsto leto njegovega gospostva je bilo 581.

[144]) Miracula s. Demetrii auct. Joh. Thessal. archiep., c. 95 (Acta Sanct., Oct., tom. IV, p. 138): ».... *τῇ τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς εἰκάδι ἕκτῃ ἡμέρᾳ.*«

[145]) Miracula s. Demetrii, c. 98 et 99. (Acta Sanct., l. c. p. 139).

Čegav je Žumberk?

Spisal **A. Koblar.**

(Dalje).

Zgodovina Žumberka je v srednjem veku jako temna. Ne more se z dokazi ugovarjati trditvi, da je v 11. stoletju Žumberk državnopravno spadal pod Hrvatsko, še menj se pa more z gotovimi dokazi spričati, da je res tja spadal. Ob Gorjancih sta se tepla nemški in hrvatski vpliv in mogoče je, da se je meja pomikala sedaj proti severu, sedaj proti jugu. Gotovo je, da so premembe v gospodarjih okraja povzročale bolj dedščine med sorodnimi vladarji, nego krvavi meč. Žumberk se je prišteval Metliškemu okraju in ž njim je najbrže sprva užival usodo preobrazb glede duhovne in svetne jurisdikcije. V te zamotane razmere sipljejo nekoliko luči posamezna zgodovinska dejstva, katera nam navajajo listine, in nekatere precej utrjene hipoteze zgodovinarjev. Ozrimo se najprej na borbo med Zagrebom in Oglejem glede duhovne jurisdikcije na Metliškem.

Vshodno mejo je bil oglejski škofiji začrtal že Karol Veliki, ko je l. 811. končal prepir med Oglejem in Solnogradom s tem, da je določil za mejo med obema škofijama reko Dravo. Drugače je bilo na jugu. Ko je umrl zadnji hrvatski kralj Svinimir (Zvonimir) l. 1089., nastal je zaradi naslednika na Hrvatskem domači razdor. S pomočjo Svinimirove udove, kraljice Jelene, je prišel njen brat, ogerski kralj sv. Ladislav, v deželo in si je prisvojil Hrvatsko ter postavil za kralja svojega sinovca Almo. Da bi mu utrdil kraljevi prestol, utemeljil je l. 1093. v Zagrebu škofijo, katera je segala na Kranjskem baje do Krke, tako da se je Metliški okraj z Žumberkom prišteval novi škofiji. Nedostaje nam sicer sočasnih dokazov za to trditev, poročila imamo še-le iz 14. stoletja, istina pa je, da so v onih stoletjih ogerski kralji in hrvatski bani ustanavljali po Metliškem nove cerkve in s tem tudi utrjevali jurisdikcijo zagrebškemu škofu. Tako je baje zgradil

ogerski kralj Bela III., [1]) ki je vladal od l. 1173. do 1196., cerkev sv. Štefana v Semiču. Hrvatski bani so imeli še v poznejih časih po Metliškem mnogo svojih posestev in tedaj pri cerkvah, ki so se zgradile na njihovem svetu ali z njihovo podporo, patronske pravice, kapitelj zagrebški pa cerkveno desetino. Listina nam pa tudi pove, da je »slavonski« ban Štefan daroval 13. jan. l. 1295. svoja posestva pod mehovskim gradom in v drugih krajih na oni strani reke Krke, ležeča v vojvodstvu koroškega vojvode Mainharda,[2]) samostanu v Kostanjevici. In listina z dne 22. septembra l. 1321.[3]) nam poroča, da so grofje Ivan Jurij, Dionizij in Pavel, sinovi sv. Štefana bana, podarili cerkev sv. Jurija pri Žumberku (apud Siherberg) z dedno in patronsko pravico samostanu v Kostanjevici. Desetino si je prisvajal po Metliškem zagrebški kapitelj še v sredi 14. stoletja in znan je ostri spor, ki je nastal zaradi nje med kapiteljnom, oziroma njegovim zastopnikom, goriškim naddijakonom Ivanom, in črnomeljskimi križevniki. Vender pa ni dvoma, da je bil l. 1349., ko se je vršila ta borba, že tako oslabel vpliv zagrebške duhovske jurisdikcije, da metliški župniki, in med njimi tudi žumberški župnik Ditrih, niso hoteli slušati iz Zagreba jim došlemu povelju in po cerkvah slovesno izobčiti črnomeljskih križevnikov. Popolnoma je tedaj podlegel zagrebški kapitelj in tudi svetna oblast mu ni mogla rešiti niti metliških desetin, za katere se je poganjal, ker so okraj vladali deželni knezi, podložni nemškemu cesarju.

Še bolj natanko nam stvar pojasnjuje listina z dne 12. oktobra 1228. leta. Pripoveduje nam, da so bili prebivalci po Metliškem tačas še nekako poganski in da jih je na prošnjo svoje svakinje Zofije, mejne grofinje istrske, pokristijanil oglejski patrijarh Bertold, ki je ukazal posvetiti župno cerkev v Čr-

---

[1]) Tkalčić: Monumenta hist. episc. Zagrab, II, 93.

[2]) »In ducatu incliti viri domini Mainhardi ducis Karinthie.« Izv. perg. listina v dež. arh. v Rudolfinu v Ljubljani.

[3]) Izvirna perg. listina leži v kranjskem deželnem arhivu v Ljubljani.

nomlju in podružiti ji štiri cerkve na Metliškem (in regione, que Metlica dicitur), katere je Zofija obdarila z bogatimi posestvi. Naklonila je bila Zofija tudi desetino one dežele oglejski cerkvi in zato je v zapisniku patrijarške desetine iz l. 1323. med farami Slovenske krajine (Dolenjskega) naveden tudi Žumberk. Iz listine iz l. 1337. se spozna, da so bile črnomeljske podružnice cerkve: pri treh farah v Metliki, v Podzemlju, v Semiču in na Vinici. [4]) Koroški vojvoda Ulrik je dne 4. septembra l. 1268. te cerkve z vsemi posestvi na prošnjo svojega kapelana kranjskega vicedoma, bivšega črnomeljskega župnika, Ivana podaril nemškim križevnikom v Ljubljani. Med pričami je v tem podarilnem pismu imenovan tudi žumberški grajščak Engelbert (de Sicherberch), ki je bil brez dvoma vazal koroškega vojvode.

Vprašanje je sedaj: Kako sta prišla mejna grofinja Zofija in koroški vojvoda do posestev na Metliškem? Treba, da se ozremo nazaj na razvoj deželskega gospostva na metliškem svetu.

Ko je bil Karol Veliki premagal Slovence v letih 791.—796., je ustanovil veliko mejno grofijo frijulsko. Slovenski del mejne grofije je vladal Erih, ki si je podvrgel l. 803. tudi Hrvate v Liburniji in Dalmaciji. Knez Ljudevit je sicer oprostil Slovence nemškega jarma l. 819. in ustanovil slovensko neodvisno državo, a že l. 822. je moral zbežati pred frijulsko vojsko na Srbsko. Slovenci so zopet prišli pod frankovsko oblast. L. 828. so bile slovenske dežele ločene od Frijulskega in vtelešene vojvodini bavarski ter takó nemški državi. Istrski in goriški Slovenci so sprva prišli pod Italijo, l. 952. pa tudi pod nemško državo.

Razdelila se je slovenska dežela na več grofij in grofije na več grajščinskih gospostev, katerim so postali gospodarji večinoma Nemci. Na Koroškem se je ustanovilo l. 1012. vojvodstvo, na Kranjskem pa l. 1040. mejna grofija. Vladal je

[4]) Pettenegg, Die Urkunden des Deutsch-Ordens-Archives in Wien.

na Kranjskem l. 1058. mejni grof Ulrik, sin Popona iz Weimar-Orlamünde in Acike, hčere istrskega grofa Veselina. Po soprogi je dobil Ulrik tudi mejno grofijo Istro. L. 1063. se je pa Ulrik oženil z Zofijo, hčerjo ogerskega kralja Bele I., sestro poznejšega kralja Ladislava. Drugo Ladislavovo sestro, lepo Jeleno, je pa vzel v zakon zadnji hrvatski kralj Svinimir. Te rodbinske vezi med sosednimi vladarji so imele važne posledice.

Ker na Kranjskem še ni bilo utrjeno deželno gospostvo in ker se je cesar dolgo časa bojeval s papežem zaradi investiture ter se tako malo brigal za državne, oziroma deželne meje na jugu, dalje zaradi svaštva z Ulrikom, deželnim knezom Kranjske, je lahko mogoče, da so raztegnili svojo oblast čez Gorjance proti Krki hrvatski, oziroma ogerski kralji. Ne oporekamo tedaj naravnost Lopašiću, ki trdi v knjigi »Žumberak«[5]), da se je Metliško z Žumberkom l. 1093., ko je kralj Ladislav ustanavljal zagrebško škofijo, gori do Krke prištevalo hrvatski državi. Verjetno bi tudi bilo, da se je že nekako ob istem času ustanovila Metliška grofija, ki se je pozneje, ločivši se od Hrvatske, imenovala »marchia Hungarica«. V istini vidimo v naslednjih stoletjih Metliško grofijo, da se sicer prišteva Kranjski, da je pa v mnogih ozirih precej samostojna.[6]) Mogoče je pa tudi, da je Ladislav Metliško prištel zagrebški škofiji le zaradi tega, ker so si bili hrvatski kralji okoli Metlike pridobili mnogo lastnih posestev in desetin, ne da bi bili imeli deželno oblastvo. Ona posestva je od Ladislava dobila baje njegova sestra Zofija, ki se je omožila z Ulrikom.

Oglejski patrijarhi, ki so dne 11. junija l. 1077. in potem zopet dne 12. maja l. 1093. od cesarja dobili Dolenjsko (marchiam Carniole), se niso dosti brigali za svetno oblast in so jo polagoma izgubili. Iz zgoraj navedene listine iz l. 1228. se

---

[5]) »Žumberak«, str. 12.

[6]) Pozornosti vredno je to, da se v listinah imenuje Metliško ležeče ob Krajini, n. pr. l. 1348. »die Grafschaft Metlik an der Windischen Mark«, St Jörgen bei Sicherberg an der March. (Lichn. Gesch. Habsb. VII.), ne pa na Krajini.

spozna, da so patrijarhi po Metliškem imeli duhovno jurisdikcijo, svet je pa imela v lasti že mejna grofinja Zofija Višnjegorska.

Za patrijarhi so l. 1180. mejno grofijo Slovensko krajino (Dolenjsko) dobili Andechs-Meranci, ki so priženili kot lastno dobro tudi grofijo Metliško. Kako se je to zgodilo? Odločevale same ženitve.

Zgoraj omenjeni grof Ulrik je imel z Žofijo dva sina: Popona I. in Ulrika ter dve hčeri Vilburgo in Rihardo. Vilburga se je omožila z grofom Konradom Scheiern-Dachauskim, čigar sin Konrad je postal l. 1153. vojvoda dalmatinski in hrvatski (meranski). Popon I. je vzel za ženo Rihardo, sestro koroškega vojvode Engelberta II. Njegova hči Zofija se je omožila z Bertoldom II. iz Andechsa in tega hči Matilda z goriškim grofom Engelbertom II. Neža in Andechsa, ločivši se od Babenberžana Friderika, je vzela l. 1248. Ulrika III., sina koroškega vojvode Bernharda II. Prinesla je za doto jeden del metliških posestev Sponheimcem, [7]) drugi del jim je pa došel l. 1256. Ker je meranskega vojvode Bertolda IV. sin, Henrik IV., imel za ženo Zofijo, grofico Višnjegorsko, o kateri smo slišali, da je bila (po smrti moževi, ki je umrl 18. julija l. 1228. in bil pokopan v Stičini) posestnica na Metliškem (umrla je v samostanu l. 1256.), je umevno, da je tudi to dedščino dobil vojvoda Ulrik. Zemljišča in desetine okoli Žumberka: v Kravjaku, Cerniku, Cerovici, Sušici itd., je bil že dne 8. maja 1249. leta koroški vojvoda Bernhard daroval kostanjeviškemu samostanu. [8])

Goriškemu grofu Meinhardu III. je bila Matilda iz Andechsa stara mati. Sicer so Goričani podedovali nekaj posestev na Metliškem že l. 1248., ko je z meranskim vojvodo Otonom izmrl rod Andehsanov v moškem kolenu, a pozneje so jih pomnožili, ko so kot odškodnino za posojenih 20.000 mark okoli

---

[7]) Dr. Mell, Entwicklung Krains, 86.

[8]) Schumi, Urk. B. II, 125.

l. 1280. od cesarja dobili vojvodstvo Koroško s Kranjskim in Slovensko krajino. Lopašić pripomni v knjigi »Žumberak« (str. 16.): »Od to doba ostali su stalno spojeni krajevi Metlike i Žumberka sa Kranjskom i Slovenskom markom, a njemački knezove povjeriše obranu medja prama Hrvatskoj njemačkim križarom«. Tako so vsled ženitev podedovali Metliško po vrsti Andechs-Meranci, Sponheimci in goriški grofje.

Grad Žumberk se je v srednjem veku po nemški imenoval Sicherberg ali Sichelberg. Po gradu so se imenovali tudi plemiči, lastniki tega gradú. Za grad Žumberk ne pove nobena listina določno, da bi bil kdaj spadal pod hrvatsko, oziroma ogersko državo, več dokazov pa imamo, da se je že nekdaj prišteval nemški državi in da so ga dajali v fevd deželni knezi Kranjske. V listini iz l. 1265.[9]) in potem v listini z dne 16. jan. l. 1268. se med pričami koroškega vojvode Ulrika III. Sponheimca navaja Žumberčan Engelbert (Engelbertus de Sicherburch)[10]). Vojvoda Ulrik se pa že l. 1261. imenuje »dominus Carniole et Marchie«.[11])

Istotako, kakor koroški vojvode, so pozneje dajali žumberški grad v fevd tudi goriški grofje, ki so bili do l. 1374. gospodarji Metliške grofije. Važna je listina iz l. 1285., s katero Žumberčan Nikolaj (de Sichirberk)[12]) in njegov gradnik Gerloh priznavata pokorščino svojemu novemu gospodarju (»domino nostro«) goriškemu grofu Meinhardu, ki je dobil do gradu Žumberka iste pravice, katere je prej od starih časov imel vojvoda koroški.[13]) Za grofom Meinhardom III. je bil posestva na Metliškem dobil Meinhard IV., ki jih je l. 1272. odstopil bratu Albertu II. in ta jih je zapustil, ko je umrl l. 1304., sinu Albertu III. Že nastopno

---

[9]) De Rubeis, Mon. Eccl. Aquil. str. 726.

[10]) Schumi, Archiv I. 27.

[11]) Schumi, Urk. B. II, 205.

[12]) Ta Nikolaj (Nyclau de Sicherberch) se omenja še kot priča v listini z dne 1. avg. 1302. (Schumi, U. B. II, 621.)

[13]) Izvirna listina leži v c. kr. dvornem arhivu na Dunaju.

leto, dne 30. aprila l. 1305., vidimo grofa Alberta v Metliki (zu Neumarkt in der Möttling) potrjujočega Metličanom iste pravice, kakor jih imajo Kostanjevčani. [14])

Čudno je le to, da koroški vojvoda Filip, brat Ulrikov, menda ni vedel, kam spada Zumberk, ko je v svoji oporoki dne 19. julija 1279., naštevajoč svoja posestva na Kranjskem, pristavil besede: »Item Schicherberch et Gretschin, utrum hoc ad imperium pertineat an non, nescimus.« [15]) Znabiti pa ta dvom Filipov zadeva le grad Grečin, o katerem tudi mi ne vemo, kje je stal. V neki listini iz l. 1331. je sicer Schumi čital, da Kostanjevica leži »in partibus Hungariae« in odtod sklepal, da je okraj spadal tačas pod Ogersko. A dotično mesto v listini se pravilno čita »in metis Hungariae«, t. j. ob ogerski meji ali v delu Slovenske krajine, ki meji na Ogersko.

Koroški vojvoda Henrik je umrl brez otrok l. 1335. Avstrijski vojvode habsburški so podedevali Kranjsko, a izvzeto je bilo Metliško, spadajoče pod grofijo Goriško, kakor kaže pismo, s katerim je vojvoda Rudolf IV. v februvarju l. 1360. kranjskim stanovom potrdil njih pravice. Metliškega so se lastili, menda še izza časa češkega kralja Otakarja, ki je imel v oblasti Kranjsko, vojvode avstrijski in ne more se z gotovostjo določiti, če je bil tačas na Metliškem deželni knez grof goriški ali pa vojvoda avstrijski. Grad Žumberk je imel avstrijski vojvoda Rudolf, ker ga 26. jun. l. 1360. Zumberčani (»die Herren von Sicherberch«) imenujejo svojega milostnega gospoda (»vnsern genedigen hern«). Drugačno poročilo imamo pa o Metliškem sploh. Dne 16. jan. l. 1365. je sicer obljubil vojvoda Rudolf na prošnjo svojega strica goriškega grofa Alberta IV., da bode Metličanom, ako ga bodo prosili, potrdil njihove svoboščine [16]), a že isto leto, dne 29. aprila, je goriški grof Albert IV., bivajoč »zem Neummarcht in der Metlik«, vitezom

[14]) Schumi, Archiv II, 208.

[15]) Dr. Klun, Archiv II. in III. zv., str. 235.

[16]) Lichnovsky, Gesch. des Hauses Habsburg IV, str. 631.

in hlapcem na Metliškem potrdil svoboščine z izrecno določbo, da naj nihče nikjer drugod, kakor v grofiji na Slovenski krajini, ne išče svoje pravice in da naj ne hodi pred sodnijo drugam, kakor pred glavarja metliškega (»er soll recht suchen in der Graffschafft auf der Marich oder in der Metlik vor vnserm hauptman da sollen sie zem rechten sten vnd verantburten vnd nicht anderswo«). S tem je grof Albert metliške plemiče izvzel, da niso spadali pod deželno plemiško sodišče v Ljubljani. [17]) Sploh se je grof Albert veliko mudil v Metliki. L. 1365., dne 19. aprila, je ondi potrdil svoboščine za goriško grofijo.

L. 1353. je bil goriški grof Albert IV. napravil z avstrijskim vojvodo Rudolfom dedno pogodbo, da prepusti za slučaj smrti svoja posestva, in tudi Metliško grofijo, vojvodam avstrijskim. Umrl je Albert l. 1374. in Avstrijci so podedovali Metliško, Pivko in Istro in so te dežele (ter postojinski okraj) združili s Kranjsko. [18]) Precej isto leto, 26. marca 1374., je avstrijski vojvoda Albert III. potrdil v Ljubljani metliški grofiji, ki mu je pripadla po smrti goriškega grofa Alberta, vse stare pravice, z jedino izjemo, da naj Metličane sodi ali deželni glavar kranjski, ali pa glavar metliški. Metliških glavarjev je več znanih. L. 1456. je dobil Jurij Hohenwart metliški grad in glavarstvo v Metliki kot zastavo za 2500 gld. od cesarja Friderika IV. Med Kranjci, ki so l. 1462. šli reševat cesarja pred obsedeni Dunaj, sta bila tudi viteza Nikolaj Sicherberger in metliški glavar Andrej Hohenwart. Do l. 1556. je Metliško imelo svojega glavarja in svoje deželno plemiško sodišče (Landschranne), potem je pa nehala ta samostojnost in v deželnih ročinih kranjskih se Metliško več posebej ne omenja. [19])

Zanimivo je, da sta dne 22. aprila l. 1403. Ivan Schönberger in Tomaž Sichelberger prosila razsodbe, kateri se

[17]) Izv. perg. listina v kranjskem deželnem arhivu v Rudolfinu v Ljubljani.

[18]) Czoernig, Das Land Görz und Gradisca, str. 550.

[19]) Prim. Wlad. Levec, Die krain. Landhandfesten, str. 38.

obetata ukloniti, »visokorodnega kneza, svojega milostnega ljubega gospoda vojvodo Leopolda, vojvodo avstrijskega, in njegove svetovalce«.[20])

L. 1478. je cesar Friderik poveril grad Žumberk za letnih 12 funtov dunajskih novcev, ko je odstopil upravitelj Semić, Jerneju Mindorferju.[21]) L. 1487. so bili Sicherbergi še lastniki žumberškega gradu. Imenujeta se »Herr Niclas Sicherberger, des denn diezeytt Sicherberg gewesen ist,« in njegov oskrbnik Jernej Mindorffer v listini z dne 30. maja l. 1487., ko je Andrej Hohenwarter, glavar v Zgornjem Celju, poravnal na cesarjevo povelje prepir zaradi nekih gozdov in neke meje med posestvom pleterškega samostana in žumberškega gradú.[22]) Stari žumberški grad so najbrže porušili Turki in sezidal se je na drugem mestu nov grad. Znanih je več turških napadov na Metliško, tako: l. 1408.; l. 1431. so Turki navalili na Metliško in popalili več gradov in cerkva; l. 1469. je 10.000 Turkov pridrlo iz Bosne mimo Žumberka in so se utaborili pred Metliko, 14 dnij so pokončevali okolico, Metličani so pa našli zavetja v trdnem gradu glavarja Andreja Hohenwarta. Sicer so pa Turki obiskali Žumberk tudi v letih 1472. in 1491. Mogoče je, da so pri teh napadih razdrli stari Žumberk.

Ko je koncem 15. stoletja izmrl rod Žumberčanov (von Sichelberg), je bilo grajščinstvo zastavščinsko dobro deželnega kneza. Dne 4. novembra l. 1501. je kralj Maksimilijan I. kranjski grad Žumberk (»Schloss Sichelberg, so in irer kuniglichen Maiestat Fürstenthumb Crayn gelegen ist«) dal v oskrbovanje Krištofu Gornjegrajcu (Obernburger).[23]) Na isti način je l. 1505. Žumberk dobil Nikolaj Semenič, ki obeta v listini z dne 22. marca l. 1505. kralju Maksimilijanu, da bode grad dobro oskrboval in kralju ali pa njegovemu glavarju v nižjeavstrijskih

[20]) Izvirnik v c. kr. dvornem arhivu.
[21]) Lopašić, Žumberak str. 24.
[22]) Deželni arhiv v muzeju ljubljanskem.
[23]) Izv. perg. listina v c. kr. dvornem arhivu na Dunaju.

deželah poročal, ako pridejo kake težave.[24]) Od Semeničevih dedičev je Žumberk za 490 gld. najemščine rešil Ivan Kobašić in nadvojvoda Ferdinand mu je potrdil 24. nov. l. 1526. posestvo gradu »Sichelberg in vnserm Fürstenthumb Chrain«.[25]) L. 1533. je imela Žumberk udova Kobašić in ga je potem 20. februvarja l. 1534. odstopila za grad Gorenji Mokronog vrhovnemu vojnemu poveljniku na Kranjskem, Koroškem in Štajarskem, Ivanu Püchlerju, da je na cesarjevo povelje naselil na žumberškem svetu Uskoke.

(Konec prihodnjič).

Mali zapiski.

Stiški menihi. Marljivi stiški menih Pavel Pucel, ki je ostavil v rokopisu dragoceno zgodovino stiškega samostana, je v posebno knjižico prepisal tudi iz mrliške knjige imena stiških menihov in dobrotnikov. Knjižici je dal naslov »Nicrologia seu liber mortuorum«[1]). Sicer obsega ta mrliški zapisnik do 1600. le samostanska imena menihov, a pri imenih v 17. in 18. stoletju je pisatelj dostavil tudi njih priimke, rojstni kraj in dan smrti, zato ima zapisnik nekoliko zgodovinske vrednosti. Imen, ki se ponavljajo v istem stoletju, pisatelj ni zabeležil po večkrat. Po Pucelnovi smrti so vpisovanje umrlih menihov drugi nadaljevali. Pisana je knjižica v latinskem jeziku. Imena menihov-očetov so nastopna:

Od 1135 do 1200. Albero, Albert, Alcim, Aldeprand, Almerih, Andrej, Artuzij, Bernold, Bertold, Cezar, Konrad, Kristan, Kristijan, Kuno, Degenhard, Ditmar, Ditrih, Erhard, Friderik, Jurij, Gregor, Hardegin, Hartvik, Henrik, Herman, Jakob, Ivan, Leonard, Lanfrid, Majnhard, Mantvin, Martin, Matija, Matej, Mihael, Nikolaj, Onufrij, Ortolf, Opreh, Osvald, Pankrac, Pertold, Pernold, Pavel, Peter, Rudolf, Simon, Teodor, Tomaž, Urh, Urh, Verher, Viher, Volbank, Volfold.

Od 1200 do 1300. Ahac, Adam, Albero, Albert, Adalbert, Andrej, Il, Baltazar, Benedikt, Bernard, Klemen, Konrad, Kristan, Kristijan, Degenard, Ditrih, David, Erazem, Frodbert, Jurij, Gavfrid, Gregor, Hilger, Hartvik, Hervart, Henrih, Herman, Jakob, Ivan, Lambert, Leonard, Ludovik, Marko, Martin, Matija, Matej, Majnhard, Mihael, Nikolaj, Ortolf, Peter, Pavel, Pertold, Primož, Rudolf, Rupert, Tomaž, Urh, Urh, Vit, Valman, Valter, Volbank, Volfing, Volfold.

[24]) [25]) Izvirnika tudi ondi.

[1]) Ta knjižica se hrani v kranjskem deželnem arhivu v Rudolfinu.

Od 1300 do 1400. Ahac, Arnold, Adam, Andrej, Jernej, Blaž, Gašpar, Kristan, Kristijan, Konrad, Danijel, Dominik, Erazem, Friderik, Gabrijel, Gotfrid, Jurij, Gregor, Gvido, Henrik, Herman, Hugo, Humbert, Hipolit, Jakob, Ivan, Joahim, Josip, Ignac, Lavrenc, Rafael, Leonard, Ludovik, Leon, Martin, Matija, Matej, Mihael, Malahija, Nikolaj, Nivard, Odilo, Ortolf, Onufrij, Oton, Pertold, Peter, Pavel, Filip, Robert, Simon, Simpert, Tecelin, Tomaž, Urh, Urh, Venceslaj, Volfing.

Od 1400 do 1500. Ahac, Andrej, Aleš, Albert, Ambrož, Avguštin, Anton Benedikt, Bernard, Bonifac, Beno, Baltazar, Konrad, Kristijan, Klemen, Kazimir, Dominik, Erazem, Frančišek, Friderik, Gabrijel, Jurij, Gerard, Gereon, Gregor, Gavfrid, Gvidon, Henrik, Herman, Hugolin, Humbert, Jakob, Ivan, Josip, Ignac, Ivo, Lovrenc, Leonard, Lukež, Malahija, Martin, Matija, Matej, Mihael, Nikolaj, Osvald, Pankrac, Peter, Pavel, Rudolf, Stanislaj, Sebastijan, Tadej, Urh, Vit, Vrban, Volbank.

Od 1500 do 1600. Albert, Andrej, Ambrož, Anton, Avguštin, Ahac, Benedikt, Bernard, Blaž Pepel iz Višnjegore, Konrad, Celestin, Klemen, Dionizij, Danijel, Engelbert, Erazem, Emerik, Frančišek, Friderik, Ferdinand, Jurij, Gregor, Gotfrid, Henrik, Herman, Ildefonz, Ivan Karner, umrl 21. nov. 1511, Jakob, Ivan Kumljanec (Kumlancz) 1510, Josip Lipoglav 11. nov. 1525, Ivan Steirer 1541, Ivan Diringer 1556, Ivan Celjan (Cillier) 1582, Lovrenc, Leonard, Lukež, Martin, Mavricij, Matija, Matej, Marko, Mihael, prijor Nikolaj 18. jul. 1526, Oton, Peter, Pavel, Pankrac, Primož, Robert, Sebastijan, Sigfrid, Sigismund, Štefan, Tomaž Siebenburger 27. sept. 1552, Urh, Valentin, Vrban, Volbank.

Od 1600 do 1700. Jurij Vrbanič (Vrbanitius), opat kostanjeviški, 23. dec. 1619; Valentin Milpacher, Ljubljančan, 20. jan. 1621; Mihael Strobl, Ljubljančan, 19. sept. 1633; Luka Jakul, Krčan, 3. apr. 1634; Lovrenc Jurman, Novomeščan, 1. dec. 1634; Nikolaj Oberstar, Žužemberčan, 3. maja 1637; Jurij Sever, Ljubljančan, 4. marc. 1638; Edmund Šerbol, Ljubljančan, 3. nov. 1638; Jurij Zividator, Ljubljančan, 26. dec. 1638; Ivan Vrbanič (Vrbanitius), Goričan, 12. jul. 1639; Viljem Tavčar, Žužemberčan, 13. marc. 1642; Matija Tkalec (Textor), Ljubljančan, 18. apr. 1646; Edmund Sever, Ljubljančan, 28. maja 1646; Jurij Mandl, Ljubljančan, 15. dec. 1647; Ludovik Bizijak (Wissiack), Ljubljančan, 8. okt. 1648; Filip Zell, Novomeščan, 6. mar. 1650; Mihael Ostanek, Ljubljančan, 5. jul. 1650; Benedikt Miškovič (Miskovich), Novomeščan, 30. sept. 1651; Jakob Scriba (Pisar), Kranjčan, 12. sept. 1653; Andrej Blisk (Fulmen), Ljubljančan, 49 let bil duhoven, 17. jan. 1656; Adam Buč (Wucz), Celovčan, 11. marc. 1656; Volbank Caraduzzi, Ljubljančan, 11. okt. 1657; Dominik Latomus, Ljubljančan, 6. apr. 1658; Matija Tominec, Ljubljančan, 7. dec. 1659; Ivan Kočar (Gotscher), Žužemberčan, 30. dec. 1661; Lovrenc

Rokner, Ljubljančan, 20. jul. 1662; Pavel Jodlovski s Poljskega, 25. jan. 1663; Edmund Lederer, Ljubljančan, 21. jul. 1663; Bernard Erjavec (Erjauicz), Radgonec, 20. okt. 1663; Bernard Pregl iz Šlezije, 24. febr. 1665; Anton Krt (Khert), Ljubljančan, 10. maja 1667; Martin Brezar (Wresar), Novomeščan, 23. nov. 1667; Andrej Knop, vetrinjski menih, 29. marc. 1668; Gregor Lokar, Višnjan, 6. febr. 1670; Frančišek Reivischer, Ljubljančan, 8. febr. 1671; Robert Koželj, Bitenec, 3. apr. 1671; Peter Turosin, Goričan, 13. jun. 1671; Karol Agnellus (Janček), Bitenec (Vitensis), 27. sept. 1673; Mihael Goste, Ljubljančan, 9. jun. 1674; Nivard Skerpin, Ljubljančan, 8. okt. 1674; Andrej Čandik (Zhandik), Novomeščan, 10. sept. 1675; Bernard Upar, Ločan, 21. febr. 1676; Nikolaj Kralj, Ljubljančan, 30. jan. 1677; Robert Plavec, Ljubljančan, 1. okt. 1678; Benedikt Hörner, Gornjegrajec, 15. nov. 1678; Štefan Kvartič (Quartizh), Ljubljančan, 22. nov. 1678; Marjan Kočar (Gotscher), Ljubljančan, 30. jul. 1683; Josip Resar, Kamničan, 28. jul. 1684; Filip Gajonzell, Ljubljančan, 1. avg. 1684; Viljem Zimmermann, Ribničan, 25. febr. 1685; Volbank Scharff, Ločan, 27. jul. 1686; Pavel Siebeneck, Ljubljančan, 30. okt. 1686; Martin Krumpl, Višnjan, 21. jul. 1687; Bernard pl. Auersperg, Turjačan (Terjakensis), 8. jan. 1688; Jurij Schreiber, Ljubljančan, 16. sept. 1689; Vincenc Kunstl, Gornjegrajec, 23. jun. 1690; Edmund Wagner, Ljubljančan, 24. jun. 1692; Mihael Drolek, Kamničan, 27. sept. 1692; Volbank Pekel, Ljubljančan, 24. avg. 1694; Ivan Inglič, Ljubljančan, 17. jun. 1696; Ivan Schorner, Stičan, 21. nov. 1698; Rudolf Ženovit (Schenouitos), Ljubljančan, 13. marc. 1699.

Od 1700 do 1795. Lovrenc Ajdovec, Kamničan, 1. jan. 1700; Jakob Kern, Novomeščan, 11. apr. 1701; Danijel Jordan, Novomeščan, 26. apr. 1701; Engelbert Purkhard, Novomeščan, 28. avg. 1701; Sigismund Forrest, Ljubljančan, 25. jan. 1702; Filip Schweiger, Ljubljančan, 31. dec. 1702; Andrej Mandl, Ljubljančan, 14. mar. 1703; Ludovik Otto, Ljubljančan, 1. sept. 1704; Alan Tosch, Ljubljančan, 20. febr. 1705; Ivan Florijančič, Višnjan, 2. okt. 1705; Dominik Brogiolli, Ljubljančan, 21. apr. 1706; Edmund Lanthieri, Goričan, 2. nov. 1709; Karol Reichel iz Linza, 6. febr. 1709; Frančišek Plehan, Ljubljančan, 28. okt. 1710; Matija Perner, Ljubljančan, 20. febr. 1711; Maksimilijan Gallenfels, Blejec, 19. jan. 1712; Štefan Stessel, Ljubljančan, 22. jan. 1713; Bernard Kimovec, Ljubljančan, 15. dec. 1714; Viljem Enders, Ljubljančan, 15. mar. 1715; Ferdinand Perizhoff, Ljubljančan, 11. apr. 1715; Robert Herndler, Ljubljančan, 28. apr. 1715; Volbank Prekenfelder, Novomeščan, 10. maja 1715; Ivan Rokner, Novomeščan, 20. maja 1715; Bernardin Keysell, Črnopotočan, 9. avg. 1715; Gotfrid Kušlan, Ljubljančan, 2. okt. 1715;

br. Robert Wolf iz Augsburga, 17. jul. 1718; Anton Marjstoni, Kraševec, 13. sept. 1718; Marijan Čadež (Cshadess), Novomeščan, 18. nov. 1718; Friderik Ošaben, Ložan, 25. jun. 1719; Nivard Barbo, Čušperžan (Zobelspergensis), 19. febr. 1721; Pavel Pucel (Puczel), Novomeščan, (zgodovinar stiški), 20. avg. 1721; Peter Vehovec, Ljubljančan, 25. okt. 1721; Bruno Kamler, benediktinec iz Šlezije, umrl v Stičini 30. okt. 1721; Bernard Lembscher, Celjan, 12. jan. 1722; Rudolf Strakan, Novomeščan, 9. sept. 1722; Benedikt Zollner, Novomeščan, 18. jun. 1723; br. Anton Tauffrer (subdijakon), 25. sept. 1723; Sigismund Rauber, s Kravjeka (Weinekensis), 22. jan. 1725; Placid Peternel (svetni župnik), 17. jan. 1728; Josip Winterhoffen, Rajhenburžan, 1. maj. 1728; Ivan Talmajner, Ljubljančan, 4. jun. 1728; br. Ivan Nepomuk Fabijanič, 16. jun. 1728; Gerard Strassburger, Kamničan, 30. dec. 1730; Bernard Kapus, 18. dec. 1732; Martin Gušič (Gussich), Novomeščan, 12. jun. 1733; Leopold Graffenweger, Ljubljančan, 6. febr. 1734; Aleksander Engelshaus, Ižanec, 9. mar. 1734; Avguštin Wihenstein, Ljubljančan, 28. maja 1734; Štefan Mrhar, Stičan, 1. avg. 1736; Alan Sušec (Suzhicz), Ljubljančan, 1. mar. 1738; Kandid Pammer, 11. maj. 1738; Rudolf Possarelli, 11. jul. 1746; Edmund Polec, Ljubljančan, 16. apr. 1741; Placid Kastner, 31. jul. 1747; Kajetan Mandl, 1. mar. 1750; Ksaver Učan, 7. apr. 1750; Danijel Krekler, Dunajčan, 3. dec. 1750; Evgen Werneck, 30. jan. 1751; br. Ivan Nep. Payer iz Würzburga (dijakon), 17. okt. 1754; Benedikt Omrza (Omersa), 6. maj. 1756; Robert Mugerle, Ljubljančan, 30. okt. 1756; Sigismund Kokal, 15. nov. 1756; Aleksander Kastner, 23. avg. 1757; Ludovik Gandin iz Šmarije na Kr., 31. avg. 1757; Štefan Janeček, 4. sept. 1757; Avguštin Widerkern, 26. avg. 1758; Nivard Rerenberg, 6. nov. 1758; Ivan Krstn. Hvala, 10. jul. 1759; Gotfrid Wremfeldt, Vačan, 9. apr. 1763; Maksimilijan Kalin, 28. febr. 1764; Viljem Kovačič, Krčan (Gurgfeldensis), 12. maja 1764; Andrej Purger, Ljubljančan, 17. maja 1764; Viljem Markovič, 3. jun. 1764; Filip Jeršinovič, Ljubljančan, 30. dec. 1764; Engelbert Perizhof, Ljubljančan, 1. sept. 1765; Gerard Isepp, 6. maj. 1766; Karol Pilpach, Gornjegrajec, 9. maja 1768; Abund Hallerstein, Mengšan, 20. avg. 1768; Jurij Notar (novinec), 24. avg. 1768; Leopold Vogl, Dunajčan, 16. jul. 1772; Benedikt Lavrič (Laurich), Čeh, 8. maj. 1773; Ignac Fabijan, Ljubljančan, umrl na Dunaju l. 1790; Nepomuk pl. Breckerfeld, Starograjec (Altenburgensis), 1. avg. 1792; Ferdinand pl. Pilpach, umrl v marcu 1795; Sigismund grof Ursini Blagaj; Konrad Feichtinger; Anton Gallenfels, župnik šmarijski; Kajetan Leopold bar. Gallenfels; Bernard Garzarolli, Kraševec; J. Grošel; Robert Kuralt; Volbank grof Lichtenberg; Andrej Novak, Ljub-

ljančan; Marjan Rasp, Smrečan (Smrecensis); Alberik Radič, Ljubljančan, župnik na Krki; Ivan pl. Radio (Radio de Radiis); Štefan Rožanec; Bernhard Schluderbach; Lovrenc Schluderbach; Jakob Učan; Alojzij Wartha; Edmund Weber; Friderik Wilhelm; Karol Wolf; Damijan Zajec; Konrad Zajec; Karol Rudolf bar. Zierheim; Viljem Zumper. *K.*

Poplav Ljubljanskega barja l. 1515. Ljubljanica je delala že od nekdaj nadlego na Barju ali, kakor so nekdaj rekli, na Mahu, ker ima od Vrhnike do Ljubljane še danes le 40 *cm* padca. V starih časih, ko so bili mlini na Ljubljanici in še ni bilo Gruberjevega kanala, je bilo še hujše. L. 1515. je prosil kranjski deželni odbor cesarja, naj se ozira na prošnjo bistrskega prijorja Mihaela, ki toži, da se je zvišal pri mlinu v Ljubljani jez in da so zabili pri cerkvi sv. Volbanka v Ljubljani v vodo velike kole, kar provzroča v Bistri vedni poplav. Voda je silila v samostan, razpokan in grozno razdejan od potresa, in delala celice nezdrave. Prej so imeli menihi pred samostanom vrt, polje in travnike, sedaj nimajo niti vrtiča za salato. — Ob Valvasorjevem času je bila na Bregu v Ljubljanici še lesena pregraja. (Muz. arh.) *K.*

Star slovenski nagrobni napis. V Dolničarjevi zbirki nagrobnih napisov se nahaja tudi kratek slovenski stavek iz l. 1546. Napis je Dolničar bral v Višnji Gori. Glasi se:

Bug obari Na pasti.
Gott unser Hoffnung.

Wilhelmus Praunsperger, in Weixlpach, Roman: Ungariae ac Bohemiae regis consiliarius, et Eo tempore vicedomus Carnioliae, hoc monumentum
Piis parentibus, sibi et suis posteris fieri fecit.
Die VIII. mensis Decembris anno Dni MDXLVI.

»Na pasti« naj se bere »napasti« (Widerwärtigkeit). *V. S.*

Slovstvo. *Geschichtliche Uebersicht des österreichischen Geld- und Münzwesens,* v A. v. Globočnik. Wien 1897. Z izredno skrbnostjo so zbrani v tej knjigi, obsegajoči 97 stranij berila in 8 tabel s podobami novcev, zgodovinski podatki o veljavi novcev, ki so krožili po Avstriji v raznih stoletjih. Knjigo toplo priporočamo vsem zgodovinarjem. Založil jo je pisatelj in na prodaj je v Manz-ovi knjigotržnici na Dunaju.

»*Oesterreichs statistisch-historische Entwickelung*«. Na velikem listu je pregledno sestavljen razvoj Avstrije v zgodovinskem, kulturnem in političnem oziru. To lepo tabelo je izdelal Slovenec G. Na prodaj jo imata Stockinger in Moršak na Dunaju.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik VIII. — Sešitek VI.

V Ljubljani 1898.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 6. sešitka.

Mali zapiski.

Slika.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII. 1898. Sešitek 6.

Iz zgodovine Jugoslovanov v šestem stoletju po Kr.

Spisal dr. Fr. Kos.

VII.

Odkar so prišli Obri na zemljo sedanjega Ogerskega, napadli in opustošili so večkrat sosednje dele bizantinske države. Mirovne pogodbe, katere so carigrajski cesarji večkrat sklenili s kakanom Bajanom, niso imele nobene prave vrednosti, ker se ta ni brigal dosti za nje. Obrski vladar je porabil vsako priliko, da je mogel pleniti po bizantinski zemlji ali pa zahtevati od tamošnjih cesarjev večjega davka in lepših daril. Ko je meseca avgusta leta 582. umrl v Carigradu cesar Tiberij, hotel je kakan, da bi mu novi vladar Mavricij vsakoletni davek, ki je do takrat znašal po 80.000 zlatov, povečal na 100.000. Ker ga Mavricij ni takoj uslišal, napotil se je kakan čez Donavo ter leta 583. vzel mesta Singidunum, Augusta, Viminacium [146]) in Anchialos. [147]) Ker se je cesar moral takrat vojskovati s Perzi, bil je prisiljen, da je ustregel kakanovi želji ter potem na novo sklenil mir ž njim. [148])

Kakan je moral odsle pustiti Bizantince pri miru, ako je hotel dobiti od njih vsako leto 100.000 zlatov. Ker se tedaj

[146]) Viminacium je sedanji Kostolac v Srbiji.

[147]) Anchialos je bil v Južni Bolgariji tik Črnega morja, sedaj se zove Anhialo.

[148]) Theophylaktos Simokattes, Hist., I, c. 3—5. — Theophanis Chronographia, ed Boor, I, p. 253.

ni mogel sam vojskovati s cesarjem Mavricijem, našuntal je Slověne, da so leta 584. začeli pustošiti rimsko zemljo. Pridrli so trumoma do Dolgega zidovja,[149]) kjer so hudo razsajali ter pobili mnogo ljudij. Cesar je bil v velikem strahu ter je hotel obvarovati Dolgo zidovje. Kar je bilo vojaštva v Carigradu, moralo je na noge. Vrhovno poveljništvo je bilo izročeno Komentiolu, kateri je pri reki Erginu[150]) nepričakovano napadel oddelek Slověnov ter ga pregnal. Potem se je napotil proti Drenopolju ter tu naletel na slověnskega poveljnika Andragasta (Radagosta?), ki je peljal s seboj mnogobrojno četo vjetnikov in veliko plena. Komentiolu se je posrečilo, da je Slověne pregnal iz pokrajine Astike, ležeče med Marmorskim in Črnim morjem, ter rešil rimske vjetnike.[151])

Da je imel cesar Mavricij v začetku svojega vladanja mnogo opraviti s Slovani, Obri in Perzi, potrjuje nam tudi Ivan iz Ephesa,[152]) kateri pravi, da so rešeni sovražniki obkolili cesarja od vseh stranij. V teh bridkih dneh je Mavricija tolažil ter mu pomagal z dobrimi sveti njegov najboljši prijatelj Domicijan, škof iz Melitene.[153])

Tisti Slověni, katere je obrski kakan našuntal, da so udarili na bizantinsko zemljo, niso bili zavisni od Obrov, pač pa njih dobri prijatelji. Ako bi bil kakan poslal svoje podložnike pustošit rimske pokrajine, prelomil bi bil z Bizantinci sklenjeno pogodbo ter ob enem izgubil pravico do letnega davka, katerega je dobival iz Carigrada.

Mir, kateri je bil leta 583. sklenjen med Obri in carigrajskim cesarjem Mavricijem, ni dolgo trajal. Bajan je že leta 387. zopet pustošil po Meziji, kjer je vzel mnogo mest, med

[149]) Do Dolgega zidovja so Slověni prišli že tudi leta 551. in 559. Glej zgoraj str. 118. in 119.

[150]) Reka Ergines (sedaj Ergine) je bila v južni Traciji ter tekla v Hebrus (sed. Marica).

[151]) Theophylaktos, Hist., I, c. 7. — Theophanis Chronographia, ed. Boor, I, p. 254.

[152]) Cerkvęna zgodovina, V, c. 19, prevod Schönfelderjev, str. 210.

[153]) Melitene je bilo mesto v Kapadociji.

katerimi sta bili tudi Bononia in Dorostylon.[154]) Pozneje se je napotil proti jugu ter se hotel polastiti Plovdiva in Drenopolja, kar pa se mu ni posrečilo. Večkrat je prišlo med njim in rimskimi poveljniki do hudih bojev, v katerih so včasi zmagali Obri, včasi pa Rimljani.[155])

Leta 588. so se Slověni napotili proti jugu ter po svoji navadi močno pustošili po Traciji.[156]) Dve leti pozneje je cesar Mavricij sklenil mir s Perzi ter potem poslal svojo vojsko v Evropo, kjer je zopet pretila nevarnost od obrske strani.[157])

V naslednjih letih se cesarju Mavriciju ni bilo treba več bojevati na vzhodu. Porabil je lahko vse svoje trume proti Obrom in Slověnom. Ker se je za nekaj časa pomiril tudi s kakanom Bajanom, poslal je večkrat svoje najboljše poveljnike nad Slověne. Ti odsle niso mogli več tako pogostoma prodirati proti jugu, ker so bili včasi prisiljeni, da so se na domačih tleh morali bojevati s sovražniki. Od 590. pa do 602. leta, ko je Foka pahnil Mavricija s prestola, bili so Slověni nasproti Bizantincem bolj defenzivni kakor ofenzivni. Lepše čase so imeli predniki sedanjih Jugoslovanov pod cesarjem Fokom, ko so se na vzhodu zopet Perzi pričeli vojskovati z grškimi četami.

Ko se je leta 591. bizantinski cesar Mavricij mudil blizu Perintha ali Herakleje pri Marmorskem morju, vjeli so njegovi stražniki tri Slověne, kateri niso imeli pri sebi nikakršnega orožja, pač pa so nosili s seboj kitare.

Theophylakt in po njem tudi drugi pripovedujejo, da je cesar Mavricij rečene tri Slověne, ko so jih pripeljali pred njega, vprašal, kake

---

[154]) Theophylaktos, Hist., I, c. 8. Theophanis Chronographia ed Boor, I, str. 257. — Bononia je sedanji Vidin ob Donavi v Bolgariji, Dorostylon pa Silistra, ki je tudi poleg Donave v Bolgariji.

[155]) Theophylaktos, Hist., II, c. 10—17. — Theophanis Chronographia, l. c., str. 257—259.

[156]) Theophylaktos, Hist., III, c. 4. Rečeni pisatelj je vpletel notico o tem navalu med dogodbe, katere so se po Theophanu vršile l. 588.

[157]) Theophylaktos, V, c. 15, 16. — Theophanis Chronographia, l. c. str. 267.

narodnosti so, kje prebivajo in zakaj se mudé na rimski zemlji. Ti so odgovorili, da so po rodu Slověni, da prebivajo na meji Zahodnega oceana (ob Baltiškem morju) in da je kakan do tja poslal svoje poslance z namenom, da bi ondi nabral pomožnih čet, hoteč si pridobiti tamošnje narodne voditelje z bogatimi darovi. Te darove so njih rojaki pač sprejeli, a odklonili pomoč ter rekli, da jim je dolga pot pretežavna. Oni sami (rečeni trije Slověni), ki so sedaj njegovi vjetniki, poslani so bili h kakanu, da mu to naznanijo. Petnajst mesecev [158]) so že na poti. Kakan, ki je pozabil na pravice poslancev, jih ovira, da se ne morejo vrniti. Ko so čuli, da rimsko ljudstvo jako slovi po svojem bogastvu in svoji človekoljubnosti, porabili so ugodno priložnost, da so prišli v Tracijo. Pečajo se s svojimi kitarami, ker se niso navadili nositi orožja; njih zemlja ne pozna železa in zato je njih življenje mirno in brez bojev. Naučili so se na lire brenkati, ne pa delati šuma s trompetami. Vojska jim je neznana in zato je pač naravno, da se jim zde godbene vaje veliko ljubše. Cesar je vsled teh besed pohvalil dotični narod ter gostoljubno sprejel rečene tri Slověne. Občudoval je njih telesno velikost in pravilnost njih udov ter jih nato poslal v Heraklejo. [159])

Mislim, da tem trem Slověnom ne bodem delal krivice, ako trdim, da niso bili godci po poklicu, pač pa v o h u n i v službi Slověnov ali pa Obrov. Omenjeni Slověni so trdili pred cesarjem, da jih ovira obrski kakan in se torej ne morejo vrniti v svojo domovino. Ta izgovor ne velja. Kakan jim je lahko delal zapreke, dokler so bili na njegovi zemlji; ko pa so stopili pri Savi ali Donavi na bizantinska tla, imeli so svobodno pot v domovino. Ako so res hoteli priti v svoje domače kraje ob Baltiškem morju, zakaj niso šli k dolenji Donavi, kjer bi se bili obrnili proti severu ter potem ves čas varno potovali po zemlji svojih rojakov? Zakaj so jo udarili proti jugovzhodu tako daleč, da so na zadnje prišli do Marmorskega morja? — Rečeni trije Slověni so rekli bizantinskemu cesarju, da njih zemlja ne pozna železa in da njih rojaki niso vajeni vojskovanju. Tudi ta trditev je neverjetna. Obrski kakan se je obrnil do omenjenih severnih Slovanov ter jim poslal še celo mnogo darov, ker je hotel med njimi nabrati pomožnih

[158]) Po Theophanu »osemnajst«.

[159]) Theophylaktos, VI, c. 2. — Theophanis Chronographia, l. c. str. 268.

čet. Ako bi bili dotični Slovani res tako malo bojeviti, kakor se je povedalo cesarju Mavriciju, ne iskal bi bil obrski kakan med njimi bojnih trum.

Iz tega, kar nam Theophylakt tu pripoveduje, je tudi razvidno, da se je obrski kakan prizadeval, pridobiti na svojo stran tudi tiste severne Slovane, ki so bili naseljeni ob Baltiškem morju. Vender se ti niso ž njim zvezali, ker se jim je zdela pot v južno Evropo pretežavna. Trditi smemo, da so takrat v obče vladale prijateljske razmere med Slovani in Obri.

Morebiti bi kdo vprašal, zakaj si je kakan ravno leta 590. ali 591. prizadeval, da bi dobil med Slovani novih pomočnikov. Mislim, da zato, ker je vedel, da bode potreboval za naprej večjo vojsko, ako bo hotel nadlegovati Bizantince. Ti so namreč takrat, kakor je bilo že povedano, sklenili s Perzi mir ter imeli vsled tega večje trume na razpolaganje, da bi jih bili lahko poslali nad Obre ali pa nad Slověne.

Slišali smo, da je moral bizantinski cesar Mavricij kakanu leta 583. povečati letni davek na 100.000 zlatov. Leta 592. je kakan zahteval, da bi mu cesar iz nova pomnožil ta davek. Ker ga pa Mavricij ni hotel uslišati, začel je Bajan takoj nato vojsko z Bizantinci. Ukazal je Slověnom, da bi naredili mnogo čolnov (»ἀκάτιον«), s katerimi bi brez težav prestopil reko Donavo.[160]) Singidunski meščani so po mnogoštevilnih napadih uničili delo ondotnih Slověnov ter z ognjem pokončali njih izgotovljeno brodovje. Zarad tega so začeli Slověni oblegati mesto Singidunum, katero je sedaj prišlo v skrajno nevarnost. Tamošnji prebivalci so imeli le malo upanja, da bi se rešili.[161]) Čez teden dnij pa je kakan velel Slověnom, da naj puste mesto v miru ter naj pridejo k njemu. Slověni so to tudi storili. Ker se je kakan takrat usmilil singidunskih meščanov, dobil je od

---

[160]) Ti Slověni, o katerih se tu govori, so živeli takrat brez dvoma po sedanjem Banatu in Sremu ter bili podložni Obrom. Že okoli leta 550. so bili po teh krajih, kakor smo že omenili, Slověni naseljeni.

[161]) Iz teh besed je razvidno, da je obrski kakan, ki se je leta 583. polastil Singiduna, pozneje zopet izgubil to mesto.

njih v dar dva tisoč zlatih darejkov, z zlatom okovano mizo in veliko obleke. Nato je kakan prehodil pet parasang[162]) ter postavil svoj tabor pri Sirmiju, mnogoštevilnim Slověnom pa je ukazal pripravljati les, da bi potem šli čez reko Savo. Kakan je vodil vso zadevo; Slověni pa so napravili čolne ter prebrodili Savo.

Nato se je kakan obrnil s svojo vojsko proti vzhodu ter prišel peti dan do Bononije pri Donavi. Nadenj je cesar poslal Priska, svojega poveljnika v Evropi. Od Bononije jo je kakan mahnil proti Jugu ter prišel do Balkanskega gorovja, kjer mu je Priskov podpoveljnik hotel zastaviti pot, a se je moral umakniti. Potem se je obrnil Bajan s svojo vojsko proti vzhodu ter dospel čez nekaj dnij do Anchiala ob Črnem morju. Odtod se je napotil proti Driziperom, potem pa proti Perinthu ob Marmorskem morju. Nikjer se mu na prostem ni upala postaviti nasproti kaka grška vojska. Bizantinski poveljnik Prisk je poiskal s svojimi trumami zavetja v bližnjem, dobro utrjenem Tzurullu, kjer ga je kakan nekoliko časa oblegal. Z izmišljeno novico, da se približuje velika grška vojska, so premotili nato kakana, da je sklenil s Priskom mir, dobil od njega nekoliko daril ter se potem povrnil v svojo domovino.[163])

V začetku spomladi leta 593. je sklenil cesar Mavricij poslati poveljnika Priska k Donavi, da bi zabranil Slověnom prehod čez to reko ter skrbel za varnost Tracije. Rekel je Prisku, da Slověni ne bodo prej mirovali, dokler jim Rimljani ne zapro poti čez Donavo. Mogoče je, da so Slověni v prejšnem letu, ko je kakan pustošil po južni Traciji, porabili ugodno priložnost, da so ropali po Meziji in severni Traciji. Ker se je cesar pomiril s Perzi in Obri, ni imel drugih sovražnikov, kakor Slověne, nad katerimi se je hotel sedaj znositi.

---

[162]) Parasanga se je zvala perzijska milja, katera je imela tri četrtine zemljepisne milje.

[163]) Theophylaktos, Hist., VI, c. 3—5. — Theophanis Chronographia, l. c. str. 269. — Anastasii Chronogr., ed. Boor, str. 165.

Prisk je torej prevzel poveljništvo čez bizantinsko vojsko, katera se je v sredi spomladi zbirala v Perinthu. Štiri dni je potreboval do Driziper, in ko je dvajsetič postavil svoj tabor, bil je že pri Silistri poleg Donave. Ko je kakan zvedel, da je prišla rimska vojska do Donave, bil je nevoljen ter je poslal k poveljniku Prisku svoje poslance. Ti so poudarjali, da so Rimljani prelomili v prejšnem letu sklenjeni mir, ker se je njih vojska prikazala ob Donavi. Prisk, ki je še pred kratkim časom govoril o miru in spravi med Obri in Rimljani, stoji sedaj tu ves oborožen. — Prisk je nato odgovoril, da je njegova vojska namenjena nad Slověne. Z Obri sklenjene pogodbe in obljube mu ne branijo, da bi se ne bojeval z rečenimi sovražniki.[164])

Ko si je poveljnik Prisk v dvanajstih dneh preskrbel dovolj ladij, šel je čez Donavo. Slověnski poveljnik Ardagast je ravno takrat odposlal svoje čete plenit na tuje (brez dvoma na bizantinsko zemljo). Prisk je šel po noči nad Ardagasta, kateri je brez skrbi spal na svoji postelji. Vsled močnega šuma se je ta vzbudil, hitro zajezdil svojega konja ter utekel. Pozneje je napadel Rimljane. Ker pa je imel premalo trum, da bi bil mogel premagati nasprotnike, bil je prisiljen se umakniti. Med begom bi ga bili sovražniki kmalu vjeli. Rešil se je, da je skočil v bližnjo reko ter jo preplaval.

Rimljani so potem opustošili Ardagastovo zemljó, pobili mnogo Slověnov, 300 so jih pa vjeli. Te so navezali ob lesene drogove ter hoteli odposlati v Carigrad. Prisk je te vjetnike izročil nekemu Tatimeru in njegovim stražnikom, da bi jih odpeljali v glavno mesto. Šesti dan[165]) so se vjeti Slověni nepričakovano vzdignili ter zapodili Tatimera in njegove stražnike v beg. Kar jim pridejo na pomoč rimski pešci, rešijo

---

[164]) Tu vidimo, da tisti Slověni, ki so živeli na koncu šestega stoletja po sedanji Valahiji, nisi bili zavisni od Obrov, pač pa njih dobri prijatelji in zavezniki. Ko jim je pretila nevarnost od Bizantincev, hotel jim je kakan pomagati s svojim diplomatičnim posredovanjem.

[165]) Po Theophanu »tretji dan«.

Tatimera ter se potem zaženejo nad Slověne. Ti so bili po hudem boju premagani; Rimljani so jih mnogo pobili, petdeset živih Slověnov pa so nabodli na kole.[166]) Ko se je Tatimer nekoliko pozdravil, prišel je v Carigrad ter prinesel s seboj jako veliko plena. Cesar je bil tega dogodka tako vesel, da je v največji mestni cerkvi praznoval večernice. Potem je z ljudstvom vred napravil molitve ter prosil Boga, da bi mu podelil še slavnejših trofej.

Ko so Rimljani opustošili Ardagastovo zemljo, velel je Prisk svoji vojski, da se je pomaknila naprej. Ker se sovražnik ni nikjer pokazal, prišla je do reke Elivakije, ki ne more biti druga, kakor sedanja Jalomita v Valahiji. Prisk je ukazal svojemu podpoveljniku Aleksandru, da je šel zjutraj na vse zgodaj čez rečeno reko. Ko se je to zgodilo, naleteli so Rimljani na Slověne, kateri so se pa umaknili na bližnja močvirja in v gozde. Rimljani so šli za njimi. A kmalu so zagazili tako globoko v mlakuže, da bi bila vsa vojska uničena, ako bi je ne bil Aleksander peljal o pravem času nazaj. Nato je hotel ta z ognjem pokončati ondotno okolico. A plamen se ni mogel razširiti, ker je bilo povsod preveč mokrote. V tej zadregi so dobili Rimljani nepričakovanega pomočnika. Pribežal je k njim neki Gepid, ki je bil nekdej vzgojen kot kristjan, a pozneje je prišel med poganske Slověne. Pokazal je Rimljanom vhod na močvirje, katerega so se ti takoj polastili. Na ta način so dobili v svojo oblast tiste Slověne, kateri so iskali zavetja na močvirju. Vjeti Slověni niso hoteli Rimljanom ničesar povedati o svojem rodu in o svojih rojakih, pač pa so se delali jako nedolžne. Nato je Gepid, ki je Slověne poznal, bodi si po obleki, bodi si kako drugače, povedal Rimljanom, da so dotični Slověni podložniki kralja Mužoka,[167]) čegar bivališče je od ondotnega kraja oddaljeno 30 parasang. Mužok je poslal

[166]) Ta čin dokazuje, da niso bili Bizantinci v svojem postopanju nič manj barbarski, kakor Slověni.

[167]) Theophylakt piše »*Μουσώκιος*«, Theophanes »*Μουσούκιος*« Anastasius pa »Musatius«.

te vjete Slověne, da bi pozvedovali o rimski vojski, ker je slišal, kaka nesreča je nekoliko prej zadela Ardagasta. Potem je Gepid svetoval Rimljanom, da bi poslali nad Mužoka mnogoštevilno vojsko ter ga nepričakovano napadli in vjeli.

Aleksander se sam ni upal izvršiti nasveta, katerega mu je dal Gepid. Šel je k Prisku ter pripeljal s seboj tudi vjete Slověne, katere je nato poveljnik dal pomoriti. Aleksandra je spremljal tudi Gepid, kateri je Prisku naznanil, kake namene imajo Slověni, ter napravil načrt, kako bi Mužoka premotil in vjel. Prisk je z veseljem poslušal govor zvijačnega Gepida, katerega je s krasnimi darovi in lepimi obljubami popolnoma pridobil na svojo stran. Poslal je takoj Gepida k Mužoku, sam pa se počasi pomikal s svojo vojsko proti njegovi pokrajini.

Ko je Gepid prišel k Mužoku, zahteval je od njega mnogo malih čolnov, s katerimi bi šel Ardagastovim ponesrečencem na pomoč. Mužok je to tudi storil, ker je želel, da bi Gepid ž njimi rešil Andragastove ljudi. Ko je Gepid dobil od Mužoka 150 čolnov ter 30 veslarjev, šel je na drugo stran reke, katero so domačini imenovali Paspirios. Nato se je sam skrivaj o polu noči priplazil k rimskemu poveljniku ter zahteval od njega sto oborožencev. Prisk mu je dal 200 mož, katere je vodil podpoveljnik Aleksander. Ko se je rimska četa približala Paspiriju, postavil je Gepid Aleksandra v zasedo ter se potem vrnil k Slověnom, prišel do zasede podpoveljnika Aleksandra ter tega na tihem odposlal nad nje. Aleksander je sedaj peljal svojo četo k reki Paspiriju. Gepid mu je dal znamenje s tem, da je zapel neke obrske pesmi. Nato je Aleksander Slověne, kateri so že spali, napadel ter jim ob enem jemal spanje in življenje. Ko se je polastil tudi čolnov, s katerimi je hotel Mužok pomagati svojim rojakom, poslal je nekatere svojih ljudij k poveljniku Prisku, da bi mu dal novih čet. Prisk je nato sam prestopil reko Papirios s 3000 možmi, te razdelil po čolnih ter prišel potem o polu noči na mesto, kjer se je v tistem času mudil kralj Mužok. Ta je bil takrat vsled pijače ves izgubljen; obhajal je namreč tisti dan pogrebno slavnost

po svojem umrlem bratu. Nastala je med Slověni velika zmešnjava in Mužok je bil živ vjet. Rimljani so potem vso noč morili; ko pa je dan nastal, ukazal je poveljnik, da naj se vrnejo. Okoli devete ure so se že vozili s svojim plenom po reki navzdol.

Vsled tega dogodka so bili Rimljani jako veseli. Svojo zmago so praznovali z gostijami, tako da so zanemarili straženje. To okoliščino so premagani Slověni porabili, da so napadli Rimljane. Ti bi bili tepeni, ako ne bi jim bil prišel Gentzon s svojimi pešci o pravem času na pomoč. Prisk je sedaj kaznoval v svoji vojski tiste ljudi, ki bi bili kmalu povzročili veliko nesrečo. Predstojnike straž je dal križati, nekatere izmed vojaštva pa strašno bičati.[168])

Leta 594. je Prisk zopet prišel s svojo vojsko do Donave ter potem pustošil po slověnski zemlji, od koder je poslal veliko plena v Carigrad. Nato je cesar po Tatimeru ukazal poveljniku Prisku, da bi Rimljani ostali čez zimo v ondotnih krajih. Mavricij je namreč menil, da bi njegova vojska več opravila na slověnski zemlji v zimskem času, kakor pa po letu. Po zimi, ko bi drevje ne imelo perja, bi se sovražniki ne mogli tako lahko skrivati po gozdih, tudi bi stopinje v snegu kazale, kam je nasprotnik pobegnil.[169])

Ko so vojaki zvedeli za cesarjevo zapoved, nastal je med njimi velik nemir. Večina Rimljanov se je uprla želji svojega cesarja ter hotela prebiti zimski čas doma, ne pa na barbarski zemlji, kjer se mraz le težko prenaša, in ker so Slověni zarad svojega števila nepremagljivi. Nato je Prisk s svojo zgovornostjo

---

[168]) Theophylaktos, Hist, VI, c. 6—10 ed. Bonn. p. 250—260. — Theophanis Chronogr. ed Boor, p. 270. — Anastasii Chronogr. trip., ed. Boor, p. 166.

[169]) Maurikios, Strateg., XI, 5: »*Χρὴ δὲ τὰς κατ᾽ κὐτῶν ἐγχειρήσεις ἐν χειμερίοις μᾶλλον καιροῖς γίνεσθαι, ὅτ᾽ ἂν τῶν δένδρων γυμνουμένων λανθάνειν εὐκόλως οὐ δύναται, ἀλλά καὶ τῆς χίονος τὰ ἴχνη τῶν φευγόντων διελγχούσης* . . .«

omečil razuzdano vojsko, da je sklenila, da ostane na tuji zemlji.[170])

Leta 595. je cesar Mavricij odstavil poveljnika Priska ter povzdignil na njegovo mesto svojega brata Petra. Ker Prisk ni ničesar vedel o tem činu svojega vladarja, zbral je svoje trume ter šel čez reko Donavo. Vojakom je postalo bivanje na slověnski zemlji že neznosno. Tudi se je Prisk bal, da bi se Slověni ne prikazali nanagloma ter mu ne vzeli plena. Ko je obrski kakan zvedel, da so Rimljani zapustili slověnsko zemljo ter šli čez Donavo, začudil se je močno. Poslal je poslance k Prisku ter hotel zvedeti vzrok temu odhodu. Prisk ga je skušal kolikor mogoče premotiti z besedami. Rekel je, da mu je bilo naznanjeno, da hoče kakan v treh dneh napasti rimsko vojsko, potem, da je Slověnom ukazal prestopiti reko Donavo, ter da se jezi in je nevoljen, ker je imela rimska vojska srečo na slověnski zemlji. Nato so odgovorili obrski poslanci, med katerimi je bil tudi Targetij, da so kakanu odsvetovali vojsko, ker se ta po krivici jezi nad Rimljani. Kmalu potem je Prisk poslal k Obrom kot poslanca zdravnika Theodora, kateri je kakana pregovoril, da se je pomiril z Rimljani. Kakor se vidi, začelo je kakana skrbeti, ker so Bizantinci dosegli nekoliko uspehov, ko so se vojskovali s Slověni. Da bi bil Prisk še bolj potolažil kakana, odstopil mu je del plena. Tudi mu je zastonj prepustil 5000 vjetih Slověnov. Zato je pa kakan dovolil Rimljanom, ko so se vračali v svojo domovino, da so šli čez njegovo zemljo. Rimska vojska je nato prišla v Drizipero, poveljnik Prisk pa v Carigrad.[171])

Namesto Priska se je tedaj cesarjev brat Peter napotil leta 596. iz Carigrada v Perinth, od tod v Drizipero, potem pa v Odessus,[172]) kjer ga je vojska s častjo sprejela. Ko je

---

[170]) Theophylaktos, VI, c. 10, l. c., p. 260. — Theophanes, l. c., p. 272. — Anastasius, l. c., p. 167.

[171]) Theophylaktos, VI, c. 11, l. c., p. 263—267. — Theophanes, l. c., p. 273. — Anastasius, l. c., p. 168.

[172]) Sedaj Varna ob Črnem morju na sedanjem Bolgarskem.

zapustil to mesto, obrnil se je na desno, prišel v Marcianopolis[173]) ter nato ukazal, da naj tisoč vojakov gre naprej. Ti so naleteli na 600 Slověnov, ki so s seboj peljali plen, katerega so nabrali po rimskih mestih. Kakor se vidi, niso imeli Slověni pred rimsko vojsko veliko strahu, čeprav je Prisk pustošil nekoliko časa po njih zemlji. Sedaj so Slověni povračali Rimljanom škodo zadnjih treh let. Mesta Zaldapa, Akys in Skopis,[174]) katera so bila že prej oropana, oplenjena so bila sedaj na novo. Velika množica voz, napolnjenih z ropom, se je pomikala naprej. Ko so Slověni zagledali bližajoče se Rimljane, vrgli so se na svoje vjetnike. Odrasle moške vjetnike so pomorili, žene in otroke pa postavili sredi tabora, katerega so v naglici napravili tako, da so v krogu zvezali vozove. Ko so se Rimljani približali Slověnom, niso se upali jih napasti, ker so se bali puščic, katere so Slověni iz svojega tabora metali na njih konje. Nato jih je spodbudil njih voditelj Aleksander v njih domačem rimskem jeziku, da bi se lotili sovražnika.[175]) Rimski vojaki so nato stopili s svojih konj ter šli proti taboru. Od obeh stranij se je močno streljalo s puščicami. Ko se je vnel hud boj, skočil je eden izmed Rimljanov naprej, stopil na neki voz, kateri je služil Slověnom za brambo, ter s svojim mečem pobil tiste, kateri so se mu približali. Ta nesreča je Slověne nekoliko zmešala. Ko so videli, da ne zmagajo, pomorili so še ostali del vjetnikov. Rimljani so nato pridrli v tabor, zapodili Slověne ter tudi pobili nekatere izmed njih. Drugi dan so zmagovalci naznanili svojemu poveljniku vse to, kar se je

---

[173]) Marcianopolis je bil od Odessa nekoliko proti zahodu.

[174]) Mesta Zaldapa, Akys in Skopis so bila med Črnim morjem in Donavo na sedanjem Severnem Bolgarskem.

[175]) Theophylaktos, VII, c. 2, l. c. p. 272: ». . . *τῇ πατρίῳ τῶν Ῥωμαίων φωνῇ τοῖς Ῥωμαίοις ἐνεκελεύετο* . .« — Dotični vojaki niso bili grškega, temuč rimskega rodu ter so govorili neko latinsko narečje. Takih prebivalcev, med katerimi je bil razširjen latinski jezik, je bilo takrat precej veliko po Balkanskem polotoku. Kolikor toliko so bili ti ljudje predniki sedanjih Rumunov in Kucovlahov.

bilo zgodilo. Peti dan potem je poveljnik sam prišel s svojo vojsko na dotično mesto ter razdelil darila med junake.

Theophylakt nam pripoveduje, da je bil poveljnik Peter naslednji dan na lovu, kjer si je nogo poškodoval,[176]) ter ni mogel iti naprej. Cesar je bil nevoljen, ker je vojskovanje nekoliko prenehalo vsled te nezgode, in zato je pisal svojemu bratu ostro pismo. Peter pa ni hotel prenašati v pismu stoječih cesarjevih psovk ter je šel naprej, akoravno je trpel bridke bolečine. Četrti tabor je postavil tam, kjer so se Slověni mudili. Deseti dan potem je poslal cesar Mavricij svojemu bratu pismo ter mu velel, da naj bode v Traciji. Mavricij je namreč slišal, da namerava množica Slověnov napasti Carigrad.[177]) Ko je poveljnik Peter dobil cesarjevo pismo, šel je najprej do trdnjave Pistos, potem pa proti Zaldapi. Naslednji dan se je napotil proti mestu Jatru,[178]) potem mimo trdnjave Latarkios ter je nato postavil svoj tabor pri Novah.[179]) Od tod je šel v Theodoropolis, potem v Kurisko[180]) in nato v mesto Asemon,[181]) katero je imelo že prej posadko, ker so ga Slověni večkrat vznemirjali s svojimi napadi.

Šesti dan je tisoč mož, ki so bili poslani, da bi zasledovali sovražnike, nepričakovano naletelo na tisoč Bolgarov. Ker je bil takrat med Rimljani in kakanom mir, šli so ti Bolgari

---

[176]) Theophanes je vvrstil to, kar Theophylakt tu navaja, med dogodbe, katere so se vršile leta 597.

[177]) Theophylaktos, VII, c. 2, l. c. p. 273: ». . . *ἠκηκόει γὰρ ὁ Μαυρίκιος τῶν Σκλαβηνῶν τὰ πλήθη ἐς Βυζάντιον τὰς ὁρμὰς ἐπιφέρειν.*« — Iz tega sklepamo, da so se mnogobrojne slověnske čete takrat potikale tudi po južni Traciji, ker drugače ne bi bila mogla nastati govorica, da se hočejo Slověni lotiti še celo glavnega mesta.

[178]) Jatros je bilo mesto ob sedanji reki Jantri, ki teče v Donavo.

[179]) Te Novae so bile ob Donavi blizu sedanjega bolgarskega mesta Svištova.

[180]) Kuriska ali Sekuriska je bilo mesto ob Donavi od Nov proti zahodu blizu sedanjega Nikopolja.

[181]) Asemus ali Asamus se je zvala sedanja reka Osma, ki teče v Donavo unstran ustja reke Olte. Ob Osmi je stalo mesto Asemon ali Asema.

brez skrbi naprej. Rimljani so po ukazu svojega voditelja začeli s puščicami streljati na nje. Bolgari so nato poslali svoje poslance k Rimljanom, katerim so rekli, da bi opustili boj ter ne prelomili sklenjenega miru. Voditelj rečene čete pošlje bolgarske poslance k svojemu poveljniku, ki je bil za kakih 8000 stopinj oddaljen. Peter odgovori bolgarskim poslancem na njih mirovne besede, da hoče te barbare (Bolgare) takoj uničiti. Nato se Bolgari pripravijo na boj; postavijo se Rimljanom jako junaško nasproti ter jih zapodé v beg. Pozneje so Bolgari naznanili kakanu vse, kar se je zgodilo. Ta je nato poslal poslance k poveljniku Petru ter se pritožil, da so Rimljani brez pravega vzroka prelomili mir. Peter se je po svojih poslancih izgovarjal, da ni nič vedel o tem. Poslal je kakanu lepa darila, odstopil mu svoj plen ter ga tako zopet potolažil.

Četrti dan se je poveljnik Peter približal reki Donavi.[182]) Tu je zbral dvajset mož ter jih poslal čez reko, da bi opazovali gibanje sovražnikov. Rimski vojaki so torej prestopili na nasprotni breg, a bili so vsi vjeti in sicer na naslednji način.

Navada je bila, da so ogleduhi hodili takrat vedno po noči okrog, po dnevu pa spali. Rečeni možje so tedaj v neki noči prehodili mnogo zemlje ter bili vsled tega telesno jako utrujeni. Proti jutru so se obrnili v bližnje grmovje, kjer so hoteli počivati. Okoli devete ure so vsi pospali ter niso nikogar postavili za stražo. Takrat so Slověni prišli do omenjenega grmovja, poskakali s svojih konj ter se hoteli v senci nekoliko pohladiti, svojim konjem pa dati malo počitka. Ko so šli nekateri par korakov v stran, zasačili so Rimljane, katere so vjeli ter jih prisilili razodeti, kaj njih rojaki nameravajo. Vjeti Rimljani so povedali vse, kar so vedeli. Nato je Perogost (»Πειράγαστος«), ki je bil voditelj dotične slověnske čete, zbral svoje ljudi, pomaknil se naprej ter se skril v bližnjem gozdu,

[182]) Ako pomislimo, da se je rimska vojska pomikala od Marcianopolja čez Zaldapo, Jatros, Novae, Kurisko in Asemon ter potem prestopila Donavo, moramo reči, da se je ta prehod vršil blizu tam, kjer se izliva v njo reka Olta.

da bi potem šel čez Donavo. Poveljnik Peter, ki ni vedel, da so sovražniki skriti v bližini, je ukazal svoji vojski, da bi šla čez reko. Tisoč jih je tudi prestopilo na drugo stran in vse te so Slověni pobili. Ko je poveljnik Peter to videl, prisilil je vso svojo vojsko, da je šla skupno, ne pa v manjših oddelkih čez Donavo. Slověni so jo čakali na nasprotni strani. Rimljani so iz svojih čolnov metali puščice na sovražnike ter jih prisilili, da so se umaknili. Voditelj Perogost je padel v boju, kajti neka puščica ga je zadela v trebuh ter takoj usmrtila. Ko je bil Perogost ubit, ubežali so njegovi vojaki. Rimljani, ki so se tako polastili nasprotnega brega, bi jih bili radi podili, a jih niso mogli, ker niso imeli konj.

Drugi dan se je napotila rimska vojska naprej. Kmalu je prišla v take kraje, kjer ni bilo nič vode. Žeja je bila tako velika, da so vojaki pili celo scalnico. Vsa vojska bi bila poginila, ako jej ne bi bil pokazal neki vjet Slověn poti do reke Elivakije, katera je bila štiri parasange oddaljena. Ko so Rimljani prišli do vode, pili so nekateri hlastno s tal, drugi so zajemali pijačo s periščem, tretji pa so jo lovili v posode. Na nasprotni strani reke je bil zaraščen log, kamor so se bili Slověni poskrili. Ko so Rimljani pili vodo, napadli so jih Slověni ter metali puščice na nje. Kmalu je bilo mnogo ljudij pobitih. Rimljani so šli nato čez reko, da bi prijeli sovražnika. A mnogobrojni Slověni so udarili s tako silo na nje, da so ti začeli bežati na vse strani. Poveljnik Peter se je moral zopet vrniti na bizantinska tla. Naval rimske vojske na Slověne je bil torej leta 597. brezuspešen. Peter je vsled svoje nesposobnosti izgubil poveljništvo, katero je bilo zopet izročeno Prisku.[183])

Mogoče je, da je tu omenjena nesreča, katera je zadela rimsko vojsko, dala obrskemu kakanu povod, da je po svoji stari navadi iz nova poslal svoje trume na bizantinsko zemljo.

---

[183]) Theophylaktos, VII, c. 2—5 (ed. Bonn., p. 271—279; ed. Boor, p. 247—254). — Theophanes, ed. Boor, p. 274, 275. — Anastasii Chron. tripert., ed. Boor, p. 169. — Hist. miscella, ed. Migne, Patrol. XCV, p. 1012.

Theophylaktos in Theophanes nam sicer ničesar ne pripovedujeta o tem napadu, pač pa Joannes, nadškof solunski, ki je živel v sedmem stoletju ter v svoji mladosti sam videl, kako so Slověni oblegali mesto Solun.[184])

Rečeni pisatelj pripoveduje, da je obrski poveljnik zahteval od cesarja Mavricija nekih stvarij ter v ta namen poslal svoje poslance do njega. Ker mu je cesar odbil njegovo terjatev, razjezil se je ter sklenil, da se bode zato znosil nad mestom Solunom. Povabil je k sebi razne rodove Slověnov,[185]) pomešal med nje še nekoliko drugih barbarov ter vsem skupaj ukazal napasti mesto Solun. Vojska, ki se je napravila na pot, bila je jako velika. Nekateri so mislili, da je bilo okoli 100.000 mož; drugi so rekli, da jih je bilo nekoliko manj, tretji so pa trdili, da jih je bilo še veliko več.[186]) V istem času niso ljudje videli nobene tako velike armade, kakor je bila ta. Primerjali so jo Kserksovi vojski, katera je hotela svoje dni podjarmiti Grško. Govorili so o njej, da je bilo toliko sovražnikov, da so izpili reke in studence, pri katerih so se utaborili, ter v puščavo premenili vso zemljo, po kateri so hodili. Ta množica se je

---

[184]) Miracula s. Demetrii auct. Joanne Thessal. archiep., a. 132 (Acta Sanctorum, Octob., IV, p. 152, ed. ann. 1866): ». . . . *ἃ δὲ αὐτοψὶ κατεῖδον, καὶ ταῖς χερσὶν ἐψηλάφησα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως μέρος, ἔκ τε τῶν πολεμίων γεγενημένα* . . .« — Ker je pisatelj marsikaj sam videl, zato mu pač lahko verujemo, kar nam poroča. Da Theophylaktos, Theophanes in drugi ničesar ne pripovedujejo o navalu Slověnov na Solun, je najbrže ta vzrok, ker je obleganje, kakor trdi dotični pisatelj, trajalo samo sedem dnij. Drugim pisateljem, kateri niso imeli nobenih posebnih interesov v Solunu, se morebiti ni zdelo vredno, da bi bili v svojih spisih omenjali tudi ta dogodek.

[185]) Miracula s. Demetrii, c. 109, l. c., p. 143: ». . . *καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν τῶν Σκλαβινιῶν θρησκείαν, καὶ θηριώδη φυλήν, ὑπέκειντο γὰρ αὐτῷ τὸ ἔθνος ἅπαν* . . .« — Neresnična je trditev, da bi bili vsi Slověni podložni Obrom.

[186]) Miracula s. Demetrii, c. 110, p. 143: »*οἱ μὲν γὰρ αὐτοὺς ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ὁπλίτας ἄνδρας ἐδόξαζον οἱ δὲ ὀλίγον ἧττους, ἄλλοι δὲ πολλῷ πλείους.*«

kaj hitro pomikala naprej. Solunjani so samo en dan pred prihodom sovražnikov zvedeli, da se približujejo. V nedeljo dne 22. septembra[187]) so mestni prebivalci čuli o Slověnih, da so na poti, ter nato ugibali, pridejo li blizu v štirih ali petih dneh. A Slověni so bili že na vse zgodaj naslednjega dne pred mestom. Postavili so k zidu lestvice, katere so že narejene prinesli s seboj. Ko se je zdanilo v ponedeljek zjutraj, videli so Solunjani, da so' sovražniki obkolili vse mesto. Nekateri oddelki so se polastili gradov, ki so bili zunaj mesta, ter predmestij. Kamor so prišli, povsod so vse opustošili, pojedli, razdrobili in poteptali. Meščani so bili v velikem strahu, ker večina izmed njih je sedaj prvič od blizu videla barbarsko falango. Ne samo boječim, tudi hrabrejšim je srce upadlo. Treba je pomisliti, da je razsajala dva meseca prej po mestu strašna kuga ter pomorila mnogo prebivalcev. V tistem času, ko so prišli sovražniki pred Solun, je bila večina meščanov zarad trgatve na kmetih ter ni mogla priti v mesto, ker so je Slověni obkolili tako nepričakovano. Vsi Solunjani so bili mnenja, da ni mogoče rešiti mesta. Pisatelj nato na obširno pripoveduje, kako je sv. Demetrij na čuden način pomagal mestnim prebivalcem, da so v nekaterih dneh pregnali sovražnike.[188])

Cesar Mavricij je namesto svojega brata Petra, ki je v bojih s Slověni popolnoma pokazal svojo nezmožnost, iz nova postavil Priska za poveljnika. Ta je spomladi leta 598. zapustil Carigrad, napotil se nad Slověne, šel čez Donavo ter v štirih dneh po prehodu čez rečeno reko dospel v Gorenje Nove.[189]) Namenjen je bil, da bi šel nad Slověne, ali razmere

---

[187]) Miracula s. Demetrii, c. 111, p. 144: »*κυριακῇ γαρ ἡμέρα μηνυθέντων τούτων, τῇ εἰκάδι δευτέρα τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς* . . .« — Za cesarja Mavricija je bila nedelja samo enkrat dne 22. septembra in sicer leta 597. Iz tega sledi, da so Slověni v rečenem letu oblegali mesto Solun.

[188]) Miracula s. Demetrii, c. 109—148 (p. 143—156).

[189]) Thephylaktos, VII, c. 7, § 3 (ed. Bonn. p. 281; ed. Boor, p. 256): ». . . *εἰς Νόβας τὰς ἄνω* . . .« — Te Nove so bile ob Donavi

so nanesle, da se je moral vojskovati z Obri. Ko je kakan videl, da se Prisk približuje njegovi zemlji, poslal je k njemu svoje poslance ter ga vprašal, zakaj je prišel v rečeni kraj. Prisk je odgovoril, da zarad lova. Kakanovi poslanci so nato rekli, da naj bi šel drugam na lov ter naj ne bi spravljal na onem mestu miru v nevarnost. Prisk je nato trdil, da svet, kamor je prišel, je rimska lastnina. Obrski poslanci pa so poudarjali, da so Rimljani že zdavnaj izgubili ta svet, ker ga jim je vzel tuji meč. [190]) Med tem časom, ko so obrski poslanci očitali Prisku, da ne izpolnjuje sklenjene pogodbe ter na skrivnem razdira mir, oblegal je kakan bizantinsko mesto Singidunum (Beli Grad) ter se ga tudi polastil. Prisk je hotel iti mestu pomagat. Ko je videl, da je prišel prepozno, ustavil se je za kakih 30 rimskih milj od Singiduna ne daleč proč od mesta Konstantiole. [191]) Ker pogovor med njim in kakanom ni prinesel zaželenega miru, prišlo je do novega boja, kateri je cesarju še enkrat pridobil mesto Singidunum. Nato je kakan na videz zopet sklenil mir z Rimljani. [192])

Leta 599. je peljal kakan svoje trume v Dalmacijo, kjer je razrušil mesto Bonkeis [193]) in pa štirideset gradov. Nato je Prisk, ki se je še vedno mudil v singidunski okolici, poslal nad kakanovo četo 2000 vojakov, kateri so po noči nenadoma na-

---

v sedanji Srbiji med Golubcem in Dolenjim Milanovcem. Ker je Prisk že v štirih dneh prišel do Nov, prestopil je Donavo najbrže pri Taliati, kjer je sedaj Dol. Milanovac.

[190]) Theophylaktos, VII, c. 7 (ed. Bonn. p. 281, 282; ed. Boor, p. 256).

[191]) Konstantiola je bila blizu izliva Srbske Morave v Donavo

[192]) Theophylaktos, VII, c. 10—11 (ed. Boor, p. 280—291; ed. Boor, p. 262—264). — Theophanes, ed Boor, p. 276, 277. — Anastasius, l. c., p. 170 — Hist. miscella, l. c., p. 1013.

[193]) To mesto, katero Theophylakt imenuje *Βόγκεις* (acc.), Theophanes *Βάλκης* (acc.), Hist. miscella Balcham (acc.), je bilo, kakor misli Rački (Doc. spect. hist. Slav. merid., VII, str. 254) tam, kjer je sedaj vas Baljke pri Drnišu v Dalmaciji.

padli Obre ter jim vzeli plen. Ko je kakan zvedel o tej nesreči, bil je žalosten.[194])

Iz nekega pisma papeža Gregorja I., katero je bilo meseca maja leta 599. poslano bizantinskemu eksarhu Kalliniku v Ravenni, je razvidno, da je ta premagal Slovane ter nato o tem svojem činu poročal papežu.[195]) Najbrže so ti Slovani služili v kakanovi vojski, katera se je v tistem času mudila v Dalmaciji. Omenim naj, da je ta pokrajina imela takrat svojega prokonzula, kateri pa je bil podložen ravennskemu eksarhu v Italiji.

Obrske čete so se nato pomaknile k Donavi, kjer so se mudile takrat tudi rimske trume. Obe vojski sta si tukaj stali nasproti nad osemnajst mesecev, ne da bi se bilo zgodilo kaj posebnega.[196]) Ker je poveljnik Prisk spomladi leta 598. zapustil Carigrad ter potem prišel do obrske meje, smemo trditi, da je ostal v bližini reke Donave do konca leta 599.

V naslednjem letu je šel kakan v Mezijo ter tu oblegal mesto Tomis. To je prisililo Priska, da je zapustil Singidunum ter šel tja, kjer so se bili Obri utaborili. Kmalu potem je kakan zvedel, da gre grški poveljnik Komentiol proti Nikopolju;[197]) zato mu je šel nasproti. Komentiol se ga je zbal ter se pomaknil s svojo vojsko proti jugu. Kakan mu je sledil, prišel v Drizipera blizu Dolgega zidovja ter se polastil tega mesta. V Carigradu je nastal velik strah, ko se je zvedelo, da so Obri že tako blizu. Prebivalci glavnega mesta so že mislili na to,

---

[194]) Theophylaktos, VII, c. 12 (ed. Bonn., p. 291; ed. Boor., p. 265). — Theophanes, l. c., p. 277. — Anastasius, l. c., p. 171. - Hist. miscella, l. c. p. 1013.

[195]) ». . . quod mihi de Sclavis victorias nuntiastis.« — Mansi, Concil. coll., X, str. 117. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, št. 1680.

[196]) Theophylaktos, VII, c. 12, § 9 (ed. Bonn., p. 292; ed. Boor, p. 266): »ἐπὶ μῆνας τοιγαροῦν ὀκτωκαίδεκα καὶ περαιτέρω Ῥωμαίοις τε καὶ βαρβάροις τοῖς ἀνὰ τὸν Ἴστρον αὐλιζομένοις οὐδὲν ἄξιον συγγραφῆς διαπέπρακται.«

[197]) Nikopolis (sedaj Nikopolj) je bilo mesto ob reki Jantri (Jatros) v sedanji severni Bolgariji.

da bi zapuštili evropejska tla ter se preselili v Chalcedon v Aziji. Cesar je v tej stiski poslal svojo telesno stražo in pa velik del carigrajskih meščanov k Dolgemu zidovju. [198]) Tudi je carigrajski senat sklenil poslati poslance h kakanu. Temu je takrat (leta 600) pobrala kuga sedem sinov, kar ga je jako potrlo. [199]) Zato je sklenil z Rimljani mir, v katerem je bilo dogovorjeno, da meja med Rimljani in Obri naj bo Donava. Vender pa naj bode cesarju in pa kakanu dovoljeno, da gresta čez to reko, kadar bi kateri izmed nju hotel napasti Slověne. [200]) Rimljani so se tudi zavezali, da bodo Obrom k vsakoletnemu davku dodali še 20.000 zlatov. Tako je bila takrat vojska med Obri in Bizantinci končana. [201])

Cesar Mavricij je mislil, kakor smo že povedali, da bodo Slověni nehali napadati njegovo državo, ako bodo imeli na svojih tleh opraviti z rimsko vojsko. Ravno to je hotel poskusiti tudi nasproti Obrom leta 601. Poslal je k Donavi svojega poveljnika Komentiola, kateri se je pred Singidunom združil s Priskom. V rečenem letu niso bili Obri, pač pa Bizantinci, kateri so prelomili mir. Rimska vojska se je pomaknila od Singiduna proti Viminaciju, ki je stal na nekem otoku blizu izliva reke Mlave v Donavo. Ko je kakan slišal, da se hočejo Rimljani ž njim vojskovati, šel je s svojimi četami čez bizantinsko mejo, svojim štirim sinovom pa je ukazal, da naj stražijo pri Donavi nasproti Viminaciju. Rimljani so šli pod

---

[198]) To zidovje, katero je dal leta 512. sezidati cesar Anastazij, je segalo od Selymbrije pri Propontidi pa do Derkon-a ob Črnem morju ter bilo 280 stadijev dolgo.

[199]) Te kuge ne smemo zamenjati s tisto, katera je razsajala leta 597. v Solunu.

[200]) Theophylaktos, VII, c. 15, § 14 (ed. Bonn., p. 299; ed. Boor, p. 273): »... *διομολογεῖται δὲ Ῥωμαίοις καὶ Ἀβάροις ὁ Ἴστρος μεσίτης, κατὰ δὲ Σκλαυηνῶν ἐξουσία τόν ποταμὸν διανήξασθαι.*« — Tu imamo nov dokaz, da so bili ti Slověni samostojni.

[201]) Theophylaktos, VII, c. 12—15 (ed Bonn., p. 292—299; ed. Boor, p. 265—272). — Theophanes, l. c. p. 278—280. — Anastasius, l. c. p. 171, 172. — Hist. miscella, l. c. p. 1014.

Priskovim poveljstvom čez Donavo, premagali zaporedoma v treh bitkah obrske čete ter pobili najprej 4000, potem 9000 in nato 15.000 sovražnikov. Med padlimi so bili tudi kakanovi sinovi. Ne brez nevarnosti se je kakanu posrečilo, da se je pomaknil s svojo vojsko k reki Tisi. Prisk je šel za njim in trideset dnij pozneje je premagal Obre pri rečeni reki. Prisk je nato poslal čez Tiso 4000 mož, da bi opazovali gibanje sovražnikov. Prišli so v tri gepidske vasi, kjer so pomorili 30.000 (?) ondotnih prebivalcev. Dvajset dnij pozneje je Prisk premagal peto obrsko vojsko in sicer zopet pri Tisi, kjer je padlo med drugimi tudi jako veliko Slověnov. Rimljanom je prišlo v pest tudi mnogo vjetnikov in sicer 3000 Obrov, 2200 drugih barbarov ter 8000 Slověnov. [202]) Vse te so Rimljani vklenili ter poslali v mesto Tomis. Kakan se je obrnil nato do cesarja Mavricija z namenom, da bi Prisk poslal vjete Obre nazaj v njih domovino. [203])

Videli smo, kako srečno se je Prisk vojskoval z Obri leta 601. Sicer so poročila o njegovih zmagah prej ko ne pretirana, vender lahko trdimo, da je imel v obče mnogo uspeha. Cesar Mavricij ni sklenil istega leta miru s kakanom in zato se je vojevanje nadaljevalo tudi leta 602. Cesar je sedaj napravil veliko napako, da je zopet postavil za poveljnika svojega

---

[202]) Theophylaktos, VIII, c. 3, § 14, 15 (ed. Bonn., p. 319; ed. Boor, p. 289): »... *συναπόλλυνται δὲ τούτοις καὶ Σκλαυηνῶν πλείστη ἀπόμοιρα. ἐζωγρεῖτο δὲ μετὰ τὴν ἧτταν τὸ βάρβαρον, καί ἥλωσαν Ἄβαροι μὲν τρισχίλιοι, ἄλλοι δὲ βάρβαροι πρὸς ταῖς τέτρασι χιλιάσι δισχίλιοί τε καὶ διακόσιοι, καὶ Σκλαυηνῶν χιλιάδες ὀκτώ.*« — Ta števila nam kažejo, iz kakih narodnostij so bile sestavljene čete obrskega kakana. Med ujetniki je bilo največ Slověnov; primeroma malo je bilo Obrov, kateri so bili, kakor se vidi, kakanu posebno pri srcu. Med ostalimi barbari je bilo brez dvoma največ Gepidov. Mnogoličnost obrske vojske v narodnem oziru nas spominja nehoté na sedanjo avstrijsko armado, v kateri tudi služi največ Slovanov.

[203]) Theophylaktos, VIII, c. 1—4 (ed. Bonn., p. 314—320; ed. Boor, p. 284—289). — Theophanes, l. c. p. 281, 282. — Anastasius, l. c. p. 173. — Hist. miscella, l. c. p. 1015, 1016.

nesposobnega brata Petra, ki je v kratkem času uničil uspehe, katere si je priborilo rimsko orožje pod nadzorstvom previdnega Priska.

Novi poveljnik je zbral svojo vojsko, prišel do Donave ter se utaboril pri Palastolu.[204]) Tu je čakal, da je minula vročina. V začetku jeseni se je mudil v dardanskem hribovju, katero je bilo med Mezijo in Macedonijo. Ko je slišal, da se barbari zbirajo pri tako imenovanih Kataraktih (pri Železnih vratih), kjer je obrski poveljnik Apsih postavil svoj tabor, napotil se je tja. Apsih je hotel vzeti Rimljanom Katarakte ali bolje rečeno, tiste trdnjave, katere so bile v ondotnih krajih, da bi bili Obri lažje v dotiki s svobodnimi Slověni, ki so bivali po sedanjem Valaškem. Poveljnik Peter je želel, da bi cesar zopet sklenil mir s kakanom. Kolikor je nam znano, ni bilo takrat nobenega pravega boja med Obri in Rimljani. Kmalu sta se obe vojski pomaknili nazaj, kakan proti zahodu v Konstantiolo, Peter pa v Tracijo. Po bizantinski državi se je namreč raznesla govorica, da kakan nalašč odlaša z vojskovanjem zato, da bi se rimske čete brez skrbi razšle in da bi potem Obri nenadoma napadli Carigrad. Da bi se kaj takega ne moglo zgoditi, ukazal je cesar svojemu poveljniku, da naj zapusti zemljo ob Donavi ter gre v Adrianopol (Drenopolje).

Pozneje se je Peter pripravljal, da bi šel čez Donavo nad Slověne. Pisal je Bonosu, ki je bil član cesarske telesne straže, da bi mu poslal ladij in vojakov. Ko je dobil zahtevano brodovje, izročil je poveljništvo čez isto nekemu Guduis-u. Ta je nato šel čez Donavo, pobil veliko sovražnikov, nabral mnogo plena ter si pridobil na ta način dokaj slave. Z Rimljani so se takrat zavezali zoper Slověne slovanski Antje. Ko je obrski kakan zvedel, da so Bizantinci napadli Slověne, hotel je tem pomagati tako, da je poslal zoper Ante svojega poveljnika

---

[204]) Palastolon je bil utrjen kraj v Meziji blizu izliva reke Iskra v Donavo nasproti sedanjemu Islaš-u.

Apsiha.[205]) Obrskim vojakom pa ni ugajala pot nad rečeno ljudstvo in zato so se hoteli združiti z rimsko vojsko. Ko je kakan to slišal, bil je v velikem strahu; prosil je odpadnike, da bi zopet prestopili na njegovo stran.

Ko je bilo že pozno v jeseni, zapovedal je cesar Mavricij poveljniku Petru, da naj rimska vojska ostane čez zimo na slověnski zemlji. Vojaki so se protivili cesarjevi volji ter navajali v prvi vrsti tri razloge. Rekli so, da je na sovražnikovih tleh dobiti le malo plena, potem da jim primanjkuje v ta namen potrebnih konj, in kot tretji razlog, da je nevarnost prevelika zarad množice Slověnov, kateri krožijo po zemlji na nasprotni strani Donave.[206]) Ker se je poveljnik Peter strinjal s cesarjevim ukazom, zameril se je svoji vojski. Mavricij je večkrat pisal Petru ter mu ukazal, da naj vojaki izvršé njegovo voljo. A ti so se čedalje bolj ustavljali in na zadnje so bili tako razdraženi, da so prestopili Donavo ter prišli v Palastol. Mraz in deževje sta kmalu potem še bolj nezadovoljnežem razburila živce. To priložnost je porabil stotnik Foka, da je peljal rimsko vojsko proti Carigradu.[207]) Ker se je tudi v glavnem mestu ljudstvo uprlo, moral je Mavricij bežati čez morje v Azijo. Foka je postal v novembru istega leta bizantinski cesar ter je pozneje Mavricija vjel in ga dal usmrtiti.

[205]) Theophylaktos, VIII, c. 5, § 13 (ed. Boor, p. 293): »*ἀτὰρ τάς Ῥωμαίων ἐφόδους ὁ Χαγάνος μεμαθηκὼς τὸν Ἀψὶχ μετὰ στρατοπέδων ἐξέπεμπεν, ὅπως τὸ τῶν Ἄντων διολέσειεν ἔθνος, ὃ σύμμαχον Ῥωμαίοις ἐτύγχανεν ὄν.*«

[206]) Theophylaktos, VIII, c. 6, § 2 (ed. Bonn., p. 324; ed. Boor, p. 293): »*. . . ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τὸ πλήθη βαρβάρων περικυμαίνειν τὴν ἀντιπέρας τοῦ Ἴστρου.*« — Ker Theophylakt kmalu potem omenja, da je rimska vojska prestopila Donavo ter prišla v Palastolon, smemo iz tega sklepati, da tu omenjena nasprotna stran reke Donave je bila na desnem, ne pa na njenem levem bregu. Iz tega bi sledilo, da je takrat, ko je pustošila rimska vojska po slověnskih tleh, razsajala velika množica Slověnov po bizantinski zemlji.

[207]) Theophylaktos, c. 4—7 (ed. Bonn., p. 321—327; ed. Boor, p. 290—297). — Theophanes, ed. Boor, p. 286, 287. — Anastasius, l. c., p. 176. — Hist. miscella, l. c., p. 1017.

Ko je Foka postal vladar v Carigradu, začeli so se zoper njega vojskovati Perzi, kateri so do takrat že več let v miru živeli z Bizantinci. Isto tako so se vzdignili zoper rimsko oblast Obri ter opustošili Tracijo.[208]) Ta dva sovražnika sta bila dobrodošla zaveznika Slověnom, kateri so odsle še lažje ponavljali svoje napade, dokler se niso na zadnje polastili obširnih pokrajin rimske države.

VIII.

Po odhodu Langobardov v Italijo (568) so se po Panoniji in po vzhodnem Noriku začeli razprostirati Obri in njim podložni Slověni. Do leta 595. so se Slověni razširili do bavarske meje, kjer so se bojevali z vojvodo Tasilo. Ker so leta 596. Bavarci ponovili svoj naval, pomagali so Slověnom Obri, da so pregnali sovražnike. Leta 600. so Slověni poskušali priti skozi Istro v Italijo. Kmalu potem, morebiti leta 602., so Slověni, Obri in Langobardi skupaj udarili na istrski polotok ter po njem ropali in požigali.

Kakor so torej Slověni in Obri mnogokrat proti koncu šestega stoletja vznemirjali bizantinske pokrajine, isto tako so takrat včasi napadli tujo zemljo na zahodu, dokler niso na zadnje posedli skoraj vsega sveta po Vzhodnih Alpah.[209])

IX.

Iz dogodkov, katere smo zgoraj opisali, je razvidno, da se je okoli leta 600. po Kr. razprostirala bizantinska oblast proti severu do Donave. Unstran dolenje Donave med Črnim morjem in Železnimi vrati so bivali svobodni Slověni, kateri so morali biti dostikrat pripravljeni, da so branili prehod čez Donavo Rimljanom in Obrom. Od Železnih vrat proti zahodu sta

---

[208]) Theophylaktos, VIII, c. 15 (ed. Bonn., p. 346; ed. Boor. p. 314). — Theophanes, p. 290. — Anastasius, p. 179. — Hist. miscella, p. 1019.

[209]) Ker sem o prodiranju Slověnov proti zahodu nekoliko pisal že pred dvema letoma (gl. Izvestja, VI, str. 55—61 in 85—90) in ker še mislim pri priložnosti govoriti o tem predmetu, zato naj tukaj zadostujejo te vrstice.

Donava in Sava delali mejo med bizantinsko in obrsko zemljo. Iz prej opisanih dogodkov smo tudi posneli, da Slověni in Obri niso v šestem stoletju napadali bizantinske zemlje iz tega namena, da bi si jo bili osvojili, temuč zato, da bi si nabrali kolikor mogoče veliko plena ter izsilili od carigrajskih vladarjev lepe svote denarja. Ako bi se bili Slověni polastili še drugih zemelj razun tistih, katere so že imeli, treba bi jih bilo tudi obdelovati. Kaj bi jim bila koristila na novo pridobljena pokrajina, ako bi ne bilo v njej takih prebivalcev, katerim bi lahko včasi pobrali živino, zlatnino in druge stvari? Za cesarja Mavricija se Slověni še niso stalno naselil po Meziji, Traciji, Iliriji in Macedoniji. Nekateri radi poudarjajo, da so Slovani lepo mirno posedli opustošene pokrajine bizantinske države ter tu začeli obdelovati zemljo in rediti živino. Odkod so to zvedeli? Razni zgodovinski viri nam kaj jasno pričajo, da so bili Slověni v tistih časih prav tako, kakor njih prijatelji Obri, bojeviti in drzni napadovalci, ne pa mirni in pridni poljedelci. [210])

Videli smo pač, da so se Slověni včasi tudi čez zimo mudili na zemlji bizantinske države ter po njej plenili, kakor na primer leta 550/551. Enkrat so ostali kar štiri leta na tujih tleh ter po njih ropali. To je trajalo zato tako dolgo, ker je imel takratni bizantinski cesar opraviti s perzijansko vojsko, zoper katero je poslal vse svoje trume.

Ako bi se bili hoteli Slověni že v šestem stoletju naseliti po rimski zemlji, da bi jo bili obdelovali, zgoditi bi se bilo moglo to le z dovoljenjem carigrajskih vladarjev, katerih oblast je segala še leta 602. v Evropi do Donave in Save. Ves polotok od Istre pa do Črnega morja je bil še takrat prepražen z mnogoštevilnimi trdnjavami, v katerih so bivale bizantinske posadke. [211])

---

[210]) Roesler, Ueber. den Zeitpunkt der slav. Ansiedlung an der unteren Donau. (Sitzungsber. der phil.-hist. Classe der kais. Akad., 73. Bd., str. 107—109).

[211]) Roesler, str. 114.

Da še ni bilo na koncu šestega stoletja Slověnov na zahodni strani Balkanskega polotoka, razvidno je iz pisem, katera je papež Gregor Veliki poslal raznim škofom in drugim možem v Dalmacijo in Ilirijo. Ta pisma nam kažejo, da so bile takrat urejene cerkvene zadeve po rečenih pokrajinah.[212]) Dalmatinskim cerkvenim pastirjem se je tako dobro godilo, da je papež meseca marca leta 592. opominjal solinskega škofa Natala, da živi preveč razkošno.[213]) Po Iliriji je bilo še leta 591. tako varno, da so v to pokrajino pribežali tisti škofje, katere so drugod pregnali sovražniki. To je razvidno iz pisma, katero je papež Gregor meseca maja istega leta poslal ilirskim škofom.[214]) Sicer so barbari morebiti še v navedenem letu pridrli tudi v Ilirijo; a škoda, katero so naredili, se je kmalu popravila. To dokazuje pismo, katero je papež Gregor pisal meseca marca leta 592. ilirskemu prefektu Jobinu.[215]) Taka so bila pisma papeža Gregorja v prvih letih njegovega vladanja.

Kako vse drugače se glasi pismo, katero je poslal Gregor Veliki meseca julija leta 600. solinskemu škofu Maksimu. Papež pravi v dotičnem pismu, da je jako potrt in vznemirjen zararad Slovanov, kateri mu (škofu Maksimu) grozno preté.

---

[212]) Glej Monumenta spect. hist. Slav. merid., vol. VIII, str. 236 do 262, št. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 57.

[213]) Monum. spect. hist. Slav. merid, VII, str. 238: ». . . didici, pastorali cura derelicta solis te conviviis occupatum.«

[214]) Mansi, Conc. coll., IX, p. 1065: ». . . episcopos, quos a propriis locis hostilitatis furor expulerat, ad eos episcopos, qui nuncusque in locis propriis degunt, pro sustentatione et stipendiis praesentis vitae esse iungendos. – Cf. Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, št. 1113.

[215]) Mansi, Conc. coll., IX, p. 1093: ». . . ut quam ex una parte flagello barbaricae vastationis ulcerat, hanc ex alia per eminentiam vestram, quasi per superductam salutem, curet.« — Cf. Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1176.

Potrt je zato, ker ž njim (z Maksimom) vred trpi; vznemirjen pa, ker so Slovani že začeli skozi Istro siliti v Italijo.[216])

Šafařik[217]) in za njim še nekateri drugi trdijo, da so imena nekojih trdnjav, katere je dal cesar Justinijan postaviti ali pa popraviti, slovanska. Ako bi bilo to res, potem bi morali reči, da so se vsaj nekateri slovanski rodovi naselili po Balkanskem polotoku že v tretjem stoletju po Kr., ker že takrat je bilo nekoliko dotičnih trdnjav postavljenih. Pri izvajanju krajevnih imen iz slovanščine je treba največje previdnosti in natančnosti. Ako kdo površno postopa, izpeljuje lahko marsikatero neslovansko ime iz tega ali unega slovanskega jezika; razume se, da se tako ravnanje ne strinja z resnico.[218])

Še le, ko je začel vladati v Carigradu Foka (602—641), so se Slověni čutili na Balkanskem polotoku tako domače, kakor še nikdar ne prej. Bizantinci so morali takrat poslati svoje čete na vzhod proti Perzom in Arabom ter se niso toliko brigali za sovražnike, kateri so se začeli lastiti Mezije, Tracije, Ilirije in drugih pokrajin. Takratni pisatelji nam le malo poročajo o Slověnih, ker so jih veliko bolj skrbeli dogodki v Aziji, kjer je pretila še hujša nevarnost, kakor ob Donavi. Znano je, da so takrat Arabci vzeli carigrajskim vladarjem Sirijo, Palestino, Egipet in še druge dežele.[219])

Slověni so tedaj v prvi polovici sedmega stoletja posedli obširne dele Balkanskega polotoka. Po nekaterih krajih jih je bilo toliko, da so kar cele pokrajine dobile po njih ime Σκλαυινία (Slověnija). To nazivanje je bilo že v drugi polovici sedmega stoletja v navadi za Mezijo.[220])

[216]) Mansi, Conc. coll., X, p. 231: »Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde imminet, affligor vehementer et conturbor. Affligor in his quae iam in vobis patior: conturbor, quia per Istriae aditum iam Italiam intrare coeperunt.« – Cf. Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1784.

[217]) Slov. starožit., II, 14.

[218]) Prim. Krek, Einleitung, ed. 1887, str. 280. — Kako lahko bi bilo trditi o krajevnem imenu Μιλλάρεκα, da je popolnoma domače, ako bi ne bilo tako brezmiselno.

[219]) Roesler, str. 116.

[220]) Roesler, str. 117, 118.

Rekel sem, da istočasni bizantinski pisatelji le malo poročajo o razširjevanju Slověnov po zemlji med Jadranskim in Črnim morjem. Precej gostobeseden je Konstantinos Porphyrogennetos, [221]) kateri pripoveduje, da so za cesarja Heraklija prišli Hrvatje in Srbi na Balkanski polotok. Ta Konstantin je živel v desetem stoletju, tedaj tristo let pozneje, kakor cesar Heraklij. Kar čitamo pri Konstatinu o prejšnji domovini Hrvatov in Srbov ter o njih prihodu na tisto zemljo, kjer še sedaj prebivajo, je jako neverjetno.

O Hrvatih pravi Konstantinos Porphyrogennetos na enem mestu, da so prej bivali unkraj Bavarskega, [222]) na drugem mestu pa, da so stanovali unstran Madjarskega blizu Frankovskega. [223]) O Srbih trdi rečeni pisatelj, da so bili nekdaj

[221]) Konstantinos Porphyrogennetos je v svojem delu »O državni upravi« opisal razne narode, s katerimi so bili Bizantinci takrat (v 10. stoletju) v dotiki. Poročila, katera imamo od tega pisatelja, so včasi neresnična in še celo brezmiselna, včasi pa istinita in ne brez zgodovinske vrednosti. Tu in tam so v enem in istem poglavju zanesljive notice zraven popolnoma napačnih. Na starejše pisatelje se je Konstantin le malo oziral. Kar pripoveduje, to je zvedel iz poročil bizantinskih poslancev o tujih narodih ali pa slišal iz ust raznih trgovcev in drugih inostranskih ljudij, kateri so se trakrat mudili v Carigradu. O istočasnih dogodkih je precej dobro podučen; ako pa opisuje dejanja iz davne preteklosti, je popolnoma nezanesljiv. Na raznih mestih je videti, da je bil v zgodovini kaj slabo podkovan. Tako n. pr. trdi, da je bil Atila kralj Obrov ter se v Gorenji Italiji bojeval s Franki (c. 28, ed. Bonn., p. 123). Narset je po njegovem mnenju živel takrat, kakor papež Caharija, ki je vladal od 742–751 (c. 27, p. 119); zmotil se je tedaj tu samo za 200 let. Takih napak je več. — O Konstantinu Porphyrogennetu in o zanesljivosti njegovega prej omenjenega spisa je priobčil Rački v »Književniku« (I, stran 36—77) leta 1864. dobro razpravo, v kateri poudarja (str. 49), da je treba njegovo delo primerjati z drugimi istočasnimi verodostojnimi spomeniki; kjer pa tega ni mogoče, mora se vsaka njegova vest presoditi na temelju notranjih razlogov in zakonov stroge kritike.

[222]) De administr. imp., c. 30, ed. Bonn., p. 143: »*Οἱ δὲ Χρωβάτοι κατῴκουν τηνικαῦτα ἐκεῖθεν Βαγιβαρείας.*«

[223]) Ibid., c. 31, p. 147: ». . . *οἵτινες Τουρκίας μὲν ἐκεῖθεν Φραγγίας δὲ πλησίον κατοικοῦσι* . . .«

doma unstran Madjarskega na zemlji Boikov, katera je blizu Frankovskega.[224]) Za tistega, ki je živel v desetem stoletju v Carigradu, ni mogla biti zemlja unkraj Bavarskega in unkraj Madjarskega blizu Frankovskega druga, kakor češka dežela, kar potrjuje tudi ime »*Βόϊκι*«. S Češkega ali pa vsaj iz soseščine te dežele naj bi bili tedaj prišli Hrvatje in Srbi v svojo sedanjo domovino.

O nekdanjih bivališčih Hrvatov in Srbov se je že mnogo pisalo. Nekateri, kakor Šafařik,[225]) iščejo prvotno domovino Belohrvatov med vzhodno Galicijo in Krkonoši na meji Češkega. Bela Srbija pa je ležala bolj proti severu v Veliki Poljski, Šleziji in Lužici do Labe. Zeuss,[226]) kateremu je sledil tudi Dümmler,[227]) stavi Veliko ali Belo Hrvaško na severno stran Karpatov od Češkega proti severovzhodu. Rački[228]) misli, da sta bili Velika Hrvaška in Srbska za Karpati med Nemčijo in zapadnimi plemeni ruskih Slovanov ter se razprostirali na zahodu nekako do Sale in Labe, na vzhodu pa do Dnestra. Roesler[229]) meni, da so bivali Belohrvatje na Češkem in sicer na južni in severni strani Krkonošev. Krek[230]) piše, da so Hrvatje in Srbi pred sedmim stoletjem bivali za Karpati. Rutar[231]) išče Veliko Hrvaško po avstrijski Šleziji, severnem Moravskem in zapadni Galiciji. Njej proti vzhodu pa je ležala Bela Srbija.

---

[224]) Ibid., c. 32, p. 152: »... *τῶν τῆς Τουρκίας ἐκεῖθεν κατοικούντων εἰς τὸν παρ' αὐτοῖς Βόϊκι τόπον ἐπονομαζόμενον, ἐν οἷς πλησιάζει καὶ ἡ Φραγγία* ...«

[225]) Slov. starož., II, § 31, 1; § 38, 2.

[226]) Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 610.

[227]) Ueber die älteste Geschichte der Slawen in Dalmatien (Sitzungsberichte der philos.-hist. Classe der kais. Akademie, XX, str. 366).

[228]) Književnik. Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku, I (1864), str. 57.

[229]) Op. cit., str. 120.

[230]) Einleitung, ed 1887, str. 323.

[231]) Ilustrovani narodni koledar za leto 1895., izdal Dr. Hribar, str. 98.

Po mojih mislih so se vsi ti učenjaki zastonj trudili, ko so iskali bivališča starih Hrvatov in Srbov med severnimi Slovani. Istočasni viri ne poročajo nič o navedenih nekdanjih bivališčih.

Kako so Hrvatje in Srbi hodili proti jugu in kako so med potjo premagali razne ovire, o tem ne ve Konstantin ničesar povedati. Tudi pisatelji sedmega stoletja popolnoma molče o tem. Trditi smemo, da je to, kar nam Konstantinos Porphyrogennetos pripoveduje o nekdanjih bivališčih Hrvatov in Srbov unkraj Madjarskega in unkraj Bavarskega v bližini Frankov, kolikor toliko neresnično.

Konstantin tudi piše, da je bizantinski cesar Heraklij poklical Hrvate in Srbe na svojo zemljo. Zgodovinarji, ki so živeli za cesarja Heraklija ali pa tudi pozneje, ne vedo nič o tem pozivu. Neverjetno je, da bi bil Heraklij, kateremu so Slovani vzeli marsikak kos zemje, poklical še novih slovanskih razrodov v svoje pokrajine ter tako pomnožil število svojih sovražnikov.

Odveč bi bilo, ako bi hotel tu naštevati še druge neverjetne trditve Konstantina Porphyrogenneta. [232]) In vender so nekateri znameniti možje, kakor Kopitar in Miklošič, na podlagi izjav rečenega grškega pisatelja spravili med učeni svet teorijo, na katero še dandanes marsikdo prisega.

Kopitar [233]) in Miklošič [234]) sta rada poudarjala, da je treba med Jugoslovani razločevati dva glavna razroda in sicer S l o v ě n e, katere omenjajo že grški pisatelji šestega stoletja, ko govoré o »Σκλαβηνοι«, ter H r v a t e in S r b e, o katerih pripoveduje Konstantinos Porphyrogennetos. Po Miklošičevih mislih so se najprej naselili po Balkanskem polotoku, po Daciji,

---

[232]) Nekaj takih notic je navedel Gfrörer (Byzantinische Geschichten, ed. Weiss, str. 8) ter potem dostavil besede: »Risum teneatis amici«.

[233]) Kopitar, Ursprung der slawischen Liturgie in Pannonien. (Chmel, Der österreichische Geschichtsforscher, I, str. 508.)

[234]) Miklosich, Altslov. Formenlehre in Paradigmen, Einleitung, stran X.

po Panoniji in po jugovzhodnih straneh alpskih pokrajin Slověni, katerih narečja so se le malo med seboj razločevala. Po dotičnih narečjih deli Miklošič rečene Slověne v karantanske, panonske, dakovske in bolgarske. O prvih trdi, da so predniki sedanjih Slovencev, o panonskih, da so govorili jezik, katerega sta pisala sv. Ciril in Metod, ter da so jih zatrli Madjari v začetku desetega stoletja, o dakovskih, da so bivali po sedanjem Erdeljskem ter se poizgubili v pretečenem stoletju med Rumuni, o bolgarskih pa, da so se pomešali z mongolskimi Bolgari ter so kolikor toliko predniki sedanjih Bolgarov. Med te Slověne, kateri so živeli med Vzhodnimi Alpami in Črnim morjem, so se vrinili pozneje, to je za cesarja Heraklija, Srbi in Hrvatje ter jih tako razkrojili v dva dela, katera sta se, ker sta bila ločena, med seboj čedalje bolj oddaljevala. Srbi in Hrvatje so, kakor trdi Miklošič, tuj element med Slověni.

Teorijo, da so se Hrvatje in Srbi pozneje vrinili med Slověne, pobija prav dobro prof. Jagić,[235] kateri piše, da jej ne nasprotujejo samo sedanja jugoslovanska narečja, temuč tudi jezik najstarejših dotičnih spomenikov. Brez dvoma so se predniki sedanjih Hrvatov in Srbov pomaknili nekako v istem času v svoja sedanja bivališča, kakor drugi južni Slovani. Bizantinski pisatelji šestega in sedmega stoletja zaznamenujejo z izrazom *Σκλαβηνοί* tudi prednike sedanjih Hrvatov in Srbov.

Ako bi bilo res, da so se Hrvatje in Srbi še le pozneje vrinili med Slověne, morali bi trditi, da so na novo došli Slovani pobili in pregnali Slověne po tistih krajih, kjer je sedaj srbska in hrvaška zemlja, ali pa, da so se Slověni pač naselili po vzhodni strani Balkanskega polotoka in po Vzhodnih Alpah, po zemlji med Donavo, Dravo in Jadranskim morjem pa ne. Niti prvo, niti drugo se ne da iz zgodovine dokazati. Pač pa je znano, da so Slověni večkrat pustošili prav po tistih krajih, kjer sedaj prebivajo Srbi in Hrvatje. Omenili smo,

[235]) Glej njegovo razpravo »Ein Kapitel aus der Geschichte der südslavischen Sprachen«. (Archiv für slav. Philologie, XVII, 1895, str. 47—87.)

da so Slověni že leta 547. oplenili vso Ilirijo do Drača. [236]) Tudi leta 551. so Slověni razsajali po Iliriji. [237]) Iz Theophylakta [238]) je razvidno, da so bili pri izlivu Save v Donavo leta 592. naseljeni Σκλαυηνοί. Zato moramo pač sklepati, da so Slověni v začetku sedmega stoletja ravno tako posedli sedanjo srbsko-hrvaško zemljo, kakor sosednje pokrajine po Balkanskem polotoku in po Vzhodnih Alpah.

Miklošičeva trditev, da je treba Srbo-Hrvate v jezikovnem oziru ločiti od drugih Jugoslovanov, sloni na podatkih nezanesljivega Konstantina Porphyrogenneta, ki je živel za celih tristo let pozneje, kakor cesar Heraklij.

Da niso Hrvatje in Srbi tuj element med drugimi Jugoslovani, to kažejo narečja, katera so razširjena od Alp pa do Egejskega morja. Vsa ta narečja od laške meje pa do Črnega morja se tako vrsté med seboj, da sega eno v drugo. Vsi jugoslovanski jeziki so le nepretrgana vrsta raznih dialektov, o katerih je včasi težko reči, h kateremu jeziku naj jih prištevamo. Zato pa tudi opazujemo, da se v sedanjih dneh Srbi in Bolgari prepirajo, govoré li macedonski Slovani srbski ali bolgarski jezik; kajkavce okoli Varaždina bi nekateri radi prištevali Slovencem, drugi pa Hrvatom. Mnogo svojstev srbskohrvaškega jezika jasno dokazuje, da mu gre tisti prostor, katerega ima, namreč vmes med slovenskimi in bolgarskimi narečji. Ako ga ne bi bilo tu, manjkala bi med jugoslovanskimi jeziki vez, katera bi spajala narečja na vzhodu in zahodu. [239])

Ako se oziramo na posamezna jugoslovanska narečja, vidimo, da se jezik štajarskih in ogerskih Slovencev v marsikaterih točkah strinja z bližnjim hrvaškim jezikom. Slovenščina prehaja po beneškem in goriškem narečju v čakovščino. Vzhodno-srbska narečja prestopajo v sorodna narečja zahodne Bolgarske; narečja južne in Stare Srbije pa v sosednja narečja

[236]) Glej zgoraj str. 111.
[237]) Glej zgoraj str. 118.
[238]) VI, c. 3 et 4.
[239]) Jagić op. cit., str. 72 i. d.

severne Macedonije. Ker eno narečje polagoma prehaja v drugo, zato opazujemo, da je največja razlika med najvzhodnejšimi in najzapadnejšimi narečji.[240])

Zemljepisna lega jugoslovanskih narečij in pa njih jezikovna sorodnost se nekako vjemata. To kaže, da so se južni Slovani polagoma naselili po svoji sedanji zemlji nekako v tem redu, kakor so prebivali drug poleg drugega v svoji prvotni domovini. Ako bi se bil kje kak drug slovanski razrod vrinil med nje, opazovali bi lahko dandanes, da je jezikovna razvrstitev na dotičnem mestu pretrgana.[241])

V jugoslovanskih jezikih je mnogo posebnostij, katere nam kažejo, da imamo tu opraviti z nekako celoto. Ako se nahajajo v rečenih jezikih nekatere enakosti, katerih bi zastonj iskali pri drugih Slovanih, je to dokaz, da so bili vsi Jugoslovani že od nekdaj sosedje med seboj, ne pa še le od takrat, ko je vladal v Carigradu cesar Heraklij.[242])

Ker pa si ne morem misliti, da bi se bil Konstantinos Porphyrogennetos kar na celem izmislil o neki domovini Hrvatov in Srbov unkraj Bavarskega in unkraj Madjarskega, zato je verjetno, da je moral imeti nekako podlago, da je sprejel v svoje delo tudi vesti o nekdanjih bivališčih Hrvatov in Srbov. Zdi se mi, da je v podatkih rečenega pisatelja nekaj zgodovinskega zrna.

Videli smo, da so bili Slověni, bivajoči ob dolenji Donavi, v šestem stoletju samostojni, Slověni pa, ki so stanovali ob Savi, podložni Obrom. V začetku sedmega stoletja so se razširili ti Slověni z Obri vred tudi po zahodni strani Balkanskega polotoka. Nekoliko časa so bili Obrom pokorni tudi Čehi in pa Slověni po Karantaniji, katere je kralj Samo leta 623. osvobodil obrskega jarma. Prav verjetno je, da je Samo takrat, tedaj za cesarja Heraklija, pozval tudi Slověne po se-

---

[240]) Jagić, str. 85. — Oblak v Archivu f. slav. Philologie, XVIII, str. 230.

[241]) Oblak v Archivu f. slav. Philologie, XVII, str. 289.

[242]) Jagić, str. 72, 81.

danjih srbsko-hrvaških zemljah, da naj se upro Obrom. Mogoče je, da jim je pri tej priložnosti poslal kake pomožne čete, katere so bile doma unkraj Madjarskega in unkraj Bavarskega na zemlji Boikov v bližini frankovske države. Morebiti je bilo med temi pomožnimi četami tudi nekoliko lužiških Srbov, kajti znano nam je, da se je njih vojvoda Drvan izneveril frankovski oblasti ter se združil s Samovim kraljestvom.[243]) Mogoče je, da je dobil del balkanskih Slověnov od teh s severa došlih lužiških Srbov svoje ime.[244])

Ako pomislimo, da so bili Slověni ob Savi in Dravi še v začetku sedmega stoletja podložni Obrom, v poznejših stoletjih pa ne, moramo trditi, da so se morebiti vzdignili zoper svoje tlačitelje za cesarja Heraklija. Temu je bil ta upor Slověnov zoper Obre gotovo všeč in najbrže je bil bolj on naklonjen stiskanim Slověnom in njih pomožnim četam, kakor pa gospodujočim Obrom. Na ta način je mogla nastati med Bizantinci govorica, da je cesar sam poklical te čete s severa.

Ako je resnična moja hipoteza, da so predniki sedanjih Srbov in Hrvatov dobili v dneh cesarja Heraklija s severa le kako pomožno četo, da bi se lažje otresli obrskega jarma, ne pa, da bi bil prišel od tam ves srbsko-hrvaški narod, potem je bila mala solunska pokrajina, o kateri govori Konstantin,[245]) pač dosti velika, da se je taka četa mudila nekoliko časa v njej, premajhna pa bi bila za ves srbski narod. Taka četa se je tudi lahko čez nekaj časa pomaknila proti severu čez reko Donavo, še pozneje pa zopet proti jugu. Težje bi pre-

---

[243]) Chron. Fredeg. Scholast., lib. IV, c. 68 (Mon. Germ., Script. rer. Meroving., II., p. 155): ». . . etiam et Dervanus dux gente Surbiorum, que ex genere Sclavinorum erant et ad regnum Francorum iam olem aspecserant, se ad regnum Samonem cum suis tradedit.«

[244]) Ako bi bilo to domnevanje resnično, opazovali bi tu nekaj enakega, kakor pri vzhodnih Slovanih, h katerim so prišli v devetem stoletju iz Skandinavije germanski Rusi ter jim dali svoje ime.

[245]) Konstantinos Porphyrog., De administr. imp., c. 32, p. 152: ». . . ὁ αὐτὸς Ἡράκλειος βασιλεὺς παρέσχε τόπον εἰς κατασκήνωσιν 'εν τῷ θέματι Θεσσαλονίκης . . .«

hodil vsa ta pota ves srbski narod, o katerem trdi Konstantin, da je tako romal sem ter tja.[246])

Slověni, živeči med Dravo, Donavo in Jadranskim morjem, so se torej iznebili obrskega jarma ter ustanovili potem dve samostojni državi. Razume se, da je vsaka teh držav, izmed katerih je bila ena bolj na severozahodu, druga bolj na jugovzhodu, zadobila svoje ime. Tisti razrod, ki je začel gospodovati v severozahodni državi, bil je hrvaški, vladajoči razrod v jugovzhodni državi pa srbski. Prvo kakor drugo ime je dotični razrod morebiti imel že od nekdaj ali pa ga je dobil, kakor sem že omenil, še le takrat, n. pr. po kaki pomožni četi, katera je mogoče prišla z zemelj severnih Srbov ali pa Hrvatov.[247])

Srbsko in Hrvaško ime ni bilo iz prva razširjeno po vsem sedanjem srbsko-hrvaškem svetu. Na marsikaterem kraju niso poznali niti prvega, niti drugega nazivanja in v rabi je bilo staro ime Slověnov »словѣнскъ«, katero se je v raznih narečjih glasilo »slovenski, slovinski, slavonski« itd. To ime je posebno takrat služilo kakemu pisatelju, kadar je hotel ž njim zaznamovati narodov jezik. Slověnsko ime je bilo dolgo časa prav dobro znano po Slavoniji, v Dubrovniku in tudi drugod.[248])

Čegav je Žumberk?

Spisal **A. Koblar.**

(Dalje).

Žumberško grajščino je dne 31. januvarja l. 1526. od Nikolaja Semeniča kupil Ivan Kobašič. Kup je Ferdinand I. potrdil dne 20. novembra 1526 in določil, da Kobašič in njegova soproga obdržita grajščino do smrti in da se sme za popravo gradú od najemščine, znašajoče letnih 490 gld., zastrojiti 300 gld.

[246]) Ibid.: ». . . *ὅτε δὲ διεπέρασαν τὸν Δάνουβιν ποταμόν.*«

[247]) V bližini čeških Krkonošev so živeli še v desetem stoletju prebivalci, kateri so se zvali Hrvatje. (Književnik, I, str. 54).

[248]) Jagić, str. 62 i. d.

Kobašič je imel na Turškem podkupljene nekatere Vlahe, ki so mu poročali o gibanju turške vojske, kar je sam sporočal dalje. Začeli so se pa Vlahi bati, da bi ne bili od Trkov kot vohuni kaznovani, zato so uskočili iz Bosne in sredi meseca septembra l. 1530. pribegli h Kobašiču na avstrijska tla. [1]) Domá so bili iz okrajev Srpa, Unice in Glamoča. Ljudje so jim dali ime Uskoki ali Pribegi. Že Gornjegrajec Benedikt Kuripešec, ki je malo prej potoval kot tolmač avstrijskega poslanstva mimo Bihača v Carigrad, omenja v svoji knjigi, kako so ondotni kristijani nezadovoljni, ker jih Turki stiskajo in siloma turčijo.

Prvi se je revnih Uskokov usmilil Ivan Kazianer, avstrijski vojni poglavar in pozneje deželni glavar kranjski. Pregovoril je kranjske in štajarske deželne stanove, da so obljubili Uskokom podpore za zimo. Kobašič jim je pa dobrotno dovolil, da so se začasno naselili na žumberškem grajščinstvu. Pisal je Kazianerju tako-le: »Misi eos, qui salierunt de Thurcis, ad terras Regie Maiestatis ad Castrum Sichelberg«. Kmalu so pa Uskoki, ki niso imeli kaj jesti, začeli delati Kobašiču velike sitnosti. S silo so se celo polastili žumberškega gradú in pospešili gospodarju smrt.

Kmalu so začeli dohajati še drugi Uskoki, posebno iz Cetinjskega pogorja v Dalmaciji. General Kazianer je svetoval kralju Ferdinandu, da naj 1000 novodošlih Turkov naseli na kostelskem grajščinstvu. [2]) Kralj je ukazal dne 7. julija 1531 kranjskim deželnim stanovom, da naj dajo Uskokom svetá, bivališč in hrane, iz svoje blagajnice jim je pa l. 1532. dal podpore 1000 gld.

Da bi pospešil nastanjenje Uskokov, ki so bili še brez prave strehe, je kralj Ferdinand dne 25. januvarja 1533 v

[1]) Pri sestavljanju tega oddelka sem se pač oziral na temeljite Biedermannove sestavke o Uskokih v Schumijevem »Archivu« in druge spise, a glavna podlaga so mu izvirne listine deželnega arhiva v ljubljanskem muzeju in sicer: Odd. I. zv. 83, 7 in zv. 139, 17; odd. II. zv. 119; 137; 139, 17 in 540 ter trije zvežnji v oddelku »Fevdna pisma«.

[2]) Lopašić, Spomenici Hrvatske Krajine III, str. 388.

Inomostu izdal ukaz, s katerim je za posel nastanjenja določil posebno komisijo, v katero je pozval Kranjce: Nikolaja bar. Thurna starejšega na Križu, deželnega oskrbnika Andreja Lamberga, dež. vicedoma Volbanka Lamberga in Josipa Lamberga. Izdal je kralj tudi priporočilo do komisarjev, da naj brž gredo na delo, »weil an solcher sach zu desstatlicher vnsers Fürstenthums Crain rettung gelegen«, in navodilo, kako naj se pogajajo z grajščaki na Kranjskem, v Istri in na Krasu, da se izpolni prošnja kranjskega deželnega glavarja in da dobe Uskoki streho, ker so se že pokazali viteze v boju s Turki. V navodilu so tudi našteti možje, s katerimi naj se komisarji pogajajo, namreč: glavarja v Postojini in Metliki, oskrbniki kraljevskih grajščin na Premu, Gutneku, Ložu, Poljanah, Kostelu in Mehovem, da se na opustošenih zemljiščih teh grajščin naselijo pribegli Turki z ženami in otroci. Ob jednem je kralj določil, da bodo Uskoki prvih šest let prosti dač in davka, potem pa se jim naloži po 10 do 12 kr. gospoščine od zemlje v priznanje odvisnosti od zemljiške gosposke. Grajščaki pa niso hoteli vzeti Uskokov na svoja zemljišča, ker so se bali, da jih bode kralj po minolih šestih letih zopet oprostil plačevanja dač in davka. Kralj je vender skrbel za-nje in naročil oskrbniku vrhovnega vojnega poglavarstva Ivanu Püchlerju, da naj gre komisarjem na roko, Nikolaju bar. Thurnu je pa ukazal, da naj dobi na Kranjskem 1000 gld. v suknu in novcih ter naj to podporo pošlje Uskokom, kar se bode poravnalo iz nove carine na živino.

Med tem so Uskoki predložili kranjskemu deželnemu zboru prošnjo, da naj se jih skupaj naseli na žumberškem grajščinstvu in po hribih proti Metliki in Mehovemu. Stanovi so priporočili to prošnjo kralju in omenili, da bi bilo dobro, ko bi se izmed Uskokov kakih 200 konjikov in 300 pešcev porabilo kot vojake-graničarje, samo za glavarja jim mora biti postavljen kak Kranjec, ker Uskoki iz mnogih ozirov ne marajo za Hrvate in tudi za Kobašiča ne. Pisali so namreč Uskoki dne 29. junija 1533 kranjskim deželnim stanovom: »Gnedig Herrn,

halt yeczo Hanndt ob vnns. Lasst nicht ob vnns die Krabathen noch Ir säbl herrschen; dann wir solches nicht gedulden mögen noch khaineswegs vermainen.«

Kobašič je kmalu potem umrl. Njegova vdova, ki je stanovala v žumberškem gradu in tu praznovala l. 1533. svatovščino svoje hčere, je pa prodala l. 1534. žumberško grajščino Ivanu Püchlerju za naselitev Uskokov za 1100 ren. gld. [8]) Püchler, ki je od kralja dobil nalogo, da je to zadevo izvedel, je celò kupno svoto iz svojega založil. Bal se je pa, da stari žumberški podložniki ne bodo hoteli odstopiti zemljišč Uskokom, in zato si je izprosil od kranjskega vicedoma dne 3. marca 1534 vojaške pomoči in denarnih sredstev.

[8]) Po urbarju iz l. 1531., shranjenem v kranjskem deželnem arhivu, je imela žumberška grajščina tačas te-le vasi (pridejana številka pomeni število zemljišč): Oberdorff (Vrhovsko) (12), Jawor 6), Petznu (8), Golaickh (4), Kostaneuatz (2), Duoritschn (4), Draschbergkh (6), Jelschewintza (3), Chuędo (2), Sadaneuo (2), Stopach (5), Czernickh (5), Nider Kulpeschn (1), Rytenitz (1), Kupptzin (7), Sopoth (7), Zellesn (4), Ruessenpergkh (6), Dietmanstall (5), Badmeuatsch (3), Trenobez (1), Rabenspach (2), Purckhenpuhl (1), Marhofen (4), Maleschenfurt (3), Dabrauetz (2), Sliewne (2), Primogouaz (5), Pocklegkh (4), Sand Michel (4), Sela (1), zu der nidern Suschitz (4). (Ravno toliko vasij in kmetij je v žumberškem urbarju iz l. 1598.) — Orožja so imeli v gradu Žumberku l. 1531: »Ain Viertl stuckh von kupher gossen, 3 haufnitz ein kupherain, 4 Eisen Teraspuchssen, 25 hackenpuchssen, 7 hanndtpuchssen, 4 vasl puchssenpulfer, 5000 pheyleisen, 15 phundt Saliter.« — Po urbarju iz l. 1656. so pod žumberško nadglavarstvo spadale vasi: Arte (Harte), Berlačko (Verlačko), Brezavac, Budinjak, Dana, Davčelavč, Dolana, Draga, Dragišiči, Dragoševca, D r a š č i, V r h, Graberi, Grič, Hudičevo, Hum, J a v o r, Jelaha, Jezernica, J e l š e v n i c a, Jugarija, Kalhča (Kališča?), Kamenica, Krajnak, Krašlevac, Kravjak (Veliki in Mali), Kunči Vrh, K u p č i n a Spodnja, Lešča (Velika in Mala), Luteninac, Malinac (Veliki in Mali), Milkova Brda, Mišlen Dol, Nadoševac, Nova Sela, Osojna (Osunja), Ostrc, Pavlov Vrh, Petričavac, Planina (Alm), Plavce, P o k l e k, Prisela, Prisika, Ravno (Spodnje in Zgornje), Ratkovič, Razvorje, Restovo, Salak, Sekuliše, Selca, Sječivac, Skrilno, Slafe, S o p o t e, S u š i c e, Staudach, Stodraše, Strahinič, Sverši, Svitišiče, Šimrakoviče, Tihočaj, Tomaževac, Topoluka, Tupčina, Tusanovac, Vadajnovo, Vadica, Večno, Vitoče, Vosinavce, Vrhajska Vas, Zapotje, Ž e l e z n o, Žerovica (Serovica).

Že nastopno leto, dne 5. junija l. 1535., je kralj Ferdinand dal Uskokom svoboščine in v dedni fevd zemljišča »zu vnnd bei Sichlberg« ljudem, ki so malo poprej s svojimi sorodniki, ženami in otroci uskočili iz Bosne. Tako je Vuk vojvoda dobil v Sošicah 9 zemljišč, dednih v moškem rodu zanj in za njegovega brata, s pripomnjo, da bode 20 let prost dače, služnine, desetine, robote in davka. Istotako sta dobila v fevd zemljišča v Gabru Juraj Radivojević in Resan Šišmanović. Iz teh in poznejih let hrani cele kupe fevdnih pisem kranjski deželni arhiv, ker so prošnje za podelitev zemljišč okoli Žumberka šle skozi roke kranjskega vicedoma. Tako je n. pr. l. 1538 J. Radivojević dobil kraj Črnik, Vuk Popović pa 5 zemljišč v Viščem Vrhu pri Kalu, v žumberškem grajščinstvu itd. [4])

Spomladi l. 1538. je pa prišla iz Bosne, iz okraja Srba, zopet nova truma Uskokov. Ker niso precej dobili svojih domov in niso imeli kaj jesti, kradli so po žumberški okolici in celo žumberškemu župniku Luki Tisočiču in njegovemu kapelanu niso prizanašali. Zaradi škode so se pritožili prebivalci vasij pri kraljevih komisarjih. Znamenito je to, da se v tej pritožbi imenujejo »Dorfschaften in Krain« sedaj hrvatske vasi: »Obersdorf, Jauor, Obersberg, St. Michel, Kali, Arti, Petritzendorf, Železno, Kostanac, Dvorišče, Jalševnica, Jurkovo Selo, Kupčina, Stupe, Cernik, Hudo in Premogovac.« Kralj Ferdinand je nove Uskoke hotel naseliti na kostelskem grajščinstvu ali kje drugod na pripravnem kraju. S svoboščinskim pismom, izdanim v Lincu dne 5. sept. 1538, jih je oprostil za 20 let davka (in dominiis nostris«) in glede naselitve je izdal dne 23. decembra 1538 navodilo kranjskemu dež. glavarju Nikolaju Jurišiču. Štirim uskoškim vojvodam je nakazal kralj po 50 gld. letne plače, za vsako zadrugo pa 2 stara žita, katero je odmeril provijantni mojster Jošt pl. Lilgenberg. Nato je Ivan Ungnad pogajal se l. 1540. z Gušičem, oskrbnikom grofa Frangepana, da bi se

[4]) Glej v kranjskem deželnem arhivu oddelek »Fevdna pisma«, zv. 11. in 12.

Uskoki naselili pri Ogulinu. Kranjski deželni stanovi so dobili poziv, da naj pošljejo doli tlačanov, ki bodo trebili gozde za uskoška selišča, a temu so kranjski stanovi ugovarjali, češ da ima uboga dežela že dovolj bremen.

Uskoki so dobili svoje glavarje. Že ko so kranjski deželni stanovi dne 11. maja l. 1540. za glavarja priporočali kralju Jerneja iz Raven (von Ravnach), so svetovali, da naj stanuje v Žumberku. To se je zgodilo. Ko je l. 1543. kralj imenoval uskoškim glavarjem Ivana pl. Wernecka, naročil mu je v dekretu, da mora z Uskoki vred pokoren biti vojnemu poglavarju in deželnemu glavarju kranjskemu in odločil mu je kralj za stanovanje kranjski grad Žumberk. »Da entgegen vmb vnd für solch sein dienen haben wir ime vnser schloss Sichelberg, in vnsern fürstenthumb Crain gelegen, zu seiner wonung sambt vnd zuegehörung eingeben«. Nakazal mu je kralj po 200 gld. plače, katero bo dobival pri kranjskem vicedomskem uradu vsake kvatre. [5]) Koliko sodne oblasti so si tačas prisvajali kranjski deželni stanovi nad Uskoki, se spozna iz nastopnega slučaja. Blaž Pedpović in nekaj drugih Uskokov je bilo zaradi nasilstev obglavljenih. Na zboru v Črnomlju l. 1542. zbrani kranjski deželni stanovi so sklenili, da se dá imovina obglavljenih Uskokov njihovim vdovam in otrokom, kar je kralj Ferdinand potrdil, potem pa dne 12. julija 1543 uskoškemu glavarju Ivanu pl. Wernecku ukazal, da naj pošlje še dva druga krivca na sodišče pred kranjskega deželnega glavarja v Ljubljano.

Ko je 4. julija l. 1546. postal Uskokom glavar Ivan Lenkovič, bilo je še 180 zadrug v njegovem glavarstvu brez strehe. Komisarji: vicedom Jakob pl. Lamberg, Ivan Josip pl. Eck, Martin Gall, Pankrac Sauer in Viljem Schnitzenbaumer so iskali za-nje selišč. Posrečilo se jim je slednjič l. 1547. od vdove Apolonije Püchler-jeve roj. Turjaške dobiti za naselitev Uskokov mehovsko grajščino za 4068 gld. v zlatu. Grajščina je bila v ta namen kaj pripravna, ker je bila žumberški soseda.

---

[5]) Lopašić, Spomenici Hrv. Kraj. III, 399.

Dali so jo glavarju Lenkoviču, ki je na kraljevo povelje z dne 7. marca l. 1547.[6]) premestil tiste stare podložnike, ki so še bivali med Uskoki na žumberškem svetu, v mehovsko grajščinstvo, bližne dele tega grajščinstva (teh mehovskih kmetij je bilo 74, prej so pa bili Uskoki naseljeni le na 31. žumberških kmetijah) je pa porabil za naselitev Uskokov, da so takó isti stanovali bolj skupaj. Pogoj so pa stavili komisarji Lenkoviču, da mora grad dobro čuvati ter vedno biti na uslugo in pokoren Njega veličanstvu in od istega postavljeni gosposki v deželi. Kranjci so dali za odkup Mehovega 1500 gld.

Pri tej naselitvi Uskokov je pa Lenkovič prišel navskriž s hrvatskim banom Petrom Erdedijem, ki je grozil s silo, češ da se mu dela krivica zaradi Hrvata Pavla Čolniča, ki ni hotel zamenjati svojih posestev. Lenkovič se je pritožil zoper bana pri kranjskem deželnem zboru in zbor je pojasnil banu stališče. Ob jednem so pa sporočili komisarji za naselitev Uskokov zadevo kralju dne 6. avg. 1547.[7]) Pisali so: »Weil aus solchen ungebührlichen muthwilligen und gewaltigen Vorhaben und Drohungen Bans insofern er sie an die Landschaft geschrieben, wenn er nicht absteht, nur Raub, Mord, Blutvergissen und alles Übel zu gewärtigen ist, so bitten wir Eu. Maj., dass solchen Übeln gesteuert werde und der unrechte Theil mit Eu. Maj. Ungnaden anderen zum Exempel gestraft werde, sich in diesem Eu. Maj. Fürstenthum bei guter Landesobrigkeit einiger Regierung oder Eu. Maj. Verordnung und Befehl zuverhindern, zu unterstehen viel weniger mit Eu. Maj. Cammergut dermassen seines Gefallens zu handeln und zu gebiethen.« Priporočali so komisarji kralju tudi, da naj piše zaradi zamenjave njihovih posestev s posestvi mehovske grajščine tem-le osebam: Volbanku, opatu kostanjeviškemu, Eliji, prijorju v Pleterjah, deželnemu komturju nemškega reda ali njegovemu upravniku v Ljubljani, Krištofu gospodu v Črnomlju, Erazmu pl. Purckstallu, Juriju pl. Zobelpergu, Štefanu Semeniču, gospej

[6]) Prim. Czoernig, Etnographie II. 361.
[7]) Muz. arh. v Ljublj. II, 540.

Ani vdovi Ivana pl. Wernecka imeteljici grajščine kostanjeviške in Pavlu Čolniču. Vsi ti so imeli namreč po nekaj zemljišč med Uskoki in poleg njih in so bili pripravljeni zamenjati jih za mehovska zemljišča, samo Pavl Čolnič ne. Prosil je Lenkovič kralja tudi, da bi smel 500 do 600 gld. porabiti za popravo mehovskega gradu, ki je važna točka za kresišče, in popraviti tudi grad Žumberk, ki razpada, ali pa naj mu da kralj kako drugo bivališče. Kralj Ferdinand je potrdil prvi predlog komisarjev in zamenjala so se nekatera zemljišča 3. dec. l. 1548. Ana pl. Werneck roj. Neuhaus, vdova bivšega kostanjeviškega glavarja Ivana pl. Wernecka, je odstopila nekaj zemljišč kostanjeviškega glavarstva, prejela za-nje nekaj žumberških zemljišč od Lenkoviča in ta pa je dobil za žumberška zemljišča mehovska. Jednako sta zamenjala tudi pleterski prijor Elija in kostanjeviški opat Volbank, ki sta prejela mehovska zemljišča okrog Stopič in Šmihelja za svoja prejšnja zemljišča. Kostanjeviški opat je n. pr. odstopil (sedaj hrvatsko) vas Cerovico pod hribom Ravnino z 9. zemljišči. Pleterski in kostanjeviški samostan sta bila pa tudi že nekaj zemljišč odstopila za prvo naselitev Uskokov. Z drugimi grajščinami so se pogajanja glede zamenjave zemljišč vlekle do l. 1557.

Ko se je tako zaokrožilo žumberško glavarstvo in so bili Uskoki pod streho, je cesar Ferdinand dne 12. julija l. 1564. potrdil uskoške svoboščine iz l. 1535. in dodal še druge glede oprostitve od carine, mitnine in tridesetine. Tudi ta privilegij omenja, da Uskoki bivajo na kranjskih tleh (»allen vnsern Vsskhoken, derzeit »vnder Sichelberg in Crain«)[8]. Uskoški glavar Gašpar Rab je pisal 23. avg. 1570 zaradi zemljišč, katera so dobili uskoški vojvode[9]), kranjskemu dež. glavarju in kranjskemu vicedomu »dass diese Huben mit Grundt vnnd Poden niemandt weder mit gericht noch anderem als allein Ihrer

---

[8]) Dež. arh. v ljublj. muzeju I, 83, 7; Lopašić, Spomenici, III, 432.

[9]) Ta zemljišča so bila v Selcah, na Hrestovem, na Osojni, v Pokleku, na Železnem, v Grabarih, na Kravjeku, Klingi in Gorenji Ravni.

Fürstl. Durchlaucht vnndter die Herrschaft Sichlberg vnndterworfen vnndt zuegehorig«.[10]) Tudi v pismu, s katerim je nadvojvoda Karol dne 10. julija 1571 podelil v Pokleku zemljišča Uskokom, stoje besede: »den Uskhoken, so zu vnnd bei Sichelberg in vnnserem Fürstenthum Crain gesessen«.

Že iz dosedanjih podatkov je dokazano, da so se Uskoki naselili na kranjskem svetu, da je dežela kranjska mnogo žrtvovala za naselitev Uskokov in da se je žumberško glavarstvo, četudi je postalo bolj samostojno, vender smatralo kot del dežele kranjske, imenovan »Kranjska granica«.

(Konec prihodnjič.)

Mali zapiski.

Kresišča na Kranjskem l. 1613. Brzojavna pošta so bili za časa turških napadov na Kranjskem in v Istri kresovi. Kadar je pridrl sovražnik v deželo, so zažgali kresove na gričih in pri gradovih, ki so se videli daleč na okrog. Ko so zažareli plameni in zagromeli možnarji najprej na ljubljanskem gradu in potem po drugih postajah, hiteli so prebivalci svoje imetje, žene in otroke spravljat v varne kraje, možaki so pa šli na vojsko, kamor jim je bilo ukazano. Na zboru v Ljubljani se je dne 30. aprila l. 1613. ustanovil za zažiganje kresov nov red in kot kresišča so se določili ti-le kraji: Gorenjsko (Ober-Viertel): Ljubljana, Šmarna Gora, Šmarjetna Gora pri Kranju, Stari grad nad Kamnikom, sv. Nikolaj nad Savo v moravški fari, sv. Petra cerkev nad Begunjami pri Radovljici, grad na Bledu in Bela Peč. Dolenjsko (Vnter-Viertel): Ljubljana, Boštanj, Višnja Gora, Šumberk, Primskovo, Žužemberk, Hmeljnik, Raka in Mehovo. Notranjsko (Mitter-Viertel): Ljubljana, Zonek (Ig), Turjak, Ortenek, Lož, Ribnica, Friedrichstein pri Kočevju, Kostel, Poljane, Vinica, Črnomelj in Metlika. Za Kras in Istro: Ljubljana, Vrhnika, Hasperk, Postojna, Šilertaber, Gutnek, Lisec in Učka gora. (Muz. Arh.) *K.*

Slovenščina v ljubljanski mestni hiši pred 200 leti. Pred dvesto leti so nameravali sezidati v Ljubljani novo mestno hišo. V ta namen je spisal nekdo knjigo: Curia Labacensis Urbis Metropolis Duc. Carnioliae. Ausgegeben und verfasst durch einen treugesünten Patrioten.

---

[10]) Dež. arh. v Ljubljani, Fevdna pisma, XI.

1680. Ta neimenovani domoljub, bržkone Dolničar, navaja različne napise, ki naj bi se nahajali po sobanah. Napisi, katere nasvetuje, so grški, latinski, nemški, francoski, laški in dva slovenska. Prvi slovenski, po številu napisov pa osmi, se glasi: »Buch vse, kar se uidi, redi.« Ta napis spada k podobi, kjer je naslikana solnčna ura. Drugi slovenski, oziroma dvanajsti napis, pa slove: »Suake dan blixe se Smrte«. Slika predočuje deroč in bežeč potok.

Uboga slovenščina, počasi vendarle napreduješ! *V. S.*

Starinske najdbe pod mestom Kranjem. Blizu umetnega mlina g. veletržca Toma Pavšlarja pri iztoku Kokre v Savo pod mestom Kranjem

Izkopine pod mestom Kranjem.

so zadnjo jesen kopali temelj za hišo in zadeli na staro grobišče. Kraj se imenuje v Lajhu in leži prav pod pungerško cerkvijo pri vodi na spodnjo stran ceste, ki drži v Čirčiče. Mimogrede naj omenim, da je na tem svetu imel (od l. 1753. do 1770.) svojo zvonarno kranjski zvonar Ivan Kristijan Riser, čigar zvonovi šc pojó po nekaterih zvonikih. (Glej Šašelj, Zgod. zbornik str. 154.) Na tem svetu stoji zdaj samo še hišica, v kateri je stanoval pok. knezoškof dr. Widmer kot dijak. Izkopali so na precej obširnem grobišču doslej okoli 30 grobov. Mrliči niso bili žgani, ampak pokopani in vsi obrnjeni proti solnčnemu vzhodu, kar kaže na

krščansko dobo. Drugi grobovi so bili večinoma brez priložkov, našla se je le stara zanimiva ključavnica, velik žebelj brez glave in dvoje lobanj, od katerih je bila jedna silno nizka. Jeden grob, ki je bil 1·6 *m* globok, je bil pa jako bogat. Pričujoča slika nam kaže njegove najdbe. Glavnik (št. 1.) je iz slonove kosti, 21 *cm* dolg in 3 *cm* širok. Bodalce (št. 2.) ima držalo iz zlata in železno rezilo ter meri po dolgosti 15 *cm*; škoda da ročaju manjka nekaj koscev. Bronasti obroček (pod št. 3.) meri v prerezu 2·5 *cm*. Prav zanimivi sta kroščasti zaponki (št. 4 in 5); spodnja njih stran je iz srebra, a igli sta odlomljeni, zgoraj so pa v zlato vdelane trivogelne koščice in smaragdu ter ametistu podobne steklene pločice. Vsaka zaponka meri v prerezu po 4·7 *cm* in je 0·5 *cm* debela. Pod št. 6 je svitek zlate pene, najbrže ostanek kakega pajčolana, in pod št. 7. je 8·8 *cm* dolga igla iz čistega zlata, koje bunčica ima krasno vdelano ametistu podobno steklo (mogoče je, da so v tej glavici, ki meri v prerezu 1·3 *cm*, pravi ametisti). Podobne zaponke, kakor pri Kranju, so našli že tudi pri Beljaku, samo da je pri beljaških vdelan emajl, tu pa barvano steklo, ki je zaradi večjega učinka podloženo z zlato peno. Najdbe so zanimive zaradi tega, ker kaj podobnega še nima kranjski muzej; želeti bi tedaj bilo, da jih njih lastnik, g. Tomo Pavšlar, odstopil muzeju. Iz katerega časa so te najdbe, je težko določiti. Splošno se sodi, da spadajo v frankovsko dobo ali v čas, ko so nad Slovenci, naselivšimi se na Gorenjskem, zavladali Franki. Na vsak način je bila gospa, ki je ležala v tem grobu, imenitnega rodu. Podali smo sliko, ker nam kak veščak utegne pojasniti redke izkopine. *A. K.*

Slovstvo.

I. *Die krainischen Landhandfesten.* Ein Beitrag zur österreichischen Rechtsgeschichte. Von Wlad. Levec. Z veliko pridnostjo je sestavljena ta 58 stranij obsegajoča knjižica, ki je ponatisnjena iz »Mittheilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung«, XIX. Bd. V prvem delu pisatelj razpravlja razvoj deželnega gospostva na Kranjskem in postanek deželnih stanov, kar podaje lep donesek k upravni deželni zgodovini. V drugem delu so pa našteti deželni ročini kranjski in nekatere druge listine, ki se tičejo deželnih svoboščin in ki leže večinoma v kranjskem deželnem arhivu. Tu pogrešamo še nekaterih listin, n. pr. potrdilnih pisem cesarja Friderika z dne 9. aprila l. 1457. in cesarja Maksimilijana z dne 16. decembra l. 1493. (Gl. Schumi, Archiv II, str. 210. in 214.) V dodatku knjižice so dobesedno navedene štiri najstarejše svoboščine kranjske. *K.*

II. *Zur Frage über den Ursprung der Slaven.* Ein Nachtrag zu meiner Schrift »O původu Slovanů« — takó slove, 15 stranij broječa brošura, najnovejši spis znanega češkega učenjaka, dr. Lubora

Niederla. V svojem večjem spisu »O původu (postanku) Slovanů«, izšlem pred dvema letoma, o katerem so »Izvestja« že tudi poročala,[1]) dokazuje pisatelj, da so bili stari Slovani ne toliko jezikovno, marveč pred vsem anthropološko sorodni s svojimi najbližjimi sosedi Balti in Germani, da ne moremo govoriti o kakem sorodstvu starih Slovanov s turansko, mongolsko itd. pasmo, kakor trdijo nekateri učenjaki. V navedeni brošuri pa odgovarja svojim kritikom K. Rhammu, Miljukovu in Piču, ki so se negativno izrekli o njegovih trditvah. Niederle meni, da so ga mnogi napačno umevali radi tega, ker se ni dovolj določno izrazil, zato precizuje sedaj natančneje svoje mnenje, oziroma dejstva, kajti to, kar on trdi, ni nikaka teorija, ampak navaja le dejstva, katerih drugi niso videli ali pa se niso brigali za nje. Stari Slovani (do konca I. tisočletja po Kr.) so bili, kakor Balti in Germani, dolgoglavci v pretežni večini. Izkopine kažejo sicer oba tipa, kratkoglavi in dolgoglavi tip; akceptovati moramo oba, toda dolgoglavi tip prevladuje, zato moremo govoriti z vso gotovostjo o relativni dolihocefaliji, ki se je nahajala v prejšnjih časih najbrže še v veliko večji množini in bila karakteristiški znak slovanskega plemena. Vprašanje je sedaj, kako si razlagamo, da so sedanji Slovani kratkoglavci, dočim so bili stari dolgoglavci? To si moremo raztolmačiti po transformaciji, pri kateri je bila glavni činitelj ravno ona prvotna brahicefalna manjšina. Ta pretvorba pa ni bila direktna tako, da bi se bila polagoma pretvarjala dolgoglava oblika v širjo, kratkoglavo, ampak dolgoglavi tip se je vsled križanja polagoma absorboval, manj umrljivi kratkoglavi tip nekdanje manjšine ga je vedno bolj izpodrival in naposled skoro čisto izpodrinil.

Kar velja o dolihocefaliji starih Slovanov, to velja izvečine tudi za presojanje kompleksa, t. j. barve polti, očij, las. Stari Slovani so bili svetle boje, pravzaprav svetlorjave, prehajajoče na rdeče, kar nazivamo v slovanskih jezikih skratka: rusi. Za dokaz rusega kompleksa starih Slovanov sicer nimamo in ne moremo imeti tako jasnih podatkov, kakor o dolihocefaliji, toda sklicujemo se na celo vrsto starih poročil, ki nam slikajo Slovane kot ljudi velike postave, rožastih lic, rusih las in brade, dalje na tradicije starih pesnij in naposled na dejstvo, da so Slovani tudi sedaj v svojem jedru in večini svetle barve. I tu moremo seveda trdili le to, da svetli tip prevladuje, in nič več ne. *D. L.*

---

[1]) Glej »Izvestja« VII., seš. 2., str. 66. Na to poročilo opozarjam, ker je za umevanje stvari potrebno.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

Kazalo.

Razprave.

Mali zapiski.

Stran

Slike.

IZVESTJA

muzejskega društva za Kranjsko.

Uredil

Anton Koblar,

društveni tajnik.

Izdalo in založilo »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Letnik IX.

V Ljubljani, 1899.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Kazalo.

Razprave.

Mali zapiski.

IZVESTJA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO.

Urejuje:

Anton Koblar.

Letnik IX. — Sešitek 1.

V Ljubljani 1899.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 1. sešitka.

Stran

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik IX. **1899.** **Sešitek 1.**

Znameniti Slovenci.

Spisal **Fridolin Kavčič.**

Anton Zupančič.

Porojen je bil Anton Zupančič dné 23. majnika l. 1788. v Ljubljani od ubožnih, a omikanih meščanskih roditeljev. Ljudske šole in gimnazijo je dovršil v Ljubljani in vstopil v tamošnje semenišče. Kmalu si je bil pa svest, da nima svojstev za duhovni poklic, in se je posvetil modroslovnim naukom. Bil je dlje časa domači učitelj pri nekem kranjskem plemenitašu. Izprva je služil, ko je dovršil studije, kot suplent na ljubljanski gimnaziji, pozneje je postal učitelj zgodovine in rastlinstva na gimnaziji v Celju. Leta 1815. je prevzel stolico poezije in retorike v 5. in 6. razredu in se je l. 1819. iz Celja preselil v Maribor. Od ondod so ga neugodne razmere silile v Koper, kjer je umrl 26. julija l. 1833.

Zupančič je bil izvrsten in marljiv nemški pesnik in deklamator; neumorno in uspešno je tudi deloval na polju domače zgodovine. Skrbno je nabiral starinske spomine, rimske ostanke in druge zanimivosti in to blago objavljal v različnih časopisih. Pisava njegova je spretna, romantična, duhovita. Za ono dobo nemške vzgoje, nemškega mišljenja in nemških šol je bil Zupančič zaveden Slovenec. Vestno je opazoval in popisaval šege, običaje, navade in starožitnosti slovenskega naroda in iz vseh njegovih mnogobrojnih zgodovinskih, potopisnih in narodopisnih sestavkov nam klije živa ljubezen do zapušče-

nega naroda slovenskega. Njegova predavanja so se odlikovála po globokomiselnosti in temeljitosti; najznačilnejša in najlepša lastnost v nemškem duhu odgojenega moža je pa bila, da se je pri vsaki priliki potrudil v svojih učencih (Slovencih) vzbujati ljubezen do domovine in materinega jezika.

Častiti starina, oče moj, c. kr. upokojeni uradnik Jakob Kavčič, je bil za časa Zupančičevega službovanja dijak mariborske gimnazije in součenec Vogrinov, Hašnikov in Ilešičev, dočim so bili Miklošič, Vraz in Prelog jedno leto za njim. S temi rojaki je mnogokrat občeval, a s Hašnikom sta si bila iskrena prijatelja.

Zupančiča se oče prav živo spominja. Po njegovem nareku je bil Zupančič jako duhovit mož, majhne, čokaste postave, okroglega obličja, ognjevitih očij, prijaznega, uljudnega vedenja in razboritega kretanja.

Svojega učenca Miklošiča je Zupančič nazival »nebrušenega dijamanta«.

Znano je tudi, da je Zupančič Slomšku vcepil ljubezen do slovenskega jezika in pesnikovanja ter da je mnogo slovenskih dijakov predramil iz narodne nebrižnosti. V peti in šesti šoli jim je nosil Vodnikove in Jarnikove poezije, katerih učenec in prijatelj je bil. Sam vrl govornik, vadil je svoje učence v govorništvu; sploh je bil Zupančič vzor vestnega učitelja in odgojitelja. Ko je zatisnil dne 26. julija l. 1833. v Kopru na veke oči, priredili so mu veličasten pogreb. Najodličnejši učenci, črno oblečeni, so nosili rakev. Ne-le Koprčani so ga spremili k zadnjemu počitku, tudi od daleč na okrog je privrelo ljudstvo k pogrebu ljubeznivega človekoljuba.

Andrej baron Kopriva. [1])

Andrej baron Kopriva je bil mož slovenskega pokolenja in l. 1670. posestnik širskega gradu nad Zidanim mostom in

[1]) V vikarijatni cerkvi v Krškem se vidi lepa nagrobna plošča z grbom Koprive in tem-le napisom: »O Mensch, ich bin der gewesen, der du bist, dan du eylst mir nach zu aller Frist.« — Hie ligt begraben der

gradov Rajhenburga na Štajarskem in Koprivnika na Kočevskem. Soproga mu je bila Sofija Chwalkovska plemenita Chwalkova. Imela sta dva sina. Prvi je bil Karol Leopold. Ta je vstopil v prusko armado in kot polkovnik padel v vojni l. 1709. Drugi, Julij Leopold, se je porodil dne 29. decembra l. 1695. in oženil se z Marijo pl. Grambovo. Umrl je dne 8. novembra l. 1768. Odpovedal se je v tujini baronstvu in se imenoval le plemenitega Caprivija. Sin mu je bil Kristijan Friderik pl. Caprivi, porojen v Wernigerode dne 10. septembra l. 1743. Umrl je kot pruski polkovnik 25. avgusta l. 1821. Oženjen je bil z Dorotejo Sofijo pl. Kannenwurf. Iz tega zakona se je porodilo mnogo sinov. Mej njimi je bil Julij Edvard, kralj. pruski tribunalski svetnik, ki se je porodil dne 10. septembra leta 1797. in umrl dne 25. oktobra l. 1865. Oženjen je bil z Emilijo Köpke. Najstarejši sin mu je bil grof Jurij Leo Caprivi, general pehote in bivši kancelar nemške države, ki je bil rojen v Charlottenburgu dné 24. februvarja l. 1831. in je umrl dne 6. februvarja 1899. V grbu imajo Caprivi-ji koprivo.

Matej Premru [1])

Porodil se je Matej Premru dne 11. februvarja l. 1783. na Ubeljskem pod Nanosom. Bil je posestnik velike kmetije. Za

ehrnvest vnd wolfyrnemb Her Andre Khopriva, gewester Rats-Burger vnd Handelsman zu Gurgfelt, welcher gestorben ist den 22. December im 1640. Jar, vnd sein liebe Hausfrau Helena, weliche verschiden ist den (17. Sept.) 16(54) Jar, sambt ihren geliebten Sohn Herrn Michaelen Khopriva, auch Rats-Burger vnd Handelsman alhie, welcher in Gott entschlaffen den (16. Aug.) 16(51) Jar, vnd seiner Hausfrau Margreta, auch Khinderlein, denen vnd vns allen Gott genedig sein welle. Amen. — Letnica smrti Andreja Koprive je na spomeniku 1640, ne pa 1648, kakor ima Lapajne v knjigi »Krško in Krčani« str. 78. Letnici, kateri smo postavili v oklepaje, sta na spomeniku premalo vidni in smo ji posneli po Lapajnetu, kateri piše, da so sorodniki krškega Andreja Koprive imeli v tistih časih rajhenburško grajščino. Nam se zde podatki o grajščaku Andreju Koprivi zgodovinsko malo utemeljeni.

Uredništvo.

[1]) Mittheilungen des hist. Vereines für Krain, VIII. Jahrg. 1853.

časa francoskega vladanja na Kranjskem imenovali so tega premožnega in vplivnega moža županom, kar je navdušenemu Avstrijcu povzročilo mnogo neprilik. Francozi so ga nedlegovali in ga mučili, kar se je dalo. Ker ni prikrival svojega avstrijskega mišljenja, zdel se jim je sumljiv. Če je bila napovedana rekvizicija, izpraznili so najprvo županu vse shrambe, poklali perjad in odnesli ves živež. Dne 20. junija l. 1809., ko so Francozi še gospodarili okolu Ubeljskega, prijezdila je tja divizija avstrijskih vojakov pod poveljništvom majorja grofa Orčeca. Celih 48 ur so bili ti vojaki s svojimi konji brez hrane. Premru jih je skrivoma vodil na Nanos in jih na gori poskril. Ker so mu Francozi prejšnji dan ves živež in tudi seno odnesli, pokosil je svoj vrt, da je dobil trave za konje, sestradane vojake je pa nasitil s kislim zeljem in žganci, dočim je prinesel majorju polič vina in hleb domačega kruha. Dne 27. septembra l. 1813. navalil je ritmojster Piezger blizu Razdrtega na sovražne Francoze, a ti so naval odbili in Avstrijce razkropili na vse strani.

Petorica huzarjev in dva pešaka so ubežali na Ubeljsko. Premru jih je rešil vjetništva in vedel po skrivni poti v varno zavetje blizu cerkvice sv. Brikcija na Nanos. Te vojake je Premru osem dnij preskrbljeval s hrano in po odhodu Francozov, dne 4. oktobra, je šel po nje in jih peljal k njihovim oddelkom. Major Gavenda mu je za to dobroto izročil pohvalno pismo. Premru je avstrijsko vojaštvo sploh podpiral, kjer je le mogel, in cesar Frančišek I., kateremu je urad tega domoljubnega moža priporočil, podelil mu je zlato svetinjo z napisom: »Franz, Kaiser von Oesterreich. Justitia Regnorum Fundamentum.« Dne 2. februvarja l. 1817., o priliki, ko je pel novo mašo g. Ignacij Kavčič v Razdrtem in je bilo zbranih tamo nad 2000 ljudij, pripeljal se je tja postojinski okrožni komisar g. Ivan Garzaroli pl. Thurnlack. Po dokončani božji službi podal se je komisar na pripravljeni oder, ogovoril množico in, povdarjajoč Premrutovo patrijotično dejanje, pripel mu na prsi zlato svetinjo.

Dne 4. oktobra l. 1850. se je vozil skozi Razdrto oče Radecky. To se ve, da se mu je predstavil »cesar z Ubeljskega« — tako so nazivali kmetje Premruta. Radecky je dlje časa ž njim govoril, ga pohvalil, mu segel v roko in ga bogato obdaroval. »Cesar z Ubeljskega« je bil kaj ponosen na ta sprejem in do svoje smrti je z velikim veseljem vsakemu pripovedoval o Francozih in o Radeckem. Premru je umrl dne 26. maja l. 1863.

Filip pl. Greben (Grebin).

Filip pl. Greben, doma z Dolenjskega, je bil početkom 18. stoletja kabinetni tajnik na bruseljskem dvoru.

Zebej. [3])

Zebej je bil slikar, porojen na Kranjskem. Naslikal je po naročilu Filipa pl. Grebena za kapelico podružnice v Trški Gori na Dolenjskem oltarno podobo sv. Izidorja.

Frančišek Ksaver Križman.

Križman je bil porojen v Gorici. Bil je znamenit izdelovalec orgelj. Napravil je okolu l. 1780. za admontsko cerkev velike, krasne orglje, katere imajo 3000 piščalk in 44 registrov ter veličasten glas. Napis na njih se glasi: »Columbani D. G. A. A. cura F. Xav. Chrismanni P. G. opera«, kar znači: »Columbani Dei gratia Abbatis Admontensis cura Fr. Xav. Chrismanni Presbyteri Goriciensis opera.« Bržkone je Križman tudi izdelal orglje za cerkve v Šent-Florijanu in v Špitalu na Avstrijskem.[4])

Ludovik Klerič (Clerich).

Ludovik Klerič je bil kranjski »deželni slikar« v drugi polovici 17. veka. Radics meni, da je bil dekoracijski slikar za jezuvitsko gledališče, katero so podpirali stanovi. Dobival je od deželnega zbora včasih precejšne podpore, n. pr. l. 1679. vsoto 75 gld. [5])

---

[3]) Mittheil. des hist. Vereines f. Krain, str. 76.

[4]) Kukuljević, Slovnik umetnikah itd.

[5]) Landtagsprotokoll XX. pag. 368.

Vid Rožman [6])

Vid Rožman je bil koroški Slovenec. Koncem 15. stoletja je bil prošt v Gospej Sveti. Bil je znamenit prepovednik in je umrl na Dunaju l. 1504. V stolni cerkvi sv. Štefana so mu postavili kip, ki nam ga predstavlja v naravni velikosti. Pri nogah sta dva leva. Jeden lev drži sveto pismo, a drugi Rožmanov grb. Na grbu je holm, iz katerega moli polovica moža, ki drži dve roži v rokah. Grobni napis se glasi: »Anno salutis Christiane 1504 prima die Augusti viventium e medio sublatus est Venerabilis Egregiusque Dominus Dominus Vitus Rosmann Prepositus Zoliensis plebanusque in Valknstain hic sepultus. Cujus anima Deo vivat. Amen.

Nikolaj Dolar. [7])

Nikolaj Dolar je bil doma iz Kranjske. Bil je redovnik tovarištva Jezusovega, izvrsten skladatelj in učitelj glasbe na jezuviški šoli na Dunaju. Tiskom je izdal: »Musicalia varia,« Viennae 1665. fol.

Matija Hvale (Qualle).[8])

Matija Hvale je bil kmetiški sin, z Vač doma. Početne šole je obiskoval v Ljubljani, pozneje je nadaljeval svoje študije na Dunaju, kjer se je tudi izšolal in postal magister modroslovja. Bil je profesor na dunajskem vseučilišču. Leta 1510. ga je artistiška fakulteta imenovala svojim dekanom. Bil je izvrsten govornik ter znamenit humanist. Iz vseh stanov so ga hodili poslušat. Izdal je menda le eno knjigo, a ta stoji na vrhuncu tedanje modroslovne vede. To je: »Commentarius in parvuli philosophiae naturalis textum, in oppido Hagenau 1513. imp. Joa. Rayman, opera Henrici Grancivis.«

---

[6]) Perger. Der Dom zu Sanct Stephan in Wien, pag. 59. 114.

[7]) Stoeger, Scriptores etc.

[8]) Hoff, Gemälde von Krain III. — Aschbach, Geschichte der Wiener Universität.

Andreas de Laibaco (1431),[9] Christoph. de Carniola (1438), Georgius de Krainburg (1448), Leonhardus de Carniola (1488), Michael de Krainburg (1446), Thomas de Cilia in Prelokar (1451).

Vsi ti naši rojaki so bili v 15. stoletju profesorji na dunajskem vseučilišču.

Lavrencij Čadež (Zadesius).[10]

Čadež je bil porojen v Škofji Loki od kmetiških roditeljev. Postal je doktor modroslovja in kanonik dunajski, oficijal pasavski, profesor »ethices« in »grammaticus« dunajskega vseučilišča. V letih 1553., 1555. in 1562. je bil dekan modroslovne fakultete, a. l. 1570. je bil dvakrat zaporedoma izvoljen dekanom bogoslovne fakultete. V letih 1561., 1564., 1567. in 1570. je bil prokurator dijakov avstrijskih narodnostij. Leta 1564. vseučiliški rektor.

Samostojnega Čadeževega literarnega dela nisem zasledil, vender se ga z največo spoštljivostjo spominjajo v svojih delih njegovi učenci. Ko so za vlade cesarja Ferdinanda jezuviti začeli nastopati proti tedanjim vseučiliškim profesorjem iz namena, da bi si vseučilišče popolnoma prisvojili, kar so pozneje tudi dosegli, obdolžili so našega Lavrencija poleg profesorjev Jurija Schrötterja in Jurija Muschlerja krivoverskega prepričanja (ketzerische Ansichten).

Avguštin Tyffernus.[11]

Avguštin Tyffernus je bil porojen v Laškem trgu na Štajarskem. Bil je tajnik in prijatelj ljubljanskega škofa Krištofa Rauberja, s katerim je mnogokrat v Italijo potoval. Odlikoval

---

[9]) Kink, Gesch. d. Wiener Univ. Aschbach, Gesch. d. Wiener Universität.

[10]) Spomina vredno je, da se še današnji dan v škofjeloškem kraju nahajajo rodbine z imenom Čadež.

[11]) Mommsen, Corpus Inscript. III.

se je kot arheolog; opisal je tudi rimske znamenitosti in napise mesta Kamnika. Leta 1507. je v Neapolju spisal svoj kodeks rimskih napisov. Pozneje je prišel na dvor dunajskega škofa Slatkonje, kateremu je postal kancelar. Predaval je tudi na dunajskem vseučilišču. Tyffernus sam se imenuje: »post illud Patauini coeliberimi, proximo toto decenio quam in priuatis tum publicis rebus a secretis, ac magister ab epistolis et architectus omniumque peregrinationum atque intinerum suorum terra et mari domique et militiae perpetuus comes et assecla.«

Karolina Podgoršek (Potgorschek — Botgorschek). [12])

Porojena je bila na Dunaju od slovenskih roditeljev dne 11. majnika l. 1815. Izvežbala se je kot pevka in igralka na dunajskem konservatoriju ter vstopila kot začetnica v dvorno opero. Igrala je v malih vlogah prav dobro. Kar pride leta 1836. na Dunaj glasovita igralka Schröder-Dervient. Bila je navzoča pri neki operi v dvornem opernem gledališču in čula je milo doneči glas Karolinin. Ta jo je tako zelo presenetil, da je koj drugi dan povabila Karolino v Draždane. Tu je nastopila Karolina kot Tankred ter občinstvu tako ugajala, da so jo takoj definitivno angaževali na dvornem gledališču. Leta 1838. in 1839. je gostovala na Dunaju, v Berolinu in v Lipsiji ter povsod žela mnogo slave. Najlepše vloge so ji bile: Tancred, Romeo, Sextus, Malcolm in Othello. Prištevali so jo najboljšim nemškim altistinjam one dobe. — »Ihre Contra-Altstimme hatte den seltenen Umfang vom kleinen *e* bis zum zweitgestrichenen *b* und war voll, stark und geschmeidig. Ihre Aussprache war deutlich und ihr Vortrag, in welchem sie sich die grosse Schröder zum Vorbilde nahm, dramatisch. Im Vortrage von Liedern, welche sie seelenvoll sang, war sie hinreissend.«

Njen brat, Frančišek Podgoršek, je bil virtuoz na flavti in ud dvornega opernega glasbenega zbora. Potoval je po Nemškem in Avstrijskem in žel mnogo slave.

---

[12]) Herlossohn-Blum, Theaterlexikon.

Blaž pl. Jaklin. [18])

Blaž pl. Jaklin je bil prekmurski Slovenec, rojen v Sóboti (Olsnitz) blizu Radgone. Že njegovemu očetu, ki je bil v Sóboti veleposestnik, je bilo podeljeno ogersko plemstvo. Šolal se je Blaž v trnavskem plemenitaškem zavodu. Postal je magister modroslovja in se od ondod napotil v Rim, kjer je v »Collegium Germanico-Hungaricum« z odliko dovršil bogoslovne nauke. Leta 1667. se je vrnil v domovino in župnikoval do 22. majnika l. 1671. v Szempez-u. (Požunski komitat.) Dne 10. marca l. 1673. ga pokličejo v požunski kolegijatni kapitelj, a že 22. aprila leta 1674. postane ud ostrogonskega metropolitanskega kapitlja. Leta 1667. je bil imenovan dekanom barskim in 29. junija l. 1669. proštom sv. Jurija »de vinidi campo Strigoniensi« in opatom šavniškim (Schávnik). Za časa Tökölyjevih homatij leta 1683. so puntarji vjeli Jaklina in ga kot zastavljenca vtaknili v ječo. Odkupiti se je moral s 14.000 ogerskimi goldinarji. Leta 1684. je postal Jaklin kantor in 25. septembra l. 1685. lektor ostrogonskega metrop. kapitlja. Istega leta je bil tudi imenovan prelatom kraljeve ogerske sodnijske deske. Leta 1687. je postal titularni škof skardonski, nastopno leto škof kninski, leta 1689. pa pomožni škof in generalni vikar nadškofa Jurija Széchenija.

Ko se je Nitranski škof Jakob Haško škofijstvu odpovedal, pozovejo 14. marca l. 1691. Jaklina na njegovo mesto. Že l. 1690. je bil kraljevi ogerski kancelar, dočim je kot nitranski škof dosegel dostojanstvo velikega župana.

Kot nitranski škof je ustanovil s sorodnikom mu baronom Štefanom Jaklinom-Elefant samostan na griču Zoboru blizu Nitre. Tudi je dal sezidati župno cerkev v Mosco-

[18]) Card. Andr. Steinhuber. Geschichte des Collegium Germanicum Hungaricum in Rom. II. Bd. pag. 123. — Knauz Nándor. Buda ostromához. 24. — Episcopatus Nitriensis eiusque Praesulum Memoria, pag. 387—396. — Némethy Ludov. Series Parochiarum et Parochorum Archi-Dioecesis Strigonensis, pag. 649. — Privatno poročilo škofijskega ordinarijata v Nitri.

noku. Jaklin je bil na glasu kot izvrsten nedosegljiv cerkveni govornik. Umrl je na Dunaju dne 17. oktobra l. 1695. in bil pokopan v cerkvi očetov jezuvitov.

Mayer v svoji »Wiener Buchdruckereigeschichte« navaja Jaklinov pogrebni govor povodom smrti grofa Czobora, ki ga je dal natisniti leta 1692. na Dunaju pri tiskarju Leopoldu Voigtu, takole: »Bis jetzt ein Unikum ist die Leichenrede über den verblichenen Grafen Adam Czobor von Szent Mihaly, königl. Kämmermeisters und k. k. Ober-General, gehalten zu Holics am 11. Februar vom Neutraer Bischof königl. Hofkanzler und Obergespann Blasius von Jaklin. Ta knjiga je: Jaklin Balazs. Az Orök Dücsösegre nyugosztoló álom Tülütek et vált, de discerétes cselekedetinek emlékezetiben, velünk é lö Méltsóságos es Nagyságos Groff Szent Mihólyi Czobor Adam Fölséges Romai Császár és Magyar Király hadi Generalissa Tanácsa, Komornikja, Kiralyi aiton állónak feö Mestere Nyugodalma: Csaszár es Magyar Király tanácsa es Uduari Cancellariusa. Holiczban die 11. Februarij 1629.

Avguštin Černi.

Avguštin Černi je bil stavbeni mojster; živel je početkom 16. veka v Ljubljani. Zgradil je poleg drugih poslopij tudi škofovski dvorec, stoječ zraven stolne cerkve sv. Nikolaja.

Frančišek Blagotinšek.

Iz župne matice sv. Križa pri Slatini je razvidno, da se je Frančišek Blagotinšek dne 7. januvarja leta 1750. v Polzeli poročil z Marijo Trostovo. Od leta 1753. do 1756. je bil posestnik kmetije »Dobrovce« blizu Rogatca. Tu so mu bili porojeni otroci: Katarina, 6. novembra 1753, umrla 26. marca l. 1756; Frančišek Anton, 18. majnika l. 1755; Rozalja, 23. avgusta l. 1756. Pri krstu sta tem otrokom kumovala: Frančišek Maček in Suzana Glavinič pl. Gamboč.

Frančišek Anton Blagotinšek je bil izprva cesarski uradnik, pozneje pa kaj izboren kmetovalec. Posebno

uspešno se je bavil z ovčjo rejo. Leta 1793. je redil 3000 ovac najboljšega plemena. Bil je vljuden, značajen in patrijotičen mož. Za ustanovo celjske gimnazije je podaril Lipiču 220 gld. Dne 8. marca leta 1818. mu je podelil cesar plemstvo s pridevkom Kaiserfeld. Potomec tega Frančiška je bil znani nemško-avstrijski politik Mavro pl. Kaiserfeld, ki se ni več posluževal pravega rodbinskega imena Blagotinšek.

Anton Lubi.[14])

Anton Lubi je bil rojen v Laškem trgu l. 1750. Šolal se je v Gradcu in postal po dokončanih bogoslovnih naukih profesor morale v Lincu. Od ondod se je preselil v Gradec. Tu je na liceju več let poučeval. Leta 1787. je bil imenovan župnikom novoustanovljene graške predmestne župnije Marijepomagaj, kjer je pastiroval 15 let. Avstrijska Biedermannova kronika ga šteje med učene, probujene bogoslovce, ker je opustil tedanji zastareli probabilizem in skušal katoliško moralo razlagati na podlagi filozofije. V tem duhu je tudi pisana njega knjiga: »Theologiae moralis in systema redactae tomi tres« (Graecii 1781), katero so svobodomiselni bogoslovci z radostjo sprejeli. Dočakala je 4 izdaje. Četrta izdaja je iz l. 1782. Lubi je spisal tudi knjigo: »De fideiussoribus ordinis beneficio non gaudentibus.« (Viennae, 1780.)

Matija Luban.[15])

Matija Luban, doma iz Celja, je bil »primarius Phisicae professor« na dunajskem vseučilišču. V letih 1566., 1574. in 1575. je bil dekan modroslovne fakultete, leta 1576. pa prokurator dijakov avstrijskih narodnostij. Leta 1575. je bil vseučiliški rektor.

---

[14]) Winklern, Biogr. und liter. Nachrichten etc. — Oesterreichische Biedermanns-Chronik. — Meusel, Das gelehrte Teutschland, II. Band.

[15]) Eder, Catalogus Rectorum. — Aschbach, Gesch. der Wiener Universität.

Klemen Kupec (Koppitz — Kuppitz). [16])

Klemen Kupec, »Carniol. S. C. M. Sacellanus et ad S. Stephanum Canonic.«, je bil leta 1629. rektor dunajskega vseučilišča.«

Pavel Črnič. [17])

Pavel Črnič, »S. S. Theolog. Doct., Canon. Viennen., Protonotarius Apostolicus« je bil leta 1666. rektor dunajskega vseučilišča.

Jurij Bohinjec. [18])

Bohinjec je bil doma iz Kranjske in je bil v drugi polovici 17. veka profesor dunajskega vseučilišča. (Pandectar, Profess. Consistorial. Episcopal. Viennens.) Leta 1675. je bil vseučiliški rektor. Tiskom je izdal: 1.) »Noum Onomasticon sive Vocabularium Germanico-latinum. Viennae Austriae typis Mathaei Cosmerovii 1671.« 2.) »Idea Fiscalis, seu assertiones de Jure Fisci. Vienn. 1675.« 3.) »Elogium D. Ivoni, Inclytae Facultatis Juridicae Patrono, in Basilica D. Stephani Proto-Martyris. Vien. typ. Pietri Viviani.« 4.) »Unerhörte Niederlag, so die Spieler zu Glückstadt erlitten. Wien, 1683.«

Jakob Krasnik.

Porojen je bil Jakob Krasnik v drugi polovici 17. veka v Konjicah. Šolal se je na Dunaju in kot magister modroslovja je l. 1690. izdal v Gradcu knjigo: »Philosophia polemica secundum aphorismos Aristotelis.«

Dr. Anton Brdnik.

Dr. Brdnik je bil znamenit zdravnik ljubljanski in je izdal: 1.) »De Medicina simplici vera Vien. typ. Sonnleitnerianis 1779.« 2.) »Gerhardi L. B. van Swieten orationem de Medicina simplici et vera, habitam 1779.«

[16]) Eder, Cat. Rect. — Aschbach, Gesch. der Wien. Universität.
[17]) Eder, Cat. Rect. — Aschbach, Gesch. der Wien. Universität.
[18]) Mayer, Wiener Buchdruckergesch. — Eder, Cat. Rect.

Matej Plavec.

Ta kranjski Slovenec je bil dekoracijski slikar ljubljanskega jezuvitskega gledališča. Njegovo ime se nam je ohranilo v Gornjem Gradu na Štajarskem, kamor ga je menda poslal ljubljanski škof Hren, da je okrasil tamošnjo cerkev. V gornjegrajskih župnih zapiskih je čitati: »Dezember. Bezalte Meyster dieses 1613 Jahres M. Mathes Plauuez Erstlich die 12 Apostel und Navin Ecclesiae 103 fl. Item das Oratorium intus et extra sambt den Porten Khraigstein und Fenster alles ausser Speiss und Trankh zu rayitten 80 fl.«

Mihael Brdnik. [19])

Mihael Brdnik je bil rojen l. 1730. v Slovenjem Gradcu. Izprva je bil učenec sloveče ruške gimnazije. Vstopivši l. 1747. v tovarištvo Jezusovo, predaval je na jezuviških učilnicah v Trstu in Gorici »humanoria«, v Celovcu etiko in cerkveno pravo, v Gradcu pa logiko, metafiziko in hebrejski jezik. V Gradcu je bil 30 let prefekt tamošnje javne gimnazije. Leta 1806. je stopil v pokoj in umrl leta 1815. Izdal je: »Einige Anmerkungen über Giebels Broschüre die Ohrenbeichte betreffend.« Tudi je po naročilu vlade neko molitveno knjigo prevel na laški jezik. Le-ta je bila namenjena jetnikom, a je ostala v rokopisu.

Jurij Kozina. [20])

Rojstvenega leta in kraja tega za prosveto Notranje Avstrije velezaslužnega moža nisem mogel dognati. Kozina je kot ruški župnik v ruški vasici ustanovil l. 1644. učilnico, katera je cvetela 113 let in v kateri se je izšolalo 6931 učencev, med njimi preko 600 plemenitnikov iz najodličnejših rodbin. Zasluge tega zavoda, kateremu so bili slovenski duhovniki voditelji in učitelji, svedoči nam najbolje ogromna množica škofov,

---

[19]) v. Stoeger: Scriptores.

[20]) Glej moj spis: »Ruška gimnazija« v 2. sešitku »Izvestij muzejskega društva za Kranjsko«, l. 1896.

prelatov, državnikov, vojakov, učiteljev, duhovnih pastirjev, umetnikov in rokodelcev, katerim se je tu v mlada srca vcepil prvi kal ljubezni do vede, ki je pozneje plamtela v mladeničih in možeh.

Henrik Grebičničar (Grewitschnitscher).

Ta mož je bil slikar, porojen na Spodnjem Štajarskem. Leta 1745. je bil ud graške slikarske zveze. Slikal je za cerkev Marije-pomagaj v Gradcu in za bratovščino sv. Mihaela neko knjigo. Narisal je tudi po Puecholzerjevih v bakro vrezanih slikah: »Pogled na Gradec« in »Samostan sv. Pavla v Gradcu«.[21])

Vezir Mahmud-paša. [22])

Porojen je bil v Ljubljani v prvi polovici 16. veka. Njegovo rodbinsko ime se ne da dognati. Vstopil je v turško vojsko in za vlade sultana Murada III. l. 1575. je postal vezir in paša treh konjskih repov. Brez dvojbe je bil jako nadarjen in na turškem dvoru tudi vpliven mož, kajti turški cesar mu je dal celo svojo hčer za ženo. V slavni bitki pri Sisku, dne 22. junija l. 1593., je izgubil življenje vezirja Mahmud-paše sin Mohamed.

M. Kastelic. [23])

M. Kastelic, doma iz Višnje Gore, je bil v prvi polovici 18. veka inžener na Dunaju. Dunajski mestni arhiv hrani od njega izvrstno risano: »Mappe über die Erdberger Mais mit dem alten und neuen Donauarme«, narisano leta 1748. Iz te mape je razvidno, kje je Donava imela nekdaj svojo strugo.

Mihael Zamil [24]), **Pavel Jugovic in Gregor Maček.**

Ti možje so bili poleg arhitekta Italijana Frančiška Bom-

[21]) Wastler, Steir. Künstlerlexikon.

[22]) Hammer-Purgstall, Geschichte des osmanischen Reiches, 2. Bd. (Pest 1840). — Gerlachs Tagebuch, str. 283.

[23]) Catalog der historischen Ausstellung der Stadt Wien. 1873.

[24]) Historia Cathedralis ecclesiae Labacensis, auctore Joanne Gregorio Thalnitscher J. U. D. Labaci Anno MDCCI. Labaci 1882.

basija graditelji ljubljanske stolne cerkve. Sezidali so jo po načrtih jezuvita Andreja Pozzo.

Kipi v stolni cerkvi so delo Italijana Contiera in Slovenca Luke Misleja.[25])

Dr. Gašpar Jurij vitez Levičnik.[26])

Porodil se je dne 6. januvarja leta 1772. v Železnikih, šolal se doma in v Ljubljani. Dovršivši v Ljubljani humanitetni razred je prišel v Železnike na počitnice, kjer mu je njegov očim, Martinčič, odrekel vsako nadaljno podporo. Globoko užaljen se je odpravil na skrivnem s 14. papirnatimi goldinarji na Dunaj. Na potovanju je došel na cesti poznate mu kupce in voznike, ki so vozili svoje pridelke na Dunaj. Tem se je pridružil in ž njimi potoval do Dunaja. Na Dunaju je okusil resnico znane prislovice: »Kdor hoče iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zunaj.« Mnogo je stradal in prezebal, predno je našel zadostno število učencev, katere je poučeval in si tako prislužil vsakdanji kruh. Dovršivši gimnazijalne in pravoslovne nauke je postal leta 1797. doktor pravoslovja. Že v naslednih letih (1799 in 1800) ga najdemo na dunajskem vseučilišču kot suplenta cerkvenega prava. Leta 1800. je vstopil v odvetniško pisarno svojega rojaka pl. Remica, ki je bil na Dunaju na glasu kot izvrsten pravnik in je imel obilo pravniškega posla. Ko je ta l. 1801. umrl, prevzel je Levičnik njegovo pisarno z vsemi klijenti vred. Sklenil je zakon s svojo izvoljenko iz dijaških let, Katarino, hčerjo ljubljanskega profesorja Lesacherja, ki mu je porodila 10 otrok. Kmalu je obogatel in kupil graj-ščini Oberstinkenbrunn in Stollberg ter štiri vasi, ki so pripadale h grajščini Königstätten na Spodnjem Avstrijskem. Ker je s svojimi podložniki jako usmiljeno ravnal, pohvalil ga je cesar Franc I. v lastnoročnem pismu, mu podelil l. 1818. plemstvo in ga nastopno leto povzdignil v viteški stan. Umrl je pl. Levičnik dne 20. januvarja l. 1824. Še na

[25]) Glej »Ljubljanski Zvon« l. XVI. str. 359.

[26]) Mittheilungen des hist. Vereines f. Krain. 22. Jahrgang, 1867. p. 29.

večer onega dne je v sredini svoje rodbine večerjal, ob polu dveh po noči pa nanagloma umrl vsled krvotoka. Svojega najstarejšega sina Henrika je poklical k smrtni postelji in ga blagoslovil. Po Henrikovih beležkah je bil Levičnik srednje velikosti in precej zastaven. Ljubil je vinsko kapljico, a zaničeval duhan. Jako je čislal latinski jezik in je svojega sina Henrika z učenjem tega jezika mnogo mučil. Gori omenjeni najstarejši sin Henrik (porojen dne 25. septembra l. 1810., umrl 25. januvarja l. 1862.) je bil poznati nemški pesnik in romanopisec. [27])

Inocencij pl. Mozgan (Moskan — Moskon).

Mož je bil slovenskega rodu; l. 1595. je bil veleposestnik na Štajarskem. Potomec tega Inocencija, Ferdinand, je bil

[27]) Heinrich Ritter von Levitschnigg, österr. Dichter und Schriftsteller, studierte in Wien erst die Rechte, dann Medicin und gieng schliesslich zum Militärstand über. Als Unterlieutenant eines Regiments an der türkischen Grenze erwärmte er seine Phantasie ganz und gar für den orientalischen Bilderluxus, welchen Freiligrath und theilweise Rückert in die Poesie gebracht hatten, und er verliess, nachdem er lyrische Proben in Zeltschriften etc. veröffentlicht hatte, auch den Militärstand, um sich ganz der Literatur zu widmen. »Rustan« (Stuttgart 1841) und »Gedichte« (Wien 1842) zeigten ein schönes Talent, das sich aber in dem Labyrinth der überschwänglichen und haltlosen Metaphern ergieng und durch das spätere »Westöstlich« (Wien 1846) vollends verirrte. Als Feuilletonist der officiösen »Pester Zeitung« erlebte er 1848/49 die ungarische Revolution mit, der er nach ihrer Besiegung scharfe gegnerische Bilder in »Kossuth und seine Bannerschaft« (Pest 1850) vorhielt. Den kaiserlichen Siegern widmete er seine Soldatenfibel (Pest 1852), und noch einmal zeigte er in »Brennende Liebe« (Wien 1852) den bereits charakterisirten Lyriker. Dann wandte er sich der Romanschreiberei zu. Es erschienen: »Der Montenegriner oder Christenleiden in der Türkei,« »Geheimnisse von Pest,« »Der Diebstänger etc.« Werke, deren Titel schon errathen lassen, dass sie einem nicht feinen und flüchtigen Geschmack huldigten. Zur Zeit, als Wagner »Tannhäuser« auftauchte, brachte das Theater an der Wien ein durch Ausstattung gehobenes gleichnamiges Schauspiel von ihm mit Tageserfolg; anderes Dramatische kam bloss zum Druck. Schliesslich sank L. zu Schachspiel und Räthselbüchern und dergleichen herab.

6. aprila leta 1715. od cesarja Karola VI. povzdignjen v baronski stan. Ivan baron Moskon je ustanovil 9. febr. 1753. leta fideikomis (Pišečki grad na Spodnjem Štajerskem). Ivana Jakoba Moskona in njegovo soprogo so ubili 1661. l. v pišečkem gradu kmetiški uporniki. Rodbina Moskonov je bila jako bogata, imela je 12 gradov. (Pišece, Sevnica, Laško, Planina, Rajhenberk, Kajnah, Radeče itd.) Dosedanji posestnik pišečkega gradu baron Alfred Moskon je zadnji ud te nekdaj mogočne plemenitaške rodbine.

Kopertin Navršnik.

Navršnik je bil porojen v. Konjicah. Šolal se je v Mariboru in Gradcu, kjer je dovršil pravoslovne nauke. Posebno pridno se je bavil z učenjem klasičnih in modernih jezikov. Navršnik je bil ognjevit mladenič, poln idealov in romantike. V krogu svojih prijateljev in znancev je zagovarjal francoske revolucijonarce. Prijateljem se je zdel rudeč demokrat in so se ga jeli ogibati. Necega dne jo je Navršnik popihal v Pariz, da bi francosko revolucijo proučil na licu mesta. Ko se je vrnil v domovino, ovadili so ga pri vladi kot demagoga. Ko je prosil za vsprejem v državno službo, ga niso hoteli vsprejeti. Mnogo bede je pretrpel, predno da so ga vender le vsprejeli v državno službo. Veliko let je služboval na Beneškem in v avstrijskem Primorju kot okrožni komisar. Potem je prišel v Zader za namestnika civilnega in vojaškega guvernerja. V tej službi je zaslovel kot pravi uzor avstrijskega uradnika. Vse ga je spoštovalo in ljubilo. Leta 1847. je prosil, da so ga upokojili, in povrnil se je v priljubljeni mu rojstveni kraj Konjice, kjer je umrl kot upokojeni gubernijalni svetnik.

Anton Mehurko.

Tega, v Slovenski Bistrici porojenega moža prištevam znamenitim Slovencem, ker je kot nadškofijski oskrbnik v Lipnici kmetijstvo tega okraja povzdignil na izreden način. Pečal se je tudi s kemijo in z učenjem tujih jezikov. Bil je

sploh naobražen in je ugodno vplival na podredjene mu uradnike in kmete. Umrl je v Lipnici 1838. leta.

Dr. Anton Musnik.

Porojen je bil dr. Anton Musnik 1726. leta pri sv. Luciji pod Tolminom. Šolal se je v Ljubljani in na Hrvatskem. Medicinske študije je dovršil na Dunaju, kjer je postal doktor medicine. Vstopivši kot zdravnik v avstrijsko vojsko, se je v tej službi tako odlikoval, da ga je cesarica Marija Terezija imenovala protomedikom poknežene grofije Goriške. Musnik je bil na glasu kot izvrsten zdravnik in je bil prvi, ki je uvel cepljenje koz na Goriškem. V tisku je izdal: »Clima goritiense« (1781), ter v Barcelinijevih epemeridih objavil svoja opazovanja o boleznih, ki so razsajale na Goriškem. Njegov sin Frančišek, kateri je na dunajskem vseučilišču 1800. l. postal doktor medicine, je umrl že l. 1801.

Edvard Dolar (Duller). [28])

Početkom 19. veka se je preselil s Kranjskega na Dunaj zdravnik (kirurg) Mihael Dolar. Dne 8. novembra l. 1809. porodil se mu je sin Edvard. Ta je imel že od narave pesniško nadarjenost. Na dunajskem vseučilišču je zvršil pravoslovne in modroslovne nauke. Kot 17letni mladenič je že začel bogatiti nemško dramatiko. Spisal je dramo »Meister Pilgram«, ki se je igrala na gledališču »an der Wien« s povoljnim uspehom. Leta 1828. je spisal dramo: »Der Rache Schwannenlied«. Mnogo se je tudi bavil z zgodovinskimi študijami. Leta 1830. je šel v Monakovo in tu spisal balado »Die Wittelsbacher« ter sodeloval pri Spindlerjevi »Damenzeitung« in »Zeitspiegel«. Leta 1834. je živel v Frankobrodu, kjer je izdajal izvrstno urejevani list »Phönix« in se seznanil z najboljšimi tedanjimi nemškimi pisatelji. Sad tega občevanja je bila knjiga »Stammbuch«, v kateri je objavil pesni, kompozicije in risarije naj-

[28]) »Frankfurter Konservationsblatt«, 1853, str. 243 — 246. — Wurzbach, Biogr. Lex., III. Theil.

znamenitejših nemških pesnikov, skladateljev in umetnikov. Tudi je začel izdajati romane, novele in pesni.

V Trieru se je oženil in od tod se preselil v Darmstadt, kjer je začel izdajati leposlovni list »Vaterland«. Leta 1848. je prevzel uredništvo lista »Darmstädter Zeitung«. Prestopil je k nemškemu katolicizmu in šel v Heidelberg ter se lotil bogoslovnih študij z namenom, da bi postal propovednik nemško-katoliške zadruge. A niti hesenska niti nasavska vlada ga nista kot tacega priznali. Dolar je bil plodovit in mnogovrsten pisatelj. Izdajal je romane, novele, zgodovinske povesti in članke nemško-katoliške vsebine. Najboljša so še njegova zgodovinska dela. Pri spisovanju romanov in novel je bil nedosleden in plitev. Sploh pa prepletata, kar je umevno, vsa njegova dela neka vihravost in duševni nemir. Umrl je na duši in telesu potrt v Wiesbadenu 24. julija l. 1853.

Iz kronike krškega mesta.

(Spisal **A. Koblar.**)

Krški c. kr. okr. komisar Viljem Mack je podaril leta 1846. »Historičnemu društvu v Ljubljani« med drugimi listinami tudi »Chronik der Stadt Gurkfeld«, obsegajočo beležke krških mestnih sodnikov in pisarjev iz 16. in 17. veka. To mestno kroniko, katero sedaj hrani kranjski deželni arhiv v Ljubljani, je porabil koncem prejšnjega stoletja oni krški kapucin, ki je spisal v krškem kapucinskem samostanu ležečo »Kapucinsko kroniko«. A mož najbrže starih pisem ni znal dobro čitati, zato je napravil mnogo napak. Zlasti pomanjkljiva in polna napak je vrsta krških mestnih sodnikov. Gosp. ravnatelj Ivan Lapajne, ki je leta 1894. izdal knjigo »Krško in Krčani«, je na 43. strani te knjige iz kapucinske kronike ponatisnil imena »vseh« mestnih sodnikov od l. 1543.—1799. Da izpopolnimo nekoliko omenjeno vrsto, izcrpali smo iz »Kronike krškega mesta« imena krških mestnih sodnikov in dobo

njihovega sodnikovanja, ter nekatere podatke, ki imajo kaj važnosti za deželno zgodovino. Nekoliko tek podatkov je posnetih že tudi v sestavku, priobčenem v »Mittheilungen des hist. Vereines für Krain« l. 1860., str. 84.

Krški mestni sodniki:

Vrban Lundra 1539. — Jurij Hirschfelder 6. dec. 1539. — Tomaž Schuster 3. febr. in 18. mar. 1541. — Jurij Hirschfelder 21. sept. 1541 in 25. maja 1542. — Boltežar (Walthesar) 20. apr. 1543. — Nikolaj Laypacher 5. okt. 1543, 6. mar. in 14. mar. 1544. — Valentin Fleischhacker 14. maja in 25. maja 1546. — Jurij Hirschfelder 3. mar. 1547. — Peter Lazar 26. okt. 1548 in 1549. — Valentin Fleischhacker 21. mar. 1550. — Jernej Grienwalder 1551. — Jurij Mlakar 18. nov. 1551. — Valentin Fleischhacker 30. okt. 1552. — Peter Brumnik (Wrumbnigkh) 6. mar. 1556 in 25. apr. 1558. — Jurij Kalčič 14. jun. 1560. — Fabijan Laypacher 25. nov. 1560. — Andrej Jančič 2. avg. in 12. dec. 1561. — Peter Brumnik (čevljar) 12. jul. in 27. nov. 1562, 4. maja 1563, 25. maja 1567 in 25. jan. 1569. — Matija Božič (Woschitsch) 5. febr. 1577. — Jurij Lašič 12. jan., 6. mar. in 27. mar. 1579. — Ivan Kharffett 22. maja 1581. — Luka Kunec (Khunetz) 1601, 1602, 1603, 1604. — Jakob Strniša 1605. — Luka Kurin 1606, 1607. — Luka Kunec, vtretjič izvoljen leta 1608. — Mihael Trojar (Troyer), izvoljen 9. jun. 1609 in 14. jun. 1610; leta 1611. je bil Trojar odstavljen in sodnim upraviteljem izbran Čade. — Jurij Čade (Tschäde), izvoljen sodnikom l. 1612., sodnikoval je še 28. maja 1613. — Gašpar Kurin, izvoljen l. 1613. in 1614. — Andrej Kopriva, izvoljen 1615. — Ivan Wasser, izvoljen 1616. in 1617. — Andrej Kopriva, izvoljen leta 1618.; sodnikoval je še 16. apr. 1619. — Jakob Strniša je bil izvoljen leta 1619., a je kmalu po volitvi umrl. — Lovrenc Bobovšek, izvoljen 1619 in 1620. — Jurij Kurin, izvoljen leta 1621., imenuje se kot sodnik še 17. sept. 1621. — Andrej Kopriva, izvoljen 17. maja 1622. — Jurij Kurin, izvoljen 19. maja 1625. — Ivan Pavel Kalin, izvoljen

15. junija 1626, bil je sodnik še 17. mar. 1628. — Mihael Kvartuh (Quartuch), izvoljen l. 1628, sodnikoval je še 22. sept. 1628. — Ivan Pavel Kalin, izvoljen 3. jun. 1630, sodnik bil še 13. maja 1631. — Jurij Kurin, izvoljen 31. maja 1631 in 29. maja 1632. — Luka Juralič, izvoljen 9. jun. 1634, sodnikoval je še 2. mar. 1635. — Mihael Kopriva (trgovec), izvoljen 13. maja 1636, 2. jun. 1637 in 2. jun. 1638. — Mihael Kvartuh, izvoljen 14. jun. 1639. — Gašpar Kurin, izvoljen 5. jun. 1641 in 10. jun. 1642. — Ivan Adam Neapolitan, izvoljen 25. maja 1643 in zopet leta 1644. — Gašpar Kurin, izvoljen 6. jun. 1645 in l. 1646. — Mihael Kvartuh, izvoljen 11. jun. 1647 in 25. maja 1649, sodnikoval je še 3. mar. 1651. — Ivan Adam Neapolitan, izvoljen 30. maja 1651. — Andrej Jaromin, izvoljen 21. maja 1652, 16. jun. 1653 in 8. jun. 1654. — Blaž de Vrbani 16. febr. 1668. — Adam Neapolitan mlajši, izvoljen 11. jun. 1669. — Ivan Adam Hollenberger 10. febr. 1676. — Andrej Kovačič 28. jan. 1679.

Mestni pisarji so bili: 21. mar. 1550 Matej Kramar, 21. avg. 1561 Viljem Mikuš, l. 1615. Nikolaj Holmberger in 13. maja 1636 Ivan Rožič. — 25. maja l. 1542. je bil v Leskovcu župnik Martin D(u)rlacher. — 12. sept. 1545 je svet mestne občine prizanesel neki prešestnici, soprogi Janezovi, ker sta njen oče in soprog za-njo prosila milosti, zagrozil jej pa, če jo bodo še jedenkrat našli v prešestvu, da jo bodo dejali v vrečo in vrgli v vodo. — 12. jan. 1579 je bil sodnik Jurij Lašič zaradi surovega vedenja od mestnega svetovalstva obsojen na 50 dukatov globe. — 6. marca 1579 so meščani dosegli, da je lastnik krškega gradu baron Krištof Ungnad potrdil staro vinsko mero pri oddaji grajske desetine, da namreč vedro vina ni merilo, kakor je zahteval grajski oskrbnik Mih. Mikuš, 23 bokalov, ampak 21. — Leta 1601. je bivala v Krškem laška vojska, katero je bil papež poslal na pomoč pred Kanižo. Šla je vojska po vodi in po suhem mimo Krškega šest tednov. — 8. maja 1608 je prišel v Krško papežev nuncij, bival tu tri dni in potem odšel v Celje. — Leta 1622. je vedro vina stalo

4 gld. 30 kr. do 5 gld.; četrtnica (schöffel) 1 gld. 36 kr. in bokal 12 kr.; četrtnica prosa ali soršice je stala 1 gld. in novega vina 1 gld. 40 kr. — O vseh svetih l. 1626. je prišla v Krško kuga, ki je morila do sv. treh kraljev nastopnega leta. — Leta 1628., kvaterno soboto po binkoštih (17. junija), popoludne med 5. in 6. uro (po drugem zapisku med 6. in 7. uro zvečer) je nastal grozovit potres, ki je trajal do drugega dne (po drugem zapisku 3 ure). Zvonovi pri cerkvi Naše ljube Gospe v Leskovcu so tolkli drug ob drugega. Napravil je potres veliko škode; podrlo se je več gradov in cerkvâ. Čutil se je potres vse leto (po drugem poročilu do drugih kvatrov). — O kresu (po drugem zapisku: v avgustu) l. 1628. se je večkrat utrgal oblak in nastala je strašna povodenj. Odnesla je voda cele vasi z ljudmi in živino. — Leta 1629. je bila velika draginja, tako da je več tisoč ljudij pomrlo za lakoto, več tisoč mož je pa z ženami in otroci zapustilo deželo. Šli so na Ogersko in na Turško ter so ondi postali podložniki tujim vladarjem. Draginja je trajala do nastopnega leta. Tudi trta je l. 1629. slabo obrodila. Bokal vina je stal o binkoštih 8 kr.; grozdje so pa jeseni, preden so je prešali, morali mlatiti. — 26. maja 1631 je poslalo Krško k deželnemu dednemu poklonstvu v Ljubljano kot zastopnika mestnega pisarja Ivana Rožiča. Poklonstvo se je zvršilo na ljubljanskem gradu dne 2. junija. Nadvojvoda Ferdinand III. je po zastopniku Ivanu Ulriku vojvodi Eggenbergu, knezu v Kromavi, potrdil vse stare svoboščine, nato so stanovi ter zastopniki mest in trgov prisegli. Potem je bil obed pri 12. mizah in na koncu so med pokanjem topov zapeli »Te Deum«. — 27. nov., v soboto pred prvo adventno nedeljo, l. 1632. zvečer med 8. in 9. uro je bil hud potres. Ljudje so strahu padali v omedlevico. Močno so bili poškodovani gradovi, hiše in cerkve, ker so popokali zidovi in oboki. Potres je trajal vso noč in drugi dan. — 22. nov. 1633 je bila taka povodenj, da so se ljudje v ladijah vozili po mestu. — Leta 1634. je o sv. Lukežu prišla v Krško kuga, ki je razgrajala do sv. treh kraljev. Umrlo je za

kugo v mestu 22 oseb. — O božiču leta 1634. je nastal jako hud mraz. Sava je zamrznila. Precej potem je pa postalo južno. Led na Savi je grozovito pokal, se kupičil in povodenj je odnesla vse mline. — Leta 1635., dne 1. maja, med 5. in 6. uro zjutraj je bil v Krškem zopet hud potres, ki se je ponavljal tri tedne. — 3. maja 1635 so se uprli Schrattenbachovi podložniki pragvaldske in ostroviške grajščine nad Celjem ter oni laške grajščine. Kmalu so se upornikom pridružili podložniki drugih štajarskih in kranjskih grajščin. Naskočili in oropali so več gradov in samostanov. Grajščaki so zapustili svoja domovanja in zbežali. Kmetje so po gradovih naropali veliko denarja, srebra, dragocenostij, obleke, žita in vina. Krška mestna občina je zahtevala od meščanov, da naj se postavijo kmetom v bran. Na novo so meščani prisegli, da hočejo skupaj živeti in umreti ter puntarjem postaviti se po robu kolikor mogoče. Upornikov se je nabralo s Štajarskega in Kranjskega nekaj tisočev. Kranjski stanovi so zoper nje s cesarjevim dovoljenjem poklicali na pomoč Uskoke in graničarje iz Karlovca, ki so ukrotili upornike. Na Štajarskem jih je razkropil grof Schwarzenburg. — 7. jun. 1637 je bil lastnik krške grajščine baron Jošt Josip Moschkhon, oskrbnik pa Adam Versetzenstain. — Leta 1639. so kapucini v Krškem začeli zidati svoj samostan. Postavili so sv. križ dne 14. junija 1639 z veliko slavnostjo. Navzoč je bil apost. protonotar dolenjski naddijakon cirkniški župnik in novomeški prošt Nikolaj Mrau, 12 kapucinov ter mnogo duhovne in svetne gospode. Svet je kapucinom kupila mestna občina za 400 gld. ter dodala še 1200 gld. podpore. — Za časa sodnika Kurina je pridrl Turek z veliko vojsko na Avstrijsko, ropal je in moril. Ljudje so bežali, da so si rešili življenje. Na Kranjsko je pribežal iz Šlezije Jurij Otislav, prošt v Nikolsburgu, z nekaterimi kanoniki. Stanoval je prošt v Krškem pri sodnika Kurinu od 29. apr. 1645 do 12. apr. 1646. Bil je jako pobožen mož in vnemal je meščane k molitvi za odvrnjenje turške nevarnosti. — 30. junija 1674 je mestni svet sklenil, da morajo meščani, ki hočejo točiti vino,

dati je poprej ceniti in držati se od cenilcev določene cene, sicer plača vsakdo mestu po 40 kr. in sodniku po 20 kr. globe. — 10. febr. 1676 sta dobila meščansko pravico deželni mitničar Ivan Žiga Lamperger in Andrej Tunkelstainer. — Mestni sodnik je bil navadno 14 dnij po izvolitvi v mestni posvetovalnici potrjen v sodnika s tem, da je prijel za sodniško žezlo. Potem je sodnik meščane pogostil.

Kranjski dijaki na nemških vseučiliščih v XVI. in XVII. veku.

Spisal P. pl. Radics.

Na vednostnem potovanju, katero sem napravil lansko poletje zaradi svojega dela o Valvasorju v inozemstvo, nisem našel samo dragocenih doneskov za »Valvasorjevo delo«, ampak v knjižnicah v Solnogradu, Monakovem in Würzburgu tudi celo vrsto matrikul o tamošnjih vseučiliščih iz XVI. in XVII. stoletja. Mej vpisanci, ki so obiskovali vseučilišča, sem našel tudi več kranjskih rojakov, katerih imena naj tu priobčim.

Vseučiliška matrikula v Solnogradu ima zapisane: 29. oktobra 1642: Nobilis Adamus Kuschlan, Labac., Rhetor; 24. nov. 1642: Michael Kobau, Tulminensis, Goritiensis, Poëta; 14. nov. 1643: Nobilis Joannes Berchtoldus ab Höffer(n), Labac., Logicus; 25. jan. 1645: Adam Ant. Gojanzell, Nobilis, Labac.; 7. nov. 1645: Adam Schuppan, Gradensis, Carn., Poeta; Simon Kimoviz, Zirklacensis, Logicus; Gregorius Vodnick, Locopolitanus, Log.; Andreas Welichar, Greinburgensis, Log.; 11. nov. 1645: Gregorius Louscha, Circlacensis, Log.; 20. nov. 1645: Laurencius Vicarin, Locopol., Log.; 11. dec. 1646: Joannes Aug. Rasp ab Osterberg, Praenobilis, Civilista; Andreas Knifez, Stainensis, Civilista; 1. febr. 1647: Thomas Frid. et Ferdinandus Ign ab Hitzing, Praenobiles, Lab.,

Logic.; 7. okt. 1647: Marcus Khunstl, Lab., Nobil., Syntax.; Joh. Henr. Meisrimbl, Lab., Nob., Rhetor; Paulus Khunstl, Lab., Nob., Rhetor; Joan. Ant. Khunstl, Lab., Nob., Log.; 26. okt. 1647: Joan. Herbard. Posarell, Nob. Lab., Log.; 4. nov. 1647: Joan. Burch. Cirdiz (?), Nob., Lab., Log.; 5. nov. 1647: Joan. Jac. Bosio, Lab., Nob., Log.; 27. apr. 1648: Joan. Jos. Gaudin a Lilienstein, Praenob., Lab., Poeta; [23. jun. 1648: Joan. Laur. Paradeiser, Juris stud., et. August Paradeiser, Jur. stud., Boji]; 28. dec. 1648: M. Elias Ozebski, Lab., Jurista; Wolfgangus Vinc. Waz, Lib. Baro, Lab., Log.; 24. okt. 1664: Franc. Herb. Barbo, Lib. Baro, Jurista.

Matrikula bivšega vseučilišča v Ingolstadtu — sedaj monakovsko vseučilišče — ima zapisana nastopna imena dijakov: dne 26. junija 1606: Franc. Andreas à Schayer in Ainödt et Stegberg, Carniol., Nobil., Philos.; 12. mar. 1607: Rodolphus Coroninus, Gorit., Nob., Italus, Log.; Raphael Elemannus et Petrus Paulus Coraducey à Nussdorf, Nob., Tergestini, Itali, Eloquentiae.; aprila l. 1609: Michael a Rabatta, Gorit., Nob., Ital., Log.; Dec. Georgius Planinna, Carn., V. Juris; 23. dec. 1615: Georgius Retter, Rudolphswerth., Philos.; 28. mar. 1617: Georgis Soller (Saller?), Carn., Syntax., »famulus«, (vpisnina 12 vinarjev); 4. nov. 1617: Frater Augustinus Arbaisll, Carniolus, Lab., professus ad D. Emeran Ratisbon., Philos. stud., (obiit); 27. jan. 1618: Franciscus Schober, philos. Magister, Lab.; 29. dec. 1626: Andreas Verbezius, V. Juris stud., Lab., (1 fl. 30 kr. vpisnina); 27. avg. 1627: Joan. Max. et Joan. Guillel. LL. BB. à Lamberg in Ortenegg et Ottenstein, (vpisnina 3 gld. 40 kr.) [Joan. Champus, njuni »famulus«]; 18. maja 1628: Magister Nicolaus Berlin, Lab., V. J. stud.; 1. dec. 1628: Magister Adamus Koberger, Lab., J. V. stud.; 23. jan. 1637: Sebastianus Hlebez, Carn., V. Jur. stud., v spremstvu Joan. Frid. Comes de Trautmansdorff; 30. sept. 1638: Jacobus Brabniz, Croppacensis, Jnstituti Jur. stud., »famulus« obeh: Joan. Carol. in Joan. Bern.

Khemetter »Provinzialen« iz Koroške; 10. dec. 1641: Joan Frid. Paradeiser L. B. in Neuhaus et Gradisch, Carn., Jur. stud.; Joan. Frid. Trüller de Trilegg, Nob., Carn., Jur. stud.; Nicol. Bešink, Lab., V. J. stud.; 12. dec. 1641: Daniel ab Egkh Lib. Baro, Log.; Bernard. Barbo, Provinciales Carn., Jur. stud.; 27. dec. 1641: Franc. Koppenjager, Lab., Nob., V. Jur.; Mathias Vallentin, civis, Carniol., Waixelburgensis, V. J. stud.; 28. dec. 1641: Joan. Wichardus Kazianer L. B. de Kazenstein, Jur. stud.; 25. okt. 1644: Joannes Andreas ab Höffer, Lab., V. J. stud.; 29. nov. 1647: Magister Mathaeus Sumerecker, Carn., V. J. stud.; Georgius Gereb (Jereb), V. Jur. stud., Carn.; [20. jan. 1648: Illustr. Dom. Dom. Carolus Comes a Strassoldo, Foroiuliensis, natus Florentiae, V. J. stud.; Magister Petrus Scabrez (Škrabec), ex comitatu Goritiensi, V. J. stud.]; 26. maja 1651: Ferdinand Ernest Apfalter, Logic.; 26. okt. 1651: Franc. Albertus Khaysell, Provincialis Lab., J. V. stud., »pro inscriptione dedit Imperialem« (1 gld. 30 kr.); [3. nov. 1651: Joan. Jac. de Vagghi lib. Baro ab Adlsperg, Log., Austriacus]; 15. dec. 1651: Georg. Sig. Kazianer Lib. Baro de Kazenstein, Austriac., J. U. stud., »pro inscriptione dedit 3 fl.«; 23. okt. 1655: Vrbanus Derzhar, Lab.; 5. nov. 1655: Sebast. Helewiz, Stainensis, Carn., J. U. stud.; [10. jan. 1657: Joan. Phil. L. B. Cobenzel, Goritiensis, J. V. stud.]; 14. nov. 1657: Mathias Casimirus, Carn., Lab.; v oktobru 1667: Georgius Ruess, Rudolphsbertensis, J. V. stud.; 8. dec. 1672: Joan. Herbordus Liber Baro de Muschkon (Moscon), Carniolus, J. V. stud., »pro se et famulo 3 fl.«; Michael Versco, Carn., J. V. stud., »famulus ejusdem«; 30. nov. 1675: Joannes Gregorius Dolnitscher, Carn., Lab., Artium Liberalium et Philosophiae Magister, J. V. studiosus, dedit pro inscriptione 1 fl.; 29. okt. 1684: Joan. Jos. Dinzl, ex Carniola, V. J. stud.; 19. okt. 1685: Joan. Antonius Summerecker (Smrekar), Lab., J. V. stud.; 29. okt. 1685: Franc. Jac. Kovatgiz (Kovačič), Lab., J. V. stud., et Wolfgang. Henr. Kovatgiz

»frater germanus«, J. V. stud.; Joan. Rudolphus Coraduci Hallersteinensis ex Carniola, J. V. stud.: Ant. Leop. Casimirus, Lab., J. V. stud.; 30. okt. 1686: Joannes Stephanus Floriantschitsch, Praenobilis, Lab., (J. V. stud.); 17. dec. 1687: Wolfgang Joachim Khappus, Lab., J. V. stud.; 5. nov. 1688: Joan. Carol. Lederer à Lilienfeldt, Lab., Carniolus, Dominorum comitum Joan. Christoph. et Franc. Aug. a Wildenstein Praefectus.; 1. nov. 1689: Illustr. et Generosus Dominus Wolfgangus Honorius Liber Baro de Auersperg, Austriacus (iz avstrijske loze Auerspergov), Philosophiae stud.; 8. apr. 1690: Joan. Jos. Walich, Lab., J. V. stud.; 30. apr. 1692: Joan. Jakobsky, Carn., Lab., Physicae et theol. Moralis stud. »pauper«.

V vseučiliški matrikuli v Würzburgu je poleg mnogih Poljakov, Čehov in Avstrijcev (na pr. l. 1587. Joh. Gerwich comes in Schwarzenberg, 1596 Frid. Bilinsky, nobilis Polonus, itd.) leta 1594. vpisan tudi Andreas Laurich, Carn., »pauper«.

Rimska cesta „Aquileia—Siscia“.

Spisal **Sim. Rutar.**

Po nalogu c. kr. komisije za umetniške in zgodovinske spomenike je preiskaval g. dr. Anton pl. Premerstein, uradnik c. kr. dvorne knjižnice, v družbi s pisateljem tega sestavka in gosp. Jarnejem Pečnikom v prvi polovici septembra l. 1898. rimsko cestno progo od Ljubljane do Čateža.

O začetku te rimske ceste sem že pred leti pisal (prim. »Zgodovinske črtice goriško gradiščanske,« I. str. 131 in 132, ter 139—144), ali njeno progo od Majnice do Sel pri Batujah sem še-le to spomlad prehodil in preiskal. Uspehi tega preiskavanja so naslednji:

O legi postaje »Pons Sontii« so složni skoro vsi starinoslovci, da se je nahajala pri Majnici, blizu izliva Vipave v Sočo. Rimski most je pa bržkone povodenj odnesla, ker leta 489. si je moral Teodorik Veliki svoj most čez Sočo iz sodov narediti.

V srednjem veku pa je stal na istem mestu nov most, katerega so konečno Benečani razdrli l. 1431., da bi ne mogli Turki čez Sočo udarjati na Furlansko nižino. Od tega mosta se vidijo včasih še temelji stebrov iz rezanega kamenja na dnu plitke vode.

Od soškega mosta je vodila rimska cesta naravnost proti cerkvi v Sovodnjah (na njeni severni strani) in dalje do mirenskega pokopališča. To cesto imenuje ljudstvo še zmirom »rimsko cesto«, izobraženi ljudje pa tudi »l' alta« (Strada alta), ker je bila nekdaj vzvišena nad sosednjim poljem. Na njivah »Polica« blizu Sovodenj (onkraj železniške proge) je dal baron Bianchi iz Rubij leta 1893. kopati in je izkopal 0·5 *m* pod sedanjim površjem kakih 6—7 ogrodij, ki so bila obdana z velikimi opečnimi ploščami (novci iz Konštantinove dobe). Na istem mestu jih leži še mnogo pod zemljo. Tudi v najjužnejšem delu Mirna, ki se Japnišče imenuje, se nahajajo rimski opečni grobi, pomešani s prazgodovinskimi ostanki (gradišče je stalo na bližnjem »Gradu«).

Čez Vrtojbico je vodila rimska cesta skoro na istem mestu, kakor sedanja okrajna cesta. Koj onstran nje, na travnikih »Praprotno«, so se našli l. 1885. rimski grobi, kateri pa niso bili znanstveno preiskani. Na bližnjem griču Marogovnik (79 *m*) se nahaja kraj »Na fabriki«, kjer leži v zemlji vse polno rimske opeke, iz česar se da sklepati, da je tam stala rimska opekarna. Tam gori piha vedno močen veter, zlasti ob času burje (od božiča do pusta), a spodej je otišje.

Pod Morogovnikom se sledi rimska cesta poleg sedanje 10 *m* na široko. Pri prvi opekarni, vzhodno od cerkve sv. Antona v Biljah, krene jo na desno v stran in vodi po polju naravnost proti cerkvi sv. Lovrenca v Bukovici. Okoli te cerkve, zlasti na njeni vzhodni strani, je stala rimska postaja »Ad fornulos« (pri pečéh), ker tu na posestvu kmeta Pičulina so našli temelje rimskih poslopij, mozajična tla, nadpisne kamene, opeko z napisi, kuhinjsko posodo (zlasti sklede in zdele), amfore itd. O pustu leta 1894. je kopal na tem mestu grof

Delmestri iz Medeje (z vladno podporo?) ter nakopal več zabojev starin. Boljše predmete je ohranil za-se, a slabeje izročil konservatorju Majoniki za goriški muzej, na pr. železne konjske podkve, novce itd. Železne predmete, opeko in novce so našli v veči množini tudi bolj proti vzhodu, pri točki *a* okolične karte.

Od Bukovice je držala rimska cesta naravnost proti setočju Vogerščeka in Lijaka, in sicer bržkone blizu točke 49., da ni bilo treba dveh mostov delati zaporedoma. Potem se je vzdigala počasi ob prisojni bolj položeni strani (na desnem bregu potoka Vogerščeka) do sedla Bezovlak 122 *m* na meji med občinama Črniče in Dornberg. Todi je popolno zavetje in tišina. Tudi ob največji burji prihajajo prebivalci iz vasij Osek, Črniče, Batuje in Selo po tej poti na Vogersko in gredo dalje po »Grofovi dolini« na Gorico. Od hiše pokojnega Janeza Pinjatarija, blizu cerkve v Črničah, pride se lahko tudi o največjih zametih po rimski cesti v 1 uri na Vogersko. Po obronku »Na bregu« ob Vogerščeku so našli pri kopanju za vinograde že mnogo rimskih novcev (Mitth. C. C. 1894, 127).

Od Bezovlaka se je vlekla cesta skozi »Črniški boršt« (131 *m*) nad Huhovim mlinom, čez »Merjake« in prek Konščakove doline na Rodne, parcela št. 83/5, severno od Batuj. Tukaj se še sledi rimska cesta (ali kmalu se ne bode več, sedaj namreč spreminjajo občinske pašnike v senožeti), ker so njene kolotočine v skalo zarezane. Te so do 17 *cm* široke, 4·5—8 *cm* globoke in 73 *cm* jedna od druge oddaljene. Vsa cesta je 107 *cm* široka. Vodi pa dalje čez »Mlake« naravnost proti cerkvi v Selah, in sicer na levi strani mimo nje. Na zahodni strani te vasi, na mestu Stepnjak (parcela 122 katastr. mape) so našli okoli l. 1865. kos rimske ceste. Za Berbučevo hišo v Selu (na parceli 549.) so našli po letu 1886. tik stare ceste deset rimskih grobov iz II. stoletja in mnogo rimskega denarja. Od Sela dalje je vodila rimska cesta čez občinski pašnik Sovin proti Goričici. Tudi pod Sovinom so izkopali že večkrat star denar in staro orožje.

Od Goričice naprej še ni znana sled rimske ceste, ali vsakdo lahko vgane, da je vodila poleg današnje ceste naprej mimo Križa (mimo hiš »Na cesti«) proti Ajdovščini.

Od Ajdovščine dalje je držala rimska cesta proti Hrušici. Morala se je torej počasi vzdigati in siliti navzgor proti Podkraju; nekateri menijo, da je vodila nižje, nego sedanja, bolj proti Beli. Na nekem prazgodovinskem grobišču na »Izrejah« pri Senaboru (blizu cerkvice sv. Danijela?) so našli pri krčenju za vinograd pokončno stoječi rimski kamen . . . G. TEDIVS MODERATV(S) V. S. L. M. Visok je 85 *cm* in širok pod zgorenjim robom 20 *cm*. Splošno je znano, da so v prejšnjih časih v Beli kopali železno rudo. Še vedno se vidi nekaj žlindre okoli hiše posestnika Matije Ukmarja v Beli. Njegovo hišo imenujejo še sedaj pri »Plavžarju« in za njo se tudi še res vidijo ostanki nekega plavža. Ostanki železne rude se nahajajo dalje onkraj Cola (severno), pri vasi Polje, kjer so v novejšem času tudi že iskali premoga. (Poročilo učitelja Jož. Kostanjevca).

Pomniti je treba, da so se Rimljani kolikor mogoče ogibali takih mest, kjer huda burja piše, in burja razsaja najhujše med Colom in Podkrajem, potem dalje po dolini do Sv. Križa.*) Tu nekje se je morala dogoditi glasovita bitka ob Frigidu 6. septembra 394. leta. Kakor je iz obče zgodovine znano, hotel se je Evgenij, tajnik umorjenega cesarja Valentinijana II., polastiti cesarskega prestola. Zbral je v gorenji Italiji veliko vojsko germanskih plačancev in šel ž njo po Vipavski dolini proti zakonitemu cesarju Teodoziju, ki je prihajal s svojimi legijami iz Panonije skozi Emono in Navport. Utrdil je mejne prehode v Julijskih Alpah (v Hrušici?) ter kot pagan postavil na teh utrdbah rimske malike, zlasti beli kip Jupitrov z zlatimi strelami (Jupiter Fulminator). Dal jim je zažgati brez števila žrtev, da bi mu bogovi izprosili zmago nad

*) Najmočnejša burja je pri Slekotih, 2 *km* vzhodno od Šturij; tu svoje žrtve kar »zviva«.

Teodozijem. Evgenijeva vojska je bila zbrana v široki Vipavski dolini in se ni upala v nevarne gozdne prehode v Hrušici. Postavila pa je mnogo vojakov v zasedo na gorskem hrbtu, morda na Kolku (?).

Ko je bil Teodozij prekoračil prehode, videl je v nižini veliko število pešcev in konjenikov, katere so bili Evgenijevi pristaši uredili, da so pričakovali bitke. Pa tudi na vrhu gore je opazil še mnogo sovražnikov, ki so mirno pričakovali odločbe. Prednje čete Teodozijeve so se koj spopadle z Evgenijevo vojsko in nastala je srdita, jako dvomljiva bitka, ker po človeškem proračunanju ni bilo rešitve za Teodozija, če so ga napadli od zgoraj doli oni, ki so bili na gori postavljeni. Teodozij se je obrnil v tej stiski k Bogu in začel moliti na neki skali (jugozahodno od Trileka?). Ko so oni na gori zapazili, da jim stoji nasproti njih zakoniti cesar v lastni osebi, so se prestrašili in njih poveljniki so poslali Teodoziju poročilo, da se hočejo predati. Cesar je sprejel njih ponudbo in ukazal potem znova udariti na spodnjo vojsko (in deprensis). Zaradi tesnega prehoda so se mogli Teodozijevi vojaki le počasu razvijati. Cesar je torej skočil s konja in tekel pred vojsko ter zavpil: »Kje je Teodozijev Bog?« Njegovi barbarski zavezniki (bilo je baje 10.000 Gotov) so se hrabro borili, ali nasprotniki so jih toliko pobili, da so Teodozijevi poveljniki silili, naj se bitka odloži do drugega dne. Cesar je prebil celo noč v neki kapelici, večinoma v molitvi. Neka ponočna prikazen ga je ojačila, da je poln zaupanja drugo jutro ukazal bitko ponoviti. Tudi njegovi poveljniki so se čutili ohrabljene in neustrašeni Bakurij je drl nad upornika, gazeč pred seboj vse, kar mu je nasproti prišlo. Med bitko se vzdigne huda burja, ki je pušice Evgenijevih vojakov zavračala in jih strelcem samim v obraz metala.

Evgenij je stal med bitko na nekem griču (nad sv. Ahcem pri Budanjah?) in je za gotovo mislil, da je Teodozij izgubil bitko. Ukazal je svojim, naj pripeljejo zmaganega cesarja uklenjenega pred njegovo obličje. Ko so vojaki hiteli proti griču,

mislil je, da mu prinašajo poročilo o zmagi. Toda, kolika prevara, ko je videl, da so ga lastni vojaki zgrabili in zvezali. Teodozij jim je bil namreč obljubil pomiloščenje, če pripeljejo Evgenija zvezanega predenj. Ko se je to zgodilo, mu je Teodozij očital izdajstvo. Evgenij se je vrgel na kolena pred cesarjem in ga prosil, naj mu samo življenje daruje. Toda lastni njegovi vojaki so ga usmrtili, mu odsekali glavo in jo na kol obesili ter pozneje po Italiji okoli nosili. Ko je bil Evgenij vjet, prestopili so tudi bolj oddaljeni oddelki njegove vojske k Teodoziju in ta je vsem odpustil. (Rufin, Hist. eccles. II. 33; Theodoret V. 24.)

Po preiskavanjih prof. Müllnerja (Emona 121—129) je vodila rimska cesta vedno poleg sedanje, včasi pa tudi na isti progi, kakor sedanja, ki je bila še do l. 1728. državna poštna cesta. Postaja »In Alpe Julia« je stala že onstran najvišjega mesta v Hrušici (Corpus J. L. v. V. p. II. tab. I.), torej pri razvalinah cerkvice sv. Jere, kjer se ozidje nekdanje rimske postaje še dobro pozna (Emona, 125). Od tod naprej je bilo le še V miljar (7·5 *km*) do naslednje postaje »Longatico«. Ta razdalja kaže na Cerkovsko vas ali Gorenji Logatec. Tukaj se pozna na osamljenem griču Tabor rimsko zidovje in blizu njega tudi staro grobišče (Emona, 118). Gotovo ni brez pomena, da se nahaja v Gorenjem Logatcu, kot središču vse župe Logatec, glavna in farna cerkev ter tudi grad, ki je bil nekdaj središče precejšnje gospoščine.

Le če je stala rimska postaja v Gorenjem Logatcu, potem se vjema tabulna razdalja (VI M. P. = 9 *km*) do naslednje postaje »Nauportus« s faktično razdaljo Logatec—Vrhnika. Rimska cesta je vodila brez dvoma po, ali tik proge »Stare ceste« čez Razkovec na logaško-ljubljanski okrajni meji skozi »ajdovski zid« po dolini navzdol proti »Štampetovemu mostu« in dalje na Hrib. Ajdovski zid naj se smatra kot »claustra Alpis Juliae«, ali »praetentura Italiae«, t. j. obmejni branik proti navalom od noriške in panonske strani. Sledi se ga še dandanašnji prav lahko od Verda (nad Gradarjem) čez železnico visoko

gori pod Ljubljanski vrh, potem pa zopet navzdol čez Mirško, Zelniško in Dolinsko pot; čez Staro cesto popne se zopet proti Strmcu in Jerinovemu griču ter neha vrh Špiklja. Zid je bil nad 1 *m* debel, 2—2·5 *m* visok, brez jarka in nasipa. Stolpi so bili po 400—700 *m* jeden od drugega oddaljeni in z zidovjem združeni.

Te utrditve, kakor tudi izdelovanje in popravljanje cest so morali izvrševati vojaki. Tacit (Annales, I. 20) nam izrecno pove, da je bojni poveljnik poslal na Vrhniko manipule popravljat ceste in mostove: »Interea manipuli Nauportum missi ob itinera et pontes et alios usus.« Na drugem mestu pripoveduje Tacit (Ann. II. 8), da so morali vojaki tudi prekope napravljati.

S Hriba dalje je vodila rimska cesta nekako tako, kakor stara glavna cesta, na Vrhniko. Tu je moralo stati še mnogo rimskih poslopij, ker na parceli 2680 (nasproti Fröhlichove pivovarne) so našli mozajična tla, sestavljena iz belih, črnih in rudečih kamenčkov. Za Fröhlichovo tovarno je vodil lesen most na desno stran Ljubljanice; hrastovi stebri za njegove kobile se vidijo še sedaj v nizki vodi. Na polju tik tega mosta je kopal vrhniški poslanec in župan Gabrijel Jelovšek ter našel ogromno število svinčenih krogelj za prače in mnogo zidovja. Isti gospod je izkopal na griču Hruševica (parcela 2666) že mnogo temeljnega zidovja, rimsko okroglo opeko in rimske novce, med temi tudi zlate od Konstancija, srebrne od Cezarja, bronaste od Aurelijana, Makrina, Gordijana, Valentinijana itd. Pri zidanju vrhniške postaje pod Hrušico so našli l. 1898. lepo bronasto sulico, katero hrani g. Jelovšek.

In ravno pod Hrušico je morala voditi rimska cesta čez Črni potok proti Kantali (346 *m*). Ker je todi svet zelo močviren, bilo je gotovo treba mnogo grezilnih vejnikov in hrastovih križev, da se je cesta na površju obdržala. Pri kilometru 14·2 (od Ljubljane) vzhodno od »Stare šrange« je prestopila rimska cesta sedanjo državno cesto, katero so še le Francozi izdelali. Ko so kopali l. 1898. za vrhniško železnico, so jo zasledili na parceli 2103, pri kilometru 6·8 omenjene

železnice. Nahaja se 1·2 *m* pod sedanjim površjem, na nekaterih mestih celo le 0·5 *m*, na drugih pa do 2 *m* ter je 12 *m* široka. Sestavljena je od spodej iz domačega gramoza, »brusnik« imenovanega, po katerem je posut savski prod 1·2—1·5 *m* na debelo, tako da so kmetje tu že pred 20. leti začeli na več krajih pesek kopati za posipanje svojih poljskih potov. Pri Kamenpotoku (13·4—13·6 *km*) se nahaja rimska cesta že 20 *m* južno od državne, pri brzojavnem kolu št. 273 pa že 40 *m*. Dva stebra tamošnjega kozolca stojita na rimski cesti, a za dva druga je bilo treba pilote zabijati. Po vsi rimski progi leže hrastovi križi, ki so s cestnim blatom zadelani in obdani, kar je znamenje, da so se tla nekdaj znižala in da jih je voda preplavila, zato je bilo treba cesto zvišati.

Od križišča s sedanjo cesto je vodila rimska cesta prav naravnost do L o g a, t. j. do tje, kjer se državna cesta ovije okoli griča sv. Ivana. V Logu stoji nasproti Verbičeve gostilne št. 19, 12·9 *km* od Ljubljane, odlomljen rimski miljnik, katerega so našli malo nižje na polju, tam, kjer rimska cesta mimo vodi. Nad podstavcem (0·3 *m*) je le še 0·8 *m* visok in nosi številko VIII, ki naznanja brez dvombe rimske milje od Emone.[1]) Osem rimskih milj je = 11·830 *km*, in ker se državna cesta meri od pošte, ki je 250 *m* oddaljena od severovzhodnega emonskega ozidja, se razdalja popolnoma vjema z rimsko

[1]) V VI. letniku lista »Argo« str. 199. kritikuje začasni kustos A. Müllner podpisanega opis rimske ceste iz Navporta v Emono in trdi še vedno, da je Emona stala na Igu. Ne samo trmo, nego še celo »greh zoper sv. Duha« bi mu lahko očitali, ker se zoprstavlja od vseh avktoritet (Mommsen, Hirschfeld, Büdinger itd.) priznani resnici in ker tudi sam nima čisto nobenega d o k a z a (nego samo domnevanja), da je Emona stala na Igu, kjer ni niti najmanjšega rimskega zidovja; tudi rimski kameni, ki so sedaj ali v ljubljanski stolnici ali v muzeju vzidani, niso stali nikoli na Igu, ker je Dolničar natanko zapisal, od kod so bili posamezni kameni preneseni. Če je Peutingerjeva karta, na katero se g. Müllner opira, tako z a n e s l j i v a, zakaj pa je na njej zarisano, da se S a v a i z l i v a v J a d r a n s k o m o r j e? — O cesti čez barje mimo Babne Gorice (ne Lavrice!), ki ni n i k o l i v o d i l a n a I g (Studenec), bo govor v prihodnjem oddelku tega članka. S. Rutar.

meritvijo. Blizu miljnika stoji tudi rimski sarkofag (1·85 × 0·55 *m*, 70 *cm* globok), ki služi sedaj za napojilno korito. Miljnik in sarkofag sta izklesana oba iz trdega podpeškega kamena. Na griču sv. Ivana je stala prazgodovinska naselbina z dvojnim nasipom, ki drži precej daleč na vzhodno stran. Pri kilometru 11. sledi se stara barjanska pot proti Kušljanovemu gradu.

Od Loga dalje je vodila rimska cesta vedno v ravnini na podnožju gričev okoli Brezovice, mimo Pečovnika, vedno pod sedanjo državno cesto. Na ploskastem griču med Skandrom in Potokarjem (»Poldoxar«) se sledijo ostanki velikanske rimske opekarne, 200 *m* na dolgo in 140 *m* na široko. Opeka, ki se tu nahaja, je 40 *cm* dolga, 27 *cm* široka in 9 *cm* debela. Pri Potokarju se je zavila rimska cesta na levo stran sedanje ceste pod Tomažinom. Tu so našli ob njej že več rimskih sarkofagov. Od Podsmreke je šla rimska cesta čisto naravnost proti Ljubljani, prav tako, kakor sedanja. Kmalu potem, ko prekorači sedanjo mejo ljubljanske občine, se začenjajo že rimski grobi, katerih se je že veliko našlo na Šteklingarjevem zemljišču, zlasti mnogo pa tam, kjer stoji sedaj tobačna tovarna. Ti grobi so segali celo na Trevnovo stavbišče (Deschmann, Führer, str. 103).

(Dalje prih.)

Mali zapiski.

Prazgodovinske izkopine na Dolenjskem. Začetkom decembra l. 1898. je preiskaval J. Pečnik južni obronek Vinivrha pri Beli Cerkvi. Na neki njivi blizu vrhunca hriba je našel žgane grobe z dobro ohranjenimi kostmi, toda popolnoma strtimi posodami. Na vinogradu Antona Padariča, ki ravno leži in meri 20 m^2, je izkopal v globini 2 *m* 26 ogrodij iz latenske dobe. Našel je poleg moških ogrodij železne sulice, meče, ščite in nože, pri ženskih pa fibule na verižicah, steklene jagode, vretenca, zapestnice, lepe zanožnice, posode itd. Sredi obronka na precej strmem mestu je izkopal kmet vinogradnik 11 latenskih grobov, ki so bili večinoma prazni, le štirje so imeli več starin: železne meče, ščite, zapestnice, jagode in več posod, katere pa je nevednež strl. Dne 22. januvarja letos so našli koj nad Belo Cerkvijo dva ženska groba; v prvem je bil železen nož, železno vretence, zapestnica in sklepanec; v drugem

pa ovratnica, čolničasta fibula, 4 uhani, na vsaki roki po jedna zapestnica in konec nog popolnoma strt lonec.

Pri Toplicah je začel kopati J. Pečnik februvarja t. l. Gomila štev. X. je imela 10 ogrodij in 1 žgani grob. V njih je bilo več lončenih posod, sulic, fibul, 2 sekiri, 2 celi in dobro ohranjeni votli zapestnici, mnogo jagod itd. Gomila štev. XI. v gozdu Ivana Šenice s Sel je bila le plitko nasuta, 12 *m* dolga in široka ter 2·5 *m* globoka. Od zunaj se skoro čisto nič ni poznala, a imela je bogato vsebino. Neka ženska je imela zelo lep ovratni nakras, mnogo obeskov, med njimi je bil lep bronast konjiček, jagode, uhani itd. Neki moški je imel sulico in sekiro in dve tako veliki čertoški fibuli, kakoršnih poprej še niso našli pri Toplicah. Zdi se, da so bili v tej gomili večinoma vojaki pokopani, ker se je našlo mnogo sulic (17) in sekir (15). Poleg tega je bilo še mnogo čertoških fibul (dve med njimi sta imeli konjski glavi) in okrašenih sklepancev za pasove. Do 4. marca 1899 izkopal je J. Pečnik 28 grobov, a bržkone se jih bo še nekaj našlo, ker so se posamezni nasipi razprostirali še dalje v različni smeri. Kopanje se vrši na stroške prazgodovinske komisije v c. kr. akademiji znanostij in umetnostij, a starine se pošiljajo v prirodopisni muzej na Dunaj. Kdaj bo tudi deželni odbor kranjski kaj denarja dovolil za razkopavanje, da ne pojdejo vse najdbe iz dežele? S. Rutar.

Od kod ime Tomaj? Vgibal sem, kaj bi to ime pomenilo. Je-li od sv. Tomaža? Ne, ker bi morala glavna cerkev biti posvečena temu svetniku, kar pa ni. Glavna zavetnika tomajske župnije sta prvaka apostolov sv. Peter in Pavel. Res, da je na stranskem altarju sv. Tomaž (s sulico), vender niti po slovničnih niti po glasovnih pravilih ne gre izvajati Tomaja od sv. Tomaža. V tem slučaju bi bil ostal početni ali konečni sikovnik *š* ali *ž*, kakor se kaže pri vasici Štomažu, ki spada pod bližnjo župnijo Štijak—Št.-Jakob. Sedanja župna cerkev v Tomaju je bila zidana l. 1637., kakor kaže letnica na pročelju nad glavnim vhodom, a ime Tomaj se nahaja že v 13. stoletju. Prvotna župna cerkev je bila mala cerkvica M. B. v Britofu-Tomaju. Tômaj od kor. *to*, *tu*, kakor v latinskem tu-mescere, slov. o-*to*-viti, to-lsto, bi značilo mali griček, ki se dviguje nad drugim svetom, kakor neka o-teklina, o-*to*-k. Tabor, kjer je župna cerkev, je res vzvišen nad vasjo in lep razgled je odtod po vsem Krasu. Toda imé Tomaj se nahaja še drugod, kjer ni hribov in gričev, na pr. na Ogerskem v onih pokrajinah, kjer so stari Slovani bivali tam pri Blatnem jezeru. Badascon-Tomaj (v sodnijskem okraju Tapolča) v vesprimski škofiji, Lesencse-Tomaj in Tomaj-Puszta. Pri Benetkah, kakor mi je pravil star vojak, je tudi vasica Tomajo. Odkod je tedaj naš Tomaj dobil ime? Tômaj = tômun, tolmun, pomeni jamo ali brezen, ki vodo požira. V sredi Tomaja je bil nekdaj župnikov ovočnjak (sadni

vrt) imenovan »Jama«. Sedaj je »jama« z obokom pokrita. V žrelo one jame tomája ponicuje vsa voda, ki ob nalivih priteče iz zgornje vasi, od cerkve iz Tabra. Ustno poročilo pravi, da je bilo tu v starodavnih časih jezero. Pleteršnikov slovensko-nemški slovar ima na strani 676.: tolmun, eine tiefe Stelle im Wasser, der Tümpel; isto pomenja tomun in tovun. Od tod imamo več krajevnih imen na pr.: Tomin — Tolmin, koder voda Tolminšica v globoki strugi mimo teče. Na Kranjskem: Tomajna, Tomačevo; na Primorskem: Tomáčevica, kjer je velik dol, kamor se izgublja voda o velikih nalivih. Uradno so začeli to imé pisati »Tomáčevica«, a ni pravilno, ker ljudstvo določno izgovarja Tomáčev'ca, in tam nimajo nobene cerkve.

Korenina tlm — tolmačiti je temnega izvora, a ipak je slovanska. V okrožju češkega in poljskega narečja so kraji istega korena: češki Tlumačav, poljski Tlumač. V Miklošičevi knjigi: »Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen,« berem samo tom, a tlm ne. Tolmin mora biti iz iste korenike, kakor Tłumač, kakor kaže nemški Tolmein, ital. Tolmino, lat. Tulminum. Isto Tolmačevo pri Ljubljani. (Levstik v »Novicah« 1866, str. 394.) Tudi »Tôvun« je istega korena. Na Hrvaškem pod senjsko (Zengg) biskupijo je župnija Tounj (Thouin). Po Slovenskem ne najdem sicer samega Tovun, pač pa sta (s preponom) ma-tovun dva kraja: Matovun pri Škocijanu, kjer voda Reka v jamo ponika, torej bi pomenjal Matovun = grosser Wasserschlund, in v Istri mestece Matovun-Motovun (ital. Montona), pri vodi Mirni (Quieto). Veliki gozd v dolini poleg reke se imenuje Matovunjski gozd, »Der Forst von Montana«, kjer so že Benečani najlepše hraste sekali za svoje ladje. Montona ni od ital. monte — hrib, nego popačeno iz stare slovanske besede Matovun. (V slovenščini imamo še drugih besed s preponom *ma*, na pr. klen in maklen, sosna in naše ma-cesen, pa o tem ie pisal pokojni B. Raič v nekdanjem Vestniku.)

Naš kraški Tômaj (v Tomáju, iz Tomája) je v starejših listinah pisan tudi Thomay, Thomai, celò Thomadium! Ko se je kopalo za temelj novi zgradbi na tomajskem Tabru, so našli mnogo črepinj od žar in loncev in ročev lončenih posod, posebno pa onih prstenih kolačev (torcheres), ki se povsod nahajajo na starih tabrih. Znameniti so ti kolači radi okraskov (Tüpfelornament), ki neki kažejo, po mnenju strokovnjaka dr. Marchesettija v Trstu, na 5. stoletje pred Kristom. Našli so železen mal lemež, katerega je dr. Marchesetti krstil za »vomere celtico«, keltiški lemež. Dalje so našli par bronenih zapestnic in uhanov (s tremi rinčicami), in ti da so slovanski (specifico slavo), je rekel isti g. doktor in muzejski vodja v Trstu. No, iz kojega stoletja pa so ti uhani? vprašal sem g. vodjo. »Nekako iz sedmega stoletja po Kristu«, je rekel. Je-li to verjetno? One črepinje, roči, kolači, lemež, uhani, vse to se je našlo tam

pomešano drugo z drugim. Lemež ne more biti keltiški, ker take lemeže rabijo še dandanes po Istri, da ž njimi pripravijo ali »mekoté« zemljo, da jo potem lože skopajo. Kolače, lemež, uhane in neke črepinje sem oddal v tržaški muzej. Lansko leto so kopali grapo za trte na tomajskem Gradišču ter so našli dve ogrodji, menda moža in žene. Ženska je tudi imela iste vrste uhane, kakor so bili v bližnjem Tabru. Ob novem letu letos je prišla iz Reke prekupovalka (Marija Gallovich) ter je mnogo starin pokupila po Krasu, vzela je tudi ona dva uhana. Dala je zanja 20 novčičev. Še-le potem, ko je bila že odšla, sem o tem zvedel.

Mat. Sila.

K životopisu slovenskega pisatelja Jurija Gollmayra. Leta 1773. je bil Jurij Gollmayr učenec latinskih šol pri oo. jezuvitih v Ljubljani. V tedanjih gimnazijskih izvestjih, nosečih naslov: Nomina | in | arena literaria victorum | qui | insigni munificentia | inclytorum | ducatus Carnioliae | statuum | in aula academica | collegii societatis Jesu | Labaci | proemiis donati sunt, | aut | his proxime accesserunt. | Mense septembri die VIII. | cIɔIɔcc. LXXIII. | (Tiskano vse z majuskuli.) Typis JOANNIS FRIDERICI EGER, Inclyt. Provinc. Carn. | Typographi — stoji: Ex Rhetorica: Georgius Gollmayr Carn. Rathmanst. Doma je bil iz Lesec, ki so tedaj spadale še pod radovljiški zvon. Sošolca sta mu bila pri jezuvitih Anton Linhart in Jurij Veha.

V zapisniku škofijskih ukazov štev. 1. (Protokoll der Ordinariats-Verordnungen Nr. 1), hranjenem v trnovskem župnem arhivu v Ljubljani, je zabeležen razglas ljubljanskega višjega škofa Mihaela Brigida, s katerim lepo proslavlja načelnika škofijske pisarne in konzistorijskega svetnika Jurija Gollmayra ter naroča duhovnikom, naj izpolnujejo vse škofijske ukaze in odloke, podpisane z njegovim imenom, ter naj mu skazujejo popolno zaupanje in poštovanje. Razglas slôve: Unserer ehrwürdigen lieben Pfarr- und Kuratgeistlichkeit des Dekanates Laibach unseren Gruss und Segen bevor! Die vielljährigen bei den wichtigen Dioezessangeschäften gesammelten ausgezeichneten Verdienste Unseres Kanzlers und Konsistorial Raths Herrn Georg Gollmayer dienen uns zum Beweggrunde ihn, nachdem er sich durch seine in allen Fällen bewiesene Klugheit, Bescheidenheit, und Wissenschaft unseres vollkommenen Zutrauens würdig gemacht hat, in obiger Eigenschaft der sämmtlichen ehrwürdigen, lieben Pfarr- und Kuratgeistlichkeit zu dem Ende vorstellen, damit sie ihn als solchen anzuerkennen, und alle unter seiner Unterschrift erfolgende Ordinariats Anordnungen und Erlässe als solche anzusehen, sie pflichtmässig in die Befolgung zu setzen, und ihm mit allem Vertrauen die schuldige Ehrfurcht zu erweisen wissen mögen. Aus der Fürsterzbischöfl. Amts Kanzley. Laibach am 20ten Dezember 1801. Michael Erzbischof m. p.

Generalni vikar Jurij Gollmayr je bil med tistimi tali, ki so jih Francozje po noči med 31. velikim srpanom in 1. kimalcem 1809 zalotili kot poroke, do bo kranjska dežela plačala zahtevano vojno davščino. Z drugimi tali vred so ga priprli na Gradu ter nastopnega dne ob 5. popoldne odvedli v trdnjavo Palmanuovo, odkoder se je vrnil v Ljubljano dne 11. listopada 1809 (»Carniolia« 1843, str. 391; Dimitz, Geschichte Krain's, IV, 295). — Stolni prošt in generalni vikar Gollmayr je umrl dne 10. velikega srpana 1822 za oslabelostjo. Dan potem ga je pokopal kanonik in c. kr. gubernijalni svetnik Jurij Mayer. (Mrtvaška knjiga stolne cerkve ljubljanske.) — Gollmayrova knjiga: Sveta Mafha, ki jo je v 12. izdaji temeljito popravil Matej Ravnikar, je izšla l. 1839. pri Blazniku v 17. natisku. I. Vrhovnik.

Slovenski napis na stari cerkveni umetnini. V Slovenjem Šmihelu blizu Grabštajna na Koroškem se je nahajala umetno izdelana mašna pala. Veznina na licu je predočevala trnjevo krono, ime IHS, rdeče srce, zgoraj križ, okrožen s Kristusovimi mučili. Spodaj ob robu sta bili z goškimi črkami vezani besedi: amor mors. Na drugi strani je stalo ime: Adamus Saxo, nad njim: IHS, spodaj je bila letnica: anno domini 1598; v središču je bil nameščen slovenski napis. — Kunsttopographie Kärntens str. 414. — Der Kirchen-Schmuck 1895, str. 43.

Slovstvo.

I. »*Zgodovina Poličanske župnije z nekaterimi pogledi v njeno okolico.*« Spisal dr. Jožef Pajek. Maribor 1898. Natisnila tiskarna sv. Cirila. 138 stranij v mal. 8°. — Pisatelj te knjižice nam najprej na kratko pripoveduje nekoliko iz starejše zgodovine Slovencev, v poznejšem delu pa se, kar je tudi naravno, ozira le bolj na zgodovino poličanske župnije in na to, kar je ž njo v zvezi. Najnatančnejši je proti koncu, kjer se peča z najnovejšo zgodovino poličanske cerkve. Če pisatelj tu in tam ni porabil marsikakega zgodovinskega vira, ne smemo mu tega tako hitro zameriti. To se bode še marsikomu pripetilo, dokler ne pridemo do tega, da bi vsaj glavno gradivo za našo domačo zgodovino zbrali in izdali, kakor to delajo tudi drugi narodje. Hvaležni smo lahko pisatelju za to, kar nam je novega podal v svoji knjigi. Veseli nas, da je knjiga pisana za Slovence, ne pa za tujce. Kos.

II. »*Voditelj v bogoslovnih vedah.*« Izdajajo profesorji kn.-šk. bogoslovja v Mariboru. Urejuje dr. Fr. Kovačič, profesor bogoslovja. Letnik I (1898) v štirih zvezkih ima 312 str. v vel. 8°. Letnik II. (1899) do sedaj I. zvezek s 96. str. Natisnila tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Prvi letnik stane 1 gld. 20 kr., drugi letnik pa 2 gld. — Ker nam ta časopis ne prinaša samo bogoslovnih razprav, temuč tudi marsikak historični sestavek, zato je pač na mestu, da se zanj zanimlje tudi prijatelj domače

zgodovine. V prvem letniku nam opisuje dr. Jožef Pajek cerkev naše ljube Gospe na Lebarju pri Mariboru (glej str. 119—123, 195—204 in 275—283). Na str. 224—229. ocenjuje dr. A. Medved Schuster-jevo knjigo »Fürstbischof Martin Brenner«, na str. 303—310 pa M. Sl. (Matej Slekovec) Pajkovo Zgodovino poličanske župnije. Prvi letnik je imel tudi prilogo s sestavkom »Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjiške.« Življenjepisne črtice. Nabral M. Slekovec. 44 str. v vel. 16°. V prvem zvezku II. letnika nam je spisal dr. J. Lesar na str. 20—23 sestavek v Štivanskem evangeliju, dr. Jožef Pajek pa na str. 51—61 o ostankih dveh krščanskih bazilik rimske Celeje. — Na str. 86—90 odgovarja dr. J. Pajek M. Slekovcu na njegovo oceno, priobčeno že v I. letniku omenjenega časopisa. Na str. 88., v 21. pravi rečeni pisatelj, da se je splošno naseljevanje Slovencev izvršilo v drugi polovici devetega stoletja. Mislim, da je beseda »devetega« na tem mestu lapsus calami. Ako bi vender v resnici hotel kaj takega trditi, bi ne bilo težko dokazati, da se moti. Razun naštetih sestavkov in ocen pa so natisnjene v »Voditelju« še druge razprave, katere morejo prav tako zanimati teologa, kakor zgodovinarja. Tako na pr. spis dr. Fr. Sedeja »O nekaterih znova najdenih spomenikih, tičočih se sv. pisma«. Kos.

III. *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu* je ravnokar izdala pet znamenitih znanstvenih knjig in te so: 1.) Dr. Djuro Šurmin: Hrvatski spomenici, zvezek I., obsegajoč na 500 straneh hrvatske listine od l. 1100 do 1500. Teh spomenikov izidejo še tri knjige. Gradivo je večinoma zbrano iz Kukuljevićeve in Lopašićeve zbirke, drugo je iz arhivov. Tudi z glagolico in latinico pisane listine je pisatelj izdal zaradi jednotnosti v cirilici. — 2.) Starine, XXIX. knjiga; med štirimi spisi te knjige je posebno važen sestavek o Srećkovićevem srednjebolgarskem evangelju. — 3.) Dr. Ant. Radić: Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, zvezek 3, drugi del. Tu mej drugim L. Kuba nadaljuje spis o narodni glasbeni umetnosti v Dalmaciji. 4.) in 5.) Rad. V zgodovinskem delu »Rada« P. Matković priobčuje: Potovanje po Balkanskem polotoku v 16. veku. V prirodoslovnem delu so pa sestavki o geologiji, potresih na Hrvatskem l. 1898. itd. Čestitamo Hrvatom na odličnem napredku znanstvene književnosti in vabimo izobražene Slovence, da posežejo po teh znamenitih knjigah, katere je prejelo »Muzejsko društvo za Kranjsko« in jih odstopi muzejski knjižnici v Rudolfinu.

IV. *Das kaiserl. königl. adelige weltliche Fräuleinstift im Herzogthume Krain*, spisal deželni tajnik Josip Pfeifer. Brošura obsega 37 stranij in je ponatisnjena iz podlistkov letošnje »Laibacher Zeitung«.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje
Anton Koblar.

Letnik IX. — Sešitek 2.

V Ljubljani 1899.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.
Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 2. sešitka.

Stran

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik IX. 1899. Sešitek 2.

Rimska cesta „Aquileia—Siscia“.

Spisal Sim. Rutar.

(Dalje.)

V Emono je prišla rimska cesta prav tam, koder vodi sedanja »Rimska cesta« na Lužo in na Valvazorjev trg. Vhodna vrata so se imenovala »porta principalis sinistra«. Tu nekje je moral stati rimski »forum«, od katerega je vodila glavna cesta dalje po Gradišču skozi »porta praetoria« (pred Wurzbachovo hišo) in po »Dunajski cesti« proti Savi. Dolenjska cesta pa je šla po »via principalis« mimo križevniške cerkve in po Salendrovih ulicah naravnost proti Ljubljanici. Čez Ljubljanico je držal lesen most nekoliko nižje pod sedanjim šentjakobskim mostom naravnost proti »Stiškemu dvorcu«, da se je prišlo prav v središče prvotne Ljubljane iz dobe mostišč, t. j. na sedanji »Stari trg« ali »Pod lipo«. Ko so l. 1889. polagali cevi za ljubljanski vodovod, izkopali so več predmetov iz omenjene dobe. Proti koncu Florijanskih ulic so našli tudi grobe, prazgodovinske in rimske.

Rimska cesta je držala kakor sedanja karlovška cesta čez Grubarjev kanal. V Kurji Vasi pa se je ovijala prav okrog Golovca (koj nad vasjo je stalo prazgodovinsko gradišče), držala je torej nekoliko bolj na levo od sedanje. Ko so kopali l. 1892. za dolenjsko železnico, so našli od avgusta do novembra za zadnjo hišo »pri Andrejcu« ali »pri Uraniču« več prazgodovinskih in rimskih grobov, med njimi tudi dve bukovi

krsti, ki sta pa koj razpadli. Poleg preperelih kostij od moških oseb sta bila v vsakem grobu še po dva sandalska podplata, ki so bili pa tako suhi, da so koj izgoreli, ko jih je nevedni sluga železniškega podjetja zagnal v peč. Na obronku je bilo v lapor vdelanih kakih 16 lukenj, v katerih so bili ostanki žganih mrličev. Tudi rimski grobi so bili v lapor vdelani in v vsaki luknji so stale posode. Iz opeke so bili sestavljeni 4 grobi, ki so ležali malo nad cesto, komaj 0·5 *m* pod zemljo (pri jednem so bile opeke postavljene v podobi strehe). V njih so bile lampice, črepinje od posod, fibule, denarji itd. Železniško vodstvo je bilo dolžno izročiti vse te predmete muzeju. Koj pod temi grobi (t. j. nižje na desni strani), je držala rimska cesta, katero preseka železnična proga koncem Andrejčkove hiše, malo na levo stran od sedanje karlovške ceste. Našli so jo 1·5 *m* pod sedanjim površjem (pomniti je pa, da se je zemlja z Golovca večkrat usedala), bila je 6—7 *m* široka in sestavljena od spodej iz debelega kamenja, na katero je bil naložen savski prod.

Iz Kurje Vasi je vodila rimska cesta vedno ob podnožju Golovca nekoliko na levo od sedanje, tako da stoji na nji že marsikatera sedanjih hiš. Pri »Ocvirku« sta se videla baje še pred tridesetimi leti dva rimska (?) vodnjaka. Ob vsi cesti dobivajo mnogo denarja, zlasti srednjeveškega in novejšega, ker je po njej vedno korakalo mnogo vojakov, tudi Turki so prihajali po njej v Ljubljano. Tako so našli delavci l. 1892. pod neko dvajsetletno češnjo pri 6·8 *km* (železničnem) mnogo srebrnega denarja, katerega so pa hitro poskrili.

Nekoliko dalje od Lavrice, blizu 7. kilometra državne ceste, cepila se je pri mostiču stranska rimska cesta proti Babni Gorici. Delavci, ki so šoto rezali, našli so jo leta 1873., a prof. Müllner trdi, da jo je on našel, kar se pa ne vjema z njegovim popisom v »Emoni« str. 22—23. Karl Dežman jo je dal l. 1876. pri Babni Gorici in pri Strojarjevem grabnu odkopati. Položena je bila na črno šoto 1—1·3 *m* pod sedanjim površjem in nanešena v severnem delu iz dolomita,

v južnem pa iz proda, katerega so bližnji potoki nanesli. Prof. Müllner sam priznava (str. 22), da se njeni zadnji sledovi nahajajo »na vzhodni strani Ižice«, in (str. 88.) da je prišla do trdne zemlje »med Kremenico in Studencem, torej nasproti dolini pod Sarskim, še vzhodno od zadnje hiše na Studencu«. Kje je torej tista »schnurgerade Richtung« med Babno Gorico in Studencem? Ko bi ta bila, morala bi rimska cesta vsaj jedenkrat prekoračiti Ižico, a dokazano je, da je niti jedenkrat ni prestopila.

Kam pa je torej vodila stranska rimska cesta mimo Babne Gorice? — Vodila je več ali manj naravnost proti Staremu Trgu pri Ložu, torej v deželo Japidov. Dotikala se je pa teh-le posameznih krajev: Kremenica, Golo (rimski kamni), šla je pod Kureščkom čez Lomnik na Purkarče, Mačkovec in Selo (važen prehod [1]), rimsko zidovje, dve hiši, gostilni ali carinarnici), Studenec, Hudi Vrh, Metlje in Stari Trg. Od tod je šla glavna proga čez Dane, Stare Ognice na Javorniku, Juršiče, Parje, Ravne, Buje, Britof, Naklo, Motavun in Lokev v Trst (Primeri: »Izvestja muz. društva«, V. 214). Od Starega Trga je pa gotovo vodila tudi manjša tovorna pot na Prezid in dalje v kupsko porečje.

Toda vrnimo se k glavni vojaški rimski cesti. Od Lavrice dalje je vodila cesta skozi in skozi ob sedanji državni cesti, odnosno skozi Tlake po stari cesti na Razdrto. Tu so našli pri kilometru 18·56 (železničnem) rimski grob v amfori s prednjim delom svetilke. Pri kopanju za šmarijski vodovod so našli na cesti mnogo rimskih črepinj, ki so bile bogve kdaj na njo zmetane, da so služile za gramoz. Nad vasjo Šmarije, zahodno od nje, so našli veliki. teden leta 1896. 10 rimskih grobov z mnogimi razbitimi svetilkami (jedna je imela krasno marko SERENI), z 2. balzamarjema in 1. Trajanom. Višje gori, »na Režilah«, je stalo prazgodovinsko gradišče. Podobne rimske

[1]) Prehod je bil zagrajen z rimskim zidom od Gradiškega Vrha do Sv. Primoža in do Sv. Ulrika nad Nadliškom.

predmete so našli tudi za Škrjančevo krčmo, potem pri kozolcu hiše št. 25. in na stavbišču hiše št. 31.

Od Šmarija naprej je vodila rimske cesta malo bolj na levo od sedanje, naravnost po dolinici med Sapom in Paradiščem. Na obronku »Farovškega hriba«, prav ob poti iz Šmarija v Podgorico, je izkopal J. Pečnik 29. avgusta l. 1896. v naglici dva žgana rimska groba v globini samo 0·3 *m* z mnogimi razbitimi posodami, ali z dobro ohranjenima leščerbama VETTI in AGGILIS. Tam je še vse polno žganih rimskih grobov, od katerih ne leži nobeden globočeji nego 0·5 *m*. Zato bi bilo vredno ves ta kraj natančnejše prekopati. Ko so gradili dolenjsko železnico, našli so med Sapom in Podgorico več žganih rimskih grobov (tudi sarkofag iz mehkega kamena so bili že poprej tam našli) med kilometrom 23·4 in 23·6 na kraju »Mahujè« in šmarijskimi parcelami 398, 399 itd. V teh grobih so bile velike črne in rudeče žare iz II. stoletja, podobne onim pri Trebnju, potem svetilki FORTIS in NERI (odtisek se je na zemlji poznal, svetilki sta bili že razdrobljeni). Iz vsega tega sledi, da je morala pri Šmariju stati večja naselbina že za časa Rimljanov, čemur se ni čuditi z ozirom na imenitno gradišče na Magdalenski Gori.

Od Šmarija, odnosno Cikave, je vodila zopet neka stranska pot naravnost proti jugu, ker se tjadoli tudi sledi stara cesta. V jarku pred Lukmanom se sledi 0·6 *m* pod zemljo 5 *m* široka cesta po sredi močvirja. Nasuta je z gruščem, kateremu se pozna, da so ga strla kolesa. Ta cesta je držala vedno pod sedanjo cesto proti Stranski Vasi in potem dalje proti Praprečam. Ljudstvo jo imenuje »staro cesto« in pri obdelovanju polja izgreba še vedno mnogo zdrobljenega gramoza. Čeravno ta cesta morda ni rimska, vender je gotovo, da so tudi na Grosupljem bivali ljudje ob času Rimljanov, kajti pri zidanju železnice so našli na parcelah 997 in 998/1 14 rimskih grobov z debelimi črepinjami, brez priložkov, brez brona in denarja, kar je dokaz, da so bili tu pokopani domači siromašni ljudje. Naselbina je stala bržkone pri cerkvi sv. Mihaela, posamezne

koče so bile med tamošnjimi skalami postavljene. Okoli Grosupljega se nahaja vse polno železovca. Nad Stransko Vasjo je »gradišče« 408 *m* (na špecijalni karti napačno zaznamovano), čegar nasip se še kakih 50 *m* daleč prav dobro pozna in je do 5 *m* visok, zlasti na severni strani; na vzhodu kopljejo gramoz, ki se trklja navzdol po mali žlebini proti neki stopici.

Vojaška rimska cesta pa je držala po že omenjeni dolinici pod Paradiščem in dalje pod Hrastjem čez položeno preval proti Taboru. Pod hišo »Fortica« se je spuščala počasi v dolino Starega brega, kjer se pa njeni ostanki več ne poznajo, ker so jih povodnji odnesle. Ravno istó se je zgodilo tudi dalje gori proti Mali Stari Vasi, kjer je cesta prestopila po mostu na levi breg potoka. Tu se vidi srpu podoben zavoj z lokom na desno, ki je natančno zarisan na originalni sekciji vojaško-zemljepisnega zavoda. Po tem zavoju vzpenjala se je rimska cesta ob južnem obronku Kovačevcu in nad zaselkom Gorenje Duplice (sedaj je tam sam gozd) proti Kotanjasti dolini Seltorje (?) na severni strani vasi Peč. Ljudstvo imenuje to dolino tudi kar naravnost »Cesta« in trdi, da se nahajajo v njej »rudne jame«, zatorej ime bližnje vasi »Peč«. Po omenjeni dolini se je vzdigala počasi rimska cesta do najnižjega prelaza na Golovcu, ki je pa z visokim drevjem poraščen. Onkraj Golovca se nahaja plitka Spodnjebrezovska kotlina in ob njeni severovzhodni strani se je ovijala polagoma rimska cesta, koder vodi še sedaj poljska vozna pot. Ljudstvo pravi bližnjim njivam »Za cesto« in ves kraj se imenuje »Cesta«, čeravno sedaj ni nobene ceste tam. Omenjena poljska pot pride pri križu na vozno pot iz Police proti Višnji Gori in ravno po tej progi je šla rimska cesta mimo nekega kozolca do višine 460 *m*, kjer se svet prevali proti Višnji Gori. Tu blizu se nahaja mnogo žlindre in ob vozni poti iz Spodnjega Brezovega proti Peči so izkopali že več žganih grobov, ki so bili s ploščami pokriti in so imeli velike lončene posode. Pri Gorenjem Brezovem, vzhodno od Police, so našji med vrhuncema Kucelj in Gradišče (gotovo sta bili na obeh gradišči)

že mnogo rimskih starin, zlasti lep zlat od Arkadija, katerega hrani trgovec Trdina v Ljubljani.

Od omenjene višine (460 *m*) vodila je rimska cesta ob sedanji vozni poti na Višnjo Goro. V rebru pod to višino se je čisto nič ne pozna, ker so jo nalivi odnesli s strmega obronka. Pozneje pa, ko postaja obronek bolj položen, sledi se jo prav dobro, večinoma pod sedanjo vozno potjo. Čem bolj se približujemo graščinskemu polju nad Pristavo, tem bolje jo sledimo. Na zadnje prestopi cesta popolnoma na polje (na desni strani vozne poti), se zavije na lahko od leve proti desni, prestopi železnico in vodi za pristavo pod gradom Weixelbach proti kolodvoru. Južno od kolodvora prestopi rimska cesta zopet na vzhodno stran železnice in pod kapelico M. B. prekorači vozno pot Višnja Gora—Stari Trg. Tam blizu so izkopali dva visoka štirivoglata stebra z nadpisi, katera so pa na okroglo obtesali in na polovico stanjšali ter ju postavili kot podporna stebra v Hribarjev hlev pod Višnjo Goro. Na njivi graščine Weissenstein, občine Dedendol, blizu hišice št. 29/26 sledi se rimska cesta prav lahko, če se z železnim drogom v zemljo zabada. Tam je stal tudi neki rimski kamen (»ara« ?), kakor ve ljudstvo pripovedovati.

Od Starega Trga proti Hudemu je sledila rimska cesta sedanji progi, le da je na nekaterih krajih, kjer so sedaj ovinki, držala bolj naravnost nad njo. Od Hudega naprej pa se je držala levega brega Višenjskega potoka do tje, kjer se potok skoro pravokotno obrne proti jugu. Tu blizu nekega mlina in pile, na »Stranjskih njivah«, se je našel velikanski rimski miljnik z napisom XXXXIIII NEVIODVNVM, kar se z resnično razdaljo in z malim razločkom tudi s tabulo popolnoma vjema (Müllner, Emona, str. 95; Deschmann, Führer, str. 179). Ta miljnik dokazuje, da je tu stala rimska postaja A c e r v o, ali A c e r v o n e (ime spominja morda na bližnje gomile, katerih je vse polno tje gori proti Studencu in Viru).

Od Acervona je držala glavna rimska cesta naravnost proti vzhodu čez »Meniške njive«, južno od nove hiše št. 30. Od

omenjene postaje pa se je cepila tudi zelò važna stranska cesta, ki je držala proti jugu celo na Hrvaško. Zasleduje se jo prav lahko mimo Mlinščeva, Gorenje Vasi in Kompolja proti gozdu Kremenjek. Že koj okoli Kravjeka se nahajajo nenavadni prazgodovinski ostanki, ki do sedaj še niso bili zadosti preiskani. Ob izviru Krke, zlasti pri Znojilah, se nahajajo rimski grobi, ki segajo daleč gori proti Vrhom. Tudi koncem zadnjih hiš v Gabrovici, in sicer le vzhodno od ceste, je več rimskih grobov, s ploščami pokritih. V zapuščeni cerkvici sv. Jurija na Korenu je bil vzidan rimski kamen veterana II. legije Maltija. Na Mačkovem Vrhu (710 *m*) nad Korenom je stalo močno utrjeno gradišče, kjer se vidi mnogo črepinj in okroglih zidov (hišnih temeljev?).

Pri Valični Vasi, nad staro cesto, je stala ob času Rimljanov še precejšnja naselbina, ki je pa segala tudi v poprejšna stoletja nazaj, ker se je našlo poleg rimskih tudi mnogo latênskih predmetov. Bilo je še precej hiš različne velikosti in oblike. Zidane so bile pa le pri tleh, in še to slabo, zgorenji del hiš je bil ves lesen. Vzhodno od te naselbine je našla kmetska deklica v septembru l. 1896. na nekem zelniku krasen rimski vrč, lepo celo fibulo iz latênske dobe in tri bronaste ključe. Vse to je ležalo pod kamenjem, kar je znamenje, da je sovražnik naselbino razdejal. Vrč je bil bržkone iz Akvileje prenešen, je bil zelò težek, 27 *cm* visok, 53·5 *cm* v obsegu in držal je skoro tri litre. Posebno lepo okrašena je bila roča: pod nekim drevesom je sedel satir s hermafroditom, kateremu se je od zadej bližal, stiskajoč mu prsi z desno roko: nad drevesom, že na ročinem locnju je visel zajec in dve ustreljeni ptici s kljuni navzdol. Od Valične Vasi doli proti cerkvici sv. Martina je vse polno prazgodovinskih grobov, najpoprej latenskih, potem pa halštatskih; v pokopališčnem obzidju omenjene cerkvice je bil vzidan rimski kamen.

Tudi na strmem obronku pod Valično Vasjo je stalo bržkone malo gradišče, mimo katerega se je prišlo do vasice Rebrice. Zahodno od Velikih Rebric so rimski grobi med

skalami, kakor bi bil kdo buteljke v pesek zagrebel. Pod Malimi Rebricami nahaja se že blizu Krke skalnata votlina »Rivča (Rimča?) jama«. Bila je od spred zagrajena z visokim zidom. Ker o deževju mnogo vode iz jame prihaja, je voda zid izpodkopala, da se je o potresu 14. aprila l. 1895. podrl; ostal je le še mali del z okencem po koncu. Po letu gonijo pastirji o slabem vremenu in o poldanski vročini živino v to votlino. Po dolgi lestvici se pride lahko v zgorenji del votline, kjer se nahajajo človeške kosti iz turških časov, ali tudi iz prazgodovinske dobe; natanko votlina še ni preiskana. Med Sv. Martinom in Šmihelom na desni strani Krke se nahaja že od starodavnih časov prehod čez reko. Pri poslednji vasi je stala rimska naselbina, ker se tam nahajajo temeljni zidovi in so našli že več novcev iz IV. stoletja.

Od Valične Vasi je držala rimska cesta vedno od zgoraj po hrbtu skozi Šmarjeto, Sv. Križ, Cvibel in Zafaro pri Žužemberku, kjer se je našlo že več prazgodovinskih stvarij. Ali mnogo važnejše najdišče je severovzhodno od Žužemberka pri Dobravi, dobrniške fare. Na bivšem pašniku, vzhodno od vaške cerkve, je izkopal J. Pečnik od 6. aprila do konca decembra l. 1898. 27 gomil in našel v njih 229 celih grobov. Gradišče, h kateremu ti grobovi spadajo, se nahaja na bližnjem 310 *m* visokem griču med Dobravo in Koriti. Ves nasip se mu še dobro pozna, čeravno so sedaj njive gori, kjer raste turšica, krompir in fižol. Na najvišjem mestu sredi gradišča spozna se posebno oddeljeno bivališče, kjer je stanoval glavar naselbine. Proti severovzhodu se spušča grič stopicasto proti ravnini. Glavni vhod na gradišče je držal od jugovzhoda, torej od Dobrave sem, drugi pa od severa in po tem še sedaj vozijo ter živino gonijo. Blizu tega vhoda leži na gradišču brezbrojno kosov žlindre. Temu nasproti, na griču vzhodno od Zagorice, stala je druga, manjša naselbina. Pri Revi nad Koriti je odprl J. Pečnik v novembru leta 1897. tri velike gomile, ki so bile 3 *m* visoke in so imele 12 *m* v premeru, a v sebi le po 1 moški, s kamenjem obloženi grob. Pri glavah so imeli mrliči lončene

posode (jeden celò dve) in vsi skupaj 13 pušičnih ostij. V drugi gomili je ležalo tudi vse polno konjske oprave. Ob cesti iz Korit v Dobravo pa so našli mozajična tla iz IV. stoletja, rimske grobove, mnogo raztopljenega svinca in v nekem loncu nad 250 srebrnih rimskih novcev.

Vzhodno od Žuženberka stoji farna vas Ajdovica, ki že po svojem imenu naznačuje, da je bila tam prazgodovinska naselbina. In cerkev sv. M. Magdalene v Spodnjem Globodolu tudi kaže, da je bilo tam prazgodovinsko grobišče, kjer so izkopali dosti lobanj. Dotično gradišče je stalo bržčas na bližnjem griču (321 *m*).

Rimska pot pa je vodila skozi Sadinjo Vas in Mačkovec. Tudi tu so bile že v prazgodovinski dobi naselbine in se nahajajo podobni ostanki hiš, kakor v Valični Vasi. Zadnjim hišam v Sadinji Vasi se pravi »Gomila«. Severno od cerkve, blizu griča (255 *m*), se nahajajo ostanki rimskih hiš in grobov, ki so pa večinoma že porušeni (lampice nosijo marko: CRESCES in VTOGENE). V gozdu, bolj proti severu, stojé lepe gomile. Okoli cerkve v Mačkovcu se vidijo ostanki precejšnje rimske naselbine in tudi vzhodno od cerkve je stala še hiša. V dolu, severovzhodno od vasi, so lepi rimski grobi iz opeke zloženi; pri kapeli »Stari pil« pa se razprostira prazgodovinsko grobišče.

Vzhodno od Dvora se vzdiga prazgodovinska naselbina »Gradec«, ki ima kamenit nasip v obsegu 2000 korakov. Vhodi so bili od severovzhoda in jugovzhoda strani. Sredi gradišča je 15 *m* globok dol. Gomile stojijo v bližini na jugovzhodni strani (jedna je celò na špecijalni karti zaznamovana) na parcelah 163/1 in 1493 dvorske občine. Neka gomila na severni strani Vinkovega Vrha je 190 *m* dolga in okoli 100 *m* široka. J. Pečnik, ki je te gomile l. 1885. (?) preiskaval, trdi, da so zelò bogate. (Primerjaj: Deschmann, Führer durch das krainische Landesmuseum str. 63 in 64.)

Nekje med Dvorom in Sotesko je morala priti rimska pot v dolino ter je prekoračila Krko pri Soteski. Od tod je

vodila dalje mimo Meniške Vasi, skozi Turen, Poljane, Črmošnice, Brezje, Gaber pri Semiču, Kot, Ručetno Vas in mimo Rožanca v Črnomelj. Vsa ta proga še skoro nič ni preiskana. Gomile so znane jedino one na meniških steljnikih, potem v »Branževcu« pri Selih blizu Toplic in potem dolgo raztegnjeno grobišče po Cerovcu proti Uršnim Selom. Ko so v tem kraju pokopališče razširjali, naleteli so tudi na rimske grobe. Dobro znan in natanko opisan pa je »mitrej« blizu cerkve sv. Jurija v Rožancu. Tod mimo je vodila neka stara pot iz Planine (Stockendorf) naravnost proti Gradcu (Gradac) in Podzemlju. V Črnomlju pa so dobro znane gomile pri Loki (Mitth. der k. k. Centr. Com., 1897), potem blizu nje rimska naselbina med zavojem Topliča in rimski kameni v graščinskem mlinu.

Iz Črnomlja dalje je vodila rimska pot proti Adlešičem. Tam, na hribu Plešivica (366 *m*), kjer stoji cerkev sv. Magdalene (ne brez pomena!), je moralo biti nekdaj velikansko gradišče, ki pa še čisto nič ni preiskano. Iz Adlešičev dalje je šla rimska pot ob Kolpi proti Marijinemu Dolu in potem čez reko na karlovško cesto na Hrvaškem. Tam se je gotovo zjedinila z drugo rimsko potjo, ki je vodila iz Novega Mesta čez Gorjance mimo Metlike na Karlovec. (Dalje prih.)

O Valentinu Vodniku.

Spisal **Iv. Vrhovnik.**

I. Vodnik — dijak.

»Od 1770 do 1773 poslufham per Jesuitarjih v' Lublani fheft latinfkeh fhol,« piše Valentin Vodnik v svojem životopisu, zabeleženem na prvem listu »Velike Pratike« leta 1795.—1797. Kako je poslušal latinske šole, izvemo iz izvestij jezuviške gimnazije. Uporabiti mi je bilo moči izvestji iz l. 1770. in 1772. iz ljubljanskega muzejskega arhiva in izvestje iz l. 1773., ki ga hrani g. prof. Tomo Zupan v

svoji, radi mnogih knjižnih redkostij znameniti knjižnici. Naslov in uredbo teh programov sem popisal v »Izvestjih« leta 1895., str. 122., v člančiču: Anton Linhart kot dijak.

Program iz leta 1770. navaja Valentina Vodnika »in Elementari Grammatices Classe«. »Ex Verſione Latina« je bil za tremi premijanti sedmi pohvaljenec. »Ex Praeceptis« je bil z Ljubljančanom Maksimilijanom Schniderſchitzem vred drugi obdarovanec. »Ex Hiſtoria« je bil za dvema obdarovancema tretji pohvaljenec, »Ex Themate Graeco« za edinim premijantom četrti akcesist. Hvalnih redov ni dobil: »Ex Verſione Germanica«, »Ex Arithmetica«, »Ex Geographia« in »Ex Doctrina Chriſtiana«.

Leta 1772. je bil Vodnik »in Media Grammatices Classe«. Gimnazijsko izvestje rečenega leta poroča, da je bil »Ex Verſione Latina« za tremi premijanti osmi akcesist. »Ex Verſione Germanica« je bil s Podbrežanom Janezom Strittichom vred tretji obdarovanec, »Ex Praeceptis« za tremi premijanti prvi pohvaljenec, »Ex Arithmetica« za dvema obdarovancema tretji akcesist, »Ex Hiſtoria« za tremi premijanti prvi pohvaljenec, »Ex Geographia« za dvema obdarovancema šesti pohvaljenec, »Ex Themate Graeco« za edinim obdarovancem tretji pohvaljenec, »Ex Doctrina Chriſtiana« za edinim premijantom ednajsti akcesist.

Program iz leta 1773. omenja Vodnika med dijaki »Ex Suprema Grammatices Classe«. S Primožem Smoletom vred je bil obdarovan na tretjem mestu »Ex Epiſtola Latina«. »Ex Epiſtola Germanica« je bil za štirimi premijanti četrti akcesist, »Ex Carmine« za štirimi obdarovanci drugi pohvaljenec, »Ex Praeceptis« za tremi premijanti prvak med akcesisti, »Ex Historia« za dvema obdarovancema sedmi pohvaljenec, »Ex Themate graeco« za edinim premijantom prvi akcesist, »Ex Doctrina Chriſtiana« za edinim obdarovancem osmi pohvaljenec. Med odličnjaki aritmetiki in geografi tega razreda se ne nahaja Vodnikovo ime.

Katere sošolce je imel »Valentinus Vodnig, Carn. Schiskan.« (tako je zabeležen v jezuviških programih)? Součenec mu je bil Peter Fifchter, rojen dne 19. rožnika 1759 pri Županu v Naklem na Gorenjskem, od l. 1788.—1796. župan ljubljanskega mesta, umrl dne 20. sušca 1800. Sošolci Vodnikovi so bili dalje duhovniki:

Andrej Achatscitsch iz Ljubnega, župnik na Dobrovi, pozneje od leta 1808.—1815. župnik pri sv. Petru v Ljubljani, naposled župnik in dekan v Šmariji pod Ljubljano, umrl v pokoju dne 23. velikega srpana 1846; Kočevar Lenart Prenner, pozneje župnik na Reki (Riegg) na Kočevskem, umrl dne 5. prosinca 1828; Cerkljanec Primož Smole, rojen na Spodnjem Brniku, župnik v Križih pri Tržiču od leta 1798. do 13. dne malega travna 1809, umrl v pokoju dne 27. prosinca 1814; Podbrežan Janez Stroy, škofov dvorni kapelan, škofijski notar, župnik na Igu, pisatelj knjige: »Kerfhansku Premifhluvánje« 1783 (2. izdaja 1792), umrl dne 6. velikega srpana 1807; Krašnjan Tomaž Suppan, poznejši župnik v Krašnji, umrl dne 26. malega travna 1817. Poleg teh so poslušali nauke »per Jesuitarjih« prej omenjena leta z Vodnikom vred: Jožef Kovatsch s Šmarne Gore, Vincencij Fer. grof ab Engelshaus-Efchey, Anton Peetz, Maksimilijan Schniderschitz, Frančiček Ramor, vsi štirje Ljubljančani, jezuviški semeniščnik Jožef Woschitz iz Vipave, Jožef Sumler iz Kranja, Simon Podlipnik z Bleda, Anton Rudesch iz Vipave »ex Comit. Gorit. Comens.«, poznejši grajščak v Ribnici (Vodnik mu je pisal z Gorjuš dne 3. svečana 1794 pismo, natisnjeno v »Ljublj. Zvonu« 1889, str. 396.), Jakob Boschitz iz Bistrice »Carn. Dorneg«, Anton Walland in Jurij Macher iz Loke, Krištof Nittel, »Bohem. Quitkav. ex Sem. S. J.«, Jožef Müller iz Ljubljane, Andrej Schmalz iz Ribnice, Jožef Juvantschitsch iz Gorice (»Goritiens.«), Frančišek Ksav. Motschnig iz Ihana, Frančišek Ksav. Kastelic iz Kočevja, Volbenk Mucha »Carn. Corneal.«, Nikolaj Jugovitz iz Kranja, Jožef Rupnig iz Vipave, Karol Dernovschek »Carn. Gurken.«, Primož Profseck iz Dola,

Janez Strittich iz Podbrezja, Vinc. Fer. Ruard z Dunaja, ki je bil leta 1772. v jezuviškem semenišču, Frančišek Korimschik iz Ljubljane, jezuviški semeniščnik Anton Stibiel iz Vipave, Tomaž Doller, Frančišek Schaver, Janez Jerneitz, vsi trije iz radovljiške fare, Anton Kofs iz Kranja, Jurij Kunstel iz Loke, Sigismund Jovio iz Novega Mesta in Ignacij Dietrich z Vrhnike.

Vodnik se je šolal dve leti za Linhartom.

II. Vodnik — prosilec za kovorsko faro.

V Kovorju pri Tržiču je dne 24. velikega travna l. 1796. umrl župnik Jakob Tiringer. Višješkofijskemu razpisu kovorske fare se je odzval Valentin Vodnik, ki se je že dalje časa kopal z Gorjuš. Bil je med petimi prosilci na predzadnjem mestu. Prosili so Frančišek Gartner, župni vikarij v Mirni, Matej Pintar, lokalni kapelan v Bukovšici, Alan Makoviz, bivši župni upravitelj na Raki, Vodnik in Floribert Pogatschnig, lokalni kapelan v Rudniku. Dne 4. malega srpana l. 1796. je dobil Kovor Frančišek Gartner. (Škofijski arhiv v Ljubljani.)

III. Demšar-Upparjev beneficij.

Patron tega beneficija je bil ljubljanski škof. Prednost med prosilci so imeli duhovni sorodniki ustanovnika Demšarja. Za njimi so imeli prvi pravico do beneficija bližnji sorodniki soustanovnika Ignacija Upparja.

Po smrti beneficijata Florijana Moschine dne 6. prosinca leta 1795. je višje škofijstvo podelilo Demšar-Upparjev beneficij grofu Ignaciju Hochenwarthu. Jožef Demšar je tedaj priporočal višjemu škofijstvu svojega netjaka Janeza Inglitscha, ki pa zaradi slaboumnosti nikdar ni deloval v duhovnem pastirstvu. Pomožni škof Mikolič je odgovoril Demšarju, da škofijstvo nikakor ni hotelo pri oddaji beneficija prezreti opravičenih sorodnikov Demšarjevih in Upparjevih, še-le ko so ga zagotovili, da ni nikogar izmed teh sorodnikov, ki bi bil za rabo v duhovski službi, še-le tedaj ga je podelilo grofu Hochenwartu. Če bi se pa kdo izmed ustanovnikovih sorodnikov

oglasil, ki bi imel take lastnosti, kakoršne zahteva deželna vlada od prosilcev za beneficia simplicia, bode višje škofijstvo takoj oskrbelo Hochenwartu drugo službo. Vlada je namreč zahtevala, naj se beneficia simplicia spremene v beneficia curata. Beneficijat imej torej vse duhovnemu pastirju potrebne lastnosti. Teh pa ni imel Demšarjev priporočenec Janez Inglitsch.

Grof Hochenwarth je užival beneficij od 9. dne prosinca l. 1795. do sv. Jurija istega leta. Za ta čas je dobil delež 66 gld. 57 $^1/_2$ kr. Potem je šel župnikovat na Kopanj. Naposled je bil dekan v Leskovcu.

Jožef Demšar ni miroval. Pritožil se je na vlado, ki se je ozrla na njegovo pritožbo ter dne 16. velikega travna l. 1795. opomnila škofijstvo, naj javno razpiše izpraznjeni beneficij ter ne prezira pri oddaji sposobnih sorodnikov Demšar-Upparjevih. Višje škofijstvo je na to dne 26. velikega travna istega leta razpisalo beneficij. Dne 18. rožnika je poprosil zanj Konstantin Kodelli pl. Fahnenfeld opiraje se na svoje dotedanje pomožno delovanje v duhovnem pastirstvu pri sv. Petru pri Ljubljani in pri mestni župni cerkvi sv. Jakoba. Na obeh krajih je spovedoval in bolnike obiskaval.

Deželna vlada je na zopetno tožbo Demšar-Inglitschevo ukrenila, naj beneficijat opravlja po tri maše na teden pri oltarju žalostne Matere božje v cerkvi sv. Florijana ter naj hkrati deluje v duhovnem pastirstvu pri župni cerkvi sv. Jakoba. Kadar škofijstvo oddaja beneficij, naj imajo pri enakih lastnostih prednost sorodniki ustanovnika. Demšar in Inglitsch sta umolknila. Višje škofijstvo je namreč dne 17. velikega srpana 1795 naznanilo c. kr. deželnemu glavarstvu, da se na razpis z dne 26. velikega travna istega leta ni oglasil noben sorodnik Demšar-Upparjev.

Beneficij je dobil Anton Erschen, ki je bil dotlej beneficijat v Dolu, s pogojo, da hkrati kapelanuje pri mestni župni cerkvi sv. Jakoba. Službo je nastopil dne 1. listopada l. 1795. Naslednje leto je dobil ekspozituro na Rovih. (Škofijski arhiv v Ljubljani.) Na njegovo mesto je prišel z Gorjuš V a l e n t i n

Vodnik. Kakor Eržen, je bil tudi on beneficijat pri sv. Florijanu in kooperator pri sv. Jakobu ob enem. (»Lj. Zvon«, 1889, str. 399.)

Vodnik je prvikrat pri sv. Jakobu poročal dne 14. velikega srpana l. 1796. in sicer: Jožefa Introzzi in Marijo Franz. Podpisal se je: Kaplan. Pozneje se je večinoma podpisaval: Stadtkaplan. Prvikrat je krščeval v omenjeni cerkvi dne 4. kimalca l. 1796. (Župni arhiv sv. Jakoba v Ljubljani.)

Prejšnjemu beneficijatu Antonu Erženu je bila plača v znesku 250 gld. z zadnjim dnevom velikega travna leta 1796. ustavljena. S 1. dnem velikega srpana istega leta je bila nakazana novemu beneficijatu Valentinu Vodniku. Ustanovna glavnica Demšar-Upparjevega beneficija je znašala 7000 gld. nemške veljave. Beneficijat je moral oskrbovati sveče ter za vino, mašno obleko in za cerkvenca plačevati cerkvi sv. Florijana po 28 gld. nemške veljave na leto. Tako je bilo običajno do Erženovega službovanja. On in za njim tudi Vodnik nista prejemala več obrestij ustanovne glavnice, ker je vlada združila Demšar-Upparjev beneficij z verskim zakladom, zato pa je nakazala beneficijatu-kooperatorju kongruo 250 gld., pristajajoče mestnim kapelanom. Eržen je vsled tega odtegnil cerkvi sv. Florijana gori omenjeni letni donesek. (Škofijski arhiv v Ljubljani.)

Ustanovljene sv. maše, združene z Demšar-Upparjevim beneficijem, je na prizadevanje Vodnikovo skrčilo višje škofijstvo od 156 na 52 na leto. (»Lj. Zvon« 1889, str. 399.)

Zadnjikrat je Vodnik krščeval pri sv. Jakobu dne 20. velikega srpana leta 1798.; v poročno knjigo šentjakobsko se je kot poročevalec zadnjikrat zabeležil dne 8. vinotoka l. 1798.

Tudi kot profesor je Vodnik rad pomagal ljubljanskim duhovnikom v pastirstvu. Tako je dne 29. listopada 1803 krstil v trnovski cerkvi Andreja Prezla ter se v ondotno krstno knjigo s krasno svojeročnico podpisal: »Valentin Vodnik Priester Aushilfe leistender«.

IV. Vodnik — prosilec za mestno faro sv. Jakoba v Ljubljani.

Kmalu po Vodnikovem prihodu v Ljubljano je umrl šentjakobski župnik Janez Nep. Chriftian, dne 12. kimalca leta 1796. Začasni župni upravitelj je bil prvi kapelan Gregor Walland. Za izpraznjeno faro so prosili: Jožef Pinhak, Gregor Walland, Valentin Vodnik in stolni kanonik Atanazij Schliber. Tako je razvrstilo višje škofijstvo prosilce na tabeli, predloženi vladi kot patronu šentjakobske fare. Poleg imen prosilcev ima ta razpreglednica še nastopne razdele: Patria, Aetas, Linguae, Mores, Studia, Locus stud., Materia, Clafsis seu profectus, Anni curae animarum impensi, Merita, Examen.

Kaj poroča ta listina o Vodniku? Marc. Valentin Vodnig Coop. ad S. Jacob. Exfranc. — Patria: Carn. Schishk. — Aetas: 40. — Linguae: Latin. Germ. Carn. — Mores: boni. — Studia, Locus: Monasterium francis. — Materia: Partes Theologiae in monasteriis tradi solitae — Clafsis seu profectus: non conftat — Anni curae animarum impensi: 14 — Merita — — Examen in concursu generali fubivit, et quando die 30 et 31[a] Augusti 1791 ex omnibus materiis I[mae] clafsis calculum, prout . . . . examinis sub C. exhibent obtinuit.

Šentjakobski farani so si želeli Gregorja Wallanda (Carn. Rattmansd.) za župnika. Višje škofijstvo pa je priporočilo vladi Pinhaka prezrši zaradi njegove nemirne nravi kanonika Schlibarja. O Vodniku se v dotični vlogi z dne 17. listopada l. 1796. jako pohvalno izraža: »Valentin Vodnik, ein Franzifkaner, dient 14 Jahre in der Seelsorge mit Zufriedenheit der Obern; ifst eben zu einiger Belohnung von einer beschwerlichen Lokalie, zu einer gemächlichen Kooperatur eben dieses Jahr übersezt worden; er kann noch immer zuwarten.«

Vodniku je postal predstojnik prijatelj in nekdanji sopotnik na Triglav Jožef Pinhak (glej pismo Vodnikovo Pinhaku v »Lj. Zvonu« 1889, str. 397 in 398 in spis Fr. Orožna: »Valentin Vodnik kot turist in turistiški pisatelj« v

»Plan. Vestniku« I. str. 97—102). V spomin tega prosvetljenega ljubitelja naše domovine stoj tu označba, ki jo je predložilo višje škofijstvo ob omenjeni kompetenci vladi o njem: Joseph Pinhak concionator German. in Cathedrali et Seminarii Praefectus — Patria: Moravia — Aetas: 40 a. — Linguae: Latin. Germ. — Mores: boni. — Studia: Viennae, Theologia universa, 1ma clafsis — in cura animarum ab Anno 1789, ab illo tempore concionatoris Germanici off. omni applausu nec non Alumnorum Praefecti adimplet — Merita: ex officiis, quae obeunda habet, merita colligere licet — Examen: concurs. 29. et seq. aug. 1792. Zasluge Pinhakove povdarja višješkofijski poročevalec vladi pišoč: J. P, der in das achte Jahr die Stelle eines Dompredigers vertritt, und zudem durch drey Jahre mit der mühsamen Aufsicht über die junge Geistlichkeit verbindet, auch zur Ansuchung einer Domherrnstelle geeignet befunden wurde. Diesem räume ich auch den ersten Platz unter den Bewerbern. (Škofijski arhiv v Ljubljani.) Konzistorijalec in mestni župnik Pinhak je postal l. 1798. častni kanonik.

V. Kje je stanoval profesor Vodnik?

V »Instanzen-Schematismus vom Herzogthume Krain« za l. 1803. in 1804. stoji: Herr Valentin Marzellian Vodnig, Priester, k. k. öffentlicher und ordentlicher Lehrer den Poetik, wohnt am Platz 195. »Schematismus« za 1807 in 1808 poroča, da stanuje Vodnik »in der Kapuziner Vorstadt in der Augustinergasse 9«. Naposled je stanoval v frančiškanskih ulicah štev. 6 (nova), štev. 12 (stara) v Pogačnikovi (»Pri Štefanu«), nekdaj Kerschbaumovi hiši, ki je bila izza potresa l. 1895. deloma, l. 1896. pa popolnoma porušena. Preko nekdanjega stanovanja Vodnikovega — bival je v dveh pritličnih sobah omenjene hiše, ki je nosila vrh velikih vrat letnico: 1611 — se otvori skoro nova Miklošičeva cesta spajajoča Marijin trg s cesto na kolodvor.

VI. Kdaj je umrl Valentin Vodnik?

Mrtvaška knjiga farne cerkve Device Marije pred mostom Tom. III. str. 217. in 218. poroča: 9. Jänner — Kapuz. Vorst. 12 — H: Valentin Vodnig, k. k. Gymnasial Profefsor — 63 Jahre — Schlagfluss. Mrtvaška matica se je zmotila za en dan. Vodnik je umrl dne 8. prosinca ob 10. zvečer. Priča temu je izjava njegovega prijatelja dr. H. Coste v Vodnikovem Spomeniku str. 17. O tem svedoči »Laib. Zeitung« z l. 1819., ki je pisala v 4. štev.: Verstorbene zu Laibach. Den 8. detto (Jänner) der Hochw. Herr Valentin Vodnig etc. Takisto poroča »Lokal- und Personal-Stand der Diözes von Laibach« z l. 1819. na str. 65. med umrlimi duhovniki o smrti našega pesnika: »Im Jahr 1819. Herr Vodnik Valentin, Professor der Italienischen Sprache zu Laibach, den 8. Jänner.«

Znameniti Slovenci.

Spisal **Fridolin Kavčič.**

Dr. Alojzij Dobravec (Debrauz) vitez Saldapenna.[1])

Porodil se je v Trstu dne 2. junija 1811. l. siromašnim roditeljem. Gimnazijske nauke je dovršil v Ljubljani, modroslovne v Milanu, pravoslovne na dunajskem in pariškem vseučilišču. Pridno se je tudi učil tujih jezikov. Poznal je dobro jezik slovenski, nemški, francoski, italijanski in angleški. Po dokončanih študijah je odpotoval iz Pariza v Milan, kjer je vstopil v avstrijsko državno službo, toda kmalu je izprevidel, da nima uradniške sposobnosti. Nemirna kri mu ni dala miru, ostavil je torej uradniško službo in prepotaval vso Italijo. Poslednjič se je ustavil v Neapolju, kjer je ostal 8 let. Tu se je

[1]) Louandre et Bourquelot, La litterature francaise contemporaine 1827—1844. Paris 1846 Daguin I. pag. 161. — Wurzbach pripoveduje isto kot Louandre. — Uradno poročilo avstro-ogersk. generalnega konzulata v Parizu.

mnogo sukal v diplomatičnih in političnih krogih in čutil je, da bi mu najbolje ugajal žurnalistiški poklic. Odpotoval je v Pariz in se tu oženil s hčerjo francoskega štabnega častnika Sigfelda. Vstopivši v uredništvo konservativnega dvornega časopisa »La Presse« postal je sčasoma eden najvplivnejših francoskih žurnalistov.

»La Presse« je bil ustanovil francoski pustolovec in publicist Emile de Girardin, ki je od kralja Ludovika Filipa dobival veliko denarno podporo.

Ko je hotel leta 1840. francoski minister vnanjih zadev Thiers Francijo tirati v boj proti Nemčiji, so ga Dobravec, Girardin in Lamartine v »La Presse« tako strastno napadali, da se je moral Thiers temu silnemu pritisku umakniti; dne 21. oktobra l. 1840. je dal ostavko in že 28. oktobra je zasedel njegov ministerski stol Guizot. Takrat se je Dobravec seznanil z Guizotom in ga začel v »La Presse« na vse pretege hvaliti, dasi je Guizotova vlada postala sčasoma silno nepopularna.

Ko se je dne 13. julija leta 1842. prestolonaslednik vojvoda Orleanski vsled skoka iz voza ubil, in so zaradi nasledstva nastale zmešnjave, postavil se je Dobravec na stališče princesinje Marije Amalije Sicilijske v znameniti brošuri: »La Question de la Régence, exposée d' apres les principes du troit et les usages des etats constitutionnels de l' Europe.« (Paris 1842 Dusillion). Dobravec je bil prijatelj in somišljenik slavnega francoskega pesnika, zgodovinarja in politika Lamartinea in ko je Guizotovo postopanje napram Lamartineu tega sililo v opozijo, spisal je Dobravec brošuro »Guizot et Lamartine«, ki je vzbudila v Parizu splošno senzacijo. V tej brošuri Dobravec napada Guizota in zagovarja Lamartinea. A Lamartineu ni ta brošura nič koristila, kajti s svojo kandidaturo za predsednika poslanske zbornice je popolnoma propal, kar ga je napotilo, da je pristopil skrajni opoziciji. Ko je Dobravec, ki se je rad držal le mogotcev, uvidel, da Lamartine nič ne doseže, jel se je zopet bližati Guizotu. Res se mu

je tolikanj prikupil, da ga je ta v različnih diplomatičnih misijah pošiljal v Nemčijo, v Italijo in na Španjsko.

Leta 1845. je objavil Dobravec delo: »L' einseignement supérieur en harmonie arec les besions de l' Etat. Projet de réorganisation des Facultes de droit en France, précédé d' une Lettre approbative de M. le ministre de l' instruction publique « (Paris 1845 Dusillion.) V tem sestavku opozarja na nedostatke francoskih pravnih fakultet. Vsled te publikacije ga je poslal takratni minister za pouk grof Salvandy na Nemško in Laško, da bi proučil tamošnje vseučiliščne razmere in predložil načrt za preosnovo francoske pravne fakultete. Dobravec je res izdelal dotični načrt in grof Salvady ga je predložil l. 1848. zbornici, toda februvarska revolucija ga je preprečila.

Ko je leta 1848. buknila v avstrijskih in italijanskih dèželah, na Madjarskem in Avstrijskem ustaja, zagovarjal je Dobravec avstrijsko vlado v francoskih in angleških časnikih s tako prepričujočo doslednostjo in ostrostjo, da se takratni mogotec Cavaignac ni upal priskočiti laškim puntarjem na pomoč in da celò Košutove vlade ni hotel priznati.

To je menda največji Dobravčev uspeh. Le on je provzročil, da je tedaj Francija ostala nevtralna, kajti Cavaignac bi bil kaj rad pritegnil ustašem. Dobravčeve, v onem burnem času v »La Presse« objavljene članke »Communications« so ponatisnili evropski časniki.

Ko je meseca oktobra l. 1848. knez Schwarzenberg sestavil avstrijsko ministerstvo, naprosil je Dobravca, da naj bi objavil vse one članke, ki so vzbudili po vsi Evropi splošno zanimanje, v posebni knjigi. Dobravec jih je izdal z naslovom: »La question italiene«. (Paris, 1849.) Ta nesebični, patrijotični čin avstrijskega Slovenca in francoskega publicista Dobravca je avstrijskega cesarja napotil, da je meseca februvarja leta 1849. imenoval Dobravca cesarskim svetnikom in mu pozneje podelil viteštvo.

Za časa ministerstva Bruckovega naprošen je bil Dobravec, da naj bi preosnoval avstrijske konzulate na Francoskem

in Španjskem. Imenoval ga je zategadel Bruck sekcijskim svetnikom trgovinskega ministerstva in pridelil avstrijskemu generalnemu konzulatu v Parizu. Tako je Dobravec postal avstrijski uradnik.

Francoska vlada je bila toli uljudna, da je za to Dobravčevo potovanje celò odredila fregato »Newton«. Dobravec je prepotoval Španjsko, Portugiško in severno obrežje afriško, pregledal in proučil je tamošnje avstrijske konzulate in mnogo storil za izboljšanje avstrijskih trgovinskih razmer. Svoja opazovanja in iskušnje je objavil v velezanimivih člankih »Mittheilungen aus dem Gebiete der Statistik«, letnik 1854, v II., III. in V. zvezku.

Ko so se začele orijentalske homatije, ni mu dalo miru; čutil je v sebi edino le poklic političnega publicista.

Da se je zamogel svobodno posvetiti političnemu delovanju, izstopil je iz avstrijske službe in jel z ostrim peresom v francoskih, nemških in angleških časnikih polemizovati proti Rusiji.

Največjo senzacijo so tedaj provzročili Dobravčevi diplomatični dopisi v časniku »Constitutionnel«. Bili so tem zanimivejši, ker je svoje informacije zajemal direktno iz francoskega ministerstva vnanjih zadev. Tedanji francoski minister vnanjih zadev Drouin de l' Huys mu je bil namreč osebni prijatelj.

Po sklenjenem pariškem miru je opisal Dobravec uzroke in nasledke tega miru v knjigi: »Le traité de Paris, ses causes et ses effets.« (Paris, 1856). V tej knjigi je objavil mnogo diplomatičnih tajnostij, ki so povzročile, da se je vsa ogromna zaloga te knjige v teku enega tedna razprodala.

Ko se je Napoleon III. polastil francoskega prestola, objavil je Dobravec zanimivo životopisno črtico tega vladarja. Podrobnosti mu je narekoval cesar sam, ki je bil nadarjenemu Dobravcu jako naklonjen.

Leta 1857. je bil Dobravec tajnik tretjega internacijonalnega statističnega zborovanja na Dunaju in se je odlikoval kot

izurjen parlamentarec. Kongres in avstrijsko ministerstvo sta mu podelila pismeno priznanje. Dobravec je živel do smrti v Parizu kot obče čislani in spoštovani publicist. Avstrijski cesar, ruski car in drugi vladarji so mu podelili visoke redove. Umrl je v Parizu dne 17. prosinca leta 1871. ter je zapustil imetje svoji ženi. Ta je umrla dne 28. septembra l. 1893. Podedovali so jo njeni bratranci, Francozi Sigfeldi.

Andrej Perlah. [1])

Porodil se je Perlah kmetiškim roditeljem l. 1490. v Svičini nad Mariborom. Izobrazil se je na dunajskem vseučilišču, kjer sta mu bila učitelja sloveča matematika Stiborius in Collimitius (Tanstätter); pozneje se je poprijel medicinskih študij ter je postal l. 1530. doktor medicine. Promocija se je vršila jako slovesno. Veliki zvon cerkve sv. Štefana je dvakrat glasno zapel. Prvikrat, da se je slovesnost onega dne občinstvu naznanila, vdrugič je zvonilo k odhodu v cerkev. Vsi doktorji, licenciati, bachalauri in vseučiliščniki dijaki so se zbrali pred stanovanjem Perlahovim ter so vedli mladega doktorja v slavnostnem sprevodu v cerkev svetega Štefana, kjer jih je pozdravil mogočen glas trobent. Za dvor, za župana, sodnika in svétnike dunajskega mesta in za doktorje vseh fakultet so bili pripravljeni posebni sedèži. Ljudstva je bilo zbranega na stotine v cerkvenih prostorih. Doktorji so zaseli svoje sedeže in vseučiliščni kancelar je kandidata na kratko ogovoril in pozdravil ter mu dovolil, da je smel stopiti na pripravljeni kateder. Na to je Perlah v slavnostnem govoru poslavljal medicinsko fakulteto in prosil, naj se mu podelijo znamenja

[1]) Mayer Anton Dr.: Wiens Buchdruckergeschichte, 1883. — Denis: Wiens Buchdruckergeschichte, 1782. — Denis: Merkwürdigkeiten der k. k. garellischen öffentl. Bibliothek am Theresiano, 1780. — Aschbach Josef Ritter von: Geschichte der Wiener Universität, 3 Theile 1877. — Kink Rudolf: Geschichte der kais. Universität zu Wien. — Perger: Der Dom von Sct. Stephan. 2 Theile 1854. — Schier: Specimen Styriae literatae. Vindobona 1769.

doktorstva. Promotor se dvigne s sedeža in mu odgovori. Koncem govora se dvignejo vsi doktorji in stopijo v kolo. Perlah vstopi v sredino kola in poklekne. Promotor mu pomoli v znamenje novega poklica odprto in zaprto knjigo, na to ga v znamenju sloge poljubi in mu izroči doktorski baret. Da se novi doktor posluži takoj ravnokar pridobljene neomejene oblasti, se poda še enkrat na kateder in nadaljuje svoj slavnostni govor. Po končanem govoru se je slovesni sprevod vrnil v Perlahovo stanovanje. Dolgo vrsto let je bil Perlah profesor »mathematum« na artistiški (modroslovni) fakulteti,[3]) katere dekan je bil, dasi takrat (l. 1534.) že doktor medicine. Pozneje je prestopil kot profesor na medicinsko fakulteto, kateri je bil dekan štirikrat (l. 1539., 1547., 1549. in 1551.). Najvišja akademiška čast ga je doletela l. 1549., ko je bil namreč izvoljen vseučiliškim rektorjem. Blagi naš učenjak tudi v tujini svojih rojakov ni pozabil. Ustanovil je za dijake medicinske fakultete, porojene na Spodnjem Štajerskem, poseben štipendij v znesku 600 gld.[4])

Od njegovih učencev naj omenim slovečega matematika Ivana Vögelina iz Heilbrona in štajerskega rojaka Klemena Kukeca. Prijatelji so mu bili slavni humanisti: Taurellus (Oechsle), Platonis, Schrötter, Reissacher iz Koroške in, kar je za nas najzanimivejše, dunajski škof Slovenec Jurij Slatkonja.

Posebno tesna prijateljska vez ga je vezala s slovečim humanistom Filipom Gundelnom; bil mu je zvest prijatelj celih 40 let. Ko je Perlah v 61. letu svoje dobe umrl (pokopan je

[3]) Andreas Perlach war der Nachfolger als Lehrer der Arithmetik, Geometrie und Physik des berühmtesten Lehrers der Mathematik Johann Vögelin aus Heilbronn über den Melanchton sagt: »Vienna auctore Puerbachio renata est haec philosophia de rebus coelestibus et nunc magna cum laude possesionem ejus velut haereditarium retinent et ornant ibi cum alii doctissimi viri, tum etiam Joannes Vögelin.«

[4]) Eder, Catal. Rect. ad annum 1549 p. 83: »Andreas Perlachius, Med. Doct. Mathematum per annos 34. publicus professor, fundavit stipendium, cujus superintendens est Magnificus Philipp Gundelius.«

bil na pokopališču sv. Štefana), zložil mu je iskreni prijatelj Gundel sledeči nagrobni napis: [5])

Andreae Perlachio Styro
summae eruditionis mathematico
ac medico
pietate et moribus
ingenio integerrimo
hic sito
qui vixit annis LX
mensibus VI diebus XXIV
decessit XI Junii
anno Christi MDLI.
Philippus Gundelius juris cons.
XL annis jugi amicitia
illi junctus posuit.

Da je Perlah tudi za pero prijel, je povzročilo prigovarjanje prijatelja Tanstätterja. Bavil se je z izdavanjem astronomičnih učnih knjig, almanahov, ephimeridov (astronomičnih letopisov). Prvo knjigo: »Allmanach noum« itd., katero je spisal kot 27letni učenjak leta 1517., je poklonil glasovitemu dunajskemu škofu, pokrovitelju učenosti, glasbe in umetnosti, kranjskemu rojaku Slatkonji.

Iz knjige: »Ephimerides de Andrea Perlachii pro Anno 1531« je razvidno, da je izumil Perlah dva astronomiška stroja, katera imenuje: »Astrolabium Arithmeticum« in »Organum Ptholomei«. Poskušal sem dognati vso Perlahovo literarno zapuščino in zasledil sem šestero knjig.

Oženjen je bil Perlah s hčerjo profesorja Boštijana Gleissa, ki se je odlikovala z izvrstnim poznanjem grške in latinske literature.

---

[5]) Perger, »Dom von St. Stephan«, p. 37, piše: »Die Grabmäler am Fusse des Stefans Thurmes sind folgende: Gleich am ersten Pfeiler neben der Ecke der untern Sacristei Franz Emerik, k. k. Rath und Lehrer der prakt. Arzneiwissenschaft . . . . Der nächste Stein hat oben eine runde Scheibe, in welcher die Auferstehung Christi vorgestellt ist. Hier liegt der Arzt und Mathematiker Andreas Perlach † 1551.«

Perlah je bil naprednjak-humanist. Seveda je živel v stoletju misticisma, črnošolstva in astrologije, zatorej mu ni šteti v zlo, da se poslednje tudi ni mogel otresti v svojih astronomiških delih, a značilno je, da se v svojih knjigah astrologije ni posluževal v toliki meri, kakor so to storili pisatelji astronomične stroke pred njim in za njim. Dasi je bil Perlah menda od l. 1535. do svoje smrti profesor na medicinski fakulteti, vendar ni spisal nobene medicinske knjige, kar nam svedoči, da se je raje bavil z astronomijo, nego z medicino, ki je bila sicer ondi še v plenicah. Vendar ga prišteva Aschbach najodličnejšim dunajskim zdravnikom one dobe, dočim ga uvršča sloveči Melanchton mej najizvrstnejše matematike onega stoletja.

Perlahovo ime se blišči na matematiškem obzorju poleg Regiomontana, Collimitia, Peuerbacha, Taurella itd.

Še v letu Perlahove smrti je nadaljeval njegov prijatelj Jakob Oechsle (Taurellus) Perlahove astronomiške letopise.[6])

Tudi se nahaja v tej knjigi dunajskim matematikom Tanstätteru, Stiboriu, Vögelinu itd. posvečeni slavospev, katerega je zložil Christoph Poppenheuser.

Perlaha zadevajoče vrstice se glase:

Andreasque potens sancta Perlachius arte,
Invida quem nuper facta tulere senem.

Perlaha se nadalje spominjajo v svojih delih Reisacher [7]), Petri Raymundi [8]) in Schrötter [9]).

[6]) Commentaris Ephemeridium Clarissimi viri D. Andreae Perlachii, Stiri, medicae artis Doctoris ac in Academia Viennensi Ordinarij Quondam Mathematici itd. Viennae Austria excudebat Egidus Aquila. Anno MDLI.

[7]) V knjigi: »Doctorum in Viennensi Academia brevis Depictio Autore Bartolomeo Reisachero Carintho Viennae Austriae excudebat. Egidius Aquila Anno M. D. LI« opeva Reisacher profesorje dunajskega vseučilišča na prvem mestu Andreja Perlaha, potem poleg drugih učiteljev naša rojaka Luko Agathopedia (Doprepoljca) kraljevega superintendenta in prokuratorja Lavrencija Čadeža (Zadesius). Glej str. 7. v 1. sešitku. »Izv. muz. društva za Kranjsko« l. 1899.

[8]) Petri Raymundi: Platonis dialogus de furore poetico multo quam antehoc emendatius itd. Viennae Austriae in Coenobio Praedicatorum

Poglejmo si sedaj še Perlahovo literarno zapuščino.

1.) Allmanach noum super anno Christi saluatoris nostri: MDXVIII Ex tabulis doctiss. magistri Joannis de Gmunden studij quando Uiennen alumni in officina Collimitiana p. Magistrum Andrea Perlachiu Stiru ad Meridianu Vienn. diligentissime suppatalu. Lectori Gundelius.

Na drugi strani posvečuje to knjigo škofu Juriju Slatkonji tako-le: Georgio Episcopo Vienn. Caesaree Maiestatis consilario et Capellae magistro . . . potem . . . Disciplinaru mathematicaru, non solum assertor, uerum etia turor es, In hoc a multoru, qui res sacras administrat ingenio longe alienus. Multi en hodie in ocio atq; desidia uita agunt, tunung magis es negociosus, q. cu in ocio es itd. Ljubezen, katero škof goji do svojega učitelja Tanstätterja, je tudi Perlaha podžgala. Za tem sledi astronomični koledar za leto 1518. Knjiga se hrani v cesarski knjižnici.

2.) Vsus almanach seu Ephemeridum: ex comentarijs Georgii Tansteter Colimitii, Preceptoris sui decerpti, et in quinquaginta propositiones per Magistrum Andream perlachium stirum Redacti Philippus Gundelius Lectori. Ta knjiga je razdeljena v 50 delov (propositiones). Konečno: Impressum Vienne Pannoniae per Hieronimu Victorem Expensis Joanis Metzker Bibliopolae Ann dni Millesimo quingentesimo decimo octauo (1518).

3.) Almanach nouum super anno Christi saluatoris nostri. MDXX. Ex tabulis doctiss. viri magistri Joannis de Gmunden

---

Joannes Carbo excudebat Anno MDLI. V tej knjigi se nahaja grška žalostinka, zložena povodom smrti Andreja Perlaha, Praeceptoris et promotoris sui in ipso Funere Vndecima Junij 1551. P. R. A. luguens hora funeris fecit.

[9]) Typus ex Hypokrate Galleno itd. Viennae Austria excudebat Egidius Aquila Anno MDLI Joanne Schrötero Viennarensi. Schrötter je bil Perlahov učenec in prijatelj in mu v tej knjigi posvečuje prelepo elegijo.

studij quondam Viennen. alumni in officina Collimitiana: per Magistrum Andream Perlachium Stirum ad Meridianum Viennen. diligentissime • supputatum 1520. Cum. Caes. Maist. grat. et Priuilegio Doctori Collimitio concesso. Knjiga je posvečena Gregorju proštu in naddijakonu v Sekovi. Končno: Impressum Vienne Pannonie per Joanem Singrenium. (Vseučiliška knjižnica v Krakovem.)

4.) Ephemerides Andree Perlachij Stiri ex Witschein Artium et Philosophiae magistri magnificae Vrbis Viennensis collegae pro Anno domini et Saluatoris nostri Jesu Christi MDXXIX cu configurationibus et habitudinibus planetaru inter se et cu stellis fixis utiq; insignioribus cu ex secundo tu ex primo mobili contigentibus sub tali forma hactenus nemini uisae. Temu slede peteri distihi I v a n a R o s i n e. Dopis na Ferdinanda Hungarie itd. Perlah pripoveduje, da je že za leto 1528. astronomiški letopis izdal, sedaj pa, ko se knez tako vrlo za vseučilišče zanima, ga bode še bolj popolnil. Tabella insignoru cuitatu motis Lune. Navodilo za rabo koledarja in konečno vremenska prorokovanja, katera še dandanes najdeš po koledarjih.

5.) Judicium Viennense, ex doctissimis Andreae Perlachii Artium et Philosophiae Doctoris Ephemeridibus, per Clementem Kukitz Mathematices Studiosum extractum. Anno Domini MDXXX Impressum Viennae Austriae per Joanem Singrenium.

6.) Ephemerides Andreae Perlachii pro Anno MDXXXI — Insuper andiunximus his nostris in hunc annum Ephemeridibus, Prognosticon, superioris anni eclipsium, quarum effectus hoc anno apparebant.

Na 2. strani je dopis Ivanu Zolnerju cistercijskemu opatu v Rainu na Štajerskem, iz katerega je razvidno, da je Perlah tudi za 1530. leto izdal astronomiški letopis; dalje pripoveduje Perlah, da je opata obiskal in v njem našel velikega prijatelja astronomije. Tu omenja svoja astronomiška stroja: »Astrolabium arithmeticum« in »Organum Ptholomei« in se pritožuje, da ga nekateri neuki zasmehovalci zbadajo, a tolažilna mu je misel,

da so tudi največji zvezdoznanci imeli svoje obrekovalce. Za tem govori o redki prikazni Merkurja, katere ni mogel Stabius nikdar opazovati, Stiborius pa le enkrat. Temu sledita 2 distiha, zložena od Perlahovega rojaka in učenca Klemena Kukca, in slednjič koledar.

To knjigo je Perlah izdal tudi nemški, češ da je pristopna tudi neučenim ljudem. Prestava se mu ni kaj posrečila. Perlah se poslužuje tadanje barbarične nemščine. Knjiga slove: »Pedeutung der zwayer finsternus Sun und Mond in nächst verschienen iar gesehen, welcher würkhung ditz XXXI iar am kreftigisten sich erzaigen und erst XXXII jar enden werden, durch Andreen Perlach von witschein der sieben freyen und naturlichen khunsten maister disser zeyt auff der löblichen hochen schuel zu Wien in der Astronomey was die himlischen Leuff-wirkung und ire einflvs ist verordneter leser».

Klemen Kukec (Kukitz). [10])

Perlahov rojak in učenec je bil Klemen Kukec, profesor matematike na dunajskem vseučilišču. Leta 1535. je bil prokurator vseučiliščnikov ogrske narodnosti, a l. 1539. ga najdemo kot dekana modroslovne fakultete. Pri izdaji dveh Perlahovih knjig je Kukec sodeloval.

Boštjan Turk in Jurij Šubarič. [11])

sta bila l. 1650. v dunajski tiskarni Matevža Richesa na glasu kot izvrstna bakrorezca (umetnika).

Brikcij Preprost.

Komaj osemdeset let po ustanovljenju dunajske univerze,[12]) že v sredini 15. stoletja. je delovalo na univerzi šestero Slovencev, [13]) mej temi slavni Thomas de Cilia (Prelokar), odgojitelj

[10]) Denis: »Wiens Buchdruckergeschichte«.

[11]) Mayer Anton Dr.: »Wiens Buchdruckergeschichte«.

[12]) Dunajsko univerzo je ustanovil cesar Rudolf IV. l. 1365.

[13]) Glej »Znameniti Slovenci« stran 7 v 1. sešitku »Izvestja muz. društva za Kr.« l. 1899.

cesarja Maksimilijana, vseučiliščni kancelar, stolni prošt in na zadnje škof v Kostancu; toda za občno prosveto najzaslužnejši se mi zdi Slovenec Brikcij Preprost, ki je bil pred dobrimi 400 leti v tretjič izvoljen rektorjem dunajske univerze. Tega odličnega učenjaka vsi pisatelji zamenjujejo z Jurijem iz Celja (Georgius de Cilia), ki je bil istodobno doktor medicine na Dunaju. Tudi Macun je v svoji književni zgodovini slovenskega Štajerja iz teh učenjakov skvasil moža, katerega je krstil »Georg Briccius«. Preprost je bil porojen v celjski okolici in krščen za Brikcija, zato se je po tedanjem običaju imenoval »Briccius de Cilia«, dočim ga Kink, Fischer in Aschbach dosledno nazivajo »Briccius Preprost von Cilly — Brikcij Preprost — ne pa Georg, Briccius Praepost (praepositus) je njegovo pravo rodbinsko ime.

Brikcij Preprost ni bil nikdar doktor medicine,[14]) nego magister liberalium artium, doctor theologiae in lector theologicus dunajskega vseučilišča. Osemkrat (l. 1476, 82, 85, 87, 92, 94, 95, 96) je bil dekan bogoslovne fakultete, trikrat pa rektor vseučiliščni (l. 1480, 91, 97). Leta 1493. je bil kanonik in kantor katedrale sv. Štefana ter namestni kancelar vseučiliščni.

Ko je meseca oktobra leta 1493., le nekoliko tednov po smrti Friderika III., cesar Maksimilijan I. — znani pospešitelj in prijatelj humanističkih študij — prišel na Dunaj, pričakovalo ga je vse vseučiliščno osebje pred vhodom v stolno cerkev sv. Štefana, v koje svetišče se je cesar podal s svojim sijajnim spremstvom. Brikcij, kot najboljši retorik, je bil izvoljen za slovesnega govornika. Pozdravil je cesarja v imenu vseučilišča, prosil ga, da naj bode zaščitnik vede, in da naj bi stare pravice vseučiliščne potrdil, kar je cesar Maksimiljan slovesno obljubil.

Že pred Brikcijevim prihodom na vseučilišče vnel se je mej zastopniki starega sholasticizma in mej humanisti hud

[14]) Macun ibid.

prepir. Čudno je, da je baš duhovnik — odposlanec papežev — Enea Sylvius (pozneje papež Pij II.) prvi bil, ki je l. 1445. na dunajskem vseučilišču v javnem govoru opozarjal na krasoto poganskih klasikov. Kmalu za njim so nastopili na italijanskih vseučiliščih izšolani profesorji Regiomontanus in Peuerbach kot izborni zagovorniki humanizma — na katedrih dunajskega vseučilišča. Po njihovi smrti začel se je zopet šopiriti sholasticizem, kajti sholastiki so z vsemi silami zatirali vsak svobodni pojav, kar nam svedočijo burne kongregacijske seje. Profesorji artistiške fakultete so se naposled razcepili v dva nasprotna tabora, namreč v tabor zagovornikov starega sholasticizma in v tabor mladih naprednjakov, ki so vso omiko naslanjali na grško in rimsko književnost. »Mladi« so osnovali svojo zvezo in nasprotovali sistematično sholastikom pri vsaki priliki.

Osnovatelj, glava in srce tej zvezi je bil naš Brikcij, kajti zbiral je okoli sebe bojazljive somišljenike artistiške fakultete: Bolfenka, Haydena, Raucha, P. Bergerja in druge, ter jih spodbujal, da so predavali o rimskih in grških klasikih — o Virgilu, Horacu, Ciceronu, Sallustu in Senecci. Prebuditelj in zaščitnik humanizma v drugi polovici 15. veka na dunajskem vseučilišču bil je torej naš rojak Preprost. Sholastiki so ga tudi črtili in preganjali — dà, l. 1482. so ga celò obtožili kot »razkolnika« in gojitelja paganskega, jim toli zopernega klasicizma. Zagovarjati se je moral v vseučiliščni kongregaciji 24. marca l. 1482. Gotovo se je dobro opravičil, zakaj že l. 1485. je bil izvoljen zopet dekanom bogoslovne fakultete. Dne 24. januvarja leta 1493. je bil kot namestnik vseučiliščnega kancelarja predsednik komisije, ki je sprejela preklic nekega zavoljo razširjanja krivih naukov obtoženega doktorja Kaltenmarkterja. [16])

Brikcij je bil prvi vseučiliški rektor, kateremu je pristojal naslov »magnificus«, kajti cesar Maksimiljan je to častno nazivanje l. 1497. oficijalno zaukazal.

[16]) Ta Kaltenmarkter je bil šestkrat vseučiliški rektor.

V srednjem veku pristojal je naslov »magnificus« le takim osebam, katere so imele dostojanstvo državnih knezov. Maksimiljan si je mislil vseučiliškega rektorja blizo tako, kakor velikega mojstra kakega viteškega reda. Kakor se je ta bojeval z železnim, tako naj bi se visoka šola bojevala z uma svetlim mečem.

Vseučiliški rektor je bil za časa Preprostovega rektorovanja najvišji sodnik vsega učiliškega osebja. V kriminalnih zadevah pristojala mu je sodna oblast od najmanjše do smrtne kazni. Če je nastopil kot sodnik, nosili so kot znak tega dostojanstva pred njim meč in žezlo. Ako se je podal v vseučilišče, moral je pred njim stopati pedel z žezlom. Predpisana mu je bila posebna obleka (ausgezeichnete Kleidung). Z leve rame mu je visel španjski plašč (epomis). Toga je bila urezana iz črnega baršuna z zlatim vezilom nakičena in s hermelinovo kožuhovino obrobljena. Za pokrivalo mu je služil črn baržunast biret. Če se je udeležil kakega pogreba, ali če je država žalovala, nosil je obleko iz rudečega baržuna. (Srebrno žezlo rektorjevo je bilo cenjeno 155 gld. 47 $^1/_2$ kr.) Ako je rektor uradno nastopil, imel je prednost pred vsakim škofom. Pri procesiji sv. Rešnjega Telesa zastopal je celò odsotnega vladarja.

Kakor že povedano, zavzemal je to visoko dostojanstvo naš Brikcij trikrat. Leta 1469. spisal je Preprost komentar o Ciceronovi retoriki, katero knjigo hrani dvorna knjižnica. V terezijanski knjižnici je pa shranjena 138 stranij obsegajoča knjiga: Vocabularium Latinogermanicum, katera je bila last Preprostova. Leta 1497. je ustanovil nekoliko štipendij. (Fundavit Stipendia aliquot in Bursa agni. [16]) Ti štipendiji so se vsled dvornega ukaza od l. 1794. začeli imenovati »Briccianisch-Ramingische Stiftung«.

Preprost je umrl na Dunaju dne 29. novembra l. 1505.

---

[16]) Eder, Catalogus Rectorum Archigymnasii Viennensis 1670.

Dr. Josip Gorišek.

Porodil se je Josip na Planini v Štajerski tržanu Mihaelu Gorišku vulgo Slapniku. Izšolal se je na Dunaju, kjer se je nastanil kot zdravnik. Tu se je oženil z imovito udovo Ivanko Kaufmann, posestnico velike tiskarne v zgodovinsko znamenitem pasjem stolpu (Hundsthurm). Leta 1830. je kupil Gorišek Planinski grad od svojega svaka Jurija pl. Mačka, a leta 1851. ga je zopet prodal bavarskemu baronu Uso Kinsbergu.

Ko je dr. Gorišek l. 1856. brez zaroda umrl, podedoval je tiskarno in vse ogromno premoženje njegov bratranec do te dobe preprost tržanski mladenič Karol Gorišek. Karol Gorišek je dobil v zalogo vse učne knjige avstrijskih ljudskih in srednih šol.

Dne 23. aprila 1860. l. se je poročil v kapelici planinskega gradu s Terezijo, hčerko planinskega učitelja Frančiška Praunseisa in Terezije porojene Križmanič iz Vučjega sela na Hrvaškem. Pri poroki sta bila za priči Jožef vitez Lasser (poznejši minister) in Bartol Tratnik, okrajni predstojnik iz Kozjega.

Dne 11. aprila 1871. leta je Karol Gorišek na Dunaju brez zaroda umrl. Njegovo imetje je podedovala vdova Terezija Gorišek, ki na Dunaju živi.

Mali zapiski.

Francoske ženitve v Ljubljani. Ko sem listal oklicno knjigo tukajšnje frančiškanske župe iz začetka potekajočega stoletja, sem naletel na nekatere francoske ženine, ki so se ne glede na preteče vojne viharje za časa tretje okupacije v Ljubljani vpregli v zakonski jarem. Dne 22. mal. travna 1810 je bil na oklicu v župni cerkvi Marije Device pred mostom: »Alois Perin, Officir per francoskimu Transportu, ledig, rojen u meisti Novard na Francoskim, sdej u Stanuvanju u Kapuzinarski Vorstadti Nr. 65. usame Rosa Vokizhevich, ledik, sakonska hzhyr, rojena u meisti Ragusa u Dalmatii — Sta obadua u domazhi fari«, je pristavil pisalec oklicev. Naslednjega leta so oklicali v isti cerkvi dva Francoza. Dne 4. prosinca 1811 stoji zabeležen v rečeni oklicni knjigi: »Augustus Franciscus Josephus Dupire, Francoski kanzelist, rojen u' meistu

Tournes Departement du Nord; usame Charlotte Roben rojena u mejsti Chatillon, departement de la Cote. Jz perpulhenjam vikshi gosposke«. Jeseni istega leta — dne 7. kimalca — je bil oklican: »Jacob Hanrist brigadier per Gensdarmerie is mejſta Eply na franzoskim, u Quartirju na Dunejski zeſti 73. usame Julia Maria Magdal. Thomasha Zeſsan, inu Marjethae Trucco Sak. roj. led. hzhyr is Luzern u Biemonti, Sdej u Quartirju u' Wishni gorri per ſoji materi.« Dosedaj omenjeni Francozje so si izbrali za žene tujke, poslednji francoski oklicanec pri frančiškanih pa si je izvolil domačinko. To je bil: Ludwik Dauton courrier ledig v' Stanuvanju v' Gradishe Vorſtadti Nr. 31, vzel je: Mario Marn, ledig v' ſtan v' Gradishe Vorſtadtu.

Pred 26. dnem meseca kimalca 1812 stoji v oklicni knjigi župne cerkve Device Marije pred mostom opomnja: »Novus denunciandi modus a 1ma Sept. 1812 introductus.« Kako so po novi šegi oklicavali poslej? Takole: »Zhe je en Sami par. Se vam osnani, de N. N. inu N. N. Sakrament S. Sakona prejeti Shelita. Zhe kdu Sa kaki Zerkveni Sadershik vè, je proshen ga nam resodeti. Se vam tudi osnani, de Sta Se She per deshelski gosposki oglaſsila Sa opraviti to, kar postavo (sic!) Sapovè, inu kar je treba, de bo nyh Saveso (sic!) velala; inu de nyma Sakrament S. Sakona ne bo udelèn, koker zhe Sta She 54ti zhlen poſtave od 18ga maliga Trauna deſsetiga lejta dopounila.« Mutatis mutandis obsega isto nastopna opomnja v rečeni knjigi: »Zhe jih je vezh parou.«

I. Vrhovnik.

Slovenski prisegi iz ljubljanskega mestnega arhiva. Slovenski akti so v mestnem arhivu ljubljanskem beli vranovi. Te dni sem naletel na nekaj slovenskega. Slovenska prisega za opekarskega mojstra se doslovno tako glasi: »Jest Fortunat Mate persežem Bogu očetu, Sinu inu Svetimo Duhu eno pravo inu čisto persego, de očem to šlužbo enga cegelskega moistra Svestu, skrbnu inu flissek, bres golfije oprauiti, de očem ta nuz inu dobiček tega Gmein Mesta per moje službe, kulker je mogoče fidrati inu obene škode per cegli, per Apni, per Špevtah, per Rištengi, ali koker že bodi, ne sam storiti, ne perpustiti, de bi kdu drugi storuv; de očem na delauce svestu ahtengo dati inu useh Rečeh toku storiti, koker se na eniga svestiga inu flissek služabnika inu cegelskega moistra spodobi. Kaker gvišnu etc.« Tu stoji opazka: »Den 24. December 1785 ist obstehendes Jurament abgelegt worden.« — »Burgarska prisega« iz l. 1791. (fasc. 195.) se pa glasi: »Vi bodete eno persego Bugu ussiga mogočnimu dolpoložili, jenu per vašimu Pošteinju, dobrumo Jemenu oblubili, tega narsvetlešiga, narmogočnišiga jenu napremaganga Fürsta jenu Gospoda Gospoda Franceta ta drugiga, izvolenga Rimskiga Cessarja, kraila u' Germanji, u' Jeruzalemu, na Ogorskim inu Pemskim, u Dalmaciji, na Hrouaškim, v' Slavonji, v' Galicji inu v' Lodo-

merji etc., vikši Vajvoda v Esterraichi, Vajvoda v' Burgundji jenu v' Lotringji, v' Zgornji in u Spodni Šlezji, na Štajerskim, na Koroškim inu Krainskim, vikšiga Fürsta v Toškani, v Siebenburgu, Margrafa na Marskim (!) etc. etc. našiga nargnadlivšiga Cesarja, Kraila, Erbča Fürsta inu Gospoda, niegove apostolske Svetlusti inu Erbou; tudi Bürgermaistra inu celiga Magistrata čast, nec inu Pogmiranje napumer si deržati, na usso Škodo, kar je na nas ležeče, gledati, taisto preč odverniti. Dalej čez njeh cesarske kraileve Svetlosti narveči Peršono, ali njeh Erbe inu duželske Gosposke, tudi čez Burgermaistra inu rathne Gospode na nobeno vižo kei striti: narmen pak takšnem Touarštvami ali Skupeizberalšami, v katerih bi kej čez cesarsko krailevo Svetlust, njeh Erbe inu duželske Gosposke, ali čez Bürgermoistra inu Magistrata, tudi čez nuc tega Mesta naprepernešenu inu sklepanu bilu, sse perdružiti inu skupej potegniti: ampak de vi tam, kir bodete od eniga takšniga skrivniga Tovarštua ali Sklepanja kei slišali ali občutili, letu usselej Burgermastra inu rathnem Gospudam brez čakanja napumen daste inu nezamoučate: tudi zadneč vaše Gosposke zapoudi inu poveille u' sih rečeh zvestu inu s' Pokoršeno dopouniti očte.« Potem stoji opomnja: »Koker je meni zdej naprederžanu jenu jest po letcmu sse zaderžati ssem zauižan bil, letu imam inu očem zvestu inu s Pokoršeno toku gvišnu dapernesti, koker gvišnu Bog meni ima pomagati. Amen.« P o d p i s a n i s o: Jakob Mally, Val. Nouak, M. Košak, Mat. Suhadounik, Andr. Hitti, Tom. Sichel, M. Pirz, Luka Khern, Georg Suppan (ki je vse tovariše podpisal). (Izvirni listini sta pisani z bohorčico.) A. Aškerc.

Slovenska pesem pri vstajenju pred dvesto leti. Jezuviški dnevnik, ki se nahaja sedaj v muzejskem arhivu v Rudolfišču v Ljubljani, hrani marsikatero črtico, pojasnujočo nekdanje cerkvene obrede. Evo, kako so obhajali j e z u v i t i p r i s v. J a k o b u v L j u b l j a n i v s t a j e n j e G o s p o d o v o. To slavnost so praznovali na veliko soboto zvečer ob 8. uri. Pri božjem grobu so se zbrali svetilci, redovniki tovarištva Jezusovega, »linteati« in leviti. Mašnik je vzel v roke Najsvetejše ter proti ljudstvu obrnjen trikrat zapel: Aleluja. Potem je stopil, držeč Najsvetejše, do roba božjega groba, tamkaj je začel: Te Deum laudamus. Med tem, ko so godci nadaljevali zahvalno pesem, se je pričel sprevod. Šel je po sredi cerkve, skozi mala vrata poleg oltarja sv. Križa je krenil na vrt in potem na šolski trg; krog znamenja Device Marije so se vrnili nazaj v cerkev k velikemu oltarju. Okna bližnjih jezuviških poslopij so bila krasno razsvetljena. Pred sprevodom so nosili dve beli zastavi, za katerima je šlo nekaj dijakov iz nižjih razredov, potem so se razvrstile bratovščine: »latina minor« s svojo zastavo, »latina maior« in »germanica« z zastavo in z osmimi svetilci. Za bratovščinami so stopali redovniki jezuviti s prižganimi svečami, potem duhovniki — eden izmed

njih je nosil podobo vstalega Zveličarja — in naposled mašnik z Najsvetejšim pod nebesom, ki so ga nosili štirje ali pa šest klerikov, če teh ni bilo, pa kazisti, katere so prej ta dan določili. Poročevalec o slavnosti vstajenja v jezuviškem dnevniku je l. 1686. pristavil, da je prejšnja leta nosilo nebo pri procesiji šest doktorjev, ker je pa večinoma kateri izmed njih izostal, so sklenili oo. jezuviti, da je primerneje, ako nosijo nebo kleriki ali kazisti, da ne bo predolgega čakanja ali zmešnjave. Za nebesom so korakali svetni dostojanstveniki, za njimi verniki z gorečimi svečami. Ko je dospel mašnik z Najsvetejšim k velikemu oltarju, je zapel: Regina coeli . . . Po dovršeni molitvi na čast Materi božji je vzel slovenski nedeljski pridigar (Concionator Dominicalis Carniolicus) kip vstalega Zveličarja z oltarja, kamor ga je bil postavil po procesiji. Držeč ga je stopil k ograji tik sedežev blizu kropilnika, ki je bil pred oltarjem Matere božje, ter stoječ med dvema svetilcema je zapel slovensko pesem (carniolicum cantum): »Jesus ie od ſmerte vstal«. Ljudstvo je nadaljevalo (et prosecutus est populus illum cantum):

Od njega bridke martre:
Ob tu ſe veſelimo,
Inu Boga hvalimo.
Kyrie eleyſon, Kriſte eleyſon.

Ko so odpeli poslednjo kitico te stare velikonočne pesmi:

Alleluja, Alleluja, Alleluja:
Nam ſe je veſſeliti,
Nam hozhe k' troſhtu priti.
Kyrie eleyſon, Kriſte eleyſon!

je mašnik pokadil Najsvetejše, zapel: Genitori Genitoque, dal blagoslov ter naposled spravil Najsvetejše v tabernakelj.

Jezuviški dnevnik poroča, da je zlasti ženski spol vneto prepeval slovensko velikonočnico. Pri veliki soboti dne 13. malega travna 1748 pa stoji opomnja, da so ta dan pri vstajenju opustili slovensko pesem, katero so prejšnja leta dekleta predolgo zatezala, zaradi česar se je poslušalcem pristudila, namesto nje so zapeli godci na koru po »Regina Coeli« v nemškem jeziku pesem: »Christus ist erstanden«, katero bo v prihodnje po hišnem obredniku mašnik intoniral, kakor je vse to o. rektor ukazal. (»Id ab aliis annis diverſum fuit, quod cantilena, quae aliis annis carniolice à puellis diu admodum et cum audientium faſtidio cantabatur, linguâ Germanicâ poſt Regina Coeli, vulgò »Christus ist erstanden«, à Musicis in choro fuerit decantata, proximis annis juxta rituale Domus Profeſsae à Sacerdote intonanda, ùt haec omnia Rdus P. Rector diſpoſuit.«) I. Vrhovnik.

Frančišek Juliani. Prešeren in ljubljansko višje škofijstvo se vjemata v označbi duhovnika Frančiška Julianija. Pre-

šernov napis na njegovem grobu proslavlja Julianija kot učenega, za božjo čast in za blagor vernikov vnetega duhovnega pastirja, pridigarja in spovednika:

Opasal vere bil orožje,
Za božjo čast vojščák gorèč,
Presvítel svéčnjak cerkve božje,
Bil prid'gar, spovednik slovèč;
Da brez moči bi noč b'la huda,
Čuval je romarjev pastír.
Tam Bog mu daj v plačílo truda
V nebesih vživat' večni mir. [1])

Da Prešeren ne pretirava hvaleč Julianija, svedoči zapisnik duhovnikov ljubljanske višje škofije z l. 1788., hranjen v ljubljanskem škofijskem arhivu. Mladi duhovnik Juliani je ondukaj takole označen: V Gorici je dovršil vse nauke razun javnega zagovarjanja (dempta publica defensione), popolnil si jih je z marljivim čitanjem (est sedulus in lectione); ni dvoma o njegovi učenosti (nec dubium de scientia). Nravi je blage (ingenii boni). Govor mu je dosti prijeten (gratiam dicendi possidet satis amoenam). Njegovo vedenje je neoporočeno. Peča se z dobrimi ljudmi. Njegove čednosti spremlja priljudnost (comitas). Rad obiskuje bolnike, zato se je jako prikupil občanom. Nobene strasti, nobene napake ni na njem.

Kje je svetil ta »presvítel svéčnjak cerkve božje«? Frančišek Juliani se je porodil v biljanski župi na Goriškem dne 15. vinotoka 1756. Ko je bil l. 1781. sprejel v Gorici mašništvo — namiznino mu je dala soseska Device Marije in »Vanigrad« (Gornji Grad) — je deloval najprej v v Gorici, potem v Gornjem Gradu, štiri leta pri Sv. Margareti. Dve leti je namestoval lokalnega kapelana v Štangi. Od tam je šel kapelanovat v Stičino, kjer je bil leta 1788. »Catalogus sacerdotum archi-dioeces. Labacensis« z l. 1793. in 1794. navaja Frančiška Julianija kot drugega kapelana v Šmartinu pred Kranjem. V »Catalogu« za l. 1795. pa stoji pod zaglavjem »Expofitura in monte S. Judoci« natisnjen: »R. D. Francifcus Julliani, expofitus«. Pri romarski cerkvi sv. Jošta v šmartinski župi blizu Kranja je pastiroval Juliani do smrti, ki mu je zatisnila oči ob 11 $^{3}/_{4}$ uri dopoldne 14. grudna 1836. Dne 16. grudna ga je pokopal na šmartinskem pokopališču nakelski župnik Blaž Blaznik vpričo šestnajstih duhovnih tovarišev.

I. Vrhovnik.

[1]) Jurčič-Stritar, Pesmi Fr. Preširna, str. 253.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik IX. — Sešitek 3.

V Ljubljani 1899.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« i »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

V dobovski fari je živelo mnogo plemenitih rodbin, saj se nahajajo v njenem okrožju trije gradovi: čemšeniški, črnelski in krumperški. Do cesarja Jožefa II. preosnove je spadala pod dobovski zvon tudi brdska graščina. Na Brdu (Egg ob Podpeč), ki mu je sedaj lastnica vdova Janka Kersnika, so nekdaj gospodovali Lambergi, Hohenwarti, Apfalterni, Höferni. V Čemšeniku (Scherenbüchl) so bivali Lambergi, Sauraui, Raspi, Apfalterni, Rasterni. Sedanji gospodar čemšeniške graščine je Franc Freiherr von Minutillo. Črnelo (Rothenbühl) je prešlo za Pirsi, ki so že zdavna poprej odmrli, preden so se začele spisovati dobovske matice, v last Lambergom; pozneje srečujemo ondukaj Sauraue, Raspe, Apfalterne, Andriolije. Sedaj je Črnelo v lasti Viljema Pelicana. Na Krumperku (Kreutberg) so gospodovali za mogočnimi Ravbarji dolgo časa Raspi, za njimi dva Thurna. Krumperška graščina je sedaj lastnina Friderika Freiherr von Rechbacha. Članov teh in drugih plemenitih rodbin, ki so bivale v bližnjem in daljnjem sosedstvu z imenovanimi ter bile združene ž njimi z vezmi sorodstva, prijateljstva in botrinje, omenjajo dobovske farne knjige. Izpiski iz njih so razvrščeni po rodbinah in kolikortoliko tudi po času.

Apfaltern. Franciscus Sigism. Abpheltrar, Dominus in Roy et Grienhoff je kumoval z gospodičnama: Anna Rosina in Johanna Felicitas natae Abpheltrarin dne 31. malega srpana 1671; tudi dne 6. kimavca 1686 se nahaja kot b. (kratica b. pomenja: boter, oziroma: botra) zabeležen v dobovski krstni knjigi. — Domicella Anna Theresia ab Apffeltrerin, b. ex Eck dne 16. rožnika 1674. — Domina Regina Dorothea Apholtrerin nata Gallin, b. dne 31. malega srpana 1677, umrla dne 1. sušca 1683, aet. ann. 47, provisa, sep. ad B. M. V. in Eck (Brdo). — Domicella Maria Anna Apfoltrerin poročena z Janezom Jakobom Raspom z Veselke dne 25. rožnika 1687, vpričo je bil: Julius Apfoltrer L. B.; gl. Rasp. Istega dne je bila poroka Ane Rozine natae Abpheltrarin z Jurijem Krištofom Kaiselom; gl. Kaisel. — Sigismund Ernest ab Affaltrer, b. dne 11. velikega travna

1688. — Domicella Francisca Isabella Affeltrerin, b. dne 11. velikega travna 1688 in potem večkrat do l. 1703. — Sigismund Franciscus Apfeltrar, b. dne 22. sečna 1689. — Joannes Godefrid ab Aphaltar je kumoval pogostoma med l. 16-9. in 1727; takisto njegova soproga Anna Margaretha L. B. âb Affltrerin med l. 1703. in 1725. Die 27. sept. 1740 sepultus Joannes Godefr. L. B. ab Abf. aet. 82 ann., provisus, in Ecclesia B. M. V. in Egk per par. Irlich. — Domicella Sidonia Francisca ab Affoltrer ex Ecgk, b. dvakrat l. 1692., enkrat l. 1695. — Domicella Francisca Leonora Abffeltrarin, b. dne 11. sušca 1896. — Die 23. jul. 1679 baptiz. est legit. filius Ill^mi D. D. Ferdinandi Ernesti Abfoltrer lib. Bar. et eius conj. Reginae; patrini: Henric Julius Abfoltrer, Anna â lictenperg l. B. nata Baronifsa Gallin per me Wolfg. E. Portner, In Eggk. Župnik Portner je pozabil zabeležiti ime novorojenega Abfalterna. Zvali so ga Karola Frančiška, kakor svedoči mrtvaška knjiga: Carolus Franciscus fil. Baronis Ferdinandi Abpfeltrar ann. 3 sepultus ad B. M. V. in Eck die 17. Aug. 1682. — Ferdinand Ernest Apfoltrer l. B. je mnogokrat kumoval med l. 1679. in 1694. V mrtvaški knjigi stoji: Ferd. E. Apf. sep. 15. jul. 1703, prouis., in Ecclesia B. M. V. in Egk aet. suae circ. 70 ann. — Urbar z l. 1697.—1738. Capitale 400 f. car. mon. apud Reverendissimum Capitulum depositum seu pium legatum Illustrissimae defunctae Dominae Reginae Baronissae Affoltrerin Ecclesiae B. V. M. oblatum cum obligatione omni septimana per totum annum in perpetuum futuris temporibus unius sacri dicendi pro sua anima et suis haeredibus et sic D. Parochus trahit 18 f. car. pro 52 sacris in Ecgk dictis. 6 f. autem trahit Ecclesia omni anno de veniente censu 24 f. car. depositorum. — Die 7. Jan. 1700 Sebastianus nomine in robota Ill. Domini L. B. ab Affeltrar resecans arbores â cadente arbore percussus corruit, expirauit, sequenti die sepultus in Egg suae aetatis circiter 34. — Wolfgangus Herbardus ab Apfeltrer ex Egk, b. dne 12. prosinca 1703. — Domicella

Josepha L. B. âb Abfaltrerin, b. dne 19. kimavca 1712. — Domicella Maria Anaa Caecilia ab Apfaltrerin je večkrat kumovala med l. 1712. do 1727. — Joannes Wolffgang L. B. âb Abffeltrer je kumoval s svojo soprogo: »Francisca Josepha nata comitiſsa ab Auersperg« dne 20. sečna 1714. — Die 8. aug. 1715 sepultus Herbardus L. B. ab Abfeltrar in Eccl. B. M. V. in Egk, annorum 12. — Josepha Leopoldina L. B. âb Apffetrerin (abhinc dimissa) je bila poročena dne 16. sečna 1716 v Ljubljani z Janezom Adamom L. B. âb Erberg. — Eggy 13. Mąy 1717. Ego infrascriptus attestor, me recepisse ex cistula R. M. V. in Egg 100 f. Car. m. pro quotidianis expositionibus ad aedificium B. M. V. Joannes Godefridus L. B. ab Apfaltrer. Dne 16. rožnika 1717 »denuo dati sunt 100 f. C. m. eidem Illmo D. in eundem finem ut supra. Iz teh beležk starega urbarja smemo sklepati, da je Apfaltrer vodil zidanje brdske cerkve. — Joannes Godefridus ab Abfoltrer, b. med l. 1728. do 1737. — Sigismund Ferdin. ab Apfeltrer z gospodično Ano Marijo Šarloto ab Apfeltrer vred boter dne 30. listopada 1722. — Sigismundu Ferdinandu L. B. ab Apfoltrerju ex Rothenpihell (Črnelo) in njegovi soprogi Ivani Elizabeti baronki ab Apfoltrer se je porodil dne 20. rožnika 1725 sin: Vitus Ferdinandus Godefridus. — Die 26. maji 1727 sepulta Xaueria D. L. B. Sigismundi ab Opfeltrer ex schorn Pichel in coem. B. M. V. in Egg, 9 mensium. — Sigismund Ferdinand L. B. ab Abfoltrer in soproga njegova: Joanna Elisabeta Baronissa nata ab Erberg sta kumovala med l. 1728. in 1731. Dne 31. vinotoka 1733 je bil krščen njijin sin Wolfgangus Bernardinus Jodocus Joannes Nep. — Die 25. maji 1735 sepultus Anton. N. Baronis Sigismundi N. ab Apfeltrer 15 hebdom. in Egk. — Joannes Sigefrid L. B. ab Apfeltern, b. dne 19. velikega srpana 1719; dne 19. kimavca 1712 je zabeležen samo Sigefrid L. B. âb Abf. — Die 8. aug. 1729 sepultus Felix Raymund Sigefridi L. B. ab Abfoltrer filius, aet.

4 hebd., in Egg ad B. M. V. — Domicella Anna (ali Joanna) Carlotha, b. med l. 1719. in 1724. — Caecilia L. B. ab Opfaltrarin, b. dne 14. prosinca 1728 in l. 1732. — Irma Caecilia ab Abf., b. dne 11. sušca 1734. — Anna Margaretha ab Abf., b. dne 20. grudna 1737. — Joanna Theresia ab Abf., b. dne 20. grudna 1727 ex Scherenbüchel. — Franciscus Carolus ab Apfeltern, b. med l. 1721. in 1726. — Franc. Carol. L. Baro ab Opfeltrer iz Črnelega in njegova soproga Maria Anna nata comitisa a Liechtenberg sta imela te-le otroke: Maria Anna Christina Hyacintha, krščena dne 7. malega srpana 1728; Maria Johana Francisca Xaveria, rojena l. 1729; Franciscus Xav. Franciscus de Paula Godefrid, krščen dne 29. sušca 1731; Maria Anna Carolina Innocencia, k. dne 28. malega srpana 1733; Maria Xaveria Barbara, k. dne 25. listopada 1734; Wenzel Josephus Matthäus Jodocus Wolffgangus, k. dne 21. kimavca 1736; Maria Wenzel Andreas, k. dne 23. listopada 1737; Aloysius Antonius Leopoldus Josephus, k. dne 28. sušca 1739, pokopan dne 29. rožnika 1740 na brdskem pokopališču; Josephus Antonius, k. dne 5. rožnika 1741; Maria Notburga Aloysia Antonia Nepomucena, k. dne 12. rožnika 1743; Maria Elisabetha Xaveria Leopoldina, k. dne 11. listopada 1744. — Franciscus Carolus L. B. ab Apfeltrer ex Rottenpüchl je bil dolžan izza oporoke Magdalene Mohoriške (Mohoritzin) z l. 1732. cerkvi sv. Vida v tedanji dobovski fari 10 gld. dež. velj. Ta dolg je poravnal l. 1749. (Šentviški urbar v dobovskem arh.) — Die 2. jan. 1737 sepulta Domicella $^{1}/_{4}$ anni Domini Francisci Caroli ab Apfeltern in Egkensi Eccl. ad B. V. — Baron Carol âb Apffaltrern dominus in Rottenpihel per procuratorem Franciscum Gottefridum Lib. B. ab Apffaltrern, Philosophum absolutum, b. dne 27. malega srpana 1749. — Domicella Maria Anna Christina L. B. ab Affaltrern, b. dne 27. sečna 1747 in dne 21. sečna 1754. — Die 19. aug. 1750 sepulta in Eccl. s. Martini Domicella Maria Barbara Baronessa ab Apfaltern a D. Parocho Watschnig aet. 15 ann. Ex Rottenbüchl. — Franc Gottfried L. B. ab Apffal-

trern, b. dne 2. vinotoka 1751. — Die 28. maji 1756 sepultus a parocho Tob. Wazhnig et praes. 5 sacerdotibus in crypta ad B. V. M. in Egk Ill. D. Sigismundus Ferdinandus L. B. ab Apfoltrer, aet. circ. 60 ann. ante obitum Labaci omnibus sacr. provisus. — A. 1758 in mense Decembri captus et ab Illustrissimo Domino L. B. ab Apfeltrer ex Rotenbihl militiae datus est Michael Hlebez, qui huic Ecclesiae (na Brdu) 9 f. C. M. in depositum dedit tali conditione, si in spatio 3 annorum rediret, ipsi haec pecunia deberet restitui, si vero in spatio 3 annorum non veriret, medietas dabitur pro sacris, caetera medietas vero manebit Ecclesiae. Anno 1764 dati sunt de hac pecunia pro sacris 14 quinarii. (Urb. brdske cerkve.) — Die 4. maji 1759 sepulta Domicella Joanna Baronesa ab Apf. a Domino Phillipo Jac. Zebull Parocho et pluribus aliis sacerdotibus in Crypta Aychensis eccl. aet. 26 ann. ex Rottenbüchel (Črnelo).

Andrioli. Dominus Alexander Andriolli, b. dne 16. malega travna 1763. — Die 22. nov. 1775 mortua Josepha Antonia Alexandri de Adrioli Domicella, 23. sepulta in cripta s. Martini a Fr. Greiser et Andr. Weishel Coop. aet. 3 ann. 10 mens. 18 dierum. Rottenbichel. (Črnelo). — Dne 25. listopada 1782 je poleg župnika Fr. Rejovca podpisal cerkvene račune: Franz Xav. Suppantschitsch Nomine H. Edlen v. Andrioli, Inhaber des guths Rottenbichl. (Urb. dobovske cerkve.) — Dne 27. malega travna 1789 je bil poročen v hišni kapeli v Čemšeniku Jožef pl. Andrioli, 22 let star, z 18letno Jožefo Freiin v. Rastner. — Johann Peter Edler von Andrioli, b. dne 13. listopada 1796. — Peter von Andrioli, b. dne 11. kimavca 1805, potem l. 1806. in 1814.

Attems. Febr. 1756. Dominica Quinquagesima. Mandatum Celsissimi Principis Ernesti Comitis ab Atthembs in Parochia publicatum de non sepeliendis cadaveribus mortuorum ante 48 horas. (Op. v mrtv. knjigi.)

Auersperg. Wolf Engelbert grof v. Auersperg, b. dne 13. prosinca 1636; gl. Rasp. — Domina Renata Leo-

poldina Comitiſsa à Saurau, nata Comitiſsa ab Auersperg, b. l 1687. in 1689.; gl. Saurau. — Franciscus Ant. Comes ab Auersperg, b. dne 5. malega srpana 1690. — Domina Maria Conſtantia comitiſsa ab Auersperg nata Baroniſsa Stainpail, menda soproga Janeza Herbarda grofa »ab Auersperg«, ker je bila ž njim vred botra dne 22. velikega srpana 1690. — Joannes Herbard com. ab Auersperg, Inclyti Archiducatus Carnioliae statuum Deputatus, b. dne 30. velikega srpana 1690. — Comitiſsa Catharina Elisab. ab Auersperg nata comitiſsa à Trilekin, b. dne 30. velikega srpana 1690. — Francisca Josepha âb Abffeltrer, nata comitiſsa ab Auersperg, b. dne 20. sečna 1714; gl. Abfaltern. — Engelbert ab Aversperg, priča pri poroki dne 23. malega travna 1719; gl. Hohenwart. — Maria Pavich roj. grofinja Auersperg, b. dne 11. velikega travna 1845; gl. Pavich.

Barbo. Georg Maximilian Barbo comes a Woxenſtain, b. dne 21. velikega srpana 1674 in dne 9. prosinca 1676. — Domicella Anna Isabella comitiſsa Barbin, b. dne 16. sušca 1685. — Carolus Joannes comes a Barbo, Plebanus Steinenſis, b. dne 15. listopada 1744. — Dne 8. malega travna 1747 je pokopal: Ill. et Rev. D. Antonius Carolus Sac. Rom. Imp. Comes Barbo Cathedr. Lab. Canonicus dobovskega župnika Jožefa Fr. Irlicha. — Hubert Barbo Comes von Waxenstain, priča pri poroki dne 30. malega travna 1782; gl. Strasoldo.

Billichgratz. Dne 15. sušca 1716 je pregledal cerkveno blagajno: Franciscus Baro à Billichgraz, comissarius capitularis. (Urb. dobovske cerkve.) — Maria Francisca L. B. a Puſarellin, nata Baronissa a Pillichgraz, b. dne 16. vinotoka 1734; gl. Posarel. — Marcus Ant. L. B. à Billichgratz, priča pri poroki dne 30. malega travna 1782.

Burgstal. Dne 7. prosinca 1617 je bila poročena »Marusha Ancilla Domini à Purgstall.« — Christophorus de Purgſhtal, b. dne 16. kimavca 1617; dne 6. vinotoka 1617 stoji v krstni knjigi: Georg Christophorus a Purgstall

et Freienturn, dne 17. velikega srpana 1618 pa zopet samo: Christophorus de P.

Buseti. Wolffgang Engelbert â Buseti, b. dne 14. vinotoka 1714. — Leopoldus Wusetti, b. dne 11. listopada 1716.

Dornberg. Gospa Terentia Raumschüssel roj. Dornberg, b. dne 20. prosinca 1636; gl. Rasp.

Eck. Dne 31. grudna 1680 je bila rojena: Renata Elisabetha fil. leg. Henrici ab Eck et Maximilae Salomae, patrini: Ferdinand Ernest Apfaltrer, Renata Leopoldina comitissa â Saurau ex Schernpichl. Renata Elizabeta je umrla l. 1682., pokopali so jo v Kranju dne 9. velikega srpana. — Vitus L. B. Fonek (= von Ek) mortuus die 14. jul. 1681, sepultus Crainburgi. — Dne 19. malega travna 1682 se je rodil Henriku »ab Eck« in Maksimili Salomi sin Ferdinand Jožef, kumovala sta mu Ferdinand Ernest Comes â Saurau in Domicella Catharina l. B. âb Egg. — Henricus L. B. âb Egkh, b. meseca vinotoka l. 1683. — Domicella Catharina lib. B. âb Eggkh, b. dne 12. velikega srpana 1685.

Engelshaus. Maria Elisab. Comitissa de Liehtenbergh nata ab Engelzhaus umrla l. 1740; gl. Lichtenberg.

Erberg. Edam v. Erberg, priča pri p. dne 27. velikega travna 1703. — Janez Adam L. B. âb Erberg poročen dne 16. sečna 1716; gl. Abfaltern. — Josepha Leopoldina Baronessa ab Erberg, nata Baronessa âb Apfoltrer, b. dne 20. rožnika 1725. — Wolfgang Adam L. B. ab Erberg, b. dne 28. grudna 1727 in dne 18. velikega srpana 1732. — Joanna Elisabeta Baronissa ab Abfoltrer nata ab Erberg; gl. Abfaltern l. 1733. — Dne 24. sečna 1734 je bil pri cerkvenih računih v Dobu navzoč Anton Gotard L. B. ab Erberg, Canonicus et Comissarius Capitularis. (Urb.) — Ferdinandus L. B. ab Erberg, parochus Moraütschensis l. 1757.

Fürnpfeil. Maria Anna Josepha Leopoldina de Firenpfeil se je omožila z Janezom Adamom â Rosp s Krumperka dne 14. velikega travna 1715; gl. Rasp.

Gall. Anna à lictenberg l. B. nata Baronisa Gallin; gl. Abfaltern l. 1679. — Joannes Jacobus Gall, b. dne 1. kimavca 1652; dne 7. vinotoka 1653 je zabeležen b.: Jacobus Gall de Gallenfels. — Domicella Sidonia Theresia Gallin Baronisa, b. dne 13. sušca 1676 in dne 1. velikega travna 1676. — Domina Regina Dorothea Apholtrerin nata Gallin; gl. Abfaltern l. 1683.

Gorgo (Giorgio). Camilus Comes a Gorgo, priča pri poroki dne 30. malega travna 1782.

Hasiber. Ill. D. D. Ferdinandus Erneftus Hasiber, b. dne 21. velikega travna 1682. — Neki sluga »illustrissimi Domini âb Hasiber« iz Moravča je bil poročen dne 23. prosinca 1709. — Dne 10. sečna 1709 »copulatus est Perill. Dominus Carolus Ignatius âb Hashiber cum sponsa sua Perill. Domicella Josepha Theresia Raspin.« Ta je kumovala v Dobu dne 29. vinotoka 1709.

Herberstein. V Ljubljani o Jurjevem 1605. Graščino »Worttenberg« z vsemi k njej spadajočimi kmeti vred je prodal Jurij Rupreht Freiherr zu Herberstain Otonu Henriku »von Wernegkh zu Arch und willingrain«. (Urb. v dobovskem župnem arhivu.)

Hohenwart. Bolfgangus Vincentius de Wohenworg, b. dne 10. listopada 1652; gl. Rasp. — Dne 18. listopada 1655 se je omožila »coqua Francisci von Hochenwarth.« — Georgius Sigismundus âb Hohenbort, priča pri poroki dne 28. kimavca 1671; b. dne 28. malega srpana 1682. — Dne 26. rožnika 1679 je bil krščen: leg. fil. Joannes Ernestus ex Parentibus Ill. D. D. Joanne Ludovico ab Hohenborth et conjuge eius Joanna; b.: Ferdinand Ernest Abfeltrer in gospa: Anna à Lihtenperg. — Joannes Ludovicus ab Hochen Wart, b dne 2. prosinca 1681, dne 11. prosinca 1684 otroku brdskega cerkvenca, in dne 19. malega srpana 1689. — Domicilla Eleonora ob Hohenborttherin, b. dne 16. kimavca 1696. — Ludovicus ab Hohenwordt, priča pri poroki dne 2. sečna 1705. —

Dne 23. malega travna 1719 je bil poročen na Brdu Franc Karol Anton »âb Hoffenwart« z Marijo Ano Frančiško »L. B. de Delein« vpričo Engelberta ab Aversperg in grofa Leopolda de Strofoldo; poročal je z dovoljenjem dobovskega župnika: Joannes Andreas â Flohenfelt, Archidiaconus et parochus Monspurgensis. — Leopold ab Hochenwart in Francisca ab Hochenwart nata a Juritschin, b. dne 30. sušca 1739.

Höffern. Domicella Anna Maria Höfferin, b. dne 3. sušca 1690 in dne 15. malega srpana 1691. — Gospa Katarina »de heferin, nata baronessa de Juritshin«, b. dne 16. sušca 1769; gl. Rastern. — Gospodična Karolina »de Höfern«, b. dne 5. velikega srpana 1773; gl. Rastern. — Dne 24. sušca 1814 se je porodila v Čemšeniku štev. 1. Frančiška Karolina; oče: Frančišek Ksav. von Höfern, mati: Marija vdova Črnel (Tschernell), roj. Oblak. Kumoval je Ernest von Höfern. Ko je bil dne 15. rožnika 1820 zopet boter, je zabeležil krščevalec tudi njegov stan: Ernest von Höfern, Bezirks-Commissär der Herrschaft Egg.

Isenhausen. Achatius Isenausen â Nasdush, b. dne 27. sečna 1629; gl. Rasp. — Anton Wolffgang ab Isenhaus, parochus Monspurgenfis, b. dne 24. kimavca 1736.

Janežič. Josephus L. B. â Janeshizh, priča pri poroki dne 5. velikega srpana 1760; gl. Valvasor.

Jurič. Francisca ab Hochenwart nata a Juritschin, b. dne 30. sušca 1739; gl. Hohenwart. — Gospa Katarina »de Leferin nata baronessa de Juritshin«, b. dne 16. sušca 1769; gl. Rastern. — Marija Genovefa »Freiin von Juritsch«, omožena Rastern; gl. Rastern dne 30. velikega srpana 1804, dne 15. kimavca 1806. — Genovefa Freiin von Rastern roj. Freiin von Juritsch, b. dne 11. velikega srpana 1841; gl. Rastern.

Kaisel. Georgius Christoph. Kaisel L. B., poročen dne 25. rožnika 1687 z Ano Rozino Abfaltern; priče: Ferdinand Ernest com. â Saurau, Carol. Valuasor L. B., Renata Leopoldina comitissa â Saurau.

Cobenzl. Maria Joanna comitiſsa â Lamberg, nata comitiſsa â Cobenzl, b. dne 27. listopada 1734; gl. Lamberg.

Codelli. Karol Freiherr Codelli von Fahnenfeld, c. kr. okrožnega sodišča predsednik v p., rojen dne 26. malega travna 1806, umrl v Čemšeniku dne 25. prosinca 1890.

Crobath. Joannes Ant. Crobath de Reifenberg poročen z Elizabeto Dominiko »Baronisso â Pinelin« dne 12. listopada 1702.

Krön. Die 7. May 1771 baptizata Maria Anna Domini Sigismundi Kren et Mariae Annae Sepizhin; poleg župnika je kumovala: Domina Rosalia de Rastern. Dominus Sigismundus Krön Chyrurgus je kumoval dne 15. malega travna 1772. Dne 29. grudna 1775 so mu krstili sina Janeza Vincencija.

Kušlan. Domina Maria Constancia Kuslanin nata baronissa a Slongenburg, b. dne 11. velikega srpana 1675.

Lamberg. Domina Anna Catharina â Purgstal, oriunda ex nobilissima Lambergerorum familia, b. dne 18. sušca 1619. — Dne 22. malega srpana 1639 je bil krščen: Jacobus Antonii Lamberg, kumovala je: Dominica Sophia Ottin. — Baro Joannes Antonius â Lemborg, priča pri poroki dne 21. sušca 1677; gl. Rasp. — Joannes Ant. l. B. de lemberg, b. dne 19. kimavca 1679; gl. Rasp. — Franciscus Bernardinus S. R. I. comes â Lamberg in Maria Joanna comitiſsa â Lamberg, nata comitiſsa â Cobenzl sta kumovala v Dobu dne 27. listopada 1734. — Dne 24. rožnika 1749 je bil poročen na Brdu: »Petrus pictor fil. legitimus Joannis Janeshiz in Servitio apud Comitem â Lamberg in Egk.« — Urbanus Criviz, magister aulicus apud comitem de Lamberg in arce Egg, je poročal l. 1776., 1778. (tedaj se zove: Sacerdos Curatus et Studiorum Magister) in l. 1784. — Franciscus Adamus Comes â Lomberg per procuratorem D. Franciscum Novack, praefectum postae, et Domina Anna Maria comitissa â Lomberg ex Egk, b. dne 12. kimavca 1781. — Aloysia filia Francisci Adami

Comitis von Lamberg, poročena dne 30. malega travna 1782; gl. Strasoldo.

Lazzarini. Franz Freiherr von Lazzarini in Rozalija von Lazzarini roj. Freiin von Rastern, b. dne 10. listopada 1848; gl. Rastern.

Lichtenberg. Gospa Ana à Lihtenberg, b. dne 26. rožnika 1679 in dne 23. malega srpana i. l. Prvikrat je kumovala Hohenwartu, drugič pa Abfalternu. — Franciscus L. B. à Lihtenperg, priča pri poroki Jurija Krištofa Kaisela in Janeza Jakoba Raspa dne 25. rožnika 1687. — Ferdinandus Ernestus L. B. a Lichtenberg, b. dne 30. malega travna 1689. — Georgius Ludovicus com. à Liechtenberg poročen pri sv. Petru v Ljubljani dne 5. malega travna 1717 z Marijo Ano com. à Rasp; gl. Rasp. — Georgius Ludovicus comes a Liectenberg, b. med l. 1728. in 1743. — Maria Anna ab Opfeltrer nata comitissa a Liechtenberg; gl. Abfaltern 1728—1744. — Marcus Ferdin. comes à Liehtenberg, b. dne 11. grudna 1729. — Sigismundus comes a Liehtenberg, Decanus Labacensis, je kumoval dne 29. sušca 1731 z: Mario Elisabetho comitiſso de Lichtenberg vred. — Die 5. Apr. 1740 sepulta Maria Elisab. Comitiſsa de Liechtenbergh nata ab Engelzhaus, aet. s. 85 ann. in Ecclesia s. Martini p. Jos. Jrlich Paroch. — Carolus S. R. J. Comes à Liehtenberg, priča pri poroki dne 5. velikega srpana 1760; gl. Valvasor.

Leuenburg. Domina Sidonia a Leuenburg, b. dne 5. malega srpana 1690.

Maskon. Maria Sidonia de Maschonin, b. dne 7. vinotoka 1653. — Franciscus Erasmus L. B. a Mascon, b. dne 15. kimavca 1687. — Domina Maria Christina L. B. de Maskon, b. Raspovim dne 2. vinotoka 1718; dne 18. malega travna 1723. — Anna Maria Theresia à Pusirellin nata Maschonin, b. dne 7. malega srpana 1732; gl. Posarel.

Millpacher. Franciscus Dominicus à Millpacher, b. dne 15. sušca 1735.

Mordax. Dne 26. sušca 1694 sta bila rojena v Krtini pri Dobu dvojčka Jurij in Helena, nezakonska deca Janeza Mordaxa »ex Moraitsh« in Marine Vidzouke.

Nemizhoffen. Dne 1. velikega srpana 1802 je umrla Felicita pl. Nemitzhoffen vdova Raspova; gl. Rasp.

Otto. Domina Sophia Ottin, b. dne 22. malega srpana 1639 in dne 14. sečna 1641; gl. Lamberg. — Domina Sibilla Ottin, b. med l. 1643 in 1666. — Domicella Catharina Generosi Domini Domini Ottho, b. dne 6. vinotoka 1652 ... omnes ex Eegg. — L. 1654. je bila poročena Marina, »modo ancila in arce Egg (Brdo pri Podpeči) apud nobilem Dominum Otto.« — »Christoforus Otto in Egkh« in soproga Sybilla sta dobila dne 31. prosinca 1654 hčerko Marijo. — Domicella Anna Cordula Ottin, b. dne 9. vinotoka 1665. ex Egk.

Paradeiser. Eua Felicitas von Saurau nata comitiſsa Paradeiſerin, b. dne 24. vinotoka 1670 in l. 1683.

Pavich. Graščak Ivan Pavich Pfauenthal in Marija Pavich roj. grofinja Auersperg, b. dne 11. velikega travna 1845; gl. Rastern.

Pernburg. Joannes à Perenburg in Domina Anna Sellenizin nata à Perenburg sta kumovala Raspovemu sinu dne 18. prosinca 1684. — Domina Margaretha à Perburg, b. dne 26. velikega travna 1686. — Maria Theresia Rospin nata à Perenburg; gl. Rasp l. 1684 do 1690. — Comitissa Rosalia Theresia Raspin nata L. B. à Pernburg je umrla dne 27. velikega travna 1747; gl. Rasp.

Posarel. Bernardin L. B. ab Puſarell in Maria Francisca L. B. a Puſarellin nata Baronissa a Pillichgraz sta kumovala dne 16. vinotoka 1734. — L. 1652: Illustriſs. Dominus phaſarau ex Zhemſhenik. — Domina Margarita Sidonia Rospin nata comitiſsa Faſaralin, b. dne 20. sečna 1690; gl. Rasp. — »Poſarelli in Wolfspichel« (Volčji Potok), priča pri poroki l. 1703. — Anna Maria Theresia à Pusirellin nata Maschonin, b. dne 7. malega srpana 1732.

Rasp Dne 11. listopada 1607 se je oženil Elija Rasp na Krumperku; vzel je Sofijo. (Krump. koled. zap.) — Dne 29. sušca 1608 se je porodil Eliji Raspu sin Janez Dietrich. Soproga Sofija mu je umrla dne 11. malega travna 1608, pokopali so jo na dobovskem pokopališču dne 15. malega travna. (Krump. koled. zap.) — Dne 5. grudna 1612 je umrl na Guetenhartu na Štajarskem Elija Rasp, ki je bil prejkone protestant. Pokopan je bil šele dne 15. grudna pri cerkvi M. B. v Velenju (Wöllan) fare sv. Martina v Šaleku. (Krump. koled. zap.) — Dominus Christophorus Enkstoller, praefectus in Creitper (na Krumperku pri Raspu), b. l. 1627. in 1628. — Dne 22. grudna 1627 je Janez Ludovik Rasp v Abahu prepovedal krumperškim podložnikom pokorščino skazovati vdovi rajnega Rauberja, ker je tako ukazal kurator. (Krump. koled. zap.) — L. 1628. je dobil Janez Ludovik Rasp pravico do Krumperka, ker mu je kurator poslal ključe. Iz Abaha je ukazal odgnati živino na Krumperk ter prepeljati žito tjakaj. Sam se je preselil na Krumperk dne 29. malega travna 1628. (Krump. koled. zap.) — L. 1628. je bil pri Raspu na Krumperku würtenberški magister Chuntug (?), Baltazar Raumschüssel in Franc Kristijan Raumschüssel. (Krump. koled. zap.) — Juri Ontmon (Amtmann) Domini Roshp de Kraittberg, b. dne 30. grudna 1628 in meseca rožnika 1630. — Dne 28. vinotoka 1629 je Janez Ludovik Rasp zopet dobil od deželnega glavarstva ukaz zaradi vere. Šel je na to k spovedi k frančiškanom v Kamnik ter oddal potem dne 6. listopada 1629 spovedni listek deželnemu upravniku v Ljubljano. Dne 15. listopada 1629 je zopet poslal svoj spovedni listek po pošti tajnim svetnikom v Gradec. (Krump. koled. zap.) — Dne 12. prosinca 1629 je Janezu Ludoviku Raspu umrla hči Regina Sidonija in je bila dne 15. prosinca pokopana v frančiškanski cerkvi v Ljubljani. (Krump. koled. zap) — Die 27. febr. 1629. baptizata — rojena je bila tri dni prej. (Krump. koled. zap.) — Maria Rosina fil. leg. et nat. Nobilis et Generosi Domini D. Joannis Ludovici Rasp de Osterberg et Lustall et eius

Dominae Uxoris Dominae Dorotheae Reginae de progenie Rauberiae fuit bapt. à me Joanne Pomlade, parocho. Patrini: D. Achatius Jsenausen à Nasdush etc. etc. Virgo Sidonia filia Domini Walthasar Raumschüssel de Wildenekh. — Domina Regina Dorothea Rospin »Ein geborne Raubarin« je kumovala l. 1642. in 1643. — Dne 9. sečna 1632 je postal Janez Ludovik Rasp deželni odposlanec (Verordneter). (Krump. koled. zap.) — Dne 7. listopada 1633 je bil rojen, dne 14. listopada pa krščen sin Janeza Ludovika Raspa: Franc Seyfrid; kumovala sta: Jernej Valvasor in Leopold Raumschüssel. (Krump. koled. zap.) Janez Seyfrid (Franc Seyfrid in Janez Seyfrid sta najbrže ista oseba) je umrl dne 9. malega srpana 1636. Pokopali so ga dne 13. malega srpana na Tabru pri sv. Kunigundi. (Krump. koled. zap.) — Dne 13. prosinca 1636 je dobil Janez Ludovik Rasp sina Wolfa Dietricha, ki je prejel dne 20. prosinca sv. krst; botra sta mu bila: Wolf Engelbert grof v. Auersperg in gospa Terentia Raumschüssel roj. Dornberg. (Krump. koled. zap.) — Catharina famula Domini Erasmi Rosp de Oblach, b. dne 27. sečna 1630. — Domicella Rosina Rospin filia Domini Ros ex Krianper (Kreutberg), b. l. 1642. in l. 1645. — Nobilis et Generosa Domina Joanna Maria à Krupperk, b. dne 29. grudna 1643. — Dne 28. rožnika 1643 se je poravnal Janez Ludovik Rasp s svojim svakom Frančiškom Adamom Rauberjem in njegovo ženo zaradi gradu Krumperka. Dotlej je bil Rasp le nekak najemnik. Frančišek Adam Rauber je imel v lasti Medijo (Galleneck). (Krump. koled. zap.) — Poročna knjiga omenja dne 22. prosinca 1656 Janeza Avguština Rofpa s Krumperka; soproga Ivana Rosina mu je rodila dne 3. listopada 1652 Wolfganga Sigfrida, dne 7. vinotoka 1653 pa Marijo Regino. Prvemu otroku sta dne 10. listopada 1652 kumovala: Gen. D. Bolfgangus Vicentius de Hohenworg (Hohenwart) et Gen. Anna Magdalena a Raunochin. Domicella Maria Regina je botrovala med l. 1673 in 1677. — Die 7. nov. 1658 Blasius Georgij Mifs (Miš, to hišno in rodbinsko ime se še nahaja v

dobovski fari) leg. fil. Js Geriuſhe ducit Maruſkam Illmi Domini Rasp in Kreüperg filiam adoptiuam ſiue Reio. — Dne 16. grudna 1659 je dobil Janez Ludovik Rasp sina Wolfa Avgustina. (Krump. koled. zap.) — Dne 17. sečna 1659 se je rodil Janezu Ludoviku Raspu sin: Janez Jakob, kateremu sta botrovala: Janez Jakob v. Raunach in gospa Busset. (Krump. koled. zap.) — Wolfgang Sigefrid Rasp., b. med l. 1674. in 1695. pogostoma. — Joannes Wolffgang â Rosp Dominus in Lustoll et Ostrobizh, b. dne 18. listopada 1678. — Die 21. Martii 1677 copulati sunt Ill. D. D. Joannes Baltasar Rosp cum Ill. sponsa sua Domicella Susanna Margarita Comitissa â Saurau praes. Joanne Henrico Comite â Wozenberg et Barone Joanne Antonio â Lemborg et Comitissa Maria Eleonora â Wozenberg. Iz tega zakona so se porodili otroci: Franciscus Augustinus, krščen dne 19. kimavca 1679, kumovala sta mu: Joannes Ant. l. B. de lemberg (Lamberg) in Domina Eua Felicitas â Saurau Baroniſsa, Maria Francisca, roj. dne 22. velikega srpana 1690, umrla dne 8. malega travna 1693, pokopana na Tabru; Josepha Theresia, roj. dne 20. vinotoka 1692; Franciscus Raichardus, roj. dne 11. sečna 1694. Razen prej omenjene Marije Frančiške sta še dva otroka umrla Janezu Baltazarju Raspu. Njunih imen nam ne sporoča mrtvaška knjiga, ampak de le: Die 8. Oct. 1690 mortua Domicella 6. ann. Joannis Walthasari Rosp ex Rottenpichl inhumata in Thabor. Die 11. Apr. 1693 mortuus filiolus 2 ann. Domini Rosp ex Rottenbichel inhum. in Tabor. Ko je Janez Baltazar Rasp dne 17. velikega travna 1700 kumoval v Dobu, ga je ondotni župnik Trojer zabeležil v krstni knjigi z naslovom: Jnclytae Provinciae Carnioliae Praeses. Njegova soproga je bila mnogim otrokom botra med l. 1691. in 1712. Umrla je stara 60 let l. 1714.; pokopali so jo dne 8. malega travna v farni cerkvi v Dobu. — Joanna Rosina Rospin, nata baronissa â Bozenberg, mortua die 17. febr. 1681, sepulta ad s. Cunegundam. V krstni knjigi se nahaja njeno ime l. 1667. in 1676., ko je kumovala.

V svoji oporoki je volila cerkvi sv. Kune na Tabru blizu Krumperka v ihanski fari (St. Kunigund am Rast) 1000 gld. deželne veljave za tri sv. maše na teden. Če bi prišel krumperški grad v tujo last, naj pazijo udje Raspove rodbine, se li opravljajo sv. maše, če ne, naj preneso ustanovo kam drugam. To se je zgodilo še preden so dogospodarili Raspi na Krumperku, namreč dne 9. velikega srpana 1763. V samostanu sv. Klare v Mekinjah je tedaj na prošnjo Rasporo dovolil višji škof goriški Mihael grof Attembs, da se ta mašna ustanova premesti od sv. Kune »in Thabor« v javno kapelo ljubljanske škofije na Krumperku, kjer so te ustanovljene maše že dotlej skoraj 80 let opravljali krumperški domači kapelani, le miloščino, določeno v oporoki, dobivaj cerkev sv. Kune na Tabru. Dne 5. vinotoka l. 1765. se je grof Avguštin Rasp pismeno zavezal, da bo izpolnoval to. Istega leta je ustanovo potrdil ljubljanski škof grof Leopold Jožef Petazzi. Vlada jo je odobrila dne 16. prosinca 1767. Dedič Avguština Raspa grof Janez Nepomučan Rasp je v oporoki dne 20. sušca 1802 določil, naj se za vsakoletne obresti opravlja vsaj 32 sv. maš po 1 gld. (Dobovski župni in krumperški arh.) — Domina Susanna Margaretha Rofspin, b. dne 21. velikega travna 1682, l. 1689. in 1690. Njen soprog Janez Baltazar Rosp je kumoval dne 17. kimavca 1691, pri poroki je bil vpričo dne 12. listopada 1702. — Joannes Ludovicus Rosp in Maria Theresia nata à Perenburg; otroci: Franciscus Antonius, roj. dne 18. prosinca 1684 (materino ime je tu: Rosina Theresia); Joannes Josephus, roj. dne 26. velikega travna 1686; Joannes Ludovicus, roj. 16. kimavca 1687; Wolffgangus Herbardus roj. dne 30. velikega srpana 1690. — Joannes Ludovicus Rosp in Domina Maria Anna Rospin sta kumovala dne 3. kimavca 1687; prvi že poprej tudi, namreč dne 15. vinotoka 1683. — Die 25. Junii 1687 D. Joannes Jacobus L. B. Rosp ex Veseuka copulatus c. D. Maria Anna Apfoltrerin, praes. Francisco L. B. à Lichtenperg et Julio Apfoltrer L. B.; isti dan je bila poročena Ana Rozina Apfaltrer. Janezu Jakobu

Rospu so se rodili iz tega zakona otroci: Ferdinandus Ernestus, roj. dne 11. velikega travna 1688; Josephus Leopoldus, roj. dne 19. malega srpana 1689, umrl dne 5. prosinca 1690, pokopali so ga na Tabru pri sv. Kunigundi v ihanski fari; Maria Anna Josepha, roj. dne 5. malega srpana 1690. — Wolffgang Augustin Rospp, b. dne 21. rožnika 1689. — Domina Regina Theresia Rospin, b. dne 28. grudna 1689. — Dne 31. prosinca 1691 je bil poročen Jacobus Veganth, famulus Ill. Domini Rospp in Rottenpüchl. — Joannes Jacobus Rofp ex Dergemel, b. dne 20. malega srpana 1694. — Domina Theresia Rospin, b. dne 15. velikega travna 1693. — Domina Margarita Sidonia Rospin nata comitifsa Fafaralin (= Posarelin), b. dne 20. sečna 1690. — Med 6. in 18. kimavcem 1696 je umrl: Dominus Bolfgongus Rosp aet. suae ann. circ. 56, provisus cum omnibus sacr. et sepultus in Taber. — Dne 9. listopada 1701 omenja poročna knjiga Andreja Igliz »liber modo apud Ill. Dominum Rosp in Zhernelo in feruitijs.« — Dne 8. prosinca 1702 je stopil v zakonski stan »Andreas N. hactenus fuit Coquus apud Ill. Dominum Rosp in Zernellu.« — Joannes Ludovicus Rosp in Joannes Balthasar Rosp, priči pri poroki Janeza Ant. Crobatha dne 12. listopada 1702. — Dne 18. kimavca 1702 se je omožila »Agnes Primi Kauka leg. filia modo in Vesseuka (Veselka je bila pristava Raspova) apud Ill. Dominum Rosp in feruitiis.« — Joannes Ludovicus comes â Rasp je bil vpričo pri poroki dne 27. velikega travna 1703, kumoval je dne 20. velikega travna 1715 z: Domina Maria Anna Josepha comitifsa â Rosp. — Dne 17. prosinca 1704 se je oženil: Gregor defuncti Georgij Hobiana leg. fil. faber apud Ill. Dominam Raspin in Zhernello. — Joannes Adamus comes â Rosp se omenja v dobovskih maticah izza l. 1706. Dne 14. velikega travna 1715 se je poročil v Kamniku z Marijo Ano Josefo Leopoldino de Firenpfeil. Porodili so se jima: Franciscus Joannes Adamus, roj. dne 2. vinotoka 1718; Joannes Nep. Josephus Xaverius Vale-

rianus, roj. dne 18. malega travna 1723, umrl dne 7. malega travna 1724, pokopan na Tabru v ihanski fari; Joannes Augustinus Marilius Cornelius, roj. dne 16. kimavca 1725. — Joannes Nep. Balthasar Jacobus Aloysius roj. dne 5. malega srpana 1732; Maria Joanna Agnes Apolonia, roj. dne 11. prosinca 1736. — Oče Janez Adam grof Rasp je umrl nagle smrti v Ljubljani, kakor poroča dobovska mrtvaška knjiga: Die 12. Martij 1748 sepultus Labaci apud RR. PP. Augustinianos Joannes Adamus Sac. Rom. Imp. Comes â Rasp ex Kreutberg subitanea morte praeventus die 10. Martij hora 8 vespertina Labaci, aet. 64 ann. — Gospodarju na Krumperku Janezu Adamu Wayhardu grofu v. Rasp je bilo l. 1738. dovoljeno, da sme postaviti v ondotni kapelici sv. križev pot, ki je bil blagoslovljen. (Krump. koled. zap.) — Leopold a Rosp, priča pri poroki dne 25. malega srpana 1708 in dne 10. sečna 1709, ko mu je bil tovariš »ejus frater Anton Rasp«; gl. Hasiber. — Dne 10. sečna 1709 se je poročila Josefa Teresia Raspin s Carolom Ign. âb Hasliber. — Dne 5. malega travna 1717 se je poročila Maria Anna comitiſsa â Rasp z Jurijem Ludovikom com. â Liechtenberg; poroka je bila pri sv. Petru v Ljubljani. — Maximilianus Leopoldus â Rosp, parochus litopolitanus, b. dne 16. kimavca 1725, dne 12. prosinca 1736 in dne 7. rožnika 1741. — Domicella Maria Anna a Rospin comitiſsa, b. med l. 1728. in 1735. — Die 27. Maij 1747 media tertia matutina mortua Comitissa Rosalia Theresia Raspin nata L. B. â Pernburg, provisa; aet. 90 ann. Obijt in Kreutberg, tumulata autem Labaci 28. apud RR. PP. Augustinianos in Sacello S. Joannis Bapt. Comitata usque illuc a Ig. Grabenek coop. — Die 2. Maij 1748 sepulta apud RR. PP. Augustinianos Labaci Domicella Maria Anna Comitiſsa â Rasp ex Kreutberg, provisa, aet. 33 ann. — Maria Rosalia â Rasp, poročena s Frančiškom Antonom Valvasorjem dne 5. velikega srpana 1760; gl. Valvasor. — Dne 6. listopada 1784 je umrl v Ljubljani: Graf Augustin v. Rasp, Inhaber von Krautberg und General

Einnehmer zu Laybach, verehelichet, alt 62 J., Krankheit: die Frass. — Joannes Nep. Graf v. Rasp, naslednik in brat grofa Avguština Raspa, je umrl dne 24. sušca 1802. — Dne 1. velikega srpana 1802 je umrla na Črnelem štev. 12 gospa »Felicitas geborne von Nemizhoffen verwitwete Rospin«, stara 56 let, za sušico. — Dne 8. sušca 1818 je umrla Kordula »Gräfin von Rasp Ex-Klariserin« na Krumperku štev. 56, stara 87 let, za ostarelostjo. (Z njo je legel menda poslednji član rodbine grofov Raspov v grob. Neplemeniti Raspi pa še dandanašnji žive v dobovski fari).

Rastern. Josephus Leopoldus de Roſtner in Maria Anna de Roſtnerin sta kumovala dne 22. velikega travna 1737; poslednja je bila krstna botra dne 12. listopada 1737 in 5. dne rožnika 1740. — Ignatius Leop. à Roſtern, b. dne 22. vinotoka 1737. — Ignatius de Rastern à Schörnpichel (Čemšenik), b. dne 25. velikega travna 1747. — Domicella Maria Rosalia Rostnerin, b. dne 9. rožnika 1739 in dne 25. velikega travna 1747. — Dne 24. malega travna 1750 so pokopali Heleno »Wallohin in serv. apud Perill. Dominum de Rastern.« — Domicella Maria Rosalia de Rastern, b. dne 16. malega travna 1763. — Dne 16. sušca 1769 je bila rojena v Čemšeniku in dva dni pozneje krščena: Maria Josepha Catharina Ill. Domini Ignatij de Rostern et Ill. Dominae Rosaliae conjugum; kumoval je Jožef de Rostern in gospa Katarina de heferin nata baronessa de Juritshin. — Dne 29. malega srpana 1770 se je porodila v Čemšeniku in naslednjega dne je prejela sv. krst Anna Maria Rosalia, filia legitima Domini Mariae Ignatij de Rastern et Ill. Dominae Rosaliae; kuma: Michael Eustachius de Rastern, Parochus Monspurgensis, et Domicella Rosalia de Rastern. — Domina Rosalia de Rastern, b. dne 7. velikega travna 1771; gl. Krön. — Dne 22. sečna 1772 se je porodila v čemšeniški graščini »Maria Antonia Rosalia filia Domini Mariae Ignatij de Rastern et uxoris Mariae Rosaliae natae de Höfern«; botra Valentina de Rastern je namestoval Jožef de Rastern;

botra je bila gospodična Rozalija de Rastern. — Dne 5. velikega srpana 1773 se je rodil v Čemšeniku »Leopoldus Maria Vincentius Antonius filius Mariae Ignatij de Rastern et Rosaliae de Höfern«; b.: Mihael Evstahij de Rastern, mengiški župnik, in gospodična Karolina de Höfern. — Dne 4. prosinca 1775 se je porodila Mariji Ignaciju de Rastern hčerka Marija Antonija. — Jožefa »Freiin von Rastner«, poročena dne 27. malega travna 1789; gl. Andrioli. — Dne 23. sečna 1798 je nagloma umrla v Ljubljani Antonija Freiin von Rastern iz Čemšenika štev. 12, stara 23 let. — Dne 30. velikega srpana 1804 se je porodila Marija Rozalija Jožefa Frančiška očetu Vincenciju Leopoldu Freiherr von Rasternu; mati: Marija Genovefa Freiin von Juritsch. — Dne 15. kimavca 1806 se je rodil v Čemšeniku Marija Franc Nikomed; oče mu je bil: Vincencij Leopold Freiherr von Rastern, mati: Marija Genovefa Freiin von Juritsch. — Frančiška Ksav. Nikomeda von Rastern, poročenega z Ivano Nepom. rojeno Freiin von Apfaltern, otroci: Avrelija, rojena dne 11. velikega srpana 1841, kumovala sta ji: baron Alojzij Abfaltern, graščak, in Genovefa Freiin von Rastern, rojena Freiin von Juritsch; Dizma, rojen dne 8. velikega srpana 1842, umrl dne 7. vinotoka 1843; Hilda, rojena dne 11. velikega travna 1845, botra sta ji bila: Ivan Pavich Pfauenthal, graščak, in Marija Pavich rojena grofinja Auersperg; Fausta, rojena dne 10. listopada 1848, kumovala sta ji: Franc Freiherr Lazarini in Rosalija von Lazarini rojena Freiin von Rastern. Frančišek Ksav. Nikomed Freiherr von Rastern je umrl dne 24. grudna 1875 (na spomeniku stoji 23. dan grudna) za kapjo. — Dne 4. sečna 1829 je umrl v Ljubljani za škrlatinsko vročnico (Scharlachfieber) Dizma Freiherr von Rastern, avskultant pri c. kr. deželnem (Landesrechten) in hkrati kriminalnem sodišču v Ljubljani.

Rauber. V krstni knjigi se omenja dne 12. velikega srpana 1611: Michael famulus B. Raubarij; takisto dne 16. sušca 1622: Michael Dominae Rauberin Maier. — Meseca

grudna 1613 je bila poročena Ursula »coqua Domini Rauber.« — Dne 5. prosinca 1617 so v Dobu pokopali Jurija Rauberja, ki je umrl na svojem gradu Krumperku. (Krump. koled. zap.) — Domicella Regina Dorothea Rauberin ex Craiperg (Krumperk), b. dne 2. prosinca 1623. — »Domina Dorothea Regina de progenie Rauber« »Ein geborne Raubarin« omož. Rasp; gl. Rasp l. 1629; b. l. 1642. in l. 1643 — Frančišek Adam Rauber; gl. Rasp. l. 1643.

Raumschüssel. Baltazar Raumschüssel in Franc Kristijan Raumschüssel, gl. Rasp l. 1628. — Virgo Sidonia filia Domini Walthasar Raumſchüſsel de Wildenekh, b. dne 27. sečna 1629; gl. Rasp. — Gospa Terentia Ramschüssel roj. Dornberg, b. dne 13. prosinca 1636; gl. Rasp. — Leopold Raumschüssel, b. dne 14. listopada 1633; gl. Rasp.

Raunach. Anna Magdalena á Raunochin, b. dne 10. listopada 1652; gl. Rasp. — Janez Jakob v. Raunach, b. dne 17. sečna 1659; gl. Rasp.

Rechbach. Dne 29. kimavca 1822 je bil poročen Filip Freiherr von Rechbach, višji poročnik il. notranjeavstrijskega žrebčarskega oddelka s Sela pri sv. Petru poleg Ljubljane, star 29 let, z Barbaro konteso von Thurn, staro 23 let, stanujočo na Krumperku. Nevestin oče je bil Jožef grof von Thurn, c. kr. kamornik in major prvega deželnobrambovskega batalijona. Barbara baronica von Rechbach je umrla v Ljubljani dne 8. malega srpana 1885. — Friderika Freiherr von Rechbacha otroka iz prvega zakona z Adelo roj. Abfaltern: Marija, rojena dne 20. malega srpana 1887, Helena, rojena dne 17. velikega srpana 1888; iz drugega zakona z Alojzijo bar. Lederer-Trattnern: Gabrijela, rojena dne 22. grudna 1895, Pavla, rojena dne 25. prosinca 1897, Avgust, rojen dne 23. velikega travna 1898. — Adela Freiin von Rechbach rojena Abfaltern, soproga Friderika Freiherr von Rechbacha, je umrla dne 8. velikega travna 1890 na Krum-

perku. — Barbara Freiin von Somaruga roj. von Rechbach; gl. Somaruga.

Saurau. Dne 21. rožnika 1630 je kumoval: Achazius loco D. Francisci a Saurau . . . omnes de schernpiehell (Čemšenik). — Domina Eua Felicita â Scherrauu ex Zhimshenik, b. dne 3. prosinca 1649. — Dne 19. malega travna 1652 je kumoval Janez Hlebec »loco Illmi Domini Von Saurau«. — Mrtvaška knjiga omenja dne 14. prosinca 1658 gospodarja »Von Sarau«. — Dne 12. malega srpana 1666 je bil poročen »Vrbanus Baginger Salisburgensis in seruitio apud Franc. (morda zmotno na mesto: Ferdinandum) Ernestum à Saurau«. — Dve leti kasneje je bil dne 20. velikega travna poročen »pastor apud Ill. D. Vonſarau Ex Zhernellu«. — Eua Felicitas van Saurau nata comitiſsa Paradeiſerin, b. dne 24. vinotoka 1670. — L. 1670. je bil za pričo pri poroki »Sarau ex arce Zherneillu«. — Domicella Anna Catharina Baroniſsa â Saurau, b. dne 24. listopada 1671, takisto dne 19. velikega travna 1680 in dne 6. prosinca 1681. — Ferdinand Ernest Bar. â Saurau, b. dne 24. listopada 1671. Isti je kumoval dne 19. malega travna 1682, zabeležen je v krstni knjigi: Comes â Saurau. Dne 16. sušca 1685 pa stoji pod zaglavjem: patrini — Ferdinand Ernest com. â Saurau, Inclitae Prouin. Carnioliae electus Deputatus. Pri poroki je bil vpričo dne 25. rožnika 1687, pri krstu je botroval dne 31. sušca 1712. — Domicella Susana Margarita lib. baronissa a Saurau, b. dne 10. sečna 1673 in trikrat l. 1676; ista je bila poročena z Janezom Baltazarjem Rospom dne 21. sušca 1677; gl. Rasp. — Domina Eua Felicitas â Saurau Baroniſsa, b. dne 19. kimavca 1679, dne 20. grudna 1680. Ista: Eua Felic. â Saurau nata Comitiſsa Paradaiſerin je kumovala nekemu otroku izpod Turnišča (ex Poturnis) meseca vinotoka l. 1683. — Domina Renata Leopoldina Comitiſsa ab Auersperg, b. dne 31. grudna 1680, dne 28. velikega travna 1687 in dne 19. malega srpana 1689. Vpričo je bila pri Kaiselovi poroki dne 25. rožnika 1687. — Maria Theresia Semeniz, nata a Saurauin; gl. Semenič

l. 1687. — Domina Susanna Theresia Comitiſsa â Saurau ex Dergemel, b. dne 20. vinotoka 1692. — Dne 30. prosinca 1709 se je omožila Apolonija Tertneg (Trtnik) iz ihanske fare »nunc in servitijs apud Ill^{mum} comitem â Saurau in lak.«

Schlangenburg. Domina Maria Constancia Kuslanin nata baronissa a Slongenburg, b. dne 11. velikega srpana 1675, gl. Kušlan.

Schluderbach. Josephus Alexander â Schluderbach (de Shluderbach, enkrat samo: Schluderpoch) sacellanus ex Kreutberg, b. med l. 1745. in 1748.

Semenič. Maria Salome Semenitschin, b. dne 4. sečna 1674. — Selenič (morda Semenič). Domina Anna Sellenizin nata â Perenburg; gl. Perenburg l. 1684. — Dne 12. velikega srpana 1685 je bila rojena »Maria Catharina ex Par. Illmo Dno Dno Wolffgango Rudolfo Semeniz et conj. Maria Theresia«; kumovala sta Ferdinand Ernest com. â Saurau in gospodična Katharina »lib. B. âb Eggkh.« - Dne 28. velikega travna 1687 se je rodil Sigismund Ferdinand Semeniz; oče: Wolffgang Rudolf, mati: Maria Theresia, nata a Saurauin; poslednja je kumovala naslednje leto dvakrat, namreč dne 10. sušca 1688 in dne 29. vinotoka 1688.

Siebeneck. Ferdinandu a Sibinek (Sibenegkh, Sibenegg, Sibnegg) in Mariji Sidoniji rojeni »Ottin« (Otto) so se porodili tile otroci: dne 29. kimavca 1665 Mihael Anton; dne 27. sušca 1667 Joanna Sibilla; dne 27. listopada 1668 Franciscus Ernest; dne 24. vinotoka 1670 Joannes Ferdin.; dne 5. prosinca 1676 Maria Marg. — Ferdinand v. Sibenegg, bestandt Inhober der herschofft Egk, dne 7. malega srpana 1669. — Ferdinand a Sibinek, der Zeit inhober der herschofft Egk, v poročni knjigi omenjen dne 11. listopada 1669.

Somaruga. Dne 4. velikega srpana 1892 se je rodil na Krumperku Friderik Avgust Franc Karol Emanuel Ignacij, zak. sin doktorja Oskarja Freiherr von Somaruga, upravnega svétnika c. kr. gozdnega in domenskega ravnateljstva v

Gorici, častnega kamornika nj. svetosti, in Barbare roj. Freiin von Rechbach.

Stainpail. Domina Maria Conftantia comitifsa ab Auersperg nata Baronifsa Stainpail; gl. Auersperg l. 1690.

Steinach. Dne 8. rožnika 1827 je bil krščen Armand Jožef Henrik Robert Steinach, rojen na Krumperku; oče: Henrik grof »von Steinach«, nižji poročnik pri 17. pešpolku princ Hohenloh-Langenburga; mati: Marija grofinja »von Thurn und Valsassina.«

Strasoldo. Dne 30. malega travna 1782 je bil poročen na Brdu Anton Raymund Comes Strasoldo; nevesta: Aloysia filia Francisci Adami Comitis von Lamberg; priče: Hubert Barbo Comes von Waxenstain, Marcus Ant. L. B. â Billichgratz et Camilus Comes a Gorgo. — Grof Leopold de Strofoldo, priča pri poroki dne 23. malega travna 1719; gl. Hohenwart.

Thurn. Jožef grof von Thurn, c. kr. major, priča pri poroki na Krumperku dne 11. kimavca 1803. — Jožef grof von Thurn in Marija Ana grofinja von Thurn, b. dne 19. malega travna 1804. — Jožef grof Thurn je dne 29. kimavca 1822 omožil hčer Barbaro; gl. Rechbach. — Marija grofinja von Thurn und Valsassina, gl. Steinach l. 1827. — Dne 19. sečna 1828 je umrla Apolonija, hči Marije Ogrinec, pristavnice na pristavi Jožefa grofa von Thurn et Valesafsina. — Dne 9. velikega srpana 1829 je umrl v Ljubljani v Gosposkih ulicah štev. 211 za vodenico Jožef grof von Thurn und Valsassina, c. kr. kamornik, major in poveljnik prvega batalijona deželnih brambovcev princa Hohenloh Langenburg štev. 17., star 58 let. — Dne 26. sečna 1836 je umrl na Krumperku Jožef grof von Thurn und Walfaffina, c. kr. kamornik, veleposestnik in imetnik okrožne graščine (Bezirksherrschaft) krumperške, star 33 let; pokopal ga je dne 29. sečna župnik Gašper Shvab.

Trilek. Comitifsa Catharina Elisab. ab Auersperg nata comitifsa â Trilekin; gl. Auersperg l. 1690.

Valvasor. Jernej Valvasor, b. dne 14. listopada 1633; gl. Rasp. — Carolus Valuasor L. B., priča pri poroki Jurija Krištofa Kaisela dne 25. rožnika 1687. – Dne 5. velikega srpana 1760 je bil poročen v Dobu: Franciscus Antonius, defuncti Francisci Adami L. B. â Valvasor fil. ex arce Gallenegkh, Paroch. in Kollobrath, s komitiso: Marijo Rozalijo »defuncti Adami Joannis S. R. J. Comitis â Rasp filia ex arce Kreitbergkh.« Priči: Carolus S. R J. Comes à Liehtenberg in Josephus L. B. â Janeshizh.

Wazenberg. Joannes Henricus Comes â Wozenberg in Comitissa Maria Eleonora â Wozenberg, priči pri poroki dne 21. sušca 1677; gl. Rasp. — Joanna Rosina Rospin, nata Baronissa â Bozenberg, umrla dne 17. sečna 1681; gl. Rasp.

Wernek. Oton Henrik »von Wernegkh zu Arch und willingrain« kupi graščino »Worttenberg« (Zalog) l. 1605; gl. Herberstein.

Zierheim. Regina Barbara â Zierhamin, b. dne 9. malega travna 1733.

Slovenci duhovniki v zagrebški škofiji.

Zbral **Janko Barlè.**

V starodavni zagrebški škofiji, katera je bila l. 1853. povzdignjena v nadškofijo, službovalo je tekom let mnogo duhovnikov Slovencev. Imena teh duhovnikov, kateri so med bratovskim hrvaškim narodom delovali, skušal sem zbrati. Pri tem delu, so mi najbolje pomagali zapisniki arhidijakonalnih kanoničkih vizit, kateri hranijo mnogo zanimivega zgodovinskega gradiva in leže v arhivu nadškofijske pisarne v Zagrebu. Pregledal sem tudi delce pokojnega zagrebškega kanonika Štefana Matkovića: »Recensio episcoporum, archiepiscoporum, praepositorum majorum et canonicorum« itd., kakor tudi razne šematizme zagrebške nadškofije. Dasi sem nabral obilo duhovnikov, vender nikakor ne mislim, da je ta zbirka popolna. Med duhovniki zagrebške dieceze našel sem jih obilo s slo-

venskimi priimki, vender jih nisem mogel sem prišteti, ker ni bil označen njih rojstveni kraj ali pa domovina. Nekatere vizite so obširne in zanimive, druge so pa prav površne, a v sedemnajstem stoletju je pri malokaterem duhovniku zapisano, kje je doma. Matkovićevo delce je tudi prav površno, v šematizmih, kateri mi niso bili vsi pri roki, so pa še le v petdesetih letih začeli priobčevati rojstveni kraj duhovnikov. Torej bode pač več duhovnikov Slovencev, katerih ni v moji zbirki. Priobčujem pa vender-le to zbirko, ker bode podala nekakov pregled o slovenskih duhovnikih na Hrvaškem, in Bog ve, kdaj bode zopet kak Slovenec imel priliko kakor jaz, da bi mogel zbrati te naše rojake.

Duhovniki, katere bodem tu naštel, so največ doma iz Bele Krajine ali pa iz Spodnjega Štajarskega. Bela Krajina, katera je spadala sicer pod oglejsko škofijo, je bila po jeziku Hrvatom najbolj sorodna, zato so pa Beli Kranjci raje odhajali študirat v bližnjo Hrvatsko, kakor drugam. V novejšem času je pa mnogo Štajarcev obiskovalo varaždinsko gimnazijo, in mnogi od njih se niso več vrnili v svojo domovino, ampak so ostali na Hrvaškem. Službovali so pa naši rojaki v preteklem stoletju največ v goriškem in gorskem arhidijakonatu. Goriški arhidijakonat, kateri se je razprostiral okrog Karlovca in Jaske, je bil Belim Kranjcem v sosedstvu, in zato so oni radi tamkaj ostajali kot duhovni pastirji. Gorski arhidijakonat pa, kateri se je razprostiral od Siska proti turški meji, kjer je bilo prebivalstvo največ grško-nezjedinjene vere, je bil zaradi turškega sosedstva najbolj težaven in nevaren, in zato se ni nobeden posebno trgal za one siromašne župnije, katere so potem dobivali naši rojaki. Dobro pojasnjuje tamkajšnje razmere beležka zaslužnega arhidijakona gorskega in stolnega prošta Žige barona Sinersperga v zapisniku kanonične vizite od l. 1740., katero zaradi zanimivosti priobčujem od besede do besede. »Ad lectorem. Quod Anno 1737., 1738. et 1739. iste (Gorensis) Archidiaconatus visitatus non sit, accidit ex eo, quod ob infelix bellum turcicum partes has veluti hostico

vicinas Miles quidem nationalis 1737. et 1738. tandem 1739. Confiniorum generalatus Varasdinensis et Carlostadiensis cum Legione Chokiana Equestris ordinis pro Regni tutamine ex pluribus Millibus congregatus 30 mum fors etiam superante sub ductu Suae Excellentiae Dni Comitis Bani Josephi Esterhazy congregatus inundasset, et plebem miseram, quae a potiori jurisdictioni Episcopi, Capituli et Praepositi esset, solitis Calamitatibus praessisset, moesta etiam aeris intemperies, insolita aquarum exundatio, quae frumentum aestivum jam ad Messem maturum e faucibus extorsit, praeterea iterata lues Animalium omnia paene vitae media ademit. His Calamitatibus Congeries accessit omnium Miseriarum dum 1739. mense Julio naturalis inimicus manu forti arcem Zrinjensem obsedit. Hinc clamor in plebe et ululatus magnus, fuga populorum in sylvas et loca abdita et partes transcolapianas. Vastavit hostis incendio omnia et plurimos in miseram obduxit christianos servitutem, qui nisi ut ab omnibus circumfertur, terrore et murmure quodam terrifico in aere exorto manifesto consilio DEI deterritus fuisset, seque tertia die inde recepisset, patriae toti deplorandum indubie Cladem intulisset. Pace igitur cum exitiali tyranno utut composita hoc anno 1740. partes ciscolapianas visitare cepi.«

Na redovnike Slovence, kateri so delovali v raznih hrvaških samostanih, posebno pa v frančiškanskih samostanih provincije sv. Križa, se nisem oziral. Tudi teh je lepo število, a delovali so posebno vspešno na šolskem polju. Njih imena mogla bi se zbrati po raznih samostanskih arhivih. Imena duhovnikov priobčujem po alfabetskem redu.

1.) Bahor Gregor, rojen okrog l. 1688. v Metliki (Carniolus Metlicensis). Šolal se je v Zagrebu, kjer je bil l. 1716. posvečen v duhovnika. L. 1720. je bil administrator v Miholjcu blizu Križevca.

2.) Barle Janez, rojen okrog l. 1720. L. 1748. in 1750. je bil kapelan v Veliki Gorici, a l. 1756. kapelan in organist na Dubovcu pri Karlovcu, kjer je bil l. 1765. in 1771. organist njegov sorodnik ali pa brat Pavel Barle.

3.) Barlè Janko, rojen 12. marca 1869. v Budanjah na Vipavskem, v duhovnika posvečen v Zagrebu l. 1892. Služboval je jedno leto kot kapelan v Garešnici na slavonski meji, a l. 1893. je prišel v Zagreb, kjer je še sedaj protokolist in arhivar v nadškofijski pisarni.

4.) Basarovič Jurij, porodil se je okrog l. 1697. v Vinici med Belimi Kranjci in bil l. 1725. in 1727. kapelan v Petrinji.

5.) Brozič Anton, porodil se je l. 1689. v Otoku, v podzemeljski župniji. V l. 1721.—1733. je bil administrator v Zrinju na bosenski meji. Vizitator pravi o njem, da je zaslužil boljšo osodo, kot da je že toliko let med Turki in nezedinjenimi Grki. L. 1733. je odšel za župnika v Sunjo pod Siskom, kjer je umrl l. 1748.

6.) Brozovič Nikolaj se je porodil okrog l. 1653. v Vinici. V duhovnika posvetil ga je oglejski patrijarh Janez Delphinus. L. 1683. je bil župnik v Vrhovcih.

7.) Cajnko Valentin, porodil se je 15. febr. 1868. v Ključarovcu na Spodnjem Štajarskem. L. 1891. v duhovnika posvečen kapelanoval je najpreje v Pitomači v Podravini, a sedaj je katehet ljudskih šol v Varaždinu.

8.) Celjan (de Cilea) Nikolaj je bil l. 1436. kanonik stolne cerkve v Zagrebu.

9.) Colarič Gregor, Žumberčan, (Sihilbergensis), rodil se je okrog l. 1670. najbrž v župniji sv. Križa, ker tam so še dandanes Colariči. V l. 1700.—1710. je bil župnik v Jaski, a potem je postal kanonik v Zagrebu, kjer je umrl 16. aprila l. 1717. (»mystaces habet et barbam«).

10.) Cvetaš Mihael, porodil se je l. 1727. v viniški župniji. (Croata Ziliensis ex parochia Vinicensi loco antea nullius Dioecesis, nunc ad Archiepiscopum Goriciensem spectante). V zagrebško škofijo sprejel ga je škof Frančišek Thauzy. Najpreje je kapelanoval v Plešivici, od l. 1754.—1769. bil je župnik v Stražemanu, a l. 1769. postal je župnik v Kaptolu pri Požegi. Šolal se je v Zagrebu in na Dunaju.

11.) Cvetkovič Mihael, rojen l. 1705. v Vinici, bil je v burnih letih 1739.—1752. administrator v Zrinju na bosenski meji.

12.) Culiberka Janez star., iz Vinice, bil je župnik in dekan v Šipku nad Karlovcem. L. 1661. je bil imenovan za zagrebškega kanonika, vender se je na tej službi zahvalil, a sprejel jo še-le l. 1668. Bil je ob jednem arhidijakon de Urboc in umrl 6. febr. 1678.

13.) Culiberka Janez ml., brat poprejšnjega, porodil se je v Vinici okrog l. 1623. V mašnika posvečen »ad titulum mensae« svojega brata postal je l. 1650. župnik v Ozlju na Kolpi, kjer je bil še l. 1683.

14.) Dejan Jurij, rojen v Vinici okrog l. 1721., a v mašnika posvečen l. 1748. Kapelanoval je najprej v Čazmi, potem v Trnovitici, a l. 1753. je postal župnik v Podvinju (sedaj v djakovski škofiji), kjer je bil še l. 1769.

15.) Dogša Martin, porodil se je 27. okt. 1861. v Grabendorfu na Spodnjem Štajarskem. V mašnika je bil posvečen l. 1885.; kapelanoval je v raznih krajih, potem je prišel za kateheta na šole usmiljenih sester v Zagreb, kjer od l. 1895. službuje kot katehet na moški preparandiji.

16.) Drenik Matej, porodil se je v Cirknici 4. okt. 1841. Posvečen v duhovnika l. 1868., kapelanoval je v raznih krajih in postal l. 1879. župnik v Cerovcu pod Karlovcem. Umrl je 6. dec. 1879.

17.) Duh Jurij, rojen v Leskovcu na Štajarskem 8. apr. 1838., bil je posvečen v mašnika l. 1865. Kapelanoval je po raznih krajih, bil dolgo časa župnik v Krapju, kjer je bil nekoliko časa tudi dekan, a od l. 1893. je župnik v Lipovljanih v Slavoniji.

18.) Florijan Janez, rojen v Črnomlju l. 1709., šolal se je v Zagrebu in kapelanoval v Jezeru (Vel. Trgovišče).

19.) Franković Mihael, porodil se je v okolici metliški okrog l. 1691. V l. 1732.—1748. je bil župnik v Viduševcu pri Glini.

20.) Glogovšek Anton, rojen l. 1808. v lavantinski škofiji, bil je l. 1841. kapelan v Križevljanih, l. 1848. pa kapelan v Imbriovcu. Umrl je 12. jun. 1849.

21.) Golob Janez, rodil se je 19. dec. 1842. pri Sv. Lenartu na Štajarskem. Duhovnik je postal l. 1867. in v sedemdesetih letih je postal župnik v Vidovcu (Medjimorje), kjer je še danes.

22.) Havliček Nikolaj, rojen l. 1820. v Brežicah, postal je duhovnik l. 1844. in bil l. 1854. župnik v Brekovljanih.

23.) Hercelj Anton, rodil se je 21. dec. 1845. v Št. Petru na Štajarskem. V mašnika posvečen l. 1871., kapelanoval je po raznih krajih in prišel l. 1877. v Sv. Križ Začretje, kjer je l. 1878. postal župnik, kar je še danes.

24.) Hrnčić Štefan, porodil se je 4. jul. 1847. v Završah na Štajarskem. Kapelanoval je v Čazmi, v Brdovcu, a sedaj je že več let administrator v Poljani.

25.) Hržič Jurij, rojen 14. apr. 1830. pri sv. Tomažu blizu Velike Nedelje, bil je v mašnika posvečen l. 1855. Kapelanoval je v Remetincu, Varaždinu in Nedelišču. Sedaj živi že več let v Varaždinu v pokoju.

26.) Hudak Stanko, porodil se je l. 1683. v Vinici, bil je nekaj časa duhovnik nemškega reda in kot tak je bil l. 1711. v gradu Ivana Gotthala v župniji Bistra. Kmalu potem je bil sprejet v zagrebško škofijo in je kapelanoval l. 1712. v Brdovcu.

27.) Janković Jurij, porodil se je okrog l. 1646. v Vinici in bil l. 1683. kapelan v Lipniku, na kranjski meji.

28.) Kizeli Peter, rojen l. 1706. na Kranjskem blizu hrvatskega Broda. Učil se je v Ljubljani in na Dunaju. L. 1741. je bil kapelan v Nartu, l. 1748. kapelan v Magjarevu, a l. 1749. postal je župnik v Beli, kjer je bil še l. 1758.

29.) Kosmina Matej, »Furlanus«, v l. 1674.—1694. župnik v Selih v hrvatskem Zagorju.

30.) Košiček Ubald, porodil se je 11. maja 1844. v Novem Mestu. V mašnika posvečen je bil l. 1867. L. 1876.

je postal župnik v Konščini, kjer je še danes. L. 1898. postal je dekan belečkega dekanata.

31.) Košir Teodor, porodil se je v Ljubljani 6. nov. 1849. in bil v mašnika posvečen l. 1872. Službuje že dolgo let kot prebendar župnijske prebende sv. Vida v Varaždinu.

32.) Kovačec Sebastijan, rojen pri sv. Lenartu na Štajarskem 19. jan. 1840., postal je mašnik l. 1867. a l. 1875. župnik pri sv. Eliji v Obrešu. Sedaj živi že več let v svojem rojstvenem kraju v pokoju.

33.) Kovačič Marko, rodil se je okrog l. 1633. v Vinici in bil v duhovnika posvečen v Gradcu l. 1667. V letih 1670.—1683. je bil župnik v Šipku nad Karlovcem.

34.) Kovačič Martin, porodil se je 29. jan. 1846. v Dobovi na Štajarskem. Posvečen l. 1872., kapelanoval je v Tuhlju, a kasneje bil je župnik v Divuši na bosenski meji. Umrl je 16. jul. 1891.

35.) Kozjak Ambrož, postal je l. 1668. župnik v Novem Gradu pri Karlovcu.

36.) Krištof Janez, bil je l. 1764. župnik v Bartolovcu (Žabnica) pri Varaždinu.

37.) Kunst Inocencij, frančiškan, rodil se je v Loki l. 1758. Učil se je v Ljubljani, Novem Mestu in Trsatu. Kapelanoval je v Kamenskem pri Karlovcu 11 let in bil administrator pol leta v Rečici, tri leta v Velemeriču, 14 mesecev v Rudah pri Samoboru, a 19. apr. 1805. prišel je za administratorja v Jakuševec v Turopolju.

38.) Lepoša Tomaž, porodil se je 11. dec. 1820. pri sv. Tomažu blizu Velike Nedelje. L. 1853. v mašnika posvečen, šel je za kapelana v Tomašico. L. 1872. je postal župnik v Jesenju v Zagorju, kjer je umrl 28. mar. 1884.

39.) List Aleš, rodil se je 29. jun. 1867. v Adrijancu na Štajarskem. V mašnika posvečen l. 1894., kapelanoval je v Kloštru, Daruvaru in Gornji Stubici in l. 1897. je postal administrator v Carevdaru, a l. 1898. v Hercegovcu, kjer je še danes.

40.) Lovretić Matej, porodil se je okrog l. 1670. v Beli Krajini. Bogoslovje je dovršil na Dunaju. V l. 1703.—1706. bil je kapelan v Lovrečini. Bil je »staturae commodae, capillorum nigrorum et barbae, capillorum rarissimorum« in imel je »mixtaces sufficientes«.

41.) Lovrenčić Peter, porodil se je l. 1711. v Vinici. V l. 1749.—1757. je bil župnik v Sv. Jani.

42.) Lukšič Jurij, rodil se je l. 1709. v Starem Trgu. V l. 1734.—1738. kapelanoval je v Sv. Križu Začrebju.

43.) Luci Anton, rodil se je 28. decembra 1835. na Spodnjem Štajarskem. Bil je župnik v Draškovcu v Medjimorju, a od l. 1883. je župnik v Dragancu pri Čazmi.

44.) Majer Viljem, rodil se je 18. aprila 1837. v Rogatcu. Prišel je kmalu v Čuntič blizu bosenske meje, kjer še danes župnikuje.

45.) Malešić Matej iz Vinice, bil je l. 1732. kapelan v Novem Gradu blizu Karlovca.

46.) Medoš Mihael, porojen v Vinici, bil je l. 1682. v mašnika posvečen »ad titulum mensae D. Lipski« iz Bosiljeva. V letih 1683.—1709. bil je župnik v Sv. Ani nad Jasko.

47.) Medvedovski Peter, porodil se je l. 1703. v metliški okolici (ex campo metlicensi) in je bil l. 1734. in 1736. administrator v Zrinju.

(Konec prihodnjič.)

Mali zapiski.

Kobilice podeželna nadloga. Sledeča zanimiva rokopisna beležka nahaja se v nekem izvodu Justinijanovih Institucij v ljubljanski licejski knjižnici (sign. 7504, VI, U, e): Die XX. mensis Augusti Ann. XXXXII. in sero circa nonam et decimam noctis magna quantitas cicadarum immensae ultra consuetum magnitudinis variis depictae coloribus fere dum volabant passerum magnitudinis. Sequenti die ex Lacubus vel ab igga meridie ad horam vel plus durans multitudo earundem volabat et

praeter castrum ad agros urbis Lubianae Georgius Zaulus artium et J. v. Doctor annotavit. Et sequenti die in primo diluculo catervatim redibant ad Iggam et revolabant super Civitatem — quod ipse vidı. Anno XXXX: In Julio tam erat ardens aestas, ut sol lapides, sylvas integras incenderit atque combusserit, id quod praeter rerum naturam. Obe beležki se ujemata z Valvazorjevimi poročili. O kobiličji podeželni nadlogi leta 1542. poroča Valvazor v Jožefa Lamberga Ortneškega življenjepisu, ki ga je v vezani besedi ta deželni glavar kranjski o sebi sam sestavil (IX. 58.), in pa med letnimi dogodbami (von den Jahrgeschichten) XV. 459., kjer ima na naslednji strani tudi podobo o ti šibi božji. Nenavadno vročino v letu 1540. omenja Valvazor (XV. 457.): »Es war auch in diesem Jahr eine ungemein-starcke Hitze in Crain und ein solcher Brand der Sonnen, dass nicht allein das Land von der Dürre sich wie ein Stein erhärtete, sondern auch viel Wälder davon angezündet wurden.« — Knjiga, v kateri se zgoraj navedeni latinski beležki med drugimi nahajata, ima na naslovnem listu tole Ex libris-beležko: »Sum Josephi Tschauli Lab. Carnioli 1565. 8 Nouembris.« — Je li pisatelj teh notic poznejši župan ljubljanski Jožef Tschaulle (Tschauller 1600 in 1604) ali kak prednik njegov? — Tudi Georgius Zaulus spominja na ime Tschauli. L. P.

Frančišek Jakob baron pl. Schmidthoffen. Mnogo slovenske krvi se pretaka po žilah sedanjih kranjskih plemenitnikov. Dokazuje nam kranjska plemiška matrika, da so večkrat v minolih stoletjih dobivali od cesarja plemstvo možje slovenske korenine in slovenskega imena, ker so si z bistro glavo pomagali do kake vplivneje službe ali prišli celò v cesarske urade, ali pa zato, ker so kot petični veljaki s posojilom nekaterih tisočakov prihiteli na pomoč cesarski blagajnici. Plemenitnik slovenske krvi je bil tudi Frančišek Jakob baron pl. Schmidhoffen (g. Vl. Levec ga v »Izvestjih« l. 1897. str. 31. napačno imenuje Schindthoffen-a), lastnik trebanjskega in lukovškega gradú. Prvotno se je ta rodbina imenovala Kovačič. Andrej Kovačič je bil tržan vipavski in prisednik trškega svéta. Odlikoval se je za časa frijulskih in beneških vojn z nastanjenjem cesarske vojske v Vipavi. Njegov sin Matej Kovačič je bil mitničar na deželni mitnici na Jesenicah in na cesarski mitnici na Colu (am Prardt). Pridobil si je toliko premoženja, da je kupil od barona Volfa Konrada Jankoviča graščino Trebnje. Cesar Leopold I. ga je povzdignil v plemeniti stan dne 8. junija 1667 in mu podelil »posebno milost«, da se je smel pisati »Kouatschitsch von Schmidhoffen«. Ker je stopil v sorodstvo in svaštvo z drugimi plemenitniki v deželi, so mu kranjski deželni stanovi dne 12. maja 1685 podelili deželjanstvo na Kranjskem (den Clainadt der Landmannschaft in Krain). Umrl je na gradu v Trebnjem in bil pokopan v trebanjski farni cerkvi. Dne 15. julija 1688 je cesar Leopold tudi Štefana Kovačiča, ki je bil menda Matejev

brat, povzdignil v plemeniti stan s pridevkom »von Schmidthoffen«. Novi plemiči so se smeli imenovati tudi samo »Schmidthoffen« in so začeli opuščati ime Kovačič. Frančišek Jakob von Schmidthoffen je bil prisednik plemiškega deželnega sodišča v Ljubljani. S soprogo Ano Felicito je imel 22. nov. 1694 sina Frančiška Antona. Cesar je Frančiška Jakoba dne 11. julija 1733 povzdignil v baronski stan z naslovom »und Ehrenwortt« in s pridevkom »von Schmidthoffen, Herr zu Treffen und Lukowitz.« Trebanjsko grajščino je bil sicer l. 1699. prodal stiškemu samostanu za 25.000 gld., a dobil jo je nazaj l. 1731. Bival je pa na gradu Lukovcu pri Brezavici pod Ljubljano od l. 1731. do 1736. njegov sin Frančišek Anton, kateri se v brezaviških farnih maticah večkrat imenuje pl. Schmidthoffen, gospod v Trebnjem in Lukovcu, prisednik dežele Kranjske. V farni cerkvi na Brezavici se vidi pod prižnico v tlak vdelana kamenita plošča, ki je nekdaj pokrivala rako gospodov z Lukovca. Rake v cerkvi ni več, pa tudi grad Lukovec je že razvalina. Gorenji konec plošče je odbit a iz še ohranjenega dela grba na plošči se spozna, da so Schmidthoffeni ohranili v. grbu znake, kakršne so po Valvazorjevih narisih (»Ehre«, IX, 117) imeli Kovačiči. Preko ščita gre od desnega zgornjega do levega spodnjega ogla ozka proga, v kateri so tri zvezde. Ščit delé črte na štiri dele. Zgornje levo in spodnje desno polje nosita jednoglavega orla, drugi dve polji pa imata po tri navpične črte. Napis na omenjeni plošči se glasi tako-le:

FRANCISCVS IACOBVS
L. B. A: SCHMITHOFFEN
IVDICIORVM · PRÆTORIA :
LIVM : ASSESSOR : ET BIS :
DEPVTATORVM · PRÆSSES
DVCATVS · CARNIOLIÆ ·
ÆTATIS SVÆ :
75 ANNO 1746
DIE 15 IVNY.

V mrtvaški knjigi brezoviške fare pa beremo: »16. junii 1746 sepultus est Franciscus Jacobus L. B. de Schmidhoffen iudiciorum praetorialium assesor et bis deputatorum praeses ducatus Carnioliae provisus omnibus Sacramentis labaci aetatis suae 79 in Ecclesia S. Antonii in Bresoviz.« A. K.

Vlaška prisega. Zborni zvezek (Sammelband) ljubljanske licejske knjižnice (sign. 7499, XI, S, d.) obsegajoč sledeča 3 dela: 1.) Peinlich Halßgericht Keyser Carols des Fünfften, gedruckt zu Franckfurt am Mayn durch Nicolaum Basseum MDLXXXI, 2.) Ferdinandi deß Dritten Newe peinliche Landtgerichts-Ordnung, gedruckt und verlegt zu Wienn bey Johann Jacob Kürner MDCLXVII, 3.) Straffbuch . . . . . Durch M.

Abraham Sawr, getruckt zu Franckfurt am Mayn durch Nicolaum Basseum MDXC ima na praznih listih spredaj takoj za platnico rokopisno zabeleženo sledečo zanimivo prisègo: Wallachischer Schwur wallachisch Rotta. (NB. Diesen Schwur abzulegen.) Nehmbe etliche Khörn, allerlei Sorthen gethraidts, alß waiz, Rokhen, Gerſtten, hierſ, habern, spelten et cetera. Alle dise Sorthen gethraidts Lege du vndter ein Pflueg Eisen, auf windisch zhertalu, vnd der beschuldigte hat mit dem rechten Fues auf das Pflueg Eisen zustehen, vnd mit denen drei aufgerrichtete Fingern zu schwehren, vnd Volgundt wörther nachzusprechen. Ja N. vnd N. ozho na moio Verno duscho, prisegnuti, J prauizhnu casati, Taku meni praui Bog pomosi, I moia Vera khrischanska, I taku mi se na satarlu Deueteru Syme; Sime od serza, sime od koana, Vola, ouze, Cose, J Vsaku blagu, s koim schiuim na ouem Suitu; Sime od Vsaku Krucha, koi se sie, J skoim se ia hranim na ouem Suitu; J oku se ia danas kriuu sakunem, da mi se Vſse skaminam, schelesam, y Herga Stuori, na pomagal mi Bog, ni zhitiri Euangeliſti, 12. Apostelnou, y soman postio uſse. 4. posti. Na Jemel V kumu Cuma, V drugu Druga, niti V priatulu priatela, na ouem Suetu, ne konz konza, oku se ia Donas kriuu sacunem, na imal nigdar obrasa na ouem Suitu pred Gospodin Bogam, ij Gospodom, obverch Vſsiga toga triſsnula mene Nebeschkha Viſsina, à poſscherla me paklenska globina, oku ia Vuſsega prauu na kaschem, Sazh me bodete Vpitali, ij stu budem prauù Vi stauiti. Amen. — Juri Nauscher Nehst bei Creiz Bchandler. May. Carol. f. 15. Adam f. 9. Leop. f. 67 Verordnung Jtem f. 39. — Zanimiva utegne biti ta prisega i za jezikoslovca i za folklorista zbok originalnih običajev pri priseganju kakor i zbok grozno krepkih zakletev. Izraz »rota« nam ni nov, nahajamo ga že v drugih starih prisegah (glej Letop. Slov. Mat. 1884 pag. 205. in 208.). Izraz »seme od srca« (= zarod, rodno potomstvo) spominja nas na uklinjanje v srbski narodni pesmi »ne imao od srca poroda« t. j. zatrlo mu se rodno seme! Srce je sedež vse životne moči. — »Da mi se vse hrga stvori« (hrga = grča, bula) menim da je toliko kakor: »naj se mi narede čez in čez grče in bule, čiri in tvori«. (Primeri Dalmatinove besede: Gospod te bo udaril s hudimi grčami na kolenih in stegnih. Pleteršn. Slov. I. 246.) — »Zaman postio vse 4 poste« = naj mi Bog postov ne všteje med zaslužna dela. — »Konec konca« (podoben Homerjevemu *τέλος θανάτοιο*) pomeni lahko in mirno smrt in pokoj po smrti. — Obraz = čast, ugled, veljava; mirna vest, miren obraz. Zač (Sazh) = za kar (za što). Konec prisege: »y stu budem prauù Vistauiti. Amen« mi ni razumljiv. L. P.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik IX. — Sešitek 4.

V Ljubljani 1899.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 4. sešitka.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik IX. 1899. Sešitek 4.

Rimska cesta „Aquileia—Siscia“.

Spisal Sim. Rutar.

(Konec.)

Z »Meniških njiv« (glej str. 46.) je vodila rimska cesta mimo Rogovil vštric s sedanjo železniško progo pod Glogovico in Radohovo Vasjo naravnost proti Cesti (omen !), kjer seče sedanjo državno cesto. Od te točke spuščala se je po žlebasti dolinici (na levi strani železnice) navzdol proti Temenici. Nasproti zaselku Stranje pod Žubino je premostila omenjeno rečico in vodila potem skozi in skozi ob levem njenem bregu do Trebnja, da se je tako ognila povodnjim.

Pod žubinsko cerkvijo so našli že večkrat rimske grobe na tamošnjih poljih »Smrdišče« imenovanih. Gorčeva hiša št. 1. v Št. Lovrencu stoji popolnoma na rimskih grobih, ki so bili z lepimi ploščami iz Zagorice in Čateža pokriti. Našla so se tudi rimska korita za žgane mrliče in v njih mnogo lepih fibul, svetilk (celo jedna kamenita (!), katero so pa razbili), potem male rudeče zdelice, zeleni piskri, zapestnice, jantarjeve koralde itd. Na Malem Vidmu se vidi plošča z rimsko ornamentiko (vaza s cvetlicami).

Od Gorčeve hiše pa do Krtine se rimska cesta prav dobro pozna. Od tod dalje je šla najpoprej na desni strani sedanje ceste, potem večinoma prav po njej, mestoma celo na levi strani, od Zidanega mosta pa dalje vedno na desni

in spodaj pod sedanjo državno cesto. Tudi pri gradiču Mala Loka so že izkopali rimske grobe; bržkone stoji ta gradič na mestu prazgodovinskega gradišča. Ravno tako se nahajajo rimski grobi pri Veliki Loki, zlasti blizu kolodvora in na njivah južno od vasi. Dà, še celo v Kaménju pri Knežji Vasi, jugozahodno od Velike Loke, se nahajajo še rimski grobi. V Račjem Selu, severno od Trebnja, so našli rimsko bronasto svetilko. Za Strmčevim hlevom v Zidanem mostu je stalo baje rimsko kopališče. Vzhodno od Sv. Štefana se nahajajo ostanki rimskega zidovja.

Praetorium Latobicorum se je razprostiral okoli sedanje dekanijske cerkve v Trebnju. Bil je to mal obzidan tabor, kakih 100 *m* dolg in 75 *m* širok. Ostanki zidom se še sedaj slede okoli cerkve in pri Novakovi hiši. Gosp. pl. Premerstein je našel dva nadpisna kamena na čast boga Mitre, 1 aro in 1 ploščo, ki je stala bržkone nad vhodom v svetišče. Rimska cesta je vodila pod župniščem (tu so našli kamenite plošče, mozaični tlak in celo jeden miljnik), prav tik pristave in staj, potem čez vrte za trebanjskimi hišami št. 24, 25 in 26, ter pod novo vilo dr. Veselka (pri nje zidanju so našli sledove rimskih zidov in v ilovici kos žrnve) proti sedanji cesti, na katero je prišla pri *km* $^1/_{62}$. Zidovje se nahaja tudi na vrtu za hišo št. 13., o kateri trdé, da je najstarejša in najimenitnejša hiša trebanjska, ki je bajé še pred cerkvijo že stala. Tudi na griču, 310 *m* nad Trebnjem, je moralo v prazgodovinskih časih kaj stati.

Zahodno od Trebnja, »pri Kravcarju« v Pristavi št. 3., se nahaja bogato rimsko pokopališče, ki je še-le deloma prekopano. Ko so l. 1893. železnico delali, so odkopali južni obronek Kravcarjevega zemljišča in našli premnogo žar, piskrov, zdelic itd. Vse to je dal voditelj delavcev, inženir S. Redlich, v Trebnje spraviti in je po dokončanem delu vzel seboj na Dunaj, tako da te najdbe bržčas niso prišle v javne zbirke.

Od *km* $^1/_{62}$ dalje je vodila rimska cesta po sredi Starega trga proti Spodnji Nemški Vasi in dalje proti Št. Petru

pod Lukovkom (v cerkvi je vzidan rimski kamen z napisom na znotraj). Pri Jezeru je mnogo rimskih grobov. Od Št. Petra dalje je držala rimska cesta precej po ravnem proti Poljanam, od začetka malo napeto, potem se pa prevali pod Spodnjo Dobravo proti Poljanam. Od tod dalje se vleče lepa dolinica ob Poljanskem potoku mimo Hrastja proti Št. Juriju in Selom pri Karteljevem. Pri Selih se začne cesta nekoliko vzdigati, drži ravno pod hišo št. 2. in se potem vzdiga počasi okoli kotlinice 234 *m* pod vasjo Karteljevo in gradom Hmeljnikom, da pride polagoma do sedla 315 *m* pri Gorenjem Kamenju. Od tod dalje nas je vodil g. Franc Žagar, bivši župan v Karteljevem. Rimska cesta se prav dobro sledi po dolu pod Spodnjim Kamenjem in Dobravo, dalje skozi gozd pod Zidanjo Vasjo, t. j. skozi »Grmovo hosto« ravno pod njivami, kjer so prav debeli hrasti. Cesta je 7—8 *m* široka in ima jarke ob straneh. Nad Bučno Vasjo se zavije proti Selnemu in vodi dalje pod imenom »stara cesta« čez mačkovske pašnike in sedanje vajnofske njive, ki so pa bile še pred petdesetimi leti z gozdom porasčene. Pod Vajnofom (nekdaj stiška pristava, kamor so morali tlačani vino znašati), se nahaja pogozden grič, čez kateri je držala rimska cesta naravnost proti Lešnici. Na mačkovskih pašnikih se je našel rimski miljnik, ki je sedaj v Bučni Vasi vzidan (»Emona«, str. 276).

Kakih 200 *m* pred Lešnico še sledi rimska cesta čez travnik zarezana in potem dalje pod Jelšami (lepa dolinica!) do bližnjega gozdiča nad Št. Petrom. Na griču 216 *m* so se našli zidani rimski grobi in nad njimi nam je pokazal Franc Florjančič, po domače »Korošec«, iz Št. Petra nekaj gomil, ki so bile do sedaj še neznane. Mimo teh je vodila rimska cesta naravnost proti Luterčjemu Selu. Ves čas se jo prav natanko sledi po gozdu in po polju. V Luterčjem Selu je držala cesta na levi strani zadnje hiše čez Grič in Gorenje Kronovo do kapele ob cesti. Od tod je šla čez polje mimo kozolcev (pri zadnjem se še dobro sledi nacestni gramoz) in

dalje na levi strani mimo cerkve v Dolenjem Kronovem naravnost čez travnike proti Beli Cerkvi in bližnji Dragi. Tu se je cepila stranska pot proti Grobljam pri Št. Jerneju in dalje skozi Krakovo proti Drnovemu.

Od Zajčeve gostilne v Dragi se sledi rimska cesta po poljih na levi strani sedanje ceste proti Ruhtni Vasi. Cestni gramoz drži 8—9 *m* na široko. Nad omenjeno vasjo se je zavila počasi v dolinico pri Stranjah in vodila potem čez naploskan hrbet pod Tomažjo Vasjo, kjer so se že našli rimski grobi. Od tod je šla naravnost čez pašnike proti mostu čez Mlako (na špec. karti »Radulja«) in prekoračila to panogo nekoliko nad sedanjim mostom ter jo zavila v gozd, koder se jo prav dobro sledi. Iz gozda stopivši je držala čez travnike proti zavoju sedanje Radovlje (ta struga je nova) pod Hudenjem, kjer se vidi v strugi še cestni pesek, kakeršnega ne opaziš ni višje ni nižje ob tej vodi. V bližnjem Grmovlju so bili ob času Rimljanov ljudje naseljeni, ker se tam nahajajo rimski žgani grobi, in celo zlate ploščice so se že našle.

Pod Hudenjem se je zavila cesta po mali žlebini čez njive proti bližnjemu gozdu, po katerem se še prav dobro pozna. Nad Čolniščem (sedaj ni več mlina) je prekoračila potok Nevinec in vodila skoz gozd proti Tomažinu na Gmajni. Ob izlivu Male Račine v Staro Račino se nahaja ostanek rimskega miljnika (1·95 *m* visok) na travniku št. 1081 občine Površje. Tu je bil postavljen most, ki je imel kamenite stebre. Od tega mosta se je cesta počasi vzdigala proti vasi Gmajna in vodila mimo nove kapele pri dolenjih hišah. Čez polja se jo prav dobro sledi, ker je tod sam pesek in zemlja neobdelana. Na voglu hiše št. 29. občine Gmajna je šla čez sedanjo okrajno cesto, potem vzhodno ob gospodarskem poslopju Jordanovem pod Mikotami in Zalokami (na karti »Gomila«). Pri Kmetovi ali Žabkarjevi hiši št. 6. se nahaja veliko rimsko pokopališče iz I. stoletja. Tu je kopal J. Pečnik že l. 1884. in našel železne meče, amfore, okrašene steklene zdele itd.

Od Zalok dalje nas je vodil gosp. posestnik Malenšek. Cesta je držala čez njegove njive in potem prav nad njegovim mlinom ob potoku Lokavcu. Tu se vidi, kako je voda nanesla kakih 30 *cm* zemlje nad cestnim peskom. Od mlina je šla čez polje pod hišo Antona Žabkarja št. 9. (na karti stoji tu zapisano »Zaloke«) in potem dalje skozi gozd, kjer se čisto natančno pozna. Cesta je nasuta, višja nego okolica, 7—8 *m* široka. Le tu pa tam so jo kmetje razkopali, ker so gramoza iskali. Pod sv. Valentinom pri Straži je stalo veliko rimsko poslopje (stražnica?) in tam so našli nadpis AELII · CARNI. Pred mostom čez Lojino (pri telegrafskem drogu št. 190.) se je približala rimska cesta sedanji okrajni, potem pa je vodila kar naravnost počasi navzdol na desni strani sedanje ceste in, ko je prekoračila združeni Senuški potok (Sajevec), skoro premočrtno proti Veliki Vasi. Na občinskih pašnikih je cestni nasip večkrat prekopan. Tu, kakor tudi na graščinskem vrtu, so se našli rimski grobi. Na sedanjo cesto v Veliki Vasi je prišla rimska cesta ravno med gradom in cerkvijo in je potem vodila, kakor sedaj, naravnost proti Drnovemu. Blizu Velike Vasi je stal oni častni steber Marka Avrelija (po Katancsichu $^1/_2$ milje zunaj Krškega), katerega so prepeljali pozneje na Šrajbarski Turn, od tam pa v ljubljanski muzej (l. 1887). Ob cesti proti Drnovemu je bilo zopet polno rimskih grobov.

Da je na mestu sedanjega Drnovega stalo rimsko mesto Neviodunum, o tem je že Valvasor pisal, ki je opozoril, da se nahajajo stari ostanki od Velike Vasi pa do Krške Vasi. Mesto je bilo »municipium Flavium Latobicorum«, dobilo je torej municipijske pravice v drugi polovici I. stoletja. Tu je bil glavni prevoz čez Savo, kajti mesto je stalo tik ob reki, ki je pozneje že nekaj nevijodunskih tal odnesla. (Sava je tudi še v našem stoletju spreminjala svoj tok in odnesla [illegible]lo vas.)

Mesto je stalo okoli cerkve in se vleklo podolgoma še [illegible]kih 300 *m* zunaj vasi proti Bregom. Neviodunum so razde-

jali Gotje l. 373. in prebivalci so se umaknili potem na bolj utrjene Malnice, kjer je stalo nekdaj prazgodovinsko gradišče. Iz nevijodunskega rezanega kamenja so si napravili močno ozidje, ki se še sedaj pozna (Emona, 102). Razvaline še niso popolnoma prekopane in preiskane, zlasti v jugovzhodnem delu ne. Še lani je našel kmet hišne št. 39. na svoji njivi poslikano mramornato pločo z izrezljanim delfinom, ki je služila za prevlako sobinega zida, in vratni stebriček z grozdjem in viticami (kupljeno za ljubljanski muzej). Vodovod je prihajal od Izvira pod Mokriško Goro skozi Zasap v Neviodunum. Najlepši grobi (kapelicam podobni, poslikani) so stali ob cesti proti Velikemu Podlogu, kjer se vidi še spodnji del rimskega miljnika.

Nevijodunski kameni se nahajajo daleč na okoli raztreseni, ne samo na Malnicah, nego tudi v Vidmu in še celo pri Sv. Lovrencu nad Krškim. Tu je našel J. Pečnik l. 1892. nadpis: »Minutia Maensiana« in 7. sept. 1898 z dr. Premersteinom vred votivno aro (I O M ·) nekega »Theopompa« za zdravlje svojih gospodarjev Latiniana in Mederatille. Tudi v leskovško in senuško cerkev so rimski kameni vzidani, ki spominjajo nevijodunskih občanov. Iz Celeje je vodila v Neviodunum vicinalna pot in premostila Savo pri Rajhenburgu, kjer se je našel miljnik.

Iz Drnovega je vodila rimska cesta južno pod Bregi, bližje sedanje ceste nego vasi, skozi Mrtvice, pri prvih hišah v Vihrah in za cerkvijo sv. Urha. Tam nekje je moral stati oni miljnik, ki ima napis »III. M. P.« (sc. »a Nevioduno«). Med Bregi in Mrtvicami jo je odnesla savska povodenj. Med Mrtvicami in Vihrami se nahajajo rimski grobi, potem blizu ceste ostanki zidov, svinčene cevi itd. Po zimi, ko so njive prazne, pozna se rimska cesta prav dobro po gramozu in pesku. Od sv. Urha je šla dalje za vasema Skopice in Krška Vas ter je nekoliko pod zadnjo premostila Krko. Od tega mosta naprej je šla proti Čatežu prav tako, kakor nova, l. 1896. odprta državna cesta. Pri nje graditvi so našli sledeči nadpisni

kamen: MEDVS · C · TROTEDI · NEGOTIATOR · NEPVNO OVIANO, t. j. Medus, rob C. Trotedija, poslovodja, Neptunu Ovianu. Ta prav zanimi nadpis je ukazal inženir vzidati v cestni zid ravno pod čateško cerkvijo.

Linhart je mislil, da je stal Neviodunum pri Čatežu in omenja nekega podolgastega četverokotnika nad Savo, kjer so našli nadpise in novce. Izvestno so stala tudi rimska tukaj poslopja. Ravno tako gotovo je tudi, da so že Rimljani ogradili toplice onkraj Čateža v kotu med glavno cesto in ono, ki vodi k brodu na Savi. Rimska cesta je vodila naravnost čez polje do pod Lipe, potem skozi Ribnico in Bregano na Hrvaško. V gradu Mokrice pri Veliki Dolini je vzidanih več rimskih kamenov, ki izvirajo iz poslopij, katera so nekdaj stala ob rimski cesti. Naslednja rimska postaja je bila Romula Quadrata, potem Fines in Siscia, vse že na Hrvaškem.

Dr. Premerstein je po karti izmeril in proračunil, da je stal miljnik ob Račni VII M P od Nevioduna, oni na mačkovski gmajni XVII M P, Trebnje okoli XXXI M P, Kameni Potok (med Trebnjem in Veliko Loko) XXXIIII M P, Stranska Vas (Acervo) XXXXIIII M P in Stari Trg pri Višnji Gori XXXXVII M P od Nevioduna. Po njegovem mnenju je stal Crucium, katerega postavlja Peutingarjeva karta ravno v sredo med Trebnje in Drnovo, na vzhodni strani mačkovske gmajne pod Vajnofom, Groblje pri Št. Jarneju pa da je bil rimski »vicus«, katerega ime do sedaj še ni znano.

Kranjska Marijina božja pota pred 200 leti.

Priobčil V. **Steska.**

Sloveča Marijina božja pota je popisal nedavno pokojni Janez Volčič v osmem snopiču »Življenja preblažene Device in Matere Marije«; knjigo je izdala Mohorjeva družba. Istega predmeta se je lotil skoro dve sto let poprej Janez Gregor Dolničar, ki je spisal knjižico, shranjeno v ljubljanski semeniščni

knjižnici. Tej rokopisni knjižici v mali osmerki je naslov: »Marianale Carnioliae | seu | icones miraculosae clarae magnae Dei Matris Mariae inclyti Ducatus Carnioliae | quibus succincta series originis et | progressus earum adjungitur | opere | ac studio collectae Mariophili | Aemonimi | Anno | reparatae salutis MDCLXXXXI | Labaci | Typis Mayerianis.«

V knjižici je Dolničar nameraval opisati v zgodovinskem oziru kranjska Marijina božja pota, cerkve in podobe in hkrati obelodaniti posnetke teh podob. Delce pa ni dovršeno. Le dvoje slik je tiskanih in priloženih, namreč: Žalostna M. B. pri sv. Florijanu v Ljubljani in Dobrovska Marija, druge podobe so samo s svinčnikom očrtane ali je stran puščena prazna za tak osnutek. Ti osnutki so prav površni, vendar se da iz njih posneti kakovost podobe. Oba bakroreza sta delo znanega Andreja Trosta, ilustratorja Valvasorjevih del. Delce je pa tudi nepopolno z ozirom na število popisanih božjih potov. V kazalu jih je naštetih 35, opisanih je pa le 21, sedem ljubljanskih in 14 zunanjih.

Ta rokopis pripisujemo Dolničarju zaradi pisave, ker se nahaja med drugo njegovo ostalino in ker se vjema z vsem njegovim delovanjem. Nekaj zgodovinskih črtic je že znanih, druge manj. Dolničar je snov nabiral od l. 1691. dalje. Marsikaj je zajel iz prejšnjih zgodovinarjev, mnogo je sam zbral. Menimo, da ravnamo prav, če objavimo kratek izpisek tega rokopisa.

1.) Kip N. L. Gospe v ljubljanski komendi (Miraculosa statua Commendae Lab.). Ta stari kip, ki je bil prej na velikem altarju, kakor sem našel v nekem komendskem rokopisu, so že l. 1275. zelò častili, potem so ga prenesli k zakristiji, ko so postavili veliki altar in privzeli sliko Marije Pomagaj. Mnogi se zatekajo k njej, kakor kažejo darovi.

2.) Čudodelna škapulirska M. B. pri frančiškanih. To so tu častili še pred ustanovitvijo škapulirske bratovščine, in sicer od l. 1444. (Notata Monasterii.)

3.) Milostna podoba M. B. pri kapucinih. Iz deželnih kranjskih zapisnikov se spozna, da so jo postavili v kapeli

sv. krvi l. 1624. Podoba je pribežališče mnogim grešnikom in nadložnikom, kar spričujejo tudi zaobljubljene podobice in voščeni kipci. To podobo so okoli nosili pri procesiji na veliki petek v odvrnitev kuge, katera je divjala l. 1679. po vseh okrožnih pokrajinah. Res je bila dežela rešena morivke. Izpostavlja se podoba ob Marijinih praznikih, ob sabotah in nedeljah. Vender tudi prikrito podobo ljudje obiskujejo vsak dan, zlasti zvečer.

4.) Lovretanska M. B. — Ko so l. 1667. dozidali lepo avguštinsko cerkev, so napravili tudi lovretansko kapelo. Podobo so prenesli v slovesni procesiji iz stolnice v to cerkev. Narejena je podoba po lovretanskem izvirniku.

5.) Milostna podoba M. B. pri avguštincih. Za lovretansko kapelo je podoba M. B. posneta po Lukovi podobi v cerkvi Marije snežnice v Rimu. Postavljena je bila l. 1671.

6.) Podoba M. B pri sv. Petru. Mati božja je z Jezuščkom vred iz lesa mojstersko izrezljana. Kip so postavili l. 1374. na veliki altar, kjer se še sedaj vidi. Pred leti je bilo ondi neki mnogo zaobljubljenih tablic, ki so se porazgubile.

7.) Žalostna M. B. pri sv. Florijanu. Ko so začeli vsled obljube zidati cerkev sv. Florijana, je nekdo daroval to sliko in jo postavil ob steni velikega altarja. Častili je pa niso do 8. maja 1693. Tega dne pride oslepeli kuhar kneza Turjaškega, Lenart . . ., rojen Gradčan, v cerkev molit in spregleda. Podobo so postavili pod kor, kjer so jo štiri leta častili. Vsak večer so ondi molili po avemariji litanije, katerih se je udeleževala velika množica. Ko se je nabralo precej darov, so sezidali posebno kapelico in prenesli l. 1698. vanjo podobo. Tu se godé še vedno čudeži. Podobo je naslikal l. 1639. T. Kundischek. Škof Ferdinand je podelil 40 dnij odpustka tistim, ki se udeležé večerne pobožnosti ali če opravijo posebno pobožnost, če molijo sedem češčenamarij ali če gredó s procesijo.

8.) Na blejskem otoku. Pred sto leti so to cerkev zeló obiskavali tuji romarji. Sedanja cerkev je že tretja. Pričeli

so jo zidati l. 1699 (?). Prva iz l. 1245. je bila lesena, druga je bila zidana v gotskem slogu, tretja je renesanška in ima pet altarjev. Poleg cerkve je stanoval samotar. Stari ljudje se ga še spominjajo.

9.) Cerngrob je od l. 1456. božja pot. Pripovedujejo, da je bila tu razbojniška jama. Ko so polovili in kaznovali razbojnike, so sezidali malo kapelo, pozneje cerkev, zato bajé ime »Ehrengruben.« Velik shod je prvo nedeljo po binkoštih. Za ta kraj so si prizadevali mnogi redovi, pa ga niso dobili, ampak pripada loškemu župniku.

10.) Bakrorez M. B. na Dobrovi. Dolničar pristavlja letnico 1231.

11.) Lesce. Tu se časti Marija z Jezuščkom. Cerkev je prostorna, ima lepo kapelo in stolp. Podružnica je radoliška. Zidali so jo l. 1315.

12.) Cirknica. Podoba je od l. 1482.[1]) Pobožnost v naših dneh (od l. 1680.) razširja imenitni župnik, imenovan škof, Gregor Črnič (Zerniz[2]). Od blizu in daleč prihajajo ljudje. Mnoge je ozdravil, na prižnici se je bičal po pridigi in počel druge reči. Preiskava ni dognala nič hudega proti njemu.

13.) Marija D. v Polju. Cerkev so sezidali l. 1325. na čast M. B. Vsako leto na god Marije Snežnice (5. avg.) gredó udje nemške bratovščine brezmadežnega spočetja Marijinega v procesiji tja z zastavo. Blizu ob pokopališču stoji cerkvica sv. Duha. Pred več kot sto leti so pridrli Turki do sem in so porabili cerkvi za hlev. Tu je bil vsak teden žitni semenj. Nedaleč je Sava in živalski vrt Turjačanov.

[1]) Cirkniška farna cerkev je bila nova l. 1476. (»Izvestja«, I, 5.)

[2]) Valvasor (»Ehre«, II, 732) pravi, da je bil ob njegovem času v Cirknici župnik Gregor Črvič (Ceruizh), notar svetega apostolskega stola in tudi misijonar; dobil je baje škofijo »in partibus infidelium« (na Turškem?). — Koblarjevi izpiski iz furlanskih arhivov omenjajo župnika Črviča (Zeruich) kot opata v Bistri (»Izvestja« I, 5) in potem zopet (»Izvestja« II, 40), da je l. 1685. dobil proštijo kološko z infulo, a ostal župnik v Cirknici, kamor so ljudje vreli iz vseh krajev, ker je na čudne načine zdravil ljudi in živino. Uredništvo.

14.) Rožnik. Mala cerkvica, zidana l. 1593. v spomin zmage nad Turki, je obkoljena z rožami. Mnogo milosti prejemajo tu ljudje, zlasti dijaki, ki obhajajo tu službo božjo ob začetku šolskega leta (renovatio studiorum).

15.) Šmarna Gora s čudodelno podobo iz l. 1432. Ob potu je v skalo vtisnjen komolec, kar imajo preprosti ljudje za sled, da se je ondi Marija naslonila.

16.) Ljubno. Cerkev se je ločila l. 1693. od sv. Lovrenca v Podbrezju. Tedaj so cerkev popravljali. Hudoben zidar udari Marijin kip s kelo po licu, kjer nastane hipoma črna bula. Radi tega čudeža so se pričeli ljudje shajati in častiti Mater božjo. Čez štiri leta so podaljšali cerkev, podobo sneli s stranskega altarja in jo postavili na veliki altar.

17.) Velesovo. O čudodelni podobi pripovedujejo, da jo je našel kmet l. 13.. v bližnjem gozdu. Slovesno so jo prenesli v cerkev dominikank, kjer se časti še sedaj na velikem altarju.

18.) Holmec. L. 1419. je ovčji pastir zaspal proti večeru na tem holmu, kar zasliši angeljski glas. Prikaže se mu v nadzemeljski svetlobi bela devica z nebeškim detetom. Drugi dan pove v prvi vasi, kaj je videl, in začeli so zidati majhno kapelo.

19.) Nova Štifta na Dolenjskem. Na tem kraju je stala l. 1438. mala Marijina cerkvica. Nedaleč proč je prebival samotar, ki je rad ondi molil. Podobo so začeli častiti kot čudodelno in zato so sezidali v prejšnjem veku lepo novo cerkev.

20.) Marija Pomagaj v ljubljanski komendi. Slike Marije Pomagaj se nahajajo na mnogih krajih, posebno v Pasavi, Inomostu, na Dunaju (Langengruben), v Trstu pri usmiljenih bratih in v komendi v velikem altarju. Od kod je tja prišla, ne vem. Da so se pa čudeži godili, pripoveduje Atalus Marianus.

21.) Pri sv. Krištofu. Nekdo je prinesel sliko M. B. z Dunaja l. 1705.

V kazalu našteva pisatelj še sledeče Mariji posvečene cerkve: Nova Štifta pri Ribnici, Kopanj, sv. Rožnega Venca v Kranju in Loki, Karmelska v ? , Kropa, Lovrana, Tomišelj, Brest pri Igu (Worescht), Stopno pri Raki (sedaj župnije škocijanske), Jama (Lueg), na Malenskem Vrhu, Zagorje (?), Dedni Dol, Žeželj pri Vinici, Muljava pri Stičini in . . . pri Višnji Gori.

Ljubljanske Marijine podobe popisuje še enkrat tako-le:

1.) V Komendi. Ta kip ima prednost pred vsemi drugimi, ker ga že nad 400 let časté. Pripovedujejo, da je ubožna pa bogaboječa vdova prišla l. 1275. večkrat molit h kipu. Stanovala je blizu cerkve. Njen sinček se je zunaj igral z drugimi otroci, kar pridrvi konj in ga pomandra. Mati vsa prestrašena prihiti in, misleč, da je otrok mrtev, ker ni bilo več znamenja življenja v njem, pohiti v cerkev in se priporoči Materi božji. Sin nenadno oživi.

2.) Pri avguštincih je lavretanska Mati božja, kakor na Dunaju, v Pragi, Gradcu, Celju, Trstu in Kranju. To cerkev je sezidal Konrad baron Ruessenstein (od l. 1646. nadalje), potem so postavili kapelo in jo posvetili na sv. Silvestra dan, zató se tudi obhaja spomin ta dan. Kip je narejen iz lovretanske ciprese in posnet po originalu v Loretu. Ko je kip došel v Ljubljano, so ga postavili v stolnici na veliki altar, potem so ga prenesli v slovesni procesiji v kapelico avguštincev med godbo trobent in bobnic (pavk). V kapeli molijo vsako saboto lavretanske litanije, v cerkvi pa vsak dan.

3.) Kip v kapeli sv. krvi pri kapucinih. Kip M. B. je ranil l. 1624. hudobnež. Od tedaj je Mati božja tu čudodelna, kar spričujejo darovi. L. 1679. so ob kugi v sosednjih deželah v sprevodu nosili kip. — Potem popisuje podobo 4.) 5.) in 6.), kakor prej. — 7.) Mati božje milosti pri sv. Krištofu. Prišla je z Dunaja l. 1705., ko je cerkev dozidal Benečan Giov. Maria Mengalia, notranjega sveta ud in cerkveni ključar. Od 15. sept. 1709 se časti Mati božja, ker je tedaj z odra pal nekdo brez vsake škode. Ob suši gre semkaj procesija.

Slovenci duhovniki v zagrebški škofiji.

Zbral **Janko Barlè.**

(Konec.)

48.) Mihelčič Andrej, rodil se je l. 1733. v Kostelu. Šolal se je v Požegi, Segedinu, Pešti in v Zagrebu, kjer je bil l. 1760. v duhovnika posvečen. L. 1761.—1765. kapelanoval je v Kraljevi Veliki (sedaj Lipovljani), a l. 1769. bil je kapelan v Lukačevem Šamcu pri Brodu.

49.) Mojter Baltazar, Štajerec, bil je l. 1676. kapelan v Sv. Križu Začretju.

50.) Moravec Anton (Styrus ex sic dicta Vindia), bil je v duhovnika posvečen l. 1819. in je odšel za kapelana v Vivodino. L. 1838. je postal župnik v Kuniču, kjer je bil še l. 1854.

51.) Mravinec Janez star., porodil se je l. 1699. v Vinici. Najpreje je kapelanoval v Kostajnici na bosenski meji, od tam je prišel l. 1729. za administratorja v Sunjo. L. 1733. je postal župnik v Kostajnici, a l. 1737. je odšel za župnika v Gore, kjer je bil še l. 1752. dekan.

52.) Mravinec Janez mlaj., rodil se je l. 1703. v Vinici. Bil je najpreje šest let župnik v Petrijancih, potem pa 16 let v Vinici pri Varaždinu, kjer je umrl 4. dec. 1752.

53.) Mravinec Mihael, porodil se je okrog l. 1689. v Vinici, v duhovnika posvečen je bil l. 1716. L. 1720. je bil administrator v Dubovcu pri Križevcih, kmalu potem pa je prišel za župnika v Radoboj, kjer je bil do l. 1735.

54.) Mulih Janez, porodil se je l. 1686. v Črnomlju in bil l. 1717. župnik na Visokem pri Križevcih.

55.) Mušič Matija, porodil se je okrog l. 1675. v metliški okolici (in campo Metlicensi) in bil v duhovnika posvečen l. 1700. L. 1704. je bil župnik v Čvrstecu in imel »mixtaces honestos castanei coloris, capillos pulchros crispatos«.

56.) Nedeljko Matija, porojen 8. januvarja 1840 v Trnovcu na Štajerskem; župnikuje že dolgo let v Stari Ploščici.

57.) Novak Anton, rojen v Trnovcu 17. dec. 1807, bil je l. 1854. kapelan v Sv. Mariji v Medjimurju.

58.) Nusdorffer Janez, rojen v Vipavi, postal je 23. okt. 1649. župnik v Kostelu v hrvaškem Zagorju.

59.) Obran Tomaž, porodil se je 11. dec. 1844. na Spodnjem Štajerskem; bil je l. 1877. kapelan v Odri, kjer je umrl 1. febr. 1877.

60.) Pajnič Janez, o., frančiškan provincije sv. Križa; porodil se je l. 1760. v Ribnici, a šolal se v Novem Mestu, Klanjcu in Samoboru. Poldrugo leto je bil kapelan v Plešivici in l. 1799. lokalni kapelan v odpravljenem frančiškanskem samostanu sv. Leonarda v Kotarih nad Samoborom.

61.) Pečak Janez, porodil se je l. 1699. v Metliki. V l. 1726.—1757. je bil župnik v Novem Gradu nad Karlovcem.

62.) Perko Nikolaj, porodil se je v Vinici l. 1673. V l. 1701.—1709. je bil župnik v Krašiču.

63.) Perko Pavel, župnik v Čakovcu, postal je l. 1667. kanonik v Zagrebu, kjer je umrl 19. febr. 1671.

64.) Perko Peter iz Vinice, je bil v l. 1686.—1709. župnik v Plešivici nad Jasko.

65.) Peterca Frančišek, porodil se je v Dravljah 8. apr. 1841. L. 1877. je bil kapelan na Visokem, l. 1878. je postal župnik v Dubrancu in ostal tamkaj do l. 1896., ko je odšel za župnika v Veliko Gorico.

66.) Pevec Alojzij, porojen pri sv. Bolfenku 15. febr. 1848., kapelanoval je v Cvjetlinu, kjer je postal l. 1878. župnik. Od ondod odšel je l. 1882. za župnika v Višnico, kjer je umrl 29. sept. 1885.

67.) Poklečki Janez, iz oglejske škofije; bil je v mašnika posvečen l. 1698. in odšel za kapelana v Brdovec. L. 1701. je postal župnik v Nartu, kjer je bil še l. 1741.

68.) Plut Martin iz Bele Krajine, prisegel je 28. febr. 1659. za župnijo sv. Križa v Zadobriju (Zadobrye).

69.) Premužič Peter, se je porodil l. 1662. v Črnomlju. Od l. 1703. bil je beneficijat sv. Križa pri župnijski

cerkvi sv. Marka v Zagrebu in postal l. 1733. župnik v Sesvetah.

70.) Pruxel ali Proxlyel Janez, rodil se je l. 1730. v Vinici. Šolal se je v Zagrebu in na Dunaju in bil l. 1758. sprejet v zagrebško škofijo. Kapelanoval je v Pleternici, Jazavici pri Stari Gradiški in Medjuriču, kjer je bil še l. 1775.

71.) Puc Janez, porodil se je l. 1777. na Spodnjem Štajerskem in bil l. 1805. kapelan v Radoboju.

72.) Radovič Peter, porojen l. 1656. v Vinici, je bil posvečen »ad titulum mensae D. Joannis Kamenian«. L. 1682. je postal župnik na Dubovcu pri Karlovcu.

73.) Rakuša Janko, porojen 26. sept. 1866. v Cvetkovcih, je bil v mašnika posvečen l. 1892., kapelanoval je v Kutini, Cvjetlinu, Desiniču in Podturnu in postal l. 1898. administrator v Erpenji.

74.) de Reiffnitz Mihael je bil l. 1478. kanonik v Zagrebu.

75.) Rodar Pavel je bil l. 1668. župnik v Lipniku. Njegovi farani iz oddaljene vasi Bubnjarcev, so prosili, naj bi se dovolilo metliškemu župniku, da jim sme sv. zakramente deliti; v Lipnik bilo jim je namreč predaleč, pa so mnogi brez sv. zakramentov umrli.

76.) Rogovič Ivan se je porodil v Vinici, bil je v l. 1724.—1748. župnik v Reki pri Visokem. Vizitator pravi o njem l. 1744., da je star že 59 let, »sed oculorum Moysaicorum, qui non habet opus adhuc ocularibus in isto senio.«

77.) Rojko Janez, bil je l. 1606. župnik pri sv. Eliji v Obrešu.

78.) Sitar Mihael, rodil se je l. 1688. v Vinici. L. 1738.—1748. je bil župnik v Hraščini.

79.) Skavrin Janez, rodil se je v Vinici okrog l. 1633. Posvečen je bil v duhovnika »ad titulum mensae« karlovaškega generala Herbarta Turjaškega. Od l. 1671. je bil župnik v Novem Gradu pri Karlovcu, a l. 1688. je postal župnik v Završju.

80.) Slanec Marko, porodil se je v Metliki l. 1685. L. 1714. je postal župnik v Maji (Sračici) blizu Gline, kjer je ostal do l. 1731., ko je moral zaradi bolehnosti v Zagreb v pokoj. Bil je ob jednem kapelan Vojne krajine, dobival za to na leto 40 renskih goldinarjev, in moral v vojskinem času vršiti službo vojaškega duhovna. »Portat decentem clericalem habitum, tallarem violacei coloris. Superiorem barbam tantisper protensam non alit.«

81.) Slibnigg (Slivnik) Jurij Andrej, najbrž štajerski Slovenec, je bil l. 1692. župnik v Čakovcu. V početku so ga težko razumeli, ker ni dobro govoril tamkajšnjega jezika.

82.) Smrekar Janez Miha je bil l. 1738. drugi kapelan v Koprivnici. Šolal se je v Gradcu in na Dunaju in prejel nižje redove od sekovskega, a višje od pičanskega (petenensis) škofa. Leta 1760. je bil župnik v Prelogu v Medjimurju.

83.) Starešinič Janez star., rodil se je okrog l. 1683. v Preloki. Bil je od l. 1711.—1741. župnik v Vrhovcih. »Habitum hucusque nigrum portavit, chlamydem tamen in rubris nodis et visketis coloris violacei, uti et cingulum rubrum deportavit,« pa ga je arhidijakon posvaril, da naj tega v prihodnje ne nosi.

84.) Starešinič Janez ml., rojen l. 1693., bil je l. 1717. in 1720. kapelan v Kravarskem.

85.) Starešinič Matija, rodil se je l. 1739. v Vinici, posvečen v mašnika l. 1764., bil je kapelan v Krapinskih Toplicah in postal l. 1793. župnik v Sesvetah pri Požegi, kjer je umrl 14. dec. 1797.

86.) Starešinič Nikolaj, porojen v Vinici l. 1704., bil je od l. 1730.—1737. kapelan v Pregradi. L. 1737. je postal župnik v Kostelu, a l. 1751. župnik v Krapinskih Toplicah, kjer je bil še l. 1777.

87.) Starešinič Peter, porodil se je v Vinici l. 1735. in bil l. 1765. kapelan v Vojnem Križu.

88.) de Stein Janez, bil je l. 1453. kanonik v Zagrebu.

89.) de Stein Jernej, brat Mihaelov, bil je l. 1444. kanonik v Zagrebu.

90.) de Stein Mihael, brat Jernejev, bil je l. 1444. kanonik v Zagrebu.

91.) Stembov Blaž, porodil se je 3. febr. 1848. v Tomačevem in bil l. 1872. v mašnika posvečen. L. 1884. postal je župnik v Krašiču, kjer je umrl 12. nov. 1888.

92.) Stiščak Janez, rodil se je l. 1708. v Vinici in bil l. 1756. in 1761. administrator župnije sv. Jurija v Kraljevi Veliki.

93.) Suk Feliks. Porodil se je 31. dec. l. 1845. v Petelinku v blagovški župniji. Bogoslovne nauke je dovršil v Inomostu, kjer je bil l. 1868. posvečen v mašnika in je postal doktor bogoslovja. Najprej je bil prefekt v zagrebškem semenišču, kmalu potem je postal katehet na zagrebški gimnaziji, a ko se je odprlo zagrebško vseučilišče, je postal na tem vseučilišču profesor moralke in bil tudi rector magnificus. L. 1888. postal je kanonik in ravnatelj semenišča, a l. 1895. prošt glogovniški in arhidijakon turopoljski. Deset let je tudi že predsednik književnega društva sv. Jeronima. Deloval je na književnem polju in napisal prav temeljiti knjigi za gornje gimnazije: apologetiko in moralko.

94.) Škrl Amat, o., frančiškan provincije sv. Križa, rodil se je na Kranjskem in bil v mašnika posvečen l. 1783. Od l. 1800. kapelanoval je v Mariji Gorici, kjer je bil od l. 1810.—1820. administrator.

95.) Škorjanec Dalmacij, o., frančiškan provincije sv. Ladislava, se je porodil okrog l. 1748. na Spodnjem Štajarskem in bil v mašnika posvečen l. 1772. Predaval je frančiškanskim klerikom filozofijo, bil tri leta gvardijan in administrator v Virovitici, a šest let administrator župnije Čadjavica. Od l. 1789.—1799. je bil lokalni kapelan v Zdencih, v župniji Orehovica, v Slavoniji. »Vir valde praeclarus, sed miserae valetudinis.«

96.) Šmit Aleksander se je porodil 25. febr. l. 1853. v Ljutomeru. V duhovnika posvečen l. 1875, postal je l. 1877. doktor bogoslovja in je kapelanoval pri sv. Petru v Zagrebu, kjer je bil ob jednem prefekt v nadškofijskem sirotišču. Kasneje je predaval latinščino in grščino v nadškofijskem semenišču in urejeval več let: »Katolički List.« L. 1884. je postal župnik v Krapju in umrl v Zagrebu 25. jan. l. 1891.

97.) Šoštarič Martin, porodil se je v Metliki l. 1777. L. 1806. je postal župnik v Mali Gorici.

98.) Šporer Jurij, kateri je govoril tudi »kranjski« jezik, bil je l. 1821. župnik v Orubici v Slavoniji, star 63 let.

99.) Štanfelj Mihael s Kranjskega, je postal l. 1671. župnik v Krašiču, ali je hitro od tamkaj odšel, ker ni bil priljubljen.

100.) Štefanič Peter, porodil se je v Vinici l. 1698. in bil od l. 1730. župnik v Slavetiču, kjer je bil še l. 1741. »Arma non tractat quidem, sed armorum loco linguam acutam.«

101.) Štrukelj Jakob je bil l. 1680. župnik v Gjurgjevcu, l. 1686. postal je župnik v Koprivnici, a l. 1698. in 1701. bil je župnik v Čazmi.

102.) Štuhec Jožef je bil rojen 11. marca l. 1836. pri sv. Križu na Štajerskem. Posvečen v mašnika l. 1861., kapelanoval je v raznih krajih in postal l. 1877. župnik v Ladislavu. Sedaj župnikuje že več let v Cigleni pri Belovaru.

103.) Šutej Matija je bil rojen v Vinici 16. oktobra l. 1815. in posvečen l. 1841.; služboval je nekaj časa kot upokojeni župnik ljubljanske škofije pri usmiljenih sestrah pri Sv. Duhu poleg Zagreba.

104.) Tischler (Xilurgus) Mihael, iz Št. Jerneja, je bil v mašnika posvečen 29. marca l. 1603.; bil je prvi župnik v Petrinji, kamor ga je poslal škof Tomaž Hren, kateri je tamkaj utemeljil župnijo in postavil leseno cerkvico.

105.) de Thiver (iz Laškega) Jakob, bil je od l. 1454. do 1489. kanonik v Zagrebu, »decretorum doctor« in generalni vikar.

106.) Udovičič Janez, Foro-Juliensis, posvečen v Gorici in vzprejet v zagrebško škofijo, služboval je pri raznih hrvaških plemenitaših kot hišni kapelan L. 1758. je bil dvorski kapelan pri grofu Bathyanu.

107.) Wernek Jožef, baron, porodil se je l. 1729. na Kranjskem. Filozofijo je dovršil v Ljubljani, a bogoslovje v Rimu v zavodu sv. Apolinarija. L. 1755. postal je župnik v Lipniku, l. 1764. župnik v Požegi, ali tako, da je ostal ob enem župnik v Lipniku, kjer je imel dva kapelana. L. 1765. postal je zagrebški kanonik, kar je bil do l. 1780. Bil je kasneje tudi prošt čazmanski, opat de Keresztur, škof sazdicenski, škofov generalni vikar za Slavonijo in član deželnega sveta. »Cultus et bene doctus etiam in scientiis historicis.«

108.) Vernig Tomaž, s Štajarskega, bil je župnik v Zajezdi.

109.) Vidoša Matija, iz Poljan v Beli Krajini, je bil od l. 1721.—1726. vikar v Hraščini.

110.) Vidovič Anton, rojen 19. maja l. 1844. pri Sv. Andreju na Štajarskem, je bil kapelan v Šipku, kasneje župnik v Žumberku, a od l. 1891. župnik v Kamanju.

111.) Vrček Anton se je rodil 28. febr. l. 1836. pri Sv. Petru pod Svetimi gorami, bil je l. 1877. župnik v Rakovcu in l. 1885. župnik v Dubravi pri Ivaniču, kjer je umrl 10. jun. 1891.

112.) Vojsk Alojzij se je porodil 21. maja l. 1863. v Bučkovanu na Štajarskem. Posvečen v mašnika l. 1887., kapelanoval je pri sv. Mariji v Medjimurju, a kasneje v Dubravi. Iskal je zdravja v Gradcu, a je ondi umrl.

113.) Wolf Lovro, rojen l. 1647., je dovršil filozofijo v Gorici in bogoslovje v Rimu. L. 1690. je bil župnik v Pribiču in od l. 1698.—1706. v Gjurgjevcu.

114.) Zadravec Alojzij, rodil se je v Moravcih na Štajarskem 23. junija l. 1872. Kapelanoval je v Subotici in Varaždinu, a od l. 1896. službuje v nadškofijski pisarni v Zagrebu.

115.) Zajčič Štefan, porodil se je l. 1687. v Zajčjem Vrhu pri Črnomlju. Od l. 1722.—1743. bil je župnik v Lipniku. Ker je bil zelo nagel, pretepel je svojega podložnika tako, da je tretji dan umrl, pa je zato zgubil župnijo.

116.) Zumič Miklavž, rodil se je v Vinici l. 1670. Od l. 1697.—1708. bil je beneficijat sv. Janeza v župniji sv. Marka v Zagrebu.

117.) Zupanič Gregor, rojen v Beli Krajini, bil je l. 1671.—1681. župnik v Križovljanih, a od l. 1682.—1688. beneficijat v Varaždinu.

118.) Žagar Jurij, porodil se je v Vinici l. 1694. Od l. 1732.—1738. bil je administrator v Bedenici.

119.) Žalec Janez, rojen v Vinici l. 1716., šel je l. 1745., ko je bil v mašnika posvečen, za kapelana v Majo (Sračica), l. 1749. je bil kapelan v Bistri pri svojem sorodniku Juriju Žalcu.

120.) Žalec Jurij je bil od l. 1730.—1762. župnik v Bistri.

121.) Žalec Matija, rojen l. 1697. v Vinici, bil je l. 1741. in 1742. kapelan v Mihovljanih, l. 1746., 1749. župnik v Novih Čičah, a l. 1760. župnik v Nedelišču.

122.) Žalec Mihael, rojen v Vinici, je bil l. 1754. kapelan v Kalniku.

123.) Žerovnik Mihael (Scheronikh) prisegel je 9. jun. 1659. za župnijo sv. Lovrenca v Petrinji. Najbrž da je on ista oseba z Janezom Mihaelom Žerovnikom, kateri je postal 9. marca 1666. župnik v Jaski.

124.) Žnidaršič Mihael je bil od l. 1646.—1694. župnik v Desiniču.

125.) Žugelj Matija je bil v mašnika posvečen 21. nov. l. 1784. Kje je služboval, mi ni znano.

126.) Žugelj Štefan, rojen v Semiču l. 1770., postal je l. 1801. župnik v Sv. Jani nad Jasko, kjer je bil še l. 1821.

127.) Žunič Janez, rojen l. 1699. v Vinici, je bil od l. 1737.—1748. župnik pri sv. Julijani v Tremu.

128.) Žunič Matija, rojen l. 1715. v Vinici, je bil l. 1748. kapelan v Gorah in bil 24. aprila l. 1752. vmeščen za župnika v Mali Gorici.

129.) Žužič Peter, se je šolal v Ljubljani in bil od l. 1730.—1771. župnik v Tuhlju.

130.) Žveglič Mihael, porojen v Sevnici 7. avgusta l. 1842., je bil v mašnika posvečen l. 1867., postal je župnik v Štivici, sedaj je pa že mnogo let župnik in dekan v Petrovem Selu v Slavoniji.

Sostro — Osterberg.

Imenoslovna črtica, spisal L. P.

Razmišljevanje o Prešernovem Ostrovrharju v Turjaški Rozamundi napotilo me je tudi do razlage krajevnega imena Sostro-Osterberg. O sostrskem gradu piše Valvasor (»Ehre« XI. 433) takole: »Grad Osterberg (po kranjsko Sostro) leži na Dolenjskem, na visoki in strmi gori, poldrugo miljo od glavnega mesta Ljubljane; ima lep, čez mero prijazen in daljen razgled. Blizo pod tem gradom se stekajo štiri vode: Ljubljanica, Sava, Kamniška Bistrica in Besnica, kar je prav krasno videti. Ta grad je bil prej ugledno velik, dokaj krasno zidan in lepo posestvo, sedaj je pa poslopje zapuščeno in razpalo, nasprotno pa je onstran vodá na ravnini zato sezidano drugo« (Valvasor misli s tem graščino Dolsko — Lustthal — češ da je Aleksander Gallenberški (t. j. Ostrovrški) zapustil precej visoki ostrovrški grad ter se preselil zaradi priročnejše lege novega gradu v prijazni Dol). Potem Valvasor nadaljuje: »Osterberg ima svoje imé po zgraditelju, kajti »oster« se pravi po nemško »scharf«, in če prideneš zraven »berg«, pomeni toliko kot »Scharffenberg«. Ravno tako pomeni ime Sostro ali Osterverch po nemško Scharffenberg. Torej je bil ta grad od nekega gospoda Schärffenberga okoli leta 1015. vprvič sezidan in *Sosterberg* imenovan; ta gospod se je potem

tudi pisal »Herr von Osterberg oder Herr Osterberger«, in je ta grad rodovinska dédina gospodov Osterberških. To potrjuje doktor Jan. Ludov. Schönleben v svoji knjigi »Genealogia Gallenbergica«, kjer rabi sledeče besede: Ortolphus II. de Schärffenberg, author lineae Osterbergicae, circa annum 1015, primus condidit aliud castrum, dictum Osterberg, in confluentia fluviorum Savi et Labaci: a quo Posteri denominari coeperunt Osterberger, sive Slavice Ostervercher; quod idem sonat ac Germanice Schärffenberger.«

Tako tedaj Valvasor in Schönleben. Kakor je videti, oba izvajata ime Osterberg iz Scharfenberg in rod Ostovrharjev od Schärffenbergerjev. Ali je ta Schönlebnova trditev, da je »Ortolphus II. de Schärffenberg author lineae Osterbergicae« zgodovinska istina, ali samo na besedoslovni razlagi imen osnovana kombinacija, o tem si jaz ne upam soditi. O tem naj razmišljajo zgodovinarji - strokovnjaki, če se sploh dá dognati. Odločno pa se upiram izvajanju imena Osterberg (oziroma Ostri Vrh) iz Scharfenberg in Valvasorjevi trditvi, da ima Osterberg svoje imé po zgraditelju tega gradú. Da se n. pr. Gallenberžani (die Herren von Gallenberg) lahko imenujejo po gradu, a grad po gori, na kateri je sezidan (Valv. XI. 159, 160.), to je jasno. Ravno tako se je po višini, na kateri je stal, imenoval grad Osterberg, a ne po zgraditelju Ostrovrharju ali Scharfenbergerju. — Dalje treba držati se nazora, da so na naših tleh pač slovenska krajevna imena nemčili, včasih prav nerodno prelagali in pačili na podlagi krive tolmačbe prvotnega slovenskega imena, da pa ni verjetno, da bi bil priprosti Slovenec eventualna nemška imena graščin slovenil, n. pr. Burgstall mu ni niti grajski hlev niti pusti grad, nego Puštal; in tako bi bil tudi iz Scharfenberg domačin napravil le kak Šorfenberk, ne pa Osterberg. Pa še kako polovičarsko je to, scharf naj se spremeni v oster, berg pa ostane!? — Kdor bi bil znal scharf spremeniti v oster, bi bil tudi berg vedel preložiti v gora. Valvazorjeva je torej prazna.

Miklosich v svoji razpravi »Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen« določujoč razmerje slovanskih krajevnih imen z inorodnimi krajevnimi imeni, ki so na onih osnovana, pravi pod točko drugo: »der slavische Ortsname wird in das Deutsche in einer dem Deutschen bedeutungsvollen Form aufgenommen z. B. ojster vrh Osterberg für Schärfenberg«. — To se dá tako razumeti, da misli Miklosich, češ Ostri Vrh bi se pravilno preloženo imelo glasiti v nemščini Scharfenberg, da so pa prestavili samo samostavnik, determinativni del krajevnega imena pa pustili nepreložen, ker Nemcu tudi neizpremenjena determinativna sestojina slovenskega krajevnega imena nekaj pomeni, češ Osterberg je Nemcu pomemben izraz = Vzhodna gora ali hrib Vzhodnik, kajti Osterberg je res vzhodno od Ljubljane. Nekaj podobnega lahko navedemo iz starološke okolice, kjer se na zapadni strani proti Selcem razprostira Vešter (Westert, zahodno), a na vzhodni strani proti Kamenitniku paOšterfel (t. j. Osterfeld ali vzhodno polje). Toda v teh krajih dobili smo Slovenci z bavarskimi naselniki, ki so jih brizinski škofje tod nastanili, tudi nemška krajevna imena; Osterberg nasprotno pa ne leži več na ozemlju nemških naseljencev, ampak na slovenskih tleh, in vrhu tega si moramo kako raztolmačiti tudi slovensko ime Sostro, ki se pa nikakor ne dá razlagati niti iz Osterberg niti iz Ostri Vrh.

Poskusimo torej najprej razbrati pomen slovenskega krajevnega imena, a potem postanek nemškega. Tu pa zopet začnemo z Valvasorjem. Ne samo na onem, zgoraj v začetku razpravice citiranem mestu, ampak še na drugih mestih Valvasor vedno naglaša, da leži Sostro na sovodnji. Primer II. 182: »Sostro steht an der Sau und Festnitz gleich unter dem alten Schloss Osterberg in einem schön-ebnem Boden« — in II. 189: »Der Osterberg (Osteruerch) hat seinen hohen Stand zwischen den Flüssen Festnitz und Laybach in der Gegend, wo die Feistritz sich der Sau zuwähltzet und zu verschlingen giebt. Dieser Berg hat eine trefflich-schöne

Aussicht in die weite Ober-Crainerische Felder und Schneegebirge. Insonderheit aber ist es eine Lust gleich vor sich hinunter zu sehen, wie die jetztbemeldte vier Flüsse das Land durchädern und endlich allhie zusammen rinnen.« Podstava imenu Sostro je torej: so = con, σύν in korenika srŭ z vrinjenim t, ki pomeni fluere, ῥεῖν, torej je Sostro = Confluens, συῤῥοή t. j. sovodenj. Primeri srbsko ostrvo iz ostrovo (Insel, Werder) pri Vuku str. 474: Jedno selo ukraj Drine zove se Ostrvo. — Kakor pa imamo poleg oblik postrv in postrva tudi postra (die Forelle), jednako si lahko mislimo iz Sostrvo tudi Sostro. To krajevno ime je torej popolnoma analogno z imenom nemškega mesta Coblenz (confluentes), na sovodnji Mozele in Rena, in koroškega Gmünd-Sovodje in z raznimi Gmunden in Münde i. t. d.

Iz Sostra napravil se je nemški izraz Sosterberg (t. j. Sostrski Vrh), ki se je po glasoslovnih pravilih izpremenil v Zosterberg, kajti slovanski *s* prehaja v nemščini pogosto v *z* n. pr. Sovra Zaier, Sovrica Zarz, Suha Zauchen, Lipsko Leipzig, Glinsko Glinzig i. t. d. Obliko Zosterberg pa so zopet, češ da je sinkretistična tvorba, razkrojili v Z' Osterberg (t. j. zu Osterberg, na Ostrem Vrhu). Primeri zopet isto prikazen v drugih krajevnih imenih n. pr. Agram iz Zagreb, češ da je to z(u) Agramb — ali Asp iz Zásip ali Zás'p, češ da je ż(u) Asp — ali nemško mesto Achen in v češčini navadno obliko Cahe t. j. z(u) Achen.

Jasno se mi torej zdi, da je Osterberg uprav Sosterberg (Sostrski vrh t. j. višina nad sovodjem Save, Ljubljanice, Besnice in Kamniške Bistrice). Iz korenike srŭ nam je bržčas tudi razlagati nemško (?) ime štajarskega trga Polstrau (Središče) t. j. polostrov (paeninsula Wörth) in seveda tudi vas Struge na zahodni strani Suhe Krajine.

Mali zapiski.

Slikar Herrlein — ilustrator slovenske knjige. Konec 18. in v začetku 19. stoletja je deloval v Ljubljani risar in slikar Andrej Herrlein. On je poučeval na risarski šoli, ki se je vstanovila na ljubljanskem liceju po prizadevanju grofa Auersperga. Poleg tega je slikal na platno madone, oltarne podobe, portrete, pa tudi slike na presno n. pr. pred nekaj leti obnovljene okraske v Virantovi hiši v Ljubljani (pozneje omenjeni životopisci Herrleinovi poročajo tudi o njegovih freskoslikah trpljenja Jezusovega v šempeterski cerkvi pri Novem Mestu, ki se pa ne nahajajo ondi). P. pl. Radics ga opisuje kot ilustratorja obširnega dela »Hofmann's Reisen durch Oesterreich« 1783. Mimogrede opozarjam, da se ruski dvorni svetnik Hofmann v tem delu spominja med pesniki kranjske dežele nadepolnega mladega frančiškana fratra Marcelliana Vodnika. Herrlein je ilustroval tudi slovensko knjigo. Svojemu prijatelju in podporniku knjigovezu in založniku H. Hohnu, kateremu je naslikal osmero bajeslovnih in svetopisemskih slik, hranjenih v ljubljanskem deželnem muzeju, je napravil ilustracije za knjigo: SVETI | KRISHOVI POT, | to je, | PREMISHLUVANJE | TERPLENJA | JESUSA KRISTUSA, | Is fvetiga Pifma napravlenu, | inu vun danu | s' perpulhenjam | Duhóvne inu deshelsfke Gofpolke. | V' LUBLANI | per Joan. Rezerju Natilkavzu | 1806. 8°, str. 107 + 4 (Kasavez Navukov). Prve izdaje tega zanimivo ilustrovanega križevega pota ni navel doslej še noben slovenski knjigopis. Šafařik in za njim dr. Glaser omenjata samo 2., 3. in 4. izdaje. To knjigo je spisal Anton Klementini, kar sklepam iz Šafařikove beležke pri drugi izdaji tega »Sv. križevega pota« l. 1808: »fkusi Antona Klementini«. Tretji natisek je izšel nekoliko pomnožen štiri leta pozneje z istim naslovom do besede: »napravlenu, she dvakrat vun danu | sdaj pak per vfakimu Shtaziónu fhe | s' enim naúkam pérdalfhanu inu | tretitzh | s' perpufhenjam | Duhóvne inu deshelfke Gofpófke | na fvitlobo poflánu. | V' LVBLANI | Per A. Henriku Hohn, Bukvevesizu. | 1812«. Četrti natisek je oskrbel l. 1826. Janez Bedenčič. Ta pomnožena in vzboljšana izdaja je izšla pri Jožefu Sassenbergu. V rokah imam prvo (nepopoln izvod v muzejski knjižnici) in tretjo izdajo (dobro ohranjen izvod v podpisanega knjižnici), ki sta obe ilustrovani z jednakimi medorezi (vis.: 9·8 *cm*, šir.: 16·5 *cm*). Nad vsako podobo se nahaja zgoraj številka postaje latinska in arabska: Nr. I. 1. itd. Spodaj na levi je zabeleženo ime slikarjevo: A. J. Herrlein Pinx. (pri peti postaji stoji pomotno: A. J. Herrlin), na desni pa ime medorezca: Aug. Zenger fc. Podobe so natisnjene na finejšem papirju, kakor ostala knjiga, ter so vdete k berilu pri posameznih postajah, ki predstavljajo večinoma druge prizore iz Kristusovega trpljenja, kakor

smo jih vajeni opazovati pri današnjih »križevih potih«. (Tako po »janzenistiški« je osnovan tudi v krasni slovenščini pisani »Krilhov pot, | ali | Premifhlovanje Kriftufoviga terplenja. | S' dopulhenjam duhovfke, ino deshel- | lke gofpófke. | V' Ljublani, 1818. | Natifnil Jos. Skarbina. | 12° str. 33«, o katerem poroča Šafařik, da spada med jezikovno čiste knjige, ker ga je pregledal prof. Metelko, podpisani pa se drzne po izborni slovenščini sodeč domnevati, da je to delce izšlo izpod peresa preroditelja slovenske proze: Matej-a Ravniharja.) Herrleinove ilustracije nam predočujejo tele prizore — navel sem jih, razen 4. postaje, ki je nedostaje v muzejskem izvodu in sem jo zabeležil po 3. izdaji, po prvi izdaji tega »križevega pota« tako, kakor so zapisani v tekstu, da se iz njih lahko spozna Klementinijeva slovenščina: I. Jęsus fe poty od velikih teshàv takú, de je njegóvi pút kakor kaple kervi na semlo tekózhe. II. Jesufa popadejo od Judasa perpelani fovrashniki. III. Jesufa tóshio pred vifhimi farji. IV. Jesufa pred Pilatusham toshio, sa hudobniga Barábba pak profio. V. Pilatush pufty Jesufa gajshlati. VI. Jesufa s' ternjam kronajo. VII. Pilátush Jęsufa v' fmert zhęs dá. VIII. Jezus nese fvój krish. IX. Simon Zirenéjz nefe krish sa Jęsufam, inu shene nad Jesufam shalujejo. X. Jesufa na krish perbiejo. XI. Jesus na krishu lhe shiv. XII. Jesus na krishu mertu. XIII. Jesufovu telu fnámejo is krisha. XIV. Jęsufovu Telú poloshę v' grob.

Dasi Herleinove ilustracije niso umetniški dovršene, so vender služile kot uzorec poznejšim slikarjem križevih potov. Po njih je posnet križev pot v podružnici sv. Nikolaja na Tabru; prej se je nahajal v župni cerkvi sv. Jurija pri Grosupljem. Slikal ga je Gašper Götzl l. 1842. Jako slab posnetek Herrleinovih uzorcev je križev pot v podružnici sv. Janeza Krst. v Vernéku pri Hotiču; 2., 5., 6., 12., 13. in 14. postajo je naslikal neznani mojsterskaza popolnoma po svoje.

O Herrleinu so pisali: Kukuljević (Slovnik umjetnikah jugoslavenskih, str. 113.), P. pl. Radics (Umeteljnost in umeteljna obrtnost Slovencev v Letopisu Mat. sl. 1880 str. 48.), Eduard R. o. Strahl (Die Kunstzustände Krains, str. 33.); gori omenjenih ilustracij križevega pota ne omenja nobeden izmed njih. I. Vrhovnik.

Krst Turkov v Ljubljani. V 4. sešitku »Izvestij« l. 1898. str. 140. sem že navel 3 krste Turkov v Ljubljani. Iz krstnih matic stolne župnije sem posnel še sledeče: Decima Quinta Mensis Augusti (1660) babtizata est Mulier quaedam Turca in Templo Societatis Jesu, qua a quodam Milite Christiano Dalmata capta in Expugnatione Vrbis Cliw et huc adducta una cum filiola sexenni: in baptismo nomen adepta est Mater Maria Magdalena, filia vero Catharina. Patrinis matris Illmo Dno Barone Joanne de Areyzaga, Colonelo etc. et Illma Comitissa Maria Agnete de Athemis. Filiae vero Gerardo Erthelmon et Illma Dna Maximilla Para-

deiserin Lib. Baronissa nata Abfalterin, babtizavit Illmus et Rdissimus Dei gratia Episcopus Petinensis huius Inclitae Prouinciae Deputatus Franciscus Maximilianus Vaccani de San Passo nec non Cathedralis Ecclesiae Praepositus Labacensis. — Die 15. Augusti (1668) babtizatus est in Templo Societatis Jesu per Rmum Prelatum Sitticensem Turca natus in confiniis nomine Joannes Jacobus. Patrinis levantibus Illmo Dno D. Joanne Herbardo Kazianer de Kazenstein Carniolia Landverweser et Illma Comitissa Anna Maria a Turri nata Comitissa ab Attimis. — 22. Junii 1684 baptizata est Maria Theresia Mahomethana Turca per Ilustrissimum et Reverendissimum Dominum Dom. Ottauium Bucelleni Praepositum Lib. Bar. Leuantibus Excellentissimo Dom. D. Georgio Sigismundo Comite de Gallenberg et Illustrissima Domina D. Maria Elisabetha Comitissa ab Auersperg. — 21. Aprilis 1686 puer Turca Nicolaus Neuheisler est baptizatus in Capella Episcopatus praeuia eruditione Cathechismi Christiani. Leuante ipso Reuerendissimo ac Celsissimo Principe Sigismundo Christophoro Episcopo Labacensi. per Reuerendissimum Dominum Parochum et Canonicum Labac. Georgium Betstain assistentibus suis Vicarriis ceteraque clerisatione. — 21. Sept. 1688 baptizauit Lucas Jambſhikh de Turcica progenie natum, qui nominatus est Antonius Lucas, cuius Patrinus Multum Reuerendus Dominus Magister Calcedonius, Cathedralis Ecclesiae Lab. Leuita. — 11. Apr. 1689 baptizatus est ex Turcia progenie Leonardus, cuius Patrinus fuit Illustrissimus Dominus Leonardus Fabianizh cum Illustrissima Domina Cordula Ignatia Bussetin nata Fabianitschin, per Reuerendissimum Dominum Georgium Wetstain, Canonicum Parochum Labacensem. — 18. Maji 1689 baptizauit Reuerendissimus Dominus Canonicus et Parochus Labacensis Georgius Wethstein ex Turcica progenie procreatum, nomine Josephum. Patrini fuerunt Illustrissimus Dominus Adamus Leopoldus Comes a Strasoldo et Illustrissima Domina Maria Leonora Comitissa a Wazenberg nata Comitissa a Strasoldo. — 17. Januarii 1690 baptizauit Reuerendisissimus Dominus Georgius Wetstain, Canonicus et Parochus loci, ex Turcica progenie Mariam Constantiam, cuius Patrini fuere Dominus Christophorus Haymon et Nobilis Domina Maria Ursula Schiffrerin. — 4. Aprilis 1690 baptizauit Reuerendissimus Dominus Georgius Wethstein, Canonicus et Parochus loci, Antonium Ignatium Felicem ex Turcica progenie procreatum. Patrini fuere Generosus Dominus Joannes a Jureneg et Generosa Domicella Maria Eua a Jurenekin. — 21. Maji 1691 baptizauit Reuer dissimus Dominus Georgius Wetstain, Canonicus et Parochus loci, I ulam ex turcica progenie procreatam, leuantibus Patrinis Reuerenc simo Domino Joanne Pikhi, Seniore Canonico, et Domina Catharina I nciska Nephyta Paulinin etiam ex turcica progenie procreata. —

5. Junii 1691 babtizauit Reuerendissimus Dominus Georgius Wethstain, Parochus et Canonicus Labac., Catharinam ex turcica progenie, leuantibus Patrinis Illustrissimo Domino Carolo Josepho de Coppinis et eius Domina Consorte Anna Susanna. — Die eadem baptizauit idem Reuerendissimus Dominus Parochus Catharinam ex turcica progenie. Patrini fuere Gener. D. Joannes Herule et Nobilis Domina Anna Susanna de Georgin. — 8. Julii 1691 baptizauit Lucas Jambshikh Joannem Henricum ex Turcica progenie procreatum. Patrini fuere Perillustris ac Excellentissimus Dominus Joannes Paulus Quallica, Phisycus Prov., et Perillustris Domina Maria Elisabeth Widerkerin. — 14. Octobris 1691 baptizauit Lucas Jambshikh ex Turcica progenie procreatam modo nomine Margaretham. Patrini fuere Dominus Mathias Andreiz et Apollonia Dernoushikin. — 22. Februarii 1695 baptizauit Reuerendissimus Dominus Georgius Wetstain Mathiam ex Turcica progenie procreatum, adstante Patrino Illustrissimo et Excellentissimo Domino Francisco Carolo Comite v. Auersperg, Generali Carolostadiensi, cuius substitutus fuit Generosus Dominus Petrus Wrumati. A. K.

Pogled na novo slovansko znanstveno slovstvo. 1.) *Knjige Jugoslavenske akademije v Zagrebu.* Ravnokar je izdala »Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti« petero knjig, katere ne zaostajajo po izvrstni vsebini za svojimi prednicami. V »Radu« (filolog. histor. del) razpravlja Em. Laszowski topografijo in zgodovino stare hrvatske županije podgorske, trdeč, da so se od 12. do 14. stoletja na Hrvaškem glede obsega strinjale županije (komitati) s starimi hrvatskimi župami. Zdi se nam le, da se je pisatelj premalo potrudil, da bi bil točneje določil, kje so dandanes vasi, potoki in hribje, katerih imena je nabral iz razprav in listin 13. in 14. veka. Po izgledu našega pok. Erjavca priobčuje v drugem članku prof. L. Zore neznane besede, katere je pobral med narodom. A. Mušić obdelava »relativne rečenice v hrvatskem jeziku«, dr. Fr. Marković »estetiški nauk o baladi in romanci«, dr. M. Šrepel pa opisuje humanista Šižgorića. — V drugem delu »Rada« je 7 razprav iz prirodoslovne in matematične stroke. — V 300 stranij obsežnem zvezku »Stari pisci hrvatski«, knjiga XXI., je P. Budmani za tisk priredil pesniška dela Dominka Zlatarića. — Jako znamenit je »Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena«, zv. IV. prva polovica (s 15. podobami), katerega je uredil dr. Ant. Radić. Lepi so v njem članki o narodni glasbeni umetnosti v Dalmaciji in o narodnem življenju in običajih v Bukvici. — »Ljetopis« obsega poročilo o društvenem delovanju.

2.) *»Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva«* v Zagrebu, l. I. (1899) zvezek 3. Časopis spretno urejuje dr. Ivan Bojničić Kninski. Okrog njega so združeni znani pisatelji Vj. Klaić (piše

o hrvatskih banih), M. Magdić, F. Šičić in dr. L. Jelić. Med malimi zapiskarji vidimo tudi našega dr. Fr. Kosa.

3.) »*Čechy předhistorické*« se imenuje 219 stranij debeli I. zvezek knjige, katero piše dr. J. L. Píč. Izdala je knjigo češka ces. akademija v zvezi z muzejem kraljestva češkega v Pragi. V njej so opisane starožitnosti češke zemlje, zlasti diluvialni človek in pokolenje skrčenih lobanj. Pridejanih ima prvi zvezek 91 tabel, na katerih so čedno naslikani prazgodovinski predmeti iz zbirke češkega muzeja.

4.) »*Památky archaelogické a místopisné*«, katerim je urednik dr. J. L. Píč, prinašajo v sešitkih 3—6, 18. letnika jako krasne slike z opisi predmetov iz loretanske zakladnice na Hradčanih v Pragi. Razun tega ima tudi ta list jedrnate članke iz prazgodovinske vede.

5.) »*Časopis musea království českého*« prinaša v letošnjem prvem zvezku (73. letnik) pod uredništvom Antona Truhlář-a velevažne doneske k pojasnjenju češke zgodovine in na koncu poroča dr. Č. Zíbrt o vsebini slovanskih znanstvenih časopisov.

6.) »*Český časopis historický*«, katerega izdajata Jar. Goll in Jos. Pekař, prinaša (izšel je zdaj 4. sešitek 5. letnika) istotako sestavke o zgodovini Češke in pregled časopisov.

7.) »*Věstník královske české společnosti nauk*« izdaja na leto po dva obširna zvezka v češkem in nemškem jeziku, v katerih so zabeležena predavanja v kr. češki družbi ved. Prvi zvezek obsega razprave iz modroslovja, zgodovine in jezikoslovja, drugi zvezek pa članke iz matematike in naravoslovja.

8.) »*Kwartalnik historyczny*« podaje poleg člankov za zgodovino Poljske v 2. sešitku 13. letnika (1899) tudi velezanimivo razpravo o slovanski zadrugi (»O zadrudze słowianskiej«) izpod peresa O. Balzera.

9.) »*Lud*«, glasilo »towarzystwa ludoznawczego« v Lvovu, kateremu je urednik naš rojak dr. Anton Kalina, prinaša v 2. sešitku 5. letnika (1896) razne sestavke, tičoče se narodopisa slovanskih zemelj, in tehtno oceno slovanskih znanstvenih časopisov. A. K.

Star urbar v ljubljanskem kapiteljskem arhivu. »Vrbarium et respective Protocollum antiquum Capituli Labacensis de A⁰ 1496 usque Annum 1536«. Ta naslov nosi s št. 10. zaznamovani urbar ljubljanskega kapiteljskega arhiva, ki obsega na 304. straneh račune o kapiteljskih dohodkih in troških koncem 15. stoletja, našteva kapiteljnu vtelešene cerkve in podložnike, ter ima na koncu zabeležen kapiteljski statut iz l. 1509. in 1533. Posnemimo iz tega urbarja nekatere za zgodovino važne drobtinice. Omenjajo se v urbarju nastopni prošti, dekani in kanoniki ljubljanskega kapiteljna, katerih je bilo vseh skupaj včasih po 11. Prošt Peter Knauer od l. 1494-1497.; dekani: Volbank Kelner 1494—1499, Nikolaj Poden od l. 1494—1498 kanonik, v l. 1499 in

1500 dekan, Štefan Klocker l. 1507 kanonik, od l. 1509—1518 pa dekan in doktor dekretov; kanoniki: Krištof Nožica (Nositza) 1494—1498, Peter Jankovič 1494 in 1495, Gregor Křižnič (Krissnitsch) 1494, Matija Puh (Puch) 1494—1499, Gregor Kic (Kyetz) 1494—1499, Nikolaj Šparavec (Sparauetz) 1494—1513, Andrej (Steinmetz) 1495 1499, Jurij Slatkonja (Slakona) (poznejši prošt ljubljanski in škof dunajski) 1496—1498, Mihael Ižanec (de Yg), doktor umetnostij in dekretov, od l. 1498 (ko je bil župnik v Dobu) do l. 1515., Paulus 1498 in 1499, Lovrenc Corrigiator (Jermenar) 1509—1518, Simon Schors (Šarec?), magister umetnostij, 1505—1536, Lovrenc Herberger 1509—1518, Erhard Almauer 1509, Jurij Prawnsperger 1505—1534, Mihael Valler 1505—1518, Sikst de Eck (Eckher) 1509—1518, Pavel Wienner, ki je pozneje postal luteran, 1531—1536, Vrban Strela 1533 in 1534, Leonard Mertlik (Mertlitz), ki je tudi postal luteran, 1533—1536, Matija Wallich (Balih) 1533—1536. Omenjajo se dalje: proštov kapelan Pankrac 1494, kapiteljski kapelan Ambrož 1494—1499 ter vikarja Jurij Spetarii 1499 in Simon Potczi 1499. — Leta 1497. se imenujeta duhovna: Jernej, kapelan altarja presv. Trojice v stolnici, in Leonard (Lienhardus de fundationibus Dni Caspari Rawber). — Leta 1497. je prošt imel v grbu, kakor kaže neki pečat, na desni strani polovico avstrijskega ščita in na levi strani polovico cesarskega orla. Stolni dekan je pa imel polovico kranjskega orla na levi strani grba. — Dohodkov so dobivali l. 1497. vsake kvatre: prošt po 14—18 dukatov, dekan po 15, starejši kanoniki po 10—12, mlajši po 8—10 ter proštov in kapiteljski kapelani po 6—8 dukatov. Račune je vodil dekan ali kak kanonik, ki se je imenoval kapiteljski prokurator. Koncem 15. stoletja so dajale vtelešene fare dohodkov na leto: Sv. Nikolaj pri Beljaku po 42 dukatov (l. 1497. vikar bil ondi Matej), Naklo 88 duk. (l. 1497. vikar Mihael), Št. Vid nad Ljubljano 100 duk. (vikarji: 1497 Gregor, 1510 Mihael, 1513 Andrej Prosen), Vodice 60 duk. (1497 vikar Lovrenc), Smlednik (sub Flednikch) 8 mark liber (1497 vikar Kristan), Polhov Gradec 8 mark (vikar Jurij 1497—1499), Svibno 100 duk. (vikar Matija 1497—1499), Št. Jernej (nič dohodkov) (1497 vikar Klemen). Advokacija v Gornjem Gradu je nesla 50 funtov vinarjev, a dne 20. nov. 1498 je šel kapitelj k škofu Ravbarju in so se pri poravnanju raznih računov pogodili, da naj dobi kapitelj mesto dohodkov od advokacije v Gornjem Gradu dobovsko faro (zato je menda tudi dobovski župnik Mihael de Yg postal kanonik). Kranjski vicedom je bil tačas (1498) Jurij pl. Eck. Moral je biti Mihael de Yg premožen mož. Od l. 1501—1504 je bil upravnik kapiteljske blagajnice. Zidal je neko kapiteljsko hišo in zalagal denar tudi iz svojega. Ob računu mu je bil kapitelj dolžan 28 talentov denarijev v črnih novcih, a Mihael mu jih je

odpustil. Leta 1498. se je bila hiša kanonika Petra Jankoviča prodala cesarici za 62 funtov vinarjev. Desetino je imel kapitelj: v Cirknici, Dobrunjah, Kotišu, Pečah pri Moravčah, »Mengonitz« pri Mirni, »Mietnaw« pri Stičini, v Čolniših v vaški fari, pri Sv. Mohoru pri Šmariji, v Šiški (Keusch) in na polju (na poyli) pri Kranju. Imel je kapitelj dalje njive v Rečici (Riecz), hišo na Vrhniki in kopel v Ljubljani, ki je nesla 7 gld. (Poznejša roka, najbrže Schönlebnova, je dostavila opazko: »Balneum prope Ecclesiam in Cemitero, feudale Burggraviorum in Lüenz alias DD. de Lueg«.). Podložnike je imel kapitelj: v Kamni Gorici (Stainpuchl), Kosezih (Kasesich), v Loki pri Pešati, v Novi Vasi pri Višnji Gori, v »Salin-u« in Trzinu. Na Poljanah v Ljubljani je imel kapitelj lepe vrtove, katere je dajal v najem kanonikom in drugim. Po teh vrtovih se sedaj imenujejo ondotne ulice »Kapiteljske ulice«. Poznejša roka je dostavila pripomnjo: »Redditus hortorum suburbanorum (in Polan) Labaci quondam ad aram S. Leonardi in Basilica deputati per quemdam Petrum aurifabrum, civem labac.«. Omenjajo se še nekateri drugi kapiteljski vrtovi in njive in l. 1499. travnik pod Rožnikom (sub Rasnpach), ki je dajal 1 funt vinarjev na leto. — Iz urbarjev kapiteljnu vtelešenih farâ, ki so navedeni v knjigi, omenjamo, da se Horjul l. 1497. imenuje Churyawel, Lubgojna = Lubigoyna, Spodnja Šiška = Vundterkeutsch, Strževo pri Naklem = Strisew bei Nagkl, Utik = Vitickh, Moste = Prucklann, Trboje = Trespach, Moše = Moschnach, Skaručina = Schorutschina, Kozarji = Geissmansdorf. — V kapiteljskem statutu iz l. 1509. so razne zanimive določbe. Kanoniki so opravljali brevir v stolnici. Za jutranjice so dobivali po 4 solide in za posamezne ure po 2 solida. Dekan je delal pike in odtezal plačo zamudnikom. Navzoči so morali biti v cerkvi tudi vikarji (vsaj dva), kapelani in leviti. Kanoniki so opravljali božjo službo v stolnici in v hospitalu. Kadar je šel kak vikar obhajat, so ga spremljali po štirje dijaki v posebnih oblekah, kakor je določil cesar Ferdinand III. Krojaška bratovščina je dajala dijakom za vsako pot po 1 črni novec nagrade. Vikarji so večkrat imeli procesijo s svetinjami po mestu. Kapitelj si je izbiral po 2 duhovna za levita, ki sta vsaki dan stegla pri korarski maši. Ko so se pele ure, so izpostavili ob zvonjenju vikarji in leviti svetinje. Statut iz l. 1533. določa, da naj se v pridigah oznanuje evangeljska resnica »čista«, kar skoraj diši že nekoliko po luteranstvu, (pomagala sta statut sestavljati tudi kanonika Pavel Wienner in Leonard Mertlik, pri katerih je ob strani opazka: »apostata«), dalje se določa, da naj se preloži zorna maša s pridigo na poznejšo uro in da naj pojó dijaki še-le pred urami oficij Matere božje, vikarji naj pa po oficiju »prav in po katoliško pridigujejo, opirajoč se vlasti na sv. pismo, kakor opominja sv. Pavel«. Peta točka statuta iz l. 1533. določuje, da naj se izmed štirih kapiteljskih vikarjev, ki imajo

dolžnost pridigovati, dva določita za nemške pridige, ker se je v Ljubljano priselilo mnogo ljudij iz Nemčije in se nemščina po mestu močno razširja (»quia ad hanc Ciuitatem Populus Germaniae propter negociorum commoditatem plurimum confluit ciuitasque ipsa in eo sermone vehementer est aucta«). Druga dva vikarja naj pa oznanujeta božjo besedo (po slovensko), kakor doslej. Pozneje so nemške pridige prevzeli jezuvitje. A. K.

Cerkev sv. Petra v Dvoru pri Polhovem Gradcu. Najbolj znamenitim gotskim cerkvam, kar se jih je ohranilo na Kranjskem, se prišteva cerkev sv. Petra v Dvoru. Dunajska c. kr. centralna komisija za umetnost in cerkvene spomenike je žrtvovala lepo svoto, da se cerkev umetniško popravi in lepemu gotskemu slogu primerno prestroji. Opisal je to cerkev v umetnostnem oziru konservator K. Črnologar v »Mittheil. der k. k. Central-Commission« 1899 str. 125. Kdaj je bila sezidana ta cerkev? V ljubljanskem muzejskem arhivu leži listina, ki nam pove, da so cerkev zidali v sredi 16. stoletja. Ker srenja ni imela dosti denarja, da bi bila mogla sama dozidati dragoceno cerkev, je knezoškof Peter pl. Seebach, ki je vladal ljubljansko škofijo od l 1558. do 1570., dal dne 2. februvarja l. 1562. v Gornjem Gradu ključarjema dvorske podružnice sv. Petra priporočilno pismo, s katerim sta smela po škofiji pobirati milodare za zgrajenje že davno pričete, pa še ne dovršene dvorske cerkve. Duhovnom je v pismu škof naročil, da naj ključarja ljubeznivo vsprejemajo in vernemu ljudstvu pri pridigah po cerkvah priporočajo, da naj obilo daruje za omenjeno cerkev. Podpornikom cerkve je škof obetal posebno milost in božji blagoslov. — Dne 7. oktobra l. 1620. je Sikst Carcanus, škof germaniški in od papeža posebej določeni obiskovalec ljubljanske škofije, v dvorski cerkvi sv. Petra posvetil altarje: Matere božje, sv. apostola Pavla, sv. Neže, sv. Ane, sv. Valentina in sv. Lucije ter je podelil vsem, ki so ob posvečenju altarjev obiskali cerkev, jedno leto odpustka, onim pa, ki jo obiščejo ob obletnici posvečenja altarjev, 40 dnij odpustkov. — Papež Inocencij XI. je ga s posebnim »breve« dne 29. maja l. 1684. vsem, ki pod navadnimi pogoji obiščejo cerkev sv. Petra v Dvoru ob obletnici njenega posvečenja, podelil popolni odpustek. — Dodamo naj še poročilo, da je farno cerkev Matere božje, ležečo pod Gradom v Polhovem Gradcu, kakor nam dokazuje izvirna pergamenska listina v istem arhivu, v nedeljo dne 18. septembra l. 1457. blagoslovil, ker je bila razsvečena, generalni vikar oglejskega patrijarha Ludovika, sarksenski škof Fortunat. A. K.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik IX. — Sešitek 5.

V Ljubljani 1899.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 5. sešitka.

Stran

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik IX. 1899. Sešitek 5.

Slovenica.

Priobčil A. Koblar.

Redke so po arhivih slovenske uradne listine iz preših stoletij kakor bele vrane. Jezik v njih ni lep, včasih je naravnost grozen. Vendar treba pobirati tudi te drobtinice, ker tiči v njih marsikakšna jezikovna znamenitost, in ker so sploh dokaz, s kakimi težavami se je borila slovenščina pri svojem prvem vstopu v urade. Priobčujemo tedaj nastopnih pet listin; prve štiri so iz kranjskega deželnega arhiva v muzeju Rudolfinu, zadnja je pa iz ljubljanskega kapiteljskega arhiva.

I.

O gorskem zakonu in gorskih pravdah je leta 1897. v »Izvestjih Muzejskega društva« pisal g. Iv. Vrhovec. Pisatelj na strani 41. obžaluje, da je V. Oblak v »Letopisu Slovenske Matice« (leta 1887. str. 289—305) objavil in jezikoslovno razložil le oni slovenski prevod gorskega zakona iz leta 1644., katerega hrani ljubljanska licejska knjižnica (sig. 191), ne pa starejšega Recljevega prevoda iz l. 1582., katerega je bil že l. 1882. Dežman izročil Levstiku v slovniško presojo in oceno. Recljev prevod gorskega zakona se še nahaja v kranjskem deželnem arhivu v rokopisni knjigi, ki nosi naslov: »Landgerichts-Zehend- vnnd Perkhrechtsordnung dises Fürstenthumb Crain«. V tej knjigi je zabeleženih več zakonov, namreč: deželnosodni red (iz l. 1535.), desetinski red (iz let 1551. in 1573.), potem »Bestättigung des Fürstentumb Stayer Pergrecht-Buch«,

vsi ti zakoni so v nemškem jeziku, nato pa pride Recljev slovenski prevod iz leta 1582., ki se popolnoma naslanja na besedilo nemškega gorskega zakona za Štajarsko *). Župnik Recelj znabiti ni sam vpisal »Gornih Buqui« v navedeno rokopisno knjigo, katera je prišla v muzej iz dolskega arhiva. Dvomiti pa ni, da je Recelj, kakor pové napis, prevod dovršil že l. 1582. Lahko je potem, ko je nadvojvoda Karol l. 1583. ustregel želji kranjskih plemičev in imenoval na podlagi gorskega zakona, veljavnega za Štajarsko, kletarskega mojstra za Kranjsko, oskrbnik kake dolenjske graščine prepisal Recljev prevod v svojo zbirko kranjskih zakonov, katero je pozneje baron Erberg, pridni nabiralec starin, pridobil za svojo knjižnico. Mogoče pa je tudi, da je prav to knjigo, kakor trdi Vrhovec, kranjski odposlanec leta 1582. nesel v Gradec ter pokazal vladi Recljev slovenski prevod. To bi zlasti kazala korektura v prevodu pri § 47. Pisava je iz konca 16. veka. Knjiga je imenitno vezana. Lesenim platnicam, oblečenim v beloustrojeno svinjsko usnje, so vtisnjene podobe evangelistov, ki nosijo na sebi znak 16. veka. Jezikoslovcem utegnemo ustreči, ako objavimo Recljev prevod v celoti, priporočamo pa, ako ga hočejo porabiti za svoje studije, da vzamejo v roko tudi pod črto naznanjeni štajarski »Bergrechts-büchel«, ker je g. Oblak sicer objavil v »Letopisu« tudi nemški zakon, a je nepopoln in zelo zmeden.

Razen Recljevega prevoda hrani kranjski deželni arhiv še tri druge prevode gorskega zakona za Štajarsko, ki so pa zopet samostojni prevodi, tako da se niti glede na jezik, niti glede na vrsto paragrafov ne strinjajo z omenjenima prevodoma.

---

*) Gorski zakon za Štajarsko je izšel tiskan l. 1583. z naslovom: »Römischer Keyserlicher auch zu Hungern vnd Behaim Königlicher Mayestat etc. Ertzhertzog zu Osterreich etc. Confirmation vnd bestettung des Fürstenthumbs Steyr Perckrechts Büchel. MDLXXXIII«. Izdajo tega zakona ima ljubljanska muzejska knjižnica, kakor tudi podobni izdaji iz let 1639 in 1760. V vseh teh izdajah je pa gorski zakon, izdan dne 9. februvarja 1543 od kralja Ferdinanda, le glede jezika nekoliko spremenjen. Kdaj se je zakon izdal tiskan pred l. 1583., nam ni znano.

Prvi nosi podpis: »Datum Vienne 9. Martii 1543. — Die 17. Octobris 1683 descripsit J. Kapsch Reittenburgi« (na Čretežu). Druga dva slovenska prevoda sta iz 18. stoletja.

Recljev prevod se glasi:

»Gornih Buqui Od krailoue Suetlofti Offen innu poterien general inu Priuilegium. Is Nouuflauenski Jefigk Istulmazhan skufi Andrea Rezla Farmoftra na Raki. Anno MDLXXXII.

Privilegium.

Mi Ferdinandus od Boshie milosti Rimfki krail, ufakimu zhafu Gmerar tiga Raiha Vnemzhich inu na (v) Ogrih, V pegamih, V dalmaty, na Hrauatih, inu V flouenzih etc. Krail, Infant Vhifpany Erzherzog Vefterraihi, Herzog V Burgundy, Vbrabanti, Vstayerih, V Koratani, inu V Kranfky Defheli, V Luzenburgi, V Birtenbergy, V goreni inu doleni Shlefy, Firsht Vshuabih, Margraff tiga Suetiga Rimfkiga Raiha Vburgaui inu Vmarerih, goreniga inu doleniga Laufniz, Pod Firftam knes Vhabspurgi, Vtiroli, Vfirti, V kiburki inu Vgorizi Defelfki knef Velfafsi Gospud na flouenfki Marki, Vportenaui inu Vfalinfi, etc. Spofnamo ozhitnu, inu damo na fnaine, ufsem uprek, sletim lyftum, de fo naf ti Vredni fhlahtni inu duhouni nafhi lubi andahtiui inu fuefti, N: ena pofhtena nafha Landtshafft nafhiga Firftouftua Shtayeria tih treh ftanou, od prelatou, Gofpofkiga ftanu inu od Shlahtnikou ponifhno klizali inu profili, de bi mi nim tih gornih praud Buque, tam iftu Vftaieryh, kir fo fnfho (?) ueftio inu gnadliuim peruoleinem is nouiga pofuetuane, gori nareiene inu nam Vpifmi na pre pernefsene kokur regirni Gafpud, inu Defhelfki Firfht Hconfirmainu inu Hpoterieniu, Gnadliuu priftali, Jnu leteh gornih Bukui glas ie od befsede do befsede letaku.

1.) Ksazhetku, Imaio Vfakatere sa gorfke Vpravde Vfhtayerfki defheli Vmei Velikonozhio inu umei Vinkufhtimi Vfaku leitu, na tih meiftih, kir ie od starifhih fim perfhlu inu prefsufebnih neuterpezhih, potrebna, obenu drugu meiftu, obernene biti, Htimuiftmu ima En ufakaterni gorni Gafpud ta-

kouifhne praude Vfoymi fogorniki obfedeti. Aku on pak tulikaj Sagornikou nima, more on if drugih gur Sagornike vfseti inu Sagorska praudo obfedeti.

2.) Item en Vfakateri gorni Gofpud, ima letem, kateri fa Erbe, tofhiti imaio, Vfelei Vleti Praudo puftiti yti, nemu ufelej fpifmam ali fbefsedo, Sapouedane fturiti, Inu nemu toifto Kenimu Zhafsu nikar faulezhi, famuzh berfh kir more praudo puftiti tezhi, sakaj lete praude, od ulezheina nemoreia terpeti.

3.) Item kateri kuli pride kfagorfki praudi, inu Rofhie fabo pernefse, ta en ufakateri ima suoie rofhie od febe diati (: sakaj Vgorah so Firftoufke frainge :) inu aku bi glih gdu mezh ali drugu rofhie nefpodobnu fabo pernefsel, taku on tuiftu nefpodobnu Vprauhati, fbefsedami se tudi spodobnu derfhati ima, Nima tudi fa tiga Volio ena Kufhne framote inu nepofhtena oblaiati, inu nikar fa brefe daiati Hkobenimu poboiu, Aku bi pak kateri Zhefs tuiftu sturil, inu bi se fbefsedami inu fizer udrugim potu, nefpodobnu derfhal taifti ima ftraiffan biti fa LXXII denarieu, Aku pak kateri mezh vun isdere, timu ima biti ftrayffinga I. Marka denarieu, inu aku enden eniga udari, ima ftraiffan biti II Marki denarieu, inu nifhter stem maine, timu refhalenimu negoua fkoda inu obyskaine napre ohranenu.

4.) Item en ufakateri, ima perpraui Infhtanzy, pred suoio poredno Ryhto, kokor ie od starifhih fem perfhlu Vfakatere ritfhi, kar gornih praud an tizhe, napreie vfeti inu rounati.

5.) Kadar bi pak ta gorni Gofpud enimu praudo faulekel, debe neiftnu bilu, poteh mal more on toifto pred tiga defhelfkiga Firfta, Kellermaiftra pernefti, inu na fnaine dati, de fe ima tiga prau ifuprafhati, inu aku fe takuiftu ifnaide, inu if uifingo dopernefsenu bode, potehmal more ta Kellermaister fpodobfzhino notri raunati, fakaj ta Kellermaifter nima obeniga napreuablena puftit Vun yti.

6.) Inu ta Kellermaifter ima tudi kadar ena rezh pred nega pride, katero on spofnanem te praude rounati, takouoifto

praudo, Sdefhelanni inu fpurgarie, kyr gorfhino imaio ali fhlufhio obfedeti, inu po pre-agani gornih Buqui notri fpodobfzhino rounati.

7.) Ob fagornih praudah fe imaio napre pouedati, vfse prauizhne inu frayati Sagorske, noter fe gaine noter terkaine, frauelnu inu fsillo, od nefnanih ludi, ali od koger bi fe kokou frauel ali filla ifgodilla, ti frauelni inu ftraiffinge, fe imaio meldati, inu kateri bi en frauel Ali fyllo uedezhe famolzhal inu nikar ne meldal, taifti ie timu gornimu gofpudu fapadel LXXII denarieu.

8.) Vfi nefpodobni poite k uinogradam inu od uinogradou, kateri nifso od starifhih neuade, Sem prifhli ti ifti imaio po S. Mattynim ob pufti ufi prepouedani biti, kateri bi fe pak tih iftih prepouedanih potuu po imeniuanim Zhafsu nikar ne ognil Ima tim gornimu Sapafti LXXII denariev.

9.) Item Aku Vgori billu Potrebnu na Potih nareati, inu popraulati, tu ima tim Sagornikam, timu ofnainenimu, inu, per poene LXXII denarieu ta ifti pot nareat, Inu Popraulat, Vkafanu biti, kateri bi Pak Htimu ne perfhel, Ali koga na fuoim mefti pref Spodobnih Vrfahou ne pofłal, od tiga ima Straffingi od Vfakiga Samudeniga dne kokur od Sgorai stoy.

10.) Item ti Gmaini Plotoui Inu meie, per uinogradih, nafglauih, inu poufod, kir Je Potrebnu, Se imaio per meifte po S. Mathynim Sa graditi inu fa obarouati, kateri bi leto dolfhan bil fturiti inu bi ie prelomel, ta ima timu Gornimu Gofpudi sapafti Kstraffingi LXXII denarieu inu timu drugimu katerimu fe ie zhef tuiftu, Skoda fturilla, to Skodo doli polofhiti.

11.) Item en vfakateri Erbizh, kateri fa Erbino prauizo, ima gououriti, ta isti ima letu per fagorni, praudi meldati, Inu falofhiti, Senim denariam, Ako bi Pa on tuiftu ne fturil, taku : nemu zhef. tuiftu obene praude, ni dolfhnu rezhi, ali obsoiti, vunufetu, Ako bi on fdobrimi guifhnimi Vrfhahi if defhele l oftal.

12.) Item kateri bi pak bref uefti foiga Grundtniga Gofpuda Ali gofpofhine ali drugih guifnih Vrfohou, is deshele ulekel Inu bi suimu ozhetu negouiga blafhza nepomagal delati ta ifti ima poteh mal tiga iftiga Erba odrezhen biti, Vfai se nemu gnada sturiti more.

13.) Item kateri Vinu, Moft, ali fhitu veliku ali malu zhef prepouid if Gorfhine bref uefti ali dopufzhena eniga gornika Vun pela, tedaj ie ta Vofnigk LXXII denarieu keni poeni, inu ta drugi to uinu, Mofht ali fhitu, timu Gornimu Gofpudi sapal, kadar bi pak ta gorni gofpud, tu vinu, mofht, ali fhitu na fuoih grunteh ne mogel fapopasti tadaj more on suoie sapadane popolnama ta timu uinogradi, ali grundti imeti inu fadobiti, Vfaj de ta ifta prepouuid Vftirnaiftih dneh potler bode opraudana.

14.) Item en vfakteri ima na ta dan, ali na kateri fe sagorfka Prauda ali Sagorfku rounaine Vnkaj klizhe, Inu obfodi fam fuoim fhiuotam, persagorni Praudi biti, ali eniga Drufiga na fuoim mefti Poflati, tuiftu Bite vprizho, Inu Pofhlufhati Aku bi ta gorni Gospud, Ali gdu drugi pruti nemu imel, kekaj tofhiti, ali meldati, Sekaj se ny dolfhnu Eniga vfakateriga pofebe k praude napre profsiti, inu sapouedati, kateri pak Hti ne pride, taifti ie fapadel timu gornimu Gospudi LXXII denaryeu.

15.) Item kateri od eniga Vinograda mofht schlufsi, taifti ima suoimu gofpudi to neperuifhno shupo dati inu nima is tropin guerati, Inu nima mofta uliti ufmerdezho pofodo, Inu tiga iftiga fobenifnim prilifhkum falfhati, inu ima ta Mofht tedaj zef antuertuati, taku Slatkiga koker ga hitru more, on tudi ima suoiga gospuda guerati iz tiga Vinograda, od kateriga on slufhi, Aku mu ga pak vinogradi ni taku ga on ima drugde kupiti, na mesti, ker taku dobru uinu raste unegouim Vinogradi.

16.) Item en Sagornik Se more fuio gorszhino, k suetimu Juriu dneu bodi od Vinograda, laefsa, ali Niue, izhiftim dobrim uinom, ali sdenarmi, koker od starifhih fim prifhlu dobru plazhati, kadar bi pak en sagornik suoio gorfhino S

moshtam, ali szhistim uinom ob S. Jurieuim, ali sdenarmi, od uinograda, laeſsa ali niue tudi Nikar neplazhal taku on ima taiſto gorſhino Hprihodnimu terganu, potle due gube plazhati, Inu debi on she pak tega neſturil, taku on ima poteh mal to Vun stoiezho gorſhino drugimu terganu iſhe pak duegube plazhati Inu taku pred inu pred preraitati.

17.) Kadar bi pak en Sogornik suimu Gornimu Gospudi v treh letih poredu gorſhine, kokor ie od sgoraj meldanu nikar ne ſhluſhil, taku se more ta gorni gospud spoſnainem tih Sagornikou, dobru, tiga Vinograda, leſsa, ali nive, na zhetertu letu podſtopit ga noter Vlezhi inu tergati.

18.) To gorſsino ie en vsakateri suoimu gospudi, podloshen inu dolſhan pelati, taku delezh kokur on en dan sa Sonza pelati more, kokur od stariga Sim priſhlu.

19.) Item en vsakateri Gorni Gospud, ali Gornik, ima sa suoio prepuuid, sapadeine ali straiffingo, rubiti ugorah po ſagorskj praudj, Aku on pak Rubeſno ugori ſa ſuoio popre meldano poena inu straiffingo nemore imetj, taku on Ima en kol pred ta prelas ali verſel tiga uinograda vbiti, inu nemu sapouedati per LXXII denarieu, Kadar on pak ali gdu drugi sa negoua uolo Vinograd uun inu notre gre, telikaj krat ie on dolſhan ali sapadl LXXII denarieu, Inu Kadar ie letu timu Gornimu Gospudi shal, toku on ima nemu eniga Richtaria inu suoie sagornike zheſ tuiſtu doli poſtauiti, inu nega na tuiſtu napre fódrate ali gnati Inu takouo poeno pred rihtariam raitati, inu ukup steti puſtiti, Inu potter ſe tiga Erba podieti, taku dolgu dokler on zhes tuiſtu plazhan bode, Inu takou praude Iskati, more, ta Goſpud ali na negouim meſti negou sagornik sturiti.

20.) Item vſi ti kir So Slaſtnim Hrbtam Vgorshini sidezhi, se imaio vun vlezhj, Inu na Semble ali ymeine seſtj, kateri bi pak zheſ letuiſtu sturil, stystim ima handlanu biti, kakur ie V deſhelſkim rozhinu sapopadenu, Vun vsetu, kadar bi ta gorſhina hpraudnimu Imeni raitala, kadar bi pak is tihiſtih ali drugih praudnih ymein supet kenimu vinogradu sturienu bilu,

potler more ta gorni Gospud, po fpofnanu tih sagornikou Eno spodobno gorfhino nan udaritj.

21.) Item vfakaterae shaffti, shtifftaine, Sastaue, katere se Vgorshini sture, taifte imaio stiga gorniga Gospuda Roko, ali negauiga gornika sturiene inu gori udariene bitj, sizer tu iftu obene Mozhi nima, kateri bi pak le to prelomil, taifti od tiga Gorniga gospuda ima fa eno Marko denarieu Straiffan bitj, Inu takove premembe obene nimaio imeti Kraffti.

22.) Item kadar en Sagornik Smertio doli gre inu obeniga Erba ne sapusti taku ie taifti Erb timu gospudi spraudo ledig postal, ufaj kar ie prauizhnih dolguu na nim, ti imaio is usiga negouiga blaga plazhani biti, Aku fizer to iftu tulikaj preieti, ali dafhezhi more.

23.) Item kateri Sagornik suomu gospudi negouo gorfhino ali grundt odulezhe inu enimu drugimu ali sam febi oblubi inu da, inu aku tuiftu bode ueftnu, taku ie taisti Erb negouimu gornimu gospudi ledikh inu sapaden.

24.) Item kateri en Vinograd enu leitu ne obrefan puftj, Ta ifti ie timu gospudi enu drugu leitu spraudo domu padel, Inu kateri pak enu letu uenim Vinogradu to poruo kopaine Pred Vinkustmi nikar ne dopernefse, taifti ie timu gornimu gospudi sapadl eno Marko denarieu, Inu ta drugu leitu due Marky denarieu inu tu treke letu ta uinograd zelu.

25.) Item kadar ta Gorni Gospud ali Gornigk eniga ne pre klizhe, Inu Htrekimu kratu nikar ne pride vfaku sapadane III Marke denariu.

26.) Item kateri Sagornigk Suoie Vinograde Sgrubainam inu foufsem fdrugim potrebnim Vinogradfkim delom, nikar ueden kokur fe Htimu spodobi, nederfhi, taku ima ta Gorni Gospud takouo negouo samudo tim sagornikam osnaniti inu nim zhes tuiftu pustiti sposnati, aku takouo negouo nemarnoft fkodi tiga grunta ugorfhini lefhetsh pride, taku mu more ta Gorni Gospud sapoueidati, ta Vinograd po potrebi delatj, ali uenim pul letj predati per enim sapadaine IV. Marki, kadar bi pak ta sagornik is truzikofti ali samauolnu, timuiftimu nagk

neprifhel, poteh mal more ta gorni Gospud zhef tuiftu sposnati, inu fhazhatj pustitj, tiga iftiga uglihi Vrednofti predatj.

27.) Item kateri od gorniga gospuda ali Huebmaftra enu na pre uablene pegeruie, ta ima saine dati XII denarieu, Inu sa ene richtne Lysti, kir nifo poglauni Vrtelne unim sapopadani, XII denarieu, sa enu udinane LX denarieu, Inu sa en pousdig lift (nemfki behöbnuß) stiri shilinge denarieu, ufaj aku ie ta rezh taku maihina, Ima biti tudi uglih Spodobnih rezheh odnih ufetu.

28.) Item aku se gdu eniga Vrtlna pefhaura pred tiga gorniga gospuda ali negouiga gornika, ta ifti more tu od tiga peruiga inu pofledniga spraudnim Besednikom ta poglauni Vrtl, glih dobru udinati pred tiga defhelfkiga Firfta, Kellermaiftra, kateri se pak tiga Kellermaiftra Vrtlna pofhuara, taifti more poteh mal utifti umeldani spodobi udinati pred Landtshaubtmona, Landtsferbefaria inu Vizdomba, Vmafi aku tu istu Krailoua suetluft peruoli.

29.) Item tu sapaidane inu straiffinge V fogorski praude, katere so Enimu Gornimu Gospudi ali Gorniku sa paidane per poeni, kokor ie od Sdolaj Pifsanu Sa En usakateri Artikl bo sapopaden, so tudi Gorniki sami Vun isrekli, inu hpraude sposnalj, satu kir oni sui Erb inu Blagu inu ta fhiuot stem mirnifhi inu Shihrifhi moreio Jemeti Inu obranitj.

30.) Stem obenimu Tofhnigku inu odgouorienigku, kateri u sogorni praudi tofhiti alj odgouoriati ima, nima perpufhenu biti, de bi Se on enimu Befsedniku pustil motiti, famuzh aku ie nemu enu pomankane, taku on more eniga is Rinka pogeruuati, taisti potehmal ima nemu sa shaffan biti. Inu kadar en purger eno gbat ugori fturi ta bode straiffan sa V Mark Item En Slahtnigk stu Mark zhiftiga flata.

31.) Item kateri Enimu Shiuino Skodo sturi Venim uinogradi ali gorshini, ta ie to skodo dolshan nasaj pouerniti inu timu gornimu Gospudi ali gorniku od usakatere glaue XXXII denarieu, onu bodi posimi ali polete.

32.) Item kateri Enimu en pelzar alli sadenu deruu usame, posegka, ali poshushi, ta isti ie sapal V Marke denarieu, (inui ta peltzar spet nafaj pouerniti).

33.) Item en vsakateri kateri bi se notl puftiti Rubit inu bi fe ſkusi fraul branil ali otel braniti ta Je sapadel tri Marke denarieu.

34.) Item kateri enimu nega koren leifs ugorshini posegka od usakateriga stebla LXXII denarieu inu nemu tulikaj nefaj nemeftiti ali pouernitj po fposnane tih gornikou.

35.) Item kateri enimu kolie krade, tudi Ena Marka denerieu, Inu timu zhiger ie tu kole bilu duegube pouerniti inu plazhatj.

36.) Item kateri enimu noter flomi Vhrambo ali Vfidanizo Inu skufi fraul nan bye, ta ifti ima na shiuoti inu na blafi straiffan biti.

37.) Item aku eden drufiga Bie ali pretezhe inu pofkodi Vgorfhini tudi poene V M. denarieu, Innu timu negouo skodo nesai pouerniti.

38.) Item kateri Edin timu drufimu negouo perst, lystie, da gnoie gori Vsiguie inu k ponafhanu sui Vinograd prazh nefse ali pela, ta ifti ie sapal LXXII denarieu inu timu negouo perst fpet plazhatj.

39.) Item kateri Meienike Vun kopa ali fanifha, ta poene V Mark denarieu Inu kar natim potu Manka tiga iftiga ie fpet dolfhan sturiti.

40.) Item kateri Enimu negouo grosdie, ali vsakateri shlaht sad, kakouishnega imena sad bodi, ukrade, ta ie sapal tri shilinge denarieu, ali enu Vhu doli odrefati inu timu drugimu shkodo doli plazhati.

41.) Item kadar eden enimu en Vinograd proda, Inu sa dolg poroke vsame, Inu on ne derfhi Frifhta Inu gre tie inu se podstopi bres negoue inu tiga gornika uole Straffelnam tiga Vinograda, taku ima ta gornik timu kir ie ta Vinograd prodal, spet noter ifrozhiti, inu aku bi ta drugi kikaj Vnim

bi delal tu on ima sgubiti, Inu ie pottler timu gornimu gospudi sapal V. Mark, satu kir se ie on te rihte podstopl.

42.) Item kateri spodsigainem Vinograde ali koren leifs satare taifti ie sapal X Mark denarieu inu timu drugimu negouo skodo nefai pouernitj.

43.) Item kateri enimu fkufi frauel eno terto doli udari ali posegka ta ifti je sapal LXXII denarieu inu timu drugimu negouo terto nefai pouerniti.

44.) Item en Gorni Gospud Ima enimu ufakaterimu Erbu negouo prauizo, kir ie nemu nemerla, Vofhiti, kar on nemu fprauizo vofhiti ima, Inu kadar ta Erb tri Vre Vprizho dueh Sagornikou nad nim pegeruie, de ie uedezhe inu mu zhes tuistu vofhiti nozhe, potehmal taku ima ta Erb tiga defhelskiga Firshta, Kellermastra saine obiskati, ta ima pifati Gornimu Gospudi, inu porozhiti de on timu sagorniku na negouo prauizo 14. dneh Vofhi, Aku bi pak ta gorni Gospud tiga iftiga sturiti dolfhan nemenil, toku on ufai ima utih XIV. dneh te fagornike doli pofaditi, inu spofnati puftiti. Aku bi pak on tiga istiga nefturil, toku potem iftim ima tiga defhelfkiga Fürfhta Kellermaftra nemu takou Erb na negouo prauizo douofhiti inu nega knemu hpraude shirmati, nesapopadenu timu gornimu gospudi, na negouim grunti prauizi inu gorfhini.

45.) Item kateri Vinograd inu grundt Vgorfhini lefhezh ie leitu no dan nesagouorien per enim, kir ie Vdefheli Sidezh, unuzi inu Vgueringi ostal, more on tuiftu saprizhati kokur ie prau, taifti ie fuoio gueringo, kokur ie Sagorske praude prauiza dofedil, inu napreie per pokoi ostati, Vun ufetu, neodrafteni otrozi, kateri Gerobou inu sogouornikou nimaio, tim iftim ima noter XVI leit kobifkainu napre stati.

46.) Item kadar enimu enu dreuie per enim Vinogradi pre blifu stoi, kateru bi fe timu uinogradu Skoda delala, tuiftu ima skusi sagornike ogledanu biti Snaide li fe potehmal de onu nemu pre blifu ftoy ali fkodi Ima priti taku natuiftu po spofnani teh Sagornikou biti doli poftaulenu.

47.) Item Meie inu Breguue trebiti per inu mih timi Vinogradi Imata obudua Meiafha ukupaj uumiſtribitj, Inu oku se ona dua neglihate, taku ima tuiſtu po sposnani tih meiafhuu (doli poſtaulenu biti) sgoditi.

48.) Item vseh Poenah Sapadane Inu straiffingah koker ie popre pouedanu, Ima Enimu Vſakimu Gornimu Shupanu ali gorniku od uſaziga padza ali poene kir ie timu gornimu Gospudi sapaden XII denarieu sa negouo muio, de on tiifte timu Gornimu Gospudi noter perpraui, nemu biti ali ostati.

49.) Item katerimu bi en Vinograd ali grundt Vdrugi Gospofhine lefhezh ſkuſi Erbshino, kupilu, membo ſhafft ali sarozheine priſtal inu biga Venim meſzi od tiga gorniga gospudi rok ali eniga druſsiga komer bi ie on porozhel naprelel ta ie timu gornimu gospudi sapal IV Marke denarieu.

50.) Item kadar en uinograd ali en drugi Erb vgorshini bode na predaye postaulen, taku ima ta gorni Gospud mimu useh kupzuu ſtem kupom ponuien biti Vsaj de ta gorni Gospud takouisti Vinograd V to Vrednost koker bi ga sizer ta prodeiauiz enimu drugimu mogl dati, gori uſame, inu enimu zhes tuistu preteſku nesturi, kadar bi pak ta gorni gospud tiga notl kupiti, potler more ta bliſhni periatl shnim biti ponuien, kadar ga taisti tudi nekupi, taku se ima taisti timu bliſhnimu meiafhu ponuditi inu kadar ga taisti tudi nekupi, poteh mal more on takou Vinograd ali Erb predati komer ga on ozhe.

51.) Item stem sgodnim tergainam bodeio tudi uelike nemarne neuade derſhane, ſkuſi katere timu gospodariu gornimu gospudi inu deſetnikam ſhlecht moſht rāta, de dokler nar dale tu grosdie breſh ſkode more stati, da obeden bref dapuſsane tiga gorniga gospudi ali gornika neterga, Inu aku bi potrebnu bilu, de ſa perſheſheni Vinogradarye inu sagorniki kogledenu inu kdopuſhainu te tergatui, poſtauio ſkuſi tuiſtu bolſhi Vina inu s tem berſhe Vun is deſhele mogo prodane biti.

52.) Item Vsakaterimu Delouzhu Vſeh Vinſkih Gorah polek inu Viſhe mureke pred uinkuſtmi se ima en dan klonu

X denarieu, Ampak kar ie podmureko doli se ima enimu en dan XII denarieu dati.

Smo mi nagledali nih ponifhno flisigk profhnio Inu smo nim skufi toiftu inu is suseb gnade imaenuuane Gorne Buque milostiú Confirmali inu poterdili, Confirmamo inu poterdimo nim tuiftu uedezhe inu Smozhio letega Liftu kar mi sa prauize inu gnade uolio natim poterditi imamo letaku de te predgouoriene Gorne Buque Vfeh nih punctih, Articlnih, Vmanungah Vsebi derfhanu inu sapopadenu Zilounu taku derfhane timu nagk dianu inu potem iftim fhiuenu Ima Biti, tudi od sgorai meldana nafha Londtschafft noter inu sunai praude ponih rounati inu fe tih iftih pokornu nuzati imaio inu moreio. Inu sapouemo natuistu N. Vfem inu fleheterinim Praelatom Knefom Slobodnim Gospudam Richtariam inu Shlufhezhim lonzhaubtmonam, Verbefhariem, Vizdomom, Flegariem inu Valputom, defhelfkim Rihteriam, Purgermaftrom, Rihteriem inu suetnikom, Purgeriam, Gmainam inu fizer ufem drugim nafhim oblaftnikom podlofhenim inu fueftim, fdaunifhnim ali prihodnim terdnu inu ozhmo de mi od Sgoraj meldana nafha Londtsafft per imenuanih Gornih Buquah, in nafhim Confirmiranu inu poterieniu Zilounu puftiti oftati, tudi Sanafho uolo per tim roko derfhite, branite Inui fhirmaite de oni takoue gorne Buque pokonu dershati inu nuzati moreio, inu timu super nedeio. Nikar tudi tega kaj komu drugimu diati nedopustite letu mi menimo terdnu bref. Vsaj vfse na nafho nafhih Erbou Inu snanimi pridezih Herzogou uftayerih uolo inu dobru dapaidene Te Iste Gorne Buqui po lefhezhofti gmerati nu pomainkfati Ali zelu gori ufigniti S. Sueftnuftio letih Gornih Buquiz Schnafhim Krailoufkim gori na uefhenim Siglom poterienu. Danu Vnafhim meifti Dunaie ta IX. dan tiga mefza Februaria, po Chrifhtufhouim nafhiga lubiga Gofpudi Roiftua V petnaift stu inu utri inu Vstirdefetim, Inu nafhiga Blagaftua tiga Rimfkiga vtrinaiftim inu tiga drufiga Vsedimnaiftih Letih.

Commissio Domini Regis in Consilio. A. V. Puechhaim Freyherr Ver. Stathalterambts. M. B. V. Leopoldtsdorff, Canzler.

Sigmundt Freyherr zu Herberstain. I. V. Landaw. B. Khuena Belasy. R. H. Reitter.«

II.

Nastopna listina, je iz prve polovice 17. stoletja, kakor dokazujeta pisava in jezik. Cesar je izročil pravico lova v cesarskih gozdih: v kamniški Bistrici, v Vojvodinem borštu (sedaj Udin boršt nad Kranjem), v Utiku pri Ljubljani in v Štangi pri Litiji kranjskemu deželnemu glavarju. Da sta se obvarovala v teh gozdih divjačina in les tatov, se je razglasil ljudstvu ta-le ukaz:

»Potechmal, dokler ie nyh Cefsarioua Suetlost, nash ta nar gnadliuishi Gospud, inu defhelski Fürst, to zeló, v leti Crainski desheli lefhozho oblast tega lóuu usih slaht suiri, inu diuiazhin inu use letu, kar hte isti fhlifhi sred nekaterimi Gosdi, Gospudu Lantshaubtmonu Crainske defhele, vlast utaki stalti zhes dala, de on Gospud to isto rauno utaki uifhi inu meri kokor so nyo nyh Cefsarioua fuetlost imeli inu ufhiuali, tudi imeti, inu ufhiuati oblast ima, usai pak sa guifhnih ursahou uolo, inu sletim isgouoram, de on bulfhi merkaine, ino ahtingo ima dershati, kakor se ie dosehmal sgodilu, de nikar Gosdi skusi dali sekaine tiga lefsa ne bodo doli perprauleni, inu kanzhani inu tudi ta suiriazhina skusi take skodliue srednosti pregnana, temuzh veliku uezh enu inu drugu, kar ie naruezh mogozhe bode gmeranu, inu pobulschanu, Taku hozhe on Gospud Lantshaubtman letu usem, inu enimu usaketerimo pofsebai Sa negoue lastne bulfhi antuerti uolo, nikar le uestnu fturiti, temuzh tudi ukrafti letiga opominati, de pofehmal obeden nikar v Wisterci, Viuuodinim Worstu, Vitiki, inu ustangi, u utech drusech Gosdech, inu Planinach kókor dalezh fe Cefsariouiga Louu oblast, inu Prauiza istegne, inu Sadene, nema obene Diuiazhine, kokor taista more imenuana biti, uobeni uifchi, inu ftalti, kakor fe more imenuati, Louiti, inu Strelati, tudi Spukfho na teh istih mestich fe pustiti fnaiti, v glichi uifhi nikar kambe, Laznie, Strike inu Pafze ali druge rezhy Deuiem Petelinam, kokofcham, usem

flacht Jerebam, ali Jerebizam ſtauiti, inu te iste Louiti, Inu keder be edan ali ta drusi letu preſtopil, ali snaiden bil, ta isti bode po Ceſsarioui Sapuuidi, tem drusim kenimu exemplu bres usiga ſchonania dobru, inu ueliku ostreſhe, kokor ſe ie doſechmal sgudilu nikar le straffan, ampak tudi nemo ta puksha uséta. H peruimu.

K drusimu. Dokler ie gnadliui Gospud Lontshaubtmon Suedil, de nekateru leitu Semkai, nekatere Soſseſchine, sgul is sanikernosti teh Worstnariou, kateri letiga neiſso poueidali, ali iskaſalli, ſo se potstopile nikar le nyh Shiuino u gosde goniti, ampak tudi te kosé, katere u lesse uelika skoda delaio Susebno pak Viuuodinim Worſhtu, Vitiki, v Wisterzi inu u Stangi pasti inu dershati Skusi kateru tudi ta Diuiazhina is nye Stanu pregnana bode, taku ie on Gospud Lantshaubtmon tem iſtim knyh Saderſhainu hotel pustiti veidezhe ſturiti, de ony ſe posechmol nikar ne potstopio nyh Shiuino, ume katero ſe naruezh te kose Sastopio, noter goniti ali paſti, temuzh ſe letiga celu oderſhe, ali pak, aku kateri take prauizhe Se meni iemeti, taku ima te isti sdobreme Piſsmi taku guiſchnu iskasati, kakor sizer, kateri bodeio Vtih iſtih Gosdeh is Suoio Shiuino Sapopadeni, ti iſti bodo Sdaizi rubleni inui tudi te kosé poſterlene.

Taku ima Htretimu uglihi Stalti eno tako Sastopnost, inu mainungo Sletemi, kateri menio viuuodinim Worſtu inu Vitiki Prauizo immeti, derua ſekati, de oñy imenuanimo Gospudu Lontshauptmonu, k negouimu saderſhaniu te iſte prauize u oſmih dneh uglihi uiſhi na prei polosche, inu pokaſheio, kateri pak, bodi on gdur koli ozhe, bi letiga ne ſturil, ta iſti ima bres usiga sa schonnania u glihi uiſhi rublen biti.

Jenui dokler H zetertomo ie dobro ueidozhe, ienui ozhittnu, de se po use Stange ta nar lepsche inui mlade less zhe dale uezh le doli poseka inui perpraui, per tem tudi skusi delaine teh lasou, nikar le ta iemenitni Stangarski Worſt pokonzha inui doli perpraui (h katerimo ie ta Vistomski Pochaltar, inui Stangarski Suppan sa uola teh preietih Mitt

inui dary dobro inui Suesto pomagal) tomozh tudi ta usuirazhina do konza pregana, toku pusti to poprei uisoko iemenuani gospud Lontshaubtmon usem gladko osnaniti, de se ima posehmal usakateri tega sekaina tega Lessá, per tom tudi teh lasou oddershati, kateri pak ueni ali te druge stalti sapopaden, ta bode nikar le rublen, ampak tudi te lase bode doli uersene, inui to useiaine do konza poferderbano. More pak kateri is dobrom pismam nega prauiza, sa uola sekana tega lessa (kir se pak ta mladi less uselei uun usame) pokasati, ta ima, kokor ie tam gore pouedano, u osmeh dneh naprei priti, inui to pissmo ali ta frayat nemo, gospudu Lanzauptmano, pokasati, sunai tega pak uari se usaketeri sam te skode inui suoie napaste.

H puslednimo pusti on Gospud Lontshauptman, tem istim srauen ueidete, de rauno kakor on Gospud Sebi nemore pustiti od letiga, kar je niemu Suetli Cefsar zhes dal nifter prozh odmakniti, Taku tudi on ne shely enimu drusimu tu niegoue, kar bode usakateri Sdobro Prauizo Suifhati inu dopernefti mogal, prozh oduseti, Po letemu se bodo ueidele usei Sadersati inu edan usakateri pred Skodo uaruate.«

III.

Janez Platzgummer je bil škof briksenski od leta 1641. do 1647. Ko je ta škof l. 1642. postavil v blejskem gospostvu novega glavarja Krištofa Karola Waidmana, se je njega imenovanje Blejcem naznanilo z naslednim oglasom:

»Mi Joann od Boschie gnade postaulen Skoff Brixni, napouemo vsem inu enimu Slehernimu k naschimu gospostuu V Wledi schlischeozimu inu podloschnimu nascho gnado. Inu uam damo srauen sastopiti, da smo mi gnadliuu prozch pustili tiga schlahtniga naschiga suestiga Adama Pippana, naschiga inu gospostua tudi naschiga V Wledi tega peruiga Verbolteria, inu smo tudi tiga Schlahtniga naschiga lubiga inu suestiga Christoph Carlna Waidmana od Marana, sa nasche uelike gnade uola, k naschimu Haubtmanu tiga popey imenitniga

gospostua V Wledi gori vuseli, inu tistu gospostuu se uusemi nemu schlischeozchimi rezchmi zhes dali gnadliuu dauoschili inu saupali, nemu haupttmanu tudi praemoschenia tiga pisma nascho gualt popolnima smo zches dali enimu slehernimu na naschi mesti, lih timu vbogimu kokar temu bogatimu, inu temu bogatimu kokar timu vbogimu prauizo sturiti inu uam ali ki komer drugimu da obene praetesche nima sturiti, temezch uas per tem Vaschem ima schizati, schirmati, roko derschati inu eniga sleherniga per nega dobri inu praui prauizi inu praudi obderschati. Na to ie na uas vuse inu na eniga sliherniga nasch gnadluu inu mozhen pouelh, da ui gospud Waidmana pussih mal sa eniga haubtmana Inu sa uaschiga na prey postauleniga gospuda ali gosposko derschite inu sposnaite, tudi nemu uuſo spodobno pokorschino kokar ſe raima sturite inu skaschite. Sakai mi leto uam gnadluu inu mozhnu sapouemo. Danu uunaschim mesti Brixni ta 12. dan velikiga trauna A. 1642. — Joann. m. p. Ad mandatum Illmi et Rssmi Dni Episcopi proprium. Christoph Walther, Secret.«

IV.

Zaradi pisave in jezika je zanimiva nastopna metliška listina iz l. 1677.:

»Saſtauni liſt ſa siedom kraieu Niue od uranihariev Jakopi Teſhaki priſthoi.

Jeſstt Jure I iuan vranichary ſtanom ſtoiechi pri farah pod Comendo Metlike ſlishechy podloſhniky, ſposnamo ſabo inu ſpored Naino Neueſtho Nieſho, I ſtim nainim ſastaunim liſthom kirgodi Napreipride, Ali odpart Illi bran bode daima verouan bithy, daſmo mi tri parthie ochithubelodanu dali, Inu ſastauilly poſtouanimu Jakopi Teſhaki Inu Nega Goſpodarichi Jelky Inuniu Jerbom ſapulſtarto kruono Gotuouih dinarieu tih Naſih ſiedom kraieuniue ſa metlickim luogom, Med Juana vraniharia I Jureta koſiana Niuami leſhechy ſlishechiſo pod Gmain Meſtu Metlike vtiſtalti smo my triparthye tekraye

ſastauilli daie uolan teſhak Inunega Goſpodaricha Inuniu duei Jerbi, Tekraye takudolgu delat, Nuchat uſhiuat I vſakodobro haſaniſnih Imat, doklemy partietu pulstartho kruono poſthenu ſgotuouimi pinieſhi poſthenu platimo, vſako kruono po deſhet liber, tuſemi odſgora Imenouani obechuiemo obdarſhati obſtati I Nega Jakopa ſatadolg Naniednim kuari darſhati, prinaſhi vieri Inuiſtiny Inu pri ſaueſhi puncta krainſke deſhellye, Sa uekſhiga verouaina vollo ſmo mi tri partie poniſnu ſapechat Naproſili Goſpuda Andreia Guodine Staraſhine J Gregoria lokaria purgaria v Metliki da ſo ta Naſh ſastauni liſt ſuoimi laſtnimy pecchatmy ſapechatili v ſainim Inunih pechati preſ kuara, piſan v Metliky 14 Marcha 1677.«

V.

Ljubljanski kapiteljski arhiv (zv. 49. št. 3.) hrani v slovenščino preložen privilegij, s katerim je papež Gregor XV. dne 3. avgusta leta 1621. za veliki altar škofje cerkve v Gornjem Gradu podelil odpustek. Po pisavi se spozna, da je privilegij v slovenskem jeziku spisal ljubljanski knezoškof Tomaž Hren. Ni dvoma, da je tudi prestavo napravil škof sam. Akt je cela pola papirja, ki ima na zunanji strani napis: »Oklizajne N. S. Ozheta Papesha Gregorja XV. Priuilegia ali odpuſtka Vſim Vérnim Dushizam Daniga Na Veliki Altar Cérkve Shkoffle Gorniga Gradu 3. Aug. 1621. Na Pet Léjt.« Pripisano je z drugo roko: »Versio Slauica Apostolici priuilegii pro defunctis.« Ker ima spis nekatere jezikoslovne znamenitosti, ga priobčujemo v celoti. Glasi se:

»J + M. Gregorius Rimski Shkoff ali Papesh tiga Imena XV. — K' Vezhnimu prihodnimu ſpominu. Na sdravje ali isvelizhajne vſeh Duſhiz is prave Ozhine lubesni vſelej premiſhleni, Svéte Méſta ali Cerque Zhaſsi s' Duhovnimi S~~tich~~ Odpuſtkou dary pozhaſtimo de ſkusi teiſte Vérne lube Duſhice teh mèrtvih, Vſmileniga N. G. Jesusa Christusa pomuzh, inu njega lubih Svétnikou saſluſhejné doſéshëo: nym tudi ſ' temi iſtimi pomagánu bode: inu one is Martra ali Tèrplejna téh Paklenſkih Vyz, k' Vézhnimu sdravju inu Veſselju, ſkusi

Bóshjo Miloft, samorejo perpelane biti. Hozhemo tèdaj to Shkofflo Cerkou S. Divice Mariae Klofhtra, kir fe Terg Gorniga Gradu pravi, Lublanfke Shkoffye, S' takim Priuilegiom ali Odpuftkom kakòr saftopimo dofehmal fhe nikar omifhleno vfaj de XII. Mafhnikou tu ner majnè fe v' nje najdeo, inu ta v' nje poftavlen Altâr Lube Divice Mariae Matere Boshje f' tem safsebnim Darum refvetiti, Skusi od Gospuda nam dano oblaft, inu is Vfigamogozhniga Boga milofti: tudi na SS. Petra inu Paula Jogrou ali Apoftolou njega oblaft sanefséni: de kadar kolikrat en Mafhnik is Same teiste Cerkve S. Mafho Po Mèrtvih, na Dan Vfèh Vernih lubih Dufhiz inu teifte Ofmérice vfaki Dan, fhe tudi ob Pondelkih vfákiteriga Tédna, Ob Eno Dufhizo kakòrfhnigakoli Vérniga Kàrfhenika, katéra G. Bogu v' lubesni pèrtifnena ali s'drushena fe bode s' tiga Svejtâ lozhilla, pèr témiftim Velikim Altarju bode Mafhoval, taifta Dufhiza, is saklade ali Shaza S. Kàrfhanfke Cerkve Odpuftik ali Ohladizo dofeshe: taku de ona tiga istiga N. Gospuda Jesusa Christusa tudi njega lubih Svetnikou saflushejnâ pomuzhi sodoby, inu S' temi iftimi povsdignena is saaliga britkiga Tèrplejna inu Martra téh Paklenfkih Vyz k' vezhnimu Vefselju inu Sdravju bode preftavlena, tu pèrvolimu inu nafho oblaft damo, Inu kar bi koli timu supèr déllalu, tu iftu néjma obftati. Ta lyft tudi ali dar ima lè pét léjt velati. Danu je pak v' Rimi pèr S. Marii Veliki Snéshnici, pod Ribizha Pàrftanom, 3. dan Mefza Augusta tu je Kimmavza Gofpodniga Lejta 1621, Nafhiga Papefhtva pak Parviga Lejta. — Scipio Cardinal S. Susannae.«

Cesar Arnulf kot vladar po slovenskih pokrajinah.

Spisal dr. Fr. Kos.

Ko je dne 28. avgusta leta 876. v Frankfurtu umrl Ludovik, kralj Vzhodne Francije, kakor se je navadno sam imenoval, ali pa »Nemški«, kakor ga nazivajo sedanji nemški

zgodovinarji, razdelili so si meseca novembra istega leta njegovi trije sinovi Karlman, Ludovik in Karol njegovo državo. Najstarejši sin, ki je že prej vladal pod vrhovno oblastjo svojega očeta po Karantaniji in Bavarskem, dobil je k tema dvema deželama tudi vse pravice, katere so si lastili frankovski vladarji do Panonije, Češkega in Moravskega.[1]) Po teh dveh deželah je bila frankovska vrhovna oblast le navidezna, ker v resnici so bili Čehi in Moravci takrat popolnoma samostojni. Nekako v tistem času je Karlman prepustil svojemu nezakonskemu sinu Arnulfu Karantanijo in Panonijo, da bi pod njegovim nadzorstvom vodil zadeve po teh dveh deželah.[2])

Tako je tedaj Arnulf postal vojvoda po tistih pokrajinah, po katerih je takrat živela večina slovenskega prebivalstva. Karantanija je obsegala, kakor se je že večkrat poudarjalo, sedanje Koroško in Kranjsko, potem Štajersko razen vzhodnega

---

[1]) Regin. Chron. a. 876, (MG. SS., I, 589): »Post haec (po bitki pri Andernachu dne 8. okt.) convenerunt tres supradicti fratres in loco qui dicitur Sualifelt, et ibi diviserunt paternum regnum. Carlomannus sortitus est Baioariam, Pannoniam et Carnutum, quod corrupte Carantanum dicitur, nec non et regna Sclavorum, Behemensium et Marahensium.....« — Ann. Fuld. a. 876, (MG. SS., I, 391): »Sequenti autem mense (po bitki pri Ankernahu, tedaj meseca novembra) Carlmannus et Hludowicus atque Karolus, Hludovici regis filii, in pago Retiense (v okolici Nördlingena na zahodnem Bavarskem) convenientes, paternum inter se regnum diviserunt.«

[2]) Regin. Chron. a. 880, (MG. SS., I, 591): »Concessit autem idem rex (Hludowicus) Arnolfo C a r a n t a n u m, quod ei pater i a m p r i d e m concesserat.« — Primerjaj tudi Ann. Fuld. a. 884, (MG. SS., I, 400): »... Arnulfi, Karlmanni regis filii, qui tunc Pannoniam tenuit.« — Med letom 876—887 je dijakon Gundbaton daroval z dovoljenjem svojega gospoda, kraljevega sina Arnulfa (»domino s u o Arnolpho filio regali permittente«) nekatera posestva v Panoniji blizu Blatnega jezera. Pozneje je dijakon Gundbaton v navzočnosti vojvode Arnulfa (»in praesentia igitur Arnulfi ducis«) iznova potrdil to daritev. (Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, IV, 192, št. 53). Iz tega sledi, da je Arnulf gospodoval po Panoniji, ko je še živel njegov oče, ker drugače ne bi se bil imenoval kraljevega sina.

roba in pa še male dele Tirolskega, Solnograškega in Dolenje Avstrije. Vzhodno od Karantanije se je razprostirala Panonija.

Arnulfov oče Karlman bi si bil rad povečal svojo moč in svojo državo. Nabral je med Bavarci in Slovenci precej veliko vojsko ter jo peljal v Italijo nad svojega strica Karola Plešoglavca. [3]) Ta je bežal pred njim proti zahodu čez Mont Cenis, kjer je dobil mrzlico ter umrl v neki planinski koči dne 6. oktobra 877. [4]) V decembru istega leta je šel Karlman, ko si je pridobil kraljevo krono italsko, zopet na Bavarsko. [5]) Pot v Italijo je bila zanj jako osodepolna, kajti nakopal si je bolezen, ki je trajala do njegove smrti dne 22. marca 880. [6])

Pred smrtjo je Karlman izročil svojo državo bratu Ludoviku, kateri je Karantanijo še na dalje pustil v oblasti vojvode Arnulfa. Prej ko ne je ta po smrti svojega očeta navadno živel v Karantaniji ter imel svoj sedež v jako utrjenem in z močvirjem obdanem Blatogradu. [7])

Ko je dne 20. januvarja leta 882. umrl kralj Ludovik, združil je njegov brat Karol III. (Debeli), ki je bil takrat že tudi rimski cesar, za nekaj časa vse vzhodnofrankovske dežele. Ko so istega leta Normani pustošili po severnih straneh frankovske zemlje, in sicer po trierskem okraju, šel je med drugimi nad nje tudi Arnulf, da bi pomagal svojemu stricu, cesarju

---

[3]) Ann. Fuld. a. 877, (MG. SS., I, 391): »Carlmannus vero cum manu valida Noricorum diversorumque Sclavorum Italiam ingreditur, contra Karolum dimicare volens.

[4]) Ann. Bertin. a. 877, (MG. SS., I, 503, 504).

[5]) Ann. Fuld. a. 877, (l. c. 391). — Erchanberti cont., (MG. SS., II, 329). — Lib. de imp. pot., (MG. SS., III, 722).

[6]) Böhmer Regg., ed. Mühlbacher, 596, št. 1505 c.

[7]) Regin. Chron. a. 880, (l. c, p. 591): »... (Carantanum), in quo situm est castrum munitissimum, quod Mosaburch nuncupatur, eo quod palude impenetrabili locus vallatus, difficillimum adeuntibus praebeat accessum.« — Blatograd je na Koroškem od Vrbskega jezera proti severu. Še sedaj se nahajajo ostanki nekdanjega gradu pri nekem ribniku na severozahodni strani sedanjega gradu.

Karolu. Ta pa je Normane odpravil z zlatom in srebrom, ne pa z mečem in ognjem. [8])

Odkar sta leta 874. moravski vladar Svetopolk in vzhodnofrankovski kralj Ludovik sklenila v Forchheimu mir, ni bilo bojev med Franki in Moravci. Prijateljstvo med Svetopolkom in Arnulfom je bilo še celo tako veliko, da si je ta izbral moravskega vladarja za krstnega botra svojemu nezakonskemu sinu, kateremu je dal botrovo, a vender nekoliko po nemško zavito ime Zwentibald. [9]) Razmere v Vzhodni marki, katero nam je iskati na tleh sedanje Dolenje Avstrije, so pa povzročile, da je vojska nastala med Arnulfom in Svetopolkom. V imenovani pokrajini sta namreč do leta 871. gospodovala grofa Engilskalk in Wilhelm. Ko sta v boju padla, bili so njuni sinovi še premladi, da bi bili prevzeli vladarstvo. Zato je podelil kralj Ludovik mejno grofijo grofu Aribonu. Ko so Engilskalkovi in Wilhelmovi sinovi postali polnoletni, žugali so grofu Aribonu, da ga umoré, ako jim ne prepusti vlade v deželi, kjer sta gospodovala njihova očeta. Nato se Aribon zaveže s Svetopolkom ter mu da za poroka svojega sina Isanrika. Kmalu potem dobe Engilskalkovi in Wilhelmovi sinovi zase nekatere bavarske velikaše in ž njih pomočjo preženo grofa Aribona iz njegove dežele. Vse to se je godilo leta 882. [10]) Vkljub temu pa da cesar Karol Debeli Vzhodno marko grofu Aribonu nazaj. Tega je podpiral tudi Svetopolk, ker je s svojo vojsko prijel njegove nasprotnike, pustošil njih zemljo ter vjel na severnem bregu reke Donave Werinharija, drugega izmed treh Engilskalkovih sinov, in njegovega sorodnika grofa Vezzilona. V tej stiski se obrnejo sinovi omenjenih mejnih grofov do Arnulfa,

---

[8]) Ann. Fuld. a. 882, (p. 395. 396). — Ann. Bertin. a. 882, (p. 514).

[9]) Regin. Chron. a. 890, (p. 601): »(Arnolfus) illi (sc. Zuendiboldo), antequam in regni fastigio sublimaretur, familiaritatis gratia fuerit connexus: denique filium eius, quem ex pellice susceperat, a sacro fonte levavit, eumque ex nomine suo Zuentibold appellari fecit.«

[10]) Ann. Fuld. a. 884 (p. 399.) · Da je bilo Aribonovemu sinu Isanrik ime, je razvidno iz Ann. Fuld. a. 898, (p. 413).

ki je gospodoval po Karantaniji in Panoniji, ter ga prosijo pomoči, kajti od cesarja Karola samega niso pričakovali nič dobrega. Ko Svetopolk zve, da so imenovani sinovi dobili zavetje pri Arnulfu, pošlje k temu leta 883. poslance ter mu očita, da je v svoje varstvo sprejel njegove sovražnike in se tudi zavezal z Bolgari, ki so leto prej napadli Moravsko. Preti mu z vojsko, ako ne neha podpirati njegovih nasprotnikov. Ker pa Arnulf ni hotel izpolniti Svetopolkovih zahtevanj, šel je ta s svojo vojsko, katero je nabral po raznih slovanskih pokrajinah, v Panonijo ter jo je pustošil. Povsod so se sovražniki pred njim umikali in iskali zavetja v utrjenih gradovih. Tudi v naslednjem letu (884) je šel Svetopolk čez Donavo v Panonijo ter peljal s seboj še večjo vojsko. Toliko vojakov je imel seboj, da bi jih bil lahko opazovalec gledal ves dan, ko bi bili mimo njega defilirali. Svetopolk je dvanajst dnij pustošil po Panoniji, posebno po zemlji med Rabo in Vzhodno marko, a naletel ni na noben sovražni oddelek, ker so se bili vsi pred njim poskrili. Ko se je vrnil domov, pustil je en del svojih vojakov poleg Donave. Ko to slišita najstarejša Engilskalkova in Wilhelmova sinova, Megingoz in Pabo, napotita se s svojimi četami proti Donavi, da bi napadla omenjeni oddelek. A bila sta popolnoma pobita. Megingoz in Pabo sta utonila v Rabi, brat grofa Berchtolda in mnogo drugih pa je bilo vjetih. Ko je vojska trajala že poltretje leto, prišel je v jeseni leta 884. cesar Karol sam v Vzhodno marko in je blizu Tullna, kjer je bila takrat politična meja med bavarsko in slovansko zemljo, sklenil mir s Svetopolkom. Ta je cesarju prisegel zvestobo in mu obljubil, da ne bode več napadal njegovih dežel, dokler bo on (cesar) živ.[11]) Kot nekako plačilo, da se je pomiril ter cesarju poklonil, je takrat dobil Svetopolk v svojo oblast Panonijo med Donavo in Dravo in je tako

[11]) Ann. Fuld. a. 884, (p. 400, 401): ». . . . Imperator in terminis Noricorum et Sclavorum cum Zwentibaldo colloquium habuit.«

postal tudi vladar nekaterim panonskim Slovencem. [12]) Vendar je treba omeniti, da si je Arnulf obdržal jugozahodni del Panonije med Blatnim jezerom in karantansko mejo z mestom Blatogradom ter ga dal leta 896. v fevd vojvodi Braslavu. [13]) Ta vojvoda, ki je gospodoval po sedanji hrvaški zemlji med Dravo in Savo, je tudi prišel v Tulln, da bi se poklonil cesarju, kateri se je potem napotil čez Karantanijo v Italijo ter v Paviji praznoval božične praznike. [14]) Mogoče je, da si je cesar zato izvolil pot čez Karantanijo, da bi se sešel z Arnulfom in ga pregovoril, da naj tudi on sklene mir s Svetopolkom, kar se je tudi v naslednjem letu (885) zgodilo. [15])

Akoravno je Karol Debeli dobil k Vzhodni Franciji in Italiji leta 885. še Zahodno Francijo ter tako postal vladar vse frankovske države, vendar je bil preslab, da bi bil pregnal roparske Normane. Pešal je na duhu in na telesu. Mnogo velikašev ga je zapustilo ter si želelo Arnulfa, vojvodo karantanskega, za svojega vladarja. [16]) Karolov prvi kancelar Liutward, katerega je moral cesar odstaviti, se je napotil leta 887. na Bavarsko, da bi se dogovoril z Arnulfom, kako naj bi svojemu vladarju vzela žezlo iz rok. [17]) Meseca novembra rečenega leta je sklical cesar državni zbor v Tribur, kamor so prišli nekateri njegovi privrženci. Pa tudi ti so ga zapustili, ko je tjakaj dospel vojvoda Arnulf in pripeljal seboj precej veliko vojsko, sestavljeno iz S l o v e n c e v in Bavarcev. [18]) Karol, od vseh

[12]) Konst. Porphyrog., De admin. imp. c. 10. — Primerjaj Palacky, Gesch. von Böhm., I, 142. — Najbrže je Svetopolk obljubil cesarju zvestobo le zastran pridobljene Panonije, ne pa zastran Moravskega.

[13]) Ann. Fuld. a. 896, (p. 413).

[14]) Ann. Fuld. a. 884, (p. 401): »Postea veniente Brazlowoni duce, qui in id tempus regnum inter Dravum et Savum flumine tenuit, suaequae miliciae subditus adiungitur, rex per Carentam in Italiam perrexit; prospere Papia natalem Christi celebravit.«

[15]) Ann. Fuld. a 885, (p. 402).

[16]) Ann. Fuld. a. 887, (p. 405).

[17]) Ann. Fuld. a. 887, (p. 405).

[18]) Ann. Fuld. a. 887, (p. 405): »Arnolfus cum manu valida Noricorum et Sclavorum supervenit, et ei molestus efficitur.«

zapuščen, je moral Arnulfu prepustiti svoje dežele ter biti zadovoljen, da mu je ta podelil dohodke nekaterih posestev na Švabskem.[19]) A tudi teh ni dolgo užival, ker je že dne 13. januvarja leta 888. umrl.[20])

Kakor se je Arnulf po Vzhodni Franciji polastil kraljevega prestola, prav tako sta storila Odon, grof pariški, ki je postal kralj Zapadnim Frankom, in pa furlanski vojvoda Berengar, ki je bil v začetku januvarja[21]) leta 888. izvoljen za italskega kralja.

Iz Tribura se je Arnulf, sedaj kot kralj Vzhodne Francije, obrnil proti Bavarskemu. Na božični dan leta 887. je bil v Reznem, kjer so se mu poklonili zastopniki raznih razrodov, med katerimi so bili tudi Slovenci.[22])

Ko je Arnulf postal kralj, prepustil je karantansko in panonsko vojvodino, kateri je prej imel sam v svoji oblasti, drugim osebam. Ruodpert, sin zgoraj imenovanega Wilhelma in brat nam že znanega Megingoza, je dobil Karatanijo ali pa vsaj del te dežele. Omenjen je ta Roudpert v neki listini kralja Arnulfa, ki je podelil Reginhardu, vazalu solnograške cerkve, dve kmetiji v Železnem na obeh straneh reke Krke, kar je spadalo k njegovi grofiji.[23]) Svoje življenje je končal ta Roudpert leta 893., ko je pred Arnulfom ubežal na Moravsko. Tu je bil vsled Svetopolkovega povelja z vsemi svojimi tovariši umorjen.[24])

---

[19]) Ann. Fuld. a. 887, (p. 405). — Regin. Chron. a. 887, (p. 596). — Ann. Vedast. a. 887, (p. 524).

[20]) Glej Böhmer, Regg. ed. Mühlbacher, 657, št. 1717c.

[21]) Primerjaj Dümmler, Gesta Berengarii imp., 12, op. 1.

[22]) Ann. Fuld. a. 888, (p. 405): ». . . receptis primoribus Baioariorum, orientales Francos, Saxones, Thuringos, Alamannos, magna parte Scl avorum.«

[23]) Juvavia, Anh., 110, št. 52: ». . . in comitatu Ruodperti in regno Carantano iuxta flumen Gurca in loco Selezna dicto.« — Izvestja Muz. dr., IV, 225, št. 72.

[24]) Ann. Fuld. a. 893, (p. 409). — Ann. Alamann. a. 893, (MG. SS., I, p. 53).

Leta 887., ali pa nekoliko pozneje, je kralj Arnulf podelil eno pokrajino Engilskalku, sinu enakoimenovanega očeta, o katerem smo že govorili. Dobil je prej ko ne Gorenjo Panonijo med Rabo in Dunajskim lesom ali pa Vzhodno marko.[25]) Imenovan je v listini kralja Arnulfa z dné 15. novembra leta 889.[26]) in pa v listini istega kralja na korist solnograškemu vazalu Reginhardu.[27]) Pozneje si je nakopal jezo tega kralja, ker mu je ugrabil njegovo nezakonsko hčer, in moral je bežati k Svetopolku na Moravsko. Čez nekaj časa mu je Arnulf zopet prizanesel ter ga postavil za mejnega grofa v Vzhodni marki ali pa v Gorenji Panoniji. S svojim samovoljnim postopanjem je Engilskalk razžalil bavarske velikaše in ti so ga leta 893. v Reznem vjeli, obsodili in oslepili.[28])

Iz Reznega se je napotil kralj Arnulf meseca februvarja leta 888. v Oettingen na Bavarskem. Tu je dné 18. februvarja podelil v popolno last duhovniku Adaloldu dve kapeli v Labodski dolini, kateri je imel do takrat kot fevd. S kapelama vred mu je dal tudi desetino od ondotnih dvorov in cerkvene občine. Vse to mu je podaril s pristavkom, da sme po smrti kapeli in desetino prepustiti po svoji volji tej ali oni cerkvi.[29]) — Kmalu potem nahajamo novega kralja v njegovi stari pokrajini. Dné 13. marca je bil v Blatogradu ne daleč od Vrbskega jezera na Koroškem, kjer je podelil svojemu ministerijalcu Eponu hišo in dvor v Krautheimu v pokrajinah Volkfeld in Iffgau imenovanih.[30]) Šest dnij pozneje, ko se je še mudil v Blatogradu, je izročil Sigiboldu, duhovniku solnograškega nad-

[25]) Po enem viru (Herimann. Augiens. a. 893) je bil grof v Panoniji, po drugem pa mejni grof v Vzhodni marki. (Ann. Fuld. a 893: »marcensis in Oriente«).

[26]) Böhmer Regg. ed. Mühlbacher (1889), 673, št. 1783.

[27]) Juvavia, Anh., 110, št. 52. — Böhmer Regg. ed Mühlbacher. 685, št. 1830. — Izvestja, IV, 225, št. 72.

[28]) Ann. Fuld. a. 893. — Ann. Alamann. a 893., (p. 53).

[29]) Izvestja Muz. dr., IV, 197, št. 60.

[30]) Izvestja, IV, 197, št. 61. — Volkfeld in Iffgau sta bila ob Srednjem Menu med Bambergom in Würzburgom.

škofa Theotmara, listino, s katero mu je v popolno last podelil eno kmetijo v Labodski dolini na Koroškem, katero je prej imel le kot fevd.[31])

Kmalu potem se je kralj obrnil proti severu. Dné 1. aprila je bil v samostanu pri Sv. Florijanu, ne daleč od izliva reke Aniže v Donavo, kjer je podelil kremsmünsterskemu opatu Snelperonu tri kmetije poleg potoka »Scalaha«[32]) v Arbonovi grofiji. Lastnika teh kmetij sta bila dva Slovana, najbrže dva Slovenca, s prav neslovenskim nazivanjem. Enemu je bilo ime Wartman, drugemu pa Saxo.[33]) Kakor se vidi, prvi začetek germanizacije se je pri teh dveh Slovanih že izvršil.

V jeseni leta 888. se je napotil kralj Arnulf v Italijo ter se v Tridentu sešel z Berengarjem, kateri je pri tej priložnosti priznal njegovo vrhovno oblast. Odtod se je vrnil z neznatnimi četami čez Furlansko na Koroško ter je v Krnskem gradu praznoval božične praznike.[34]) V tem kraju se je mudil dné 26. decembra, ko je podaril Mildruti, soprogi svojega ministerijalca in točaja Heimona, devet kmetij v Ramseidenu v saalfeldenskem okraju.[35]) Istega dne je podelil rečeni Mildruti vsled njenih zaslug v popolno last nekatere podložnike, njih družine in posestva[36]) v Trgu, Viču, Krnskem gradu, Žalah[37]) ter v

[31]) Izvestja. IV, 197, št 62.

[32]) Potok »Scalaha« je sedanji Kremsbach na Gorenjem Avstrijskem od Linza proti jugu.

[33]) Izvestja, IV, 198, št. 63.

[34]) Ann. Fuld. a. 888, (p. 406): »Rex autem, paucis secum assumptis, Forum-Juliense penetrans, curtem Carantanam natale domini celebravit.«

[35]) Izvestja, IV, 200, št. 65. — ». . . . in pago Salvelda in loco Ramsidin.« — Ramsidin je Ramseiden, Salvelda pa Saalfelden na sedanjem Solnograškem.

[36]) Dotični podložniki so imeli, kakor je razvidno iz listine, svoja zemljišča in poslopja. Bili so torej nekoliko svobodnejši, kakor marsikateri drugi podložniki.

[37]) Trg (Veltchircha = Feldkirchen) je na Koroškem v celovškem okraju. Med Celovcem in Trgom blizu Malega Št. Vida je Vič (Viscaha). Pri Vrbskem jezeru blizu Krive vrbe so Žale (Scalah).

kraju Ruiti imenovanem, v Albmannovi grofiji. V Krnskem gradu sta bila podeljena Stranimir (»Strammir«) in Žitomisl (»Sitimuzl«) z njunima soprogama in otroki, v Žalah pa Trebibrat (»Trebifrater«) s soprogo, sinovi in sinahami.[38]) Dné 20. januvarja leta 889. se je mudil kralj Arnulf v Blatogradu na Koroškem, kjer je podelil svojemu kapelanu Elolfu v popolno last kapelo v Nusplingenu[39]), katero je imel do takrat le kot fevd.[40])

V sredi posta leta 890. se je napotil kralj Arnulf z Bavarskega proti Panoniji ter se v Omuntesbergu[41]) sešel z moravskim vladarjem Svetopolkom, kateri ga je prosil v imenu papeža Štefana V., da bi šel v Rim ter varoval italsko kraljestvo pred slabimi kristjani in pretečimi pogani.[42])

V naslednjem letu je Arnulf dalj časa bival v Reznem na Bavarskem. Tu je dné 9. marca podelil stolni cerkvi v Solnogradu nekoliko kmetij po Bavarskem, razen teh pa tudi posestva po Slovenskem (»in partibus Sclauiniensibus«), in sicer v Ruginesfeldu v dudlebski grofiji vse to, kar je nekdaj imel v svoji oblasti slovenski vojvoda Kocel, in kar je imel v fevdu v isti grofiji poleg Gnassbacha[43]) neki Reginger, potem posestva ob Lendvi[44]), katera je imel v fevdu neki Loris, ter

---

[38]) Izvestja, IV, 200, št. 66. — Kakor se vidi, imamo tu opraviti z nekakimi zadrugami.

[39]) Nusplingen (Nuspilinga) je bil »in pago qui vocatur Scerra in comitatu Adalberti«, kar nam je iskati po Švabskem.

[40]) Izvestja, IV, 217, št. 57.

[41]) Lega kraja Omuntesberga ni znana. Najbrže je bil blizu Dunajskega lesa. Nikakor pa ne more biti štajerski Münzenberg, kateri ne leži na tleh nekdanje Panonije. Primerjaj Böhmer, Regg, ed. Mühlbacher, 119, št. 307 a.

[42]) Ann. Fuld. a 890, (p. 407).

[43]) »Knesaha« je Gnassbach, ki teče med Cmurekom in Radgono v Muro.

[44]) »Ad Lauenatam« je najbrže Lendva, katera teče po zemlji ogrskih Slovencev. Nekateri mislijo, da je »ad Lauenatam« Labodska dolina na Koroškem.

poleg Pinke, kar je bil dobil v fevd Erinbertov ministerijalec Izak.[45])

Meseca julija je bival Arnulf na zemlji sedanje Gorenje Avstrije, namreč v Mattighofenu. Tu je podelil dné 21. rečenega meseca Marijini cerkvi v Freisingu ter cerkvi sv. Primoža in Felicijana na Otoku tik Vrbskega jezera kapelo in vse njene pritikline v Sloveniji (»in Sclauinię partibus«) pri svojem dvoru, Liburna imenovanem, katerega nam je iskati na Lurnskem polju blizu Špitala na Gorenjem Koroškem.[46]) Nekako v tistem času, ali pa ne dolgo potem, je Arnulf podaril vsled prošnje rezenskega škofa Asperta, ki je umrl dné 12. marca leta 893., in grofa Engilskalka, o katerem smo že govorili, Reginhardu, vazalu solnograškega nadškofa Theotmara, v popolno last dve kmetiji v Železnem na obeh straneh reke Krke v grofiji Ruodbertovi v Karantaniji.[47])

Že leta 891. je poslal kralj Arnulf k Svetopolku na Moravsko svoje poslańce, kateri so imeli nalogo, da bi ponovili mir med obema vladarjema.[48]) Ni znano, kaj je prišlo vmes, da je nastal prepir po tako kratkem času, ker leta 890. sta bila še prijatelja. Dotično poslanstvo ni menda nič opravilo in zato se je leta 892. kralj Arnulf sam napotil v Vzhodno marko, da bi se sešel s Svetopolkom. Ta pa se ni hotel kralju približati, kar je Arnulfa jako razjezilo. Oba sta se začela pripravljati na vojsko. Arnulf se je obrnil iz Vzhodne marke proti jugu in pri Hengstfeldu blizu Wildona, na sedanjih štajerskih tleh, se je pogovoril z vojvodo Braslavom, kateri je vladal med Dravo in Savo na sedanji hrvaški zemlji, kdaj, kje in kako naj bi napadla moravsko deželo. Sklenila sta nabrati tri vojske in ž njimi iti nad Svetopolka. Ko si je Arnulf pridobil tudi

---

[45]) Izvestja, IV, 223, št. 69. — Pinka je potok na zahodnem Ogrskem med Sobotico in štajersko mejo.

[46]) Izvestja, IV, 224, št. 70.

[47]) Izvestja, IV, 225, št. 72. — »Selezna« je Železno (nemški Selessen) blizu izliva Gorčice v Krko na Koroškem.

[48]) Ann. Fuld. a. 891, (p. 407).

Madjare, da so mu obljubili pomoč, peljal je svojo vojsko, katera je bila sestavljena iz Frankov, Bavarcev in Švabov, meseca julija na Moravsko ter je potem štiri tedne pustošil po deželi. Tudi Madjari so mu pridno pomagali ter z ognjem pokončavali po Moravskem.[49]) V istem času je würzburški škof Arn s svojo vojsko udaril na Češko. Ko se je vračal, napadli so ga dné 13. julija polabski Srbi v pokrajini »Chutizi« na Kamnici (Chemnitz)[50]) ter popolnoma pobili.[51])

Meseca septembra je Arnulf poslal poslance z bogatimi darili k bolgarskemu kralju Vladimiru, da bi ž njim ponovil stari mir. Poslanci naj bi tudi prosili bolgarskega vladarja, da bi njegovi podložniki več ne prodajali Moravcem soli. Arnulfovi poslanci so morali, ko so šli k Bolgarom, napraviti velik ovinek skozi Braslavovo deželo, ker so se bali, da ne bi prišli Svetopolku v roke. To kaže, da je Svetopolk v tistem času gospodoval tudi po panonski zemlji med Dravo in Donavo[52]) ter da so se njegovi nasprotniki bali moravskih čet. Arnulfovi poslanci so potovali poleg Odre, potem ob Kolpi in dalje po Savi.[53]) Ko so bili na Bolgarskem dobro sprejeti, vrnili so se

---

[49]) Ann. Fuld. a. 892, (p. 408). — Ann. Alam. a 892. — Ann. Laubac. a. 892, (MG. SS., I, 52). — Ann. Sangall. a. 892 (MG. SS., I, 77).

[50]) Pokrajina Chutizi je obsegala severozahodni del sedanjega saskega kraljestva. Kamnica (Chemnitz) je reka, ki teče mimo enakoimenovanega mesta na Saskem.

[51]) Regin. Chron. a. 892. — Ann. Hildesheim. (MG. SS., III, 50, 51). — Mirac. s. Wigberti, c. 11, (MG. SS., IV, 225).

[52]) Da je Svetopolk nekoliko časa vladal v Panoniji, dalo bi se sklepati iz besed Konstantina Porphyrogeneta (De admin. imp. c. 40): „*Καὶ πάλιν κατὰ τήν τοῦ ποταμοῦ ἐκδρομήν ἐστι τὸ Σέρμιον ἐκεῖνο τὸ λεγόμενον, ἀπὸ τοῦ Βελεγράδας ὁδὸν ἔχον ἡμερῶν δύο καὶ ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε ἡ μεγάλη Μοραβία ἡ ἀβάπτιστος, ἣν καὶ ἐξήλειψαν οἱ Τοῦρκοι* (t. j. Madjari), *ἧς ἦρχε τὸ πρότερον ὁ Σφενδοπλόκος.*“

[53]) Ann. Fuld. a. 892, (p. 408): »Missi autem propter insidias Zuentibaldi ducis terrestre iter non valentes habere, de regno Brazlavonis per fluvium Odagra usque ad Gulpam, dein per fluente Save fluminis navigio in Bulgaria perducti.« — Odra je Rečica, ki teče po Turopolju na Hrvaškem vzporedno s Savo ter se blizu Siska izliva v Kolpo. Tu omenjeni citat nam kaže, kje se je razprostirala Braslavova oblast.

bogato obdarovani meseca maja leta 893. po isti poti nazaj, po kateri so bili prišli.[54])

Svetopolk se je leta 893. zavezal z mnogimi nezadovoljneži v Arnulfovi državi, tako n. pr. z mejnim grofom Engilskalkom, kateri je iz bojazni pred svojim kraljem tudi pribežal za nekaj časa na Moravsko ter tu dobil varno zavetje. S Svetopolkom je bil v zvezi Engilskalkov bratranec Wilhelm, kateri mu je poslal svoje poslance na Moravsko, kar pa je Arnulf kmalu zvedel ter ga vsled tega dal kot veleizdajnika umoriti. Wilhelmov brat, koroški grof Ruodpert, je v pravem času ubežal pred kraljem na Moravsko, vendar ne v svojo srečo, kajti tu ga je doletela smrt, katere ni pričakoval.[55]) Da bi se Arnulf znosil nad Svetopolkom, šel je sam v njegovo deželo. Ker so ga pa Moravci povsod zalezovali in napadali v zasedah, premagati je moral veliko težav in nevarnostij ter se je nazadnje brez uspeha vrnil na Bavarsko.[56]) Da je zopet srečno prišel na svoja tla, smatral je to kot nekako čudovito rešitev ter iz hvaležnosti vsled tega menda podelil samostanu sv. Emerama v Reznem bogata darila.[57])

Ker sta grofa Wilhelm in Engilskalk postala kralju Arnulfu nezvesta, izgubila sta zato svoje imetje. Nekatera njunih posestev, katera so bila v Mauternu[58]), ob Kampu[59]), v Perschlingu[60]) in po drugih krajih Bavarskega in Slovenskega[61]), je

[54]) Ann. Fuld. a. 892, (p. 408).

[55]) Ann. Fuld. a. 893, (p. 408).

[56]) Ann. Fuld. a. 893, (p. 409). — Ann. Alamann. a. 893, (p. 53).

[57]) Arnoldus, De s. Emmerammo, I, 5, (MG. SS., IV, 551).

[58]) »Ad Eporespurch«. — Ta kraj je sedanji Mautern poleg Donave na Dolenjem Avstrijskem. (Böhmer Regg. ed. Mühlbacher, 687, št. 1839: »Muotarum, quae Eparespurch nominatur.«)

[59]) »Ad Cambe«. — Cambe je reka Kamp, ki teče vzhodno od Kremsa v Donavo.

[60]) »Ad Persiniacham«. — Ta kraj je Perschling med Tullnom in St. Pöltenom na Dolenjem Avstrijskem.

[61]) »In aliis Waioariae scilicet atque Sclaviniae locis vel terminis.« — Mautern, Kamp in Perschling so bili, kakor kaže dotična listina, deloma na bavarskih, deloma pa na slovenskih tleh. Del sedanje Dolenje Avstrije je bil tedaj pred tisoč leti znan pod imenom Slovenija.

podelil kralj Arnulf dne 22. oktobra, ko se je ravno mudil v Ranshofenu, kremsmünsterskemu samostanu. [62])

Po smrti grofa Ruodperta je podelil Arnulf karantansko vojvodino svojemu sorodniku Liupoldu, kar se je najbrže zgodilo že leta 893. Liupold je bil nečak Arnulfove matere Liutswinde, tedaj Arnulfov bratranec. Omenjen je v raznih listinah, iz katerih je razvidno, da je že leta 895. in 898. gospodoval po Karantaniji. [63]) Razen te dežele je dobil še druge pokrajine, kakor Nordgau [64]) oziroma Sulzgau [65]) ter Westermanngau [66]), ki je bil del Donaugaua. Nordgau je bil na zahodni strani Češkega med Donavo, Češkim lesom in Regnico; od njega proti jugovzhodu ob Donavi pa je bil Donaugau. Tu vidimo, da se je Liupoldova oblast razprostirala tudi ob češki meji in zato ga zgodovinski viri imenujejo mejnega grofa v Bavarski ali pa Češki marki. To dostojanstvo je dobil l. 895., ko je bil prejšnji mejni grof Engildeo odstavljen. [67])

Z velikim veseljem je kralj Arnulf sprejel leta 894. novico o smrti moravskega kneza Svetopolka. Kako so se Nemci radovali, ko so čuli, da je Svetopolk končal svoje življenje, kaže nam fuldski letopisec, kateri ima za umrlega moža samo grde psovke. [68]) Svetopolk je bil mogočen vladar, kateri je s

---

[62]) Izvestja, IV, 226, št. 73.

[63]) Primerjaj Izvestja, IV, št. 74, 75 in 76.

[64]) Böhmer, Regg., ed. Mühlbacher, 725, št. 1952.

[65]) Ried, Cod. dipl. episc. Ratisbon., I, 79, št. 79. — Sulzgau je bil del Nordgaua.

[66]) Böhmer, Regg., ed. Mühlbacher, 724, št. 1944. — Westermanngau nam je iskati v okolici mesta Straubingena na Bavarskem.

[67]) Ann. Fuld. a. 895, (p. 410): »Engildieo, marchensis Baioariorum, honoribus privatus est; in cuius locum Liutboldus, nepos regis, subrogatus est.« — Neugart, Cod. dipl. Alemann., I, 525: »Liutpolt dux Boemanorum« (i. e. limitis Bohemici).

[68]) Ann. Fuld. a. 894, (p. 410): »Zuentibaldus, dux Maravorum et vagina tocius perfidiae, cum omnes regiones sibi affines dolo et astucia perturbando, humanum sanguinem siciens circumiret, ultimum hortando suos, ne pacis amatores, sed pocius inimici domesticis persisterent, diem ultimum clausit infeliciter.«

previdnostjo na vse strani razširil svojo državo. Še pred smrtjo je spodbujal svoje sinove, da bi nadaljevali boj s sovražniki. Ker pa sinovi niso imeli očetovih zmožnostij, niso se ravnali po njegovih naukih ter so v jeseni rečenega leta z Arnulfom sklenili mir.[69])

Takrat so se začeli za Moravce in za Slovence jako žalostni časi. Madjari, katere je bil Arnulf poklical na pomoč zoper Svetopolka[70]), so prihrumeli čez Donavo na Ogrsko ter popolnoma opustošili Panonijo. Pomorili so može in starikave žene, mlade device pa odpeljali s seboj, da bi služile njih pohotnosti.[71]) Napade v Panonijo so večkrat ponavljali in jo nazadnje opustošili tako, da ni bilo leta 900. v celi deželi nobene cerkve.[72]) Da bi bil kralj Arnulf ložje rešil svoj jugozahodni del Panonije pred madjarsko silo, dal ga je leta 896. vojvodi Braslavu v fevd.[73])

Arnulf je sicer v jeseni leta 894. sklenil mir z Moravci, a to se je zgodilo le na videz, kajti za hrbtom je porabil vsako priložnost, da bi uničil moravsko samostojnost. Služili so mu posebno trije pripomočki, da bi dosegel svoj namen. Prvič je netil notranji nemir na Moravskem in šuntal Svetopolkove sinove med seboj; drugič je tako dolgo pregovarjal češke kneze, dokler se niso izneverili Moravcem ter se zavezali z Nemci, in tretjič je poklical Madjare zoper moravske Slovane.[74])

---

[69]) Ann. Fuld. a. 894, (p. 410).

[70]) Liutprandi Antapodosis, I, 13: »Arnulfus ... cum Centebaldum Maravanorum ducem, quem supra memoravimus, sibi viriliter repugnantem debellare nequiret, ... Hungariorum gentem, cupidam, audacem, omnipotentis Dei ignaram, scelerum omnium non insciam, caedis et rapinarum solummodo avidam, in auxilium convocat; si tamen auxilium dici potest, quod paulo post, eo moriente, cum genti suae, tum caeteris in meridie occasuque degentibus nationibus, grave periculum, immo exitium fuit.«

[71]) Ann. Fuld. a. 894, (p. 410).

[72]) Glej pismo bavarskih škofov do papeža Ivana IX. iz leta 900. (Spomenica tisočletnice Metodove smrti, izd. Matica Slov., str. 23).

[73]) Ann. Fuld. a. 896, (p. 413).

[74]) Šafařik, Slov. starož., nemški prevod, II, 467.

Nekateri novejši nemški zgodovinarji se prizadevajo, da bi pred svetom oprali Arnulfa, ko trdijo, da ni on poklical Madjarov zoper Slovane, pač pa je na koncu devetega stoletja nastala le taka govorica med ljudstvom. Temu nasproti je treba opomniti, da jako zanesljivi viri imenujejo naravnost Arnulfa, da je pozval Madjare na pomoč zoper svoje nasprotnike. To ni samo razvidno iz besedij, s katerimi nam škof Liutprand to potrjuje, temuč tudi iz prej omenjenega pisma bavarskih škofov do rimskega papeža Ivana IX. — Slovani so dolžili Nemce, da so se ti zavezali z Madjari (»sacramenta et pacem egisse«) ter jih še celo podpirali z denarjem. Bavarski škofje niso v svojem pismu do papeža izrekli, da jim Slovani podtikajo kaj neresničnega, temuč so se le izgovarjali, da niso Madjarom poslali darov v novcih, pač pa v blagu, kar jim je bilo brez dvoma ravno tako všeč. Razveselili so jih namreč z laneno obleko. Gotovo je bilo Arnulfu jako ljubo, da so ga Madjari tako hitro ubogali ter mu pomagali ukrotiti Moravce. Da bode ta mongolski narod kdaj nevaren njegovim naslednikom, tega Arnulf takrat še slutiti ni mogel. Sploh se je pa večkrat zgodilo, da se je kak vladar, ako je bil sam v zadregi, obrnil s prošnjo do tujega naroda. Tako je n. pr. leta 893. prosil grški cesar Leon Madjare, da bi mu pomagali proti Bolgarom. [75]) Tudi nam je znano, da se je kralj Arnulf sam parkrat zavezal z Bolgari zoper Svetopolka. [76]) Ako mu vest ni branila, da ne bi se bil družil z Bolgari, mu tudi ni, da ne bi bil poklical Madjarov na pomoč.

Ko je v sredi meseca julija leta 895. Arnulf zboroval v Reznem, prišli so tjakaj vsi češki knezi, med njimi Spitihněv in Vratislav. Pred kratkim časom so bili še zavezani z Moravci, a sedaj so stopili pod nemško vrhovno oblast. [77]) Dva meseca pozneje se je Arnulf mudil v Öttingenu, kjer je dne 29. septembra podelil svojemu fevdniku Waltunu v popolno last ne-

---

[75]) Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., X, 54.

[76]) Ann. Fuld. a. 884, (p. 400); a. 892, (p. 408).

[77]) Ann. Fuld. a. 895, (p. 411).

katera posestva, katera je prej imel le kot fevd. Ta posestva so bila v Trušenjski dolini [78]) z obema tam sezidanima gradovoma, potem gozd na Dješki gori [79]), tri kraljevska zemljišča v Marki tik Save v Rajhenburgu, neko drugo posestvo unstran Save na Krškem ter v kraju, Undrina [80]) imenovanem, v Liupoldovi grofiji na vzhodnih straneh Karantanije vse to, kar je imel v fevdu neki Ottelin. [81])

Leta 896. se Arnulf ni mogel dosti brigati za moravske zadeve, kajti napotil se je v Italijo, kjer je dobil cesarsko krono. [82]) Ko se je povrnil na Bavarsko, prišli so o božiču k njemu v Öttingen moravski poslanci, da bi ž njim sklenili mir. Ob enem so tudi zahtevali, da bi ne sprejemal in podpiral njih prognancev. Fuldski letopisec pravi na kratko, da je Arnulf zaslišal moravske poslance ter jih potem odpravil. [83])

Ko je Arnulf pridobil Čehe na svojo stran in poklical Madjare na Ogrsko, začeli so njegovi namestniki, posebno pa grof Aribon in njegov sin Isanrik, brez dvoma zato, ker je Arnulf tako želel, netiti sovraštvo in razprtijo med Svetopolkovima sinovoma. Tudi tu je Arnulf kmalu dosegel svoj namen, kajti brata Mojmir in Svetopolk sta se začela leta 898. med seboj vojskovati. Ker pa je bil Mojmir močnejši, poslal je Arnulf Svetopolku, mlajšemu izmed bratov, pomočno vojsko pod poveljem Liupolda in Aribona, katera sta nato dalj časa požigala in morila po Moravskem. Ko je prišlo na dan, da so Nemci povzročili nemire med Mojmirom in Svetopolkom, hotel je Arnulf sebe umiti na ta način, da je na videz kaz-

---

[78]) Trušenjska dolina je na Koroškem od Velikovca proti severozahodu. V Spodnjih, Srednjih in Zgornjih Trušnjah se nahajajo dandanes razvaline nekdanjih gradov.

[79]) Djekše stojé na gori od Trušenj proti severu.

[80]) Undrina je bil kraj poleg potoka Ingeringa, kateri teče blizu Knittelfelda na severnem Štajerskem v Muro.

[81]) Izvestja, IV, 226, št. 74.

[82]) Böhmer Regg., ed. Mühlbacher, 698, št. 1861 h.

[83]) Ann. Fuld. a. 897, (p. 413).

noval grofa Aribona in njegovega sina Isanrika ter jima za nekoliko časa vzel Vzhodno marko, katero sta pa kmalu dobila zopet nazaj.[84])

Z Moravci je bil v zvezi neki Bavarec Erimpert, katerega je pa vojvoda Braslav dobil v svoje roke. Prepustil ga je grofu Liupoldu, ta ga pa je nato izročil Arnulfu.[85]) Po zimi med letom 898. in 899. je poslal Arnulf iznova na Moravsko svojo vojsko, katera je po stari navadi po deželi ropala, požigala in pustošila.[86]) Nekoliko pozneje leta 899. so Bavarci na enak način tretjič napadli moravsko zemljo. Osvobodili so Svetopolka, katerega je njegov brat oblegal v nekem gradu; pripeljali so njega in njegove privržence s seboj na Bavarsko.[87])

V tistem času je živel na slovenski zemlji še neki drug Svetopolk, ki je bil plemenitega rodu ter vazal mejnega grofa Liupolda. Temu Svetopolku (»Zuentibolch«) je podelil cesar Arnulf dne 31. avgusta leta 898., ko se je ravno mudil v Ranshofenu, nekatera posestva na Koroškem v Liupoldovi grofiji in sicer dvor, ki se je zval Krka, z vsemi pritiklinami in pa to, kar je rečeni Svetopolk dobil v fevd od njega samega (od Arnulfa) ali pa od mejnega grofa Liupolda v Krški dolini in v Selčah[88]) v popolno last tako, da sme s temi posestvi storiti, kar bi mu bilo drago.[89])

Štiri dni pozneje je cesar Arnulf podelil imenovanemu plemenitniku še nekatera druga posestva na Koroškem. Meja darovani zemlji se je vlekla od Glodniških Alp pa do Pustih planin in do Schwarnbrunna, na drugi strani pa do ustja Milse v Motnico in do Dürnsteina. Na severu je segala pode-

---

[84]) Ann. Fuld. a. 898, (p. 413).
[85]) Ann. Fuld. a. 898, (p. 414).
[86]) Ann. Fuld. a. 898, (p. 414).
[87]) Ann. Fuld. a. 899, (p. 414).
[88]) Selče (Zeltschach) je vas blizu Brež na severnem Koroškem.
[89]) Izvestja, IV, 227, št. 75.

ljena zemlja do Mure, na jugu pa do Krke.[90]) Razen tega mu je tudi dal v popolno last vse to, kar je prej dobil v fevd od njega (od Arnulfa) ali pa od mejnega grofa Liupolda v Selčah.[91])

Dne 8. decembra leta 899. je cesar Arnulf umrl ter zapustil državo svojemu šestletnemu sinu Ludoviku.[92])

Iz vsega tega, kar smo tu navedli o razmerah med cesarjem Arnulfom in Slovenci, smemo sklepati, da je prvi rad izkoriščal naše prednike za svoje namene, a naklonjen jim nikakor ni bil. Slovenci so bili dobri, da so mu pomagali na raznih bojiščih; s slovensko pomočjo si je pridobil kraljevsko krono. Kaj pa je bilo potem njih plačilo? V zahvalo za njih hrabrost je Arnulf podeljeval zemljo, katera je bila prej lastnina slovenskih prebivalcev, raznim tujcem. Nekatera posestva, katera je imel v prejšnjih časih slovenski vojvoda Kocel, je Arnulf prepustil solnograški cerkvi. Ta in pa tudi freisinška škofija ste dobili od njega še drugih zemljišč. Dva duhovnika Adalold in Sigibold sta bila preskrbljena v Labodski dolini. Reginhard, vazal solnograške cerkve, je postal lastnik dveh kmetij v Železnem. Bogato je Arnulf obdaroval svojega fevdnika Waltuna s posestvi pri Trušnjah ter poleg Save pri Rajhenburgu in Krškem. Tudi Mildrute, soproge svojega mini-

---

[90]) » . . . ab alpibus Glodnizze ad Desertas alpes, ad Coniuratum fontem, ad confluentia Milse in Motniz et exinde usque Entrichestanne ex una parte montis usque ad Můram fluuium et ex alia parte eiusdem montis usque ad Gurkam fluuium.« — G l o d n i š k e p l a n i n e so pri Glodniški dolini (Glödnitzthal), po kateri teče Glodnica, katera se pri vasi Mali Glodnici izliva v Krko. — P u s t e p l a n i n e so najbrže identične s sedanjim gorovjem »Haidnerhöhe«, katero je na severozahodni strani Glodniške doline. Heide = pusta, neobdelana zemlja. — S c h w a r n b r u n n je gora na koroško-štajerski meji od Muraua proti jugozahodu. Besede »ad Coniuratum fontem« so prevod izraza Schwarnbrunn = Schwörenbrunn. — M i l s a je najbrže sedanji potok Olša, ki se blizu Brež izliva v Motnico, ne pa Ingolsthalerbach, kakor nekateri mislijo. — »Entrichestanne« je najbrže vas Dürnstein ob Olši.

[91]) Izvestja, IV, 228, št. 76.

[92]) Böhmer Regg., ed. Mühlbacher, 710, št. 1903$\underline{b}$.

sterijalca Heimona, ni pozabil. Podelil jej je mnogo podložnikov in posestev po sedanjem srednjem Koroškem. Sploh je večinoma podpiral le tujce; na domačine se je le malo oziral. V zadnjih letih svojega vladanja je Arnulf pač odlikoval vojvodo Braslava, kateri mu je pomagal v bojih zoper Svetopolka. Tudi je podelil več posestev domačinu Svetopolku, morebiti zato, da ne bi se mu bili Slovenci izneverili, ko so prišli Madjari na Ogrsko.

Tujci, ki so dobili razna posestva med Slovenci, so poslali na podeljeno jim zemljo nemških naselnikov ter na ta način germanizirali velik del naše nekdanje domovine Ako čitamo, da so se zvali leta 888., tedaj samo sto let pozneje, odkar so Slovenci prišli pod frankovsko oblast, nekateri podložni prebivalci v koroškem Trgu in Viču: »Liutpolt, Ehinfrit, Deothart, Sundarger, Fridarat, Folcrich, Folcrat, Wocho, Engildes, Puoli, Immina, Hiltipurh, Diothilt, Wolfswint, Purhswint, Adalhilt, Paldhilt, Pieriswint, Alpdrut, Lantpurch, Elrat, Engilrat, Heilrat, Gundalpirh, Domnia, Waltrat, Ceizliup in Liutgart«,[93]) moramo si misliti, da so bili to nemški naselniki. Njih slovenski sosedje so imeli takrat še večinoma svoja domača imena, kakor Stranimir, Žitomisl, Trebibrat.

Med Slovence je Arnulf pošiljal tujce, kateri naj bi v njegovem imenu vladali po slovenski zemlji, tako n. pr. Ruodperta in Liupolda. Kako se je Arnulf prizadeval, da bi uničil moravsko samostalnost, je znano. Tudi vemo, kako je škodoval Slovencem in drugim zahodnim Slovanom, da je poklical Madjare na Ogrsko.

Mali zapiski.

Starinske najdbe na Kranjskem. Začudili so se oni, ki so nekdaj menili, da je bila Emona malo mesto, ko so letošnjo jesen precej daleč proč od Dunajske ceste v Ljubljani pri kopanju temeljev za novo justično palačo delavci trčili ob množico rimskih grobov. Drugi grobovi so hranili večinoma le ostanke sežganih mrličev z revnimi posodicami, jeden grob, v katerem so ležale kosti mlade gospe, je bil pa posebno znamenit. Položena je bila gospa v 195 *cm* dolgo, leseno rakev,

[93]) Izvestja, IV, 200, št. 66.

narejeno iz 4 *cm* debelih desk, ki so pa strohnele. Od znotraj je bila vsa rakev prevlečena s precej močnimi, še dobro ohranjenimi svinčenimi ploščami. Imela je gospa poleg sebe dragocene priložke, namreč: zlat prstan pečatnik s karneolom, v katerem sta vdolbena dva petelina in rakovica, drug zlat prstan s smaragdom, 38 *cm* dolga, zlato verižico z zaponko in biseri, koščeno iglo, okrašeno na koncu z zlato pločevino, levinjo iz temnorudečega jantarja, držečo s prednjima šapama živalsko glavo, posneto krasno Jakobovo školko v naravni velikosti, kos jantarske lasne igle, ostanke zlate lasne mreževine, stekleničico za mazilo in kos večje steklenice z ročem. Zraven je ležala čaša iz brona in leščrba z znamko tovarne C. DESSI (Caius Dessus). Priloženi rimski denar cesarja Antonina Pia (ki je vladal od l. 138—161) kaže, da je bil mrlič pokopan sredi drugega stoletja. Ležal je v rakvi tudi kos svinčenega sijajnika, rude, ki se dobiva v kranjskih svinčenih rudnikih, kar dokazuje, da je bila pokojnica najbrž lastnica kakega takega rudnika. Najdbe je dobil kranjski deželni muzej.

Pri podiranju hiše poleg stiškega dvorca v Ljubljani so zadnji čas našli zgornji del rimskega nagrobnega kamena, ki ima na vrhu na desno gledajočega orla in spodaj del napisa, ki se glasi: Q · POLIVS | VITALIS | VI·F·SIBI·ET . . . . — Pri podiranju Paichlnovega hleva za zgradbo Zupančičeve hiše na Rimski cesti v Ljubljani so pa izkopali iz zidu rimski sarkofag, 89 *cm* dolg, 55 *cm* širok in 38 *cm* visok, ki ima na strani napis: . . . M | . . . S·MIL·LEG XIII·G | . . . ERINA·AELIANO | . . . RII·PARENTES | . . . NFELICISSIM. Desna stran napisa manjka, ker je odbit velik del kamena na napisni strani.

Na Kužjanih pri Družinski Vasi, v fari Šmarjeti blizu Novega Mesta na Dolenjskem, je meseca oktobra tega leta asistent kranjskega deželnega muzeja gosp. F. Schulz na stroške deželnega odbora prekopal tri gomile, katerih je bila jedna 3·65 *m* visoka in 16·5 *m* široka. Nakopal je mnogo znamenitih prazgodovinskih starin, s katerimi se pomnoži že itak lepa šmarjetska zbirka v muzeju, in sicer: iz brona 11 lepih nanožnic, katerih jedna je okrašena z ovnovimi glavami, 8 naročnic, dve s kačjimi glavami na konceh, 8 obročkov, 2 vrtelasta, 12 fibul iz brona in 1 fibulo iz višnjevega stekla, 1 bronasto veliko otlo navratnico, ki ima v premeru 22·5 *cm*, 1 lasno iglo, 1 okrasek za lase, 3 pasne sklepance, 10 malih okrasnin iz brona, 1 veliko čelado iz brona z dvema grebenoma, dve bronasti situli s krožnimi okraski, 3 železne sekire, 5 sulic in 2 noža, veliko jagod iz barvanega stekla in iz jantarja, nekoliko skled, črnih žar, med katerimi je jedna zelo velika in dobro ohranjena, ter rudečo vazo iz Este, občrtano z grafitom. V gomili se je našla tudi železna žlindra, kar dokazuje, da so ondotni prebivalci topili železo in orožje izdelovali doma.

A. K.

Simona Robiča zbirka mahov z l. 1871. Ugodno naključje mi je naklonilo znamenit herbarij pokojnega prirodoslovca Simona Robiča. Pri svojih nečačkih sem opazil nekoč nenavadno igračo, ki sem jo takoj hlastno zasegel, dobro, da še nepokvarjeno. Bila je to poprečno polovična folioknjiga s platnenim hrbtiščem, ob sprednjem robu opremljena s trakovi. Razveselil sem se, ko sem zagledal njeno vsebino — mahove — 103 so — nabrane od marljive roke Robičeve. Kako je zašla med otroke ta dragocenost? Pozvedel sem, da jim jo je prinesla neka sorodnica rajne Robičeve svekrve. Poslednja je bila dobila to stvar v zapuščini svojega soproga nekdanjega deželnega poslanca Luke Robiča, kateremu je podaril omenjeni herbarij brat Simon v spomin. Oglejmo si vsaj površno to zbirko! Na prvi strani stoji napis: »Mahovi | nabral Simon Robič duhovnik | na | Viševku | 1871.« Na prvega lista drugi strani je zabeležena ista kitica iz Tiedgejeve Uranije, ki jo je Simon Robič pozneje postavil na čelo svojemu spisu: »Kranjski mahovi«, objavljenem v petih sešitkih »Izvestij muzejskega društva« leta 1893. Zbirka je navzlic svoji osemindvajsetletni starosti dobro ohranjena. Le malokje se je odločila kaka betvica od fino stisnjenih mahov. Na posamičnih listih herbarija so na prvi strani — druga stran je prazna — nalepljeni na višnjevkastih črnoobrobljenih listkih mahovi, večinoma po štirji na jedni strani. Pod vsakim listkom stoji ime dotičnega mahu. Herbarij se začenja s: Hepaticae. Jetrniki. Lebermoose, katerih je trinajst. Za jetrniki so razvrščene tri: Sphagniae, gobnjaki, Torfmoose. Tretji najbogatejši del zbirke tvorijo: Bryinae, mahovi, Moose. Teh je 87. Konec herbarija se nahaja na jednajstih straneh v abecednem redu: »Razlaga imen in naznanilo krajev ter mest, kjer v tej zbirki imenovani mahovi rastejo.« Za vzgled, kako razlaga Robič imena mahov, navajam tu prvo in zadnjo točko njegovega spisa: »Amblystegium — grška beseda in sicer: amblys = tumpast (stumpf) in steges = pokrivalo (Deckel); serpens — latinska beseda = sl. plazeč. Raste na kamnih, na trohnelem lesu in na koreninah dreves poleg Šenčurja in Viševka. — Weisia; botanikarju Weisu na čast imenovana. Weisia viridula = sl. zelenkasta. Poleg Viševka na večih mestih.« (Robič rabi dosledno napačno, od šenčurske duhovsčine nekoč skovano obliko: »Viševek« namesto pravilne: »Olševek«.) Nahajališča mahov, navedenih v opisani zbirki, so: okolica Šenčurja, Olševka, Prebačevega, na Zaplati, v Kokri, pod Možanci poleg Olševka, na Nanosu, pri Volčji Jami na Nanosu in na ljubljanskem Mahu poleg Borovnice. — Opisani herbarij dobode kranjski deželni muzej. I. Vrhovnik.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje
Anton Koblar.

Letnik IX. — Sešitek 6.

V Ljubljani 1899.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 6. sešitka.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik IX. 1899. Sešitek 6.

Stara mestna hiša ljubljanska.

Spisal V. Steska.

Mestna hiša je v najstarši ljubljanski dobi stala na Starem trgu. Sčasoma se je mesto razširilo in tedaj so prestavili tudi mestno hišo. Sezidali so jo na tem mestu, kjer stoji še dandanes. Zgodilo se je to l. 1484. Ta hiša je stala do 5. aprila 1717. Tega leta so zgradili sedanjo mestno hišo, kateri je vložil temeljni kamen 16. aprila župan Jakob Erendler ali Herendler, trgovec.

I. Stara, l. 1484. sezidana mestna hiša ni bilo veliko poslopje, vendar zanimivo in vredno, da si je ogledamo nekoliko bolj natančno. Sezidal jo je po Dolničarjevem sporočilu Peter Bezlaj (Beslej), rodom Ljubljančan, ki je spisal tudi spis: Studium Architecturae civilis. [1]) Nekoliko o nji sporoča Valvasor, nekoliko neznanec v rokopisu, shranjenem v semeniščni knjižnici. Rokopis je naslovljen: »Curia Labacensis Urbis Metropolis Duc. Carnioliae. Angegeben und verfasst durch einen Treugesünten Patrioten. Cum Facultate Superiorum. 1680.«

Valvasor (XI, str. 671) torej piše: »Das Rahthaus ist im J. 1484 aufgeführt, und von dem kunstreichen Pinsel des berühmten Mahlers Antonio Gerici, wie es noch heutigstags zu sehen, ausgemahlt worden. Nebst diesem Gemähld von einem so beruffenem Meister, der es völlig verfertigt, sind auch zwey in Lebens-Grösse aus Stein geschnittene Bilder oder Statuen,

[1]) Bibliotheca Labac. publica Coll. Carolini Nobilium.

so den Adam und die Eva vorstellen sollen, von trefflicher Arbeit und nach denen Regeln der Kunst ausgebildet, so, dass sie ihren Meister loben und von seiner Kunst ein treffliches Muster darreichen. Von solchen Bildern ist in die Mauer, mitten in der Höhe auf jedes Eck eines eingemauret. Diese Eva gibt dem gemeinen Mann und reisenden Handwercks-Gesellen das Wahr- oder Kennzeichen der Stadt Laybach, als welche man zu fragen pfleget, ob sie die alte Jungfrau bey dem Rahthause geküsset.«

Neznanec pa v svojem rokopisu opisuje mestno hišo: »Ta je na trgu, dvanajst korakov dolga, in sloni na dveh mogočnih podstavih, ima štiri okna v vrsti, je zunaj zelo umetno napresno slikana od Gerizi-ja, imenitnega slikarja. Nad zidcem vidiš dvanajst sibil, med dvema oknoma Pravico v krasnem oblačilu sedečo na prestolu, zraven nekoliko svetovalcev. Na obeh straneh vidiš sodbo, in sicer na prvi strani Salomonovo sodbo, na drugi strani vpodobljeno, kako obsodi perzijski kralj Kambiz krivičnega sodnika, kateremu snamejo živemu kožo s telesa in prevlečejo ž njo stol njegovemu sinu, ki naj bi se kot sodnik vedno spominjal, da mora pravično soditi. Na drugi strani so naslikane štiri čednosti: zmernost, previdnost, srčnost, modrost. V posvetovalni dvorani se vidijo poslednja sodba, nekaterih cesarjev in cesaric portreti in črtež ljubljanskega mesta.« — O kipih pove isto, kar Valvasor.

V teh dveh opisih se mi zdita dve stvari zanimivi, opis kipov Adama in Eve [2]) in opis slik.

1. Omenjena kipa sta še ohranjena. Novi svetovalnici ju najbrže niso pridejali, ampak shranili v kaki shrambi; pozneje so ju oddali muzeju. Ležala sta dalj časa v gimnazijskem poslopju, sedaj pa počivata v kleti Rudolfinuma med drugimi kamenitimi ostanki. Oba kipa sta naravne velikosti in izklesana iz peščenca. Adam in Eva sta sedaj le še torso, ker je ohranjen skoro samó še trup. Oba sta gola z velikim listom.

---

[2]) Skoro prav taka kipa se nahajata vzidana v stolnici šibeniški v Dalmaciji.

Adam ima sredi glave razčesane lase, ki padajo na zatilnik in rameni, vrat je dobro pogojen, tudi prsa natančno vpodobljena, obraz pa precej pokvarjen, nos oddrobljen, roke so odpadle, trup je čez bok predeljen, spodnja polovica ima samo desno nogo do kolena, leva je odbita.

Eva nima glave; kiti visita čez rameni do boka. Noge od kolen naprej so odpadle. Rok nima; trup je masiven, poln, gladek.

Kdo je kipa izklesal? Valvasor in neznanec ne omenjata umetnika. Vendar se je ohranilo kiparjevo ime. Dolničar ga omenja pišoč: »Joannes Lipez, Labacensis, clarus sui aevi sculptor, floruit is circa annum 1484, quo vetus curia Labacen. in publico foro structa; sculpsit is statuas Adami et Evae, quae hodiedum prostant ad omnem artis peritiem, ut constat ex M. S. Registr. civitatis.« — Delo je torej izvršil domačin, Ljubljančan Janez Lipec.

2. Neznani pisec omenja tudi Salomonovo in kambizovo sodbo. Take in podobne slike si našel tačas tudi drugje. Tizian je slikal istodobno v Vicenzi v mestni hiši Salomonovo sodbo. (Knachfuss: Tizian str. 27). Za nas je bolj zanimivo ime slikarjevo. Valvasor ga imenuje Antonio Gerici, neznanec samo Gerizi. Kdo je ta? Naša zgodovina ga sicer nikjer ne omenja. Ali je bil Italijan? Mogoče. Ali je bil domačin? Radič (Letopis M. Sl. 1880. str. 7) misli, da je bil domačin Jerič, ki je radi umetnosti poitalijanil svoje ime. Še tretja podmena bi se dala zagovarjati. Kaj, ko bi bil Gerrit Harlemski, ki se istoveti večkrat z Gherardom Davidom, znamenitim holandskim slikarjem? Gerrit — Gerizi je kaj podobno, še bolj govori za to podmeno, da je še ohranjena slika Gherardova iste vsebine ali istega imena.

Ta slikar je bil rojen v nekem mestu južne Holandije. L. 1483. je prišel v Brügge. L. 1484. je postal mojster. L. 1515. je prišel v Antwerpen in l. 1521. se je povrnil v Brügge, kjer je umrl l. 1523. Kje je bil med l. 1508. do 1515. in potem do l. 1521., ni znano. Iz njegovih slik se da sklepati, da je

delal v Italiji. — Ali ni verjetno, da je na poti v Italijo prišel v Ljubljano in da je tu slikal Kambizovo sodbo, kakršno je preje slikal med l. 1488—1498 za mestno hišo v Brüggu? To ne bi bilo nič čudnega, saj se nahaja tudi na Koroškem v Gornji Beli (Ober-Vellach) imenitna altarna podoba »svete družine« Jana Schoreela. (Wurzbach Dr. Alfr. Geschichte der holländ. Malerei str. 36 in 63.).

Snov Kambizovi sodbi je posneta iz Herodotove zgodovine. Sisamen (Sisamnes) je podkupljen krivo sodil. Kralj Kambiz ga da živega odreti. S sneto kožo prevleče stol, kjer je sodil, in imenuje sina za sodnika, da bi ga stol spominjal očetove krivice in usode. Gherard je napravil dvoje slik. V prvi primejo v kraljevi pričujočnosti sodnika. V ozadju podaja na pragu mož sodniku vrečo denarja. Druga podoba kaže, kako izvršujejo sodbo. Na klopi privezanemu sodniku režeta na straneh rablja kožo s telesa. Obleka leži pod klopjo. V ozadju sodi sin na očetovem stolu. Znamenita je ta slika, ker se pojavlja v njenih oznamentih prvi sled renesance na Nizozemskem.

Iz tega je razvidno, da govori za tega slikarja ime, snov in čas. Nemogoče torej ni, da smo imeli imenitno sliko slavnega Nizozemca v Ljubljani, katero po pravici slavita Valvasor in neznanec. Gregor Dolničar pa imenuje te slike: »picturae illae celeberrimae et ab italis et alienigenis laudatissimae.«

II. V rokopisu neznanega stavbenika ni brez zanimivosti načrt za novo ljubljansko mestno hišo. Napravil ga je, ker ni ugajal načrt gotske hiše sicer imenitnega arhitekta, holandskega kapucina. [3]) Neznanec sodi, naj bo hiša zidana v novem renesanskem slogu, zida naj se lepa stavba, ali pa nič; gradi se pa lahko več let, da bo le res kaj lepega. Njegov načrt kaže dvonadstropno hišo. Spodnji del zavzemajo arkade z desetimi

[3]) Gregoriju Dolničarju je ugajal načrt. Piše namreč v svojih zapiskih: »Curia perantiqua — destruatur, et altior sit et sex porticus aedificentur, prout facta est delineatio illa pulcherrima ab uno Holando.«

loki. Zgoraj je prav toliko oken, v 1. nadstropju višja, v 2. nižja okna. Sredi prvega nastropja je pomol.

Okna naj bodo 9 do 10 čevljev visoka; nad vsakim oknom bodi doprsna podoba kakega starorimskega cesarja ali Marta iz štuka. Mestni grb nosita dva genija iz marmorja. Na glavnih zidovih naj stojita kipa srčnosti in na levi čuječnosti, dalje kipa Adama in Eve, nazadnje kipi modrosti, pobožnosti, upanja in ljubezni.

Pod mestnim grbom bodi dvoglavi orel rimskega cesarstva, ali pa mestna ura, ki bodi kaj posebnega, kažoča s posebnim kazalom četrtinke, spremembe lune in drugo, kakor v imenitnih mestih.

Nad vhodom bodi vklesano: Publica curate! Nato vstopiš v spodnjo dvorano in v obe stražnici na obeh straneh. V vseh sobanah naj bodo simbolične slike in napisi na pr.: Unerschöflich ist die Kunst. — Die Richtschnur trüget nicht, Sie hat ein just Gericht. — Per ardua ad virtutem! — Lubricum curiae culmen.

V veliki dvorani na stropu naj se naslika: Jazon na na slavnostnem vozu z 42. Argonavti, kot početnik mesta. Nad Jazonom bodi genij mesta, ki ga krona, in Fama, ki ga slavi. Krog voza letajo geniji kličoč: Vivat Emona! Zatem pride deset velikih okroglin s podobo (Modrosti) v spremstvu modrijanov: Pitagore, Platona, Sokrata, Evklida in dr. Napis: His regitur mundus. Na drugem koncu: Vera, držeč v desni križ, spodaj ob nogah razne ločine in brezverstvo. V tretjem kotu pravica z mečem in tehtnico, pod nogami sleparstvo. V četrtem kotu, Bellona, boginja boja. Med temi bodi šest enako velikih podob, predstavljajočih: Slogo, stavbarstvo, delo, obilnost, obrt, zdravje. Pod nebom na zidcu štiri podolgaste slike, uprizarjajoče štiri letne čase.

Potem pride štirinajst ščitov s simboličnimi podobami in raznimi reki, med katerimi sta samo dva slovenska.[4])

---

[4]) Glej Izvestja Muz. dr. 1898. str. 219.

Med vhodom v posvetovalnico naj stoji napis: D. O. M. Ad consulendum publicae Saluti curiam hanc seu Sedem justitiae S. P. Q. L. fieri curavit. Anno recup. salutis 16 . .
Nad vhodom v sodno dvorano naj bi bilo napisano ime vladarja in župana, živečega ob zidanju te hiše.

Na hodiščn sredina stropu bodi Emona, na desni črtež starega mesta, na levi novega mesta; nasproti mestni grb s štirimi geniji, okrog grbi vseh mest, ki imajo središče v Ljubljani, torej: Kranj, Novomesto itd. Pod temi so završčene štiri reke: Sava, Ljubljanica, Krka in Bistrica.

Na steni desne strani proti posvetovalnici naj se naslikajo tri velike podobe: Razdejanje Emone po Atili; napad Turkov l. 1472., ko so se utaborili pri sv. Krištofu in na Poljanah, a morali oditi; obleganje Ljubljane l. 1447., ko so jo Celjani z vojvodo Albrehtom zastonj obkolili.

Drugo stran naj krasé zopet tri podobe: Otokar, ki je zavladal na Kranjskem l. 1269.; prepir med osmo in petnajsto legijo, ki sta se sprli l. 16. po Kr. in ju je pomiril Junius Blaesus; rabuka l. 1645. med meščani in Ferarovci.

Poleg teh naj se postavijo grbi in deloma portreti vseh dosedanjih županov in sodnikov.

V posvetovalnici bodi podoba svetá in na okrog šest svetovalcev, okoli pa portreti vladarjev, ki so potrdili privilegije, 1. Henrika, ki je podaril privilegije l. 1320, 2. Leopolda 1370, 3. Ernesta 1418, 4. Friderika l. 1485 in 1488, 5. Maksimiljana 1494, 1504, 1511, 1513 (7 privilegijev), 6. Ferdinanda I. 1521, 7. Leopolda 1535, 8. Matije, 9. Ferdinanda II., 10. Ferdinanda III., 11. Leopolda I.

V sodni dvorani bodi slika: Pravica z mečem in tehtnico, krog nje pa slika poslednje sodbe, vesti, previdnosti, usmiljenosti, državljanskega prava, preudarnosti na želvi in z vajeti v rokah, Salomonove sodbe in Palade.

V drugem nadstropju naj bodo štiri sobe: davčna, finančna, stavbna, registraturna, vse s simbolnimi slikami.

Zadaj v oddelku proti gradu je občinska posvetovalnica (Rathsstuben der Gemein), stanovanje za strežnika in registatorja.

V posvetovalnici naj se nahajajo slike: Cicerona kot najboljšega govornika, Publija Sillija, rimskega načelnika in ustanovnika kolonije Emonske, Komoda, oblastnika ob cesarju Avreliju, Narza, ki je po Atili razdejano mesto ob Justinijanovem času zopet pozidal, Virginija, ki je z umorom rešil čast svoje hčere.

Taka bi bila mestna hiša, ko bi se bili držali tega načrta; bila bi pravi muzej. Slabo denarno stanje je preprečilo izvršitev tako bogato zasnovanega načrta.

Gradovi in gradišča v brezoviški fari.

Spisal J. Novak.

Brezoviška fara ni imela in nima močno utrjenih gradov. Zakaj ne? Najhujši sovražniki kranjske dežele so bili Turki. Da so se naši predniki uspešno upirali krvolokom, so sezidali mnogo močno utrjenih gradov po deželi, kamor so okoličani pribežali ob času turške sile. Brezovičanje pa so imeli tako pribežališče v Ljubljani. Ernest Železni je poslal iz Bolcana v soboto po sv. Rešnjem Telesu 1416. l. deželnemu glavarju Urhu Šenku Ostrviškemu ukaz, da naj Ljubljančanje nemudoma napravijo nasipe in okope okoli mesta ter naj obzidje bolje utrdijo in popravijo; ob jednem pa naj glavar zahteva od samostanov, farnih predstojnikov in drugih, da ti svojim ljudem zapovedo, meščanom pomagati, apno in pesek voziti, kopati itd.[1]) Cesar Friderik IV. je pa zapovedal iz Gradca dné 27. januvarja 1478. l. prebivalcem štiri milje okoli Ljubljane stanujočim, da naj pomagajo meščanom zgraditi obzidje ob Ljubljanici, zato pa smejo ob času turške sile pribežati v utrjeno mesto.[2]) In zopet so morali okoličani, 1 miljo od Ljubljane stanujoči,

---

[1]) Letopis »Mat. Slov.« 1871, str. 13. — [2]) Dimitz, Gesch. Krains, I. str. 289.

1543. l. delati po tri dni tlako, da so napravili baštijo na ljubljanskem gradu pri vicedomskem stolpu. [3]) Ker so toraj Brezovičanje imeli dolžnost, mestno obzidje popravljati, poleg tega pa tudi pravico, v sili v mesto pribežati, zato jim pač ni bilo treba doma trdno zidanih gradov. Toda brez gradov pa brezoviška fara le ni bila.

1. Kušljanov grad.

Na levi strani državne ceste pod Plešivico je gradič, katerega ljudstvo nazivlje Kušljanov grad. Ta grad je srednje veliko jednonadstropno poslopje, obdano s precej visoko zidano ograjo in je sedaj lastnina g. Feliska Rhee pl. Castelletto. Valvasor [4]) imenuje ta grad »Sablata«, to je Zablata. Tako se je po bližnjem Barju ali blatu imenoval grad, in gotovo je bil tačas svet okoli gradu še ves močviren in blaten. Sedanje ime »Kušljanov grad« pa mu je ljudstvo nadelo po poznejših posestnikih tega gradu, namreč po Kuschlanih. Po nemško se grad že od nekdaj imenuje »Moosthal.« Grad je v prav skritem kraju, tako, da ga mnogo popotnikov, ki hodijo po državni cesti proti Vrhniki, niti ne opazi. Stoji namreč na zahodni strani gričev Plešivice in Velike strani ter približno 1 *km* od državne ceste, ozir. železnice. Njegovo lego in okolico nam opisuje Valvasor tako-le: »Ta grad je popolnoma z močvirjem obdan. Pri gradu je prijazen hribec, na katerem je prijeten gozdič. Tudi prav blizu gradú je svet nekoliko vzvišen, na katerem je precej lepega polja. H gradu je mogoče le od jedne strani dospeti, kajti od vseh drugih stranij je dohod vsled močvirja nemogoč in še na tej jedini poti je dvoje ali troje mostov, brez katerih bi bilo tudi od te strani nemogoče, dospeti do gradu. Okoli gradu je tudi mnogo vretij. Na tem kraju se vsako jesen in pomlad ustavljajo žrjavi, katerih mnogo polovijo.«

Že zgoraj smo omenili, da je poslopje le srednje veliko; a v njem je pa več prav lepih prostorov, le da so sedaj vsi popolnoma prazni; tudi prej že več let niso bivali pravi gospo-

[3]) Valvasor, Ehre, XI, str. 666. — [4]) Ib. str. 382.

darji v njem, temveč le najemniki in pristavniki. Mnogo škode na zidovju samem pa je napravil velikonočni potres 1895. leta.

V tem gradu je bila v minolih časih tudi kapelica, posvečena sv. Trojici, katere pa sedaj ni več. Nekdanji graščaki so imeli tu tudi svoje duhovnike, grajske kapelane. Znana sta nam dva, namreč: Matija Kummer, ki je v farnih maticah omenjen 28. marca 1756. l., in Mihael Ferdinand Gorjup, katerega najdemo prvič vpisanega dné 5. februvarja 1757. l. Bival je v tem gradu nad 50 let in je tudi tu umrl dné 5. avgusta 1807. l., star 79 let. Kateri grajski kapelani so bili tu pred ustanovitvijo fare, se ne da določiti. Za Gorjupom pa ni bilo nikogar več. Nekaj časa je v tem gradu stanoval tudi prvi brezoviški vikarij, ker župnišče še ni bilo dodelano.

Kdaj je bil ta grad sezidan, se ne ve; skoraj gotovo so ga zgradili še-le po 1453. l., kajti tega leta je še Nikolaj Lueger dajal v fevd desetino po Brezovici, Vnanjih in Notranjih Goricah ter na Plešivici[5]), torej po vseh onih vaseh, ki so pozneje spadale h Kušljanovemu gradu. Tudi o nekdanjih posestnikih ne vemo dosti druzega, kakor njih imena, katera nam je ohranil slavni Valvasor[6]). Kot prve posestnike omenja Valvasor gospode Mauritsche, od katerih je prešel grad v last gospodom Gallen, ki so ga pa prodali zopet Mauritschem, in ti zopet gospodom Gallen. Za temi pa so postali lastniki gradu baroni Kuschlani. Od kod je prišla ta rodbina, nisem mogel dognati. Dobil sem, da je bil Gašpar Kuschlan 1651. l. pri poklanjanju v Ljubljani ob prihodu Ferdinanda IV.[7]) in da je bil Ivan Viljem baron Kuschlan od 1691. do 1714. l. stotnik uskokov v Žumberku.[8]) Verojetno je, da je bil prej imenovani Gašpar Kuschlan lastnik tega gradu. Določno se vé pa le za naslednje posestnike: Prvi je bil Ivan Adam baron Kuschlan. Kolikor moremo sklepati iz farnih matic sv. Petra v Ljubljani, je bil tu že 1663. l., kajti dne 28. junija i. l.

---

[5]) Gl. Mitth. d. Mus. Ver., 1891. — [6]) Valvasor, Ehre, XI, 382. — [7]) Dimitz, Gesch. Krains, III. 427. — [8]) Schumi, Archiv, II. Bd. 207.

mu je bil rojen prvi otrok v tem gradu, namreč deklica Marija. Potem pa se mu je rodilo do 1680. l. še 8 otrok, namreč 6 dečkov in 2 deklici. Jeden od teh je bil pozneje kanonik in župnik v Ljubljani, drugi Rudolf baron Kuschlan pa 58. opat cistercijskega samostana v Kostanjevici.[9]) Po smrti Ivana Adama barona Kuschlana je nekaj časa gospodarila v gradu njegova udova Marija Konštancija, roj. Schlangenburg. Njej pa je sledil v gospodarstvu Ivana Adama najstareji sin, Jošt Jožef Kuschlan, ki se je rodil 14. marca 1667. l. Za tem je nastopil gospodarstvo Karol Veliki Valentin bar. Kuschlan, na-to pa Karol Vel. Jožef baron Kuschlan, kateri je bil rojen 8. nov. 1745. l. in je umrl 15. jan. 1809. l., star 63 let. Ta pa je prepustil gospodarstvo menda 1806. l. Juriju Ivanu Nep. bar. Kuschlanu. Potom zakona pa je prišel grad v last Ani Karolini pl. Gasparini, roj. baronici Kuschlan (v deželni deski je datum 6. febr. 1826. l.), ki se je omožila z Bernardom vitezom Gasparini-jem[10]). Imenovana gospa je pa že dné 6. avg. 1828. l. umrla v 36. letu in počiva na pokopališču v Notranjih Goricah, kjer hrani spomin nanjo kamenita, v cerkveni zid vzidana plošča. Pa tudi mej ljudstvom v Notranjih Goricah in na Plešivici se je gospa ohranila v blagem spominu kot velika dobrotnica stradajočih ob času lakote 1817. l. Zato pa je postal lastnik gradu (dež. deska: 26. apr. 1831. l.) Bernard (v dež. deski menda Friderik) vitez Gasparini. Pa čez nekaj let je prišel grad zopet v last rodbini Kuschlan (dež. deska: 22. nov. 1861.), namreč Gabrijeli in Izabeli baronici Kuschlan in Aleksandru bar. Kuschlanu. Toda vsled ženitve je dobil grad zopet druzega lastnika (dež. deska: 14. okt. 1866.), namreč sedanjega blag. g. Feliksa Rhea pl. Castelleto, kateri se je kot c. in kr. nadporočnik poročil dné 11. okt. 1868. l. z blag. g. Izabelo baronico Kuschlan. Nekako zadnjih 50—60 let je imel grad tudi več najemnikov in so se najbrže ob tem času porazgubile vse grajske listine.

---

[9]) Mitth. des hist. Ver. 1855, str. 77. — [10]) Imenovani je bil »Herr zu Moosthal und Mannsburg«. (Poroč. knj. 31. sept. 1830.)

Ob svojem času je bilo pri tam gradu tudi zelo veliko zemljišča. Sedanji lastnik je pa 1874. l. prodal 3 kmetije, obsegajoče nad 130 oralov sveta, posestnikom v Notranjih Goricah in na Plešivici za več kot 20.000 gld. S tem korakom je kmetovalcem pripomogel do večjega blagostanja[11]). Pri gradu je ostalo potem le še 205 oralov sveta, katerega pa sedaj lastnik tudi kosoma razprodaja.

2. Lukovec.

Nekako 10 *km* od Ljubljane proti Vrhniki na severni strani tržaške ceste opaziš na hribcu nad neko novo vilo, ki ima prekrasno lego, razvaline nekdanjega Lúkovca. Sedaj stoji od starega gradu le še nekaj zapuščenih zidov, ki glasno oznanjujejo minljivost vsega posvetnega. Ime Lukovec, nemško Lukowitz, izvaja Valvasor[12]) iz besede »lukati = spähen, gucken«; torej Lukavec bi značilo gradič, ki luka izmej hribov po barju. »Luk« pomenja pa tudi močvirje ali močvirni kraj[13]); Lukavec bi bil dobil po tej razlagi svoje ime od močvirja.

Ta gradič leži na prav lepem kraju. Na severu se razprostira že večkrat omenjeno brezoviško hribovje, na jugu pa se širi prostrano barje. Ob Valvasorjevem času je imel ta grad le malo polja, mnogo pa je imel lepih travnikov, kateri so bili večinoma pod vodo, kakor sploh vsa barska kotlina.

Pri opisovanju Lukovca pripoveduje Valvasor veselo dogodbico, ki se je vršila nekje v bližini tega gradu. V jedni bližnjih vasij — tako pripoveduje — je bila pijančevanju zelo udana kmetica. Njen mož je na noben način ni mogel od tega odvaditi. Ko je pa neko zimo v Ljubljani prenočeval, gledal je zvečer igro o raju, katero so predstavljali dijaki. Mej drugimi podobami je videl tudi dva dijaka, ki sta predstavljala hudiča. Po končani igri je šel k mesarju, kjer je prenočeval, pa tje je prišel tudi jeden onih dveh dijakov. Po daljšem razgovarjanju ponudi kmet dijaku precejšno napojnino, ako mu

[11]) Farna kron. str. 18. — [12]) Valvasor, XI, str. 351. — [13]) Po besedah pok. prof. Vidmarja.

hoče o priliki nekoliko pomagati. Dijak mu obljubi. Ko je šla nekega praznika kmetica zopet v gostilno in je mož vedel, da je pred polunočjo gotovo ne bode domov, gre hitro v mesto po onega dijaka, kateremu po poti razloži, čemu ga potrebuje in kam naj se skrije. Nato gre kmet v gostilno po svojo ženo. Spravi jo proti domu ter ji mej potjo očita, kako sramoto mu dela s svojim pijančevanjem, in da bode sebe in njega spravila na beraško palico. Pripoveduje ji tudi, da se je sešel z nekim dijakom, ki ga je naučil, kako je mogoče to slabost odpraviti s pomočjo dvanajsterih hudičev. Žena tega seveda ni hotela verjeti, ter je rekla, da naj le nad njo poskusi, pa bode videl, da je bil osleparjen. Mož se jame navidezno izgovarjati, da je že skoro pozabil besede, ki se morajo izgovarjati, kadar se kličejo hudiči, potem pa koraka molče poleg svoje žene. Ko pa se približata grmovju, kjer je bil skrit našemljeni dijak, mahoma mož pretrga tihoto, rekoč: »Vendar sem se spomnil jednega imena onih dvanajsterih hudičev.« Začrta nekaj krogov, dela čudne obraze in mrmra nerazumljive besede, k sklepu pa pristavi: »Pridi, hudič, po mojo pijano babo!« Komaj je kmet to izgovoril, že je začel iz grmovja lezti hudič, ki je skočil k pijani kmetici, katero je s suknarsko ščetjo tako neusmiljeno odrgnil po obrazu, da je bila komaj človeku podobna. Mož pa jo je mej tem, kakor bi se bil tudi sam zbal hudiča, pobrisal proti domu. Opraskana žena je bila ozdravljena. Odslej je le to premišljevala, kako bi jo dvanajstero hudičev zdelalo, ako bi še nadalje pijančevala, ker je bil že jeden tako hud.

Tudi o tem gradu ne vemo, kdaj je bil sezidan, gotovo pa je stal že za časa turških napadov. Pripoveduje se, da so Turki ob nekem napadu na Kranjsko na tem gradu vse pomorili. Kadar je prišel Turek v deželo, so na Lukovcu vse dragocenosti poskrili, živež in druge potrebne stvari so pa na čolnih prepeljali v Bistro, pa tudi ljudje, kar jih je bilo v gradu, so tam zavetja iskali. Ob istem času se je baje lahko še prav do Podlukovca vozilo s čolni. Nekoč pa jih Turki prehite.

Predno se je mogla grajska gospoda umakniti v varno zavetje, pridrli so ljuti krvoloki in od prvega do zadnjega vse pomorili.[14])

Valvasor[15]) nam pač našteva nekdanje posestnike tega gradu, toda dosti več nam pa tudi ne pove. Prve posestnike imenuje grofe Barbo. Od teh je prešel Lukovec po ženitvi na gospode Gallen in na isti način na gospoda Reffingerja. Vdova Katarina Reffinger, rojena baronica Gallen, pa se je omožila z Wolfom Avguštinom Busethom[16]), ki je že imel grad Turen pri Radečah.[17]) Sama je kupila okoli 1687. l. grad Gerbin pri Litiji[18]), grad Lukovec je pa prodala. O njenem drugem možu, Wolfu Avguštinu Busethu, pripoveduje Valvasor, da je v dvoboju prebodel okoli 1680. l. v Krškem Frančiška Mihaela pl. Zara (ali Sara), ki je bil zadnji svojega rodu.[19]) Od zgoraj imenovane Katarine je kupil Lukovec Ivan Jakob Bosio, kateri je bil še o Valvasorjevem času posestnik tega gradu. Jeden iz te rodbine, namreč Ivan Jernej Bosio, je bil od 1670. do 1672. l. mestni sodnik in od 1676. do 1678. l. mestni župan ljubljanski.[20]) Neki Bosio je v 17. stoletju zalagal deželne stanove kranjske z laškim blagom.[21]) Mogoče, da je bil isti tudi posestnik tega gradu. Neznano pa je, kako je prešel potem grad v last Žigi Jožefu Lukančič-u, katerega najdemo zapisanega v farnih maticah v letih 1703 do 1708. Ta je imel za soprogo Ano Rozino Jožefo rojeno baronico Valvasor iz Medije, Belnika in Zavrha.[22]) Naslednji posestnik je bil Frančišek Anton pl. Schmidthoffen, ki je nosil naslov »inclitae provinciae Carnioliae Assesor, Dominus in Treffen et Lukoviz« in kateri se nahaja v farnih maticah od 1731. do 1736. l. Jeden te rodbine, Frančišek Jakob pl. Schmidthoffen, leži pokopan v farni cerkvi na Brezovici. Posestniki z Lukovca so imeli v farni cerkvi svoj žrh. Kamenita plošča, ki je istega pokrivala,

[14]) Povedal Janez Čuden, po domače Pavletovec. — [15]) Valvasor XI, str. 353. — [16]) Valvasor, XI, str. 353. — [17]) L. c. XI, str. 583. — [18]) L. c. XI, 183. — [19]) L. c. XI, str. 242. — [20]) L. c. XI, str. 704. — [21]) Schumi, Archiv, II. zv., str. 301, 145, 147. — [22]) Farne matice.

se je še ohranila in je sedaj v prezbiteriju na evangeljski strani pod prižnico. Ker je na istem mestu nekaj klopij, se je le malo vidi izpod njih. Gorenji konec plošče je že odbit in grba je le še dobra polovica. Vender se tudi iz te polovice da spoznati, kakšen grb je bil. Preko ščita je od desnega zgornjega ogla do levega spodnjega začrtana ozka proga, v kateri so tri zvezde. Ostali ščit delita od vrha navzdol in od leve na desno potegnjeni črti v štiri dele. Zgornje levo in spodnje desno polje imata jednoglavega orla; zgornje desno in spodnje levo pa imata po tri navpične črte. Ta grb je popolnoma jednak onemu, kojega ima Valvasor v svoji zbirki grbov [23]) pri plemeniti rodbini Kovačičev. Schmidthoffeni so namreč ponemčeni Kovačiči, domá iz Vipave. Andrej Kovačič se je odlikoval za časa beneških vojn. [24])

Od rodbine Schmidthoffen je Lukovec prešel potom ženitve v last grofu Ivanu Nep. Raspu, kateri se je poročil z Barbaro grofico Schmidthoffen. Oba sta umrla v Ljubljani, a pokopana sta bila na Brezovici, in sicer prvi dné 26. maja 1802. l., druga pa dné 28. avg. 1801. l. [25]) Za temi je postal gospodar kriški baron Jožef Žiga grof Thurn in Valsassina, ki je imel tudi krumperški grad pri Dobu. Anton grof Thurn je bil od 1775. l. imetelj kranjskega polka št. 43. [26]) Pripoveduje se, da so mladeniči, ki so želeli se oprostiti vojaščine, šli služit na Lukovec ali na Krumperk. Po smrti Jožefa Žige je podedovala Lukovec njegova sestra Barbara, omožena baronica pl. Rechbach. Ti zadnji posestniki, ki so bili ob jednem lastniki Krumperka, so večinoma le tam stanovali, na Lukovcu so imeli v tekočem stoletju le svoje oskrbnike, kateri so, kakor skoro vedno, le slabo skrbeli za grad. Posebno slabe oskrbnike je morala imeti baronica Barbara pl. Rechbach, ker je ob njenem času začel grad že razpadati. Prodala ga je pozneje Ljubljančanu Smrekarju. Ta pa si je sezidal Podsmreko v dobrovski fari drugo stanovanje, kjer je pa kmalu potem

[23]) Valvasor, XI, str. 117. — [24]) »Izvestja Muz. društva« 1899, str. 110. — [25]) Mrtvaška knjiga brezoviška. — [26]) Dimitz, Gesch. Kr. IV. str. 164.

umrl in Lukovec volil neki Trojkarjevi hčeri. Od te ga je kupil 4. jun. 1870. l. ljubljanski hotelir Luka Tavčar. O tem pripoveduje farna kronika [27]), da je začel jako marljivo s svojimi ljudmi obdelavati svet, včasih še celo v praznikih. Potem je postal lastnik Lukovca, oziroma razvalinam pripadajočega zemljišča, ljubljanski trgovec F. M. Schmitt.

Od nekdanjega gradu stoji sedaj le še nekaj zidov. Imel je grad jedno nadstropje. V severnem koncu, ki deloma še sedaj stoji, je bila kapela, v kateri se še poznajo na desni in levi po dve plitvi dolbini za podobe. V oltarju je bila podoba zamorske Matere Božje, in sicer, kakor nekateri trdijo, prav ista, ki visi sedaj v ljubljanski frančiškanski cerkvi na listni strani blizo vrat. Nekdaj pa je bila mesto te 18 palcev visoka bronasta podoba, naročena iz Čenstohove. [28]) V kapeli so bile na vsaki strani po 3 klopi. Nekateri tudi trdijo, da so i tu imeli svojega grajskega kapelana; toda v farnih maticah ni o tem nikakega sledu.

Gradišča.

Tudi nekaj gradišč je v fari, o katerih vemo sicer še mnogo manj, kakor o gradovih, vender jih ne smemo prezreti. Že v prazgodovinskih časih je stalo gradišče na hribu za vasjo Logom, tam, kjer je sedaj podružnica sv. Janeza Krstnika. Okoli cerkve se dobro pozna dvojni nasip, ki se vleče precej daleč na vzhodno stran. [29]) Dalje je moralo prazgodovinsko gradišče stati tudi na Kopavniku, kakor misli g. prof. S. Rutar. [30]) Pod Kamnom pri Vnanjih Goricah imenuje ljudstvo neki kraj »Gradišče« in »Turške šance«. Tudi nad Gršakovim kozolcem je baje gradišče.

S časom se bodo morebiti pri Brezovici našli tudi rimski grobovi. Na Logu pri Vrbičevi hiši stoji korito iz podpeškega kamna, ki je bilo nekdaj brezdvojbeno rimski sarkofag. Dolgo je 1·85 *m*, široko 0·55 *m*, globoko 0·70 *m*, a rob njegov je debel 0·13 *m*. [31]) Kje in kdaj se je našel, ne vemo.

---

[27]) Farna kron. str. 17. — [28]) Povedal Iv. Čuden, po domače Pavletovec. — [29]) Izvestja, 1894, str. 161. — [30]) [31]) L. c.

Regesti listin boštanjskega arhiva.

Spisal A. Koblar.

Grad Boštanj (Weissenstein) na Dolenjskem je imel lep arhiv. Stare, znamenite listine, zadevajoče zgodovino slavne obitelji grofov Blagajev, so se lansko leto odstopile nekemu arhivu v Budapešti. V boštanjskem arhivu ostale, a za slovensko zgodovino vender še precej važne listine je pa letos na prošnjo visokega kranjskega deželnega odbora lastnica boštanjskega gradú, gospa Matilda grofinja Blagaj, velikodušno podarila arhivu v muzeju Rudolfinu v Ljubljani. Izvirnih pergamentskih listin je 72 in od njih sem napravil nastopne regeste. Na dnu nekega starega predala sem našel pri sortiranju arhiva v Boštanju tudi tu uvrščeni zveženj listin iz 14. in 15. stoletja, ki osvetljujejo zgodovino goriških in isterskih gradov in obitelji Novograjcev (von Neuhaus). Prav v teh listinah je mnogo podatkov, kateri bodo zelo zanimali zgodovinarje.

1302, 22. oktobra, Gorica.

Notarski akt, s kaťerim Facina iz Milj (de Mugla) postavi Bertolda, imenovanega Golden, krojača goriških grofov, kot prokuratorja v pravdi zaradi iztirjanja dveh mark denarijev v novih oglejskih novcih, katere mu je dolžan Hugo, sin Rodulfov iz Kormina (de Cormono), oz. Marcurio, sin pok. Bernarda iz Moše (de Mossa), vsled dolžnega pisma, napisanega od Otolina iz Kopra (de Justinopolli) vpričo Carstmana, goriškega mestnega načelnika (castaldio in Goricia). — (Izvirna pergam. listina.)

1303, 19. septembra, v vasi Alber.

Notarski akt, spisan od ces. notarja Henrika de Orzono, pričajoč, da je goriški grof Albert v navzočnosti obeh vojnikov (milites) Henrika, goriškega kamornika, in Pankracija ter grofovskega nadkuharja (speysarius) Ivana iz Traburga, Woxalga iz Novega Grada, Ruodigerja iz Vipave (de Wipaco), župnika Petra iz Lavanta (de Lawant) in notarja goriškega grofa, Konrada iz Svinca (de Eberstayn), podelil Leonardu iz Novega Grada (de Castro nouo) v fevd nastopna zemljišča: eno zem-

ljišče pri Novem Gradu, kjer sedi Leonard sam, eno v vasi Tominje (Tomignach), štiri v vasi Buč (Votzdorf), katera je nekdaj imel omenjenega Leonarda oče Vuoxalcus imenovan Otzman, tri zemljišča v vasi Brezovici (Brezowiz), katera je imela kot fevd Reyza, pokojna mati Leonardova. Na listino je notar na grofovo povelje privezal pečat goriškega grofa Alberta. — (Izvirna pergam. listina; visi še precej dobro ohranjeni veliki pečat grofa Alberta, v sredi je grof upodobljen na konju in ob robu je napis.)

1305, 15. februvarja, na goriškem trgu.

Henrik, sin pok. Mike iz Gorice, je dal Renaldinu iz Št. Lovrenca, florenškega okraja, vinograd v gori »Godouuardi« za prejete 4 marke oglejskih solidov in 8 orn dobre rabulje (8 vrnas bone rabiole); pogodbo je spisal notar Adam imenovan Astulfus iz Čevdada. — (Izv. perg. listina.)

1310, 12. maja, v goriškem gradu.

Henrik, grof goriški in tirolski, odvetnik oglejske, tridentske in briksenske cerkve, vrhovni glavar (capitaneus generalis) vsega Furlanskega, da Frankonu in njegovim dedičem v fevd posestvo (curiam et sedimen) s poljem in vinogradi v Nürenbergu (Nürenberch). Priče: grofovski dvorni predstojnik (magister curie nostre) Gerold, Vrytzlin iz Svinca (de Eberstain), Peter, imenovan Gotznamen, oficijal Reschlin (tunc officialis Goricie), Vihard (Wychardus), bratranec Vinterjev (nepos Wintheri) iz Novega Grada (de nouo Castro), Peter, župnik iz Lavanta (de Lawant) in Lippo iz Gorice. Grof Henrik je na listino privezal svoj pečat. — (Izv. perg. listina; pečat je odtrgan.)

1312, 14. maja, Gorica.

Henrik, grof goriški in tirolski itd., da tri stavbišča (areas) in 1 vrt v mestu Gorici, namreč prostor z vrtom, ležeč na trgu (in foro Goricie) poleg Frankove hiše, na katerega je resigniral Veruher, sin pok. kovača Marchorda, dalje prostor na omenjenem trgu, ležeč poleg hiše Črnogojeve (Zernogoy)

in pri vrtu krznarja Urha, katerega je pustil omenjeni Urh, in prostor, na katerega je resignirala Margareta, udova po pokojnem Rudgerju (Ruedgeri), služabniku grofovega vojnika Henrika, v fevd Franku, bratrancu pok. Taste, s pravicami, kakršne imajo drugi goriški meščani, tako da bodo ta stavbišča s hišami, ki se bodo na njih sezidala, prosta vsega davka; zato pa mora Frank sezidati grofu pri svoji hiši nad mestnimi vrati (super portam muti fori Goric.) stolp, ki bo imel tri stene in bo tri nadstropja visok (quod Teotonice dicitur drew gaden) ter takó narejen, da bodo čuvaji lahko hodili na vrh in gori stali. Na listino je grof Henrik obesil svoj pečat. Priče so bili: Frančišek z Vogrskega (de vngerschpach), Henrik iz Postojne (de orelsperch), sodnik Tomasutus, čevljar Laurezutus, kovač Lampertus in Lyppus iz Gorice. — (Izv. pergam. listina; pečat je odtrgan.)

1321, 3. maja, na goriškem trgu.

Pogodba, spisana od notarja Adama, imenovanega Astulfus iz Čevdada, zaradi posestev, katera je obljubila Sara iz Gorice, hči pok. Renaldina iz Št. Lovrenca, v florenškem okraju de Musello, za-se in za dediča Bratogoja, sina pok. Alberta iz Gorice, Franku, Frankovemu sinu iz Št. Lovrenca, bivajočemu sedaj v Gorici. — (Izv. perg. listina.)

1321, 10. maja, v vasi Bagnoli (Boljunec), v dolini mokóvski (de mucho), v tržaški škofiji.

Notarski akt, spisan od notarja Justa de Viana, po katerem se gospa Cunxa, hči pok. Tomaža de Bagnolo, zaveže plačati Anzelu z Robide (Anzelo de veinchenbergo [1]), svaku, ali njegovim dedičem 114 beneških denarijev. Priče: Nikolaj z

[1]) Kje je stal grad Vinkenberg in kako se je po slovensko imenoval, ne vemo za gotovo. Dvoma ni, da je stal v Istri blizu Trsta. Neka beležka v boštanjskem arhivu nam pové, da je ta grad sezidal Majnard, Leonardov sin, iz Novega Grada, ki si je po njem privzel ime. Njegova sinova Friderik in Erazem sta se zvezala s Predjamci (Lueger). Skupno so napadli Trst, a so bili premagani. Tržačani so jih obkolili v Finkenbergu in pomorili, graščino pa podarili tržaškemu škofu. — Matija

Raspora (de Raspurch), Albreto z Novega Grada (de Castro nouo) in brata Federik in Gerloh z Robide (de vinchinbergo). — Izv. pergam. listina.

1322, 2. aprila, v Gorici.

V hiši Lule je notar Zambonus iz Beluna spisal pogodbo o neki prodaji. — (Izv. perg. listina, ki se pa težko čita, ker je pisava izdrgnjena.)

1322, 1. novembra, Solkan.

Notarski akt, spisan od notarja Oracija: Pilgrim, vojnik iz Solkana (de Zelcano) in predstojnik dvora pokojne grofinje, podari svoji soprogi Dyemuti polovico vasi Hratovlje (Cristowlach), t. j. pet zemljišč, katera je doslej imel od Henrika, brata omenjene grofinje. Priče: Hertwico de Bratzaco, Dymaro de Zerau (?), Henrik z Robide (Hainrico de venchenberch), Fric iz Solkana (friz de zelcano), Propheta in Pilgrim, bratranca (nepotes) Pilgrimova, Wulfingo, sin Dytmarov, in Pilgrimov služabnik Hartlin. — (Izv. perg. listina.)

1325, 2. avgusta, v Trstu, pri cerkvi sv. Ciprijana.

Notar Maurus Paueya je zabeležil vpričo Baudona (de Judicibus vicedomino), trgovca Petra Bellija in drugih dolžno pismo, s katerim se zavezujeta gospoda Volfing s Šteberka (Wluinch de Steiberch), sin pokojnega Leinolda s Šteberka, in Gerloh z Robide (Veinchenberch) plačati Sofiji de Butigna 32 mark starih tržaških solidov. — (Izv. perg listina.)

1326, 8. marca, na goriškem trgu (in mercato Goricie).

Goriški notar Zambonus, doma iz mesta Beluna, je spisal vpričo Orlika Vodopivca (Wodapiucz) sodnika (biriča?, praeco)

Sila piše v knjigi »Trst in okolica« str. 22., da je blizu Boljunca grad »v Robidi«, nemški Fünfenberg, v starih listinah je pa pisano: Venchenberg, Vinchunberg in Finfenberg. Imenovali smo tedaj ta grad Robido. Rutar v zgodovini Trsta (»Slovenska zemlja« II, str. 204.) trdi, da je grad Vinchunberg stal v Robidi nad Zabrežcem in da ga je dobil tržaški škof od Tržačanov po pogodbi l. 1291. Rutarjevo mnenje, da bi bil Vinchunberg (Fünfenberg) isto, kakor Mohov grad (Moccó), pa ni verjetno.

Cloca, njegovega sina Jakoba, imenovanega Mozolin, in brivca (barberius) Benvenuta Matacrepa kupno pismo, s katerim je Jera (Gerdrussa) Prekarica, soproga Nikolaja z mestnega trga, s svojim sinom Konradom, imenovanim Kolar (Collarius), prodala vinograd pri Gorici na hribu Bacha, ležeč pri posestvu gospe Ilagarde, Franku Tusku iz Gorice. — (Izv. perg. listina.)

Brez datuma.

Pod goriškim grofom Henrikom mlajšim je dobil neki Bonaventura zemljišče in Ivan, notar goriškega grofa, je zabeležil, da ga je grof investiral na ta fevd. — (Izv. perg. listina; zgornji del listine je odstrižen.)

Brez datuma.

Naštevanje dač, katere so dajali kmetje v vasi Hrastovlje (Chrastovlach) gospodu Pusilinu od koperskih zemljišč. Imena kmetov so: Sobuslaw, Welchon, Slobez, Jaco, Weho, Pizigoy, Lovrenc, Ivan, Welsecho, Stoyan, Colisse, Ivana, Zache, Dedsche, Marian, Jurislaw, Mingo, Swerche, Ripald, Cubad, Cresez, Welzecon, Martin Tache, Sweiche Velohon, Welsoh, Vesnis, Mingon, Sobodin. (Izv. perg. listina.)

1332, 20. januvarja, na trgu v Gorici, v Frankovi hiši.

Notar Jakob de ysnardo de Taruisio je napravil ženitovanjsko pismo, s katerim je Herman z Robide (de Vinchinberch), sin pok. Henrika, podaril svoji nevesti Elizabeti (Alsubete), hčeri Franka iz Št. Lovrenca de Musello, bivajočega v Gorici, kot jútrino (nomine Morgengabe seu antelecti) 400 liber beneških denarijev in pravico do sogospodarstva nad vsemi svojimi posestvi, vrh tega dvoje robov (de masnata), namreč moža Lovrenca, sina Remstecherjevega Tomaža, in žensko Elizabeto, hčer Artilijevo in sestro Volidijevo. Na prošnjo Hermana so plemenitniki: brata Friderik in Gerloh z Robide (de Vinhinbergh), brata omenjenega Hermana Oton in Albert in Leonard imenovan Lense iz Novega Grada (de Castronouo) Elizabeti obljubili v soporoštvo svoja posestva. Priče: Vojkard z Raspora (de Raspurch), Voricij, sin Majnarda iz Barbane, Furpas sin

Jakoba iz Kormina (Cormono), Jakob imenovan Merlin, Anton in Simon Tuschi iz Gorice, Matija sin pok. Rapota in Milan iz Vidma sin Jakoba de Paona. — (Izv. perg. listina.)

1338, 28. aprila.

Vpričo oglejskega kanonika Moranda de Poralcis in plemenitnikov: vojnika Gerarda de Cucanea, Jurija iz Devina (de Duyno), Osalka de Strasoldo in Anzila Vrasa iz Starega Devina (de veteri duyno) podeli oglejski patrijarh Bertrand notarju Dominiku Samsonovemu iz Milj (de Mugla), njegovi soprogi Neži in sinu, katerega sta posinovila po smrti Brica Moje iz Rateč (Moye de Ratnsdorf), fevde, katere je imel nekdaj oni Bric (Vritius) od oglejske cerkve, namreč 9 zemljišč v vasi Prem (Prim.) in 2 zemljišči v vasi Slavini (Sclauina), ter ju na te fevde vmesti (per fimbriam sue guarnachie inuestiuit). To listino je zapisal videmski notar Odoricus, sin notarja Jakoba de Carnea, na povelje Roberta Maurocena, namestnika beneškega vojvode na Furlanskem, po beležkah pok. videmskega notarja Gubertina de Nouate. — (Izv. perg. listina.)

1357, 18. novembra, Čevdad.

Pobotnica, spisana od čevdadskega notarja Frančiška, sina Petra iz Orsale, s katero Kristina, njen mož Caharija in njega brat Andrej potrjujejo, da jim je Wolitza iz Kormina (Cormono) plačal 40 mark denarijev v novih oglejskih novcih. — Izv. perg. listina.)

1363, 29. novembra, Portulat.

Notar Ambrusinus je zabeležil poravnanje dolgá med dvema Nikolusijema iz Portulata in nekim Blanchom. — (Izv. perg. listina.)

1367, 8. maja, Milje.

Gregor Sinogie de Becha proda Matiji, Tomaževemu iz Zabreznice (Sbrexniza), kos svetá pri Miljah (Mugla). Kupno pismo je napravil notar Bernard Sadorjev iz Milj. — (Izv. perg. listina.)

1381, 10. avgusta.

Tuhna (Tüchna) in Elizabeta (Alsa), hčeri pokojnega Alberta Novograjca (von Newnhaus), in namestu svojega otroka krznar Bertold (Perchtold) prodajo gospej Heleni (Gelen), soprogi svojega strica (vetter) Ivana Novograjca, zemljišče v Račicah (zu Ratzitz), katero jim je bil dal pokojni oče Albert in na katerem je bival pokojni Marin, za 10 mark vinarjev beneških novcev. Pečate so privezali: Ivan Zekors (Kraševec?), Nikolaj (Nix) Robidar (Fenchenberger) in Urh Sliber. — (Izv. pergam. listina; prva dva pečata še visita, zadnjega manjka.)

1404, 1. maja.

Muetel, soproga Nikolaja star. Novograjca (von Newnhaus) ter hči pokojnega Marharda iz Renč (Marchhart von Rentschach), zastavi zemljišče v Nerinu (zu Nerein), kjer sedi Marin Samabor, Fricu Ravenskemu (Friczen von Rawnach) in njegovi soprogi Jeri (Gedrawten) za 50 mark dobrih šilingov. Pečata sta privezala Nikolaj Novograjec (Nix von Newnhaus) in Matija iz Kormina (von Cremawn). — (Izv. perg. listina, a luknjasta; visita še oba pečata, dobro ohranjena.)

1440, 6. novembra.

Gašpar Novograjec (vom Newnhaws) priča, da je njegov svak Toman Elher dal svoji sestri Ursuli, Gašparjevi soprogi, 500 gld. dote; to doto naj Gašpar in Ursula rabita, kakor je deželno pravo na Krasu, ako bi pa umrla brez otrok, dobé Elherjevi glavnico nazaj. Pečata sta privezala: Gašpar Novograjec in Andrej Herberstainer. (Izv. perg. istina; pečata visita.)

1448, 11. januvarja.

Pogodba, zadevajoča Vilarija, sina Marka de Argento, njegovo sestro Coloto, potem Petra, sina Leonarda de Argento in njegovega brata Nikolaja. — (Izv. perg. listina, ki se pa težko čita, ker je zamazana.)

1465, 28. marca.

Andrej Lamberger, oskrbnik v Ribnici, soprog Elizabete roj. Čušperške, napravi poravnavo zaradi dedščine, katero je

zapustil njegov svak Ivan Čušperžan (Czobelsperger), z Erazmom in Jurijem Novograjcema (von Newhaws) ter otroci njunega pokojnega brata Nikolaja. Andrej Lamberger je izplačal Novograjcem 400 ogerskih goldinarjev, zaradi nekega posestva, katero je imel pok. Čušperžan od cesarja kot zástavo v Bistrici (Fewstritz) pri Kellersbergu na Koroškem, so se pa domenili, da si razdelé na polovico denar, kadar bo posestvo rešeno. Elizabeta se imenuje Čušperžana »nächste Muem«, Novograjci pa »nächste Freunde«. Pečate so privezali: Andrej Lamberger, njegov svak Gašpar Meltz, upravnik Kranjske, in njegov stric (Vetter) Gašpar Lamberger, oskrbnik v Polhovem Gradcu (Pillich Gretz). — (Izv. perg. listina; pečati so odtrgani.)

1471, 6 decembra, Gorica.

Leonard, falcgrof koroški, grof goriški in tirolski, zavetnik oglejske, tridentske in briksenske cerkve, da v fevd Erazmu Novograjcu (von Newnhaus) in otrokom njegovega pokojnega brata Nikolaja dva dvora (Höff) pod Novim Gradom, kjer na prvem sedi Bogatec (Wogatitz), na drugem pa Slyser, dalje da 2½ zemljišči v Račicah (Rätzitz), 2 zemljišči v Starem Gradu (Staiagrad, t. j. Taber pri Roščah) in 3 zemljišča v Polžanih (zu Polsach), kjer sedi Peter Zokler. Grof Leonard je obesil svoj pečat. — (Izv. perg. listina; pečat je odtrgan.)

1476, 17. febr., v vasi Vesini, župnije Jugi v tridentski škofiji, v Henrikovem gradu.

Odorik, sin pok. Viljema de Brezio, javni cesarski notar v Tridentu, napravi ženitovanjsko pismo za Pavla, sina pokojnega Ivana Alouisia de Petra plana pri Tridentu, in nevesto Dorotejo, hčer Henrika de Jugo. Pred notarjem sta ženin in nevesta izjavila, da se vzameta, in ženin je nevesti nataknil zlat prstan v znamenje pravega in veljavnega zakona. Oče je dal nevesti dote 500 renskih gold., ženin pa jutrine 150 gld. — (Izv. perg. listina.)

1489, 10. marca, Luenz.

Leonard, falcgrof koroški, grof goriški in tirolski, zavetnik oglejske, tridentske in briksenske cerkve, da v fevd Ivanu

Novograjcu (von Newnhawss) in njegovim bratom dva dvora pod Novim Gradom, kjer je na enem sedel Bogatec, na drugem pa Sliser, dalje 2½ zemljišči v Račicah (Rätzitz), 2 zemljišči pri Starem gradu (zu Staragrad) 3 zemljišča v Polžanih (zu Polsach), kjer sedi Peter Zokler, in dve pusti zemljišči v Hotičini (Cotitz), vse v novograjski sodniji na Krasu. Pečatil grof Leonard. — (Izv. perg. listina; pečat odtrgan.)

1489, 10. marca, Luenz.

Leonard, falcgrof koroški itd. (kakor zgoraj), priča, da mu je Ivan Vogrščan (Vngerspacher) po zadnjem računu dolžan ostal 700 gld. in 73 dukatov najemnine od graščine, urada in sodišča v Završniku (zu Schwarzeneck) in od mitniškega urada in sodišča v Lokvi (zu der Hülben). Zato mu je grof vzel njegovo dedščino, namreč posestva, katera je imel od grofa kot fevd v Ročinu (Ratschein) in v Kanalu. Ivanova mati Katarina se je pa z grofom pogodila in obljubila oni dolg plačati, ako da grof one fevde njenim vnukom (Enenklen), otrokom Nikolaja Novograjca (Newnhawser). Grof je nato dal v fevd Ivanu Vogrščanu (Vngerspacher) in njegovim mlajšim bratom 4 zemljišča v Ročinu, desetine in posestva v Kanalu in 1 zemljišče »zu Kroflach«, kar je prej imel Ivan Novograjec (von Newnhaus). Grof je privezal pečat. (Izv. perg. listina, pečat je odtrgan.)

1497, 19. septembra.

Nikolaj Novograjec (de Neuhaus), kanonik v Tridentu, je vložil pred tridentskim notarjem Henrikom Völkelnom pritožbo zoper Jeronima Balzano, ki se je lastil njegovega kanonikata. — (Izv. papirnata listina.)

1498, 4. marca, v Trstu, v cerkvi sv. Petra, ki stoji na koncu trga.

Vpričo tržaških meščanov: Nikolaja Castellia, Ivana Krstnika iz Permana in Nikolaja Lisice (Lisiza) dasta Tržačana Križman Topličar in Klemen iz Višnje Gore (Visgna gora) kot ključarja (Caniparii) tržaške bratovščine sv. Marije, ki se ime-

nuje brigantska (brigentorum), Nikolaju iz Kamnika (de Camnicho), bivajočemu v Trstu, v najem vinograd omenjene bratovščine, katerega je imel Blaž Galinar, proti letni najemnini 6 liber in 5 solidov. Podpisan je tržaški vicedom Peter Theophanius. — (Izv. perg. listina.)

1501, 19. febr., v Tridentu, v novem mestu, v hiši dr. Ivana Riepperja, tridentskega kanonika in gen. vikarja škofa Urha.

Notarski akt, s katerim notar Ivan, Gvasov sin, priča, da je Nikolaj Novograjec (de Neuhaus), tridentski kanonik, škofov kancelar in župnik fare sv. Virgilija v Virgenu, kot župnik vmestil Klemena Zotta na kapelo sv. Jakoba v Defferegenu (Teferegk), kateri beneficij je dobil Zott, duhoven solnograške škofije, po smrti Baltazarja Sartorija od kralja Maksimiljana. — (Izv. perg. listina.)

1501, 12. marca.

Notarski akt, obsegajoč pritožbo Klemena Zotta, voditelja kuratne kapele sv. Jakoba v Defferegenu (Dieffrecke), zoper Nikolaja Novograjca (von Newhaws), tridentskega kanonika in župnika v Virgenu. Beležil notar Nikolaj Waiier. — (Izv. perg. listina.)

1506, 15. oktobra, Gorica.

Kraljevi svétnik Virgilij vitez Grabenski (vom Graben), upravnik goriškega glavarstva Erazem Dornberžan (von Dornberg), Ivan ml. Turnski (von Thwern) in goriški kancelar Friderik Athemški (von Aydtimbs) razsodijo pravdo med Nikolajem Novograjcem, kanonikom in škofovim kancelarjem v Tridentu, in Ivanom in Viljemom Novograjcema (von Newnhaws) ter med Friderikom Heissom Vogrščanom (zu Hungerspach) zaradi zapuščine Nikolaja Novograjca (von Newnhaws), deželnega komturja nemškega reda na Oetschu. Prišli so bratje Nikolaj, Ivan in Viljem Novograjci pri delitvi zapuščine navskriž s Friderikom Heissom zaradi dveh zemljišč na Vipavskem, dvora v Solkanu in desetine v Lokvi (zu der Hülben), a so se poravnali. Pečate so privezali: Virgilij Grabenski, Ivan

Turnski in namesto Erazma Dornberžana njegov stric (Vetter) Vid-Dornberžan. — (Izv. perg. listina, pečatov manjka.)

1507, 29. avgusta, v goriškem gradu.

Kupno pismo, pisano od notarja Hermagore Bracheola, s katerim je Jurij, sin pok. Ivana Blaža, prodal svoje zemljišče v Korminu Ivanu sinu pok. Ahca Dornberžana (de Dorimbergo). — (Izv. perg. listina.)

1514, 5. avgusta.

Namestni dekan Nikolaj Orter in kapitelj v Briksenu pričata, da je Filip Han pravi javni notar. — (Izv. perg. listina, visi pečat briksenskega kapiteljna, a je oškodovan.)

1515, 25. avgusta, v Kastelfundu na Nonsu.

Mihael Koburger, bivajoč v Bolzanu (Botzen), se pogodi po nasvetu svojega plemiča (Junker) Bernarda Turnskega zaradi delitve dedščine svoje umrle soproge Marjete roj. Jansen s pokojnice sestrami Hieronimo, Dorotejo in Nežo, med katero dedščino spada tudi svota za bolzanskemu špitalu prodani dvor v Proveisu, v klausenski župniji na Nonsu (Clawtzner pharr auf dem Nons). — (Izv. perg. listina, pečata manjka.)

1524, 18. julija, v Benetkah, v vojvodski palači.

Andrej Gritti, vojvoda beneški, zapove Ivanu Minoto, glavarju v Kopru (Justinopolis), ker so Benetke vsled vormške kapitulacije sklenile mir s cesarjem in avstrijskim nadvojvodo, da naj se vrnejo nadvojvodi vsi njegovi podložniki in posestva, kakor jih je imel pred okupacijo, ostanejo pa privatne pravice nedotaknjene. Mej drugim se morajo vrniti tudi posestva Ivanu Novograjcu (Neunhauser), gospej Marjeti, soprogi Felicijana Pezstaherja, Gašparju Kršanu (Crefsan), kapiteljnu tržaškemu in Ivanu Siprachu, bivajočemu v Paznu (Pisini). — (Izv. perg. listina; pečat odtrgan.)

1527, 28. decembra, na Dunaju v proštiji.

Pavel Kamniški (de Obernstain), doktor obojnega prava, prošt dunajski, vrhovni in stalni kancelar avstrijskega nadvojvodstva in dunajskega vseučilišča, kanonik v Veroni, Freisingu

in Briksenu, cesarski in kraljevi svétnik, najviši palatinski grof svete lateranske palače, postavi za prokuratorje svojih beneficijev tridentska kanonika Nikolaja Novograjca (de Neuenhaus) in N. Balzana, potem Antona Queta, kancelarja tridentskega škofa Bernarda, in Ivana Oetingerja, tajnika istega škofa. Listino je spisal Tomaž Mathoch, Novomeščan, klerik oglejske škofije, javni notar škofovskega urada na Dunaju, ki je imel v notarskem znamenju zapisano geslo: »Tenuere medium recti.« — (Izv. perg. listina.)

1530, 7. oktobra, Gorica.

Kupna pogodba, narejena od goriškega notarja in kancelarja Jakoba Florija de Portugr., vpričo Antona, sina pok. Andreja Turenskega (dela Turre), Martina Prodrla in Frančiška Fontane, s katero goriški nadmitničar (patronus mutarius) Volbank proda svojo hišo pl. Otomarju Novograjcu (Neunauser). Hiša stoji v Gorici, spredaj je javna cesta, zadej kraljeva orožnica (domus arteliarum Regie Maiestatis), na zgornjo stran je sosed Rajmund Dornberžan (de Dorumbergo), na spodnjo je pa neka pogorela hiša. Za hišo je dal kupec 191½ dukatov (1 dukat = 80 kr.) in od te svote plačal navzočemu Jeronimu pl. Athemsu (de Attimis), od katerega je bil Volbank hišo kupil, 140 dukatov, drugo pa prodajalcu. Goriški kameri se plačuje na leto davka po 20 krajcarjev in 8 »parvulos«. — (Izv. perg. listina.)

1533, 14. marca, Monakovo.

Luka Wagenrieder, ljubljanski kanonik in župnik farne cerkve sv. Urha v Rihenberku (Reiffenberg), postavi pred freisinškim notarjem Žigo Reschilinom za prokuratorje dohodkov svoje fare: duhovnike Luko Volkmana, Tomana Ostermana, Vrbana Palčiča (Paltzitsch), dalje klerika Martina Preglna in laika Otmarja pl. Novograjca (de Neuhaus). Izplačeval jim bode dohodke od fare rihenberški vikar Anton Fickfackh, ki je že 63 ren. gld. na dolgu, ker je denar posodil loškemu meščanu Jakobu Nagliču (Neglitsch). — (Izv. perg. listina).

1540, 3. februvarja, Koper.

Notar Ivan Ambrož de Uida je naredil pogodbo, vsled katere je Danijel de Ilicophanio dal svoj mlin za letnih 7 liber malih denarijev v najem Leonardu Hlusiach iz Suhorije (de Soccoria). — (Izv. perg. listina.)

1551, 9. decembra, Dunaj.

Kralj Ferdinand I. potrjuje kralj. svétniku in kranjskemu deželnemu upravniku zamenjavo nekega zemljišča za 4 njive in 2 travnika, ležeče pod boštanjskim poljem, katere mu je je odstopil župnik v Dobrepoljah. Podpis in pečat kralja Ferdinanda. — (Izv. perg. listina; pečat poškodovan.)

1553, 16. maja, Boštanj.

Listina ima nastopni obseg: Kralj Ferdinand je z listino, izdano dne 16. oktobra l. 1549. v Pragi na kraljevem gradu, dovolil kralj. svetniku in kranjskemu deželnemu upravniku Jakobu pl. Lambergu, da sme na starem gradišču (Burgstall), imenovanem Zagradec (Sagradetz), pod Ljubljano, sezidati grad in pristavo in dati temu gradišču novo, »plemenito« ime Boštanj (Weyssenstain) in napraviti okoli gradú obmirje (Burgfried) ter v ta namen dobiti od srenje toliko svetá, kolikor ga potrebuje. Lamberg je sezidal grad in pristavo na griču, kjer je bil občinski svet štirih vasij: Velika in Mala Mlačna (Mlatschach), Zagradec (Sagratz) in Šmartin. Vas Šmartin je Lamberg kupil, pustil ondotno kapelo, hiše pa podrl ter na mestu njih napravil grajsko polje in pristavo boštanjsko. Na Lambergovo prošnjo je prišla dne 16. maja 1553 komisija v Boštanj, ki je sklicala v grad zaradi sklepanja pogodbe o zamenjavi svetá in določitvi obmirja kmete iz onih treh vasij in njih zemljiške gospode. V komisiji so bili: Frančišek z Brega (vom Raynn) na Strmolu in odbornik blagajnik kranjskega deželjanstva Jošt Galenberški Podpečjo, naprošena za odposlanca od oskrbnika kranjskega deželnega glavarstva Ivana pl. Lamberga z Orteneka in Ottenstaina, in kralj. svétnik in kranjski vicedom Krištof pl. Khnüllenberg. Zemljiško gosposko so zastopali: stiški opat

Volbank, najemni imetelj višenjske graščine Florijan Scharf s Krke in Vrban Droban, katerega je poslala Uršula pl. Lamberg, udova Gregorija pl. Lamberga, gospoda v Boštanju (Sauenstein). Pregledali so novi Lambergov grad (in Harlandt und Samerainer Pfarr gelegen) in določili, da grad dobi še od srenje svetá za dober lučaj kamna proti vodi Buč (Witsch) do narejenega prekopa in da dá srenji za to dve ograjeni njivi, ki sta prej spadali pod vas Šmartin, in travnik v Veliki Mlačni. Obmirje se je pa določilo takó: Ko se pride z grada na šmartinsko cesto, ki drži med gradom in pokopališkim zidom proti vasi Velika Mlačna, gre meja pod pristavo do lese in hruške na Selu, po jarku góri do razpotja in lese na klancu, kjer na desno drži pot v grad in na levo v Zagradec, po jarku ob zagrajskem polju in grajskem griču do soteske k vodi Buč (Witsch) in potem pod gričem zopet do pokopališkega zidu v Šmartinu. Na listino so privezali pečate: Frančišek z Brega (von Rain), Jošt Galenberški, Krištof pl. Knüllenberg, stiški opat Volbank, Florijan Scharf in Vrban Droban. — (Izv. perg. listina; vseh pet pečatov visi, dobro ohranjenih.)

1562, 5. oktobra, Ljubljana.

Jošt Galenberški, vitez v Podpeči (von Gallenberg zum Gallenstein Ritter), ces. svétnik in dež. upravnik Kranjske, priča, da je pisar plemiške sodnije Urh Khoberger kot pooblaščenec Gašparja Sobana zarubil Juriju pl. Endlingu zaradi dolžnih 143 gld. mlin na 5 kamnov v Vipavi v Tabru (im Thaber) na vodi Vipavi. Na pismo (Schermbbrief) je privezal pečat Jošt Galenberški. — (Izv. perg. listina; pečat odtrgan.)

1566, 18. decembra, Gradec.

Nadvojvoda Karol potrdi Nikolaju Novograjcu (von Newhauss), nadv. svétniku in oskrbniku namestniškega urada za niževavstrijske kneževine in dežele, ter njegovima mlajšima bratoma Volfu in Andreju Novograjcema fevde goriške grofije, katere sta zapustila pokojni njih oče Otmar Novograjec (von Newhauss), ki je umrl brez otrok, namreč: 2 dvora pod Novim

Gradom, $2^1/_2$ zemljišči v Račicah (Rätzitz), 2 zem. v Starem Gradu (Staragrad), 3 zemlj. v Polžanih (Pollsach) in 2 pusti zemljišči v Hotičini (Gattiz). — Izv. perg. listina; nadv. pečat odtrgan.)

1570, 8. decembra, Gradec.

Nadvojvoda Karol da v kupno pravico Jakobu Puegelnu zemljišče v Raplovem (zu Raplanach), spadajoče pod nadvojvodski urad v Strugah (Amt Strug), kateri imajo v najemu dediči pok. barona Jurija pl. Lamberga. — (Izv. perg. listina; nadvojvodski pečat odtrgan.)

1600, 16. avgusta, Gradec.

Nadvojvoda Ferdinand potrdi kot grof goriški lastniku vipavskega gradú Ivanu Jakobu pl. Edlingu in njegovim dedičem pravico ribstva v vodi Vipavi od izvira pa $^1/_4$ nemške milje daleč. Dobil je Edling to svoboščino kot odškodnino za troške, ker se je selil kot notranjeavstrijski svétnik. — (Izv. perg. listina; visi nadvojvodski pečat.)

1601, 1. junija, Grič.

Mihael Čečkar (Tchetschkher) na Griču (Gritsch), najemni imetelj Šumberka (Schönberg) proda svoj grad Grič in pravico, sekati drva v mirenskih gozdih (Neideggerische Wälder), Juriju Gusiču (Gussitsch) s Pogancev, nadvojvodskemu stotniku enega banderca arkebusirjev v Karlovcu. — (Izv. perg. listina; Čečkarjev pečat odtrgan.)

1604, 23. aprila, Ljubljana.

Elizabeta Khazianer, roj. grofica in baronica Thurn, zamenja v imenu svojem in svojih otrok, katere je imela v prvem zakonu z baronom Jakobom pl. Lambergom, nekoliko desetin in podložnikov boštanjske graščine (Weissenstain) z Erazmom Verneškim na Bregu (Wernegkh zum Willingrain, in sicer je Erazem dobil na ribniškem svetu (in Reiffnitzer Poden) desetine v vaseh: Gorenja Vas (Oberndorff) od 9. zemljišč, Dolenja Vas (Niderndorff) od 20. zem., Pristava (Mayrhoff) od 3. zem., Globelj (Grobya) od 1. zem., Prigorica (Puchsdorff) od $12^1/_2$

zemlj. in Nemška Vas (Parsdorff) od 8½ zemlj., ter podložnike v vaseh: Goriča Vas (Weykhersdorff) 1 zem., Lipovec (Lippouetz) 2 zem., Zamostec (Prügkhlein) 2 zem. in Nemška Vas (Parsdorff) 2 zem. Prepustil je pa Erazem boštanjski graščini v Dobrepoljah (in Guttenfelder Poden) desetino v vaseh: Podgora (zu Podgoro) od 11. zem., Bruhana Vas (?) (Mugkhendorff)[1]) od 11. z., ter podložnike v Zdenski Vasi (Theendorff) 4 zem., Podgoro 1 zem. in v Bruhani Vasi 1 zem. Pri omenjenih desetinah sta imela deleže tudi župnika v Ribnici in Dobrepoljah; boštanjska graščina je pri njih imela šesti del ali pasji snop (den hundtsgarmb). Listino so pečatili: Elizabeta, njena mati in stric Hervart pl. Lamberg gospod v Boštanju (Sauenstain) in Čretežu (Raittenburg). — (Izv. perg. listina; pečati ohranjeni.)

1605, 28. februvarja, Ljubljana.

Škólastika Puštalska v Puštalu (von Purgstal zu Purgstall) da v kupno pravo Martinu Dojcu iz Vrem mlin v Stranjah pri Vremah v završniški deželni sodniji (zu Strainach bei Remb im Schwartzenegkher Landtgericht), katerega je kupil od Melhijora Renka iz Vrem, za 48 dukatov v novcih, pod pogojem, da bode plačeval na leto po 16 laških funtov. — (Izv. perg. listina; podpisana »Scolastica von Purgstall« in visi njen pečat.)

1620, 15. februvarja, Gradec.

Cesar Ferdinand II. proda Ehrnreichu Lamberškemu bar. na Kamenu in Gutenbergu (zum Stain und Guttenberg) dednemu konjušniku na Kranjskem in v Slovenski Krajini, urade Slivnico (Shleinitz), Struge (Strugg) in Polico (Pollitz) na Kranjskem z desetino od 19. zemljišč v Strugah, od 12. zem. ob cesti in desetino v Šmariji, v Dépalji Vasi (Dumblsdorf), na Dobenem (Dobenu), v Kašljem (Kaschla) in Lipoglavu (Lupoglaw), polovično desetino v Čemšeniku (Tschembschenigkh), gorščino v Grčevju (Görtschberg) in Cirniku pri Mirni (Ziernik bei Neidegg), pod pogojem, da bode urbarščino plačeval v vicedomski urad,

---

[1]) Beseda je znabiti narejena iz latinskega bruchus, hrošč, Mücke.

izvzete niso na tem posestvu pravice do zakladov, rudnikov, določba vere ter lovska pravica na rdečkasto in črno divjačino. — (Izv. perg. listina; visi mali pečat cesarja Ferdinanda.)

1620, 24. junija, Ljubljana.

Ehrnreich Lamberški baron na Kamenu in Gutenbergu (zum Stain und Guttenberg), gospod v Boštanju in Galenbergu, dedni konjušnik in ces. svétnik, podari svojemu služabniku in tajniku Ivanu pl. Bodenstainu, ker je 15 let njemu in bratom zvesto služil, od nadvojvode Ferdinanda kupljena 3 zemljišča za Vrhom, ki so prej spadala pod urad slivniški, sedaj pa so pod graščino boštanjsko, pod pogojem, da bode Bodenstain plačeval v vicedomski urad letnega davka 5 gld. 51 kr. — (Izv. perg. listina; podpisan je Ehrnreich von Lamberg in visi njegov pečat.)

1625, 26. aprila, Gradec.

Cesar Ferdinand II. podeli v fevd Ivanu Juriju Lamberškemu baronu na Kamenu, Gutenbergu in gospodu v Boštanju (Weissenstain), dednemu konjušniku na Kranjskem in Slovenski Krajini, ker sta umrla njegov oče Ivan Jakob Lamberški in nedavno brez otrok tudi Ehrnreich Lamberški, podedovana cesarska fevdna posestva na Kranjskem, namreč zemljišče v Šmartinu z gričem nad Šmartinom, kjer je stalo neko staro zidovje, kateri grič je pok. cesar Ferdinand oprostil, obdaril z obmirjem in dovolil Jakobu Lamberškemu, da sme ondi sezidati grad s pristavo in imenovati ga Weissenstain, in 2 zemljišči v Veliki Mlačni (Gross Mlatzenau), v šmarijski fari in višenjskem sodišču. — (Izv. perg. listina; visi cesarski pečat.)

1625, 26. aprila, Gradec.

Cesar Ferdinand II. podeli v fevd Ivanu Juriju Lamberškemu baronu na Kamenu, Gutenbergu in gospodu v Boštanju, njegova po očetu nedavno podedovana cesarska fevdna posestva na Kranjskem, namreč 10 njiv in 3 travnike pod Boštanjem. — (Izv. perg. listina; visi dobro ohranjen cesarjev pečat.)

1625, 26. aprila, Gradec.

Cesar Ferdinand II. podeli Ivanu Juriju Lamberškemu, baronu na Kamenu in Gutenbergu in gospodu v Boštanju, v fevd po očetu podedovano zemljišče v Šmartinu blizu Boštanja v šmarijski fari in višenjski deželni sodniji. — (Izv. perg. listina; visi cesarjev pečat.)

1633, 4. junija, Ljubljana.

Ludovik pl. Edling, graščak v Vipavi, Rubiji, Vilešu, Prestranku in Bregu, proda z bratom Jakobom grad Vipavo in zemljišča na Krasu v devinski sodniji (in Thubeiner Gericht) ter 1 zastavljeno zemljišče v Št. Vidu nad Vipavo, katero je lastnina Vita barona Khienburga, in travnik Vodice, ležèč na Colu (am Ober-Prardt), Nikolaju Trillerju zu Trillegkh, dež. carinarju na Colu. — (Izv. perg. listina; podpisan je Ludovik pl. Edling in visi njegov pečat.)

1638—1644, Stična.

Stiški opat Rupert zamenja z Eberhardom Leopoldom Ursinijem grofom Blagajem (Blaggey) in njegovo soprogo Ano Marijo Ursini roj. Paradeiser zemljišče »zu Rallechergschüss« (Sela), v višenjski fari, kjer Adam Grozinek sedi, za zemljišče »in der Khositz« (Kožica), kjer sedi Štefan Gorše. — (Izv. perg. listina; visita pečata opata in konventa stiškega.)

1643, 10. junija, Dunaj.

Cesar Ferdinand III. povzdigne Davida, Hartmana in Volfa Jakoba Novograjce (von Neuhaus) in njih moške in ženske naslednike iz viteškega stanú v baronski stan (mit Namen und Titl: Freiherr und Freyin von und zu Neuhaus Herrn und Herrin auff Greiffenfels, Forchtenegg und Ehrenhausen). Naštevajo se v tem pismu zasluge Novograjcev: Žiga je l. 1399. dobil neki fevd od solnograškega škofa, Eberhart je bil od 1403—1424 administrator solnograške škofije, eden je bil prelat v Vetrinju, drugi v Dobrli Vasi, l. 1449. je živel v Novem Gradu vitez Volbank, tu so bili tudi: David, kralj. svétnik in rudarski nadmojster za notranjeavstrijske dežele ter

novčni nadzornik na Koroškem, brat Hartman in njun stric Volf Jakob; Žiga je bil l. 1431. glavar »zu Rain«, Ivan je bil več let jetnik na Turškem, Seyfrid glavar in grajski grof v Varaždinu, vojni svétnik za Štajarsko in odposlanec velikega odbora za Koroško, Adam je padel v furlanski vojni in Adam starejši je bil ritmojster na Koroškem. — (Izv. perg. listina; grb v njej ni naslikan, pečat je odtrgan.)

1644, 12. decembra, Ljubljana.

Ivan Ferdinand grof Portia in Brugnera v Senožečah in na Premu, ces. svétnik, dež. odbornik in dež. oskrbnik na Kranjskem priznava pooblaščenje Ivana Labasserja, da sme pred sodiščem zastopati Marijo Uršulo Strobl, hčer Marije Schifflinger, v tožbi proti Adamu pl. Lambergu, baronu na Kamenu in Starem Gutenbergu, v zadevi nekega dolgá. — (Izv. pergam. listina; visi pečat grofa Porcije.)

1647, 6. julija, Ljubljana.

Ehrenreich Lamberški baron na Kamenu in Gutenbergu je bil podaril dne 24. junija l. 1620. Ivanu pl. Podenstainu 3 zemljišča za Vrhom, kar se sedaj imenuje gradič Zavrh (Sütz Sauerch). To posestvo sta potem dne 25. jan. 1644 kupovala Marija Marta Apfaltrer roj. Brem in Ivan Juvankovič, a kupil je je Luka Gorjup, načelnik dež. vinomerskega urada. Ker Gorjup ni še dobil kupnega pisma, potrdil je sedaj Podenstainov kurator Marko Ruisinger ta kup pod pogojem, da bode Gorjup na zahtevanje moral odstopiti Zavrh najstarejši Podenstainovi hčeri Katarini Strauss. — (Izv. pergam. listina; visi Ruisingerjev pečat.)

1654, 9. marca, Ljubljana.

Ivan Adam Zieglfest, Marija Sidonija pl. Lachenheimb roj. Zieglfest, Gregor Ludovik pl. Lachenheimb kot zastopnik gospe Katarine Mordax roj. Zieglfest, dediči pok. Ivana Ziegelfesta, prodajo hišo na Starem Trgu v Ljubljani, ležečo med hišama Ivana pl. Edlinga in hišo dedičev Mihaela Khröna, katero je prej imel Ivan Drumbliz, medicine doktorju Ivanu

Pieglnu in njegovi soprogi Korduli. (Izv. pergam. listina; visi izvrstno ohranjen pečat ljubljanskega mesta.)

1656, 31. avgusta, Rihenberk (Reiffenberg).

Ludovik pl. Edling z gradov Vipava, Prestranek, Rubia, Veleš (Vellesch) in Polhov Gradec in soproga Ana Suzana pl. Edling roj. Gall z Brega (von Rhain) potrjujeta v svojem imenu in v imenu brata oz. svaka Jakoba pl. Edlinga, da sta bila kupila od sester Lukrecije grofinje Lanthieri roj. Edling in Ane Katarine Novograjke (von Neuhaus) roj. Edling, a potem dne 21. junija 1652 zastavila imenovani Lukreciji in njenemu soprogu Ivanu Gašparju grofu pl. Lanthieri kot hipoteko za posojeni denar vipavski grad (Purg Wippach), in da sedaj prodasta ta grad s privoljenjem Ludovikovega svaka Ivana Viljema Novograjca (von Neuhaus) ter njegove soproge Ane Katarine roj. Edling vdovi Lukreciji grofinji pl. Lanthieri in njenim otrokom z dostavkom, da zasede Ivan Viljem Novograjec dobro Prestranek, katero dobi za slučaj njegove smrti soproga Ana Katarina. Kupno pismo sta izdelala doktorja prava Gregor Rostinger in Ivan Friderik Scheffer. — (Izv. perg. listina; visi 6 malih pežatov od oseb, podpisanih na listini.)

1678, 7. marca, Ljubljana.

Adam Lamberški baron na Kamenu in Gutenbergu je prodal po kupnem dogovoru z dne 31. maja l. 1652. boštanjsko graščino (Weyssenstain), katero je imel v najemu Erazem Engelshauser, in vinograde v Grčevju (Görtschberg), katere je imela Adamova mati pok. Katarina Lamberška roj. baronica Tattenpach, Eberhardu Leopoldu Ursiniju grofu Blagaju (Vrssin Graf von Blaggay), ces. svétniku in dež. oskrbniku na Kranjskem, za 47.000 gld. kranjske dež. veljave in 200 dukatov nadevka v zlatu. Od te kupnine naj dobé: Hörwart grof Turjaški 26.000 gld. kot vrnjeno posojilo, Andrej Triller pl. Trillegg 1200 srebrnih kron in 206 gld., Ludovik pl. Edling 1000 gld. in Matija Strobl 534 gld.; dokler kupec ne plača, ostane Boštanj Lambergova hipoteka. Kmalu potem je Adam Lam-

berški umrl. Kurator njegovih dedičev Gabrijel Lukančič s Hörtenfelsa v Stari Loki, ces. svétnik, palatinski grof, prisednik dež. sodišča in dež. tajnik, izroči dne 7. marca 1678 grofu Blagaju Boštanj in one vinograde. Listino so podpisali in pečate privezali: Kurator Gabrijel Lukančič (Lukhantschisch); Jurij Žiga grof in gospod Gallenberški v Turnu (zu Thurn), Rozeku (Rossekh) in Podpečjo (Gallenstain), plemeniti gospod v Soteski (Ainödt), dedni zavetnik mekinski, ces. pravi kamornik in odbornik Kranjske; Oton Henrik Rauber na Kravjeku (Weinegg) in Krumpergu (Kreutberg), odbornik Kranjske; Frančišek Krištof Engelshauser na Iškem Turnu (zum Thurn Igg), prisednik kranjskega deželjanstva, dež. in dvornega sodišča in glavni blagajnik. — (Izv perg. listina; prvi trije pečati so ohranjeni, zadnji je odtrgan.)

1684, 21. februvarja, Ljubljana.

Ivan Piegl, medicine doktor in dež. fizik, proda svojo hišo, ležečo na Starem trgu v Ljubljani med hišama Ivana Josipa Mugerla in Ivana Jurija Rasterja, Ivanu Matiji grofu pl. Strasoldo baronu v Villanovi, dednemu lovskemu mojstru goriške grofije, ces. kamorniku, obristu in vrhovnemu glavarju v Karlovcu. — (Izv. perg. listina; visel je veliki pečat ljubljanskega mesta, a je odtrgan.)

1686, 2. januvarja, Ljubljana.

Krznarski ceh v Ljubljani proda za 918 gld. Frančišku Adamu Ursiniju grofu Blagaju, ces. svetnemu kamorniku in kranjskemu deželnemu vicedomu, pet zemljišč: 2 v mali Žalini (Khlein Schalina), eno v Hrastju (Hrastie), eno »zu Peuzach« in eno na Zgornjem Igu. Pečatili so: krznarski ceh s svojim pečatom, odvetnik plem. sodnije Pavl Valerij pl. Schwitzen in Ivan Josip Mugerle. — (Izv. perg. listina; prva dva pečata sta odtrgana.)

1694, 1. marca, Ljubljana.

Marija Kunigunda grofinja Strassoldo proda hišo v Ljubljani na Starem trgu poleg jezuvitskega znamenja (Jesuiter

Saillen), ležečo med Mugerlejevo in Rasterjevo hišo, Volfu Žigi pl. Khinpakhu, ces. svétniku in rudniškemu oskrbniku v Idriji. — (Izv. perg. listina; visi pečat ljubljanskega mesta.)

1720, 7. januvarja, Ljubljana.

Volf Vajkard, rimskega cesarstva grof in gospod z Galenberga, plemeniti gospod v Soteski, gospod v Turnu, Rozeku in Podpečjo, dedni zavetnik mekinskega samostana, vrhovni lovski mojster dednih dežel na Kranjskem in v Slov. Krajini, ces. pravi tajni svétni kamornik, deželni upravnik in deželni oskrbnik na Kranjskem, priča, da je na prošnjo Žige Antona Josipa grofa Blagaja, dediča po pok. Franč. Adamu in Vajkardu Leopoldu Ursini grofih Blagajih, izročila se zadeva, zahtevati od vdove Marjete Ursini grofinje Blagajeve roj. grofice Cobenzel del dedščine v znesku 15.134 gld. — (Izv. pergam. listina; visi poškodovan pečat Gallenbergov.)

17 . . , 23. marca, Ljubljana.

Ljubljanski župan, sodnik in mestno svetovalstvo potrdijo, da je Ivan Krizostom Pollini kupil na Starem trgu hišo, katero je prej imel Avguštin pl. Codelli. — (Izv. perg. listina; visi izvrstno ohranjeni pečat ljubljanskega mesta.)

1775, 30. maja, Ljubljana.

Župan, sodnik in svetovalstvo ljubljanskega mesta potrdijo prepis hiše št. 80. na Starem trgu v Ljubljani, katero je dne 20. avgusta 1774 od Pollinija kupil Ivan Nepomuk Ursini grof Blagaj, c. kr. deželni glavar, svétnik in cestni vrhovni ravnatelj na Kranjskem. — (Izv. perg. listina; pečat odtrgan.)

Mali zapiski.

Vojaški nabor pred tristo leti. Deželnim stanovom so morale nekdaj dovajati vojake gospoščine: graščine in župnišča, ki so imela podložnike. Koliko vojakov je prišlo na vsako gospoščino, je bilo odvisno od števila podložnih kmetov. Listina z dne 4. vinotoka 1575, hranjena v ljubljanskem kapitulskem arhivu zv. 185. štev. 16., svedoči, kako je

dobovski vikarij Pisanec ugodil povelju deželnih stanov, zahtevajočih vojakov. Rečena listina slove: »Muester Register der Pharr Aych ·/. Zu bemelterr Pharr seindt gehorige Vnterthanen fünffzige, darausf sindt gemuestert auf den 20 Mann Zwen, Namens Hansche Stokhallu Im dorff khassessih (vas Koseze v moravški fari) gessessen, Gregor Snoyllz iz Snoyll (selo Znojile v brdski fari). Derer sindt gemuestert worden Auf den Zehendten mann Vnterthanen fünff: Namens Gregorr Vultschakarr, auss dem dorff Zu Vultschakh genandt (vas na Učaku v šentgotardski fari), Lamprecht Prellesnik vprellesie (selo Prelesje v blagoviški fari) Clement Kukuuitscherr ... Ternaw (Trnava v krašinjski fari) Hansche des Herrn Dominici Murmayer khnecht, Von Freudenfeldt (menda Veselza v dobovski fari) genandt, Thomaz Mattelj ... Kollischauu (vas Količevo v dobovski fari). Auff den fünfften Mann seindt gemuestert worden. Ir Zehen. Juritsch Dobouschekh .. Doboullach, Jurj Crische .. Dolleinach (Dolenje v rovski fari), Michaell Wlaschitsch .. Zhe Pllach (selo Čeplje v brdski fari), Vrban Jerneitschitsch .. Ternaw. Mathia Pottrata .. gulldenfelldt (Zlato Polje), Waschtian Tschuren .. Raffaltsch (vas Ráfolče v brdski fari). Schimon Juschina .. Felberen (vas Vrba v brdski fari), Vrban Druschkho .. Craynu werdu (Kranje Brdo v krašinjski fari), Petterr Pauloutschitsch .. Ellscha (Jelše v blagoviški fari). Mathiasch Samorglar .. Vssamorgli (zaselek v šentožbaltski fari). Disse obuerzaihenti Vnterthanen sindt auf beuelch einer Ersamen Landtschafft gemuestert, Vndt yedtweder mit weerr Vndt Püchssen Zum anzuge auf den fünfften iezt laufenden Monats Octobris, Durch mich Mathessen Pissaniz, der Zait Vicarien Zu Aych, Verordent worden, Geschehen, den 4. Octobris, Im 75. ·/.« Podpisal in pečatil je to listino: Mathes Pissanitz. Na drugi strani je pripomnil »Thumb dehant«, poznejši ljubljanski škof: Balth. Rädlitsch, nastopne vrstice: »Dise Vermelte Vnterthonen seindt wider den 6. Septembris in 76. Jar Zu dem Anzug Penent vnd geschikht worden. Actum Laibach den 6. Septembris in 76.« Iv. Vrhovnik.

Janzenistiški križevi pot se je poleg v »Izvestjih« 1899 str. 137 imenovanih cerkvah nahajal baje da tudi v šentpeterski cerkvi v Ljubljani, predno so ga okoli l. 1850. zamenjali s sedanjim križevim potom. Dve sliki Kristovega trpljenja — ostanek janzenistiškega križevega pota — visita v župnišču v Hotédražici. Nekdaj sta s poizgubljenimi dvanajsterimi tovarišicami vred zaljšali ondotno farno cerkev. Obe sta posneti po Herrleinovem križevem potu. Slikar ni na nobeni zabeležil svojega imena. Prva predočuje četrti »stazion« (po Klementinijevi v »Izvestjih« 1899, str. 137, opisani knjigi). Pod njo stoji svetopisemski navedek: »Pilatus je djal: Katerga hozhete vy, deuam spustim? Barabba, ali Jesufa? S. Mat. 27. p. | Minoshza pak je savpila: prozh s letim, spusti nam pak Barabba. S. Luk. 23. post.« — Na drugi sliki je peti »stazion«

s spodaj naznačeno vsebino: »Pilatus je knjm djal: jest ne najdem obene Smerti vredne pregrehe na nimu. Jest | ga hozem stepsti inu prostiga spustili. S. Luk. 23. p. On je tedej Jesusa gaislal S. Jo. 19. p.« — Obe sliki sta dobro ohranjeni. Iv. Vrhovnik.

Jožefinske naredbe. V železniškem župnišču leži knjiga »Nouus peractionum ecclesiasticarum ordo a superioribus praescriptus anno 1788«, iz katere posnemamo nastopne podatke, ki kažejo duh časa. Devetdnevnici na čast sv. Janezu Nepomuku in sv. Frančišku Ksaveriju sta prepovedani. Dovoljenih je le 5 procesij v letu. Prepovedano je, postavljati božji grob in obhajati vstajenje Gospodovo. Štirideseturna pobožnost o pustu se dovoljuje samo v večjih mestih, v Železnikih ne. Prepovedano je zvoniti delopust pred nedeljami in ob hudi uri. Križevi poti naj se polagoma odpravijo iz cerkve in nadomestijo z drugimi podobami. Prvo nedeljo po razglašenju se s prižnice preberó zakonski zadržki in škofovi pridržki, razen zadnjega. Zadnje dni velikega tedna se prenese presv. Rešnje Telo, zaprto v ciboriju, v kapelo in spredaj naj gore svetilnice, ali pa 2 sveči. Na veliko saboto ob treh popoludne je procesija s sv. olji od cerkvenih vrat do velikega altarja, poje se: »Ave s. Chrisma« in »Veni Creator Spiritus«. Bratovščino sv. Rožnega venca je cesar odpravil. Praznovanje blagoslovljenja cerkve pri sv. Frančišku na Logu je prepovedano. Zvečer po avemarijinem zvonjenju se pozvoni z velikim zvonom na čast sv. Florijanu, v četrtek se pozvoni potem še enkrat na čast Kritusovemu trpljenju. Ustanovljene maše se ne smejo oznanjati s prižnice. O sopraznikih je pod globo 15 gld. prepovedano pridigovati ali brati v cerkvi sv. evangelij v domačem jeziku. — Ker so se ruvali Racmani in Gorenjčiči, je l. 1767. goriški nadškof v Železnikih prepovedal vse cerkveno petje v »kranjskem« jeziku; smelo se je peti samo »Sveto« pri blagoslovih in pri obhajilih. A. K.

Slovstvo.

Kranjska dežela. Spisal Josip Ciperle. V Ljubljani, 1899. Založil pisatelj; tiskala Miličeva tiskarna. Na kratko je opisal g. Ciperle v tej knjigi, ki obsega 94 stranij, kranjsko deželo v zgodovinskem, statističnem in krajepisnem oziru. Dobro so opisane gore, vode in podnebje in še izobraženci bodo radi jemali knjigo v roko radi zanimivo in pregledno sestavljenih podatkov. Vidi se tudi, da je pisatelj mnogo popotoval po deželi. Pri opisu krajev je vzel posamezne črte od jednega večjega kraja v deželi do druzega in nanizal v kratkih besedah znamenitosti, ki se tičejo krajev ob dotični progi v zgodovinskem, kulturnem, obrtnem in prometnem oziru. Ta oddelek knjige je hvale vreden. Nikakor pa ne moremo pohvaliti zgodovinskega dela. Posnel je g. Ciperle razne izmišljotine starih zgodovinarjev, ki nimajo nikake temeljite podlage, in še celo fantazije pesnikov, ter podaje brez opomb to blago kot go-

tova zgodovinska dejstva. Tempeljnov, posvečenih raznim bogovom, je določil v deželi brez števila. O znanih »prazgodovinskih« čolnih v ljubljanskem muzeju meni, da so bili tesani z bronastimi sekirami, ko se na čolnih očitno vidi, da so bile deske žagane in stružene ter čolni narejeni v času, ko o kolarjih (takó imenuje prebivalce na kolih) ni bilo več sledú. Bajkovec Trdina mu je porok, kako so Rimci naskakovali Metullum. Kot gotovo stvar pripoveduje, da je bila v Emoni (Ljubljani) škofija in da sta po Kranjskem sv. Mohor in Felicijan (!) oznanjevala sv. vero. Nedvomno mu je tudi, da so prvi mejni grofi stolovali v Goričah. Zmota je, da je Kranjsko l. 1245. postalo vojvodstvo; svoboščina, dana od Friderika II. Babenberžanu Frideriku »ut de Provincia Carnioliae Ducatum facias« je po Valvasorju iz l. 1231., a v resnici je bilo Kranjsko kneževina še v 15. veku. Na str. 8. pravi pisatelj, da so lutrovo vero na Kranjskem zatrli še-le l. 1628., na str. 37. pa trdi, da je bila že l. 1598. zatrta popolnem. Da je bog Triglav dal ime Triglavu, verjemi, kdor moreš. Šentjakobsko cerkev pri sv. Jakobu v Ljubljani ni slikal Janez, ampak Jurij Šubic. Šempeterska cerkev v Ljubljani ni bila zidana l. 1700, ampak 1728—30; zavedel je pisatelja gotovo Hoff, a neznane so mu publikacije Vrhovčeve. Precej debela je tudi zmota, da imajo veleposestniki v kranjskem deželnem zboru 11 poslancev in da je vseh poslancev 38. Ko je g. Ciperle enega poslanca veleposestnikom navrgel, je pa prezrl en dekanat (žužemberški) in jih ima še vedno le 20. Takih »kozličev« bi lahko našteli še dolgo vrsto. Tudi v slovničnem oziru je manjkalo zadnje pile. Prav pogosto se čita »s« namesto »iz«, napačno narejeni pridevniki itd. Prav bi bilo, da bi g. pisatelj izdal, kakor obeta, tudi popis drugih slovenskih dežel, a želeli bi pri zbiranju podatkov nekoliko več kritike.

A. K.

»Die Kärnten-Krainer Frage und die Territorialpolitik der ersten Habsburger in Oesterreich«. Mlad profesor na dunajskem vseučilišču, dr. Alfons Dopsch, je spisal to knjigo, ki obsega 111 stranij in je ponatis iz 1. dela (87. zvezka) »Archiv für oesterr. Geschichte«. Pisatelj razvozljuje v njej jako važno, a zamotano in doslej nejasno vprašanje, kako so prvi Habsburžani utemeljili za koroškimi vojvodi in goriškimi grofi svojo oblast na Koroškem in Kranjskem in kako se je Kranjsko odtrgalo od Koroškega ter postalo samostojna kneževina. Pisatelj ni porabil samo najnovejših virov, temuč se ozira tudi na slovenske vire n. pr. na Šukljejev spis »O ustanovitvi habsburške vlade na Avstrijskem«, katerega je l. 1883. izdala »Matica Slovenska«. Izvrstno knjigo priporočamo našim zgodovinarjem; stane M. 1·20. A. K.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO.

UREDIL

ANTON KOBLAR,
DRUŠTVENI TAJNIK.

IZDALO IN ZALOŽILO „MUZEJSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO".

LETNIK X.

V LJUBLJANI 1900.

NATISNILA J. BLASNIKOVA TISKARNA.

Kazalo.

Razprave.

Mali zapiski.

Stran

Slovstvo.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik X. — Sešitek I.

V Ljubljani 1900.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.
Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 1. sešitka.

Razprave.

Stran

Mali zapiski.

Slovstvo.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik X. 1900. Sešitek 1.

O bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci v osmem stoletju.

Spisal dr. Fr. Kos.

Valhún, sin Kajtimara, boj krvavi
Že dolgo bije za krščansko vero,
Z Avrel'jem Droh se več mu v bran ne stavi.

Prešéren.

I.

V prvi polovici osmega stoletja je vladal po Karantaniji slovenski vojvoda Borut. Takrat so divji Obri začeli nadlegovati karantanske Slovence. [1]) Borut se je obrnil do Bavarcev ter jih prosil pomoči. Ti so tudi kmalu prišli in pomagali Slovencem pregnati Obre iz dežele. Vendar so naši predniki drago plačali Bavarcem njih postrežljivost, ker so morali odslej Karantanci in njih sosedje [2]) priznavati vrhovno oblast fran-

[1]) To se je zgodilo najbrže med letom 743. in 748., ko je na Bavarskem vladal vojvoda Odilo (umrl dne 18. januvarja leta 748) ter so bili Bavarci podložni frankovskim kraljem. Odilov naslednik Tasilo (rojen leta 741.) je bil v začetku svojega vladanja jako mlad in ni verjetno, da bi se bil hotel vtikati v bojne zadeve tuje dežele.

[2]) Conv. Bag. et Carant. c. 4 (Monumenta Germ., Scriptores = MG. SS., XI, 7): »Illi quoque festinando venientes expugnaverunt Hunos et obfirmaverunt Quarantanos, servitutique eos regum subiecerunt, similiterque confines eorum.« — Najbrže so bili ti mejni sosedje ali krajinščani (confines) takratni prebivalci Kranjskega. Na panonske Slovence ne moremo misliti, ker so bili takrat še podložni Obrom. Slovanski prebivalci okoli Reke so pa šele leta 799. prišli s Franki v dotiko.

kovskih kraljev, katerim so bili Bavarci že od leta 743. podložni. Vojvoda Borut je poslal na Bavarsko v poroštvo zvestobe svojega sina Gorazda in svojega nečaka Hotimira, katera so spremljali še nekateri drugi Slovenci. A ta zveza med karantanskimi Slovenci in nemškimi Bavarci ni bila brez pomena v nekem drugem oziru. Vojvoda Borut je namreč izrekel željo, da bi Gorazd in Hotimir dobivala na Bavarskem poduk v krščanski veri, kar se je tudi zgodilo. [3])

Ko je vojvoda Borut umrl, sledil mu je z dovoljenjem frankovskega kralja okoli leta 750. [4]) njegov sin Gorazd, [5])

---

[3]) Conv. Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7).

[4]) Letnice, na katere se moremo ozirati, ako hočemo približno dognati, kdaj sta vladala Gorazd in Hotimir, so 743, 751, 772 in 784. Leta 743. so bili Bavarci, katerim so pomagali tudi Slovenci, premagani ob Lechu ter so morali odslej priznavati vrhovno oblast frankovskih kraljev; leta 751. je Pipin postal frankovski kralj; leta 772. je prišel bavarski vojvoda Tasilo s svojo vojsko nad karantanske Slovence, in leta 784. je umrl solnograški škof Virgilij. Med leta 743. in 784. nam je uvrstiti naslednje dogodbe:

1.) Obri napadejo karantanske Slovence (okoli 745). Glej zgoraj op. 1. — 2.) Smrt vojvode Boruta; njegov naslednik je bil Gorazd (okoli 750). Glej spodaj op. 6. — 3.) Po triletnem vladanju je umrl Gorazd, kateremu je za frankovskega kralja Pipina sledil Hotimir (okoli 753). — 4.) Škof Virgilij pošlje Hotimiru pokrajinskega škofa Modesta in več duhovnikov (okoli 755). — 5.) Solnograški duhovniki postavijo med Slovenci prve tri cerkve (okoli 760). — 6.) Modest umrje; poganski Slovenci se prvikrat vzdignejo zoper krščansko stranko (okoli 765). — 7.) Druga vstaja poganskih Slovencev (okoli 767). — 8.) Hotimirova smrt; Slovenci se vzdignejo v tretje zoper svoje krščene rojake; več let ni bilo nobenega duhovnika med njimi (okoli 769—772). — 9.) Slovenski vojvoda Volkun; škof Virgilij mu pošlje prvikrat duhovnikov (okoli 773). — 10.) Škof Virgilij pošlje Volkunu v drugič duhovnikov (okoli 775). — 11.) Isti škof mu pošlje v tretje dušnih pastirjev (okoli 777). — 12.) Četrta pošiljatev (okoli 779). — 13.) Volkun dobi v petič duhovnikov iz Solnograda (okoli 781). — 14.) Škof Virgilij pošlje Volkunu v šestič mašnikov (okoli 783). — Po teh dogodkih je škof Virgilij umrl dne 27. novembra leta 784.

[5]) Conv. Bag. et Carant. ima ime »Cacatius« in »Cacatus«; Vita s. Virgilii pa »Carastus«. — Ta oblika se mi zdi boljša ter mislim, da

ki je bil takrat že kristjan. Zanj so namreč prosili karantanski Slovenci pri Bavarcih ter ga potem, ko je prišel k njim, povzdignili v svojega vojvodo. Mogoče je, da se je že takrat na Gosposvetskem polju vršil oni starodavni obred, o katerem nam je znano, da je bil v navadi v poznejših časih, ko so postavljali vojvode po Koroškem. Ker je bil Gorazd goreč kristjan, začel je delati na to, da bi se tudi njegovi podložniki dali krstiti. Neznani pisatelj, kateri je sestavil »Libellus de conversione Bagoariorum et Carantanorum«, nam sicer ne pripoveduje, da bi bil Gorazd kaj storil za krščanstvo med svojimi rojaki, a dokazati se vender more, da je najbrže podpiral razširjanje svete vere. [6]) Ko je vladal tri leta, končal je svoje življenje.

Gorazdu je sledil njegov bratranec Hotimir [7]), za katerega so Slovenci prosili pri frankovskem kralju Pipinu ter ga potem, ko je prišel med nje, povzdignili za svojega vojvodo.

pravilno ime se glasi Gorazd. To ime med Slovenci ni bilo neznano v prvih stoletjih srednjega veka. Glej Letopis Mat. Slov. za leto 1886, str. 119, št. 89.

[6]) Gorazdov naslednik Hotimir je postal slovenski vojvoda z dovoljenjem kralja Pipina, ki je prišel do te časti v novembru leta 751. Pred novembrom rečenega leta Hotimir tedaj še ni bil vojvoda, pač pa brez dvoma Gorazd. Dne 15. marca leta 752. je umrl papež Caharija. Ko je vladal ta papež, je bilo po Karantaniji že toliko kristjanov, da je določil, da naj spada ta pokrajina v cerkvenem oziru pod solnograško škofijo. (Gl. listino cesarja Karola z dne 14. junija leta 811. »Izvestja Muz. dr.«, IV, 105, št. 8). — Ta zasluga, da se je za papeža Caharije pokristjanilo veliko Slovencev, ne more se prištevati vojvodi Hotimiru, kateri je šele po 751. letu postal vladar po Karantaniji, a tudi ne vojvodi Borutu, ki je bil še poganske vere, ko je gospodoval po slovenski zemlji. Ta zasluga gre brez dvoma vojvodi Gorazdu.

[7]) V rokopisih spisa Conv. Bag. et Carant. čitamo imena Cheitmar, Cheitumarus, Chettumarus in Chetumarus, v Vita s. Virgilii Cheumarus, v Lib. confrat. (MG. Necrol. II, p. 15) pa Cheitamar. — Že Kopitar (Glag. Cloz., p. LXXII, op. 2) je trdil, da pravo ime je Hotimir. Znani so nam še drugi Slovenci, ki so živeli v 9. stoletju ter se zvali Hotimiri. (Glej Letopis Mat. Slov. za leto 1886, str. 120, št. 96).

Hotimir je bil jako goreč kristjan. Njemu je solnograški duhovnik Lupo, katerega je njegov škof postavil čez otok Au v Chiemskem jezeru [8]), prepustil svojega nečaka Majorana, da je šel ž njim med karantanske Slovence. Rečeni Lupo, ki je bil Hotimirov učitelj in krstni boter, je opomnil svojega nekdanjega učenca, da naj bo v cerkvenih zadevah vedno pokoren solnograškim škofom. Enake nasvete mu je dajal tudi duhovnik Majoran. Hotimir je tudi vse to obljubil. Leto za letom je izkazoval svojo pokorščino in vdanost rečeni cerkvi, od katere je mnogokrat dobil dušnih pastirjev. [9])

Ko je preteklo nekoliko časa, odkar je vojvoda Hotimir nastopil vlado po Karantaniji, prosil je solnograškega škofa Virgilija, da bi prišel med Slovence ter jih potrdil v sveti veri. To kaže, da se je bilo do takrat dalo že veliko ljudij krstiti, ker drugače bi ne bil Hotimir prosil škofa Virgilija, da naj nastopi dolgo in težavno pot. Tej želji škof ni mogel ustreči; zato je pa poslal kot svojega namestnika škofa Modesta ter ž njim duhovnike Wattona, Reginberta, Kozharja in Latina, potem dijakona Ekeharda in več drugih klerikov. Imena teh duhovnikov kažejo, da so bili isti večinoma nemške narodnosti; le tu in pa tam je bil kak potomec nekdanjih Rimljanov, katerih je v tistem času še precej veliko živelo po zemlji sedanjega Solnograškega. Preden je Modest nastopil svojo novo službo, dobil je od svojega škofa oblast, da sme med Slovenci po cerkvenih postavah posvečevati cerkve in duhovnike; prepovedano pa mu je bilo, storiti kaj takega, kar bi nasprotovalo naukom svete vere.

Ko je škof Modest prišel s svojimi duhovniki v Karantanijo, posvetil je po raznih krajih več cerkva, tako n. pr. cerkev Marije Device pri Gospej Sveti, potem cerkev na Lurn-

---

[8]) Chiemsko jezero je na Bavarskem. — Verjetno je, da sta se na otoku Au mudila tudi Gorazd in Hotimir, ko sta prebivala na Bavarskem.

[9]) Conv. Bag. et Carant., c. 4 (p. 7).

skem polju na sedanjem Gorenjem Koroškem in pa cerkev ob Ingeringu na sedanjem Gorenjem Štajarskem.[10])

Prva izmed naštetih cerkva je bila postavljena pri Gospej Sveti, ne daleč od Krnskega gradú na Koroškem. Brez dvoma sta bila Krnski grad in pa Gospa Sveta središče karantanskih Slovencev. Kakor se je dobrih sto let pozneje karantanski vojvoda Arnulf rad mudil v Krnskem gradu, tako najbrže tudi slovenski vojvode osmega stoletja. Ako je bil Krnski grad navadno bivališče slovenskih vojvod, je pač umevno, da so ti kot dobri katoličani hoteli imeti v bližini tudi svojo cerkev.

Druga božja hiša je bila postavljena na sedanjem Lurnskem polju. V rimski dobi je bilo tam, kjer je sedaj vas St. Peter im Holz na Gorenjem Koroškem, mesto Teurnia ali Tiburnia. V tem kraju je bil še v šestem stoletju škofovski sedež. Najbrže so Slovenci, ko so si osvojili karantansko zemljo, razrušili mesto Tiburnijo ter uničili ondotno škofovsko stolico. Verjetno je, da je škof Modest vedel za to, da so nekdaj škofje vladali v Tiburniji. Ko je tedaj v tem kraju, katerega so pa namesto Tiburnija začeli zvati Liburnija, postavil cerkev, mislil je morebiti na to, da bi se iznova ustanovila stara škofovska stolica. Mogoče je, da se je smatral za nekakega naslednika nekdanjih tiburnijskih škofov.

Ko je po Karantaniji gospodoval vojvoda Hotimir, potrdila sta iznova dva papeža, da naj rečena pokrajina spada v cerkvenem oziru pod solnograško škofijo.[11]) To sta bila Štefan III. (II.), ki je vladal od leta 752—757., ter Pavel I., ki je izvrševal svojo službo od leta 757—767.

Škof Modest je ostal na slovenski zemlji do konca svojega življenja. Ni nam znano, katerega leta je umrl; najbrže okoli 765. Po njegovi smrti je vojvoda Hotimir iznova prosil

---

[10]) Conv. Bag. et Carant., c. 5 (p. 7): »... Qui venientes Carantanis dedicaverunt ibi ecclesiam sanctae Mariae (in Solio), et etiam in Liburnia civitate, seu ad Udrimas, et in aliis quam plurimis locis.«

[11]) Glej listino cesarja Karola z dne 14. junija leta 811. (»Izvestja Muz. dr.«, IV, 105, št. 8).

škofa Virgilija, da bi prišel v Karantanijo. A ta mu tudi takrat ni mogel ustreči, ker se je med Slovenci vnela domača vojna. [12]) Poganska stranka, ki je sovražila novo vero in pa tujce, kateri so vreli v deželo ter bili na vojvodovem dvoru vedno dobro vsprejeti, se je vzdignila zoper krščanske Slovence. Kaže se, da so bili ti srečnejši ter užugali svoje nasprotnike. Kmalu potem je škof Virgilij poslal med Slovence duhovnika Latina, ki je bil najbrže isti mož, kateri je pred mnogimi leti prišel v Karantanijo s škofom Modestom.

Nekaj časa po prvi domači vojni so se iznova začeli nemiri med Slovenci. Poganski Karantanci so se v drugič vzdignili zoper svoje sobrate. Duhovnik Latin se ni več čutil varnega v deželi ter je pobegnil v svojo domovino. [13]) Ko se je boj polegel, poslal je škof Virgilij med Slovence najprej duhovnika Madalhoha, za njim pa duhovnika Warmanna.

Dokler je vojvoda Hotimir vladal, imeli so krščanski Slovenci v njem dobro zaslombo. Poganska stranka je dvakrat poskusila svojo srečo, a obakrat zastonj. Ko je Hotimir zatisnil oči, vzdignila se je v tretje in sicer ne brez uspeha. Premagala je katoliško stranko ter pregnala iz dežele vse tuje in domače duhovnike. Več let ni bilo med Slovenci nobenega mašnika in brez dvoma tudi nobene božje službe. [14]) Lahko si mislimo, da so že pokristjanjeni Slovenci v takih okolnostih iskali pomoči pri Bavarcih ter jo tudi našli. Bavarski vojvoda Tasilo II. je leta 772. zbral svoje trume ter pomagal krščanski stranki, da je zopet prišla do oblasti. [15])

---

[12]) Conv. Bag. et Carant. c. 5 (p. 8): »... Quod ille (sc. Virgilius) rennuit orta seditione quod carmula dicimus.«

[13]) Conv. Bag. et Carant. c. 5 (p. 8): »... et non multo post orta alia seditione exivit inde ipse Latinus presbyter. Sedata autem carmula ...«

[14]) Conv. Bag. et Carant., c. 5 (p. 8): »Mortuo autem Cheitmaro et orta seditione aliquot annis nullus presbyter ibi erat ...«

[15]) Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. a. 772 (MG. SS., I, 92). — Auct. Garst. a. 772 (MG. SS., IX, 563). — Ann. Admunt. a. 772 (MG. SS., IX, 572). — Ann. s. Rudberti Salisb. a. 772 (MG. SS., IX, 769).

S pomočjo Bavarcev so bili poganski Slovenci ugnani tako, da se odslej niso več vzdignili ter se polagoma tudi pokristjanili. Na ta način so dobili tujci v katoliški stranki zanesljivo oporo, da so lažje prihajali v deželo ter si lastili slovensko zemljo. Na drugi strani pa je bilo v narodnem oziru za Slovence dobro, da so primeroma zgodaj sprejeli sveto vero. Njim se ni godilo tako, kakor nekaterim polabskim Slovanom, ki se nikakor niso hoteli odpovedati veri svojih očetov. Pod pretvezo, da jih hočejo pokatoličaniti, vojskovali so se Nemci ž njimi tako dolgo, da so jih po nekaterih krajih prej iztrebili, kakor pa pridobili krščanstvu.

Rečeni Tasilo je leta 770., tedaj v tistem času, ko so poganski Slovenci gospodovali po Karantaniji, daroval Attonu, opatu cerkve sv. Petra v Scharnitzi na severnem Tirolskem, kraj Innichen z vso okolico do slovenske meje (»usque ad terminos Sclauorum«). Innichen je mesto na Tirolskem blizu tam, kjer izvira reka Drava. Mejo med slovensko in bavarsko zemljo je takrat delal v Pusterski dolini neki potok (sedanji Mühlbach), ki teče z gore Anrass mimo enakoimenovane vasi ter se potem nekako na sredi pota med sedanjim Lienzom in Innichenom izliva v Dravo. Tasilo je podelil omenjeno zemljo, katera je bila že od starodavnih časov sem pusta in brez prebivalcev, opatu Attonu v ta namen, da bi ta postavil v Innichenu samostan ter potem odtod pošiljal misijonarje med neverne Slovence, katere naj bi potem pripeljali na pot resnice.[16]) — Ker se nemški duhovniki po Hotimirovi smrti niso mogli več shajati na slovenskih tleh, kjer je takrat vladala poganska stranka, hotel jim je vojvoda Tasilo preskrbeti nekako zbirališče na svoji zemlji prav tik slovenske meje.

Ko so bili poganski Slovenci premagani s pomočjo Bavarcev, postal je Volkun vladar po Karantaniji.[17]) Je li bil

---

[16]) Listina bavarskega vojvode Tasila iz leta 770. (Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 3, št. 2): ». . . propter incredulam generationem Sclauanorum ad tramitem ueritatis deducendam.«

[17]) V besedah Waltunc, Waltunch, Walttinch in Waltnuch, katere nahajamo po raznih rokopisih, tiči lahko nemško ali pa slovensko ime.

Hotimirov sin ali ne, ni znano; noben zanesljiv vir nam ničesar ne poroča o tem.

Za vlade vojvode Volkuna je po njegovi priprošnji poslal solnograški škof Virgilij šestkrat raznih duhovnikov med Slovence. To se je zgodilo med letom 772. in 784. Mislim, da smemo pritrditi Huberju [18]), ki piše, da je škof poslal najbrže vsako drugo leto večje ali manjše število mašnikov med Slovence.

Vojvoda Volkun je brez dvoma s pomočjo Bavarcev in proti volji poganskih Slovencev postal vladar v Karantaniji. Ker je bilo število nevernikov gotovo še jako veliko, moral si je najprej utrditi svoje stališče nasproti poganski stranki, in šele potem je mogel misliti na to, da bi privabil tujih duhovnikov v deželo. Zato mislim, da se leta 772. še ni obrnil s prošnjo do Virgilija, temuč šele naslednjega leta. Verjetno je, da mu je solnograški škof leta 773. prvikrat poslal mašnikov. Prišli so takrat na slovensko zemljo duhovnika Heimon in Reginbald, dijakon Majoran ter še več drugih pobožnih in omikanih klerikov. [19])

Nekateri mislijo, da je bil Hotimirov naslednik v Karantaniji tujec, katerega je vojvoda Tasilo pripeljal z Bavarskega (gl. Huber, Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland, IV, 165), drugi pa, da je bil domačin, morebiti še celo Hotimirov sin. Ako pomislimo, da so bili Volkunovi predniki Slovenci in prav tako nekoliko časa tudi njegovi nasledniki, smemo trditi, da je bil tudi on slovenske krvi. Kaj bi bil takrat opravil kak tujec med Slovenci, ko so bili duhovi po treh domačih vojnah posebno Bavarcem nasprotni! Kako bi bil mogel v takih razmerah tujec pridobiti krščanstvu več kakor polovico Slovencev! Cesar Karol Veliki, ki je bil dokaj močnejši, kakor bavarski vojvoda Tasilo, je bil tako previden, da je pustil Slovencem njih domače vojvode. Gotovo je bil tudi Tasilo vsaj toliko političen, da ni vsilil Slovencem tujca za vladarja. — V izrazu Waltunc tiči po mojih mislih slovensko ime Volkun. (Gl. Letopis Mat. Slov. za 1886, str. 147, št. 333). Po novejših knjigah čitamo tudi imena Valhun, Valjhun in Vladuh.

[18]) Geschichte der Einführung etc., IV, 166.

[19]) Conv. Bag. et Carant. c. 5 (MG. SS., XI, 8). — Če čitamo besede »cum aliis clericis«, mislimo lahko pri besedi »clericis« na posvečene mašnike ali pa na klerike, kateri še niso dobili vseh blagoslovov.

V prvih stoletjih srednjega veka je bila navada, da so tisti duhovniki, kateri so po oddaljenih krajih nestalno izvrševali svojo službo, prišli vsako leto med veliko nočjo in binkoštmi k svojemu škofu ter mu poročali o svojih uspehih. Jako verjetno je, da so se duhovniki, kateri so po Karantaniji oznanovali božjo besedo, zarad velike oddaljenosti napotili vsako drugo leto v Solnograd in tu škofu povedali, kaj so vse storili v zadnjem času, ter od njega tudi dobili raznih inštrukcij za svoje nadaljno delovanje. Ne smemo si misliti, da bi se bili v takem času napravili vsi duhovniki iz Karantanije proti Solnogradu. To so storili le nekateri kot nekaki zaupniki ostale duhovščine, in sicer brez dvoma najimenitnejši in najvplivnejši. Ko so izvršili pri škofu svoje delo, poslal jih je ta iznova med Slovence ter jim dodal še novih tovarišev.[30])

Med duhovniki, katere je Virgilij v drugič poslal Volkunu, in sicer okoli leta 775., so bili Heimon, Dupliter, Majoran in morebiti tudi Reginbald. Ko je Majoran prvikrat šel na Slovensko, bil je še dijakon; ko se je napotil v drugič tja, bil je pa že presbiter.[31]) Ker nahajamo med tu naštetimi duhovniki Heimona, Majorana in Reginbalda, kateri so bili že pri prvem poslanstvu, moramo si misliti, da so bili prav ti izbrani, da so šli v Solnograd poročat škofu, kako napreduje razširjevanje krščanstva med Slovenci.

V tretje je škof Virgilij poslal med naše prednike duhovnike Gozharja, Majorana in Erchanberta. Prvega poznamo, ako imamo povsod z eno in isto osebo opraviti, iz tistih časov, ko je gospodoval med Slovenci vojvoda Hotimir. Tudi Majoran nam je znan.

Četrtega poslanstva sta se udeležila Reginbald in Reginhar. Unega poznamo že od prej. Najbrže je prišel škofu poročat

[30]) Conv. Bag. et Carant., l. c.: »... et alios clericos cum eis.«

[31]) Pomniti je, da ta Majoran ni bil enakoimenovani nečak Lupov, kateri je bil že pod vojvodo Hotimirom presbiter; a tu omenjeni Majoran pa je bil za vojvode Volkuna, ko je prvikrat šel na Slovensko, še dijakon.

o misijonskih uspehih med Slovenci ter se je nato iznova vrnil med nje.

Med duhovniki, kateri so bili pri petem poslanstvu, se omenjata Majoran in Avguštin. Ta je nov, a uni nam je znan že od prej.

Preden je škof Virgilij umrl, poslal je med Slovence še Gundharja ter Reginbalda, in sicer tega v tretjič, ako ne v četrtič. [22])

Iz teh poslanstev lahko sklepamo, da sta imela duhovnika Majoran in Reginbald največ zaupanja pri škofu Virgiliju in vojvodi Volkunu. Majoran je štirikrat premeril dolgo pot iz Solnograda v Karantanijo in odtod zopet nazaj; prav tolikokrat, ali pa vsaj trikrat, je prehodil rečeno pot tudi Reginbald. Kadar je škof poslal Volkunu novih duhovnikov, bil je zraven eden izmed nju ali pa tudi oba.

Razume se, da niso samo zgoraj našteti duhovniki oznanjevali svete vere po obširni Karantaniji, temuč tudi drugi. To nam potrjuje Libellus de conv. Bag. et Carant. (c. 5) dvakrat z besedami »cum aliis clericis«, enkrat pa »et alios clericos cum eis«. — Isti vir nam tudi pripoveduje, da je namestni škof Modest, katerega je bil škof Virgilij poslal med Slovence, dobil oblast, da je smel blagoslavljati cerkve in p o s v e č e v a t i m a š n i k e. Brez dvoma je tedaj med Slovenci našel vnetih mladeničev, katere je postavil za duhovnike, ko so se dovolj izomikali in utrdili v krščanstvu. Da je najbrže večje število duhovnikov oznanjevalo sveto vero med Slovenci, dokazuje nam že to, da so se naši predniki tako kmalu pokristjanili. Le nekoliko desetletij je preteklo in večina Slovencev je bila krščena.

Mnogokratno pošiljanje duhovnikov iz Solnograda na slovensko zemljo nam kaže, da si poganska stranka od leta 772. naprej ni več upala vzdigniti se zoper kristjane. Ako bi se bilo to zgodilo, gotovo bi nam bil to tudi poročal neznani

---

[22]) Conv. Bag. et Carant. c. 5 (p. 8).

pisatelj večkrat omenjenega spisa o spreobrnitvi Bavarcev in Karantancev. Zato smemo trditi, da od leta 772. naprej ni bilo več krvavih vojn med krščanskimi in poganskimi Slovenci.

Škof Virgilij se je trudil do svoje smrti, da bi pridobil slovensko ljudstvo sveti veri. Umrl je dne 27. novembra leta 784.[23]) Kdaj je Volkun končal svoje življenje, ni znano. Trditi smemo, da ga leta 796. ni bilo več med živimi, ker je takrat gospodoval Slovencem vojvoda Vojnomir.[24])

II.

Mnogo smo do sedaj govorili o razširjevanju Kristusove vere med našimi predniki, a o bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci se ni skoraj ničesar omenilo. Vsak bi lahko trdil, da se vsebina te razprave in pa njen naslov ne vjemata. Morebiti bi mi kdo še utegnil reči, da so moji podatki o verskih bojih med našimi pradedi kaj neznatni in da se pri nekaterih pisateljih mnogo več bere o njih.

Prav veliko ve o rečenih bojih povedati nemški pisatelj Hieronim Megiser. Ta mož, katerega pozna tudi slovenska slovstvena zgodovina[25]), je bil rojen okoli leta 1550. v Stuttgartu. Nekaj časa je bil voditelj deželne protestantovske šole v Celovcu. Vsled protireformacije je moral Koroško zapustiti; postal je nato izvenredni profesor v Lipskem. Leta 1609. je Megiser iznova prišel na Koroško, kjer je iz zbirke grofa Christalnigga in iz svojih doneskov sestavil obširno zgodovino koroške dežele od najstarejših časov pa do leta 1610. ter jo izdal leta 1612. pod naslovom »Annales Carinthiae, d. i. Chronica d. löbl. Ertzh. Kharndten.« Ta knjiga je sicer obširna (obsega 1795 str. in fol.), a jako površna in nekritična. Po-

---

[23]) Ann. Juvav. mai. a. 784 (MG. SS., I, 87). — Ann. Salisb. a. 784 (l. c. 89). — Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. z napačno letnico 785 (l. c. 92). — Auct. Garst. a. 784 (MG. SS., IX, 564). — Ann. Admunt. a. 784 (l. c. 572). — Ann. s. Rudberti Salisburg. a. 784 (l. c. 769).

[24]) Ann. Lauriss. a. 796 (MG. SS., I, 182).

[25]) Glaser, Zgod. slov. slovstva, I, 127.

sebno jo kaze dodatki, katere je ustvarila živa Megiserjeva domišljija. [36])

Megiser pripoveduje (str. 413—420) o karantanskem vojvodi Gorazdu, da vedo zgodovinarji le malo o tem knezu. On (Megiser) pa je dobil med starimi spisi popis lepe zgodbe, katera se je bajé izvršila pod Gorazdovo vlado. On jo vpleta med dogodke iz Gorazdovega življenja tako, kakor mu je prišla v roke. Ob enem dostavlja, da so dejanja, ki so se takrat vršila po Koroškem, precej neresnično opisana po knjigah.

Potem pripoveduje na dolgo in široko, da posebno Slovenci po Koroškem niso bili nič prav zadovoljni z Gorazdom, katerega je bavarski vojvoda Dieth (Teodo) VI. pripeljal v deželo. Ni jim bila všeč njegova krščanska vera. Bavarski vojvoda je šel s svojimi trumami proti trgu (!) Celovcu, katerega so se takrat hoteli polastiti Slovenci, da bi tu ujeli svojega gospoda. Na čelu upornikov zoper Gorazda so bili štirje bratje rajnkega Boruta, namreč Cotius, Charanus, Vto in Charinus, ker mu niso bili naklonjeni zarad njegove krščanske vere. Nato je bavarski vojvoda napravil mir med Gorazdom in njegovimi štirimi strici. Megiser trdi o Gorazdu, da je vladal 19 let, in sicer od 681—700. [37]) Neki Ammonius Salassus je bil bajé tisti mož, ki je vse to popisal, in njegovi podatki so mu služili kot vir.

O Hotimiru (»Chitomarus«) piše Megiser (str. 422), da je vladal 57 let, in sicer od 700—757. [38]) Bojevati se je moral

[36]) O tej knjigi piše Krones (Handbuch d. Gesch. Oesterreichs, I, 28): »In der alten Zeit Kärntens hat Megiser durch seine erfindungsreiche »Geschichtsklitterung«, um mit Fischart zu sprechen, viel gesündigt und auch in der Geschichte des 17. Jahrhunderts manches Unheil angerichtet.«

[37]) In vender pravi Conv. Bag. et Carant. c. 4 (p. 7) o njem, da je po triletnem vladanju umrl: »Sed ille postea tertio anno defunctus est.

[38]) Conv. Bag. et Carant. c. 4 (p. 7) pa trdi, da je Hotimir posta vladar med Slovenci z dovoljenjem kralja Pipina, kateri je šele leta 751 dosegel to čast. (»Iterum autem permissione domni Pippini regis ipsis populis petentibus redditus est eis Cheitmar christianus factus.«)

s poganskimi Slovenci. To vojsko opisuje Megiser (str. 433—436), opiraje se na spise Ammonija Salassa, precej natančno. Poganski Slovenci, posebno tisti, ki so bivali ob Dravi pri Beljaku, so se uprli ter grozovito postopali zoper krščanske prebivalce. Vse to je neki Antonij naznanil knezu Hotimiru. Ta se je nato zavezal s furlanskim vojvodo Petrom Munichesom.[29]) Pri Beljaku je bila bitka, v kateri so bili pogani premagani. Na bojišču jih je obležalo 6000, vjetih pa je bilo 900.

Ko je Hotimir postal že jako star, poklical je k sebi v Agunt (!), kjer je imel svojo palačo, svojega sina Valdunga (Volkuna) ter ga spodbujal v daljšem nagovoru, kàko naj vlada po njegovi smrti.[30])

Megiser in po njem Valvasor[31]) nam pripovedujeta, da je po smrti vojvode Hotimira začel po Koroškem vladati njegov sin (?) Volkun (Valdungus, Walchunus), zadnji vojvoda slovenskega rodu. Plemstvo po Koroškem in Kranjskem pa ni hotelo biti pokorno nobenemu krščanskemu knezu ter je porabilo Volkunovo mladost, da bi se ga bilo iznebilo. Velikaši, ki so bili večinoma poganske vere, so sovražniki kristjane ter planili nad nje. Na marsikaterem kraju so jih z duhovniki vred pregnali. Upornikom so se pridružili tudi plemenitaši po Štajarskem in Slovenski Marki. Vsi skupaj so jo potem udarili v Italijo ter povsod preganjali kristjane. Ker niso naleteli nikjer na noben pravi upor, postopali so jako grozovito. Trgali so materam otroke od prs, metali jih na kup in potem sežigali. Device so večkrat privezali k drevesom, prerezali jim trebuhe ter jim pobrali čreva in drob, ali pa so s puščicami streljali na nje. Langobardski kralj Deziderij je nato šel s svojo vojsko nad te krvoločne pogane, a je bil premagan. Še pozneje se je napotil bavarski vojvoda Tasilo okoli božiča s tremi četami na Koroško, Kranjsko in Slovensko marko, premagal sovraž-

[29]) Zgodovina ne pozna tega vojvode.

[30]) Megiser, str. 443—447.

[31]) Ehre d. H. Krain, II, 386 i. d.

nike na treh krajih ter odpeljal s seboj veliko plemenitih in neplemenitih Slovencev. Tudi je rešil marsikaterega vjetega kristjana. Pregnanega Volkuna je zopet postavil za vojvodo po Koroškem in Kranjskem.

Ko je po udušenem uporu Volkun iznova postal vladar na slovenski zemlji, poslal je poslance k škofu Virgiliju v Solnograd ter ga prosil novih duhovnikov, ker so bili prejšnji pregnani, kar se je tudi zgodilo. Ti so potem pridobili velik del priprostega ljudstva novi veri, plemenitaši pa so ostali trmasti ali pa se le na videz kazali kristjane. Zato tudi ni dolgo časa vladal mir po deželi.

Megiser pripoveduje dalje [32]), da je vojvoda Volkun sicer pravično vladal, a je bil pregoreč, ko je hotel pridobiti plemenitaše za novo vero. V drugem letu njegovega vladanja je zopet nastal upor zoper njega in krščanstvo. Pravoverni Slovenci so namreč dobili ukaz, da naj bodo pripravljeni, ko bo treba iti nad nepokorne pogane. A ti so kmalu to zvedeli ter storili potem potrebne korake. Posebno pet plemenitašev je bilo krščanstvu popolnoma nasprotnih. Zvali so se: Drochus, Hermanus Aurelius, Samo, Theodorus in Henricus. Posebno Aurelius je spodbujal druge k uporu z besedo in zgledom. Z daljšim nagovorom je navdušil svoje tovariše. [33]) Sledilo mu je mnogo Slovencev, ki so po raznih krajih napadali svoje krščene rojake. Vsa dežela je bila razdeljena v dva tabora.

Ko je vojvoda Volkun zvedel, da je nastal upor, nabral je med kristjani 12.000 mož ter se ž njimi napotil iz mesta Julije [34]) proti Sisku. Med potjo se mu je pridružilo še kakih 900 mož. Na pol poti med Julijo in Siskom je neki Aurelijev vohun naznanil Volkunu, da so uporniki že premagali njegove čete ter se tudi polastili vse dežele; zato naj se rajši vrne v Julijo ter pogodi s sovražniki. Vojvoda Volkun ni hotel tega

[32]) Str. 451—458.

[33]) Megiser, str. 452—456.

[34]) Po Megiserju (str. 7) se je reka Zila v rimski dobi zvala Julia, Beljak pa Julium Carnicum. Razume se, da je ta trditev napačna.

verjeti ter je izvedel po drugih vohunih, da stvar ni taka. Svojih trum ni razpustil, pač pa jih še pomnožil na 18.000 mož. S temi je šel proti Sisku. Med potjo je naletel na Aurelija, kateri je imel pod seboj le 4000 mož. Volkun je napadel sovražnike, jih premagal in pognal v beg. Okoli 600 poganov je bilo ubitih, 400 pa vjetih; med temi je bil tudi poveljnik Aurelij. Nato je prišel Volkun s svojimi trumami v Sisek.

Ker je bil Aurelij v vojski nesrečen in še celo vjet, prizadeval se je njegov tovariš Drochus, da bi na drug način uničil glavarja svojih nasprotnikov. Podkupil je nekatere ljudi, kateri naj bi Volkuna zavratno umorili. Eden izmed zarotnikov je pač hotel to storiti, a je le ranil nekega drugega moža, katerega je zamenjal z vojvodo. Volkun je nato zarotnike vjel ter jih pomilostil.

Kmalu potem je šel Volkun nad Droha in njegovo vojsko, katera se je mudila pri Kolpi, ne daleč od sedanje Metlike. Drohu je svetoval njegov tovariš Henrik, da naj bo previden. A poveljnik poganskih čet se ni brigal za ta opomin. Predrzno je napadel svojega nasprotnika, a bil je pobit in vjet.

En dan pozneje je prišel zmagovalec v Julijo, kjer je k smrti obsodil vjete izdajalce. [35]) Najprej so jim odsekali roke, potem odrezali nosove in ušesa, nato poškodovali stegna in polomili golenice ter nazadnje pometali njih trupla v luže ali pa v jame.

Kmalu potem se je obrnil Volkun do škofa Virgilija, da bi mu poslal novih mašnikov, kar se je tudi zgodilo. Pozneje je rečeni škof ustregel želji karantanskega vojvode, da je sam prišel na Koroško in Kranjsko ter se močno prizadeval, da bi po teh deželah še bolj utrdil krščanstvo.

* * *

O vseh teh zgodbah kaj obširno pripoveduje Megiser ter tu in tam dostavlja, da je vse to posnel iz spisov Ammonija

---

[35]) Neverjetno je, da bi bil v tistem času Volkun v enem dnevu prehodil pot od Kolpe pa do Zile ter pripeljal s seboj še vjete sovražnike.

Salassa. Nikjer pa nam ne omenja, kje se nahajajo spisi tega moža, iz katerega stoletja so, kako so spisani itd. Na vprašanje, kdo je ta Ammonius Salassus, lahko brez skrbi odgovorimo, da ta mož ni nikdar živel in tedaj tudi nikoli nič spisal. Megiser si je izmislil to ime prav tako, kakor si je izmislil vse zgoraj opisane dogodke. Megiser se ni potrudil, da bi se bil do dobra seznanil z zanesljivimi zgodovinskimi viri, ko je sestavljal prej omenjene spise, katere mu je narekovala njegova domišljija. Ker je lahko domneval, da se njegovi izmisleki ne bodo vjemali z zgodovinsko resnico, zato je tedaj takoj v začetku (str. 413) zatrdil, da so dogodki po knjigah precèj neresnično opisani. Ker je hotel sam poročati izmišljene stvari ter jih prodajati za resnico, dolžil je druge, da pišejo lažnjivo. Da se moj spis preveč ne raztegne, ne bodem tu navajal raznih točk, katere bi dokazovale, da si je Megiser sam izmislil vse tu opisane dogodke. Ker je bil premalo podkovan v zgodovini, zato se mu niso njegove falzifikacije nič kaj posrečile.

III.

Po Megiserju je Valvasor [36]) na kratko opisal boje med krščanskimi in poganskimi Slovenci. Iz njegove knjige pa so nekateri drugi pisatelji zajemali gradivo za svoje proizvode. Da je imel Prešeren Valvasorja v rokah, preden je izdelal svoj »Krst pri Savici«, razvidno je iz opazke, katero je dodal k svojemu eposu.

Po Valvasorju je opisal tudi profesor Trdina »Prvo pokristjanovanje Slovencev« v svoji »Zgodovini (!) slovenskega naroda« (str. 35—42). Pa kako! V Megiserjevo testo, katero je našel pri Valvasorju, je namešal še lepo število ocvirkov in rozin ter nam potem napravil tako dobro potico, da nekaterim diši še sedaj, čeprav je že dobrih 33 let stara. [37]) Reči smemo, da ima Trdina tako živo domišljijo, kakor jo je imel Megiser, in da mu je tako malo mar, da bi nam poročal resnico, kakor

[36]) Ehre d. H. Krain, II, str. 386—389.

[37]) Glej dotično notico v Ljublj. Zvonu za leto 1899, str. 776.

nekdanjemu rektorju protestantovske šole v Celovcu. Da ne bo kdo rekel, da mu delam kako krivico, hočem navesti iz njegove knjige le nekoliko zgledov.

Na str. 35, v. 25., piše Trdina, da je leta 747. bavarski vojvoda Tesel II. (Tasilo) prišel Slovencem na pomoč. — Na Bavarskem je takrat vladal vojvoda Odilo, ne pa Tasilo, kateri je imel v tistem času šele sedem let. Ne more se dokazati, da bi bila letnica 747 popolnoma prava.

Str. 36, v. 28: Kje je Trdina dobil dokaze, da se je v osmem stoletju krivoverstvo obdržalo tudi po Bohinjski dolini? Je li prepričan, da so sploh v tej stranski dolini živeli takrat katerikoli prebivalci? Kar je pesniku dovoljeno, zgodovinarju dostikrat ni.

Str. 36, v. 36: »Na pravovernem dvoru vojvode Tesla.« — Bolj gotovo na dvoru vojvode Odila.

Str. 37, v. 2: Trdina piše, da sta Karast (Gorazd) in Kajtimar (Hotimir) sezidala cerkev svetega Lamberta na Koroškem (bi moralo stati: na Štajarskem). — Ta trditev je vzeta iz jako sumljivega vira. Štajarski pisatelj Julius Aquilinus Caesar pravi, da je videl v nekem starem rokopisu šentlambertskega samostana zapisano, da je cerkev sv. Lamberta postavil vojvoda Gorazd (ne pa tudi Hotimir). Razni učenjaki so že večkrat iskali ta rokopis, a niso ga našli. Domneva se, da si je Caesar to trditev izmislil.

Trdina (str. 37. in 38.) ve povedati, da so se poganski Slovenci na skrivnih krajih shajali ter se tu posvetovali. Dali so si besedo, ne odjenjati, dokler ne izpodijo Volkuna, ne končajo oblasti Bavarov in stari maliki pri Slovencih ne dobe časti in veljave. V nesrečo Volkunovo so imeli ajdje umne in izkušene vodje, ki so bili jako predrzni. Prvi med njimi je bil Droh, ki je bil ob enem tudi višji duhovnik malikovalnih Slovencev. On je bil glavni začetnik ožje zveze, katero so ajdje sklenili med seboj; on je prvi začel boj ter je do zadnjega diha stal temu puntu na čelu. Bil je brez prenehanja delaven, v bitvi najprvi, pri bežanju najzadnji, za malike, katerih du-

hovnik je bil, divje navdušen in pripravljen za nje in za svobodo Slovencev preliti poslednjo kapljo krvi. Ker je imel malo vojakov, zapustila ga je vkljub vsej srčnosti dostikrat sreča, tako da je bil premagan in je moral bežati; pa kmalu si je zopet pomagal iz svoje nadloge. Poiskal si je novih tovarišev in pobegle je vnovič zbral tako, da kmalu zadobi novo moč in zopet začne boj. Trdina potem še dostavlja, da bi bili postali naši očetje imenitni in slavni, ako bi jim bil Droh slovenski vojvoda, ne pa Volkun. — Megiser in Valvasor ne vesta nič o vsem tem, še manj pa pravi zgodovinski viri. Vsi ti Trdinovi stavki bi bili dobri za kak roman; v zgodovini, kjer se mora poročati gola resnica, niso za rabo. Omenili smo tudi, da je »sub auspiciis« profesorja Trdine postal Droh višji duhovnik malikovalskih Slovencev. [8b])

Megiser in po njem Valvasor pišeta, da eden izmed voditeljev poganskih Slovencev je bil Hermannus Aurelius. Nemcu Megiserju ne bodemo zamerili, da je dal temu Slovencu, ki je bil tako rekoč njegov otrok, tako neslovansko ime. Trdinova zasluga je (str. 38, v. 11), da je iz Aurelija naredil Vrela. Manj srečen je bil, da je iz Theodora napravil Drodora.

Str. 38, v. 14. Trdina pravi, da vsi ti malikovalski glavarji so bili najbrže štajarski Slovenci, ker ravno na Štajarskem se je večinoma še stara vera ohranila. — Viri o tem ničesar ne pripovedujejo. Kako je mogel Trdina zapisati tako trditev?

Na str. 38, v. 22—23 stoji stavek: »Tako pride najbrž o tem času tisti del Tirolskega, kjer so Slovenci živeli, pod Bavare.« — Brez dvoma misli prof. Trdina na Pustersko dolino, katera je nekdaj spadala pod Koroško, pozneje so jo pa združili s Tirolskim. Kdaj se je to zgodilo, pove mu lahko kak osmošolec, če vsaj nekoliko pozna avstrijsko zgodovino 14. stoletja.

[8b]) Morebiti je ta višji duhovnik imel nalogo, da je molil in častil tiste bogove in boginje poganskih Slovanov, katere je vstvarila v 19. veku po Kristusu preživa domišljija nekaterih slovanskih pisateljev. Dandanes poznamo namreč tudi staroslovanske bogove devetnajstega stoletja.

Str. 38, v. 32—34. Trdina pripoveduje, da je Droh nanagloma planil iz brlogov, zasedel dol za dolom, podvrgel si mesta in Volkuna samega zapodil iz dežele. — Vse to si je Trdina izmislil, še Megiser ne ve nič o tem.

Megiser (str. 449) in Valvasor (str. 386) pripovedujeta, da je langobardski kralj Dezideríj šel nad poganske Slovence. Trdina je to izmišljotino nekoliko povečal z dostavkom (str. 39, v. 5—9), da je hotel Dezíderij si osvojiti kako slovensko pokrajino, a ga je Vrel z majhno trumo nabil.

Megiser (str. 449) in Valvasor (str. 387) omenjata, da je Tasilo prišel Volkunu na pomoč. Trdina (str. 39, v. 10—21) pa dostavlja, da se jima je postavil nasproti Samo, čegar truma pa še 5000 vojščakov ni štela. Megiser in Valvasor ne vesta nič o tem, kakor tudi ne, da sta Droh in Vrel pobegnila v goščavo. Vse to si je Trdina izmislil.

Megiser (str. 449, 450) in Valvasor (str. 387) nam pripovedujeta, da je Volkun milo, modro in pravično vladal ter se jako trudil, da bi se krščanstvo utrdilo na slovenski zemlji. — Vse drugače nam riše Trdina (str. 39) Volkunovo delovanje, ko pravi, da ni hotel ajdov pomiriti z milim ravnanjem, marveč si je mislil, da je sedaj pravi čas, da bi s silo ulomil njih trdovratnost. Zato zapove malikovalce iskati, jih preganjati in moriti brez usmiljenja. Pa kakor trinožen in divji je bil Volkun proti svojim nevernim podložnikom, tako ponižen in suženjski je bil proti Bavarom in Teslu. Dalje trdi, da so v deželi tujci nosili glave po koncu in trpinčili izdani narod. — Ni mi treba povdarjati, da je to opisovanje izmišljeno.

Trdina pravi (str. 39 in 40), da je Volkunovo ravnanje Droha razkačilo tako, da je popustil gozde in zopet pričel boj. Volkun je bil potolčen in v drugo primoran pobegniti iz svoje dežele. — Ubogi Volkun! Megiser te je enkrat prisilil bežati, Trdina pa te je kar dvakrat pregnal iz domovine.

Megiser (str. 457) in Valvasor (str. 388) pripovedujeta, da je Volkun premagal Aurelija na poti proti Sisku; Trdina pa postavlja (str. 40) to bitko na koroška tla.

Naj bo dovolj, da se čitatelji preveč ne utrudijo. Pokazal sem, kako se pri nas tu in tam dela in piše zgodovina. Reči moram, da je v omenjeni knjigi profesorja Trdine še vse polno drugih bajk in zgodovinskih napak. Natančna preiskava bi dognala, na katerih mestih je pisatelj nakopičil neresnične date in notice, pobrane iz drugih knjig, in kje je sam vedoma ali pa nevedoma napisal večje ali manjše število izmišljotin.

Mali zapiski.

Slovstvo.

»Kulturne slike s Kranjskega«. Spisal Jos. Ciperle. Natisnjen je ta spis v »Učit. Tovarišu« za leto 1897. in 1899. ter obsega 53 odstavkov, v katerih nas pisatelj želi seznaniti z raznimi zgodovinskimi dogodki in narodopisnimi razmerami kranjskih Slovencev. Snov za prvo četrtino svojega spisa je vzel iz stare zgodovine naših pokrajin, za drugo četrtino pa iz srednje. Reči moram, da se mu te slike, ako jih smemo sploh tako imenovati, niso nič kaj posrečile. Dosti boljši so odstavki v drugi polovici, v katerih govori o turških bojih, kranjskem šolstvu, kmečkih puntih, kranjskih prebivalcih itd. — Pri citiranju hočem zaznamovati s črko *A* 37. letnik »Učit. Tov.« (1897), s črko *B* pa 39. letnik (1899). — Ciperle piše (B, 263): »Ostali bomo, kakor smo bili: zavedni Kranjci, zavedni Štajarci, zavedni Korošci i zavedni Primorci. Zavedni Slovenci pa še dolgo ne bomo.« — Nekaj takega sem si mislil o pisatelju samem, pravem zavednem Kranjcu, kateri nam je podal »Kulturne slike s Kranjskega.« Čemu ta separatizem? Saj žive tudi unstran kranjskih mej slovenski prebivalci. Zakaj se pisatelj že pri izbiranju naslova ni oziral sploh na Slovence, temuč le na Kranjce? — Pozna se, da ni pisatelj rabil, ko nam je opisoval preteklost kranjske dežele in njenih prebivalcev, zgodovinskih virov, temuč le nekatere pomožne knjige, pri katerih pa ni bil nič kaj izbirčen. Ako mu je prišlo slabo blago v roke, bilo mu je prav tako všeč, kakor dobro. Na nekem mestu (B, 5) je pač hotel pokazati, da mu tudi zgodovinski viri niso neznani. Citiral je par latinskih stavkov po njegovem mnenju iz Prokopija, a pokazal je s tem, da še ne ve, v katerem jeziku je Prokopij pisal. Če je hotel Prokopijeve besede navesti prav tako, kakor jih je sam zapisal, moral bi biti citat grški. Ako nam je pa hotel postreči s prevodom, bi pa nam bil slovenski citat ljubši od latinskega. — Dovoljeno naj mi bo, da opo-

zorim pisatelja na nekatere napake. Več pomot je Ciperle iz »Kulturnih slik« sprejel v svojo knjižico. »Kranjska dežela«, kar kaže, da so se mu nekako priljubile. Na tem mestu izpregovorim le o nekaterih pogreških, druge naj popravljajo drugi. — Na nekem mestu (A, 24, v. 15—23) čitam, da ni zemlje v Evropi, katera bi bila toliko trpela, kakor zemlja kranjska. — To je pretirano in da se dokazati, da je vsaj v zgodovinski dobi tudi neresnično. — Kje trdi Herodot (gl. A, 25, v. 16), da so bili prvotni prebivalci Panonije Ilirci? — Kateri pisatelji (gl. A, 25, v. 22) imenujejo prebivalce stare Panonije in Ilirika Vende ali Venete? — Da Ilirci niso bili Slovani (gl. A, 25 in 26) in da ti ne bivajo že od nekdaj med Donavo in Jadranskim morjem, o tem ne bodem veliko govoril. Opozorim naj pisatelja na svoj spis v »Izv. Muz. dr.« za leto 1896. Brez skrbi lahko trdimo, da so Slovenci imena Save, Drave, Krke itd. posneli po dotičnih tujih izrazih, kateri so bili v rabi pri Rimljanih in drugih narodih. — Ciperle piše (A, 40), da so bila tla Panonije pusta in kamenita. Zemlja jim ni rodila drugega kakor ječmen, oves in proso. — Na to naj opomnim, da Panonija ni bila pred 2000 leti dosti bolj pusta in kamenita, kakor je dandanes. Če sedaj na ondotni zemlji zori pšenica, je bilo to mogoče tudi že pred Kristusom. — Kje je pisatelj zvedel (gl. A, 40, v. 17, 18), da je bila obleka Ilircev nekako podobna naši in da so njih ženske nosile peče na glavi? — Nekaterim postajam ob rimskih cestah ni pisatelj v svojem spisu (gl. A, 103) z ozirom na znane vire določil prave lege. — Langobardi niso dobili svojega imena po svojih dolgih bradah (gl. A, 125, v. 5), ako so res take imeli, temuč po svojih bojnih sekirah (barte). — Ne more se trditi, da bi bil langobardski kralj Alboin šel kdaj na goro Nanos (gl. A, 125, v. 9). — Letnica 748 (gl. A, 179, v 3 in 9) ni dokazana, 828 pa napačna, ker vojvoda Ljudevit je bil že leta 823. mrtev. — Pisatelj pogreša (A, 215) med raznimi fevdniki gospodov slovenskega rodu, ko pravi, da o imovitih Slovencih ni sledu. Ker sem se pri neki priložnosti uveril, da se pisatelj v tem oziru nekako trdovratno drži svojih nazorov, zato naj navedem nekoliko slučajev, kateri kažejo, da je bilo tudi med Slovenci nekoliko domačih plemenitašev in fevdnikov. Ne bilo bi mi nemogoče, spisati o tem vprašanju obširne razprave. — Cesar Oton I. je podelil svojemu vazalu Negomiru neko posestvo v Zvirčah pri Št. Mihelu na Koroškem.[1]) Ime Negomir in pa kraj, kjer je živel, kažeta, da je bil rečeni mož Slovenec. Iz listine z dne 1. oktobra leta 989. je razvidno, da je imel neki Pribislav svoja posestva, katera mu je bil podaril Oton III., blizu izliva Sore v Savo.[2]) Ime Pribislav ne

---

1) Resch, Aet. mill. 49. — Sinnacher, Beiträge, I, 547. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 31, št. 33. — MG (= Monumenta Germaniae), Dipl. I, 395. — 2) „. . . excepta proprietate Pribizlauui nostra regali traditione sibi donata.“ (Hund - Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon. I, 136; ed. Rat. I, 92. — Resch, Ann. Sab. III, 637. — Mon. Boica,

kaže, da bi bil nemškega rodu. V neki listini, izdan dne 7. junija leta 1188., čitamo, da sta na Gorenjem Štajarskem plemeniti Trdislav in njegova soproga Slava utemeljila na svojem zemljišču cerkev sv. Valpurge.[3]) Iz imen Trdislav in Slava bi se smelo pač sklepati, da te dve plemeniti osebi nista bili nemškega rodu. Neka koroška Slovenka, po imenu Baaz, je darovala, kakor nam kaže listina z dne 26. januvarja leta 830., svoje posestvo z vsemi podložnimi ljudmi freisinški cerkvi.[4]) Takih slučajev bi lahko še več navedel. — Tudi še ni nobeden dokazal, da bi bili naši Auerspergi in Windischgrätzi nemškega rodu. Radicseva trditev (Herbard VIII, str. 1), da so prišli Auerspergi s Švabskega, nima za nas tako dolgo nobene veljave, dokler nam njene resničnosti tudi ne dokaže. Verjetno je, da so Auerspergi in Windischgrätzi prav takega »nemškega« rodu, kakor sedanji Schwegli, Hočevar-Kondenheimi in cela vrsta drugih. Pri tej priložnosti naj opozorim gospoda pisatelja na notico v 1. številki letošnjega »Slovenskega Lista« z naslovom »Plava kri na Kranjskem«. Rečena notica bi se lahko še zdatno povečala in popolnila. Toliko za sedaj o vprašanju zastran slovenskega plemstva. — Da bi bil Atila razdejal Emono (gl. B, 12), se ne more trditi. — Ciperle piše (B, 12), da so slovenski pradedje pod rimsko oblastjo radi sprejeli krščanstvo; njih vnuki pa so se odločno protivili Kristusovi veri. Pradedje so bili torej kristjani, vnuki pa odločni pogani! Pisatelj je pozabil navesti, kdaj so Slovenci odpadli od krščanske vere ter začeli častiti malike. — Pisatelj se moti, ako misli (B, 44), da so bile šole za Karola Velikega nemške. Bile so v tistem času, kar jih je bilo, le latinske. Zastran šol ni bil Karol Veliki nikakršen germanizator. Tudi v poznejših stoletjih srednjega veka so bile šole pri nas in sploh po zahodni Evropi latinske. Kje je izvedel pisatelj, da se je leta 1486. v vipavski šoli podučevalo v nemškem in slovenskem jeziku? — Slovani niso bili tako mirni ljudje, kakor to povdarja Ciperle (B, 101). — Da bi bili sedanji Ižanci pravi potomci tistih prebivalcev, ki so živeli že v mlajši kameneni dobi (B, 125), trdi se lahko v šali, nikakor pa ne resno. — To naj zadostuje. Pisatelj zna zanimivo pripovedovati. Ako se potrudi, da bode to, kar spiše, tudi resnično, potem se bodo kritiki gotovo pohvalno izražali o njegovih spisih.

Dr. Fr. Kos.

»Stara Kranjska«. Izdal in založil Konrad Grefe, akad. slikar. Na Dunaju in v Ljubljani, 1900. Zvezek 1—3. Tiskarna Miličeva v Ljubljani. Ta kulturno-zgodovinski zbornik je krasno delo in obsega slike (Grefejeve) zgodovinsko znamenitih in umetnostnih zgradb, kakor gradov,

XXXIa, 247. — Mitth. d. hist. Ver. f. Krain, II, 22. — Meichelbeck, Hist. Fris., Ia, 185. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 43. — Schumi, Reg. u. Urk. I, 14. — MG. Dipl II, 404.) — 3) „Ex nobili ergo prosapia ortus Tridizlav cum uxore sua Zlawa eandem ecclesiam in honorem beate Waltpurgis in predio suo fundauerunt." (Zahn, Urkb. f. Steierm., I, 675). — 4) „Baaz de genere Carontania Sclavaniorum." (Resch, Ann. Sab. III, 96).

cerkvå itd., na Kranjskem, ter slike pojasnjujoči opis (Radicsev). Dosedaj so izšli trije zvezki, ves letnik bo pa obsegal šest zvezkov in stane 9 kron. Naroča se pri g. P. pl. Radicsu v Ljubljani, Igriške ulice št. 2. A. K.

»Monumenta historica ducatus Carinthiae« I. Band. Die Gurker Geschichtsquellen 864—1232. Im Auftrage der Direction des Geschichtsvereines f. Kärnten zum 100. Geburtstage G. Freih. von Ankershofen und zum fünzigjährigen Jubelfeste hg. von dessen Arhivar August von Jaksch. Im Anhang 20 Siegelbilder, Klagenfurt, F. v. Kleinmayr 1896. XXIII + 432 str. v. 8°. — II. Band (Schluss —). Die Gurker Geschichtsquellen 1233—1269. Im Anhang eine Siegelabbildung. Klagenfurt 1898. — Zgodovinski viri krške škofije (ust. l. 1072.) zahtevajo vsled svoje zgodovine posebno razpravljanje; arhivar Jaksch jih je zato tudi izločil iz ostalih listin in jim odmenil poseben prostor v koroškem zgodovinskem zborniku. Spočetka je bil krški škof le koadjutor in vicegerens in divinis solnograškega nadškofa brez prave dieceze in desetine. Toda prebrisani možje, ki so sedeli na krški stolici (kakor škofa Roman I. 1131—1167 in Henrik I. 1167—1174), in ki so znali dobro uporabljati tedanje ugodne okolnosti (investiturni boj), so hoteli pridobiti svoji cerkvi posebno stališče. Kakor rudeča nit se vleče skozi listine krške cerkve misel oproščenja krške škofije od solnograške nadvlade Četudi je vzrok pogostemu ponarejanju listin v XII. in XIII. stoletju le obrana duhovskega premoženja, nasilnosti raznih (posvetnih) varuhov cerkvene lasti, je v nasprotju s temi in drugimi navadnimi motivi na Krki bil glavni povod ponarejanju osvoboditev cerkve od vsake nadvlade. Jaksch je na podlagi temeljitih študij in mnogovrstnega učenega aparata dokazal, da so različni krški notarji (zlasti kapelan Konrad 1145—1178 in Gebeno 1203 - 1226) okoli 40 listin ponaredili ali vsaj popravili v prid krški cerkvi. Uporabljali so pri tem delu vsa mogoča sredstva: pridevali so pristnim listinam različne dodatke, trgali stare pečate s pristnih listin in jih pripenjali na falzifikate, ponarejali stare pečate in vlivali nove itd. Toda vsi ti napori (1178—1232) niso pomagali veliko. L. 1232. je dobil krški kapitelj pravico, voliti škofa iz treh mož, katere predlaga nadškof; tudi so ministerijalci od sedaj naprej imeli pravico, v prisegi zvestobe izvzemati ne le Solnograd, ampak tudi državo. Toda že tekom 13. stoletja se je kapitelj odrekel ti pravici in nadškof je odslej sam imenoval krškega škofa. — Listine zadevajo seveda v obilni meri tudi slovenske dežele tako v zgodovinskem (krajepisnem), kakor v jezikoslovnem oziru in le želeti je, da jih poklicana moč izcrpa. — Obžalovanja vredno je pa, da je kranjska dežela tako zaostala v izdajanju listin. Koroška in Štajarska ste nas daleč nadkrilili, obe lahko kažeta na svoje zbornike. Na Štajarskem deluje vrhutega še deželna zgodovinska komisija, ki je objavila že nekaj važnih del. P. W. Š.

»Johann Mannel, Laibachs erster Buchdrucker« (1575—1580). Von Friedrich Ahn. S. A. aus dem Archiv f. Gesch. d. deutschen Buchhandels 1898, str. 9. 8°. Pisatelj je zbral v tem spisku dosedaj raztresene podatke o Mandelcu in dodal tudi marsikaj novega. Naša prva literarna doba rodila nam je tudi knjigarja in tiskarja. Že l. 1561. se je ponujal Avguštin Friess iz Strassburga deželnim stanovom za tiskarja. Toda Trubar, ki ni imel posebnega upanja, da bi se tiskarna v Ljubljani vzdržala, in v strahu za obstanek Ungnadove tiskarne v Urachu, je odsvetoval stanovom ustanovitev tiskarne. Friess je odpotoval l. 1562. iz Ljubljane, ne da bi bil kaj opravil. L. 1575. poprosi Janez Mandelc, ljubljanski meščan in knjigotržec, za tiskarsko dovoljenje. Napotila sta ga k temu Jurij pl. Khisl in Jurij Dalmatin, ki se je ravno tedaj vrnil iz Nemčije v domovino. Navzlic raznim zaprekam je odprl Mandelc poletu 1575 tiskarno in v jeseni je izšla prva na Kranjskem tiskana knjiga »Jezus Sirah« v Dalmatinovem prevodu. Tiskarna se je lepo razvijala. Mandelc je natisnil poleg druzih del Spangenbergove postile slovenski prevod, Dalmatinov pentatevh, Vramčevo kroniko in Salomonove pripuvisti. Med tem je dogotovil Dalmatin prevod celega sv. pisma. Mandelc je predložil deželnim stanovom proračun tiska in ob jednem tudi poskusno polo (1 eksemplar, lastnina Elzejeva). Toda vlada, ki je že zdavnaj iskala ugodne prilike, odstraniti nji neljubega tiskarja, je prepovedala tisk in prognala tiskarja iz dežele. Mandelc je moral l. 1582. zapustiti Ljubljano; podal se je na Ogersko, kjer je potoval od mesta do mesta in tiskal knjige. L. 1586. je natisnil v Varaždinu Vramčevo postilo in pozneje še več latinskih, ogerskih in nemških del. Slovenskih knjig je natisnil v Ljubljani devet. L. 1604. se omenja Mandelc zadnjikrat.

P. W. Š.

»Mittheilungen des oesterr. Vereines für Bibliothekswesen«, II. Jhg. p. 1. ssq : Newe Zeytungen aus Johann Mannels Druckerpresse von Friedrich Ahn. 1898. — »Newe Zeytungen«, poročajo o raznih zgodovinskih dogodkih, vojnah, mirovnih sklepih itd., kakor tudi o lokalnih dogodkih in naravnih prikaznih. Iz teh »Novic« se je razvilo v teku stoletij današnje časopisje. Lokalne novice so večji del verzifikovane, zgodovinske pisane navadno v prozi in brez pisateljevega imena, lokalne novice pa pogosto imenujejo pisatelja ali navajajo vsaj začetne črke njegovega imena. Velik prostor med zgodovinskimi novicami XVI. stol. zavzemajo turške novice. O bojnih časih so prinašale te novice poročila o raznih bojih, zmagah, turških grozovitostih; o miru pa so popisovale notranje turške razmere, gostovanja, janičarske upore itd. Kot sin svojega časa je tudi Mandelc tiskal turške novice. Znanih je 6 listov iz njegove tiskarne (4 so tiskani v Ljubljani), kateri so v zgoraj navedenem sestavku večinoma doslovno odtisnjeni. Najstarejše »Novice« iz l. 1578.

(4 listi v 4⁰) popisujejo napad Turkov na Metliko 28. marcija 1578 in grozovitosti, katere so Turki počenjali v Metliki, ko so mesto po petdnevnem obleganju premagali in zažgali. Druge »Novice« zopet popisujejo (Zeytung, türckische grewliche) »Wie Baijacidis . . . . . den XVII. Nouembris dieses 1578. Jars ein . . . Pancket vnd Gastung gehalten«. Leybach 1579. 4⁰. »Novice« iz l. 1593. popisujejo nebeške prikazni dne 10. febr. 1593 v Carigradu v verzih. — Tiskane so Mandelčeve »Novice« na močnem papirju z razločnimi lepimi črkami in dobrim črnilom. — Pisatelj teh vrstic je preteklo zimo pregledal na Ogerskem vsa (75) dela, tiskana v Mandelčevi tiskarni, in priobči v kratkem o Mandelčevem delovanju posebno študijo. P. W. Š.

— — —

Slovenščina v mnogojezični bibliji iz l. 1599. Polyglottna biblija, ki je objavila poleg hebrejskega in kaldejskega, grškega in latinskega tudi nemško in slovensko sveto pismo, nosi naslov: »Biblia sacra Ebraice, Chaldaiee, Græece, Latine, Germanice, Sclavonice. Studio et labore Eliæ Hutteri Germani Noribergæ. Cum sacræ Cæsar. Majest. quindecim annorum privilegiis. MDXCIX.« — Kakor beremo v »Allgem. Deutsche Biographie«, XIII, 475, ta polyglottna biblija ni učakala zvršetka, ampak obsega samo 8 knjig, t. j. poleg pentatevha še Jozuovo knjigo, knjigo sodnikov in Rutino knjigo. Izvod, ki se nahaja v ljubljanski licejski knjižnici (10309, IV, Y, b), obsega celò le petere Mojzesove bukve (na 851. straneh). V predgovoru piše izdajatelj Elija Hutter, med drugim tako-le: »Deinde harmoniam biblicam sex linguarum columnarumque ordine per omnes veteris et novi testamenti libros pio et bono consilio ita disposui, ut primum sex idiomata, Ebræum, Chaldaicum, Græcum, Latinum, Germanicum et Sclavonicum apte in vicem e regione versibus distinctis convenirent; denique loco Sclavonici modo Gallicum, modo Italicum, modo Saxonicum aliarumque gentium et nationum idiomata minimo sumptu et labore vel imprimendo vel adscribendo substitui possent.« — Ljubljanski izvod je pa zlasti zanimiv zato, ker nudi slovenski tekst samo do 835. strani, t. j. do 18. verza v 32. poglavju devteronomija: »Tvoje Şkale, kir je tebe rodila, ſi ti posabil inu neſi ſpumnil na Buga, kir je tebe ſturil« — od 19. verza dalje ima namesto slovenskega teksta francoski (na zadnjih 8. straneh). Vendar mislim, da je devati to le bukvovezu na rovaš, češ da je pri zadnji poli pomotno posegel po izvodu, ki je imel v zadnji t. j. šesti kolumni izpremenjen tekst; da bi se bil izdajatelj kar v sredi devteronomija s slovenščino skujal ter izobčil slovenski prevod nadomestivši ga s francoskim, to se ne da lahko verjeti. Pač pa je naslednje leto (1600) pri izdavi sv. Matevža v 12. jezikih Elija Hutter slovenščino prezrl, in je izmed slovanskih jezikov v ta dvanajsterojezični vsporednotisk Matevževega evangelija sprejel samo

češčino in poljščino. — Slovenski prevod v Hutterjevi mnogojezični bibliji je kar naravnost ponatisk Dalmatinovega sv. pisma iz l. 1584., vendar se dá iz raznih tiskovnih in razlagovalnih pogreškov sklepati, da pri natiskavanju Hutterjevega šesterojezičnega dela ni bilo nobenega pravega slovenščine zmožnega redaktorja ali korektorja; — prenos druzega zloga v novo vrsto pri razdeljevanju besed je n. pr. večkrat takle: h' Bos - hjimu Pildu (božjimu pildu, 1, 27), k' vaf - hi jedi (k vaši jedi, 1, 29) kazha je bila modref - ha, kakor vfe Svirine na Puli (die Schlange war liftiger denn alle Thiere auf dem Felde). Pri 30. verzu 1. poglavja je jezika nevešči stavec kar stavek razkosal ter sredi stavka začel nov verz. »Vfej Svirini pak na Semli« je priklopil še 29. verzu ter začel 30. z »Inu vfem Ptizam pod Nebom« i. t. d. to pa zato, ker se pet verzov zapored pričenja z »Inu«. L. P.

Občni zbor »Muzejskega društva za Kranjsko« se je zvršil v bralni sobi muzeja Rudolfina dne 9. februvarja 1900. Navzočih je bilo 16 članov. Pozdravil je zborovalce predsednik g. gimnazijski ravnatelj A. Seneković, ki se je zahvalil sodelavcem in podpornikom društva ter omenil, da je med letom zaradi drugih obilnih poslov g. ravnatelj Ivan Šubic odložil društveno blagajništvo, katero je prevzel gosp. dr. O. Gratzy pl. Wardengg. Društveni tajnik A. Koblar je poročal o delovanju društva v minulem letu. Društvo ima 1 častnega člana, 3 dopisujoče člane, 205 rednih članov, 48 naročnikov na »Izvestja« in 2 naročnika na »Mittheilungen«. Umrla sta v zadnjem letu 2 člana, izstopilo je 6 članov in na novo pristopilo 5 članov. Izdalo je društvo za l. 1899. »Izvestij« 224 stranij in »Mittheilungen« 208 stranij. V zvezi je društvo s 109. učenimi korporacijami in društvi, od katerih je prejelo l. 1899. v zameno 212 knjig in brošur, ki se odstopijo muzejski knjižnici. Blagajnik g. prof. dr. Gratzy pl. Wardengg je podal račun za l. 1899. in proračun. Dohodkov je bilo 3478 K 4 h in sicer: članarine in naročnine 1700 K, subvencije od naučnega ministerstva 400 K, od kranjskega deželnega zbora 800 K, od Kranjske hranilnice 500 K in drugo so znesli razni dohodki. Stroški pa znašajo: za »Izvestja« 1448 K, za »Mittheilungen« 1455 K 94 h, pisarna in ekspedicija 338 K 66 h, sluga 58 K in gotovine je 177 K 44 h. Tajnikovo in blagajnikovo poročilo je zbor odobril, kakor tudi poročilo pregledovalcev računov, ter sprejel predlog, da se izreče zahvala podpornikom društva, odboru društva pa podeli glede računov absolutorij. Za pregledovalca računov sta bila potem izvoljena gg. deželni tajnik Josip Pfeifer in župnik Ivan Vrhovnik. Nato se je zvršila volitev novega odbora po listkih. Predsednikom je bil izvoljen gosp. c. kr. gimn. ravnatelj Andrej Seneković, odborniki pa gg.: dr. Oskar Gratzy pl. Wardengg, c. kr. gimn. profesor; Anton Koblar, dež. kurat in arhivar; Franc Komatar, suplent na

realki; dr. Josip Kosler, posestnik; Fran Orožen, c. kr. učit. profesor; Sim. Rutar, c. kr. gimn. profesor; Josip Smrekar, častni kanonik in profesor bogoslovja, in Ivan Vrhovec, c. kr. gimn. profesor. — V društveni seji dne 13. februvarja se je odbor konstituiral. Izvóljeni so bili podpredsednikom g. dr. Josip Kosler, tajnikom Anton Koblar in blagajnikom gosp. dr. Oskar Gratzy pl. Wardengg. A. Koblar je bil določen za urednika »Izvestjem« in dr. Gratzy za urednika »Mittheilungen«. A. K.

Imenik članov
„Muzejskega društva za Kranjsko"
v letu 1900.

A. Častni član:

Anton Globočnik pl. Sorodolski, c. kr. vladni svétnik v. p. itd., na Dunaju.

B. Dopisujoči člani:

Dr. Teodor Elze, dvorni svétnik itd. v Benetkah.
Dr. Matija Wretschko, vitez, c. kr. ministerski svétnik itd. na Dunaju.
Dr. Arnold Luschin pl. Ebengreuth, vitez, c. kr. vseučiliški profesor itd. v Gradcu.

C. Redni člani:

Apfaltrern Oton, baron, c. in kr. pravi kamornik, član gosposke zbornice, graščak na Križu pri Kamniku.

Apih Josip, c. kr. profesor v Celovcu.

Aškerc Anton, mestni arhivar v Ljubljani.

Ažman Janez, župnik in deželni poslanec v Gorjah pri Bledu.

Bamberg Otomar, knjigotržec in tiskarnik v Ljubljani.

Barlè Janko, nadškofijske pisarne uradnik in katehet v Zagrebu.

Beckh-Widmanstetter Leopold, pl., c. in kr. stotnik v p., arhivar nemškega viteškega reda na Dunaju.

Belè Ivan, mestni učitelj in hišni posestnik v Ljubljani.

Benkovič Josip, kapelan v Komendi.

Bercè Anton, župnik v Boštanju.

Binder Josip Julij, dr., c. kr. realčni profesor v Ljubljani.

Bizjan Janez, župnik in dekan v Moravčah.

Bock Emil, dr., primarij deželne bolnice, sanit. svétnik v Ljubljani.

Bonač Ivan, knjigovez in trgovec v Ljubljani.

Cirheimb Alfons, pl., Hmeljniški, baron Gutenauski, c. in kr. polkovnik v Mariboru.

Črnologar Konrad, učitelj, c. kr. konservator, v Šmariji.

Debevec Josip, dr., c. kr. gimn. učitelj v Ljubljani.

Detela Oton, pl., kranjski deželni glavar, graščak, Ljubljana.

Dolenec Josip, dr., profesor bogoslovja v Ljubljani.

Dolenz Viktor, profesor v Budjejevicah.

Domicelj Fran na Rakeku.

Dostal Josip, škofijski tajnik v Ljubljani.

Duffè Ivan, m. stavbinski svétnik v Ljubljani.

Eržen Valentin, semeniški podvodja in ekonom v Ljubljani.

Flis Janez, prelat, generalni vikar in kanonik v Ljubljani.

Föderl Janez, pekovski mojster v Ljubljani.

Gantar Lovro, župnik in dekan na Vrhniki.

Giontini Rafael, knjigotržec v Ljubljani.

Gnjezda Janez, c. kr. realčni profesor v Ljubljani.

Gogola Ivan, c. kr. notar v Ljubljani.

Goričnik Franc, trgovec v Ljubljani.

Grasselli Peter, deželni poslanec, ravnatelj užitninskega urada v Ljubljani.

Gratzy Oskar, pl. Wardengg, dr., c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.

Gregorič Vincenc, dr., primarij deželne bolnice v Ljubljani.

Gruden Josip, dr., prefekt v Alojznici v Ljubljani.

Hein Viktor, baron, vzvišenost, c. kr. pravi tajni svétnik, deželni predsednik kranjski, Ljubljana.

Hribar Ivan, župan ljubljanski, deželni poslanec, ravnatelj banke »Slavije« v Ljubljani.

Hubad Franc, ravnatelj c. kr. učiteljske pripravnice v Ljubljani.

Hubad Josip, ravnatelj c. kr. gimnazije v Kranju.

Jager Ivan, asistent na c. kr. tehniki na Dunaju.

Janesch Janez, usnjarski tvorničar v Ljubljani.

Janežič Ivan, dr., profesor bogoslovja v Ljubljani.

Jenko Ludovik, župnik pri Sv. Duhu pri Krškem.

Jeretin Martin, c. kr. okrajni tajnik v Litiji.

Jugovič Franja, nadučiteljica v Kranju.

Junowics Rudolf, dr., ravnatelj c. kr. realke v Ljubljani.

Kadivec Antonija, usnjarica in posestnica v Ljubljani.

Kalan Andrej, kanonik v Ljubljani.

Karlin Andrej, kanonik in c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.

Karlin Martin, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.

Klinar Anton, dež. nadinženir v Ljubljani.

Koblar Anton, kurat, arhivar in c. kr. konservator v Ljubljani.

Kolman Franc, trgovec v Ljubljani.

Komatar Franc, suplent na c. kr. realki v Ljubljani.
Kos Franc, dr., c. kr. profesor na učiteljiški pripravnici v Gorici.
Kos Mihael, učitelj na Holmcu.
Kosler Josip, dr., posestnik v Ljubljani.
Krek Ivan, dr., državni poslanec, Ljubljana.
Križnik Gašpar, trg. v Motniku.
Kulavic Janez, dr., apost. protonotar, kanonik in vodja bogosl. semenišča v Ljubljani.
Kušar Franc, ekspozit v Begunjah pri Cirknici.
Ladstätter Hrizant, tvorničar v Domžalah.
Lampè Evgen, prefekt v bogosl. semenišču v Ljubljani.
Lampè Franc, dr., kanonik, profesor bogoslovja in vodja semenišča v Ljubljani.
Lanthieri a Paratico Karol, grof, c. in kr. nadporočnik v p., graščak v Vipavi.
Lavrenčič Ivan, župnik in dekan v Šmartinu pri Litiji.
Lavtižar Josip, župnik v Ratečah.
Lederhas Ludovik, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
Lesar Josip, dr., konzist. svétnik in vodja Alojznice v Ljubljani.
Levec Franc, c. kr. realčni profesor v Ljubljani.
Levec Vladimir, stud. iur. na Dunaju.
Levičnik Albert, c. kr. deželne sodnije predsednik v Ljubljani.
ichtenberg Leopold, baron, deželni poslanec, graščak v Abahu.
uckmann Anton, tvorničar v Ljubljani.
Luckmann Josip, bankir, predsednik »Kranjske hranilnice« v Ljubljani.
Luckmann Karol, deželni poslanec, ravnatelj »Kranjske industrijske družbe« na Jesenicah.
Mahr Ferdinand, cesarski svétnik, ravnatelj in imetelj trgovske šole v Ljubljani.
Majdič Peter, posestnik umetnega mlina v Jarišah pri Mengšu.
Malenšek Martin, župnik pri Sv. Petru v Ljubljani.
Mantuani Josip, dr., amanuensis c. in kr. dvorne knjižnice na Dunaju.
Matjan Jakob, kapelan v Cerkljah.
Mejač Andrej, posestnik in župan v Komendi.
Mencinger Ivan, dr., advokat v Krškem.
Merčun Rok, katehet v Ljubljani.
Mežnarec Anton, župnik in dekan v Kranju.
Missia Jakob, dr., vzoritost, c. in kr. tajni svétnik, kardinal in knezonadškof v Gorici.
Mosche Alfonz, dr., advokat v Ljubljani.
Murnik Ivan, cesarski svétnik, deželni odbornik in tajnik trg. in obrtne zbornice v Ljubljani.
Novak Mihael, c. kr. okr. sodnik in dež. sodn. svétnik v Senožečah.
Obergföll Josip, c. kr. profesor v Kočevju.
Orožen Franc, c. kr. profesor na učit. pripravnici v Ljubljani.
Orožen Ignac, stolni prošt v Mariboru.
Pajk Jožef, dr., kanonik v Mariboru.

Pajk Milan, c. kr. profesor v Ljubljani.

Paulin Alfonz, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.

Pavlin Franc, c. kr. nadinženir v Ljubljani.

Pečnik Jernej, izkopovatelj starin v Novem Mestu.

Perko Franc, posestnik v Novem Mestu.

Perušek Rajmund, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.

Petelin Martin, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.

Pfeifer Josip, deželni tajnik v Ljubljani.

Pintar Luka, c. kr. skriptor na licejski knjižnici v Ljubljani.

Pirc Gustav, ravnatelj c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Plantan Ivan, c. kr. notar v Ljubljani.

Pleteršnik Maks, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.

Poč Martin, župnik v Komendi.

Podboj Ivan, župnik v Planini.

Podkrajšek Franc, predstojnik železn. postaje v Rajhenburgu.

Pokoren Franc, župnik v Besnici.

Povše Franc, vodja v p., graščak, državni in dež. poslanec, dež. odbornik v Ljubljani.

Prossinagg Robert, dr., zdravnik v Ljubljani.

Račič Josip, dr., c. kr. dvorni svétnik in finančni prokurator v Ljubljani.

Rahnè Ivan, c. kr. notar na Brdu.

Ramoveš Andrej, župnik v Dobrepoljah.

Ramoveš Jernej, župnik v Poljanah.

Rechbach Anton, baron, c. in kr. stotnik v p. v Novem Mestu.

Recher Jenny, posestnica v Ljubljani.

Robida Ivan, m. policijski komisar v Ljubljani.

Rohrman Josip, notarski substitut v Mokronogu.

Rohrman Viktor, trgovec in posestnik v Ljubljani.

Rozman Josip, mestni kapelan in tajnik družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Rus Nikolaj, pri mestnem fizikatu v Ljubljani.

Rutar Simon, c. kr. gimn. profesor in c. kr. konservator v Ljubljani.

Sajovic Janez, kanonik v Ljubljani.

Salter Žiga, posestnik na Dunaju.

Samassa Maks, tvorničar v Ljubljani.

Satter Ivan, c. kr. profesor v Kočevju.

Schaffer Adolf, dr., deželni odbornik v Ljubljani.

Schönberger Markvart, baron, c. kr. okr. glavar v Krškem.

Schöppl Anton, vitez, pl. Sonnwalden, dr., advokat v Ljubljani.

Schollmayr E. Henrik, nadgozdar v Mašunu pri Zagorju.

Schulz Ferdinand, muzejski asistent v Ljubljani.

Schwegel Josip, baron, vzvišenost, c. in kr. tajni svétnik, sekcijski načelnik zunanjega ministerstva v p., državni in dež. poslanec, graščak v Gorjah.

Seidl Ferdinand, c. kr. realčni profesor v Gorici.

enekovič Andrej, ravnatelj c. kr. višje gimnazije v Ljubljani.
Sila Matija, župnik in dekan v Tomaju.
Sinkovič Karol, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.
Sitar Matej, župnik v Št. Juriju pri Šmariji.
Slanc Karol, dr., advokat v Novem Mestu.
Slékovec Matej, župnik pri Sv. Marku niže Ptuja.
Smičiklas Tade, kr. vseučiliški profesor v Zagrebu.
Smrekar Jožef, častni kanonik in profesor bogoslovja v Ljubljani.
Souvan Ferdinand, veletržec v Ljubljani.
Souvan Franc Ksav., veletržec v Ljubljani.
Starč Josip, dr., c. kr. adjunkt finančne prokurature v Ljubljani.
Starè Mihael, inženir in graščak v Mengšu.
Steska Viktor, škofijski tajnik v Ljubljani.
Stor Franc, dr., advokat v Ljubljani.
Stroj Alojzij, katehet na uršulinskih šolah v Ljubljani.
Stussiner Josip, c. kr. poštni nadkontrolor v Ljubljani.
Suppan Josip, dr., ravnatelj Kranjske hranilnice v Ljubljani.
Svetec Luka, c. kr. notar v Litiji.
Svetina Ivan, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.
Swoboda Henrik, suplent na c. kr. realki v Ljubljani.
Šašelj Ivan, župnik v Adlešičih.
Šavnik Karol, lekarničar in župan v Kranju.
Šiška Josip, ravnatelj škofijske pisarne in konzist. svétnik v Ljubljani.
Šmid Valter, p., benediktinec v Admontu.
Šorli Ivan, c. kr. okr. glavar v Paznu.
Šorli Matija, c. kr. poštni ravnatelj v Ljubljani.
Štrekelj Karol, dr., c. kr. vseučiliški profesor v Gradcu.
Štrukelj Ivan, kapel., Šmartin p. L.
Šubic Ivan, ravnatelj c. kr. obrtnih šol in dež. poslanec v Ljubljani.
Šuman Josip, c. kr. dež. šolski nadzornik v Ljubljani.
Tavčar Ivan, advokat, graščak, dež. poslanec in dež. odbornik v Ljubljani.
Tomažič Ivan, mestni župnik v Škofji Loki.
Traven Nikolaj, p., frančiškan v Novem Mestu.
Trobec Matej, c. kr. računski oficijal dež. nadsodišča v Gradcu.
Valenta pl. Marchthurn Aloiz, dr., c. kr. vladni svétnik in profesor v p. in zdravnik v Ljubljani.
Velkovrh Ivan, c. kr. nadporočnik v p. in tvorničar v Ljubljani.
Vok Franc, c. kr. notar v Ljubljani.
Volčič Edv., dr., c. kr. agrarni komisar v Novem Mestu.
Vončina Ivan, ravnatelj mag. ur. in namestnik županov v Ljubljani.
Vrhovec Ivan, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.
Vrhovnik Ivan, župnik trnovski v Ljubljani.
Waldherr Josip, dr., imetelj in predstojnik vzgojilnega in učnega zavoda v Ljubljani.

Wolsegger Peter, ravnatelj c. kr. gimnazije v Kočevju.
Wurzbach Alfonz, baron, graščak, deželni poslanec v Ljubljani.
Zamejic Andrej, kanonik v Ljubljani.
Zeschko Albert, trgovec v Ljubljani.
Zois Mihael Angelo, baron, konceptni praktikant pri c. kr. dež. vladi v Ljubljani.
Zupan Ivan, kurat v Šempetru.
Zupan Tomo, c. kr. gimn. profesor, konzist. svétnik in papeški častni kamornik v Ljubljani.
Zupančič Vilibald, c. kr. profesor na pripravnici in c. kr. okr. šolski nadzornik v Ljubljani.
Žagar Dragotin, deželni blagajnik v Ljubljani.
Žakelj Friderik, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.
Žitnik Ignac, dr., državni in dež. poslanec v Ljubljani.
Žlogar Anton, župnik v Kranjski Gori.
Žumer Andrej, c. kr. okr. šolski nadzornik v Kranju.
Cistercijanski samostan v Stičini.
Knjižnica c. kr. višje gimnazije v Ljubljani.
Knjižnica c. kr. višje gimnazije v Novem Mestu.
Knjižnica c. kr. višje realke v Ljubljani.
Knjižnica c. kr. vseučilišča v Gradcu.
Knjižnica ljubljanskih bogoslovcev v v Ljubljani.
Okrajna učiteljska knjižnica v Črnomlju.
Okrajna učiteljska knjižnica v Kranju.
Okrajna učit. knjižnica v Krškem.
Okrajna učiteljska knjižnica ljubljanske okolice.
Okrajna učit. knjižnica v Logatcu.
Okrajna učit. knjižnica v Radovljici.
Okrajna učit. knjižnica v Ribnici.
Ravnateljstvo c. kr. rudnika v Idriji.
Ravnateljstvo c. kr. drž. nižje gimnazije v Ljubljani.
Ravnateljstvo c. kr. učit. pripravnice v Mariboru.

Č. Narcčniki na »Izvestja«.

Arcè Rajko, c. kr. poštni kontrolor v p. v Ljubljani.
Arko Mihael, župnik in dekan v Ljubljani.
Bavdek Helena, posestnica v Vodmatu.
Bohinjec Peter, župnik v Horjulu.
Brežnik Franc, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.
Ciperle Josip, učitelj meščanske šole na Dunaju.
Čebašek Ivan, župnik v Črnem Vrhu nad Polhovim Gradcem.
Demšar Josip, trgovec in posestnik v Železnikih.
Globočnik Anton, fužinar in posestnik v Železnikih.
Grašič Josip, župnik v Beramu.
Jeglič Anton Bonaventura, dr., knezoškof ljubljanski.
Jelovšek Gabrijel, dež. poslanec, trgovec, posestnik in župan na Vrhniki.
Jenko Josip, rudar v Hrastniku.
Kadunec Franc, župnik v Krašnji.

Kajdiž Tomaž, kanonik in deželni poslanec v Ljubljani.

Klemenčič Ignac, dr., c. kr. vseučiliški profesor v Gradcu.

Košmelj Janez, župnik v Begunjah.

Krek Gregor, dr., c. kr. vseučiliški profesor v Gradcu.

Kumer Franc, župnik in dekan v Stari Loki.

Lekše Franc, župnik v Lučah.

Lesjak Anton, župn. v Želimljah.

Letnar Lovro, nadučitelj in c. kr. šolski nadzornik, Mengeš.

Mauring Ivan, dr., kapelan na Igu.

Medič Kalist, p., frančiškanski gvardijan v Paznu.

Müller Ivan, župnik v Št. Heleni.

Napotnik Mihael, dr., knezoškof lavantinski v Mariboru.

Porenta Franc, župnik v Križih.

Rozman Janez, častni kanonik in župnik pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

Sedej Franc, dr., kanonik v Gorici.

Sket Jakob, dr., c. kr. gimn. profesor v Celovcu.

Skuhala Ivan, dr., župnik in dekan v Ljutomeru.

Starè Josip, kr. realčni profesor v Zagrebu.

Škrabec Stanislaj, p., frančiškan v Gorici.

Šubelj Ivo, dr., stud. iur. na Dunaju.

Treiber Franc, kanonik in župnik v Št. Rupertu pri Velikovcu.

Valenčič Ivan, Trnovo, p. Ilir. Bistrica.

»Bralno društvo« v Železnikih.

»Čitalnica« v Celju.

» v Gorici.

» v Kranju.

» v Ljubljani.

» v Novem Mestu.

Ravnateljstvo bogoslovnega semenišča v Mariboru.

Ravnateljstvo c. kr. učiteljišča v Kopru.

Vodstvo kmetijskè šole na Grmu.

» ljudske šole v Št. Jerneju.

D. Naročnika na »Mittheilungen«.

Resch T. V., knjigovez v Kranju.

Rieger Simon, rudniški vodja pri Sv. Ani nad Tržičem.

Znanstvene korporacije in društva,

s katerimi je „Muzejsko društvo za Kranjsko" v zvezi in zamenjava publikacije.

Aachen: Geschichtsverein.

Altenburg: Geschichts- und alterthumsforschende Gesellschaft des Osterlandes.

Basel: Historische und Antiquarische Gesellschaft.

Bayreuth: Historischer Verein für Oberfranken.

Berolin (Berlin): Kgl. Akademie der Wissenschaften.
Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte.
Verein für Geschichte der Mark Brandenburg.
Botanischer Verein der Provinz Brandenburg.

Bonn: Naturhistorischer Verein.

Braunschweig: Verein für Naturwissenschaften.

Bregenz: Museum-Verein für Vorarlberg.

Breslau: Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur.

Brno (Brünn): Historisch-statistische Section der k. k. mährisch-schlesischen Ackerbaugesellschaft.
Naturforschender Verein.

Budapešta (Budapest): Magyar Tudományos Akadémia.
Kgl. ungarische geologische Gesellschaft.

Celovec (Klagenfurt): Geschichtsverein für Kärnten.
Naturhistorisches Landesmuseum.

Curih (Zürich): Gesellschaft für vaterländische Alterthümer.
Naturforschende Gesellschaft.

Časlava: Českoslovansky museum (»Věstnik«) (zam. za »Izv.«).

Darmstadt: Historischer Verein für das Grossherzogthum Hessen.

Dorpat: Gelehrte Estnische Gesellschaft.

Draždane (Dresden): Kgl. sächsischer Alterthumsverein.

Dunaj (Wien): Kaiserliche Akademie der Wissenschaften.
K. u. k. Hofmuseen.
K. k. Centralcommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale.
K. k. statistische Centralcommission.
K. k. geologische Reichsanstalt.
Abtheilung für Kriegsgeschichte im k. k. Kriegsarchive.
K. k. geographische Gesellschaft.
Verein für Landeskunde in Niederösterreich.
Anthropologische Gesellschaft.
Alterthumsverein.
Numismatischer Verein.
Wissenschaftlicher Club.
Gesellschaft für Geschichte des Protestantismus in Oesterreich.
Archäologisch-epigraphisches Seminar an der k. k. Universität.
Deutscher und österreichischer Alpenverein.

Eisleben: Verein für Geschichte und Alterthümer der Grafschaft Mansfeld.

Erfurt: Kgl. Akademie gemeinnütziger Wissenschaften.
Frankobrod (Frankfurt a. M.): Verein für Geschichte und Alterthumskunde.
Senkenbergische naturforschende Gesellschaft.
Friedrichshafen: Verein für Geschichte des Bodensees.
Giessen: Oberhessischer Geschichtsverein.
Gradec (Graz): K. k. Gartenbaugesellschaft.
Historischer Verein für Steiermark.
Naturwissenschaftlicher Verein für Steiermark.
Landesmuseumsverein Joanneum.
Halle a. S.: K. Leop.-Carol. Akademie der Naturforscher.
Hamburg: Verein für hamburgische Geschichte.
Verein für naturwissenschaftliche Unterhaltung.
Hannover: Historischer Verein für Niedersachsen.
Inomost (Innsbruck): Museum Ferdinandeum.
Naturwissenschaftlich-medicinischer Verein.
Kiel: Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte.
Knin: Hrvatsko starinarsko društvo (»Starohrvatska Prosvjeta«).
Königsberg: Alterthumsgesellschaft »Prussia«.
Krakov (Krakau): Akademia umiejętności.
Kristiania: Norsk Tolkemuseum.
Landshut: Historischer Verein für Niederbaiern.
Ljubljana: Slovenska Matica.
Lipsko (Leipzig): Kgl. sächsische Gesellschaft der Wissenschaften.
Linz: Museum Francisco-Carolinum.
Verein für Naturkunde.
Lvov (Lemberg): Naukovo tovaristvo imeni Ševčenka.
Towarzystwo historyczno (»Kwartalnik historyczny«).
Towarzystwo ludoznawcze (»Lud«).
Monakovo (München): Alterthumsverein.
Historischer Verein für Oberbaiern.
Moskva: Société impériale des Naturalistes.
Imperatorskoje arheologičeskoje obščestvo.
Nürnberg: Germanisches Nationalmuseum.
Naturhistorische Gesellschaft.
Odesa: Novorosijskoje obščestvo jestetstvoispitateljej.
Petrograd: Imperatorskaja akademija nauk.
Slavjanskoje blagotvoriteljnoje obščestvo (zam. za »Izv.«).
Posen: Historische Gesellschaft für die Provinz Posen.
Praga (Prag): Král. česká společnost náuk.
Museum království českého.

Praga (Prag): Narodopisná společnost českoslovanska (zam. za »Izv.«).
Věstnik slovanskych starožitností (zam. za »Izv.«).
Česky časopis historický (zam. za »Izv.«).
Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen.
Raigern: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner- und Cistercienser-Orden.
Rezno (Regensburg): Historischer Verein für Oberpfalz und Regensburg.
Naturwissenschaftlicher Verein.
Riga: Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russlands.
Rim (Roma): Istituto austriaco di studii storici.
Rovered (Rovereto): Museo civico.
Sibinj (Hermannstadt): Verein für siebenbürgische Landeskunde.
Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften.
Solnograd (Salzburg): Museum Carolino-Augusteum.
Gesellschaft für Salzburger-Landeskunde.
Splet (Spalato): Arheološki muzej (»Bullctino di archeologia e storia dalmata«).
Štetin (Stettin): Gesellschaft für pommerische Geschichte und Alterthumskunde.
Štokholm (Stockholm): Kongl. Vitterh. Historie och Antiquitets Akademien.
Nordiska Museet.
Šverin (Schwerin): Verein für mecklenburische Geschichte und Alterthumskunde.
Temešvar (Temesvár): Südungarischer naturwissenschaftlicher Verein.
Trident (Trento): Museo comunale.
Trst (Trieste): Museo civico di antichità (Società di Minerva).
Società Adriatica di scienze naturali.
Wernigerode: Harzverein für Geschichte.
Wiesbaden: Nassauischer Verein für Alterthumskunde.
Würzburg: Historischer Verein für Unterfranken und Aschaffenburg.
Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
Hrvatsko arheološko društvo.
Hrvatsko naravoslovno društvo.
Kr. hrv.-slav.-dalm-zemaljski arkiv (»Vjestnik«).
Zgorelec (Görlitz): Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA

MUZEJSKEGA DRUŠTVA

ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik X. — Sešitek 2.

V Ljubljani 1900.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 2. sešitka.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik X. **1900.** **Sešitek 2.**

Academia Operosorum.[1])

Spisal **Viktor Steska.**

Imenitni in srečni dogodki, zlasti znamenite zmage, so vselej nenavadno vplivali na povzdigo narodnega ponosa. Ta ponos pa je vzbudil ljubezen do dela in živahnejšega duševnega življenja. Tudi v naši zgodovini se kaže isto, kar vidimo pri Grkih po bitki pri Maratonu in Salamini, pri krepkih Rimljanih po Cezarjevih in Avgustovih zmagah in pri vstrajnih Nemcih v naši dobi. Ni skoro dobe v naši zgodovini, v kateri bi se bil narod bolj zavedal svoje moči in se bolj veselil zmage, kakor po zadnjih srečnih vojnah proti krutemu Turku. Najprej se je Slovenec oddahnil po sijajni zmagi pri Sisku l. 1593. Ali Turek je bil tačas še mogočen in strah je ostal ljudem še v mozgu. Ko pa je bil Turčin premagan pri Dunaju l. 1683., ko so ga prepodili z Ogerskega in l. 1699. sklenili mir, je neizmerna radost navdajala vsakega Slovenca: Izginila je mora,

---

[1]) Ta spis sem sestavil večinoma po rokopisih Gregorija Dolničarja, ki leže v ljublj. semeniščni knjižnici. Pisali so že o akademiji: P. pl. Radics v »Letop. Mat. Slov.« 1880, str. 31—33, z ozirom na umetnost. J. Marn: »Jezičnik«, 22. leto, str. 1, 2. Dr. Glaser »Zgodovina slov. slovstva« I. str. 135, ki jo le omenja. Nemški je pisal precej dobro o njeni upravi in delavnosti dr. E. H. Costa v »Mittheilungen d. hist. Ver. f. Krain« l. 1861. str. 41—46. Ta tudi navaja one, ki so pred njim pisali o akademiji. Po njegovem spisu je posnel svoj sestavek A. Dimitz: »Geschichte Krains« str. 112—114. in »Kurzgef. Geschichte Krains« str. 102.

ki je tlačila našo domovino blizu tri stoletja. Schoenleben in Valvasor sta odkrila slavno preteklost domovine in seznanila naše prednike z zgodbami nekdanjih časov. S kolikim navdušenjem so ljudje čitali te zgodbe! In ne brezuspešno!

Res je, da popolnoma mirnih časov tudi pozneje ni bilo. Španjska nasledstvena vojna je vznemirjala tudi naše pokrajine. Admiral Forbin je napal l. 1702. Trst in mnogo Tržačanov se je tedaj preselilo v Ljubljano. Tudi Ljubljančani so morali paziti, da jih ni kdo napadel. Toda nekdanjega strahu ni bilo več, in ljudje so vkljub bojnemu vrišču pridno delali, ne meneč se mnogo za sovražnike.

V to svetlo dobo naše, sicer bolj žalostne zgodovine spada plodno delovanje prve naše svetne družbe, imenovane »Academia Operosorum«, t. j. »družba delavnih mož.«

1. Kako se je družba pričela?

Misel, naj se v Ljubljani ustanovi družba delavnih mož, se ni rodila na naših tleh. Milejše solnce italijansko ji je ogrevalo kal, in radostno navdušenje v domovini je pognalo v cvetje in sad ta prvi pričetek skupnega delovanja na znanstvenem in umetnostnem polju. Na italijanskih tleh, pravim, se je rodila ta misel. Katoliški stariši svojih sinov niso prav radi pošiljali na nemška vseučilišča, ker so ondi prihajali v dotiko s protestanti in vračali se za vero mlačni in odtujeni domov. Te nevarnosti ni bilo v Italiji, kjer je katoličanstvo cvelo. Poleg tega so mladeniči sami hrepeneli po solnčni Italiji, kjer je bilo življenje jasnejše in živahnejše, nego po nemških vseučiliščih. Marsikateri mladenič je sicer odšel na nemško vseučilišče, pa kmalu je odrinil v Italijo in ondi dovršil svoje učenje. Razen mnogih mladeničev v rimskem kolegiju »Germanicum« so dokončali na Laškem svoje nauke: Florijančič, Marko Grbec, Peterman, trije Dolničarji in drugi. Vlekla je neka sila naše mladeniče v Italijo. In kako, da bi jih ne bila! Ali ni mladostno srce takó dovzetno za ideale? In kje bi se bilo moglo po idealih koprneče srce lažje utešiti,

kakor v Italiji, v domovini umetnosti, v domovini največjih stavbarjev, kiparjev in slikarjev? Ali niso imena Fra Angelico, Mihelangelo, Rafael, Bramante, Corregio, Tizian zvenela vsem po ušesih? V glasbi so bili Italijani prav takó merodajni. O miloglasni italijanski poeziji kar molčim. Ugodno podnebje, veselo katoliško življenje, lepa mesta, krasne cerkve, znamenite umetnine, pradavne starine, glasoviti učitelji: vse to je vleklo naše mladeniče v Italijo.

Posamezniki so se že na Italijanskem vpisali v učene družbe, ali pa so bili pozneje vsprejeti na podlagi svojih spisov. Mnogo bi jih bilo tudi v poznejših letih sodelovalo, pa ni bilo lahko mogoče, ker so bili preveč osamljeni in predaleč od središča. Kaj je bilo storiti? Mož, dobrih in učenih, je doma bilo dovolj. Treba jih je bilo le zbrati. In res, posrečilo se je. Najprej so ustanovili l. 1688. Dizmovo bratovščino (»Societas Unitorum«). V to družbo so smeli pristopiti le plemenitniki in doktorji. Iz množice v tej bratovščini zbranih mož so poslej nastale druge družbe, ki so imele razne namene. Najprej se je vzbudila »Academia Operosorum« l. 1693., pozneje društvo pravoslovcev l. 1698., društvo prijateljev glasbe (»Academia Philo-Harmonicorum«) l. 1701., družba risarjev (»Incultorum«) l. 1702. Snovala se je tudi posebna umetniška družba, ki si je izposodila pravila pri laških družbah enakega imena. Med temi naštetimi družbami živi deloma še ena: družba prijateljev glasbe. Najbolj je vplivala na isto in naslednjo dobo »Academia Operosorum«. Oglejmo si torej to družbo nekoliko natančneje!

2. Kaj pomenja ime: „Academia Operosorum“?

Najprej treba razložiti pojem »Academia«. Slavni grški modrijan Platon je poučeval svoje učence v gimnaziji blizu Aten, ki se je po svoji legi imenovala akademija, kraj namreč je bil posvečen grškemu heroju Akademu. Platonove učence so imenovali akademike in njegovo šolo akademijsko. Dandanes pa imenujemo akademije višja izobraževališča v vedah

in umetnostih. A beseda akademija si je pridobila še drug pomen. Dandanes namreč pomenja akademija tudi družbo, v kateri so se zbrali možje, hrepeneči po napredku v posameznih vedah ali v umetnosti.

Take družbe so bile v navadi že prejšnje čase. V Aleksandriji so imeli judje že v 1. veku po Kristu tako akademijo. Pozneje so jo zasnovali Arabci. Za vlade Karola Velikega je poskusil vzbuditi tako družbo učeni Alcuin. V novem veku so se akademije hitro množile. V Italiji so se pričele, ko je padel Carigrad v turške roke. Izseljenci Grki so zasnovali prvo akademijo v Florenci. V sosednjih Benetkah se je pričela l. 1495. Ustanovil jo je Aldus Pius Manuzzi. Ta akademija si je pridobila mnogo zaslug z izdajo starih klasikov. Izdaja se imenuje še sedaj po ustanovniku aldinska. Najbolj znana italijanska akademija je »Academia della Crusca«, katero je ustanovil Anton Frančišek Grazzini l. 1582. v Florenci za čiščenje in likanje italijanskega jezika. Ta še vedno deluje. Krog l. 1700. so imeli skoro v vsakem mestu v Italiji svojo akademijo. V Rimu je bila »Academia Arcadum«. V njo sta bila vpisana tudi Gregor in Sigmund Dolničar. V Bolonji je delovala od l. 1588. »Academia Gelatorum«. V to sta se vpisala Schoenleben in l. 1688. tudi Gregorij Dolničar. Ta akademija je izdala izvestje o svojih udih in o svojem delovanju l. 1672.[2]) G. Dolničar je bil še nadalje ud akademije v Forliju, v Benetkah in v Folignu. Iz Italije so se širile akademije v druge dežele. Na Nemškem je bila znana »Academia Fructiferorum«, ustanovljena l. 1617. v Frankobrodu na Meni. Imenitna je bila tudi »Academia naturae curiosorum«, ki se je pričela v Vratislavi, nadaljevala v Norimbergu. Ustanovil jo je slavni zdravnik Jan. Lavr. Bauschius l. 1652. Imenovala se

---

[2]) Gr. Dolničar je bil posebno ponosen na to. Sam piše: »Huic viro Illustrissimo (grofu Valeriju Zanis-u) pariter ac humanissimo plurimum me obstrictum agnosco, quod eius ope tam nobili, ac virtuoso consortio immeritus anno 1688, saeculari ab instituta Accademia, aggregatus sim.«

je tudi »Academia Caesareo-Leopoldina«. Izdajali so udje naravoslovne in zdravniške spise in opisovali življenje umrlih članov. Ud te akademije je bil naš Marko Grbec, ki je v glasilo akademije pošiljal vsako leto svoje opazke. Smeli so pa dopisovati tudi drugi učenjaki. Tako ji je poročal Gregor Dolničar o potresu v Ljubljani 4. decembra l. 1690. in 19. febr. l. 1691. (Ann. 9. observ. 226.)

Na Dunaju je ustanovil Ivan Podesta l. 1674. društvo »Academia linguarum orientalium«, ki je bilo pod cesarskim varstvom. L. 1677. je društvo izdalo plodove triletnega truda. Sodelovalo je pri tem delu enajst akademikov, ki so gojili arabski, turški in perzijski jezik. — Razen teh družb jih je bilo še mnogo po Nemškem: v Lipsiji, v Jeni itd. Na Angleškem je bila znana kraljeva »Academia Philosophiae experimentalis«, kateri je načeloval kralj sam. Tej družbi je za shode daroval kralj Greshamski kolegij. Ustanovnik je bil Bacon Verulamski. Član te družbe je bil tudi naš zgodovinar Valvasor, ki ji je dopisoval o znamenitih stvaréh. Na Francoskem je bilo več akademij. Podpiral jih je posebno kralj Ludovik XIV. Najbolj znana je bila »Académie Francaise«, ustanovljena l. 1635., ki se je združila pozneje z nekaterimi drugimi v »Institut de France«.

Bile so torej akademije z raznimi nameni razširjene po vsem olikanem svetu. Nekateri domačini so bili udje tujih akademij, a bivali so daleč od njih. Želeli so torej sami, združiti se v akademijo, kateri bodi sedež Ljubljana. In kakó naj se imenuje? Sklenili so: »Academia Operosorum« bodi ji ime, ker bo združevala vse delavne moči, vse za napredek domovine navdušene može. Namen ji bodi gojiti vedo in umetnost in širiti omiko med narod, pravila pa se posnamejo po nemških in italijanskih akademijah.

3. Ustanovi se „Academia Operosorum“.

Prišlo je l. 1693. V Ljubljani so se spominjali stoletnice, kar so premagali Turke pri Sisku. V ta namen so postavili

lesen spomenik presvete Trojice, ki so ga pozneje (l. 1721.) nadomestili z lepim kamenitim spomenikom. V Ljubljani je bilo precej šuma, ker so imeli vojake nastanjene, dokler niso 8. junija odšli. Suša je bila, in strela je udarila in požgala osem hiš v predmestju sv. Janeza. Konec leta je zatisnil za vselej domoljubni Valvasor svoje oči. Tega leta se je osnovala v Ljubljani. »Academia Operosorum«. Gregor Dolničar piše v svoji knjigi »Epitome«: »Anno 1693 conditur celebris Academia Operosorum Labacensium in Jasonea Urbe, pia in Apollinem idololatria, ac immarcescibili Pieridum applausu«. — Družba je bila sprva še bolj tajna, svet ni vedel mnogo o njej. Med seboj so se udje navduševali za delo. Dne 5. februvarja l. 1694. so se dogovarjali, naj se imenuje »Academia Operosorum Josephina« na čast nadvojvodi in poznejšemu cesarju Jožefu I. Kanonik Gladič je obljubil pripomoči, da odobri nadvojvoda ta sklep. Izvršili pa sklepa menda niso. Osem let so delovali natihoma. L. 1701. pa so hoteli stopiti močni v javnost in s svojim prvim nastopom pridobiti zase vse kranjske omikance.

Sv. Lucije večer krog 6. ure (13. dec. 1701) so jasno svetile mnogoštevilne voščene sveče v ljubljanski škofijski palači. Slovesno opravljeni gostje so se zbirali v dvorani, katero je bil prepustil družbi za ta večer novi knezoškof Ferdinand grof Kuenburg[8]), ki je bil nastopil škofijo še-le 22. septembra. Kuenburg je bil velik prijatelj vedi in umetnosti. K zborovanju sta prišla dva kneza ter cerkvena in svetna gospoda. Predsednik prošt dr. Janez Prešeren otvori svečano zborovanje. Gostje sedejo, bobni in trobente se oglasé naznanjujoč nastop slavnostnega govornika dr. Janeza Štefana Florijančiča pl. Grienfeldskega. Ta nagovori goste takó:

»Pagani so častili zrece, napovedovalce prihodnjosti iz ptičjega letanja in živalskega droba, češ, da ti oznanjajo božjo voljo in odkrivajo bodočnost. Ne bom našteval posameznih prorokb, vender ne smem zamolčati, kaj so oznanjale čebele po mnenju avgurjev. V punski vojski

---

[8]) Hist. cath. eccl. str. 32 in 44.

in Brutu in Kasiju so napovedovale pogubo. Nasprotno so hranile mladega Hierona več dnij z medom in napovedovale, da bo vladal Sirakuzanom. Platonu so prorokovale gladko besedo, ko so mu spečemu nanesle medú v usta. Ker so se naselile čebelice po raznih krajih naše domovine, bi vam lahko kaj prorokoval o njeni usodi, pa ne maram, ker prepoveduje sv. pismo prorokovanje (Lev. 19, 26). Ker torej ne smem prorokovati, naj vam nekoliko razložim naš rek: »Nobis atque aliis operosi«.

Kakor čebelice zbirajo med iz cvetic in nosijo v satovje človeku v korist, takó tudi operosi srkajo sok iz raznih pisateljev in zbirajo v satovju vsem v korist. Ali ni nam koristno, če se vsakdo spopolnjuje v svoji stroki, in ne bo-li s tem tudi drugim koristil? Ne samo koristno, tudi sladko delo je to. Kaj naj bo človeku v tem kratkem življenju slajšega, kakor natančno pregledavati preteklost, kakor v zrcalu zreti delovanje toliko stoletij in sklepati na prihodnjost, varovati se hudega? Gotovo, če je že sama narava poskrbela, da se duh veseli spoznavajoč stvari, ali ne bo to proučevanje razveseljevalo tudi akademikov in jih navduševalo, da po svoji zmožnosti preiskujejo znanstvene reči in objavljajo sebi in drugim v radost? Gotovo, koristno in sladko je to delo, toda bojim se, da ne bi udje preveč čutili težav radi stanovskih dolžnostij. Nekaj brezdvomno znaš ali vsaj hrepeniš znati. V tej stroki torej lahko kaj storiš. In koliko nas je v društvu! Vsak se peča z znanostjo iz mladega. Ali ne velja vsakemu Apelov rek: »Nulla dies sine linea?« In tem naj bi bilo težavno, kar vedó ali beró zabeležiti in potem spraviti na svetlo? Vsakdo spozna, da ni posebno težko. Recimo pa, da bi bilo težavno; ali ne olajšuje napora pesnika Ovidija rek: »Vivitur ingenio, caetera mortis erunt,« in Propercijev rek: »Ingenio stat sine morte decus.« Tega mi pač ni treba dokazovati, saj zgodovina priča, da dela še žive, ko so dotičniki našim očem že davno izginili. In pomislite, ko bi se ne ozirali na to, ali ni več vredno, kaj znati, kakor biti nevednež? In koliko časti donaša, če ljubite znanost, uči naj vzgled Julija Cezarja, ki je bil prvi v boju in prvi v spisih, ki je svoja dela ovekovečil tudi z vednostjo.

Učeni akademiki, sedaj se obračam do vaših imen! Kaj hočete ž njimi povedati? Vsakdo pač ve. Poglejmo pa, kaj pomenjajo imena, če jih malo spremenimo, to je, če črke zasučemo. Začnimo pri predsedniku. »Resolutus — nonne: ros elutus? Quid autem Academicis apibus rore hoc possit esse charius? Nam floribus insidunt variis, roremque madentem ore legunt.«

Govornik je govoril v sličnih primerih dalje. Ker teh govorniških igrač, dasi so nekatere duhovite, ne moremo prevesti, naj jih tu le omenimo še nekoliko: Acuminosus — in camo usus. — Adultus — lusu dat — ut ludas. — Candidus — dicandus — discunda. — Devius — de visu

— i de usu — vidues. — Delicatus — est lucida — sat lucide — dat se luci. — Exquisitus — quis exitus — vix quis est. — Fidus — divus. — Gelatus — ut legas — tu alges? — Providus et ipse apum usum, quo mellificaturae prodire assolent, perspectum habet, hoc ergo tu »usu prodi«, et »diu puros« ad alveare conserva favos. — Tinnulus demum (govornik sam) nil nutus prodesse satis superque innuis, nec enim a nutibus, sed ab operis et operibus operosi dicendi sunt operosi.

Končal je dr. Florijančič svoj govor z večkratnim hronostihom (1701):

En apes aCaDeMICae
MeL sIne feLLe DefLorantes
per has AeMona faCta DoCtIor
fVLgebIt
fVLgenDoqVe
Vero gaVDIo eXsILIet.
DIXI.

Konec govora so zopet naznanjali bobni in trobente. Potem se je pričel glasbeni koncert. Med koncertom so delili štirje dijaki iz retorike posameznim gostom knjižico: »Apes ACaDeMICae operosorum Labacensium« . . . Oddali so 150 izvodov. Kakšen je bil koncert, ne vemo natančneje povedati, ker se je popis izgubil, le konec nam je ohranjen, ki se glasi:

»Audistis finem operis, quod promunt operosi.
Hoc sibi sumunt oneris, ne stertant otiosi.
Sibi student et aliis, haec Apium natura
Pro his decertat paliis Doctorum armatura.
Dabunt mella faventibus et favos propinabunt,
Aculeum rodentibus et dentes declinabunt.«

Zadnja vrstica lepo označuje mirni duh te družbe, ki je hotela le delati, ne pa se vojskovati in prepirati. In vender je imela nasprotnike takoj pričetkoma, pa se nanje ni ozirala.[4])

Po koncertu je predsednik prošt dr. Prešeren zahvalil vse udeležence in sklenil zbor.

---

[4]) »His actibus publicum merebat applausum, non obstante momorum levi susuro, qui nusquam in magnis rebus desunt«, pravi Dolničar.

Knjižica, ki so jo razdeljevali pri shodu, ima dolg latinski naslov: »Apes ACaDeMICae operosorum Labacensium, sive institutum, leges, scopus, nomina, et symbola novae academiae sub apum symbolo Labaci adunatae, orbi literario exhibitae cum oratione inaugurali in primo Conventu publico ad proCeres AeMonae DICta. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius. Eccl. 11. v. 3. Cum lic. sup. Lab. Ex Typographeo Mayriano Inclyti Ducatus Carnioliae«. 4°. To delce je okrašeno tudi z lesorezi ilustratorja Andreja Trosta. Na naslovnem listu drži orel ščit, kjer je naslikan ulnjak, zadaj pa Ljubljana s slikovitim gradom. Napis: »Nobis atque aliis operosi.«

Za tem naslovom se bero na str. 3. pravila: »Leges academicae«. Da se spozna natančno pomen te družbe in nje namen, naj navedemo bistvo teh pravil. 1. Kakor sta vsake akademije namen vaja in napredek v književnosti, tako je tudi ljubljanski, ki ima za simbol čebelo, poglavitni namen, da zbira iz cvetov raznih pisateljev snov v celoto. 2. Prost pristop je dovoljen vsakemu domoljubu in tudi tujcu, ki ima višjo izobrazbo. 3. Kdor hoče pristopiti, naj svojo željo izrazi predsedniku ali kakemu udu. Če so ga vsprejeli, naj si izbere simbol, nanašajoč se na čebele, in vsprejme akademiško ime. S tem, ali pa tudi s priimkom se podpiše, kedar kaj izda. 4. Da bo zasebno delo v splošno korist, skrbi naj vsak ud, da izpiše, kar najde važnega v raznih knjigah in ugaja njegovi sposobnosti, naj pristavi svoje opazke, zbere, uredi in izda z naslovom: »Eruditiones Operosorum Labacensium Theologicae, Juridicae, Medicae, Politicae etc.« 5. Da se ne bo motil časovni red, naj obdeluje prvo leto, kar se je zgodilo važnega v posamezni stroki v prvem veku po Kristusu, bodisi v bogoslovju, pravoslovju, zdravilstvu, bodisi drugje, karkoli obdeluje. Drugo leto pride na vrsto drugi vek in tako dalje.

7. V ta namen volijo udje stalnega predsednika, ki predseduje, sklicuje zbore in rešuje dvome; dalje podpredsednika, ki ga namestuje; zapisnikarja (notarja), ki zapisuje, kar se

godi v društvu, ki hrani pečat in simbole; naposled še tri razsojevavce, in sicer bogoslovca, pravoslovca in zdravnika.

8. Da pa bodo imeli udje za svoja dela pripravno tvarino, se bo z radodarnimi prispevki akademikov napravila knjižnica, vsakomur dostopna. Nastavi se tudi knjižničar, ki jo bo oskrboval. 9. Seje bodo vsaj po štirikrat na leto, kadar bo všeč predsedniku ali podpredsedniku. Tu se bo razpravljalo o vseh akademije se tičočih stvareh in o tvarinah, ki se bodo javno obravnavale. Zbor bo enkrat na leto, kamor se povabijo plemiči in izobraženci. Tu se bodo morda brale tudi društvene razprave.

Iz teh pravil se torej jasno spozna namen in ustroj akademije delavnih mož. Predsednik je bil stalen. Prvi je bil dr. Janez K. Prešeren. Predsednika sta bila tudi več let Janez Rudolf Coraduzi baron Halberstain in kanonik Jurij Andrej Gladič. L. 1712. izvolijo dr. Marka Grbca.[5] Pozneje je bil Janez Jakob Schilling.[6]

V knjižici so nadalje našteti vsi udje; s predsednikom jih je 23, in so raznih stanov, bivajoči večinoma v Ljubljani. Duhovnikov je šest, zdravniki 4 in 13 pravnikov. Vsakemu udu je v knjižici namenjen po en list. Druga stran je prazna, na prvi pa je lesorez s simbolom, nanašajočim se na ime in na čebelo. Krog je napis imena, privzetega imena in reka. Prešeren na pr. ima na ščitu narisan lep grad, zadaj drevored, spredaj gredice in čebelico, letečo na rožo. Na traku je naslov: »Joa. Bab. Prescheren, Praepos. Labac. — Resolutus. — Nec spinae terrent. Genij v desnem kotu drži proštov grb. Pod tem simbolom je šestvrstičen epigram. Za vzgled naj stoji tu ves:

»Ardua virtuti via nulla, nec ulla labori
Semita, cui stipat mens Resoluta manum.
Nec spinae terrent; Spes, et labor omnia vincit,
Nam semper comes est, proxima spina Rosae.

[5]) A. 1712 fit omnium calculo Praeses Academiae, quo munere suscepto omnes partes ejusdem adimplevit. (Greg. Dolničar: Bibliotheca.)

[6]) M. Pochlin: Bibliotheca p. 48.)

A spinis ipsis, quem nulla pericula terrent,
Ut mel Apes, roseas fert Resolutus Opes.«

Še nekaj vrstic navedimo, ki si jih je izbral ustanovnik glasbene akademije Janez Bertold pl. Höffer:

»Heu me! nullus adest? est. devio! signa refer? fer:
Haec est, quam calcant Agmina, Semita? Ita;
Melle redundat! dat. via sit licet aspera? Spera
Fors Operosum, Echo, me fore reris? eris.
Agmina quaerit? it. Hinc monumenta parabit? arabit,
Devium, Ibo; vale flebile mitto tibi! I.

Na vse simbole se nanaša pesmica:

Sugite melligenos Operosorum pignora rores.
E sacra veterum sugite lecta penu.
En numerosa thymum spondent monumenta suavem,
Insueti Mores, Ritus et integritas;
Diffusi redolent flores, quos temporis aetas,
Aut natura recens seminat alma sinu,
Exeat in liquidos, Apium instar, quisque labores,
Et rosea coeptos urgeat arte favos;
Omnibus unus amor studii, labor omnibus unus,
Vestrum ut mellifluas alvear edat opes.
Sit scopus, ut sitis vobis, aliisque operosi.
Et vos miretur cernuus orbis Apes.
Quos dabitis, foetus, Musis sua mella propinent,
In foedos Momos spicula digna vibrent.« —

Kratko slovenski bi rekli: Srkajte medne rosice iz starih narodov nabirke; mnogo sladkosti obetajo stari spomeniki. Raztresene so cvetke, pojdite kakor čebelice in polnite satovje. Vsi bodite ljubitelji vede in dela in občudovala vas bode čebela. Napivali bodo muzam vaši izdelki, v grde zaspance pa bodo letele puščice, ki jih zaslužijo.

4. Udje.

Udje so v seznamu našteti po abecednem redu, in sicer po krstnem imenu. Predsednik dela izjemo; njegovo ime stoji

na čelu. Ker mi nismo vajeni po krstnih imenih razvrščevati, naštejemo ude po priimkih v abecednem redu s kratkim življenjepisom dotičnikov.

1. *Janez Krstnik Prešeren* (Resolutus), doktor bogoslovja, stolni prošt ljubljanski in ud deželnih stanov. Rojen je bil v Radovljici 9. junija 1655. Njegovi stariši so bili ubožni, takó da se je moral povspeti sam z lastno pridnostjo in čednostjo do svojega visokega stanu. Od mladosti se je kazala njegova zmožnost. Izvrstno je napredoval v bogoslovju in modroslovju pa tudi v pesništvu. Radi njegove vednosti ga pokličejo v sekovsko škofijo, potem v Solnograd za kanonika »ad Nives«. Tu postane konzistorijalec in načelnik nadškofijske knjižnice. Tako se je prikupil nadškofu Janezu Ernestu Thunu, da ga je isti uporabljal v težkih poslih in mu poveril poslanstvo v Branibor, na Bavarsko in k cesarju. Vse to je izvršil hvalevredno. Končal je prepir med solnograškim in pasavskim škofom o metropolitanskih pravicah, kar se je v Rimu dolgo razpravljalo. Zato je dobil ljubljansko proštijo in bil izvoljen za uda kranjskih stanov. Velik prijatelj umetnostij in ved postane prvi načelnik akademije »Operosorum«. Veselil se je gradnje nove stolnice in želel prvi v njej pridigovati, umrl je 28. septembra zvečer l. 1704. Dopolnil je še-le 49 let. Bil je prvi pokopan v novi stolnici. Napravil je tri dijaške ustanove. Spisal, oziroma izdal je: »Disertatio academica: De linguis, earum origine, dialecto, concordantia a condito mundo«. — »Commentarius de Jure Pontificio et Imperiali«. — »Tractatus historico-politicus: De jure Austriaco in exteras ditiones«. — »Lignum vitae: Oratio Panegyrica in funere Caroli Com. a Castelbarco, Praep. Archi Ep: Salysburgen: Anno 1689«. — »Oratio inauguralis«. — »Genealogiarum nucleus«. — »Selectiora Poemata«. — »Omen votidicum futuri Pontificis seu Apodosis de Clemente XI. summo Pontifice Anno 1701 seu omen in nomine«.

2. *Janez Krstnik Brložnik* (Werloschnig) (Foecundus) rojen v Mozirju, zdravnik v Riedu na Bavarskem.

3. *Janez Andrej pl. Coppini* (Adultus), je bil rojen v Ljubljani 18. okt. 1653.; oče Frančišek je bil višji zdravnik. L. 1675. je postal doktor zdravilstva. L. 1682. se je poročil s Suzano Leopoldino r. Seethal. Izmed sedmerih otrok sta dva kmalu umrla, trije so postali duhovniki, hči je bila nuna v Mekinjah. L. 1715., po smrti Pavla Qualitija, je postal višji zdravnik. Imel je lepo knjižnico, mnogo se je učil in bil priljubljen zdravnik. Izdal je l. 1712: »Panacea Aemonensis seu Divi Cosmas et Damianus Infirmorum spec. patroni.« Pripravljen za tisek je imel: »Tractatus de foetus formatione«. — »De febre contagiosa, quae in ditione Carnioliae boves exercuit«. — »Lusus morales serio-iocosi«.

4. *Janez Rudolf Coraduzi baron Halberstainski* (Generosus), Ljubljančan, rojen 7. aprila l. 1663. Kot šestletni deček se je pričel učiti, in je bil v šolah vedno prvi. Po končanih šolah se je povrnil v domovino, kjer so ga radi bistre glave zelo častili. V prostem času se je bavil s politiko, zgodovino in pesništvom. Bil je prijatelj lepih ved in je postal tudi predsednik akademiji v splošno zadovoljstvo. L. 1696. se je poročil z Maksimilo Felicito grofico Athems, po njeni smrti s Katarino Renato pl. Fuernpfeil. Spisal je: »Florilegium diversorum Epigrammatum«. — »Poemata selectiora ad amicos sinceritatis«. — »Apes academicae«. — Kap ga je zadela in mu upihnila luč življenja 21. maja 1717. v Škofji Loki. Pokopan je bil v cerkvi Marijinega vnebovzetja (na sedanjem Vodnikovem trgu) v Ljubljani.

5. *Janez Gašper Corusi* (Acuminosus), rojen l. 1656., zdravnik v Benetkah, v Ljubljani, v Celju in Varaždinu. Umrl je za jetiko dne 4. oktobra l. 1712.

6. *J. Anton Dolničar pl. Thalberg* (Sedulus). Rojen v Ljubljani 9. februarja l. 1662. Učil se je doma, na Dunaju, v Rimu, postal l. 1685. doktor bogoslovja, imel novo mašo pri sv. Petru v Rimu. Škof Sigismund grof Herberstein ga vzame za tajnika, pozneje za generalnega vikarja. L. 1700. ga menuje cesar za dekana stolne cerkve v Ljubljani. Umrl je

l. 1714. Deloval je na vse strani. Sezidal je stolnico in »Collegium Carolinum« (semenišče), bil je med ustanovniki prve javne knjižnice v Ljubljani, vpeljal krščanski nauk za neuko mladino in več pobožnostij v stolnici. Spisal je: »Selectorum casuum conferentiae«, 1713. — »Decisiones quaestionum de Restitutione«, »Constitutiones et decreta synodalia«.

7. *Janez Gregor Dolničar pl. Thalberg* (Providus). Rojen l. 1655. Desetletni deček vstopi v jezuitsko gimnazijo, potem odide v logiko v Gradec. V enoindvajsetem letu odide v Ingolstadt učit se prava. Potem se preseli v Bologno in postane l. 1679. doktor obojnega prava. Nadaljujoč svoje študije je štiri leta potoval po Italiji, da bi se še bolj izomikal v raznih predmetih, posebno v estetiki. L. 1684. se poroči z Marijo Viktorijo Zanetti. L. 1694. postane mestni sindik. Umrl je l. 1719. L. 1688. je bil med ustanovniki družbe »Unitorum« ali Dizmove bratovščine. L. 1693. je bil med prvimi, najbolj navdušenimi člani Academ. Operosorum. Pisal je neumorno o starinah ljubljanskih in v kranjski zgodovini sploh, zbiral stare spomenike in skrbel, da so se ohranili. Bil je tudi ud zunanjih učenih družb, na pr. Acad. Gelatorum v Bologni, v Forliju, v Folignu in v Benetkah. Spisal je mnogo razprav, nekatere izdal natisnjene pri tiskarju Mayru, nekoliko pa jih je zapustil v rokopisu. Najbolj znan je njegov posnetek glavnih dogodkov kranjske zgodovine: »Epitome chronologia etc.«; ki je izšel l. 1714., in zgodovina ljubljanske stolnice: »Historia cathedralis ecclesiae Labacensis«, ki jo je izdal l. 1882. A. Koblar. Nekaj rokopisov hrani semeniška knjižnica ljubljanska na pr.: »Antiquitates Labacenses; Cypressus Labacensis seu Epitaphia et Inscriptiones Labac.«; »Annales Urbis Labacensis a. 1660—1718«; »Bibliotheca publica Labac.«

8. *Janez Daniel Erber pl. Erberg* (Fidus), rojen v Kočevju l. 1647., dober govornik, pravičen in usmiljen človek. Učil se je v Ljubljani, v Gradcu, na Dunaju, postal je doktor prava v Sieni l. 1671.; opravljal je razne službe. Cesar ga je l. 1714. pobaronil. Umrl je 11. maja l. 1716. Sinu Leopoldu

je priporočil tri čednosti: vednost, zmernost in stanovitnost. Spisal je: »Commentarius in quatuor libros Institutionum iuris civilis, divi Justiniani imperatoris multis insignibus quaestionibus adauctus«.

9. *Janez Štefan Florijančič pl. Grienfeld* (Tinnulus) je bil rojen v Ljubljani l. 1663. Učil se je v Ljubljani, v Ingolstadtu in v Sieni, kjer je postal doktor prava. Radi svoje govorniške nadarjenosti se je posvetil odvetništvu. Bil je ustanovnik pravniškega društva v Ljubljani l. 1698. Pri prvem javnem zboru »Academ. Operosorum« je imel slavnostni govor. Rad se je bavil s starinoslovjem in zlasti z numismatiko. Oženjen je bil z Ano Genovefo roj. Kunstl. Opravljal je službo pristava pri dež. tajniku in je umrl 23. januvarja l. 1709. Izdal je »Bos in lingua seu Discursus Academicus de Pecuniis veteronovis. 1695«. — »Votiva Paraenesis Wolfgango Weichardo Com. a Gallenberg. 1702«. V rokopisu je zapustil še tri spise o starih novcih.

10. *Jurij Andrej baron Gallenfels* (Gelatus) je bil rojen v Ljubljani l. 1651. Postal je doktor bogoslovja in arhidijakon Gorenjski. Spisal je: »Notae in tractatus Aristotelicos«. »Selectarum Poematum fasciculus«. »De arte dicendi . . libri tres«.

11. *Marka Grbec* (Intentus), rojen v Št. Vidu pri Stičini l. 1654. Učil se je na Dunaju. Štiri dni pred turškim navalom odide v Padovo, odtod v Bologno, kjer postane doktor zdravilstva. Domá je bil pri vseh ljudeh v velikem slovesu. Bil je neizmerno delaven in je ves prosti čas uporabil za uk in spisovanje. L. 1688. ga vsprejme za uda slavna »Academia Naturae Curiosorum«. Tej je pošiljal poslej svoje opazke. L. 1712. je bil soglasno izvoljen za predsednika ljubljanski akademiji in je vestno delal za njo. Ustanovil je bratovščino sv. Kozme in Damijana, ki je slovesno obhajala društveni praznik v uršulinski cerkvi. Izdal je okoli 20 zdravniških razprav do l. 1717. L. 1713. je zbral svoja dela, ki so izšla v Frankobrodu. Umrl je 9. marca l. 1718.

12. *Jurij Andrej Gladič* (Inermis), Rečan, r. 1659., doktor obojnega prava, od l. 1689. stolni kanonik ljubljanski, je bil

pesnik in je spisal zgodovino ljubljanske škofije v rimah. Za to delo mu je napravil Julij Quaglia naslovni list. Po smrti dekana Dolničarja je bil stolni dekan. Nekaj časa je bil tudi predsednik akademije.

13. *Frančišek Erazem pl. Hochenwart* (Innubus), rojen na Kolovcu l. 1650. Ko je skončal šole, je dalje časa potoval po raznih deželah. S tridesetim letom je postal prisednik sodišča. Vedno bolehen se je doma ukvarjal najrajše z genealogijo. Redko je šel iz hiše in ni ljubil družbe. Umrl je kot samec (Innubus) l. 1714. Spisal je: »Gazophylaceum Avitae gentis Carnioliae seu Codex genealogicus«, in fol.

14. *Janez Jurij Hočevar (Gotscheer)* (Candidus), Novomeščan, obojnega prava doktor in sodnik, je bil rojen l. 1656. V družbo »delavnih« je pristopil l. 1695. Kot vešč glasbenik je bil l. 1701. celo voditelj »Ac. Philo-Harmonicorum«. Umrl je l. 1714. Spisal je nekaj zvezdoznanskih razprav: »Dissertatio Astrologica seu Curiosa ac selectiores Astronomicae observationes«. 1693. — »Amuletum Mundi Agonizantis Directum ad Majorem Dei Optimi Maximi gloriam«. 1685. — »Omnia Genetlica ex ejusdem influxibus rationata«. — Uglasbil je tudi lavretanske litanije.

15. *Janez Bertold pl. Höffer* (Devius), rojen v Ljubljani 26. jul. 1667, je bil duhovit in ljubezniv človek, ki se je mnogo pečal z vedami. Ko je prepotoval razne dežele, postane v Ljubljani sodnik. Tu se posveti povsem glasbi in ustanovi akademijo »Philoharmonicorum« l. 1701. Do 40. leta je bil zdrav, odslej do smrti bolehav, večinoma priklenjen na ležišče. Obiskovali so ga pa vedno visoki in nizki. Umrl je l. 1718. Zložil je mnogo glasbenih del: »Magdalenae Conversio, oratorium musicis adaptatum concentibus. Anno 1715 Labaci repraesentatum«. — »Patientia victrix in amico Dei Job, oratorium feriis . . Labaci a 1716 productum«. »Mors et vita, oratorium melo-dramaticale. Li . . . (?) oratorium, Anno 1715«. »Epitheta Latino-Germanica, Anno 1716«.

16 *Karol Jožef Kappus pl. Pichelstain* (Exquisitus), rojen v Kamni Gorici dne 24. oktobra l. 1664.; bil je tajnik vicedomski. Spisal je: »Jus statuarium Ducatus Carnioliae. Observationes practicae«. — »De immortalitate animae ad mentem Aristotelis«.

17. *Marka Jožef pl. Perizhoff* (Indifferens), rojen v Ljubljani 23. okt. 1656. Oče Marka je bil Celovčan in je opravljal službo načelnika dež. registrature. Sin mu je po dovršenem pravoslovnem uku nasledoval v službi. Pečal se je najbolj z zgodovino, pa tudi s kemijo. Spisal je: »Epigramma de insigni Carnioliae Victoria contra Turcos An. 1593. reportata«. — »Resolutiones quaestionum Chymicarum«.

18. *Jurij Sigmund Pogačnik* (Sollicitus), rojen Ljubljančan, je kot zdravnik odšel v Celje in se je ondi zelo priljubil ljudem. Bil je tudi ud akademije »Naturae Curiosorum«.

19. *Anton Friderik Raab pl. Rauenhaimb* (Rectus), doktor ob. prava, sodni prisednik (jud. praet. assessor), cesarski svetnik in dež. glavarstva tajnik.

20. *Maksimilijan Leopold baron Rasp* (Indefessus), rojen l. 1673. v starološkem gradu, doktor sv. pisma, kamniški župnik in arhidijakon.[1]) Umrl l. 1742. Spisal je: »Oratio in Cogregatione S. Crucis et s. Philippi Nerei habita«.

21. *Karol Henrik Schweiger* (Taciturnus), Ljubljančan, roj. 25. jan. 1670, sodni prisednik (assessor jud. praet.)

22. *Janez Jakob Schilling* (Sedatus), rojen v Ljubljani 17. maja l. 1664. L. 1689. je kot učenec znamenitega profesorja Ferdinanda Krimerja (?) razpravljal o troedinem Bogu, da so se mu splošno čudili. Doktor bogoslovja je bil in župnik kranjski. Spisal je: »Constitutiones et Decreta Synodalia, Tractatus in quinque libros Decretalium«.

23. *Frančišek Viljem pl. Zergollern* (Delicatus), Ljubljančan, roj. 4. aprila 1653., je prepotoval mnogo dežel, govoril je šest jezikov, pa živel vedno zunaj mesta na gradiču Rosen-

[1]) Glej »Dom in Svet« 1899, str. 289 in d.

büchel pri Ljubljani. Bil je prijatelj stavbarstva, slikarstva in glasbe, sicer pa po svojem značaju zgovoren, prijazen in usmiljen človek. Umrl je dne 28. januvarja l. 1710. Spisal je: »Quaestio philologica. Utrum illustrior sit posteritas, quae in liberis, aut quae in libris continetur«. — »Epistolarum selectarum fasciculus«. — »Notae politicae ad Lucium florum«. — »Elogium Adami Protoparentis«.

Po l. 1701. so akademiji pristopili še štirje udje:

24. *Frančišek Androcha baron Andros.* (Redivivus).

25. *Frančišek Krištof Bogataj (Wogathei)* (Congruus), roj. v Loki 1684. L. 1708. postane doktor prava v Padovi in l. 1711. vicedomski tajnik. Kot izvrsten pravnik je pričel javno razlagati l. 1710. pravoslovje. Spisal je: »Codex officii Vicedomnatus Nobilis et Mercenarii Excelsi Ducatus Carnioliae. Tractatus Historico-Politico-Juridicus«, 1713. — »Observationes practicae selectiores Dicasteriorum Carnioliae«.

26. *Janez K. Felber* (Verendus), sodni advokat.

27. *Aleš Sigmund Dolničar pl. Thalberg,* roj. 9. avgusta l. 1685. v Ljubljani, se je šolal v Perugii v Gregorijanskem zavodu in učil pravoslovja. Hkrati je silno pridno obiskaval risarsko akademijo in je bil tu prvi med součenci. Vsprejeli so ga kot člana v akademijo »Excentricorum«. Potem je odšel za eno leto v Rim in nadaljeval svoje študije. Tu ga vsprejmó v akademijo »Arcadum« po priporočilu kanonika pri sv. Štefanu, Marija Crescimbeni-ja. Privzel si je ime »Glyco« l. 1708. Od tod se odpelje v Neapel, kjer zboli in po 11dnevni bolezni umrje 6. okt. 1708. Pokopali so ga v cerkvi sv. Katarine pri dominikancih. Izšel je en spis l. 1713. v Benetkah: »Encomium vitae agrestis«. V rokopisu je zapustil več spisov: »Silva variae eruditionis«. — »Tractatus de precibus primariis«. — »Descripto nobilissimae urbis Venetae«. — »Antiquitates Aquileienses«. — »Descriptio urbis Patavinae«. — »Descriptio Augustae Perusiae«. — »Notabiliora Almae Urbis Romae«.

28. *Janez Francolo,* tržaški kanonik, (r. 1655) je bil tudi vpisan med ude.

(Konec prihodnjič).

Ajdovski zid pri Vrhniki.[1])

Spisal **S. Rutar.**

Kdo se še ni čudil slavnemu »kitajskemu zidu«? Začel ga je graditi cesar Šihuangti (246—209 pr. Kr.) proti sovražnim navalom, t. j. dal je napraviti nasip čez hribe in doline, a zidovje v sedanji podobi so napravili za dinastije Ming (1368—1644 po Kr.). Naslednja dinastija Mandžu ali Čing, ki še sedaj vlada na Kitajskem, ni imela več vzroka, skrbeti za vzdržavanje tega zidú in tako je zid sedaj precej razpadel. Po natančni cenitvi je le 3000 *km* dolg (od »rumene reke« do zaliva Ljaotunga), dočim Kitajci sami trdé, da meri celih 5000 *km*. Na nekaterih mestih je dvojin, na drugih celo trojen, zlasti tam, kjer vode skozi posebno važne ceste. Zunanji zid je nizek in ima nasip iz zemlje pred seboj, notranji pa je mnogo višji in trdnejši (11 *m* visok, 7·5 *m* debel), sestavljen iz granitnih plošč. Na višjih mestih se nahajajo štirivoglati stolpi iz opeke. Na nekaterih krajih so le palisade, na drugih se pa nič več ne vidi, razun razpadli nasip iz ilovice.

To ni jedini primer branikov proti sovražnim navalom. Čisto podoben je »kavkaški zid«, samo da je veliko krajši in ne tako obsežen. Vleče se od Derbenta ob Hvalinskem morju skozi Dagestan proti kavkaškim višinam; ni znano, kako daleč drži proti zahodu, toda vsaj 150 *km* daleč se da še slediti. Zid je bil poprek 9 *m* visok, 3 *m* širok in od znotraj z grobljo in prodom napolnjen. Ob prehodih so bila železna vrata ter gradovom podobni stolpi. Ti so bili mnogo višji, nego ostali stolpi, in precej obsežni, da so imeli stražniki v njih ne samo stanovanje, nego tudi živež in orožje. Po vrhu zida je vodila od stolpa do stolpa gladka cesta med dvema prsobranoma. Po strmih obronkih je bil zid stopnicam podoben. Kjer je bilo sleme bolj ostro, grebenu podobno, je bil

[1]) Cesarski svétnik S. Jenny iz Bregenca obeta, da bo letos začel kopati rimska zidišča okoli Vrhnike, zato bo ta članek morda zanimal tudi širše kroge.

zid nižji, čez doline pa, kjer je bilo mogoče lestvice pristaviti, mnogo višji, celo do 15 *m* visok. Da je ta zid jako star, sledi že iz tega, ker se nikjer ne opazi nobenega sledu o svodu *ali* oboku. Ruski častnik Bestužev Marlinskij je prehodil l. 1832. ves ta zid in izrazil svoje mnenje, da so ga Medi ali pa Perzi sezidali proti severnim barbarom. Pripovedka pa pravi, da ga je sezidal ali Aleksander Veliki, ali pa Sasanidec Nuširvan († 579), ki je ustanovil derbentinski kanat. Kavkaški zid so Mongolci razdrli v XIII. stoletju, a njegovi ostanki se še dobro poznajo, tako da se jih lahko povsod sledi.

Kaj čuda, če so tudi Rimljani posnemali vzhodne narode gledé mejnih utrditev! Znan je »limes« v južni Nemčiji, ki se je vlekel od Rene do Donave, manj znane pa so podobne utrditve na Kranjskem. Tak mejni zid je moral biti že na Trojanah, kjer je bila mejna carinarna, kajti cela občina se imenuje po njem Podzid. Sledi se pa ta zid še prav lahko pod cerkvijo sv. Mohorja. [2])

Najvažnejši tak zid pa se nahaja pri Vrhniki. Stari pisatelji govore večkrat o soteskah in zaprtijah alpskih (»angustiae, claustra, clausurae Alpium«), n. pr. Ammianus Marcellinus l. XXII. in l. XXXI. c. 11; potem Zosimus l. V. cp. 29 in l. VII. c. 22; Philostorg l. XII. c. 2; Chronicon Prosper itd. Vse to ni bilo nič druzega, nego praetentura Pannoniae, kakršna se nahaja tudi v Petronelu (stari Carnuntum). »Ajdovski zid« zna najbolje pokazati logarski čuvaj Gradar, recte »Hren«, na Verdu pri Vrhniki. Ta zid se začenja slediti kmalu nad Gradarjevo hišo in sicer na gozdni parceli »Javore« Stržinarja s Hriba pod železniško stražnico št. 679. Koj v začetku je četverovoglat stolp 3·5 × 3·5 *m* in čez kakih 45 korakov pride zopet jeden stolp, obrnjen proti Panoniji. Blizu železnice je zid ves razdejan, ker so njegovo tvarino porabili za nasipanje proge. Zid prekorači železnico pri kilometru 460·7 in se vzpenja počasi nad njo za stražnico 368 *a*. Pola-

---

[2]) Hitzinger, Mitth. d. hist. Ver. f. Krain, str. 14.

goma in poševno se vzdiga vedno višje in višje pod Ljubljanski vrh, do kakih 200 *m* pod njegovim vrhuncem. Tu se ajdovski zid najbolje pozna, zlasti ob »Mirški poti« v Jerinovcu na gozdno parcelo Jakoba Šušmana iz Mirk, kjer je zid 1·9 *m* debel. (Blizu tam je meja med gospoščinama Bistra in Logatec). Potem vodi zid po gozdnih parcelah sinjegoriških in blatnobrezovških čez »Selško pot« (na špecijalni karti »Sevenska pot«) in dalje čez »Dolinsko pot« (na karti »Dolinak«) po parcelah Franca Hočevarja z Vrhnike in Ivane Javornik s Hriba proti »Stari cesti«. To prekorači še na tej strani sedla kaka 2 *km* nad »Štampetovim mostom« (po Hitzingerjevem načrtu je stal na vsaki strani po jeden stolp, sedaj se nič več ne pozna) in se začne z nova vzdigati čez Šubčevo parcelo z Vrhnike skozi »Podleskovo dolino« (tu ima vrhniški dekan svojo gozdno parcelo) pod Raskovcem (na severni strani), 647 *m*.

Na raskovškem sedlu vodi mimo takoimenovane »rudeče hiše« (Casa rossa) južno od nove mitnice ter prekorači novo cesto in železnico. Tudi tu ima Hitzinger[3]) več stolpov zaznamovanih na obeh straneh. Iz gozda »Smrekovec« jugozahodno od cestarja v Raskovcu se vzdiga ajdovski zid počasi proti Strmcu, ali vedno na notranji (panonski) strani. Pri Jerinovem griču (555 *m*) se sledi le malo ostankov. Zdi se, kakor da je bil zid postavljen na skalnati greben, katerega so tako bolj utrdili. Ostanki zida pa so zelo trdi, tako da se jih le s težavo odkrhne. Od Jerinovega griča drži s početka zid kakor sedanja vozna pot, katero so na njem izdelali, potem pa na levi strani dalje mimo grmovlja proti Špiklju, 704 *m*. Od tod dalje se ga ne sledi več, pač pa je greben proti Zaplani in dalje proti vrhu Vlake (Ulake), 809 *m*, tako oster, da skoro ne potrebuje nikakršne utrdbe.

Ves zid ima torej obliko podkve in je okoli 10 *km* dolg. Stolpi ob njem (3—4 m^2) so le bolj redki, kakor pri »limes raeticus«, kjer so bili blizu 800 *m* jeden od druzega oddaljeni.

---

[3]) Mitth. des hist. Ver. f. Krain, 1854.

Kakor ajdovski zid, je bil tudi retijski limes brez nasipa in jarka, a poprečno 2—2·5 *m* visok. Ljudstvo govori, da je držal ta zid do Kastve in Reke. [4])

Čisto podoben zid se nahaja v Hrušici. Ta se vleče od Bršljanovca, 885 *m*, mimo razvalin sv. Jederti, 867 *m*, proti Javorjevemu griču, 1142 *m*. Na Bršljanovcu je mala planota, kjer je stal bržkone glavni stolp. Ljudstvo imenuje to utrditev »šance« in trdi, da se je razprostirala še dalje proti Rogačkemu vrhu (malemu) in še onstran njega proti Gorenjam. [5]) S tem zidom je bil v zvezi rimski kastel, ki se je vzdigal na položenem obronku Velikega Vrha pri sv. Jeri v Hrušici 867 *m*. Njegovo ozidje se še prav dobro pozna pri cestninarjevi hiši (nekdanji pošti) in drži najpoprej proti szh. in s., potem pa proti svzh. in j. Müllner mu pripisuje 451 *m* obsega ter poprečno 170 *m* dolžine in 56 *m* širine. Hitzinger kakor tudi Müllner trdita, da je vodila rimska cesta na južni strani tega kastela in da se ga je torej ognila, kar bi bilo jako čudno. Saj vender trdi Müllner skoro v isti sapi, da so se »stara vrata« nahajala v zahodnem zidovju, med cestninarjevo in Šemrovo hišo, ter da je moral njim nasproti tudi vzhodni zid prodrt biti. [6])

Hitzinger pa spravlja (l. c.) kastel v Hruševici v zvezo z utrditvijo »na Laniščih« pri Grudnu, kake 4 *km* zahodno od Kalcev. Tu se cesta dvakrat skoro pravokotno zavija, ker mora okoli Orlovega griča, ki je zadnji odrastek 918 *m* visokega Srnjaka. Na tem odrastku se nahaja manjši četverokotni rimski kastel (56 × 56 *m*), ki je imel nenavadno močno zidovje, iz katerega so kmetje ob našem času kamenje lomili, tako da sedaj ni mogoče naznačiti njegove širine. Od jugovzhodnega stolpa tega kastela se sledi rimsko zidovje proti Srnjaku in Hitzinger misli, da se je to zidovje potem obrnilo proti Bršljanovcu, kar pa zaradi talnih posebnostij ni posebno

[4]) Valvazor, knj. XII, str. 100.

[5]) Emona, str. 125.

[6]) Emona, str. 124 in 125.

verjetno. Ce je že od Srnjaka dalje držalo, je verjetnejše proti Sv. Lovrencu.[7])

Tretji »Ajdovski zid« se sledi jugovzhodno od Borovnice blizu Rakitne. Zlasti dobro se pozna od Nadliškega vrha ali Sv. Urha (858 *m*) proti Selu in dalje čez vrhunce 836 *m* in 835 *m* (Dobnik) proti Gradiškemu vrhu, 680 *m*, in pravokotno dalje k Sv. Primožu, 817 *m*. Na vseh teh gričih so stala gotovo prazgodovinska gradičča. Pri Sv. Urhu je bila tudi rimska naselbina, ker se nahaja mnogo črepinj iz te dobe, potem pa tabor. Tudi ob cesti med Ribnico in Blokami, ki vodi proti Ložu, so stali mogočni zidovi, od katerih se vidijo najlepši ostanki pri Strmcu v bloški fari. Istotako se vlečejo ob kranjsko-hrvaški meji med Babnim poljem in Prezidom dolgi ostanki zidov od gore Požarišče do gozda nad Cubrom. Tudi na gričih vzhodno od Trnova se slede ostanki rimskega zidovja, ki je bilo morda v zvezi z onim nad Kastvom.[8])

Podoben rimski zid se nahaja v Baški dolini blizu Koritnice na Tolminskem. Ta se vleče od Cepudrove hiše št. 6 Za Rakovcem kake 3 *km* daleč čez Bačo in na drugi strani zopet navzgor do Mirja pri Brelihu. V bližnjem Lajišču (Lahovišču) je stalo rimsko pokopališče, kjer so našli bronaste situle in ciste, potem našim podobne bronaste žlice, povraze in mnogo novcev (ljudstvo govori o »dveh sodih denarjev«), n. pr. od Maksimina (235—238). Zadnje take stvari je našel lani državni inženir R. Mahnič v Tolminu.

Dve stari cerkvi sv. Petra na Kranjskem.

Spisal **M. Sitar.**

1. Cerkev sv. Petra nad Begunjami na Gorenjskem.

Na skrajno južnem pogorju mogočnega Stola stoji podružnica sv. Petra nad Begunjami. Po gorenjski ravnini je

---

[7]) Prim. Mitth. d. hist. Ver. f. Krain, 1854.

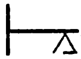
[8]) Mitth. des hist. Ver. f. Krain, 1855, str. 14.

odtod krasen razgled. Radi razgleda je bilo ob času turških napadov tu kresišče.

Od kdaj stoji podružnica sv. Petra na tem holmu, nam ne povedo tiskani viri, gotovo pa je, kolikor se da soditi po zidavi, da je bila sedanja cerkev zidana v drugi polovici 15. stoletja. Oglejmo si zanimivo stavbo bolj natanko! Opažamo pri cerkvi pet delov, namreč: presbiterij, ladijo, lopo, zvonik in dvonadstropno kapelico, ki je na zahodni strani prizidana zvoniku.

Presbiterij je bil prvotno gotski, a so mu pozneje rebra na oboku posekali, tako da ima sedaj nekako banjast svod s sedmerimi trikotnimi kozicami. Tudi okna so bila prvotno gotska, a so jih pozneje nadomestili s štirivoglatimi, katera so se pa pred par leti morala umakniti pravilnim gotskim oknom z lepo barvanim steklom. Presbiterij kakor tudi ladijo krasi nov šamot-tlak. V presbiteriju je veliki altar sv. Petra. Ves altar je iz kamna, deloma iz rudečkastega, deloma pa, kakor podstavi, iz črnega marmorja. V altarju je soha sv. Petra in na straneh sta sv. Andrej in sv. Matija. Ob straneh pri altarnih stebrih sta še dva svetnika s strelo v roki. Ta altar je barokno delo. Na obeh straneh sta presbiteriju prizidani zakristiji: jedna na severni, druga na južni strani. Ona na severni strani ima iz ladije gotski vhod in je tedaj prvotna, a se je pozneje opustila, ker je bila premokra. Sedaj služi ta zakristija za shrambo opeke in druge šare. Druga zakristija na južni strani je bila prizidana cerkvi skoro gotovo v 17. stoletju. V njej stoji stara omara za cerkveno obleko. Posebnih zanimivostij ni tu, razun lesenega relikvijarija v podobi monštrance iz pretečenega stoletja, ki ima spodaj potrdilno pismo.

Izpod šilastega, po robeh posnetega slavoloka stopimo v ladijo, katero dva po sredi stoječa, kaj lično izdelana stebra ločita v dva dela. Stebra sta spodaj v podstavu okrogla, a se potem pretvorita po jako konstruktivnem potu v osmokotne prizme ter nosita v kapitelh lepe gotske liste. Iz teh dveh stebrov izhaja po osem reber, ki tvorijo s sklepniki lepe,

iz rombov obstoječe, čvetero- in osmovoglate zvezde, katere ob stenah upadajo na polstebre. Sklepniki so dvojne vrste, večji in manjši. Večji imajo reliefe: sv. Peter, Marija z Jezusom, sv. Rok, sv. Andrej, sv. Pavel, sv. Katarina, sv. Jernej in enega, ki nosi zidarsko znamenje . Reliefi so bili pred kratkim polihromovani z zidarskim znamenjem vred, zato se po pravici dvomi o pristnosti sedanje zidarske znamke. Na straneh slavoloka sta v ladiji dva altarja, novejše Vurnikovo delo z gotskimi oblikami, in sicer je na listovski strani sv. Lenart (slika Laierjeva), na evangeljski strani pa »Marija pomagaj« od Bradaške. Ladija ima na južni strani dve gotski okni iz novejše dobe, prav tako kakor presbiterij, le nekoliko večji, pač pa sta dvojna postala na južni in na zapadni strani ostala še stara s šilastim lokom in močno vglobljenim žlebom ter krepko profilovano palico. Na straneh portala na zahodni strani sta bili v 17. stoletju izbiti dve okni, da je ljudstvo moglo videti tudi iz lope v cerkev ob kakem bolj obiskanem cerkvenem shodu. Še nekaj je, kar posebno vzbuja našo pozornost v ladiji, in to so slike. Vsa notranja severna stran ladije je poslikana. Razdeljena je namreč stena po dveh polustebrih v tri dele in vsak izmed teh treh delov po navpičnih in vodoravnih razpredelih v 8 delov, tako da šteje vsa stena 24 slik. Da nam bo bolj jasno, razdelimo jih tako: Pričnimo z onim oddelkom slik, ki so v obližju slavoloka. Kažejo nam slike: 1. Kristus noge umiva aposteljnom, 2. Kristus na Oljski gori, 3. Kristus zasramovan, 4. Ecce homo, 5. Kristus vjet, 6. Kristus od smrti vstane, 7. Kristus in sv. Tomaž, 8. Dva učenca v Emavsu.

V drugem oddelku so slike: št. 9. Kristus, ki izganja prodajalce iz tempeljna, 10. zadnja večerja, 11. Kristusa bičajo, 12. Kristusu lase rujejo, 13. Kristus s trnjem venčan, 14. Kristusa s križa snamejo, 15. Kristusa v grob polože, 16. Kristus pred peklom.

V zadnjem oddelku nam kaže: št. 17. obujenje Lazarjevo, 18. Kristusov slovesni vhod v Jeruzalem, 19. Kristus pred Ano

in Kajfom, 20. Kristus pred Pilatom, 21. slika je zelo razdrapana, da ni mogoče prav določiti, kaj predstavlja, 22. Kristusa slečejo, 23. Kristusa na križ polože, 24. Kristus na križu. Številka 25. je ostanek slike na počezni steni ladije v bližini jednega izmed oken, ki so na straneh portala, vodečega iz lope v cerkev, in predočuje Kristusa, ki nese težki križ. Kakor je razvidno iz te slike in še nekaterih drugih slik na oboku v rombih v ladiji pri slavoloku, bila je nekdaj vsa cerkev slikana, žal, da je bila pozneje prebeljena, vender je mogoče, da se bo dalo belenje odstraniti ter da tako pride vsa slikarija zopet na dan.

Kolikor je razvidno iz navedenega opisa, predstavljajo te slike življenje, trpljenje, smrt in poveličanje našega Gospoda Jezusa Kristusa, le škoda, da ni mogoče najti v tem prave vodilne misli in kronologičnega vsporeda. Morebiti se posreči to potem, ko bodo razkrite še druge slike na nasprotni strani.

Kdo je izdelal te slike? Tu stojimo, kakor navadno do sedaj pri nas v enakih slučajih, pred gluhim vprašanjem. Podpisa slikarjevega ni najti nikjer na dosedaj obelodanjenih slikah. Znabiti da pride to pozneje na dan, ko se bodo oprostile vse slike beleža, znabiti da tudi ne, toliko je pa gotovo, da so bile izgotovljene slike v 16. stoletju, in to skoro gotovo v drugi polovici onega stoletja. Na prvi poli v podobi številka 6 in še drugod so nekateri podpisi onih, ki so obiskali to cerkev. Izmed drugih manj jasnih beležk naj navedem te-le podpise: 16 PETER PAVCH 53; BARTHoLoMEVS MERIASIZ 1612; VALENTINVS TROPER 1634.

V umetniškem oziru se slike ne morejo meriti s podobnimi našimi slikarijami iz 15. stoletja, osobito telo Kristusovo je tako slabo risano in slikano, da se vidi, kakor bi bilo marmorirano. Dobro pogojeni so le kostumi vojakov, rabeljnov in nekaterih drugih oseb. Všeč mi je še najbolj obžalovanje mrtvega Kristusa, ker me tako živo spominja podobne slike Giottove v cerkvi Maria dell' Arena v Padovi, kakor tudi vsa razdelitev ravnokar opisane slikarije, seveda mutatis mutandis.

Vsa slikarija je imela spodaj barvani podstav, kakšen je pa bil, se iz sedanjega stanja ne da opisati. Omeniti mi je še, da se nahajajo tudi na zunanji ladijini steni proti jugu sledovi slik, kakor tudi pod strešino oznamentalni okraski iz gotske dobe.

Cerkveno ladijo veže z zvonikom pokrita lopa, ki je za dve stopnjici višja od ladijinega tlaka, in ima dvoje vrat: proti severu in proti zahodu, ona proti severu so zadelana z deskami. Proti jugu je lopa odprta.

Zvonik je močno zidan, kajti debelost zidu znaša v pritličju nad poldrugi meter. Gotski vhod s šilastim lokom vodi v notranjost zvonika, v kateri se pride v treh nadstropjih po lesenih stopnjicah do zvonov, ki so iz novejše dobe. Zvonikove line so skopčaste; okrogel, kamenit steber jih deli v dva dela. Jedna lina, in sicer na severni strani, je preprosta, zgoraj polukrožna odprtina, brez stebra po sredi. Oblika teh lin je očividno romanska, vendar ne kaže radi tega staviti vsega zvonika v romansko dobo, ker zidava njegova, kakor tudi zlasti njegov gotski vhod, kažeta, da je bil zvonik zidan v tistem času, kakor cerkev. Taka skopčasta okna napravljali so pri nas radi v gotski dobi (glej sv. Peter v Dvoru pri Polhovem Gradcu), pa tudi pozneje so pri nas pogosto rabili to obliko v dobi renesance in baroka, kar spričuje mnogo naših podružnic.

Dvonadstropna kapelica je zvoniku prizidana na zapadni strani te podružnice. Prvo nadstropje, oziroma pritličje, je skoro popolno v zemlji, le vrata so prosta. Mala lina na zapadni strani, ki naj bi vsaj nekoliko razsvetljevala to podzemeljsko klet (čemur služi tudi dandanes, ker ima ondotni cerkvenik v njej shranjeno kislino), je popolno zadelana in zaraščena. Drugo nadstropje, prav podobno spodnjemu, pa ima barokni altar iz 17. stoletja in poleg sličnih vrat, kakršna so v spodnjem delu, še široko okno, katero je od zvunaj z deskami zaplohano. Obe shrambi sta obokani s križnim svodom. Nekateri vidijo v tej stavbi romansko dvonadstropno kapelo, podobno tronadstropni cerkvi na Malem gradu v Kamniku,

kar pa odločno ni. Vsa njena zidava kaže z obliko, vrati in oknom vred, da spada v 17. stoletje, tedaj v dobo protireformacije na Kranjskem. Takrat so postavili to stavbo zraven zvonika, da so mogli ob velikih shodih opravljati službo božjo, kadar je bila cerkev pretesna vsled pritiska ljudstva. Zato je pa ta barokni altar tudi posvečen sv. Petru, a poleg njega sta sv. Rok in sv. Boštijan. Ob taki priliki odprlo se je široko okno in tako je moglo ljudstvo, zbrano na obširni ravnici na zapadni strani, gledati naravnost na altar. Skozi to okno mogel je tudi duhovnik oznanjevati božjo besedo več stotinam ljudij, kar pa v cerkvi ni bilo mogoče.

Konečno naj še omenim, da je notranjščina cerkve v najlepšem stanu z altarji in vso opravo vred. Pohvalno se mora priznati, da je tudi poprava oken bila izborna, in da tlak mnogo pripomore k lepoti cerkve. Dal Bog, da bi bilo mogoče oprostiti beleža tudi druge slike v cerkveni ladiji ter jih po kakem veščaku prenoviti, potem bo ta cerkev sv. Petra res kras, moleč iznad lepe Gorenjske, »podobe raja«.

2. Cerkev sv. Petra na Kamnem Vrhu v ambruški župniji na Dolenjskem.

Biserom stare cerkvene umetnosti po Kranjskem se prišteva tudi podružnica sv. Petra na Kamnem Vrhu v Suhi Krajini. Od župne cerkve ambruške oddaljena je ta cerkev kake slabe pol ure. Lega njena nima nikakih zanimivostij. Razgleda od tod ni posebnega. Razun nekaterih podružnic krške fare, kamor je ta cerkev spadala v prejšnjih časih, vidijo se v ozadju le tu in tam višenjske podružnice. Proti zahodu in jugu zapirajo pogled pusti vrhovi sosednjih žužemberških hribov, proti zapadu se pa širi valovita in dolgočasna pusta Krajina. Tudi po zunanjosti ne kaže ta cerkev nič posebnega. Zvonik nad vhodom vzdiguje se od tal v čveterokotu, a prehaja v sredi v osmokot, prav takó, kakor zvoniki v Višnji Gori, v Trebnjem, v Novem Mestu in drugod po Dolenjskem. Štiri

line v zvoniku imajo skupčasta okna. Pokrivalo zvonikovo je navadna kranjska zvonikova streha, namreč kupla, laterna in hruškasti završek. Zvonikova kakor tudi cerkvena streha je iz tankih in kratkih desk. Presbiterij se končuje s tremi stranmi osmokota. V notranjščino cerkve vodi dvoje vrat, jedna pod zvonikom, druga od strani.

Vse drugače je pa zanimiva notranjščina te podružnice. Ladija njena meri po dolgem do slavoloka 8 metrov, a v širokosti 6·15 *m* in ima jako lep, kasetiran strop iz mehkega lesa. Ta strop tvorijo kvadrati, menjajoči se s pravilnimi mnogokotniki. V sredi vsakega kvadrata je lepo stružena, rezljana in deloma pozlačena rozeta. Strop je dobro ohranjen, kakor bi bil ravnokar izdelan. Ljudem pa ravni strop ni všeč, radi bi ga nadomestili z zidanim obokom. Upam, da se jim ta želja ne uresniči še kmalu.

Nad vse nas pa preseneči presbiterij. Dolg je 4·36 *m*, širok 4·70 *m*. Iz vsakega kota vzdigujejo se rebra, ki se stikajo v enem samem sklepniku. Vsaka stran osmokota ima po jedno majhno, gotsko okno v steni. Jedno okno bilo je pozneje povečano; druga so ostala, kakršna so bila prvotno zidana. Ves presbiterij je znotraj slikan. Oglejmo si slike najprej na znotranji strani slavoloka. Tu se nam kaže Marijino oznanjenje. Na jedni strani slavoloka je Marija, na drugi angelj v podobi mladeniča. Spodaj pod oznanjenjem je na eni strani sv. Janez Krstnik, na drugi pa neka svetnica s posodico v roki (Magdalena?). Na strani nad oknom je svetnica s koškom v roki, v katerem so cvetlice, spodaj ob oknu sta dva prebeljena svetnika. Na poševni strani presbiterija je nad oknom slikana sv. Barbara, ob straneh okna pa sv. Matija in sv. Juda Tadej. Na steni je zgoraj nad oknom krasna slika Matere božje z detetom Jezusom v naročju, ob oknu sv. Peter in Pavel. Na poševni steni je zgoraj sv. Katarina, spodaj ob oknu sv. Jakob in sv. Janez. Na strani je zgoraj nad oknom sv. Marjeta, ob oknu sv. Andrej in še neki drug pobeljen svetnik. Na zvezdastem oboku tik slavoloka sta gotska okraska.

V sferičnem trikotu je naslikan sv. Janez evangelist, orel s trakom, na katerem se bere v gotskih minuskulih: »Joannes evangelista«. V naslednjem trikotu je simbol sv. Marka, lev s trakom, na katerem je gotski napis: »Marcus evangelista«. Potem je klečeč kerub z jako lepim obrazom. V srednjem trikotu je Odrešenik sveta (Salvator mundi v mandorli). Trikot ima gotski okrasek. V predzadnjem in v zadnjem trikotu sta simbola evangelistov sv. Mateja in sv. Luke z dotičnim gotskim napisom. Zanimivo je, da se pod to slikarijo kažejo po nekod sledovi še starejše slikarije, ki pa ni bila figuralna, temveč jednobarveno ornamentalna.

V umetniškem oziru se mora reči, da opisane slike niso slabe. Risarija je krepka in precej pravilna. Nekatere slike smejo se imenovati mojsterske, n. pr. obrazi Marije z Jezusom v naročju, keruba in še nekateri drugi obrazi. Na vseh slikah se lahko opazi, da so bile delane hitro ter kažejo veliko ročnost slikarjevo. Če primerjamo to slikarijo z ono v cerkvi na Muljavi, v šentvidski župniji na Dolenjskem, vidimo mnogo podobnostij v risariji kakor tudi v barvi. Prej ko ne prihajata obe od enega in istega mojstra. Glede starosti te slikarije se menda ne bom motil veliko, ako ji prisodim sredo petnajstega stoletja; gotovo pa je, da je bila izdelana pred 16. stoletjem. V kolikor sem mogel brati napise v presbiteriju, sega najstarejši v prvo polovico 16. stoletja, namreč: »1542 Hic fuit Johan Flore ex oppido Zirkniz coop.« Nadalje. »1581 Joannes Glauitsch coadjutor minor in Obergurkh« »Jac Ottaua A. 1626« in slednjič »Hic fuit Martinus Z . . . 1621.«

Slikarija je v obče dobro ohranjena, le nekaj malega je prebeljenega, pa bi se dalo tudi to dobro popraviti, ako bi se hotel g. konservator za Dolenjsko obrniti v tej zadevi do c. kr. centralne komisije. Morebiti bi se to lahko zgodilo ob jednem z nameravano popravo na Muljavi.

Da bo popis te zanimive podružnice kolikor toliko popoln, naj omenjam še, da je veliki altar lično barokno delo. Zadaj na altarju je napis: »Hoc altare erectum est sub rdo dn

Rvdolpho Rvdolphi parocho in Obergurg Anno 1666«. Stranska dva altarja sta v ladiji ob straneh slavoloka. Na moški strani je altar sv. Lavrencija iz l. 1709, na ženski pa sv. Apolonije z letnico 1710. V ladiji pod prižnico stoji na tleh kamenita in polihromovana podoba sv. Petra, prej ko ne iz starega altarja. Ta podoba je že zelo stara, kajti opaža se na njej prehod iz romanske v gotsko dobo. Prav bi bilo, da bi kdaj krasila naš novi škofijski muzej. Lepo rezljana sta tudi dva sanctus-svečnika pred velikim altarjem. Novejša sta oba zvonova v zvoniku. Večji je iz l. 1821., manjši iz l. 1854., oba sta iz ljubljanske Samasove livarne.

Kopališča v Ljubljani.

Spisal **A. Koblar.**

Letos se otvori lepo mestno kopališče, katero se sedaj gradi na precepu Kolodvorskih in Prečnih ulic v Ljubljani. O tej priliki je zanimivo, ozreti se na stara kopališča v ljubljanskem mestu.

V Škofji Loki se omenja kopališče v letih 1318 in 1360; imeli so je frizinški škofje in oddajali v najem za 3 marke na leto.[1]) — V Kamniku se omenja cesarsko kopališče v 15. veku. Stalo je »am Gries« in imel je je v fevdu kranjski vicedom. Dne 16. febr. l. 1478. je pa cesar Friderik IV. sporočil vicedomu, da je kopališče v Kamniku prepustil ondotnemu sodniku in svetovalcem pod pogojem, da bodo napravili most čez vodo in plačevali po $^1/_2$ funta denarijev v vicedomski urad.[2]) L. 1596. je bil za padarja mojster Jurij, ki je plačeval od kopalnice na leto po 2 funta penezev v vicedomski urad.[3])

---

[1]) Zahn, Cod. dipl. Austr. Fris., III. 181, 607.

[2]) Notizenblatt d. kais. Ak. d. Wiss., 1852, str. 382. — Blätter aus Krain 1865, str. 96.

[3]) Urbar iz l. 1596. v kranjskem dež. arhivu, I, 52.

V Ljubljani je pa koroški vojvoda Ulrik že okoli leta 1260. podaril kopališče (stupam balneaream) s svetom okoli njega in z neko hišo benediktinskemu samostanu v Gornjem Gradu. Oprostil je vojvoda samostan, in to osvoboditev je kralj Rudolf I. 1277. potrdil, zaradi omenjenega posestva vseh bremen. Menihom namreč ni bilo treba plačevati niti davkov, mitnine in carine, niti pošiljati čuvaja na mestno zidovje ljubljansko.[4])

V 15. stoletju se pa v Ljubljani omenja dvoje kopališč: zgornje in spodnje. Zgornje kopališče, ležeče na otoku ali brdu sredi Ljubljanice (»in dem Werd zwischen dem Wasser«) blizu hiše Nikolaja Greteka, katero je prej imel v najemu ljubljanski meščan Avguštin Merkel, je dne 25. oktobra l. 1466. cesar Friderik dal v kupno pravo kranjskemu vicedomu Juriju Rainerju proti temu, da bode plačeval v vicedomski urad na leto po 2 funta penezov.[5]) To kopališče utegne biti ono, katero so bili l. 1260. gornjegrajski meniki dobili od koroškega vojvode, ker je postalo last deželnega kneza. Stalo je v bližini sedanjega šentjakobskega mostú. V vicedomskem urbarju iz l. 1527. čitamo, da je kopalnico na brdu (»Padstuben im werd«) imel Volbank Posch, ki je plačeval od nje vicedomskemu uradu na leto po 2 funta penezov. Kupil jo je bil od bistrskega samostana.[6]) L. 1596. je pa samostan v Bistri sam plačal »von der padstuben im Werdt zu Laibach« v vicedomsko blagajnico 2 funta penezov.

Spodnjo kopalnico, ki je stala blizo cerkve sv. Nikolaja v Ljubljani, so pa imeli Predjamci (Lueger). Nikolaj, grajski grof v Luenzu in Predjami (Lueg), glavar v Devinu in na Krasu, je dal to kopalnico, ležečo pod sv. Nikolajem med obema potoma, ki držita ondi v mlin, v fevd mojstru Juriju

---

[4]) Orožen, Das Benediktiner Stift Oberburg, 40. — Schumi, Urk. Buch, II, 214. — Dimitz, Gesch. Krains, I, 175.

[5]) Archiv der Akad. d. Wiss. in Wien, X, 435.

[6]) Kranjski dež. arh. I, 52.

Paradižu (Parades) dne 2. februvarja l. 1453.[7]) Potem je dobila to kopalnico, ležečo pri (frančiškanskem) samostanu pod sv. Nikolajem, v fevd soproga ljubljanskega meščana Melhijora Poscha in jo je prodala ljubljanskemu kapiteljnu.[8])

Kopališče je potem ves čas ostalo kapiteljsko in kapiteljski fevdonosec je bil stolni dekan. Prvi je prejel za Poschovko kopalnico v fevd dekan Machor. Kapitelj se je potrudil, da so mu Predjamci (Luegerji) in njihovi dediči ponavljali podelitev tega fevda ob imenovanju novega dekana ali nastopu novega predjamskega gospodarja, sam je pa dajal kopalnico v najem, ali pa jo je oddajal s kupnim pravom. Dne 19. febr. l. 1532. sta jo dobila v dosmrtno kupno pravo mojster Volbank Zachenperger z Dunaja in njegova soproga Katarina za letnih 8 renskih gold. (à 60 kr.). Zavezala sta se, da bodeta vedno priznavala kapitelj za svojo zemljiško gosposko, skrbela za trdno ostrešje nad kopalnico, dobro postrezala kanonikom in ljudstvu ter kopalnico prodala le kakemu veščaku.[9]) Navzoča sta bila pri sklepanju te pogodbe ljubljanski mestni sodnik Ivan Tischler in mestni svetovalec Volbank Rieger.

Dediči Predjamcev so bili grofje Thurni, ki so tedaj podeljevali kopalnico z neko šišensko desetino vred (in Keutsch) stolnim dekanom, oziroma njihovim namestnikom. L. 1547., dne 26. jan., je prejel v Gorici ta fevd, ker tačas ni bilo v Ljubljani stolnega dekana, kanonik Pavl Wiener od Franca grofa in barona s Thurna in Križa, dednega deželnega dvornega mojstra na Kranjskem in v Slovenski Krajini ter deželnega glavarja goriške grofije in Tolmina.[10]) Nato je pa dne 4. avg. l. 1552. od istega grofa kopalnico prejel v fevd stolni dekan Jurij Jobst, dne 4. januvarja l. 1557. dekan Baltazar

[7]) Izv. perg. listina v ljublj. kap. arh., zv. 250, 4.

[8]) »Luegger Lehenbuch«, Mitth. d. Mus. Ver. f. Kr. 1866, str. 247. — Dimitz, Gesch. Krains, I, 303.

[9]) Ljublj. kap. arh., zv. 250, 5.

[10]) Izv. perg. listina v kap. arh. ljublj., zv. 258, 7.

Gurkfelder, 1. januvarja l. 1565. dekan Mihael Frankovič (Frankhouitsch), 28. avgusta l. 1567. dekan Jurij Brajkovič (Braichowiss), 11. nov. l. 1561. dekan Andrej Staimetzer in dne 31. avgusta l. 1572. novi stolni dekan Baltazar Radlič (Rädlitsch).[11]) Dne 9. jan. l. 1644. je Vrban, grof s Pottinga in baron v Oberfalkensteinu, kot grajski grof v Lientzu in dedič Luegerskih in potem Thurnskih fevdov dal ljubljanskemu kapiteljnu v fevd zopet kopalnico, ležečo, kakor stoji zapisano zunaj na listini, pri pokopališču za cerkvijo sv. Nikolaja.

Dne 17. marca l. 1652. se je pa spisala najemna pogodba glede kopalnice, ležeče zraven oratorija bratovščine sv. Rešnjega Telesa pri stolni cerkvi sv. Nikolaja, med kapiteljnom in padarjem (Bader) Krištofom Pogenschmidtom. Najemnine je po pogodbi dobival kapitelj na leto po 25 gld., zato je pa moral popravljati kopalnico, v kateri je padar tudi stanoval. Le male poškodbe je Krištof moral postrojiti iz svojega. Ker se mu je pa zdelo, da kapitelj kopališča ne popravlja dovolj dobro, pritožil se je dne 11. jun. l. 1660. na magistratu in zahteval za slučaj nesreče odškodnine. Kapitelj se pa ni hotel pravdati zaradi poprave kopalnice, ampak je rajši kapiteljski upravnik kanonik Ivan Marko Rossetti l. 1663. v imenu kapiteljna z vrtom in vsemi pripadki prodal kopalnico (Padstuben), ležečo precej za hišo bratovščine sv. Rešnjega Telesa, s pravico kupnega prava za neko svoto denarja istemu ljubljanskemu meščanu in padarju (Baader) Krištofu Pogenschmidtu, njegovi soprogi Doroteji in njunim dedičem. Zavezal se je Krištof, da bode plačeval za urbarske dače in za vse davke skupaj kapiteljnu na leto po 10 gld. kranjske deželne veljave, vzdrževal hišo, kopališče in vrt v dobrem stanu, in da bo, ako bi kdaj to posestvo prodal, zamenjal ali zastavil, storil to le s privoljenjem kapiteljna, ki naj dobi za tak slučaj iz kupne svote deseti in dvajseti penez, sicer se zapravi pravica kupnega prava ter kopališče prosto pripade

[11]) Izv. perg. listine leže v kap. arh. ljublj., zv. 258.

kapiteljnu. Drugim v najem naj bi pač smel dajati Krištof kopalnico za nekaj let, a le z vednostjo kapiteljna kot zemljiške gosposke.[12]) Že l. 1663. je pa kupila Doroteja Pogenschmidt kopalnico od svojega soproga Krištofa ter jo je v oporoki z dne 1. aprila l. 1681. zapustila drugemu svojemu možu, s katerim je bila omožena zadnja tri leta, Blažu Klemu. Meščan in padar Blaž Klem je podpisal kapiteljnu reverz o kopališču dne 16. aprila l. 1681. Nato je pa Klem vzel v zakon Marijo Pintar, in ker mu je ona tri leta v bolezni zvesto stregla, jo je postavil za dedinjo kopalnice dne 3. avgusta l. 1684.

Pozneje je kopalnico imel Štefan Benedikt Kiechl, ki jo je prodal Mihaelu Pajku, župniku v Šentvidu nad Ljubljano, kateri jo je 9. aprila l. 1704. prodal z vrtičkom vred za 300 gld. ljubljanskemu podobarju (Pülthouer) Ivanu Jakobu Menegathiju. Župnik Pajk je dobil za kotel in za opravo kopalnice posebej 100 gld., njegova svakinja, udova Marija Sidonija Pajk, pa je prejela 6 dukatov darú. Pogodil se je župnik Pajk, da se kupnina vrne in kopalnica izroči njegovi svakinji, ako bi se ona tekom l. 1704. omožila in vzela kakega padarja ali ranocelnika.

Menili so nekdaj celo izobraženci, da je neobhodno potrebno, v nekaterih boleznih si dati puščati, in da človek sploh ne more biti prav zdrav brez puščanja krvi. V starih koledarjih tedaj najdemo zaznamovane gotove dneve, v katerih se priporoča puščanje kot posebno koristno. Zdelo se je ljudem, da se ta posel najlože opravlja v kopeljih. Zato tudi ljubljanski kopalni mojster (Bader) ni samo ljudij kopal, ampak jim je tudi puščal, pijavke stavil in rane celil. Poiskali so tedaj, če je bilo le mogoče, za kopalnega mojstra kakega ranocelnika. Vsled tega ljudstvo še dandanes ranocelnike semtertja imenuje padarje (Bader). V kapiteljskem kopališču so bile tudi gorke kopelji, kar posnamemo iz tega, da je bil l. 1704. mej opravo kopalnice prodan tudi kotel.

[12]) Kap. arh., zv. 258.

Iz navedenih listin posnemamo, da je stalo kapiteljsko kopališče nekako na istem mestu, kjer stoji danes stolno župnišče. Za svetiščem stolne cerkve sv. Nikolaja proti vzhodu sta stali hiša in kapela (oratorij) bratovščine sv. Rešnjega Telesa, [15]) med to kapelo in frančiškanskim pokopališčem je bila pa kopalnica, ki je segala z vrtičem na sedanji Vodnikov trg. Najbrže so kopalnico podrli, ko so sezidali sedanje stolno župnišče.

Mali zapiski.

Grofinja Ana Katarina Zrinjska in ljubljanske klarise. Dne 30. aprila l. 1671. sta bila obglavljena v Dunajskem Novem Mestu slavni hrvatski ban grof Peter Zrinjski in njegov svak, mladi in bogati mejni grof Frančišek Frankopan. Zrinjskega soproga Ana Katarina, zelo izobražena, rodoljubna in ponosna dama, je bila sestra Frančiška Frankopana. Imela je enega sina in tri hčere. Deležna je bila zarote proti Avstriji za osamosvojenje Hrvatske, zato jo je pa doletela žalostna usoda. Ko sta ob prihodu cesarske vojske pred grad Čakovec, kjer je stanovala s šestnajstletno hčerjo Zoro Veroniko, pobegnila mož in brat na Dunaj, da bi se opravičila pred cesarjem, so vojaki pod poveljnikom Spankauom grofinjo vjeli in trdo ž njo ravnali. Tajni svetniki v Gradcu so jo hoteli prepeljati v Karlovec ali Varaždin, a cesar je ukazal, da naj jo vtaknejo v kak samostan, kjer naj se vzdržuje z dohodki iz njenih konfisciranih posestev. Ko so imeli zaprto v Gradcu, pisali so cesarski tajni svetniki klarisam v Ljubljano, da bi jo vzele v svoj samostan. Ljubljanske nune, kakor tudi one v Judenburgu, so se je pa silno branile. V ljubljanskem deželnem arhivu (I, 21, 34, 1) je shranjenih nekoliko aktov, ki nam pojasnjujejo to zanimivo zadevo. Predstojnica samostana (klariški samostan je stal nasproti sedanjega hôtela »pri Slonu«, kjer je vojaško preskrbovališče) je bila tačas opatinja Marija Lukančič. Svetniki v Gradcu so pisali dne 3. junija l. 1671. kranjskemu vicedomu Eberhartu Leopoldu grofu Blagaju, da naj poišče za grofinjo prostora v kakšnem kranjskem samostanu. Vicedom je odgovoril, da bi grofinja v drugih samostanih, kakor v Mekinah, Velesovem ali Škofji Loki, utegnila napraviti kake mahinacije, v Ljubljani, kjer klarise dozidavajo in razširjajo samostan, bi bilo pa za-njo primerno mesto. Opatinja Lukančič

---

[15]) Kapelo sv. Rešnjega Telesa so zgradili na mestu Satlbergove hiše l. 1640. (Hist. Cathedr. Eccl. Labac. str. 35.)

je pa odgovorila, da tega nikakor ne more storiti. »Veliko Hrvatov«, tako je pisala, »prihaja s konji in drugimi stvarmi na ljubljanske sejme. Lahko bi Hrvatje napadli samostan, z lestvicami zlezli čez ozidje in ne odpeljali samo grofinje, ampak tudi drugim nunam storili kaj hudega. Okoli samostana prebivajo skoro sami delavci, ki nimajo orožja, in ti bi nas ne mogli braniti. Ker ravno zidamo, sem morala za zidarje odpreti klavzuro, in grofinja bi lahko tudi sama ušla, posebno tačas, kadar smo nune v koru. Slišala sem praviti, da je grofinja bolehna, in zelo neprijetno bi bilo, ako bi vedno zdravnik moral hoditi v naš zavod. Če grofinja celo cesarstvo vznemirja, kakšen nemir bi lahko ž njo še-le prišel v naš tihi samostan, kateri bi vsled nje še celo utegnil priti ob dobro ime. Grofinja bi gotovo privedla seboj tudi mnogo služkinj in z vednimi obiski bi se profaniral naš parlatorij«. Nato so cesarski svetniki dne 29. avgusta in 19. septembra l. 1671. odgovorili vicedomu, naj dopove klarisam, da cesar hoče, naj nune grofinjo vsprejmejo na vsak način. Imela bode v samostanu le eno sobo z eno posteljo in obe njeni služkinji eno sobico s posteljo. Ako bi se klarise teh dveh služkinj branile, naj jej dajo dve svoji postrežnici. Le to naj se vicedom ž njimi domeni, koliko bi zahtevale na leto plače. »Izgovor klaris ne drži, da stoji samostan zunaj mesta, da ima na dve strani prosto polje, da je zid okoli njega nizek, da bi grofinja lahko ušla, ali da bi jo Hrvatje prišli rešit, ker ime Zrinjski še ni ugasnilo. Saj imajo vender nune trojen zid, tedaj naj se nikar ne ustavljajo več cesarjevemu ukazu, da si ne nakopljejo cesarske nemilosti«. Na prigovarjanje vicedoma so klarise odločno odgovorile, da se rajši vse izselijo, kakor da bi vzele grofinjo v svoje ozidje. Tako je sporočil vicedom svetnikom v Gradcu. Vzeli so nato grofinjo Zrinjsko v samostan graških dominikank, kjer je umrla dne 16. novembra l. 1673. A. K.

Plače kranjskih deželnih uradnikov in uslužbencev l. 1730. Ker je bila kranjska dežela vedno v denarnih stiskah, hotela si je l. 1730. pomagati s tem, da je večinoma znižala plače svojim uradnikom in uslužbencem, in sicer takó-le: Deželni kapelan je bil Ivan Andrej pl. Flachenfeld z letno plačo 240 gld.; ta služba deželnega kapelana se je tačas odpravila. Deželnemu tajniku Ivanu Antonu Vermattiju se je znižala plača od 625 na 565 gld., a privolilo se mu je zato, ker je imel z odpošiljanjem spisov o mesnini in popravi cest posebej posla, priboljška 225 gld. Pisarju deželne gosposke sodnije Ivanu Krstniku Prešernu so znižali plačo od 650 gld. na 590 gld.; knjigovodji Sebastijanu pl. Raigersfeldu od 910 gld. na 850 gld. Vojnemu tajniku Franč. Wisenederju so zvišali plačo od 300 na 400 gld., registratorju Karolu Seifridu pl. Perizhoffu so jo pa znižali od 525 na 325 gld., pristavoma dež. tajništva Ivanu Krstniku Felberju in Franč. Krištofu Bogataju

od 500 na 400 gld.; pri starem so pustili plačo pristavu dež. knjigovodstva Filipu pl. Giorgio s 380 gld. in pisarju s 50 gld. Računskim uradnikom (Raittofficiere) so določili plače: Jakobu Karnerju, Joštu Jožefu pl. Petteneggu in Žigi Wagnerju po 317 gld. 15 kr., Leopoldu Cahariji pl. Rasternu mesto 360 gld. 370 gld. s pogojem, da bo za pisarja dajal po 50 gld., Tomažu Seifridu Merjascu in Franč. Henriku Wagnerju so jo znižali od 360 na 320 gld., Ivanu Juriju Haselbacherju, Feliksu Antonu Rozmanu in Jakobu Mraku so določili na novo po 320 gld., Ivanu Antonu Wollwizu pa dovolili le 75 gld. Pisarjem v kanceliji so regulirali plačo tákó: Gregorju Rozmanu so jo znižali od 400 na 320 gld., Martinu Smrekarju in Juriju Brnikarju od 360 na 320 gld., službo Ivana Josipa pl. Karnberga s 315 gld. so odpravili, na novo nastavili pisarja Ivana Adama Rozmana s 320 gld. in pisarjema Tomažu Bregantu in Ivanu Andreju Kempfu so jo zvišali od 200 gld. oz. 110 gld. na 320 gld. Registraturskemu pristavu Tomažu Ignaciju Kleinu so plačo znižali od 301 gld. 30 kr. na 135 gld., mesti pristavov Antona Dominika Blanscharta s 150 gld. in Franč. Crue z 225 gld. so odpravili. Doktorji medicine so dobili: protomedik Ivan Andrej pl. Coppini 480 gld., Marko Grbec 400 gld., Andrej Kappenjäger 300 gld., Ivan Jurij Krašinar 300 gld., Volk Andrej Vidmayr 350 gld. (prej 300 gld.), Josip Kastner 200 gld. (prej 150 gld.), Ivan Krstnik Kamnizer 300 gld., Jurij Volbank Žgur (Sigur) 250 gld., prej 100 gld., Ivan Ludovik pl. Qualiza v Novem Mestu 100 gld., Ivan Krstnik Novak 300 gld., Franc Ksaver Zalokar 200 gld. in Jakob Fleischman, zdravnik za oči, kamene in zlome, 135 gld. (prej 200 gld.). Advokati pri gosposkem sodišču: Ivan Krstnik Felber, Franč. Krištof Bogataj, Ignac Leopold Žvan in Ivan Krstnik Weinizer so imeli prej po 100 gld., sedaj so jim odščipnili po 10 gld. Rentnega mojstra Ivana Krstnika Muchelna so dali s 400 na 150 gld., kvartirskemu mojstru Seifridu Bonaventuri pl. Werthenthallu je ostalo 360 gld., kakor tudi agentu na Dunaju baronu Werneggu 200 gld. Lekarničarjem Ferdinandu Frey-u in V. Frideriku Ostermanu so znižali od 50 na 45 gld. in Mariji Elizabeti Aichelbrenner v Novem Mestu od 100 na 45 gld., dež. selu Ivanu Josipu pl. Schluderbachu od 220 na 217 gld., topničarskemu stotniku Karolu Josipu pl. Wisenthallu od 350 na 200 gld., plesnemu mojstru Ivanu Jakobu Wetstainu od 200 na 180 gld., vojnim trobentarjem: Ferdinandu Mihaelu Monu, Ivanu Josipu Tazollu, Lorencu Wiserju in Pavlu Wolfu, Ivanu Josipu Resicu in vojskinemu bóbnarju Henriku Pastorju od 174 na 157 gld., nakupovalcu konj Bernardu Kunstmillerju od 350 na 315 gld., službo podkonjarja Ivana Gašparja Kerscheinerja z 200 gld. so pa odpravili. Tiskarju Ivanu Juriju Mayrju so znižali plačo od 270 na 100 gld., ter odpravili

ono stavbenega mojstra Karola Martinuzija s 75 gld., štirim stražnikom ljubljanskih stolpov so pa pustili po 25 gld., kakor tudi prejahačem (Ueberreiter) Ivanu Paumgartnerju, Gašparju Pongrazu, Francu Strusu, Matiji Mulcu Andreju Krönu in Frančišku Ksaveriju Trevnu po 50 gld. 37 kr. Čuvaju vrat Francu Karolu Pavlinu so znižali plačo od 250 na 200 gld. (mej tem je bila všteta nagrada 30 gld. za kurjavo posvetovalnice in 20 gld. za navijanje ure). Vratar deželne hiše Josip Jaklič je imel plače 36 gld., od oskrbovanja kapele 10 gld. in od ledenice 30 gld., dimnikarja Tobijo Antona Obermayrja so pa na novo nastavili s 40 gld. Plača vseh deželnih uradnikov in uslužbencev je tedaj znašala poprej 16.829 gld. 12 kr., l. 1730. so jo pa znižali na 13.636 gld. 39 kr. (Kranjski dež. arhiv v Rudolfinu, zv. 405, 1.) A. K.

Rodovina Paul pl. Nagerschigg. Lansko leto je izšla zanimiva knjižica: *M. v. Plazer, Das Canal- und Fella-Thal in Kärnten unter der Herrschaft des Bisthums von Bamberg in Franken* (1007—1759). S. A. aus dem Oesterr. Jahrbuch 1899. Wien 1899 str. 55. — V ti vestno in pregledno sestavljeni monografiji naborjetskega trga omenja pisateljica obširneje tudi rodovino Paul pl. Nagerschigg, katero je omenil že S. Rutar v »Izvestjih muz. društva« 1895, p. 261. Pauli (Paul, Paull, de Pall, de Pol, Pawl, di Poll, di Pol Zeneco), prvotno benečanskega rodu, so se o času, ko je bilo naseljevanje Italijanov v Avstriji in posebno v naših pokrajinah vsled ugodnih trgovinskih razmer zelo v navadi (primeri naše Valvasorje, Cojze itd.), naselili v Kanalski dolini, Lužnici, Žabnici, Nagorici nad Podkloštrom in v Naborjetu samem, kjer so vsled razumnega in pridnega gospodarstva kmalu dospeli do premoženja in ugleda. V listinah se omenja obitelj Pauli v začetku XVI. stoletja; l. 1523. se imenuje Andrej Paul v neki pogodbi sodnik naborjetski. V Naborjetu in okolici so imeli velika posestva, plavže, par his, med katerimi je znamenita »benečanska palača«, katero je sezidal Jurij Paul, Matije Paula sin, v drugi polovici XVI. stoletja. V naborjetski cerkvi Marijinega obiskovanja so imeli svoj altar v kapeli sv. Janeza, z lastno grobnico, in svoje zvonove, na katerih so bile vlite podobe ss. Petra in Pavla. Imeli so v posesti tudi gradiča Nagerschigghof (sedaj Stiegehof) in Fuggerau (sedaj »pri Ribiču« južno od Zilice). L. 1592. je cesar Rudolf II. v Pragi poplemeničil Jakoba Volbanka star. in Ivana Volbanka ml. s priimkom Nagerschigg (Nagerschikh). Vsled verskega preganjanja so se nekateri Pauli, ki so bili prestopili k protestantski veri, izselili na tuje, tako Andrej Paul, Matije st. sin, in Matija, sin Volbanka st., katera sta se naselila v Vratislavi in ondi tudi umrla. [Andrej Paul je napravil v Vratislavi 11. avg. 1584 oporoko, katero so mestni svetovalci vratislavski 11. jan. l. 1585. podpisali in z mestnim pečatom pečatili. Oporoka je bila poslana Paulovi rodovini v Naborjet z volili vred, katere je

Andrej Paul svojim sorodnikom določil.] Mihael, sin Volbanka st., se je izselil v Rezno, kjer je dospel do časti; v pismu svojim nečakom Volbanku ml. in Battisti iz l. 1637. se je podpisal »obrister Leittenamt«. Vdova njegova Ana se omenja l. 1638. O bratih njegovih Avguštinu in Tomažu (ki se je še v Naborjetu oženil) se poroča, da sta se podala s svojim najmlajšim bratom Caharijo l. 1609. na Švedsko, kamor sta prišla kmalu potem tudi Andrej in njegov sin Ivan ml., potem ko sta prodala posestva rodovine na Koroškem. Caharija (rojen l. 1586., umrl v Stockholmu l. 1630.) je začetnik švedske linije; njegovih potomcev živi še dandanes kakih 30 na Švedskem. Ivan st. je prodal Nagerschigghof, katerega je po očetu podedoval, gospodu Troyerju ter se je izselil v Lindau, kjer je kmalu umrl; l. 1638 je bila njegova udova Marija že omožena z g. Paizingerjem v Žabnici. Razven Nikolaja, ki je bil sodni pisar v Volšperku, je ostal v domovini le Ivan Volbenk ml., ki se je oženil l. 1622. z udovo Katarino pl. Christalnig-Gillitzstein, rojeno pl. Zeneggen-Scharfenstein, ki je imela iz prvega zakona sina Jurija pl. Christalnigg-Gillitzstein. Ivan Volbank ml. je bil cerkveni ključar; l. 1640 je postal naborjetski sodnik. Umrl je 16. feb. 1649. — V drugi polovici XVII. stoletja je izmrla rodovina Paul v moškem kolenu. — Rodovnik rodovine Paul pl. Nagerschigg:

Ivan Paul † 1564, soproga Veronika

Jakob, meščan v Beljaku — Matija st., — Volbenk st., žena Marjeta iz Rablja

Volbenk st.: Ivan st., Andrej, Tomaž, Matija ml., Mihael, Avguštin, Caharija
Ivan st.: Nikolaj
Andrej: Ivan ml.

Matija st.: Jurij, — Andrej † v Vratislavi (sin Andrej) — Veronika, omož. Magerl v Št. Vidu — Marjeta, omož. Windisch — Ana omož. Altenhauser

Jurij: Ivan Volbenk ml. † 1649 — Barbara, omožena Caspar st. v Beli Peči — Magdalena, omožena Benedikt v Kanalu — Ana, — Bernardina

Ivan Volbenk ml.: Barbara omožena Gabr. pl. Zeneggen-Scharffenstein — Marija Magdalena omožena Caspar ml.

Te podatke sem povzel iz listin naborjetskega arhiva, katerih regeste mi je prepustila g. pisateljica.

P. Walter Šmid, O. S. B.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik X. — Sešitek 3.

V Ljubljani 1900.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 3. sešitka.

Slovstvo.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik X. 1900. Sešitek 3.

Academia Operosorum.

Spisal Viktor Steska.

(Konec.)

5. Javno delovanje.

A. Knjižnica. V Ljubljani je bilo tedaj sicer že več knjižnic, a vse so bile zasebne. Lepo knjižnico so imeli jezuiti, kjer so bili s škofovim dovoljenjem shranjene tudi protestantovske slovenske knjige, ki jih je zasegel vicedom Filip Kobencel [8]) in jih l. 1604. izročil jezuitom. Nekaj jih je pa tudi dodal ljubljanski župan Josip Tschauler. [9]) To so bile one knjige, ki so jih stanovi hoteli spraviti čez mejo, pa se jim je ponesrečilo. Pozneje (l. 1719.) je Magister Anton Erberg volil za knjižnico 1000 gld. in za notranje naprave 700 gld. [10]) Žal, da je l. 1774. požar upepelil z jezuitskim kolegijem tudi vso knjižnico. Znamenita je še sedaj knjižnica Turjačanov (ustanovljena l. 1655.) in frančiškanska. Za domače razmere je bila pomenljiva tudi Valvazorjeva knjižnica. Ko je pa le-ta obubožal, jo je ponudil kranjskim stanovom v nakup, pa brezuspešno. L. 1690. jo dobi zagrebški škof Ignacij Mikulič. Takó je ta, za našo zgodovino važna knjižnica, saj je bilo vmes tudi nekaj rokopisov, prišla pod tujo streho. Manjše knjižnice so imeli zasebniki, večinoma vsak za svojo stroko: prošt Prešeren bogoslovsko, politično Erber in zdravniško Corusi.

[8]) Jezuitska kronika. — [9]) A. Dimitz. K. g. G. 87. — [10]) Farna spomenica pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

Udje akademije Operosorum so čutili, da je javna knjižnica neobhodno potrebna. Najbolj se je zanjo zavzemal dr. J. Anton Dolničar, stolni dekan. Kmalu doseže svoj namen. S škofom Sigmundom Krištofom Herbersteinom in proštom Prešernom podpiše za knjižnico 30. maja l. 1701. ustanovno listino. Ta listina slove slovenski: »Ljudje radi pozabijo v teku časa, kar se je zgodilo. Treba torej človeška dela pismeno ovekovečiti. Bodi torej znano našim vrstnikom in zanamcem s to listino, da smo sklenili mi Sig. Krištof, škof ljubljanski, sv. rimskega cesarstva knez in grof Herberstein, Janez K. Prešeren, stolni prošt in ud deželnih stanov, J. Anton Dolničar, stolni dekan in imenovane svetlosti generalni vikarij, k večji časti božji, v dušno zveličanje in napredovanje, iz ljubezni do prostih umetnostij, ustanoviti knjižnico in jo založiti. S tem se zavežemo, da darujemo ustanovljeni knjižnici vse svoje knjige, kar jih imamo ali še-le nabavimo, in nepreklicno izjavljamo, da so darovane, kakor se nahajajo v seznamu, ki ga vložimo v škofijski in kapiteljski arhiv. Knjige za sedaj hranijo njih dosedanji lastniki, ali tisti, ki se jim bodo izročile, potem morda nad zakristijo nove stolnice, kadar bo dovršena. Po smrti lastnikov naj napravijo omare, da se prenesó precej tja, odkoder jih ne sme nihče prenesti ali vzeti niti za eno uro pod kaznijo izobčenja, kakor bo zapisano na pragu knjižnice. Da pa bodo knjige lepo urejene, da bo mogel vsakdo ob določenem času priti brat, določuje imenovani škof, upajoč, da ga bodo tudi drugi v tem posnemali, za knjižničarja dva tisoč goldinarjev v ta namen, da bo obresti dobival knjižničar, ki ga imenujem jaz ali moji nasledniki. Knjižničar pa se zaveže, da bo varoval urejene knjige, odpiral knjižnico vsak delavnik razen četrtkov, po letu od šestih do osmih zjutraj, po zimi od devetih do enajstih, in popoldan vse leto od dveh do treh, in da bo branil knjižnico vsaktere škode. Knjižničarja vsprejema vsakokratni ljubljanski škof, vender ga mora izbrati »sub poena nullitatis ex officialibus sacerdotibus Ven. Capituli Labacensis«. V Ljubljani 30. maja l. 1701.

Razen imenovanih mož so knjige darovali še Marka Grbec, Janez Jakob Schilling, baron Grimbschitz in drugi.

Te knjige so se torej hranile najprej doma, potem nad zakristijo stolne cerkve, naposled so jih prenesli v semenišče, kjer se še nahajajo. Lepe omare, segajoče skoro do stropa enonadstropne sobane, so bile narejene l. 1725., kakor kaže letnica v okrasku. Izdelal jih je, kakor spričuje nasprotni okrasek, Josip Wer. Strop se lesketa v najlepših freskah, ki se pripisujejo Juliju Quaglii. V bogoslovnih strokah je knjižnica bogata. Hrani tudi ono staro rokopisno okrašeno biblijo, ki jo je grof Turjaški daroval škofu Hrenu. Med rokopisi je najvažnejša zapuščina J. Gregorija Dolničarja in njegovega sina Aleša.

B. Znanstvo.

Knjižnico so torej imeli. Trebalo je še pisati, izrabljati jo, misliti in delati. In res so operosi spisali mnogo znanstvenih knjig. Ta dela spadajo v razne stroke. Res, da niso vsa dela vekovite važnosti, a svojemu času so bila primerna in koristna.

V bogoslovnem oziru sta delovala prošt dr. Prešeren in stolni dekan dr. Janez Anton Dolničar. Prešeren in Schilling sta bila tudi dobra poznavavca cerkvenega prava. Zgodovinar je bil zlasti dr. Jan. Gregorij Dolničar, ki je spisal blizu dvajset knjig, nanašajočih se na domačo zgodovino. Oziral se je na vse dobe domače zemlje. Najbolj se mu je seveda omililа Ljubljana, ki jo je slavil v vseh svojih spisih. Popisal je o njej vse, kar se mu je zdelo količkaj važnega. Zbiral je rimske napise in jih zabeležil. Stare rimske kamne je skušal ohraniti in jih je dal vzidati v kako javno poslopje, v stolnico, v semenišče, da jih je vsakdo lahko videl. Zbiral je tudi druge napise, zlasti nagrobne. Opisal je natančno zidanje stolnice in semenišča, zbiral dogodke od l. 1660—1718. Za Valvazorjem je le edini Gregorij Dolničar, ki nam osvetljuje to dobo. Sestavil je tudi zbirko življenjepisov znamenitih mož, zlasti pisateljev

in umetnikov, in otel marsikatero ime pozabljivosti. Izdal je tudi kratko zbirko dogodkov od najstarše dobe do svojega časa. Ta knjiga se je posebno priljubila, ker je bila priročnejša, nego folianti, ki sta jih izdala Schoenleben ali Valvazor.

Pravoslovcem delata čast Janez Erber, ki je spisal komentarij državljanskega prava v 4. knjigah, in dr. Florijančič. Poslednji je s svojim prijateljem dr. Jan. Andrejem Mugerle-tom ustanovil »Pravniško društvo« l. 1698., ki je skrbelo, da so se udje urili v svoji stroki. Obhajali so slovesno spomin sv. Ivona, svojega zavetnika, ki ga cerkev praznuje 19. maja. L. 1710. je pričel J. U. dr. Bogataj, profesor državljanskega prava, prvič javno predavati pravoslovje.

V Ljubljani je bilo tedaj mnogo veščih zdravnikov. Večinoma so tudi slovstveno delovali, a med udi Ac. Op. sta le dr. Jan. Andrej Copini in dr. Marka Grbec, ki je 25 let neprenehoma izdajal spise o zdravniških skušnjah. Tudi zvezdoslovca je imelo društvo, namreč Jan. Jurija Hočevarja, ki je imel svojo opazovalnico pod Turnom (Tivoli), kamor je zahajal z dvema tovarišema.

L. 1708. je jel izdajati tiskarnar Mayr prve novine v Ljubljani, v nemškem jeziku.

C. Umetnost.

a) Pesništvo in glasba.

Med udi društva operosov sta bila tudi dva pesnika. Baron Coraduzzi je zložil za akademike posamezne kitice, nanašajoče se na njih réke in simbole. Zapustil je pa še zbirko: »Florilegium diversorum Epigrammatum«. Drugi pesnik pa je Jurij Andrej pl. Gladič, kanonik in pozneje stolni dekan v Ljubljani. Pripravljal je za natisk zgodovino ljubljanske škofije v pesniški obliki. Naslovljen je rokopis: »Relatio historico-poetica de memorabilibus Carnioliae in duas partes distincta. Auctore Georgio Andrea de Gladich, Canonico et Decano Cathedralis Ecclesiae Labacensis«. Snov je povzel večinoma iz Schoenlebna in Valvazorja. Knjiga je v resnici razdeljena v

tri dele (ne »duas partes«). V prvem delu govori pisatelj o stari Emoni in o kranjskih svetnikih, v drugem o ustanovitvi ljubljanske škofije in o škofih do l. 1708., v tretjem pa o novi stolnici in o zgodovini stare cerkve. Sam je prorokoval svoji knjigi usodo: »Invenies hic plurima, quae per tomos dispersa — In nuce totam Iliadem Carniolorum gesta — Per ampla quae volumina Schoenlebnius conscripsit — Et fama Valvasorius prolixius votavit. — Fors labor hic exiguus, quibus placet, habebit, — Sed improbantes plurimos, ut facile divino«. — Za naslovni list je napravil slikar Julij Quaglia lepo sliko. Med pesnike te dobe štejemo tudi Jurija Andreja barona Gallenfels-a, ki je spisal: »Selectarum poëmatum fasciculus«, a društvu ni pripadal.

Visoko se je povspela v tej dobi glasba. Duša temu procvitu je bil živahni in nadarjeni Bertold pl. Höffer, ki je osnoval l. 1701.[11]) posebno društvo »Academia Philoharmonicorum«. Prvi svoj javni nastop so imeli 30. julija l. 1702. na ladijah na Ljubljanici. Vse mesto je privrelo gledat prizor in poslušat nenavadno petje. Član akad. oper. Sollicitus (zdravnik dr. Pogačnik) pa je zapel:

»Vidi ego, queis strepuit clangoribus aether
Terraque, queis noster frenduit amnis aquis.
Vix pepulit nox pura diem Poebumque recondit,
Et suo nocturna reddidit astra polo:

---

[11]) Greg. Dolničar piše jasno: »Ac. Philoharm. A. 1701. initium sumpsit fundatore J. Berth. ab Höffer, Patritio incl. ducatus Carnioliae, cui quidquid decoris habet, debet. Symbolum sibi selegit Organum cum lemmate »Recreat, mentisque perennia monstrat«, quo denotare vult scopum huius Academiae, qui duplex est: colere suam protectricem Divam Caeciliam, et recreare se aliosque. Hinc ex octo legibus, quibus illa firmatur, hae principaliores sunt: ipso die festo S. Caeciliae ipsam solemniori quo fieri potest ritu colere, et actum publicum aestatis tempore magna solemnitate pariter vespertino tempore supra fluvium Labacum producere«. — Zbirali so se pa ti pisatelji glasbe že poprej. Annales Urb. Lab. pišejo, da so imeli shod in koncert že 1. marcija l. 1700. v Höffer-jevi hiši na bregu. Za vodjo so Höfferja izvolili 8. jan. l. 1702.

Insonuere tubae, crepuit vox rauca metallis,
Tympana terrificum distribuere sonum.
Mox subito erupit fidium numerosa propago
Et cytharae, et variis dulcis arundo modis
Discordes sonitu lituos [12]) concordia junxit,
Concordes rursus dissidiumque fidit.
Undique festivis trepidarunt aethera flammis
Festoque succenso fulgura missa polo
Undique promiscuis stuppa [13]) vorata focis.
Omnia dulcisona rediere choragia pompa
Spiravitque redux ars iterata melos.
Hinc hilaris tulit unda Deas, hinc inde natantem
Portarunt resonam flumina laeta ratim.«

Odslej so philoharmoniki mnogokrat nastopili in z godbo in petjem poveličevali slovesnosti. L. 1703. so razveseljevali princa Evgena, peli v cerkvi pri črni maši za † cesarjem Leopoldom I. l. 1705., prepevali v novi stolnici, proizvajali tudi domače skladbe, zlasti oratorije.

Razen Höfferja so bili skladavci ali glasbeniki tudi Jan. Andrej Mugerle (r. 1658, † 1711), stolni vikar Mih. Omersa (1679), Volk Konrad Siberau (r. 1688), Jos. Fort. Hočevar (Gotscheer) (1693) in Jurij Blatnik r. 1693. v Kranju. Janez Gašper Gošelj, Ljubljančan, je bil orgljavec in igravec na harpo. L. 1711. so ga izvolili za vodjo Philoharmonikov. Zložil je več skladb, svetnih in nabožnih.

To društvo je od svojega pričetka neprenehoma delovalo do danes, izvzemši francosko dobo, in je najstarše društvo naše dežele, deluje pa sedaj le v nemškem duhu.

b) Obrazne umetnosti.

Ker je imela »Ac. Op.« namen, vse vede in umetnosti podpirati, je pospeševala tudi obrazne umetnosti. Ne le to, hotela je celo vzbuditi posebno društvo, in marljivi Gregor Dolničar je že sestavil pravila, ali pa jih morda kar posnel

[12]) trobilo. — [13]) otre, potirki (das Werg).

po italijanskem izvirniku, ker so pisana v italijanskem jeziku. Pravila se glasé na kratko: 1. Edini namen »Academiae trium Artium« je ta, da pospešuje tri važne obrazne umetnosti: slikarstvo, kiparstvo in stavbarstvo. 2. Tej akademiji pristopajo ne-le umetniki, ampak tudi drugi ljubitelji umetnosti, s tem razločkom, da posle te akademije opravljajo le prvi. 3. Predsednik je izvoljen z večino glasov vseh udov in ureja javne zbore in posamezne odborove seje. 4. Vsako leto bodi občni zbor, in sicer na čast patronu sv. Lukežu, 18. novembra, z razstavo slik in s slovesno sv. mašo. Drugi zbor bodi debeli četrtek o pustu zvečer v društvenih prostorih. 5. Seje naj bodo po zimi (od novembra do februvarja) štirikrat na teden: v ponedeljek, torek, petek, soboto, in sicer zvečer od 5.—6. Po letu jih določuje predsednik. 6. Stroške nosi društvo, ki preskrbi tudi darila pri razpisih tekmujočih umetnikov. 7. Darilo se podeli vsako leto onemu, ki je zasluži. Simbol akademijski je vzhajajoče solnce.

Ali se je ta akademija res ustanovila, mi ni znano. Javno menda ni nastopila. Gregor Dolničar piše, da je »inter aliquos stabilita, lucem proxime expectat«.

Drugo društvo, ki naj bi podpiralo umetnost in gladilo pot umetnosti, je bila risarska družba ali »Academia incultorum«. 1. Simbol je bil posekano drevo, ki je samo za-se brez posebne oblike, pa se lahko mnogoliko obdela. 2. Vsprejmó se pa vsi, domačini in tujci, ki se zanimajo za risanje in so za to sposobni. 3. Predsednika voli občni zbor vsako leto; imenuje naj se patron. 4. Zavetnik bodi sv. Krištof, kojemu na čast napravijo društveniki pobožnost v cerkvi, njemu posvečeni. Predsednika ali protektorja naj volijo kakega višjega plemenitnika, ki ljubi slikarstvo, recimo barona Brennerja. 5. Društveniki naj se shajajo tri mesece: novembra, januvarja in februvarja, štirikrat na teden (ponedeljek, torek, sredo, četrtek) zvečer po avemariji v društvenem prostoru. 6. K tem shodom prihajajo le udje, ki se urijo v risanju in prispevajo za stroške. 7. Konec februvarja naj izdela vsakdo risbo, ki se

razstavi za darilo na občnem zboru. 8. Občni zbor bodi vsako leto konec februvarja po določilu predsednikovem, in naj se praznuje slovesno. 9. Društveniki naj bodo pošteni, med seboj dobrohotni prijatelji; če pa nastane prepir, naj ga razsodi predsednik.

Tudi o tem društvu ne vem, koliko je doseglo. Vse pa kaže veliko zanimanje za umetnost. Kolikršno je bilo zanimanje za umetnost, tolik je bil tudi splošen uspeh. »Najlepše umetnine, s katerimi se Ljubljana ponaša, pripisujemo ukusu in delavnosti akademije delavnih mož. Kar zasluži iz stavbarstva, kiparstva in slikarstva pozornosti — je iz te dobe.« [14])

Sami udje »Ac. Op.« niso bili umetniki, skušali so jih pa vzgojiti. Gregorija Dolničarja sin se je učil risati in slikati v Perugiji in v Rimu. Janez Jožef pl. Zergolern se je učil slikarstva v Benetkah, tri leta v Rimu, l. 1708. je spremljal škofa Kuenburga na Portugalsko. Tu se je seznanil z mnogimi slikarji.

Sicer je v tej dobi umetnost v Italiji jela propadati. Samostojni knezi so izgubili veljavo in bogastvo in niso mogli več tako podpirati umetnikov. Ljudje so preje cenili skoro samo izobrazne umetnosti. V tem času so se poprijeli bolj glasbe in pesništva, ki sta bolj pristopni umetnosti, kakor izobrazne. Vrhu tega je jela cvesti znanost, zlasti naravoslovje, zdravilstvo, matematika, ki je bolj vzbujala duhove in prinašala hkrati tudi več materijalnega dobička. Vlada sama je podpirala bolj vede, kakor umetnosti, ker je bila tudi korist večja.

Ker umetniki v Italiji niso dobili več dela, so preplavili vso Evropo in pogostoma izdelali krasne stvari. Prav tako je bilo v Ljubljani. Domačih umetnikov je bilo malo, in ti niso bili posebni veščaki; zato so klicali Italijane, ki so prevzeli in vodili delo pri obilnih stavbah, katere so se tedaj zidale. Brez dvoma se ni nikdar toliko umetnih stavb sezidalo v Ljubljani, kakor v dobi »Acad. Operosorum«. Akademija sama sicer ni

---

[14]) J. Flis v »Oesterr. Mon. in Wort u. B.« 1891, p. 462.

zidala na svojo roko nikakega poslopja v Ljubljani. Posamezni udje pa so se zeló trudili, pričeli so voditi in nadzorovati zidanje.

Škofijski dvorec je prenovil škof Sigismund Krištof grof Herberstein in pridal arkado v notranjščini; njegov naslednik Ferdinand grof Kuenburg je prenovil del proti cesti.

Stolni dekan Janez Anton Dolničar je zidal novo stolnico od l. 1701—1706. Posvečena je bila l. 1707. Trudil se je na vso moč, da bi bila res znamenita zgradba. Načrt mu je napravil znameniti jezuit Andrej Pozzo. Ta je bil rojen l. 1642. v Trientu, vstopil je v red l. 1665. in umrl na Dunaju l. 1709. Slovi kot arhitektonski slikar, v perspektivi pa je pravi mojster. L. 1685. je slikal v cerkvi sv. Ignacija na platno velikansko sliko, ki naj bi namestovala začasno kupolo; potem je preslikal strop podolžne ladije in napravil narise za altarje, ki so jih potem ali slikali na steno ali izgotovili v kamnu drugi umetniki. Altar sv. Alojzija v isti cerkvi, izvršen po njegovem načrtu, se stavi za uzorec baročnih altarjev. V Ljubljani sta mu zelo podobna frančiškanski in nunski veliki altar. Bil je tudi stavbenik, ki pa je v svoji nemirni in nebrzdani domišljiji prekosil celo Borrominija. Dalje v tem toku ni mogel nihče. Kakor nihče drugi, je vplival na svoje vrstnike s knjigo o perspektivi, izdani l. 1693. in l. 1700. v Rimu. Življenjepisci trdijo [15]), da so njegovi načrti le risani, a nikdar izvršeni. Za ljubljansko stolnico pa je napravil on načrt, in po tem so zgradbo tudi dovršili. Le kupolo so postavili začasno in so jo šele v novejšem času povišali. Pri načrtih so bili povabljeni v nasvet tudi Francesco Ferrata in Carlo Martinuzzi. Delo so poverili stavbeniku in kamnoseku Frančišku Bombasi-u in zidarskemu mojstru Mihaelu Zamrlu. Za polirja sta bila Pavel Jugovec in po njegovi smrti Gregorij Maček. Za slike na presno so pridobili slavnega Julija Quaglio

---

[15]) Alw. Schulz, Allg. Kunstg. III. p. 64.

(1668—1751 [16]), ki je vplival s svojo mojstersko tehniko na vse poznejše naše domače slikarje. Isti dekan Jan. Anton Dolničar je začel potem zidati novo semenišče, imenovano »Collegium Carolinum Nobilium«. Načrt je napravil Karol Martinuzzi; gigante, ki napravljajo obdurje, je izklesal ljubljanski kipar Luka Mislej l. 1714. Poslopje so zidali od l. 1708—1714. Najlepši kras tega poslopja je knjižnica s prelepimi slikami na presno imenovanega slikarja Julija Quaglie. Kapelico sv. Rozalije so pričeli zidati 18. aprila 1708. Stroške je poravnal Janez Tobija Summeregger. Podrli so jo l. 1786.

Mnogo let so se prepirali Ljubljančani, kakšna bodi nova mestna hiša. Še-le v dobi operosov je dozorel sklep, da so jo na cesarsko povelje začeli zidati l. 1717. Staro hišo so jeli podirati 5. aprila in 16. aprila je vložil župan, trgovec Jakob Herendler, temeljni kamen.

V tej dobi je vzrastla tudi križanska cerkev. Znani branivec Dunaja pred Turki l. 1683 Gvido grof Starhemberg je prišel v Ljubljano za komturja nemškega vit. reda. Stara cerkev se je podirala. Bila je najstarša ljubljanska cerkev. Ta grof da načrt napraviti znanemu stavbeniku Dominiku Rossi-ju. Sezidana je bila cerkev v l. 1714. in 1715. Njej podobna in približno istočasno zidana je cerkev na Dobrovi in Šmarni gori (l. 1711. pričetek). Kmalu za to so jeli zidati veličastno nunsko cerkev (1718—1726). Misel na novo cerkev sv. Petra se je rodila v tej dobi, a pričeli so jo zidati še-le l. 1726. in dovršili l. 1730.

Za vse te cerkve je bilo treba mnogo umetnikov in delavcev. Bila je tedaj za Ljubljano res nekako klasična doba.

Pozabiti pa ne smemo, da so poleg tega pa še popravljali na vseh konceh mesta. Delo je bilo nekoliko tudi potrebno radi potresa l. 1699. Frančiškani so popravljali svojo cerkev in obhod krog nje; jezuitski rektor Lewenberg je povišal cerkev sv. Jakoba, jo okrasil s slokom in slikami l. 1701.,

---

[16]) ne 1720., kakor se je doslej pisalo.

novo zgradbo je pričel v Tivoliju; klarisinje so gradile kapelico presv. Srca Jezusovega, Avguštinci zid krog vrta itd.[17])

Koliko so imeli dela kiparji! Domačin je bil že omenjeni Luka Mislej, ki je delal tudi pri sv. Jakobu in v stolnici. Pred njim je delal žal premalo znani, toda veliki kipar Mihael Cussa. Za njim pa naš ponos, Francesco Robba.

Luka Mislej je postavil l. 1721. lepo znamenje presv. Trojice, katero je po zadnjem potresu popravil kamnosek Toman. Cussa je napravil altar sv. Križa frančiškanom, sedaj v Hrenovicah, z mnogimi kipi v belem marmorju; altar presv. Trojice v stolnici je najbrže njegov. V Zagrebu je prižnica v stolnici njegovo delo, itd. Robba spada sicer v poznejšo dobo, toda prvi sledovi njegove spretnosti se kažejo že v tem času. Njegova roka se pozna pri nekaterih stranskih altarjih pri svetem Jakobu in znabiti je izklesal on kipe na znamenju presv. Trojice, ker je bil ondaj najbrže pri Misleju v službi in se je leto pozneje poročil z njegovo hčerjo Terezijo. Prav tako utegne biti doprsni kip dekana Dolničarja njegovo delo. — Kakor se je mnogo cerkva zidalo, prav tako jih je bilo treba znotraj okrasiti, zlasti z altarji. Zato so dobile vse ljubljanske cerkve svoj okras v tej dobi. Pri sv. Jakobu so vsi altarji bili postavljeni od l. 1716—1732 (le altar v Frančiškovi kapeli je izklesal Jakob Contieri iz Padove že l. 1709.), v stolnici nekaj let poprej in pozneje, prav tako v križanski cerkvi, pri sv. Florijanu, v nekdanji frančiškanski cerkvi, v sedanji frančiškanski (prej avguštinski cerkvi), ki je bila sicer prej (1646 do 1660) sezidana, a posvečena še-le l. 1700., v diskalceatski cerkvi, posvečeni tudi l. 1700. In kdaj so se delale lepše stvari v Ljubljani, kdaj dragocenejše?

V tej dobi so se tudi domači umetniki izšolali in potem nekoliko let še delovali, a ko so ti izumrli, ni bilo nobenega velikega domačega umetnika dolgo vrsto let. Vsaka doba je plod prejšnje dobe. Seme le počasi kali, predno po-

---

[17]) Hist. Eccl. cath., p. 45.

žene, vzraste in sad rodi. Zato se dobi operosov zahvalimo za naša najboljša domača slikarja Jelovška in Mencingerja. Žal, da nista zapustila sebi enacih učencev, pa jih tudi nista mogla, ker je čas pozabil na umetnike; zato tudi nimamo do danes nikakega življenjepisa, kateregakoli domačega umetnika prejšnjega veka. V narodnostnem boju smo pozabili tudi mi na umetnike domačega rodú.

6. Konec.

Kolikokrat so se akademiki zbrali k skupnemu delovanju, kako so si ocenjali svoje spise, kolikokrat so slovesno imeli svoje občne zbore, žal, ne morem povedati. L. 1702. so se 21. decembra zbrali k občnemu zboru v vicedomskem dvorcu in se veselili obilne udeležbe najodličnejšega deželnega plemstva. Odslej nam viri ne pripovedujejo več o občnih zborih. Sploh se v javnosti o tej družbi ni več mnogo govorilo, marveč so udje le bolj delali, bodisi s peresom, bodisi z dejanjem. Domoljubni Ljubljančani so praznovali 10. maja 1716. z velikim veseljem rojstvo nadvojvode Leopolda, sina cesarja Karola VI. in cesarice Elizabete. Zvečer so zažigali kresove in osvetlili razne napise: Academia Oper. je imela napis: »Erudita | Operosorum | cohors | Austriaci orbis | Atlanti | neonato Leopoldo | Serenissimo | Spondet | Gravitatem Catonis, Marii | Prudentiam, Cassii Constantiam | Pompei Magnanimitatem«.

Z veliko, odkritosrčno žalostjo so spremili udje k zadnjemu počitku svojega prvega predsednika dr. Janeza Prešerna l. 1704. Smrt je nadalje kosila in pograbila tega in onega iz družbe. V cvetu mladosti, na tujih tleh, je umrl nadepolni Aleš Sigmund Dolničar l. 1708.; doma je sklenil svoje dni dr. Florijančič; za njim sta polagoma prišla oba najdelavnejša uda, brata Anton in Gregorij Dolničar. Ko je zlasti zadnjeimenovani umrl (l. 1719), je bila tudi akademiji podpisana smrtna obsodba. Tolikega mladeniškega navdušenja ni imel nihče več; saj je on družbo prav za prav zasnoval in s svojim pogumom netil ogenj, da ni ugasnil. Ko njega ni

več bilo, ni bilo več središča, ne več poguma za duševno delo. Tovariši so mu skoro do zadnjega pomrli, a mladina je bila že nekoliko v drugem toku vzgojena.

Pričelo se je v naši deželi razvijati trgovstvo, zlasti so se ljudje pečali s prevažanjem blaga. Zboljšavali so ceste in zgradili novo dunajsko cesto. L. 1717. so popravljali ceste na Gorenjskem in proti Reki. Na Gorenjskem je vodil poprave baron Ruessenstein, proti Reki pa pl. Werthenthal in baron Androcha. Ljubljanski zidarski mojster Karol Martinuzzi je dobil l. 1720. nalog, naj sezida v novih prostih pristaniščih v Trstu in na Reki skladišča. Od l. 1720. so gradili dunajsko cesto in napravili most čez Savo pri Črnučah l. 1724. Tudi vodna pot se je odprla po Ljubljanici in po Savi. Savska vožnja je bila sedaj varna pred Turki. Že l. 1689., marca ali aprila, se je odpeljal Baltazar Blaznik, roj. v Kranju, z eno ladijo, obloženo z blagom, vinom in soljo od Kašlja proti Belgradu. Čez dva meseca se je povrnil srečno domov. Za njim je šlo še mnogo drugih trgovcev, pa ta trgovina ni trajala dolgo, ker je Belgrad prišel zopet v turško oblast. Dolničar je menil, da bi bila pot lahka in varna, ko bi se odpravili mlini in vodopad pri Fužinah in bi se iztrebila struga deroče Save pri Radečah. Tudi Dolničar sodi po Widmanu (Stat. Europae L. I. c. 13.): »Sine tractatione commerciorum status reipublicae macer esse solet.« Cesar Leopold je sklenil po nasvetu braniborskega vojvode l. 1678., da mora iti vzhodnje blago preko ogerskih in dednih dežel v Indijo (ameriško). V Ljubljani bi bilo vzhodnjeindijsko skladišče. Cesar Karol VI. je obudil l. 1719. »Orientalsko zvezo« za prospeh trgovine. Ud te zveze je bil tudi Ljubljančan Fr. pl. Reigersfeld. Njegovo načelo je bilo: Le trgovina povzdigne deželo, brez trgovine je velika dežela majhna, s trgovino pa majhna velika.[18]) V oktobru l. 1717. se je mnogo Kraševcev, Pivčanov in Vipavcev izselilo in odpotovalo proti Belgradu, da so se ondi naselili.

---

[18]) Dimitz. K. g. G. Kr., p. 107.

Delo domá, še bolj pa, ker mladeniči niso več pohajali italijanskih vseučilišč radi vojnih nemirov v španjski dedni vojni, je provzročilo, da mlajši zarod ni posnemal svojih očetov. Akademija je hirala in umirala, dokler ni popolnoma zamrla, in sicer, kakor sodijo nekateri, krog l. 1725.

To so pač vzroki, da je jenjala takó uspešno se razcvetajoča družba. Vse drugo, kar se je pisalo o njenem prezgodnjem koncu, da so ji bili redovniki nasprotni, da so jo zamorili predsodki, da je bila na glasu brezverstva in drugo temu podobno, ni zgodovinsko utemeljeno, ampak so le posamezni pisatelji zapisali po svojih nazorih. Akademija operosov je bila hkrati dobra katoliška družba, kar kažejo njeni udje, ki so bili vsi gojenci jezuitov, in katerih nekateri so prav brezmadežno živeli. Družba sama in nje delovanje, njeni spisi, jo tako opravičujejo, da je nespametno vsako sumničenje. Ne smemo namreč zamenjati prve akademije z drugo, ki se je ustanovila l. 1781., v kateri je pa vel popolnoma drug duh.

Academia Operosorum rediviva.

Akademija je zaspala in dolgo spala. L. 1781. se zopet prebudi, toda vsa izpremenjena. Prvi shod se je vršil 5. aprila. Iz zapisnika, ki se hrani v ljubljanskem muzeju, izvemo, da so bili izvoljeni pri tem ustanovnem shodu: Seifrid baron Gusič kot predsednik, Janez Nep. grof Edling kot vodja, Jurij Japelj kot tajnik, Inocencij baron Tauferer, Blaž Kumerdej, profesor Jakob Knauer, profesor Naglič in Anton Tomaž Linhard[19]) kot udje. Tajnik duhovnik Jurij Japelj je imel uvodni govor v latinskem jeziku in pričel takó:

»Operosi Domini Academici! Da vidim zbrano to veličastno družbo učenih mož, odprta vrata te skoro devetdesetletne akademije, izpolnjene želje vseh ljubiteljev vede in domovine, to me navdaja z ne manjšim občudovanjem kakor veseljem. Zakaj ko bi bili dalj časa premišljevali, kako bi se nam dovolilo zunanjo obliko in veličastvo tega svetišča naše domovine od daleč si ogledati, morda bi zastonj poskusili obuditi sestanek

---

[19]) Tako se tu bere. Sicer glej: Izvestja muz. društva za Kr. 1895, str. 122 sq.

radi predolgega odlašanja. Kateremu srečnemu slučaju pa naj pripisujem, da nam je mahoma odprt vhod v notranje svetišče? Zatorej se mi zdi tako lep ta dan, da se mi dozdeva, kakor bi gledal ne le podobo, ampak pravo slovstveno državo naše domovine. Čudovito ji bo povišalo sijaj in odprlo neumrljivost našemu imenu, ako bomo posnemali vzgled svojih prednikov, ako ne bomo kot točni izpolnjevavci akademiških postav nič opustili, kar bi bilo vedi v napredek, ali kar bi kakorkoli povišalo našo vedo in umetnost. Kratko, mislim, da je od naših prednikov določeni namen tako jasen tudi nam, da se bojim primanjkujočih pripomočkov, kadar bo treba objavljati dela naših društvenikov. Nekateri so se povsem posvetili stari in domači zgodovini; drugi poznajo nadrobno domači jezik in sorodna narečja, nekateri mladino uče in vzgajajo ne samo po predpisanih knjigah, ampak tudi s svojimi spisi, ki so že pripravljeni za natisk; drugi negujejo z velikim vspehom pesništvo in govorništvo; nekateri se bavijo z modroslovjem, z zdravilstvom, s pravoslovjem, politiko in z drugimi stvarmi; zato jih smem pač pri prvem shodu imenovati ne le imenoma, ampak dejanski delavne (»operosos«). Bogatite torej našo akademijo, ne boječ se zavisti, saj, če hvalijo akademijo, so tudi vaša imena ovekovečena! Zahvaliti mi je predsednika in podpredsednika te akademije; prvega, ker je vsprejel predsedstvo poleg mnogega posla za korist domovine in prvakov; drugega, ker jo je nekako hipoma vzdignil iz starih tečajev in obudil k novemu življenju. Predaleč bi zašel, ko bi našteval posameznikov zmožnosti, čemur se že upira njih skromnost; ko bi navajal njih dolgoletno izkušnjo v javnih poslih, ko bi opisoval njihovo znanje mnogoterih jezikov, ko bi proslavljal vednost, ljubezen do slovstva in umetnosti našega voditelja! Zamolčal bom radi kratkega časa, slavni Kumerdej, pohvalo, ki ti jo dolgujemo kot vzbudniku te akademije. Spominjam se samo, kako si hrepenel po tej akademiji, kako si mene in druge vabil k ustanovitvi. Ne bom hvalil vas, drugi akademiki, saj vas bodo hvalili zanamci; samo to želim, da bi akademija rastla od dne do dne in da bi uspevala v čast svojim udom, obremenjena z njihovimi deli v splošno korist in slavo naše domovine.«

Po tem toplem nagovoru je pričel predsednik baron Gusič nemški in rekel:

»Danes sem nepričakovano in nezaslužno na čelu novič kaleče učene družbe. Ponosen sem na tò odliko, ki jo zahvaljujem le naklonjenosti nekaterih udov. Vzbuditi hočemo akademijo »operosorum«, ki je malone pol veka spala. Ni malo podjetje, tekmovati s tolikimi društvi, ki so nastala v tako dolgem presledku. Veliko je podjetje, ki se da zagovarjati le s sijajnimi lastnostmi, ki jih bodo imeli družniki, katere bomo vsprejeli. Napredujoči svet, posebno zunanje akademije, so nas

prehiteli, odkar je zamrla akademija »operosorum«. Vseh teh očij se bodo obrnile v nas; da nas bodo grajali, vidim že naprej. Ali naj izgubimo zato pogum? Ne, to naj nas vspodbuja, da nekaj in le to storimo, kar pripomore v korist človeški družbi, k oliki duha in zboljšanju nravnosti, in kar more služiti prijetni in lepi vedi. To se mi zdi edini dostojen predmet naših novih operosov; vse drugo, kar se s tem ne stika, ne bodi naša stvar. Nič naj se ne tiska, kar se ne odlikuje v katerikoli stroki. Za svojo osebo nisem zmožen, da bi pripomogel s pismenimi izdelki k slavi te družbe. Moja starost in drugo delo mi ne pripuščata, da bi se proslavil z učenimi spisi. Da pa vsaj nekoliko zadostim vašim nadejam, se bom potrudil, da bom presojal po svoji zmožnosti nepristranski vse razprave častitih sotrudnikov, kakor me uči Horacij: »Fungar vice cotis acutum reddere, quae ferrum valet, exors ipsa secandi.«

Po tem govoru je poročal voditelj o pravilih. Posneli so stara pravila. Razgovor se je vnel, ali naj se diploma napravi nemška ali latinska. Vsak naj se pismeno izjavi. Drugo vprašanje je bilo, ali naj se imena družnikov razvrsté po abecedi, ali po veljavi. Zedinili so se takoj za abecedni red.

Naposled izpregovori še mladi Anton Linhart takó:

»Prvi korak smo storili; ne blesteč, ne hrumeč korak, pač pa korak k resnici; tih in miren korak, slovesen in velik korak radi veličastnega smotra, ki ste si ga določili. Gospodje! Zavedate se v srcu svoje delavnosti, zato vam ni treba, da bi poverili hrumeči slavnosti svojih združenih željâ, bratovskih namer, prehoda iz mraka v jasno luč, tega herkulskega prehoda. Ne poganjate se, da bi vas občudovalo poulično, zijajoče občinstvo. Brez leska, brez sijaja, vzvišeni nad bleščečo soparo, za katero se tolikokrat skriva resnica, vzvišeni nad blesteči dim ste tu v svojem bistvu, družite se s srcem in roko in ponavljate zvezo, ki nima drugega namena, nego prosveto našega naroda — zvezo, ki ste jo resda podedovali od svojih prednikov, katerih dediščini pa je zavrl za pol veka pot despotski predsodek, morda tudi zavist, morda nedelavnost. O, da bi mogli tega pol veka izbrisati iz zgodovine našega domovja! O, da bi mogli iztrgati čas predsodkov iz letopisov našega mesta, nekdaj domovinskih modric domovja, ki jim pa je pretilo postati grob — in jih potopiti v noč pozabe in nedosežne izgube! O, da bi pokrili z neprodirno temino čin, da je podlegla premoči predsodkov častna ustanova, katere obnovo bo ta dan ovekovečil. O, zakaj so bili časi, ko ni bil v modi mirni in samotni modrijan, ki bi bil povzdignil duha in zaželel koristiti domovini! O, da bi utegnili! Toda čemu to še-le želim: Da bi mogli? Oprostite, častni društveniki! Moja duša se je

že tako privadila tej želji, da je ne more pozabiti tudi ne v tem trenotku, ko se mi pred očmi izpolnjuje. Ne pričakujte, da bo odmevala hrumečih slavospevov za seboj tirajoče zgovornosti ona sobana, ki ste jo posvetili s svojim shodom. Vaš izraz, izraz dobrodelnika, ki stori velikega Boga posnemajoči sklep, da bo dobro delal, ta veseli, zadovoljeni izraz mi je porok, da tega ne pričakujete. Molčali boste, dokler ne bodo govorila dela. Skriti hočete biti, dokler vas ne razodene narodom vaš blišč in lastni blesk. Posnemali boste zgodbo nastanka kraljeve zgodovine na Angleškem, ki se je uvekovečila, predno je opazila, da je društvo. Vi boste hodili za njo stopnjema, molčali in postali veliki, predno izve svet predmet današnjega shoda. Posnemali boste rek dvornega svetnika Sonnenfelsa (v govoru o skromnosti), ki je dejal: »Manj besed in več stopinj!« in tega si boste izvolili za geslo. Nikdar si nisem želel večje zgovornosti, nego v tem trenotku. Srce mi je polno, jezik zastaja. O, zakaj mi ni dano, da bi bil popoln tolmač svojim mislim in čustvom. Kako naj bi bil celò vašim? O, kako bi sovražnike prosvete — in to so v resnici — kako bi to stvarco, za katerih malo dušo je beseda domovina prevelika, z najglasnejšim klicem zgovornosti priklical iz temnih stranskih potov, jih postavil semkaj in odkril njih nizkost do zadnje gube. Tu bi odstrl predsodek, tam bi prilezlo na dan obrekovanje z raztrgano krinko in odtrgano brado in poteptano kačjo glavo. Ponosen sem, da sem vaš govornik, ali bolje, vaš pooblaščenec — tako bi se oponosil. In kaj bi storil? Kar vi vsi! Odpustil bi! Dušam, ki hrepené po resnici — a prezrimo malenkosti. Sovražnike napredka, prijatelje neumnosti bomo ugonobili s tem, da se bodo zavedali svoje lastne nevrednosti. Z orjaškimi koraki bomo stopali, da nas ne doseže zavist, čeprav krilata. Mi smo že nastopili slavno pot v krogu ne vsakdanje delavnosti, ko bi je ne bili nastopili, bi bilo sramotno; a ko bi se sedaj ustavili, bi uspavali moči, ki smo jih danes posvetili domovini. Hitimo k smotru s toplim hrepenenjem; iščimo budni resnice povsod; in če jo najdemo, planimo nanjo kakor pohlepni lakomniki in delimo jo radodarno kot razsipniki domovini v korist. Česa naj se bojimo? Kaj naj upamo? Kaj nam nasprotuje? Vprašujem največjega brskača. In če najde kako težavo, bi mu moje zaupanje reklo: Prostost imamo misliti in cesarja Jožefa na prestolu!«

Tak je bil prvi shod ponovljene akademije operosov. Kako vse drugače so govorili pred osemdesetimi leti! Linhart je bil l. 1776. vstopil v stiški samostan in kot brat Kristijan je preživel ondi eno leto.

Mnogo so obetali udje te ponovljene družbe. Kako je društvo poslovalo nadalje, ni znano. Druga seja je bila 15. maja

1781. Razmotrivali so pravila nekdanje akademije in o diplomi, ki naj se tiska za vsakega posebej. V razgovor sta prišla tudi dva rokopisa: »Pogled na Likurgovo zakonodajo« in »Kratka razprava o vzgoji.« Uzorec diplome je latinski.

To je vse, kar je znano o drugi akademiji. Res je, da so udje v naši zgodovini, zlasti v slovenskem slovstvu dobro znani, a o skupnem društvenem delovanju nimamo poročil. Tudi rokopis [20]) o. Marka Pohlina: »Memoria Academiae Operosorum Labacensium a. 1781 die 5. Martii (!) renovata« se je menda izgubil.

Imena, ki so si jih izvolili akademiki, so: Resolutus (Gusič), Vivax (Edling), Secretus (Japelj), Indefessus (Kumerdej), Agilis (Linhart). P. Marko Pohlin (Novus) jih še več našteva v svoji »Bibl. Carn.« Zakaj se ta akademija ni ohranila, zakaj ni skupno delovala s tolikim navdušenjem, kolikršno se je pojavljalo v začetku, ne moremo povedati. Slutimo pač, da je bil poleg drugih vzrokov tudi ta, ker udje niso bili enakega mišljenja, stanú in starosti. Le mala peščica je krepko ustrajala pri literarnem delu tudi brez družbe, drugi so pa bili družbi le v zavoro. »Gusič bi bil rad vse ponemčil, Edling je bil skriven nasprotnik samostanom«, [21]) kar seveda ni ugajalo navdušenemu Japlju in o. Marku Pohlinu.

Družba je torej zaspala precej v početku in se ni več vzbudila, čeprav so jo nekateri budili (Dr. E. H. Costa v Mitth. d. h. V. f. K. 1861. str. 46) in ji je posvetil Jernej Lenček, tedaj žirovski kapelan, v Vodnikovem spomeniku (l. 1859 str. 169) pesem, kjer se glasi zadnja kitica:

Pa saj ne boš vedno spala,
Rož'ca lepa »operosa«;
Saj boš skoraj spet vstala,
Rož'ca mnogovrstnih ved.
Le vstani — lepa ti cvetlica!
In Modricam služi z vso skrbjo;
Sveti še Ljubljani ko »danica«,
Delaj čvrsto z »druženo močjo!«

---

[20]) Bibliotheca Carn. p. 35. — [21]) Glaser: Zgod. sl. slovstva II. str. 52.

O treh tržaških škofih, imenovanih Johannes.

Spisal dr. Fr. Kos.

Zgodovinarji poznajo tri listine, katere omenjajo tržaškega škofa Ivana, ki je živel leta 948., ali pa se vsaj nanašajo na ta čas. Prva listina je bila izdana v Paviji dne 8. avgusta rečenega leta. Datum se glasi: »Datum octavo die Augusti anno dominice incarnationis DCCCCXLVIII., regni vero domini Lotharii regis XVIII., indictione sexta. Actum Papie«. S to listino je podelil takratni kralj Lotar tržaškemu škofu Ivanu vse svoje pravice, javno sodstvo in svoje imetje v tržaškem mestu, kakor tudi zunaj njega tri milje na okrog.[1]) — Nimamo vzrokov, da bi dvomili o pristnosti te listine.

Druga listina ima isti datum kakor prva. V njej čitamo, da je kralj Lotar podelil tržaški občini (ne pa škofu) večno svobodo in imuniteto.[2]) — Če primerjamo to listino s prvo, vidimo, da je ponarejena po prejšnji. Kandler misli, da se je to zgodilo med letom 1313. in 1320. Listina je torej nepristna.

Tretja listina ima datum: »Anno ab incarnatione domini DCCCCXLVIIII, mensis Februarii die XXI., indictione quarta.« Ta listina nam na dolgo in široko pripoveduje, da je tržaški škof Ivan ondotni občini podelil javno sodstvo in druge pravice, katere je imel v Trstu in okolici in ki jih je dobil od rimskih kraljev in cesarjev, koroških vojvod in drugih oseb. [3]) Prvi del datuma kaže na 21. februvar leta 949., četrta indikcija pa na leto 945/946 ali pa 960/961. — Tudi ta listina je nepristna, česar ni težko dokazati. Navedel bi lahko več točk, iz katerih bi bilo razvidno, da je ta listina ponarejena. Prvotni falzifikat se nam ni ohranil, temuč le njegov prepis iz l. 1476. Mainati navaja neko listino z dne 9. maja l. 1476., v kateri se čita, da so listino, izdano dne 21. febr. l. 949., ker je bila že

---

[1]) 1.) Ireneo della Croce, Istoria della città di Trieste, ed. 1878, II, 516. — Mainati, Chroniche ossia memorie storiche die Trieste, I, 50. — Kandler, Codice dipl. istr. ad a. 948. — [2]) Kandler, Codice dipl. istr. ad a. 948. — [3]) Ireneo della Croce, Istoria, II, 590. — Mainati, Chroniche, I, 60. — Kandler, Codice ad a. 1236.

jako poškodovana in razjedena, da je že skoraj ni bilo mogoče več čitati, na novo prepisali.[4]) Listina ni bila spisana ne leta 949. in tudi ne leta 1236., kakor Kandler misli.

Razni tržaški zgodovinarji so smatrali vse te tri listine za prave, Kandler pa razen prve samo tudi zadnjo. Gospodje so vender kmalu izprevideli, da ni verjetno, da bi bil tržaški škof Ivan tiste pravice, katere je dobil dne 8. avgusta leta 948., prepustil ondotni občini že dne 21. februvarja leta 949., tedaj že čez pol leta. Kaj so torej nekateri pisatelji storili? Prvo listino, katero je tržaškemu škofu Ivanu podelil kralj Lotar, sin kralja Hugona, leta 948., so potisnili za sto let nazaj v tisto dobo, ko je vladal cesar Lotar, sin Ludovika Pobožnega. Iz prej omenjenega datuma so en »C« izpustili. Na ta način so dobili za Trst še enega škofa Ivana, kateri naj bi bil torej po njih mislih živel leta 848. ali pa, z ozirom na tretjo (!) indikcijo, že leta 840., kakor hoče Schönleben.[5]) Tržaškega škofa Ivana, ki je bajé živel leta 840. ali 848., poznajo Schönleben, potem Ireneo della Croce[6]), Scussa[7]), Mainati[8]), Löwenthal[9]), Jellouschek[10]), Godina Verdéljski[11]) in drugi.

Mi, ki vemo, kako je prišel ta tržaški škof Ivan 840. ali pa 848. leta do svoje ekzistence, lahko brez skrbi trdimo: »Tega cerkvenega pastirja tržaškega prava in resnična zgodovina ne pozna«. Veseli me, da ga tudi »Status personalis cleri« tržaške škofije (za 1883) ne omenja.

Kandler je smatral drugo listino za ponarejeno, prvo in zadnjo pa za pristno. On prve listine ni svojevoljno pomaknil za sto let nazaj, temuč ji je pustil datum tako, kakor ga je imela. Izprevidel je tudi, da tretja listina ni mogla biti spisana dne 21. februvarja leta 949., pač pa v 13. ali 14. stoletju.

---

[4]) Chroniche die Trieste, II, 315 i. d. — [5]) Carniolia ant. et nova, pars III, 423. — [6]) Istoria della città di Trieste, ed. 1878, II, 518. — [7]) Storia cronografica di Trieste, ed. Kandler, p. 47. — [8]) Chroniche, I, 49. — [9]) Geschichte der Stadt Triest, str. 9. — [10]) Mittheilungen d. hist. Ver. f. Krain, 1847, str. 108. — [11]) Opis in zgodovina Trsta, str. 349.

Ker je imel listino za pristno, samo imena nekaterih prič so se mu zdela ponarejena, zato je iskal v zgodovini 13. stoletja po kakem tržaškem škofu, kateremu bi bilo Ivan ime. Srečno je našel pri Ughelli-ju[12]) besede: »Johannes hujus nominis secundus ann. 1236. Ad hunc electum scribit Gregorius IX. ann. 13. die X. aprilis. Turbulentissimis temporibus gessit pontificatum, cum inter illius temporis principes bella ex bellis terrerentur.« — To je Kandlerju zadostovalo, da je prej omenjeno listino pripisoval temu škofu. Da bi pa kateri njegovih čitateljev ne začel dvomiti zastran datuma, obdržal je, ko je listino dal na novo ponatisniti, v datumu samo besede »mense februarii die XXI.«, drugo pa, kakor letnico »DCCCCXLVIIII« in pa »indictione quarta«, je previdno izpustil. Trdil je torej, da je ta listina pristna ter bila izgotovljena dne 21. februvarja leta 1236.

Kandler je bil za trdno prepričan, da je leta 1236. vladal v Trstu škof Ivan. A motil se je. Pri Ughelli-ju omenjeno pismo papeža Gregorja IX. ima datum »ann. 13. die X. aprilis«, t. j. dne 10. aprila v 13. letu papeža Gregorja IX. Ker je bil ta papež izvoljen dne 19. marca leta 1227., je bilo torej 13. leto njegovega vladanja leta 1239., ne pa 1236.

Ughelli ima v svojih knjigah več napak in nenatančnostij. Nikjer nisem mogel dobiti nobenega dokaza, da bi bil zgoraj navedeni citat iz njegovega dela tudi resničen. Nehoté sem si mislil, da se je Ughelli na tem mestu zmotil, ko je zapisal »Johannes«, in da se to, kar je povedal o njem, nanaša na tistega škofa, o katerem hočem takoj govoriti.

Leta 1236. in tudi 1239. je pač v Trstu vladal neki »electus« (izvoljeni škof), kakor ga nazivlje Ughelli, a ni mu bilo ime Ivan, temuč Volrik ali Vodalrik. To nam dokazujejo razne listine tistega časa.

V neki pogodbi z dne 9. oktobra leta 1234. je med pričami imenovan »W. (sc. Wolricus) Dei gratia Tergestinus

---

[12]) Italia sacra, V, col. 503.

electus.[13]) — Kakor čitamo v neki listini z dne 3. oktobra . 1235., postavil je takrat »W. Dei gratia Tergestinus electus« svojega notarja Nikolaja za svojega zastopnika v neki pravdi.[14]) — Dne 3. junija leta 1236. je papež Gregor IX. pisal proštu sv. Štefana v oglejski vladikovini zastran tržaškega izvoljenega škofa (»electo Tergestin.«)[15]), ki je bil brez dvoma Volrik, ne pa kak Ivan. — To pismo je poslanec tržaškega izvoljenega škofa Volrika (»Wolrici electi Tergestini«) dne 11. maja leta 1237. oddal Ivanu, proštu sv. Štefana v Ogleju.[16]) — V listini z dne 29. septembra leta 1237. je omenjen tudi tržaški škof Volrik (»Vlrico Therigestino epo«).[17]) — Dne 3. junija leta 1239. se je tržaški škof Volrik (»Wolrico episcopo Tergestino«) mudil v Čedadu[18]), meseca septembra istega leta pa v Kamniku na Gorenjskem (»Vlricus episcopus Tergestinus«).[19]) Tudi v naslednjih letih, na zadnje še leta 1253., se ta škof večkrat omenja v raznih listinah.

Iz vsega je tedaj razvidno, da ni bilo ne v letu 1236. in tudi ne v letu 1239. v Trstu nobenega škofa, kateremu bi bilo Ivan ime. Od leta 1234. naprej pa do leta 1253. je vladal v Trstu škof Volrik ali Vodalrik in ne moremo si misliti, da bi mu bil v tem času kak škof Ivan delal konkurenco. Za tržaškega škofa Ivana v tem času v zgodovini ni prostora, čeprav straši s svojim imenom dandanes po raznih zgodovinskih knjigah.

H koncu naj še dodam, kako so nekateri nekritični pisatelji iz škofa Volrika naredili po dve ali pa še po tri osebe ter ga dvakrat razglasili za mrtvega, čeprav je bil še živ in morebiti tudi zdrav. V raznih listinah so njegovo ime različno pisali, kakor Vlricus, Wolricus, Worlicus, Wodolricus itd. Mogoče je, da je kak pisatelj njegovo ime napačno zapisal, ker najbrže ni dobro znal čitati listin. Na ta način si lahko

[13]) Kandler, Codice dipl. ad a. 1234. — [14]) Ibid. ad a. 1235. — [15]) Ibid. ad a. 1237. — [16]) Ibid. ad a. 1237. — [17]) Orožen, Das Dekanat Frasslau, str. 5. — [18]) Atti e memorie della società istriana, VIII, 44. — [19]) Schumi, Urkundenbuch, II, 80.

razlagamo, da je Tržačan Scussa v svoji knjigi »Storia cronografica di Trieste« (ed. Kandler, str. 60) trdil, da je leta 1247. umrl tržaški škof Ulrik, kateremu je sledil Roderlik, za tem pa je prišel Udalrik ali Odolrik. Najbrže je Scussa ime »Wodolrico« napačno čital ter zapisal potem Roderlico. Kakor se vidi, naredil je iz enega škota kar tri. Po njegovem zgledu se je ravnal Mainati (Chroniche, I) ter na straneh od 178—188 opisoval delovanje tržaškega škofa Volrika, potem na strani 189. postopanje škofa Roderlika, na straneh 190—203 pa zasluge škofa Olderika.

Dobrotniki nekdanjega ljubljanskega jezuitskega kolegija.

Priobčil **A. Koblar.**

V rokopisni knjigi, katero ima sedaj c. kr. dvorna knjižnica na Dunaju (zbirka rokopisov št. 11.993.), je na 602. straneh velike oblike z zelo drobno pisavo zabeležen v latinskem jeziku obseg nekdanjega jezuitskega arhiva v Ljubljani, kakršen je bil v prvi polovici 18. stoletja. O nekaterih drugih oddelkih te knjige izpregovorim pri drugi priliki, tu naj posnamem iz nje samo po abecednem redu urejena imena dobrotnikov jezuitskega kolegija in cerkve sv. Jakoba v Ljubljani. Nastopni zapisek volil in daril kaže, odkod so dobivali jezuitje sredstev za vzdrževanje velikega ljubljanskega kolegija in dobro obiskane gimnazije ter za zgradbo in okrašenje svoje, poleg kolegija stoječe cerkve sv. Jakoba. Skoraj večina kranjskih plemenitih rodbin, kakor dokazuje ta izkaz, je v teku poldrugega stoletja (1600—1750) posvetila kakega svojega sina družbi Jezusovi, in prav ti plemeniti jezuitje so požrtvovalno pospeševali družbe namene z naklonjenimi jej dediščinami. Podpisovali so se jezuitje, če so bili tudi baronskega stanu, preprosto, brez znaka plemstva, in takó stoje zapisana njih imena tudi v tem zaznamku. Pri imenih nekaterih darovalcev stoje za genealogijo dotičnih rodbin važne pripomnje.

Apfaltrer. Jezuit Henrik Apfaltrer je 24. oktobra l. 1708. svoje imetje zapustil bratu Otonu Henriku pl. Apfaltrer, ki je imel 7 otrok in mnogo dolga, s pogojem, da plača cerkvi sv. Jakoba 200 gld.

Barbo. Bernardin Barbo grof Waxenstainski je bil dvakrat oženjen. Prva soproga je bila Helena pl. Scherenburg, s katero je imel tri sinove: Ernesta Theophila, ki je po očetovi smrti zapustil bogoslovje, Jošta Valerija, ki je umrl l. 1678., in Antona, ki je bil jezuit, in dve hčeri: Judito Terezijo in Marijo Katarino, ki je bila nuna. Druga njegova soproga je bila Renata Leopoldina roj. grofica Auersperg, s katero je imel sinova Ferdinanda Vajkarda ter hčeri Ano Izabelo in Ivano. Umrl je Bernardin Barbo v aprilu l. 1677. in je zapustil drugi soprogi in njenim otrokom grad Dragomelj, katerega je bil od grofov Auerspergov kupil za njeno doto, trem sinovom in eni hčeri iz prvega zakona je pa zapustil hišo, katero je imela njihova mati, in grad Čušperk. Razen tega so otroci Helene še po svojem stricu pl. Scherenburgu podedovali 10.000 gld. Jezuit Anton Barbo je v oporoki z dne 10. novembra l. 1679. volil svojo dedščino v znesku 2000 gld. jezuitskemu kolegiju.

Burchard. Jezuit Ivan Burchard je podaril 5. septembra l. 1626. po očetu Sebastijanu Burchardu, odvetniku kranjske deželne sodnije, podedovanih 420 gld.

Cirian. Jezuit Friderik Cirian je volil kolegiju dne 23. oktobra l. 1656. 5000 gld., od katerih je izplačal njegov brat Ivan Jurij pl. Cirian 4674 gld. Njun oče je bil Frančišek pl. Cirian, mati pa Ana Marija. (Ciriani so postali 21. dec. l. 1685. baroni Cierheimi.)

Cierheimb. Jezuit Ignacij Cierheimb je prepustil dne 20. nov. l. 1726. svojo dedščino ljubljanskemu kolegiju, kateremu je njegov brat Frančišek Adam baron pl. Cierheimb l. 1729. izplačal 2000 gld. iz precej velike dedščine, katero je dobil po očetu Maksimilijanu Ludoviku in materi Suzani Marjeti.

Codelli. Ursula Konstancija Codelli, roj. pl. Georgio, je v oporoki, narejeni v Ljubljani dne 17. aprila l. 1722.,

volila za srebrne svečnike v kapeli sv. Frančiška pri jezuitih 12 zlatov, svojo svilnato obleko pa za mašno obleko iste kapele ter bratu jezuitu 6 zlatov in 100 gld.

Coppini. Slavni ljubljanski zdravnik Frančišek pl. Coppini je imel tri sinove, Ivana Andreja, Karola Josipa in Frančiška, in dve hčeri, Marijo Andriano in Marijo Ano. Teh 5 otrok je postavil dediče v oporoki z dne 10. marca l. 1685. Sin Frančišek pl. Coppini je bil župnik v Starem Trgu na Štajarskem in beneficijat pri altarju sv. Andreja v stolnici ljubljanski. Lahko bi bil dobil pičenjsko škofijo, a vstopil je po očetovi smrti k jezuitom, katerim je ostavil podedovanih 2257 gld. Umrl je kmalu potem, ko je dovršil novicijat.

Dinzl. Jezuit Ignacij Dinzl je vsled oporoke očeta Adama z dne 11. maja l. 1690. volil l. 1702. kolegiju 2000 gld., drugo dedščino je prepustil bratoma Antonu Krištofu in Frančišku Benediktu.

Enders. Jezuit Karol Enders je 28. jan. l. 1694. določil svoje imetje materi v vžitek s pogojem, da je po njeni smrtni dobi jezuitska cerkev za kapelo sv. Frančiška Ksaverija. Cerkev ni dobila ničesar.

Erberg. Deželni tajnik in stanovski odbornik Ivan Danijel baron Erberg je imel dve soprogi: prva je bila Suzana Marjeta roj. Dinzl, druga pa Marija Ana roj. baronica Apfaltrer. L. 1715., ko je napravil oporoko, mu je živelo iz obeh zakonov pet sinov, namreč: Frančišek Mihael, Ivan Ernest, Ivan Benjamin, Volbank Inocencij in Anton Frančišek, in tri hčere: Suzana Elizabeta, Ana Marjeta in Marija Josipina. Frančišek Mihael je bil nekaj časa pri jezuitih, pa je zapustil družbo in se je oženil, Ivan Ernst je postal duhoven, Ivan Benjamin je l. 1715. še hodil v šolo in Volbank Inocencij ter Anton Frančišek sta bila jezuita. Suzana Elizabeta je bila omožena z baronom Hallersteinom, Ana Marjeta je bila v Ljubljani klarisa z imenom Marija Beatrika, Marija Josipina je bila še neomožena. Oče Ivan Danijel je v svoji oporoki zapustil otrokom okoli 200.000 premoženja; oba jezuita sta dobila po 5000 gld.

Po očetovi smrti je Ivan Benjamin tudi vstopil v Jezusovo družbo, a jo je zapustil in šel v svet. Po novi pogodbi je pa obeh jezuitov dedščina narasla, tako da sta zapustila kolegiju 12. junija l. 1719. po 13.000 gld., od katerih je Inocencij določil 2000 gld. za nov marmorni altar Matere božje v jezuitski cerkvi, Anton pa 2000 gld. za jezuitsko knjižnico. Umrl je Anton l. 1746.

Gallenfels. Jezuit Karol Gallenfels je 1. febr. l. 1707. volil za opravo altarja sv. Frančiška Ksaverija 300 gld. Njegov starejši brat je bil Daniel, najmlajši pa Ingenuin. — Jezuit Frančišek Gallenfels je 13. oktobra l. 1724. volil kolegiju 2000 gld.

Galliart. Ljubljanski meščan Nikolaj Galliart je v oporoki z dne 1. dec. l. 1721. volil cerkvi sv. Jakoba 400 gld. za letnih 21 maš. Izplačal je to svoto njegov stric Ivan Bogomil Galliart.

Georgio. Jezuit Josip de Georgio je volil ljubljanskemu kolegiju 10. oktobra l. 1709. za dva nova marmorna altarja v cerkvi sv. Jakoba 1000 gld., katere je izplačal Peter Anton Codelli.

Graffheiden. Jezuit Frančišek Graffheiden je 26. febr. l. 1729. svoji materi Agati Elizabeti roj. pl. Edenburg določil vžitek od svoje dedščine, katero naj po njeni smrti dobi cerkev sv. Jakoba.

Grundler. Jezuit Frančišek Grundler je 10. jan. l. 1696. ostavil svoje imetje kolegiju, a jezuitje so malo dedščino prepustili njegovim sorodnikom.

Hoffman. Jezuit Andrej Ferdinand Hoffman je 7. sept. l. 1671. zapustil 1200 gld. Njegov oče je bil Ivan Ferdinand Hoffman, mati Marija Saloma, roj. Portner, ki se je vdrugič omožila z Jakobom pl. Edlingom, brata Ivan Sigfrid in Ivan Eberhard, sestri pa Ana Marija in Marija Izabela.

Ivankovič. Jezuit Gotard Ivankovič je zapustil kolegiju 2 zemljišči v Vinici in 1 vinograd dne 10. okt. l. 1677.; njegov oče Ivan Ivankovič je bil novomeški meščan.

Jager pl. Lewenstain. Ivan Krstnik Jager pl. Lewenstain, cesarski in deželni svétnik, je volil 13. julija l. 1644. jezuitom 2000 gld. in odpustil jim dolg 714 gld.

Jenčič. Jezuit Žiga Jenčič je 29. dec. l. 1701. zapustil svojo dedščino, menda 1000 gld., za popravo cerkve sv. Jakoba.

Kapus. Jezuit Andrej Khappus je podaril kolegiju svojo dedščino, katero sta 30. sept. l. 1672. izplačala njegova brata Jurij in Ivan Khappus.

Koberg. Ivan Urh Khoberg v Raigerstorffu je l. 1666. volil 969 gld. Zvršitelj oporoke je bil deželni računovodja Ivan Krstnik pl. Pettenegkh, čigar brat Adam Pettick je bil v Ljubljani jezuit.

Kopač. Jezuit Andrej Kopasch, sin ljubljanskega meščana Andreja Kopascha, je l. 1632. daroval za zgradbo semenišča 200 imperialov.

Kristan. Matija Kristan je 24. apr. l. 1700. dal za cerkev sv. Jakoba 200 gld.

Lack. Jurij Ludovik Lackh pl. Hochenau, gradnik na ljubljanskem gradu, je volil 18. oktobra l. 1646. jezuitom 1500 gld., katere mu je bil od l. 1638. dolžan dunajski trgovec Krištof Taufrer. A iz zapuščine Taufrerjeve jezuitom ni bilo mogoče ničesar dobiti.

Lewenberg. Jezuit Rudolf Lewenberg je 23. avgusta l. 1677. odstopil pravico do svoje dedščine bratu Ivanu Ferdinandu baronu Lewenbergu pod pogojem, da izplača jezuitskemu kolegiju 2000 gld.

Liechtenberg. Jezuit Žiga Liechtenberg je volil 26. marca l. 1718. ljubljanskemu kolegiju 4000 gld. in kolegiju jezuitov v Judenburgu 1000 gld.

Maass. Ljubljanski meščan Ignacij Maass, rojen na Bavarskem, je s prvo soprogo Marijo imel dva sina: Frančiška, ki je bil jezuit, in Ignacija, ki je postal menih v Kostanjevici. Z drugo soprogo Marijo Ano je imel hčeri Marijo Katarino in Josipino. Oče je umrl l. 1709. Podedoval je po njem tudi

sin Frančišek, ki je 12. febr. l. 1718. volil Jezusovi družbi 2593 gld. 21 kr.

Marz. Dne 15. julija l. 1675. je Marjeta Marz, sestra pok. o. Urbanije, zapustila svojo hišo, ležečo pri kolegiju, jezuitom. Rektor Locatelli je potem to hišo prodal meščanu Jakobu Lokarju.

Meisreml. Jezuit Jurij Meusrembl se je na korist kolegiju 30. oktobra l. 1661. odrekel dedščini, katero je dobil po svojih stariših. Oče je bil Jurij Meusrembl, ljubljanski trgovec, mati pa Marjeta roj. Reringer.

Mikuš. Jezuit Matija Mikuš je 8. junija l. 1729. postavil za dediča ljubljanski kolegij. Odšel je potem za misijonarja v Indijo, a v Genovi se je vrnil, živel nato v kolegiju v Judenburgu do tretjega leta poskušnje, potem pa zapustil družbo in vzel seboj dedščino na Dunaj, kjer je živel kot svetni duhovnik.

Miller. Sestri Suzana in Lukrecija, hčeri odvetnika kranjske deželne sodnije Jurija pl. Millerja in soproge Helene, sta podarili 7. januvarja l. 1636. vrt pred Nemškimi vrati v Ljubljani (»Shaitishensem hortum«) in travnik pod Klečami ob Savi kolegiju.

Mordax. Brata barona Volbank in Anton Mordax sta postala jezuita. Njuna mati udova Rebeka Konstancija Mordax roj. Dillanz je 28. junija l. 1691. dala po prokuratorju Volbanku Ferdinandu bar. Mordaxu jezuitom 100 lotov srebra, ker sta se njena sinova odrekla pravic do gradú Grabna.

Otto. Jezuit Elija Otto, sin Krištofa in Sibile, je podaril 7. febr. l. 1665. kolegiju 924 gld. 21 kr. od svoje očetovske dedščine. — Ivan Alojzij Otto, doktor bogoslovja, opat sv. Demetrija v Sremu in dekan v Braševu (Landskron) na Češkem je v oporoki z dne 7. avg. l. 1671. volil ljubljanskemu kolegiju 1000 gld. Umrl je 7. dec. l. 1674.

Oblokar. Jezuit Jurij Oblacker je zapustil 16. ok[illegible] l. 1627. menda ljubljanskemu kolegiju 2217 gld., katere j

bil dobil od Gregorja Pertschuna za prodano zemljišče »Tzhudna« na Bledu in hišo v Radovljici.

Pelzhoff. Marija Magdalena pl. Pelzhoff, roj. Vrbec (Verwiz), je dne 1. marca l. 1686. dala za luč v kapeli žalostne Matere božje v jezuitski cerkvi 100 gld.

Pelzhoffer. Udova Marija Regina Konstancija baronka Pelzhoffer roj. Paradeiser je 9. maja l. 1711. darovala jezuitom po svojem soprogu Frančišku Albertu bar. Pelzhofferju, ki je bil prej nekaj časa pri jezuitih, podedovano lepo knjižnico.

Pernburg. Ivan Karol Zelenič (Sellenitsch) je imel dve soprogi, prva je bila rojena pl. Otto, druga pa Ana Suzana roj. pl. Pernburg. Druga soproga je bila dedinja za možem, sama je pa pred smrtjo zapustila premoženje štirim otrokom brata Ivana, namreč Ivanu Adamu baronu pl. Pernburg, Frančišku Ksaveriju, ki je bil jezuit, Mariji Kristini, omoženi z baronom Moschkonom, in Rozini Rozaliji Tereziji, omoženi z gospodom Raspom. Frančišek Ksaver Pernburg je 14. marca l. 1701. podaril svojo dedščino v znesku 4558 gld. za popravo cerkve sv. Jakoba in za zgradbo Podturna (Tivoli), kjer je bilo jezuitsko razvedrišče. L. 1704. je pa M. Frančišek Pernburg zapustil jezuite ter je potem med svetom dobil ime Frančišek Anton baron pl. Flednigk, baje po starih graščakih Smledniških. Zahteval je od jezuitov podarjeno jim svoto nazaj, a je s tožbo propadel l. 1706.

Pillichgraz. Jezuit Gotard Pillichgraz je 6. sept. l. 1705. podaril ljubljanskemu kolegiju 1000 gld., rimskemu kolegiju, kjer je študiral modroslovje, pa 2000 gld. Umrl je na Laškem. Podedoval je premoženje po očetu Marku Antonu baronu pl. Pillichgraz, ki je napravil oporoko 25. nov. l. 1685.

Plank. Krištof Planckh, apostolski protonotar, cesarski svétnik, naddijakon Gorenjske za oglejsko škofijo in župnik kamniški, je določil v svoji oporoki dne 8. januvarja l. 1637., da naj ga pokopljejo v cerkvi sv. Jakoba pri jezuitih, in da naj jezuitje dobe volilo 4000 gld., potem pa še, kar bo

ostalo dedščine po izplačanih volilih. Dostavil je v oporoki besede: »quod dicti Domini Patres Societatis Jesu me a juventute mea in artium liberalium Studiis multum promoverint et, ut summarie dicam, quidquid scio, habeo aut possum, illis adscribere debeam«.

Pop. Jezuit Caharija Popp je postavil 26. avgusta l. 1648. za dediča jezuitski kolegij, ki je prejel okoli 600 gld.

Posarelli. Jezuit Frančišek Posarelli, sin Josipa Posarellija, je umrl, preden je postal duhoven, in je volil jezuitom 6850 gld., in njegov brat Jakob je doplačal za obresti 1500 gld. Prva soproga Josipa Pasarellija je bila rojena Grimschitsch, druga pa Paradeiser, ki se je pozneje omožila s Sigerstorfom. S prvo soprogo je imel Josip sina Jakoba in tri hčere, katerih prvo je vzel Taller, drugo Herner in tretjo Sonze. Z drugo soprogo je imel Josip sina Frančiška in hčer Suzano, ki se je omožila s Forstmaistrom. Jezuitski kolegij je dobil od zgoraj omenjenega volila l. 1657. samo 900 gld., ker je bil Posarellijev grad Purgstall zadolžen.

Prekerfeld. Jezuit Frančišek Prekerfeld, profesor na graškem vseučilišču, je podaril kolegiju v Ljubljani l. 1718. po očetu podedovanih 1000 gld. Umrl je Frančišek l. 1744., njegov brat, ki je bil žuženberški župnik, pa l. 1735.

Rasp. Jezuit Josip Rasp je na Dunaju dne 3. nov. l. 1705. postavil za dedinjo avstrijsko jezuitsko provincijo. Koliko je znašala dedščina, se ne ve. — Jezuit Ignacij Rasp je pa dne 25. maja l. 1750. v Judenburgu določil od svoje dedščine znesek 2000 gld. za ljubljanski kolegij.

Reringer. Frančišek Reringer je odstopil 14. avg. l. 1675. za mašni plašč v kapeli sv. Frančiška Ksaverija 100 imperialov.

Samburg. Ivan Karol pl. Samburg je podaril 15. avgusta l. 1660. za altar sv. Ignacija in sv. Frančiška srebrno svetilnico in za večno luč v kapeli 500 gld.

Schönleben. Slavni zgodovinar dr. Ivan Ludovi Schönleben je bil najprej jezuit, nato ljubljanski stol

dekan in protonotar in potem župnik in naddijakon v Ribnici. Določil je sprva samo knjižnico in rokopise jezuitskemu kolegiju, v oporoki je pa postavil kolegij glavnega dediča. Jezuitje so ga v znak hvaležnosti, ko je umrl dne 15. oktobra l. 1681., slovesno pokopali v svoji cerkvi v kapeli sv. Križa. Tri dni je bila velika črna maša in tretji dan je imel nagrobni govor kanonik in mestni župnik Marko Rosetti. Po plačanih volilih je ostalo kolegiju 4402 gld., namreč 1116 gld. v gotovini, 500 gld. v srebrnini, obleka je bila vredna 152 gld., oprava 384 gld., knjižnica 1500 gld., in od cesarja se je pričakovalo za knjigo »Dissertatio polemica de origine Augustissimae Domus Habspurgico-Austriacae« obljubljene podpore 750 gld.

Schweiger. Iz rodbine Schweiger pl. Lerchenfeld so bili trije bratje v družbi Jezusovi in vsi trije so darovali lepe svote za ljubljanski kolegij, namreč: 7. avgusta l. 1678. Engelbert 1000 gld., 24. dec. l. 1679. in 10. jan. l. 1682. Viljem 1300 gld. in 7. febr. l. 1680. ter 3. jan. l. 1682. Andrej 1300 gld.

Semenič. Jezuit Luka Semenič je 15. avg. l. 1672. podaril jezuitski cerkvi 100 gld. za nov kelih.

Sterlecker. Jezuit Rudolf Sterlegger je zapustil za kolegij iz svoje dedščine 600 gld. l. 1643.

Taller. Ivan Taller pl. Neuthal je v svoji oporoki z dne 22. julija l. 1630. volil jezuitom 10.000 gld. Vsled nastale pravde je l. 1657. njegov sin Ivan Josip izplačal 12.000 gld. Ivan Taller je imel gradove: Špitalič, Brdo, Zaprice in Puštal. Ivanova soproga je bila hči Josipa Posarellija, njegov oče Mihael Taller je pa že l. 1601. jezuitom podaril vinograd pri Sv. Križu v Vipavi.

Tauffrer. Jezuit Sigfrid Tauffrer je 29. oktobra l. 1721. prepustil svojo dedščino bratu Maksimilijanu Antonu bar. Tauffrer z željo, da izplača za dovršitev altarja sv. Frančiška Ksav. v jezuitski cerkvi 150 gld.

Teneffl. Josip Teneffl je 31. decembra l. 1659. volil 150 gld. za večno luč pred kipom Matere božje, ki je bil v

zidu jezuitskega kolegija na zunanjem trgu proti vodi. Dva dijaka sta v sabotah in pred prazniki Matere božje pred to podobo pela v slovenskem jeziku lavretanske litanije pred veliko množico zbranega ljudstva.

Tomšič. P. Josip Tomšič je jezuitskemu rektorju Ig. Dinzlu 22. sept. l. 1731. poslal 4000 gld. za kolegij.

Valvasor. Jezuit Volbank Valvasor je odstopil 14. avgusta l. 1728. od očeta Karola barona Valvasorja dobljenih 1000 gld. jezuitskemu kolegiju. Oče Karol je podaritev potrdil 2. sept. l. 1728.

Vivic. Jezuit Josip Wiviz je 8. oktobra l. 1722. določil 1500 gld. svoje dedščine za novi marmorni altar angeljev varuhov v cerkvi sv. Jakoba, drugo dedščino je pa prepustil svojemu nečaku Karolu Evgeniju pl. Wivizhaimb. Josipova mati je bila Ana Katarina pl. Wivizhaimb.

Zelenič. Jezuit Josip Sellenitsch je zapustil 22. okt. l. 1688. kolegiju posestva v Vrhpolju pri Vipavi. Njegova mati Suzana, roj. Distl, je bila najprej omožena z Jurijem Sellenitschem, potem pa z Volbankom Andrejem Fürnpfeilom.

Slovstvo.

»I castelli della Val d' Arsa« (Gradovi v Raški dolini v Istri), spisal Camillo de Franceschi. Tako se imenuje 246 stranij obsezajoča zgodovinska knjiga, katera je ravnokar prišla na svetlo v Paznu. V njej je jako natančen zgodovinski opis starih gradov: Lupoglava, Boljuna, Vranje, Kozljaka, Pasa, Belaja, Cepiča in samostana Matere božje pri jezeru. Pisatelj je porabil za svoje delo razne pisane in tiskane vire, samo Rutarjeva »Istra« mu ni znana. Na koncu knjige so pridejane nekatere doslej še neobjavljene listine po izvirniku in v italijanskem prevodu ter rodovniki plemenitih rodbin: Herbersteinov z Lupoglava, Brigidov iz Trsta in Barbov s Kozljaka in Pasa. Ne spuščamo se danes v kritično oceno knjige, omenjamo samo, da bode tudi slovenskim zgodovinarjem dobro došla ta publikacija, ker obsega mnogo zanimivih podatkov, tičočih se zgodovine Kranjske lastniki gori omenjenih gradov, ker so dobili tudi na Kranjskem posestva in imenitne službe. A. K.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje
Anton Koblar.

Letnik X. — Sešitek 4.

V Ljubljani 1900.
Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.
Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 4. sešitka.

Stran

Mali zapiski.

Slovstvo.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik X. 1900. Sešitek 4.

Naši denarji in kranjske spominske svetinje.

Spisal V. Steska.

Slovenci so izgubili že izdavna svojo samostalnost in zato menda sami niso nikdar kovali svojega denarja. Rabili so denar svojih sosedov, na pr. Bizantincev, ali pa denar svojih gospodov, na pr. Frankov.

Pred 13. vekom je bil denar sploh redek. Ljudje so sicer kupčevali, a to trgovstvo je bilo večinoma menjalno. Od 13. veka dalje se je denar bolj in bolj vdomačil. V raznih dobah je rabil različen denar, pa tudi v isti dobi so bili denarji raznih držav v prometu, ker so ljudje gledali bolj na pravo vrednost, kakor na kraj, kje so ga kovali. Če pa so kovali v kakem kraju posebno dober denar, je tak denar zaslovel na daleč, in povsodi so ga radi sprejemali. Zato pravi narodna pesem: »Ta zlat je kova znanega, Matjaža kralja samega«. V prejšnjem veku je zaslovel zlasti tolar cesarice Marije Terezije, ki je ohranil veljavo na vzhodu do danes.

V krščansko-rimskem cesarstvu je imel pravico denar kovati prvotno le cesar. Polagoma so si pridobili to pravico tudi drugi, zlasti škofje, opati, deželni knezi in mesta, tem bolj, če so dobili tržno, mitno in carinsko pravico. (Globočnik: G. Ü. d. oest. Geld- und Münzwesens.) Število upravičencev je naraslo v nemškem cesarstvu na sto.

Začetkoma so denar tehtali po funtih ali markah. Slovenci so imenovali denar tako, kakor sosedje, ki so jim ga

izročili. Izrazi so večinoma nemški in laški. Le v novejšem času so Slovenci denar jeli imenovati po številkah z ozirom na enoto. Tako smo dobili izraze: četrtak = 4 krajcarje, petica = 5, desetica = 10, dvajsetica = 20 krajcarjev; petak, desetak, petdesetak, stotak, tisočak = 5, 10, 50, 100, 1000 goldinarjev. Poleg teh imenujemo nekatere denarje po kovini srebrnik ali srebrnjak, zlat ali zlatnik. Razen teh imamo le malo domačih nazivov.

Naj navedem tu imena naših denarjev.

Bec. Ta beseda se sliši navadno le v rečenici: nimam beca. Beseda je laška (bezzo) in pomenja beneški denar, ki je bil l. 1723. za Avstrijo prepovedan.

Belič = droben, srebrn denar, ki je bele, srebrne barve, potem sploh droben denar, bodisi vinar ali krajcar. (Prim. Weisspfenig od l. 1416.)

Bor = droben denar.

Cekin = zlat denar ali dukat. Beseda je laška: zecha, zechino, ki pomenja sploh kovan denar. Začetkoma so tako imenovali le beneški denar, pozneje sploh zlatnike vseh dežel.

Cvajar = pol solda ali dva vinarja. Beseda je nemška »Zweier«. (Globočnik. X.)

Denar je pri nas splošna beseda za vse vrednotine, ki so v prometu. Beseda pa izhaja iz latinske besede denarius, ki pomenja deset asov. Začetkoma (269 pred Kr.) so bili denarji srebrni, pozneje tudi zlati (od 207 pred Kr.). Zlati so veljali deset srebrnih denarjev. Ohranili so se do poznega srednjega veka. Iz Rima se je vsaj ime razširilo po vsej Evropi in celo po Aziji. Primeri laški denaro, franc. denier, arabski in srbski dinar. Karol Vel. je določil funt srebra za 20 soldov à 12 denarjev; torej je štel funt 240 denarjev.[1]) V 13. veku se je beseda izgubila na Nemškem in privzela naziv pfenig.

Doplar = dvojni tolar, kakršni so se kovali po vsej Evropi. Nemški Doppelthaler.

---

[1]) Max Wirth: Das Geld, str. 55.

Drobiž, drobnič = mal ali droben denar.

Dvojača = Zweigroschenstück, je pomenila prvotno 6 starih = 10 novih krajcarjev, pozneje tudi dvajsetico, ker je dvojna desetica.

Dukat = cekin dobrega zlata. Beseda izhaja iz »dux«. Nekateri sodijo, da je dukate začel kovati Apulijski vojvoda Roger II. ok. l. 1140. (Ortleb: Vademecum f. Münzsammler), drugi, da so jih kovali v Siciliji od l. 1232. (Globočnik l. c. VIII.), v Benetkah od l. 1284., na Avstrijskem od l. 1339. Dukati so imeli razna imena. Najbolj znani so bili beneški dukati.

Forint = goldinar. Ime izhaja iz Florence, kjer so začeli kovati zlatnike in jih okrasili z grbom tega mesta, z lilijo. Latinski jih imenujejo florenus, Lahi fiorino, Madjari forint. Okrajšava *fl* pomenja florenus. V 14. veku so jih kovali po florenškem uzorcu v Št. Vidu na Koroškem. Imeli so, kakor tirolski, 18—19 karatov. L. 1458. so zopet izšli z imenom renski goldinar, od tod naš »rajniš«.

Fronk = frank, francoski denar in od l. 1803. enota francoskega denarstva. Pri nas so jih vpeljali Francozi. Ker so morali ljudje s franki plačevati davek, imenujejo nekateri davek še sedaj »fronke«.

Goldinar ima ime od Gulden (bav. Guldener) in ta od Gold. Kakor pove ime, je bil ta denar začetkoma zlat. S početkom 15. veka so jeli kovati na severnem Nemškem srebrne denarje, vredne toliko, kolikor zlati goldinar. L. 1484. se je pričel na Tirolskem razloček med zlatimi in srebrnimi goldinarji. Izprva so smeli zlate goldinarje kovati le volilni knezi r. cesarstva. Zlati goldinar je imel najprej 23 karatov, ogerski celo 23 $^3/_4$, torej jako čisto zlato, zato se je ta najbolj priljubil po Avstriji.

Groš pomenja debel denar (denarius, numus grossus) kot nasprotje brakteatov, ki so bili ploščasti, skledičasti, tanki, navadno samo na eni strani vtisnjeni in znani ob križarskih vojskah. Češki kralj Venceslav II. je dal l. 1300. kovati groše

po francoskem uzorcu (gros Tournois). Knezi na okrog so ga posnemali. Groši so bili razne velikosti in veljave in so imeli razna imena od različnih podob, s katerimi so bili okrašeni. Groš je bil tedaj srebrn denar in je imel 15 lotov srebra. Njegova vrednost je pa padala vedno bolj. Krog l. 1400. je imel še 10 lotov srebra, pozneje le 7. Nazadnje je pri nas pomenjal do l. 1857. le še tri stare krajcarje. To leto je prišel iz navade, vender so tudi poslej še imenovali petico groš.

Helar. Pri nas denar s tem imenom ni bil znan do najnovejšega časa, ko je bil vpeljan s kronsko veljavo. Imeli smo jih pa že po l. 1765. Beseda helar je iz nemške Häller, ker so tak denar kovali najprej v Hallu na Virtemberškem od l. 1224. dalje. Prvi helarji so bili srebrni, poznejši tudi bakreni. Bakreni so veljali pol peneza (pfeniga); bili so torej polovičarji. Na Avstrijskem so bili v rabi od 14. veka kot »parvuli Viennenses«. Pri nas je bronasti helar od l. 1892. enota in velja pol krajcarja.

Krajcar, iz nemške besede Kreuzer, in ta iz Kreuz — križ. Najprej so jih kovali v Meranu na Tirolskem (Etschkreuzer l. 1450.) Imeli so podobo križa na reverzu, na averzu pa orla. Bili so prvotno srebrni, pozneje (od l. 1760.) bakreni; kot taki so se ohranili do najnovejšega časa, seveda le po imenu, in so bili enota za manjše denarje. Imeli so prej razno veljavo; navadno so veljali 4 vinarje.

Križavec — srebrni tolar = Kreuzthaler.

Krona. Novi srebrni denar imenujemo krono. Ime je znano že od prej. Krona je bil prej srebrnik (Kronenthaler), ki je bil v Avstriji navaden od l. 1755. Takrat so Avstrijci kovali ta denar za Brabant, pa se je udomačil tudi v Avstriji in na Nemškem. Ime je imela krona od kron, ki so bili v zgornjih treh križevih kotih.

Novec pomenja sploh denar. Ime se izvaja iz nov, torej nov denar. Novčič je krajcar.

Penez. Beseda izhaja iz Pfenning = Pfantinc (iz Phant = Pfand). Drugi jo razlagajo Pfännchen (ponvica), ker je bila

oblika skledičasta. V Avstriji so bili večkotni in ne okrogli. Znamenje (quadratum incussum) so imeli iz živalskih ali rastlinskih tipov. Penezi so bili srebrni in bakreni, zato se imenujejo beli in črni penezi. Veljava je bila od Karola Vel. različna. Pri nas penez pomenja droben denar ali sploh kovinski denar. 240 penezov je šlo v 15. veku na 1 funt penezov ali 1 gld.

Pocar imenujejo po nekaterih krajih (Šmartno pri Litiji) četrtake. Beseda je bržkone nemški Batzen (= Bätzen = Bär), ker je bila na denarju podoba medveda. Kovali so prve v Bernu na Švicarskem.

Polovičar = pol krajcarja. Kovali so jih na Avstrijskem že od 13. veka.

Rajniš pomenja goldinar. Beseda je nemška: rheinisch. Rajniši so bili tolarji, vredni 60 kr. Drugi tolarji so menjavali vrednost in poskočili v ceni celo na dva goldinarja.

Repar pomenja četrtak. Beseda je iz nemškega Rüblerbatzen, ki je imel na reverzu repo, grb solnograškega nadškofa Lenarta (1495—1518). Prim. Pleteršnik II. 418. in Globočnik l. c. XI.

Sold pomenja sploh denar. Beseda je prvotno latinska: solidus, in je pomenila močnejši, debelejši srebrni denar. Rimljani so celo od 4. veka tako imenovali zlatnike. Veljava je padala vedno bolj, in pri nas pomenja sedaj krajcar ali dva helarja. Pri Nemcih je beseda prešla v Schilling, zato so sold opustili v pomenu denarja, in jo rabijo v pomenu plačila.

Šmarna petica, srebrnik s podobo Matere B., v navadi je bila na Ogerskem od l. 1696.

Tolar je pomenil prvotno vsak srebrnik, ki je bil čez en lot težak. Najprej jih je koval na Češkem grof Schlick (od l. 1437.), lastnik srebrnih rudnikov v Joachimsthalu. Izdaja l. 1517. se je razširila po vsem svetu. Od kraja ima svoje ime Thaler — tolar. Pozneje so jih kovali tudi drugod v raznih oblikah in z razno veljavo. Na Avstrijskem so jih kovali od l. 1524., vredne 60 krajcarjev. L. 1534. so vpeljali tudi četrtinke. Pri nas imenujemo srebrne goldinarje sploh tolarje.

Avstrijski tolarji so imeli 14 lotov srebra in so se imenovali cesarski ali species - tolarji. Zasloveli so zlasti na vzhodu tolarji Marije Terezije (Levantiner-Thaler), katerih gre še sedaj na milijone v Afriko. Na Ogerskem so bili znani od kralja Matjaža dalje šmarni tolarji in svetinje z imenom Jurijev tolar.

Vinar pomenja droben denar; pri nas preje četrtino krajcarja, sedaj isto, kar helar. Beseda je nemška Wiener — (geld ali pfenig).

Dejali smo, da Slovenci niso kovali svojega denarja, a koval se je vender tudi na Slovenskem.

Koroški vojvoda Bernard je koval denar v Ljubljani in Kostanjevici. V Ljubljani kovani denarji z napisom »Bernhardus dux« in »civitas Leibacens.« ima obliko oglejskega denarja. Imenuje se ta denar »moneta Leibacensis ali denarii carniolici« v listinah l. 1248., 1251., 1261., 1267. in 1274. V darilni listini vojvode Ulrika stiškemu samostanu iz l. 1263. je zapisano »X marcas denariorum Labaci, V de muta et V de moneta recipiendas«. Tudi v Kostanjevici so kovali denar, kjer je vojvoda Bernard ustanovil l. 1234. samostan. Tak denar se imenuje v listini l. 1252. »marca Lantstrostensis monete«. Te denarje so kovali po uzorcu breških (Friesach) in spadajo k najlepšim denarjem one dobe. [1]) Obe kovnici sta prenehali, ko je Kranjska pripadla Avstriji, le v Ljubljani so mimogrede zopet kovali v 15. veku, ko je l. 1461. v zakup vzel Eggenberg tudi to pravico za Ljubljano.

Iz cerkvenega zlata in srebra na Kranjskem so kovali zlatnike in srebrnike v Gradcu l. 1527.—1532. v obrambo proti

---

[1]) A. Luschin: Mitth. d. h. V. f. K. 1864, str. 30 sq. — W. G. Becker ima v svoji knjigi: »Zweihundert seltene Münzen des Mittelalters in genauen Abbildungen mit historischen Erklärungen«, Dresden 1813, na 58. in 59. strani, kakor poroča neka Kopitarjeva beležka v licejski knjižnici ljubljanski, naslikane štiri v Ljubljani kovane novce, ki se smejo prištevati najlepšim, kar jih je dal kovati vojvoda Bernhard (1202 – 1256). Vojvoda Bernhard drži v roki knjigo ali kaj druzega, na spodnji strani je orel (pa ne pribiti, ampak en profil). Opis se navadno glasi: »Bernardus Dux« in na zadnji strani: »Civitas Leibacum« in »Leibacenses DE(narii).«

Turkom. Ob času Ferdinanda I. in II. so kovali nekoliko penezov, grošev in cvajarjev s kranjskim grbom in napisom: »Dux Carn.« Dežela sama ni imela svoje kovnice. Stanovi so sicer to prosili l. 1510. na avgsburškem zboru, in pravica jim je bila obljubljena, do izvršitve pa menda ni prišlo. Turjačani, kot nemški državni knezi, so smeli kovati denar. Ohranjenih je nekoliko zlatov in tolarjev te vrste iz 17. in 18. veka. Rodbina Wagen je kovala le peneze.

Na Koroškem so bile starodavne kovnice v Brežah (Friesach). Cesar Henrik je podelil l. 1015. Viljemu grofu Zeltschach pravico denar kovati. Grofova sinaha sv. Hema je volila rudnike solnograški in krški cerkvi (1045). Solnograški škofje so rudnike zopet uporabljali za kovnico od l. 1155. Tu kovani denarji so bili uzor denarju oglejskega patrijarha, vojvod koroških, škofa bamberškega in drugih. Kovali so denar tudi v Beljaku in Grebenu (1242), v Št. Vidu v Gornji Beli, Velikovcu in Celovcu (od l. 1526). Deželni stanovi so kovali denar od l. 1529. L. 1726. so izgubili to pravico. (Globočnik l. c. XX sq.)

Na Goriškem je koval denar grof Majnhard v Gorici in na Tirolskem v Lienzu. Najrajši so pa pri nas rabili ljudje beneški denar in se niso mogli sprijazniti z avstrijskim denarjem, dokler ni Karol VI. l. 1723. prepovedal rabe beneškega denarja.

Oglejski patrijarhi kot gospodarji na Kranjskem, ne le v cerkvenem, ampak nekaj časa celo svetnem oziru, so tudi svoj denar razširjali. Prvotno je bil podoben breškemu; v 13. veku pa so kovali skledičast denar, oglejske in frijulske peneze. Ta denar je bil na Goriškem in Kranjskem silno razširjen do l. 1451. Kovnice so bile v Ogleju, Vidmu, Čedatu, Gemoni, Ljubljani in Slovenjem Gradcu. Podobne denarje so kovali škofje tržaški (od l. 1218.) do združenja z Avstrijo l. 1382.

Na Štajarskem so kovali deželni knezi denar v Gradcu izza početka 13. veka, nekaj let v Ptuju, nekoliko let so prepustili kovanje deželnim stanovom. Prenehali so l. 1772. Denar

so kovali tudi celjski grofi (katerih rod je izmrl l. 1456.), pozneje Eggenbergi, dokler niso izmrli l. 1772.

Pri nas je bil nekoliko znan tudi denar, ki so ga kovali škofje solnograški (996), briksenski (1039), tridentski, nemški viteški red in rodbine Kobencel, Ortenburg in Windischgräz.

Znamenite za našo zgodovino so one **svetinje** ali medalje, ki so jih kovali ljubljanski škofje, deželni stanovi ali drugi velikaši v spomin važnejših dogodkov na Kranjskem.

Ze l. 1536. si je dal napraviti ljubljanski prošt in slavni skladatelj Arnold iz Brucka (Arnoldus de (ali a) Pruck, prošt 1530—1549) svetinjo s podobo in napisom. [3])

Deželni stanovi so dali l. 1584. napraviti svetinjo za darilo pridnim učencem. Averz: Enoglavi kranjski orel. Reverz: »Praemium scholae Provincialis Carnioliae, 1584.« Pozneje so jih neki kovali l. 1588. in 1589. itd. ter delili dijakom celò do časov cesarja Jožefa II. [4])

Izmed škofov so si umislili svetinje Hren, Buchheim in Kuenburg. Svetinje Tomaža Hrena se ozirajo na njegovo potrjenje za ljubljanskega škofa dne 29. marca 1599. Za prvo slovesnost je dal Hren kovati eno srebrno, za drugo tri vrste zlatih in eno vrsto srebrnih svetinj. 1. Averz. »Thomas | Chrön Dei ac | Sedis Aplicae Gra IX. Epus Labacen 29. | Martii an. 1599.« Reverz: »Terret labor aspice praemium« s podobo: Škof nosi na levi rami križ po trnjevi poti; iz oblakov mu angelj nudi krono in palmovo vejico. Nahaja se v Ljubljani in na Dunaju. Teža: 17/16 lota. — 2. se nahaja le v Ljubljani; težka je za tri zlate. Av. I. X. (= Jesus Christus) | »Thomas D. G. | Nonus Episco | pus Labacen | sis consecra | tus XII. Sep | tembris | 1599.« Reverz kakor pri prvi. Pri tretji svetinji se nahaja na av. škofijski, na rev. pa Hrenov rodbinski grb. Svetinja se nahaja v ljublj. muzeju in je težka en zlat. Prvo in tretjo svetinjo so našli l. 1820., ko so prekopavali temelj nekdanje kapucinske cerkve v Ljubljani. Škof Hren ju

[3]) A. Luschin: Mitth. d. h. V. f. K. 1864, str. 18. — [4]) A. Jellouschek v Mitth. 1861,. str. 47.

je vložil l. 1607. Četrta je zlata in kaže na av. čas potrjenja, na rev. pa čas posvečenja Hrenovega za škofa. Peta je pozlačena.[5])

Deželni stanovi so dali kovati spominsko svetinjo l. 1600. ob poroki cesarja Ferdinanda I. Na škofa Otona Friderika Buchheim se nanaša svetinja z doprsno podobo v duhovniški opravi, z bradatim obličjem in biretom na glavi. Napis: »Otto Frider. D. G. Epis. Labac. Princ.« — Reverz: »Canon. Salisb. Magdeb. et Passav.« Svetinja je srebrna in podobna tolarju.

Škof Ferdinand grof Kuenburg si je dal napraviti več svetinj, zlasti, ko so vložili temeljni kamen ljubljanski stolnici in ko so jo posvetili. Dolničar[6]) pravi: Da bi spomin uprizorjene svečanosti (namreč posvečenja) ne minil, je knezoškof delil srebrne svetinje ne le gostom, ampak tudi domačinom in prijateljem. Tri oblike nam je narisal Gregor Dolničar. 1. Av. Stolnica z visoko kupolo. Rev. »Instauratio Basi | licae Cathed. | Labacensis | S. Nicolao | Sacrae«. 2. Škof Ferdinand podaja podobo stolnice sv. Nikolaju. Napis: »S. Nicolae, ecce templum tuum«. Rev. »Fer | dinando I. | Epis: Labac: | S. R. I. Principe | Ex Comit: | A Kuenburg«. 3. Av. Tloris stolnice z napisom: »Anno Jubilaeo CIↃIↃCC Labacum«. Na rev. »Clemen. | XI. Pont: Max: | Leopold: Magno | Imp. Rom. Io: Jos: | Ant. Princib | Eggenberg | Capit: Carn.« — Te tri svetinje je vložil 18. jun. 1703. tudi v temeljni kamen.[7]) Za posvečenje 8. maja 1707. je dal rezati zlato in srebrno svetinjo v Avgsburgu.[8]) A. Jellouschek[9]) navaja podobo te svetinje. Av: »Ferdinand. I. D. G. Ep. Labacen. I. R. I. Pr.« — Doprsna podoba Ferdinanda Karola grofa Kuenburg z baroko in duhovniško obleko. Spodaj se nahajajo črke P. H. M. (= Philipp Heinrich Müller, znan medaljer, † 1718. v Avgsburgu). Rev: »Consecratio Sanctae Cathed. Basi. Labacen.« Stolnica z dvema stolpoma. Srebrna svetinja te oblike se nahaja na Dunaju. Druga tej enaka svetinja je imela namesto črk P. H. M. le

---

[5]) A. Jellouschek v Mitth. 1849, p. 89 sq. — [6]) Historia Cath. Eccl. Lab. p. 87. — [7]) Annales Urb. Lab. — [8]) Ibid. — [9]) Mitth. 1849. p. 95.

zvezdico. — Še eno svetinjo je dal rezati ta škof, ko je vložil temeljni kamen kapelici sv. Rozalije na Rebru v Ljubljani 18. apr. 1708. Na srebrni svetinji je napis: Anno Dni CIƆIƆCCVIII die 18. April. Fundamenta Jecit Huius Sacrae Aedis D. Rosaliae Virg. Celsissim. Princeps Ferdinandus Epus Labacen. Ex Comit. A Kuenburg Coad. Pragen«. Na bakreni svetinji: »Sedente In Cathedra Divi Petri Clemente XI. Regnante Augustissimo Imperatore Josepho I., Duce Carnioliae, Jo. Josepho Antonio Principe ab Eggenberg Supremo Capitaneo Carnioliae, Franc. Ant. Comite a Lanthieri Vicedomino S. C. M. Consiliario, Consule Edero, Judice Malyo. — Dotavit Hanc Sacram Aedem Praenobilis Vir Joannes Tobias Summereger in Lichtenthal Suae In Divae Rosaliae Pietatis Et Obsequii Erga Aedem Divae Rosaliae«.

Na novo zgradbo, imenovano Collegium Carolinum Nobilium, sedanje semeniščno poslopje, se nanaša devet svetinj, vsaj Gregorij Dolničar jih toliko opisuje. 1. Podoba ustanovnika knjižnice in stolne cerkve. Rev. Mercurius Caducens s knjigami in načrtom poleg napisa: »Omni Ausu Major«. 2. Av. Collegium Carolinum. Rev. »Sapientatiae Domicilium An. Sal. CIƆIƆCCVI. Ferdinando Epo Labac: Jo: Ant: Joseph. Principe Ab Eggenberg. Capit. Conditum«. 3. Av. Grb kolegijev. Rev. Solnce vzhaja nad ljubljanskim obzorjem. Hilaritas publica. 4. Boginja Minerva — Pietati et Musis. 5. in 6. kažeta korist, ki jo bo imelo mesto od kolegija. Felicitas Temporum; spodaj Aemona. 7. Solnce z napisom: Colligit, ut spargat (namreč soparo). 8. Apolon. Napis: Publico Et Privato Bono. 9. Trava rastoča izmed kamenja. Pressa viresco.[10])

Deželni stanovi so dali rezati spominske svetinje l. 1705., ko so določili ljubljansko mestno mejo. Svetinje so tudi kovali v spomin, da je obiskal guverner Khevenhüller iz Gradca l. 1790. Ljubljano.[11])

---

[10]) Dolničarjev rokopis.

[11]) Prim. J. Parapat: Svetinje škofov ljubljanskih v Letopisu M. Sl. 1869, str. 84—86 in Spominske svetinje Kr. stanov v Nar. Kol. 1869, str. 35.

Paberki iz arhiva cistercijanskega samostana v Dunajskem Novem Mestu.

Priobčil **A. Koblar.**

L. 1444. je kralj Friderik ustanovil novi cistercijanski samostan v Dunajskem Novem Mestu. Mej drugim je dal za vzdrževanje samostana tudi dohodke župnije sv. Petra v Ljubljani, kateri je bil patron. Ko je pa l. 1462. cesar Friderik ustanovil škofijo ljubljansko, podaril je župnijo sv. Petra ljubljanskim škofom, samostanu v Dunajskem Novem Mestu je pa dal v odškodnino župnijo Mengeš s podružnicami: Vače, Čemšenik, Zagorje in Dol. Vsled tega leži v arhivu lepega samostana v Dunajskem Novem Mestu še danes kopica listin, zadevajočih cerkveno zgodovino dveh najimenitnejših župnij ljubljanske škofije, šentpeterske in mengeške. Letos po veliki noči sem imel priliko, da sem pregledal oni arhiv in izcrpal podatke, ki se tičejo naših krajev. Tu podajem plod svojih študij.

1386, 6. aprila. Duhoven Mihael s priimkom Planchel, kapelan pri sv. Janezu v Ljubljani, kateremu je kapelanijo sv. Janeza pred mostom v mestu ljubljanskem podelil Hansölreich iz Gëhaima, župnik ljubljanski in kanonik briksenski, priznava, da ima ljubljanski župnik pravico, podeljevati to kapelo z vsem, kar pripada, in se zaveže, da se ne bode vmešaval v posle vikarjev, da ne bode motil duhovnih pomočnikov, kadar bodo maše peli v župni cerkvi, da bode, kakor drugi pomočniki, n. pr. oni pri sv. Nikolaju, pomagal pri petju in mašah in, če bo treba, hodil tudi obhajat. Pečatila sta Ludovik z Iga (Ug) in ljubljanski meščan Nikolaj Mlakar. (Izv. perg. listina; pečata sta ohranjena.) (Zveženj 7., št. 4.)

1393, 8. februvarja. Vid s Pešate (Veitl von Peyschat) ustanovi pri kapeli sv. Petra na Pešati, v mengeški župniji, stalnega kapelana. (Beležka v arhivu.)

1408, 25. januvarja. Ana, vdova po pokojnem Nikolaju s Pešate (Nix Peyschater), spričuje, da je njen soprog pri cerkvi sv. Mihaela v Mengšu (Mangespurg), kjer leže pokopani

njuni otroci, ustanovil obletnico s sedmimi duhovni in vigilijo ter v ta namen volil ribstvo in zemljišča ob Savi v Klečah (Gletsch). Soproga Ana je dala za to ustanovo privoljenje po nasvetu kranjskega naddijakona in moravškega (Moreutsch) župnika Urha Guetmana. Pečatila sta Ditrih, župnik kriški (zu Creutz), in Nikolaj Mengeški (der Mangespurger). — (Prepis; predal 130.)

1408. Vojvoda Leopold potrdi, da je Nikolaj s Pešate (Nix der Peyscheiter) župni cerkvi v Mengšu (Mangespurg) volil za obletnico nekaj posestev, ki so bila vojvodski fevd. (Prepis, pred. 102, 1.)

1438, 11. marca, Florenca. Papež Evgen podeli Martinu iz Ribnice (de Reifnicz), mašniku oglejske škofije, po smrti župnika Ernesta Masselbergerja izpraznjeno župnijo sv. Petra v Ljubljani, ki nese na leto 64 mark čistega srebra. Patronat ima laik, a sedaj je faro podelil vsled devolucije papež. Ker ima pa Martin iz Ribnice še dohodke kapele (sine cura) sv. Maksimilijana v Celju, ki nese 10 mark, in župnije sv. Marjete v Vodicah (Bodicz), ki nese 18 mark (pri obeh je patron laik), in župnije sv. Pankraca v Slovenjem Gradcu (Bindisgrez), ki nese 50 mark čistega srebra, ukazuje papež, da bo moral Martin, ko dobi župnijo sv. Petra, pustiti Vodice in Slovenji Gradec. (Izv. perg. bula; visi svinčen papeški pečat.) (Zv. 5, št. 9.)

1439, 28. januvarja, Dun. Novo Mesto. Friderik ml., vojvoda Avstrije, Štajarske, Koroške in Kranjske in grof Tirolske, je bil prezentoval po smrti župnika Ernesta za župnijo sv. Petra v Ljubljani, v oglejskî škofiji, Nikolaja Sakcha, klerika pasavske škofije, z dovoljenjem, da Nikolaj Sakch sme zamenjati to župnijo za ono v Konjicah s Petrom Kottrer, doktorjem cerkvenega prava in župnikom v Konjicah (Ganawitz), v oglejski škofiji. Ker je bil pa Nikolaj Sakch za župnijo premlad, razglasi sedaj vojvoda ono prezentacijo neveljavno in prezentuje kot patron za župnijo sv. Petra v Ljubljani Martina iz Ribnice (de Reifnicz), duhovna oglejske škofije. (Izv. perg. listina; visi dobro ohranjen pečat vojvode.) (Zv. 5. št. 11.)

1444, 3. februvarja, Ljubljana (Laybaci). Kralj Friderik prezentuje oglejskemu patrijarhu Aleksandru svojega kapelana Martina iz Ribnice (de Reifnicz) za župnijo sv. Petra v Ljubljani. Sicer je bil Martin župnijo že prej (l. 1438.) dobil od papeža, a je resignoval, zato da ga je sedaj prezentoval kralj, ki ima kot vojvoda Kranjske patronat. Prosil je kralj patrijarha, naj Martina investuje. (Izv. perg. listina. Friderikov pečat je izvrstno ohranjen, na sredi pečata je samo veliki kranjski orel, okoli opis in 4 mali grbi.) (Zv. 5. št. 12.)

1444, 23. februvarja, na Dunaju, v pasavski škofiji. Patrijarh Aleksander, kardinal, stalni oskrbnik tridentske škofije in bazelskega zbora Legatus de latere, potrdi kot patrijarh oglejski Štefana Alocha iz Kamnika (de Stain), ker je resignoval Martin iz Ribnice (de Reifnicz), za župnijo sv. Petra v Ljubljani (in Laybaco) in zapove Martinu, škofu pičenjskemu in generalnemu vikarju oglejskega patrijarha v delu škofije zunaj Frijulskega, in drugim, da ga kot župnika priznajo in branijo. Štefana je za šentpetersko župnijo prezentoval kralj Friderik, ki je bil nečak (nepos) patrijarha Aleksandra. Štefanova prokuratorja sta bila Jošt Hausner iz Tržiča (de Nouoforo) in Seifrid Hailbrunn. Šentpeterska župnija nese 64 mark čistega srebra. (Izv. perg. listina; ohranjen je patrijarhov pečat, na njem so 4 orli.) (Zv. 5. št. 6.) — Listino z istim obsegom je zopet izdal patrijarh Aleksander na Dunaju dne 12. marca 1444. (Zv. 5. št. 8.)

1444, 12. marca, Rim. Papež Nikolaj V. vtelesi župnijo sv. Petra v Ljubljani s kapelo sv. Janeza, ki stoji blizu cerkve sv. Petra, samostanu presv. Trojice v Dunajskem Novem Mestu, takó da bo samostan smel uživati dohodke župnije in ondi nastavljati svoje vikarje. (Izv. perg. bula s privezanim svinčenim papeževim pečatom.) (Zv. 9, št. 2.)

1444, 15. marca. Štefan Aloch, župnik ljubljanski, katerega je njegov gospod, kralj Friderik, patrijarhu Aleksandru prezentoval za župno cerkev v Ljubljani (Laybach) in ga je patrijarh investoval, se zavezuje, da bode po ukazu kralja,

kateri misli sezidati v Dunajskem Novem Mestu, kjer je doslej samostan reda pridigarjev, cistercijski samostan, plačeval temu samostanu na leto 300 funtov dunajskih penezov, namreč po 150 funtov o sv. Juriju in sv. Martinu. Pečatila sta Leonard Pökchl, župnik v Gradcu (Grëtz), in Valram Chlonspacher, župnik v Badenu (Paden). Izv. perg. listina; pečata visita.) (Zv. 9, št. 16.)

1444, 25. marca, pod zvonikom župne cerkve sv. Petra zunaj zidov ljubljanskega mesta v oglejski škofiji. Notar Henrik Rauch beleži, da je po resignaciji župnika Martina iz Ribnice (Reifnicz) dobil župnijo sv. Petra v Ljubljani Štefan Aloch iz Kamnika (de Stayn), kapelan oglejske škofije in vedni primiznik kralja Friderika, in da ga je škof Martin vsled pismenega ukaza patrijarha Aleksandra danes investoval. Poklonila se je Štefanu duhovščina cerkve sv. Petra kot pravemu župniku, namreč vikar in kapelan Ivan Slakonia, zornik Mihael Sawr, altarist altarja Matere božje in duhovni pomočnik Leonard, umetnostij bakulator Ivan Gluck iz Kamnika (de Stain) in Pavl Gurnick, prvi voditelj šol v Križankih (ad cruciferos) in drugi voditelj šol pri sv. Nikolaju v Ljubljani. (Izv. perg. listina, zv. 5. št. 7.)

1444, 5. aprila. Dun. Novo Mesto. Kralj Friderik podari letnih 300 funtov penezov od župne cerkve sv. Petra, stoječe pred mestom ljubljanskim (Lubiam), katere podelitev in patronska pravica pripada njemu in njegovim naslednikom, takó da bo vsak župnik ali vikar cerkve sv. Petra teh 300 funtov plačeval samostanu v Dun. Novem Mestu (Prepis.)

1444, 20. aprila, Dunaj. Aleksander, oglejski patrijarh, kardinal, oskrbnik tridentske škofije in Legatus de latere na bazelskem cerkvenem zboru, spričuje, da je kralj Friderik, ki je ustanovil samostan presv. Trojice v Dunajskem Novem Mestu, v solnograški škofiji, dal samostanu župnijo sv. Petra v Ljubljani, v oglejski škofiji. Štefan Aloch iz Kamnika (de Stain), župnik cerkve sv. Petra v Ljubljani, se je za vtelešenje župnije samostanu prostovoljno podvrgel s posebno listino, katero sta peča-

tila Leonard Pokhl v Gradcu (in Graetz) in Walram v Badnu (Paden). Patrijarh vtelesi samostanu župnijo sv. Petra, ki ne nese nad 100 mark čistega srebra, tako da bo samostan smel ondi nastavljati svoje vikarje. Štefan ostane stalni župni vikarij; dolžan pa bode plačevati iz župnih dohodkov samostanu vsako leto o sv. Juriju in o sv. Martinu po 150 funtov penezov (libras denariorum). Opat ima v župniji škofovske pravice, ki gredo patrijarhu, patronsko pravico pa ohrani vojvoda Avstrije in Kranjske. (Izv. perg. listina; visi izvrstno ohranjen patrijarhov pečat.) (Zv. 9, št. 3.)

1444, 10. oktobra, Bazel. Bazelski občni cerkveni zbor spričuje s pismom, naslovljenim na opata samostana sv. Lamberta, v solnograški škofiji, da je kralj Friderik, ki je ustanovil samostan presv. Trojice v Dunajskem Novem Mestu, dal za njega vzdrževanje mej drugim tudi svojo župnijo sv. Petra v Ljubljani, v oglejski škofiji, pri kateri je imel patronat kot vojvoda Kranjske in pravico, prezentovati župnike. Župnija nese na leto po 80 mark srebra. Cerkveni zbor potrdi samostanu vtelešenje župnije sv. Petra in pravico, nastavljati ondi svoje vikarje. (Izvirna perg. bula s privezanim svinčenim pečatom bazelskega zbora.) (Zv. 9, št. 1.)

1452. Opat Gotfrid napravi pogodbo z župnikom Petrom Polzem in mu da ljubljansko župnijo za 8 let proti letni plači 300 gld. (Beležka o listini, katere pa ni bilo mogoče najti v arhivu pod zv. 1. št. 13.)

1452, 18. julija, Rim. Papež Nikolaj V. sporoča krškemu (Gurczen.) škofu Ivanu, da dovoljuje vtelešenje župnije sv. Mihaela v Mengšu (Mangespurg) samostanu presv. Trojice v Dunajskem Novem Mestu. Vtelesi naj jo škof Ivan s papeževim pooblastilom za vedno, ko bode došlo privoljenje od ordinarija (patrijarha). Opat samostana presv. Trojice sme v Mengšu nastavljati svoje vikarje, pustiti pa mora sedanjemu župniku toliko dohodkov, da bo mogel dobro izhajati in plačevati patrijarhu, kar mu gre. (Izv. perg. bula s svinčenim papeškim pečatom.) (Zv. 9. št. 4.)

1460, 30. marca, Ljubljana. Kranjski deželni glavar Urh s Schaunburga (ze Schawnberg) je dobil od cesarja Friderika nalog, da naj poravna prepir med Gotfridom, opatom samostana v Dunajskem Novem Mestu, in Mihaelom Trlcem (Terlitz), vikarjem cerkve sv. Petra v Ljubljani. Sklical je Urh za svetovalce na razsodišče nekoliko duhovnih in svetnih gospodov, opat je pa poslal kot zastopnika o. Henrika. Razsodba se je glasila, da je samostan naredil Mihaelu Trlcu škodo, ker ga ni o pravem času odstavil od vikarije sv. Petra, in da mu mora povrniti 12 funtov penezov. Zanaprej pa naj ima opat mir s Trlcem, kakor tudi z Viljemom Polcem (Polz), sedanjim vikarjem svoje ljubljanske župnije. (Izv. perg. listina; visi dobro ohranjen pečat deželnega glavarja Urha.) (Zv. 5, št. 10.)

1462, 10. septembra, Piencija. Papež Pij II., ki je malo prej v ljubljanskem mestu, v oglejski škofiji, kapelo sv. Nikolaja (pod nazivanjem presv. Trojice, sv. Marije, sv. ap. Petra in Pavla, mučenikov Krištofa, Hermagore in Fortunata, škofov Martina in Nikolaja i. t. d.) povzdignil v stolno cerkev in župno cerkev sv. Petra zunaj mestnih zidov ljubljanskih ter sosedno kapelo sv. Janeza ločil od cistercijskega samostana presv. Trojice v Dunajskem Novem Mestu, v solnograški škofiji, ter vtelesil škofovski mizi ljubljanski, zjedini in vtelesi samostanu župno cerkev sv. Mihaela v Mengšu (Manspurg), ki je cesarskega patronata, po izrecnem dovoljenju njenega župnika Henrika Scharfa, tako da ima samostan v prihodnje pravico do dohodkov mengeške župnije in da sme nastavljati ondi svoje konventuale ali pa svetne vikarje. (Prepis, predal 102.)

1528, 24. marca. Nadvojvoda Ferdinand potrdi vtelešenje mengeške župnije samostanu v Dunajskem Novem Mestu. (Beležka.)

1539. Opat Ivan da v najem Maksimilijanu baronu Lambergu v Črnelem (Rothenbüchel) desetine v Loki, Jarišah, Domžalah in Dolu za vse življenje za letnih 100 funtov penezov. Umrl je Lamberg l. 1580. in samostan je dal pod istimi pogoji one desetine v najem Ivanu Kobenclju s Proseka, koman-

derju nemškega reda v Ljubljani. Po Kobencljevi smrti jih je l. 1593. dobil v najem njegov oskrbnik Bonhomo. (Pred. 130, 1.)

1540, 18. aprila, Ljubljana. Erazem baron s Turna je dal priporočilo Mateju Stiškemu (von Sittich), oskrbniku mengeške vikarije, ko je šel v Dun. Novo Mesto, da bi se z opatom domenil o prevzetju vikarstva. (Pred. 130, 1.)

1543, 24. julija. V Mengšu je bil za vikarja Matej iz Stičine (von Sittich). Imel je pravico, sestavljati cerkvene račune tudi v štirih podružnicah. Že l. 1528. se Matej iz Stičine imenuje upravitelj v Mengšu. Priporočil ga je bil za to službo baron s Turna, pri katerem je prej služil. (Pred. 130, 1.)

1548, 24. aprila, v mengeškem župnišču. Matija, opat v Dunajskem Novem Mestu, da v kupno pravo Primožu Ocvirku (Otzwierkh) in njegovi ženi pol zemljišča v Dolu (Lustthal). Prej je to posestvo imel kot fevd župan Tomaž Artzt. (Izv. perg. listina; visi opatov pečat.) (Zv. 5. št. 20.)

1559. Opat Ivan v Dun. Novem Mestu da Baltazarju Lambergu v najem desetine v Trzinu (Tersein), Loki (Lack), Jarišah (Jarisch), Domžalah (Dumschel), Dolu (Lustthal), ki spadajo pod mengeško župnijo, za letnih 90 ren. gld. Desetine v Kolovratu in na Vačah je pa dal opat v najem Martinu Wröte (Bratè?) in desetino v Kandršah do l. 1566. Gašparju Janežiču za 100 cekinov. (Pred. 130, 1.)

1560, 2. novembra, v mengeškem župnišču. Opat Ivan obračuna s svojim vikarjem Matejem iz Stičine (von Sittich) zaradi desetine v Topolah (Topolach) in na Holmcu (Khlain-Kholnperg). (Pred. 130, 1.) — Isti opat proda l. 1560. dve zemljišči v Topolah Leopoldu Schublinu. (Zv. 1. 19.)

1561, 1. novembra, v mengeškem župnišču. Opat Ivan da Skolastiki, vdovi ljubljanskega meščana Mateja Straussa, v najem desetino v Podgorici za letnih 14 gld. in 1 funt popra; ljubljanskemu meščanu Ivanu Freyu in soprogi Neži pa desetino na Vranšici (Vranschiz) za letnih 5 gld. (Pred. 130. 1.)

1561. Opat Ivan da ljubljanskemu meščanu Luki Steklini in soprogi Brigiti v najem desetino v Gradcu (zu Grätz) od

7. zemljišč, kjer si delita z župnikom na Vačah tretji snop, v Ribčah (Fischern) od 5. z., v Zgornjih in Spodnjih Ponovičah (Ponouitsch) od 5. z., v »Viderniitz« od 11. z., v Osredku (Asredek) od 7. z., v »Loscha« (Lokah?) od 2. z., v Suhem Potoku (Dürn-Pach) od 12. z., v Selcah (Seltza) od 2. z. in v Brezovici (Brosouitz) od 3. z. za letnih 8 ren. gld. in $^1/_2$ funta popra. (Pred. 130, 1.)

1563, 25. avgusta, Ljubljana. Luka Steklina, meščan ljubljanski, se pritoži zoper Lovrenca Starleta, župnika na Vačah, zaradi neke desetine. Vikar v Mengšu je bil tačas Felicijan Turk, kranjski deželni oskrbnik pa Jošt z Galenberga Podpečjo (von Gallenberg zum Gallenstein). (Pred. 130, 1.)

1579, 26. marca, Dun. Novo Mesto. Opat Krištof piše: Naš vikar v Mengšu je Matej iz Stičine in njegov brat Luka iz Stičine (Sittich) je vrhovni vikar. (Pred. 130, 1.)

1580, 21. junija. Omenjajo se: Mihael Pavlič, vikar v Čemšeniku, Jurij Velan, bivši vikar v Tuhinju, Luka iz Stičine (Sittich), župnik v Mengšu. Luka Stičan je bil vikar v Mengšu še l. 1582. in 27. maja l. 1588., Jurij Velan pa je bil v Mengšu l. 1592. in l. 1598. (Pred. 130, 1.)

1598. Umrl je vikar na Vačah Gregor Šega in za njim je prišel Ivan Schmuck. (Pred. 130, 1.)

1620, 28. januvarja. V Mengšu je bil Andrej Šega vikar. Po njegovi smrti je Sebastijan pl. Lamberg prezentoval za 3 beneficije v Mengšu, namreč N. lj. G. na Holmcu, N. lj. G. na Vačah in sv. Andreja v Mengšu, kanonika Gregorija Rozmana. Opat Ivan se je temu upiral, pa zastonj, ker je obitelj Lamberška imela prezentacijsko, opat pa le konfirmacijsko pravico. (Pred. 130, 1.)

1631, 5. junija, Mengeš. Ivan Jakob, opat novega samostana v Dun. Novem Mestu, da v kupno pravo Adamu Silhorianu zemljišče v čemšeniški župniji, katero je prej imel Matija Pfeifer. (Pred. 130, 1.)

1645. Matija Juvan, vikar v Čemšeniku, je fante, ki so se mej božjo službo v cerkvi prepirali, trdo prijel. Ko je vikar

šel iz cerkve, so ga fantje napadli in ga tako pretepli, da so ga ljudje na pol mrtvega odnesli. Čez 8 dnij, ko se je bil vikar že nekoliko pocelil, so pa našemljeni ljudje prišli v njegovo stanovanje, poropali mu ves denar in ga umorili. (Pred. 130, 3.)

1668, 5. decembra, Runa. Baltazar, opat v Runi in Pater immediatus cistercijanskih samostanov v Dunajskem Novem Mestu in Stičini, da dovoljenje, da sme samostan v D. N. M. prodati Stičanom mengeško župnijo. (Zv. 1, št. 24, pred. 132, 1.)

1669. Opat Matej v Dunajskem Novem Mestu prosi cesarja dovoljenja, da bi smel prodati mengeško župnijo s podružnicami: Vače, Čemšenik, Zagorje in Dol stiškemu samostanu iz sledečih razlogov: Župnija samostanu nič ne nese, ker je preoddaljena, ker je opat ne more pogosto vizitovati, ni reda, in ker samostan ondi ne more nastavljati svojih konventualov zaradi neznanja slovenskega jezika. Dalje je samostan v denarnih stiskah, kupil je posestvo Strelzhof, ki še ni plačano, in cesar je naložil prelatom turškega davka 100 tisoč gld., od koje svote občuten del zadene tudi samostan v Dun. Novem Mestu. (Pred. 130, 1.)

1669, 30. junija, Dunaj. Cesar Leopold je dal dovoljenje, da Matej, opat v Dunajskem Novem Mestu, sme prodati stiškemu opatu Maksimilijanu mengeško župnijo z vtelešenimi podružnicami Vače, Čemšenik, Zagorje in Dol. Stičani plačajo 16 tisoč gld. in nekatere dolgove, kakor: baronu Karolu Valvazorju 100 zlatih kron, Juriju s Scharfenecka 1920 gld., Ivanu Deteli na Vačah 500 gld., in Ivanu Burkhardu Kardišu 200 gld. Pogodbo o kupljeni župniji sta napravila opata v Ljubljani dne 13. septembra l. 1668. (Pred. 132, 1.)

1670. Stiški opat Maksimilijan prosi opata v Dunajskem Novem Mestu, da naj mu pošlje listine, ki se tičejo mengeške župnije, ker se Galenberžani lasté vojdske pravice nad Čemšenikom, Vačami in Zagorjem. Sicer stoji v arhivu zabeležena opazka, da so se listine odposlale, vender je stiški opat prosil še l. 1731. in 1732., da bi se mu poslale mengeške listine. (Pred. 132, 1.)

Troje slavospevov na zmago pri Sisku.

Priobčil A. Koblar.

V rokopisni knjigi c. kr. dvorne knjižnice št. 7250 (rec. 1989) je sredi raznih spisov tudi latinski rokopis, iz 17. veka, čigar vsebina se tiče bitke pri Sisku l. 1593. Najprej je v rokopisu kratka zgodovina one znamenite bitke, ki pa ne nudi novih podatkov, in nato se vrsté slavospevi. Nekaj teh slavospevov je že objavil Valvasor v »Ehre des Herzogthums Krain«, knj. XV. str. 534 in 535. Valvasorjevim opazkam dostavljamo le, da stoji v zgoraj omenjenem rokopisu pri pesmi, ki se pričenja z besedami »In vexillum Hassan« in končuje z besedama »digna siti«, spredaj opazka: »Illustri ac Generoso Domino amico nostro in Christo inuisceratissimo, Domino Georgio Andreae Kazianero etc. Inclyti Ducatus Carnioliae Praesidi ad proprias palmas«, zadej pa opazka: »Pie Lector, pro patria tunc seruata meritas Deo et D. N. Jesu Christo gratias agens hic flecte cor et genua et dic deuote Pater, Aue, Credo. Ex Aula Episcopali Labaci 16. Nouemb. Anno 1614. Thomas«. Še spredaj pred to pesmijo pa stoji prvi izmej spodaj navedenih slavospevov, ki ima tudi na koncu opazko, iz katere se posnema, da je slavospev in pripomnjo z ozirom na slikano podobo bitve pri Sisku zabeležil škof Tomaž Hren. Drugi in tretji slavospev je zložil Matija Boštijančič, kakor kaže podpis, dne 12. julija l. 1629. In na koncu je v našem rokopisu še pesem »Turcica signa stupes«, o kateri trdi Valvasor (Ehre XV, str. 534), da je bila zapisana pod podobo bitve pri Sisku, katera je visela v deželni hiši, Dolničar (Historia Cath. Eccl. Labac. str. 19.) pa pravi, da je bila ista pesem zapisana pod enako podobo v stolnici ljubljanski. O zgodovini teh, v pesmih omenjenih podob dodamo na koncu spisa nekoliko opazk. Tu naj sledé najprej slavospevi, kakor stojé v rokopisu dunajske dvorne knjižnice. Latinščina v slavospevih nosi znak svojega časa in ni lahko umljiva. Ozirajo se slavospevi na razne zgodovinske dogodke, ki so bili tačas ljudem še v spominu.

I.

Hassanicae Cladis et Christanorum Victoriae ad Sissek Croatiae Arcem diuinitus concessae 22 Junii 1593 Elogium.

Depictas tabulis acies coeloque regentes
Bella uides superos paucas ingentia turmas
Agmina fundentes, campumque undamque cruentam
Hassan Bossnensis Bassae memorabile fatum est.
Ille procul gestis infesta Perfide bellis
Crudus in Illyricas traduxerat agmina terras
Imperii uires fremitumque irasque minaces
Atque in nos dirae convertit cornua Lunae
Styriacos penetrare sinus, Dravique Savique
Fonte leuare sitim, diuorum pascere aras
Quadrupedes, sacra et nostram pessundare gentem
Haec animo, haec dictis fuerat complexus acerbis
Sacrorum irrisor, primaeui fontis, et almae
Diuae togae Benedictae tuae, lectique per aras
Ordinis officio uerbi, non dedecus usquam
Hoc maius genitrix olim Ferrara tulisti
Indu suum Colapim quondam fore, duxerat omen
Quod saepe ad diuum, quas jam temerauerat aras
Audiit et solitus fuerit, Mea dicere Culpa
Annuit his coelo notis Deus armaque contra
Sacrilegosque ausus certauit uindice dextra.
Ille Deum contra uires a sorte petiuit
Vixque aleam iecit ter, quando uindice coelo
Agni Monstrator Diuus conspectus in alto est
A superis lectus Ductor, quem pone sequutae
Nostrae acies Illas uidit spreculque superbus
Hassan et innocuas ueluti jugulare bidentes
Aggressus Colapim trans agmina Turcia duxit
Tunc Sanctus nostris alacres Lavrentius ignes
Petrinae Victricis amor Praecesque diei
Illius Diuus sociauit Achatius arma

O Deus, o uires, ô quae mutatio rerum
Quinque uirum contra decertant millia centum
Hos tamen immensus fugat et superirruit horror
Hos flamae ultrices, uindex hos deuorat ensis
Hos undae Colapis uasto mersere profundo
Sic Hassane tuis stant omnia consona dictis
Quae tua Culpa fuit scelerum, est tibi poena tuorum
Sed te, qui legis ista, Deo pro uindice dextra
Grates dic solitumque Pater prostratus Aueque Credo etiam.

Et certe rebus jam desperatis magno coelitus miraculo fuit haec concessa Patriae uictoria incidens in 22. diem Junii Anni 1593 diuu Achatio sociisquae Martyribus Carnioliae Patronis festiuam: Quam Thomas Nonus Episcopus Labacensis ad majorem Dei laudem et gloriam populique Christiani memoriam, jucunditatem, laetitiam, triumphum perpetuamque Deo corditus referendi gratiam uiuis depingi coloribus et in hac sacra Deiparae Virginis aecclesia statui curauit.

In Anathema Oblivionis Amen.

15. Aug. 1634.

II.

D. O. M. A.

De Insigni Christianorum, maxime Carnorum Victoria ab Hassan capitali fidei hoste reportata.

Dena sVperbIs terna sVIs ConfeCta qVadrIgIs
SeCVla Lammifero Vt LVstraret LVmine PhoebVs
Stabat aDhVc uIcIbus septem duCendus Eo
Pestiferas Hassan acies irasque stuperet
Foedifragi toti minitantes funera mundo
Namque ubi de Latio Patria de jure paterno
Deque fide Claustroque rebellis Apostata sancti
Sancta sui jussit Benedicti castra ualere,

Et circumcisum Mahometis dogma sequutus,
Dixerat, astra meo remanent uertenda furore
Nil hoc, plus audet Pietas qualienda fidesque
Plus audet moderanda meo sunt omnia nutu,
Suffocata uolo labatur Carnia fumis
Quid non auderet fera quam Ferraria audit?
Vix dedit armatas tot Auenus in arua Phalanges
Quot Colapis Saimos, Sauus quot uidit Asapos
Sciscia Miriadas stupuit se ferre quaternas
Lux aderat roseo Achati rorata cruori
Cum stetit expansis in praelia faucibus uno
Octo Chiliadum ictu saturanda cruore
Ergone nulla tuis aderit quae dextra resistat
Armis? flammiferas uel quae necet unda cateruas?
Annuae Lernaei Domitor stygyque Tyranni
Stat pia Cadmaeas contraruitura cohortes
Carnia tuque tuis Babtista faueto maniplis
Ergo nouus sumptus animis ad Classica miles
Ferrea Tartareas ruit agmine Turba Phalanges
Flammiuomo hic raptos Auspergos Marte uideres,
Et Mediis Hassan rutilare Phalangibus ense
Hic Eggenbergos fulua quibus arce Coronam
Progenies Joue missa, tribus fert regia rostris
Hic sua quos jussit Paradisus nomina ferre
Macti animis fractos Hassan uolitare per orbes
Stat funesta viros stupefacta caterua Potentes
Concutit ossa tremor, dare terga iubentur ad unum,
Sternitur hic uolucri fugit ille citatior astro
Labitur alter equo, spahias fit uictima ferro
Purpureis natat alter aquis, natat ille cruore,
Atque sua Colapis bullire uoragine coepit
Qui portenta ducum barathrali gurgite sorpsit
Prae reliquis Hassan Mehemetque restrusit abyssum
De Culpa risa uindex fit Colpa proteruo
Et Mea mutato Finis Fit nomine Meia.

III.

Illmo Revmo Principi ac Dno Thomae Episcopo Dno Dno et Patrono semper observ.

In Victoriam Sissekianam.

Huc oculos, huc flecte animos deuote Viator
Coelitus Hassani perdita castra uide
Paucula Christiadum innumeris cum millibus Hassan
Confer et attonitus nostra Trophaea stupe
Ipsa minas et facta urget pictura, quis horror
Tum fuit, inuicto cum stetit Hassan agro,
Ferraria hunc gemuit, fouit Benedictus et ordo
Sacravit Turcae constituere ducem
Persis uictoriam reducem tulit inde furorem
Sissek, et haec omnia Patria passa Crucem est
Ac pessum gens tota isset, ni Meia fuisset
Culpa Hassanici debita poena joci
Nam qui fluctiuomis Pharaonem mersit in undis
Hunc quoque praecipitem fluminis hausit aquis
Quod reliquum ferro miles populatus et igni est
Sed duce Baptista, luce sed Achatii
Quisquis opis spectator ades coelestis, adora
Numen, et huic Patriae, fausta precatus abi.

Matthias Bastianzhizh 12 Julij 1629.

O zgodovini podob bitve pri Sisku so že pisali: Dimitz, pl. Radics, Müllner in drugi. Gotovosti doslej ni bilo mogoče dognati. Verjetno je, da so bile podobe, katere je 24. sept. l. 1593. Oktavijan Lanelli poklonil kranjskim deželnim stanovom in za-nje prejel 25 tolarjev ali goldinarjev, bakrorezi. Te podobe so deželni stanovi porazdelili mej razne komisarje. (Gl. Zapisnik dež. zbora v kranjskem dež. arhivu iz l. 1593, str. 547.)

Škof Tomaž Hren je dal naslikati na platno dvoje podob o bitvi pri Sisku, kakor posnemamo iz opazke (navedene v »Izvestjih« l. 1894, str. 203.): »Victoriam illam Thomas p. m. Episcopus Labacensis pictoris penicillo exprimi curavit in magnis

duabus Tabulis, quarum una etiam nunc conspicitur in Cathedrali Ecclesia ad portam orientalem, altera in Palatii Prouinciae ambulacro«. Na ti dve sliki se nanašajo tudi zgoraj navedeni slavospevi, oziroma na ono v stolnici pridejana prošnja za molitev. Pripomnja pri prvem slavospevu pravi, da je ena teh slikanih podob visela l. 1624. v neki cerkvi Matere božje. Katera je bila ta cerkev, ne vemo. Vender imamo že iz istega leta (1624) v ljubljanskem kapiteljskem arhivu (zv. 71, 5) neko opazko v računih ljubljanskega mizarja Ivana Spechta, ki nam naznanja, da je Specht dne 12. aprila l. 1624. za podobo bitve pri Sisku, slikano na platno in visečo v svetišču ljubljanske stolnice, za katero je delal, napravil okvir za 6 gld. Opazka se glasi: »Mehr hab ich gemacht oder einegefast die schlacht die vor sissech geschen ist, die ist gemolt auf eine leinwath wie er dan zu sehen ist auff der seidten des Hauptt-altars in dem Cor gleich wie man in die Sagristey hinein getth, ist dorfür in der jetzigen alten Wehrung 6 fl. — M Hans Specht Bürger und Dischler zu Laibach. 12. April 1624.«

Iz računov stolnice sv. Nikolaja v Ljubljani (kap. arh. zv. 138, 31) izvemo tudi, da je škof Hren od l. 1608.—1619. dal slikarju Krištofu Weissmannu preslikati staro ljubljansko stolno cerkev. Dne 21. maja l. 1619. je še pisal Hren iz Gornjega Grada v Ljubljano stolnemu dekanu Mihaelu Mikcu, da naj dobi kje blizu stolnice stanovanje za tja poslanega Krištofa Weissmanna, ki bo naslikal v stolnici zgodbe iz življenja sv. Nikolaja. Prav lahko je tedaj mogoče, da je ta Weissmann naslikal Hrenu tudi oni dve podobi na platno, o katerih smo govorili zgoraj. Valvasor je obe podobi še videl in ono v deželni hiši posnel za svojo knjigo »Ehre« str. 534.

Zanimivo je to, da pri Valvasorjevi podobi ne vidimo zgoraj podob Kristusa, sv. Janeza Krstnika, sv. Lovrenca, sv. Ahca in treh angeljev, ki mečejo strele na Turčine, kakor jih vidimo na sedanji muzejski sliki, izdelani na vzboknjeni bakreni plošči. Pač pa se omenjajo oni svetniki v zgoraj navedenih slavospevih, tičočih se slike, ki je visela v cerkvi.

Sliki na platnu sta znabiti postali sčasoma prepereli. Da se reši vsaj ena podoba bitve pri Sisku, so najbrže l. 1731. po oni sliki, ki je visela v stolnici in bila pozneje prenesena v semeniško oz. licejsko knjižnico (Glej »Izvestja« 1893, str. 120), dali napraviti sedanjo muzejsko podobo. Na novo dodani kosček podobe v spodnjem desnem voglu plošče, ki kaže na 18. stoletje, in kronogram v pridejanem napisu »SanCtVs AChatIVs AnDreaM ab AVersperg In Ista fVrIosa pVgna perstItIt« dokazujeta, da je bila muzejska podoba izdelana l. 1731.

Dolničarjeva „Bibliotheca Labacensis publica“.

Priobčuje **Viktor Steska.**

Na večer svojega življenja je pričel neumorni Gregor Dolničar (1655—1719) zbirati snov za nekako slovstveno ali sploh kulturno zgodovino kranjske dežele. Z delom je pričel l. 1715. in spis spopolnjeval do svoje smrti. Rokopis hrani ljubljanska semeniščna knjižnica. Naslov se glasi: »Bibliotheca Labacensis publica Collegii Carolini Nobilium seu de Scriptoribus Carniolis, qui tum vetera, tum recentiora saecula illustrarunt, notitia locuples, qua non solum Auctorum, qui ad haec usque tempora scripserunt, codices excussi, vel manuscripti adnotantur, verum etiam eorum Patria, Aetas, Professio, Munia, Dignitates, memoranda et obitus recensentur«. Na tretji strani ima še obširnejši naslov in pristavek: »studio et opere Joannis Fortunati Mengini Labacensis Anno a Partu Virginis CIƆ.IƆCC.XV«. Kdo je ta Mengini? Nihče drugi, nego Gregor Dolničar. Pri tem imenu namreč pisatelj našteva tudi ta spis, sicer je pa tudi pisava Dolničarjeva.

Delo je posvečeno ljubljanskemu knezoškofu Viljemu grofu Leslie, katerega v imenu tiskarja Mayra nagovarja. V predgovoru: »Ad lectorem« razodeva namen tega spisa, da namreč pozabnosti otme imena onih, ki so se proslavili v književnosti. »Če te slavimo, častimo tudi domovino, kar odo-

brujeta Plutarh in Evripid. Tu opisujemo že umrle pisatelje, kar smo mogli o njih izvedeti, pa tudi še žive, ki bodo sicer umrli, a njih imena se bodo svetila čim pozneje, tem svetleje. Ni vse popisano, toda upamo, da spopolnijo nedostatke drugi.«

Knjigo deli Dolničar v tri poglavja. Prvo poglavje obsega uvod, drugo popis in početek knjižnice, tretje pa našteva pisatelje in umetnike.

Prvo poglavje je torej uvod, in sicer v obliki dvogovora med Agezilaom, načelnikom kolegija Karolovega, in Lentulom, tujim mladeničem: Pred dvema tednoma se je odpeljal iz Lacija (Latium) in srečno po Ljubljanici dospel v Ljubljano mladenič plemenitega rodu, omikan in premožen. Naselil se je pri »Črnem orlu« zunaj špitalskih vrat. Ko se uredi, ko se preobleče, pripelje ga strežnik k meni. Pozdraviva se; pokaže mi priporočilno pismo nekega prijatelja in me naprosi, da bi mu razkazal znamenitosti. Podam mu »Librum Rerum Labacensium« typographice descriptum, nuper editum, da se seznani z vsemi potrebnimi rečmi. Zahvali se in prosi, da bi mu razkazal kolegij. Pokazal sem mu vse prostore razen knjižnice, ker se je že mračilo.

V drugem poglavju (»Apparatus et monumenta Bibliothecae«) nadaljuje: Drugi dan pride Lentul, ki je vročeno knjižico prelistal, in si ogleda knjižnico. Vodnik mu razlaga, da so knjižnico ustanovili škof Sigmund Krištof grof Herberstein, Janez K. Prešeren in Janez Anton Dolničar, stolni dekan. Ustanovno listino z dne 30. maja l. 1701. navaja doslovno. Potem omenja, da so knjige darovali razen ustanoviteljev tudi še drugi, na pr. zdravnik Marka Grbec, Janez Jakob Schilling in Jurij Adam baron Grimbschitz, razlaga razne napise, pravila, pojasnjuje: »cuius liberali aere, videlicet . . . ., armariis ad omnem elegantiam fabre factis exornetur (sc. bibliotheca), nec aliud superesse, quam ut volumina ad sua loculamenta reportentur. Sursum demum, si oculos attolere libet, vides, ajo, prophylaeum Bibliothecae, totum pene constructum«.

V tretjem poglavju našteva pisatelje in umetnike po raznih strokah: bogoslovce, kanoniste, govornike, nabožne pisatelje, zgodovinarje, genealoge, pravnike, zdravnike, kemike, modroslovce, matematike, zemljepisce, zvezdoslovce, skladatelje, slikarje, kiparje, politike, pesnike in jezikoslovce. Predno pa prične z naštevanjem, pravi: »Audisti, mi Lentule, prophylaeum unicum hucusque perfectum, ac supremam accessisse manum, noveris pariter statuae marmoreae et icones illi superpositae, Eorum qui in unaquaque classe literattorum principatum tenere existimantur, facies gerunt«. — Žal, da niso dovršili tega namena. Ne nahaja se namreč niti en kip, niti ena slika naštetih pisateljev. Iz te opazke se spozna, da strop tedaj še ni bil preslikan, sicer bi ga bil Dolničar brezdvomno omenil.

V sledečih vrsticah se po abecednem redu navajajo življenjepisi po glavnih podatkih. Mnogo jih je opisal že Valvasor, druge za njim o. Marka Pohlin v spisu: »Bibliotheca Carnioliae«.

Abfaltrer Karol Jožef, baron, kanonik ljubljanski in doktor bogoslovja. R. 11. septembra 1669. Oče mu je bil Jurij Sigismund, mati Regina Sidonija. r. Samburg. Kanonik je postal l. 1713. — Izdal je: Oratio: Primus minister aulae coelestis, divus Josephus, dicta Viennae sub auspiciis Josephi I. Imp. 1708. — Oratio: Legatus Salvatoris nostri, d. Andreas Ap., dicta Viennae A. 1717. sub ausp. Caroli VI. Imperatoris. Praelo parata: Festivale seu proprium de Sanctis per annum.

Abič (Abich) Anton, Ljubljančan. Spisal: Historia urbis Labacensis. Id Germ.

P. Alojzij, kapucin, Ljubljančan, dober govornik, moder in dober mož. Umrl je l. 1698., v svojem 71. letu; v redu je bil 51 let.

Arh Mihael, r. v Ljubljani l. 1678. — Izdal je: Virgineus amor divinus, ludis theatralibus exhibitus Labaci in aula Principum ab Auersperg feriis saturnalibus. 1701.

P. Avguštin, r. v Ljubljani l. 1627. Umrl je l. 1710. v 83. letu svoje starosti, v 64. letu, kar je bil vstopil v red.

Bageus Leonard, »Carniolus Mitterburgensis«, je vstopil v jezuitski red, se učil modroslovja in bogoslovja, kar je predaval na raznih krajih. Vodil je kolegij na Reki in v Zagrebu. Umrl je l. 1650. — Izdal je: Speculum morale casuum conscientiae. — Manuale Sodalitatis sine labe Conceptae. 1625. (M. Pohlin p. 8.)

Barbo grof Bajkart Ferdinand. Pečal se je posebno z zemljepisjem. Oženil se je z Marijo Renato grofico Wels. Imel je dva sina in tri hčere. Bil je deželni davkar (quaestor prov.). Bolehen je iskal zdravja v Benetkah. Ko se je povrnil, je umrl 30. nov. 1709, v 39. l. svoje starosti.

Bautscher Martin, Vipavec, jezuit, je učil humaniora in višje predmete. — Spisal je: Historia seu Annales Norici. Panegyricon. Cum Augustis. Imp. Leopoldus Provincias haeredit. lustraret. 1660. (M. Pohlin p. 9.)

Benko (Bencho) Gregor, jezuit. Umrl je v Ljubljani 28. maja 1688. — »Humanae sapientiae praeses. Astrorum terrarumque indagasor sedulus«. Velik mož, ne po telesu, ampak po duhu.

Bernasch Adeodat, avguštinec, Ljubljančan, bakalaurej.

Bezlaj Peter, Ljubljančan, se je posvetil v mladosti stavbarstvu. Ta je sezidal staro mestno hišo, kar spričuje rokopis ljubljanski (Ms. Lab.). — Spisal je: Studium Architecturae civilis.

Blatnik Jurij, r. v Kranju l. 1693., skladatelj. — Spisal je: Missae concentibus adaptatae. — Miserere. — Regina coeli. — Salve Regina.

Blažič Marka, r. v Vodicah l. 1653. kot sin ubožnih starišev. Nadarjeni deček se je posvetil učenju, pa pogostoma stradal. Rad se je učil zlasti modroslovja. Spisal je: Geometria practica. — Elementa trigonometrica.

Bobek (Wobek) Gašpar, r. v Radovljici. Učil se je cerkvenega in državljanskega prava. L. 1622. je prišel v Ljubljano za prošta. Povzdignjen je bil pozneje v škofa pičenjskega. Bil je tudi deželni zastopnik. Umrl je v Ljubljani 8. oktobra 1634. Pokopan je v Radovljici v svoji kripti.

Bogataj Frančišek Krištof, r. v Loki 4. avg. 1684; oče je bil Matija, mati Ana Frančiška Benkovič. Doktor pravoslovja je postal v Padovi l. 1708. 4. okt. L. 1711. postal je vicedomski tajnik; l. 1712. se je oženil z Ano Felicito Ganser. Tó leto je ustanovil družbo pravnikov ljubljanskih in je razlagal ustno in pismeno zakone. — Spisal je: Codex officii vice dominatus nobilis et excelsi ducatus Carnioliae. Tractatus historico-politico-juridicus 1713. Observationes practicae selectiores dicasteriorum Carnioliae. (P. M. Pohlin p. 60).

Bognar Andrej, r. l. 1686. v Smledniku. — Spisal: Exercitium Mathematicum seu Geographia plana Geographiae sphaericae aequipolens. 1708. — De sponsalibus et desponsatione impuberum. — De clandestina desponsatione. De matrimonio contracto contra interdictum.

Bohinjec (Wohiniz) Jurij, profesor dunajskega vseučilišča l. 1672., dvorni in sodni odvetnik, konzistorijalni svetnik, imeniten učitelj državljanskega in cerkvenega prava, rektor l. 1675: — Izdal je: Hecatombe obligationum, seu assertionum centuria universam obligationum materiam continens. (P. M. Pohlin p. 61.)

Bohorič Adam, Kranjec (gente Carniolus), učen mož, učil je humaniora. Kdaj in kje je umrl ni znano. — Izdal je l. 1584: De litteratura Latino-Carniolana ad Latinae linguae Analogiam accomodata; unde Moschoviticae, Rutenicae, Polonicae. Bohemicae, Susaticae linguae cum Dalmatica et Croatica cognatio facile deprehenditur. (M. Pohlin p. 10.)

Bosio Avguštin, r. v Ljubljani l. 1663. — Spisal je: Reflexiones-Physico-practicae de apoplexia.

Budina Samuel, Ljubljančan, r. l. 1512. Ko je dovršil »humaniora« in višje šole, se je posvetil zgodovini. Umrl je l. 1562. Izdal je: Expugnatio fortalitii Sigeth in Hungaria. (M. Pohlin p. 11).

Catinus Peter. Spisal je: Operationes Chimicae.

Causar Avguštin, r. v Ljubljani, se je šolal v Salamanki in je bil pozneje lektor modroslovja in bogoslovja v avguštinskem redu.

Cavalier Vrban je bil sin ubožnih starišev, ker je bil bistrega uma, so ga dali v šole. Učil se je modroslovja in bogoslovja. Škof Sigmund Krištof grof Herberstein je kmalu spoznal njegove lastnosti. Vsprejet je bil v vzgajališče v Gornjem Gradu, potem je bil kapelan na Vranskem, župnik na Ščavnici, in po smrti N. Ernsta l. 1700 komisar v Starem Trgu, l. 1713. župnik v Šmartinu pri Kranju. Bil je pobožen in učen mož. Če je kaj pisal, ni nikdar nič popravljal. Ustanovil je mesto za gojenca v zavodu sv. Rogacijana in Donacijana v Ljubljani. Spisal je: Selectarum epistolarum centuria.

Coppini František, r v Ljubljani l. 1682. Vstopil je l. 1698 v jezuitski red in bil dober, priljubljen govornik.

Coppini Janez Andrej, r. Ljubljani 18. okt. l. 1653. Oče je bil višji zdravnik, mati je bila Justinia a S. Flore. L. 1675. je postal doktor zdravilstva. L. 1682. se je oženil z Suzano Leopoldino pl. Seethal. L. 1715. je postal po smrti Pavla Qualize višji zdravnik. — Izdal je: Panacaea Aemonensis seu Divi Cosmas et Damianus Infirmorum spec. patroni. Anno 1712. — Spisal je še: Tractatus de formatione foetus. De febre contagiosa, quae in ditione Carnioliae boves exercuit, 1713. Lusus morales serio jocosi.

Coraduzi Rudolf, čista duša, ljubezniv, potrpežljiv mož, postal je kanonik l. 1647. in umrl 1. febr. 1656 v svojem 35. letu.

Coraduzi Janez Rudolf, iz baronske rodbine, r. v Ljubljani l. 1663., 7. aprila. Ko je dokončal šole in potovanje, je postal prisednik dež. sodišča. Prosti čas se je pečal s politiko, zgodovino in pesništvom. Bil je predsednik akademije »Operosorum«. Oženil se je l. 1696. z Maksimilo Felicito grofico Attems, in po njeni zgodnji smrti s Katarino Renato pl. Fuernpheil. Umrl je v Loki 21. maja 1817. Pokopali so ga pri frančiškanih. — Spisal je: Florilegium diversorum epigrammatum. — Poemata selectiora ad amicos. sinceritatis. — Apes Academicae.

Corusi Frančišek, r. v Ljubljani, vstopil je v pavlinski red. — Spisal je: Scala Sapientiae seu Assertiones Philosophiae Tomistico-Aristotelicae. 1717.

Corusi Jan. Gašpar, r. v Ljubljani l. 1661. Umrl je kot zdravnik v Varaždinu v oktobru l. 1712. — Spisal je: De mumiis.

Crenner Janez, Ljubljančan, r. 1653. Na Dunaju je postal doktor modroslovja in se posvetil duhovskemu stanu. Bil je župnik in dekan v Obrizbergu na Avstrijskem, kjer je umrl l. 1711., 7. julija. — Izdal je: Felix Austriacum sidus Viennae in aula Leopoldi exortum seu applausus Genetliacus serenissimo neoprincipi Josepho Jacobo archiduci Austriae oblatus. 1678 Viennae in folio. — Annus felicitatis dicatus S. C. M. Leopoldo et Claudiae Felicitati Imp. 1674. in 4°.

Čandek (Tsandek) Janez, r. v Višnji Gori l. 1600. [1]) S 17. letom je vstopil v jezuitski red. Ob kugi v Gradcu strežoč bolnikom umrje l. 1624., 8. oktobra. — Spisal je: Chatechismum, et Euangelia per annum Slavonicae linguae abs se donata. Graecii a 1612. (P. M. Pohlin: p. 56.). (Dalje prih.)

Mali zapiski.

Pismo španjolskega vojaka izpred Gibraltarja z l. 1799. — V nesrečni avstrijski vojni z Napoleonom I. v Italiji l. 1796. so se borili tudi naši rojaki. Mnogo jih je padlo; nekateri so prišli Francozom v pest ter prestopili, kolikor je bilo sposobnih, pozneje v španjolsko vojno službo. Kako se je godilo tem nesrečnikom, nam poroča pismo korporala Vitegerja iz taborišča pred Gibraltarjem, pisano dne 26. prosinca l. 1799. Pismu je oblika mala četrtinka. Popisane so vse štiri strani. Vdeto je pismo v zavoj, narejen iz jako močnega papirja. Na licu zavoja stoji naslov: Von Feldlager bey Gibraltar. A Madame Madame de Siberau à Stadt Stein bey Minkendorf. Na ohranjenem pečatu zadaj je grb kažoč volka z ovco v žrelu, zgoraj je doprsna podoba človeka držečega v desnici meč, v levici pa tehtnico. Pismo slove:

Campo de Gibraltar den 26. Jener 1799. — Herz allerliebste Frau Mama! und an meinen liebsten Bruder. — Sie müssen über mein verändertes Schicksal ein Mitleiden haben, wir Menschen sind zum Unglücke, und in lauter Trübsal auf die Welt geschaffen, der Wille desjenigen der

[1]) Najbrže 1590. Katekizem je izšel 1618.

die Himmeln über uns erhält, und den Meere die Gränzen setzt, ist es, dass wir Busse thun müssen. — Sie werden höchst verwundert seyn, mich in Spanien zu finden, allein ich will Ihnen in Kürze benachrichtigen, wie ich dahin kamme. Ich wurde den 15. Jener 1797 bey Liniago, zwischen Verona un Mantua gefangen, in einer Jahrs Zeit wo die starke Kälte, und die einfallende Regengüsse uns arme Kriegsgefangene in das gröste Elend verzetzet, noch mehr bey meiner Gefangennehmung mich die Franzosen meines Mantels, und ganze Bagage dan 3 Thaler 24 Kr. beraubten, betrachten Sie solches entsetzliche Elend, ohne Hemedt Wechslung, muss natürlicherweise sich das Ungeziefer vermehren, ein steinernes Hertze müste beweget werden; diesen ein Ende zu machen, gaben uns die Franzosen täglich nicht mehr, als ein viertelchen eines 3 ℔tigen schlechten Brodes, und keinen Heller in Geld, hiemit hätte ein hungriger Magen genug haben sollen, in lauter Morast, ohne guten Schuchen den ganzen Tag gewadet, der Nachts ohne Feuer in der Nässe liegen, verursachet Krankheiten, sie brachten uns nun bis Pavia, alldorten verspätete ich mich, und konnte den Transport nicht mehr nach die an der Porte stehende französiche Wacht liess uns, wo unser noch sehr viele waren, keinen mehr heraus, dan kamme der spanische Werber, welches eine abgeredte Sache mit den französichen Platz Commandanten ware, und sagte: Freunde! Ihr seyd in Diensten Sr. Mayestät des Königs in Spanien, wir voller Hunger gaben unsern Willen darein, dan suchte er die grösten heraus, worunter ich auch ware, und bezalte den französischen Comandanten mit einem Háufen Thalern aus, führte uns 53 Köpfe in ein prächtiges Gasthaus, gabe uns gut Essen, und Trinken, eine warme Stube, gutes Bette, und Nothdürftigkeiten, gute neue Schuch 1 Hemedt, und 1 spanischen Matten in Geld, setzte uns dan auf den Poo ins eine Barque, wo wir den 29. Jener 1797 in den Parmasanischen einen Orte Castel Sn Juan genant anlangten, bekamen alldorten die erste Löhnung mit tägl. 4 ℔ das ist 24½ kr: kaiserl. Münze, ich sparte mir nun etliche ℔ zusamen, um in die Schweiz zu kommen, allein ich konnte es nicht dahin bringen mich in Freyheit zusetzen, sondern wurde kranke kamm in Spital, endlich in Genua als Kranker an, ich wurde besser, allein ich konnte nicht aus den Spital entlaufen, ware also gezwungen mich nach Spanien einschiffen zu lassen, auf unserer Seefahrt wurden wir in geringsten nicht beängstiget, als den 3. Febr. 1797 uns zwey englische Kriegs Fregatten verfolgten, wir nahmen unsere Flucht nach den Merhafen von Marsailles, bis die Engländer uns verliessen. Den 10. hatten wir einen Sturm der uns Betten lernete, legte sich endlich abends um ½5. Uhr nach Mitternacht, nun hatten wir keinen Anstoss mehr, langten den 19. Febr: in Barcellona an, ist ein Seehafen von Spanien, hier wurde ich nebst 13 Kameraden unter das Regiment der königl: Walloner

Garden angagiret, hier wurde ich wiederum krank und stunde eine 20 tägige hitzige Krankheit aus, ich verlohr mein ganzes Fleisch, und alle Haare, gleichte einen Kapuziner Bruder, es giebt aber hier auch rechtschaffene brave Leute ich durfte keinen Dienst, bis ich mich wieder erhollet habe, thun. — Das Battaillon, worunter ich zu stehen kamme stunde in Felde beỳ der Blokade von Gibraltar, musten wir auch dahin, wir bekammen hiezu die Ordre den 4. Novembe 1797 mit 300 Regruten auf 3 Kriegs-Linien Schifen und 1 Brigattin einzu barquiren, hier wurde uns nicht bange zu fahren, indem wir auf bewaffneten Kriegschifen waren, auf den Schife wo ich mich befande 94 schwere Kanonen waren, allein wir bekammen doch Bang, den das Wasser hat keine Balken sagt der Jud, wie uns die Herrn Engländer aufsuchten, diess ware der 8. November und wir mussten uns zur Gegenwehre stellen, zu Wasser hat es eine andere Beschaffenheit als zu Land, wir musten weichen, und Glück, dass wir die Reterade von Alicante erreichten sonsten hätten wir mit den Meer Fischen speisen können. — In unsern Regimente wird französisch gesprochen, wir sind aber deswegen keine Franzosen, und der Dienst in der nemlichen Sprache verrichtet, der Gemeine hat täglich $^1/_2$ kr. nach kaiserl: Münze (: oder $^1/_4$ spanische Matten auf 3 Täge:) $^1/_2$ Fleisch 10 Loth Reiss 2 Unzen Speck, und 1 $^1/_2$ ℔ schne weisses Brod nebst ein Quartielie Wein (: macht ein Seitel :) täglich, die Lebensmittel sind nicht so sehr theuer, die Luft gesund, und kein kalter Winter, hier ist schon alles grün, und die Obst Bäume blühen meistens alle, weil wir nicht mehr zu Wasser als eine Meile nach Africa haben, Festung Gibraltar ist uneinnehmlich ist zu fest, zu Land kann sie nicht beschossen, und zu Wasser wegen Stärke der Engländer nicht bloquirt werden. — Ich bin auf 6 Jahre den König zu dienen schuldig, im Jahre 1802 ist meine Zeit aus. NB. wo ich sodan mein Vaterland besuche. Schreiben sie mir die Gewissheit ob unser Kaiser Friede oder Krieg mit Frankreich hat, hier kan man die wahre Beschaffenheit nicht erfragen. Die Antwort erwarte so geschwind als möglich wünsche allen guten Freunden die beste Gesundheit meine Empfehlung an H. Vettern seiner Gemahlin an H. Vidiz etc etc: und übrigen Befreundten Ich bin in Erwartung einer baldigen Antwort Dero gehorsamer unglücklicher Sohn Franz: Vitteuguer m/p Caporal. — Spodaj stoji pripisek: Die Attress an mich ist zu machen. a Monsieur Monsieur Francois Vitteuguer Cap^{aux} du R^{s} G^{s} W^{s} 5^{em} Battaillon 4^{au} Compagnie au S^{n} Roque Camp de Gibraltar an Espagnia pr Jnspruk-Solothurn au Suize-Genua-Barcellona. — Ob robu pisma se nahajajo te-le opazke: Schreiben Sie mir die Attress wie ich sie schrieb, damit der Brief nicht nach Paris laufe, und einen ordentlichen Brief, und ob die Franzosen das Krainer Land stark riuniret haben. — Der Brief den sie mir schicken, muss mit Oblat sigilirt seyn.

Komme ich zurück nach meinen Vatterland, so werden sie mich französisch sprechen hören, welches ich gelernet. — Navedeno, čitno pisano pismo je sedaj v lasti podpisanega. I. Vrhovnik.

Herrngült, Pfundherrngült, Gültbuch — kaj je to? Našteti izrazi se večkrat dobivajo po listinah, pa so vender marsikomu precej nejasni. Tega mnenja je bil tudi ljubljanski jezuit, ki je spisal rokopisno knjigo o arhivu svojega kolegija. Knjiga leži v c. kr. dvorni knjižnici na Dunaju (št. 11.993) in v njej se na strani 300. čita ta-le razlaga: Dače, služnosti in dohodki, katere so prejemali gospodje in gospostva iz svojih stalnih posestev, se imenujejo »Herrngült«, kakor bi rekel »vrednost za gospoda«. Če so dače znašale toliko, da so bile vredne 1 goldinar, se je temu reklo 1 funt (℔), ali 1 Pfundherrngült, ali 1 Pfundpfennig Herrn gült. Nekdaj se je denar računal navadno po penezih. En funt penezov je bil 1 goldinar, namreč 1 renski goldinar, ki je imel 60 krajcarjev ali 15 reparjev, t. j. en repar 4 krajcarje. Dače in dohodki gospostev so bili cenjeni in vpisani v deželni knjigi, imenovani »Gültbuch«. V razmeri s temi dohodki so se nalagali davki in kontribucije. Vsako gospostvo je moralo napovedati deželi svojih posestev dohodke. Zamolčani dohodki so se po nemško imenovali »verschwiegene Gült«. Ker v rabi denarja in mere ni bilo edinosti po deželah, je prišel ukaz, da naj se vsi dohodki reducirajo na dunajsko mero in vago. A. K.

Slovstvo.

Zlatninske najdbe v Kranju. Opisali smo že v »Izvestjih« 1898 str. 220. zlatninske dragocenosti, katere je predlanskim gosp. veletržec T. Pavšlar izkopal v Lajhu pod Kranjem. V letošnjem zvezku lista »Mittheilungen der k. k. Central-Commission« str. 135—142 je pa profesor dr. W. A. Neumann te redke najdbe natanko opisal in ocenil. Sedem najdenih predmetov je v listu lepo narisanih, in sicer je pet kosov, ki so iz zlata, na posebni prilogi krasno vpodobljenih v barvah. Pisatelj je mnenja, da so najdbe v Kranju, kjer je stal stari Carnium, langobardske, in da je zlatnino utegnil izgotoviti kak zlatar v Čevdatu v 7. stoletju. Določiti se pa ne more, dokler se te najdbe ne primerjajo s podobnimi izkopinami v drugih krajih, če je bogata gospa, ki je imela pri sebi v grobu one dragocenosti, bila kristijanka ali ne, ter če je bila Slovanka ali Germanka.

»Povjest župa i crkava zagrebačkih.« II. zvezek. Župa Sv. Ivana u Novoj Vesi. Napisao Janko Barlè. Zagreb, 1900. (Pretiskano iz »Prosvjete«.) Pisatelj, rodom Slovenec, je namenjen, izdati zgodovino vseh zagrebških župnij. L. 1896. je že izdal zgodovino župnije sv. Marka.· Pri

spisovovanju zgodovine mu dobro služijo podatki iz nadškofovskega arhiva in važni zgodovinski spomeniki, katere je obelodanil akademik Ivan Tkalčić. Knjižico, ki obsega 64 stranij, krasita dve podobi: slika župne cerkve in Nove Vesi. Tvarina je razdeljena nekako takó, kakor pri »Zgodovini farâ ljubljanske škofije«.

»Primus Trubers Briefe.« Zbral je pokojni marljivi preiskovatelj luteranske dobe dr. Theodor Elze vsa Trubarjeva pisma, kar mu jih je bilo mogoče najti, in jih je izdal l. 1897. v Tübingenu v posebni, 574 stranij obsegajoči knjigi, ki je 215. publikacija literarnega društva v Stuttgartu. Za opisom Trubarjevega življenja so doslovno navedena zgodovine se tičoča pisma, katera je pisal ali prejel Trubar, in zgodovinske beležke iz raznih arhivov, ki pojasnjujejo pisma. Na koncu knjige je točno kazalo. Knjiga stane 14 K 80 h.

»Römische Strassen und Befestigungen in Krain.« Spisala Anton pl. Premerstein in Simon Rutar. Izdala c. kr. centralna komisija za preiskovanje umetnostnih in zgodovinskih spomenikov na Dunaju 1899.; 48 stranij v 4°; cena 7 kron. Pisatelja sta v tem delu temeljito opisala rimske ceste in ostanke prazgodovinskih in rimskih utrdb na Kranjskem južno od Save ter takó skupaj dovršila ono nalogo, katere se je bil že prej lotil prof. Rutar sam z opisovanjem rimskih cestâ v »Izvestjih«. V knjigi so najprej točno navedene ceste in utrdbe na italsko-panonski meji, potem je opisana cesta Emona-Siscia s postajami Acervo (blizu Višnje Gore), Praetorium Latobicorum (Trebnje), Crucium (pri Jelši), Neviodunum (Drnovo pri Krškem) in Romula, na koncu so pa zabeleženi in razloženi napisi na novonajdenih kamenih na Kranjskem, mej katerimi je važen krščanski napis, ki se je našel v Ljubljani na Marije Terezije cesti (na Ajdovščini). Dobro bodeta starinoslovcem služila tudi pridejana zemljevida, katerih prvi kaže v spisu razložene ceste in najdišča miljnikov, drugi pa rimski zid pri Vrhniki (Nauportus).

»Der comitatus Liupoldi und dessen Auftheilung in die Landesgerichte des XIX. Jahrhunderts. Von Anton Mell. Innsbruck, 1900.« V knjižici, ki je ponatis iz spisa v »Mittheilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung XXI. Band, str. 385—444, se zgodovinsko pojasnjuje, kako so nastala iz »comitatus Liupoldi« nekatera deželna sodišča 19. veka na Zg. Štajarskem. Spis je koscek pripravljalnega dela za zgodovinski atlant avstrijskih planinskih dežel, katerega namerava izdati akademiška komisija na Dunaju. Del zemljevida je za poskus že pridejan tej knjižici. A. K.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik X. — Sešitek 5 in 6

z prilogo.

V Ljubljani 1900.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 5. in 6. sešitka.

Razprave.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik X. 1900. Sešitek 5. in 6.

Dolničarjeva „Bibliotheca Labacensis publica“.

Priobčuje Viktor Steska.

(Dalje in konec.)

Čič (Zhizius) Lovro, r. l. 1660. na Kranjskem. — Spisal: Genetlicon. — Felix augurium a. 1681. Jo. Bapt. Dolnitscher, consuli Labacen. natalizanti concinnatum. — Elogium eidem anno 1682. dicatum.

Dinzl Janez Josip, rojen l. 1666. učil se je prava v Ingolstadtu, kjer je tudi umrl kot profesor prava dne 27. dec. 1686. (?). — Spisal je: Compendium in quatuor libros Institutorum. — Quaestio problemmatica de ratione status.

Dolar, r. v Kamniku, jezuit; znamenit glasbenik. — Izdal: Drammata seu Miserere mei Deus etc. Viennae A. 1666. (P. M. Pohlin, p. 16.)

Dolinar Marko, Ločan, je postal iz stolnega dekana in generalnega vikarja prošt ljubljanski l. 1653. Ves čas je točno razdelil, da bi ga dobro porabil. Zjutraj ob šestih je maševal, se potem udeleževal skupne maše in molitve. Ob enajstih je malo obedoval. Večinoma se je postil. Ob treh je šel v stolnico obiskat presv. R. Telo. Kadar je šel od doma ali se vrnil, je vselej pred svojim altarčkom malo pomolil. O praznikih je ležal na tleh. Ob sabotah se je postil; vsak teden se je izpovedal; odpuščenja je prosil, če je mislil, da je koga razžalil. Slovesnosti cerkvenih se je rad udeleževal. Škofovsko čast, ki mu je bila na ponudbo, je odklonil. Sveto je umrl,

kakor je sveto živel, 1. januvarja l. 1656. Pokopan je v stolnici. Pridigal mu je ob pogrebu dekan Schoenleben. — Spisal je: Mater amabilis seu motiva amandi magnam Dei Matrem. Liber precum.

Dolničar (Thalberg) Aleksij Sigismund, r. v Ljubljani 5. avg. 1685. Oče mu je bil znani zgodovinar dr. Janez Gregor pl. Thalberg. Učil se je doma, v Gorici, v Perugii. Tu je bival v gregorijanskem kolegiju. Bil je dober govornik. Pridružil se je akademiji »Excentricorum«. Radi nenavadne pridnosti so mu dovolili predniki, da je smel hkrati obiskavati risarsko šolo. Noč in dan se je vadil in dospel do prvaštva. L. 1707. je šel v Rim nadaljevat svoje nauke. Bival je ondi vse leto. V prostem času je pohajal knjižnice in risal. Na priporočilo Márija Crescimbenija, kanonika pri sv. Štefanu, hkrati ustanovnika akademije »Arcadum«, je bil vsprejet za uda te učene družbe in si je izbral ime Glyco. L. 1708. se je odpeljal dne 10. sept. v Neapol. Tu se ga loti mrzlica in ga po enajstdnevni bolezni položi v grob. Umrl je 6. okt. 1708. Pokopali so ga dominikani v svoji cerkvi sv. Katarine. — Izšel je v Benetkah l. 1713. njegov spis: Encomium vitae agrestis. — V rokopisu so ostali spisi: Silva variae eruditionis. — Tractatus de precibus primariis. — Descriptio nobilissimae urbis Venetae. — Antiquitates Aquilejenses. — Descriptio urbis Patavinae. — Descr. augustae Perusiae. — Notabiliora almae urbis Romae. (P. M. Pohlin p. 54.)

Dolničar (Thalberg) Janez Anton. Rojen je bil v Ljubljani 9. februvarja 1662. V Rimu je postal l. 1685. doktor bogoslovja, posvečen je bil v mašnika pri sv. Petru in je šel v škofovem imenu k papežu. Domá ga izvoli škof Sigismund Krištof grof Herberstein za tajnika, potem generalnega vikarja. L. 1700. dobi stolno dekanijo in l. 1712. ga izvolijo za deželnega odbornika. Sezidal je novo stolnico, semenišče, podpiral vedo in umetnost, uvedel konferencije duhovniške in krščanski nauk za mladino, bratovščino sv. Filipa Nerija l. 1706. in razne pobožne vaje v stolnici Bil je čist značaj in vstrajno delaven.

Umrl je 19. aprila 1714. v 53. letu. Zapustil je ustanovo za pokop ubožcev in za dijake v kolegiju karolinskem. — Spisal je: Selectorum casuum conferentiae. A. 1713. — Decisiones quaestionum de restitutione. — Constitutiones et decreta synodalia.

Dolničar (Thalberg) Jan. Gregor, r. v Ljubljani dne 10. marcija l. 1655. — Spisal je: Patrocinium Labacense, Labaci 1683. — Rivus lacrymarum animae Christo compatientis. 1686. — Historia belli Forojuliensis. 1689. — Elogia Acad. Unitorum. 1690. — Aquila Austriaca triumphans. 1698. — Thesaurus Labacensium caelestis, seu exercitia pietatis Archi: Confra. St. Corporis Xti 1713. — Epitome Chronologica. 1714. — Rerum Labacensium historica topographice descriptarum, quibus Urbis Labacensis, olim Aemonae, origo, monumenta, insript: imperium majorum etc. ennarrantur: Libri quinque in folio. — Cypressus Labacensis seu Epitaphia et Inscriptiones Labacens. in 4°. — Annales Urbis Labacensis ab anno 1660. usque ad annum 1718. in 4°. — Antiquitates Labacenses in 4°. — Historia Cathedralis Basilicae Labacensis veter. et novae in fol. — Corona illustrium virorum inclytae gentis Carnioliae. — Theatrum memoriae Acad. Unitorum. — Bibliotheca publica Labacens. (P. M. Pohlin p. 54.)

Enders Karol, r. v Ljubljani l. 1659. v februvarju. L. 1676. je vstopil v jezuitski red. Poučeval je modroslovje v Trnovem na Ogrskem in bogoslovje v Gradcu in v Ljubljani. Bil je tudi kancelar. V Ljubljani je bil rektor l. 1706. — Spisal: Tractatus theologicus de jure et justitia.

Erber Janez Daniel, velik govornik, pošten, radodaren, ljubezniv mož. Tri stvari je priporočil svojemu sinu Leopoldu: Vednost, zmernost in vestnost. — Spisal je: Commentarius in quatuor libros Institutionum iuris civilis divi Justin. Imp. multis insignibus quaestionibus adauctus.

Feitl, rojen v Ljubljani, frančiškan; učil je modroslovje in bogoslovje.

Ferfilla Matija, r. v Ljubljani; učil se je prava in je še kot učenec dosegel učitelje. Kot doktor prava je učil na du-

najskem vseučilišču in postal l. 1680. sodnik cesarske prestolnice dunajske. Umrl je nad 60 let star. — Spisal je: De jure statuario Viennae Austriae. (P. M. Pohlin p. 19.)

Ferreti Benedikt, Ljubljančan, r. 1655. Svojo opazovalnico je imel kot zvezdoslovec pod Turnom (Tivoli), kamor je zahajal z dvema prijateljema, udoma »Ac. Operosorum«. — Spisal je: Tractatus de Principiis Astronomiae. — De numero, differentia et quantitate stellarum, de ortu et occasu. — De caelis. — De significatione terminorum tabularum astronomicarum. — De partibus elementaribus. — De aspectibus planetarum.

Fischer Frančišek Bernard, r. 15. maja 1662. Kot župnik je služil v Rieggersu na Zg. Avstrijskem v pasavski škofiji, dalje je bil izpovednik Uršulink na Dunaju in župnik v Zwetlu. L. 1703. postane pasavski konzistorijalec in župnik mesta Baden, 30. nov. l. 1704. kanonik ljubljanski Kürchbergove ustanove, pri kateri je bil soustanovnik. Bil je srednje postave, pa učen mož. Umrl je 14. aprila l. 1715. — Izdal: Demonstratio Mathematica, qua ostenditur civitatem Budensem facillime a Christianis recuperari posse. 1684 Clagenfurti. — Conciones variae. Sub auspiciis Augustae Imp. Eleonorae Magdalenae. Viennae 1687. — Novitiatus Sacerdotum saecularium. Viennae. — Signum vitae, opus omnibus statibus utile. Viennae. Votiva paraenesis Wolf. Weich. Com. a Gallenberg, locumtenentis Labaci 1702. — Lux mundi seu cognitio omnium statuum mundi. Viennae. — Flores Academici Aemonae decerpti. Labaci Vaticinium de Aug. Imperatore Carolo VI. rege His. Labaci. 1711. — Insignis Solemnitatis dies. Oratio. A. 1706. Labaci. — Corona Justitiae. Oratio. A. 1711. Labaci. (P. M. Pohlin p. 19.)

Florijančič Janez Dizma, r. v Ljubljani 1691. Oče mu je bil dr. Jan. Štefan Florijančič in mati Genovefa Kunstelj (Kunstlin). — Spisal je: Horologia selecta ex gnomica Universali. (P. M. Pohlin p. 20.)

Florijančič Štefan pl. Grienfeld, r. 26. dec. 1663. v Ljubljani. Očetu je bilo ime Adam, materi Ana Elizabeta Froelich.

Pravoslovja se je učil v Ingolstadtu in v Sieni, kjer je postal doktor pravoslovja. Doma se je posvetil odvetništvu, bil je znamenit govornik. Ubožce je brezplačno zagovarjal. L. 1693. se oženi z Ano Genovefo Kunstl pl. Paumgarten. Imel je 3 sinove in 3 hčere. L. 1699. (recte 1698) je ustanovil družbo pravnikov na čast sv. Ivonu. Ob javnem nastopu akademije operosov l. 1701. je bil slavnostni govornik. Privatno se je bavil s starinoslovjem. Imel je lepo knjižnico in mal muzej. Po 15tedenski mučni bolezni, ki jo je potrpežljivo prenašal, je umrl 22. junija 1709. — Spisal je: Bos in lingua seu discursus academicus de pecuniis vetero-novis. Historico-politico-juridice deductus. 1695. — Votiva Parenysis Wolfgango Waichardo Com. ą Gallenberg, locumtenenti et praetori adumbrata, 1702. — Ms. De numis vetustis idolorum. De numis vetustis imperatorum. De numis familiarum. (P. M. Pohlin p. 20.)

Freudenschuss Gašpar, učen mož in dober govornik. Bil je svetovavec Ernesta, bavarskega vojvode in brižinskega škofa, potem oglejskega patrijarhata arhidijakon na Gorenjskem in od l. 1580. stolni prošt ljubljanski.

Freuseisen Jurij, učen modroslovec, je vstopil v cistercijanski red v Rainu. Izvolili so ga za opata; postal je tajni svétnik nadvojvode Ferdinanda in predsednik komore l. 1577. Umrl je 15. avg. l. 1605.

P. Gallenfels, baron, »Felden«, frančiškan. Bil je provincijal.

Gallenfels Jan. Danijel, baron. Rojen l. 1661. Učil se je l. 1685. pravoslovja v Solnogradu. Doma je deloval na raznih mestih zlasti kot prisednik dež. sodišča, potem kot najvišji deželni blagajnik in deželni poslanec. — Spisal je: Quaestio Phil., utrum virorum sapientium silentium plus prosit an obsit reipublicae. — De passionibus et perturbationibus animi.

Gallenfels baron Jurij Andrej, r. l. 1651. — Spisal: Nota in tractatus Aristotelicos. Selectarum Poematum fasciculus. De arte dicendi libri tres.

Gallenberg grof Jodok Jakob; oče je bil Janez Adam, mati Felicita pl. Scheyer. Umrl je še-le 22 let star l. 1677. — Izdal je: ᴗastrum Gayrau succincte descriptum.

Ganser Janez K., umrl je v Novem Mestu 28. nov. 1688. v 49. l. — Spisal: De morbis mulierum.

Garzaroli de Garzarolshoffen (Friderik) Jožef, doktor bogoslovja, Kranjec, škofa Jožefa (Rabatte) generalni vikar l. 1680., potem župnik in dekan v Stockerau-u in l. 1690. na dunajskem vseučilišču rektor. (P. M. Pohlin p. 21.)

Glavinič (ıch) Franc, Kranjec, Kraševec, frančiškan observant potem reformat, učen in pobožen mož. Bil je tudi provincijal. — Izdal je: Historia Tersatensis Domus Christi. — De origine et divisione Provinciae Bosnae et Croatiae sui ordinis. (P. M. Pohin p. 22. ga imenuje Dalmatinca.)

Goess Janez, r. v Ljubljani, dober zvezdoslovec; deloval je okoli l. 1632., kakor se vidi iz njegovih zvezdoznanskih opazk in koledarjev. — Izdal je: Prognoses astronomicae astrologicae. — Praxis ephemerica catholica.

Gošel (Goschel) Jan. Gašpar, r. Ljubljančan. Veščak je bil na klavirju in harpi, vodja akademije »Philo-Harmonicorum« l. 1711. Umrl 15. febr. 1716. — Spisal: Compositionum musicalium fasciculus. — Missa cum instrumentis necessariis. — Psalmi vespertini.

Grajžar (Greisher) Matija, r. v Ljubljani l. 1660. Ko je dovršil gimnazijo, je postal dober bakrorezec. Umrl je v Budi l. 1689.

Grbec (Gerbezius) Marko, rojen v Št. Vidu pri Stičini 24. okt. l. 1658. Starši so bistroumnega sina poslali v ljubljanske šole, kjer je dovršil gimnazijo. Na Dunaju se je učil zdravilstva; z Dunaja je odšel v Padovo štiri dni pred turškim obleganjem l. 1683. Iz tega mesta je šel v Bologno, kjer je postal doktor zdravilstva. Doma si je pridobil veliko slavo in je bil zlasti pri plemstvu priljubljen zdravnik. Svoj prosti čas je porabil za nadaljno izobrazbo in za spisovanje. L. 1688. se je pridružil akademiji »Naturae curiosorum«. Pošiljal ji je vsako

leto svoje opazke. L. 1692. (moralo bi stati l. 1693.) je pristopil akademiji »Operosorum«, katero je goreče širil. Imenoval se je »Intentus«; rek mu je bil: »Levia ad inania nunquam«. L. 1712. so ga izvolili soglasno za predsednika. Skušal je po svoji moči družbo učvrstiti. Hkrati je pospeševal slovesnosti sv. Kozme in Damijana v cerkvi uršulinski z vsakoletno pridigo in peto sv. mašo. — Izdal je: Intricatum extricatum seu de morbis complicatis. A. 1692. Labaci. — Constitutiones anni Labacensis, Labaci 1697. Dicatae Antonio Abbati Sitticensi. — De anno 1698. dic. L. B. a Tauffrer. — De anno 1699. dic. Cels. Principi Ferdinando Ep. Labac. De anno 1700. dic. Jo. Erasmo Comiti ab Engelshaus. — Observationes de Hidrope, item Hidrope sanata. — De Epilepsia et convulsionibus ac de mirabili phantasiae vi. Norimbergae. 1699. — Observationes: de quartana ac de plantagina febrifuga, Norimb. 1700. — Observationes de Epilepsia in gravida soluta, Norimb. 1701. — De purgativi usu in mensium fluxu et colicis doloribus. — Obs. de frigido potu jejunis funesto 1702. — Obs. de phtisicis. — De vino pueris noxio ac de chachesia cum obstructione et duritie 1703. — Obs. de febre petechiali 1704. — Obs. de ictero auripigmento curato 1705. — Obs. de gravido nimio fluxu sanguinis de mortua 1706. — De methodo ferrum frangendi ac rursus glutinandi 1707. — De constitutione anni apud Labacen. annotata 1709. — Vindiciae medico-physicae aurae Labacen. Labaci 1710. — De constitutione anni apud Labacen. annot. 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717. — Eiusdem opera omnia prodierunt Francofurti anno 1713. — Ms. Vindiciae curarum vernalium. (P. M. Pohlin p. 21.)

P. Gregorič Bernardin, frančiškan, provincijal. Učil je tudi bogoslovje.

Grimbschiz Jurij Adam, baron, roj. na gradu pri Bledu 25. marcija 1667. Oče je bil Janez Ludovik, mati Barbara List pl. Sigerstorff. Učil se je najprej doma. Veselilo ga je posebno slikarstvo. Mnogo je potoval. V Rimu je bival dolgo in se učil slikarstva pri slavnem Moratiju, potem stavbarstva in voj-

ništva. Doma je postal sodni prisednik in cesarski svetnik. Oženil se je z baronico Winterhoffen. Otrok ni imel. L. 1712. »privatis in aedibus Academiam pictoriae nobilissimae artis fovere coepit«. Spisal je: Monita ad principem. Tractatus politicus. — Tractatus architecturae civilis. — Disquisitio geometricae practicae. — Tractatus de aquae ductibus.

Gusič (Gussitsch) baron Jodok Ferdinand, rojen v Novem Mestu l. 1671. Oče je bil Janez Sigismund (»illustri Torquatorum genere orto«), v Ogulinu in potem v Senju podnačelnik pomorskih pokrajin in stotnik peščev na Notranjskem (Carnioliae partis interioris), mati je bila roj. grofica Barbo. V Parmi se je učil modroslovja in prava.

Hallerstein baron Jurij Sigmund. Rojen na Krasu na Notranjskem. Umrl je l. 1686. v 74. letu starosti. — Izdal je: Epigrammata. Sub auspiciis Deput. Carinthiae. A. 1680. — Opusculum aliud dedicatum Inclyt. Statibus Carnioliae 1682. — Epithalamium (presso nomine amico cuidam suo concinnatum). (P. M. Pohlin p. 24.)

Herberstein baron Sigmund, r. v Vipavi l. 1487. Ko je dovršil modroslovje je šel potovat, potem je bil vojak in naposled politik. Bil je kot cesarski pooblaščenec poslan na razne kraje. — Izdal je Tractatus de admirandis naturae rebus. — Stemmatographia gentis Herberstainianae. — Commentarius de rebus Moscoviticis. (P. M. Pohlin p. 25.)

P. Hipolit, Novomeščan, kapucin. — Izdal je: Thomas de Kempis Slavonicae linguae donatus. — Spisal je: Dictionarium nobilissimae linguae slavonicae. (P. M. Pohlin p. 27.)

Hočevar (Gottsheer) P. Evgenij, frančiškan, r. v Ljubljani 2. okt. 1676., vstopil je v red l. 1692. 6. julija. Učil je na sv. Gori od l. 1702. modroslovje in od l. 1710. bogoslovje. Izdal je: Tractatus de Logica 1707. — Universa Philosophia Scotistica 1708. — Tractatus de Trinitate. 1713. — De visione beata. 1715. — Universa Theologia ad mentem Scoti 1717. — Theoremata Theologica de Deo uno et trino. — Spisal je:

De constitutionibus. — De jure et justitia. — De peccatis et actibus humanis.

Hočevar (Gotscheer) Janez Jurij, Novomeščan, r. 2. okt. l. 1656. Učil se je pravoslovja in postal je doktor v Padovi l. 1686. L. 1690. se je oženil z Marijo Katarino Mengalija, hčerjo ljublj. mestnega svetovalca. L. 1695. se je pridružil akademiji »Operosorum«, pozneje »Philo-Harmonicorum«, kjer je bil l. 1701. izvoljen za predsednika. Bavil se je posebno z zvezdoslovjem in glasbo. Imel je 4 sinove in 7 hčerá. — Spisal je: Dissertatio astrologica seu curiosa ac selectiores astronomicae observationes. 1693. — Amuletum mundi agonizantis, directum ad majorem Dei Optimi Maximi gloriam. 1685. — Omina genetlica ex siderum influxibus vaticinata. — Musicalia: Litaniae lauretanae 24 compositae.

Hočevar (Gotscheer) Josip Fortunat, r. v Ljubljani 11. julija l. 1693.; bil je dober glasbenik.

Hoffstetter Filip, r. v Ljubljani 22. aprila 1699. Oče je bil sloveč advokat, mati se je pisala Mazola. Vstopil je v jezuitski red. Spisal je: Tractatus de justitia et jure. — De matrimonio. — Bil je tudi pesnik.

Hoffstetter Jakob, frančiškanski lektor, roj. v Ljubljani. (P. M. Pohlin p. 27.)

Hochenwarth Ludovik pl., roj. na Kolovcu l. 1692. — Spisal je: Modus observandi apparitiones caelestes. — Dissertatio phisico-mathematica de cometis.

Höffer Janez Bertold, deželan, r. 24. jul. l. 1667. v Ljubljani. Bil je duhovit in prijazen mož. Po končanih šolah in po dovršenem potovanju je postal prisednik dež. sodišča. Svoj prosti čas je posvetil glasbi. Do 40. leta je bil čvrst in zdrav. Od tega leta nadalje je bil na udih bolan in je moral večinoma ležati. Vender je bila njegova hiša na bregu shajališče vseh omikancev. Malokdo je prišel v Ljubljano, da bi ga ne bil obiskal. — Izdal je: Magdalenae conversio, oratorium musicis adaptatum concentibus. A. 1715. Labaci repraesentatum. — Patientia victrix in amico Dei Job, oratorium Labaci feriis

quadrages. a. 1716. productum. — Mors et vita, oratorium melo-dramaticale. — Li—?, oratorium. 1715. — Epiteta Latino-germanica, 1716.

Hochenwart Franc Erazem pl., r. na Kolovcu l. 1650, 20. maja. Ko je dovršil svoje nauke, je potoval. S tridesetim letom je postal sodni prisednik. Bolehen je bil ves čas svojega življenja. V prostem času se je pečal z genealogijo. Ljubil je knjige in svoj vrt. Izogibal se je prepirom. Umrl je kot samec 1. okt. l. 1714. — Spisal je: Tractatus varii genealogici. — Gazophylaceum avitae gentis Carnioliae seu Codex geneal. in fol.

Hren Tomaž, r. v Ljubljani l. 1560., se je učil domá in na Dunaju. Postal je kanonik ljubljanski in škof. Umrl je l. 1630., 10. februvarja, v Ljubljani. — Izdal je: Opus Canonicum. — Euangelia, idiomate slauonico donata. — Annales sacro-prophani. (P. M. Pohlin p. 13.)

Jelenčič (Jellentschitsch) Friderik, roj. v Ljubljani l. 1630. Vstopil je v jezuitski red in bil slaven pridigar, zlasti v cerkvi sv. Štefana na Dunaju. Okoli 70 let star je umrl. — Spisal je: Triumphus Rosarum. Com. Wolffgangi Andreae a Rosenberg 1656. — Firmamentum regnorum. Oratio funebris Ferd. III. Imp. an. 1657. — Lyrica de S. Ignatio. an. 1657. — Triumphus panegyricus de contrito serpente Virgini sine labe conceptae erectus. 1658. — Slavonica Amazon. Panegyricus funebris in funere Judith Eleonorae Comitissae a Tattenbach natae Comitissae a Forgotsch, a. 1662. — Novena S. Francisci Xaverii, 1662. — Thaumaturgus Indiarum, 1666. — Sidus in Viennen: Ecclesiae polo extinctum — in funere Wilderici a Wildersdorff, Ep. Viennen. 1680. (P. M. Pohlin p. 27.)

Kapus Janez, r. v Kamni Gorici. Vstopil je v jezuitski red 2. oktobra l. 1688. Razlagal je cerkveno pravo v Ljubljani in v Gradcu. Umrl je 7. junija l. 1713.

Kapus pl. Pichelstein Karol Josip, deželjan. Roj. 24. okt. l. 1668., oče je bil Janez, mati Marija Katarina Mazol. — Spisal

je: Jus statuarium Ducatus Carnioliae. Observationes practicae. — De immortalitate animae ad mentem Aristotelis.

Kapus Lovro iz Kamne Gorice, r. l. 1656., je vstopil v jezuitski red. L. 1687. se je ponudil, da pojde v Indijo spreobračat pagane. Šel je v najbolj oddaljeno misijonsko postojanko, imenovano Cucurpe (Kukurpe) v pokrajini Sonora v Kaliforniji. Od Kranjske do tja je 2700 n. milj, od Mehike 430 milj. Koliko je storil tam, bi bilo težko povedati. Španjski kralj ga je visoko cenil in si je izprosil obširno poročilo o njem. Umrl je preboden s puščico l. 1692. (Huonder pa piše, da je umrl l. 1717. 30. novembra.) Spisal je: Fasciculus epistolarum: Itineris in Indias relationes. — De ritu paganorum et memoranda. (P. M. Pohlin ga imenuje prav. Marka Ant. p. 30.)

Karner Janez Jakob, r. l. 1648. Oženil se je z Suzano Bosio. Odlikoval se je kot matematik, umrl pa 28. aprila l. 1616. v 68. letu starosti. — Izdal je: Carniolicae monetae cum Germanica collatio; dicata celso do. Ant. Principi ab Eggenberg, Supr. Praesidi et Excelsis Statibus. A. 1701. — Census computatio. Manuductio seu Judex ad cognoscendum cuiuscunque rei valorem, dicata excel. comiti ab Auersperg, mareschalco, 1701. — Trium nationum monetae cuiusvis valor exhibitus sub auspiciis illustr. comitum a Gallenberg a. 1700. Idiom. germ. (P. M. Pohlin p. 30.)

Kastelec (Costeliz) Matija, kanonik v Novem Mestu. Rojen je bil 24. januvarja l. 1620. v Kilovčah (in Kellenbergae vico) na Krasu. Učil se je modroslovja in bogoslovja. Vse svoje življenje je posvetil apostolskemu delu. Župnijo Toplice pri Novem Mestu je vodil 13 let, potem se je preselil v Šent Jernej in odtod za kanonika v Novo Mesto, kjer je postal tudi župnik (ad parochiam ibidem promotus). Umrl je 26. aprila l. 1688. v 70. letu. — Izdal je: Liber precum Ssimi Rosarii. 1687. — Modus iuvandi agonizantes. — Breve exercitium matutinum et vespertinum 1682. — Compendium doctrinae christianae. — Praxis catechistica. — Simplex translatio sacrorum Bibliorum veteris et novi testamenti, secundum articulos. 3 tomi.

— Thomas de Kempis in vernaculam slavonicam linguam translatus. — Speculum castitatis. — Viridarium exemplorum, in quo numerantur septuaginta exempla, accomodata pro concionibus. — Dictionarium latino-slavonicum. — Speculum spirituale principii et finis hominis. (P. M. Pohlin p. 12.)

Kimovec Simon, r. v Komendskem gradu (in villa S. Petri Equ. Melit.) 23. oktobra l. 1625. Kot advokat je bil takó imeniten govornik, da so ga primerjali starim slavnim govornikom. Umrl je 9. oktobra l. 1690. — Spisal je: Decisiones practicae Provincialis Carnioliae.

Kledrer Jožef, roj. v Šent-Jerneju l. 1693., sin ubožnih staršev. Učil se je izvrstno modroslovja in bogoslovja.

Klemenčič Andrej, kanonik ljubljanski, r. l. 1655. v Ljubljani; oče mu je bil Jernej, ud zunanjega sveta, mati Barbara. Na Dunaju postane magister modroslovja, potem se posveti duhovniškemu stanu l. 1680. Bil je kapelan v Križih pri Tržiču, od l. 1691. župnik tam, in l. 1704. se je preselil v Ljubljano kot kanonik na mesto, ki ga je sam ustanovil. — Spisal je: Lux Evangelica. (P. M. Pohlin p. 30.)

Kobav Andrej, r. v Cirknici l. 1593., je vstopil v jezuitski red l. 1612.; bil je dober matematik in je učil v Gradcu, kjer je postal doktor modroslovja, potem v Judenburgu in Šopronju. Umrl je 12. febr. l. 1644. — Izdal je: Vindiciae Astronomicae Theticae pro Dionysio exiguo contra eximios Chronographos de aera vulgari Dionysiana. Viennae 1643. — Vita B. Joannis Dei Fund. Fratr. Misericordiae. Tacito nomine. (P. M. Pohlin p. 30.)

Kobencel Janez Rafael, baronske rodbine iz Jame na Notranjskem, r. l. 1572., vstopi v jezuitski red l. 1593. Vodil je kot rektor graški kolegij in je bil na Dunaju prvi prednik v hiši novincev (professa domus). Umrl je 28. januvarja l. 1627. — Izdal je: Liber in Concionem Simeonis. (P. M. Pohlin p. 14.)

Koch Janez, Novomeščan. Slikal je zgodovinske slike, najbolj se je odlikoval v vojnih slikah. Umrl je l. 1715., star 65 let.

Kopic (Koppitz) Klemen, Kranjec, svobodnih ved in modroslovja doktor, sacelan cesarski, kanonik pri sv. Štefanu. L. 1629. je bil rektor dunajskega vseučilišča.

Kralj, roj. Ljubljančan; znamenit zgodovinski slikar.

Kralj Andrej, roj. v Radovljici, se je učil modroslovja in obojega prava. Bil je domači učitelj pri nadvojvodi Ernestu Maksimilijanu. Postal je prošt ljubljanski in na prošnjo nadvojvode Ferdinanda je pri apostolski stolici pridobil mitro zase in za svoje naslednike. Odpovedal se je l. 1621. proštiji na korist svojemu nečaku G. Bobku.

Krhnè (Karchne) Simon, rojen v Vipavi, vstopil je v jezuitski red. (P. M. Pohlin p. 30.)

Krt (Kerth) Fulgencij, r. v Ljubljani 2. oktobra l. 1658. Ko je dovršil humaniora, je vstopil v avguštinski red, postal na Dunaju doktor bogoslovja in predaval ondi modroslovje in bogoslovje. Potem je bil kancelar dunajskega vseučilišča in naposled so ga volili za provincijala. Nenavadne zmožnosti je imel v vladanju. (Provinciam Austriae gubernavit triennio.) Na starost je razlagal v Ljubljani cerkveno pravo in umrl tu 1. marca l. 1713.

Kumberg (Cumberg) pl. Janez Mihael, rojen v Ljubljani. Po dovršenih šolah, kjer se je posebno pečal z geometrijo, se je posvetil vojaštvu. Koj ritmojstra so ga Turki vjeli in usmrtili pri Budi 6. dec. l. 1683. — Spisal je: Observationes fortificationum.

Kupfersin Jožef, Kranjec, imeniten modroslovec, je bil pri sv. Andreju, potem v Herzogenburgu (Ducumburgensium) prošt in rektor dunajski l. 1641.

Labasar (Labassar) Jan. Jakob pl. Laubenburg, r. l. 1656. v Ljubljani. Umrl je 23. febr. l. 1703. — Spisal je: Opuscula drammatum musicalium.

Lamberg grof Volk Herbard, »vir summae prudentiae et acris consilii ad publica comoda natus«. — Spisal je: Tractatus de moderno rerum statu politico.

Latomus Jurij, Ljubljančan, se je učil modroslovja in bogoslovja. Postal je kanonik ljubljanski in generalni vikar škofov Petra in Konrada. Umrl je 30. decembra l. 1572., v 58. letu. Spomenik ima vzidan v stolnici, kjer je pokopan.

Lautar (Lautter) Andrej, roj. v Selcih l. 1654. Izvežbal se je posebno v geometriji. Spisal je: Elementa geometrica communia. De constructione elem. instrumentorum geometricorum.

Lazari o. Anton, roj. v Ljubljani 19. junija l. 1640. in krščen na ime Avguštin. V 17. letu vstopi v frančiškanski red. Učil je modroslovje in bogoslovje. Trikrat so ga izvolili za provincijala radi pobožnosti, modrosti in spretnosti v vseh opravilih. V začetku je bil med observanti, pa je širil reformo prav srečno. Ljubljanski samostan in tudi druge samostane je skoro do cela popravil. Cesar Leopold ga je posebno cenil. Vpričo cesarja je večkrat pridigal. Bil je tudi vizitator avstrijske pokrajine. Pri generalnem kapitulu v Rimu je bil izvoljen za generalnega definitorja in za očeta redu (in Patrem ordinis adoptatur). Umrl je 25. avgusta l. 1705. — Izdal je: Philopomena tetrateuhum Scotici Acuminis seu Universa Philosophia rationalis et naturalis. Nota in Boëtium: De Consolatione Philosophiae. Panegyres variae Illustrium virorum. Concionum selectarum tomus. — Altariolum Thymiamatis et holocausti, Portatile fixuris exornatum. Augustae Vind. an. 1707. — Centum brevissimae Meditationes, quibus tota Christi passio inspicitur. 1702. (P. M. Pohlin p. 32.)

Lebar (Leberius) Janez, Ljubljančan. Kot jezuit je učil mnogo let pesništvo in govorništvo. Dober govornik je bil, pridigoval je v Gradcu in na Dunaju. Umrl je v samostanu v Pletrijah l. 1678. — Izdal je: Panegyris funebris in exequiis ducissae Lotharingiae conjugis Francisci Nicolai, ducis Viennae Austriae. A. 1652 in templo Acad. dicta. — Luctus sodalitatis seu Panegyris funebris in obitu illustr. juvenis Adami Michaelis comitis Althaim. 1648. (P. M. Pohlin p. 32.)

Lichtenthurn baron Franc Adam. Spisal je: De tranquillitate animi.

Lipec Janez, r. Ljubljančan, znamenit kipar svoje dobe. Deloval je okoli l. 1484., ko so zidali staro mestno hišo na trgu. Izklesal je umetniško Adama in Evo, ki še stojita tam. (Ms. Reg. Civ.)

Locatelli Janez Josip, roj. v Pleihoffen (na Jesenicah). Spisal je: De rebus metereologicis.

Loigk Anton, r. 1679., doktor svobodnih ved, modroslovja in zdravilstva, vpokojen c. kr. vojni zdravnik, prokurator Avstrijcev na dunaj. vseučilišču l. 1717. Spisal je: Praxis medica.

Lukančič Gabriel, r. v Ljubljani 23. dec. 1620., učil se je prava. S svojo zgovornostjo je vse očaral. Rekli so o njem, da v sodišču vlada. L. 1678. je postal sodni prisednik. Umrl je 30. decembra l. 1683. — Spisal je: Praxis Ducatus Carnioliae. — Tractatus de piscatione. — De arborum plantatione.

Lukančič Gothard (Janez), r. v Ljubljani 17. aprila 1665.; oče Gabriel je bil znamenita oseba. Ko je dovršil šole in prepotoval razne pokrajine, se je oženil z Marijo Cecilijo Füernpheil pl. Pfeilhaimb. Imel je 12 otrok. Več let je opravljal službo vicedomskega prisednika (assessor). Svoj prosti čas je porabil za genealogijo. Umrl je 12. oktobra l. 1711. Spisal je: Regia virtutis seu diversae genealogiae inclytae gentis Carnioliae: 1. Principum et Comitum. 2. Comitum et L. B. 3. Patritiorum seu Provincialium. 4. Nobilium.

Madren Luka, r. l. 1693., sin ubožnih starišev, pa zelo nadarjen. Vsako stvar je precej razumel in precej tudi druge poučeval v tisti stroki. — Spisal je: De Praedicabilibus. — De Philosophicis ad mentem Aristotelis. — De Potentiis animae. — De Principiis philosophiae moralis.

Mesterle pl. Josip, r. v Postojni l. 1682., kot pesnik je spisal: Genetliacon, honori cuiusdam maecenatis concinnatum. — Festiva aggratulatio August. et Potentiss. Imperatori Carolo dum S. R. I. culmen conscenderet a. 1711. — Gratuita acclamatio in die onomastico Praesulis anonimi.

Mikec Mihael. Rojen je bil v Ljubljani in se je učil bogoslovja. L. 1599. je postal stolni dekan in l. 1602. deželni zastopnik, kjer je načeloval pet let. Umrl je l. 1620. — Spisal je: Speculum charitatis et patientiae. (P. M. Pohlin p. 36.)

Mugerle Janez Andrej pl. Edlheimb, r. v Ljubljani 22. nov. l. 1658. Oče Jožef je bil znamenit zagovornik, mati je bila Marija Rokner. Posvetil se je tudi sin odvetništvu. Svoj prosti čas se je pečal z glasbo. Znal je posebno lepo igrati na citre. Bil je vodja akademije »Philo-Harmonicorum«. Umrl je 26. avg. l. 1711. v 53. letu. Pokopali so ga v kapelici presv. Srca Jezusovega pri klarisah, ki jo je sam sezidal.

Omerza Mihael, roj. v Kamniku 28. sept. 1679. Ko je dovršil modroslovje in bogoslovje, je bil od l. 1706. vikar pri sv. Nikolaju v Ljubljani, od l. 1715. župnik na Igu. — Spisal je: Diva Magdalena poenitens. Drama scriptum, musicis adaptatum, concentibus. A. 1709. — Pastor bonus; In aula Archiconfrat. Ssmi Corp. Christi Labaci modulis expressus. 1710. — Mater dolorosa. Melodramma. An. 1711. Labaci cantatum. — Christus baiulans crucem. Oratorium die Parasceves 1712. Labaci exhibitum. — David deprecans pro populo, ad avertendam plagam suis imminatam. Dramma sacrum in die Parasceves Lab. productum. A. 1713.

Papler. Rojen v Kranju 4. oktobra 1661. — Spisal je: Dissertatio juridico-politica.

Paradižič (Paradisichz) Matija, roj. v Kranju 23. februvarja l. 1664.; učil se je bogoslovja in vstopil v jezuitski red. Bil je sloveč pridigar v ljubljanski stolnici. Umrl je 15. okt. l. 1711. — Spisal je: Dominicale.

Pečnik Janez K., Kranjec, župnik na Avstrijskem. Bil je goreč pridigar in dobrodelen mož. — Izdal je l. 1711. Admirabilis Austriae gloria. Carolo VI. Rom. Imp. in glorioso natalis die dicata.

Pegius Martin, r. v Ljubljani l. 1508. (natione Germanus, gente Carniolus), je bil od mladih dnij na tujem in je postal svetovavec solnograškega nadškofa. Umrl je l. 1569. — Izdal

je: Liber de servitutibus. Ingolstadii 1560. in fol. Tractatus de jure emphyteutico. 1557. — Tyrocinium Consiliorum 1564. — Tractatus de jure et privilegiis dotium 1567. (P. M. Pohlin p. 40.)

Pekel Matija Bernard. Rojen v Ljubljani l. 1673. je študiral v Gradcu zlasti kot učenec glasovitega P. Simona Krhneta, doktorja bogoslovja. L. 1699. je dokončal uk in vstopil v službo kot škofov kapelan sekovski, potem je dobil župnijo v Mariboru in Strassgangenu in je postal konzistorijalec. Moder mož in dober govornik je bil.

Pelzhofer Frančišek Albert baron Schoenauski, r. v Ljubljani l. 1645. Ko je odrastel, je bil kot deželni poslanec dober politik. »Nomen suum non tam imaginibus atavorum, quam clarissimis ingenii et prudentiae monumentis illustravit.« Oženil se je z Magdaleno Ziriani in po njeni smrti z Marijo Konstancijo Regino bar. Paradeiser. Umrl je v Novem Mestu 13. okt. l. 1710., v 65. letu svoje starosti. — Izdal je: Lacon Politicus, strictim doctrinam administrandaę reipublicae complectens. Augustae 1706. — Arcana status politici. — Austriaca domus ad summum fastigium genita. (P. M. Pohlin, p. 41.)

Perizhoff Marka Josip, r. v Ljubljani 23. okt. l. 1656. Oče je bil Marka, predstojnik deželne registrature, rojen Celovčan, mati Marija Magd. Novak. Učil se je prava in nasledoval je očetu v službi. L. 1685. se je oženil z Marijo Magdaleno Oplenič, s katero je živel v najlepši slogi. Rad se je pečal z zgodovino in kemijo. — Spisal je: Epigramma de insigni Carnioliae victoria contra Turcos a. 1593. reportata. — Resolutiones quaestionum Chimicarum.

Peterman Janez K., rojen na Javorniku na Gorenjskem l. 1652. Oče je bil upravitelj radovljiške graščine, mati je bila roj. Sever. V Rimu je postal doktor zdravilstva. Oženil se je l. 1679. z Uršulo Grundlern. Otrok ni imel, zato se je posvetil uku. Imel je lepo knjižnico. Najrajši se je bavil s kemijo. Umrl je 6. junija 1696. — Spisal je: Tractatus de peste. — De morbis mulierum. — Consultationes Medicae. (P. M. Pohlin, p. 41.)

Piscator (Ribič ali Fischer) Izak, r. v Ljubljani, duhovnik. Poeticis studiis plurimum addictus. — Izdal je: Felix augurium in natale Cels. et Rdiss. Principis D. D. Thomae Ep. Labac. A. 1599.

Piskon Franc Bernard, r. v Ljubljani l. 1660., se je posvetil bogoslovju.

Pogačnik Josip, roj. v Ljubljani 17. marca 1671. Ko je v Ljubljani dovršil uk, vstopil je v jezuitski red. Razna opravila je opravljal, dokler ni prišel na cesarski dvor za komika. Kadar se je prikazal na odru, mu je šumela glasna pohvala vseh gostov. Bil je tudi dober govornik in pesnik. Umrl je v Ljubljani l. 1712. — Izdal je: Magnalia Leopoldina.

Pogačnik Jurij Sigismund, r. v Ljubljani; kot zdravnik je živel v Celju. Umrl je brez potomcev. Bil je ud »Acad. Naturae Curios.« in akademije »Operosorum«. (P. M. Pohlin, p. 43.)

Polec Janez Krstnik. Roj. v Ljubljani 10. junija l. 1685. — Spisal je: Concentus a 4 violinis et 5 instrumentis.

Possarelli (Pasarel) baron Franc Anton, r. l. 1694. — Spisal je: Breve compendium libri secundi Titi Livii Historiae Principis. 1711.

Praunsperger Jurij, sin Viljema, ljubljanskega župana. L. 1531. je postal stolni dekan, umrl je l. 1553. Pokopali so ga v stolnici. — Spisal je: Diurnum divini amoris.

Prešeren Janez Krstnik, dr. bogoslovja, ud deželnega zbora (deputatus), stolni prošt ljubljanski, je bil rojen 9. junija l. 1655. v Radovljici kot sin ubožnih starišev, in se je torej moral popeti z lastno pridnostjo v višino. Od mladih dnij je kazal bister um in lepe zmožnosti. Izvrstno je dovršil izpite v modroslovju in bogoslovju kakor tudi v pesništvu (poëses laurea insignitus). Radi tega so ga povabili v sekovsko škofijo, potem je prišel v Solnograd za kanonika ad nives in konzistorijalca in odtod za načelnika nadškofijski knjižnici. Tu se je tako priljubil svojemu knezu nadškofu Janezu Ernestu, da ga je isti uporabljal za najtežje posle. Poslal ga je k tajnim obravnavam

na braniborski in bavarski dvor, pa tudi k cesarju. Vse je dobro rešil in naposled je spretno dokončal pravdo, ki je tekla že mnogo let v kuriji rimski, namreč o razmerju sufraganov in metropolitov, to je med pasavskim in solnogradskim škofom. Potem postane stolni prošt ljubljanski, izvolijo ga tudi za deželnega zastopnika v deželnem zboru, kjer se je odlikoval po veri, pobožnosti, modrosti in spretnosti. Bil je prijatelj lepim umetnostim in prvi predsednik akademiji »Operosorum«. Umrl je radi vročinske bolezni (maligna febre correptus) 28. septembra l. 1704. v 50. letu svoje starosti in je bil pokopan prvi v novi stolnici. Zapustil je ustanovo za tri dijake v »Coll. Carolinum«. Spisal oziroma izdal je: Dissertatio academica· De linguis earum origine, dialecto et concordantia a condito mundo. — Commentarius de jure pontificio et imperiali. — Tractatus historico-juridico-politicus: De jure Austriaco in exteras ditiones. — Lignum vitae. Oratio panegirica in funere Caroli com. a Castelbarco, Praep. Archi-Ep. Salysburgen. An. 1689. — Oratio inanguralis. — Genealogiarum nucleus. — Selectiora poemata. — Omen votidicum futuri Pontificis seu Apodosis de Clemente XI. summo Pontifice An. 1701. seu omen in nomine. (P. M. Pohlin, p. 44.)

Pučar Janez (Putschar), r. v Ljubljani 10. junija l. 1597. je bil obdarovan z raznimi telesnimi in duševnimi darovi, bil je pošten in zgovoren advokat. Sezidal je graščino Rakovnik pri Ljubljani. Umrl je l. 1656. — Izdal je: Relatio itineris Serenissimae Mariae Archiducis Austriae Regiae Hispan. Sponsae, et Arhiducis Leopoldi A. 1631. (P. M. Pohlin, p. 44.)

Puzl Paulus, cistercijan stiški, rojen v Novem Mestu. Učen in delaven redovnik je bil in je postal tudi prior. Bolezen je moško prenašal (astriticos dolores). — Spisal je: Historia celeberrimi et antiquissimi Monasterii Siticensis. — Gesta et acta Abbatum Siticen.

Qualiza Paul. Spisal je: Tract. physico-medicus de febribus. — Animadversiones anatomicae.

Raab Friderik pl. Rauenheimb, deželjan. Predniki so bili z Danskega. Blag in priljubljen mož je bil. — Spisal je: Acta publica inclyti duc. Carnioliae. — Quaestiones ethicae ex X libris moralium Aristotelis desumptae. — Conclusiones Juridico-politicae. — De principiis actionum moralium. — De libertate, bonitate ac malitia actuum moralium.

Radlič Baltazar, r. v Višnji Gori l. 1533., se je posvetil duhovskemu stanu. Postal je kanonik, dekan in škof ljubljanski. Bil je izvrsten govornik in zato so ga imenovali Demostena svoje dobe. Bojeval se je pismeno in ustno za katoliške nauke proti luteranom. Umrl je l. 1580. v 47. letu svojega življenja. — Spisal je: Conciones panegyricae. — Dissertatio contra Lutheri dogmata.

Reigersfeld pl. Sebastijan, roj. Kranjec, se je povspel s svojo delavnostjo do plemstva. Vse svoje življenje je posvetil domovini. Bil je dober matematik.

Rain Janez Friderik baron, r. l. 163 (?) v Ljubljani; kot sodni prisednik je svoj prosti čas vporabljal za uk v kemiji, radi tega je bil priljubljen cesarju Leopoldu. — Izdal je: Praeservativum universale naturale, a natura et arte depromptum in omni morborum genere, Lapis Philosophicus sub auspiciis Aug. Imp. Eleon. Magd. Theresiae. (P. M. Pohlin, p. 44.)

Rakovič Jordan, boson. avguštinec, roj. v Ljubljani 10. nov. l. 1684., vsprejel ga je v red l. 1705. v Ljubljani p. M. Josip Aichinger, takratni provincijal in vizitator. Obljube je napravil 14. nov. l. 1706. Učil se je modroslovja v Ljubljani l. 1707., potem v Gradcu bogoslovja, kjer je imel dvakrat disputacije. V Ljubljani je bil najprej za prazniškega pridigarja, zakristana in voditelja bratovščine sv. Rožnega venca, potem za nedeljskega pridigarja in subpriorja. Zasebno je učil humaniora od l. 1716. sinove prvih plemičev. — Spisal je: Exercitium scholastico-domesticum seu compendium principiorum latinae linguae, ab infima ad Rhetoricam. — Brevis Dialectica seu Janua ad Philosophiam. — Alphabetum juris Canonici seu Compendium Juris Can. omnibus confessariis necessarium.

Rasp Maksimilijan, patricij, roj. v Loki l. 1674. (recte l. 1673), doktor bogoslovja, župnik v Kamniku. — Spisal je: Oratio in Congreg. S. Crucis et S. Philippi Nerei habita.

Rechberg Boštjan, zdravnik v Ljubljani. Umrl l. 1685. v 67. letu svoje starosti. — Spisal je: Arcana Chymica.

P Reginald, Ljubljančan, slaven govornik, kapucin. Umrl je 28. decembra l. 1674., star 51 let, v redu je bil 32 let.

Remb Frančišek, r. v Radovljici l. 1674. Oče je bil Janez Jurij, mati Uršula. Od mladosti se je vadil risati in slikati, potem je odšel v Benetke in naposled v Rim, kjer se je učil 3 leta na akademiji in dobil darilo. Leta 1703. je odšel v Gradec, čez šest let na Dunaj. L. 1715. je postal direktor Lichtensteinove galerije. »Longum hic foret, quae opera ab eo ad nominis immortalitatem in lucem prodierint, recensere.«

Rentlingen(us) Tomaž, rojen Radovljičan. Bil je pobožen duhovnik in na glasu got govornik. Za pridigarja ga je pozval nadvojvoda Karol na svoj dvor. Pozneje je dobil ljubljansko proštijo in postal gorenjski arhidijakon l. 1569. L. 1574. ga izvolijo za deželnega zastopnika. Umrl je l. 1579.

Rode Franc Ksaverij, cistercijan v Kostanjevici. Rojen v Ljubljani l. 1695.

P. Rok, kapucin, Ljubljančan, je živel zelò sveto in vspodbudno.

Rudolphi pl. Jožef, knez rimskega cesarstva, opat šentgalenski v Švici, roj. v Ljubljani. Očetu je bilo ime Krištof, materi Marija baronica Wernegg. Učil se je precej pozno modroslovja in bogoslovja in je vstopil med kanonike šentgalenske. Za opata je bil izvoljen 16. decembra l. 1717.

Ruessenstein Konrad, baron. Umrl je 12. avg. l. 1668. Spisal je: Dialogus, in quo auri et argenti conficiendi nova exponitur ratio.

P. Schein Bernard, rojen v Ljubljani, frančiškan, dober govornik.

Sensenschmidt Lavrencij, Ljubljančan, rojen l. 1599., je vstopil v jezuitski red l. 1617. Bister um in mnogostransko

znanje sta ga usposobila za učitelja v poetiki, v retoriki, v modroslovju in bogoslovju. Učil je v Gradcu in na Dunaju. Umrl je v Ljubljani l. 1646. 1. septembra. — V tisku je izšel njegov spis: Oratio funebris in obitu Eminen. Cardinalis Clesselii. Ep. Viennen. 1630. (P. M. Pohlin, p. 51.)

Seitter Jak. Ignacij, roj. v Ljubljani, sodnikov sin. — Spisal je: Lux septuplex astralis, id est triumphans sapientum mercurius, 1684. in 4°. (P. M. Pohlin, p. 50.)

Siberau Volk Konrad Andrej, deželjan, rojen v Ljubljani 25. nov. l. 1688. Ko je dovršil modroslovje in mu je oče umrl, ga pošlje varuh v znameniti plemiški zavod v Parmo l. 1709., kjer se je naučil posebno dobro igrati na gosli. L. 1716. je bil vodja akademije Philo-harmonicorum. — Spisal je: Concentus sacri. — Symphoniae a 2 violinis cum basso.

Slatkojna Jurij, rojen Ljubljančan, knezoškof dunajski, mož obdarovan z mnogimi čednostmi, z globoko modrostjo in pobožnostjo, je bil tajni svetnik cesarja Maksimilijana I. Leta 1497. je postal kanonik ljubljanski, l. 1510. prošt ljubljanski, potem novomeški, upravitelj škofije pičenjske (Petinensis) in l. 1514. škof dunajski. Leta 1520. umrje. Pokopali so ga v cerkvi sv. Štefana; grob ima napis: »Georgius Slatkoina, Natione Carniolus, Laybaco oriundus, Huius templi Pontifex et Administrator Petinen. Divi Maximiliani Caesaris Aug. Consiliarius intimus, et intrinsecus Vir pientissimus, integerrimus, et morigeratissimus, Qui in ornando hoc templo Viennae Episcopos omnes Antecessores suos facile superavit. Monumentum positum An. 1522 6. Cal. May. Vixit an. 66. mens. 1. dies 5.«

Skerpin Janez K., rojen v Kamniku 7. marca l. 1643. Vstopil je v jezuitski red 22. oktobra l. 1662. Učil se je potem modroslovja in bogoslovja. Razlagal je spretno cerkveno pravo v Gradcu, Lincu, Pasavi in Celovcu. Umrl je l. 1702.

Sojer Gašper, roj. v Ljubljani 24. dec. l. 1679. kot sin ubožnih starišev. Dober dijak je bil zlasti v modroslovju, da so si ga mnogi želeli za instruktorja. Posvetil se je duhovskemu stanu. Bil je nekoliko časa v vikarijatni pisarni, potem je dobil

župnijo sv. Petra v Ljubljani. Pri modroslovnih in bogoslovnih disputacijah je rešil najtežja vprašanja. Umrl je 17. jun. l 1717.

Sontar Adam, roj. v Ljubljani. Živel je okrog l. 1661. Slikal je najrajši pokrajinske slike.

Sontner Adam, r. Ljubljančan, kanonik ljubljanski, protonotar apostolski in generalni vikarij škofa Tomaža Hrena. Umrl je 23. nov. l. 1641. v 44. letu starosti.

Spindler Krištof, roj. v Ljubljani l. 1535. Znamenit govornik je bil in je učil govorništvo. — Spisal je: De notitia partium orationis. — De quantitate syllabarum. — Izdal je: Panegiris funebris in obitu Herbardi L. B. ab Auersperg. A. 1576. (P. M. Pohlin, p. 51.)

Stergler (Strgar?) Peter, rojen v Kamniku, je vstopil v jezuitski red l. 1618., v 25. letu svoje starosti. Učil je bogoslovje na graškem vseučilišču z velikim pridom. Umrl je 8. avgusta l. 1642. Izdal je: Asma poeticum Litanearum Lauretanarum, in quo singulis litanearum titulis singula emblemmata cum suo carmine correspondent. (P. M. Pohlin, p. 53.)

Stojin (Stoin) Adam, r. v Smledniku l. 1678., posvečen je bil l. 1702., kapelanoval je v Dobu. — Spisal je: De principiis rerum naturalium.

Storžek (?) (Storseg) Gašper, r. 1689. — Spisal je: Demonstratio geographica, qua beneficio alatae crucis in sphaerico parallelo planum exhibetur. 1708.

Strniščar (Sternischer) Janez K., r. na Kranjskem. Kapelan je bil v Moravčah in l. 1718. upravitelj na Vačah. — Izdal je: Acerba passio D. Nostri Jesu Christi chronographice expressa. A. 1712. — De 8 Domin. quadragesim. Concionibus.

Strauss Aleš, r. v Ljubljani, je bil znamenit modroslovec, profesor in rektor dunajske univerze l. 1580.

Sucowiz pl. Adam Matej, tajnik koroškega glavarstva. — Spisal je: Marcus Porcius Cato redevivus, seu genealogica historia Hannibalis Alphonsi Emanuelis S. R. J. Principis de Portia.

Škrpin (Scherpin), frančiškan, roj v Kamniku. Znamenit pesnik. Spisal je: Epigrammatum opusculum. — Epinicium[1]) heroicum.

Škrpin (Scherpin) Janez K., r. v Medvodah, od l. 1700. je bil župnik pri sv. Petru v Ljubljani. Čednosten, zmeren, angelsko čist mož, uzor duhovnikom, goreč in skrben dušni pastir, poseben častivec Matere Božje, kateri v čast je sezidal 12 postaj med sv. Petrom in Poljem. Učil je mladino krščanskega nauka in ubožce v špitalih. L. 1712. je ustanovil Marijino bratovščino v pomoč umirajočim. L. 1715. 21. februvarja je umrl. — Izdal je l. 1713. nemško knjigo: Fidus comes in itinere ad felicem aeternitatem seu 12 Marianae viae per totidem stationes ad consequendam felicem mortem. Labaci 1713.

Schilling Janez Jakob, r. v Ljubljani se je učil v Gradcu bogoslovja kot učenec Ferdinanda Krimes-a. Spisal je: Constitutiones et decreta synodalia. Tractatus in 5 lib. Decretalium. (P. M. Pohlin, p. 48.)

Schoss Matija, r. v Tržiču 16. febr. l. 1683. Bogoslovske nauke je dovršil na Dunaju in bil posvečen v mašnika l. 1706. Bil je potem zapisnikar dveh generalnih vikarjev. L. 1717. je postal vikar pri sv. Petru v Ljubljani. Bil je dober govornik v latinskem in slovenskem jeziku. — Spisal je: Oratio. Nova Citharoeda Philo-harmonica Labaci seu diva Magdalena. A. 1714.

Schoenleben Janez Ludovik, r. v Ljubljani 17. nov. l. 1618. L. 1653. je postal v Padovi doktor bogoslovja. Promotor je bil Frančišek Bartolo (?). Bil je ribniški arhidiakon in potem stolni dekan ljubljanski. Ves prosti čas je uporabil za spisovanje. Bil je zmeren, pohleven, čist značaj. Umrl je 15. okt. l. 1681. v 63. l. — Izdal je: Aigis Palladia Daphnophoria. 1643. — Thalassii coronae seu applaususn uptiales. 1644. — Plectrum cleantheum lyrae Appolineae in(au)guratio. 1644. — Conatus Nymphae hortensis ad inaugurationem duorum Theologiae Doctorum. 1648. — Tryphyaeon Nymphae hortensis 1648. — Verna Theoso-

[1]) Zmagalna pesem.

phorum ad meridiantem sapientiae deambulatio. 1648. — Parentalia Reverendiss. Praep: Cathed: Eccl: Viennen: 1648. — Mars Austriacus D. Leopoldus Austriae Marchio et Tutelaris. Panegyrico laudatus ann. 1648. — Lacrumae piis manibus Illustrissimi adolescentis Jois Michaelis Adami Baptae Comitis ab Althan. 1648.—Corona gemmea, aggratulatio sex neo-Doct.Theologis ex Ord. Cisterciens. 1649. — Arboris vitae S. Crucis fructus. genuina infula N. Abbatis Cistercien. 1649. — Philosophicum Nihil, oblatum Neomagistris Philosophiae. 1649. — Campus Liliorum seu Album Austriaco-Marianum exornatum elogiis Austriacorum Deiparae Virgini peculiariter devotorum. 1649. — Inferiae Austriaco Academicae piis manibus Fundatorum et Benefactorum Universitatis Viennensis. — Trias colossea honoris Celsissimi Principis Maximiliani Gandolphi ex Com. a Kuenburg, Archi-Episcopi Salisburgen: primatis Germaniae. An. 1668. — Evangelia Slavonicae linguae restituta 1672. — Retorsio adversus observationes Sigismundi a S. Maria ord. Dominican. de Officio sine labe conceptae Virg. pleno mysteriis. A. 1680. — Genealogia Comitum ab Attimis. 1681. — Orbis votorum, pro definitione piae sententiae de Immaculata Concept. Deiparae Virginis, libri tres. 1659 in 4°. Partis secundae libri quatuor. — Examen Synopseos historicae de conceptione B. V., quam Fr. Marcellus Syderey Cyriacus elucubravit, ad trutinam Bullarum Sedis Apostolicae sumptum. 1668. in 4°. — Vera ac sincera sententia de immaculata conceptione Deiparae Virginis, 1670 in 4°. — Palma Virginea seu Victoriae Marianae Septendecim Saeculorum de Adversariis immaculatae Conceptionis, 1671 in 4°. — Festivale Sanctorum pars Hiemalis et Vernalis, an. 1669 in 4°. Pars aestivalis et autumnalis in 4°. — Pyramis Jesu agonizanti erecta in monte Oliveti. Germ. editio. 1668 et an: 1672 latino donata. — Peregrinatio ad sepulchrum Domini, 1668 in 4°. — Aemona vindicata, sive Labaco vetus nomen Aemonae jure assertum. an: 1674 in 4°. — Horae subsecivae Dominicales seu sermones ab Adventu ad Pentecosten cum allocutionibus Synodalibus. 1676 in 4°. Iidem sermones a Pentecoste usque

ad Adventum cum aliquot panegyricis. — Dissertatio Polemica de prima origine Augustae domus Habspurgicae. Labaci an. 1680 in fol. — Annales inclyti Ducatus Carnioliae a condito mundo usque ad An. Xti 1000, Lab. in fol. an. 1681. — Genealogia DD. Comitum a Gallenberg, an. 1680. — Rosa Ursina, comitum Ursini de Blaggey gen. 1680. — Genealogia Principum ab Auersperg an. 1681. — Allegoriae Ss. Patrum in gratiam concionatorum colectae. an. 1682. — Orbis vota pro definitione verae sententiae de immaculata Conceptione B. M. V. L. V. in fol. Annus Sanctus Habspurgo-Austriacus. Quingenti sancti Aust. Domus in fol., 168—. — Arboretum Austriacum seu Genealogia Augustae Domus Austriacae in fol. Chronologia Austriaca seu rerum Austriacarum enumeratio. in folio. — Basis ethicopolitica virtutum et vitiorum moralium. (P. M. Pohlin, p. 49.)

Tauffrer Frančišek Bernard baron, roj. na Igu l. 1654. Oče Mihael, mati Marija Elizabeta baronica Gall de Gallenstein. Po dovršenih ukih in po potovanju je vstopil v vojno in se je vojskoval v Belgiji. Potem je prevzel službo lovskega načelnika na dvoru Anhaltskem. L. 1679. se je oženil z grofico Zofijo Antonijo Jörger. — Spisal je: Institutiones geometricae practicae.

Trpin Filip, Kranjec, bakalavrej bogoslovja, generalni vikar knezoškofa Otona Buecheima in župnik v Šmartinu pri Kranju. Mož je bil poln lepih čednostij, delaven, zmeren, postrežljiv in je umrl 23. junija 1683. (P. M. Pohlin, p. 54.)

P. Thori Didak, frančiškan, r. v Ljubljani. Učen govornik.

Tomec Jurij, Kamničan, roj. 20. aprila l. 1682., je bil apostolski mož, čast duhovskemu stanu, vzgled ljubezni. V Ljubljani je učil mladino in ubožce krščanskega nauka, tolažil jetnike, beračem je skrbel za hrano. L. 1713. je bil pri nunah spiritual. — Spisal je: De perfectione spirituali. — Praxis erudiendi rudes in articulis fidei. — Affectus cordis amantis et laudantis Deum.

Utschun, dober govornik, hiter mislec. — Spisal je: Legalia responsa et decisiones juridicae.

P. Valvasor Alojzij, r. v Ljubljani, frančiškan, r. l. 1674., najstarši sin slavnega Janeza Bajkarta, zgodovinarja, učen in pobožen redovnik. Spisal je: Dominicale. — Festivale seu proprium de sanctis. — Quadragesimale.

Valvasor baron Janez Karol; pečal se je mnogo s slovstvom. »Ad bonum reipublicae destinatus — acerrimum Ciceronis judicium tulit«. — Spisal je: Quaestio Philologica: an sapientia in agendo magis an in loquendo elucescat?

Valvasor Jan. Vajkart, baronske rodbine, rojen v Ljubljani l. 1638. recte 1641. Ko je dovršil šole, je potoval po svetu. Vpisal se je v »Societas Regia Anglia«. L. 1683. je načeloval domači vojni, ki je bila Štajercem proti Turkom na pomoč poslana. Ko se je povrnil, se je popolnoma posvetil zgodovini. L. 1693. je umrl v Krškem, kamer so ga pripeljali že bolnega. Pokopan je v Mediji (habet tanti viri mortales exumias Media, natale solum, conditae vero mentis immortale depositum in tot historicis voluminibus aeternum vigebit). — Izdal je: Metamorphosis Ovidiana, aeneis iconibus illustrata in fol. 1679. — Topographica descriptio Carinthiae 1681 in folio. — Eadem descriptio locorum, quae Arhi-Eppus Salisburgen. possidet. 1681. in fol. — Theatrum Mortis humanae. Tres partes. An. 1682 in 4°. — Annales seu Historico: Topographica descriptio Inclyti Ducatus Carnioliae. An. 1689 in fol. 4 tomi. — Luminis Naturae, tractus de vitro, pasta et colore. Tomi 3 in 4°. — De sympathia et antipathia in 4°. — De Medicina et Fuco. Tomi 2. — Flos Physico-Mathematicus. (P. M. Pohlin, p. 57.)

Vehovec Jurij. Spisal je: Auspicatissimum omen, ex novena sacrorum nominum, Leopoldi Josephi et Amaliae filiis. A. 1701.

Vermoti, duhovit in srečen govornik. Bavil se je z vrtnarstvom. L. 1719. je postal tajnik dež. glavarstva. — Spisal je: Consultationum fasciculus.

Vidmajer Andrej. Izdal je: Tractatus de aëre, cibo et potu.

Vrbec Aleksander, Davida Vrbca sin, se je posvetil zdravniškemu stanu. — Izdal je: Annotationes et Axiomata Physicae. (P. M. Pohlin, p. 58.)

Vrbec (Verbezius) David, rojen v Ljubljani l. 1578. Oče Jožef je bil cesarski višji davkar (archiquestor), mati Marija Stekel (Steklin). Brat Janez K. je postal l. 1626. ljubljanski župan in je opravljal ta častni posel 3 leta. David je dobil doktorsko diplomo v Padovi. Svojo spretnost v zdravljenju je pokazal v Ulmu, kjer se je naselil. Prosti čas je porabil za spisovanje. Umrl je l. 1636. — Izdal je: De temperamentis. Campoduni 1598. — Disquisitio Iatroclymica de Calcanto. Augustae 1626. — Exercitatio Medica de peste 1617. Campoduni. — Homo non homo; sive monstrum Thybingense evisceratum. — Libri duo de Logica. — Exercitatio Med. de Peste. 1618. Campoduni. — Exercitat. Med. pars 2da et 3^ia^ ibidem 1619. — Varia alia opuscula. (P. M. Pohlin, p. 58)

P. Vrhovnik Kalist, rojen v Ljubljani; bil je frančiškan in dober govornik.

Wagner Jurij, r. v Ljubljani l. 16 . . Spisal je: Praxis Arithmetica.

Wallersberg Janez Jožef, roj. v Ljubljani l. 1669., razpravljal je zamotane pravde kratko, točno, jedrnato, da ni bilo nobene besede preveč in ne premalo. — Spisal je: Responsa civilia et criminalia.

Waltreich Anton Caharija, deželjan, r. v Ljubljani 28. avg. l. 1662. Oče Caharija je bil iz Avgsburga, mati je bila Ana Katarina Pipan pl. Prunfeld. L. 1695. je postal cesarski in deželni davkar na Vranskem. Istega leta se je oženil z Marijo pl. Stemberg. — Spisal je: Compendium Arithmeticae. De numeris fractis. — De aurea proportinum regula.

Weinzerle Jurij, r. na Kranjskem, doktor obojnega prava, profesor prava na dunajskem vseučilišču, odvetnik avstrijske blagajne (Fisci Austr. Advocatus), l. 1635. rektor dunajski.

Werncgk baron Jurij Godfrid. Rojen 24. okt. l. 1651. v Tržiču. Umrl je v Tržiču l. 1715. — Spisal je: Encomia Iatro-

physicorum Aemonensium stilo ligato exhibita. 1710. — Corona virtutis. Poëma honori cuiusdam Maecenatis concinnatum. — Poeticae voluptates.

Wetstein Jurij, ljubljanski kanonik, r. v Ljubljani l. 1645. Učil se je modroslovja in bogoslovja, prepotoval daljne evropske kraje, govoril je nemški, slovenski, latinski, španski, francoski in laški. Kot kanonik je bil tudi župnik v stolnici. Bil je čist značaj, usmiljen in radodaren. Umrl je l. 1711. Spisal je: Pietatis victoria, ludis theatralibus exhibita. (P. M. Pohlin, p. 60.)

Widerkar pl. Widerspach baron Sebastijan Godfrid, roj. v Ljubljani l. 1670. Ko je dovršil šole, je prepotoval ves tedaj znani svet: Evropo, Azijo, Afriko in Ameriko. — Spisal je: Relatio itineris, Europae, Asiae, Africae, Americae, mores gentium, ritus, religio etc.

Wisenthal pl. Karol Josip, r. v Ljubljani 2. febr. l. 1682. — Spisal je: Manuductio ad Geometriam. — De usu geometricarum mensurarum.

P. Wocheiner Krescencij, r. v Ljubljani, frančiškan, dober govornik.

Wolbiz Lovro, rojen na Bledu l. 1666. Bil je znamenit matematik. L. 1696. je postal nižji davkar deželne blagajne. Umrl je 28. nov. l. 1715. v 48. letu. — Izdal je: Exercitium mathematicum seu Paradigma catoptricostegonographicum ac causticum per radios reflectos ex speculis planis. Labaci 1709.

Worenz. Spisal je: Dictionarium Latino-Slavonicum. (P. M. Pohlin, p. 61.)

Zergolern Anton Josip, r. v Ljubljani 12. febr. l. 1665. Po dovršenih šolah je šel potovat in se učil v Amsterdamu matematike. Umrl je 12. okt. l. 1710.

Zergolern Frančišek Viljem, deželjan. Rojen v Ljubljani l. 1653. se je učil doma, potem je prepotoval skoro vso Evropo, govoril je šest jezikov. Bival je večinoma zunaj mesta, kjer se je pečal z branjem in zbirkami. Bil je redoljuben, usmiljen človek. Umrl je 28. jan. l. 1710. v 57. letu. — Spisal: Quaestio philologica, utrum illustrior sit posteritas, quae in

liberis aut quae in libris continetur. — Epistolarum selectarum fasciculus. Notae politicae ad Lucium Florum. — Elogium Adami protoparentis.

Zergolern pl. Janez Josip, roj. v Ljubljani 21. jan. l. 1684. Oče mu je bil Frančišek Viljem pl. Zergolern, mati Elizabeta Grundlern pl. Grienberg. Ko je dovršil svoje nauke, se je posvetil risanju. Prvi povod temu je bila očetova lepa zbirka slik na gradiču Mali Rožnik (Rosenbüchel) pri Ljubljani. Učil ga je veščak slikar Frančišek Remb. Leta 1707. se je povrnil z Dunaja in odšel v spremstvu knezoškofa Ferdinanda grofa Kuenburga na Portugalsko. Tu se je seznanil z mnogimi znamenitimi slikarji.

Zelenič Josip, roj. v Ljubljani 16. febr. l. 1658, vstopil v jezuitski red l. 1672. Učil je v Gradcu pesništvo, govorništvo, nravoslovje in modroslovje. L. 1688. je postal doktor modroslovja, doktor bogoslovja pa na Dunaju. Umrl je v Lincu 12. sept. l. 1712. — Izdal: Otto Augustus, ludis nuptialibus Augusto Romanorum et Hungariae Regi Josepho I., sponso et Amaliae Hannoverianae, sponsae, consecratum. Viennae in folio.

Ziegler Konrad, Korošec; frančiškan in večkrat provincijal.

Žitnik (Sitnigk) Gašper, roj. v Ljubljani l. 15.., doktor prava. Dobil je naslov palatinski grof. Bil je profesor morale na dunajskem vseučilišču, potem nadvojvodi Karolu svetnik. Pri sv. Petru v Ljubljani mu je v spomin postavil škof Hren spomenik l. 1612. (P. M. Pohlin, p. 51).

Herkul v ljubljanskem muzeju.

Spisal **Viktor Steska.**

Kranjski deželni odbor je kupil v avgustu l. 1900. kip Herkulov. Herkul s kolom bije živalsko pošast. Ta kip se je nahajal na dvorišču nekdanje Erbergove graščine v Dolu. Lastnik Palme je prodal graščino, kip pa je ponudil deželnemu odboru v nakup za 800 K.

Kakšen je ta kip? Na 91 *cm* visokem podstavku, ki ga tvarja deblo v obliki vaze, stoji kip. Krog debla pod pločo, ki je 61 *cm* dolga in široka, se spenjajo z glavo navzdol 4 delfini. Deblo je za vodovod prevotljeno. En delfin je na pol odbit.

Herkulov kip je 150 *cm* visok. Herkul drži v desnici precej mogočen kij, ki je proti koncu širji, z levico pa tišči živalsko pošast na glavi pri očeh za rožičkom, ki ji raste nad gornjo čeljustjo.

Žival ima žrelo odprto, zgornje zobovje se dobro vidi, rep je zadaj kvišku zavihan. Junak sloni na dvovejastem štoru; glava je rimske oblike, lasje so kodrasti; brada, ki je pristrižena, je istotaka, čelo je nagubano, prsa so močna. Roke so mogočne; žal, da je desnica sestavljena; levò stopalo je odbito.

Delo je iz belega marmorja in umetniški izdelano.

Kip je del vodovoda, kar spričuje prevotljeni podstavek in živalsko žrelo. Spodnjo čeljust te živali je voda že skoro popolnoma izlizala.

Kdo je izdelal ta kip? Kdaj je nastal?

Nekateri menijo, da je kip iz rimske dobe. Sam na sebi nima nobenega znaka, da bi mogli razsoditi, v katero dobo spada. Govoriti mora torej zgodovina.

Ustno izročilo pripoveduje, da je bil ta Herkul del vodnjaka v Ljubljani. Znano pa je, da sta bila v Ljubljani dva vodovoda. Dimitz (K. G. Krains str. 93) omenja vodnjak pred mestno hišo in na starem trgu pred jezuitskim kolegijem ter pristavlja, da so prispevali deželni stanovi polovico k stroškom. Vrhovec (Die w. Haupstadt Laibach str. 70) govori jasneje: Z Golovca je bila napeljana voda k vodnjaku na trgu pred reduto, to je na križišče starega trga, Florijanskih ulic in trga sv. Jakoba. Vodnjak je bil kamenit in s kipi okrašen. Bil je precej masiven. Ko so ga odpravili v začetku osemdesetletja prejšnjega veka, so položili kamenje k reduti, vodnjak pa so napravili na steni redutnega poslopja, ki je bilo tedaj za normalko. Tu je ležalo kamenje, dokler ga ni dal odpeljati ma-

gistrat, ki je spoznal, da bi bilo za gori plezajoče otroke nevarno, ko bi se odvalil kak kamen. — Še jasneje govori Valvasor v XI. str. 673 svoje E. d. H. K. Piše namreč: »Es sind auch in dieser Stadt zween sehenswürdige Brunnen auf das künstlichste von Marmel ausgearbeitet, die das durch unterirdische Röhren hingeleitete Wasser mit angenehmen Geräusche von sich stürtzen. Der eine steht auf dem alten Marckt, den man im 1655 Jahr zu bauen angefangen, und ist Anno 1656 vor dem Gymnasio der PP. Societ. Jesu aufgesetzt. Der andre Brunn ist auf dem Platz bey dem Rathhause, welcher kurtz vor Ihr. Keyserl. Maj. Leopold I. Ankunft im Jahr 1660 aufgerichtet worden.«

Iz teh beležk imamo že več gotovosti, toda popolnoma jasno nam to vprašanje še ni.

Tu nam pomore marljivi Gregor Dolničar. Ta piše v svojem rokopisu »Antiquitates cap. VII.: Adjungamus obiter veteribus modernos aquaeductus, qui modo Labaci extant, ut magnis parva et nova veteribus comparemus, et duorum fontium gratia, uni in publico foro, alteri vero in antiquo sito accomodati sunt, prioris aqua quingentis canalibus ducta vicino in monte sub turri nuncupato occidentem versus originem sumit, huius vero e montibus, qui ortum respiciunt gignitur, ac cum quatuor stadia emensa fuerit, publicum in usum prosilit; utraque statua marmorea, illa videlicet Neptuni, haec vero Herculis clava draconem domante . . .«

Jasno je torej, da je stal vodnjak s Herkulovim kipom na Starem trgu, na Mestnem trgu pa z Neptunovim kipom, in to krog l. 1700.

Kdaj sta kipa nastala, nam je povedal zgoraj že Valvasor. Tudi Dolničar se ju spominja pišoč v knjižici »Epitome« etc. str. 74: »Anno 1655 elegans marmoreus fons, cui Herculis simularum incumbit in veteri foro S. C. Labacensis sumptibus erigitur«; v »Annales Urbis Lab.« pa pripoveduje k l. 1660. meseca julija: »Der steinerne Brunn am Platz aufgerichtet«.

Kip je torej renesansko delo iz sredine 17. veka, samò da nam kipar še ni znan.

Žal, da drugega kipa, namreč Neptunovega, še ni bilo moči zaslediti.

Dolničar nam je dalje ohranil tudi napis teh dveh vodnjakov. Ob koncu rokopisne knjige Annales Urbis Lab. ima beležko: Inscriptio Fontis Herculis fori Veteris:

Bibis illimes [1]) securus aquas.
Quod sanguineas aut lethales non bibas,
Civium fori veteris
Fortitudini liba.
Et ne letheas hic bibas
Oblitus fluidi beneficii
Clavam Herculis immerge
Ut in fabula Veritatis speciem videas
Aemonam
in foro Veteri
Adversus Turcam totus Victricem.

Dolničarjev prevod se glasi: Trünkhe nur forth und sicher das klare Brunnwasser | Das du aber zugleich Blueth und Todt nit dir antrinkhest | Hast solches der Tapferkheit und heldenmüthiger | Stärkhe der Altenmarkter alda zuzuschreiben. | Und auf das du nit mithin die Vergessenheit eintrinkhest | Der flüssenden Wohlthath vergessend | Tunkhe den Hercules Kolben ins Wasser | Auf das du | In der Fabl die klare Warheit sihert | Nemblichen | Die Uralte Stadt Laybach in den alten | Markt wieder die Türkhen so oft obsiegend.«

Tudi napisa na Neptunovem vodnjaku ni prezrl Dolničar. Istotam je zapisal: Inscriptio fontis Neptuni in foro Labaci: Domitori Aequorum | Quod | Jasonem post Aemonam | Conditam accepisset | P. D. D. | Aedil: Emonen:«

Dolničarjev prevod: »Neptuno | Dem Bezwinger des Meeres | Das derselbe den Preiswürdigsten Helden Jason | nach

[1]) Brez blata = čist.

Erbauung | Der Stadt Aemona oder Laybach | Sicher begleitet und frey erhalten | Auf Bevehl des Stadt-Mag. | Durch die Bauherren der Stadt zugeeignet und aufgerichtet.«

Kip Herkulov je torej ohranjen. Širji podstav in napis je magistrat pred sto leti odpravil. Erbergova skrb nam je umetnino rešila. Da nam Erberg ni ohranil tudi Neptuna, je provzročil čas, ker so namreč Neptuna premaknili s svojega mesta že davno prej, morda l. 1743., verjetneje pa l. 1752. Znano je, da je dobil l. 1743. kipar Francesco Robba od magistrata nalog, naj izkleše lep nov vodnjak. Robbov vodnjak stoji že od l. 1752. na Mestnem trgu. Prejšnji se mu je moral torej umakniti vsaj tedaj, ko je bil novi dodelan. Iz tega bi se dalo tudi sklepati, zakaj ne stoji novi vodnjak tik pred mestno hišo. Stari vodnjak je stal bržkone prav pred mestno hišo, novega so morali torej nekoliko odmakniti, da niso bili dalj časa (1743—1752) brez vode.

O teh dveh mestnih vodnjakih se nam je ohranilo še nekoliko drobnejših beležk. Vodnjak je bilo treba večkrat popravljati. Filip Jakob Jamšek je pozlatil štiri delfine vodnjaka pred mestno hišo l. 1676., pozneje tudi pri sv. Jakobu. Za obojno delo je dobil 40 gld — Matija Potočnik je popravil l. 1683. zopet oba vodnjaka. Za popravo prvega je dobil 80 gld., za popravo drugega pa 88 gld. Štiri leta pozneje je zopet popravljal mestni vodnjak. Pri tej priliki ga je moral razložiti na posamezne dele. Ti deli so bili kip, steber, trije kosi cvetičnih vencev in osem stopnjic. — Frančišek Gornik je popravljal l. 1748. vodnjak na Starem trgu.[2])

Pojasnimo naposled še, kaj nam kip predstavlja. Dvanajst težavnih opravil je moral Herkul zvršiti po odgovoru delfiskega proročišča, da si prisluži nesmrtnost. Deseto opravilo je bilo, da mora po Evristejevem ukazu ubiti triglavega Geriona.

Gerion je bil zarojenec Krizaorja in Kaliroe. Dvoglavi pes Ortrij je varoval s pastirjem Evrionom Gerionove črede, ki so se

---

[2]) Mitth. d. Musealv. f. K. 1890 str. 115 i. d.

pasle na najbolj oddaljenem bregu Oceanovem. Te ovce je moral Herkul pripeljati Evristeju v Mikene. Herkul si napravi pot čez hribe in skozi skalovje, ubije pastirja in dvoglavega psa in odžene črede. Ko se troglavi Gerion sam nanj zvali, ga ubije s kijem in oprosti zemljo nove pošasti.[8])

Navadno se govori, da kip znači Herkula premagujočega hidro ali lernajsko kačo. To ni pravilno, zakaj hidre ni ubil Herkul s kijem, ampak ji je sekal glave, ki so pa zopet zrastle, dokler ni njegov pomagač Jolaj podžgal ran z gorečimi koli, predno so mogle zrasti glave iz nova. Zadnje neranljive glave ni mogel odsekati, zato jo je zakopal v zemljo in nanjo zavalil velikansko skalo.

Na našem kipu ima Gerion samo eno glavo. Kipar se torej ni ravnal popolnoma po grški bajki, ampak je po svoje spremenil snov, da se je prosteje gibal, ali pa se je ravnal po kakem uzorcu.

Ljubljančani 17. stoletja.

Priobčil **A. Koblar.**

Krstne matice stolne župnije v Ljubljani so najvažneji vir za genealogijo rodbin v deželi. Izcrpil sem tedaj iz njih za dobo od l. 1590.—1700. vse podatke, tičoče se ondi navevedenih plemenitih in sploh znamenitih oseb.

V abecednem redu so sestavljene obitelji z rojstvenimi podatki. Črka »k« pove, kdaj je dotična oseba kumovala pri krstu. Vpisovanje v krstno knjigo sicer ni bilo vedno prav točno, tudi naslovi plemenitnikov so večkrat zabeleženi pogrešno, vendar se bodo s tem člankom lahko popravljali dosedaj zelo pomankljivi rodoslovni spiski.

Abeli Markvard, komendator nemškega reda v Ljubljani, k. 6. jan. 1618.

Achelperger Gotfrid, doktor modroslovja in medicine, k. 11. mar. 1629.

---

[8]) Moritz: Gotterl. 224.

Agnelati Jeronim, k. 15. mar. 1618; — Ludovik »archigrammataeus Labac.«, k. 15. okt. 1643.

Ahačič Ana, k. 8. mar. 1622 in 16. apr. 1628; — Ivan Krstnik, sopr. Marija, sin Ivan Krstnik r. 7. jul. 1652.

Alberti Ivan pl., sopr. Magdalena, sin Ivan Krstnik roj. 29. maja 1641; — Ivan Krstn., sopr. Marija (Marija Elizabeta, Marijana), otroci: Ana Marijana roj. 15. mar. 1677, Marko Anton r. 17. apr. 1678, Marija Ana r. 14. maja 1680, Frančiška Rozalija roj. 19. mar. 1682, Regina roj. 29. avg. 1683, Andrej Nikolaj r. 5. avg. 1684, Katarina roj. 29. apr. 1686, Marijana r. 14. avg. 1691, Marija Jožefa r. 3. maja 1695.

Albini Ivan, starejšina dvanajstorice (Senator duodecim virorum), k. 6. febr. 1596; — Ursula gospa k. 11. febr. 1599.

Amschl Ivan, sopr. Barbara, otroci: Barbara r. 24. sept. 1618, Tobija r. 1. sept. 1620, Ivan in Gregor r. 8. maja 1622.

Andrian(i) Peter, sopr. Ursula »Economissa in Episcopio«, otroka: Mana roj. 12. apr. 1609, Ivan Andrej roj. 21. maja 1615. — Elija k. 2. maja 1629.

Angellati Ludovik, pisar in tajnik, sopr. Marija, otroci: Ana Julija roj. 6. apr. 1616, Ivan Jeronim roj. 4. apr. 1621, Felicita 27. febr. 1624. — Ludovik 1635 »Cancellarius Senatus Labac.«, 1639 »Metropolitae Civitatis a secretis«, 1644 »Archigrammateus Labac.« — Jeronim, sopr. Felicita, sin Jeronim r. 15. avg. 1621. — Vincenc k. 1620 in 1622.

Antlos (Antilao) Ivan, odvetnik dež. stanov, sopr. Katarina, otroci: Ana Marija r. 12. mar. 1621, Ivan Friderik roj. 17. sept. 1623, Gašpar Ignac r. 11. okt. 1626.

Apfaltrer Ana, gospa, k. 21. jul. 1616. — Katarina Maksimila k. 29. sept. 1656. — Magdalena Sidonija r. 28. dec. 1673. — Ferdinand Ernst, sopr. Regina Doroteja, sinova: Oton Engelbert r. 9. jan. 1670, Maksimilijan Anton r. 1. maj. 1675. — Ana Terezija, k. 26. mar. 1679. — Ivan Adam pl. od 1681. bar., 1. sopr. Elizabeta Kordula, otroci: Ana Marija roj. 21. mar. 1675, Sibila Renata roj. 15. apr. 1676, Julijana Konstancija r. 15. febr. 1679; 2. sopr. Marija Elizabeta, otroci:

Jurij Josip r 24 mar. 1680, Elizabeta Frančiška r. 11. nov. 1681, Ivan Avguštin roj. 6. sept. 1684. — Volbank Herbart bar., sopr. Ana Izabela roj. gr. Barbo, hči Katarina Izabela r. 18 maja 1692.

Argento Peter, de, sopr. Suzana roj. Bernardini, hči Afra Marija r. 24 dec. 1647.

Arquatus Frančišek, zdravnik, k. 31. jan. 1627.

Athems (Attimis) Ivan Friderik grof, vicedom, sopr. Marija Frančiška, otroci: Dominik Prosper Ignac roj. 6. avg. 1650, Ignac Marija r. 15. avg. 1652, Klara Terezija r. 14. jul. 1654. Ivan Friderik je bil vicedom še 5. febr. 1661, grofinja Frančiška Marija je živela še 12. febr. 1665. — Ivan Frančišek Anton grof k. 22. apr. 1658. — Gašpar grof (z Marijo Slabeško sinova: Frančišek r. 2. okt. 1665, Ivan r. 14. apr. 1667), sopr. Marija Izabela hči: Marija Ana roj. 19. okt. 1673. — Marija Neža grofinja k. 1660 in 1663. — Ignac Marija grof, k. 28. jul. 1678.

Auersperg Volbank Engelbert grof, k. 1625—1697; 1646 kranjski deželni maršal in predsednik odposlancev, 1648 dež. glavarja namestnik, 1653—1664 dež. glavar. — Teodorik k. 1625, 1632 kr. dež. glavarja namestnik. — Sidonija grofica k. 1626—1634. — Ivan Eberhart (Herbart) grof, k. 1635—1667, general v Karlovcu; soproga Ana Elizabeta roj. Moscon, k. 1627—1686, vdova 1665, hči: Suzana Rozalija r. 10. jan. 1655. — Ivan Andrej grof, k. 1636—1652; soproga Ana (Maria?) Elizabeta roj. baronica Lamberg, otroci: Andrej Trojan roj. 2. dec. 1640, Volbank Engelbert r. 9. nov 1641, Ivan Herbart roj. 12. apr. 1643, Vajkard Ferdinand roj. 7. jul. 1644, Ivan Vajkard, r. 19. apr. 1646, Marija Izabela roj 13. apr. 1649, Leopoldina Renata r. 25. maja 1650, Sibila Konstancija roj. 2. sept. 1652, Ivan Karol roj. 5. avg. 1655, Ana Maksimilla r. 9. okt. 1656. — Vajkard grof k. 1637. — Engelbert grof, k. 1637, 1645. — Andrej Trojan grof, k. 1659. — Volbank ml. grof, k. 1664 in 1668. — Marija Izabela grofica, k. 1667 in 1669. — Ivan Vajkard grof, k. 1672. — Ivan Leopold knez,

k. 1681. — Ivan Ferdinand knez, k. 1684—1693, soproga Marija Ana roj. baronica oz. grofica Herberstein, k. 1683—1698. — (Ana) Katarina Elizabeta grofinja, hči Frančiška Jožefa pl. Trilleck, maršalka, k. 1673—1699. — Ivan Herbart grof, k. 1689—1692. — Marija Elizabeta grofinja k. 1692. — Frančišek Maksimilijan grof, k. 1692. — Frančiška Jožefa grofica 1694. — Marija Konstancija grofinja, roj. pl. Trautmannsdorff, k. 1689—1699. — Marija Terezija grofinja, k. 1695. — Andrej Volbank grof, k. 1695. — Frančišek Anton grof, soproga Marija Katarina roj. grofica Draškovič, otroka: Marija Ana Lucija r. 20. jun. 1695, Anton Josip Valentin r. 7. maja 1696. — Frančišek Karol grof, k. 1673, 1693—1699 general v Karlovcu. — Ivan Anton Žiga grof, k. 1699.

Aufschlager Ana pl. roj. Paradeiser, k. 1623.

Bachenhaimb Oton Ludovik, general v Ljubljani, k. 1649. — Krištof Friderik, generalov sin, k. 1649.

Bareuth Ivan Martin pl., soproga Marjeta, hči Marija Ana r. 3. mar. 1695.

Barbo (v. Waxenstein) Katarina, k. 1618. — Benigna Veronika baronka, k. 1623. — Ana grofinja, k. 1636. — Frančišek Rudolf grof, k. 1638. — Bernardin (v. Waxenstein u. Guteneck), k. 1649, I. soproga Ana Helena r. Scher, hči Marija Judita r. 2. apr. 1655; II. soproga Renata Leopoldina roj. grofica Auersperg, otroci: Ana Izabela r. 21. jul. 1667, Volbank Andrej r. 4. avg. 1668, Marija Konstancija r. 29. sept. 1669. — Ana Kordula, k. 1656. — Helena roj. pl. Scherenburg, k. 1658. — Elizabeta grofinja vdova, k. 1661. — Valerij Maksimilijan baron, soproga Marija Kristina r. bar. Prenner, otroka: Frančišek Engelbert, r. 29. jul. 1664, Job Bernardin r. 3. sept. 1665. — Karol Frančišek baron Waxensteinski gospod v Herbergu in Belaju, soproga Marija Felicita r. grofica Ursini-Blagaj, otroci: Volbank Eberhard r. 18. maja 1656, Marija Romana r. 26. mar. 1659, Frančiška Izabela r. 28 jul. 1667. — Ernest Bogoljub grof, k. 1679. — Marija Izabela k. 1683. — Belica grofica k. 1690. — Vajkard Ferdinand grof, soproga Marija

Renata roj. grofica. Welz, hčeri: Marija Ana Antonija r. 13. okt. 1698, Marija Frančiška r. 21 sept. 1699.

Baumgarten (iz Dola) Ivan Krstnik pl., k. 1682.

Bauser Danijel pl., vicedomski tajnik l. 1666., soproga Marija Saloma, otroka dvojčka Adam Ignac in Eva Marija r. 23. dec. 1651: gospa Marija Saloma k. 1676. — Ana Terezija roj. Kunst, k. 1675.

Belin Pavl Vendramin, sopr. Jera, sin Ivan Leonard r. 9. febr. 1621.

Benusi Ivan Karol, sopr. Katarina Lukrecija, hči Marija Elizabeta r. 11. jan. 1685.

Bernardini Ivan Krstnik, k. 1601—1628, župan ljubljanski 1614 in 1622, hči Elizabeta roj. 5. dec. 1601, gdč. Elizabeta k. 1618—1622; Afra roj. Castaldin, soproga Ivana Krstnika, je dobila hčer Suzano Apolonijo 12. apr. 1624. — Helena gospa k. 1618--1620. — Veronika r. Castelliz k. 1623. — Ivan Marija k. 1622, soproga Marta, sin Ivan Andrej roj. 16. nov. 1627, gospa Marta k. 1617—1634.

Bertash Jurij, župan ljubljanski, k. 9. maja 1656.

Bertogna Gašpar, apost. protonotar in kanonik ljubljanski, k. 1622—1624.

Besjak (Besiak, Wissiak) Andrej Ludovik, dr., soproga Suzana r. Drumlitsch, otroci: Ivan Gašpar r. 4. febr. 1622, Ana r. 11. okt. 1624, Andrej r. 30. nov. 1626, Marija Sibila roj. 1. febr. 1632, Mihael roj. 22. sept. 1633, Magdalena roj. 2. mar. 1635.

Beseg (Besegk) Jurij, sopr. Marjana, sin Volbank Žiga r. 27. okt. 1664.

Bilic Vrban, vikar, krščeval 24. okt. 1627.

Billichgras Marko Anton baron, k. 1689—1691.

Biser (Bissar) Marija Ana pl., roj. pl. Gallenfels, k. 28. nov. 1689.

Bittorffer Ivan Krištof pl., soproga Marija, sin Marko Valentin r. 13. febr. 1684.

Blagaj-Ursini Felicita grofinja, k. 1622. — Eberhart (Herbart) je imel z Marijo Mordax 18. nov. 1635 hčer Elizabeto, 28. nov. 1637 hčer Barbaro. — Eberhart Leopold grof, vicedom, k. 1635—1674, soproga Ana, sin Ivan Vajkard roj. 25. apr. 1639. — Ana Katarina grofinja, k. 1652. — Elizabeta grofica k. 1660. — Marija Felicita grofica k. 1650—1653. — Leopold Viljem grof k. 1653. — Katarina Elizabeta grofica k. 1657—1659. — Frančišek Adam grof, vicedom 1673 in 1697, cesarski svétnik, soproga Konstancija Sibila roj. grofica Auersperg, otroka: Ana Elizabeta r. 20 okt. 1673, Žiga Anton r. 7. apr. 1686. — Leopold Vajkard grof, sopr. Ana Marija, hči Marijana Felicita r. 8. jan. 1696. — Leopold Herbart grof, sopr. Ana Grollixena, sin Adam Žiga r. 26. dec. 1696.

Bobek Gašpar, k. 1620—1634, 1630 prošt ljubljanski in izvoljeni škof pičenjski, oboje še 10. jun. 1634.

Bohemus Adam, duhovnik, 5. sept. 1599.

Bolčin (Boltschin) Peter je krščeval 27. jan. 1602.

Bolko Marko, vikar pri sv. Petru v Ljubljani, k. 1677.

Bononi (Wononi) Felicita, k. 1599.

Bosio (Wosio). — Ivan Marija 1617—1648. — Inocenc pl. (1629 trgovec Vincenc Bosio), soproga Marjeta, sinova: Ivan Krstnik r. 10. febr. 1628, Ivan Jakob r. 12. mar. 1629. — Ivan Donat, sopr. Marija Magdalena, sin Ivan Jakob roj. 27. jul. 1649. — Josip, sopr. Ivana Katarina, hči Marija Sidonija r. 22. febr. 1651. — Ivan Jernej, I. soproga Ana Marija roj. Bizjak (Wisiak), hčeri Marija Sidonija roj. 2. jul. 1648, Magdalena r. 1. maja 1654, II. soproga Katarina, hči Marija Ana roj. 24. mar. 1663; oče Ivan Jernej je bil 1663—1674 mestni pisar (sindicus), 1676—1678 župan ljubljanski, žena Marija Ana je živela še 1682. — Ivan Jakob, sopr. Marjeta r. Maisrembl, otroci: Marija Suzana r. 30. sept. 1655, Regina Terezija r. 24. avg. 1660, Katarina Marjeta r. 11. sept. 1661, Frančišek Avguštin r. 3. avg. 1663, Josip Ernst r. 10. mar. 1665. — Ivan Inocenc, sopr. Ana Izabela, hčere Ana Izabela

r. 9. avg. 1693, Marija Evstahija r. 5 jan. 1695, Marija Frančiška r. 2. dec. 1696, Ana Marija Ursula r. 17. okt. 1698.

Boštijančič (Bastiantschitsch) Martin, vikar v stolnici l. 1659 in 1659 in 1660.

Brenner (Prenner) Frančišek Gašpar pl., soproga Ana Marija roj. bar. Egkh, hči Marija Kristina r. 30. okt. 1664. — Ana Marija bar. roj. pl. Lamprizhaim k. 1689 in 1698. — Volbank Danijel bar., kranjski dež. odposlanec k. 1689. — Marija Elizabeta baronka k. 1695. — Karol Volbank baron k. 1698.

Breskvar Lovrenc, vikar v stolnici v letih 1645—1667.

Brogniolli Dominik, soproga Felicita, sin Jurij Ferdinand r. 15. apr. 1653.

Brumatti Peter pl., soproga Ana Marija, sin Frančišek Josip Leopold r. 18. nov. 1696.

Bucelleni Oktavij k. 1601—1622. — Klavdij k. 1632. — Ivan Krstnik pl., k. 1632—1644. — Klemen pl, k. 1640. — Ivan Andrej pl., soproga Estera Maksimilijana r. bar. Eck, sinova: Julij Engelbert roj. 28. dec. 1650 in Ivan Jakob roj. 26. jul. 1653. — Oktavij, ljubljanski stolni dekan in dež. odposlanec 1670—1677, stolni prošt 1678—1689 (1680 prošt in predsednik kranjske deželе).

Buchheim (Puehaimb) Oton Friderik, knezoškof ljubljanski, k. 1654.

Bučar (Putschar, Putzher, Putzer, Wuzher, Butzher) Ivan, J. V. D., k. 1626, dež. odvetnik 1631, »auratae militae eques et Carn. advocatus juratus« 1640, dež. tajnik 1646 in 1649, soproga Sidanija r. Krazenpacher, hči Ana Katarina r. 18. sept. 1641. — Suzana 1629; Suzana Doroteja 1645 in Sidonija Doroteja 1648.

Burger Adam, sopr. Eva, hči Katarina Elizabeta roj. 2. nov. 1639.

Buriak Martin, k. 1616, sodnik 1646.

Burser Baltazar, kanonik ljubljanski, k. 1623.

Busetti (Busset, Buseth, Wusetti) Vajkard Eberhard, sopr. Kordula Ignacija roj. Fabianič, sinova: Ivan Erberhard r. 3. febr. 1677, Leopold Ignac r. 20. nov. 1688. — Volbank Avguštin, sopr. Katarina Doroteja, hči Klara Ludovika roj. 19. okt. 1683.

Butalec (Wutaliz) Ivan, kapelan nadvojvode Ferdinanda in župnik v Moravčah, k. 1597. — Tomaž, kanonik ljubljanski, k. 1625—1627.

Caidash Matija, sopr. Ana Suzana, sin Volbank Josip r. 9. maja 1696.

Caprognalia Andrej, sopr. Honorata, sin Ivan Andrej r. 16. jan. 1618.

Carist Hildebrand, tajnik ljubljanskega škofa, k. 1667.

Carmineli (Cormineli) Horac, sopr. Elizabeta, sin Franc r. 15. sept. 1619.

Carusa (Koruza) Ivan Gašpar, doktor medicine, 1. sopr. Eva Helena, sinova: Franc Josip roj 20. sept. 1687, Anton Leopold r. 18. okt. 1690; 2. sopr. Katarina Felicita, otroka: Magdalena Elizabeta roj. 31. oktobra 1696, Ivan Gašpar roj. 16. jan. 1698.

Casimirus Ivan Matija, J. V. D., dež. odvetnik, soproga Marija Elizabeta roj. Scormussi, otroci: Marija Elizabeta roj. 25. okt. 1660, Marija Katarina r. 11. jun. 1664, Anton Leopold r. 14. nov. 1665, Ivan Andrej r. 12. nov. 1667, Ivan Jakob r. 7. jul. 1669, Ivan Filip r. 2. maja 1672, Marija Elizabeta roj. 31. okt. 1675, Ignac roj. 22. jul. 1678, Frančiška Ursula r. 26. sept. 1693 (oče Andrej Matija Casimir, mati Marija). — Anton Leopold pl., soproga Ana Marija, otroci: Ivan Viljem r. 25. jun. 1695, Marija Ludovika roj. 26. avg. 1696, Marija Jožefa r. 3. mar. 1698.

Ciriaco Herman, sopr. Judita, sinova dvojčka Peter in Pavel r. 9. jan. 1639.

Ciriani (Ziriani) Pavel k. 1613—1621. — Ludovika k. 1616—1627. — Sebastijan k. 1619. — Ana k. 1621—1625. — Franc, lekarnar, k. 1617, sopr. Marija, otroci: Ivan Pavel

roj. 13. okt. 1624, Franc Ludovik roj. 4. apr. 1626, Marko Anton roj. 17. jan. 1628, dvojčka Gregor Burkhard in Pavel Bogomir r. 11. mar. 1629, N. r. 11. jan. 1631, Lovrenc Friderik r. 6. avg. 1633; Marija k. 1640—1650. — Valentin pl., sopr. Lukrecija, otroci: Franc Burkhard roj. 13. okt. 1624, Katarina Pavlina r. 23. jan. 1626, Ana Marija r. 31. jan. 1627, Justina r. 3. apr. 1629. — Ivan Jurij dr., soproga Marija Magdalena roj. Vrbec, otroci: Franc Leopold roj. 30. sept. 1653, Marija Ana r. 8. okt. 1656, Marija Izabela r. 21. maja 1659, Terezija Ludovika roj. 24. febr. 1663, Renata Sidonija (oče umrl pred njenim rojstvom) r. 11. dec. 1665. — Franc Leopold k. 1677. — Marija Magdalena k. 1669—1677. — Hijacint pl., sopr. Sidonija Renata, hči Eva Terezija r. 2. okt. 1699.

Codelli (Kodel) Lovrenc, sopr. Lukrecija, sin Ivan roj. 25. jun. 1621. — Ivan Krstnik, sopr. Marija Magdalena, otroci: Karol Baltazar r. 20. sept. 1656, Katarina Regina r. 16. apr. 1661, Marija Ana roj. 8. dec. 1663. — Peter Anton pl., roj. 4. dec. 1685 (imel je z Marjeto Pretner hčer Marijo Barbaro), k. 1689—1699. — Ursula Konstancija gospa, k. 1699.

Codoppi Ivan Andrej k. 1607. — Ivan Vid k. 1608.

Collalto Anton Franc grof in Bianka Poliksena grofinja k. 1645.

Competer Andrej, doktor medicine, soproga Marija, hči Marija Ana r. 14. dec. 1643.

Coppini Margareta k. 1620. — Felicita gdč. k. 1620. — Eva k. 1632. — Franc, medicine doktor, soproga Justina, otroci: Marija Andrijana roj. 5. sept. 1647, Ivan Franc roj. 12. mar. 1649, Ana Katarina r. 4. maja 1651, Ivan Andrej r. 20. okt. 1653, Rok Jeronim r. 29. sept. 1656, Marija Ana r. 4. febr. 1660, Karol Josip r. 31. maja 1664, »Prothomedicus« Franc je k. še l. 1687. — Kristina k. 1660. — Ivan Andrej pl., medicine doktor, sopr. Suzana Leopoldina, otroci: Franc Andrej r. 8. febr. 1683, Žiga Josip r. 3. mar. 1685, Marija Viktorija r. 30. avg. 1687, Jurij Sigfrid r. 7. maja 1689, Ivan

Anton r. 26. mar. 1691, Karol Henrik r. 19. maja 1692. — Karol Josip k. 1694. — Marija Suzana k. 1694—1699.

Coradusi Rafael pl., ces. dež. svetnik, k. 1620, 1646 baron, soproga Rozina roj. Paradeiser, sinova: Ivan Friderik roj. 8. sept. 1622, Volbank Fabian roj. 23. jul. 1627; Rozina kumovala še l. 1644. — Peter k. 1644. — Rudolf, baron, kanonik ljubljanski, k. 1649—1652. — Ivan Filip bar., soproga Kristina, sin Jurij Filip r. 15. apr. 1661. — Franc, sopr. I., hči Marija Izabela roj. 14. mar. 1665. — Ivan Rudolf bar, sopr. Maksimila Felicita roj. grofica Athems, sin Karol Žiga r. 6. okt. 1694.

Coriup (Gorjup) Franc, dr., soproga Antonija Magdalena, hči Konstancija Apolonija r. 24. febr. 1677.

Cornioni Ivan Krstnik k. 1618—1630, 22. febr. 1628 sodnik ljubljanski. — Margareta k. 1621, 1622. — Honorata k. 1637.

Coronini Ana k. 1599.

Costa Ivan Krstnik, k. 1622—1634.

Cronlehner Jurij, sopr. Marija, hči Marija Magdalena r. 15. jul. 1644.

Crotho Leonard Karol pl., vojak, soproga Ana Lucija r. Hissenhiber, hči Lucija Regina r. 13. febr. 1670.

Curtoni Jakob pl., župan ljubljanski, k. 1589 in 1590.

Čirgan (Zhirgan) Andrej, orgljavec v stolnici, k. 1600.

Dealberti Ivan Krstnik, sopr. Marija, sin Ivan Karol r. 26. sept. 1674.

Delafontana Klavdij, sopr. Ana (Marija), otroci: Volbank Feliks roj. 30. maja 1673, Ana Maksimila roj. 21. jun. 1674, Marija Elizabeta r. 19. sept. 1677.

Delein pl. Lebenberg Ana Marija k. 1656.

Dergio Mihael, kanonik ljubljanski in apost. protonotar, k. 1662.

Derlač (Derlatsch) Abraham, mestni pisar v Ljubljani, soproga Katarina, otroka: Judita roj. 27. febr. 1618, Andrej r. 22. avg. 1621.

Dienersperg Ivan Jurij pl., sopr. Justina Margareta roj. Planina, otroci: Marija Sidonija r. 24. jun. 1647, Marija Kordula r. 14. okt. 1648, Ivan Žiga r. 31. jul. 1651.

Dilans Friderik, sopr. Felicita roj. Kern, hči Rebeka Konstancija r. 25. apr. 1648.

Dinsl pl. Angerburg Adam, »ducatus Carn. libri tenens«, 1. soproga Ursula roj. Lukančič, sin Franc Jurij roj. 11. apr. 1656; 2. soproga Suzana Elizabeta roj. Otto, otroci: Suzana Margareta r. 11. jul. 1661, Adam Krištof r. 23. maja 1662, Anton Mihael r. 13. sept. 1663, Marija Katarina r. 19. sept. 1664, Ivan Josip r. 25. jul. 1666, Franc Matej roj. 18. sept. 1667, Marija Rozalija r. 28. mar. 1669, Franc Benedikt roj. 21. mar. 1672, Marija Ana roj. 10. apr. 1676. — Franc Benedikt k. 1695. — Marija Suzana k. 1697.

Dolinar Marko Anton, kanonik ljubljanski 1648, stolni dekan 1651—1653.

Dolničar Leonard k. 1589—1593. — Avguštin k. 1589. — Nikolaj, iz Savelj, soproga Jera, 1610. — Ivan Krstnik (Dolnizhar, Dolnitscher), 1664 sodnik ljubljanski, 1673, 1674, 1675, 1680 župan ljubljanski, soproga Ana, otroci: Ana Katarina r. 27. sept. 1650, Marija Magdalena roj. 12. avg. 1652, Ivan Gregor roj. 12. mar. 1655, Friderik roj. 22. febr. 1657, Rozalija r. 6. maja 1658, Ivan Anton r. 9. jan. 1662. — Ivan Gregor (Tolnitscher, 1689 de Thalberg), J. V. D., vicedomski tajnik, soproga Marija Viktorija Frančiška, otroci: Aleš Žiga r. 9. avg. 1685, Eleonora Konstancija (mati Marija Eleonora!) r. 27. sept. 1687, Josip Anton r. 10. apr. 1690, Marija Roza Angelika r. 1. jul. 1692, Anton Volbank Tobija roj. 24. okt. 1694, Ignacija Felicita r. 20. avg. 1697. — Ivan Anton, doktor bogoslovja, 1690 gener. vikar, 1694 gen. vikar in župnik na Igu. — Ana Rozalija gospdč., k. 1677.

Donati (Donato) Jakob, sopr. Kamila Ursula, hči Ursula Kamila r. 19. okt. 1621. — Mihael, sopr. Marija, hči Felicita r. 30. jan. 1623.

Dopp Ferdinand Karol pl., soproga Marijana roj. pl. Wiseg, sin Ivan Henrik Adam r. 9. jun. 1696.

Dragota Ivan, vicedomski davkar in selski sodnik, k. 1590—1601.

Dulacher (Doluchar, Duelacher) Nikolaj, sodnik ljubljanski, k. 21. apr. 1590, hči Magdalena r. 28. apr. 1596.

Duraw Mihael, glavar grofa s Turna, sopr Kristina roj. Krebs, hči Ana Lucija r. 13. dec. 1649.

Eck (Egg, Ekh) pl. Hungersbach Nikolaj bar. k. 1612. — Marija Rozina bar., k. 1622. — Ana Marija bar. k. 1637. — Ivan Josip bar. (hčeri: Neža roj. 19. dec. 1641, Katarina r. 5. mar. 1644) k. 1653. — Ivan Gothard bar, dež. odposlanec, k. 1661—1673. — Marija Virginija bar. k. 1673.

Eder Baltazar, sopr. Regina roj. Gaiecell, hči Magdalena r. 27. maja 1616. — Andrej, ces. svétnik, k. 1631. — Gabriel 1674 mestni starejšina, 1677 in 1678 sodnik, 1689, 1693 župan ljubljanski, 1696 Gabriel Edder pl. Edenburg. Soproga Lukrecija, sin Andrej Nikolaj r. 30. okt. 1659.

Edling Ivan Ludovik pl., soproga Ana Suzana, hčeri: Marija Saloma roj. Portner roj. 26. jan. 1643, Marija Izabela r. 25. jun. 1666 (oče Ivan Jakob). — Marija Saloma k. 1670. — Ivan Žiga bar. k. 1670. — Ana Suzana roj. Gall k. 1677. — Rudolf baron, general v Sinju, k. 1695.

Eggenberg Ivan Anton knez, k. 1621—1642, soproga Ursula, sin Andrej r. 27. nov. 1639. — Tomaž knez k. 1627. — Ana Marija kneginja roj. mejna grofinja Brandenburška k. 1642. — Ivan Sigfrid (Josip) knez, kranjski dež. glavar 1674 in 1676, ces. svetnik, vojvoda v Kromaviji in Gradiški l. 1685, sopr. Eleonora 1683. — Marija Eleonora Rozalija kneginja k. 1676 in 1681. — Karlota kneginja roj. grofica Sternberg, k. 1693—1695. — Ivan Anton Josip knez, dež. glavar kranjski, k. 1694—1699, soproga Marija Karola 1698

Eisenhut Andrej, vikar v stolnici, k. 1667.

Engelädt Ludovik, mestni pisar ljubljanski, sopro; Marija, hči Sidonija r. 5. avg. 1630.

Engelhauser Ivan Andrej k. 1658. — Franc Krištof baron, dež. prisednik in blagajnik, k. 1677—1694.

Ensthaler Ana k. 1627—1636.

Eppich Adam, mestni sodnik 1610, župan 1620, soproga Margareta 1610. — Marko, sopr. Marija, hči Felicita roj. 4. nov. 1627.

Erber Adam k. 1601. — Franc Adam (Erber ab Erberg), J. V. D., k. 1660—1689, soproga Ana Marija, otroci: Marija Elizabeta r. 12. jul. 1660, Ana Terezija r. 5. nov. 1661, Franc Josip r. 7. dec. 1662, Franc Anton roj. 23. sept. 1669, Ana Kristina r. 24. jul. 1673, Franc Anton r. 17. sept. 1679. — Ivan Danijel pl., J. V. D., dež. kancelar, k. 1674—1699, soproga Suzana Marjeta roj. Dinzl pl. Angerburg, otroci: Adam Danijel roj. 6. apr. 1678, Franc Mihael roj. 27. sept. 1679, Suzana Elizabeta r. 22. maja 1681, Marija Kordula r. 22. okt. 1682, Josip Rihard r. 3. apr. 1685, Ana Marjeta r. 1. jul. 1686, Ignac Anton r. 31. jul. 1688, Ivan Leonard r. 17. okt. 1689, Marija Cecilija r. 17. nov. 1690, Ivan Ernest r. 7. mar. 1692, Volbank Inocenc r. 8. okt 1694, Marija Jožefa r. 12. febr. 1697, Ivan Benjamin r. 4. nov. 1699. — Ivan Adam, sopr. Ana Ursula, otroka: Ivana Elizabeta r. 26. maja 1696, Josip r. 1. apr. 1699.

Erkar Ivan, sopr. Marija Magdalena, hči Marija Elizabeta r. 12. mar. 1657.

Erminio Peter, sopr. Marija, hči Judita Elizabeta roj. 17. sept. 1634.

Ernreich Ivan Krstnik, solicitator, sopr. Marijana, otroci: Marija Frančiška r. 26. apr. 1688, Marija Ana roj. 30. maja 1693, Jernej Josip Ksaver r. 24. avg. 1696.

Fabianič (Fabianizh) Leonard pl., 1. soproga Elizabeta, otroka: Marija Saloma roj. 28. mar. 1624, Franc Matija roj. 25. febr. 1629, 2. soproga Marjeta Suzana r. Paradeiser, otroci: Volbank Leonard r. 13. maja 1651, Ana Doroteja r. 5. maja 1652, Ernest Engelbert roj. 13. jan. 1654, Kordula Ignacija r. 1. avg. 1655.

Fabris Ivan Andrej pl., J. V. D., soproga Marija Leonarda, sinova: Ivan Jakob r. 17. avg. 1679, Franc Josip roj. 14. okt. 1680.

Fajdiga Krištof, trgovec na Brdu, hči Ursula r. 5. jul. 1609, sin Mihael r. 30. sept. 1614.

Fanko Krištof, kapelan v nemški hiši v Ljubljani, k. 1590.

Fechner Jurij Adam, soproga Marija Sidonija, sin Leopold Josip r. 22. okt. 1691.

Fiegel Ivan Leonard pl., prokurator kormskega okraja, k. 1601.

Filipič (Phileppiz, Philipitsch) Mihael, kirurg, sopr. Katarina, otroci: Valentin r. 15. febr. 1687, Katarina Terezija r. 29. sept. 1688, Marija Terezija roj. 19. sept. 1689, Marija Ana roj. 29. apr. 1691, Filip Jakob roj. 27. apr. 1694. — Magdalena gospa k. 1666—1674.

Fink Matija, vikar, k. 1614.

Fischer Viljem, dež. bobnar, k 1601, sopr. Margareta, hči Doroteja roj. 8. febr. 1609. — Ivan, organist v stolnici, soproga Ana, otroci: Ivan Nikolaj roj. 3. dec. 1664, Peter Anton r. 3. nov. 1667, Marija Magdalena r. 5. jul. 1673.

Flachenfeld Jurij Andrej pl. k. 1672.

Flaiss Jurij, sopr. Marija Elizabeta, hčeri Marija in Lucija r. 9. dec. 1683.

Florijančič Adam, sopr. Marija Elizabeta, otroci: Ivan Štefan roj. 1. jan. 1664, Adam Sebastijan roj. 20. jan. 1666, Marija Jera r. 12. mar. 1668, Ivan Felicijan r. 10. jun. 1673, Leonard Anton r. 4. nov. 1675, Ana Rozalija r. 25 avg. 1679. — Ivan Štefan, J. V. D., soproga Ana Genovefa r. Kunstl, otroci: Ivan Dizma r. 1. jul. 1691, Marija-Rozalija r. 9. avg. 1693, Franc Josip r. 3. okt. 1695, Franc Adam roj. 30. jan. 1697, Viktor Bernardin r. 16. maja 1698, Ivan Oton r. 24. jun. 1699 (oče: I. Š. Florijančič pl. Grienfeld). — Ana Elizabeta k. 1695, Ana Marija k. 1695.

Fontana (della) Klavdij, soproga Ana Marija, otroci: Jurij Žiga r. 24. nov. 1683, Volbank Josip r. 1. mar. 1686,

Katarina Elizabeta r. 4. dec. 1687, Ivan Herbart roj. 6. okt. 1689, Matija Leopold r. 22. febr. 1694.

Forstlöhner Krištof, blagajnik, sopr. Rozina, sin Karol Valerij r. 28. jan. 1684.

Francisci de, Franc, sopr. Marija, otroci: Ivan Jurij r. 16. apr. 1668, Franc Ignac r. 27. jul. 1672, Marija Rozalija roj. 7. apr. 1675. — Anton, sopr. Ana Katarina, sinova: Karol Josip r. 29. jan. 1694, Anton r. 15. dec. 1695.

Frans Prosper Anton, dvorni mojster dež. glavarja, stanujočega na ljubljanskem gradu, k. 1596.

Frey Ivan Jakob, dež. lekarnar, soproga Ana Marija, otroci: Ivan Anton roj. 11. dec. 1669, Katarina Barbara roj. 26. jan. 1671, Josip r. 9. mar. 1672, Ana Kristina r. 23. jul. 1673; soproga Marija Elizabeta, otroci: Ferdinand r. 8. febr. 1675, Leopold Josip (oče je postal pl. Freidenfeld) r. 27. okt. 1678, Marija Jožefa roj. 9. dec. 1680, dvojčka Franc Josip in Friderik Josip roj. 3. mar. 1682, dvojčka Frančiška Jožefa in Konstancija Jožefa roj. 6. jun. 1683, Franc Josip (mati Ana Marija) r. 5. okt. 1687.

Freiss Ivan, advokat, k. 1599.

Freudenschuss Gašpar, stolni prošt ljubljanski, k. 1597.

Frumentini Leonard, glavar, k. 1591. — Karol, graščak v Tolminu, k. 1595.

Fürenpfeil (Pfirenpfail, Fierenfail), Volbank Andrej, k. 1666 do 1696, od 1689 pl. Pfailhaimb, soproga Suzana, sin Ivan Bernard roj. 21. avg. 1669, soproga Marija Kordula r. Rasp, hči Marija Ana Jožefa roj. 12. dec. 1694. — Marija Elizabeta k. 1690, soproga Marija Felicita (?), hči Marija Cecilija r. 24. nov. 1696. (Marija Kordula je živela še l. 1699.)

Gaionselli (Gaiecelli, Gayzell, Gainzell, Geysel, Gaionzell) Regina omož. Eder k. 1616. — Jurij, sopr. Elizabeta, hči Ana Katarina roj. 4. maja 1617. — Anton, sopr. Marija, sinova: Friderik r. 18. sept. 1622, Adam Anton r. 3. avg. 1628. — Baltazar, sopr. Margareta, otroci: Franc roj. 18. okt. 1644, Ivan Primož r. 18. nov. 1646, Magdalena r. 14. mar. 1649,

Ivan Baltazar r. 21. jan. 1652, Terezija r. 2. maja 1655, Ana Marija r. 14. jul. 1658. — Ivan pl., sopr. Magdalena, otroci: Marija Magdalena r. 24. febr. 1654, Ivan Josip roj. 23. mar. 1655, Katarina Ursula, r. 12. okt. 1657, Elizabeta r. 13. okt. 1659, Franc Ignac roj. 27. jul. 1662. — Ivan (Krstnik) Josip (Fortunat) pl., sopr. Ana Rozalija roj. Dolničar, otroci: Ivan Josip roj. 10. jul. 1679, Leopold Gotfrid roj. 9. nov. 1680, Konstantin Maksimilijan r. 22. maja 1682, Josip Evstahij roj. 30. mar. 1684, Rudolf Erazem r. 8. apr. 1686, Franc Ludovik Anton r. 25. dec. 1689, Marija Ana Rozalija r. 8. mar. 1692; gospa Ana Rozalija je kumovala še l. 1699.

Galilei (de Gallilleio) Robert (Rupert?), soproga Sidonija Viktorija roj. Mordax, otroci: Jernej Engelbert r. 11. febr. 1648, Ferdinand r. 8. jul. 1650, Jernej Ernst r. 18. jul. 1651, Terezija Ana r. 23. okt. 1652, Ana Klarica r. 16. dec. 1654, Marija Elizabeta roj. 20. nov. 1656, Ferdinand Anton roj. 14. okt. 1663.

Gall Danijel k. 1614 in 1616. — Friderik, »Herr zu Gallenstein u. Gutenstein«, k. 1618. — Ivan Jakob, sopr. Marija, sinova: Burkhart Karol r. 12. okt. 1642, (Marija Elizabeta soproga) Franc Bernard roj. 21. avg. 1644. — Sidonija gdč. k. 1651. — Marija Marta roj. Coraduci k. 1657. — Franc Bernard Gall pl. Gallenstein k. 1661—1675. — Bernard Leon baron k. 1667.

Gallenfels Andrej pl., soproga Ana Marija, sinova: Ivan Jakob r. 14. dec. 1662, Jakob Žiga roj. 13. maja 1664. — Ivan Henrik k. 1686. — Anton, prelat v Stičini, k. 1693 do 1699. — Marija Ana k. 1697.

Gallenberg pl. Ivan Jakob, sopr. Elizabeta, sin Ivan Andrej r. 24. nov. 1640. — Ivan Adam k. 1654—1656. — Jurij Žiga grof, dež. oskrbnik, k. 1669—1696. — Katarina Elizabeta grofinja k. 1671. — Job Jakob grof k. 1671. — Ana Katarina grofinja k. 1672. — Ivan Maksimilijan grof k. 1677, Sigfrid Baltazar grof k. 1684. — Ivan Žiga grof

k. 1692. — Ivan Reihard grof k. 1694. — Leopoldina grofica, nuna v Mekinah, k. 1696. — Volbank Vajkard grof k. 1696.

Gandini Josip, dr., dež. zdravnik (Procerum Carniae Physicus), k. 1595—1621, oženil se je v Gornjem Gradu z Lukrecijo, s katero je imel sina Andreja Nikolaja 6. dec. 1609, 12. jun. 1621 je imel s soprogo Marto hčer Katarino. — Felicita k. 1598 in 1599. — Jakob pl., k. 1619—1655, 1. soproga Ana Marija roj. Possarelli, otroci: Angelika Felicita r. 15. jun. 1628, Ana Cecilija r. 4. avg. 1629, Ivan Krstnik r. 26. febr. 1631, Klara in dvojčič Ivan Josip r. 16. avg. 1632, Domicila r. 25. okt. 1634, Emilija roj. 7. mar. 1636, Franc Žiga roj. 17. maja 1638, Ivan Krstnik roj. 30. okt. 1640; 2. soproga Marija Poliksena roj. Scarlichi, sin Andrej roj. 1. dec. 1655. — Andrej (sin Jurij r. 18. mar. 1636), soproga Felicita Ana, hči Marija Izabela r. 9. jun. 1651. — Katarina Elizabeta pl., vdova, k. 1. febr. 1663. — Franc Žiga pl. Lilienstain, soproga Marija Regina, otroci: Ferdinand Ignac r. 4. jan. 1660, Marija Izabela r. 16. mar. 1661, Volbank Dietrich r. 18. sept. 1662, Ivan Josip r. 18. maja 1664, Marija Renata r. 4. apr. 1667, Karol Žiga r. 13. febr. 1669, Ivan Anton roj. 27. jun. 1671, Sidonija Izabela r. 7. okt. 1673, Frančišek Avgust (mati Marija Suzana) r. 2. sept. 1680. — Franc pl., sopr. Ana Katarina, sin Jošt Baltazar r. 12. dec. 1681. — N. sopr. Katarina Suzana, hči Marija Klara r. 14. avg. 1683. — Ana Marija k. 1692.

Ganser Ivan Gregor, J. V. D., soproga Marija Ana, otroci: Frančišek Mihael roj. 21. sept. 1684, Ivan Viljem roj. 24. jun. 1686, Marija Ana roj. 19. okt. 1687, Andrej Sigfrid r. 3. dec. 1690, Ana Felicita r. 29. nov. 1691.

Geiger Gabrijel, vicedomski tajnik, k. 15. avg. 1596. — Primož, k. 8. febr. 1622.

Gendineli Ivan Krstnik, župan ljubljanski 24. okt. 1610 in 21. febr. 1616, soproga Magdalena 1610. — Bernardin k. 1613. — Anton (Gindeneli, Gedeneli), soproga Silvia, sin Ivan Krstnik r. 22. nov. 1618 in drugi Iv. K. r. 7. nov. 1621.

Gentili Ivan Krstnik, soproga Ana Julija, otroci: Ignac Marija r. 5. febr. 1640, Ursula Terezija (mati Ana Ivana) roj. 20. okt. 1644, Karol Ludovik roj. 7. okt. 1647, Ivan Marko r. 19. jun. 1649, Lovrenc Mihael r. 11. avg. 1651.

Gera (de) Marija Eleonora Elizabeta k. 1678 in 1680.

Grbec Marko, medicine doktor, soproga Margareta, otroci: Marija Katarina r. 23. okt. 1687, Marija Viktorija roj. 27. avg. 1689, Marijana r. 15. jul. 1691, Marija Terezija roj. 18. sept. 1693, Marija Jožefa roj. 9. okt. 1695, Marko Jožef roj. 1. sept. 1698.

Gerenus Franc Marija, 1625 »a Cubiculis Episcopi«, 1632 »Episcopii Labac. Praefectus aulae«.

Giettler Jakob, vikar v stolnici 1688.

Georgio (Giorgio) Matija (Matej), ces. špitalski mojster, soproga Suzana Ana, otroci: Franc Anton roj. 9. jan. 1682, Matija r. 22. febr. 1683, Ivan Jakob r. 9. jul. 1687. — Ivan Karol pl., J. V. D., vicedomski tajnik, soproga Marija Kordula, otroci: Marija Kordula r. 19. okt. 1655, Marija Terezija roj. 4. okt. 1666, Karol r. 30. okt. 1667, Ursula Konstancija roj. 8. okt. 1668, Ivan Anton roj. 29. nov. 1669, Ana Elizabeta r. 28. sept. 1671, dvojčka Karol Franc in Regina Cecilija roj. 5. nov. 1672, Avgust Dominik r. 3. avg. 1674, Ana Elizabeta r. 19. apr. 1676, Kristina Frančiška roj. 11. jun. 1677, Sibila Magdalena r. 26. apr. 1679, Ana Felicita roj. 20. jul. 1680, Sibila Eleonora r. 18. febr. 1682, Marija Terezija r. 17. sept. 1684 in Henrik Albin r. 26. febr. 1686, Marija Kordula k. 1697. — Ivan Anton pl., J. V. D., soproga Marija Ana roj. Schnediz, otroci: Marija Ana Kristina roj. 23. jul. 1696, Marija Jožefa roj. 6. dec. 1697 (oče Ivan Žiga), Ursula Konstancija roj. 23. okt. 1699.

Gladič (Gladizh, Gladich) Ivan Jernej, kanonik ljubljanski, k. 1656—1674. — Mihael, soproga Marija, sin Sigfrid Josip r. 29. jan. 1676. — Jurij Andrej, kanonik ljubljanski, k. 1697.

Gottlob Rudolf, sopr. Katarina, sin Ivan Maksimilijan r. 16. apr. 1667.

Gottscheer Ivan Jurij, J. V. D., soproga Marija Katarina, otroci: Marija Justina r. 10. jan. 1692, Josip Fortunat r. 12. jul. 1693, Anton Ferdinand r. 18. okt. 1697.

Grabenau Ivan Maksimilijan, soproga Marija Elizabeta, hči Marijana r. 12. jun. 1684.

Grafenhuber Ivan pl., 23. apr. 1695 sodnik ljublj., soproga Marija Magdalena, otroci: Marija Magdalena r. 7. jan. 1681, Ivan Anton roj. 13. apr. 1690, Marija Kristina roj. 27. jun. 1693.

Grafenweger Andrej k. 1617—1628, dež. tajnik 1629, soproga Margareta, sinova: Ivan Andrej roj. 13. mar. 1625, Ivan Matija roj. 24. febr. 1628. — Baltazar (Josip), soproga Ana Marija r. Wertasch, otroci: Ivan Josip r. 22. maj. 1649, Job Eberhard r. 30. nov. 1650, Marija Apolonija r. 11. febr. 1652, Filip Jakob r. 13. maja 1653, Volbank Engelbert roj. 9. nov. 1654, Adam Ferdinand roj. 9. dec. 1655, Lovrenc Ignac r. 28. jul. 1657, Ana Rozina r. 11. okt. 1658, Friderik Ernst r. 3. maja 1660.

Graffhaiden Štefan, sopr. Ana, sin Ivan Florijan roj. 3. maja 1675. — Joahim pl., soproga Marija Saloma, otroci: Marijana r. 8. maj. 1687, Joahim Josip r. 4. mar. 1691, Josip Gabrijel r. 18. apr. 1695. — Ignac, soproga Marija Elizabeta, otroci: Josip Ignac r. 22. nov. 1693, Franc Josip r. 10. mar. 1696, Marija Rozalija r. 24. avg. 1697.

Grandi (de) Nikolaj, sopr. Elizabeta, hči Marija Elizabeta r. 26. avg. 1677.

Grimschitz Jurij Karol pl., soproga Ana Katarina, otroci: Ivan Krstnik r. 28. apr. 1681, Jurij Josip roj. 28. apr. 1682, Ana Elizabeta r. 5. jun. 1684.

Grundler Ivan, J. V. D., dež. odvetnik, soproga Kamila Ursula, otroci: Ana Ursula roj. 6. dec. 1640, Marija Felicita r. 29. mar. 1644, Klara Terezija r. 9. avg. 1646, Joahim roj. 4. febr. 1650, Rozalija r. 18. febr. 1655. — Ivan Franc (zu Grünberg), soproga Ana Magdalena, hči Ana Ursula roj. 13. jul. 1660.

Gumrer Ivan Jurij, J. V. D., soproga Marija Ana, sin Ivan Ernst r. 10. jul. 1682.

Gušič (Guschiz, Gushizh) Štefan k. 20. mar. 1600. — Marko iz Savelj, sopr. Maruša, sin Gregor r. 21. febr. 1626. — Lovrenc iz Šiške, sopr. Marina hči Alenka roj. 26. mar. 1626. — Andrej pl., k. 25. apr. 1639. — Marija Saloma k. 1649. — N. v Novem Mestu (sin Blaž 31. jan. 1663).

Haller Ferdinand Ignac baron, soproga Marija Rozalija, sinovi: Ivan Josip r. 8. mar. 1673, Ivan Anton r. 25. febr. 1674, Ivan Henrik Anton r. 2. maja 1681. — Lucija Maksimila pl. Hallerstein k. 16. sept. 1698.

Harrer Barbara, soproga predstojnika nadvojvodskega carinskega urada, k. 1593—1633. — Ivan, dež. tajnik, k. 1616. — Jakob, sopr. Lucija, hči Katarina r. 1. nov. 1620. — Ivan, sopr. Marija Magdalena, hči Ana Magdalena r. 28. jul. 1663.

Hartmann Sebastijan Albert pl., 1. sopr. Ana Regina, hči Marija Kordula r. 16. okt. 1675; 2. sopr. Ana Terezija, sin Volbank Engelbert r. 2. nov. 1690.

Hasiber Ferdinand, sopr. Ana Doroteja, hči Marija Felicita r. 13. avg. 1691. — Ferdinand Ernst (sin Josip Anton roj. 27. mar. 1699).

Hauman Jernej, duhoven, k. 1593 in 1594. — Andrej 1610. — Gregor, 1618 predstojnik nemške hiše in 1630 škofovski ekonom, soproga Jera, otroci: Gregor r. 22. okt. 1620, Marija r. 19. jan. 1624, Veronika r. 25. dec. 1626, Suzana roj. 11. mar. 1629; sopr. Elizabeta, hči Ana r. 14. jul. 1632. — Ivan Krstnik k. 1646.

Hannstein Ludovik, lekarnar, soproga Helena Konstancija, sinova: Ivan Franc roj. 8. apr. 1645, Anton Adam roj. 9. dec. 1659.

Heimann Ivan Žiga baron, vitez nemškega reda, k. 8. dec. 1692.

Helm Ivan, knjigotržec, k. 1667—1672; soproga Marija Suzana.

Herberstain Ziga Krištof grof, k. kot prošt ljublj. 1668, prošt ljublj. in kanonik regensburški in passauski 1672, kr. dež. odposlanec 1674, škof ljubljanski 1696 in 1699. — Ivan Oton grof, soproga Marija Felicita roj. bar. Prenner, sin Ivan Karol Josip Volbank Ferdinand Kajetan Ignac r. 30. okt. 1698.

Herendler Jakob, sopr. Marija, sinova dvojčka Ivan Peter in Ivan Jakob r. 26. jun. 1688.

Hiller Ivan k. 1610—1620. — Suzana k. 1622—1632. — Matija, sopr. Marina, sin Jurij r. 25. mar. 1639.

Hitzing pl. Hüzenekh Burkhard, k. 1616—1646, advokat deželnih stanov 1621, dež. tajnik 1628, notar in svétnik dežele kranjske 1629, notar apost. sedeža 1632, vitez zlate milice 1638, 1. soproga Sidonija r. Castriz, otroci: Tomaž Friderik r. 21. dec. 1627, Katarina Sidonija r. 2. maja 1629, Ferdinand Ignac roj. 24. jul. 1630, Marija Elizabeta r. 2. jul. 1632, Ana Marija roj. 10. jun. 1634, 2. soproga Marija Magdalena roj. Rasp, otroci: Sidonija r. 3. mar. 1643, Ivan Burkhard r. 27. febr. 1644, Ana Kordula r. 24. okt. 1646, Volbank Friderik roj. 3. mar. 1650; vdova Marija Magdalena k. 1664—1675.

Hoff (Goff) Gregor, sopr. Elizabeta, otroka: Marija roj. 18. mar. 1619, Ivan Karol r. 16. dec. 1631.

Hoffer (Hofar) Mihael, soproga Katarina, otroka: Andrej r. 12. nov. 1613, Katarina r. 3. nov. 1617. — Neža k. 1629. — Bertold, sopr. Rozina Katarina, sinova: Viljem r. 2. jan. 1630, Ivan Friderik r. 17. maja 1635, Ivan Ferdinand r. 27. jan. 1643. — Mihael, 1. soproga Veronika, sin Kristijan Štefan r. 26. dec. 1678, Elizabeta, sinova: Ivan Mihael r. 1. sept. 1688, Gabrijel Josip roj. 24. mar. 1694. — Matija Dominik pl., sopr. Marija Rozina, otroka: Marija Ana r. 23. apr. 1688, Josip r. 20. sept. 1692.

Höffer Ivan Friderik pl. Salvelt, J. V. D., soproga Marija Rozija r. Widerholt, otroci: Ferdinand Leopold r. 23. jan. 1661, Marija Rozina r. 10. mar. 1663, Ivan Bertold roj. 26. jul. 1667, Oton Friderik r. 4. jul. 1672, Ivan Seifrid roj. 14. jun. 1677. — Matija, soproga Marija Magdalena, otroci: Ivan Josip r. 20. sept. 1680, Marija Sidonija roj. 12. jan. 1683, Ivan Gašper r. 8. jan.

1688, Terezija Katarina r. 23. sept. 1691. — Leopold, soproga: Margareta Elizabeta, otroci: Marija Terezija roj. 3. sept. 1690, Franc Leopold roj. 3. nov. 1692, Marija Frančiška roj. 1. apr. 1694, Ana Margareta roj. 19. dec. 1695, Mihael Franc roj. 1. okt. 1697.

Hoffsteter Franc Friderik, J. V. D., soproga Marija Magdalena, otroci: Marija Regina r. 29. apr. 1661, Magdalena Veronika r. 28. dec. 1675, dvojčka Ana Marija in Frančiška Jožefa r. 20. apr. 1677, Andrej Ksaver r. 22. nov. 1680, Ana Margareta r. 28. maja 1682, Ana Marija r. 23. avg. 1685.

Hohenwart Ivan Ludovik grof, odposlanec dež. stanov, soproga Ana Marija, hčeri: Marija Felicita r. 29. jul. 1690, Ivana Suzana r. 28. dec. 1692.

Holanus Ivan, knjigotržec, k. 1618.

Hörner Friderik, soproga Sabina, sin Jurij Frančišek r. 18. apr. 1607. — Ivan Krištof k. 1607. — Elizabeta k. 1608. — Lovrenc, župnik v Št. Vidu nad Ljubljano, k. 1626.

Hrabat v. Unterreiffenberg Jurij Franc, k. 1676.

Hren (Chren, Chrönn, Krön) Tomaž 1590—1596 kanonik in eklezijast, 7. jan. 1597 stolni dekan, 12. febr. 1599—1613 k. kot škof. — Ana k. 1596—1615. — Andrej, 1590 pevovodja (ludirector) in 1591 učitelj pri sv. Nikolaju, 1602 škofijski oskrbnik, župan ljublj. in protipisar carinskega urada, 1621 dež. in cesarski svétnik, 1632 svétnik vicedomskega urada in kranjski deželjan, 1. soproga Ana, sin Tomaž r. 1. maja 1602, 2. sopr. Marija Saloma, otroka: Marija Magdalena roj. 27. jan. 1632, Tomaž r. 23. nov. 1633; Andrej je živel še l. 1641 in Tomaž še l. 1654. — Ivan Adam, sopr. Ana Marija, hči Marija Elizabeta r. 5. jan. 1671.

Hrust Jakob, vikar pri sv. Petru v Lj., k. 1691—1693.

Ingerle Ivan, soproga Ursula Sidonija r. Schweiger, hči Marija Eva r. 23. jan. 1675. — Dominik pl., 1. soproga Marija Terezija, hči Marija Jožefa roj. 13. avg. 1691, 2. soproga Marija Cecilija, otroka: Ana Suzana r. 28. jul. 1692, Dominik Josip r. 2. nov. 1694.

Isenhausen Oton Hanibal pl., k. 1604—1661. — Volbank Andrej pl., k. 1692.

Jager Ivan Krstnik k. 1622—1628. — Katarina roj. Koberger k. 1622—1640.

Jamšek Luka, vikar v stolnici, 1688.

Jankovič Andrej, sopr. Ursula, sin Marko r. 30. okt. 1627. — Jurij (1644 in Rossek, 1618 de Priberdh) soproga Marija Sidonija roj. Ruess de Russenstain, otroci: Volbank Konrad r. 21. maja 1646, Ivan Herbart roj. 21. mar. 1648, Marija Felicita r. 3. mar. 1651, Eva Renata r. 24. dec. 1657; Jurij je bil l. 1673 dež. odposlanec. — Volbank k. 1673.

Jauerburg Ivan Ferdinand, soproga Eva Marija, hči Marijana Elizabeta r. 2. nov. 1666.

Jelenčič Ivan, 1633 kranjski dež. piskač.

Jerinek (Jurenek) Ivan, sopr. Regina, otroka: Jurij Andrej r. 9. dec. 1690, Marija Ana Emerencijana r. 17. avg. 1694.

Jesenko Matija, špitalski mojster 1598.

Job Leonard, soproga Eva 1595, ljublj. mestni sodnik 1596.

Juvankovič Ivan, sopr. Eva, otroci: Eva Barbara roj. 6. okt. 1641, Ivan Krizostom roj. 26. jan. 1643, Karol roj. 22. jan. 1644.

Kaisel (Kaysell) Ivan k. 1616—1618. — Leopold (hči Justina 1624). — Jurij 1628 (1644 imel sina Franca). — Ivan Adam, 1632 gener. vikar in dekan v stolnici. — Franc Albert baron, sopr. Katarina, sin Gašpar Julijan r. 31. jan. 1674. — Katarina Sidonija k. 1677. — Krištof baron, sopr. Marija Kristina, hči Marijana Leopoldina r. 7. jul. 1691.

Kalčič Pavel, dež. piskač, soproga Ursula Kordula, sin Volbank Herbart r. 16. okt. 1689.

Kappenjager (Cappeniager) Andrej, 1. soproga Ivana, hči Ana Katarina roj. 5. jan. 1617, 2. sopr. Honorata, sin Andrej Jurij r. 2. jun. 1624. — Honorata k. 1632. — Suzana k. 1634—1638. — Ivan Jurij, sopr. Katarina, sin Ivan Andrej r. 13. jul. 1650, Franc r. 23. nov. 1652, Franc Nikolaj roj.

14. apr. 1656, Ivan Josip r. 21. mar. 1658, Dioniza Honorata roj. 18. mar. 1659, Regina Terezija roj. 23. avg. 1660, Ivan Jurij r. 8. jan. 1662. — Ahac pl., sopr. Katarina Sidonija roj. Hitzing, otroci: Ivana Sidonija r. 8. jan. 1650, Marija Magdalena r. 19. dec. 1655, Dominik Franc r. 13. avg. 1658.

Kapus (Chappus) Ivan Jurij, starejšina ljubljanski, soproga Julijana Kordula, sinova Jurij Ambrož r. 2. apr. 1675, Pavel Jeremija r. 26. jun. 1677. — Karol Josip, J. V. D., soproga Ana Kristina, otroci: Filip Josip roj. 28. febr. 1691, Marija Katarina r. 27. avg. 1692, Marko Joahim roj. 5. avg. 1693, Marija Ana r. 17. mar. 1695, Marija Elizabeta r. 19. nov. 1697.

Karadusi von Flussdorf Rafael pl., soproga Rozina roj. Paradeiser, hči: Eva Katarina r. 17. dec. 1618.

Kaser Ivan, sopr. Margareta (oba luterana), sin Ivan roj. 13. jan. 1599.

Kasenstein Ivan Herbart grof, k. 1668, l. 1677 goriški dež. glavar. — Leopold grof k. 1676.

Kasianer Jurij Jernej pl., k. 1628. — Barbara pl., k. 1635—1670, 1648 vdova baronka Barbara Kazianer roj. Krisanitsch. — Ivan Herbart baron grof Kazensteinski, k. 1654 do 1672, soproga Eva Krescencija roj. bar. Keuenhiller, sinova dvojčka: Leopold Engelbert in Žiga Ferdinand roj. 13. nov. 1665. — Jurij Žiga baron k. 1664. — Žiga Ferdinand grof Kazensteinski (brat Ivana Herbarta) k. 1665 (imel hčer Ursulo 1680). — Leopold Engelbert grof k. 1677—1680.

Kek Markvard, komendator, k. 1599.

Kern Ivan, sopr. Elizabeta, hči Marija Saloma roj. 24. febr. 1640.

Kestner Ivan Jakob, sopr. Ana Marija, hči Suzana roj. 15. jul. 1683. — Josip pl., doktor medicine, soproga Kordula.

Kheni Helebrand, škofov tajnik, 1672.

Khinig v. Khinigsfeldt Pavel, 1628 ljublj. grajski grof, soproga Sidonija r. Krazenpacher, otroci: Marija Katarina roj. 17. sept. 1620, Veronika roj. 12. maja 1623, Marija Sidonija r. 6. avg. 1624, Ana Barbara r. 26. jun. 1627, Ivan Friderik

r. 26. avg. 1628, Franc Ziga r. 27. febr. 1637; udova Sidonija k. 1645.

Kirchmayr Ivan Jakob, kr. dež. tajnik, soproga Marija Saloma roj. Prugmayr, otroci: Ivan Herbart r. 27. okt. 1619, Ivan Bernard r. 8. sept. 1620, Ana Barbara r. 8. okt. 1623, Ana Frančiška r. 5. maja 1625, Ivan Jakob r. 18. avg. 1627. — Ivan Jurij, sopr. Ana Veronika, hči Klara Marija roj. 30. apr. 1666.

Kimavec Simon, J. V. D., soproga Elizabeta, otroka: Marija Izabela r. 10. sept. 1664, Franc Bernard roj. 20. avg. 1667; Simon k. 1684.

Kirchperg Fabijan, sopr. Ursula, sin Ivan Adam roj. 22. jun. 1601, Marija Magdalena r. 1. jul. 1629, N. r. 22. okt. 1631, Sidonija Katarina r. 5. jul. 1634.

Kisel (Khisl) Ambrož, sopr. Margareta, sin Marko roj. 3. apr. 1634. — Matija, sopr. Doroteja, otroka: Katarina roj. 25. nov. 1639, Ivan r. 18. dec. 1642. — Gregor, sopr. Saloma, hči Regina r. 27. avg. 1688.

Klapše (Clapshe) Adam, duhovnik 1661, kapelan dež. glavarja 1667, škofov kapelan 1671.

Klein Nikolaj, sodnik ljubljanski, soproga Elizabeta, sin Adam roj 6. marca 1620. — Tomaž Ignac, soproga Marija Ana, otroka: Marija Ana r. 21. nov. 1693, Ivan Danijel roj. 27. maja 1696.

Kleinmayr Matija, sopr. Eva, sin Josip Tadej r. 2. dec. 1683.

Klement Adam, ekonom v škofiji, k. 1620—1628, soproga Elizabeta.

Knafel Anton k. 1601, soproga Ana, hči Marija roj. 16. febr. 1616. — Matija, sopr. Katarina, sin Matija roj. 12. febr. 1617.

Kobencelj (Khabenzel) pl. Ivan k. 1601. — Filip baron, vicedom 1607, njegova soproga je bila sestra Jakoba pl. Edlinga.

Koberger Urh, sopr. Afrozina, sin Andrej roj. 7. okt. 1601. — Adam k. 1633.

Kobila Jurij, oče Helene, krščene 11. mar. 1589.

Kolar Matija, organist v nemški cerkvi, hči Suzana roj. 10. febr. 1591, Marija r. 27. mar. 1594.

Koprivnik Andrej, solicitator, sopr. Marija Elizabeta, otroka: Joahim r. 6. apr. 1684, Magdalena r. 31. jul. 1689.

Kordič (Cordizh) Ivan, advokat, J. V. D., sopr. Ursula, sin Volbank Nikolaj r. 31. jul. 1632; Ursula k. 1648.

Korusa (Corusa) Franc, fizik kranjske dežele, sopr. Magdalena, hčeri: Marija Ursula roj. 31. jan. 1674, Marija Doroteja r. 13. febr. 1680.

Kotar Andrej, protipisar ljublj. mesta 1596.

Kovačič Franc Jakob 1696 pl. Schmithoffen, sopr. Ana Felicita, otroci: Marija Frančiška r. 9. dec. 1693, Franc Anton r. 22. nov. 1694, Suzana Felicita r. 12. okt. 1696. — Ivan Krstnik, soproga Marija Elizabeta, hči Katarina Frančiška roj. 30. sept. 1695.

Kosina (Cosina) Jurij, vikar pri Sv. Petru v Lj., 1631.

Kralj (Crallius) Andrej, stolni prošt ljublj., k. 1615. — (Kräll) Frančišek Anton, načelnik straže na Gradu, soproga Terezija, sin Ivan Anton r. 6. jan. 1685.

Krassenekh Jakob, »Episcopatus Labac. Locatarius«, sopr. Ursula, hči Ana Marija r. 9. maja 1656.

Kratsenbacher (Crozenpocher) Ivan Krištof, sopr. Cecilija, otroci: Ivan Krištof r. 16. sept. 1614, Suzana r. 4. avg. 1615, Jurij Ehrenreich r. 11. okt. 1616. — Adam, sopr. Ursula roj. Frankovič, hči Ana Elizabeta r. 7. sept. 1615.

Krivec (Kriviz) Jurij Lazar, župnik v Št. Vidu nad Ljublj., k. 22. avg. 1677.

Krobat Adam, soproga Jerneja, sin Rajnald Baltazar roj. 2. apr. 1634 — Jurij Franc, 1673 prisednik vicedominata, 1679 de Unterreiftenberg. — Ivana Margareta, vdova 1689. — Franc Josip, ljublj. grajski grof, 1. sopr. Eva Ana Margareta, hči Marija roj. 4. apr. 1690, 2. soproga Marija Eva r. Grimschitz, otroci: Kajetan Josip Peter roj. 25. sept. 1691, Franc Anton Rihard r. 8. febr. 1693, Marija Frančiška Elizabeta r. 30. mar

1694, Marija Jožefa Suzana r. 12. okt. 1695, Franc Ignac r. 16. sept. 1698, Marija Kordula Brigita roj. 3. okt. 1699. — Franc Anton, sopr. Regina, hči Marija Ana roj. 16. jul. 1698.

Kršinar (Cherſhinar), medicine doktor, soproga Marija, sin Franc Karol r. 4. sept. 1698.

Kumberg (Cumer, Cumberg, Chumberg) Ivan Andrej pl., soproga Ursula, otroci: Ivan Mihael r. 3. jul. 1647, Regina r. 6. apr. 1650, Ana Katarina r. 13. nov. 1655, Franc Ignac r. 12. okt. 1659, Katarina Barbara roj. 27. nov. 1661, Anton Ignac roj. 20. avg. 1664. — Mihael, škof kristopoljski, prošt ljubljanski in ces. svétnik, k. 1643—1649.

Kunst Ivan pl., soproga Marta, sin Tomaž, predstojnik ces. pošte, soproga Ana roj. Wüz v Wizenstain, otroci: Ivan Marko r. 30. mar. 1642, Ivan r. 27. okt. 1643, Ana Felicita roj 2. apr. 1645. — Suzana r. 21. febr. 1657, Ivan Anton r. 25. sept. 1658, Ivan Matija r. 28. febr. 1660, Magdalena roj. 22. jul. 1661, Franc r. 9. maja 1664. — Ivan Anton, J. V. D., sopr. Ana Ursula, sin Franc Ferdinand r. 4. mar. 1668.

Kunstl Matija, soproga Katarina, hči Marija r. 28. dec. 1619. — Gregor, sodnik ljubljanski 1621, 1622, 1623, 1627, župan 1639, Ursula k. 1616, sodnikinja 1621—1623; soproga Marija (roj. Stemberger), otroci: Suzana roj. 14. febr. 1627, Friderik roj. 2. mar. 1632, Rozina roj. 6. okt. 1633, Lucija Marija r. 10. dec. 1639 (k. 1652). — Ivan, predstojnik mestnega hospitala, soproga Perusina, otroci: Ivan Anton r. 16. jun. 1627, Tomaž Ignac r. 12. dec. 1628, Jakob Krištof r. 23. jun. 1635; soproga Katarina, otroci: Ivan Jernej r. 12. avg. 1638, Ivan Krstnik roj. 9. maja 1640, Franc Ivan roj. 5. okt. 1641; sopr. Lukrecija, sin Ivan Krstnik r. 6. nov. 1643; Lukrecija k. še 1652. — Ivan Anton, J. V. D., l. 1669 von Paumgarten, 1. soproga Marija, hči Marija Terezija roj. 29. avg. 1659, 2. soproga Ana Ursula r. Grundler, otroci: Adam Anton r. 25. dec. 1662, Ivan Karol roj. 1. jun. 1664, Marija Kamila r. 8. dec. 1665, Ivana Terezija r. 25. jan. 1666, Ana Doroteja roj. 22, jul. 1669, Ivana Terezija roj. 15. febr. 1671, Ana

Genovefa r. 3. maja 1672, Anton Leopold r. 18. okt. 1676. — Marko Anton k. 1658—1675, od l. 1680. pl. Pillichgraz. — Pavel Ludovik, doktor medicine, sopr. Marija Ana r. Pauzer, otroci: Marija Margareta roj. 24. jul. 1663, Anton Ludovik r. 23. febr. 1665, Danijel Josip r. 31. mar. 1667.

Kunzelman (Khunzeler) Nikolaj, J. V. D., advokat, k. 1643, sopr. Zofija 1648.

Kušlan (Khuschlan) Gašpar (Friderik) a Mossberg, ces. svétnik in deželni mitničar, soproga Elizabeta, otroci: Rozina r. 23. jan. 1619, Apolonija Katarina roj. 23. apr. 1620, Ana Marija roj. 25. maja 1621, Franc Friderik roj. 29. avg. 1622, Ana Margareta r. 10. maja 1624, Katarina Elizabeta r. 5. jun. 1625, Ana Kristina r. 12. jul. 1626, Ursula r. 21. sept. 1627, Adam r. 22. okt. 1628, Sidonija Elizabeta r. 23. dec. 1629, Ivan Andrej r. 27. maja 1631, Ivan Friderik r. 21. okt. 1636, Elizabeta Judita r. 9. jun. 1638. — Gašpar, sopr. Marija roj. Stemberg, otroci: Marijana r. 1. mar. 1642, Ursula r. 2. okt. 1644, Justina r. 6. okt. 1650. — Adam pl., 1. sopr. Katarina, otroci: Ivan r. 6. nov. 1655, Eva r. 19. febr. 1659, 2. soproga Marija Konstancija, hči Marija Konstancija r. 1. jan. 1676 (k. 1696). — Pavel, sopr. Regina, hči Klara r. 7. avg. 1667. — Josip Just, soproga Marija Helena, hči Marija Jožefa Viktorija r. 17. dec. 1699.

Labasser Ivan, sopr. Marija Margareta, sin Jakob roj. 15. jul. 1657. — Ivan Jakob pl. Laubenburg, soproga Marija Ana, otroci: Žiga Josip roj. 24. febr. 1685, Henrik Josip roj. 7. nov. 1686, Franc Jurij r. 19. okt. 1688, Marijana r. 6. okt. 1691, Marijana Jožefa r. 28. febr. 1695, Franc Ignac r. 4. mar. 1699.

Laih Jurij (Gregor) Ludovik pl., ljublj. grajski grof, soproga Marija Sidonija r. Zigelfest, otroci: Ivan Ludovik roj. 8. sept. 1642, Marija Terezija r. 21. jan. 1644, Klara Ludovika r. 10. avg. 1647, Marija Magdalena r. 28. mar. 1652.

Lächenhaimb Gregor Ludovik pl., sopr. Marija Sidonija, hčeri: Regina Rozina roj. 23. mar. 1655, Maksimila Felicita r. 31. jul. 1666.

Lamberg Ivan Herbart pl., k. 1618, soproga Marija Alemana r. Coraduzi, otroci: Herbart r. 31. mar. 1644, Rafael Viljem r. 1. apr. 1645, Marija Izabela r. 5. sept. 1646, Marija Saloma r. 31. maja 1651. — Felicita pl., vdova, k. 9. mar. 1620. — Marija Saloma k. 1615—1622. — Ursula bar. k. 1636. — Elizabeta bar. k. 1638. — Olusana grofinja k. 1653, 1654. — Ivan Jurij baron, soproga Magdalena (Margareta) Kordula roj. Blagaj, otroka: Volbank Leopold r. 3. jul. 1657, Eva, r. 13. febr. 1659. — Alemana Felicita r. grofica Auersperg k. 1654—1667. — Ana Kamila Felicita bar. roj. Coraduzi k. 1659. — Ivan Herbart grof, soproga Regina Katarina roj. Neuhaus, sinova Maksimilijan Engelbert roj. 22. nov. 1666, Volbank Herbart r. 23. maja 1671. — Ivan bar., sopr. Ana Rozina, sin Ivan Josip r. 27. mar. 1669. — Franc Adam grof, l. 1697 glavar v Lincu, sopr. Marija Elizabeta r. Duriz, otroci: Jurij Žiga roj. 13. apr. 1691, Ana Felicita roj. 26. apr. 1694, Franc Bernard roj. 24. febr. 1696. — Ivan Josip grof, sopr. Ana Rozina, hči: Jožefa Sidonija r. 22. mar. 1695.

Lamprecht Ivan Friderik, J. V. D., soproga Marija Elizabeta roj. Chumberg, otroci: Leopold Josip r. 14. sept. 1676, Marija Terezija r. 9. jan. 1678, Ana Klara r. 27. jun. 1679, Friderik Ignac r. 18. okt. 1680.

Langer Matija iz Novega Mesta, soproga Katarina, sin Franc Matija r. 21. okt. 1659.

Lanthieri Bernardin baron, k. 1618. — Marija grofica k 1633—1643. — Marija Felicita k. 1645.

Lathomi Ivan, kanonik in kap. ekonom 1590. — Mihael, organist v stolnici, sopr. Marina, sin Ivan r. 4. avg. 1600. — Ivan, doktor medicine, soproga Veronika, sin Ivan Karol roj. 27. apr. 1600 (?).

Lazarini Franc pl., soproga Helena roj. bar. Fini, sin Ivan Jakob r. 19. jul. 1649.

Lebenburg (Leuenberg, Lemberg, Lemburg) Ivan Anton baron, soproga Sidonija Izabela roj. pl. Wazenberg, otroci: Marija Elizabeta roj. 18. nov. 1667, Ana Rozina roj. 8. mar.

1670, Peter Gothard r. 10. maja 1671, Magdalena Sibina roj. 28. okt. 1672, Eleonora Konstancija r. 17. apr. 1674, Barbara Kunigunda r. 15. febr. 1682. — Sidonija Izabela baronka k. 1695.

Leberwurst Ivan, glavar, soproga Marija, otroci: Ana roj. 7. apr. 1618, Ferdinand roj. 12. dec. 1619, Ursula roj. 18. okt. 1621.

Lederer pl. Lilienfeld Franc Karol k. 1695.

Lembschitz pl. Ethmannstorff et Hermannstorff Jurij Sigfrid, častnik v Ranfftovem polku, soproga Marija Sidonija, sin Volbank Ferdinand r. 6. maja 1656.

Lenkovič Marija pl. k. 1595.

Leo de, Marija k. 1651. — Maksimilijan Valerij k. 1699.

Lichtenberg Franc Bernard baron k. 1668. — Ana Marija k. 1675. — Ivan Gotfrid k. 1688. — Ana Terezija k. 1688. — Ana Felicita r. bar. Gall k. 1683, s hčerjo Ivano Rozino grofico 1692. — Karol Bernardin grof k. 1692. — Jurij Žiga grof, soproga Marija Ana, hči Marijana Katarina r. 28. nov. 1697.

Lichtenberger Sebastijan, meščan ljublj., k. 1599—1629. — Afra k. 1600. — Mihael Jakob r. 9. okt. 1602. — Jakob k. 1607, organist 1613. — David k. 1618. — Suzana k. 1620. — Marija k. 1623.

Liechtentall Franc Krištof pl., soproga Ana Regina, hči Marija Rozalija roj. 9. maja 1688. — Ivan Pavel (imel 23. nov. 1697 sina Andreja).

Liechtenthurn Andrej Ksaver k. 1689.

Locatelli Marija k. 1610—1615. — Franc, soproga Evfrozina, otroci: Franc r. 20. jan. 1631, Pavel r. 23. jan. 1637, Ursula r. 1. okt. 1639, Gregor r. 1. mar. 1641, Katarina roj. 14. nov. 1643. — Ivan Peter k. 1615. — Eva k. 1616. — Rozina k. 1639—1642. — Ivan Jakob, soproga Ana Marija, otroci: Ivan Krstnik r. 10. avg. 1648, Ana Marija r. 24. okt. 1649, Ivan Karol r. 23. febr. 1651, Ivan Krstnik r. 27. avg. 1652, Ana Katarina r. 30. sept. 1653, Karol r. 16. okt. 1656, Marko Anton r, 22. maja 1659, Gotfrid r. 5. maja 1661, Ivan Jakob r. 24. dec. 1662, Marko Anton r. 22. febr. 1664, Jakob

Josip r. 1. apr. 1668. — Jurij k. 1649. — Aleksander k. 1653. — Karol k. 1656. — Ivan Andrej k. 1678.

Löhenhaimb Gregor Ludovik, soproga Marija Sidonija, hči Sidonija r. 19. mar. 1660.

Lohmayr Pavel, mestni nadkamornik v Ljublj., k. 1595.

Lokar Jakob, sopr. Marija Kordula, sinova: Josip Rudolf r. 17. apr. 1683, Karol Valerijan r. 30. jan. 1684.

Löwenstain (Lebenstain) Ivan Ludovik pl. Edlbrunn u. Eppelbrunn, komendator in vitez nemškega reda, k. 1648 do 1650.

Lubanovič Lovrenc, soproga Jera, sin Ivan Josip roj. 15. mar. 1654.

Luca(s) de Gregor (imenovan Pifchon) soproga Perusina, otroci: Leonard Julij roj. 18. febr. 1619, Samarija Jernej roj. 15. avg. 1620, Ursula r. 30. jul. 1622, Franc r. 18. apr. 1624.

Lukančič Vrban, sin Jakob, roj. 25. jul. 1600. — Blaž, sopr. Barbara, hči Magdalena roj. 12. apr. 1615. — Tomaž, sopr. Magdalena, hči Madgalena r. 1. jun. 1624. — Suzana k. 1646. — Gabrijel, J. V. D., deželni tajnik, 1665 ab Hertenfels zu Alten- und Klein-Lack, 1675 ces. svetnik, 1. soproga Katarina r. Meisrembl, otroci: Jurij Andrej roj. 6. mar. 1657, Marija Suzana r. 3. avg. 1659, Ana Katarina r. 18. sept. 1663, Ivan Gothard r. 19. apr. 1665; 2. soproga Marija Elizabeta r. Juliani, otroci: Ivan Filip r. 21 jan. 1673, Katarina Elizabeta r. 25. nov. 1674, Ivan Gabrijel roj. 13. dec. 1675. — Regina Kordula pl., k. 1683. — Ivan Gothard pl. Hertenfels v Stari in Mali Loki, soproga Marija Cecilija roj. Fürenpfeil, sin Žiga Gabrijel r. 1. jan. 1686.

Mayr Josip Tadej pl., 1689 dež. tiskar, soproga Ana Barbara, otroci: Ivan Bernard r. 17. avg. 1684, Ivan Krstnik r. 4. apr. 1687, Josip Herbart r. 9. avg. 1690, Elizabeta Cecilija r. 20. nov. 1691.

Malere Josip, dež. advokat, k. 1627.

Mandl Andrej, sopr. Margareta, sin Ivan Jurij, roj. 9. mar. 1660.

Marchesini Marko Anton dr., zdravnik, sopr. Helena, sin Jurij r. 17. apr. 1616.

Marinelli Franc Leopold pl., sopr. Ana Ursula, otroci: Jurij Žiga roj. 9. febr. 1693, Franc Anton Josip roj. 26. febr. 1695, Ivana Karlota Otilija r. 3. febr. 1696.

Marinič Gregor, mestni piskač, k. 1595.

Markovič Simon, soproga Suzana, sin Ivan Ludovik roj. 28. maja 1638. — Volbank, J. V. D, vicedomski tajnik, 1. soproga Marija Angelika, hčeri: Terezija r. 20. apr. 1642, Krescencija r. 6. febr. 1644; 2. soproga Marija Ana r. Chrönn, otroci: Marija Saloma r. 13. febr. 1652, Regina Rozalija roj. 21. jun. 1656, Terezija roj. 8. mar. 1658, Suzana Klara roj. 11. avg. 1659. — Franc Anton, sopr. Marija Katarina, sin Franc Anton r. 21. jun. 1689. — Franc Jurij, soproga Marija Izabela, hči Marija Terezija r. 20. febr. 1692.

Maurer Josip, tajnik, sopr. Eva, sin Ivan Friderik roj. 4. mar. 1619; sopr. Kordula, hči Felicita r. 9. mar. 1620. — Josip, škofovski ekonom, sopr. Ursula, sin Ivan Jakob roj. 6. jul. 1645.

Masoll Ivan, sopr. Elizabeta, hči Elizabeta r. 31. okt. 1620; sopr. Katarina, hčere: Marija r. 15. jun. 1624, Veronika r. 6. jan. 1626, Marija Katarina r. 3. sept. 1628. — Gregor, sopr. Kordula, sinova: Ivan Jakob r. 24. jul. 1652, Ivan Karol r. 23. okt. 1656.

Megana (Migania) Gašpar, sopr. Ana, otroka: Ana Margareta r. 9. jul. 1623, Jurij Adam r. 13. nov. 1635.

Meisrembl Jurij, sopr. Margareta, hči Margareta roj. 27. febr. 1634. — Ivan Henrik pl., soproga Marija Margareta, otroci: Marija Terezija roj. 31. jan. 1668, Žiga Friderik roj. 2. febr. 1669, Ferdinand Ernst r. 5. jun. 1671.

Menegaglia Ivan Marija, soproga Marija Sidonija, otroci: Marija Ana roj. 27. mar. 1670, Katarina Ivana roj. 20. febr. 1673, Ivan Krstnik r. 4. apr. 1675, Marija Rozalija r. 21. avg. 1677, (sopr. Ana Marija) Franc Anton r. 4. jan. 1680, Ana Jožefa roj. 17. febr. 1684, (sopr. Suzana) Ivan Marija Franc

roj. 4. nov. 1686, (sopr. Marija Sidonija) Ivan Jakob Krištof r. 17. jul. 1690.

Mensurati Guidabald k. 1640.

Merala Barbara, k. 1601.

Merharič imenovan Fabianič, ces. svetnik in vicedomski prisednik, k. 1669.

Mikec (Mikhez) Mihael, J. V. D., kanonik, gener. vikar, dekan, nadvojv. svetnik in protonotar, k. 1591—1618.

Minius Matej, doktor medicine, k. 1590.

Missmann Vrban, vicedomski protipisar, soproga Marija, sin Ivan Gabrijel r. 1. jan. 1597.

Monte Cezar, de, k. 1590.

Mordax Ludovik, k. 1612—1624, »Civitatis Labacensis Ludimoderator«, sopr. Katarina, hčere: Zofija r. 23. jul. 1618, Sabina r. 5. jun. 1620, Suzana r. 2. avg. 1621, Felicita roj. 22. mar. 1624. — Andrej Danijel pl., sopr. Magdalena Katarina, hči Ana Doroteja r. 4. dec 1661. — Andrej, sopr. Lucija, hčere: Marija Elizabeta r. 12. nov. 1680, Regina r. 31. avg. 1683, Ana Marija r. 29. avg. 1688. — Ferdinand Ernst pl., sopr. Frančiška Izabela, otroka: Marija Ana Jožefa r. 20. jan. 1694, Karol Oton Danijel r. 7. jan. 1699. — Marko Andrej pl. (imel 3. jun. 1695 hčer Magdaleno). — Jurij Žiga baron, sopr. Frančiška roj. grofica Thurn, hči Ana Elizabeta r. 22. nov. 1697.

Morelli Andrej, doktor medicine, soproga Marija, otroci: Smiralda Katarina r. 24. okt. 1654, Ivan Andrej r. 26. maja 1656, Karol Ignac roj. 25. maja 1657, Karol Anton roj. 26. jan. 1659.

Moscon (Maskon, Mazhukon) Felicita pl. k. 1610. — Valerij baron, k. 1620 (23. jan. 1639 imel sina Pavla). — Sidonija k. 1622. — Marija Saloma k. 1640. — Ivan Krstnik pl., soproga Marija Sidonija r. Rasp, otroka: Marija Ana roj. 2. mar. 1648, Ivan Herbart r. 7. febr. 1653; sopr. Margareta, sin Ivan Anton r. 8. apr. 1681. — Julija r. Strassoldo k. 1647. — Rudolf baron z Orteneka in Otensteina (imel 1. avg. 1649 sina Jakoba Ignacija), soproga Marija Doroteja r. Blagaj, hčeri:

Ana Elizabeta r. 7. febr. 1660, Marija Frančiška r. 1. jul. 1663. — Job Eberhard k. 1650. — Herbart (imel 23. febr. 1683 sina Jakoba). — Rozina Terezija k. 1690. — Ivan Ludovik baron, sopr. Marija Rozina, sin Ivan Anton Josip r. 12. maja 1695. — Ivan Vajkard baron, sopr. Marija Katarina, sin Franc Herbart r. 10. dec. 1696.

Moser a Mosersberg Ivan Urh, soproga Marija Suzana, otroci: Marija Ivana Eleonora r. 6. jun. 1695, Marija Katarina r. 6. jul. 1696, Anton Urh Ignac, roj. 26. sept. 1697, Marija Regina r. 18. febr. 1699.

Moškik (Moshik) Andrej, vikar, k. 1624.

Mospach Krištof Jakob pl., sopr. Marija Andrijana, sinova: Franc Josip r. 1. jan. 1680, Anton Josip r. 14. maja 1687.

Mrak Štefan, »Tabellarius Ducatus Carnioliae«, soproga Katarina, sin Ivan r. 5. maja 1632.

Mravljak Ivan, »Tabellarius Provinciae«, soproga Neža, sin Ivan r. 17. jan. 1602.

Mrcina (Marzina) Blaž, J. V. D., soproga Hijeronima Altana roj. grofica Salvaroli, sin Ivan Pavel r. 4. jul. 1613.

Mugerle Ivan Andrej pl., J. V. D., soproga Marija Terezija, hčere: Ana Marija Terezija roj. 2. maja 1695, Marija Elizabeta roj. 16. jun. 1696, Ana Katarina roj. 4. jan. 1698, Marija Elizabeta r. 29. jan. 1699. — Josip k. 1695.

Müller Ivan Jurij, sopr. Marija Ana, sinova: Ferdinand Franc Anton r. 27. febr. 1684, Anton Leopold r. 20. dec. 1693.

Murmayr Caharija, organist v stolnici, soproga Ana, hči Apolonija r. 21. febr. 1615.

Muslič (de Musliz) Štefan, pisar na magistratu, k. 1610, 1. soproga Suzana, hči Marija Terezija roj. 1. sept. 1650, 2. soproga Marija Sidonija, hčeri Elizabeta Kordula r. 5. nov. 1684, Marija Suzana r. 13. avg. 1656.

Muschel Ivan Krstnik, soproga Marija Rozalija, sin Josip Anton r. 8. mar. 1699.

Naglič Andrej k. 1601—1608. — Barbara k. 1620—1626. — Magdalena k. 1622.

Namor Sebastijan, škofov kapelan pri Sv. Petru v Ljubljani l. 1590.

Naumann Ivan Krstnik pl., soproga Felicita roj. Wiz, hči Ana Katarina r. 26. dec. 1632.

Neindorff Ernst Jurij pl., soproga Brigita, sin Ivan Herbart r. 20. avg. 1669.

Neltl (Noltl) Andrej Ignac pl. Wisenau, dež. tajnik, soproga Regina Renata, hči N. roj. 6. nov. 1679, sin Klavdij Josip r. 9. maja 1681.

Nepokoj Andrej, župnik in naddijakon v Gorici, k. 1593.

Neuhaus Felicita pl., soproga kranjskega vicedoma, k. 1593. — Marija gdč. k. 1622. — Ana Marija gdč. k. 1626. — Franc pl. (dobil hčer Klaro 19. avg. 1672). — Marija Kristina baronka k. 1689. — Volbank Anton pl., soproga Ana Kristina, otroka: Ana Marija r. 19. febr. 1690, sin Franc Anton r. 6. apr. 1691. — Ivan Anton 1693.

Nicolini Andrej, soproga Viktorija, hči Ursula r. 5. jul. 1637. — Rinaldo, soproga Doroteja, otroci: Livija Lukrecija roj. 28. maja 1629, Ivan Anselin roj. 26. mar. 1632, Franc Krištof r. 4. maja 1634, Franc Rogerij r. 19. jul. 1636.

Notar Andrej, notar v Ljubljani, k. 26. nov. 1596.

Novak Baltazar, sopr. Ana Kristina, otroka: Ivan Baltazar roj. 30. dec. 1622, Ana Sidonija roj. 12. jun. 1629. — Mihael, soproga Kristina, hčeri: Marija Doroteja roj. 25. jan. 1628, Marija Suzana r. 2. sept. 1629.

Nussdorfer Ivan (imel 6. maja 1669 sina Ivana), 1685 Ivan Krstnik pl. — Matija, soproga Marija, hči Marija roj. 24. dec. 1685.

Oberburger Andrej Bernardin pl., soproga Katarina Sidonija, hči Marija Sidonija r. 2. dec. 1654.

Oberecker Volbank, organist v stolnici, soproga Marija, hči Magdalena r. 2. apr. 1619, sin Mihael r. 24. sept. 1620. — Volk, deželni pisar, je dobil 21. jul. 1623 sina Ivana Krištofa.

Ocepek Peter, vikar v Ljublj., k. 1621 in 1622.

Oplenič (Oplenizh) Adam pl., soproga Veronika, sin Adam Henrik r. 8. dec. 1681.

Oppenhaim Elija, sopr. Ana Elizabeta, otroci: Ana Marija r. 26. jun. 1652, Ana Marija r. 3. apr. 1658, Ivan Adam r. 24. jun. 1660, Ana Elizabeta r. 17. apr. 1667, Ivan Franc r. 25. mar. 1669.

Orehar Matija, vikar v stolnici, k. 19. febr. 1594.

Otto (Otth) Krištof, 1628 ljublj. mestni starejšina, 1635 in 1644 župan, 1. soproga Katarina, otroci: Marija r. 29. jan. 1619, Margareta r. 1. apr. 1620, Franc roj. 12. sept. 1621; 2. soproga Zofija, otroci: Lovrenc r. 16. avg. 1626, Margareta r. 23. apr. 1631, Adam r. 26. okt. 1632, Jurij Josip r. 19. mar. 1635, Ana Katarina r. 3. okt. 1636, Zofija r. 22. febr. 1638; 3. soproga Sibila r. Schwab, otroci: Job Ferdinand r. 24. maja 1644, Suzana Elizabeta r. 17. nov. 1645, Maksimilijan Ernst r. 4. dec. 1647; gospa Sibila Ottho l. 1666 vdova. — Gašpar (nepl.), soproga Marija, otroci: Marija r. 13. maja 1620, Benigna r. 19. sept. 1621, Margareta r. 13. jul. 1623, Ivan roj. 4. dec. 1628, Ivan r. 14. jun. 1631. — Franc pl., J. V. D., 1. soproga Livija, otroci: Ivan Krištof r. 29. febr. 1648, Franc Dominik r. 20. febr. 1649, Franc Gašpar r. 21. sept. 1650, Veronika r. 13. dec. 1652, Justina Livija r. 15. apr. 1654; 2. sopr. Ursula, sin Franc Ludovik roj. 26. avg. 1673. — Ivan Krištof pl., 1681 von Rosenbüchel, 1697 barou von Otthaimb, soproga Marija Frančiška roj. Schlangenburg, otroci: Ana Marijana r. 23. maja 1680, Josip Erazem r. 23. okt. 1681, Josip Bernard roj. 20. avg. 1684, Adam Sigfrid Anton roj. 17. jan. 1687, Krištof Henrik r. 4. jul. 1688, Karol Leopold r. 9. nov. 1689, Ivan Josip r. 5. jan. 1695.

Palmburg Jurij Ivan pl., soproga Veronika, sin Jurij Ferdinand r. 26. apr. 1637.

Pamberger Filip, sopr. Barbara r. Naglič, hči Ana Marija r. 19. jul. 1634.

Panisolli Josip pl. k. 1609. — Oktavij pl. k. 1617, 1622—1630 ces. svetnik, kubikularij nadvojvode Ivana Ernsta

in kranjski vicedom, 1. soproga Laura roj. Cobenzel k. 1619 do 1626, 2. soproga Magdalena r. bar. Athems k. 1628—1634; sestra vicedomova Emilija k. 1618—1626.

Pantaleon Ursula, soproga dež. pisarja, k. 1601. — David k. 1609—1613. — Josip k. 1619.

Paradeiser Andrej k. 1599. — Elizabeta k. 1607. — Marija pl. gdč. k. 1621. — Magdalena pl. k. 1620—1624. — Henrik k. 1629—1640, 1635 »Praefectus Carnioliae«, 1638 »Vicecapitaneus«. — Katarina pl. gospa k. 1635. — Ana Regina k. 1638. — Volbank Žiga baron k. 1643—1664. — Marija Renata gdč. k. 1643. — Eva Felicita k. 1647. — (Volbank) Avguštin baron (dobil sina Mihaela 11. sept. 1656), sopr. Marija Saloma 1690—1695. — Eva Maksimilijana roj. bar. Apfaltrer k. 1660—1675. — Jurij Žiga grof, soproga Katarina Elizabeta roj. Blagaj, hči Frančiška Julijana r. 19. febr. 1667, Katarina Elizabeta 1676 vdova. — Ivan Lorenc bar., sopr. Marija Ana roj. grofica Athems, sin Ivan Žiga r. 25. nov. 1692.

Pavlič Blaž, kapelan pri nemški cerkvi, k. 1589.

Peer Baltazar, »miles ex Compania Gonzagae«. — Krištof, sopr. Magdalena, hči Elizabeta r. 27. okt. 1610, sin Elija roj. 7. avg. 1622. — Ivan pl. Perenburg, soproga Margareta, otroci: Rozina r. 19. febr. 1667, Kordula r. 4. okt. 1671, Eva Regina roj. 4. apr. 1675, Ivan Josip roj. 3. mar. 1678, Franc Anton r. 4. maja 1681.

Pekel Ivan Krstnik, J. V. D., deželni advokat, soproga Lukrecija, otroci: Matej Volbank r. 14. sept. 1659, Marija Ana roj. 26. febr. 1661, Ivan Anton roj. 11. febr. 1664, Angelika Elizabeta r. 8. avg. 1666, Franc Josip r. 29. avg. 1668, Ivan Andrej r. 30. nov. 1670.

Pelshoffer Ivan Friderik pl., soproga Ana Katarina roj. Schwab, otroci: Volbank Engelbert roj. 2. dec. 1647, Andrej Sigfrid r. 1. dec. 1653; Friderik pl., soproga Ana Marija, hči Ana Marija roj. 25. maja 1656; Jurij, sopr. Ana Katarina, hči Kordula r. 21. jan. 1658. — Franc Albert pl., soproga Marija Magdalena, otroka dvojčka Franc Albert in Eva Maksimila r.

30. sept. 1673. — Volbank baron (dobil 14. nov. 1699 sina Andreja).

Pempelfurt Henrik, sopr. Ana Marija, sin Franc Mihael r. 29. sept. 1659.

Periceroli Franc, k. 1601—1610.

Perilo Karol k. 1668.

Peris Blaž, dekan novomeškega kapitula, 26. febr. 1635.

Perishoffer Marko, soproga Marija Magdalena, otroci: Ivan Jurij roj. 18. nov. 1653, Karol Ignac roj. 1. apr. 1655, Marko Josip r. 23. okt. 1656, Ana Elizabeta r. 4. nov. 1657, Franc Anton r. 4. nov. 1659. — Marko Josip, soproga Marija Magdalena, otroci: Franc Josip r. 1. dec. 1685, Cecilija Renata r. 26. okt. 1687, Marija Konstancija r. 28. febr. 1690, Marko Anton r. 16. dec. 1691, Karol Sigfrid r. 6. febr. 1694, Marija Katarina Terezija r. 3. jan. 1687, Marko Adam r. 21. apr. 1699.

Perko Ivan Luka, J. V. D., k. 1697.

Petas Anton Adelmis grof, soproga Marija Ana, sin Benvenut Žiga r. 18. jan. 1699.

Peterman Ivan Krstnik, dr., deželni fizik, k. 1684—1694.

Petek (Petekh, Pettik) Vrban, soproga Marija, sin Ivan Jakob roj. 28. mar. 1649. — Ivan Krstnik, od l. 1656 pl. Pettenek, 1. soproga Sidonija Katarina, otroci: Ivan Adam roj. 22. maja 1645, Marija Saloma roj. 1. okt. 1647, Terezija Barbara r. 16. maja 1649, Katarina Ursula r. 19. okt. 1650, Ivan Andrej r. 8. febr. 1653, Marija Sidonija r. 9. mar. 1656, Jošt Josip r. 28. maja 1657; 2. soproga Ursula, otroci: Marija r. 23. febr. 1664, Regina Elizabeta r. 24. sept. 1668. — Ivan Adam Pettinegk pl. soproga Marija Ana, otroci: Marijana roj. 10. jun. 1669, Ivan Krstnik r. 8. maja 1671, Suzana Barbara r. 18. maja 1672, Ursula r. 6. maja 1674, Anton Ksaver roj. 5. jun. 1677, Franc Karol r. 5. okt. 1681, Rozalija Konstancija r. 14. febr. 1683, Ivan Josip r. 23. avg. 1684. — Ana Veronika gospa k. 1689.

Petschacher Doroteja Sidonija r. Siegersdorf k. 1648.

Peuorelus Ecehijel, doktor medicine, k. 1609.

Pfeifer Matija, kapelan pri sv. Petru v Ljublj. 1590. – Ivan, zakristan v stolnici 1647.

Phumo Peter, vikar pri Sv. Petru 1597.

Pichi Ivan, J. V. D., kanonik ljublj., k. 1694.

Pichler Ivan Jakob, oskrbnik v Boštanju 1644. — Ferdinand Ernst, medicine doktor, soproga Marija Magdalena, hči Marija Konstancija r. 4. avg. 1689.

Piegl Ivan dr., soproga Kordula, otroka: Rozalija roj. 28. mar. 1656, Ivan Josip r. 22. jul. 1657.

Piškon (Pifhkon, Piscon) Ivan (Samarija) Marija, l. 1666 župan ljublj., soproga Helena, otroci: Margareta roj. 15. maja 1649, Gregor r. 7. mar. 1651, Jurij r. 4. apr. 1652, Franc roj. 2. maja 1658, Ivan Bernardin roj. 24. mar. 1660, Ana roj. 16. jun. 1666.

Pistorio Valentin, pevovodja stolne cerkve, 1. soproga Marija, hči Ursula roj. 1. maja 1628, Ivan Krstnik roj. 6. jul. 1634; 2. sopr. Jera, hči Marija roj. 12. febr. 1651, 3. sopr. Rozina, sin Ivan Krstnik roj. 12. sept. 1653. — Peter Franc, vikar v stolnici, k. 1655—1686.

Pittorfer Jurij, sopr. Veronika, hči Ana Viktorija roj. 24. febr. 1627. — Ivan Krištof 1686 in 1687.

Planina Jurij, J. V. D., prisežen advokat dežele Kranjske in stolnice, sopr. Elizabeta, hčeri: Ana Katarina r. 27. sept. 1628, Justina Margareta roj. 13. sept. 1630. — Ana Ursula r. Diener, k. 1635—1640. — Ivan, kanonik in kap. ekonom k. 1640.

Plank Jurij, sopr. Ana Rozina, otroka Ivan Anton roj. 2. jan. 1664, Marija Terezija r. 16. mar. 1666.

Plasmann Franc Oktavij, sopr. Katarina, hči Marija Frančiška r. 4. maja 1659.

Plavec (Plauz) Andrej, soproga Eva, sin Volbank Žiga r. 26. febr. 1662. — Andrej Franc, sopr. Katarina, sin Franc Karol r. 4. nov. 1697. — Ivan Andrej, soproga Ana Marija, otroci: Marija Jožefa roj. 7. okt. 1695, Karol Josip r. 5. okt. 1696, Ivan Maksimilijan r. 29. maja 1699.

Polihar (Polhar) Nikolaj, špitalski mojster, 1590.

Poll Kornelij, soproga Marija Jakobina Magdalena von Flatten, sin Ivan Krištof r. 29. jul. 1651.

Porta (a) Angelus, sopr. Ivana, hči Lucija Ludovika roj. 2. jul. 1618; Friderik r. 27. mar. 1623. — Just, sopr. Anka, sin Ivan Adam r. 17. dec. 1625.

Portia Ana Elizabeta grofinja roj. Auersperg k. 1630 do 1636. — Poliksena grofinja roj. pl. Naidek k. 1642—1656. — Ivan Ferdinand grof, soproga Beatrika roj. Kfaffkin, hči Marijana r. 20. sept. 1646. — Ivan Andrej grof, k. 1647. — Ana Terezija grofinja k. 1652.

Porto Julij grof, soproga Ana Sidonija roj. Clam, sin Leopold r. 6. jan. 1670.

Portner Karol, dež. registrator, knjigovodja, dež. tajnik, knjižničar (1643), soproga Marija, otroci: Krištof Danijel roj. 7. febr. 1626, Barbara Katarina r. 26. nov. 1630, Ana Ursula r. 21. okt. 1631, Marija Elizabeta roj. 28. jul. 1634, Andrej Jakob roj. 22. jan. 1636, dvojčka Volbank Engelbert in Ivan Krištof r. 25. maja 1637, Ana Regina r. 9. avg. 1639, Ivana Katarina roj. 16. nov. 1640, Terezija roj. 13. sept. 1642. — Ivan Krištof, sopr. Elizabeta Judita, sin Ferdinand Ernst roj. 16. mar. 1663. — Ivan Karol pl., sopr. Ursula, otroci: Karol r. 8. nov. 1668, Marija Josip r. 22. nov. 1670, Marija Izabela r. 28. sept. 1672, Ana Marija r. 9. nov. 1674, Marija Ursula r. 6. maja 1677, Rudolf r. 28. maja 1678, Franc Josip roj. 29. mar. 1682, Ivan Jernej r. 10. apr. 1686.

Possarelli (Pofserel) Josip l. 1591 škofijski ekonom, 1601 gradnik na ljublj. gradu, dobil hčer Marijo 8. sept. 1594, sopr. Ana (Marija) roj. Paradeiser, otroci: Elizabeta r. 28. okt. 1597, D. Nobi r. 9. sept. 1601, (sopr. Marija) sin Franc r. 20. sept. 1617; vdova Ana Marija roj. Paradeiser k. še 1630. — Matija, carinar, k. 1600, 10. apr. 1622 dobil sina Friderika, soproga Ana, hči Ana r. 24. febr. 1628. — Ursula pl., gdč., k. 1621 do 1624. — Elizabeta pl., gdč., k. 1619—1642. — Ivan Jurij pl., k. 1631—1645, 1632 ces. oficijal, 1644 »Caes. Maj. Telonii

Praefectus«, soproga (Marija) Elizabeta roj. Prank, sin Ivan Eberhard r. 18. febr. 1635. — Ivan, duhoven, 1632. — Suzana gdč. 1637. — Nikolaj k. 1638. — Jakob (je 13. sept. 1639 imel sina Franca Jakoba in 1. sept. 1641 hčer Elizabeto). — Volbank Teodorik (Ditrich) pl., sopr. Ana (Marija) Elizabeta, otroci: Ana Marija roj. 1. nov. 1658, Maksimila Terezija roj. 1. okt. 1659, Franc Adam r. 16. maja 1661, Franc Josip roj. 16. sept. 1662. — Ivan Herbart pl., soproga Ana Elizabeta, sinova: Bernardin Valerij r. 30. avg. 1669, Ivan Josip Anton r. 22. mar. 1679; Ana Elizabeta baronka k. še l. 1694.

Potokar Jakob, J. V. D., k. 1676.

Praeuill Tranquil, de, sopr. Katarina, sin Tranquil de Ventura r. 24. sept. 1618.

Pragg Marta, k. 1625.

Prainer Ana Marija roj. Heck, k. 1651.

Praše Ivan, k. 1590.

Prekenfelt Volbank pl., soproga Marijana, sin Franc Konrad r. 8. febr. 1682.

Pregel Baltazar, dež. blagajnik, sopr. Elizabeta, sinova: Karol Baltazar r. 1. apr. 1639, Marko Anton r. 22. apr. 1640; soproga Rozina, sin Ivan Baltazar roj. 2. febr. 1643. — Ivan, medicine doktor, l. 1667, soproga Kordula, sin Franc Ignac r. 9. apr. 1659. — Baltazar, soproga Ana Varona, hči Katarina Regina r. 24. nov. 1696.

Prešeren (Prefhern) Jurij, J. V. D., soproga Ana Regina, hči Ana Marija roj. 25. avg. 1644. — Ivan Krstnik, doktor bogoslovja, kanonik »ad Niues« in prošt ljublj., k. 1694—1699.

Puhar (Pucher) Ivan Krištof, soproga Ursula, sin Ivan Anton r. 8. jun. 1693.

Purger Andrej dr., sopr. Marija Kordula, otroci: Franc Henrik r. 18. nov. 1684, dvojčka Ivan Friderik in Ana Marija r. 5. jul. 1690.

Purgstall Marija Saloma pl., k. 1643—1646.

Qualisa Nikolaj pl., dež. registrator, soproga Marija Dominika, otroci: Marija Regina r. 6. sept. 1645, Marija Kornelija

r. 5. sept. 1647, Volbank Ignac (mati Frančiška?) r. 1. nov. 1648, Ivan Pavl r. 2. avg. 1652, Katarina Angelika r. 24. sept. 1653, Regina Kunigunda roj. 18. febr. 1657. — Ivan Pavel, medicine doktor in dež. fizik, k. do 1698, sopr. Rozina Doroteja, otroci: Josip Ignac r. 29. okt. 1679, Marija Ana r. 9. jan. 1682, Ivan Ludovik r. 19. avg. 1684.

Raab Nikolaj, kirurg, soproga Marija, otroci: Marija Rozina roj. 25. jan. 1659, Franc Margareta roj. 5. febr. 1661, Ivan Herbart r. 14. febr. 1664, Franc Josip r. 21. sept. 1665, Ivan Kristijan r. 14. maja 1671, Agata Elizabeta roj. 28. jan. 1672, Ivan r. 10. avg. 1674, Frančiška Katarina roj. 4. mar. 1677. — Teodorik, soproga Marija, hči Helena Elizabeta roj. 2. maja 1694. — Anton Friderik pl., J. V. D., sopr. Suzana Barbara, otroci: Inocenc Anton r. 18. sept. 1693, Anton Josip r. 25. febr. 1695, Marija Ana r. 29. maja 1696, Ivan Marija Kajetan r. 25. jun. 1697, Karol Josip r. 15. okt. 1698, Ivan Ksaver r. 19. dec. 1699.

Rabata Kasandra pl., soproga dež. vicedoma, k. 1599—1601. — Josip grof, knezoškof ljublj., k. 1664 in 1669.

Ragersfeld Sebastijan pl., sopr. Marija Izabela, otroka: Marija Katarina r. 28. apr. 1695 in Franc Henrik r. 7. jul. 1697.

Rain Ivan Friderik pl., soproga Marija Ana, otroci: Volbank Vajkard roj. 15. maja 1664, Marija Magdalena roj. 16. dec. 1671, Ivan Herbart r. 4. nov. 1674, Jurij Engelbert r. 27. apr. 1676.

Rainprecht Jurij Andrej pl. Emerstorf in Kallhoffen, koroški deželjan, sopr. Katarina Elizabeta, otroka: Karol Josip r. 2. mar. 1665, Marija Kristina r. 20. maja 1666.

Raisinger Andrej pl., 1. soproga Felicita, hči Veronika r. 27. avg. 1626; 2. soproga Ana Marija roj. Antlos, sinovi: Ivan Andrej r. 5. nov. 1648, Ivan Ludovik roj. 9. jan. 1650, Franc Karol r. 9. nov. 1651.

Rakovec (Rakhouiz a Rakhersfeld) Sebastijan, soproga Marija Izabela, otroka: Jurij Žiga r. 10. jun. 1691, Ana Cecilij r. 25. maja 1692.

Ramschissel Lukrecija, k. 1622. — Jošt, sopr. Maruša, hči Jera r. 7. febr. 1628. — Leopold, k. 1629—1652, soproga Terentia, sin Ivan Baltazar r. 28. dec. 1643; sopr. Maksimilija, sin Karol Leopold roj. 1. apr. 1653. — Franc, k. 1644. — Jurij Žiga, sopr. Marija Sidonija r. König, k. do 1694, otroci: Maksimila Regina r. 24. febr. 1654, dvojčka Volbank Žiga in Marija Sidonija r. 8. jun. 1656.

Rasp Jurij, v Stari Loki, 1608. — Ivan Ludovik ab Osterberg k. 1633; Ivan »zu Osterberg und Lustthal« k. 1638. — Erazem (dobil sina Gregorja 3. mar. 1635). — Regina Doroteja k. 1637—1649. — Ana k. 1651. — Ana Marija k. 1653. — Ivan Auguštin k. 1655. — Ivan Jurij, sopr. Barbara, sin Pavel roj. 14. jan. 1664. — Marija Elizabeta k. 1669. — Rozina roj. baronica Wazenberg k. 1670; Ivana Rozina pl., vdova 1671. — Ivan (hči Helena roj. 10. apr. 1675); Ivan Baltazar k. 1676. — Ludovik, soproga Terezija, sinova Jurij Žiga, roj. 28. mar. 1689, Žiga Teodorik roj. 12. jul. 1691. — Ivan Jakob, sopr. Marijana, sin Volbank Herbart roj. 12. apr. 1692. — Marija Ana baronka k. 1693. — Rozalija Terezija k. 1696. — Baltazar k. 1696. — Ivan Ludovik baron, hči Marija Ana roj. 3. jan. 1693, soproga Rozina Terezija Rozalija, hči Marija Ivana Jožefa r. 5. jan. 1697.

Rastern Ivan Jurij, 1. soproga Marija Ana, otroci: Ivan Mihael r. 27. sept. 1674, dvojčka Ivan Gabrijel in Pavel Ferdinand r. 31. avg. 1689; (sopr. Katarina?) Marija Terezija r. 8. jul. 1692; Marija Konstancija roj. 17. febr. 1695, Marija Regina r. 4. sept. 1697; Ivan, sopr. Marija Rozina, sin Ivan Leopold r. 5. nov. 1684.

Rauber Ivan Jakob pl. (imel sina Ivana 18. maja 1642). — Franc Adam, sopr. Marta roj. Haller, otroci: Ivan Friderik r. 18. maja 1635, Vit Krištof r. 27. jan. 1649, Ana Kordula r. 22. avg. 1651. — Oton Henrik von Kroissenegg, dež. odposlanec, k. 1673—1681. — Ana Ursula k. 1677.

Raunach Zofija k. 1627. — Ivan Jakob baron, k. 1652 do 1660. — Ana Katarina k. 1657. — Ana r. Bozin k. 1659.

— Katarina bar. k. 1664. — Andrej Danijel pl., kanonik ljublj. 1665, l. 1670. izvoljen škof pičenjski.

Rebek (Rebech, Repegk) Lovrenc, doktor modroslovja in medicine, sopr. Marija Ana r. Widerholt, otroci: Ana Katarina r. 1. nov. 1654, Marija Leopoldina roj. 8. dec. 1657, Franc Ksaver r. 11. jun. 1660, Ivan Inocenc r. 28. dec. 1662, Marija Konstancija r. 18. febr. 1666, Herbart Josip r. 4. mar. 1671. — Marija Leopoldina k. 1678.

Reffinger Jurij (Danijel), vicedomski knjigovodja, sopr. Katarina, sinova: Jurij Inocenc roj. 4. jan. 1649, Ivan Friderik r. 8. sept. 1650.

Rerinberg Sebastijan, sopr. Marija Elizabeta r. Schwizenhausen, sin Volbank Sigfrid r. 7. sept. 1674.

Reringer (Röringer) Tomaž, soproga Lukrecija, otroci: Matija roj. 21. febr. 1616, dvojčka Bernard in Katarina roj. 14. nov. 1619. — Ivan, predstojnik ces. hospitala, župan ljublj. 1659, 1660, 1666, 1667, soproga Marija, otroci: Tomaž roj. 11. maja 1632, Ivan r. 21. jun. 1633, Sebastijan r. 14. jan. 1636, Lukrecija roj. 9. apr. 1637, Katarina r. 20. nov. 1638, Ivan Franc r. 1. jun. 1642.

Retter (Rhetor) Gregor, vicedomski tajnik in knjigovodja, soproga Barbara, otroci: Ana Katarina r. 27. sept. 1624, Ana Regina r. 2. sept. 1639, Evstah Ferdinand roj. 16. jul. 1641; sopr. Marija, sin Gregor roj. 10. jun. 1645. — Pavl, soproga Rozina, hči Eva r. 16. dec. 1666.

Ridenis Danijel, organist v stolnici, sopr. Margareta, hči Rozina r. 10. febr. 1638.

Robida Gregor, vikar v stolnici, k. 1656—1661.

Romano Kvintilij, sopr. Ursula, otroci Mihael r. 24. sept. 1620, Elizabeta r. 24. okt. 1622, Kvintilij roj. 12. mar. 1629.

Rosen (Rofenus, Rosin) Mihael, predsednik nadv. hospitala (im Obern Spital) in mestni starejšina in nadkamornik 1590, župan 1596, 1597 in 1598, soproga Marija.

Rosenstain Ivan Sigfrid pl., soproga Marija Renata, hči Terezija Eleonora roj. 26. sept. 1683. — Katarina Klara roj. grofica Herberstain k 1696.

Rossenhaimb Cirijak Bazilij pl., sopr. Marija Ana, hči Marija r. 16. avg. 1682.

Rossetti (Rosseto) Ivan Anton, dež. pisar, sopr. Helena, hči Marija Saloma roj. 24. jan. 1624, Marko r. 24. mar. 1626, Ana Veronika r. 21. febr. 1628, Ivan Cordia r. 16. febr. 1630, Ivan Franc r. 4. mar. 1632. — Bernard (je imel 2. avg. 1641 sina Jerneja). — Ana Veronika gdč., k. 1646. — Ivan (je imel 23. jan. 1658 sina Pavla in 4. maja 1661 sina Ivana Florijana). Ivan Bernard (je imel 17. apr. 1668 sina Ivana Jurija in 22. mar. 1672 hčer Marijo Margareto). Ivan Marko, dr. bogoslovja, od l. 1673. pl. Rosenberg, 1664—1682 kanonik, župnik v stolnici in apost. protonotar, 1688 stolni dekan in gener. vikar.

Rosman Gregor, župnik v Šmartinu p. Kranju, apost. protonotar, k. 1635.

Rubini (Rubino, Rubin) Nikolaj 1622. — Aleksander, duhoven 1618. — Noe, trgovec 1629.

Ruggiero Anton, krotitelj dež. konj, k. 1624.

Russ (Ruess) baron Russenstain Konrad k. 1641—1645. — Marija Sidonija k. 1643. — Avguštin baron, sopr. Katarina Klara r. grofica Herberstein, otroka Franc Baltazar r. 7. jan. 1696, Marija Kordula r. 29. jun. 1698

Russinger (Ruessinger) Marko pl. Rosenhaim sopr. Helena, otroci: Cirijak r. 16. mar. 1651, Ivan Bazilij r. 14. maja 1653, Kamila Ursula r. 15. sept. 1659. — Cirijan Bazilij, sopr. Marijana, sin Josip r. 25. jan. 1676.

Rustingar Gregor, dr., tajnik dež. glavarstva, k. 1677.

Saiter Jakob, sodnik ljublj., sopr. Ursula, sin Ivan Anton r. 11. maja 1662.

Salm Frančiška, grofica, k. 1699.

Salvaroli Hieronima Altana grofica, omož. Mrcina, k. 1613.

Samburg Ivan Karol, sopr. Suzana, otroci: Franc Jernej r. 24. avg. 1655, Eva Kristina r. 8. maja 1658, Katarina roj. 28. apr. 1660, Ivana Elizabeta r. 7. jan. 1662, Suzana Klara r. 6. jul. 1663.

Sanfiore (Sant de Fioro, Santo Flore) Franc, doktor medicine, primarij, priseženi dež. zdravnik, k. 1621—1639. — Andrijana k. 1627—1634. — Vit, sopr. Oktavija, hči Marija Justina r. 16. jul. 1642.

Santpauer Karol pl., dež. knjigovodja, soproga Suzana v. Samburg, otroci: Marija Katarina r. 15. dec. 1642, Marija Suzana r. 23. avg. 1644, Marija Ana r. 26. apr. 1648, Marija Kordula roj. 23. okt. 1649, Franc Adam roj. 24. nov. 1650, Volbank Adam r. 25. jan. 1652. — Ivan Karol k. 1649.

Saurau Eva Felicita roj. grofica Paradeiser k. 20. febr. 1658. — Ivan Sigfrid grof k. 1669—1675. — Ferdinand Ernst grof, k. 1688—1698. — Ivan Ferdinand grof, predsednik Kranjske, k. 1690. — Renata Leopoldina grofinja, k. 1681 do 1697. — Renata Eleonora grofinja roj. grofica Auersperg k. 1691.

Scarlichi (Skerlichius) Rajnald, škof, k. 1637—1639. — Jurij, apost. protonotar, župnik v Kranju in gener. vikar, k. 1637. — Franc Ludovik pl., sopr. Ana Felicita r. 7. mar. 1695.

Shallahar Matija, organist v stolnici, sopr. Elizabeta, hči Suzana r. 5. apr. 1632.

Scheffer Ivan Friderik, J. V. D., sopr. Ana Regina roj. Vggin, sinova Franc Friderik roj. 5. febr. 1655, Ivan Karol r. 12. okt. 1656.

Schell Neža k. 1619. — Ivan Karol, soproga Katarina, sinova: Mihael r. 6. sept. 1662, Lovrenc r. 28. avg. 1664. — Ana Katarina gospa k. 1689—1697, a Schellenburg 1698. — Jakob pl. Schellenburg k. 1698.

Scherr pl. Scherenburg Ernst, k. 1614—1643, 1. sopr. Barbara, hčeri: Barbara r. 18. dec. 1618, Veronika r. 16. jan 1623; 2. sopr. Judita r. Eppich, otroci: Margareta r. 16. mar 1625, Ivan Friderik r. 15. mar. 1627, Mihael Ernst r. 4. jan

1629, Jurij Adam r. 23. mar. 1631, Ivan Josip r. 6. jul. 1633, Ana Helena r. 14. jul. 1636; Judita k. do l. 1655. — Mihael Ernst, sopr. Katarina Renata r. Apfaltrer, otroci: Žiga Ernst r. 29. sept. 1656, Ana Rozalija r. 18. sept. 1660, Marija Izabela r. 24. okt. 1662, N. r. 17. okt. 1681. — Žiga Ernst, soproga Ana (Marija) roj. grofica Lichtenberg, otroci: Ivan Ernst roj. 30. jun. 1683, Maksimilijan Viljem roj. 30. jul. 1685, Regina Elizabeta r. 13. jun. 1686, Franc Anton r. 20. jun. 1688.

Scherfenberg Ivan Krištof pl., k. 1656.

Scheuer (Scheyer) Doroteja Maksimila, k. 1600. — Eva k. 1621. — Ivan Krištof 1625.

Schiflinger Jakob, kr. dež. svétnik, k. 1598—1601. — Elizabeta k. 1602. — Adam, sopr. Ursula, sin Ivan Jakob roj. 17. apr. 1614. — Ivan, k. 1621—1630, sopr. Marija, hčeri: Marija Ursula r. 1. jan. 1626, Ana Elizabeta r. 4. mar. 1630.

Schiffrer Andrej, sopr. Ursula, otroci: Ivan Andrej roj. 12. okt. 1690, Franc Dominik r. 3. avg. 1692. Anton Ignac r. 17. jan. 1694, Marija Kristina r. 26. dec. 1695, Marija Ana r. 28. maja 1697.

Schiller Ivan Jurij, soproga Marijana, sin Josip Anton Ignac r. 13. sept. 1689.

Schilling Danijel, sopr. Marija Magdalena, otroci: Ivan Urh r. 10. jan. 1655, Ana Marija r. 7. jul. 1656, Ivan Jakob r. 17. maja 1664, Josip r. 10. febr. 1667, Franc r. 3. okt. 1669.

Schmaidl Baltazar, dež. kirurg, sopr. Ana, hči Katarina Regina r. 1. okt. 1639.

Schmithoffen Franc Karol, soproga Ana Felicita, sin Karol Josip r. 12. avg. 1698.

Schmuss Ana Marija k. 1677.

Schön Ivan Ludovik, sopr. Suzana, hči Gertruda Ivana r. 19. mar. 1625.

Schönau Franc Albert baron, k. 1695—1698.

Schönleben (Schönliebel, Schönlebl) Ludovik, k. 1618 do 1659, 1642 mestni kamornik, 1647, 1649, 1659 župan ljublj., soproga Suzana, otroci: Ivan Ludovik r. 16. nov. 1618, Eli-

zabeta r. 21. okt. 1620, Marija r. 24. dec. 1622, Faroshinka r. 11. febr. 1627, Katarina Suzana r. 12. apr. 1629, Marjeta r. 13. jul. 1630, Kristina r. 10. sept 1632, Gregor r. 3. jan. 1637, Franc r. 4. okt. 1639. — Marija Magdalena, k. 1652. — Kristina gdč. k. 1656. — Ivan Ludovik dr., dekan ljublj, k. 1658—1661.

Schram Nikolaj Kuncelman, advokat in dež. odposlanec, k. 1640.

Schrott Andrej, J. V. D., advokat, soproga Kristijana, sinova: Franc Albert roj. 26. mar. 1638, Ivan Andrej roj. 6. apr. 1640.

Schrottenbach Maksimilijan pl., štajarski dež. glavar, k. 1595. — Gottfried bar., k. 1615 in 1619. — Rudolf Friderik grof, sopr. Marija Frančiška roj. grofica Herberstein, sin Ivan Ernst Maks Baltazar Josip Adam Kazimir roj. 10. mar. 1696, Marija Jožefa r. 30. dec. 1697.

Schnapp Jurij, kanonik v Ljubljani, k. 1609.

Schwab Marija Magdalena roj. Attems, k. 1637. — Aleksander (imel 1. mar. 1639 hčer Jero). — Ivan Jurij pl., k. 1649—1658. — Zofija k. 1668. — Franc (imel 25. jun. 1683 sina Ivana Krstnika).

Schwarda pl. Münzgraben v Wolfsdorfu Kamil Ludovik, kranjski vicedom, k. 15. febr. 1595.

Schwarz Peter, lekarnar, soproga Felicita, sin Jakob roj. 16. febr. 1596. — Jurij, duhoven, 1622. — Marko k. 1622.

Schweiger Matej, vicedomski tajnik in deželni tajnik, k. 1617—1665, 1. sopr. Ana Suzana, sin Henrik Matej r. 1. sept. 1640; 2. soproga Magdalena roj. Kunstl, k. do 1674, otroci: Marija Suzana r. 31. jul. 1645, Ivan Engelbert r. 30. dec. 1647, Volbank Andrej r. 30. nov. 1648, Ursula roj. 25. sept. 1650, Filip Jakob roj. 17. maja 1653, Lucija r. 4. okt. 1654, Franc Karol r. 2. nov. 1658, Ivan Avguštin r. 29. avg. 1661, Lovrenc Bernard r. 14. maja 1665. — Marko k. 1639. — Ivan Jakob k. 1648. — Henrik Matej, k. do l. 1689, sopr. Marija Klara, r. Hitzing, otroci: Marija Terezija r. 3. avg. 1665, Marija Ro-

zalija r. 16. apr. 1667, Ivan Friderik r. 31. avg. 1668, Karol Henrik r. 25. jan. 1670, Filip Josip r. 21. maja 1671, Marija Suzana roj. 21. maja 1673, Marija Rozalija roj. 9. sept. 1675, Marija Helena roj. 1. maja 1679. — Marija Terezija k. 1679. — Franc Karol pl., sopr. Renata Sidonija, hči Maksimila Terezija r. 13. febr. 1683. — Ana Marija pl., vdova, »Praefectissa Principis et Comitis ab Herberstein«, k. 1689. — Marija Suzana k. 1690. — Marija Rozalija k. 1697. — Marija Konstancija r. Fürenpfeil, k. 1696.

Schwitsen (Schwiz) Karol, soproga Magdalena, otroci: Franc Josip r. 26. mar. 1659, Klara Regina r. 3. avg. 1661, Mihael Egidij r. 1. sept. 1663. — Ivan Karol (je imel 27. okt. 1681 hčer Ano Katarino). — Karol, soproga Marija, sin Jurij Josip r. 22. apr. 1683. — Franc Karol Schwitzen, od l. 1683. von Schwitzenhaimb, J. V. D., sopr. Marija Magdalena r. Dolničar, otroci: Marija Sidonija roj. 1. febr. 1673, Marija Ignacija roj. 15. febr. 1679, Albert Ignac r. 17. sept. 1680, Julijana Regina r. 7. febr. 1683, Aleksander Ksaver r. 12. febr. 1684, Fortunat Ignac roj. 13. jul. 1686, Gašpar Pij roj. 8. jul. 1693. — Pavel Valerij, J. V. D., soproga Ana Marija Cecilija, otroci: Regina Frančiška r. 31. okt. 1682, Marija Ignacija roj. 1. avg. 1684, Franc Josip r. 22. mar. 1686, Marija Jožefa r. 11. mar. 1687, Friderik Žiga roj. 5. mar. 1688, Marija Elizabeta roj. 18. jan. 1689, Marija Eleonora roj. 1. okt. 1690, Jakob Ferdinand roj. 27. jul. 1692, Leopold Gabrijel r. 28. mar. 1694.

Seepach Gregor pl., predstojnik nadvojvodskega carinskega urada, soproga Marija, sin Mak imilijan r. 15. febr. 1595. — Maksimilijan, sopr. Marija, hčeri: Elizabeta r. 11. jun. 1627, Ana Felicita r. 29. okt. 1628.

Semen Jurij, l. 1616. tehtničar, 1635 vicedomski tajnik, soproga Felicita, hčeri: Marija Felicita roj. 11. jun. 1627 in Marija Magdalena roj. 29. sept. 1629. — Lovrenc, soproga Margareta, sin Žiga roj. 20. mar. 1641. — Viljem, soproga Ludovika Margareta, sin Justin Lovrenc r. 14. apr. 1683, hči Ana Marija Klara r. 11. avg. 1685.

Sensenschmid Lovrenc, advokat, soproga Helena, sinova Lovrenc r. 26. jul. 1600, Avguštin r. 28. febr. 1602.

Shelfini Aleksander Pankrac, sopr. Rozina Terezija, hči Ursula Eleonora r. 1. avg. 1688.

Sibeneck Ferdinand pl., 1. sopr. Ana Katarina, otroci: Marija Izabela r. 2. febr. 1677, Maksimilijana r. 4. mar. 1683, Ivan Josip r. 14. mar. 1684, Franc Anton r. 10. mar. 1689, Jurij Žiga r. 10. apr. 1690; 2. sopr. Ana Terezija, sin Sigfrid Anton r. 19. nov. 1696.

Siberau (Sibenhau) Jurij Marko pl., sopr. Marija Ana r. Boltar, otroci: Marija Terezija r. 18. sept. 1676, Ana Rozalija r. 2. dec. 1678, Jurij Žiga roj. 2. maja 1681, Doroteja Sidonija roj. 16. jun. 1683, Marija Ana roj. 19. maja 1684, Rozina Izabela roj. 18. jun. 1685, Marija Ursula roj. 16. sept. 1686, Marija Ana r. 15. okt. 1687, Volbank Andrej r. 26. nov. 1688, Jožefa Julijana r. 18. jan. 1690.

Siesenhaimb Adam Sebastijan pl., sopr. Marija Katarina, otroci: Marija Klara r. 18. okt. 1650, Franc Karol roj. 19. okt. 1652, Marija Ana r. 25. maja 1653, Klara Beatrika r. 30. jul. 1656, Franc Herbart r. 26. okt. 1658.

Sittich Mihael, mestni pisar, soproga Anka, sinovi: Ivan Mihael r. 17. avg. 1624, Ivan Bernard r. 20. avg. 1626, Ivan Friderik r. 2. jun. 1628.

Skerpin Andrej, sopr. Felicita, sin Volbank Jakob roj. 21. jul. 1648.

Smrekar (Sumreker, Sumregger) Štefan, sopr. Jera, hči Maruša r. 22. nov. 1607. — Tobija, 1. soproga Katarina, sin Ivan Krstnik r. 5. febr. 1641, 2. sopr. Sidonija, otroci: Marija Sidonija r. 22. jun. 1651, Ana Regina r. 23. jan. 1653, Franc Adam r. 14. jun. 1655, Ana Elizabeta r. 21. mar. 1658, Ana Katarina r. 20. nov. 1659, Ivan Ferdinand r. 31. maja 1663, Ivan Anton roj. 3. jun. 1665, Marija Ana roj. 28. jun. 1669, Tobija r. 31. maja 1672. — Franc Adam, zdravnik, soproga Ana Margareta, otroci: Franc Josip r. 30. mar. 1681, Marija Leopoldina r. 6. nov. 1687, Marija Agneza r. 10. jan. 1689.

— Ivan Anton pl. Liechtentall, J. V. D., sopr. Katarina Elizabeta roj. pl. Siberau, otroci: Eleonora Jožefa r. 16. febr. 1696, Josip Ignac r. 3. avg. 1697, Franc Joahim r. 14. mar. 1699.

Snedec (Snediz) Ivan Krstnik, k. 1698. — Marija Ana k. 1698.

Sniwnsperger Ivan Jurij, sopr. Elizabeta, sin Ivan Andrej r. 1. dec. 1645.

Sobant Franc, kanonik ljubljanski, k. 1589—1602.

Söbrer Martin, sodnik ljubljanski, k. 1598.

Somrak (Sumrekh) Elija k. 1607, soproga Jera, otroci: Katarina r. 21. okt. 1619, Erazem r. 31. maja 1622, Caharija r. 6. mar. 1623, Sibila r. 23. sept. 1626, Ana r. 20. jun. 1628.

Sonce (Sonze) Ivan, dež. prokurator in advokat dež. stanov, k. 1618—1641. — Adam, sopr. Elizabeta, sin Ivan Josip r. 8. febr. 1621, sopr. Jera, sinova Jakob r. 2. jul. 1623, Adam r. 28. sept. 1624.

Sontner Adam, kanonik in gener. vikar, k. 1627.

Sorger v. Sorgfeldt Ivan Ludovik, k. 1673.

Spada Gregor, sopr. Kamila, hči Klara Marija Margareta r. 10. dec. 1654.

Spadoni Marija S., sopr. Ana, sin Ivan Peter r. 21. febr. 1596. — Jakob k. 1608. — N. dr. (dobil 21. sept. 1620 hčer Margareto).

Spizig (Spizigk) Petronela, roj. Ramschüssel, k. 1627. — Marija Saloma k. 1647. — Ivan Jurij, sopr. Ana Regina, sin Franc Leopold r. 17. okt. 1674.

Srakar Ivan, slikar, sopr. Marija, sin Ivan r. 29. maja 1632.

Staidler Krištof, lekarnik, sopr. Ursula, sin Krištof roj. 8. mar. 1622.

Stain Aleksander, knjigotržec, sopr. Suzana, hči Suzana Klara, r. 6. avg. 1689.

Stainhauser Barbara, k. 1614—1633, 1620 vdova.

Standel Franc Andrej, sopr. Margareta Ludovika, sin Fran Andrej r. 28. jul. 1688.

Standler Friderik, dež. oficijal, sopr. Marija Magdalena, hči Ana Marija roj. 30. jul. 1648. — Ivan Friderik, soproga Regina Barbara, sin Volbank Ferdinand r. 3. nov. 1688.

Stanešič Tomaž, 1591 slušatelj prostih umetnostij, 1593 duhoven.

Staudoh Gregor, mestni sodnik ljublj. 1674 in 1675.

Steinmetser (Stamizer) Ivan, kanonik ljubljanski, k. od 1590 do 1595.

Steklina Jurij, sodnik ljublj. l. 1592—1595. (Na sv. Jakoba dan je bila volitev novega sodnika in župana.)

Stemberg Sebastijan, k. 1609. — Jurij Žiga k. 1642; oskrbnik na Turjaku 1682. — Ivan Andrej pl., kanonik ljublj. 1644—1651, prošt ljublj. 1652. — Ivan Gregor, sopr. Marijana, otroka: Ana Marija r. 4. mar. 1686, Ivan Josip r. 6. okt. 1687.

Stemberger Ivan Blaž, sopr. Regina, otroka: Katarina Rozina r. 6. okt. 1640, Peter Ivan r. 1. apr. 1642.

Sterlecker Jakob, sopr. Jera, hči Apolonija roj. 5. febr. 1608. — Mihael, sopr. Suzana, sin Matija Karol roj. 27. jan. 1609.

Stettner Verdula, lute anka, 1600.

Stokl Melhijor, predstojnik hospitala in subprior bratovščine presv. R. T., 1. sopr. Farasina, sin Melhijor r. 20. maja 1634, sopr. Suzana, sin Florijan r. 3. maja 1639.

Stopper Jakob, kanonik ljublj. in ekonom kapit. 1627 do 1632, 1632—1652 župnik v stolnici, 1644 apost. protonotar, ces. svetnik kanonik in župnik.

Strassoldo Barbara baronka roj. grofica Attems, k. 1637 do 1642. — Katarina, grofinja, k. 1638. — Orfej grof, vicedom, k. 1638—1691, sopr. Lucija Otilija 1696. — Peter grof, sopr. Doroteja umrla na porodu hčere Terezije Barbare 4. maja 1648. — Marija Kunigunda, grofinja k. 1682. — Adam Leopold, grof, k. 1689. — Marcij, grof, sopr. Aurora, sin Ferdinand Josip r. 17. mar. 1699.

Strauss Primož, dijakon in zakristan v stolnici, k. 1598 — Eufrozina k. 1600.

Strobl Štefan, kamornik v nemški hiši v Ljublj., k. 1591, sopr. Neža, sin Karol r. 28. jan. 1612. — Jernej, sopr. Maruša, sin Ivan r. 5. maja 1620. — Marija, k. 1621, sodnikinja 1633. — Andrej k. 1621, predstojnik hospitala 1628, sopr. Eva, sin Andrej r. 28. okt. 1640. — Matija, poštar v Ljublj. 1644 do 1666, sopr. Marija Ursula roj. Schifflinger, otroci: Marija Sidonija r. 1. sept. 1644, Volbank Žiga r. 28. okt. 1645. — Marija Sidonija k. 1658. — Volbank Žiga pl. Stroblhoffen, od l. 1672. baron, k. do 1699, od l. 1684. gospod v Liebenthalu in Adelsbüchelnu, dež. prisednik, 1. soproga Marija Magdalena, otroci: Cecilija Renata roj. 7. nov. 1670, Marija Sidonija roj. 21. jun. 1672, Sibila Kordula (mati Marija Ursula) r. 30. okt. 1673, 2. soproga Marija Eleonora, otroci: Eleonora Terezija r. 13. dec. 1680, Eva Frančiška r. 9. jun. 1683, Volbank Avguštin r. 21. nov. 1684, Žiga Josip roj. 3. mar. 1686, Adam Sigfrid r. 17. jul. 1689, Franc Anton r. 17. sept. 1690, Jurij Vajkard roj. 25. apr. 1692, Marija Maksimila Felicita roj. 3. nov. 1693.

Stubenrauch Elija, sopr. Veronika, hči Marija Elizabeta, r. 1. mar. 1682.

Sturzenstainer Andrej, kanonik in eklezijast v Ljublj. 1600 in 1601.

Suppi Lovrenc (di), sopr. Marija, sin Ivan Krstn. roj. 16. avg. 1621.

Štefel (Steffel) Mihael, luteran, sopr. Elizabeta, hči Marija, r. 30. nov. 1598. — Melhijor k. 1601. — Mihael, slikar, k. 1632—1640.

Šubic (Schubetz, Shubitius) Jakob, 1595 duhoven, 1608 kanonik ljubljanski.

Taller Mihael, poštar 1596—1628, 1598 mestni sodnik. — Neža k. 1598—1626. — Ivan k. 1622. — Josip k. 1644. — Ivan Josip, gospod v Kamniku, k. do 1664, sopr. Marija Elizabeta roj. bar. Pranck k. do 1667, sin Volbank Vajkard r. 2. febr. 1659.

Tattenbach Marija Saloma baronka, roj. bar. Lamberg, k. 1624—1636.

Tauffrer Gregor k. 1600. — Tobija k. 1620. — Marija iz Kosarjev, k. 1624. — Joahim Urh k. 1633. — Mihael, sopr. Marija, 1638. — Mihael Bernard k. 1677. — Marko Anton pl. k. 1682. — Franc (imel 22. febr. 1693 hčer Jero).

Tasell Andrej pl., sopr. Margareta, hči Ana r. (in platea Teutonica) 16. nov. 1598; sopr. Barbara sin Gašpar r. 17. dec. 1621. — Ivan Krištof, soproga Katarina, sin Jurij Andrej roj. 25. avg. 1619.

Tasoll Andrej pl., soproga Marija Ana, otroci: Herbart Ferdinand roj. 13. febr. 1690, Marija Ana roj. 25. apr. 1694, Franc Rajmund r. 14. mar. 1697. — Franc, sopr. Ana Marija, otroci: Marija Frančiška roj. 13. sept. 1687, Franc Josip roj. 28. febr. 1689, Herbart Ferdinand roj. 13. febr. 1690, Franc Krištof r. 16. mar. 1692.

Tenefle (Tenneffel) Josip, sopr. Ana Katarina r. Woltreich, hči Ana Katarina r. 30. sept. 1660. — Josip Jurij, sopr. Ana Marija r. Kušlan, hčeri: Sibila Katarina r. 10. apr. 1659, Marija Elizabeta r. 12. mar. 1660.

Terlingo de Gusman Ivan Krstnik, rudarski nadsodnik, sopr. Marija Ana Elizabeta de Schweizhart, otroka: Žiga Julij Josip Dominik roj. 9. avg. 1694, Marija Julijana Lucija Ana Kristina Valentina roj. 29. maja 1696. — Josip de Gusman, dekan ljubljanskega kapiteljna, k. 1694.

Textor Jurij, vikar v stolnici 1593—1609. — Jernej, cerkovnik v stolnici, sopr. Elizabeta, sin Ivan r. 6. mar. 1614.

Thomas Elija, vicedomski tajnik, k. 1625—1628.

Thome Andrej, škofov kapelan, k. 1675.

Thun Ivan Ernst Maksimilijan grof, knezonadškof v Solnogradu, k. 1696.

Thurn Eleonora grofinja, roj. markiza Gonzaga, k. 1652. — Franc grof, soproga Felicita, sin Franc Anton r. 22. maja 1654. — Marija Elizabeta grofinja vdova k. 1665. — Oton Henrik grof, soproga Marija Neža, sin Žiga Franc Anton roj.

4. jun. 1668. — N., grof, sopr. Ana Marija roj. Athems, hči Marija Izabela r. 21. dec. 1664. — Hektor grof, k. 1670. — Ludovik Ernst Parneti, vojaški tajnik, sopr. Ivana pl. Risenberg, sin Herbart Ludovik roj. 30. jul. 1670. — Ivan Karol grof, sopr. Ana Maksimila r. grofica Auersperg, hči Barbara Krescencija r. 28. okt. 1673. — N., soproga Margareta, sin Ivan Krstnik r. 24. jun. 1683.

Tollmainer Ivan Ludovik, sopr. Marija Elizabeta, otroci: Ana Marija Jožefa r. 18. jan. 1697, Franc Bernard Josip roj. 13. apr. 1698, Marija Kordula r. 15. sept. 1699.

Trautmannstorff Franc Honorij grof k 1690.

Trauisan (Trebesan, Terbisan, Thrauison) Vinturin, župan ljubljanski 1594, meščan 1596.

Triller (Trigler) pl. Trillekh Andrej, k. 1653—1661. — Jurij Andrej baron k. 1663—1665. — Ivan Friderik baron Trilegk, k. 1668—1677. — Marija Cecilija grofinja k. 1689. — Suzana Felicita grofinja r. grofica Gallenberg, k. 1692—1696.

Tschandigk Andrej, vikar v stolnici, k. 1664.

Vaccano Franc Maksimilijan a S. Pass, 1634 ribniški naddijakon, 1647 pičenjski škof in gener. vikar v Ljubljani, 1658 pič. škof in ljublj. prošt, 1664 tržaški škof.

Valvasor Marija Elizabeta, gospa, roj. pl. Dornberg, k. 1625. — Jernej, dež. odbornik, sopr. Marija, sin Ivan Vajkard r. 28. maja 1641; sopr. Ana Marija, sinova Volbank Jernej r. 30. sept. 1646 in Ivan Ferdinand r. 27. febr. 1649. — Marija Klara r. N., k. 1649. — Ivan Krstnik, sopr. Sidonija Regina, r. »Barbo de Copenstein et Guttenegg«, k. do 1669, sin Adam Seifrid r. 18. apr. 1649. — Karol, dež. odbornik, k. do 1684, sopr. Ana Rozina, otroci: Ivana Terezija r. 7. jan. 1653, Ana Marijana r. 15. jul. 1656, Jurij Maksimilijan r. 27. febr. 1658, Ivan Karol r. 13. jan. 1664. — Ivan Karol od l. 1694. baron, soproga Ana Elizabeta, otroci: Eva Maksimila r. 3. okt. 1668, Volbank Karol Josip r. 1. okt. 1691, Ana Katarina Jožefa r. 4. mar. 1693, Marija Elizabeta r. 9. maja 1694, Volbank Josip

r. 18. maja 1695, Kajetana Felicita r. 23. jun. 1696, Marija Eleonora r. 8. dec. 1697, Jurij Feliks r. 15. febr. 1699.

Vellan Jurij, župnik v Mengšu, k. 1600.

Venezianer Matej k. 1610 — Marija, 1618.

Vermatti Jakob pl., sopr. Marija Frančiška, otroci: Ivan Anton r. 1. jan. 1686, Ana Lukrecija r. 20. febr. 1690, Andrej Ignac r. 30. avg. 1692.

Victorio Ivan, sopr. Flerida, sin Ivan Pavel roj. 8. jul. 1617, sin Ivan r. 30. jun. 1619.

Videc (Widezh, Widiz, Widitsch) Jurij 1614 sodnik lj., 1617—1623 mestni kamornik, 1624 župan ljublj., sopr. Moyde, hči Neža r. 21. jan. 1615.

Vidmar Gregor, »Ludirector in domu theutonica«, sopr. Eva, sin Ivan Jakob r. 14. febr. 1611. — Pavel, vikar v stolnici 1615, kanonik ljublj. 1619. — Andrej, J. V. D., soproga Neža hči Ana Marija r. 1. apr. 1640.

Vlachar Ivan Adam, soproga Marija, hči Ana Suzana r. 14. dec. 1643.

Vratislav Franc Vencelj pl., soproga Marija Magdalena, sin Franc Vajkard r. 1. sept. 1637.

Vrbanič (Vrbanitſh) Jeronim iz grada Fužine (Kaltenbrunn) k. 1601 in Ana k. 1598—1619.

Vrbec Krištof, dež. knjigovodja (k. 1610), sopr. Agneza (oba luterana), hči Barbara roj. 1. dec. 1598, sin Andrej roj. 9. nov. 1601. — Školastika k. 1622 - 1626. — Ivan Krstnik, k. 1608, 1623 župan ljublj., soproga Marija Strobl, sin Ivan Krstnik roj. 5. avg. 1633. — Ivan Krstnik, doktor medicine, sopr. Marija Kordula r. pl. Donnersperg, hči Marija Terezija r. 28. okt. 1669. — Franc Jakob (Vrbec?), sopr. Ana, sin Franc Leopold r. 14. nov. 1665.

Wagner Ivan Jurij pl., soproga Marija Sibila, sin Jurij Hermenegild r. 14. apr. 1684.

Wagnereck Ivan Jakob, loški glavar, k. 1639 do 1656 — Marija r. pl. Wagner k. 1633.

Weixelpach Marija pl., k. 1622.

Walko Marko, vikar pri Sv. Petru v Ljublj., k. 7. avg. 1679.

Wallenberg Ivan Adam pl., dež. odbornik, k. 1656.

Wallich Josip pl., J. V. D., sopr. Marija Ana, sin Mihael Josip r. 3. sept. 1695.

Waltrauch Caharija pl., sopr. Ana Katarina, sin Simon Dominik r. 29. okt. 1663.

Walther Sebastijan, sopr. Ana, otroci: Ana Regina roj. 18. sept. 1640, Ivan Fortunat r. 10. jul. 1651, Ignac Franc r. 28. jul. 1652. — Marija Elizabeta vdova k. 1693.

Wansel Tobija, nadvojvodski mitničar, sopr. Katarina, sin Lovrenc r. 18. jul. 1596.

Wauisher Danijel, soproga Marija Saloma r. Hoffmann, sin Ferdinand r. 30. mar. 1642.

Was pl. Wasenberg Mihael, soproga Marija Katarina r. Paradeiser, hči Ana Marija roj. 24. jul. 1633, (soproga Ana Marija roj. Paradeiser), sin Ivan Henrik roj. 12. jun. 1639. — Magdalena Sidonija k. 1640. — Kordula grofinja Boz roj. Paradeiser k. 1648. — Marija Katarina bar., 1653—1659. — Volbank (imel 9. dec. 1659 hčer Suzano); Volbank Vincenc baron, soproga Ana Marija roj. Lewenburg, otroci: Volbank Vincenc roj. 23. jan. 1666, Ivan Herbart roj. 30. maja 1667, Franc Josip r. 3. maja 1669, Ivan Leopold r. 21. maja 1671, Marija Beatrika r. 9. maja 1673. — Ivan Henrik, baron, sopr. Marija Sidonija, otroka: Ivan Herbart r. 22. mar. 1670, Marija Magdalena r. 6. jul. 1674 — Peter grof (imel 17. jul. 1677 sina Ivana Jakoba). — Marija Leonora grofinja, r. pl. Strassoldo, k. 1677—1689. — Ivan Herbart grof k. 1695. — Marija Kunigunda grofica k. 1695—1699. — Henrik grof k. 1696.

Weiss Adam, župan ljubljanski 1620, 1621, 1622. — Maruša k. 1628.

Weissremel (conf. Meissremel) Jurij Karol, sopr. Marija Margareta, sin Jurij Karol r. 4. febr. 1673; Ivan Henrik, sopr. Marija Margareta, hči Ana Eva r. 23. jul. 1674.

Wellirish Andrej, kanonik ljubljanski, k. 1662.

Werneck (Werenecgkh, Pernekher) Ana Maksimila roj. 20. mar. 1600. — Urh bar., sopr. Evfrozina, hči Magdalena Filipina r. 20. febr. 1607. — Herman Julij, sopr. Ana Regina, sin Franc Erazem r. 6. okt. 1646. — Ivan Valerij bar. k. 1693.

Wertasch (Vrtaš) Jurij, sodnik ljublj., k. 1648.

Wertenthal Ivan Jurij, soproga Marija Magdalena, hči Katarina Krescencija r. 1. jan. 1682 — Ferdinand pl., sopr. Magdalena, sin Karol Anton Josip r. 26. febr. 1695.

Wetsstain Jurij, kanonik in župnik v stolnici, k. 1684 do 1695.

Widerholdt Konrad, k. do 1656, od l. 1644 de Waidhoffen, dež. zdravnik in odbornik, soproga Barbara, otroci: Marija Regina r. 9. sept. 1637, Marija Rozina r. 25. jul. 1640, Herbart r. 29. mar. 1643.

Widerkher (Widerkhern) Ivan Henrik, k. do l. 1650., 1635 in 1641 sodnik ljublj.. sopr. Margareta, otroci: Doroteja roj. 17. jan. 1628, Ivan Jakob roj. 28. maja 1631, Judita roj. 3. dec. 1638, Marija roj. 25. febr. 1640. — Marija Ana gdč., k. 1658. — Ivan Jakob, od l. 1688. pl. Widerspach, sopr. Marija Klara, otroci: Ivan Henrik roj. 10. jul. 1657, Suzana Klara r. 12. avg. 1659, Ivan Jožefa r. 11. mar. 1661, Rozina Doroteja roj. 20. febr. 1662, Ivan Krstnik roj. 24. jun. 1663, Jurij Andrej roj. 28. nov. 1664, Marija Elizabeta roj. 17. nov. 1667, Ana Katarina roj. 4. nov. 1670. — Ivan Jakob, tajnik kneza Auersperga, sopr. (Ana Marija) Elizabeta r. Topelzher, otroci: Ivan Jakob roj. 19. jan. 1680, Marija Rozalija roj. 28. mar. 1681, Frančišek Bernard roj. 13. avg. 1682, Jakob Volbank roj. 29. okt. 1683, Marijana roj. 14. jan. 1685, Avguštin Ludovik roj. 10. sept. 1686, Ivan Anton (mati Ana Marija Elizabeta) r. 6. jun. 1688, Ivana Katarina roj. 25. avg. 1689, Marijana r. 21. sept. 1698.

Widman Pavel, duhovnik, k. 1614.

Wihtalish v. Wihtelstain Friderik Viljem, k. 1696.

Wiskoy Florijan k. 1615.

Wisiak (conf. Bezjak) Ivan Friderik, soproga Sabina, sinova dvojčka Kristijan in Sigfrid r. 20. okt. 1677.

Wisser v. Ehrnhoff Ivan Andrej, sopr. Marija Ana, hči Marija Ana r. 31. jul. 1688.

Wittorffer Jurij k. 1610. — Ivan Jakob, soproga Ana Marija, sin Franc Žiga r. 30. okt. 1634.

Wis (Wiez) Marko, 1634 sodnik ljublj., 1640 župan, sopr. Neža, sin Ivan Andrej r. 31. okt. 1620. — Karol Witz pl. Wizenstain, 1. sopr. Elizabeta, sinova: Ivan Franc roj. 17. jun. 1631, Ivan Krstnik r. 8. jun. 1633; 2. sopr. Poliksena (Elizabeta) roj. Valvasor, otroci: Ivan Karol r. 15. maja 1644, Ivan Krstnik r. 22. maja 1645, Ivan Ferdinand roj. 19. okt. 1646; otroci: Karol Krištof roj. 20. nov. 1646, Ivan Job roj. 18. jan. 1649, Marija roj. 24. jan. 1660, Lovrenc roj. 6. avg. 1660). — Ivan Andrej (na Glincah), 1. sopr. Suzana, otroci: Marija Veronika roj. 10. jan. 1643, Ivan Friderik roj. 22. jul. 1644, Ivan Henrik r. 19. jul. 1649, Ana Rozina r. 7. jul. 1651, Ivan Ludovik r. 12. avg. 1653; 2. soproga Regina Felicita roj. Kaisel, otroci: Regina Terezija roj. 13. maja 1657, Jurij Avguštin r. 25. avg. 1659, Volbank Adam r. 25. okt. 1660, Marija Renata roj. 10. dec. 1662, Marija Suzana roj. 22. jan. 1664, Franc Leopold r. 12. sept. 1665, Jurij Žiga roj. 3. jan. 1667, Josip Avguštin r. 3. maja 1668, Ivan Andrej r. 13. jul. 1669, Marko Anton r. 31. avg. 1670, Ana Katarina r. 29. sept. 1671, Jošt Ferdinand roj. 25. sept. 1674, Karol Gotfrid roj. 9. nov. 1672. — Volbank Adam k. 1672. — Ivan Friderik (imel 19. apr. 1683 hčer Marijo). — Franc Karol, J. V. D., k. 1689.

Woldin Jakob, poštar na Brdu, k. 1609.

Wolfsthurn Krištof pl. (je imel 6. jul. 1687 hčer Ano Marijo).

Wollwitz Lovrenc pl., soproga Marija Katarina, otroka: Marija Jožefa r. 16. mar. 1697, Ivan Josip roj. 19. jun. 1698.

Woltreich Caharija, sopr. Ana Katarina, otroka: Ana Regina, r. 28. avg. 1660, Avguštin Baltazar, r. 29. avg. 1661.

Wosio (conf. Bosio) Samarija, sopr. Margareta, sin Ivan Jakob r. 8. okt. 1619. — Ivan Jernej k. 1667, l. 1689 mestni pisar in župan ljubljanski. — Ivana Katarina k. 1689.

Wremfeld (conf. Bremfeld) Ferdinand pl., J. V. D., sopr. Marija Sidonija roj. Zergollern, otroci: Franc Albert Ferdinand r. 29. avg. 1695, Marija Cecilija r. 23. febr. 1697, Marija Ana r. 23. febr. 1698, Anton Ignac r. 13. jul. 1699.

Wrugnolli (Wrignolli) Dominik, sopr. Veronika sin Franc Ignac roj. 2. okt. 1640, sopr. Felicita, hči Ana Marija roj. 21. jul. 1654.

Zamujen (Samuien) Sebastijan, stolni dekan 1590, župnik in dekan 1594 in 1596.

Zelenič (Sellenits, Shelenitsch) Ivan Jurij k. 1660. — Ivan Karol pl., sopr. Veronika, sin Karol Žiga roj. 14. apr. 1670; sopr. Ana Suzana, otroci: Marija Terezija r. 27. sept. 1675, Ana Kordula r. 31. okt. 1676, Konstancija r. 13. febr. 1678.

Zergoll Jernej, sopr. Margareta, otroci: Mihael r. 28. sept. 1651, Matija roj. 10. jan. 1658, Marija roj. 29. jan. 1669. — Marija Felicita k. 1658. — Ivan, učitelj pri pl. Edlingu (je imel 21. dec. 1646 hčer Marijo Cecilijo). — Franc pl. Zergollern, 1. soproga Felicita, otroci: Marija Cecilija r. 5. mar. 1645, Franc Viljem r 4. apr. 1653, Volbank r. 2. jul. 1654, Terezija Sidonija r. 11. jun. 1655, Elizabeta Izabela r. 13. jan. 1657; sopr. Marija Sidonija, otroci: Marija Izabela r. 27. febr. 1663, Anton Josip r. 13. febr. 1665, Ana Lukrecija r. 21. febr. 1667, Marija Cecilija roj. 18. mar. 1669, Jurij Friderik roj. 12. nov. 1671, Marija Sidonija roj. 22. sept. 1674, Terezija Margareta r. 10. jul. 1677. — Katarina roj. Gottlob, k. 1679 do 1694. — Franc Viljem v. Zergollern, sopr. Ana Regina, hči Marija Terezija roj. 16. okt. 1681, sopr. Marija Elizabeta, otroci: Ernst roj. 5. mar. 1684, Katarina Cecilija roj. 6. nov. 1687, Marija Ana r. 22. sept. 1689, Anton Ignac r. 26. m 1693, Katarina Rozalija roj. 20. avg. 1694, Marija Ana 13. apr. 1697, Franc Mihael r. 25. sept. 1699. — Anton Jo

soproga Frančiška Eleonora, otroci: Franc Anton r. 21. jan. 1689, Ana Katarina r. 20. jun. 1690, Marija Terezija r. 8. nov. 1691, (oče Franc Anton, mati Frančiška) Marija Cecilija roj. 11. nov. 1694, (oče Ivan Josip, mati Eleonora Frančiška), Josip Ignac r. 12. sept. 1697. — Ursula Katarina k. 1690.

Zeronni Jakob, sopr. Margareta roj. Fiordelis, hči Frančiška Katarina r. 11. dec. 1673.

Ziegelfest Ivan, k. 1616—1623, sopr. Katarina, hčeri: Marija Saloma r. 25. sept. 1624, Ana Leonora roj. 13. maja 1626. — Ivan Adam k. 1667. — Felicita k. 1674, 1689 vdova. — Marija Felicita k. 1692.

Zigler (Zugler) Vencelj, mestni piskač (Stadtturnermeister), sopr. Elizabeta, sin Benčeslav r. 20. avg. 1639, sin Ivan Adam r. 5. maja 1648.

Zinzendorf Žiga Ernst grof, soproga Ana Izabela roj. Lamberg, sin Maksimilijan Albert r. 7. maja 1665.

Zolnar Ivan Ludovik bar. k. 1665.

Zwingman Friderik, dež. tajnik, k. 1615—1624. — Marija Rozina k. 1620.

Žagar (Sagar) Franc, magister modroslovja, soproga Lukrecija, sin Ivan Adam r. 11. dec. 1638.

Žerovnik (Sherovnigh) Marko, sopr. Jera, otroci: Suzana Elizabeta roj. 17. avg. 1660, Marko roj. 23. apr. 1663, Ivan Josip r. 26. jun. 1666.

Žibred (Shibred) Martin, vikar pri Sv. Petru v Ljubljani, 1590 in 1592.

Živkovič (Schüffkouitz) Gregor, sopr. Eva Ana, otroka: Katarina, r. 22. apr. 1664, Volbank Vincenc r. 22. jan. 1674.

Mali zapiski.

Nekaj ljubljanskih potresov. K zgodovini potresov na Kranjskem dodajam tu nekatere paberke, katere sem nabral o raznih prilikah. 4. dec. 1690 dies lunae, festum s. Francisci Xaverij. NB.

Hodie quoque circa horam quartam fuit fatis potens terrae motus, qui varia damna tam in Civitate, quam in Collegio (Societis Jesu) caufauit, praefertim quod ex eo una turris nostra fuerit incurvata. (Diarium Soc. Jesu.) — 19. febr. 1691. Dies lunae. Fuit ingens terrae motus circa mediam undecimae, unde aliquae partes Caementi in templo (s. Jacobi) deciderunt. (Diar. S. J.) — 23. nov. 1703. Feria sexta. Circa tertiam pomeridianam auditus est Labaci talis terrae motus, qualis ante hac nunquam adverfus fuit. Adeo ex Confufsionibus fubterraneis terra cum aedificiis commota est, ut tegulae ex tectis ceciderint et aedificia ruinas egerint; quia imò nolulae et minores campanae sonum ediderint. Na robu stoji o tem dnevu opazka: Vehemens terrae motus hanc Vrbem deterruit. (Diar. S. J.) Ob istem potresu poroča Diarium praefecturae Scholarum Soc. Jesu takole: 23. nov. 1703. Feria sexta. Scholae de more. A meridie mediâ 3tia vehementi terrae motu tota urbs concufsa fuit. — 20. sept. 1748. Feria 6. quatuor temp. 3tio quadrante ad 8am fuit terrae motus sine ulteriore damno. a meridie incendium ortum apud Piftorem in platea hospitalis, sed paulo poft extinctum, densifsima cadente pluvia. (Diar. S. J.) — 31. Nov. 1772. Um 5 Uhr Abends erlitten wir einen starken Stoss von einer Erdterschütterung, doch Gott sei Dank ohne ferneren üblen Folgerungen. (Diskalceatska kronika, ki se z jezuvitskimi dnevniki vred nahaja v ljubljanskem muzeju.) — 1798. Pervi dan tiga Męfza (velikega srpana) fo zhutili potręf tu v' Lublani kar je na sgornim kraji Lublanze po dvanajfti uri obpoldne. Kar pa na fpodnim kraji, to je v' męfti, ni nobeden nizh zhutil. (Val. Vodnik v Lubl. Novizah 1798 Nro. 58.) J. Vrhovnik.

Stari napisi v cerkvi sv. Jošta nad Kranjem. Svetišče cerkve sv. Jošta je prastaro. Poslikano je bilo najbrže v 15. stoletju. V 16. in 17. stoletju so nekateri božjepotniki zarisali na stenske slike pri velikem altarju svoja imena. Jedna letnica bi utegnila biti 1452. Drugi napisi se glase: Hic fuit M. Pogon de Crainburga 1552. — 1572 Felman. Homo proponit, Deus dissolvit. — Mathias Adamitsch Socius Diuinorum apud S. Martinum 1582. — Johann Schest tunc Cooperator in Crainburg Anno Domini 1592. — Hic affuerunt Georgius Warl et Jacobus Fellman pro peccatis. — Mich. Stare. Fortes fortuna fouet, 1617, 20. Julii. — Deus mea spes. Peter Ehrnreich von Mautterndorf gebürtig den 20. May 1642. — Georg Haumann 1642. — Mattheus Mohoritsch. — Thomas Marintschitsch. — Mattheus Khos 1667. Jahrs. - Jakob Kramar 1680.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA

muzejskega društva za Kranjsko.

Uredil

Anton Koblar,

društveni tajnik.

Izdalo in založilo „Muzejsko društvo za Kranjsko".

Letnik XI.

V Ljubljani, 1901.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Kazalo.

Razprave.

Mali zapiski.

Slovstvo.

IZVESTJA

MUZEJSKEGA DRUŠTVA

ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik XI. — Sešitek 1. in 2.

V Ljubljani 1901.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 1. in 2. sešitka.

Razprave.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XI. **1901.** **Sešitek 1. in 2.**

Zgodovinske črtice o kranjski deželi.

Spisal **dr. Fr. Kos.**

Zemlja, katero sedaj imenujemo kranjsko deželo, je bila v rimski dobi izprva večinoma del Panonije. Ptolemaeus nam pripoveduje, da se je Panonija na jugozahodni strani dotikala Istre in Ilirije.[1]) Mejo med Panonijo na eni strani ter med Italijo, h kateri sta spadali tudi Venecija in Istra, na drugi je v prvem in drugem stoletju po Kr. delalo najbrže razvodje med rekami Jadranskega in Črnega morja v Julijskih Alpah in na Krasu[2]). Emona (sedanja Ljubljana) je bila takrat še panonsko mesto, kakor to trdita Plinius[3]) in pa Ptolemaeus.[4]) Mejo med Norikom in Panonijo so delale Karavanke na sedanji

---

[1]) Geogr., II, c. 14 (15), § 1: „*Ἡ Παννονία ἡ ἄνω περιορίζεται ..... ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τῆς τε Ἰστρίας καὶ τῆς Ἰλλυρίδος μέρει, ...*“

[2]) Ptolemaeus (Geogr., III, c. 1, § 1) omenja, da se je Italija razprostirala na severu do Alp in do Kraškega gorovja. („*Ἡ Ἰταλία περιορίζεται ... ἀπὸ δὲ ἄρκτων τοῖς τε ὑπὸ τὴν Ῥαιτίαν Ἀλπίοις ὄρεσι .... καί τῷ Καρουσαδίῳ ὄρει, τῷ ὑπὸ τὸ Νωρικόν ....*“ — Carusadius je sedanji Kras.

[3]) Plinius, ki je živel za cesarja Vespazijana, piše (Hist. nat., III, 25, 147): »In ea (sc. Pannonia) coloniae Aemona, Siscia ...«

[4]) Geogr., II, c. 14 (15), § 7: „*Μεταξὺ δὲ Ἰταλίας ὑπὸ τὸ Νωρικὸν Παννονίας πάλιν Ἥμωνα.*“

kranjsko-koroški meji. [5]) Iz tega je razvidno, da je skoraj vsa sedanja kranjska dežela spadala takrat pod Panonijo.

Najbrže v začetku tretjega stoletja po Kristusu so Emono in njeno okolico tja do sedanje kranjsko-štajerske meje priklopili Italiji. Prvi, ki prišteva Emono k italskim mestom, je bil Herodian [6]), ki je živel v prvi polovici tretjega stoletja. Enako trditev nahajamo tudi v nekaterih poznejših virih. Tako navaja Itinerarium Hierosolymitanum, da je bila pri postaji Hadrante [7]) meja med Italijo in Norikom. [8]) Iz tega sledi, da je bila takrat večina sedanje kranjske zemlje združena z Italijo.

Da je bila res pri rečeni postaji omenjena meja, kaže napis na rimskem kamenu, katerega so našli v Mitrovici na Hrvaškem. [9]) Iz napisa, ki je bil leta 354. po Kr. izgotovljen, je razvidno, da so pri Trojani, tedaj unstran italske meje, na novo začeli šteti miljne kamene. Od Trojane pa do izliva Save v Donavo (»ab Atrante ad flumen Savum«) je bilo 346 rimskih milj.

Tudi Zosimus [10]), ki je živel okoli 450. po Kr., je trdil, da leži Emona med najbolj Gorenjo Panonijo in Norikom, ali z drugimi besedami, da ni ne v Panoniji in tudi ne v Noriku, pač pa v Italiji.

Cesar Trajan je v začetku drugega stoletja po Kr. (med leti 102. in 107.) Panonijo razdelil v Gorenjo in Dolenjo. Okoli leta 300. sta bili v Panoniji ustanovljeni dve novi pokrajini, Valeria in Savia. Tako je bila Panonija potem dalj časa razdeljena v štiri dele, ki so se zvali: 1)

---

[5]) Ptolem., Geogr., II, c. 14 (15), § 1: „*Ἡ Παννονία ἡ ἄνω περιορίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως τῷ Κετίῳ ὄρει καὶ ἐκ μέρους τῷ Καρουάγκᾳ . . .*“

[6]) Herodian, VIII, c. 1, § 4: „. . . *ἐπέστησαν πρώτῃ Ἰταλίας πόλει ἣν καλοῦσιν Ἡμᾶν οἱ ἐπιχώριοι.*“

[7]) Sedaj vas Trojana blizu kranjsko-štajerske meje.

[8]) »Mansio Hadrante. Fines Italiae et Norci.«

[9]) Gl. Mommsen, Corp. inscr. lat., III, 465, št. 3705.

[10]) V, 29: „. . . *μεταξὺ Παιονίας τῆς ἀνωτάτω καὶ Νωρικοῦ κειμένην.*“

Pannonia prima ali superior, 2) Savia, 3) Pannonia secunda ali inferior, 4) Valeria. — Izmed teh pokrajin je za nas najvažnejša Savia, ki se je, kakor že njeno ime kaže, nahajala ob Savi, segala proti severu do Drave in na zahodu pa mejila ob Italijo. Njeno glavno mesto je bilo Siscia pri izlivu Kolpe v Savo.[11])

Iz podatkov, kateri se nahajajo pri nekaterih latinskih in grških pisateljih, je nam na zemlji sedanje kranjske dežele znano nekoliko krajev, ki so stali že v rimski dobi. Tako nam Ptolemej[12]), Plinij[13]), Herodian[14]) ter Itin. Hieros., potem Itin. Antonini in pa Tab. Peuting. omenjajo Emono, katero nam je iskati tam, kjer je sedaj Ljubljana. Tudi so nam znana še druga mesta, kakor Nauportus (sedanja Vrhnika), Praetorium Latovicorum (sedaj Trebnje na Dolenjskem) in Neviodunum (na Krškem polju tam, kjer sta sedaj vasi Vihre in Drnovo). Razun naštetih krajev pa na tleh sedanje kranjske dežele tudi poznamo razne postaje ob rimskih cestah, namreč Ad Pirum (blizu Podkraja na Notranjskem), In Alpe Julia (med Podkrajem in Logatcem), Longaticum (Logatec), Ad nonum (pri sedanjem Logu blizu Vrhnike), Ad Savum fluvium (blizu sedanjega Sv. Jakoba pri Savi), Ad quartodecimum (pri sedanji Pešati), Ad Publicanos (blizu sedanje Krašnje), Adrantes (Trojana blizu kranjsko-štajerske meje), Aceruone (tam, kjer je vas Hudo med Višnjo Goro in Stičino), Crucio (na Dolenjskem blizu reke Krke) in Romula (od Nevioduna proti jugovzhodu blizu kranjsko-hrvaške meje).

Če primerjamo ta krajevna imena s sedanjimi, moramo reči, da so Slovenci, ko so prišli na kranjska tla, večinoma povsem drugače začeli imenovati svoja bivališča, kakor pa njih predniki iz rimske dobe. Kaže se, da sta samo imeni Logatec

---

[11]) Gl. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 3 in 4.

[12]) Geogr., II, c. 14, § 7.

[13]) Nat. hist. III, 25, 147.

[14]) VIII, c. 1, § 4.

in Trojane nastali iz izrazov Longaticum in Adrantes. Vsi drugi zgoraj našteti kraji so dobili nova imena.

V spisih starih pisateljev so navedeni še drugi geografični izrazi, tako za gore in reke, ki se nahajajo po sedanji kranjski zemlji. Navedem naj, da se izmed gorovja omenjajo Alpes in Alpes Juliae, potem Carvancas, Carusadius, mons Ocra in Albius ali Albanus mons. Prvi trije izrazi še dandanes niso med ljudstvom pozabljeni, pač pa zadnja dva. Iz besede Carusadius je nastal v ustih slovenskih prebivalcev izraz Kras. Gorovje Ocra in pa gora Albius ali Albanus sta dobila po prihodu Slovencev v te kraje popolnoma drugačni imeni.

Rimljani so poznali reke Savus, Corcoras, Colapis, Frigidus in pa močvirje Lugeus. Iz Savus je v teku časa nastala beseda Sava, iz Corcoras Krka, iz Colapis pa Kolpa. Imeni Frigidus in Lugeus sta dandanes med ljudstvom pozabljeni.

Kakor drugod, se tudi tu lahko opazuje, da so imena rek in gora stalnejša, kakor pa krajevna, kar je popolnoma naravno. Sovražniki morejo uničiti razna mesta in vasi, kjer se potem morebiti še le čez mnogo let ustanove nove naselbine z novimi imeni, ne morejo pa odstraniti rek in gora in zato se tedaj tudi imena teh mnogo redkeje premené.

Med ljudskim preseljevanjem so se meje Italije na sedanjih kranjskih tleh zopet skrčile. To nam kaže Cosmographia, katero je neki pisatelj iz Ravenne po raznih virih sestavil okoli leta 670. To delo nam v suhoparnem slogu popisuje tiste strani Evrope, Azije in Afrike, katere so bile takratnemu omikanemu občinstvu znane. Za nas je ta Cosmographia že zaradi tega važna, ker se v njej prvikrat omenja ime »Carneola«, a zraven njega pa tudi izraza »Carnech« in pa »Carnium patria.«

Anonymus Ravennas nam v svojem spisu pripoveduje, da ima Italija na severu za mejo visoke gore (Alpe), ki se na eni strani dotikajo Galskega (Sredozemskega) morja, na

drugi pa Jadranskega ne daleč od Liburnskega mesta Trzata pri Plominu.[15]) Na eni strani tega gorovja je Italija, na drugi pa razne druge dežele, med njimi tudi Karantanija in pa domovina Karnov. Vrhovi na zemlji Karnov so se že od nekdaj imenovali Julijske Alpe.[16]) — Iz tega je razvidno, da se je po besedah ravennskega geografa Italija na severovzhodu razprostirala nekako do razdvoja med rekami Jadranskega in Črnega morja. Sedanja kranjska dežela ni okoli leta 670. več spadala pod Italijo.

Ravennski geograf nam v svojem spisu našteva nekatera mesta po pokrajini Valeriji[17]), katero nam je iskati ob Donavi v okolici sedanjega Mohacsa (Altinum). Nato pa dostavlja, da na neki drugi strani iste (?) pokrajine so mesta[18]): Sicce, Fines, Romula, Nomiduni, Cruppi, Acerbo, Atamine.

Kje so bila ta mesta?

Ni težko uganiti, da Sicce je sedanji Sisek pri izlivu Kolpe v Savo. V besedi Nomiduni tiči ime rimskega mesta Noviodunum ali Neviodunum, čegar ostanki se nahajajo, kakor je bilo že povedano, na Krškem polju na Dolenjskem. Fines je nekdanja rimska postaja Ad fines, kakor jo navaja Tab. Peutingeriana. Ta postaja je bila od Siska za 20 rimskih milj

---

[15]) Cosmogr., IV, c. 37 (ed. Pinder et Parthey, p. 293): »... qui montes finientes ipsam Italiam descendunt ex parte ad mare Adriaticum non longe a civitate Tharsatico provinciae Liburniae in loco qui dicitur Phanas.« — Mejo med Italijo, oziroma Istro, in Liburnijo je delala od cesarja Avgusta naprej reka Raša (Arsia), katero nam je iskati od Plomina proti zahodu. Gl. tudi Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 5.

[16]) Cosmogr., ibid.: »qui montes dividunt .... inter Carontanos et Italiam, inter patriam Carnium et Italiam; quod iugum Carnium dicebatur ab antiquis Alpis Julia.« — Ta citat nam kaže, da je italska zemlja takrat segala do Karantanije, ali z drugimi besedami, da je zemlja ob gorenjem Taljamentu, kjer je sedaj Karnija, spadala pod Italijo; domovino Karnov (patriam Carnium) pa nam je po besedah tega citata iskati tam, kjer so Julijske Alpe. Pozneje hočemo še o tem govoriti.

[17]) Cosmogr., IV, c. 20 (p. 219, 220).

[18]) Ibid., p. 220: »Item ad aliam partem sunt civitates, id est...«

oddaljena ter je stala ob cesti, ki je peljala v Neviodunum. Ob isti cesti le za 10 rimskih milj od Nevioduna proč je stala postaja Romula. Cruppi je isto, kar Crucio. To ime navaja Peutingerjeva tabla. Dotični kraj je bil na Dolenjskem in sicer 16 rimskih milj oddaljen od Nevioduna in ravno toliko tudi od sedanjega Trebnjega. Kje je stala postaja Acerbo (na Peutingerjevi tabli stoji Aceruone), smo že povedali. V besedi Atamine tiči morebiti ime nekdanje Emone.

Iz tega je razvidno, da en del tiste Valerije, o kateri govori ravennski geograf, je obsegal tudi sedanje Dolenjsko nekako do mesta Ljubljane. Rečeni pisatelj pozna pravo Valerijo tam daleč na vzhodu pri Donavi; a z istim imenom nazivlje tudi nekdanjo pokrajino Savijo, kar kažejo tudi njegove besede, da se Valerija končuje pri veliki reki Savi. [19])

Ko je neznani pisatelj iz Ravenne naštel razna mesta po Valeriji, prestopil je k sosednji pokrajini, namreč h Carneoli. O njej pravi, da se nahaja tik pokrajine Valerije, da se je že od nekdaj zvala tudi Alpes Juliana, katero so tudi opisali gotovski filozofi Aitanarid, Eldevald in Markomir [20]), da on hoče našteti tista mesta, katera je v svojih spisih navedel gotovski filozof Markomir, namreč Carnium, Scoldium, Bipplium, Ris, Planta, Clemidium, Sedo, ter potem v dolini carneolske zemlje Seution, Patiuma, Sorbam, Eperunto, Precona, Lebra, Ambito, Barneo, Paris, Elebra, Ecuno, Selunto, Poreston, Artara, Ranio, Rinubio, Benela, Cliena. Nato omenja, da visoko v gorah Carneole je neko jezero in da ima rečena zemlja več rek, med katerimi je tudi »Corcac«. [21])

---

[19]) Ibid., p. 221: »... quam Valeriam finit fluvius maximus qui dicitur Saus.«

[20]) Mommsen in nekateri drugi učenjaki trdijo, da so ti gotovski filozofi izmišljene osebe, a zopet drugi pisatelji pa mislijo, da so živeli takrat, ko je vladal vzhodnogotovski kralj Teodorik.

[21]) Cosmogr., IV, c. 21 (p. 221—223): »Item iuxta ipsam Valeriam ponitur patria quae dicitur Carneola, quae et Alpes Juliana antiquitu dicebatur. quam patriam Carnech, qui Valeriam patriam, ipsi eanden descripserunt philosophi: sed ego secundum supra scriptum Marcomirur

Ne bo odveč, ako nekoliko pretresujemo to, kar nam ravennski geograf pripoveduje o Carneoli. On trdi, da se nahaja ta zemlja tik pokrajine Valerije. Ker je ta, kakor smo prej omenili, obsegala Dolenjsko, se nam nehoté vsiljuje v glavo, da se je Carneola rečenega geografa razprostirala po sedanjem Gorenjskem. To dokazuje tudi njegova dvakratna trditev, da se je Carneola nekdaj Alpes Juliana zvala.[22]) »Alpes Juliana« in »Alpis Julia« so Julijske Alpe, katere nam je iskati po severozahodnem Gorenjskem in severnem Goriškem tja do Bele pri Pontebi, kjer se pričenjajo Karnske Alpe. Proti jugu segajo Julijske Alpe do kraškega gorovja. V rimski dobi so k Julijskim Alpam prištevali tudi Hrušico pri Nanosu, kar nam dokazujeta Itin. Hierosolymitanum in pa Tab. Peutingeriana.[23])

Ravennski geograf je tudi zapisal, da je v Carneoli visoko v gorah neko jezero. Brez dvoma je mislil na Bohinjsko ali pa Blejsko jezero.[24]) V Karniji na Beneškem ni nobenega jezera in tako je tedaj to nov dokaz, kje nam je iskati Carneolo in njena nekdanja mesta.

Dalje pravi rečeni pisatelj, da ima omenjena zemlja več rek, med katerimi je tudi »Corcac.« — Katera je ta reka? Dolenjska Krka ne more biti, ker je ta tekla po pokrajini, katero ravennski zemljepisec imenuje Valerijo. Še manj bi bilo mogoče misliti na Krko, ki teče po Koroškem. Tudi ne more

---

Gothorum philosophum civitates inferius designatas eiusdem Carnech patriae nominavi. in qua Carnech patria quasdam fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Carnium, Scoldium, Bipplium, Ris, Planta, Clemidium, Sedo. Item in valle eiusdem patriae sunt civitates, id est Seution, Patiuma, Sorbam, Eperunto, Precona, Lebra, Ambito, Barneo, Paris, Elebra, Ecuno, Selunto, Poreston, Artara, Ranio, Rinubio, Benela, Clieno. In cuius patriae summitate montium lacum esse legimus. quae patria diversa habet flumina, inter cetera fluvius qui dicitur Corcac.«

[22]) Cosmogr., IV, c. 2, p. 221 in c. 37, p. 293.

[23]) Cfr. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 8 in 10.

[24]) Ne morem pritrditi Hitzingerju (Mitth. d. hist. Ver. f. Krain, 1862, str. 92), ki misli na Cirkniško jezero, ker to ni visoko v gorah.

biti Ljubljanica, katero je Strabon po pomoti imenoval Κορκόρας. Ako bi šli v beneško Karnijo, ne dobimo tam nobene rečice, katere ime bi bilo le nekoliko podobno besedi »Corcac«. Po mojih mislih je ta Corcac sedanja Kokra, ki se pri Kranju izliva v Savo.

Če imamo vse to pred očmi, moramo reči, da je Carneola, o kateri govori ravennski kozmograf, sedanje Gorenjsko. Mesta, katerih imena nam je ohranil neznani pisatelj iz Ravenne, so stala večinoma po sedanjem Gorenjskem v tistem času, ko še ni bilo ondi naših prednikov. Prvo izmed navedenih mest je Carnium, katero je po mojem mnenju stalo tam, kjer je sedaj Kranj, ni pa sedanji Zuglio (nekdanji Julium Carnicum) na severnem Beneškem, kakor se je do sedaj v obče mislilo. Mesta, katera so našteta »in valle eiusdem patriae«, so se nahajala najbrže v dolini reke Save med Kranjem in Trbižem, ne pa v dolini gorenjega Taljamenta, kajti ravennski geograf prišteva to reko beneškemu vodovju[25]) in ondotno zemljo tja do Karantanije k Italiji[26]). Morebiti bi kdo opomnil, da so gorenjska tla pretesna za toliko mest, kolikor jih je navedel neznani pisatelj iz Ravenne. Temu se lahko odgovori, da po dolini gorenjega Taljamenta je še manj prostora, kakor pa po Gorenjskem. Sicer je pa morebiti ta ali oni izmed naštetih krajev stal v kaki drugi dolini Julijskih Alp, tako n. pr. v gorenji Soški dolini.

Rekel sem, da Carnium je najbrže sedanji Kranj. Kar se tiče ostalih krajev, katerih imena nam je zapisal ravennski kozmograf, moramo reči, da jih ne moremo najti, naj jih že iščemo po Karniji ali pa po Gorenjskem[27]). Najbrže so stali

[25]) Cosmogr., IV, c. 36, p. 290.

[26]) Glej zgoraj opazko pod št. 16.

[27]) Hitzinger (Mitth., 1862, str. 92 in 114) išče dotične kraje po Gorenjskem, Notranjskem, Goriškem in Beneškem. Ker je jako svojevoljno razlagal razna imena, nima njegov spis prave znanstvene veljave. Nikakor mu ne morem pritrditi, da Scoldium je Solkan, Planta Planina, Precona Bračan pri Korminu itd. Še najbolj je pogodil pri imenu

dotični kraji večinoma po sedanjih gorenjskih tleh. A v teku časa, posebno med ljudskim preseljevanjem, so bili razrušeni. Ko so proti koncu šestega stoletja Slovenci posedli sedanjo gorenjsko stran, so na razvalinah zgoraj naštetih krajev in mest postavili nove naselbine ter jim navadno dali domača slovenska imena, kakor Loka, Kamnik, Radovljica, Tržič itd. Stara imena so se polagoma pozabila ali pa v ustih novih naselnikov predrugačila tako, da jih sedaj ni več mogoče spoznati. Iz vsega je jasno, da je bila gorenjska stran v rimski dobi gosto naseljena. Ravennski geograf nam je naštel le nekatera mesta [28]) in teh je bilo pet in dvajset.

Drug pisatelj, ki pozna besedo »Carniola«, je Paulus diacomus. Ta nam namreč pripoveduje, da je furlanski vojvoda Ratchis okoli leta 738. s svojimi ljudmi napadel Kranjsko, ki je domovina Slovanov [29]). Ravennski geograf je, kakor je razvidno iz ohranjenih kodeksov, rabil izraze Carneola, Carnech in Carnium patria, Paulus diaconus pa Carniola. Ta imenuje Carniolo domovino Slovanov, ravennski pisatelj pa domovino Karnov. Ti so bili namreč pred prihodom Slovencev naseljeni po nekaterih krajih Kranjskega. Ker si ne moremo misliti, da bi bili Slovenci, ko so se polastili svoje sedanje domovine, te Karne popolnoma iztrebili, smemo trditi, da so jih pač podvrgli ter potem polagoma poslovenili.

»Sorbam«, katero primerja z besedo »Sora«. Tudi ni na mestu, da bi identificirali krajevna imena, katera čitamo v kozmografiji ravennskega pisatelja, s takimi sedanjimi krajevnimi imeni, katera imajo brez dvoma slovenski izvir, kajti spisi, iz katerih je rečeni geograf zajemal, so gotovo starejši, kakor pa dotični slovenski kraji. Napačno bi bilo, ako bi trdili, da je v besedah Planta in Planina, Lebra in Labore, Selunto in Sela, Poreston in Porečje, Rinubio in Ravnica, Benela in Bela, Cliena in Klanec itd. kaka filologična zveza.

[28]) Cosmogr., IV, c. 21 (p. 221): » . . . civitates . . . , ex quibus aliquantas designare volumus.«

[29]) Hist. Langob., VI, c. 52 (MG. SS. rer. Lang., p. 183): » . . . in Carniolam Sclavorum patriam . . .«

Nato je zopet mnogo let preteklo, preden se nam v zgodovini iznova kaj omenja o kranjski deželi ali pa njenih prebivalcih. K letu 820. se poroča, da so se Kranjci, ki so bivali ob Savi ter bili Furlanom skoraj sosedje, zopet podali furlanskemu (frankovskemu) vojvodi Baldriku [30]). Združili so se bili namreč prej s hrvaškim vojvodo Ljudevitom, ki se je hotel otresti frankovske oblasti.

Če primerjamo besede letopisca Einharda, katere je zapisal o bivališčih kranjskih prebivalcev, s podatki ravennskega geografa o kranjski deželi, vidimo, da se vjemata. Einhard pravi namreč, da Kranjci prebivajo ob Savi ter se Furlanov dotikajo. Tu nam je misliti na tisti del Save, ki ni daleč od Furlanije, in ta del je njen gorenji tok, ki se vije po Gorenjskem.

Sedaj nam je zopet preskočiti več desetletij, da izvemo nekaj malega, kar se nanaša na sedanjo kranjsko deželo. Leta 895. dne 29. septembra je podelil kralj Arnulf svojemu fevdniku Waltunu med drugim tudi neko posestvo unstran (na južni strani) Save, Krško imenovano [31]). — Odkar so se Slovenci naselili po svoji sedanji domovini, se nam Krško med vsemi kraji na Kranjskem najprej omenja v zgodovini. Samo to mesto na Kranjskem se lahko ponaša s svojo tisočletno zgodovino.

Za dobo od leta 895. pa do 973. se nam ni, kolikor je do sedaj znano, ohranila nobena listina, katera bi pojasnjevala takratno zgodovino kranjske dežele. Da bi bila Ljubljana stala že okoli leta 906., se iz zgodovinskih virov ne da dokazati [32]). Še le od leta 973. naprej imamo nekaj listin, iz katerih je vsaj nekoliko razvidno, kako je bilo takratno zemljepisno stanje nekaterih delov Kranjskega. Ker teh listin ni veliko, zato so pa tiste, katere so se nam ohranile, tem večje veljave.

---

[30]) Ann. Einhardi ad a. 820 (MG. SS., I, 207): »... Carniolenses qui circa Savum fluvium habitant et Foroiuliensibus paene contigui sunt ...«

[31]) »Izvestja Muz. društva« za leto 1894, str. 227, št. 74: »... aliud predium ultra fluuium Sowam Gurcheuelt nuncupatum«.

[32]) Cfr. »Dom in Svet« za leto 1901, str. 215.

V listini z dne 30. junija leta 973. čitamo, da je cesar Oton II. daroval freisinškemu škofu Abrahamu več posestev na Kranjskem, in sicer Loko, njeno okolico do Žabnice in pa večino Selške doline [33]). Listina nam meje podeljenega sveta opisuje nekako takole:

V Poponovi grofiji (»in ipso comitatu«) je majhen potok, ki se zove po slovensko Žabnica (»qui vocabulo Sclavorum Sabniza nuncupatur«) [34]). Od izvira tega potoka se vleče meja čez gorske vrhove proti zahodu do Selc (»usque ad Zelsah«) [35]), kjer spada k podeljenemu svetu tudi ta okraj (»territorium«) z vsemi pritiklinami, potem do planine Pečane (»et alpam Bosangam«) [36]), dalje čez (selško) Soro do gore Ljubnika (»deinde tras Zouriza usque ad montem Lubnic«), nato čez to goro do večje reke, ki se Sora imenuje (»usque ad maiorem amnem qui Zoura vocatur«) [37]), potem navzdol, kjer spadata oba bregova te reke (Poljanščice) k podeljeni zemlji, do tja, kjer se izliva v njo potok Žabnica ter nato ob tem potoku do njegovega izvira. Cesar Oton II. je takrat podelil rečenemu škofu ves tisti svet, ki je bil med opisanimi mejami, in vse tiste kraje, ki so se ondi nahajali, namreč Žabnico (»Sabniza«), Loko (»Lônca«), Suho (»Susane«), Selca (»Celsah«) in še druge z drugačnimi imeni.

Dne 23. novembra istega leta je rečeni cesar freisinškemu škofu Abrahamu k prej darovani zemlji še nekoliko dodal [38]),

---

[33]) MG. Dipl., II, 56, št. 47.

[34]) Potok Žabnica izvira pod Sv. Joštom na Gorenjskem; teče potem proti vasi Žabnici ter se takrat, ko ima dosti vode, izliva pod Lipico v Soro.

[35]) Ta meja je bila tam, kjer je sedaj meja med selško in besniško občino.

[36]) Gora Ratitovec.

[37]) Ta reka je Poljanščica. Krajšo Soro, ki teče po Selški dolini, imenuje pisatelj te listine Sorico (»Zouriza«), daljšo pa, ki se vije po Poljanski dolini, nazivlje Soro. Primerjaj izraze Savica in Sava, Murica in Mura itd.

[38]) MG. Dipl., II, 78, št. 66.

tako da se je meja podeljene zemlje vlekla od izvira potoka Žabnice (»rivulus Sabniza«) proti zahodu čez gorske vrhove in vmes ležeče gozde do Pečane (»usque ad Bocsanam«) in do konca ondotnih Alp do izvira Hotaveljskega potoka (»ubi rivulus Cotabla originem sumit«) [39]), potem do tja, kjer se ta potok izliva v Soro (pri Hotavljah), dalje čez Soro do vrha gore, ki se nad Soro vzdiguje [40]) ter se proti vzhodu razprostira (»sicque trans Zouram usque ad summitatem ipsius montis Zourae adiacentis qui extenditur orientem versus«), potem čez to goro in sosednje doline (»convalles«) naprej do grada »Bosisen« (»ad castrum quod vulgo Bosisen vocatur« [41]), odtod navzdol k bregu Sore, tako da je vmes prostor za en oral zemlje do plitvine, katero ljudstvo zove Stresov brod [42]) (»et sic deorsum de ripa quantum extenditur unius iugeri longitudo usque ad vadum quem vulgo Stresoubrod vocant«), potem unstran Sore do Kranjske ceste (»usque in viam quae vocatur via Chreinariorum«) [43]), dalje ob tej cesti, kolikor je polja na njeni vzhodni strani (»quicquid campi in australi eiusdem viae parte iacet«) [44]) in sicer tako, da sem spada tudi okraj »Primet« [45])

---

[39]) Hotaveljski potok izvira pod Mladim Vrhom. Od Ratitovca pa do Mladega Vrha je meja morebiti tekla tako, kakor se razprostira današnja meja, ki loči na eni strani selško in železniško občino, na drugi pa zaliloško in javorsko.

[40]) To je najbrže Vinharski Vrh.

[41]) Ta grad je bil prej ko ne blizu tam, kjer izvira potok Božja ne daleč od Voltarskega Vrha. V ondotnem kraju je dandanes neka kmetija, Bosen imenovana.

[42]) Ta brod je bil tam, kjer je vas Ladja blizu Medvod. — Priimek Stres dandanes med Slovenci ni neznan.

[43]) Cesta, ki pelje iz Medvod proti Kranju.

[44]) Namreč med to cesto in reko Savo. Kaže se, da je bilo le malo ondotne zemlje obdelane. Iz poznejših virov je znano, da je imela freisinška cerkev po tisti strani le vasi Praše in Jamo. Cfr. »Izvestja Muz. društva«, I, 67, ter moje »Doneske k zgodovini Škofje Loke«, str. 43.

[45]) Iz listine je razvidno, da »territorium Primet« je bil na vzhodni strani Kranjske ceste, ali z drugimi besedami, med njo in Savo, ter je postal leta 973. lastnina freisinških škofov. V listini je rečeno, da Primet

in pa gozdič Sorska Dobrava[46]) (»ita ut Primet territorium et silvula que Szovrska Dubravua sub eadem comprehensione teneatur«), in da meja po sredi reže prostor med »Primet« in »Vuizilinesteti« (»et spatium quod iacet inter Primet et Vuizilinesteti per medium dividatur«) [47]), ter na zadnje do že imenovanega potoka Žabnice.

Obe prej imenovani listini nam tedaj kažeta, da na prostoru, katerega so leta 973. dobili freisinški škofje, je bilo več krajev, kakor Loka, Žabnica, Suha in Selca. Zunaj darovane zemlje se omenja »Vuizilinesteti« (najbrže sedanji Breg pri Savi. Listini navajata grad Bosisen, dva okraja (territorium), namreč selški in praški. Izmed rek in potokov smo navedli obe Sori, Hotaveljščico in Žabnico Kdor je hotel iti čez Soro, storil je to lahko pri

---

je »territorium« (okraj), torej nekaj takega, kakor »territorium Zelsah« v listini z dne 30. junija. Kaže se, da izraz territorium pomenja tukaj to, kar beseda »officium« v nekaterih poznejših virih. V selški dolini je bilo več takih okrajev, med njimi tudi »officium Seltsach« (cfr. Izvestja Muz. dr., I, 79), na vzhodni strani Kranjske ceste pa je bil le »officium Praschach« (Izvestja, I, 67). »Primet« tedaj po mojih mislih ne more biti drugo, kakor Praše. Brez dvoma je pisatelj listine dotično besedo iz kateregakoli vzroka napačno zapisal.

[46]) Gozdičev, Dobrava imenovanih, je več na Sorskem polju med Soro in Savo, tako n. pr. Velika Dobrava, Smrekova Dobrava itd.

[47]) Rekel sem, da Primet so Praše. Kaj je pa Vuizilinesteti? — »Wiselin« pomenja v srednjeveški visoki nemščini travniček, »stete« pa kraj, prostor, a tudi breg. Vuizilinesteti (travniški breg) je najbrže sedanja vas Breg pri Savi med Prašami in Kranjem. — Mi vemo, da Primet so Praše in da se je nad Jamo nahajala meja freisinške zemlje ter se vlekla od Save proti zahodu do Kranjske ceste ter potem naprej proti potoku Žabnici kolikor toliko po isti črti, ki še sedaj loči stražiško občino od starološke. Ker pravi listina, da »spatium quod iacet inter Primet et Vuizilinesteti per medium dividatur«, je iz tega razvidno, kje nam je iskati »Vuizilinesteti.« Nahajal se je namreč za toliko od rečene meje proti severu, za kolikor so Praše proti jugu. Ta kraj pa ne more biti drug, kakor vas Breg, ker sosednja Drulovka je že preoddaljena. — Napačno bi bilo, ako bi s Schumi-jem (Urkb. I, 12, op.) trdili, da Vuizilinesteti so Železniki v Selški dolini.

Stresovem brodu. Po Sorškem polju je držala proti Kranju Kranjska cesta, imenovana tako po bližnjem mestu ali pa po deželi. Izmed gorskih vrhov in gozdov se omenjajo: pogorje med Žabnico in Selcami, katero je bilo pokrito z mnogimi gozdi, planina Pečana, gora Ljubnik in pa gozdič Sorska Dobrava.

Iz obeh listin je tudi razvidno, da se je dežela, v kateri se je nahajala prej opisana zemlja, zvala »Carniola«, »Creina« ali »Chreine«. Ni dvoma, da beseda Carniola je tuja; saj jo je že pred Paulom diaconom poznal ravennski geograf.[48]) Drugače je z besedo »Creina«. V listinah se bere, da se Carniola po domače ali z ljudskim izrazom (vulgo ali vulgari vocabulo) zove Creina (Chreine). Ko so Slovenci prišli proti koncu šestega stoletja v sedanjo domačijo, so slišali, da so jo prejšnji prebivalci zvali Carniolo. To ime jim je bilo pretuje in zato so besedo predrugačili tako, da so dobili popolnoma primeren izraz za svojo novo domovino.

Vprašanje je, je li bilo Kranjsko leta 973. mejna grofija ali pa samo grofija.

Poglejmo, kaj pravijo listine! V prvi listini čitamo, da so bili zgoraj našteti kraji »in ducatu prefati ducis (sc. Heinrici) et in comitatu Poponis comitis quod Carniola vocatur et quod vulgo Creina marcha appellatur«. Druga listina pa omenja, da je bil dotični svet »in regione vulgari vocabulo Chreine et in marcha et in comitatu Paponis comitis«. — Iz teh dveh citatov in pa tudi iz drugih, katere bi lahko izpisal iz nekaterih poznejših listin, se more sklepati, da kranjska dežela je bila takrat mejna grofija ter tesno združena s koroškim vojvodstvom.

Znano je, da je kaka mejna grofija med svojimi mejami lahko imela eno ali pa tudi več grofij, po katerih so ukazovali

---

[48]) Tedaj ni res, da bi bil Paulus diaconus iz slovenske besede Krajina napravil tuji izraz Carniola, kakor je pisal Rutar (Ljublj. Zvon IV, 46) in za njim tudi jaz (Spomenica, str. 76).

grofje.[49]) Oblast nekaterih vojvod se ni razprostirala samo po njih vojvodinah, temuč kolikor toliko tudi po mejnih grofijah, katere so bile z vojvodinami združene.[50]) Pripetilo se je včasi, da je bil kak vojvoda ob enem tudi mejni grof v mejni grofiji, ki je bila od njega zavisna.[51])

Kranjsko je bilo proti koncu desetega stoletja mejna grofija, po kateri je včasi koroški vojvoda gospodoval tudi kot mejni grof. Listina kralja Otona III. z dne 1. oktobra leta 989. nam to potrjuje z besedami »in regione vulgari vocabulo Chreine et in marcha ducis Heinrici et in comitatu Waltilonis comitis.«[52]) Tu vidimo, da je bil koroški vojvoda Henrik gospodar po kranjski mejni grofiji.

Iz prejšnjih citatov bi se smelo sklepati, da del kranjske mejne grofije je bil zase poseben upravni okraj, namreč grofija, po kateri je vladal leta 973. grof Popon. Katere rodovine je bil ta mož, ni znano.[53]) Tudi ne vemo, je li bil domačin ali tujec.

Listina kralja Otona III. z dne 1. oktobra leta 989. se večinoma od besede do besede glasi tako, kakor listina njegovega prednika, cesarja Otona II., z dne 23. novembra leta 973.; le nekatere nove besede in vrstice so vpletene v prejšnji tekst.[54])

---

[49]) Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte, VII, 84.

[50]) Waitz, VII, 148.

[51]) Waitz, VII, 71.

[52]) MG. Dipl., II, 463, št. 58.

[53]) Nekdanji ljubljanski profesor Richter, ki je mnogo zgodovinskih neresnic spravil med svet, je brez pravih razlogov domneval, da utegne ta grof biti Popon iz Rott-a, pravnuk bavarskega vojvode Arnulfa (Beyträge zur Lösung der Preisfrage, II, str. 1, op. 1). Drugi so potem Richterjeve izmišljotine prepisovali in jih še pomnoževali, tako n. pr. Dimitz (Gesch. Krains, I, 144), Mell (Die hist. u. territ. Entwicklung Krains, str. 11) itd. Najbolje bi bilo, da bi se take zmote iztrebile iz naših knjig.

[54]) Cfr. MG. Dipl., II, 463, št. 58.

Tako je v tej listini natančnejše opisana meja med zgoraj omenjenim gradom, Bosisen imenovanim, in Stresovim brodom. Od grada Bosisen se je namreč meja vlekla do gosteškega potoka (»in rivulum qui vocatur Goztehe«) in do gorskih vrhov, ki so nad Soro (»et cacumina montium ad Zouram respicientia«)[55], potem do tja, kjer se gosteški potok prišedši od juga izliva v Soro, nato ob Sori do tja, kjer se ta združuje s Savo. — Kralj Oton III. je freisinškemu škofu Abrahamu daroval vse ondotne kraje, kateri so se nahajali med (prejšnjim) posestvom rečenega škofa in lastnino grofa Wernharda; izvzeta so bila le posestva, katera je bil (kralj) podelil Pribislavu (»ac quicquid inde locorum inter illas proprietates duas situm est, Abrahę videlicet episcopi ac Vuernhardi comitis excepta proprietate Pribizlauui nostra regali traditione sibi donata«).

Kar še potem sledi v tej listini, se vjema s prej opisano listino cesarja Otona II. z dne 23. novembra leta 973.

Leta 973. je po tistih straneh Kranjskega, po katerih so bila gorenjska posestva freisinških škofov, gospodoval grof Popon, leta 989. pa grof Waltilon (»in comitatu Waltilonis comitis«). Mogoče je, da je bil grof Popon takrat že mrtev. Waltilonova grofija pa ni obsegala samo loškega okraja, temuč se je razprostirala tudi po severnejših delih Gorenjskega. Bled z okolico je tudi spadal pod to grofijo.[56] Katerega rodu je bil ta Waltilon, ni znano. Prav nobenih dokazov nimamo, da bi bil ta Waltilon kakršenkoli sorodnik Ebersbergov, kakor to domneva Wahnschaffe[57] in za njim Schumi.[58] Prvi rabi izraz »möglicherweise«, drugi pa že »wahrscheinlich.«

Prej omenjena listina kralja Otona III. iz leta 989. je važna tudi zarad tega, ker je iz nje razvidno, da so se v

---

[55]) Tu nam je misliti v prvi vrsti na goro Osolnik, kjer je še sedaj meja med Loško in Sorsko faro.

[56]) Cfr. listino z dne 10. aprila 1004. (Schumi, Urkb., I, 23, št. 14.)

[57]) Das Herzogthum Kärnten und seine Marken, str. 51, op. 154.

[58]) Archiv, I, 230.

bližini sedanjih Medvod stikale meje treh gospodov. Eden je bil freisinški škof Abraham, drugi grof Wernhard in tretji pa domač plemenitaš Pribislav.

Kar se tiče grofa Wernharda, vidimo tu, da leta 989. ni samo en grof gospodoval po kranjski zemlji, temuč vsaj dva, namreč Waltilon in Wernhard. Kranjska dežela je bila torej že takrat razkosana. Razun rečenih dveh grofov pa so imeli ondi še drugi gospodje svojo oblast. En del zemlje je bil, kakor je že znano, v rokah freisinških škofov; nekaj zemlje pa je dobil od kralja Otona III. med 983. in 989. plemenitaš Pribislav, o katerem lahko trdimo, da je bil slovenskega rodu. Nekateri mislijo, da je bila graščina Goriče pri Medvodah z okolico njegova lastnina [59]).

O grofu Wernhardu ne vemo nič drugega, kakor to, da je imel leta 989. v bližini sedanjih Medvod svoja posestva. Mi ne vemo o njem, kake rodovine je bil in kje je bil doma. Čim manj zgodovinskih podatkov imamo o kaki osebi, tem več hipotez se včasi potem o njej naredi. Tako mislijo nekateri, da je imel ta Wernhard v Kranju svoj sedež, drugi pravijo, da na Šmarni gori, tretji pa, da na ljubljanskem gradu. Vse te trditve niso piškavega oreha vredne. Rajši recimo, da o tem nič pravega ne vemo.

Tudi nikakor ne morem Schumi-ju [60]) pritrditi, da ta grof W e r n h a r d, ki je imel svoja posestva na Kranjskem ter živel okoli 989., potem grof W e r i h e n, ki je leta 1001. dobil od cesarja Otona III. polovico Gorice in Solkana, ter grof W e c e l l i n, ki je imel svoga posestva v Istri ter še leta 1040. živel, so bili ena in ista oseba. Ko bi bil Schumi vsaj trdil, da so bili bratje! Iz tega, da so bili vsi trije grofje in so se njih imena precej enako glasila, še ne sledi, da so bili vsi trije tudi samo eno telo in ena duša. Tudi se je treba ozirati na to, da med 989. in 1040. je 51 let. Kombinacije, hipoteze

---

[59]) Schumi, Archiv, I, 114; Koblar v Izvestjih Muz. društva, I, 58.

[60]) Archiv, I, 118.

in trditve raznih pisateljev o tej ali drugi zgodovinski osebi brez prave podlage nimajo nikakršne vrednosti. In vendar je mnogo zgodovinarjev (?), kateri ljudi, ki se v svojem življenju med seboj najbrže še poznali niso, spravljajo v najožjo medsebojno sorodstvo in svaščino.

To so tedaj razne zgodovinske črtice, ki pojasnjujejo kakovost kranjske dežele pred letom 1000 po Kr. Za poznejša stoletja pa imamo čedalje več listin in drugih zgodovinskih virov, iz katerih lahko za razne dobe napravimo boljšo sliko o tej deželi, kakor je bilo to mogoče za opisani čas.

Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660 do l. 1718.

Priobčuje **V. Steska.**

K najzanimivejšim delom dr. J. Gregorija Dolničarja spada njegova ljubljanska kronika od l. 1660.—1718. Popolni naslov se glasi: »Annales Urbis Labacensis, Metropolis Inclyti Ducatus Carnioliae, das ist, Jahrs-Geschichten der fürstl. Haupt Statt Laybach. Von Anno 1660, biss 1700. Dann continuiret von Anno 1700 biss 17 . . durch Johann Gregor Thalnitscher, v. Thalberg. J. U. Dris.«

V uvodu piše Dolničar: »Da se je v tem potekajočem veku vsestransko povzdignila veda, zlasti zgodovina, mi ni treba dokazovati, saj vidimo, da so nastopili ne le v tujih deželah, ampak tudi v naši ljubi domovini Homeri in Liviji, ki se niso bali ne truda ne troškov, da ne bi bili preiskavali k svoji nesmrtni slavi vsega in oteli žrelu pozabljivosti vse, kar je spomina vredno. Tiskana dela Schoenlebnova in Valvasorjeva to spričujejo. Oče zgodovinarja Schoenlebna, ljubljanski župan, je zupustil rokopise z naslovom: »Laybacherische Jahrsgeschichten vor und nach Christi Geburth biss 1660 Jahr.« To mi je dal povod, da nadaljujem te zgodbe od imenovanega leta dalje Trudil sem se, ko sem zbiral gradivo, vender priznavam, da

sem marsikaj prezrl, kar imajo samostani spisanega, a tudi jaz imam mnogo rečij, katerih oni nimajo.

Dva človeka si nista popolnoma enaka, ampak po onem reku: trahit sua quemque voluptas, ima vsak veselje do kake posebne stvari. Mene vleče neka sila k zgodovinskemu delu in temu posvečujem svoj čas, ki mi ostaja po vsakdanjem stanovskem opravilu. Vem, da bodo drugi domoljubi nadaljevali točneje in obširneje, kar sem pričel.«

V tej kroniki se ozira Dolničar zlasti na državni in verski razvoj, na veselice, na znamenite zgradbe, vremenske spremembe, na rodovitost polja, na spomina vredne dogodke, na rojstvo in smrt imenitnih oseb.

Res je, da so dogodki le kratko označeni, vender je ta kronika poučna, ker je natančna podoba tedanjega življenja ljubljanskega in ker kaže napredek v nabožnem in znanstvenem življenju. Tu bereš o akademiji Operosorum in Philo-Harmonicorum, česar drugje ni najti, tu izveš podatke o metereologiji, ki jih drugje zastonj iščeš.

Ta rokopis, ki je nemški pisan, so izrabljali že nekateri zgodovinarji, zlasti prof. Richter. Tu naj sledi ves v slovenščini:

Joannis Gregorii Thalnitscheri Carnioli Labacensis Annales Urbis Labacensis 1660—1700.

1660.

24. aprila so sklenili mir naš cesar, Poljsko in Švedsko; 22. junija so zato obhajali slovesni Te Deum, 36 topov je oddalo po tri salve in istotako 80 dvocevk.

Julij. Postavili so kameniti vodnjak na trgu.

V začetku julija je dospel v Ljubljano brat cesarice vdove, vojvoda Mantovanski.

11. februarija je došel polkovnik Ariezago s svojim kirasirskim polkom iz Milana in se nastanil v Magajnovi hiši.

24. julija. Turki so pričeli oblegati Vel. Varadin. Cesarjevo pismo naznanja, da bo sam sprejemal poklonstvo. Stanovi so pričeli pripravljati za svečan vsprejem.

4. septembra. Deželni glavar Volk Engelbert Auersperg je odšel v Tržič cesarju naproti.

6. septembra je dospel v Ljubljano knez J. Bajkart Auersperg.

7. septembra sta došla kneza Vencel Lobkovic in Hanibal Gonzaga, opoldne pa cesar z nadvojvodo (Viljemom) v spremstvu apostolskega nuncija, španskega in benečanskega poslanika. Ko je cesar v stolnici vsprejel višjo duhovščino in ko so odpeli Te Deum, se je nastanil v škofovskem dvorcu. Zvečer je bilo mesto razsvetljeno.

8. septembra se je udeležil pobožnosti v stolnici. Deželni glavar ga je razveselil z laško opero in ga potem peljal na vrt.

9. septembra je bil deželni zbor radi poklonstva. Popoldne si je ogledal cesar Auerspergov vrt in šel k laški operi v igrišče (Ballhaus).

10. septembra je odšel cesar na mali ladiji na jelenji lov, potem k pobožnosti na čast sv. Nikolaju Tolentinskemu pri diskalceatih. Popoldne se je peljal na sprehod.

11. septembra. Dopoldne sta se cesar in nadvojvoda razveseljevala s tičjim lovom.

12. septembra je bila pri jezuitih predstava.

13. septembra je vsprejel cesar poklonstvo.

15. septembra se je odpeljal cesar na krasni ladiji v Gorico, nadvojvoda pa je ostal tu.

17. septembra je nastal vsled nepazljivosti na Starem trgu, kjer je sedaj cerkev sv. Florijana, ogenj, ki je upelil 14 hiš.

4. oktobra se je povrnil cesar, nadvojvoda se mu je peljal naproti. Zvečer je bila razsvetljava.

5. oktobra so prenesli svetinje sv. Peregrine; cesar se je udeležil sprevoda.

5. in 6. oktobra so bile avdijence.

8. oktobra se je popoldne cesar poslovil.

1661.

To leto je napravil grof Zrinjski Turkom mnogo škode. Nasproti Kaniži je sezidal drugo trdnjavo, imenovani Novi Zrinj, da bi tako zabranil Kanižanov napade.

Grof V. E. Auersperg, deželni glavar kranjski, je odšel na Dunaj na cesarske posvete.

V marcu so vzeli mesto Münster.

V maju je odposlal cesar vojsko proti na novo postavljenemu knezu sedmograškemu Kemini Janoš, ki se je zvezal s Turki.

30. avgusta je odšel proti Radgoni podpolkovnik Erdtman s tu nastanjeno kompanijo Piccolominijevega polka radi Turkov. Ko je spremljal g. Rambschissel ritmojstra Cordona do Mengša, ga je pozval njegov poročnik na dvoboj, kateremu se je kot plemenit vojak odzval in ga s samokresom ustrelil.

1662.

7. (marca?) je prišel naddvornik Sulzbach. Deželni glavar ga je knežje pogostil.

Ob upraviteljstvu grofa V. E. Auersperga je tu vse srečno cvelo.

April. Plemeniti mladeniči so napravili dirko pred kapucinskim samostanom.

Maj. V deželni hiši so igrali nemški igralci.

Julij. Razpor in prepir v Krakovem in Trnovem. Na mostu je bilo mnogo ranjenih.

November. Vlahi, ki so bili prej na Turškem, so se naselili pri Pletrijah in ustanovili novo vas.

December. Radi visokega snega je bilo drago žito in drva.

1663.

8. februarija je tu umrl Janez baron Črnomaljski, zastavonosec in komendator n. vit. reda. Postavili so mu lep spomenik.

Državni zbor v Regensburgu je bil radi preteče turške nevarnosti.

11. junija 1663 sta odšla dva kneza Eggenberg z materjo rojeno Brandenburg-Culmbach v Gradec. Spremljevalo jih je mnogo plemenitnikov.

13. junija je došel iz Rima kapucinski general in je 18. junija odpotoval.

Grof Nikolaj Zrinjski je vdrl s 13.000 vojniki na Turško in se srečno povrnil z velikim plenom.

Julij. Nabirali so na Hrvaškem vojake, ker se je Turek hotel polastiti trdnjave Novi Zrinj. Zrinski pa se je zarotil, da rajši umrje, kakor da bi zapustil Zrinj. Sam ostane v trdnjavi, brat se bo pa zunaj boril s Turki.

To leto so se zbrali deželni vitezi radi pregledovanja.

24. septembra so se Turki polastili Novega gradu (Neuhäusel) na Ogerskem.

To leto je padlo toliko snega, da že od pamtiveka ne toliko.

1664.

28. februarija je videl na Vrhniki kapucinski provincijal s šestimi kapucini čuden pojav na solncu. (Glej Ortel. rediv. de reb. Hung. fol. 306).

April. Mesto ljubljansko je postavilo v teh vojnih stiskah lep kip žalostne M. B. ob stolnici.

16. aprila je bil Ferdinand grof Porzia povzdignjen v kneza.

Mnogo francoskih vojakov je šlo tu skozi; poslal jih je kralj našemu cesarju na Ogersko na pomoč.

28. aprila oblegajo Kanižo, pa jo kmalu zapusté.

Junij. Turki so se polastili Novega Zrinja.

1. avgusta slavna zmaga nad Turki pri sv. Gothardu. Kmalu potem mir.

1665.

5. avgusta ponoči je nenadoma zapal sneg.

9. avgusta je toča polje potolkla in vse uničila.

2. oktobra je dospel osebno cesar k poklonstvu po smrti nadvojvode Sigmunda Tirolskega.

To leto so sezidali trdnjavo Leopoldovo mesto na meji

1666.

9. februarija je umrl Janez Jakob baron Prankh, komendator nemškega rėda v Ljubljani, Metliki in Črnomlju, višji stotnik v Karlovcu.

Dokler je na potu cesarjeva nevesta Margareta iz Španije, molijo pri jezuitih pred izpostavljenim presv. R. Telesom za srečno potovanje.

1. septembra je bil povišan Filip grof Croy v kneza.

23. novembra je došla ob slovesnem vsprejemu cesarjeva nevesta Margareta Terezija na Dunaj.

1667.

April. Mnogo vojakov je skozi potovalo na Laško, ker jih je cesar poslal Benečanom na pomoč proti Turkom na Kandiji.

Maj. Ludovik XIV., francoski kralj, je napal Nizozemsko. Cesar se je izjavil, da bo pomagal Španiji.

1668.

Januarij. Cesarski grad na Dunaju je skoro ves pogorel. Velika škoda.

Februarij. Veliko ognjeno znamenje se je prikazalo na nočnem nebu in trajalo 10 dnij, da so se vsi čudili.

Umrl je grof Herbard Auersperg, general v Karlovcu, v v 55. letu svoje starosti.

Julij. Cesar je zopet poslal vojnike skozi naše mesto Benečanom na pomoč, da jih rešijo turškega obleganja na Kandiji.

12. avgusta je umrl Konrad baron Ruessenstein, ustanovnik avguštinske cerkve v Ljubljani, ki ga je stala 100.000 gld. Pokopali so ga v loretski kapeli.

15. oktobra je umrl Krištof Hartman grof Schallenburg, vitez nemškega reda in tukajšnji komendator.

1669.

Februarij. Plemstvo se je razveseljevalo s posebno lepo vožnjo s sanmi. Igrali so lepo igro.

April. Pričeli so stanovi zidati lepo kapelo pri sv. Jakobu na čast indijskemu apostolu sv. Frančišku. Olepšana je z izbornim štukom in kupola krita z bakrom.

Maj. Meščane vežba neprestano v orožju pod Turnom poročnik, ki je več let služil Benečanom na Kandiji.

S pogodbo so dobili Turki Kandijo.

1. septembra smo čutili hud potres, ki je pa bil brez škode. — Ko so se meščani doslej posamič vadili v orožju, so oklicali skupno vajo, ki se je izvrstno obnesla, ker je hotel vsak stotnik drugega prekositi.

29. decembra smo zopet čutili potres.

1670.

Marcij. Zrušila se je okoli poldne velika utrdba, sezidana iz rezanega kamena, proti kapucinskemu samostanu.

4. februarija so pregnali na Dunaju vse Jude po javnem cesarskem oklicu.

Ta mesec se je pričela zarota grofov Nadažda, Zrinjskega, Frankopana in Tattenbacha proti cesarju.

April. V Ljubljano je prišel grof Frankopan in si vse ogledal; vozil se je pogostoma, toda sam, na izprehod. Ni bil tu nad 3 dni. Njemu bi morala neki dežela pripasti po delitvi.

November. Ko so zasledili zaroto, je vse bežalo s Hrvaškega k nam.

1671.

10. aprila je bil poklican Volk Engelb. grof Auersperg, deželni glavar, na Dunaj, da se udeleži kot cesarski svetnik obsodbe Nadaždove.

30. aprila so obglavili na Dunaju grofa Nadažda v mestni hiši, grofa Zrinjskega in Frankopana v Dunajskem Novem Mestu, 22. nov. pa grofa Tattenbacha v mestni hiši v Gradcu.

Kanonizacijo sv. Frančiška Borgia so praznovali pri sv. Jakobu z osemdnevno pobožnostjo in veliko slovesnostjo.

1672.

April. Na Starem trgu, kjer je bil nastal l. 1660. ogenj, so pričeli z darovi zidati novo cerkev na čast sv. Florijanu, patronu zoper ogenj. Temeljni kamen je vložil knezoškof Jožef.

6. aprila so Francozi napovedali vojsko Španjcem.

18. julija je nastala zvečer ob 9ih huda nevihta, ki je s korenino vred podrla veliko lipo za stolnico in jo vrgla proti glavni ulici.

1673.

12. marca. Rimska cesarica Margareta Terezija, španjska kraljičina, je umrla vsled prehlajenja. Rojena je bila 12. julija l. 1651.

April. Vročinska bolezen je besnela in kozé so pomorile mnogo otrok.

28. aprila je zjutraj ob 7ih umrl deželni glavar Volk Engelbert Auersperg, tajni svetnik; pokopali so ga v kapelici sv. Antona.

29. maja so pri oo. frančiškanih v njegov spomin sredi cerkve postavili 53 čevljev (?) visok mrtvaški oder, in ga okrasili s posrebrenimi kipi in neštevilnimi plamenicami in lučmi.

15. septembra se je poročil cesar v Gradcu s Klavdijo Felicito s Tirolskega.

1674.

14. februarija je cesar zaprl pl. Fürstenberga.

17. marca je napovedala Francija vojsko.

Knez Janez Seifrid Eggenberg je bil imenovan od cesarja za deželnega glavarja.

20. maja so bili ljubljanski odposlanci zaslišani pri eksc. grofu Würzburgu, dvornem kancelarju v Gradcu.

21. maja je imenovani dvorni kancelar grofa Adama Ursina Blagay-a vmestil za dež. vicedoma.

1675.

Maj. Ker je cesar izvolil sv. Jožefa za patrona svojih dednih dežel, je bila slovesnost tu v cerkvi sv. Jožefa, kjer je pridigal Schönleben.

V aprilu sta dve kompaniji skozi peljali 41 piedikantov z Ogerskega, prišli bodo neki na galeje.

Podaljšali so stolnico v koru.

Julij. Na cesarjevo dovoljenje so Španjci nabirali vojake in jih poslali v Sicilijo.

1676.

18. marcija je umrla druga soproga cesarjeva, Klavdija Felicita. Rojena je bila 30. maja 1653.

Junija je nastal ogenj blizu avguštinskega samostana pri špitalskih vratih in vpepelil okoli 30 hiš. Duhovniki so s Presvetim ljudem prigovarjali k rešitvi.

14. decembra se je cesar tretjič oženil z Eleonoro vojvodinjo Neuburško.

1677.

11. maja. Konferencija v Nymwegenu med Francozi, Holandci in drugimi udeležniki, da se sklene mir, ki se je pa določil šele drugo leto.

V Žužemberku je umrl knez Bajkart Auersperg, višji dvornik dveh cesarjev; prenesli so ga semkaj in pokopali v kapeli sv. Antona pri oo. frančiškanih. Bil je znamenit mož.

1678.

12. januarija je bila seja deželnega zbora.

31. januarija. V nedavno zbrani kapitulski seji oo. kapucinov izvoljeni odposlanci k glavnemu kapitulu v Rim so se večinoma danes poslovili.

15. februarija se je vršila v gradu Herbersteinskem poroka kneza Ferdinanda Auersperga z grofico Marijo Ano Herberstein, hčerjo grofa Maksimilijana, deželnega glavarja na

Štajerskem. Poročil ju je prošt Sigmund Krištof grof Herberstein. . . febr. sta slovesno dospela semkaj knežja poročenca.

26. julija se je rodil nadvojvoda Jožef Jakob Ignacij Janez Evstahij opolnoči na Dunaju.

September. Radi srečnega poroda je bil v stolnici slovesni »Te Deum«. Na gradu so s topovi streljali; mesto je bilo razsvetljeno do polnoči, in so se vršile razne slovesnosti z brenkanjem na strune in javnimi pojedinami.

1679.

26. januarija so sklenili mir naš cesar in kralja francoski in švedski.

6., 7. in 9. februarija se je visoko plemstvo tu razveseljevalo z veselicami, s plesom, dragoceno maškarado in vožnjo na sanéh. Sanij je bilo 42; na čelu se je vozil knez Jan. Seifrid Eggenberg, deželni glavar kranjski.

September. Na Dunaju je pričela razsajati kuga in je baje umrlo 50.000 ljudij. Cesar se je z dvorom umaknil o pravem času v Prago.

Da bi se obranili tega zla, so deželni stanovi zavarovali mejo, ladije na Savi odpravili, prepovedali prepeljavanje in vse zastražili. Mesto je vzdržavalo strogo stražo pri vratih in v predmestjih, in če je kdo prihajal iz sumljivega kraja, so ga poslali v lazaret, da je prestal karanteno.

Duhovska gosposka je zaukazala sprevode in izpostavljanje sv. R. Telesa vsak teden v sedmih glavnih cerkvah ljubljanskih, v stolnici, pri jezuitih, pri frančiškanih, avguštincih, kapucinih, diskalceatih in klarisah.

1680.

Precej začetkom leta se je občutilo gorje, ker se je pojavila nesrečna kuga pri usmiljenih bratih na Dunaju.

Februarij. Iz omenjenega vzroka so tu opustili o pustnem času vse veselice, maškarade in godbo, da bi potolažili Boga.

Pripomniti moramo, da so prav ob tem žalnem času ustanovili diskalceati bratovščino Jezusa, Marije in Jožefa z velikim pridom ob navdušenju ljudstva.

Marcij. Položili so temelj na jezuitskem pokopališču dragocenemu kipu Brezmadežnega Spočetja M. D., ki bi se bil moral na zaobljubo deželnih stanov postaviti že l. 1663. Spomenik je težak baje 16.000 funtov. Napis je sestavil J. Ludovik Schoenleben, drugo skrb je prevzel J. Bajkart Valvasor, baron, ki je dal steber izklesati ne daleč od Save pri Kranjski Gori in kip izdelati nekemu umetniku v Solnogradu, vliti pa v Prulah.

30. marca. Umrl je Eberhard Leopold Ursini grof Blagay, prej deželni vicedom, potem deželni upravitelj (L. Verwalter) kranjski. Drugi dan so ga v rakev položili v stolnici brez posebnih slovesnostij. Pri mrliškem opravilu je govoril prav lepo kapucin o. Amand po reku: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam.

Leto je bilo nenavadno plodno vina in žita.

27. dec. smo prvič zagledali strašno repatico, ki smo jo potem ves mesec opazovali.

1681.

1. januarija. Deželni stanovi so ustavili radi kuge in preteče vojske poštno zvezo s Karlovcem.

Februar. Ob pustnem času so prenehale vse veselice in maškarade radi preteče kuge, zato pa so se uvedle pobožnosti.

Ne samo mesto, ampak tudi deželna meja je zavarovana z dvojno stražo, ki ne pusti nikogar noter brez spričevala, posebno ker razsaja v vseh sosednjih deželah strašna kuga, katere nas Bog varuj, na Štajerskem, Koroškem in Hrvaškem.

4. aprila. Veliki petek so nosili pri slavnoznanem kapucinskem sprevodu milostni kip N. lj. Gospe od krvi, da bi se obranili grozovite morilke kuge, ki povsodi razsaja.

V tukajšnjem kolegiju je o. Ivanković, profesor modroslovja, predaval logiko.

11. aprila se je vrnil cesar na Dunaj, od koder se je bil umaknil radi kuge.

30. septembra. Francoski kralj je vzel Strassburg.

13. okt. je umrl Janez Herbart grof Kazianer iz Kazensteina, Nj. Vel. tajni svetnik, komornik in deželni oskrbnik (L. Verweser) kranjski, deželni glavar goriški; bil je velik duh in izreden človek. Drugi dan so ga prenesli na njegovo graščino Kazenstein in ondi pokopali.

15. oktobra je umrl znameniti zgodovinar Jan. Ludovik Schoenleben, doktor bogoslovja, bivši stolni dekan ljubljanski, arhidijakon dolenjski, v 63. letu. Pokopali so ga drugi dan ob obilni udeležbi vseh deželjanov v križni kapeli pri sv. Jakobu.

. . novembra so praznovali slovesno mrtvaško opravilo za njegovo dušo. Govoril je imenitni p. Gelb, jezuit. V svojem življenju je Schoenleben spisal 37 znamenitih del.

29. novembra so v Šopronju kronali rimsko cesarico Eleonoro za kraljico ogersko.

Decembra. Grof Tökheli se je proslavil in si pridobil veliko pristašev.

1682.

1. januarija. Gorka zima, drevje poganja, cvetice, na pr. narcisi in druge, se prikazujejo.

15. marca. Pričel se je jubilej in je trajal 14 dnij. Obiskati je trebalo tri cerkve: stolnico, sv. Jakoba in sv. Jožefa.

18. marca so krstili v stolnici juda Levija Athias. Kumoval je knez Eggenberg; ime so mu dali cesarjevo: Leopold Jožef.

6. aprila so našli lep spomenik na Forstlechnerjevem vrtu v Gradišču (Burgstall). Moral je biti preje tu mavzolej.

9. aprila. Ker se Turek oborožuje, da bi pomagal upornim Ogrom, so nabirali vojake v dednih deželah, in sicer stotnik baron Lewenburg za cesarja in pl. Edling za ljudovlado (beneško).

2. maja so s trobentami preklicali goldinarje.

Trije polki pridejo na Dolenjsko.

21. maja. Vedno dohajajo poročila, da se Turek giblje na hrvaški meji.

14. junija. Zopet pobožnost v sedmih glavnih cerkvah radi preteče kuge z izpostavljenim presvetim R. T. — G. pl. Grafthain in drugovi so napravili steklarno na Rakovniku.

18. junija je 40. provincijalni kapitul kapucinski izvolil za provincijala o. Amanda.

5. julija je bil v stolnici »Te Deum« radi rojstva cesarjeviča Leopolda. Meščani so se praznično opravili; ves dan so streljali na gradu in v mestu, do polnoči so razsvetljevali mesto, v knežjem dvorcu, na deželni in mestni hiši so gorele plamenice.

6. julija. Knez Eggenberg je vmestil grofa Gallenberga za deželnega upravitelja.

14. julija je bila praska med dijaki in meščani; ti so hoteli napasti dijaško semenišče.

15. julija. Beneška ljudovlada, ki je tu nabirala vojake po stotniku Montanara, je razpustila 60 mož iz strahu pred kugo.

16. julija so odposlanci popisali ljubljanske prebivavce.

17. julija. V Savi se je potopila ladija in neki kapucin je utonil.

16. avgusta je bila velika procesija v mestu radi kužne nevarnosti. Nosili so kip krvave M. B.

30. avgusta se je prikazala repatica.

10. septembra. Beguni iz Hrvaške so nastanjeni v lazaretu.

19. septembra so tu skozi peljali leva z Malte na Dunaj.

12. oktobra. 80 vojakov je nabral polkovnik Gonzaga. Nabor se nadaljuje.

12. decembra so razglasili turški davek po 1 %.

24. decembra. Kompanija Strassoldovega polka se je tu nastanila; prišlo jih bo neki še osem.

1683.

28. februarija je umrl po štiridnevni bolezni ljubljanski škof grof Rabata. V veliki dvorani je ležal na odru. 1. marca so ga položili v lastno rakev. Izvrstno je pridigoval jezuit o. Gelb.

2. aprila je g. Fabijanič popravil pot proti Rakovniku in obsadil z drevjem. Ko so kopali, so odkrili v zemlji spomenik, iz česar se dá sklepati, da je bilo tu nekdaj judovsko pokopališče.

4. julija je šla velika procesija vseh stanov k sv. Roku v Dravlje zahvalit se Bogu, da je Ljubljano in vso deželo obvaroval strašne kuge, ki je več let razsajala v sosednjih deželah.

15. julija je izostala pošta z Dunaja; čuli smo pa, da oblega Turek prestolnico z neizmerno množico. Novice so se odslej tu tiskale.

6. avgusta. Ko so se deželni stanovi odločili, da pošljejo na prošnjo Štajercev pomoč na mejo, se je tu zbralo 700 mož, ki jih je vodil 400 baron J. Bajkart Valvasor na Štajersko, g. Schwab pa 300 na Dolenjsko.

22. avgusta. Nekega Dubrovničana, katerega so sumili, da je ogleduh in rojen Turek, so zaprli na gradu. Pet tednov je bil tu in se vselej razveselil, če je slišal za nas neugodna poročila.

18. septembra je došlo daljše poročilo, da so naši 12. septembra Dunaj srečno oprostili in Turka pregnali.

26. septembra se je pričel jubilej za srečen uspeh cesarskega orožja; za obisk so bile določene te tri cerkve: stolnica, sv. Peter in sv. Mihael pri klarisah.

24. oktobra je bil »Te Deum« v stolnici za srečno oproščenje Dunaja. P. Lazari je izvrstno pridigal. Ves dan nisi slišal drugega kakor strele z grada in iz privatnih hiš.

Prav ta dan, ko so se ljudje najbolj veselili, je prišel popoldne ob štirih imenitni, pobožni p. Marko Avinijanec, kapucin; tu je bil tri dni in je mnogim bolnikom pomagal.

1. novembra so se vrnili na Štajersko poslani vojaki; predstavili so se deželnemu upravitelju in se razšli.

16. decembra. Novi knezoškof je došel in imel slovesen vhod.

1684.

9. januarija je bila strašno mrzla zima, kakršne se nihče ni spominjal. Mnogo potnikov so mrtvih našli ob cestah; mnogo živeža se je pokvarilo.

12. januarija. Deželni zbor. Pri deželnem upravitelju grofu Gallenbergu je bil obed.

20. januarija se je odpeljal škof v Gorico, da bi vmestil grofa Seifrida Dietrichsteina za deželnega glavarja, kar se je zgodilo 24. januarija; 28. januarija se je povrnil v Ljubljano.

6. februarija je bil knezoškof Sigmund Krištof vmeščen in spirit. et temporalibus. Povabljeni so bili na obed kneza Auersperg in Eggenberg, vicedom grof Gallenberg, deželni maršal grof Barbo, opat stiški, stolni prošt, kanonik Rosseti, baroni Brenner, De Leo (Oberburg), Valvasor, Lewenburg, Engelshaus in g. Fabianič.

20. februarija. Obnova pobožnosti v sedmih glavnih cerkvah zoper Turka. Začetek v stolnici.

19. marca so dali ob sedmih zjutraj in zvečer v stolnici, na gradu, pri jezuitih in pri sv. Petru znamenje z zvonom, da bi vsak pokleknil in pet očenašev in češčenamarij izmolil za rešitev pred Turki. Moli se, dokler traja vojska.

1. maja. V stolnici so obhajali infulacijo knezoškofovo vpričo treh infuliranih dostojanstvenikov, škofa senjskega in enega ogerskega in stiškega prelata. Meščani so streljali s puškami in topovi. NB. Bil je škofov god.

29. maja. Knezoškof je bil pri jezuitih na obedu in se je udeležil njemu na čast prirejene igre.

18. julija so semkaj pripeljali od vel. vojvode florentinskega cesarju prodanih tisoč centov smodnika in ga shranili v smodniškem stolpu. (Dalje prihodnjič.)

„Kraynska kroneka“ p. Marka Pohlina.

Priobčil P. pl. Radics po rokopisu c. kr. dvorne knjižnice na Dunaju.

Naj tudi kdo p. Marka Pohlina manj ugodno presoja kot slovenskega pisatelja, ceniti ga moramo zaradi tega, ker je v svojem rokopisnem delu, skranjenem v c. kr. licejski knjižnici v Ljubljani in izdanem od Zgodovinskega društva za Kranjsko, nabral in zapustil nam važno zbirko bibliografičnih notic o Kranjski, ki bodo poznejim preiskovalcem služile v dober pomoček.

Zanimiv je tudi drugi zgodovinski rokopis iz njegove roke, katetega hrani c. kr. dvorna knjižnica na Dunaju. Po prijaznosti predstojništva knjižnice sem rokopis dobil v Ljubljano, da sem ga porabil za ta sestavek.

Pohlin je začel spisovati obširno zgodovinsko delo, le škoda, da spis ne sega dalje, kakor do leta 54 po Kr. Naj podam tu najprej predgovora k prvemu in drugemu delu, potem pa iz obeh delov tiste odstavke, ki se tičejo slovenske starine na Kranjskem iz predrimske in rimske dobe. Te notice nam kažejo namen, katerega je imel pisatelj pri sestavljanju svojega dela.

Rokopis hrani, kakor rečeno, c. kr. dvorna knjižnica na Dunaju in ima signaturo 7753 (582). Na notranji strani sprednjih platnic stoji opazka: Emptus ab antiquario florenis 2. 24 die 14. Jan. 1827.

Prvi del rokopisa sega od stvarjenja sveta ali od leta 4052 pr. Kr. rojstvom do prvega leta pr. Krist. in obsega liste 1—124 incl. Drugi del pa gre dalje do l. 54 incl. po Kr. in sicer na listih 126—143. Na listu 143/b, kjer rokopis neha, se čita spodaj na desni strani »V' 55 l.«, kar dokazuje, da je bil rokopis v resnici obširneji, ali pa, da je pisatelj vsaj namen imel, spis nadaljevati. Jaz sem prvega mnenja.

Kraynska | Kroneka | kratkega popisuvanja use ſhlat spomina urędneh rezhy, | katire | so se kedej na Slavęnski Kraynski ſemli, | inu | Njeneh pokrajnah, | ali | szer kje dergi h' gorijemanju,

inu pridu teh Kraynzov | od sazhętka tega svejta pergodile; susebnu Krayskem | rojakam ſa lubu | popisana | od Z. P. Marka od S. Antona Paduanskega is Ordna | teh boseh Augushtinarjov, per S. Joſhefu na velikeh ze-ſtah v' Lublani nedęlskega Pridegarja, v lejtu | 1770.

Na zadnji strani naslovnega lista so verzi:

Hiſtoriam facile eſt legere, ac pernoscere lectam;
Scribere at historiam non itidem facile.
Qui mihi non credit; faciat licet ipse periclum:
Mox fuerit ſtudiis aequior ille meis.

Na tretji strani stoji:

Predgovor
Na poshtene Kraynze.

Kolkerkatkol sem jeſt kakershnega Kraynskega Pisarja bugve, katire niso ble kraynsku pisane, v' roke dobil, sem uselej milu ſdihnel rekozh: sakaj nek ne po Kraynsku? Ste si le vi Kraynzi! zel toku ſlo med sabo navoshlivi, de dela svoje glave, inu uzhenuſte rajshi Nemzam, inu Latinzam, katirem se takeh bukuv namanka, ked svojem ſemlâkam, katiri shaſti drugega jeſika, koker Kraynskega naſaſtopejo, pervoshete? Beli blu drugem ptujem, inu naſnanem bel, ked domâzhem tręba vędeti: kaj se je kedej na Kraynski ſemli godilu? Odkod so ti narpervi ludji lesem na Slavensku prishli? koku po leteh krayeh se resproſtili? kaj se je hvale urednega od nekedej na leti plati morja, po nasheh dushelah pozhejnalu, delalu, inu dopernashalu? — Katir naſnan zhlovek, kader be skus nasho rojſtno duſhelo shl, be lohka na take misle ſapadl, de be menil: de ti dusheli ni mozh pridnega zhloveka roditi, ke njemu tukej nehzhe nezh navę od tega mejſta, ali terga, kjer je na svejt prishl, od tega pojla, od nogradov, od worshtov, inu planin, od rude terdega jekla, ſhelesnega vovka, inu ſhivega srebra, od jiſera, inu morja, inu takeh rezhy svoje duſhele nezh, zhiſtu nezh! povedati, katira se vonder koker katirabodi druga duſhela, zhe ne vezh, saj tolkajn shtemati ſna, de je

tudi svoje na vojski, koker doma: v' uzhenufti, koker v' serzhnufti zel mozhnu refglasene mofhę v' sebi imela. — O de bi Kraynzi drugeh bel, koker sami svojeh nazhislali! de be zel toku flo po leshki hvali, samuzh, inu fa tolkajn vezh po pridu, inu slavi svoje rojftne dufhele nahrepenęli!

Te, inu take arrezhy so mene pergajnale, inu premôgle, lete bugve: Kroneka, ali spomin usehzhiherneh zhasov teh slavitneh Kraynzov, inu Kraynske dufhele od fazhetka svejta noter da sedanega dne (doklej bo Buh mene fhiveti puftil) pellati, inu popisati. Tsevędé! sem jeft zhasi, kader se skus dolgu lejt v' stareh buqvah od Kraynzov, ali Slavenzov, itdr nezh nanajde, druge rezhy v' mejs poftavel; al tu ni zel toku noterusilenu, ke se skafhe, de od takeh ludy, krajov, ali rezhy je merski kaj prida, saj s' zhasama v' Kraynsko dufhelo dashlu; fatú pak nima nobedn meniti, de v' tehifteh zhaseh se ni nezh takega na Kraynskemu godilu, temuzh ima vędeti, de se ali fapisalu ni: ali, zhe je fapisanu blu, je po nasręzhi tega ogna teh sovrafhnekov, itdr. v' nimer prejshlu.

Moja muja, viryemite meni, ni zel taku mala bla; ke sem mogl u se s' tolkajn drugeh bukuv, katire sem zhasi she tudi prov teshku v' pefty dobil, skupfbirati. Jeft bi bil tu popisuvanje she bulshi naredil, aku be blu njeh le kaj vezh (koker sem use, katerim je Buh fdravo pamet, inu mnogozhno umetnoft: pisma fnati dal, prov lepu inu pohlevnu prosil, inu v'ednu prositi puftil) pod roke seglu, ter le tuiftu, kar v' svojeh hishneh, ali domazheh buquah od poprejshneh zhasov, k' zhafti njeh grashine, fare, zirqve, kloshtra, pravize itdr. fapisanega imajo, spisanu poslati; al is fhaloftnem serzam (o de be nasmel takem lęnem, ali (sam navęm, koko be djal?) navoshlivem Kraynzam) morem sam sebi k' shpotu obftati: de malukatiri, prov malokatiri! so si otli muje tolkajn ufęti, ali se urędne fturiti, tu, kar be ne le zęli nashi rojftni dufheli, ampak she tudi posebej njim samem k' zhafti, inu hvali biti utegnilu, inu fa use prihodne zhase, fa nashe nuke, inu nukov nuzheze hranenu oftali, meni spisanu pervoshiti.

Žhes tu se tofhejo, ter nashem nekdanem Kraynzam v' ozhij utikajo nashe dufhele ftarejshi Pisarji. Otrozi she fdej notę drugazhi biti, koker njeh ftarshi, ter namarajo: de se bodo tudi njeh nuzhezi tofhili, de so tudi ony porednejshi, inu fanikernejshi, ked katire bodi druge dufhele ludji bli, katire she vonder vesely, kader kaj berô, ali povedati shlishejo: koku se je nekedaj ludęm na teh krayeh godilu: dobru, ali hudu; koku so se obnashali, vêdli, inu faderfhali. Ti so njeh prędneki, njeh fhlahta, rod, inu korenina bli. — Odunad posnemajo ony, koku bé se tudi ony vęfti imeli.

Nafamirite meni tedej lubi moji poshteni Raymnokraynci! ampak fa dobru goriufamite, kar vam v' teh buqvah k' branju, inu vędnofti v' roke pomolim. Nagledajte na tu: kedu letu pishe. Nad tem je malu lefhęzhę; le nad tem narvezh lefhy: kaj inu koku je pisanu. Ręzh yshite, ne imęna. Dobru pisanje ftury dobru imę. Noben Pisar, vęm jeft dobru fhe fdavnej sam, she ni dadusehmal usem dapadl, unem pak, kariri se na tu nafaftopejo, katirem navoshlivoft, duh tega fupergovorjenja, ali, Buh ta vę, kaifena terpezhnoft drugazhi soditi, inu govoriti napufty, fhe zel po nobeni zeni nekar: tok tudi jeft dapadl nabom; al nezh mejn vonder fhelim usem uftręzhi, katireh sem, inu oftanem

Ponifhne slufhabnek
P. Marka od S. Antona Pad.
Avgustinar Discalceat.

Na lističu, prilepljenem na 15. listu, se bere:

V' l. t. s. 2724 — 1328 pred X. R.

Je Pelops olympske jegre goriperpravel bil, katire je Atreus njegov syn, k' zhasti svojega ozheta poterdil, inu potem Herkules fupet na novu derfhati puftil. Koker so 4 lejta fapored pretekle, so ble lete jegre derfhane, kader so namrezh Peloponefarji prafnek svojeh 12 Bogov te pomozhe, namrezh: Berona, Torka, Selana, Vodana, Hromeka, Belina, Slavine, Perftine, Modrize, Sejvine, Ma-

r e n e, S i b e, katire so use skupej v' enem koftelnu molili, obhajali.

§ II. List 21/b.

Od fazhetka Emone ali Lublanskega mejfta noter da prihoda teh Celtov na Kraynsko femlo.

V' lejtu tega svejta 2821. 1231 pred X. R.

Japidyarji, dokler so is Argozhavnarjami od ene narperve rodovine bli, so Jafona to takrat po useh teh krajeh navadno shpraho govorezhega lohka faftopili, ter so se puftili k' enemu takemu dobremu svjetu radi pregovoriti. Per tiifti prizhi so se tega dela prijeli, ter so fares po Jafonovi vifhi njeh poglavitnu mejftu fidati pozheli, katiremu je Jafon, katir je bil is Emonije, ali te potem toku imenuvane Theffalye lesem prishl, tu imȩ E m o n a dal, k' vezhnemu spominu, de je on rȩs tukej bil, ter ludem noterdal, da imajo tu mejftu ulofhiti.

Kmalu tukej morem jeft mojeh bravzov enekatire oppomineti: de, ke se rezhe: de Jafon je mejftu Emono fidal, nobedn narezhe, ali naterde, de je on tuiftu toku iffidal, koker fdej stojy (fakaj mejfta narasejo toku hitru gori, koker uzhirej posejana rȩpa, ali dans usadênu fȩle) ampak se le rezhi otshe: de Jafon je ta kraj, inu vifho skafal, koku, ali kje be se imelu tu mejftu poftaveti, namrezh: na leti plati wrȩga, kjer G r a d a s h e z a v Lublanzo tezhe inu szer na 4 vogleh skupejskleniti, tuje: na tem prostoru, kjer fdej K r a k o v u lefhy, inu kar se Krifhanske grunt inu gasa use skupej klizhe; dokler na leti ftrani, koker nas viryetnu vezh Pisarjov inu v' novezh G H a c q u e t v' svojeh buqvah: O r y c t o g r a p h i a · C a r n i o l. poduzhy, je v temu zhasu she voda po ti niski ravnizi kje da hribov, koker enu jiferu ftala.

List 35/a

V' lejtu t. s. 3314. 738 pred X. R.

V' tem zhasu pride v' teh narftarejsheh kronekah ta pervu v' misle ufetje, od imena teh K r a y n z o v ali Karnavzov na

dejl, katireh imȩ se od mnogotireh pisarjev tudi na mnogotire viſhe odvya, resklada inu umeta . . . .

V' sedanemu jeſiku se vȩ, kaj Kray, Krayl, od grekushke besede Κράλης uſȩt, inu Krayleſtvu pomȩne. En druge gruntavz teh besedy mȩne: Kraynzi so bli koker ti na konzu svejta, ali kraju morja ſtanujejozhi ſarodi od te besede kraj (k' zhaſti, ali k' shpotu? kedu vȩ reſlozhiti?) imenuvani bli. Al use tu skupej le vonder nezh drugega ni, koker enu golu javlanje. Kedu otshe meni is uneh siveh, inu temneh zhasov tega nekdanega svejta kaj gvishnega, katiremu be se namoglu superrezhi, na dan perneſti?

Opazka na robu lista 117 a in b omenja, kako so Rimljani razdejali Metulum*), in takó le opisuje stare slovenske noše:

Al koku so se nek ſtari Kraynzi oblezheni nosili be mordej kedu rad vedel. Otshem tolkajn, kolkajn se puſty is ſtareh bukuv vonuſȩti, poſtrȩzhi. Nekdaneh Krayuzov obleka predn so teh Rimlarjov oholuſt ſagledali, se napuſti dergazhi, koker zel gmajn inu natirleh domishlati. Moſhji so si po svoji dolguſti en kos debelega neſarbanega, vezhdejl sivega sekna odmireli na pedy, al tolkajn kosmateh kôsh odlozhili: tu skupisshyli, rokave naſtaveli, ter eno sukno ali koſhuh naredili. Ti premoſhnejshi so ſhe tudi lepshi is wȩlega, zhednu opranega sekna sukne; ali is ſarbanem seknam preulȩzhene shavbe vezhdejl le zhes ramo nosili. Li na enako viſho, koker sukne is sekna, so si tudi kmetji is hodnika: gospudji is tanzhize puſtili svoje srajze delati. Is enem shirokem ſelenu pisanem, ali is pirenzham okkovanem pasam is usena ali is eno erdezho, ali plavo pasizo is ſhnor so se zhes sredo prepasuvali. Na vojsko, na svatovshno inu v' enakeh perloſhnoſtah so se is eno sablo: is eno ſrazho, koker per sedaneh zhaseh is eno pukshezo ſa pasizo, ter is eno dolgo ranto, ali sulzo v' rokah prevideli. Dva pola platna, ali mehku uſtrojenega jirha so usa-

*) Stari Trg pri Ložu.

kega posebi skupisshili ter hlazhe da petâ (gospudi pak, katiri so po shegi teh Rimlarjov kratke shkorneze obuvali, tudi hlazhe is sekna da kolęn) dolge, katire so ked svytze is enem trakam zhes ledja prevesuvali, si delati sturili, kolkajn koshatejshe hlazhe je kedu nosil, tolkajn ſalejshe je bil dershan. Lase so si moshki ali okrog inu okrog eni she tudi zel obervij bryli, ali po lonzu na glavi okroglu ſtrigli. En zir je bil, zhe je njim en zhop po zhelu doli visel. Glavo je ena kosmata kapa ali en is shtrikekov ali tudi slame kunshtnu spleden klobuk pokryval. Njeh obuda je bla en podplat usena, is lukenzame ob kraju, zhes njeh is lepem sekna, zhasi is ſhidanem zoigam obryto nogo preneshklan. Eni so tudi lesene zokle nosili. Zhes ramo so eno torbezo ali en ronz, usak so svojo potrebo na enemu jermenu; v' rokah eno palzhezo, ali shibo dershati vajeni bli.

Stara nosha ſhenskeh glav pak je bla taku ushafana. Kikle, inu janke so sa ofert tudi is enem shidanem moderzam inu prepertam is platna toku tudi en nakrishpan, okoli uratu ſapęt na ramah inu na konzu rokavov (per sakonskeh ſa praſnek le is zherno, per dekletah pak is erdezho, plavo ali ſeleno prejo) na persah is 2 ali 3 wuzekame nataknen oshpękel (gosposke so koravde, ali ſlate dnarze okoli uratu nosile koker tudi en srebern te gmajn pak le) en okkovan usenat pash imele, od katirega je na enemu jermęnu en noſhiz inu kluzh od njeh skryne dolivisel. Poverh so zhasi svoj is welemi trakmy obshyt koſhuh, ali svojo is ſarbanemi trakmy obshyto jopo oblękle. Dekleta so vezhdejl, inu ſlaſti doma, le gologlave is spledeneme kitame (ſhene ali is v' en puntek ſavyhnanemi: ali is eno jeglo na verhu glave ſataknenemi lasmy hodile, sicer is eno partneno, dobru nabrano, is enem lepem ſurmam zhes sredo lozheno avba: ali tudi eno kosmato kapo: is eno is shpizame obshyto, zhasi tudi pisano pęzho pokryte. Teh deklęt zhelu je en is ſlatam obesen shapel: njeh roke, ali perſte so perſtani is enem glashovnatem ozhęsam, po 2 inu 3 na enem perſtu zirali. Vezh perſtanov vezh shtemanja: lih toku tudi v'

kitah, de so se kite is preje, vovne, inu fhide med lasę utikuvale. Noge so v' na welu uftrojene, is jagnezhoveh kosh narejene inu oppisane shtibale: ali zhe so svoje nabrane vezhdejl erdezhe nogovize obuvale, so si tudi svoje zherne is eno veliko erdęzho faviho zhes prevufe polofheno, zhevle natikuvale. Vezhdejl pak so mofhji koker fhene bose hodile. Pruti defhju so svoj fhivot inu obleko fhene is eno erjuho: mofhji is enem is lizhja narejenam plaijsham varuvali, da niso mokri ratali. V' roki so fhenske en robz, ali ruto ne fa vsekuvati (tu tedej she ni v' navadi blu) ampak fa shtemanja volo nosile; al ki so Krajnize ohdufteh Rimlarz enkrat videle, so se tudi fdajzi po njeh shegi fvergle, ter shtuliti, inu na use vifhe fernashiti fazhęle, al nezhmejn vonder se she dandanashni per usi spazheni oferti semterkje na Krajnskem na kmetjah ta ftara nekdana nosha fmirej sledyti da. V' Zhargradu se eni na Theodofiovemu ftebru (Columna Theodofiana)*) v' taki nôshi kafhejo; na vojsko so ony svoje metêre (Pila, fparos) matêre imenuje Strabo: katire so na svoje sovrafhneke metali inu fasajali.

List 125/a obsega naslov druzega dela kronike in se glasi:

Druge Dejl | Kraynske | kroneke | kratkega popisuvanja use fhlat spomina urędneh | rezhy, katire so se kedej na Slavenski Kraynski fem | li, inu njeneh pokrajnah: ali szer kje dergi h' gori | jemanju, inu pridu teh Kraynzov od Christus-

---

*) Der 61 Fuss hohe, auf allen vier Seiten mit Hieroglyphen bedeckte Obelisk von röthlichem Granit, dessen Fussgestell aus vier eisernen Würfeln besteht, welche auf einem viereckigen 12 Fuss hohen Marmor Sockel ruhen, auf dem in erhabener Arbeit Haupt- und Staatsactionen des die Verrichtungen der Herrschaft ausübenden Kaisers dargestellt sind. Dieser Obelisk wurde aus Ägypten über Athen nach Constantinopel gebracht und hier, nachdem er durch ein Erdbeben umgestürzt worden, unter Theodosius wieder aufgerichtet, wie die zweifache griechische und lateinische Inschrift des Sockels besagt.

Ersch. u. Gruber Allg. Encyclopädie. Bd. 19. p. 130. Anm. 31 (Hippodrom).

ovega | Rojſtva notri da sedaneh zhasov pergodile, suse | bnu Kraynskem rojakam ſa lubu popisane v' lejtu | 1788.

Predgovor k drugemu delu na listu 126/a se glasi:

Tu popisuvanje use sorte spomina uredneh rezhi, katire so se kedaj po letęh nasheh krajeh od ſazhetka, ali ſtvarjenja hvala Bogu srezhnu h' konzu perpraveli: ſdej otshemo tudi lih s' toku dubrem upanjam tudi use spomina uredne rezhy od teh nasheh krajov inu pokrajn od tega miloſte polnega rojſtva Gospuda, inu Odreshenika nashega JEſusa Chriſtusa praveti ſazhęti. Posehmal bomo tudi kaj vezh od nashe kraynske duſhele povedati vedeli, inu ſnali; ſakaj dadusehmal smo se mi le, toku rezhi: v' mraku nashe Iſtorye ſneshli; ſakaj, zhe otshemo le enumalu naſaj ſmisleti, tok se bomo vedeli spominiti: koku teshku nam je doſtikrat hodilu, kaj le v' eni perglihi povedati. Sam Belin nas ni bil v' ſtanu is uso sonzhno svitlobo v' globozhini te ſtarovine, inu nekdane poſablivoſte le enukolku ressvetliti: nekar Beron is svojem narmozhneishem bliskanjem per, koker v' rogu temneh oblakeh nam le eno ſhveplenko uſhgati, al posehmal ſe ſazhne per nas daniti, inu tolkajn bliſhejshi se k' nashem zhasam perbliſhuvali bomo, tolkajn sveitlejshe nam bo svitloba verh nasheh glav gorishla, inu tolkajn lepshi sejala. Al de be se mojem Bravzam tu popisuvanje napermersilu: ali per temu branju naſttoſhilu, otshem tu prihodnu popisuvanje v' Sekula, ali v' ſturedne zhase reſdeliti, rajmno na tako viſho koker sem dadusehmal lejta od Stvarjenja tega svejta po Salianovemu zhislanju: tok bom posehmal od Chriſtusovega rojſtva tega gmain Xtyanskega shtevenja teh lejt, po zhisluvanju Dionysya Exigua, deslih se je ſa 4 lejta nakriſhem prerajtal, vezh drugem ſmotnavam se vogniti, shtęl inu poſtavlal. Torej je

Ta perve ſturedne zhas

Ali

V' 1. lejtu po Xtusovemu rojſtvu	Tega Svejta 4066
Po Dionyſiovemu zhisluvanju	Po Salianovemu zhisluvanju.

V drugem delu se čita na listu 134/6—135/a:

V 33 l. po X. R. 4089 tega svejta.

Po zęli Judovski dufheli je luzh te prave vire skus te Apoftlne zhes dalej bel svojo svitlobo dajala. Nasha Kraynska dufhela je le she fmirej v' temnotah te slepe ajdovshne tizhala, ter je slepe malike fa Bogove molila. Rimski oblaftniki so tudi dobru fnali te fadoblene dufhele v' svoji Bogufluſhnofti inu skus Bogusluſhnoft v' svoji oblafti inu podloſhnofti obderſhati; fakaj, de je Bogusluſhnoft med usem zhloveshkem dyanjam tu narimenitnejshe dyanje, na katiremu toku dobru srezha slehernega zhloveka posebej, koker zęle sosęske inu duſhele ftojy, tu so ſhe tudi zel Ajdji sposnali. Bres Boſhje sluſhbe se ni blu zhlovęshkega faroda na svejti, deslih so svoje Bogove slabu inu skus pohujshlivu faderſhanje zaftili inu molili. Al kaj zhuda? ke je use zel toku goftu temnu okoli serza teh ludy obsorej zhasa blu. To je enu zhudu: de je she tolkajn svitlobe, kedej inu flafti ob zhasu ene sile ali potrebe, vonder od enega (pravega ali fovsh) Boga se njim fablishelu. Tu je res ena posebna gnada pravega Boga fpoſhnati. Usak Folk dersſhy svojo viro svojo Bogusluſhnoft fa to narbulshe, ter namore terpeti, de njega kedu ene fmote, v' katiri tizhy, obdolſhy. Usak se fa svojega Boga sluſhbo kar more, anufame per teh svojeh, ter si she tudi per ptujeh notripelati na use viſhe perfadęva: ali is lepo, inu skus perjaſnosft: ali po sili, inu skus permoranje. Rajmno tako so ti ajdovski Rimlarji delali v' nashi duſhelj; fakaj ony so si damishlali, de njeh malikam eno sluſhbo skaſhejo, aku vezh ludy, inu duſhel sami sebi, inu sluſhbi njeh malikov podverſhejo. Povsod so Rimlarji svoje malike hvalili, inu perporozhuvali skus tu, ke so Rimlarjam toku mogozhnu na ftrani ftali, koker njeh maliki, katiri so mogli puftiti, de so ony bli od Rimlarjov premagani. Per usemu temu pak vender niso Rimski Oblaftniki teh malikov ptujeh duſhel s' poti spravlati, ali njeh sluſhbo prepoveduvali, temuzh so fa tolkajn poprej ptuje malike med malike Rimskega Zesarftva gori jemali, de be skus mnoſhezo teh malikov zhes dalej mogozhneishi postali.

Ony so pak per temu en drug forkel imęli, namrezh skus svojo Boguslufhnoft se v' ftanovitnofti, pokorsheni inu faftopnofti njeh podlofhneh med sabo se fafhihrati, inu us punt ubranili. Toku so se tudi ptuji folki navadeli jarm enega Gospuda radi inu is lubefnejo nositi, s' katirem se fhe v' Boguslufhnofti fglihajo, inu deslih lete folke Rimlarji k' zhafti Rimskeh malikov sileli niso, temuzh she tudi per slufhbi ptujeh malikov se fravn fneshli: tok so ti ptuji rajmno fategavolo rajshi slufhbo Rimskeh malikov pozhasi goriufeli, ke je per usakega voli ftali, katirega malika be moliti otl: inu ke so she tudi fdej enega fdej tega drugega od slufhbe svojeh domazheh malikov k' slufhbi teh Rimskeh Bogov perftopati videli; dokler nekol se takeh nemanka, katiri is perlifnofte enemu velikemu Gospudu kaj fa lubu fturę, inu toku gredô drugi slepu fa njimi eni slabufte, drugi fatu: ke je kaj novega, inu spet drugi is drugeh zhasneh inu posvejtneh urfhohov, flafti v' eni novi rezhy, toku dolgu, de se usi na tu podado. Ajdjam, katirem je bla ena Boguslufhnost koker ta druga, je blu fadofti, de njeh ni nobedn v' tiifti Boguslufhnosti, katiro so v' temuiftemu kraju oppravlali, motil; sategavolo tudi ony nabli veliku zhes tu imeli, de Xtyani Xtusa fa svojega Boga molejo, aku be le Xtyani skus svoj nauk Ajdov nabli v' shpot inu sramoto perpravlali: nekar skus svoj nauk malikuvanja dolidevali nabli. Ta pametnejshe dejl teh Ajdov je szer to naspodobnoft njeh Boguslufhnofte dobru spofnal: vonder so bli s' to predsodbo preulęzheni: de je use enu, aku se ta ali un Buh, na to ali uno vifho mole, inu zhasty, ter so si misleli: ludji se morejo per svoji ftari navadi puftiti. Toku misleti njeh je bres zvibla ta navarnoft podvifala, katira je vezhdejl is lotenjam te gmajn, inu ozhitne Boguslufhnofti ene dufhele, inu teh globoku ukorenineneh presodbâ fvefana.

Maliki, katire so ti nekdani ajdovski Kraynzi zhaftili, so bli pred drugemi:

Belin, ali sonze: Triglav ali meisz: Prove ali Hromek flomek: Tork: Beron ali Bofhizh: Grudn:

Siwa ali Krasniza: Vodân ali Murân: Prosenz: Jodut, ali Herkules: Pagoda, Bogina lepega vremena: Wel inu zherne Buh. Toku so per pyazhi toku si pomaſirwali ali napyali rekozhi: Use dobru temu welemu: temu zhernemu Bogu use hudu. Katir pregovor (bodo she mordej eni pomneli) se je dolgu zhasa na Krajnskem obderſhal ter se ſna she semterkje shlishati, al le samu s' tem reſlozhkam: de ludji skus: Węl Boga: skus Zhern pak tega hudega ſaſtopejo. Ta vezhe dejl malikov so Illyrski ſarodi (med katire so bli obsorej zhasa tudi Krajnzi shteti) od Rimlarjov goriuſeli, katire se ne zhes dolgu ſdej po navadi teh Javanzov, ſdej po navadi teh Rimlarjov v' te svete lôge, v' te temne duple, tudi pod fraj nebesam po gorrah, de so se delezh okoli videli, reſtavlali. Tu se ima use dopovedati, kader bo perloſhnoſt daly naprejprishla, ſlaſti kader so bli per gorirasenju tega Xtijanstva maliki poderti, koſtelni od malikov szhiſteni, inu pravemu Bogu ſhęgnani. Obsorej zhasa je she en tak koſtel maliku Vodanu na zhaſt ſidan v' Emoni ali ti ſtari Lublani ſtal. Koker besede v' vezh is ſemlo skopaneh kameneh usekane prizhuje inu ſlaſti un kamen, katir je bil pred veliku lejtami v' Lublani na Wręgu v' Karthajſarskemu oſu vonskopan, inu v' Biſtro prepelan, kjer je toku ſapisanu ſtalo.

Na koncu naj omenimo še nastopno notico na strani 141/a:

V' 46 po X. R. 4104 tega sveita.

S. Marka, ke se je is Aqvileje v' Rim naſaj k' S. Petru, svojemu Mojſtru podal, je on S. Mohorja ali Mahgorja*)

*) Tukej je dobru enkrat povędati: de obsorej zhasa inu she dolgu potem, kar se je Xtyanſtvu ſazhelu, ludji niso posebnega imena imeli, ampak kar so njim ſavle enega posebnega dyanja, ali perpadnoſte ſen primk dale, ta se je njeh prijel. Toka se te nekdane imena is dyanjam teh ludij ſglihajo, koker S. Mohar je bil mordej od ene is maham odrasene gorre, kjer je ſtanuval, svoj primk dobil, katirega so potem Greki Hermagoras imenuali.

svojega Jogra, katirega je bil S. Marka v' Aqvileji Xtusu perdobil, is sabo pelal. S. Petrufa shkofa Aqvilejske Zirqve naprejpoftavel. S. Petr je Mohorju shkofovo palzo, katira se dan danashne v Gorizi v' veliki Zirqvi kafhe: v' roke dal, je njega pofhegnal, ter is oblaftjo enega shkofa v' Aqvilejo nafajposlal, de be natrudnu Xtusov nograd obdeluval. Fortunata, enega brumnega, inu fa Xtusovo viro unętega Aqvilejzhana je S. Mohor fa svojega pomagavza inu vikshega Levita goriufel. Oba skupej fta ene misle bla: Japidijo, Karnijo, Iftrijo inu Panonijo pozhasi is nautrudnem perfadetjam is temnote te ajdovshne na pravo svitlobo Xtusove vire poftaveti, de koker je bla Aquileja fa Rimfkem mejftam pruti sonzhnemu fohodu ta perva: toku be imela tudi fa Aqvilejo Emona (sedana Lublana) tu pervu mejftu pruti polnozhi biti, katiru be se k' Xstusovi samufvelizhanski viri perdrufhilu. Na sivneh pezhojah Krajnske dufhele, zhes katire fta se mogla eden, ked ta druge plafiti, so vonder she semterkje merski na enemu kraju dobro femlo neshla, v' katiro so tu sejme S. Evangelyuma is dobrem pridam, inu dobizhkam usęvala; al per usemu njeh dobremu upanju se je le vonder v' vezhdejl serzah fupet u sahnilu, katire so na njeh malika Belina prevezh natvęfene ble, koker de be zel toku naglu, inu naenkrat njegovi ftari inu usędeni slufhbi se popolnema odpovedali.

Kirurgična šola v Ljubljani.

Spisal **J. Barlè.**

Zdravništvo je v novejšem času zelo napredovalo. V srednjem in novem veku, do početka XIX. stoletja, ne moremo zabeležiti posebnih uspehov, ali v XIX. stoletju se je ta znanost bolj kot katera druga razvila. Med tistimi, ki so se pečali z zdravilstvom, razlikujemo zdravnike (physici, medici, doctores) in pa ranocelnike (cirologi, chirurgi). Prvi so se izobrazili na kakem zdravniškem učiteljišču, in teh je bilo malo, drugi so se pa učili pri kakem ranocelniku ali brivcu kakor

kakega rokodelstva nekoliko let celenja ran, puščanja krvi, zdravljenja kamenca in poznanja raznih domačih zdravil. Ko so bili oproščeni, podali so se nekoliko let v svet kot navadni rokodelci in ko so se popolnoma izurili, naselili so se v kakem mestu in začeli izvrševati svojo prakso. Spričuje to »Lehrbrief für Valentin Wetzel«, iz l. 1706., katerega sem dobil v nadškofijskem arhivu v Zagrebu. Ta »Lehrbrief« začenja takole: »Wir, der Obman und Geschworne Meister, die Barbierer und Wund-Artzet der Statt Zürüch Thund khundt hiemit offentlich mit diesem Brief, dass auf endtsbemeldten Datum vor Uns erschinnen der Ehrenvest und Kunstwolerfahrne Herr Fridolin Kueffer, der Barbierer und Wundartzet von Baden, und uns vorgebracht, wie das er willens und vorhabens seye, seinen Lehrknaben Valentin Wetzel, ... ledig zu sprechen . . . . . « i. t. d. Tako so nastali padarji (Bader, balneator), kateri so se več kot pravi zdravniki bavili s kirurgijo in zdravljenjem ran, ker se je to smatralo kot opravilo nižje vrste. Še le ob koncu XVIII. stoletja, posebno po odredbah Jožefa II., se je v tem nekoliko zboljšalo in utemeljila so se učilišča za ranocelnike. Zanimivo je, da smo tako učilišče, katero je bilo osnovano že povsem na znanstvenem temelju, imeli tudi v Ljubljani.

Kot mal spomin na to zdravniško učilišče v Ljubljani priobčujem diplomo Jožefa Vidica, katere prepis sem našel v kr. deželnem arhivu v Zagrebu. Vidic je gotovo prosil za kako ranocelniško mesto na Hrvatskem in je svoji prošnji priložil prepis diplome, kateri se glasi:

»Wir Direktor und Professoren des medizinisch-chirurgischen Studiums an dem k. k. Lizäum zu Laibach im Königreiche Illyrien bekennen hiemit öffentlich, dass der Joseph Viditz von Tschernembl in Illyrien gebürtig, nach vorschriftmässig zurückgelegten Studien, den gesetzlich bestimmten strengen Prüfungen aus der Wundartzney und der Geburtshülfe sich unterzogen habe, um ein Recht zur Ausübung sowohl der einen als der andern Kunst zu erlangen. Derselbe gab bey

den mit ihm am 17. September 1824, aus der Wundarztney und am 21-ten des nämlichen Monaths aus der Geburtshülfe vorgenommenen strengen Prüfungen solche Beweise von erworbener Wissenschaft, und sich eigen gemachter Kentnisse, dass alle Prüfer ihre vollkommene Zufriedenheit über ihn bezeigten. Weswegen wir ihn demnach der Uns von höchsten Orten verliehenen Macht, als einen tauglichen und wohlerfahrten Wundarzt, wie auch als einen tauglichen und wohlerfahrenen Geburtshelfer erkennen, erklären und bestättigen, so zwar, das ihn Jedermann als solchen zu erkennen habe, und er seine Kunst aller Orten, wo er dazu berechtiget ist, ausüben möge und könne, wobey er sich jedoch stets nach dem bey der Direction abgelegten Eide zu benehmen haben wird, zur Bestättigung des Gesagten haben wir dem Joseph Viditz das gegenwärtige mit dem Sigel des hierortigen Lycäums gezierte und mit den gehörigen Fertigungen versehene Diplom übergeben. Laibach im Königreiche Illyrien im Jahre nach der Geburt Christi Ein Taused Acht Hundert Vier und Zwanzig. — Dr. Johann Schneditz, m. p., k. k. Gubernial Rath, Protomedicus und Director des medizinisch chirurgischen Studiums. Leopold Nathan, m. p., k. k. Professor der theoretischen und praktischen Chirurgie. Ignatz Binter, m. p., k. k. Professor der theoretischen und praktischen Geburtshülfe. Anton Metzer, m. p., k. k. Professor der Anatomie. Dr. Johann Zhuber, m. p., k. k. Professor der Medizin. Dr. Johann Verbitz, m. p., k. k. Professor der gerichtlichen Arztneykunde.

Collationirt und dem mit zwey Gulden Stempel versehenen Originale ganz gleichlautend befunden.

Bezirksgericht Krupp am 6-ten Mai 1826.

(L. S.)

Sajoviz, m. p.
Bez. Richter.

Bilo bi dobro, da bi se v Ljubljani poiskalo kaj več o zdravniškem učilišču, saj je vsekako zelo zanimivo, da smo že v onem času imeli kaj takega v naši sredi, s čimur bi se lehko ponašala tudi večja mesta.

Mali zapiski.

Duhovniki, rojeni v kranjski župniji. Iz prvega dela Hrenovega dnevnika, ki je shranjen v Zagrebu, smo posneli te-le podatke o duhovnih, ki so bili rojeni v Kranju. L. 1577. je škof Glušič v Ljubljani v duhovna posvetil Boštijana Kobela (Khobell). Umrl je Kobel meseca oktobra l. 1602. kot prošt v Dobrli Vasi na Koroškem. Bil je zadnji prošt in za njim so prišli v ondotni samostan očetje jezuitje. L. 1577. je škof Glušič posvetil Boštijana Tischlerja. L. 1591. sta bila od škofa Tavčarja v mašnika posvečena Adam Zamujen (Samuyen) in Ivan Golč (Goldts) in l. 1592. v subdijakona Matija Orehar. Škof Tomaž Hren ima mnogo zaslug za utrjenje katoliške vere v mestu Kranju, tako da je o svojem delovanju mogel zapisati v dnevnik besede: Thomas, Episcopus Labacensis, ab haereseos labe totam illam Civitatem Principis Serenissimi Praesidio uindicavit et ad gremium Catholicae Ecclesiae reuexit, uti patet ex Actis Reformationis. Vspeh njegovega truda za vero je bil tudi ta, da je sam mnogo Kranjcev posvetil v duhovne. Naštevajo se v dnevniku ti-le: Matija Medved (Ursus) mašnik l. 1602. Nikolaj Massius l. 1604. Martin Kompar 21. sept. 1605 akolit in 10. marca 1606 mašnik; bil je kanonik reda sv. Avguština v Lavantinski dolini. Luka Štempihar (Stampicher), star 27 let, je 17. febr. 1606 postal mašnik. Gašpar Herbst, 25 let star vdovec, je po smrti žene postal mašnik 1. septembra 1606. Andrej Fink mašnik 1. mar. 1607. Adam Wassermann, čigar brat Filip je bil župnik v Moravčah, mašnik 14. mar. 1607. Akoliti so postali l. 1607.: Gregor Haumann, Ivan Haumann, Ivan Novak in Mihael Petelin (Gallus). Peter Otava, ki je 5. apr. 1608 prejel mašništvo, je pel novo mašo v Vodicah, kjer je župnikoval njegov sorodnik Simon Otava. L. 1608. sta postala akolita Martin Kuralt (Curolt) in Ivan Mägerle. Za službo pri kranjski cerkvi je Hren 21. sept. 1609 posvetil Blaža Kušmana (Kushman), ki je bil l. 1621. župnik v Kranju. Blaž Kobel (Khobelius), kanonik reda sv. Avguština in profes stolne cerkve sv. Andreja v Lavantinski dolini, je postal duhoven 29. sept. 1609. Mihael Selčan (Selzacher) mašnik 29. sept. 1609. Ivan Novak mašnik 24. sept. 1611. Matija Otava je bil v mašnika posvečen 17. dec. 1611, 30. apr. 1614 je postal župnik v Kovorju. A. Koblar.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik XI. — Sešitek 3. in 4.

V Ljubljani 1901.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; [illegible] »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 3. in 4. sešitka.

Razprave.

Mali zapiski.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XI. 1901. Sešitek 3. in 4.

Nekoliko podatkov za zgodovino belokranjskih župnij.

Napisal **Janko Barlè**.

Zgodovina belokranjskih župnij je zelo zanimiva, dasi še precej temna in nerazjasnjena. Bela Krajina dotikala se je oglejske in zagrebške dieceze, kateri sta si obe svojili one župnije, kasneje prišel je pa še tedaj cvetoči nemški red, kateri se je hotel tudi ž njimi okoristiti. V medsebojnem tekmovanju teh oblastij niso župniki in narod sami vedeli, kam spadajo in koga naj bi se držali, koga poslušali.

Belokranjske župnije: Črnomelj, Metlika, Stari Trg, Semič, Podzemelj in Vinica so zelo stare. Črnomelj se omenja že l. 1228., ko je tamkajšno župnijsko cerkev svetega Petra posvetil sam Bertold, očak oglejski, ki si je pridržal pravico do navadne desetine in je postavil v Črnomlju prvega župnika Ivana.

Kmalu potem je prišel v Belo Krajino tudi nemški viteški red, utemeljen l. 1190. v sveti deželi. Cesar Friderik II. podelil mu je že l. 1236. neke svoboščine v Beli Krajini in l. 1268. je daroval koroški vojvoda Ulrik III. hiši nemškega reda v Ljubljani cerkev sv. Petra v Črnomlju z vsem, kar jej je pripadalo. Razmere so bile za red tedaj zelo ugodne, podpirali so ga cerkveni in svetovni mogotci in v malo letih se je vspel do velike veljave. Oglejski očak Otobonus I. je izdal celo l. 1310. bulo z odpustki, da vspodbudi ljudstvo, naj bi z darovi

omogočilo zidanje nove hiše nemškega reda v Metliki. Tako se je nemški red malo po malo vkoreninil v današnji Beli Krajini in gospodoval nad tamkajšnjimi župnijami, kjer je začel tudi pobirati desetino.

V Beli Krajini bile so že l. 1334. sledeče župnije:

1. sv. Petra v Črnomlju s podružnicama sv. Janeza Krstnika (recte Evangelista) v Dobličah in sv. Ireneja (Jerneja) v Otovcu;

2. sv. Marije »circa castellum« pri Treh Farah s podružnicami sv. Nikolaja v Metliki (de foro), sv. Marije Magdalene v Božjakovem, sv. Jakoba v Bereči Vasi, sv. Vida v Jugorju in sv. Trojice v Radovici;

3. sv. Martina v Podzemlju s podružnicama sv. Margarete v Borštu in sv. Nikolaja v Adlešičih (»in provincia Methlice«);

4. sv. Štefana v Semiču s podružnicama sv. Marije Magdalene v Rožnem Dolu in sv. Primoža in Janeza na Gabru;

5. sv, Križa v Vinici s podružnico sv. Trojice v Preloki.

K tem sta spadali še župniji sv. Jurija v Vivodini in sv. Križa v Žumberku. Te župnije bile so tretji del znamenitega arhidijakonata goriškega (archidiaconatus de Guerche) v zagrebški škofiji. Podatke o teh župnijah nam je pa zapisal zelo zaslužni kanonik zagrebški Ivan, arhidijakon goriški, v svojem znamenitem zborniku pravic kapitula zagrebškega.[1])

Ivana, arhidijakona goriškega moramo zahvaliti, da nam je zabeležil zanimiv prepir, kateri se je porodil med nemškim redom in zagrebškim kapitulom v XIV. stoletju zaradi pobiranja desetine v belokranjskih župnijah.[2]) V početku niso križniki ovirali goriškega arhidijakona v pobiranju desetine, šele Henrik,

---

[1]) Gl. Ivan Krst. Tkalčić: Monumenta historica episcopatus Zagrabiensis. Vol. II., str. 93.

[2]) To sem pod naslovom: »Prepir med nemškim redom in kapitulom zagrebškim v 14. veku« obširno opisal v »Zgodovinskem zborniku« l. 1892., št. 19. in 20.

črnomaljski komendator, je začel l. 1330. pobirati sam desetino, a njemu so se pridružili tudi belokranjski župniki, zato ker jim je bil obljubil tretjino desetine.

Kapitul zagrebški se je pritožil radi te krivice papežu Benediktu XII. in poslal l. 1338. v Avinjon škofovega vikarja Jakoba in pa Ivana, arhidijakona goriškega. Papež je pooblastil cistercijskega opata Ivana in dominikanskega priorja Ladislava, da stvar razsodita in obranita pravice zagrebškega kapitula (»quatenus ea, quae de bonis ipsius ecclesiae alienata inveneris illicite, vel distracta, ad jus et proprietatem eiusdem ecclesiae legitime revoaare procures, contradictores per censuram ecclesiasticam, appelatione postposita, compescendo«).

Papeževa pooblaščenca sta začela precej izvrševati dani nalog in sta poklicala komendatorja Henrika, naj pride na osmino Malega šmarna l. 1339. na razpravo v Zagreb. Vender Henrik ni prišel in ni poslal svojega namestnika. Na to je bil Henrik poklican drugič in sicer na osmino vseh Svetov. Tedaj je tudi prišel in stvar glede desetine se je razpravljala v cistercijskem samostanu sv. Marije. Ivan, arhidijakon goriški, je zahteval, naj križniki več ne pobirajo desetine po belokranjskih župnijah, ker pripada zagrebškemu kapitalu: »ex institutione et ordinatione antiqua.« Na to ni mogel komendator Henrik ničesar odgovoriti, ampak je le zaprosil poverjenstvo, da bi mu se rok, da v tej stvari končno odgovori, podaljšal do osmine sv. Janeza Krstnika l. 1340. Sodniki so to dovolili.

Toda Henrik ni ostal mož beseda, ni sam prišel, ne poslal namestnika in se ni opravičil. Sedaj sodniki niso mogli več čakati in prisodili so dne 7. julija 1340 pravico zagrebškemu kapitulu, kar je potrdil tudi papež Klemen VI. Cela razprava se je še nekoliko časa vlekla. V početku l. 1349. poslala sta opat Ivan in prijor Ladislav Egidija, sina Andrejevega, v Podgorje, Medjurečje, Ozelj in Metliko, a Leonard, župnik vseh Svetov, in Ivan, župnik sv. Vida pod Ozljem, sta v početku februvarja istega leta v Metliki izobčila komendatorja Henrika in črnomaljske križnike. Tudi to ni pomagalo, pa sta

papeževa pooblaščenca zapovedala belokranjskim župnikom, da križnike vsako nedeljo vnovič izobčijo (»campanis pulsatis, candelis accensis et postea extinctis et in terram proiectis et pedibus conculcatis«) tako dolgo, dokler ne prenehajo pobirati desetine.

A stvar se je drugače zasukala. Župniki ne samo da niso izobčili križnikov, temveč so sami začeli pobirati desetino. Med temi župniki se imenujejo: Lipold v Vivodini, Henrik, Ortalfo in Jakob v Metliki, Gonslav v Trgu (in ecclesia s. Petri de Foro — morda Stari Trg), Tomaž v Črnomlju, Marko in Tomaž v Semiču, Detrik v Žumberku (de Syhenstan et Syhembergh), Andrej in Korardo v Podzemlju in Radoslav v Vinici. Zastonj sta jih opominjala Ivan, opat topliški (Topusko), in Ivan, arhidijakon gorišk, naj opusté krivično pobiranje desetin. Ivan se je moral obrniti na samega papeževega delegata za Ogersko, na kardinala Gvidona v Rimu, kateri je zopet prisodil pravico zagrebškemu kapitulu, a ob jednem v svojem pismu od 25. marca 1350 izobčil belokranjske župnike. To izobčenje bilo je pred mnogoštevilnim narodom v župnijski cerkvi sv. Marka v Zagrebu slovesno oklicano v nedeljo pred praznikom sv. Marije Magdalene l. 1350.

Tako je zagrebški kapitul rabil stroge cerkvene kazni proti križnikom in župnikom v Beli Krajini, da obrani stare svoje pravice. To je največja zasluga umnega in delavnega Ivana, arhidijakona goriškega, kateri je v onem nemirnem stoletju (tempore manifestarum guerarum in regno Hungariae), ko so se v mnogih krajih zagrebške škofije porodili podobni prepiri zaradi desetine, vstrajno čuval pravice kapitula. Ta odlični mož je že l. 1352. umrl, poprej, nego se je belokranjski prepir poravnal. Omenja se namreč, da se je za škofa Nikolaja I., ki je vladal od l. 1350.—1356., prepir zaradi desetine v Beli Krajini nadaljeval [8]), dokler se ni naposled okrog l. 1370. škofu Ste-

[8]) Gl. Baltazar Adam Krčelić: »Historiarum Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis partis« I., tomus I., str. 131.

fanu III. (od l. 1356.—1375.) posrečilo, da je, kakor z drugimi, tako tudi s križniki uredil stvar gledé desetine.[4])

Čudno se nam zdi, kako da so križniki in belokranjski župniki tako dolgo vstrajali v prepiru z zagrebškim kapitulom. Ne moremo si drugače misliti, kakor da so tudi imeli kakšne dokaze za svoje nazore. In res se omenja, da je l. 1300. oglejski arhidijakon Ivan de Ferentino podaril nemškemu viteškemu redu pravo prezentovanja za župnijo Črnomelj,[5]) l. 1336. je pa dal oglejski očak Bertrand župnijo Črnomelj duhovnu nemškega reda Henriku de Opaviá. Morda je ravno ta Henrik sodeloval v našem prepiru, zakaj takrat so bili tudi nekateri duhovni komendatorji nemškega reda. Važno je tudi, da je Ivan grof goriški (von Görz) ravno v tem času odstopil nemškemu redu patronatske pravice nad belokranjskimi župnijami.[6]) Če vse to premislimo, tedaj se nam ne vidi več tako čudna ona trdovratnost, katero so pokazali križniki in pa belokranjski župniki v prepiru zaradi desetine s kapitulom zagrebškim.

Lahko razumemo, zakaj se tudi z l. 1370. stvar ni končno uredila in da je bila potem še večkrat pravda za to, kam spadajo in komu naj desetino plačajo belokranjske župnije. Jaz menim, da je tu imel največ koristi oni, ki je bil najbližji, namreč nemški red, in katerega patronatske pravice nad onimi župnijami pač nihče ni mogel odrekati. Oglejski očak je bil predaleč, da bi se bil mogel posebno brigati za te župnije, v Zagrebu so pa imeli polne roke drugega posla. Vender se mora priznati, da je pri zagrebških škofih in kapitulu tekom stoletij ostalo vedno živo osvedočenje, da spadajo te župnije pod zagrebško diecezo. Dokazujejo nam to tudi članki državnih zborov, kateri so bili sklenjeni na zahtevo škofa in kapitula (Artic. 13. l. 1554.; art. 119. l. 1647.; art. 69. l. 1681.;

---

[4]) ib. str. 133.

[5]) Gl. Dr. Fr. Richter: »Geschichte der Stadt Laibach,« v »Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain« l. 1854. str. 200.

[6]) ib. str. 209.

art. 53. l. 1741. in art. 35. l. 1751.). Ko se je utemeljevala goriška nadškofija, zapovedal je l. 1750. zagrebški škof Franc baron Klobušicki znanemu zgodovinarju Baltazarju Krčeliću, da naj celo zadevo točno preišče. Krčelić je bil tudi tega mnenja, da so belokranjske župnije od starine spadale pod zagrebško diecezo.

Pregledovaje zapisnike kanoničnih vizitacij, katere so vsakega leta obavljali arhidijakoni v svojih arhidijakonatih in kateri zapisniki segajo do l. 1626., nisem našel nikjer zabeleženo, da bi bili arhidijakoni vizitirali belokranjske župnije, čeravno so jim bile, ko so prišli v hrvatske župnije, zelo blizo. Razmerje med belokranjskimi in sosednjimi hrvatskimi župniki bilo je pa vedno prav prijateljsko. Tako se omenja, da so iz hrvaške župnije Lipnik, katera je bila najznamenitejša in največja v onem kraju, hodile vsako leto posebne procesije ob raznih praznikih k Trem faram v metliški župniji, v Podbrezje ob Kolpi (sedaj v župniji Adlešiči), v Gribljе in Klošter v podzemeljski župniji in na Žeželj v župniji Vinici.[7])

Najbolje bodejo pa pojasnila razmerje, v katerem so bili belokranjske župnije in njihovi župniki z zagrebško škofijo, nekatera pisma, katera sem našel med pismi zagrebških škofov in katera priobčim v celoti. Iz teh pisem vidimo, da so belokranjski župniki še v XVII. stoletju in v početku XVIII. stoletja priznavali zagrebške škofe za svoje duhovne glavarje. Na nje so se obračali v vseh važnejših duhovnih opravilih, prosili od njih dispenzacij in milostij in s tem najbolje posvedočili mnenje, da spadajo v duhovnem oziru pod zagrebško diecezo. To je bilo tudi povod, da je tako mnogo duhovnikov, porojenih v Beli Krajini (in campo Metlicensi), službovalo kasneje v zagrebški škofiji.[8])

---

[7]) Zapisnik kanonične vizitacije iz l. 1765. v arhivu nadškof. pisarne v Zagrebu.

[8]) Gl. moj članek: »Slovenci duhovniki v zagrebški škofiji.« Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, 1899., sešitek 3. in 4.

I.

17. junija 1670. Martin Plut, prošt v Metliki, prosi zagrebškega škofa Martina Borkoviča, naj bi Petra Doktoriča, kateri je postal kapelan v Podzemlju, pripustil k skušnji iz pastirstva.

Reverendissime et Illustrissime Domine Domine mihi Gratiosissime.

Reverendissimus et Illustrissimus Dominus Sigefridus Liber Baro a Saurau, Commendator et Ordinarius huius loci contulit Capellanatum in Parochia pod Zemel nuncupata, Celsissimo Nostro Teutonico ordini in Spiritualibus subiecta, Reverendissimo Domino Petro Doctorich, sed eundem Capellanatum suscipere non valet, cum non habeat curam animarum; quare nomine eiusdem Reverendissimi et Illustrissimi Domini Commendatoris et Ordinarii loci enixe Reverendissimam et Illustrissimam Dominationem Vestram rogatam volui, tanquam Vicarius eiusdem Reverendissimi et Illustrissimi Domini Commendatoris, quatenus eundem Reverendissimum Dominum Petrum Doctorich pro cura animarum examini subiici curaret et si in eodem substiterit et idoneus repertus fuerit, mihi eundem approbatum cum testimoniali approbationis littera remittere dignaretur, pro qua gratia, favore et benevolentia Reverendissmae et Illustrissimae Dominationi Vestrae gratus permansurus. In praepositura Metlicensi die 17. Junii 1670. Reverendissimae et Illustrissimae Dominationi Vestrae ad obsequia paratissimus M. Martinus Plut, O. I. Praepositus Mettlicensis m. p.[9])

II.

4. maja 1671. Martin Plut, prošt v Metliki, prosi zagrebškega škofa Martina Borkoviča, naj bi Pavla Grešnika, kateri je postal kapelan v Metliki, pripustil k skušnji iz pastirstva.

Reverendissime et Illustrissime Domine Domine mihi gratiosissime salutem, cum servitiorum meorum humillima commendatione.

[9]) Gl. Epistolae Missiles Originales ad Episcopos Zagrab. scriptae. Vol. V. str. 94.

Praesentem Reverendissimum Presbyterum Paulum Greshnigk suscepit pro Capellano in Parochia Metlicensi adhibendo Reverendissimus et Illustrissimus Dominus Sigefridus Liber Baro à Saurau Teutonici Ordinis Eques Commendator Metlicensis et Ordinarius huius loci, sed cum non habeat curam animarum, ex parte et Nomine eiusdem Reverendissimi et Illustrissimi Domini Commendatoris ego tanquam in Spiritualibus eiusdem Commendatoris Vicarius, ennixe rogatam volui Reverendissimam et Illustrissimam Dominationem Vestram, quatenus praedictum Reverendissimum presbyterum pro cura animarum dignaretur curare examini subijci, et si idoneus repertus fuerit, Reverendissima et Illustrissima Dominatio Vestra cum testimoniali approbationis littera eundem approbatum mihi dignetur curare remitti. Hisce me Reverendissimae et Illustrissimae Dominationi Vestrae humillime commendo, eandemque Reverendissimam et Illustrissimam Dominationem felicissime valere exopto, sperans me praedictam obsecuturum gratiam. Datum in Praepositura Metlicensi die 4. Maij 1671.

Reverendissimae et Illustrissimae Dominationis
Vestrae Cliens humillimus

M. Martinus Plut, O. T.
Praepositus Mettlic.[10])

III.

9. decembra 1671. Jožef grof Rabatta, ljubljanski škof, pritožuje se proti župniku Pavlu Modrčinu, ker je poročil Janeza Apfaltrerna in Elizabeto Gaionzelli.

Ill$^{\underline{me}}$ et Reu$^{\underline{me}}$ Domine obseruandissime.

Die 20. proxime praeterlapsi mensis Novembris Reverendus Paulus Modertschin, Presbyter Curatus cis Colapim in Lipnigk Dioecesis Zagrabiensis, sponsum D. Joannem Adamum Apfalter et sponsam eiusdem Elisa-

[10]) Epistolae Missiles Originales ad Episcopos Zagrabienses scriptae Vol. VI. štev. 24., v arhivu zagrebškega nadškofa.

betham Gaionzellin, ambos origine et domicilio Labacensis Dioecesis, sine poprij illorum Parochi, et sine mea utriusque illorum Ordinarij Licentia, contra Sac. Trid. Concilij Ss^{is} 24.^{tae} Cap. 1. De Refor. Matrim. expressam et poenalem prohibitionem Matrimonio copulare, falcem in meam Jurisdictionem mittere, Nullitate Matrimonii Partes fraudare et hoc facto ad sponsam dehonestandam cooperari praesumpsit. Ideo Ill^{mae} D^{oni} V^{rae} tanquam vicinus Coepiscopus hisce insinuo, dictum Presbyterum incurisse poenam Concilij citato Capite expressam; et si per meos ad Zagrabiensem Dioecesim confinantes Curatos quidpiam simile committeretur, mihi pariter insinuari desidero, ut adhibere ualeam Remedium opportunum. Quia terminos Jurisdictionis meae, nec ego intendo transgredi, nec ut mei transgrediantur ulla ratione permitto, idemque a Reu^{mae} D^{one} V^{ra} et eius Dioecesanis Presbyteris faciendum confido, tum ne praemissa scandala committantur, tum ut si quae commissa fuerint, ad mentem citati Concilij corrigantur. Quibus pro Epli mea solicitudine Reu^{mae} D^{oni} V^{rae} insinuatis, eidem in suas sanctas preces me commendo. Labaci 9. xbris 1671.

Ill^{mae} et Reu^{mae} D^{onis} V^{rae}
Ad seruiendum paratissimus
Josephus, Episcopus Labacensis.[11])

IV.

22. februvarja 1684. Janez Zalokar, župnik v Vinici, prosi zagrebškega škofa Martina Borkoviča, naj mu podeli oblast, da sme odpuščati spokornikom pridržane grehe.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Domine, Patrone colendissime.

Ex submississima confidentia praesumo mihi, hucusque ignotus, praesentibus Illustrissimae ac Reverendissimae Domi-

[11]) Epistolae Missiles Originales ad Episcopos Zagrabienses scriptae. Vol. VI. štev. 41. v arhivu zagrebškega nadškofa.

nationi suae humillime inservire, sanctamque ac saluberrimam quadragesimam cum semper maiori augmento interni luminis, ac gratiae septiformis Spiritus in innumerabilium animarum salutem quanto possum affectu, precibusque meis, ac missae sacrificiis apprecari, humillime rogans, quatenus praesentem calicem S. Antonii Abbatis filialis Ecclesiae huius parochiae S. Crucis Vinicensis gratiosissime benedicere dignetur. Siquidem etiam unus et alter animarum curatur sub celsissimo Teuthonicorum Ordine in hoc fundo Metlicensi facultatem a casibus reservatis absolvendi ab Illustrissima ac Reverendissima Dominatione sua petierat ac impetraverat. Ea ratione etiam ego supplico pro eadem facultate, in securius, ac maius lucrum animarum. Scio enim a me iam aliquos directos fuisse ad alios cum similibus casibus reservatis, et tamen deinde eos non ivisse patebat ex circumstantiis. Aliquando cum gratia Dei in sermonibus conabar disuadere illam sacrilegam verecundiam, venerunt tandem alliqui, et quidam cum reservatis, quae a plurimis annis occultabant. Si ultra diriguntur, deinde iterum reticent. Vix aliquando expressi ex verecundo cum gratia Dei, gravissimum peccatum occultum, sed dum ultra direxi tamquam casum reservatum, vix credo detegisse. Occurrunt aliquando Hochevienses, quorum linguam addidici, cum gratia Dei aliquot annis illorum spiritualem curam in Parochia Semichiensi exercens huius modi, si dirigo ultra cum reservatis, non intelliguntur in suo idiomate a germanis, multo minus a Carniolis, aut Croatis. His itaque expertis, perpensis et in omni simplicitate confisis, desiderium magnum mihi est petitae facultatis solumodo pro securiori ac meliori plurium animarum reductione ad verum poenitentiae effectum, quam gratiam spero a suae Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis exemplari zelo animarum, hac occasione obtinere. Quas gratias et favores compensabit sua Caelesti benedictione Altissimus. Et ego meam praefatam apprecationem confirmare volo constanti speciali memento omniumque missae sacrificiorum, quotquot Aeterna

providetia me celebraturum praevidit. Hisce me primis Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationi suae in gratiam ac favoren humillime commendo. Vinicae in domo parochiali, die 22. Februarii 1684. Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini Domini submississimus Cliens ac Capellanus Magister Joannes Georgius Sallaker, parochus ad S. Crucem Vinicensis m. p.

P. S. Illustrissima ac Reverendissima Dominatio sua ignoscet gratiosissimae ignoranti verum competentem titulum.[1])

V.

14. aprila 1690. Ignacij Mikulić, zagrebški škof, vabi prošta v Metliki Janeza Kolbezna na diecezansko sinodo.

Admodum Reverende Domine frater nobis observandissime Salutem in Domino cum Paterna benedictione.

Debitum impositi nobis pastoralis officii exigit, ut iuxta SS. Canonum et signanter Sacri Tridentini Concilii Sessionis vigesimae quartae de reformatione Caput secundum, Dioecesanam Synodum quotannis celebremus, quia tamen post adeptum Episcopale onus, temporum iniuria praepediti, usque in praesens obligationi nostrae satisfacere non valuimus, nunc respirante aliquantulum Dioecesi nostra, eandem Synodum Dioecesanam pro die quinta affuturi Mensis Junii anni currentis infrascripti, hic in Ecclesia Cathedrali nostra Zagrabiensi celebrandam, per valvales consuetas proxime praeterlapsis diebus indiximus. Cum

---

[1]) Na drugi strani je naslov zagrebškemu škofu Martinu Borkoviću (Workowich). Na pismu napisal je nekdo za ravnanje škofu: N. B. Vinicza, haec est prope Metlikam seu districtu eiusdem, Dioecesis Zagrabiensis, licet Commendans ex Ordine Teuthonico nitatur eandem facere mae Jurisdictionis, immo praesummeret Dimissorias dare. Scripsit Reverendissimus Dominus Zagrabiensis Episcopus, Reverendissimis Dominis Episcopis Segniensi, Tergestino, Pollensi ne ordinarentur cum talibus Dimissoriis, quod se facturos promiserunt. Gl. Epistolae Missiles originales ad Episcopos Zagrabienses scriptae. Vol. CI. štev. 60.

autem admodum Reverenda Dominatio Vestra una cum Clero, quem gubernat, huius Dioecesis eximium membrum sit, eandem ad hanc Synodum nobiscum celebrandam, et in Domino pro bono Cleri et Populi regimine ad salubria decreta discutienda, ac deliberanda invitamus. Et licet ab olim propter sacri Teutonici Ordinis Privilegia, quaedam inter Antecessores nostros, et Clerum illum suscitatae dicantur controversiae, nos tamen velut legitimus Pastor unice charissimas oves, unctus a Deo Antistes vester gratissimos Consacerdotes et Comministros, et addictissimus Pater dilectissimos filios ad Matrem Vestram Zagrabiensem Ecclesiam, a Sancto Ladislao Rege itidem et Sancto et Regi Stephano Ungaricae Apostolo dicatam, in visceribus charitatis, in unitatem Spiritus, in vinculum pacis invitamus, venite filii, audite me, timorem Domini docebo Vos.

Porro quia idem Sacrum Tridentinum concilium praecitato Cap.: 2do Sess. 24. de reformatione omnes etiam exemptos, qui curam Parochialium, aut aliarum Saecularium Ecclesiarum habent, Synodo Dioecesanae interesse debere decernit, Ideo Dominationi Vestrae, ut non obstante quocunque praetextu pro eadem Synodo adiunctis sibi uno aut duobus Sacerdotibus, curam animarum habentibus, qui Caeterorum sint Procuratores adsit, in virtute sacrae et salutaris obedientiae praecipimus et mandamus.

Per hoc tamen neque Juribus nostris, quae tanquam ordinarius in Clerum illum habere dignoscimur, sed neque Juribus eiusdem Cleri et aliorum quorumcunque praeiudicatum volumus, neque a Vobis quodpiam temporale lucrum aut interesse, sed animarum vestrarum salutem rectum Ecclesiasticum Hierarchicum Ordinem, non aliud, quam animas Vestras exposcimus. Caeterum Dominatio Vestra pro felici eiusdem Synodi progressu his perceptis Clero illi preces publicas indicat et Deum pro nobis oret, valeatque feliciter. Zagrabiae 14. Aprilis 1690.

Dominationis Vestrae Praelatus et Frater in Christo

Alexander Ignatius Mikulich,
Episcopus Zagrabiensis.

Admodum Reverendo Domino Joanni Kolbesen, Ecclesiae Sancti Nicolai in Metlika Praeposito, Fratri in Christo observandissimo.[18])

VI.

16. novembra 1698. Janez Plut, župnik v Vinici, prosi zagrebškega škofa Štefana Seliščeviča, naj mu podeli oblast, da sme odpuščati spokornikom pridržane grehe.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Domine Patrone gratiosissime, mea humillima obsequia.

Cum nuper adhuc in mense Augusto molestaverim Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Dominum Patronem propter casus reservatos, quos habui per triennium ab Illustrissimo ac Reverendissimo Domino, ideo supplico humillime si possem hanc gratiam habere in primis a Domino Deo et gratiosissimo Domino Patrono, quia vere necessario debeo habere in filiali Ecclesia Beatae Virginis Mariae in Sesell (Žeželj), quae Ecclesia est miraculosa et a multis partibus solet populus illuc convenire quolibet mense, nimirum Dominicis novi lunii, et quam plurimi cum casibus reservatis, et sic dimisi illos cum non habuerim facultatem per istos tres menses, quia et sic sunt quolibet anno quinquies Indulgentiae plenariae, propterea spero in Reverendissimo et gratiosissimo Domino non denegabit mihi pristinam gratiam id est facultatem . . . . a casibus reservatis et transmittere mihi per Admodum Reverendum Dominum Vicinum Parochum Bosiliensem (Bosiljevo v zagrebški nadškofiji), pro qua gratia ero obligatissimus servus in sacris precibus usque ad mortem, non possum quidquam boni a partibus maritimis acquirere, ita ut essem ad obsequia Reverendissimo Domino, sed Domino Deo dante ero obligatissimus. In reliquo me submissime commendo Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Domino Patrono. Actum

[18]) Epistolae Missiles Originales Episcoporum Zagrabiensium. Zvezek CXXXII., štv. 5.

Vinicae die 16. Novembris 1698. Humillimus servus et Capelanus Joannes Pluth O. T. parochus Vinicensis m. p.[14])

VII.

13. aprila 1702. Janez Plut, metliški prošt in župnik v Semiču, prosi generalnega vikarja in kanonika zagrebškega Benedikta Bedekovića, da mu pošlje sv. olje za pet belokranjskih župnij.

Reverendissime ac gratiosissime Domine Domine Patrone, mea humillima servitia!

Ego tanquam indignus servus praecor felicissimum Alleluia Reverendissimo Domino, post hoc autem felisissima festa Paschalia in annos quam plurimos in bona sanitate et valetudine, ter optimus Deus det supervivere ad salutem suae animae. Ignoscat Reverendissimus Dominus Patronus, nimirum quod tam tarde cum gratiarum actione, mea servitia depono, et summas ago maximas gratias pro tanta bonitate, quam mihi tam indigno Reverendissimus Dominus Patronus fecerit, ego nunquam potero tam gratus esse, nisi Deus ter optimus. Hic mitto cum humillima petitione praesentem hominem, et unum coronatum si sufficiet pro sacris liquoribus, ita ut possim hahere pro quinque parochiis in teritorio Metlicensi; rogo submisissime non denegant mihi, si dictus coronatus non sufficiet, dignetur mihi Reverendissimus Dominus nunciare, et plus mittam, dummodo non in disgratiam perveniam, submisissime rogo Reverendissimum Dominum, quatenus dignaretur mea humillima servitia deponere Reverendissimo ac Illustrissimo Domino Domino Episcopo Zagrabiensi, pro tanta gratia, quae mihi data est a Domino Deo et Illustrissimo Domino, ego gratus ero, donec vixero in sacris precibus, interim habeat me Reverendissimus Dominus in gratia sua. Actum in praepositura Mettlicensi die 13. Aprilis 1702.

Obligatissimus Capellanus
Joannes Pluth T, O.
Praepositus Mettl. et parochus Siemicensis.

---

[14]) Gl. Epistolae Missiles originales ad Episcopos Zagrabienses scriptae. Vol. XXVII., štv. 38.

Hic mitto Reverendissimo Domino Patrono 5 scutelulas parvulas, rogo dignetur mihi ignoscere, quod non habeam aliquid boni transmittere.[15])

VIII.

14. januvarja 1703. Janez Plut, prošt nemškega reda in župnik v Semiču, piše vikarju zagrebškega škofa kanoniku Benediktu Bedekoviču in mu najpreje želi srečno novo leto, potem ga pa prosi za Janeza Graheka in Ano Bukovec dispenzacije v IV. kolenu sorodstva.

»Apud nos in territorio Mettlicensi habeo magnam molestiam, a quibusdam Juvenibus, qui libenti animo coniuncti essent in matrimonium, sed non possunt sine dispensatione, quia sunt in quarto gradu, ego quidem audivi a meo Domino Vicario, dum venerat in autumno Zagrabia, qui iverat pro curra animarum, quod Illustrissimus Dominus Praelatus habeat potestatem dispensandi in quarto gradu, propterea rogo humillime, si posset fieri, Reverendissimum Dominum Patronum, quatenus posset iam cum Illustrissimo Domino Praelato loqui ge hac re, ut possint ille iuvenis et illa virgo simul copulati esse cum dispensatione, pro fatigio quidquid Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Praelatus et Reverendissimus Dominus Patronus voluerint habere, dignentur mihi schribere, iam debebunt dare.«[16])

Zagrebški škof podelil je res zaročencema Matiji Graheku, sinu Janeza Graheka, in Ani Bukovki, hčeri Jurija Bukovca dispenzacijo, kakor izvemo iz pisma prošta Pluta od 25. januvarja 1703. Kot vzroke navedel je Plut: prvič, da je bil jeden od zaročencev bolj bogat od drugega, in drugič, da oče zaročenke ni imel nobenega sina v hiši, pa je moral poskrbeti za gospodarja. Plut se zahvaljuje škofu in vikarju za to veliko milost,

---

[15]) Epistolae Missiles Originales ad diversos scriptae. Vol. CXLII., šetv. 4. v nadškofijskem arhivu v Zagrebu.

[16]) Epistolae Missiles originales ad diversos scriptae Vol. CXLII. štev. 8.

češ, da se ga bode v svojih molitvah in sv. mašah spominjal do konca življenja.[17])

IX.

Matija Stariha, bogoslovec v Gradcu, rojen v Beli Krajini, prosi zagrebškega škofa grofa Mirka Eszterhazy-a, da bi mu dal izpustno pismo.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Domine Clementissime.

Pertimescerem profecte, ut per meum rudi non minus quam humili calamo exaratum supplicem Libellum petita eo minus obtineam, quo majori audacia in Celsissimam ejusdem conspectum ausus sum comparere. Nisi Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini singularis in omnes affectus, ac benefaciendi cunctis promptitudo probe mihi constitisset. Hac igitur animatus Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini singulis supplicibus patentes gratiarum fores pulsatum venio, idque unum a congenito ejusdem favore et notissima munificentia efflagitaturus, ut me ad sacros ordines suscipiendos jam jam aspirantem litteris Dimissorialibus fine servatis a Jure praescriptis interstitiis Clementissime impertiri non dedignetur. Quas temere non minus expetendi, quam certius etiam impetrandi spem fecit mihi non exiguam, cum notum atque etiam perspectum Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Domino fore caute praeviderim, quod omnibus, quibus campus Metlicensis cunas aperuit, tam pro suscipiendis ordinibus, quam pro impetrandis litteris Dimissoriis ob notum in oriundos ibi favorem, ad Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Dominum recurendi semper pia ac laudabilis sit consuetudo. Ad quam pariter sequendam me partim nimia Graecio (ubi absoluta Morali, Theologiae Speculativae jam in secundum annum operam navo) Zagrabiam distantia, partim mediorum defectus et invita maxime studiorum interruptio impulit et concitavit. His propositis et clementer

[17]) Ibidem. štev. 9.

auditis, pensitatisque rationum motivis iterum iterumque Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini pedibus advolutus, supplicans oro ac obsecro, ut petitioni meae tanto benevolentius dignetur annuere, quanto laudabilius justas alias supplicum preces solet exaudire: pro qua gratia aeterno vinculo obstrictus meis precibus persistam Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini mihi Clementissimi Demississimus Supplicans Mathias Stariha, A. A. L. L. et Philosophiae magister ac SS. Theologiae in 2dum annum auditor ex campo Metlicensi.[18])

X.

7. februvarja 1748. Ana grofica Jelačić daruje župniku v Vivodini neke zemlje pod pogodbo, da bo bral vsaki mesec eno sv. mašo na njen namen.

Ego Anna Catharina Rosina Jellachich de Busin, nata Baronessa à Vojnovich de Zenta, assumptis in me more Solito et Legali quibusvis Oneribus, et gravaminibus universorum Haeredum, Consanguineorum et Successorum meorum ac aliorum quorumlibet, quos infrascriptum tangit et concernit, aut in futurum quoquo modo tangere et concernere posset negotium, do pro memoria tenore praesentium significando, quibus expedit universis, qualiter ego matura et bene exacta animi mei deliberatione superinde praehabita, certisque et rationabilibus de causis mihi peroptime notis, et animum meum ad id commoventibus, ita et magnifica Illustrissimi et Reverendissimi Domini Alexandri Liberi Baronis à Taufferer, Monasterii Fontis Beatae Virginis Mariae in Landstrass, ordinis Cisterciensium Abbatis Amplissimi, interpositione mota vineas illas in promontorio Krasinecz pertinentiis Curiae ejusdem nominis districtu Ozaliensi, et Comitatu Zagrabiensi inter vineam Furlany, et hortum meum sitas, quas

[18]) Stariha je pisal to pismo, v katerem ni naznačil datuma, zagrebškemu škofu Mirku Eszterhazy-u (1708—1722.). Gl. Libelli supplices originales ad diversos scripti, Vol. IX. štev. 75. v nadškof. arhivu v Zagrebu.

Parochi olim Vivodinenses cum fundo Domus Suae Parochialis horto, ac Particula terrae ad juger medium infra easdem vineas existente, et certo ad Secatores Sex palisecio a subditis olim Curiae meae Krasinecz suis viis, et modis aquisivissent, et obtinuissent, quae universa praespecificata tenuta in Processum ante aliquot annos per Illustrissimum Dominum piae reminiscentiae Genitorem meum Joannem Vojnovich Liberum Baronem de Zenta, Inclytorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Regnorum Excelsae Tabulae Banalis Assessorem, et Co-Judicem, Contra Dominum eorum Parochum Vivodinensem Reliquosque Suos Montanistas motum ex rationibus in eodem Processu Satis, et abunde deductis pro praefato Domino Illustrissimo Genitore meo adjudicata, et executa etiam fuerant, et per eumdem quoque Dominum genitorem meum suo modo possidebantur; ea et talia universa tenuta, id est binas vineas cum Particula terrae ad Juger medium infra easdem vineas, fundum item Parochialem cum adjacente horto, et palisecium ad Seccatores Sex se se extendente, eidem Parochiae Vivodinensi dederim, donaverim et contulerim, prout do, dono et confero Jure perpetuo, et irrevocabiliter per Dominos Parochos Vivodinenses futuris abhinc temporibus, Libere et absque cujuspium Census, aut Decimae Solutione tenenda, possidenda et usu fructuanda, ita tamen, ut tam modernus, quam futuri Domini Parochi Vivodinenses quolibet Mense Sacrum unum ad Intentionem meam sub onere et aggravio Conscientiarum Suarum celebrare teneantur sintque obligati. In quorum praemissorum tenutorum modo praevio per me Parochiae Vivodinensis Collatorum, quieto et pacifico usu et Dominio Dominos Parochos Vivodinenses non solum conservare, verum etiam contra quosvis impetitores et turbatores defendere, et manu tenere velle me, et meos universos Haeredes et Successores obligo, et obstringo. In cujus rei Robur, firmitatemque praesentes Litteras meas (praevio earundem ex Latino in nativum, mihique intelligibile Idioma Genuina et integrali interpretatione) manu propria subscriptas et Sigillo usuali consueto munitas, futura Dominorum

Parochorum Vivodinensium pro Securitate extra dedi. — Datum in Monasterio Fontis B. M. Virginis prope Landstrass die 7.ma Februarii A. 1748.

L. S. *Alexander Abbas ad Fontes B. M. V. prope Landstrass et Archidiaconus ibidem, m. p.*

L. S. *Anna Rosina Nata B. de Voinouich, m. p.*

L. S. *P. Leopoldus m. p., SSae Theologiae Doctor p. t. Prior et Secretarius.*[19])

XI.

1768. Prebivalci župnije vivodinske prosijo za kapelana.

Laudetur Jesus et Maria!

Cum a Sacra Caesarea Regiaque Catholica Majestate Maria Theresia Regina nostra Clementissima per Excellentissimum ac Reverendissimum Dominum Dominum Archiepiscopum Goritiensem ordinarium nostrum mandatum percepimus, ut Taxa Stollae provisionum, extremae unctionis atque novorum Baptismatum, hucusque in praejudicium Salutis animarum exigi consveta, plane tollatur, atque ad Copulationes, Sepulturas et Baptismos quotidianos raducatur, ac augeatur.

Nos porro, ut mandato Caesareo, mentique Excellentissimi Domini Domini Archi-Episcopi, in quantum possumus, morem geramus, cum caeteroquin penuriam pecuniae patiamur, ut in posterum saluti animarum nostrarum melius provideatur, atque Sanctissimis Sacramentis major honor et reverentia exhibeatur, convenimus in perpetuum cum Parocho nostro, atque decrevimus loco praefatae stollae provisionum, extremarum unctionum, atque omnium Baptismatum dare unum Cubulum musti in autumno,

[19]) V arhivu nadškofijske pisarne v Zagrebu.

cooperatori nostro, mensuras octo carlostadienses continentem, et quidem ex sequentibus causis:

1. ut saepius et commodius sacrosancto missae sacrificio adesse valeamus.

2. ut in distantioribus pagis a Matrice per annum praeter Scriptas functiones, pro nostris senibus, debilibus, ac parvulis, dum caeteroquin ad matricem, vel B. V. in Verskovecz praeter festa principalia sacra functio fuerit, sacrum ac doctrinam christianam habere possimus.

3. ut tempore verno, tum ad Parochialem, tum ad quamlibet filialem Ecclesiam diebus Cooperatori nostro opportunis unum sacrum pro Parentibus nostris, antecessoribus, inplantatoribus atque cultoribus vinearum nostrarum, defunctis, atque pro impetranda fertilitate, atque benedictione divina, pro avertendis noxiis tempestatibus et omnibus malis a Parochia nostra, Singulis annis peragatur cum processione Venerabilis Sacramenti et solitis quatuor Evangeliis et benedictionibus compleatur, quae ut certo certius a Patre misericordiarum impetremus, obligamus nos, atque obstringimus sacrosancte nos et posteros, atque Successores nostros, sicut ad praefata cooperatori nostro praestandi, ita etiam ad praedictum Sacrum montanum et Processionem quisque in vicinia et loco suo cemparendi, aut saltem ad id unum ex Domo mitendi, sub poena arbitraria ejusdem viciniae Ecclesiae pendenda.

Ad haec vero Reverendissimum ac Illustrissimum Dominum Abbatem ad Fontes Marianos prope Landstrass Archi-Diaconum nostrum gratiossissimum demississime rogamus ac petimus, ut nobis nunc et in posterum de apto atque zeloso in Divinis Cooperatore provideat, quem intelligere valeamus, ne, nos, et parvuli nostri panem verbi divini petamus, et non sit, uti hucusque, qui frangeret nobis.

In quorum fidem, et majus robur ad nostra nomina loco omnium manu propria cruces apposuimus. Actum in publica sacra functione in Capella B. V. Mariae in Verskovecz, (Vrškovci,

v župniji Vivodina na hrv.-kranjski meji) die decima nona Octobris, millesimo septingentesimo quinquagesimo quinto.

P. Bernardus m. p.
p. t. prior.

Joan. Jacob. Bellavich, m. p.
Ober Lieut,

Georgius Mikan	*† Jure Vergoth*
Petar Verbosz	*† Ivanacz Lesschanacz*
† Martin Rudman	*† Jure Czerjanacz*
† Petar Pleszkina	*† Ive Peterlin*
† Petar Salligar	*† Ive Benkovich*
† Ive Gussich	*† Mike Furjanich*
† Ivanacz Verbosz	*† Jure Bossniak*
† Mikacz Gustin	*† Mikiza Gallinacz*
† Petar Plaszai	*† Petar Furjanich*
† Marko Mossar	*† Miko Haramia*

Anno 1768., die 5. Aprilis Contractus hic Cancellatus Productus est coram Officio Praeffecturae Arcis Dominii ozail. Cancellatus adeoque Inorgorosus adinventus. G. Sztazinski
p. Capit.[30])

Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do l. 1718.

Priobčuje **V. Steska.**
(Dalje.)

1684.

3. septembra je bil Te Deum radi zmage nad Turki pri Budi.

5. septembra so zopet 20 vjetih Turkov tu skozi peljali, da jih spravijo na galeje.

---

[30]) Vivodina, ki se tudi omenja v prepiru belokranjskih župnij zaradi desetine, pripala je l. 1751. goriški nadškofiji. Tamkajšno župnijsko cerkev sv. Lovrenca je posvetil 12. julija 1757. ob priliki kanoniške vizitacije nadškof goriški grof Karol Mihael Attems. — Gl. Beležke v arhivu nadškofijske pisarne v Zagrebu.

10. oktobra. Zjutraj ob 11. uri so na nosilih semkaj prinesli pobožnega p. Marka Avijanca, ki je bil zopet pri vojni. Tu je bil tri dni in je 12. oktobra pridigoval v stolnici, 13. se je pa na vse zgodaj odpeljal na ladiji v Bistro.

21. oktobra je bilo čutiti hud potres.

6. decembra, na glavni praznik sv. Nikolaja, je knezoškof slovesno maševal in povabil na obed kneza Auersperga in Porzio, vicedoma, deželnega maršala, komendatorja grofa Sauraua, Kacianerja, Mateja in Orfeja grofa Strassoldo, Wazenberga, Trillerja, barona Lewenberga, Brennerja, Valvasorja, opata stiškega, stolnega prošta, g. Fabijaniča.

24. decembra je na Poljanah pogorela pristava cesarskega špitala.

1685.

6. januvarija je sem prišel znani Poljak Kolčilcky, ki je med obleganjem iz dunajskega mesta donesel sporočilo in se srečno povrnil. Vsakdo ga je hotel videti. Deželni stanovi so mu darovali 100 tolarjev.

10. januvarija je bila seja deželnega zbora. Gostil je vicedom.

27. januvarija je bil, kakor leto poprej, silen mraz. Pozeblo je mnogo dreves in trt.

5. februvarija. Seje se ponavljajo že 14 dnij. Stanovi nameravajo vpeljati nov policijski red za vso deželo, posebno pa za Ljubljano. O tem se posvetujejo štirje odborniki v deželni hiši pod vodstvom komendatorja grofa Sauraua. Snov posvetovanju je noša, gospodarstvo, cena stvarij i. t. d. Sklepov niso objavili.

17. februvarija. Tu skozi so peljali 35 Turkov, da jih spravijo na galeje.

21. februvarija. Pri jezuitih so predstavljali v gledišćni dvorani lepo igro: Andrej grof Auersperg premaga Turke.

9. marca. Razen dveh kompanij Lesliejevega polka se je tu nastanilo še osem kompanij Heisterjevega polka. Šele 13. junija so odšli k vojni.

13. maja. Knezoškof je hotel na Gorenjskem, na Koroškem in Štajarskem najprej sam župnije nadzirati in je birmal v

Kranjski Gori 888, v Beljaku 2686, v Št. Rupertu 256, v Lipi 958, na Dvoru 1146, v Kranju 1672 otrok. V Ljubljano se je povrnil 4. junija.

10. in 11. maja je bilo tu birmanih 1871 in drugi dan 1447, skupaj 3318 oseb.

2. julija se je knezoškof udeležil sam sinode v Gornjem Gradu.

18. maja se je mnogo Kočevcev z ženami in otroki preselilo na Avstrijsko. 40 povezkov kruha je odšlo odtod k armadi.

25. junija so tu zbirali s cesarjevim dovoljenjem za beneško ljudovlado novince.

5. julija so izkopali pri sv. Krištofu lepe rakve (tumbe).

23. julija zjutraj okolu 6. ure se je vnel ogenj v »Golovec ulicah« in upepelil več hiš.

30. avgusta. Pri kapucinskem kapitulu so tretjič izvolili Ljubljančana o. Avguština za provincijala.

9. septembra je bil Te Deum, ker so naši osvojili Novi Grad (Neuhäusel).

11., 12. in 13. septembra je bila huda slana, ki je uničila vso ajdo in provzročila hudo draginjo in pomanjkanje.

1686.

8. januvarija deželni zbor. Knezoškof je gostil kneza Auersperga, grofa Gallenberga, vicedoma, dež. maršala, opata stiškega, grofa Sauraua, barona Lewenberga, Paradeiserja, Engelshausa, Brennerja, Mosheimba, Valvasorja, stolnega dekana pl. Stroblhofa, Hohenwarta in Pelzhoferja.

17. februvarija gostí knezoškof oba kneza in kneginjo Auersperg, obe knežji sestri, grofa Galla, Schrottenbacha in dr.

19. februvarija slovesnost pri knezu Auerspergu.

22. februvarija je prišel sem slavni o. Abraham, diskalceatski provincijal.

21. aprila so krstili škofovega turškega sužnja Ali imenovanega, ki je bil vjet pri Novem Gradu. Dali so mu ime Nikolaj.

28. aprila ob 4. uri popoldne je nastala strašna nevihta; treščilo je v deželno zalogo smodnika, kjer je bilo 500 stotov

z mnogimi zažigalnicami in drugim gradivom; zaloga se je razletela in razrušila več hiš, podrla peči, vtrla okna po vseh cerkvah in hišah. Ubilo je le nekega dijaka pri sv. Florijanu, kateremu je padlo bruno na glavo in mu jo zdrobilo. Prišel je kapucinski general nadzirat samostane in ostal tu tri dni.

Maj. Pet kamenitih rakev in spomenikov so odkrili ob cerkvi sv. Jožefa.

31. avgusta je bil splošen post, da bi pri Bogu izprosili pomoči na Ogerskem proti Turkom pri obleganju Bude, da bi se je polastili.

5. septembra. Danes smo izvedeli veselo novico po kurirju, da so naši zaseli 2. septembra Budo. Zato se je čulo že po dnevu mnogo veselje razodevajočih strelov po mestu, ki so se ponavljali vso noč.

6. decembra je bil Te Deum v stolnici radi osvojenja Bude. Knezoškof je maševal in pogostil plemenitnike, n. pr. kneza Auersperga, grofa Leopolda, njegovega brata, dež. vicedoma, stiškega opata, grofa Ferd. Sauraua, grofa Ant. Lanthierija, grofa Orf. Strassoldo, stolnega dekana gr. Buzzellenija, barona Avg. Paradeiserja, Lewenberga, de Leo, Engelshausa, Strobelhoffa, Pelzhofferja, Schweigerja.

1687.

13. januvarija deželni zbor; knez kot prvi komisar je modro govoril, odgovoril mu je dež. maršal. Gostovanje je bilo pri vicedomu grofu Ursiniju.

22. januvarija je bila zadušnica v stolnici za umrlo cesarico vdovo Eleonoro Mantovansko.

20. marca so pri volilnem zboru notr. avstr. nemškega vit. reda namesto umrlega komturja izvolili ljublj. komendatorja grofa Sauraua, na njegovo mesto pa Henrika Theobalda barona Goldsteina gospoda Bollendorfskega, Chambellonskega, r. c. komornika, vel. mojstru tajnega svetnika, dvornega maršala, po-

močnika avstrijske balije in komendatorja v Ljubljani in v Stammersdorfu.[1])

24. maja je novi komendator baron Goldstein sem došel.

1. junija je nosil knezoškof presv. R. T. pri procesiji, kakor zadnjič.

21. julija je porodila neka žena v predmestju četvorčke. Dva sta kmalu po rojstvu umrla, druga dva sta ostala zdrava in krepka.

2. avgusta je cesarska vojska z Bavarci slavno premagala Turke pri Mohaču.

22. oktobra je odpotoval v Pasov radi rezidence knezoškof preko Celovca in je srečno tja dospel 8. novembra.

Na Gorenjskem je vzbuknil kmečki upor, zlasti v Smledniku proti sedanjemu gospodu. Dobili so stari urbar in nočejo o novem nič slišati. Pritožujejo se tu, hité v Gradec in na Dunaj. Kako se je to končalo, pové prihodnje leto.

29. decembra so slovesno kronali v Požunu najstarejšega cesarjeviča Jožefa za dednega kralja ogerskega.

1688.

12. januvarija deželni zbor. Otvoril ga je stolni prošt Oktavij grof Buzzelleni kot cesarski pooblaščenec mesto knezoškofa, ki biva radi rezidence v Pasovu. Obed je bil pri vicedomu.

17. januvarija je prešla v cesarsko oblast trdnjava Mongač na Ogerskem.

2. aprila. Ko so se uprli kmetje proti grajščini smleški ali njenemu lastniku g. Pernburgu, in ko so si izvolili za vodnika Martina Stareta, je izšel ukaz, naj ga vjamejo. V Kranju so ga zaprli. Ko so njegovi drugi to čuli in mesto obkolili, so se zbrali vitezi in se današnji dan v red postavili na kapucinskem trgu pod poveljstvom g. Janeza Jakoba pl. Widerkhera. Ko so prišli v Kranj, so mesto zaprli in krivce izprašali. Kmetje so mislili, da bodo upornika odpeljali v Ljubljano, pa vitezi so

[1]) Kjer je Karol Lataringijski premagal pašo velikovaradinskega l. 1683.

ga dali obglaviti pred mestnimi vrati nad mostom. S tem je bilo vse pomirjeno. To se je zgodilo 6. aprila.

5. maja je ustanovil g. Sigmund pl. Künpakh, idrijski upravitelj, bratovščino sv. Dizme, desnega razbojnika. Ta dan so semkaj pripeljali 167 vjetih Turkov in jih potem dalje tirali na dveh velikih ladijah, da jih prodajo na galeje.

13. maja. Danes zvečer se je povrnil knezoškof iz Pasova. Od tam se je odpeljal po vodi 5. aprila, 8. aprila je prišel na Dunaj, 10. je bil pri cesarju in 12. pri rimskem kralju v avdijenci; 26. se je odpeljal, prišel 30. v Gradec. 8. maja je odpotoval ob slabem vremenu in prišel semkaj 13. maja.

Z veseljem smo čuli, da se je Erdeljsko cesarju udalo.

16. julija. General Gvidon grof Starmberg je sijajno premagal Turke pri Bosenskem Brodu.

20. septembra. Mantovanske čete, ki so se udeležile obleganja Belega Grada, prihajajo vsak dan semkaj vračajoč se domov. Ker niso pričakovale konca, niso vedele, da so se naši polastili mesta že 25. avgusta.

15. novembra so preoblekli v redovno oblačilo gospodično Maksimilijano Gallenbergovo v Mekinah. Mnogo odličnih plemenitnikov je tja odpotovalo.

5. decembra je došel semkaj olomuški prošt, ko se je povračal iz Rima. Stanoval je v škofovskem dvorcu.

14. decembra veliko nasprotje med grofom dež. upraviteljem in grofom Henrikom Wazenbergom.

1689.

1. januvarija. Vojaki tu nastanjenega Starmberškege polka so o novem letu pri plemičih in bogataših napravili nabirko.

11. januvarija je bil deželni zbor. Deželni komisarji, stiški opat, baron Valvasor in g. pl. Hohenwarth so obedovali pri knezoškofu.

2. februvarija je po navadi delil škof posvečene sveče. Pri njem so obedovali: oba grofa Gallenberga, grof Anton Lanthieri

in njegov sin Frančišek, grof Orfej Strassoldo, stolni prošt, baron Kristijan pl. Egh in baron Brenner.

10. marca je bil potres brez nasledkov.

April. Kake koristi so se nadejali ljudje od Belega Grada, ki je prišel v naše roke, se vidi iz tega, da je neki trgovec Baltazar Blaznik na svoji ladiji, obloženi z blagom, od Kašlja po Savi odplul in se zopet srečno povrnil.

6. maja. Knezoškof je kot pasavski kanonik odšel tja k volitvi novega škofa. 18. je tja prišel; 25. je bil za škofa izvoljen grof Lamberg z 12. glasovi; naš škof je dobil dva glasova. Drugi dan je obedoval pri novoizvoljencu.

1. junija se je odpeljal iz Pasova po Donavi do Linca, 14. je bil v Celovcu in 19. je zopet srečno dospel v Ljubljano.

23. junija je obiskal p. Marko Avijanec, kapucin v sluhu svetosti, škofa, in potem je uspešno pridigal ljudstvu.

18. avgusta je praznovala svojo poroko s španskim kraljem Karlom II. cesarjeva sestra Marija Ana.

14. septembra so naši osvojili Niš in Skopijo. V sto letih naša vojska ni tako daleč prišla.

Novembra. Semkaj je prišel na svojem potovanju kardinal Kolonič in se nastanil v kolegiju.

1690.

1. januvarija je knezoškof pri jezuitih slovesno maševal in potem obedoval pri njih.

12. januvarija je bil deželni zbor. Vrsta za pogoščevanje stanov je prišla na vicedoma grofa Ursinija.

5. februvarija se je pel pri jezuitih Te Deum radi srečnega kronanja Jožefa I. za rimskega kralja v Avgsburgu. Mašo je pel knezoškof. Gostil je deželni upravitelj. Pri glavnih napitnicah so ustrelili na gradu po dvajsetkrat z velikimi topovi.

24. februvarija je knezoškof posvetil v stolnici Marka barona Rosssetija, prej kanonika in generalnega vikarja, v pičenjskega škofa, imenovanega od kneza Auersperga. Gostil je imenovani knez Auersperg.

25. februvarija je bil novoposvečeni škof pičenjski škofov gost z gospodom bratom, stolnim proštom, dekanom in kanonikom Buffali, ki je bil danes vmeščen.

26. februvarija se je pričel jubilej s procesijo od stolnice k jezuitom, katere se je udeležil tudi knezoškof.

18. marca smo izvedeli, da je po dolgem obleganju prišla v našo last trdnjava Kaniža.

10. aprila je bila tu duhovska sinoda v stolnici.

21. maja je knezoškof tu birmal nad 3000 birmancev.

25. maja je deževalo in velika procesija ni izšla, ampak štiri evangelije so peli v stolnici.

5. junija sta se povrnila starejša grofa Gallenberg iz tujine.

25. septembra je bila huda in nesrečna bitka v Erdelju, kjer je Tököly vjel generala Heisterja.

8. oktobra so bili naši še nesrečnejši, ker so izgubili po petdnevni oblegi Beli Grad.

2. decembra popoldne je bila v škofovem dvorcu seja radi cesarskega osebnega davka, radi pomožnih duhovskih denarjev. O zadnjih ima skrb knezoškof. Drugi komisarji so bili: deželni upravitelj, baron Webersperg, od dvorne kamore poslan, prior bistrski in deželni vicedom. Prior ni prišel.

4. decembra je bil hud potres.

1691.

4. januvarija se je od sv. Andraža na Koroškem povrnil g. J. Anton Thalnitscher, generalni vikar, kjer je bila komisija tikajoča se »taxam pontificiam subsidii cleri« lavantinskega škofa, pa je izterjanje bilo našemu škofu izročeno. Prispevali so okoliški kraji tudi izven naše škofije: tržaška škofija 2332 gld.; arhidijakonat goriški 1534 gld.; Celje 1817 gld.; Beljak 102 gld.; Bamberška posestva 200 gld.; Osojski samostan 87 gld. i. t. d.

10. januvarija je bil deželni zbor; gostil je škof.

19. februvarija je bil hud potres, ki sem ga obširno popisal v »Acad. Naturae Curiosorum« v Avgsburgu, na kar bravca opozarjam. Tam sem obravnal vprašanje, ali je mesto po-

tresu močno podvrženo; kaj se preje zgodi; kaj sledi; ali se more prevideti, in kam naj bežimo.

1 aprila se je pričel papeški jubilej radi povišanja Inocencija XII. roj. Pignatelli na papeški prestol po smrti Aleksandra VIII., ki je umrl 1. februvarija ob štirih popoldne. Procesija se je pomikala iz stolnice k jezuitom. Trajal je jubilej 14 dnij.

10. aprila so deželni stanovi kupili na Bregu pri sv. Florijanu stoječo Flohovo hišo, napravili iz nje orožarno, prenesli semkaj v deželni hiši prevaljene tope in priredili sobe za bivališča nekaterih deželnih uradnikov pri knjigovodstvu.

10. avgusta je premagal princ Ludovik Badenski Turke pri Slankamnu.

16. oktobra se je pričelo obleganje Vel. Varadina.

12. decembra pregleduje avguštinski provincijal tukajšnje samostane.

1692.

Januvarija je umrl Oktavij grof Buzelleni, stolni prošt.

11. januvarija so obhajali slovesno zadušnico v stolnici. Govoril je jezuit o. Praeller.

16. januvarija je knezoškof slovesno maševal pri avguštincih pred špitalskimi vrati radi kanonizacije sv. Janeza Fakundskega. Veliki altar je krasilo šest na novo slikanih prizorov razen simbolov. Vsak dan v tednu so prihajale druge fare in imele pridige; sploh se je vršila svečanost prav slovesno.

20. februvarija se je pričela osemdnevna pobožnost.

5. marca je p. provincijal obedoval pri knezoškofu in odpotoval, ko je dovršil vizitacijo.

21. aprila je bila tu sinoda.

26. maja so se naši polastili trdnjave Vel. Varadina.

17. novembra so slovesno obhajali frančiškani kanonizacijo sv. Janeza Kapistrana in sv. Paskala Bajlonskega. Trajala je slovesnost ves teden. Cerkev je bila vsa okrašena in obložena s slikami. Pri procesiji so nesli tri ali štiri podobe;

četa meščanov je nastopila z rudečimi križi na levici; zvonik je bil razsvetljen in čuli so se streli.

17. novembra. Ker je bil Jan Seifrid knez Eggenberg imenovan za notranje avstrijske vlade ravnatelja, je bil starejši princ Anton Jožef Eggenberg od škofa in dvornega kancelarja Frissa umeščen v deželni hiši. Čedno je govoril kancelar. Obed plemenitnikov je bil pri deželnem glavarju.

6. decembra. Na glavni praznik naše stolnice, dan sv. Nikolaja, je obhajal slovesno sv. mašo knezoškof in k obedu povabil kneza in kneginjo Auersperg, kneza in kneginjo Eggenberg, dve grofici Gallenberg s sinovoma, grofa Orfeja Strassoldo, grofa Herbarta Auersperga in Herbersteina s soprogama, barona Brennerja i. t. d.

10. decembra se je odpeljal škof v Trst k instalaciji škofa Müllerja. 12. decembra sta mu naproti prišla do Dutal stolni dekan Giuliani in kanonik Bajardi. Zvečer je prišel v Trst in se nastanil v škof. dvorcu. 13. decembra je obiskal glavarja grofa Cobenzlna in kapitelj i. dr. 14. decembra je posvetil škofa. 15. decembra je obedoval pri glavarju in se odpeljal proti domu. 18. decembra se je opoldne srečno vrnil.

1693.

8. maja se je zgodil velik čudež pred milostno podobo M. B. sedem žalostij pri sv. Florijanu, ker je mahoma spregledal kuhar kneza Auersperga, Lenart imenovan. Podobo so dali potem na poseben prostor, dokler se ne sezida kapela k večji proslavi tega dogodka.

18. februvarija so strašno želvo, tehtajočo 5 centov, vjeli pri Trstu, jo semkaj pripeljali in dali knezu Eggenbergu, dež. glavarju.

N. B. Osem oseb jo je neslo iz ladije. Ko so jo naslikali in za dva dni izpostavili, da jo je vsak lahko videl, so jo odpeljali na Dunaj k cesarju.

20. februvarija sta prišli iz Hrvaške dve kompaniji Herbevillovega polka v zimsko stanišče.

15. januvarija so opravili v stolnici zadušnico za † kneginjo bavarsko.

11. januvarija se je škof udeležil pri oo. kapucinih italijanske in 12. januvarija nemške pridige.

8. marca je knez Eggenberg, dež. glavar, šel naproti vojvodi Jan. Kristijanu in vojvodinji Eggenberg in dospel semkaj opoldne na štirih ladijah z lepim spremstvom in s stanovskimi trobentarji.

13. marca so se udeležili sv. maše pri frančiškanih, popoldne so bili pri jezuitih, kjer so peli Miserere in se je slišal tudi neki kastrat. Potem so obiskali škofa.

14. marca so bili obiski. Opoldne sta obe visoki osebi obedovali pri knezu Auerspergu, popoldne poslušali laško pridigo pri kapucinih in si ogledali cerkev.

15. marca, na cvetno nedeljo, sta se udeležili obe osebi blagoslovljenja oljk pri jezuitih. Po kosilu sta odrinili od tod.

18. aprila so oklicali, da se odpravi pečateni papir (das sigilirte Papir) in nemška veljava.

22. maja so odšli dragonci s tu nabranimi novaki. Ob devetih so se v vrsto postavili na trgu.

3. junija so iz Gradca semkaj pripeljali 18 velikanskih topov in postavili v topilnico (Hütte). Rabili so jih pri obleganju Bihača.

Mlajši grof Gallenberg je odpotoval na Hrvaško tolažit svojo sestro, ker je umrl njen soprog, hrvaški ban.

16. oktobra je postavil kip presv. Trojice pri sv. Jožefu prevzvišeni grof Herbart Auersperg, prav ob stoletnici pri Sisku dobljene zmage.

To leto se je ustanovila Academia Operosorum.

27. avgusta je bila radi velike suše procesija od stolnice k sv. Krištofu.

30. septembra je ob 11. ponoči nastala nevihta, treščilo je v zadnjo hišo v predmestju sv. Janeza in upepelilo osem hiš.

Oktober. Umrl je slavni zgodovinar J. W. Valvasor na Dolenjskem, v Krškem.

24. novembra. Frančiškanski kapitel, — provincijal o. Lazari.

1694.

17. januvarija se je pričel papeški jubilej s slovesno procesijo od stolnice k jezuitom. Knezoškof se je udeležil procesije. Jubilej je trajal 14 dnij.

5. februvarija so mnogi Ljubljančani odpotovali v Benetke, da bi videli vmeščenje novega doža Vallier-a, ker je prejšnji umrl, in da bi se radovali pusta; med temi so bili knez in kneginja Auersperg, grof Herberstein, grof in grofica Strassoldo; z veliko častjo so jih ondi sprejeli. 13. marca so se povrnili.

14. marca so zaslišali duhovniki pri sv. Petru ljudi, ki so pričali, da so že petkrat v saboto zvečer videli cerkev na Rožniku razsvetljeno in slišali, da se zvon sam oglaša.

3. aprila je umrl na vročinski bolezni Jurij Črvič, opat »in Budna ad mare« in župnik, splošno imenovan cirkniški škof. Bil je daleč okrog slavnoznan, in so prihajali zlasti iz Koroške mnogi božjepotniki. Pomagal je mnogim bolnikom; povzdignil je ondi pobožnosti, se bičal ob postnih pridigah do krvi na prižnici, in več takega storil.

17. junija so vjeli ribiči v Ljubljanici ščuko, ki je tehtala 21 funtov. Izročili so jo prevzvišenemu grofu Gallenbergu, dež. upravitelju.

25. julija, na praznik sv. Jakoba, je nastal hud prepir med notranjim in zunanjim svetom radi Pittorferja, katerega so nekateri zagovarjali, drugi napadali; tako tudi pri drugi seji, da je prišla stvar pred vicedoma.

Te dni so lepe starine našli na cerkvenikovem vrtu pri sv. Krištofu: kamenito posodo za pepel (žaro), kosti in dr.

8. avgusta so odpotovali v Karlovec k umeščenju generala karlovškega Frančiška Karla grofa Auersperga, ko se je odpovedal vojvoda Croy, oba kneza Auersperg in Eggenberg in mnogo plemenitnikov.

1695.

17. januvarija je bil deželni zbor. Gostil je knezoškof. Obeda so se udeležili: knez Eggenberg, dež. glavar, grof Auersperg, karlovški general, deželni vicedom, maršal, stiški opat, stolni prošt, grof Lamberg, grof Rihard Gallenberg, grof Saurau, grof Oto Herberstein, grof Frančišek Lanthieri, baron Engelshaus, Tauferer in Pelzhofer, g. Baltazar Rasp.

7. februvarija je prišel jahajoč sel iz Regensburga s povabilom, naj pride škof k volitvi novega škofa. Ob 11. ponoči je zopet odjezdil z odgovorom in izgovorom. Pravijo, da je škof volil grofa Salma, stolnega dekana.

To leto je, kakor se vidi iz letnice MDXCV na kolegiju, stoletnica, kar so jezuiti tu. Rektor je hotel praznovati stoletnico, pa je opustil slavje radi bolezni.

April. Podaljšali so župni dvorec pri sv. Petru, podrli že davno razsvečeno kapelo sv. Mihaela in prostor porabili za župnišče.

Knezoškof je popravil hodnik v škof. dvorcu in ga dal obokati.

Frančiškani so podrli kapelo sv. Janeza K. in zato zidali kapelo sv. križa. Križ, ki ga časte, je stal že mnogo let na moški strani.

Julij. Na Ogerskem je zapovedoval saški zborni knezi Friderik Avgust z malim uspehom, ker so bili v Erdelju kmalu potem tepeni.

12. novembra so bile petice, ki so nekaj časa veljale 18 kr., znižane na 17 kr. Goldinar, ki čez dva meseca nima veljave, je izginil. Velika zmeda in nadloga med ljudmi! Kruh, ki je stal 1 kr., stane 2 kr.; star rži stane 8 gold. Les cenijo, a kmetje ga ne marajo dovažati. Zmeda!

Poleti so napadli oboroženi Ljubljančani Auerspergovo, prej Lohmheimbovo privilegirano hišo, ki je bila noč in dan odprta, in so vrata vrgli v vodo. Nastala je draga pravda. Župan in sodnik sta bila pozvana v Gradec.

Februvarij. Konec meseca so igrali pri jezuitih, kjer je brat Rok plesal v splošno začudenje. Kaj takega se ne vidi kmalu v Evropi.

1696.

Februvarija so v cesarskih dednih deželah objavili imovinski davek in ga strogo izterjavali.

3. februvarija je prišel semkaj kapucinski general, ki je obiskal škofa 6. februvarija. — P. Anton iz Kranja, njegov tajnik »ex parte Imperii,« je prišel ž njim. Izvolili so ga pozneje l. 1701. za provincijala.

16. februvarija. je šel škof do Save naproti kardinalu Tanara, nunciju, ki se je povračal v Rim; tam ga je vsprejel in potem pogostil v škof. dvorcu. Drugi dan ga je spremil do ladije, ki se je odpeljala proti Vrhniki.

25. maja je obiskal škof Ig in delil ondi sv. birmo.

Junij. Drago in nerodovito leto je provzročilo veliko siromaštvo neimovite množice. Star pšenice je stal 14 gold. Dva odposlanca sta nabirala podpore od hiše do hiše, dežela je dala svoj del. V lazaretu so hranili vsak dan 500 siromakov tri mesece. Dva občinska moža Seifrid in Knol sta nadzorovala siromake.

9. septembra je obiskal Ljubljano sedanji škof brižinski Janez Frančišek baron Eggker pl. Kupfing, ko je prišel ob začetku svoje vlade gledat loško gospostvo. V Ljubljani si je ogledal vse cerkve.

31. oktobra je škof zvedel, da je umrl kardinal Goes, krški škof, v Rimu 10. t. m. Potrudil se je, da bi prišel na njegovo mesto, pa zastonj, ker je bilo že drugemu obljubljeno. Vsak se je čudil, ker je ta škofija večje veljave, čeprav ima ona nekoliko več dohodkov.

1697.

14. januvarija je bil deželni zbor. Gostil je knezoškof. Navzoči so bili tudi knez Eggenberg, stiški opat, stolni prošt, deželni maršal, vicedom, grof Franc Anton Auersperg, dva

grofa Lanthierija, dva grofa Lamberga, grof Petazzi, grof Rudolf Schrottenbach, barona Egg in Abfaltrer, g. Fabianič in Ludovik Rasp.

Te dni je obiskal knezoškof Frančišek provincijala o. Lazarija.

Pust je bil živahen, ker ni bila prepovedana maškarada.

3. marca. Med postnimi pridigarji ima največ poslušavcev kapucin o. Placid. Škof sam ga večkrat posluša.

21. marca je šel škof jezuitom delat duhovne vaje in ostal je ondi 8 dnij.

Ko je prevzvišeni grof Gallenberg umrl, so na odredbo odposlani komisarji učinili težko, neslišano spremembo, in vsem deželnim uradnikom plačo nekoliko odščipnili, mnogim jo pa celò ustavili. Bilo je mnogo tožb in nadlog. L. 1700. je šele cesarska naredba stvar zopet poravnala.

Maj. Znamenito pobožnost je ustanovil menjavec Peter Anton Codelli, da naj vselej Presveto, kadar je nese duhovnik k bolniku, spremljajo štirje cerkveniki s prižganimi belimi svečami. Plačal je za cerkvenike, dal za vosek, napravil nov baldahin, malo monstranco in druge ornamente.

Junij. Povečali so diskalceati svoj vrt in porabili v ta namen Siberauovo njivo.

To pomlad, v juniju, je oblegal mejno trdnjavo Bihač, ekscelencija grof Fr. Karol Auersperg, ki je imel neomejeno poveljstvo, pa je moral odjenjati na cesarjevo povelje in iti na Ogersko k glavni vojni. Hrvati so bili pod poveljstvom banovim onstran Une z 20.000 možmi. Nemški polki so hodili večidel skozi Ljubljano, zlasti imenitni polk Gschwindov. Obleganje je bilo težavno radi vode, čez katero se je ponesrečil glavni napad, in so mnogi potonili, in radi pomanjkanja hrane, ker so se skoro vsi vozovi pokvarili na kamenitem potu in je izostal dva dni od tod v Karlovcu pečeni komisni kruh. Pri glavnem naskoku sv. Janeza K. dan je naših palo 1200.

1698.

Januvarij. V deželnozborski seji je imel knezoškof lep nagovor. Gostil je vicedom. — Pust so obhajali višji in nižji prav veselo s slovestnostmi, plesom in igrami.

11. februvarija se je pripetil strašen dogodek. Krojaški pomočnik je z mečem zabodel svojega lastnega mojstra v njegovem stanovanju; njegovo ženo je sunil enkrat in otroka dvakrat, toda ne smrtno. Bežal je najprej v škofijo in potem v frančiškanski samostan. Meščani so obkolili samostan in ga stražili tri tedne. Vender je ušel, ker so ga opoldne na vozu v praznem sodu izpeljali. Ko se je pa zaslepljenec povrnil po obleko, ga je straža zalotila, priprla in kmalu potem obglavila sredi trga.

12. februvarija je bil krog treh hud potres.

2. marca so obhajali v stolnici Te Deum radi premirja med cesarjem in francoskim kraljem. Obed je bil pri dež. glavarju. Kadar so napili cesarju, rimskemu kralju in visokim zaveznikom, je ustrelilo na Gradu 20 topov, skupaj dopoldne in popoldne 120 krat.

22. maja je praznovalo tukajšnje pravniško društvo prvič svojega patrona sv. Ivana pri sv. Jožefu pri diskalceatih s peto slovesno mašo in nemško pridigo; kosilo je bilo zelo živahno. N. B.: Nastopno leto so prestavili praznovanje k jezuitom, kjer ima kak retor latinski nagovor. Pričetnika te pobožnosti sta gg. Florijančič in Mugerle.

Junij. Magistrat je dal na nasvet župana Giorgio sezidati veliko sobo proti gradu na zunanji svet. Zadnji dan t. m. so pričakovali ruskega carja Petra Aleksejeviča z Dunaja, ki je potoval v Rim. Moral pa je nazaj proti upornikom.

Avgust. Popoldne je nastala huda nevihta in udarilo je v Siberauov dvorec pred diskalceati. Zgorele so tri hiše.

Poleti so povečale klarise svoj vrt in ga večidel obdale z zidom. Prav tako avguštinci pred špitalskimi vrati, ko je bil preoblečen mladi Kapus, ki jim je daroval očetovski sosednji vrt.

Tu se mora tudi pripomniti, da je kneginja Auersperg plemiški dvorec Groblje, poldrugo miljo od Ljubljane, odločila za letovišče in lovsko hišo ter ga pričela krasno zidati.

Slaba letina se ponavlja; ajda pa je precej obrodila in je bila srečno spravljena.

Mestni prebivavci, zlasti meščani mnogo trpé radi nastanjenja vojakov.

1699.

Januvarij. Pri deželnozborski seji je knezoškof kot prvi komisar izredno lepo nagovoril odposlance in potem pogostil prvake.

Z velikim veseljem smo čuli, da so cesar in zavezniki v tem mesecu s turškim cesarjem sklenili petindvajsetletni mir. Obhajale se pa niso nikake slovesnosti niti na Dunaju niti drugod, ker se je že dve leti vlekla določitev mej.

11. februvarija ob pol ene popoldne smo čutili potres. Bil je samo en močan sunek..

13. februvarija ob petih zjutraj je bil zopet hud potres, toda oba brez škode.

15. februvarija je bil davno zaželeni dan poroke rimskega kralja Jožefa z Amalijo na Dunaju, kjer so obhajali vse mogoče slavnosti. Pri nas so stanovi pod vodstvom barona Volka Daniela Brennerja zvečer v deželni hiši imeli veselico z baletom in z redko dragoceno pojedino. Vse plemstvo se je udeležilo slavnosti v kostumih, predstavljajočih narode. Vsi so se zbrali pri kneginji Eggenberg in se skupaj napotili v deželno hišo. Novi trg je bil razsvetljen s plamenicami.

Mesto je pokazalo svoje veselje in udanost v mestni hiši. Okna so razsvetlili in okrasili z lepimi simboli. Četrtina meščanstva je stala oborožena pred hišo. Potem sta bila ples in pojedina.

April. Imenitni laški plezavci po vrveh so se skazovali v mestni hiši.

To leto po sklenjenem miru s Turki je jenjalo zvonjenje ob sedmih zjutraj in zvečer na gradu in po cerkvah.

V frančiškanskem provincijalnem kapitulu so izvolili zopet o. Lazarija za provincijala. Bil je tudi odposlan k generalnemu kapitulu v Rim, kjer je v imenu »Nationis Germanicae« imel javno disputacijo, in je svoje teze slavno branil nasproti magistru »sacri palatii«, nekemu dominikancu, katerega je slavno premagal. O tem se je mnogo pisalo.

18. junija. Praznik sv. R. Telesa je gledal neki kamnosek strelce pred špitalskimi vrati. Zadelo ga je na prsa in na glavi, da je bil takoj mrtev.

23. junija so ustrelili nekega beguna izmed tu nastanjenih vojakov in dva pretepli s šibami.

13. avgusta je umrl blaženo na Dunaju slavni o. Marko Avijanec, kapucin, ki je večkrat tu bolnikom čudežno pomagal.

Ker je nedavno nekdo utonil v Ljubljanici, je njegov oče dal postaviti na špitalski most tam stoječe razpelo z žalostno Materjo božjo.

23. novembra. Ker je sklenila Dizmova bratovščina pred Nemškimi vrati sezidati lepo trikotno kapelico na čast sv. Dizmi, so si kraj ogledali štirje odposlanci in arhitekt Martinuzzi. Pozneje so si stvar premislili in kapelo sezidali v stolnici.

25. decembra je umrl stotnik Palfy-jevega polka. Pokopali so ga slovesno in s trojnim strelom pri avguštincih pred špitalskimi vrati.

1700.

Januvarij. To leto so bili ustavljeni vsi odpustki v vseh cerkvah radi rimskega svetega leta. Višja cerkvena gosposka je to objavila. Mnogo romarjev je šlo tu skozi proti Rimu. Bratovščina presv. R. T. je bila posebej povabljena v Rim. Poslala je svoja zastopnika Petra Antona Codellija pl. Fahnenfeld in Jan. Štefana Florijančiča s priporočilom. Bila sta lepo vsprejeta.

15. januvarija. Na dekanov predlog so se zbrali v hiši stolnega prošta zvečer gg. Pichi, pl. Bilichgraz in kamniški župnik Rasp. Zmenili so se, da bodo skrbeli, naj se podre razrušena stolnica in postavi krasna nova cerkev. Vsi razen g. Pichija so obljubili prispevati po 500 gld. Kmalu je o tem sklepal kapitul

in naznanil sklep knezoškofu, ki je v to privolil. Precej so pričeli misliti, kako bi zbrali pripomočke za tako lepo in dragoceno delo.

22. februvarija. O pustu so višji plemenitniki uprizorili vožnjo s sanmi. Prvi se je vozil general grof Auersperg. Bilo je 24 sanij. Udeležile pa so se vožnje štiri knežje osebe.

1. marca, pustno nedeljo, so se zopet vozili s sanmi našemljeni in predstavljajoči kmetiško poroko. V knežjem dvorcu so igrali laško opero.

V Höfferovi hiši na Bregu je bila glasbena predstava (actus academicus der H. Musicorum).

Pri patrih jezuitih so pa predstavljali pri navadni tridnevni pobožnosti Kristusovo smrt na križu s kronogramom: AMor aD peCCatores.

22. marca je umrl na Dunaju grof Saurau, prejšnji tukajšnji komendator. Na njegovo mesto je prišel naš komendator grof Goldstein kot komtur, in na tega mesto general Gvidon Starmberg [1]) po cesarjevem odloku.

28. marca. Cerkev sv. Jožefa pri diskalceatih je posvetil slovesno knezoškof. Slovesnosti se je udeležil deželni glavar Eggenberg, ki je tudi kot patron in ustanovnik pogostil v samostanu prav sijajno plemenitnike in patre.

15. aprila je posvetil knezoškof Sigmund Krištof avguštinsko cerkev pred špitalskimi vrati s prav tako slovesnostjo. Obreda sta se udeležila tudi oba barona Ruessenstein kot ustanovnika in sta goste sijajno pogostila v samostanu.

24. aprila, praznik sv. Jurija, je mesto prestavilo solni trg, ki je bil doslej ob trgu pri hiši barona Strobla, pri Schüffrerjevi in Kajzelovi hiši, k mestni hiši. Nadzorstvo je dobil proti računu svetovavec Raster. Vinski trg so prenesli s trga na Stari trg.

15. maja je prišel radi zidanja stolne cerkve na povabilo semkaj imenitni stavbenik F. Florentianus iz Gorice. Ker knezoškofa ni tukaj dobil, se je odpeljal na Goričane, in je pokazal nekaj osnutkov.

---

[1]) Sin znanega branitelja dunajskega l. 1683., Rudigera Starhemberga. Dolničar piše dosledno Starmberg.

Te dni je prišlo nekaj nemških igravcev semkaj in so predstavljali v igrišču. Prestojnico je jezuit o. Koller, duhovit mož, spreobrnil od luteranstva h katoličanstvu. Kmalu potem je prišel odličen zdravnik Aichenberg, rojen v Frankobrodu na Meni; imel je svoj voz in strežnike v livreji in je dajal predstave na Novem trgu. O. Koller je spreobrnil njegovo ženo in njegovo spremstvo, ki so vsi izpovedali katoliško vero v kapeli sv. Frančiška Ksaverijana.

Junij. Začetkom tega meseca je prišel semkaj grof Kulmer, vitez nemškega reda, ki je v imenu komendatorja grofa Starmberga mnogo prenovil.

16. julija je dospel semkaj novi komendator general Gvidon Starmberg, katerega junaške čine proti Turkom bukve popisujejo in spričujejo tudi mnoge rane. Prav rad tukaj stanuje in ljubi posebno kmete. Prenovil je zvonik in druga poslopja.

Meščani se vadijo v orožju poletu na Gradu, potem jeseni vsi skupaj v Prulah.

Konec julija se je knezoškof odpovedal škofiji. Namerava vstopiti v oratorij sv. Filipa Nerija v Perugii, v 60. letu svoje starosti, da bi preživel ostali del svojega življenja v miru. Cesar je odstop dopustil, pri papežu pa se je vleklo preiskovanje do 15. maja nastopnega leta, da je prišel spregled.

2. avgusta. Čeprav je bil odpustek odpovedan, so ljudje kakor po navadi obiskavali frančiškansko cerkev. Škof je v Rimu prosil proti p. Lazari, naj ustavijo take shode, pa ni nič dosegel, ampak so bili po posebni buli odobreni.

13. avgusta. Zjutraj ob desetih nastane nenadoma vihar, treskne v Rotterjevo hišo v predmestju in v treh urah pogori 11 hiš. Vender so spretni redovniki in prihitelo ljudstvo požar ustavili, ker so podirali strehe.

Oktober. Letošnja letina je bila srednja, če se oziramo na žito in vino.

25. novembra se je pričela devetdnevnica v čast sv. Frančišku Ksaveriju v kapeli pri sv. Jakobu. Ustanovil jo je baje

Rasp s Krumperka po nasvetu znamenitega in duhovitega o. Paradižiča D. J.

Nadaljevanje od l. 1700. Deo duce, Comite veritate.

1701.

Ker je sveto leto jenjalo v Rimu, je sv. oče dovolil, da se prične po drugih krajih sveta, kjer so za to prosili. O tem več drugje.

Začetkom tega leta je dal cesar Leopold tukaj nabirati vojake zoper Francoze radi nasledstva v Španiji, kjer je umrl Karl II., in ima on pravico do prestola.

Od notranjeavstrijske dvorne blagajne odposlani komisarji pobirajo prav strogo krajcar na meso in zelo pritiskajo mestne prebivavce.

Nasprotno je dobil marsikak deželni uradnik na cesarjev ukaz svojo plačo zopet, ki mu jo je ustavila dežela radi varčnosti.

5. februvarija je došel kardinal Lamberg na vabilo grofa Vajkarda Gallenberga, ki mu je šel naproti z grofom Volkom Engelbertom Gallenbergom do Gradiške. Dospeli so zvečer ob snežnem vremenu z ladijo. Prenočil je kardinal v Gallenbergovem dvorcu, kjer so mu sijajno postregli; drugi dan ga je povabil knez Eggenberg; tretji dan je vrnil obisk knezoškofu, si ogledal stolnico in nadaljeval svojo pot popoldne proti Pasavu.

Pust so praznovali plemenitniki in srednji stanovi veselo vkljub smrti španskega kralja. Debeli četrtek so igrali v dvorcu kneza Auersperga.

5. aprila so pričeli z zidanjem nove stolice. Z veliko slovesnostjo so prenesli presv. R. T. iz stolnice v oratorij presvetega R. T. Udeležili so se sprevoda kneginja Auersperg, knez in kneginja Eggenberg poleg drugega plemstva. Potem so altarje spraznili in pričeli podirati. Stroškov niso nosile le sem spadajoče župne cerkve in podružnice na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem, marveč tudi knezoškof, deželni stanovi, kapitul, plemstvo in mesto.

11. aprila. Prav ta čas je tukajšnji rektor pl. Lewenberg, vrl mož, pričel poviševati cerkev sv. Jakoba, ki je bila počena radi potresa, in jo krasiti s štukom in slikami. Hkrati je pričel z zidanjem Pod turnom. Prav takisto je začel zidati slavni P. Lazari obhod pred frančiškansko cerkvijo in ga dovršil.

19. aprila je odšel tukajšni komendator general Gvidon Starmberg kot feldcajgmojster in zapovednik pehote na Laško. On rad zida. Popravil je cerkev in vrt in vse v dvorcu.

15. maja se je pričel jubilej za srečno vlado Klementa XI. r. Albani, in je trajal 14 dnij. Obiskovati je bilo treba tri cerkve, namreč stolno, sv. Petra in sv. Jakoba.

V začetku maja so odposlanci deželnih stanov odšli na Dunaj, da se udeležé razprave, koliko naj stanovi 12 let plačujejo. Odposlanci so bili knez Eggenberg, deželni glavar grof Vajkard Gallenberg, tajnik pl. Erberg in mestni knjigovodja Rakovec. Odposlanstvo je stalo 30.000 gld., knez je dobil 10.000 gld., Gallenberg 5000 gld.

1. junija je odpotoval ob dveh popoldne knezoškof Sigmund Krištof iz Ljubljane v Perugio v oratorij sv. Filipa Nerija, ker se je odpovedal škofiji s papeževim dovoljenjem. Pustil je vse v lepem redu. Pot je šla skozi Koroško, da se je sešel v Pontafelnu z grofico-sestro.

8. junija. Nastal je vrišč dijakov; hiteli so za sleparskim nabiralcem novakov, ki je nekaj dijakov siloma zajel in jih na vozu odpeljal; eno miljo od tu so ga dohiteli in osvobodili dijake.

27. junija. Radi velike suše in vročine je bila slovesna procesija k sv. Krištofu. N. B. Drugi dan je močno deževalo.

28. junija. Pripeljali so semkaj s Štajerskega 23 topov, med njimi 10 velikih topov, istotako veliko množino moke, vsak dan po 30 voz in še 300 sodov; spravili so jih ali v koče, ali jahalnico ali pa drugam. To je tu ostalo četrt leta, potlej so pa vse odpeljali v Gorico, Trst in na Reko.

24. julija, četrto nedeljo v juliju, se je pričel veliki jubilej s slovesno procesijo. Obiskovati je bilo treba štiri cerkve, namreč stolno, sv. Jakoba, sv. Petra in Marijinega oznanjenja ali oo. av-

guštincev. Trajal je dva meseca. Skoro vsak dan je bilo videti po dve ali tri procesije iz vseh farâ kranjskih, štajerskih in koroških. Za odpustke je bilo dovolj, če se je domačin udeležil treh, tujec dveh procesij.

28. julija. Popoldne ob dveh je nastala silna nevihta. Treščilo je trikrat in sicer v neko hišo v Krakovem, kjer je strela ubila človeka, drugič v grad in tretjič v zadnjo hišo v sv. Janeza predmestju, kjer je ogenj upepelil tri hiše.

11. avgusta. Ko je bil Adam Ursin grof Blagay od vicedomske službe na Kranjskem odstavljen, je bil izvoljen na njegovo mesto grof Frančišek Lanthieri in tudi vmeščen. Pripetila pa se je nesreča; ko je mesto dalo ob njegovem vmeščenju streljati, je orožar Hoffer, hoteč top na novo nabasati, dal strelivo v top, kjer je bila še iskra. Top se je nagloma sprožil in ga ranil, da je čez en teden umrl.

Zvečer ob osmih se je novoimenovani škof Ferdinand pripeljal na ladiji po Ljubljanici. Stolni dekan se mu je peljal naproti s kanonikom Pichijem do Vrhnike.

22. septembra. Danes je knezoškof vsprejel škofijo in spiritualibus v oratoriju sv. R. T. v posest. Ljubljanski stolni kapitul mu je napravil trojne slavoloke. Pri pokopališčnih vratih je bil škofov grb, kjer je bil ščit knezoškofov s kronografom:

Caesare faVente
FerDInanDo eX antIqVa gente kVnbVrgICa,
prInCIpe aC XIIII. epIsCopo LabaCensI
CatheDraM CapIente.

Nad oratorijevim obodom je stala Fortuna z dvema angelcema, držečima napis:

Mobile fit fixum.

Pri obodu v oratorij je bila velika podoba sv. Nikolaja, patrona stolnice, ki zvezuje ženina-škofa z nevesto-cerkvijo. Napis:

Poma nova et vetera servavi tibi,
Cant. 7.
Connubio iungam stabili propriamque dicabo.
Virg. Aen.

Oktober. Hvala Bogu, imeli smo dobro vinsko letino; vino je dobro obrodilo na Vipavskem i na Dolenjskem. Tudi žito, zgodnje in poznejše, je bilo rodovito in se je brez škode spravilo.

28. oktobra. Ob nastopu novega višjega duh. pastirja so se razni redovniki oglasili in želeli priti v Ljubljano. Med temi so bile uršulinke, katere je prejšnji škof Sigmund Krištof odvračal in jim ni hotel privoliti naselitve[3]). N. B. Sicer bi bile že 10 let prej prišle. Te nameravajo ustanoviti tu samostan, in so našle ugoden odziv.

6. novembra. Takisto so se oglasili oo. iz reda sv. Pavla puščavnika. Poslali so semkaj dva patra, bivšega priorja lipoglavskega in o. Jurianiča, lektorja bogosl. od tam. Dalje so se oglasili usmiljeni bratje, ki so prosili za cesarski špital, ki je bil izpraznjen vsled smrti di Giorgio.

11. decembra je potovalo 600 husarjev med Ljubljano in Kamnikom preko Tirolske v Italijo. Kmete so močno nadlegovali in jim napravili veliko škodo.

13. decembra na god sv. Lucije je obhajala slovesno l. 1693. ustanovljena Academia Operosorum svoj prvi javni shod v dvorani knezoškofijskega dvorca proti cesti ob šestih zvečer. Knezoškof kot ljubitelj vede ni dal samo prostora na razpolago, ampak tudi belovoščene plamenice. Prišli so k shodu: dva kneza, najimenitnejši cerkveni in svetni plemenitniki in redovniki. Vršil se je shod ob prijetni godbi z godali in trobili. Kdor hoče kaj več vedeti, naj pogleda v knjižico, ki se je delila pri shodu.

18. decembra knezoškofu sta izročila temporalije knez Eggenberg, deželni glavar in grof Lanthieri, dež. vicedom. Govori se, da bodo denarji kakor sedamnajstice in tolarji zgubili veljavo (kalirali). Radi tega je velika zmeda, ker hoče vsak plačati upnika, upnik pa se brani sprejeti vplačilo.

26. decembra je prišlo nekaj saških igravcev, ki so danes prvič igrali v mestni hiši in sicer zadaj v veliki sobani.

[3]) Ker ni bilo dotacije.

1702.

Splošno je bilo leto zdravo, plodovito na vipavskem vinu, dolenjskemu je škodovala slana; žito je srednje obrodilo. Zima je bla nenavadno mila, a pozni mraz je mnogo zaviral zorenje. Italijanska vojska je povzročila stroške in nemir. Skozi naše kraje so potovale nemške in hrvaške čete; provijant so vedno vozili tu skozi in žito nakupovali. Ker so Francozi Trst oblegali, so mesto povsod stražili; straža je bila podvojena; konje so pregledavali. Deželni vojaki so morali tja oditi; velike zaloge so bile tja odposlane. V Ljubljani so zidali stolnico, jezuitsko cerkev, pod Turnom, pri nunah, avguštincih, diskalceatih.

1. januvarija. Knezoškof je imel slovesno božjo službo pri jezuitih in je tam obedoval. P. Carminelli je v pridigi voščil: Opto tIbI Laetos AeMona CaLenDas.

8. januvarija se je osnovalo društvo Philo-Harmonicorum, musices cultorum. Začetnik je g. Bertold pl. Höffer. Sešlo se je pri njem 14 članov in ga izvolilo za voditelja.

23. januvarija. Pri nemški igri Faust (Comedi vom Fausto) v mestni hiši je nastal nemir, čeprav je bil pričujoč deželni glavar knez Eggenberg. Rogovileže so zaprli.

12. februvarija je vpeljal knezoškof ne samo v župni cerkvi sv. Petra, ampak tudi v štirih Ljubljani najbližjih cerkvah krščanski nauk za otroke in dal razdeliti miloščino v denarju, kruhih in odpustkih (Ablasspfenig).

21. februvarija. Knezoškof je posvetil novi zvon pri sv. Jakobu, je ondi kosil in se udeležil igre, ki so jo gojenci njemu na čast predstavljali.

2. marca je bila konzistorijalna seja ob škofovi navzočnosti, je-li naj se oo. Pavlinci sprejmo ali ne. Zahtevajo pa cerkev sv. Florijana.

27. marca je bilo vmeščenje grofa Volka Vajkarda Gallenberga za deželnega upravitelja z veliko slovesnostjo. Na Gradu so streljali s topovi. Pri obedu je imelo opraviti neki deset kuharjev.

29. marca so prišle semkaj svetinje sv. device in mučenice Varije iz Rima.

3. aprila. Nemir, ker so se prikazale francoske ladije v tržaškem zalivu. Štirji avguštinci, ki so bežali iz Reke, so prišli sem.

13. aprila. Veliki četrtek je prišlo semkaj 400 vojakov Salmovega (Zrinjskega) polka, drugi dan zopet 400 in 16. aprila zopet 400. Na Novem trgu so se predstavili deželni gosposki. dva dni počivali in odšli na Laško.

22. aprila je prišlo šest uršulink opoldne na deželni ladiji po vodi iz Gorice. Na bregu so iztopile. Peljali so jih knez Auersperg, vicedom in g. Schellenburg v Schellenburgovo hišo na trgu, ker je on njih ustanovnik. Njih imena so Elenora, prednica, roj. Tirolka; Rosalija grofica Lanthieri, Otilija in Elizabeta baronici Rossetti, Magdalena roj. Goričanka, in neka spreobrnjena Monika.

4. maja. Pri Savi je bilo ogledovanje konj.

5. maja je prišlo pet kompanij Blorovega polka, in 6. maja zopet pet; 16. maja je prišlo 700 mož.

21. maja je prišlo 300 hrvaških jezdecev in se utaborilo pred karlovškimi vrati, ker jih niso pustili v mesto.

23. maja so se klobučarji prvikrat udeležili procesije z zastavo. Ko so to videli stari cehi, namreč tesarji, ribiči, veči in manjši brodarji in zidarji, so zvili svoja bandera in odšli, ker niso bili zadovoljni, da bi šli za njimi. Pogostokrat so se prepirali radi predstva.

5. junija. Šteli so prebivavce mesta (Inwohner) in je moral vsak dati moža za visoke okope na gradu.

23. junija. Nova bratovščina ranjenega srca Jezusovega se je slovesno vpeljala pri klarisah. — Ta dan je prišel general diskalceatski o. Kalist, ki je bil prej tu 14 let prior, in je prvi Nemec, ki je bil za generala izvoljen. Ostal je tu 14 dnij.

Pričela se je v stolnici pobožnost radi srečnega izida cesarskega orožja in se nadaljevala do konca leta v šestih cerkvah.

5., 15. in 27. julija so dohajali in odhajali vojaki proti meji ob Adrijanskem morju.

30. julija je praznovala akademija Philo-Harmonicorum svoj prvi javni nastop na Ljubljanici z umetnim ognjem. Vse mesto je privrelo gledat veselico. Vse ladije do zadnje so bile oddane, in celo zmanjkalo jih je, da niso mogle vseh ljudij vsprejeti.

2. avgusta. Sel za slom prihaja iz Trsta in z Reke radi francoskih ladij, ki so se tam prikazale. Bile so vedne seje odposlancev.

18. avgusta ob petih popoldne smo izvedeli po naglem naznanilu, da je 17. ali prejšnji dan začel general Forbin streljati na Trst, da so pogorele tri hiše in je padlo 140 bomb v mesto. Prebivavci prosijo pomoči in streliva.

20. avgusta. Danes so na petih ladijah prišle iz Trsta bežeče rodbine. Cesarske konje iz Lipice bodo tu shranili in vse poletje imeli v vicedomskem dvorcu. Iz kraške pokrajine mora oditi vsak šesti mož na Šilartabor. Mesto je dobro zavarovano.

23. avgusta so zopet prišle tri ladije beguncev. Nekaj rodbin se je tu naselilo.

27. avgusta. Dospel je general Rabatta, ki bo sprejel poveljništvo nad deželno vojno v slučaju sile; ogledal si je orožarne na Gradu. Deželni stanovi niso poslali le topov, ampak tudi smodnika in drugega streliva stiskanim Tržačanom na pomoč.

6. septembra je dospel ces. referendarij vitez Plokner s svojim sinom in se nastanil v stiškem dvorcu. Visoko plemstvo ga vedno vabi. Radi vojske je pričel iztirjavat denar. Bogate je klical k sebi in jim tako dolgo prigovarjal, da so kaj dovolili, vsaj 20 gold. Ker je zbolel, je ostal tu tri tedne.

12. septembra. Ker nevarnost radi napada na Trst še ni jenjala, ampak so se sovražnikove ladije še vedno prikazovale, in se je bilo bati, da ne bi prišli sovražniki na suho, so poslali

stanovi g. Kalčiča tja, da bi od časa do časa pošiljal natančna naznanila.

Lovrano na Kranjskem so Francozi od morske strani napadli in izstrelili 200 bomb. Ker ni bilo upora, so selo zažgali in oropali. Monstranco s presv. R. T. so spoštljivo odnesli poleg drugih stvarij.

1. oktobra je pripeljalo iz Gradca 13 voz s šestimi konji smodnika in bomb v tukajšnji grad.

5. oktobra. Dospel je general Heister s 1300 konjiki in hrvaškimi pešci. Konjiki so se nastanili v Prulah, pešci pa onstran Ljubljanice v Mestnem logu. 7. oktobra so odšli konjiki po suhem, pešci po Ljubljanici na Vrhniko in od tod na deželne meje.

29. oktobra. Radi srečne osvojitve Landana pod poveljstvom rimskega kralja Jožela je bil Te Deum v oratoriju presv. R. T. tik stolnice, ki se zida. Stolni prošt je imel slovesno mašo, ker je bil škof odsoten; g. deželni upravitelj je dal plemenitnikom obed in na Gradu so do štirih popoldne streljali z velikim topom.

3. novembra je 16 voz pripeljalo smodnika, streliva in vojnih zalog.

22. novembra na god sv. Cecilije so obhajali gg. Academici-Musici svoj prvi glavni praznik slovesno pri oo. avguštincih pred špitalskimi vrati.

3. decembra na god sv. Frančiška Ksav. je obhajal v tukajšnjem oratoriju pri stolnici Ljubljančan Klemen Justinčič zlato mašo. Pred 50. leti je imel v Ljubljani novo mašo.

4. decembra. Nekaj hrvaških čet se je povrnilo, večina jih pa ostane na svojih kraških postojankah.

21. decembra. Gg. »Academici Operosi« so obhajali svoj zbor v vicedomskem dvorcu ob pričujočnosti najodličnejšega plemstva.

Konec leta je bil gorak, moker, deževen in je provzročil veliko vodo.

Nazadnje nam je še pripomniti, kak napis so vložili v jabolko nove stolnice, spisan na pergamen 18. oktobra na praznik sv. Lukeža : † † †

Ad laudem Sanctissimae et Individuae Trinitatis, Jesu Christi Domini nostri, Eiusque Sanctae Virginis Matris Mariae, nec non Sanctorum omnium, sed praecipue S. Nicolai Ep., huius Cathedralis Ecclesiae Patroni honorem et gloriam.

Anno Salutis CIƆ.IƆCC.I, die 24 Maji a fundamentis extrui coepta est haec Basilica, consummata vero, quoad chorum et ad duas laterales majores capellas die 11. 8bris M.DCC.II. gubernante Ecclesiam Universam Clemente XI. Pont. Maximo. Imperatore augustissimo Leopoldo magno: Episcopo Labacensi Celsiss. ac Rdiss. principe Domino Domino Ferdinando ex comitibus a Kienburg etc. Sumptibus collaticiis cleri imprimis, aliorumque Urbis incolarum, Joannis Antonii Thalnitscher a Thalberg, eiusdem Ecclesiae Decani, Vicarii Generalis, et fabricae huius Directoris, incredibili cura, et indefessa industria obtentis; globus vero iste superimpositus fuit die 18. Octobris eodem anno 1702, in festo S. Lucae Apostoli, et in eodem inclusae diversorum Sanctorum reliquiae, item crux vera Caravacensis, numisma benedictum S. Benedicti, cera benedicta ab Innocente XI., particula tincta de sanguine, uti de Biretho Eiusdem Sancti, de aqua sepulchri S. Nicolai, 1 petram de grotta S. Archangeli Michaelis, ubi apparuit, et creditur quod splendore suo reddiderit candidos. 1 imaginem Lauretanam, quae tetigit originale Laureti. 1 imaginem, quae tetigit originale B. M. V. Dolorosae Labaci ad S. Florianum, et tandem 1 imaginem, quae tetigit originale Viennae, quae lacrimas fudit; quae omnia tectum hoc cum Ecclesia, imo tota civitate ac Dioecesi Labacensi ab omni tempestatum et advers. procella atque damno tueantur per Christum D. N. Amen.

A tergo

† Christus † Rex † Fortis † Regnat † in † pace † Deus † Homo factus † est †. Amen †.

Sanctus Deus, S. Fortis, S. Immortalis miserere nobis.

7

In secundo globo

impositae fuerunt hae reliquiae praeter dictas cruces De mensa, in qua celebravit S. Petrus, 1 numisma S. Venantii et imago, quae tetigit Sanguinem suum, annulum, qui tetigit originale Perugii, Signum rosarum, in quibus se S. Franc. volutavit, 1 clavis S. Domus Lauret., quae tetigit originale, de Sindone Redempt. nostri. et aliae imag.

In tertio globo.

Praeter dictas cruces et imagines particula de praecordiis S. Francisci Xaverii, 1 petra de grotta s. Archangeli Michaelis, 1 numisma S. Venantii, crucula miraculosae arboris S. Francisci. Annulus, qui tetigit originale Perugii. 1 imago Sanctissimi nominis etc.

(Konec prihodnjič.)

Kartuzijan Nikolaj Kemph (1397.—1497.).

Spisal **dr. Josip Lésar.**

Kakor so nekdanji, l. 1135. sezidani, l. 1785. pa odpravljeni cistercijanski samostan Stičino po mnogih žrtvah leta 1898. zopet v last dobili menihi istega reda iz samostana Mehrerau na Predarlskem, tako so tudi zopet došli 8. septembra l. 1900. prvi kartuzijanci v svoj nekdanji samostan Pleterje, v šentjernejski fari na Dolenjskem, plačavši za posestvo veliko vsoto (krog pol milijona kron).

Kartuzijanski samostan v Pleterjah je ustanovil v čast presv. Trojici l. 1407. celjski grof Herman II., kranjski deželni glavar. Bržkone so Hermana napotili k temu velikodušnemu činu menihi samostana Jurklošter[1]) pri Laškem trgu na Štajerskem. Zidati so začeli samostan l. 1410. Dokler so živeli celjski grofje, imeli so »beli menihi« v njih mogočne zaščitnike in podpornike. Ko pa je l. 1456. umrl zadnji celjski

[1]) Jurklošter (Gairach ali Gayrach, lat. Gyrium ali Gyria, Vallis s. Mauritii in Gyrio) je ustanovil v 12. stoletju krški škof Henrik. Kartuzijani so ga imeli nekako do l. 1570. — Milkowicz (Die Klöster in Krain; Archiv für österr. Gesch. LXXIV., 1889., str. 403., pos. odt. str. 143.) trdi, da so prvi menihi prišli v Pleterje iz zajčkega samostana.

grof, so se začeli za Pleterje slabi časi. Turški navali v 16. stoletju so samostanu izpodkopali gmotno blagostanje, protestantski uporni duh pa je zalegel v tihem domovju kal dušnega bolehanja. Število menihov se je začelo krčiti, tako da so se poklicani krogi bali najhujšega. Redovni general, avstrijska vlada in sv. stolica so storili, kar so mogli, da bi rešili samostan, ali zunanja in notranja bolezen sta ga bili že preveč oslabili. Ko se je snoval jezuitski kolegij v Ljubljani, so dobili pleterski samostan oo. jezuiti. Sprejeli so ga v last 29. novembra l. 1595. ter ga obdržali do l. 1773., ko je bil red odpravljen. Pleterje so postale sedaj last študijskega zaklada. L. 1839. so jih prodali nekemu zasebniku, a l. 1899. so jih kupili zopet kartuzijani.

Med 31. znanimi pleterskimi priorji najbolj slovi kot izvrsten vzgojitelj, znamenit pisatelj in pobožen redovnik Nikolaj Kempf iz Strassburga (Nicolaus de Argentina), ki je 100 let star umrl l. 1497. Njegovemu spominu posvečujem o zopetnem prihodu kartuzijanov v Pleterje naslednje vrstice.

I. Kemph učenec in učitelj na dunajskem vseučilišču.

Rodil se je Nikolaj Kemph (Kempht, Kempf) l. 1397. v Strassburgu. Naučivši se prvih naukov v rodnem mestu pride na dunajsko vseučilišče, ki je takrat od leta do leta bolj slovelo. Tu si pridobi naslov magistra (doktorja) prostih umetnostij in modroslovja. Potem se poprime bogoslovja. S posebnim zaupanjem se oklene učitelja Nikolaja pl. Dinkelspühelna (1360 do 1433), ki je bil nekaj desetletij najznamenitejši učenjak dunajskega vseučilišča.[1]) Bržkone ga je ljubljeni učitelj Dinkelspühel tudi nagovoril, da naj v nemškem jeziku razloži Gospodovo molitev, apostolsko vero in deset božjih zapovedij za soprogo avstrijskega vojvode, poznejega cesarja Albrehta V. (II.), Elizabeto, hčerko cesarja Sigismunda. Spisano razlago je namreč izročil učitelju, da jo popravi, če treba.

[1]) Prim. Aschbach, Geschichte der Wiener Universität, I, Wien, 1865., str. 430 s.

Mogel je torej mladi magister, ki je že tudi začel predávati modroslovje in je bil l. 1437. celo vodja (magister actu regens) drugih učiteljev na dunajski modroslovski fakulteti, upati v lepo prihodnost. Da je bil dober učitelj, se vidi tudi iz tega, ker so vreli k njemu učenci od raznih stranij, celo še potem, ko se je bil že poslovil od vseučilišča. Mnogo dunajskih dijakov je šlo namreč za njim h kartuzijanom. Kot učitelj modroslovja je zelo čislal Aristotela. S celo dušo pa je živel za svojega »Učenika«, kakor je navadno imenoval Jezusa Kristusa. Ne čudimo se torej, da se je Kemph sredi napornega vednostnega in vzgojilnega delovanja in skoro sredi svojega življenja odločil, zapustiti imenitno profesorsko stolico ter zamenjati častno in bogato službo z redovnim poklicem. Vstopil je v gemniško kartuzijo, današnji Gaming v Avstriji pod Anižo v šenthipolitski škofiji.[8]) Oblekli so ga 6. septembra l. 1440. v obleko sv. Brunona. Njegovo ime je od tedaj tesno spojeno s tem samostanom, kjer počivajo njegovi telesni ostanki, dasi je drugod preživel večji del svojega redovnega življenja.

II. Kemph kartuzijanski redovnik.

Gemniško kartuzijo je ustanovil vsled obljube avstrijski vojvoda Albreht II. 24. junija l. 1330. Samostan s cerkvijo je bil dozidan l. 1342. Imenovali so ga: »Prestol Naše Gospe« ali »Marijin prestol« (Mariaethron). Vojvoda Albreht je bogato obdaril svojo ustanovo. V dobi, ko je bila gemniška kartuzija najbolj razsežna, je obsegala svet desetih milj v okrožju. Samostan je imel 24 »puščavic«. Prvi redovniki so došli v Gemnik iz Mauerbacha pri Dunaju. Imeli so težko nalogo. Obdelavati so morali namreč s pragozdom porasli svet ob Ečerju (Oetscher)

---

[8]) Pisatelj teh vrstic je l. 1884. obiskal Gaming. Krasno zidana gotska cerkev z renesančnimi glavnimi vrati še stoji, a služi za shrambo drv in desak. — Sedanji lastnik nekdanjega kartuzijskega posestva je grof Festetics. — Najložje dojdeš v Gaming po krajevni železnici, ki se odcepi pri Pöchlarnu ob Dunavu (nekdanjem nibelunškem Bechlarnu) od cesarice Elizabete zapadne železnice, črta Št. Hipolit-Amstetten, ter vodi prav do Gaminga.

pa tja do štajerske meje.[4]) Obenem pa niso smeli zanemarjati lastne duševne izobrazbe, za katero so si morali najbolj prizadevati.

Tusem je prišel torej Kemph ter ostal, ko je bil storil slovesne obljube, do l. 1447. Tega leta pa ga pošljejo predstojniki za priorja v Jurklošter na Štajerskem. Pa že l. 1451. pride za priorja zopet nazaj v Gemnik. Odgovornosti polno službo goreče opravlja do l. 1458. V tem kratkem času je v red sprejel 15 novincev; med njimi je bilo pet doktorjev in sedem bakalavrejev, ki so večinoma vsi za njim prišli z dunajskega vseučilišča. Vsi zgodovinarji pripoznavajo, da je bila za gemniško kartuzijo pod priorjem Kemphom v vsakem obziru zlata doba. Ko je Kemph imenovanega leta odložil težko butaro priorske službe, je le malo časa živel v miru. Posvetil pa je tista leta molitvi in študijam. Že l. 1462., meseca aprila, je moral namreč nastopiti priorsko službo v Pleterjah na Kranjskem.[5]) Tu je ostal do oktobra l. 1467. Poslovivši se v Pleterjah je moral zopet iti za priorja v Jurklošter. V tej službi je ostal — kakor se kaže — celih 23 let (1467—1490).

Ker Jurklošter ni daleč od Zajckloštra[6]) pri Konjicah, najstarejše kartuzije v naših krajih, je Kemph brezdvomno mnogo občeval tudi z menihi tega samostana. Res so našli ravno v zajčki kartuziji mnogo prepisov njegovih del.

L. 1490. poprosi 93 letni Kemph redovno vodstvo, naj ga milostno oproste priorske časti in odgovornosti. Prošnjo mu uslišijo 10. maja l. 1490. Ves vesel se vrne sedaj v mili mu

---

[4]) Prim. Haselbach, Die Kartause von Gaming, v »Blätter des Vereins für Landeskunde von Niederösterreich«. Neue Folge. 12. letnik (1878), str. 244—260, ter pl. Zeissberg (Archiv für österr. Gesch. LX, 1880), str. 565.

[5]) Prim. Milkowicz, l. c., str. 441. (pos. odt., str. 151).

[6]) Kartuzijo Zajc (Seiz) je ustanovil — kakor izpričuje star gotski napis nad vhodom k razvalini — štajerski mejni grof Otokar l. 1165. Prenehati je morala l. 1782. vsled naredb cesarja Jožefa II. Prim. »Das Kartäuserkloster Seiz«, spisal dr. Jakob Stepischnegg, knezoškof lavantinski, Maribor, 1884. — Prim. tudi Ivana Somreka članek: »Zajčki samostan pri Konjicah v »Dom in Svetu«, 1895, str. 83 ss.

Gemnik. V molitvi in premišljevanju svetih resnic je preživel zadnja leta in umrl 20. novembra l. 1497.

Kako vdan je bil svojemu redu, se vidi iz njegovega spisa »o pravem namenu učenja«, kjer (II, p. 18—31) priporoča učencu kartuzijanski red kot najpopolnejši, najgotovejši, najsvetejši red.[7]) Da opraviči učencu tudi strogost, ki je običajna v tem redu, trdi, da strogost ne krajša življenja, ga marveč daljša. »V našem času«, pravi, »ko jih postane med svetom malo starih, sem jih mnogo poznal v tem redu starih 80 let, ki so v redu preživeli 40 ali 50 let, kar sem redko opazil po drugih redovih.«[8]) Ko je to pisal (l. 1447.), pač ni slutil, da bo sam postal star celo 100 let.

III. Kemph pisatelj.

Kemph ni bil samo pobožen redovnik in veljaven samostanski predstojnik, odlikoval se je tudi kot vpliven pisatelj. Slavni knjižničar melkskega benediktinskega samostana v začetku 18. stoletja P. Bernard Pez navaja 36 Kemphovih spisov.[9]) Pa en sam je bil objavljen za Kemphovega življenja, krog l. 1470., namreč: O načinu, kako dospeti do prave in popolne ljubezni do Boga in do bližnjega.[10]) Tri druge asketiške spise

---

[7]) II, p. 30: »Dico probabiliter, quod ordo Cartusiensium sit ceteris perfectior, nobilior, sanctior et magis meritorius et moderno tempore securior«.

[8]) »Moderno tempore, in quo in saeculo pauci senescunt, vidi in isto ordine plurimos habentes octuagesimum aetatis suae annum et in ordine quadragesimum aut quinquagesimum, quales in aliis ordinibus raro vidi«. Pez, IV, 369. Vzrok taki visoki starosti v redu je: regularis vita, parsimonia et sobrietas. Ibid. 368.

[9]) Bibliotheca ascetico antiquo nova, IV, 257—492, Ratisbonae, 1724 ter XI, praefatio. Ta predgovor je pisal Pezev prijatelj Bernard Baillie l. 1735.

[10]) »Tractatus de modo perveniendi ad veram et perfectam Dei et proximi dilectionem, habens fundamentum in Theologia mystica.« A Carthusiano quodam editus. Basileae.

Kemphove je objavil Pez v svoji zbirki.[11]) Vsi drugi še niso natisnjeni. Da so jih pa po samostanih radi brali, kažejo mnogi prepisi, ki se v njih nahajajo, n. pr. v dunajski dvorni knjižnici, monakovski državni knjižnici, v opatijski knjižnici v Melku in drugih avstrijskih samostanskih knjižnicah.

Za zgodovino imeniten in tudi še za naše čase koristen je zlasti spis o pravem namenu in redu učenja.[12]) Sestavljen je v obliki dvogovora. Kot učiteljica (magistra) nastopa bogoslovna veda (theologia). Po njej daje Nikolaj, prejšnji vseučiliški profesor, bodočemu bogoslovcu raznih koristnih nasvetov. Najprvo mu vzbuja gorečnost za bogoslovske študije, kažoč izredne prednosti te vede. Potem razlaga, zakaj se treba učiti, da bo učenje koristno in zaslužno: »principaliter ideo studere debes, ut Deum cognoscas et ames, et ut ad eius laudem perpetuam pervenias« (266): čast božja in izveličanje duš bodi glavni namen vsem našim delom. Naposled pa navaja napake, ki se jih ogiblji bogoslovec. Suhoparna, mrzla veda Kemphu ne zadostuje. Po vednosti k modrosti (de scientia ad sapientiam) to mu je geslo. Bogoslovje razuma (theologia mentis) postani bogoslovje srca, bogoslovje ljubezni (theologia cordis). »Vedeti« je isto kot »ljubiti« (scire amare est), pravi drug menih 15. stoletja.[13]) Bossuet pa dostavlja: Malheur à la science, qui ne se tourne pas à aimer Dieu et à pratiquer le devoir! Gorje vedi, ki ne teži po ljubezni božji in po gorečem izpolnjevanju dolžnostij!

Skoro vsi drugi Kemphovi spisi so asketiške ali mistiške vsebine. Namerjal je Kemph ž njimi v svojem redu in sploh v cerkvi tiste dobe ohraniti ali — kjer je bilo potrebno — zopet

---

[11]) »Dialogus de recto studiorum fine ac ordine, et fugiendis vitae saecularis vanitatibus« (IV, 257—492); »Tractatus de Discretione« (IX, 379—532); »Expositiones mysticae in Cantica Canticorum (IX ter XII).

[12]) Obširneje o njem razpravljata N. Paulus v »Katholik«-u, 1891, I. 71, str. 346—364 ter P. A. Rösler C. SS. R. v »Bibliothek der katholischen Pädagogik«, VII, Freiburg, Herder, 1894, str. 259—348.

[13]) Trithemius pri Montalembert, Les Moines d' Occident, t. I. Introd.

poživiti prvotnega duha stroge in razsvetljene askeze. Iskal ni ž njimi ničesar drugega kot slavo božjo, popolno krščansko življenje vernikov pa izveličanje duš. Po pravici stavijo torej mnogi Kempha v eno vrsto s ss. Antoninom, Bernardinom Sienskim, Janezom Kapistranom in drugimi reformatorji ali dušnimi prenovitelji 15. stoletja.

Mali zapiski.

Slovstvo. ***Cerkve in zvonovi v dekaniji Kranj.*** Spisal Josip Lavtižar. V Ljubljani 1901, stranij 312. Cena 2 K 50 h. — Knjiga obsega opis vseh zvonov v kranjski dekaniji in zgodovino dotičnih cerkvâ. Pisatelj je s tem delom (ki je ponatis po »Zgodnji Danici«), pokazal se izrednega veščaka v kampanologiji. Občudovanja je pa vredno zlasti to, da je g. Lavtižar pri skromnih sredstvih skrbno nabral in v lepi besedi podal glavne poteze tudi iz zgodovine onih cerkvâ kranjskega dekanata, za katere arhivsko gradivo doslej še ni bilo izcrpano. Knjigo toplo priporočamo. A. K.

Nekoliko kranjskih župnikov. L. 1331. je bil v mestu Kranju župnik Urh (Vollicus) in l. 1376. Pavl (Paulus) (Graški dež. arh.). L. 1410. do 1423. župnik Kolman (Choloman de Manzwerd). L. 1494., ko je bil župnik in naddijakon (oglejski) Matija Operta (ki ima nagrobni spomenik vzidan v župni cerkvi v Kranju), je Ivan Sluga ustanovil beneficij pri altarju sv. Nikolaja. (Ljublj. škof. arh.) Andrej Ciballi vikar v Kranju 24. apr. 1526 (Ljublj. kap. arh.). Jernej Singer vikar pod škofom Kazianerjem. Po odhodu Franca Lathomija je 3. okt. 1595 kranjsko župnijo dobil Krištof Treiber, župnik cerkljanski. Škofu ljubljanskemu je plačeval na leto po 20 kron miznine. Ivan Rozman je bil 8. okt. 1598 beneficijat altarja sv. Uršule v župni cerkvi in l. 1616. vikar župnije. Ivan Friderik Klemen, kranjski vikar in tajnik škofa Hrena, je postal 4. dec. 1603 naddijakon tistega dela Gorenjskega, ki je spadal pod ljubljansko škofijo. Njegovemu naddijakonatu so se prištevale te-le župnije: Kranj s kuratskimi podružnicami, Šmartin s podružnicami, Radovljica s kuratskimi podružnicami, Bled s proštijo na otoku, Mošnje, Gorje, Bohinj, Jesenice, Kranjska Gora, Fužine, Dovje, Zasip, Kropa in Naklo. Poprej je imel gorenjski naddijakonat radovljiški župnik in ljubljanski prošt Andrej Kralj. A. K.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

IZVESTJA

MUZEJSKEGA DRUŠTVA

ZA KRANJSKO.

Urejuje

Anton Koblar.

Letnik XI. — Sešitek 5. in 6.

V Ljubljani 1901.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna.

Člani »Muzejskega društva«, ki plačajo 3 gld. na leto, dobé »Izvestja« in »Mittheilungen« brezplačno; letniku samih »Izvestij« je cena 2 gld.

Vsebina 5. in 6. sešitka.

Razprave.

Mali zapiski.

Slovstvo.

IZVESTJA
Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XI. 1901. Sešitek 5. in 6.

Prvi nastop Slovencev v zgodovini.[1])

Spisal dr. Fr. Kos.

1. Črtice o naselitvi Slovencev med letom 568 in 595.

Znano je, da so leta 567. Langobardi v zvezi z Obri premagali Gepide ter jih skoraj popolnoma uničili. Ker so Langobardi v naslednjem letu tudi zapustili Panonijo ter se preselili v Italijo, dobili so Obri vsled pogodbe, katero so bili s tem narodom sklenili, Ogrsko in Erdeljsko v svojo oblast.

Obri so bili divji jahači, ki so tako rekoč s konjem vred zrastli. Nikdar se niso lotili poljedelstva ali pa trgovine. Zato so potrebovali po opustošenih zemljah, katerih so se polastili, takih podložnikov, ki so radi obdelovali polje in se pečali s kupčijo. Taki ljudje so bili Slovani, ki so se vsled tega

---

[1]) O tem predmetu so v slovenščini kolikor toliko pisali:

a) Fr. Bradaška v svojem sestavku »O najstareji slovenski zgodovini«, tiskanem v Letopisu Matice Slov. za l. 1870, str. 260—292.

b) Fasching v svojem spisu »Kralj Samo«, kar je potem poslovenil J. Ogrinec. Dotični spis je bil tiskan v Zori, I, str. 202—205, 215—217, 226—227, 238—242.

c) S. Rutar v svoji razpravi »Kakšno važnost imajo Pavla Dijakona knjige »De gestis Langobardorum« za starejšo zgodovino Slovencev?« Ta razprava je natisnjena v Letopisu Mat. Slov. za leto 1885, str. 288—331.

Ti trije sestavki so dobri in marsikaj se da v njih še dandanes izkoristiti. Popolnoma neporabljivo je pa to, kar sta o tej dobi slovenske zgodovine zapisala Trdina v svoji Zgodovini slov. naroda, str. 28—35, in pa Starè v svoji Občni zgodovini, III, str. 632.

prav v kratkem času razširili po vsej obrski državi. Mnogo se jih je naselilo po pokrajinah ob zahodni meji obrske oblasti v bližini langobardske in bavarske zemlje, kjer so imeli nalogo, da so napadali sosednje narode, ali pa da so odbijali navale sovražnikov. Po teh straněh so se Slovani, in sicer Slovenci, tudi zato lahko gostejše naselili, ker Obrom kot jahačem gorata zemlja ni tako ugajala, kakor pa ravnine ob Tisi in srednji Donavi. Trditi smemo, da so Obri podpirali razširjanje Slovanov po svojih deželah in da jih tedaj tudi vsaj izprva nikakor niso zatirali. Ako ne bi bili Obri lepo postopali s Slovenci in drugimi Slovani, ki so se hoteli naseliti po njih zemljah, ne bi jih bili sploh izvabili na svoja tla.

Slovenci so se mnogo let kaj svobodno gibali pod obrsko nadoblastjo. To je že iz tega razvidno, da so večkrat na svojo roko brez obrskih poveljnikov in brez obrskega nadzorstva udarili na kakega sovražnika. Postopali so dostikrat tako, kakor da bi bili popolnoma samostojni. Znano nam je, da so okoli leta 611. Slovenci sami brez Obrov premagali bavarskega vojvodo Tasila.[2]) Nekako v istem času so brez Obrov napadli Istro.[3]) Da so bili Slovenci le prav malo zavisni od Obrov, kaže nam to, da zgodovinski viri, če je treba omeniti zemljo ob Savi, Dravi, Muri in Soči, poznajo pač slovensko pokrajino[4]) in slovenski okraj;[5]) ne pravijo pa, da bi to bila obrska pokrajina ali pa obrski okraj.

Kake narodnosti so se okoli leta 600. nahajale v obrski državi in v katerem razmerju, kaže nam kratka notica nekega bizantinskega pisatelja,[6]) ki navaja, da so Bizantinci pri neki priložnosti vjeli del obrske vojske, in sicer 3000 Obrov, 2200 drugih barbarov ter 8000 Slovanov. Teh je bilo na obrski zemlji, kakor se kaže, še dosti več kakor Obrov in vseh drugih narodičev.

---

[2]) Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 39.
[3]) Ibid., c. 40.
[4]) Ibid., c. 7: »... in Sclaborum provinciam.«
[5]) Ibid., c. 38: »... Sclavorum regionem.«
[6]) Theophylacti Hist., VIII, c. 3, § 14, 15 (ed. Boor, p. 289).

Kakor so Slovani in Obri pogostoma udarili na Balkanski polotok ter plenili po bizantinski zemlji, prav tako so se brez dvoma večkrat napotili iz Panonije proti zahodu v Norik, kjer so pustošili zemljo, po kateri so živeli keltsko-romanski in tudi germanski prebivalci. Obri so pač v pogodbi dobili Panonijo in pa zemljo Gepidov, a Norik je bilo treba še osvojiti. Kaže se, da so to delo izvršili Slovenci.

V južnem delu Norika je stalo mesto Tiburnia, kjer je bil škofovski sedež še okoli leta 548., ko so ondi Franki gospodovali.[7]) V Noriku je bilo tudi mesto Celeia, kjer je bila najbrže še v sredi šestega stoletja škofovska stolica.[8]) Morebiti je v tem času tudi mesto Poetovio še imelo svojo škofijo.[9]) A vse to je proti koncu šestega stoletja izginilo, ko so Slovenci prišli v te kraje. Najbrže so tedaj Slovenci uničili celjsko in tiburnijsko cerkev, prebivalce pa pomorili ali pa odvedli v sužnost. Le nekaterim se je posrečilo, da so rešili svoje življenje in svojo prostost, ko so pribežali na morske otoke in druge varne kraje. Kakor se kaže, je celjski škof Ivan na Gradežu iskal zavetja pred sovražniki.[10]) V istrskem Novem Gradu je bil leta 599. postavljen za škofa neki Ivan, ki je prišel ali pa morebiti prav ža prav pribežal iz Panonije.[11])

Novi naselniki so Kristusovo vero, ki je bila prej razširjena po Noriku in Panoniji, tako popolnoma zatrli, da ni

---

[7]) V nepristni listini, datirani z dnem 3. novembra leta 579. se tudi omenja »Leonianus episc. eccl. Tiborniensis«. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 237. — Mansi, Conc. coll., IX, 923). — V pritožbi beneških in recijskih škofov iz leta 591. je rečeno, da so frankovski škofje (okoli leta 548.) tudi po tiburnijski cerkvi postavljali duhovnike. (Rubeis, col. 273. Mansi, Conc. coll., X, 463. — MG. Epist. I, 17).

[8]) V prej omenjeni listini, datirani z dnem 3. novembra leta 579., se tudi navaja »Joannes episcopus s. ecclesiae Celejanae.« (Rubeis, l. c. — Mansi, l. c.). — Gl. tudi Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 26, op. 5.

[9]) Gl. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 25.

[10]) Gl. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 26, op. 5.

[11]) Gl. pismo papeža Gregorja I. do ravennskega škofa Marinijana, spisano meseca maja leta 599. (Mansi, Conc. coll., X, 118. — Kukuljević, Dipl. sbornik, I, 26. — Editio Mon. Germ., lib. IX, ep. 155.)

bilo potem med Slovenci skoraj 200 let nobene krščanske cerkve. Preden so Langobardi prišli v Italijo, je imela oglejska cerkev metropolitansko oblast čez škofije po Karantaniji. Ko pa so se po tej pokrajini naselili Slovenci, je ta oblast za dolgo časa popolnoma prenehala.[12]) Po Noriku bivajoči Rimljani in drugi prebivalci so bili pobiti ali pa so morali bežati, ako se niso hoteli podati. Naši predniki so se polastili vse zemlje do razvodja med Dravo in Rienzo. Še leta 770. je bila meja med slovensko in bavarsko zemljo pri Innichenu na sedanjem vshodnem Tirolskem.[13])

Kaže se, da so Slovenci, ko so prišli na zemljo sedanje slovenske domovine, razdrli in požgali mnogo rimskih mest. Tako je padla nekdanja Celeia. Novci rimskih vladarjev, katere so našli na celjskih tleh, segajo do cesarja Justina I. († 527),[14]) kar nekako kaže, da mesto še takrat ni bilo razrušeno in da so ondotni prebivalci še občevali z Bizantinci. Pozneje je ogenj uničil rečeno mesto, ker zemlja, na kateri je stalo, je vsled velikega požara počrnjena. V teku časa je potem Savinja s svojim prodom pokrila ondotna tla.[15]) Še pozneje so Slovenci na tamošnjih razvalinah postavili novo naselbino ter

---

[12]) Glej listino z dne 14. junija leta 811. (Zahn, Urkundenbuch f. Steiermark, I, 5): »Nam Vrsus patriarcha antiquam se auctoritatem habere asserebat et quod tempore antequam Ytalia a Longobardis fuisset inuasa, per synodalia gesta que tunc temporis ab antecessoribus suis Aquilegensis ecclesie rectoribus agebantur, ostendi posse, predicte Karantane prouincie ciuitates ad Aquilegiam esse subiectas.« — Katere sinodine zapiske je imel leta 811. patrijarh Urs pred očmi, ni znano. Da bi bil mislil na pismo beneških in recijskih škofov iz leta 591. (MG. Epist., I, 17), ni prav verjetno, ker govori o spisih, ki so nastali pred prihodom Langobardov v Italijo.

[13]) Glej listino vojvode Tasila iz leta 770. (Zahn, Cod. dipl. Austr. — Fris., I, 3, št. 2): »... usque ad terminos Sclauorum, id est ad riuolum montis Anarasi.«

[14]) Strakosch-Grassmann, Gesch. der Deutschen, I, 315.

[15]) Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., XXXIII, 48, op.

jo zvali Celje. Ta kraj se potem že omenja v neki listini z dne 21. januvarja leta 824.[16])

Na sedanjih štajerskih tleh se je pri Dravi nahajalo rimsko mesto Poetovio, katero je leta 449. še stalo, ko so Huni po Panoniji gospodovali.[17]) Mogoče je, da so Slovenci, ko so prišli v svojo sedanjo domovino, si osvojili to mesto in ga razrušili. V sedmem in osmem stoletju se več ne omenja, pač pa zopet v devetem.[18])

Tik Lipnice na Štajerskem je bilo v rimskem času mesto Flavium Solvense. Trditi bi smeli, da na koncu petega stoletja je mesto še stalo, kar se da sklepati iz novcev tistega časa, katere so našli v onem kraju.[19]) Ni mi treba poudarjati, da mesta ne nahajamo več, odkar so Slovenci prišli v te kraje. Le ime ondotne reke »Sulpa« (Sulm) spominja še na nekdanje rimsko mesto.

Noriško mesto Virunum je v prvi polovici šestega stoletja še stalo, ker ondi najdeni rimski novci segajo do cesarja Justinijana I. († 565). Pozneje je ogenj uničil to mesto, kar dokazuje izkopana črnikasta zemlja, pomešana z ogljem in raztopljenim steklom.[20]) Kakor se vidi, so najbrže Slovenci požgali in razrušili to mesto. Med novimi naseljenci se je ime Virunum popolnoma pozabilo.

Verjetno je, da so Slovenci uničili mesto Tiburnia ali Teurnia imenovano. Ta kraj se še omenja v petem in šestem stoletju,[21]) in na Lurnskem polju najdeni novci segajo do cesarja

---

[16]) » . . . in finibus Sclavinie in loco, qui dicitur Zellia.« (Izvestja Muz. dr. za leto 1894, str. 110, št. 17.)

[17]) Priscus, ed. Dindorf, p. 302.

[18]) Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 24—26.

[19]) Tako n. pr. so dobili na tleh nekdanje Solve novce bizantinskega cesarja Leona I. (vladal od 457—474). Gl. Knabl, Wo stand das Flavium Solvense? (Schriften des hist. Vereins f. Innerösterreich, I, 30 in 104.)

[20]) Strakosch-Grassmann, Gesch. der Deutschen, I, 315.

[21]) Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 27.

Justinijana.[22]) Je li Tiburnia leta 591. še stala, ni znano. Tamošnje izkopanine kažejo, da sta ogenj in meč pokončala to mesto in da so ondotni prebivalci, boreč se s sovražnikom, našli smrt med zidovjem svojega domačega kraja. Mesto je bilo uničeno in njegovo ime se je ohranilo le v pokvarjenih oblikah Liburnia, Lurna itd. in dandanes se ondotna okolica zove Lurnsko polje (Lurnfeld).[23])

Ker je bilo mesto Aguntum, ki je stalo tam, kjer je sedaj Lienz na vzhodnem Tirolskem,[24]) precej daleč na zahodu, zato je bilo najbrže nekoliko let pozneje razrušeno, kakor pa prej našteti kraji. Okoli leta 611. se še omenja, ker takrat so pri tem mestu Slovenci premagali Bavarce.[25]) Prej ko ne so Slovenci pri tej priložnosti tudi razdrli to mesto. Ko je bil Agunt uničen, se je polagoma tudi pozabilo njegovo ime. Morebiti so Slovenci takrat tudi opustošili vso ondotno okolico. V neki listini iz leta 770. čitamo, da je bila vsa tamošnja zemlja od starodavnih časov sem, tedaj morebiti od leta 611. naprej, pusta in brez prebivalcev.[26])

Znana so nam po naših krajih še druga rimska mesta, katera so bila uničena ob ljudskem preseljevanju ali pa takrat, ko so Slovenci prišli v svojo sedanjo domačijo. Najbrže so ti porušili Emono, ki je stala ondi, kjer je sedaj Ljubljana. Tu najdeni rimski novci segajo do cesarja Justinijana,[27]) kar kaže, da je mesto v šestem stoletju prej ko ne še stalo. — Nauportus, Praetorium Latovicorum, Neviodunum in še drugi kraji so bili med ljudskim preseljevanjem ali pa ob

---

[22]) Kämmel, Anfänge deutschen Lebens in Oesterreich, str. 138.

[23]) Letopis za leto 1897, str. 29.

[24]) Kar se tiče lege tega mesta, gl. Letopis, op. cit., str. 29, op. 4.

[25]) Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 39.

[26]) »... quia et ipsa loca ab antiquo tempore inanem atque inhabitabilem esse cognouimus.« (Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 3, št. 2). — Ker je bila vsa ondotna okolica toliko časa pusta in brez ljudij, začeli so jo naši predniki imenovati Pusto dolino (Pusterthal).

[27]) Strakosch-Grassmann, I, 315.

prihodu Slovencev porušeni tako do dobrega, da so se še njih imena med novimi prebivalci pozabila.

Naši predniki so se tedaj s silo polastili tistih pokrajin, katere imajo še dandanes v svoji posesti, ali pa so jih vsaj pred tisoč leti imeli. Prvotni prebivalci tudi niso mogli uspešno odbijati navalov naših pradedov, ker niso dobili od nobene vlasti kake izdatne pomoči. Sosednji arijanski Langobardi so bili vsaj v prvih letih, odkar so bili prišli v Italijo, bolj naklonjeni paganskim Obrom in Slovencem, kakor pa Rimljanom, s katerimi so se morali vojskovati. Katoliški Bizantinci in Franki bi bili brez dvoma radi pomagali, a bili so preoddaljeni. Razun tega pa so imeli oboji dovolj opraviti s svojimi domačimi zadevami. Prvotni prebivalci ob Dravi, Savi, Soči in Muri so bili tedaj osamljeni in čeprav so brez dvoma hrabro branili svoje imetje in življenje, bili so nazadnje vendar premagani.

Napačna bi bila misel, da so Slovenci kar nekako tako brez težav in bojev posedli svojo sedanjo zemljo. Kakor dandanes Slovenci ne dobé ničesar zastonj, prav tako je bilo tudi pred trinajstimi stoletji. Za vsako ped zemlje se je bilo treba truditi in boriti.

Tudi si ne smemo misliti, da bi bili prvotni prebivalci še pred prihodom Slovencev kar tako zapustili svojo domovino, ter se od prvega do zadnjega napotili po svetu. Kakor se nam zdi nemogoče, da bi iz strahu pred sovražniki vsi Slovenci zapustili svoje domače kraje, svoje hiše in njive, svoje travnike in gozde ter bi se izselili n. pr. v Ameriko, tako se kaj takega po naših deželah ni zgodilo na koncu šestega stoletja pred prihodom Slovencev. Posamezni stanovalci so pač šli tja, kjer se jim je zdelo varnejše; velika večina ljudij je pa ostala v tistih krajih, kjer je bila doma. Izprva je pač pred sovražniki iskala zavetja v utrjenih gradovih, po gozdih, v gorovju in med močvirji, a pozneje, ko se jej ni več zdelo nevarno, povrnila se je tja, kjer je imela svoje nepremakljivo imetje.

Lahko bi si še celo mislili, da so Slovenci, ko so prišli v Norik, postopali mnogo krvoločnejše in okrutnejše, kakor

pa Langobardi, Gotje in drugi germanski narodje. Oni so bili poganske vere, ti pa večinoma arijanci, tedaj vsaj kristjani. Langobardi, Gotje, Franki in drugi germanski razrodje so si pač podvrgli prvotne Rimljane, vzeli jim vso zemljo ali pa vsaj tretji del, a pustili so jim večinoma življenje. Nasledek temu je bil, da so Langobardi, Gotje in Franki polagoma izgubili svojo narodnost, ker po njih nekdanjih zemljah stanujejo dandanes Italijani, Španci in Francozi, ki spadajo k romanskemu plemenu. Drugače je bilo pri Slovencih in drugih južnih Slovanih, ki so po osvojenih zemljah večinoma ohranili svojo narodnost, kar kaže, da so iztrebili velik del starih prebivalcev. Ako bi bili s prvotnimi stanovalci ravnali milo in prizanesljivo, izgubili bi bili na mnogih stranéh svojo narodnost, ko bi bili živeli med prejšnjimi, na višji stopinji omike stoječimi prebivalci. Res je, da so pozneje Slovenci in tudi drugi Slovani izgubili mnogo zemlje, po kateri se dandanes govoré razni tuji jeziki, ne pa slovanščina; iz katerih vzrokov se je to zgodilo, ne bodem na tem mestu razpravljal.

Vendar si ne smemo misliti, da bi bili Slovenci, ko so prišli v svojo novo domovino, popolnoma iztrebili stare prebivalce. Znano je, da so Slovani pri svojih napadih na Balkanski polotok pomorili mnogo ljudij, prav veliko so jih pa tirali s seboj v svojo domačijo, da so jim služili. Od leta 527. pa do 558. je na ta način bizantinska država izgubila nad 200.000 podložnikov.[28]) Ker so vjetniki bili kristjani, imenovali so jih naši predniki k r š č e n i k e in k r š č e n i c e. Kmalu sta ta dva

[28]) Procopii Historia arcana, c. 18 (Corp. script. hist. Byzant., XVIII, 108): „*Ἰλλυρίους δὲ καὶ Θρᾴκην ὅλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιτῶν ἡ χώρα ἐστὶν, Οὖννοί τε καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδόν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτῃ ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐμβολῇ οἶμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἴκοσιν εἶναι τῶν τε ἀνῃρημένων καὶ ἠνδραποδισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ὥστε τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν ἀμέλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνειν.*“

izraza med našimi ljudmi začela zaznamovati to, kar besedi sužnik in sužnica. Še dandanes pri nas beseda krščenica pomenja deklo.

Ne samo drugi Slovani, tudi Slovenci so imeli take vjetnike pri sebi, da so jim služili. Za dober denar so jih tudi radi prodajali. Znano nam je, da je papež Ivan IV. leta 641. ali pa 642. v Istro in Dalmacijo poslal opata Martina, kateri je s cerkvenim denarjem odkupil več tisoč ljudij, ki so postali vjetniki ondotnih Slovanov.[29])

Da Slovenci niso popolnoma uničili prvotnih prebivalcev, imamo še drug pokaz. Po naši domovini je še mnogo krajevnih imen, katera so Slovenci dobili od prejšnjih prebivalcev. Neslovenska so imena naših večjih rek, kakor Save, Drave, Krke in Soče. Imena nekaterih mest, kakor Celja, Ptuja, Trsta in Kopra nimajo svojih korenik v slovenščini. Ravno to velja o imenih nekaterih pogorij, kakor Karavank, Krasa, Alp, Tur itd. Na slovenski zemlji je mnogo jako starih vasij, katerih imena nimajo slovenske korenike. Taka imena so Slovenci za svojo rabo včasi le malo prenaredili,[30]) včasi pa predrugačili tako, da bi človek mislil, da so to pristni domači izrazi.[31]) Taka neslovenska imena krajev, rek in gora pričujejo, da so se ostanki keltsko-romanskega plemena po naši domovini ohranili do tistega časa, ko so se Slovenci stalno po njej naselili.

Prvotni prebivalci, ki so še po prihodu Slovencev prebivali po Noriku in Panoniji ter bili od vseh stranij obdani od novih naseljencev, so v mnogih slučajih izgubili svoje imetje in osebno svobodo. Pa tudi, ako jih taka nesreča ni zadela, so bili vendarle osamljeni. Ker so bili ločeni od omikanega sveta, so tudi nehali napredovati. Živeč med pogani so tudi oni kolikor toliko po-

---

[29]) Vita Joannis papae IV. (MG., Gest. pont. Rom., I, 177).

[30]) Tako n. pr. so Slovenci imena nekaterih rek premenili tako, da so jim dali drug spol. To vidimo pri imenih Sava (Savus), Drava (Dravus), Mura (Murus) in Soča (Sontius).

[31]) Iz Tergeste so napravili Trst, iz Carusad Kras, iz Longaticum Logatec itd.

divjali in vsled tega tudi niso bili posebno zmožni, da bi bili dosti vplivali na svoje nove sosede. Ker so jim vojske in druge nezgode več ali manj pobrale njih imetje, ubožali so ter večinoma postali pastirji in kmetje. Ker so morali pogostoma občevati z bližnjimi Slovenci, zato so se polagoma naučili njih jezika ter se nazadnje tu in tam poslovenili. Keltskim in latinskim prebivalcem se je po nekaterih krajih med Slovenci godilo prav tako, kakor ilirskim in traškim med Srbohrvati in Bolgari, kjer se je razun nekaterih izjem tudi mnogo ljudij poslovanilo.[32])

Znano je, da posebno severni gorati deli Štajerskega in Koroškega niso med ljudskim preseljevanjem toliko trpeli, kakor dolenje Štajersko in sosednje Kranjsko. Če se je keltsko-rimsko prebivalstvo po pobrežnem Noriku, tedaj po sedanjem Gorenjem in Dolenjem Avstrijskem, ohranilo do konca petega stoletja in še dalje, kar je razvidno iz životopisa sv. Severina in iz drugih virov, akoravno so tudi ti kraji mnogo trpeli vsled napadov tujih narodov, tem verjetnejše je, da je to prebivalstvo tudi po goratih krajih severnega Štajerskega in Koroškega preživelo nezgode ljudskega preseljevanja.[33]) Ko so se Slovenci proti koncu šestega stoletja polastili tudi teh delov Štajerskega in Koroškega, so pač v raznih bojih pobili nekoliko prvotnih prebivalcev, ostale so si samo podvrgli, da so jim potem morali služiti. Slovenci so bili nato kakih 200 let gospodarji rečene zemlje. V tem času so prej ko ne poslovenili del prvotnih prebivalcev, vseh pa brez dvoma ne. Najbrže je bilo prebivalstvo po gorenjem Štajerskem in severnem Koroškem v narodnostnem oziru kolikor toliko mešano še takrat, ko so Slovenci prišli pod frankovsko gospostvo. Taka mešanica je bila pozneje na korist Nemcem, da so lažje vse skupaj germanizirali.

Slovenci so prišli v svoje sedanje pokrajine med letom 568. in 595. Znano je, da so se leta 568. Langobardi napotili

[32]) Gl. Izvestja Muz. dr., VIII, 92.

[33]) Krones v Mittheilungen des hist. Ver. f. Steiermark, XXVII, str. 16.

v Italijo in še le po njih odhodu so se Obri in Slovenci lahko pomaknili proti Noriku. Leta 595. pa je bavarski vojvoda Tasilo I. šel s svojo vojsko v pokrajino Slovencev, jih premagal ter se z bogatim plenom vrnil v svojo deželo.[34]) Kaže se, da so se Slovenci do takrat že precej dobro udomačili na svoji zemlji in da jim sosednji narodje niso odrekali vlastinske pravice do nje. Kmalu potem (leta 586.) so Bavarci na novo napadli Slovence, a ti so dobili pomoč od obrskega kakana ter napadovalce premagali in do zadnjega pobili.[35]) Štiri leta pozneje, namreč leta 600., so Slovani skozi severno Istro začeli siliti v Italijo.[36])

Proti koncu šestega stoletja so Slovenci prišli do najzahodnejših stranij svojih nekdanjih bivališč. Ker pa so brez dvoma potrebovali vsaj dve desetletji, da so do dobrega posedli zemljo ob Dravi, Savi, Soči in Muri, zato je jako verjetno, da so si kmalu po odhodu Langobardov v Italiji začeli osvajati svojo sedanjo domovino.

Slovenci so se naseljevali po nekdanjem Noriku in drugih sosednjih pokrajinah tako, da so šli ob rekah navzgor. Kjer so dobili za obdelovanje pripravnih ravnin in dolin, tam so si napravili selišča. Tako so polagoma zasedli sedanjo Kranjsko,

[34]) Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 7 (MG. SS. rer. Langob., 118). — Frankovski kralj Hildepert II. je vladal od leta 575—596. Leta 595. je povzdignil Tasila v bavarskega vojvodo. [Cfr. Herimanni Augiensis Chronicon ad a. 595 (MG. SS., V). — Sigeberti Gemblacensis Chronographia ad a. 595 (MG. SS., VI)]. Kmalu potem, ko je Tasilo postal vojvoda, šel je nad Slovence, kar se je najbrže zgodilo že leta 595.

[35]) Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 10 (MG. SS. rer. Langob., 120). — Pavel dijakon, ki to pripoveduje, pravi potem v naslednjem poglavju, da je takrat (»hac etiam tempestate«) umrl frankovski kralj Hildepert II. Znano je, da je ta kralj leta 596. končal svoje življenje. Brez dvoma je bil tudi tega leta boj med Slovenci in Bavarci.

[36]) Gl. pismo papeža Gregorja I. do solinskega škofa Maksima (ed. Mon. Germ., lib. X, ep. 15): »Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde inminet, ... conturbor, quia per Histriae aditum iam ad Italiam intrare coeperunt.« — Tu omenjeni »Histriae aditus« je brez dvoma tisti del kraškega sveta, ki se nahaja med Trstom in Reko.

Koroško, Štajersko ter velik del Primorskega. Dalje so se polastili sedanjega vzhodnega Tirolskega in solnograškega Lungaua. Njih naselbine so se nahajale po sedanji Dolenji in nekoliko tudi Gorenji Avstriji. Tudi po zahodnih krajih Panonije so bili Slovenci razširjeni. Zahodna meja slovenske zemlje se je vlekla v sedmem in osmem stoletju, ko so Slovenci najbolj daleč segali proti zahodu, od izvira reke Drave proti severu k gori Dreiherrnspitz, nato proti vzhodu po gorskem slemenu Visokih Tur nekako do izvira Mure, odtod proti severu po razvodju med Salico na eni strani, Muro in Anižo na drugi do Dachsteina, potem dalje k Mrtvemu gorovju ter več ali manj po razvodju med Travno in Anižo k Donavi, kjer so se dotikali Čehov.[37]) Da se je slovenska zemlja res tako daleč proti zahodu razprostirala, dokazujejo to mnogobrojna slovenska krajevna imena, katera nahajamo po vseh tamošnjih straněh do opisane meje.[38]) To trditev potrjujejo tudi nekatere listine.[39])

Kljubu temu, da so se Slovenci pred dobrimi tisoč leti razprostirali od izvira reke Drave pa do panonske nižine ter od Donave pa do Jadranskega morja, je bilo vendar njih skupno število neznatno. Marsikateri deli, ki so dandanes pokriti z vasmi in polji, so bili takrat neobdelani in napolnjeni s širokimi gozdi. Ko so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino, naselili so se rajši po ravninah in dolinah; gorovja so se ogibali. Le kjer so se doline tako polagoma vzdigovale, kakor n. pr. ob Savi, Dravi in Muri, prodrli so daleč v nje.[40]) Ker so bili Slovenci po svoji novi zemlji jako redko naseljeni, je bil to potem glavni vzrok, da so v nekaterih stoletjih izgubili polovico svojih pokrajin.

---

[37]) Kämmel, Anfänge deutschen Lebens in Oesterreich, str. 176.

[38]) Cfr. Spomenico tisočletn. Met. smrti, str. 72—74, 94—96.

[39]) Primerjaj med drugim listino bavarskega vojvode Tasila iz leta 770. (Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 3), potem listino istega vojvode iz leta 777. (Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 2), dalje pogodbo freisinškega škofa Hittona iz leta 827. (Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., XXVII, 258) itd.

[40]) Ljublj. Zvon, II, 400.

2. Slovenci pod obrskim gospostvom.

V interesu Langobardov, Obrov in Slovanov je bilo, da bi Bizantincem, ki so gospodovali po Balkanskem polotoku in po Italiji, vzeli kolikor mogoče veliko pokrajin. Langobardi, Obri in Slovani so bili napadovalci; Rimljani in Bizantinci pa so se prizadevali, da bi si ohranili to, kar so imeli. Odbijali so napade tujih barbarov ter branili meje svoje domovine. Če to pomislimo, zdelo se nam bode razumljivo, zakaj da so se mnogo let Slovani, Obri in Langobardi med seboj podpirali.[41]) Na eni strani vidimo katoliške Rimljane in Bizantince, na drugi pa nekatoličane, namreč poganske Obre in Slovence ter arijanske Langobarde. Ti so, kakor je znano, na vso moč podpirali beneške razkolnike, kateri so se zarad treh poglavij odcepili od Rima. Slovenci so se v tem času večkrat bojevali z Bavarci; tam pa, kjer so mejili z Langobardi, je vladal mir.

Že okoli leta 596. je obrski kakan poslal poslance k langobardskemu kralju Agilulfu v Milan ter ž njim sklenil mir.[42]) Nekaj časa pozneje je tudi ta poslal svoje zastopnike k Obrom, da bi se za večne čase sklenilo prijateljstvo med obema narodoma.[43]) Ta zveza med Longobardi in Obri se je kmalu pokazala v praktičnem življenju, ko so drug drugemu šli na roke. Okoli leta 601. je kralj Agilulf poslal obrskemu kakanu rokodelcev, da so mu stesali bark, katere so mu služile, da je

[41]) Obri in Slovani so večkrat drug drugemu šli na roko, ko so napadali bizantinsko zemljo. Leta 584. so Obri, ker so sami sklenili mir z Bizantinci, našuntali Slovane, da so pridrli na bizantinska tla (Theophylaktos, Hist., I, c. 7, ed. Boor, p. 52). Obri so leta 591. tudi med Slovani ob Baltiškem morju iskali pomožnih čet, da bi lažje napadali bizantinsko državo (Theophylaktos, VI, c. 2, l. c. p. 223). Ko je leta 593. bizantinska vojska šla nad Slovane, hotel je tem obrski kakan pomagati s svojim diplomatičnim posredovanjem (Theophylaktos, VI, c. 6, p. 231. — Gl. tudi Izvestja Muz. društva, VIII, 183). — Če je na slovanski zemlji bivajoč Gepid prepeval obske pesmi, ni na ta način kar čisto nič vznemiril ondotnih Slovanov (Cfr. Theophylaktos, VI, c. 9, p. 238).

[42]) Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 12 (MG. SS. rer. Langob., p. 121.)

[43]) Ibid., IV, c. 24, p. 125.

lažje podjarmil neki otok blizu Tracije.[44]) A nasprotno je pa kakan na pomoč poslal langobardskemu kralju slovanskih čet, katere so ga podpirale, da se je leta 603. polastil Cremone in še nekaterih drugih krajev.[45]) Prej ko ne so bile to slovenske trume, ki so se takrat borile po severni Italiji.

Včasi se je zveza med Slovani, Obri in Langobardi pokazala na bojišču. Tako so rečeni narodje okoli leta 602. napadli bizantinsko Istro ter po njej ropali in požigali.[46])

Med tem časom so arijanski Langobardi vsled prizadevanja papeža Gregorja I. postali katoličani ter se na ta način nekoliko približali katoliškim Rimljanom in Bizantincem; a na drugi strani je nastala napetost med njimi in Obri. Langobardski kralj Agilulf je sedaj poslal svojega notarja Stablicijana k cesarju Foku v Carigrad ter se ž njim pomiril;[47]) a »večni mir«, ki je bil okoli leta 602. z Obri sklenjen, je prenehal. Že okoli leta 610. se vname vojska med Langobardi in Obri. Ti napadejo s svojimi trumami, med katerimi je bilo brez dvoma veliko število Slovencev, beneško zemljo. Furlanski vojvoda Gisulf se jim postavi nasproti, a Obri ga premagajo in uničijo skoraj vso njegovo vojsko. Vsa Furlanija je bila sedaj odprta obrskim četam, katere so nato po njej ropale in požigale. Le v utrjenih gradovih, kakor v Korminu, Čedadu, Nemah[48]) itd., se Langobardi branijo. Nazadnje se Obri polasté tudi Čedada ter odpeljejo v svojo domovino mnogo langobardskih vjetnikov.[49]) Ta zmaga Obrov je bila najbrže na korist od njih zavisnim Slovencem, da so se lažje razširjali proti Italiji.

[44]) Ibid., IV, c. 20, p. 123.

[45]) Ibid, IV, c. 28, p. 125.

[46]) Ibid., IV, c. 24, p. 125: »Inter haec Langobardi cum Avaribus et Sclavis Histrorum fines ingressi, universa ignibus et rapinis vastavere.« — Verjetno je, da so ti Slovani bili Slovenci.

[47]) Ibid., IV, c. 35, p. 128.

[48]) Ibid., IV, c. 37, p. 129: » . . . hoc est in Cormones, Nemas . . .« — Neme (ital. Nimis) so od Čedada proti severozahodu tik narodne meje med Slovenci in Furlani.

[49]) Ibid., IV, c. 37, p. 128—130.

Obri so bili tedaj okoli leta 610. zmagovalci, potolčeni pa so bili Furlani in sicer tako, da so še celo sinovi in pa soproga furlanskega vojvode Gisulfa prišli sovražnikom v pest. Kaže se, da je bil vojvoda Gisulf sam ubit. Njegova sinova Taso in Kako, katerima se je posrečilo, da sta Obrom ušla, sta sedaj postala Furlanom vojvodi.

Njuna naloga je bila, da sta popravila škodo, katero so Obri s svojim napadom naredili. Pavel dijakon omenja, da sta Taso in Kako v svojo oblast dobila tudi slovenski okraj »Zellia« do mesta »Medaria«. Ondotni Slovenci so morali nato nad sto let furlanskim vojvodam plačevati davek.[50]) Kaže se, da »Zellia«

---

[50]) Ibid., IV, c. 38, p. 132: »Hi (sc. Taso et Cacco) suo tempore Sclavorum regionem quae Zellia appellatur usque ad locum qui Medaria dicitur possiderunt. Unde usque ad tempora Ratchis ducis idem Sclavi pensionem Foroiulanis ducibus persolverunt.« — Veliko se je že pisalo in ugibalo, kje nam je iskati okraj »Zellia« in kraj »Medaria.« Nekateri trdijo, da »Zellia« je Celje na južnem Štajerskem, »Medaria« pa Slovenska Matreja na Tirolskem ali pa Materija v Istri. — Ako bi bilo to res, sledilo bi iz tega, da so Taso in Kako ter njuni nasledniki gospodovali po zemlji med Furlanijo, Celjem in Slovensko Matrejo, da so tedaj imeli v svoji oblasti vso Kranjsko, potem sedanje Koroško in vzhodni del Tirolskega. To pa nikakor ni mogoče, ako pomislimo, da so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu na vzhodnem Tirolskem premagali Bavarce, ne pa Furlanov, in da so kmalu potem udarili v Istro. Ako bi se bila Taso in Kako res polastila zemlje med Furlanijo in Celjem, ne bi bili Slovenci mogli napasti Tirolskega in Istre, ker bi jih bili v obeh slučajih Furlani že prej odgnali. Tudi bi bilo Slovencem kazalo, da ne bi napadali oddaljenih nasprotnikov na Tirolskem in v Istri, pač pa, da bi najprej pregnali tujce, ki so bili tako rekoč v njih središču. Dalje je treba pomisliti, da Celje je in je bilo mesto, ne pa okraj (»regio«), o katerem govori Pavel dijakon. Ako bi bila Zellia res Celje na južnem Štajerskem, sledilo bi iz tega, da je furlanska oblast do dobe vojvode Ratchisa segala unstran kranjskih mej. Slovenci, stanujoči med Celjem in Furlanijo, tedaj tudi Kranjci, bi bili furlanskim vojvodam plačevali davek. To pa ne more biti res, ker je vojvoda Ratchis, kakor trdi Pavel dijakon (VI, c. 52) napadel Kranjsko, pobil tu mnogo prebivalcev in opustošil deželo. Je li vojvoda Ratchis takrat napadel svoje podložnike po Kranjskem? Znano je, da furlanski vojvode niso mogli okoli leta 610. ubraniti Čedada pred obrsko silo; tem manj bi jim bilo

so zahodna Brda med mestom Čedadom in vasjo Medano (Medaria) na obeh straneh sedanje avstrijsko-italijanske meje.

mogoče nad sto let obdržati zemljo med Čedadom in Celjem. Če bi se bilo furlansko gospostvo res razprostiralo do Celja in Slovenske Matreje, bil bi velik del Slovencev pod njih oblastjo. A iz zgodovine Pavla dijakona je razvidno, da je bila večina Slovencev od Langobardov nezavisna. Kako bi mogli furlanski vojvode pri Slovencih iskati podpore in pomoči, ako bi bili ti njih podložniki! Mnogokrat so pridrli Slovenci na furlansko zemljo ter se z Langobardi bojevali. Te bitke so bile v bližini Čedada, ne pa pri Celju ali pa v okolici Slovenske Matreje. Pavel dijakon na mnogih mestih omenja, da so Slovenci večkrat napadli Furlanijo, nikdar pa ne pripoveduje, da bi se bili uprli langobardskemu gospostvu po Kranjskem, Štajerskem in Koroškem. Slovenci se z Langobardi niso bojevali kot njih uporniki, pač pa izprva kot obrski podložniki, pozneje pa kot svoboden, nezavisen narod. (Gl. Rutar v Letopisu Matice Slov. za l. 1885, str. 315.)

Nekoliko boljša od zgoraj navedene hipoteze je ta, da Zellia je Zilska dolina na Koroškem, Medaria pa Modrinja Ves v rečeni dolini. — Temu nasproti je treba pomisliti, da so bili Furlani okoli leta 610. od Obrov tako tepeni, da so še celo izgubili svoje glavno mesto in da sta Taso in Kako za nekoliko časa postala obrska vjetnika. Zato ni verjetno, da bi si bila, ko sta kot beguna pribežala v domovino, razširila svojo oblast še čez oddaljeno Zilsko dolino. Njuna naloga je bila, da sta se iznova polastila Čedada in bližnje okolice.

Rutar (Letopis Mat. Slov. za l. 1885, str. 315) pravi, da je Zellia morala ležati prav blizu Furlanije in da ni bila obširna zemlja. Da je bila Zellia le majhna pokrajina, kaže nam Pavel dijakon že s tem, da jo nazivlje »regio«, ne pa »provincia« ali pa »patria«.

Tu naj opomnim, da v raznih rokopisih se ime okraja in mesta, do katerih je okoli leta 610. segala oblast furlanskih vojvod, prav različno piše. Za okraj se nahajajo oblike Zellia, Azellia, Agellia in Cagellia; za kraj pa Medaria, Meclaria, Mecharia, Melaria in Neclaria. Kaže se, da se nam niti eno, niti drugo ime ni ohranilo v pravi, nepokvarjeni obliki. Morda je že Pavel dijakon sam ti dve imeni napačno zapisal. Različna pisava v rokopisih nam kaže, da so razni prepisovalci še bolj popačili ti dve imeni.

Strakosch-Grassman (Gesch. d. Deutschen, I, 319) misli, da Zellia in Medaria sta Cegle in Medana nad Korminom. Da je Medaria najbrže Medana, je jako verjetno. Kdor pozna pisavo v srednjeveških virih, ta ve, da je med *n* in *ri* kaj malo razlike in da je morebiti kak površen prepisovalec nehoté namesto Medana zapisal Medaria. Kar pa

Ko je na Bavarskem umrl vojvoda Tasilo I., sledil mu je njegov sin Garibald. Tega so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu[51]) premagali ter opustošili bavarsko zemljo. Nato so Bavarci zbrali svoje trume, vzeli sovražniku plen ter ga pognali iz svoje dežele.[52])

Nekako v tistem času so Langobardi z bizantinskim cesarjem sklenili mir. Ker Slovenci niso bili nikakršni langobardski podložniki, ni se jim bilo treba brigati za to, kar sta langobardski kralj in bizantinski cesar ukrenila. Napadli so Istro, pomorili v njej mnogo bizantinskih vojakov ter strašansko opustošili polotok.[53])

Slovenci so bili takrat še pogani. Med letom 612. in 615. je namerjaval sv. Kolumban, ki se je v tistem času mudil v Bregenzu ob Bodenskem jezeru, da bi jim prišel oznanjevat božjo besedo. A kmalu se je prepričal, da Slovenci še niso zreli za sveto vero. Zato jo je rajši iz Bregenza mahnil v Italijo, kjer je ustanovil bobijski samostan ter tu najbrže leta 615. umrl.[54])

---

se tiče okraja, bi smeli misliti, da Zellia ali Cagellia je morebiti Colles, Collia (sedanji Coglio), to je goriška Brda. Ako bi bila ta hipoteza prava, potem bi trdili, da Taso in Kako sta se razun glavnega mesta Čedada tudi polastila bližnje slovenske okolice ter vladala Slovencem po zahodnih goriških Brdih do Medane.

[51]) Mesto Aguntum je bilo tam, kjer je sedaj Lienz na Tirolskem. Cfr. Letopis Mat. Slov. za l. 1897, str. 29, op. 4.

[52]) Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 39 (MG. SS. rer. Langob., 133): »His temporibus mortuo Tassilone duce Baiuariorum, filius eius Garibaldus in Agunto a Sclavis devictus est, et Baioariorum termini depraedantur. Resumptis tamen Baioarii viribus et praedas ab hostibus excutiunt et hostes de suius finibus pepulerunt.«

[53]) Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 40 (MG., SS. rer. Langob., 133): »Rex vero Agilulf pacem cum imperatore in annum unum itemque in alterum faciens, cum Francis quoque iterato pacis concordiam renovavit. Hoc nihilominus anno Sclavi Histriam, interfectis militibus, lacrimabiliter depraedati sunt.«

[54]) Vita s. Columbani, c. 56 (Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec. II, p. 27, ed. Paris., 1669.)

Okoli leta 620.[55]) je Lopichis, praded langobardskega pisatelja Pavla dijakona, s pomočjo neke Slovenke[56]) ubežal z obrske zemlje ter prišel v Italijo.[57]) Kaže se da so bili Slovenci takrat še Obrom podložni

3. Kralj Samo.

Razmere med Obri in od njih zavisnimi Slovani so se v teku časa premenile. Obri so se začeli nasproti svojim podložnikom obnašati tako, da so ti jeli misliti na to, kako bi se otresli njih jarma. V raznih obrskih vojskah so morali Slovani iti nad sovražnike, Obri pa so ostali v svojih taborih. Ako so zmagali oni, polastili so se ti plena; ako se pa Slovanom ni posrečil njih napad, pomagali so jim Obri. Tudi so ti prišli vsako zimo k Slovanom, jemali jim žene in hčere, nalagali jim davščine in jih še drugače stiskali.[58]) Tako poroča Fredegar.

---

[55]) Lopichis je najbrže okoli leta 610. prišel v obrsko sužnost, ker v rečenem letu so Obri pridrli v Furlanijo, jo opustošili ter se polastili Čedada. Bil je mnogo let v sužnosti. Ko so Obri njega in njegove brate pripeljali iz Čedada v Panonijo, bil je Lopichis še mladoleten; ko pa je pobegnil iz Panonije, bil je že možak. Med tem časom, ko je bival med Obri, je grmovje in trnje pokrilo razvaline njegovega nekdanjega domovja. Med podrtimi stenami je zrastel jesen, na katerega je Lopichis po svoji vrnitvi obesil svoj tul. Kaže se, da je bil vsaj kakih deset let v obrski sužnosti. V domovino se je torej povrnil okoli leta 620. ter se potem oženil. Letnica 620 bi ne bila v nasprotju z rojstnim letom Lopichisovega pravnuka Pavla dijakona, ki je nekako med letom 720. in 725. prišel na svet.

[56]) Na dotičnem mestu omenjeni Slovani so bili brez dvoma Slovenci. Kdor hoče potovati iz nekdanje Panonije naravnost v Čedad, mora iti po slovenskih tleh. Ko je Lopichis zapustil svojo rešiteljico, hodil je le nekoliko dnij, da je prišel v Italijo. Bila je slovenska žena, ki je s svojo postrežljivostjo indirektno pripomogla, da je v osmem stoletju živel langobardski zgodovinar Pavel dijakon. Kaže se, da je Lopichis razumel slovenski jezik, ker drugače ne bi se bil mogel pogovoriti s priprosto Slovenko.

[57]) Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 37 (l. c. p. 132).

[58]) Fredegarii Chronicon, IV, c. 48 (Mg. SS. rer. Meroving., p. 144).

Mogoče je, da Obri niso tako hudo zatirali Slovanov, kakor se čita pri rečenem pisatelju. A na vsak način je bil obrski pritisk tak, da so si Slovenci in drugi Slovani hoteli priboriti samostalnost, kar se je tudi leta 623. zgodilo. Slovenci so služili Obrom k večjemu 55 let, morebiti pa tudi nekoliko časa manj.

Slovenci in drugi Slovani, ki so živeli pod obrsko oblastjo, so sklenili, da ne bodo več prenašali dosedanjega jarma. Vzdignili so se zoper svoje tlačitelje. V bojih, ki so sledili temu uporu, se je posebno Samo s svojo hrabrostjo odlikoval. Najbrž je bil slovanskega rodu, ne pa frankovski trgovec.[59]) Mnogo Obrov je posekal slovanski meč.

Ko Slovani vidijo Samovo hrabrost, postavijo ga za svojega kralja. Vladal jim je 35 let.[60]) Pod njegovim vodstvom

---

[59]) Veliko se je že pisalo o tem, katere narodnosti je bil Samo. Fredegar pravi, da je bil po rodu Frank iz pokrajine Senonago, pisatelj spisa »Conversio Bag. et Carant.« pa trdi, da je bil Slovan. — Goll (Mitth. des Inst. f. österr. Geschichtsforschung, XI, 444) je hotel dokazati, da je dotična notica v Conversio neposredno ali posredno posneta po Fredegarjevi Kroniki. To se mi pa ne zdi verjetno, ker tiste štiri besede, na katere se Goll sklicuje in ki se najbrže le slučajno nahajajo v obeh tekstih, še ne zadostujejo, da bi mogli odobriti njegovo trditev.

Pa tudi, ako bi ne čitali v Conversio, da je bil Samo slovanskega rodu, bi imeli vender še mnogo razlogov za to, da je bil Slovan. — Franki so bili v tistem času kristijani, Samo in njegovi podložniki pa pogani. Med Franki in Slovani je takrat vladalo tako nasprotstvo, da ti nikakor ne bi bili izročili najvišje oblasti tujcu Franku. Na Samovem dvoru so gospodovale slovanske šege tako, da se je še celo frankovski poslanec Siharij oblekel po slovanskem načinu, da je mogel priti pred kralja. Znano je, da si je Samo izbral svoje žene med Slovani, ne pa med Franki. Ime Samo ali Samoslav je slovansko.

Ker pa Fredegar vendar trdi o Samu, da je bil Frank, smemo si to njegovo izjavo tolmačiti tako, da je bil Samo nekaj časa frankovski podložnik, a pri vsem tem pa vendar Slovan po rodu, po duhu in po zunanjosti. On je bil pač frankovski podanik, ne pa frankovskega rodu; on je bil »natione Francus«, ne pa »genere Francus«.

[60]) Samo je vladal, kakor Fredegar trdi, 35 let. Ker je bil tretji del Fredegarjeve Kronike, v katerem se opisuje Samovo delovanje, spisan

so Slovani večkrat premagali Obre ter si priborili samostojnost. Samo je imel 12 žen slovanskega rodu, katere so mu rodile 22 sinov in 15 hčera.[61])

Središče Samove države je bilo Češko s sosednjimi deželami. Na severu so se s Samom združili polabski Srbi, katerim je takrat vladal knez Drvan. Na jugu so bili Slovenci Samovi zavezniki. Njegova slovanska država je bila nekaka narodna zveza med Čehi, Slovenci in polabskimi Srbi.[62])

---

okoli leta 660., sledi iz tega, da je Samo postal kralj že leta 623., ko je premagal Obre, ne pa še le okoli leta 627., kakor misli Palacky (Gesch. von Böhmen, I, 77). Samo je tedaj vladal od leta 623—658.

[61]) Fredegarii Chronicon, IV, c. 48 (l. c. p. 145).

[62]) Nekateri zgodovinarji (cfr. Goll, l. c. str. 445) so trdili, da je Samo pač vladal Čehom, ne pa tudi Slovencem. Ni težko dokazati, da so se motili. Conversio Bag. et Carant. trdi kar naravnost, da je bil Samo vladar karantanskim Slovencem. Fredegarjeva Kronika pa omenja, da je frankovski kralj Dagobert pregovoril tudi Langobarde, da so šli nad Slovane. S katerimi Slovani naj bi se bili Langobardi vojskovali, ako ne s Slovenci? — Kralj Dagobert je nabral vojaštva po vsej Avstraziji, ter se napotil s tremi armadami nad Slovane. Razun Frankov so se vzdignili še Langobardi in Alemani, da bi pomagali Dagobertu. Je li mogoče, da bi bili Čehi sami premagali toliko sovražnikov! Nehoté si moramo misliti, da so bili s Samom tudi Slovenci združeni ter mu šli na roke, da je lažje pobil Franke in njih zaveznike. Pa tudi, ko bi o kralju Samu ničesar ne vedeli, morali bi trditi, da je neka mogočna roka osvobodila Slovence obrskega jarma. Dokazati se da, da so bili Slovenci izprva podložni Obrom, pozneje pa ne več. Leta 631. so bili Slovenci nezavisni od Obrov in Bavarcev, ker drugače ne bi bili pri njih iskali zavetja tisti Bolgari, ki so morali najprej bežati z obrske, potem pa tudi z bavarske zemlje. A tudi pozneje so bili samostojni nasproti Bavarcem, kar kaže to, da so okoli leta 725. opustošili v njih deželi ležeče kraje. Svobodni so bili tudi nasproti Obrom, ker drugače ne bi bili ti napadli slovenske zemlje ob času vojvode Boruta. Tisti Slovenci, ki so leta 795. pod poveljstvom svojega vojvode Vojnomira pomagali Frankom potolči Obre, gotovo niso bili od teh zavisni, ker drugače bi se bili morali v obrskih vrstah vojskovati. A tudi nasproti Langobardom so bili Slovenci samostojni, kar pričujejo razni boji med obema narodoma v teku sedmega in osmega stoletja. Slovenci so se torej s Samovo pomočjo najbrže leta 623. otresli obrskega jarma. Leta 629. so bili že svobodni.

Z letom 623. se pričenja v zgodovini Slovencev nova doba, katera je trajala poldrugo stoletje. Bili so v tem času nezavisni ter so živeli pod oblastjo svojih vojvod. Nekaj let, namreč od 623—658., so imeli razun svojih vojvod tudi s Čehi in polabskimi Srbi vred skupnega kralja.

Ko so pod Samovim vodstvom imenovani Slovani premagali Obre, imeli so kmalu potem opraviti z novim sovražnikom, namreč s Franki. Omenil sem že, da so se Slovenci večkrat vojskovali z nemškimi Bavarci. Ti so se leta 629. obrnili do frankovskega kralja Dagoberta ter ga prosili, da bi jim zavaroval hrbet ter pod svojo oblast spravil Slovence,[63]) Obre in druge narode tja do bizantinske meje.[64])

Taka prošnja je bila frankovskemu kralju všeč. Čakal je ugodne priložnosti, da bi bil pričel vojsko. Ko je zvedel, da

Zdi se mi, da je Samov vpliv segal še dalje proti jugovzhodu k sedanjim Srbom in Hrvatom. Prav verjetno je, da je Samo leta 623., to je takrat, ko je v Carigradu vladal cesar Heraklij, pozval tudi Slovane po sedanjih srbsko-hrvaških zemljah, da naj se upro Obrom. Mogoče je, da jim je pri tej priložnosti poslal kake pomožne čete, katere so bile doma »unkraj Madjarskega in unkraj Bavarskega na zemlji Boikov v bližini frankovske države.« (Cfr. Constantini porph. De admin. imp., c. 30, 31, 32). Morebiti je bilo med temi pomožnimi četami tudi nekoliko lužiških Srbov, katerih knez Drvan se je bil tudi s Samom združil. Mogoče je, da je dobil del balkanskih Slovanov od teh s severa došlih Srbov svoje ime. Cfr. Izvestja Muz. dr., VIII, 210.) Ako pomislimo, da so bili Slovani ob Savi in Dravi na sedanjih hrvaških in srbskih tleh še v začetku sedmega stoletja podložni Obrom, v poznejših stoletjih pa ne, moramo trditi, da so se prej ko ne vzdignili zoper svoje tlačitelje za cesarja Heraklija. Temu je bil ta upor Slovanov zoper Obre gotovo všeč in najbrže je bil on bolj naklonjen stiskanim Slovanom in njih pomožnim četam, kakor pa gospodujočim Obrom. Na ta način je mogla med Bizantinci nastati govorica, da je cesar sam poklical te čete s severa. (Cfr. Constantini porph. De admin. imp., c. 31, 32.)

[63]) Ako govori Fredegar (IV, c. 58) o Slovanih, katerih bivališča so segala do bizantinske oblasti, misliti nam je v prvi vrsti na Slovence, ker le njih naselbine so se razprostirale na severozahodu do bavarske, na jugu pa do bizantinske zemlje v Istri.

[64]) Fredegarii Chronicon, IV, c. 58. (l. c. p. 150.)

so Slovani ubili več frankovskih trgovcev, ki so kupčevali po Samovem kraljestvu ter se polastili njih imetja, sklenil je, da stopi na noge. Poslal je k Samu svojega poslanca Siharija ter zahteval zadoščenja za ubite trgovce in odškodnino za ugrabljeno blago. Samo pa ni hotel Siharija sprejeti. Nato se ta obleče po slovansko, pride potem k Samu ter mu pove vse, kar se mu je bilo naročilo. Samo dovoli, da naj se postavi sodišče, katero bi na obeh straněh razsodilo pravico. Siharij pa začne kot nepreviden poslanec groziti in zahtevati, da bi Samo in njegovo ljudstvo morala biti pokorna kralju Dagobertu. Nato odgovori Samo že nekoliko razžaljen, da hoče biti Dagobertu naklonjen, ako bode ta živel ž njim kot prijatelj. Siharij pa pravi, da ni mogoče, da bi živeli kristjani s poganskimi psi v prijateljstvu. Samo nato reče: »Ako ste vi božji služabniki, mi pa božji psi, smemo vas s svojimi zobmi raztrgati, ker se tako obnašate proti svojemu Bogu.« Potem Siharija odstranijo izpred Samovega obličja.

Ko Dagobert vse to zve, ukaže po vsej Avstraziji, to je po vzhodni polovici frankovske države, zbirati vojsko, katera se je potem v treh oddelkih napotila nad Sama in Slovane. Dagobert izpodbudi tudi Langobarde, da se vzdignejo zoper Slovane, in sicer zoper Slovence, ki so bili Samovi zavezniki. Dalje tudi Alemani stopijo na noge, da bi pomagali Dagobertu. A tudi Slovani se na vseh straněh pripravljajo na boj. Brez dvoma bi bili Obri takrat porabili ugodno priložnost ter napadli Slovane od nasprotne strani; a razsajala je v tistem času med njimi domača vojska.

Alemanska vojska je pod vodstvom vojvode Krodeberta premagala Slovane; prav tako tudi langobardska. Alemani in Langobardi so vjeli mnogo Slovanov ter jih odpeljali s seboj. Drugače se je godilo avstrazijski vojski pri Wogastisburgu. Kje je bil ta grad, ni znano. Slovani so imeli dobro oporo v v obzidju tega kraja. Hrabro so jo udarili na sovražnika. Tri dni je trajal boj. Dagobert je izgubil velik del svoje vojske. Nazadnje je moral zapustiti svoj tabor in vse drugo, kar je

imel pri sebi ter bežati v svojo domovino. Vsled Dagobertove nesreče pri Wogastisburgu so tudi uspehi Langobardov in Alemanov bili brez pomena.

Kmalu potem so začeli Slovani napadati Turingijo in druge frankovske pokrajine. Tudi Drvan, vojvoda polabskih Srbov, ki je bil slovanskega rodu, a je priznaval frankovsko nadoblast, se je s svojim ljudstvom pridružil Samovemu kraljestvu.[65])

Ko je frankovski kralj zvedel, da so Slovani napadli Turingijo, začel je nabirati novih trum po Avstraziji in Nevstriji ter se je potem leta 632. napotil iz Metza v Mainz ob Renu. Tu sem so prišli saski poslanci, ki so v imenu svojega naroda obljubili, da mu hočejo pomagati v bojih zoper Slovane. Kralj je z veseljem sprejel njih ponudbo; vendar je imela obljuba saskih zastopnikov le malo uspeha.[66])

Slovani so vsled povelja kralja Sama tudi leta 633. večkrat napadli frankovsko zemljo. Plenili so po Turingiji in drugih pokrajinah. Dagobert je bil prisiljen, da je branil svojo državo pred navali Slovanov tako, kakor mu je bilo mogoče.[67]) Nekaj časa mu je pomagal turinški vojvoda Radulf, ki se je v mnogih bitkah vojskoval s Slovani in jih katerikrat tudi premagal. To ga je naredilo ošabnega, da se je začel puntati.[68]) Obnašal se je tako, hakor da bi bil sam kralj v Turingiji. S Slovani je sklenil prijateljstvo ter si na svojo stran pridobil tudi druge

---

[65]) Fredegarii Chronicon, IV, c. 68 (MG. SS. rer. Meroving., II, 154, 155). — Gesta Dagoberti I. reg. Franc., c. 27 (ibid. p. 410). — Conv. Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7). — Auctar. Garst. ad a. 655 (MG. SS., IX, 563) ima naslednji stavek, ki je posnet po Conv. Bag. et Carant.: »Dagobertus rex misit exercitum in Karinthiam contra Samonem ducem Sclavorum qui negociatores praedicti regis interfecerat.«

[66]) Fredegarii Chron., IV, c. 74 (MG. SS. rer. Meroving., II, 158). — Gesta Dagoberti, c. 30 (ibid. p. 412).

[67]) Fredegarii Chron., IV, c. 75 (ibid. p. 158, 159). — Gesta Dagoberti, c. 31 (l. c. p. 412).

[68]) Fredegarii Chron., IV, c. 77 (l. c. p. 159).

sosednje narode. Nazadnje je Sigibert, naslednik kralja Dagoberta, šel leta 641. nadenj ter ga premagal.[69])

Samo je do svoje smrti, to je do leta 658., gospodoval svojemu ljudstvu. Kako je potem prišlo do tega, da je Samova država po smrti svojega utemeljitelja razpadla, ni mogoče nič določnega povedati. Znano je, da so v tistem času razni frankovski kralji večkrat delili svojo zemljo med svoje sinove tako, da so potem iz ene države postale po dve, tri ali še stiri. Mogoče je, da je tudi Samo, ker je imel mnogo otrok, razkosal svoje kraljestvo tako, da je posamezne vojvodine prepustil svojim sinovom.

4. Doba slovenske samostojnosti.

Rekel sem, da so se Slovenci leta 623. ali pa nekoliko pozneje s pomočjo kralja Sama otresli obrske nadoblasti. Nad dvesto let (623—828) so jim odslej vladali domači vojvode. Prvi po imenu znani vojvoda je bil Valuk,[70]) ki je bil sovrstnik kralja Sama ter njegov zaveznik, če je bilo treba udariti na tuje sovražnike.

Da so bili Slovenci že leta 631. samostojni, kaže nam to, da je takrat pri njih 700 Bolgarov iskalo zavetja. Fredegar nam pripoveduje, da so v tistem času med Obri po Panoniji nastali domači prepiri zarad nasledstva na prestolu. Na obrski zemlji je razun Obrov živelo tudi veliko Slovanov in Bolgarov. Teh je bilo toliko, da so hoteli imeti vladarja iz svoje srede, kar pa Obrom ni bilo všeč. Nastala je vojska, v kateri so Obri premagali bolgarskega pretendenta. Brez dvoma so bili ti prepiri krivi, da Obri niso mogli prav v tistem času pomagati kralju Dagobertu ter napasti Slovanov od zadaj, ko so se ti vojskovali s Franki. Ko je bil načelnik bolgarske stranke premagan, bil

---

[69]) Fredegarii Chron., IV, c. 87 (l. c. p. 165).

[70]) Ne morem trditi, da je ime »Valuk« popolnoma pravo. V rokopisih se nahajajo inačice »Walluco, Walduco, Vălduco«« (abl.). V nekaterih slovenskih knjigah se nahajata za ime tega vojvode izraza Valduh in Vladuh. (Znabiti so ga imenovali vladiko. Prip. uredn.)

je iz Panonije pregnan. Razun njega je pa moralo še 9000 njegovih pristašev ž njih družinami vred zapustiti obrsko zemljo. Vsi ti so se obrnili do frankovskega kralja Dagoberta ter ga prosili, da bi jim na svoji zemlji dal stanovališč. Dagobert jim je velel, da naj čez zimo ostanejo na Bavarskem. Nato so se Bolgari razkropili po bavarski zemlji, da bi si za zimo preskrbeli potrebnih stanovanj. Med tem je prišel od frankovskega kralja skriven ukaz, da naj Bavarci v eni noči po svojih hišah pomoré vse Bolgare z ženami in otroki vred. To se je tudi zgodilo. Vsi so bili pobiti; le neki Alciok in ž njim še 700 drugih Bolgarov so se rešili ter prišli v deželo Slovencev (»marca Vinedorum«), kjer so bili dobro sprejeti. Mnogo let so nato Bolgari živeli med našimi predniki.[71])

Slovenski vojvoda Valuk je gostoljubno sprejel vseh 700 Bolgarov, ne da bi se bil bal zameriti se na eni strani Obrom, na drugi pa Frankom. Če bi se bili Slovenci takrat zanašali samo na svojo moč, ne bi se bili gotovo drznili kaj takega storiti. Ker pa so bili zvezani z drugimi Slovani, ki so živeli pod Samovo oblastjo, ni se jim bilo treba bati ne Obrov in ne Frankov.

Prej omenjena »marca Vinedorum« je slovenska Karantanija in »Wallucus dux Winedorum« pa vojvoda ondotnih

[71]) Fredegarii Chronicon, IV, c. 72 (MG. SS. rer. Meroving., II, 157). — To ni edini slučaj, da bi bili tujci iskali zavetja in pomoči med našimi predniki. Znano nam je, da je okoli leta 664. Arnefrit, sin furlanskega vojvode Lupa, pribežal v deželo Slovencev. Nekaj enakega je še pozneje hotel storiti furlanski vojvoda Pemon. Pri takih okolščinah je bilo tudi naravno, če so sinovi furlanskih vojvod razumeli slovenski jezik. Tako se nam poroča, da je bil Radoald, sin furlanskega vojvode Gisulfa, vešč slovenskemu jeziku. To mu je prav prišlo, ko je okoli leta 642. imel v južni Italiji opraviti z dalmatinskimi Slovani, ki so z ladjami prišli čez Jadransko morje. Ko se jim je približal, je pričel ž njimi v njih jeziku govoriti (Pauli diac. Hist. Lang., IV, c. 44). Jasno je, da se Radoald ni naučil slovanskega jezika v južni Italiji, ker je tu še le malo časa bival, temuč že v svoji domovini na Furlanskem. Razlika med slovenščino in hrvaščino še dandanes ni velika, v sedmem stoletju po Kr. je pa bila še manjša.

Slovencev, ker samo ta slovanska dežela je segala na eni strani do bavarske meje, na drugi pa do Italije. Pozneje, in sicer okoli leta 663., so se napotili rečeni Bolgari in pa njih voditelj Alciok (Alzeko) v Italijo k langobardskemu kralju Grimualdu, katerega sin jim je odkazal bivališča v južni Italiji.[72])

Dokler je kralj Samo vladal, imeli so Slovenci v obče mirne čase. Leta 631. so jih pač napadli Langobardi, kakor je bilo že omenjeno, a potem jih ni nobeden več nadlegoval. Langobardi so jih pustili pri miru, prav tako tudi Obri in Bavarci. Tudi se ne poroča, da bi bili Slovenci v tistem času prestopili svoje meje ter s svojimi napadi motili sosednje narode. Kaže se, da so se Langobardi, Obri in Bavarci bali Samove roke; a na drugi strani pa so se tudi Slovenci morali brzdati ter niso smeli napadati tujih zemelj. Ko pa je Samo umrl, razpadla je njegova mogočna država in Slovenci so se zopet začeli na svojo roko vojskovati z Langobardi.

Povedal sem, da je leta 612. ali pa nekoliko pozneje hotel k Slovencem priti sv. Kolumban, da bi jim oznanjeval sveto vero. Ko pa je spoznal, da bi se pri njih takrat ne dalo mnogo doseči, opustil je to potovanje. Več let pozneje, namreč okoli leta 630., je to, kar je sv. Kolumban samo nameraval, sv. Amand tudi izvršil. Zapustil je Belgijo, prepeljal se čez reko Donavo ter nazadnje prišel med Slovence. Bilo je to tedaj takrat, ko sta Slovencem vladala kralj Samo in vojvoda Valuk. Sv. Amand je začel Slovencem oznanjevati sveto vero. Nekatere je pač pridobil krščanstvu, a velika množica se ni dala izpreobrniti. Ko je sv. Amand videl, da ima njegovo prizadevanje le malo uspeha, zapustil je slovenska tla ter se povrnil v Belgijo.[73])

---

[72]) Pauli diac. Hist. Langob., V, c. 29 (l. c. p. 154).

[73]) Vita s. Amandi episc. Traiect. auct. Baudemundo mon. Elnonensi, c. 14 (Acta Sanct. Boll. ad 6. febr., I, p. 848). — Besede »transfretato Danubio eadem circumiens loca« kažejo, da je sv. Amand prišel med Slovence, ne pa med Čehe ali pa polabske Slovane.

V zgodovini Pavla dijakona čitamo, da se je furlanski vojvoda Lup uprl svojemu kralju Grimualdu. Ta je nato okoli leta 663. pozval Obre, da bi mu prišli pomagat, kar se je tudi zgodilo. Obrski kakan je premagal Lupa v štiridnevnem boju pri nekem kraju, ki se je zval »Fluvius«.[74]) Vojvoda je izgubil življenje, begunci pa so iskali zavetja po utrjenih gradovih. Obri so nato nekaj dnij plenili in požigali po vsej Furlaniji. Pozneje jim je kralj Grimuald velel, da naj nehajo ropati. A Obri so mu odgovorili, da ne zapusté Furlanije, ker so si jo s svojim orožjem priborili. Še le, ko je Grimuald zbral svojo vojsko, prisilil je Obre, da so zapustili njegovo zemljo.[75])

Po kateri poti so Obri prišli v Furlanijo in po kateri so se vrnili, ni znano. Napačno bi bilo, ako bi iz tega slučaja, ker so vsled poziva langobardskega kralja Obri prišli v Italijo, ne pa Slovenci, hoteli sklepati, da so bili ti takrat zopet pod obrsko oblastjo.[76]) Prej ko ne kralj Grimuald zato ni poklical Slovencev na pomoč, ker so bili ti bolj naklonjeni furlanskim nezadovoljnežem, kakor pa njemu samemu.

---

[74]) Kraj »Fluvius« je sedanja vas Fiume na Furlanskem. Poleg nje teče rečica Fiume, ki se izliva v Livenzo. (Gl. Rutar v Letopisu »Mat. Slov.« za 1885, str. 318). Brez pravih razlogov je Linhart (Gesch. von Krain, II, 142) mislil, da je bila dotična bitka ob Hubelju (Fluvius Frigidus) v Vipavski dolini, kjer pa ni nobenega kraja, ki bi se zval »Fluvius«. — Popolnoma neverjetno pa je, da bi bil pri Pavlu dijakonu omenjeni kraj Fluvius sedanja Reka (Fiume) ob Kvarnerskem zalivu, ker je vendar iz njegovega pripovedovanja razvidno, da so Obri premagali Lupa na Furlanskem, ne pa v Liburniji.

[75]) Pauli diac. Hist. Langob., V, c. 18—21 (MG. SS. rer. Langob., p. 151, 152).

[76]) Ta napačna trditev je zašla še celo v naše šolske knjige. V Sketovi Slovenski slovstveni čitanki za učiteljišča (str. 6) beremo, da so Slovenci po Samovi smrti zopet postali odvisni od Obrov. — Reči moram, da nimamo nobenega dokaza, da bi mogli kaj takega trditi. Če bi bilo to res, ne bi bil Lupov sin Arnefrit ubežal k Slovencem ter pri njih iskal pomoči, da bi si nato osvojil furlansko vojvodstvo. — Mimogredé naj omenim, da je v dotičnem sestavku v ravnokar omenjeni knjigi še več drugih enakih napak.

Po Lupovi smrti je okoli leta 664. hotel njegov sin Arnefrit postati vojvoda furlanski. Ker pa se je zbal kralja Grimualda, ubežal je k Slovencem v Karantanijo.[77]) Ž njih pomočjo bi se bil rad polastil furlanskega vojvodstva. Mnogo Slovencev se mu je pridružilo ter ga spremljalo v njegovo domovino. A Furlani so ga nato pri Nemah napadli, premagali in ubili.[78])

Ta notica Pavla dijakona nam dovolj razločno kaže, da so bili Slovenci po Karantaniji okoli leta 664. popolnoma samostojni. Uporen sin tujega kneza ne bode pri kakem zavisnem narodu iskal zavetja in vojne pomoči.

Po Arnefritovi smrti je Vektari postal furlanski vojvoda. Zarad nekih opravil se je moral napotiti v Pavijo. Ko so Slovenci čuli, da ga ni doma, zbrali so močno vojsko ter se hoteli polastiti Čedada. Ne daleč od tega mesta pri Briščah[79]) so postavili svoj tabor. Prigodilo se pa je, da se je bil vojvoda Vektari že prejšnji večer povrnil iz Pavije, kar pa je ostalo Slovencem prikrito. Pavel dijakon pripoveduje, da so se Vektarijeve trume že bile razšle, in tako je vojvoda imel okoli sebe

---

[77]) Pauli diac. Hist., Langob., V, c. 22 (l. c. p. 152): »... fugiit ad Sclavorum gentem in Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum«. — Tu vidimo, da Pavel dijakon izpeljuje besedo Carantanum iz imena nekdanjega panonskega mesta Carnuntum, ki je bilo tam, kjer je sedaj Petronell ob Donavi na Dolenjem Avstrijskem. Ni mi treba poudarjati, da je njegovo izpeljevanje brez znanstvene vrednosti. Ime Karantanije (Carantanum) se pač nahaja pri Pavlu dijakonu, ki je pisal okoli leta 790. Opomnim pa naj, da je že neznani ravennski kozmograf, ki je okoli leta 670. sestavil svoje delo, poznal in v svojem spisu omenil prebivalce »Carontanos«. (Ravennatis anonymi Cosmographia, IV, c. 37, ed. Pinder et Parthey p. 292.)

[78]) Pauli diac. Hist. Langob., V, c, 22. — Neme (Nimis) so od Čedada nekoliko proti severozahodu.

[79]) »... in loco qui Broxas dicitur ...« — Broxas so Brišče. Tako se zove vas blizu Nadiže na zemlji beneških Slovencev. Omenjeno ime (in fines Broxias, in Broxianis montibus) se nahaja tudi v neki listini kralja Berengarja iz leta 888. (Cfr Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsquellen, IV, 88).

le 25 mož, s katerimi je šel nad slovensko vojsko, ki je štela 5000 mož. Ko so ti videli to majhno krdelce, so se izprva smejali ter rekli, da gre pač nad nje patrijarh s svojimi duhovniki. Ko je Vektari dospel do mosta nad Reko Nadižo,[80]) pri katerem so se postavili Slovenci, vzel je z glave svojo čelado ter se jim dal spoznati. Imel je namreč plešasto glavo. Ko so Slovenci videli, da je Vektari osebno navzoč, prestrašili so se tako, da so bolj mislili na beg, kakor pa na boj. Vektari je nato s svojim majhnim krdelcem napadel Slovence ter jih večinoma pobil. Le malo jih je ubežalo.[81])

Kakor na nekaterih drugih mestih, tako hoče Pavel dijakon tudi tukaj nekoliko proslaviti svoje rojake ter njih hrabrost in sicer na račun zgodovinske resnice. Razume se, da mu ne moremo verjeti, da bi bilo 5000 oboroženih Slovencev, ki bi se bili lahko branili v svojem taboru in ki so se smatrali za tako močne, da so se hoteli polastiti utrjenega mesta Čedada, bežalo pred 25. možmi ter se dalo od njih pobiti. Ako bi bil Vektari res tako predrzen, kakor ga nam opisuje langobardski zgodovinopisec, gotovo bi bil moral z življenjem ali pa vsaj s svojo prostostjo poplačati svojo smelost.

Ko je okoli leta 705. po Furlanskem gospodoval vojvoda Ferdulf, so Slovenci pridrli v neki furlanski okraj ter tu napravili mnogo plena. Župan ondotnega okraja je nato hotel udariti na slovensko četo, kar pa se ni zgodilo, ker so Slovenci že prej odšli. Pavel dijakon sicer trdi, da je vojvoda Ferdulf sam podkupil Slovence, da so prišli pustošit njegovo deželo, ker je imel namen, da bi jih potem slavno premagal.[82]) Razume se, da je ta trditev neverjetna. Slovenci brez dvoma niso bili tako neumni, da bi se bili v svojo škodo ravnali po željah vojvode Ferdulfa.

---

[80]) »... ad pontem Natisionis fluminis ...« — Tu nam je misliti na most v bližini Ažle nad Čedadom. Pri tem mostu je dandanes jezikovna meja med Slovenci in Furlani.

[81]) Pauli diac. Hist. Langob., V, c. 23 (l. c. p. 152, 153).

[82]) Ibid., VI, c. 24 (p. 172, 173).

Ne dolgo potem so Slovenci na novo prišli v Furlanijo. Utaborili so se na vrhu neke gore, kamor se je zarad strmine le težko prišlo. Vojvoda Ferdulf je pripeljal svojo vojsko do gorskega podnožja ter hotel z naskokom Slovencem vzeti njih tabor. Ko pa ti vidijo, da se jim sovražniki približujejo, postavijo se jim hrabro v bran. Ugodno stališče in pa izvenredna hrabrost sta Slovencem prinesla popolno zmago. Furlanska vojska je bila potolčena in njen vojvoda ubit. Pavel dijakon pravi, da se je izmed vse furlanske vojske rešil samo en mož.[83]) Na kateri gori se je vršila tu omenjena bitka, ni znano.

Drugi Ferdulfov naslednik kot furlanski vojvoda je bil Pemon. Ta je po očetovsko skrbel za tiste sirote, katere so izgubile svoje očete v prej opisani bitki s Slovenci.[84]) Okoli leta 720. je zopet prišla močna slovenska vojska na Furlansko ter dospela do Lavariana.[85]) V treh bitkah so se merili Slovenci in Langobardi. Pavel dijakon pravi, da je vojvoda Pemon pri tretjem napadu popolnoma premagal Slovence ter pri tej priložnosti izgubil samo enega moža. Ker pa se je bal, da bi mu sovražniki ne pobili še kakega vojaka, je kar na bojišču sklenil mir s Slovenci. Od takrat naprej so se bajé Slovenci začeli čedalje bolj bati furlanskega orožja.[86])

---

[83]) Ibid., VI, c. 24 (p. 173). — Če Pavel dijakon tu trdi, da je izmed vse furlanske vojske ostal en sam mož pri življenju, je to ravno tako malo verjetno, kakor to, kar nam na nekem drugem mestu pripoveduje, da je v neki bitki s Slovenci padel en sam Langobard.

[84]) Ibid., VI, c. 26 (p. 174).

[85]) Ibid., VI, c. 45 (p. 180): »... in locum qui Lauriana dicitur...« — Ta Lauriana je sedanja vas Lavariano med Vidmom in Palmanuovo na Furlanskem. Nikakor pa ne smemo misliti na Lovrano, ki je v Istri, ker ta pokrajina je bila takrat razun tistega dela, ki je bil morebiti že v slovanskih rokah, v bizantinski oblasti, ne pa v langobardski.

[86]) Pauli diac. Hist. Lang., VI, 45 (l. c. p. 180). — Kaže se, da Pavlovo pripovedovanje ne odgovarja popolnoma resnici. Če prav je bilo Slovencev silno veliko (»immensam Sclavorum multitudinem«), niso naredili Langobardom druge škode, kakor to, da so pobili enega samega starikavega vojaka. Kdo naj to verjame! — Pavel dijakon pravi, da so Slovenci v tej bitki izgubili mnogo svojih ljudij ter bili premagani, a

Kaže se, da je Pemon v tistem času res sklenil mir s Slovenci, ker v naslednjih letih se nam ne poroča o nobenem slovenskem napadu na Furlansko. Da je odslej dalj časa med Pemonom in Slovenci vladal mir, razvidno je iz neke notice Pavla dijakona. Ta namreč pripoveduje, da se je Pemon okoli leta 737. zameril langobardskemu kralju Liutprandu. Ta ga je nato odstavil ter dal vojvodstvo njegovemu sinu Ratchisu. Sedaj je hotel Pemon s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev. Ker pa je njegov sin pri Liutprandu izprosil zanj milost, ostal je v domovini.[87])

Ko je Ratchis postal vojvoda furlanski, napadel je okoli leta 738. s svojimi ljudmi Kranjsko, domovino Slovencev. Pavel dijakon trdi, da je pri tej priložnosti potolkel mnogo sovražnikov, njih imetje pa uničil. Ko so ga nato Slovenci nenadoma napadli, pobil je s palico prvega moža, kateri se ga je lotil.[88]) Kaj se je potem zgodilo, nam Pavel dijakon ne omenja. Mi tedaj ne vemo, so li Langobardi odbili nepričakovani napad, ali pa so morali bežati. Iz neke nam že znane notice bi smeli sklepati, da Ratchis pri svojem napadu ni bil srečen. Govorilo

---

vendar so ostali na bojišču. Tudi to je neverjetno. Ako kak poveljnik izgubi mnogo vojakov ter je premagan, potem mu ne kaže drugega, kakor to, da prej ko mogoče zapusti bojišče. — Pavel dijakon omenja, da se je vojvoda Pemon bal, da ne bi izgubil še kakega vojaka in zato je kar na bojišču sklenil mir s sovražniki. Tako ne govori hraber poveljnik. Če bi bil Pemon res pri Lavarianu premagal Slovence, ne bi bil ž njimi sklepal miru, pač pa bi jih bil zapodil s furlanske zemlje. Kak strah naj bi imeli Slovenci pred Furlani, ako vidijo, da je njih vojvoda takoj pripravljen skleniti mir, ko mu sovražnik ni naredil še nobene druge škode, kakor to, da mu je pobil enega samega moža! Iz vsega pripovedovanja se sme sklepati, da so Slovenci takrat premagali Furlane, česar pa Pavel dijakon ni hotel povedati.

[87]) Pauli diac. Hist. Langob., VI, c. 51 (p. 182).

[88]) Ibid., c. 52 (p. 183): »Ratchis .... in Carniolam Sclavorum patriam cum suis ingressus ....« — Kar se tiče vprašanja, kje je ležala tu omenjena Carniola, bi smel trditi, da Carniola Pavla dijakona in Carneola ravennskega kozmografa sta imeli isto lego in isto obširnost. Obsegala je namreč sedanje Gorenjsko. (Gl. Izvestja, XI, str. 7 in 8).

se je že o tem, da so Slovenci v pokrajini, »Zellia« imenovani, morali furlanskim vojvodam plačevati nekak davek do Ratchisovih časov, pozneje pa ne več. Najbrže se Ratchisu njegov napad na Kranjsko ni posrečil in to je potem Slovence po okraju »Zellia« osrčilo tako, da so furlanskim vojvodam odpovedali vsakoletni davek.

Če se oziramo na boje med Slovenci in Furlani, o katerih nam Pavel dijakon poroča, vidimo, da so bili Slovenci vsakikrat napadovalci, a Furlani so napade odbijali. Le enkrat so bili Furlani ofenzivni, ko jih je vojvoda Ratchis pripeljal na kranjsko zemljo. Znano je, da je napadovalec v obče močnejši, kakor pa tisti, ki mora odbijati napade. Zato bi smeli trditi, da so bili Slovenci navadno v raznih bitkah srečnejši, kakor pa Furlani.

Uspeh teh bojev med Slovenci in Furlani je bil ta, da so se naši predniki polastili nekaterih okrajev, kateri so bili pod rimsko oblastjo deli Italije.

Kar se tiče narodnostne meje med Slovenci in Furlani, naj omenim, da kraji Oglej, Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin (Artegna) in Gumin (Gemona) so bili in so še dandanes furlanski, kar se iz zgodovinskih virov more dokazati.[89]) Ti kraji nam pa tudi nekako zaznamujejo črto, nad katero se je pričenjal slovenski živelj najbrže že pred tisoč leti in se je bolj ali manj ohranil do današnjega časa. Znano je, da nekoliko kilometrov nad Korminom, Čedadom, Nemani, Rtinom in Guminom še sedaj prebivajo Slovenci.

Krajevna imena in zgodovinski dokumenti nam dokazujejo, da je bilo prav mnogo slovenskih naselbin tudi po notranjih delih Furlanije, posebno pa ob cesti, ki je držala iz

---

[89]) Znano nam je, da so okoli leta 610. gradovi Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin, Gumin in Osoppo služili Langobardom kot zavetje pred Obri (Paul. diac., IV, c. 37). — V Korminu so imeli okoli leta 737. oglejski patrijarhi svojo stolico, kar kaže, da so v rečenem mestu prebivali katoliški Furlani, ne pa Slovenci, ki so bili takrat še poganske verc. (Paul. diac., VI, c. 51).

Vidma proti jugozahodu, ter med rekama Stello in Taljamentom.[90]) O teh naselbinah bi smeli trditi, da so nastale z dovoljenjem tistih gospodov, ki so vladali po Furlaniji. Slovenci so se po takih krajih kot poljedelci na tihem naselili ter morali od zemlje, katero so dobili v last, plačevati dotičnim gospodom primeren davek. V političnem oziru so bili ti Slovenci prav tako brez pomena, kakor tisti, ki so se v današnjih dneh naselili po raznih krajih Severne in Južne Amerike. Ker so bili ločeni od svojih rojakov, živeli med tujimi ljudmi ter bili pokorni tujim oblastnikom, zato se ne bodemo čudili, da so v teku časa izgubili svojo narodnost. Le krajevna imena po dotičnih straneh furlanske nižine nam še vedno jasno pričajo, da tudi tam se je nekdaj glasil slovenski jezik.

Obrnimo se na severozahodno stran takratne slovenske domovine, da vidimo, kake so bile v tej dobi razmere med Slovenci in Bavarci.

V svoji razpravi sem že govoril o bojih med Slovenci in Bavarci, ki so se bili okoli leta 595., 596. in 611. Iz poznejših let nam takratni pisatelji, katerih pa sploh ni bilo veliko, ničesar ne poročajo o kakih bitkah na bavarski meji. A vendar je verjetno, da so Slovenci prav tako, kakor so večkrat napadli furlansko zemljo, tudi dostikrat pridrli na bavarska tla, včasi pa tudi odbili navale nemirnih Bavarcev.

Neki vir nam pripoveduje, da je okoli leta 696. prišla truma Slovencev od južne strani čez Alpe na Bavarsko. Pridrla je do koče puščavnika Marina ter zahtevala od njega, da bi jej kazal pot po bavarskih tleh. Ker pa puščavnik ni hotel tega storiti ter ni maral zapustiti svoje celice, so se Slovenci jako razjezili. Napravili so ogenj ter prisilili svetega moža, da jim je moral donašati drva. Nato so ga vrgli na grmado ter živega sežgali, kar se je zgodilo dne 15. novembra.[91])

---

[90]) Gl. Rutar, v Ljublj. Zvonu, III, str. 122—128.

[91]) Vita ss. Marini et Anniani authentica (ed. B. Sepp, p. 6): »Tempore Leoncii imperatoris contigit, quod gens nefandissima Wandalorum de Italia fugientes et nescientes viam, et venerunt per viam per

Na podlagi tega vira je okoli leta 1100. nastal nov spis, v katerem čitamo, da so Slovenci okoli leta 696. še bili pogani, da so pridrli iz svojih pokrajin ter na dolgo in široko opustošili bavarsko zemljo. Ko so prišli do koče puščavnika Marina, vzeli so mu njegovo imetje, njega samega pa pretepli ter potem vrgli v ogenj.[93])

---

cis alpinos montes, et illum virum sanctum, cum errando per montes ibant, invenerunt, precipientes ei, ut illis dux itineris esset. Ille vero vir sanctus votum Deo suo factum habuit, ne ab illa specu vivus recederet, non illis aquievit. Illi vero nefandissimi hoc audientes indignati sunt valde et furore nimio repleti fecerunt ignem succendi ipsumque virum sanctum ligna vehere et ipsum vivum cum ipsa congerie lignorum incendebant eumque in medio posuerunt. Hac de re vitam finivit XVII k. decembrium.« — Ta životopis je bil spisan dobrih 50 let po Marinovi smrti med 749. in 755. letom. (Gl. Sepp, p. 8, not. 16, 17). — Bizantinski cesar Leoncij je vladal od leta 695. pa do 698. — V tem času so tedaj Slovenci prihrumeli na Bavarsko. — Slovence životopis nazivlje »gens nefandissima Wandalorum«. Znano nam je, da tudi Ann. Alam. a. 798 (MG. SS., I, 48) zaznamujejo Slovane z izrazom »Wandali«. Na germanske Vandale tu ne moremo misliti, ker so bili že leta 533. premagani in so kmalu potem izmrli. — Slovenci niso prišli iz Italije, kakor pravi naš vir, pač pa z južne strani. Kaže se, da so Slovenci takrat prihrumeli iz zahodne Karantanije ter jo udarili po Zillerski in Achenski dolini, da so prišli na sedanja bavarska tla. Opisani dogodek se je izvršil na južnem Bavarskem med Innom in Isarjem blizu tam, kjer se rečica Mangfall zavije proti vzhodu k Innu. — V životopisu čitamo, da so Slovenci napravili ogenj. Morebiti so to storili, da so se greli, ker okoli srede meseca novembra je na Bavarskem že hladno.

[93]) Legenda ss. Marini et Anniani (ed B. Sepp, p. 12): »Igitur crudelissima gens Wandalorum eadem tempestate idololatriam colens ritu paganorum de propria egrediens patria longe lateque plura desiderabilia loca vastaverat in provintia Bawaria. Quam circumquaque percurrens pervenit etiam ad cellam sancti Marini, quem repperit nil hostilem incursionem formidantem intente officiis assistere serviminis divini. Unde feroces homines nimio concitati furore sanctum virum studuerunt maximo perturbare dolore. Omnia namque eius utensilia primitus despoliando violenter ei abstulerunt moxque illum, ut Christum negaret, plurimis tormentis compellere studuerunt. Diutinis vero illum verberibus affligebant posteaque eum sevis ungularum lacerationibus eculeo suspensum usque ad nuditatem costarum constringebant . . . . etc.«

Iz nekega drugega zgodovinskega vira je razvidno, da sô Slovenci okoli leta 725. prekoračili Visoke Ture ter prihrumeli na Solnograško. V Pongau-u je bavarski vojvoda Teodo pred letom 718. ustanovil cerkev in samostan na čast sv. Maksimilijanu. Oboje so okoli leta 725. Slovenci razrušili. Mnogo časa sta bila potem cerkev in samostan podrta, ker je vedno pretila nevarnost, da bi Slovenci na novo ne uničili teh poslopij, ako bi se zopet postavila.[93])

Ker pongauski prebivalci niso iz strahu pred Slovenci mnogo let iznova napravili rečene cerkve in samostana, more se iz tega sklepati, da naši predniki niso samo enkrat prišli v te kraje plenit, temuč večkrat. Vir imenuje Slovence prvikrat »crudeles paganos«, drugikrat pa »crudelissimos paganos«. Slovenci takrat še niso bili kristjani.[94])

Iz teh virov se vidi, da so bili Slovenci, ko so prihajali na bavarsko zemljo plenit in morit, prav tako brezobzirni in

---

[93]) Breves notitiae, c. 2 (Kleimayrn, Juvavia, Anh., p. 33): »Interea contigit, ut a vicinis Sclavis illi fratres, qui ad Pongov de Salzburgensi sede ibidem destinati erant, inde expellebantur, et ita multis temporibus erat devasta eadem cella propter imminentes Sclavos et crudeles paganos.« — Ibid., c. 6 (p. 35): »... propter Sclavos crudelissimos paganos eadem cella multis erat temporibus desolata.« — Tu omenjena cerkev je bila blizu Bischofshofena v Pongau-u.

[94]) Neresnično je, kar nam Vita s. Ruperti Salisb. ep. Rosweydiana (Acta Sanct. Boll., mens. Mart. III, 705) pripoveduje o uspehih sv. Ruperta med Slovenci. V rečenem životopisu čitamo, da je sv. Rupert prehodil vse alpske pokrajine ter prišel do karantskega kralja (!). Na tega priprošnjo je izpreobrnil njegove podložnike ter jih krstil. Ko je prekoračil Visoke Ture, oznanjeval je božjo besedo Slovencem ter dosegel med njimi mnogo uspehov. Postavil je na njih zemlji več cerkva in ustanovil veliko samostanov. Ko je pustil med Slovenci svoje verne učence, duhovnike in klerike, da bi čuvali krščansko vero, povrnil se je na Bavarsko. — Tako opisuje imenovani životopis Rupertovo delovanje med Slovenci. Ni težko dokazati, da so ravnokar navedeni stavki neresnični. Kakor se vidi, je pisatelj to, kar se je zgodilo pod slovenskim vojvodo Hotimirom in solnograškim škofom Virgilijem, pripisoval že sv. Rupertu.

krvoločni, kakor tisti Slovani, ki so v šestem stoletju skoraj leto za letom napadali bizantinska tla po Balkanskem polotoku.

Nič boljši kakor Slovenci niso bili Bavarci. Ti so včasi pod vodstvom svojega vojvode pridrli na slovensko zemljo, jo opustošili ter po njej nalovili mnogo ljudij, katere so potem kot sužnike odvedli s seboj.[95]) Nekatera slovanska krajevna imena po bavarskih tleh so najbrže nastala na ta način, da so pri takih napadih ujeti Slovenci bili poslani na ondotno zemljo, katero so potem začeli trebiti in obdelovati. Iz neke listine, izdane leta 771., je razvidno, da je v kraju, Holzhusir imenovanem, prebivala služnica Saska, ki je bila slovanskega rodu.[96])

Pozneje so se razmere med obema narodoma ublažile tako, da so leta 743. Slovenci pomagali Bavarcem, ko so se ti vojskovali s Franki. Čeprav so Bavarcem razun Slovencev tudi Sasi in Alemani prišli na pomoč, vendar so bili ob Lechu premagani in njih vojvoda Odilo je moral odslej priznavati frankovsko nadoblast.[97])

Kmalu potem, najbrže med letom 743. in 748., so Obri začeli nadlegovati karantanske Slovence. Slovenski vojvoda Borut se je, ker je bil sam preslab, da bi odgnal Obre, obrnil do Bavarcev ter jih prosil pomoči. Ti so tudi kmalu nato pomagali Slovencem pregnati Obre iz njih dežele. Vendar so naši predniki drago plačali Bavarcem njih postrežljivost, ker so odslej morali priznavati vrhovno oblast frankovskih kraljev, katerim so bili, kakor sem že omenil, od leta 743. naprej tudi Bavarci podložni.[98])

Morebiti v tistem času ali pa tudi že prej so se Obri iznova polastili zemlje ob Donavi med Litavo in Anižo, po

---

[95]) Cfr. Lex Baiuwariorum, § 11 (MG. Legg., III, 323) — Ta postava je bila med letom 744. in 748. spisana.

[96]) »... et Sasca Sclavam ...« (Meichelbeck, Hist. Frising., Ib, 36, št. 19).

[97]) Ann. Mettens. a. 743 (MG. SS., I, 327).

[98]) Conv. Bag. et Carant. c. 4 (MG. SS., XI, 7).

kateri so že pred nastopom kralja Sama gospodovali. Redko naseljeno prebivalstvo po teh straneh je bilo večinoma slovenske narodnosti. Iz nekaterih listin devetega stoletja je razvidno, da so ondotno zemljo zvali Slovenijo.[99]) Obri so v teku časa po tej pokrajini razširili svojo oblast do Aniže. Ta reka je leta 791. delala mejo med obrskim in bavarskim gospostvom.[100]) Na ta način, da so Obri zasedli to zemljo, pretrgala se je vez, ki je združevala Slovence in Čehe. Ožja dotika Slovencev z Bavarci je veliko pripomogla, da so se naši predniki polagoma pokristjanili.

5. Razširjanje krščanstva med Slovenci.

(Ta odstavek je bil že natisnjen v Izvestjih, X, str. 1—11. pod naslovom »O bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci v osmem stoletju.«)

Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do l. 1718.

Priobčuje **V. Steska.**

(Konec.)

1703.

To leto je bilo nenavadno mokro; povodenj je bilo mnogo. Za vino in rž je bila srednja letina, in se je v Ljubljani vse po ceni dobilo, čeprav so mnogo žita nakupili in skoro vsak dan veliko ladijo žita odpeljali za vojno na Laškem. Mesto je bilo začetkom leta v skrbi radi Francozov, švigajočih po Adrijanskem morju, pozneje, ko so ti izginili, radi vpada Bavarcev, ki so si Tirolsko osvojili, koncem leta pa radi upornih Ogrov in Hrvatov, proti katerim so Virmondovi polki odšli. Bog pa, kateremu bodi večna čast, je mesto rešil vsega tega.

---

[99]) Izvestja Muz. dr., VII, 117—119.

[100]) Ann. Einh., a. 791 (MG. SS., I, 177): »Nam is fluvius (sc. Anesus) inter Baioariorum atque Hunorum terminos medius currens, certus duorum regnorum limes habebatur.«

3. januvarija. Okrog 2. popoldne je prišel po Ljubljanici z malim spremstvom princ Evgen Savojski, ki je zapovedoval cesarski vojni na Laškem. Zvečer je bil na gostéh pri grofu Lanthieriju, popoldne se je pa razgovarjal z glavnim vojnim založnikom pl. Forstnerjem. Gospodje Academici Philoharmonici so njemu na čast priredili krasno godbo, tako da se je izrazil, da ni kmalu tako lepe slišal. Drugi dan je odšel preko Save, ki je po deževju nenavadno narasla.

9. januvarija je potovalo 200 Hrvatov proti Trstu, 18. jan. zopet 60 mož.

28., 29. in 31. jan. so Heisterovi vojaki z generalom iz Trsta semkaj domov prišli.

31. januvarija so tu skozi potovali trije Angleži in ladijski inženir, da so si ogledali cesarske luke ob morju, ker se je dvor odločil napraviti zaloge radi trgovine s Holandijo in Angleško.

3. februvarija se je tu skozi vračal omenjeni inženir, da sporoči dvoru o svojih preiskavah.

Marec. Iz Trsta poročajo, da se sovražne ladije vedno pokazujejo.

31. marca. Grof Nostic, zadnji član svoje rodbine, je tu umrl za kozami. Pokopali so ga v Auerspergovi kapeli pri oo. frančiškanih.

2. aprila. Ker je naš škof kot koadjutor v Solnogradu, so novoposvečenci odšli v Trst.

4. aprila. Tržaške benediktinke so po škofu prosile, da bi smele priti k tukajšnjim klarisam, če Francozi zopet napadejo Trst.

13. aprila so pripeljali veliko množico smodnika, pušk in sabelj v tukajšnje orožarne.

21. aprila. K prvim trem uršulinkam so prišle še tri, grofica Herberstein, grofica Coronini in neka Dunajčanka, katere je ustanovnik sprejel in spremil.

Te dni so zopet odkrili na vrtu pri diskalceatih tri rakve in druge lepe starine. Na nekem pokrovu se je bralo II. Bonoc, na ampuli (kjer je gorela večna luč!) pa Cresce.

26. aprila. Ko so drugi del stolnice porušili, so našli dve steklenici, katerih ena je bila polna vode, in srebrno ploščo, podobno hostiji, z napisom: »Anno 1519 Petrus Epus T. me posuit in honorem Mariae et Annae Matris eius X. Aprilis.«

30. aprila je prišel znameniti Julij Quaglio, slikar iz Laina na Milanskem, ki je po letu in jeseni slikal lepo stolnico sebi v nevenljiv spomin.

2. maja. Tu je skozi potovalo 700 Hrvatov v Trst. Tu so počivali dva dni.

4. maja. Tu so imeli kapucini svoj provincijalni kapitul.

10. maja. Radi francoskih ladij na morju je moral med vojake vsak deseti mož na Kranjskem.

11. maja. Zopet je prišlo semkaj 700 Hrvatov in so se tu odpočili. 13. maja so odšli po ladiji proti Trstu.

21. maja prišlo je 500 Hrvatov, ki so se menjali.

18. junija. Ko je prišel knezoškof 1. junija iz Solnograda, je vložil ob devetih temeljni kamen stolnici z veliko slovesnostjo. Na bakreni plošči je bil naslednji napis:

Basilicam
Divo Nicolao Archi Epo. Myrensi
Patrono primario Labacensi
Sacram
Vetustate squalentem
Antonius Thalnitscher de Thalberg,
Decanus et Vic. Gnlis. Labacen.
Ope collectitia
Ac incredibili cura a fundamentis restituit
Anno a partu Virginis CIↃ.IↃ.CCI.
Seu Aemonae conditae 2924

Na drugi strani je bil napis:

In cathedra Petri sedente Clemente XI
Regnante Leopoldo Magno
Antistite Labac. S. R. I. Principe
Ferdinando I.
Ex comitibus de Kuenburg etc.
Episcopatum gubernante
Instauratio Basilicae Cathedralis
Labacensis.

Razen tega so priložili še 3 srebrne medalje, tolike kot hostije, in relikvije s sledečimi podobąmi in napisi:

1. Slika s stranskim pogledom na stolnico; napis se pa glasi: Instau — ratio Basi — licae Cathed. — Labacensis — S. Nicolao — Sacrae.

2. Škof podaja model stolnice sv. Nikolaju; na robu napis: S. Nicolae ecce templum tuum; na drugi strani: Fer | dinando I. | Epis. Labac. | S. R. I. Princi | pe ex comit | de Künburg.

3. Tloris stolnice z napisom: Anno Jubilaeo CIↃ.IↃCC. Labacen.; na drugi strani: Clemen. | XI. Pont. Max. Leopold. Mag | no Imp. Rom. Io. Jos. Ant. Princ. Ab Eggenb. | Cap. Carn.

Te slovesnosti so se udeležili: knezoškof, knez Eggenberg, poleg množice višjih in nižjih plemenitnikov.

23. junija. Danes so spremenile uršulinke svoje dosedanje stanovanje in se preselile s trga v Ederjevo hišo zunaj mesta. Prej so obiskale tukajšnje cerkve in se potem odpeljale v treh, s šesterimi konji zapreženimi kočijami. Spremljevale so jih kneginja Auersperg in več drugih gospa. 25. junija so slovesno vpeljali klavzuro. Najprej je stolni dekan in generalni vikarij blagoslovil sobo v kapelo na čast presv. Trojici, potem je maševal med lepo godbo, nato je šel sprevod redovnic in vernikov skozi vse sobe. Udeležili sta se sprevoda tudi kneginji Auersperg in Eggenberg. Precej drugega julija so otvorili šolo za deklice.

3. julija. Dobili smo sporočilo, da so Bavarci Tirolce nenadoma napadli in se polastili Kufsteina in Inomosta. Da bi pomagali Korošcem, so naši odposlali po generalu Forstnerju tjakaj 200 centov smodnika in veliko množino žita iz tukajšnje žitne zaloge.

10. julija. Danes so lep mozaičen tlak z drugimi starinami izkopali v Gradišču na vrtu Mnesakovem (?).

26. julija smo izvedeli, da so Francozi požgali Akvilejo in jo oplenili, kar ni provzročilo malega strahu.

29. julila smo izvedeli, da so kmetje pregnali iz Tirolske Bavarce in jih nabili. Nadalnji izvoz žita se je ustavil.

5. avgusta. Danes je tu skozi potoval Frančišek vojvoda Lothrinški, star 14 let, k cesarski vojni na Laško. Njegov strežnik si je na ravnem, ko se je od Save sem peljal, nogo zlomil, ker je prišel pod kolo. Nogo so mu tu dobro zacelili.

11. avgusta. Cesarski patent so med bobnanjem objavili, da je zagotovljena prosta trgovina z Angleži in Holandci in da se kmalu prične v cesarskih lukah s tem, da pridejo holanske ladije, kupčija z vsakovrstnim blagom; pripravljeni morajo biti ljudje z živežem, da jih preskrbé, in z drugimi trgovinskimi stvarmi, da jih zamenjajo in ladije napolnijo. — Admiral Schaurl je prišel z velikim brodovjem samo do Livorna in ni dospel v Adrijansko morje; torej se je to koristno delo na poznejše čase odmaknilo.

17. avgusta. Danes je došlo 300 Hrvatov konjikov pod poveljstvom treh ritmojstrov: Paradeyser, Hranilovič in Oršič; 19. avgusta so dalje šli proti Tirolski.

24. avgusta so prišle tri ladije Hrvatov po vodi iz Trsta, ker so bili nadomeščeni. Ogerskih in hrvaških begunov so vse cerkve polne.

3. septembra. Iz Ogerske je prišlo 2400 Nemcev, med njimi 400 Hrvatov, pod poveljnikom polkovnikom Virmondom, ki so se združili iz polkov Neuburg, Rabutin in Heister.

Najprej so se utaborili v Prulah; tretji dan so pa korakali skozi mesto in se utaborili blizu Save pod Šmarno Goro, kjer

so ostali 6 tednov. Mesto jih je preskrbovalo z vsem potrebnim; vsak dan je namreč dalo nekaj voz hrane in mesa in nekoliko sodov vina. Pričakovali so cesarskega ukaza, ker bi jih povsod potrebovali, dokler niso dobili ukaza iti na Ogersko radi ondotnega upora.

10. septembra. Danes je zopet prišlo 400 Hrvatov iz Trsta in so se pridružili onim utaborjenim pri Ljubljani; bolniki so pa odšli v tukajšnji lazaret. Nekaj jih je umrlo in so jih pokopali.

23. septembra. Zopet je potovalo 450 hajdukov k vojski na Laško; vsak je vodil seboj še dva konja.

11. oktobra. Ljubljanica je radi 14dnevnega deževanja tako narasla, da se starci takega ne spominjajo. V Krakovem in Trnovem so stale hiše pol pod vodo, v cerkvi sv. Lovrenca je stala voda pol moža visoko, špitalski most so obtežili s težkimi mlinskimi kamni, da bi ga vodna sila ne odnesla. Tudi Sava je silno narasla in odnesla pol mostu pri Medvodah. Hvala Bogu, da se mesto nima bati tolike škode ob povodnji kakor Gradec ali drugi kraji na Štajerskem in Koroškem, ki so zelo trpeli radi deročih vodâ.

23. novembra. Hud potres smo čutili ob dveh popoldne. Pri jezuitih je zvon v zvoniku trikrat udaril, in dijaki so bežali iz šole.

27. novembra. Ko smo čuli, da je Bavarsko oprostilo Kufstein in sta Koroško in Kranjsko izpostavljeni napadu, je strah podvojila novica, da se Hrvatje z Ogri upirajo in da hočejo vdreti v našo deželo.

6. decembra. Vsak dan prihajajo po vodi ranjenci in nesposobni vojaki z Laškega. Vseh je neki 400, katere bodo vse spravili v ogerske bolnišnice.

19. decembra. Radi velike nevarnosti, preteče od upornikov, prosijo Štajerci pomoči in nabirajo vojake, kar bo storila tudi Koroška in Kranjska. V Ljubljani se je pričela iz nova pobožnost od cerkve do cerkve radi preteče nevarnosti.

1704.

To leto je bilo nenavadno suho, in je suša na Ljubljanskem polju ajdo skoro vso pokvarila; pač pa je bilo veliko dolenjca in dobrega, vipavca pa malo, a dobrega. Mesto je bilo v velikih skrbeh radi upornikov, radi Bavarcev in na Adrijanskem morju se potikajočih Francozov, dokler ni bilo boja pri Hochstaedtu, ki je bil za nas srečen, in ves strah se je polegel. Stolnico so v 4. letu krepko nadalje zidali in zadnji del spravili pod streho.

14. januvarija. Mesto se je dobro zavarovalo ob preteči nevarnosti. Napravilo je prožne mostove, stražo podvojilo in z bobnanjem ukazalo, naj ob sili vsaka hiša dostavi po enega moža.

18. januvarija. Štajerci so zopet prosili pomoči. Nabor se je zopet pričel in grajščine morajo 600 mož dostaviti v teku tedna.

12. februvarija. Meščanstvo so pregledali radi vojaščine. Žalostne novice neprenehoma dohajajo iz Štajerske, da so namreč uporniki vpadli v deželo in da ondi plenijo.

24. februvarija. Na tukajšnjem gradu so popisali in pregledali 600 nabornikov z dežele, jih razdelili glavnim častnikom. O tem času so se tu nastanili.

29. februvarija. Deželni stanovi so dovolili po 500 gld. na tri leta za novo stolnico. Istega dne je bil ogled vitezov, pripadajočih modri zastavi.

14. marcija. Ob tej vojni sili je višja duhovska oblast naravnala slovesno procesijo od stolnice k sv. Florijanu, kjer je milostna podoba žalostne M. B., da bi Bog odvrnil vse nesreče. Procesije se je udeležil tudi škof, spremljan od mnogih visokih in nižjih plemenitnikov. P. Hoffsteter t. J. je lepo in duhovito govoril na kronogram

Mater DoLorosa perICLItantI patrIae
arMIs LeopoLDI CaesarIs assIste.

4. aprila. Zastave, ki so bile nedavno izročene zastavonoscem deželne vojne pri deželni hiši, je blagoslovil stolni prošt z dostojno slovesnostjo v oratoriju poleg stolnice. Drugi dan

je vse moštvo nastopilo in se pokazalo v lepem redu pred deželno hišo. Prihodnji dan jih je precej 400 odšlo na Štajersko, pa niso dalje prišli, kot do Celja, ter so se na povelje vrnili in razšli. Istotako onih 200 mož, ki so tu ostali.

10. aprila. Knezoškof je odšel v Gorico umestit deželnega glavarja Gašperja Kobenclja. Po vrnitvi je takoj odpotoval v Solnograd radi rezidence.

14. aprila. Tri dni po vrsti so zvečer po Ave Mariji zvonili z velikim zvonom. Dobili so se lahko odpustki. Potem so pričeli razdirati zvonik.

16. maja. V Kostanjevici na Dolenjskem se je pripetil strašen dogodek. Uporni podložniki so Knifica, najemnika dotične grajščine, živega sežgali pod praznim izgovorom, da je vpeljal nove navade v soseski. Štajerci so kmalu posneli ta žalostni vzgled, in podložniki grofa Wurmbrandta so umorili svojega gospoda. Krivci so vsi takoj ubežali.

Junij. Štajerci prosijo zopet pomoči, pa zastonj. Gosposke so storile svojo dolžnost in se ne lotijo več truda, da bi zbrale razposlano vojno.

7. julija. Po brzih slih smo izvedeli, da so uporniki premagali na Rabi Štajerce pod vodstvom grofa Rabatte in jih ugonobili. Uporniki so nato upepelili 40 vasij in napravili veliko škodo. — Kmalu pa smo dobili veselo sporočilo, da so bili premagani Bavarci in Francozi pri Donauwerthu in je bilo vjetih in mrtvih okoli 16.000 mož.

Avgust. Ker francoske ladije vedno prekrižujejo Adrijansko morje in je prevoz nevaren, se bo dovažal vojski provijant odslej čez Gorenjsko, Koroško in Tirolsko.

19. avgusta smo dobili po posebnem brzoteku z Dunaja po g. grofu Kaunizu, duhovniku pl. Pivizhaimbu, veselo sporočilo o slavni zmagi pri Hochstaedtu, kjer so vjeli Tallarda in uničili vso sovražno armado. Kar ni bilo potolčenih, so jih zajeli; med jetniki štejejo 1000 častnikov.

2. septembra. Radi velike suše ni bila le pred 8. dnevi procesija k sv. Krištofu, ampak tudi danes k žalostni M. B.

pri sv. Florijanu. Pomoč smo tudi dosegli, ker je drugi dan dobro deževalo.

20. septembra je bil radi zadnje zmage slovesen Te Deum v oratoriju pri stolnici. Streljali so na Gradu z velikimi topovi. Ta dan je umrl izvrstni, zelo učeni Janez K. Prešeren, stolni dekan in slavne Academiae Operosorum prvi načelnik. Pokopali so ga v stolnici.

Ko so se vzdignili Hrvatje in vpali na Ogersko ter si pridobili veliko plena, so semkaj prignali mnogo volov, ali so jih pa gnali dalje na Laško. — 12. novembra so zopet prignali mnogo volov.

30. novembra je bil slovesno vmeščen za kanonika g. Fischer.

4. decembra. Izvedeli smo, da so naši zaseli 26. p. m. Landau, katerega so si bili prisvojili Francozi pred enim letom.

9. decembra. Najmlajši vojvoda lotaringijski je prišel po vodi semkaj opoldne incognito od ces. vojne na Laškem.

1705.

Splošno smo imeli letos povoljno zimo, mokro pomlad in zelo suho poletje, tako da je imelo žito in vino mnogo škode, in je bilo nekoliko draginje. Sicer pa naša dežela to leto ni trpela vkljub vojni posebne bede, česar nas Bog obvaruj tudi nadalje.

1. januvarija. Oba kneza, škof, dež. glavar in mnogo višjih plemenitnikov so kosili pri oo. jezuitih.

Ta mesec so otvorili tobakarno, objavili pa krajcar na meso.

Februvarij. Ta mesec so se zopet oglasili uporniki na Štajerskem in napravili hrup; radi tega so nas prosili zopet pomoči.

Pustne šeme so bile prepovedane na Avstrijskem in na Štajerskem, pri nas pa dovoljene. Bilo je vse veselo, posebno pa v dvorcu kneza Auersperga, ker so obhajali poroko edine hčere z grofom Sigmundom Auerspergom z raznolikimi vese-

licami in veliko slovesnostjo. Da o drugem molčim, omenjam samo to, da je bilo devet kuharjev najetih. Igre so predstavljali v splošno zadovoljnost. Pri obedu so šteli 130 oseb. Poročil ju je sam knezoškof. Pri poroki so bili zastopniki: Nj. cesarosti: Knez Eggenberg, Štajerske dežele: ekscelencija grof Blagay, grof Lamberg Koroške, grof Gallenberg Kranjske in Strassoldo Goriške.

Marcij. Knezoškof se trudi radi opatije rozačke (Rosacis) na Frijulskem, ki jo je cesar že podelil, pa se beneška vlada upira, ker so se že objavili potom tiska pogoji (?).

Prizadevajo se tukajšnji krogi, da bi ustanovili ubožnico, kar bi bilo hvalevredno delo. Tukajšnje stolnice zidanje se 5. leto nadaljuje z isto vnemo, kakor se je pričelo.

6. marca so najstrožje uvedli naklado na vožnjo po vodi.

19. marca so se pričele iz nova procesije.

Maj. Deževno vreme je zaviralo zidanje pri stolnici, v cerkvi pa se je pridno nadaljevalo stuciranje in slikanje.

Junij. Ko je došla žalostna novica, da je umrl cesar Leopold Vel. in naš knez 5. maja na Dunaju, se je zvršilo mrliško opravilo ne le v stolnici najsijajneje, ampak tudi pri oo. avguštincih pred Špitalskimi vrati so udje Acad. Philoharmonicorum napravili veliko slovesnost, in vse poslušalce pretresli zlasti, ko se je čula pri »Dies irae dies illa« tuba (trobilo) pri besedah: »Tuba mirum spargens sonum.«

21. junija je semkaj dospel pobožni kapucin o. Antonij iz Luke (de Luca) in po kratki pridigi obilno došlo ljudstvo blagoslovil.

Julij. Ta mesec so shranili v pozlačeno jabolko dozidanega zvonika proti trgu razne lepe svetinje.

Ko je suša trajala že dalj časa, je bila procesija od stolnice k žal. M. B. pri sv. Florijanu; in glej čudo, še tisti dan je deževalo.

30. avgusta je praznoval »kranjski narod« slovesno božjo službo na čast svojim zavetnikom sv. Ahaciju in osmerim drugim svetnikom pri bosonogih oo. avguštincih na Dunaju.

24. avgusta je umrl sloveči o. Antonij Lazari iz reda ref. frančiškanov, bivši generalni definitor v Rimu in oče vsega reda, ki je tu red prenovil in mnogo čudovitega storil; umrl je v Ljubljani, svojem rojstvenem kraju, v sluhu svetosti. Pokopali so ga v križni kapeli.

September. Nekega gornjeavstrijskega kmeta, ki je razširjal ondi krivo vero, so zaprli tu na Gradu.

3. oktobra je bil strašno razmesarjen in umorjen od podanikov v gradu grof Karol Lichtenberg v Črnomlju, radi krajcarja na meso, ki ga je nabiral v svojem okraju.

19. oktobra so v Solnogradu volili pomožnega škofa nadškofu grofu Thunu, ki je izgubil pogled. Največ glasov je dobil naš škof, ki jih je pa odstopil svojemu sorodniku grofu Harrachu na Dunaju.

23. novembra je umrl na Gradu baron Franc Rigoni, rojen Benečan, ki si je v deželi s trgovino pridobil nad 500.000 goldinarjev, in ga je radi nekega prepira graška dvorna kamora zaprla na ljubljanskem gradu. Njegovi dediči so mu priredili pri oo. frančiškanih tako dragoceno tumbo, da se take nihče ne spominja.

8. decembra je šel tu skozi brzi sel z veselim sporočilom proti Dunaju, da se je z Barcelono vsa Katalonija vdala kralju Karolu.

19. decembra je pričel vojake nabirati za lotaringijski polk grof Trauren.

1706.

To leto je bilo mokro in jug je neprenehoma gospodoval, sicer pa je bila letina dobra, dovolj vina in žita, in, Bogu čast, nismo to leto trpeli nič od sovražne strani, razen nekega prehoda, ki ga še opomnimo.

Januvarij. Začetkom leta je magistrat pomnožil stražo, privzel nove stražnike in podvojil stražo pri dveh glavnih mestnih vratih.

Februvarij. Vse pustne veselice, ne le tu, ampak v vseh cesarskih dednih deželah, so bile pod strogo kaznijo prepovedane radi smrti cesarja Leopolda I., blaženega spomina.

22. februvarija je dospel brzi sel od ces. dvora k dež. stanovom z naznanilom, da se zbirajo Francozi na beneški meji in nameravajo napasti Goriško in sosednje kraje. Treba se torej čuvati. Takoj so sklicali deželni zbor.

Marcij. Pri 1., 2. in 3. zasedajočem deželnem zboru so sklenili, naj bo vsak deseti mož pripravljen. V tem času je na cesarski ukaz semkaj prišel tudi general karlovški knez Hanibal Porzia s kneginjo in 700 konjiki in s svojimi strežniki ob 2. popoldne 5. marca; nastanil se je v svojem stanovališču; drugi dan so počivali, in 7. marca so odpotovali konjiki po suhem, general po vodi, dasi so goriški stanovi po grofu Attemsu sporočili, da ni treba priti, pa niso hoteli slušati.

Ko so ti odšli je prišlo 200 pešcev, ki so se nastanili v mestu in zunaj mesta. V mestni hiši so jim delili deleže (porcijone). Tretji dan so šli po vodi za prvimi, čeprav je bilo mrzlo in vetrno. Na Vrhniki so dobili ukaz, naj se vrnejo. Tretji dan so se vrnili ti in konjiki od goriške meje skozi Lož ali skozi Ljubljano.

14. marca je odpal od Francozov princ Ebbeuf, iz lotaringijske hiše, in šel tu skozi na Dunaj, da se cesarju pokloni.

22. aprila so popisovali prebivavce mesta radi krajcarja na meso. Deželni stanovi so nabiranje vzprejeli in gotov znesek obljubili, da ga odštejejo, zato je bilo pobiranje strogo.

Maj. Dovrševala se je stolnica, ki so jo zidali že šesto leto, in preskrbeli so pravočasno za prvo slovesnost.

5. junija smo izvedeli veselo novico z Dunaja, sporočeno iz Gradca po posebnem brzem slu na kneza Eggenberga, da je bil prisiljen vojvoda anžuski (Anjou) odjenjati od obleganja Barcelone, in je bil kralj Karol srečno oproščen po angleških in holandskih četah.

20. junija so prišli Zagrebčani naročat stavbeni les, ker je 14. junija ves Zagreb, žalibog, pogorel razen stolnice in škofovega dvorca.

24. junija je tu skozi potoval kardinal Grimani z Dunaja; šel je v Neapol.

26. junija so na trgu s trobentanjem razglasili cesarsko diplomo, da sta volilna kneza bavarski in Klemen kolinski, ker sta se pridružila Francozom in napadla cesarstvo, kot javna sovražnika preklicana.

27. junija se je praznoval Te Deum radi srečne rešitve Barcelone. Streljali so na Gradu s topovi in v mestu. Meščani so nastopili slovesno.

4. julija. Osmi dan pozneje so obhajali slovesni Te Deum, da je Marlborough na Nizozemskem sijajno premagal Francoze pod poveljstvom bavarskega volilnega kneza; na Gradu in v mestu so ustrelili trikrat z velikim topom; meščani so nastopili in trikrat ustrelili z malimi puškami. Zvečer so žgali na Ljubljanici ogenj in so godli.

14. julija je odšla četa nad 30 Neapolitancev k cesarski armadi v Italiji, ko so čuli o srečnem napredku naše vojne.

22. julija je ob 10ih zvečer po desetdnevni bolezni za kapjo umrl knez Ferdinand Auersperg, vojvoda münsterberški in frankensteinski, v veliko žalost vsega dvora, v 51. letu svoje starosti in brez moškega dediča. Takoj so ga odprli in balzamirali in v kropljenje izpostavili za dva dni in dve noči v domači kapeli, ki je bila, kakor tudi sobe, preprežena s črnimi prtovi. 24. julija so ga pokopali v kapelici sv. Antona pri frančiškanih. Obred je izvršil stolni prošt v spremstvu vsega kapitula. Voz je vleklo šest konj; svetilo je 24 plamenic. Sprevoda se je udeležilo neznansko mnogo ljudstva in tudi visokega plemstva.

22. avgusta se je pričela slovesnost v tukajšnji na novo sezidani, krasni stolni cerkvi sv. Nikolaja, in je trajala štirinajst dnij. Prvo nedeljo je vzel knezoškof sv. R. T. iz oratorija, kjer je bilo shranjeno šest let med zidanjem stolnice, in Je nesel skozi mesto v slovesnem sprevodu pod krasnim slavolokom v

novo stolnico in Je tam shranil. Zvonili so vsi zvonovi v mestu in zunaj mesta, in ko so topovi trikrat zagrmeli, se je oglasil »Te Deum«, katerega so gospodje iz »Acad. Philoharmonicorum« spremljali z izbrano godbo 60. godcev. Nastopivši meščani so ustrelili.

29. avgusta so slovesno v sprevodu po mestu nosili svetinje. Vsak dan so prihajale procesije, od 5 do 8 na dan, iz štajerskega, koroškega in kranjskega dela naše škofije.

September. Neki grof Himelsthau je prinesel veselo novico, da so cesarske in pomožne čete srečno osvobodile Turin na Savojskem.

16. oktobra je obesil mojster (Kunstmeister) iz Idrije 64 stotov težki veliki zvon v zvonik tukajšnje stolnice.

29. novembra se je naznanilo, da se je cesarskemu zmagalnemu orožju vdala Modena.

4. decembra, v soboto, so se mnogi postili, ker se je raznesla govorica, da je neka ženska v Rimu razodela nekemu duhovniku, da bo vojska v enem letu končana, potem pa nastopila splošna kazen, katere bodo rešeni le tisti, ki se postijo prvo soboto, ko to čujejo. Zoper to so duhovniki pridigali, in je govorica kmalu jenjala.

14. decembra so imeli deželnozborsko sejo kar naprej za drugo leto, kar sicer ni bila navada.

1707.

Tudi to leto je bilo nenavadno mokro in je skoro vedno deževalo, vender je bilo, hvala Bogu, rodovito in dovolj žita in vina. Kar se tiče vojske, Bog bodi zahvaljen, ni bilo hudih časov ali prehodov vojnih čet, samo veliko deželno naklado smo imeli.

20. januvarija se je pričelo tridnevno opravilo za umrlega kneza Ferdinanda Auersperga, nadvojvodo münsterberškega, pri frančiškanih v kapelici sv. Antona v navzočnosti visokega plemstva. Krasno je bila opremljena tumba. Cerkev je bila vsa prevlečena s črnimi prtovi; neštevilno belih sveč in plamenic je svetilo;

na sredi je stala vsa pozlačena tumba z dvema velikima genijema, predstavljajočima pobožnost in dobrotljivost in držečima grb Auersperški. Tudi godba je bila izbrana in silno lepa. Knez Frančišek Karol Auersperg, brat pokojnikov in dedič, se je udeležil opravila. Kneginja vdova pa je ostala v dvorcu.

3. februvarija. Slišali smo, da hočejo Ogri Hrvate pregovoriti, da bi se uprli cesarju, kar je pri nas napravilo mnogo skrbi.

5. februvarija so z bobnom objavili ceno vinu.

Marec. Pust se je obhajal z raznovrstnimi veselicami. Pustni torek se je pri jezuitih navadne procesije spodbudljivo udeležil tudi Franc Karol, knez turjaški, s kneginjo vdovo.

21. aprila, na veliki četrtek, so uršulinke vsprejele v last Auerspergov in Eggenbergov vrt in se zvečer v vozeh tja odpeljale. Tam bodo imele najugodnejšo lego v mestu.

8. maja se je pričela slovesnost posvečevanja tukajšnje na novo sezidane krasne stolne cerkve sv. Nikolaja in je trajala osem dnij.

Ko je bilo že zgodaj vse pripravljeno za to opravilo, so bili povabljeni nanje: cesar Josip I., cesarica, cesarica vdova, cesarske princese, knez Salm, dvorni kancelar na Dunaju, knezo-nadškof praški, škofje brižinski, dunajski, sekovski, lavantinski, Chiemsee-ski, deželni namestnik, glavar in dvorni kancelar v Gradcu, grajski grof koroški, domači deželni stanovi in odposlanci. Krasna in pomenljiva slavoloka, 40 čevljev visoka, sta bila postavljena na Mestnem in Novem trgu. Dali so kovati srebrne in zlate medalje v Avgsburgu. Knezoškof se je v pričujočnosti cesarjevih zastopnikov in drugih odposlancev udeleževal ves teden z veliko gcrečnostjo in pobožnostjo velike svete maše, pridige, zvečer petih litanij in vsak dan druge procesije iz raznih farâ, imenitnejših kongregacij in bratovščin. Za godbo so skrbeli štirje kori.

23. junija, na praznik presv. R. T., so prvič napravili čolnarji s čolni most čez Ljubljanico, in procesija, ki je sicer šla čez čevljarski most, je krenila čezenj.

4. julija so dijaki pri jezuitih igrali izvenredno lepo igro v njih vnovič popravljenem gledišču, in potem so se jim razdelile premije.

24. avgusta je bil slovesen »Te Deum« v tukajšnji stolnici radi osvojitve Neapola. Na gradu so streljali z velikim in malim topom in meščani so nastopili slovesno v mestu.

September. Ta mesec smo izvedeli, da je cesar imenoval našega knezoškofa za pomožnega škofa praškemu nadškofu radi velikih njegovih zaslug.

4. oktobra je izstopila Ljubljanica v Ljubljani na Bregu do hiš, ker je vso jesen deževalo in posebno zadnjih 10 dnij. Sava pa se je na daleč okoli razlila in z urnim tekom napravila velikansko škodo, ker je trgala mline, mostove in hiše.

7. oktobra je dospel knezoškof briksenski, grof Konigl, in se nastanil v Stiškem dvorcu. Bil je tu tri dni in se zelo spodbudljivo udeležil dvakrat petih litanij v stolnici pri javnih molitvah.

5. novembra se je upeljala lepa navada krščanske ljubezni in usmiljenosti, ker so pričeli pri diskalceatih spremljati in pokopavati one osebe, ki so bile sicer na smrt obsojene, pa se jim je pokop dopustil. Spremili so namreč neko žensko, ki so jo na morišču »Friškavič«-u (Friškovcu) obglavili.

14. oktobra je bil redni deželni zbor.

December. Ta mesec je bil topel in deževen.

16. decembra so vpeljali z veliko gorečnostjo v tukajšnji stolnici devetdnevnico včlovečenja našega Zveličarja in Odrešenika.

1708.

Vse leto je gospodaril jug ali gorki veter. Poletje je bilo zelò gorko in suho, da je prvega in drugega, težkega in lahkega žita močno primanjkovalo. Zima se je pričela s sv. Galom, ko je sneg zapal in napravil veliko škodo.

Januvarij. Ves mesec je deževalo, vender ne poznamo zime.

29. januvarija. Mladi knez Lichtenstein je dospel z Dunaja, tri dni tu ostal in se po vodi odpeljal na Špansko.

11. februvarija. Ta mesec je pust. Objavili so novi davek za igravce. — Gorko deževno vreme se je nadaljevalo do 22. februvarija.

Knezoškof je dobil nalog, naj spremi drugo cesarjevo hčer kot nevesto portugalskega kralja na Portugalsko.

6. marca. Dva hieronimljana ali meniha hieronimovega reda sta se tu zglasila pri višji duhovski gosposki, da bi se sezidal samostan. Prinesla sta z Dunaja mnogo priporočil.

Ta mesec je markeza de Prie kupila del posestev kneza Auersperga, kakor Pazin i. t. d.

4. aprila je prišlo 660 na Koroškem nabranih novakov semkaj in drugi dan zopet po vodi odpotovalo. Izmed teh jih je ušlo po noči dvanajst; ko so pa na Vrhniko prišli, je prvi, ki je izstopil iz ladije, vpričo vseh zbežal in se skril v grmovju.

7. aprila je tu nastanjenih 300 mož odpotovalo na Tirolsko.

18. aprila je knezoškof Ferdinand, praški pomožni škof, vložil temeljni kamen cerkvi sv. Rozalije, device in zavetnice proti kugi. Izvrstno godbo so preskrbeli gg. »Acad. Philo-Harmonicorum«. Slišale so se tudi trobente in pavke. Pričujoči so bili mnogoštevilno visoki in nižji stanovi in občinarji. Izvrstno je govoril avguštinec o. Teofil Pavle, lektor modroslovja.

Napis se je glasil na srebrni medalji: Anno Dni CIƆ. IƆ. CC. VIII. die 18. April. fundamenta jecit huius sacrae aedis D. Rosaliae Virg. Celsissim. Princeps Ferdinandus Epus Labacen. ex comit. a Kyenburg, Coad. Pragen.

Na bakreni medalji je bil napis: Sedente in cathedra Divi Petri Clemente XI. Regnante Augustiss. Imperatore Josepho I. Duce Carnioliae. Jo. Josepho Antonio Principe ab Eggenberg suppremo Capitaneo Carnioliae, Franc. Ant. comite a Lanthieri, Vicedomino, S. C. M. Consiliario, Consule Edero, Judice Malyo.

Tretji napis je bil: Dotavit hanc sacram aedem Praenobilis Vir Joannes Tobias Sumeregger in Lichtenthal, suae in Divae Rosaliae pietatis vel obsequii ergo. — Četrti: Aedem Divae Rosaliae . . .

27. aprila. Kmalu po tem opravilu je knezoškof odpotoval na Dunaj, da spremi cesaričino Marijo Ano na Portugalsko kot nevesto portugalskega kralja.

5. maja so vložili temeljni kamen za škofijsko semenišče.

16. maja je došlo semkaj 300 novakov iz Štajerja. Drugi dan jih je prišlo še 250. Po enodnevnem počitku so zopet odpotovali po vodi

25. maja je zopet prišlo 500 mož Virmondovega polka z Dolenjskega in kmalu odšlo za prvimi.

29. maja so odšli tu od stotnika Martinija nabrani novaki.

Junij. Ta mesec se ni prigodilo nič hudega, razun da je 8. junija dospel semkaj general Virmond in tu ostal 14 dnij z velikim spremstvom.

1. julija. Danes je odpotoval knezoškof na Dunaj, kakor smo že opomnili.

16. julija je tu skozi potoval bivši beneški poslanik (Definus) na ces. dvoru, s svojo prtljago.

14. avgusta. Že osmi teden ni deževalo, in zato je nastala silna suša. Da bi izprosili dež, je duhovska oblast uredila sprevod od stolnice proti sv. Krištofu, in glej čudo, še tisti večer je pričelo deževati in deževalo je vso noč.

9. septembra. Danes je umrl g. Friderik Hoffstetter, cistercijanski opat v Kostanjevici in dež. odposlanec. 11. septembra so ga prenesli v Kostanjevico.

14. septembra. Nasproti semenišču v Ljubljanici, kjer se je napravljal otok, so zemljo odstranili Krakovci, Trnovci in Poljanci.

15. septembra so oklicali na treh trgih tukaj s trobentami in pavkami, da je vojvoda Mantovanski, zadnji svojega rodu, preklican.

12. oktobra. Knez Hanibal Emanuel Porzia, karlovški general, se je preselil semkaj s kneginjo, s tremi princi in vsem strežništvom. Poslej namerava stalno bivati tu v svojem dvorcu.

16. oktobra je nastal hud mraz in napravil mnogo škode ljudem, ki so imeli še zelje, repo, in korenje na polju, ker tri tedne ni odjenjal. — Novaki hodijo tu skozi.

November. Ta mesec se ni pripetilo nič važnega, razen da je bila 26. seja deželnega zbora in je gostil deželni vicedom, kamor je prišel tudi knez Porzia.

1. decembra. Prišlo je semkaj 180 novakov s Štajerskega. Ostali so tu tri dni in potem odpotovali po vodi na Laško.

10. decembra je prišlo 60 samih častnikov iz Neapola, da vsprejmo novake iz dednih dežel.

24. decembra. Danes je umrla ob 7ih tukajšnja M. Eleonora a Ssa Trinitate, prva prednica uršulink, v sluhu svetosti.

1709.

Letos je bila huda zima, kakršne že 50 let ni bilo, vender Ljubljanica ni zamrznila, pač pa je bila Ižica dolgo premrznjena in neplovna. Mraz je zakrivil pomanjkanje vina in ozimine, ajda pa je nadomestila drugo izgubo. Kar se javnega življenja tiče, so letos prvič vpeljali, da mora vsakih 60 zemljišč enega moža postaviti za vojno, vseh skupaj torej 360 mož.

2. januvarija se je pričelo slovesno tridnevno opravilo v cerkvi sv. Mihaela pri klarisah po prednici tukajšnjih uršulink M. Margareti Eleonori a Ssa Trinitate, ki je v sluhu svetosti umrla.

6. januvarija se je pričel silen mraz. Istega dne je bila prva javna veselica, ki jo je priredil Parižan de Prais, nadkonjar kneza Porzie, v Fabijaničevi hiši poleg škof. dvorca. Veselice so se ponavljale ves pust s plesom, lepo godbo in s krepčili. Oseba je plačala po en goldinar. Prvič sta se veselice udeležili obe knežji osebi, knez in kneginja Porzia z mnogimi visokimi plemenitniki.

14. januvarija so znižali »denarice« na dva in pol krajcarja.

Februvarij. Ta pust so poleg drugih veselic v mestni hiši igrali vsak dan laško igro. Knez in kneginja Porzia sta se je skoro vedno udeležila.

13. februvarija na pepelnično sredo se je pripetil strašen dogodek. Pri obedu kneza Porzia je bil tudi g. Plökhner, ces.

referendar. Komaj je sedel k mizi, je nenadoma umrl, ko je komaj četrt ure prej bil pepeljen pri frančiškanih.

24. februvarija je bil slovesen »Te Deum« v stolnici radi osvojitve Bruselja, Genta, Brügga, Oudenarda in Sardinije. Topi so streljali in po vsem mestu je zvonilo.

Zadnjega februvarija je zapal k prejšnjemu zelo velik sneg, ki se je tajal tri mesece in na Hrušici oviral ves promet.

14. marca se je podrla streha procesijske hiše na kapucinskem vrtu radi teže snega. V njej je bilo sedem oseb. Dva študenta sta bila mrtva, enemu patru je nogo strla, drugi so se rešili.

25. marca je resigniral bistrski prelat g. Anselm, svet, ponižen in izreden mož, in je bil izvoljen na njegovo mesto za priorja o. Andrej Geiger, rojen Beljačan.

April. Deželna vojna je bila nabrana. Vojaki so se urili v orožju, potem pa odšli na Neapolitansko.

9. maja zvečer je treščilo v špitalski zvonik. Ker je bila le vodena strela, ni bilo škode.

11. maja je spremljal prav spodbudno knez Emanuel Porzia presv. R. T. v stolnici, čeprav je bil radi hudega deževja in velikega blata ves moker.

8. junija zvečer ob devetih se je videl zvezdni utrinek miljo dolg od Trebnjega, Višnje gore, Ljubljane proti Podpeči, ki pa je precej zginil.

21. junija so prišli semkaj odposlanci iz Štajerske, Koroške in Hrvaške k razpravi, ukazani od ces. dvora radi seprepirov kranjske in koroške dežele s karlovškim generalom. General Geschwind je predsedoval, zastopal pa je Koroško grof Rosenberg, Kranjsko grof Gallenberg in Štajersko baron Abele. Seje so bile zraven cerkve sv. Lovrenca na Bregu v hiši grofa Sauraua, kjer se je general Geschwind nastanil. 25. junija je gostila kneginja Auersperg visoko gospodo, 26. knez Eggenberg, 27. knez Porzia, 29. ekscel. grof Gallenberg, deželni oskrbnik in tako dalje.

6. julija je po nalogu omenjene komisije inženjer zmeril ljubljansko mesto in napravil načrt, kako bi se Ljubljana utrdila.

Pri Radečah na Savi so nadalje izkopavali skale.

27. julija. Imberti, ces. žitni prekupec za Špansko, je v oddelkih od tu odposlal 8000 starov žita, katero se je ponudila švedska ladija s 120 topovi in toliko ljudi vsprejeti, v Trstu na 12000 starov pomnožiti in v štirih tednih v Barcelono prepeljati. Nasprotno je prišlo semkaj 1000 starov žita iz Štajerske in Koroške.

Avgust. Vsak teden prihajajo drugi vojaki iz Štajerske, Koroške in Gornje Avstrijske, ki se tu vkrcajo in odpeljejo proti Neapolu. 26. avgusta je prišlo 300 mož iz Gornje Avstrijske.

Velika suša je bila, zato je bila procesija k M. B. pri sv. Krištofu za potrebni dež, kar je tudi toliko koristilo, da je drugi dan izdatno deževalo in rast poživilo.

23. septembra je zopet prišel grof Geschwind, ki je po tu opravljeni komisiji ogledoval meje in ostal tu toliko časa, da so ga radi štiridnevne mrzlice tukajšnji zdravniki popolnoma ozdravili.

25. septembra smo izvedeli veselo novico, da so naši sijajno zmagali Francoze pri Longeville na Nizozemskem.

18. oktobra. Ekscel. grof Gallenberg, tukajšnji deželni oskrbnik, je odpotoval v Gradec; za njim je šel grof Lanthieri, deželni vicedom, sodit grofa Sauraua, ki je umoril grofa Leopolda Stubenberga.

3. novembra je bil slovesen »Te Deum« v stolnici radi osvojitve Dornika in ondotne zmage. Topovi so grmeli, meščani so praznično nastopili in vsi zvonovi so zvonili. Gostil je knez deželni glavar. Pridigoval je o. Maderegger T. J.

December. Napovedale so se molitve radi kuge, ki se je zanesla na Ogersko. — Začetek zime je bil topel in moker.

1710.

Splošno je bilo to leto mokro in viharno. Rodovitnost srednja. Toča je pod Stičino pobila v drugo v 13. farah,

predčasna slana je tudi nekoliko škodovala nad Kranjem. Sicer je bilo vse mirno, razen da je bilo treba prispevati k deželni vojni.

Januvarij. Zimske veselice so se dobro pričele, in nemški igravci so v deželni hiši nastopili. Obisk zlasti visokega plemstva je obilen.

21. januvarija je dospel semkaj iz svojih posestev knez Porzia s knjeginjo in družino, da bi užival tu predpust.

Februvarij. Osem dnij je bil hud mraz.

6. februvarija na god sv. Doroteje, zavetnice kneginje Porzie, so priredili lepo slovesnost v Porzijevem dvorcu, katere so se udeležili knez Eggenberg, knjeginja Auersperg in več oseb visokega plemstva.

16. februvarija je prišlo nekaj častnikov s 50. možmi, ki naj bi prihodnjo pomlad prevzeli deželne novake.

17. februvarija je prišel grof Kaunitz, auditor Rotae Romanae in koadjutor našega škofa. Nastanil se je pri Črnem konjiču (schwarzen Rössel), ogledal škofji dvorec in stolnico. Četrti dan je odpotoval v Rim.

13. marca. K deželnemu zboru je došlo nad 200 plemičev, ker je bilo treba namestiti službo generalnega davkarja, in sta bila dva tehtna prosilca: grof Volk Lamberg in baron Gallenfels. Zadnji je zmagal.

7. aprila je dobila knjeginja Porzia hčerko z imenom Josipina Marija Klara Jera Doroteja.

18. marca so udje nemške bratovščine prvič zakriti obiskavali božje grobe.

Maj. Po veliki noči so prišli zopet nemški igravci iz Celovca in igrali v mestni hiši.

19. maja so prvič obhajali tukajšnji pravniki praznik svetega Ivona, svojega zavetnika, zelo slovesno v cerkvici sv. Rozalije z latinskim nagovorom nekega uda in med trobentanjem.

4. junija so odklicali tu nabrano deželno vojno.

13. junija je oskrbel Bartolo Garzon, Benečan, na praznik sv. Antona temu svetniku na čast pri oo. avguštincih veliko mašo z dragoceno lepo razsvetljavo.

16. junija je pričel g. Wogathei, J. U. D., profesor državljanskega prava, prvič predavati pravo in sicer »Instituta«.

28. junija so prvič nastavili stražo radi kuge na Ogerskem.

30. junija so odgrnili na vrtu oo. avguštincev diskalceatov, ko so kopali, tumbe s svetilkami, solznicami in z mrliči.

5. julija je prišlo 150 mož in nekaj častnikov topničarskih iz Neapola po vodi, potujoči na Ogersko.

Ta mesec so zopet izkopali pet tumb s svetilkami in drugimi starinami, pri klarisah pa spomenik z napisom.

9. avgusta so odpravili iz mesta med trobentanjem vse berače radi nevarnosti pred kugo.

16. avgusta je bila procesija v Dravlje radi omenjene nevarnosti.

17. avgusta je bila prvič vpeljana v stolnici pobožnost Marijinega vnebovzetja.

Septembra. V tem mesecu so mnogo govorili o razporu med cesarjem in Benetkami radi nadvlade v Adrijanskem morju in radi razžaljenja cesarskega.

Oktober. Pripoveduje se, da je sklenjena pogodba o trgovini na Adrijanskem morju med cesarjem, Angleži in Holandci.

10. oktobra. Veliko deževje je provzročilo povodnji.

9. novembra je bil »Te Deum« v stolnici radi srečne osvojitve Bethuna na Nizozemskem. Zvonili so z vsemi zvonovi, streljali z velikimi in malimi topovi. Opravilo je izvršil stolni prošt; pridigal je znameniti o. Maderegger T. J., gostil je prevzvišeni g. deželni upravitelj.

16. oktobra je bil zopet »Te Deum« z enako slovesnostjo radi sijajne zmage pri Saragosi na Španskem.

17. oktobra je bila navadna seja deželnega zbora. Gostil je prevzvišeni g. dež. vicedom.

December. Konec tega leta je bil topel in moker.

25. decembra. Na sv. dan so videli okolu 8ih mavrico nad mestom.

To leto je bilo nenavadno mokro, kakor ga ne pomnijo niti najstarši ljudje; skoro vse leto je jug prevladoval in je vedno deževalo, razen malo časa poleti. Iz teh vzrokov, slutimo, je pocepalo mnogo goveje živine na Ogerskem, v dednih deželah, v cesarstvu in na Laškem. Vender je bilo leto rodovito glede na vino in žito. Kmetje pa so zelo trpeli v tem vojnem času, ker so se morali navadni vojaki sami vzdržavati.

Januvarij. Začetkom tega leta so višji duhovniki pri stolnici vpeljali pohvalno navado, da se zbirajo vsak petek gg. kapitulari, dušni pastirji in drugi duhovniki, in rešujejo tri predložena vprašanja.

5. januvarija je oblekel knez Eggenberg, naš deželni glavar, žalno obleko radi smrti Jan. Kristijana, vojvode krumavskega, kneza Eggenberga.

Že začetek leta je kazal, da bo jug prevladoval in da bo mokro, ker je bil ves mesec topel in deževen.

Februvarija. Zima je to leto trajala tri tedne, od 1. do 21. februvarija in je bila precej občutna.

O pustnem času se plemstvo ni razveseljevalo le v deželni hiši ob izbranih veselicah in plesih, ampak tudi po knežjih in drugih dvorcih pri pojedinah in plesih.

6. marca in dva naslednja dneva je bila v stolnici štirideseturna pobožnost kot zahvalna in pokorilna molitev radi zmage, podeljene cesarskim in pomožnim četam v zadnji vojski, in v odvrnitev kuge, nalezljivih boleznij in drugih božjih šib. Duhovniki, bratovščine, cehi so molili glasno v gotovem redu svoje molitve.

15. aprila je v splošno začudenje izostala redna pošta. 20. aprila je brzi sel donesel žalostno novico, da je umrl 17. aprila cesar Jožef I. za kozami v zgodnji dobi. — Precej potem je po vodi odrinilo 300 mož, med katerimi je bilo tudi nekaj koroških novakov.

Maj. Ves mesec je bilo vreme deževno.

1., 2. in 3. junija se je opravljalo mrtvaško opravilo za pokojnim cesarjem Jožefom I. slavnega spomina. V stolnici so postavili deželni stanovi krasen oder z mnogimi simboli in napisi. Udeležili so se opravila deželni glavar knez Eggenberg, kneginja Auersperg in vse tukajšnje višje plemstvo.

19. junija se je tako opravilo obhajalo z veliko slovesnostjo pri sv. Jakobu pri oo. jezuitih.

21. junija je semkaj dospel ob velikem veselju ljudstva ljubljanski škof Frančišek Karol grof Kauniz, ko je bil, kot bivši auditor Rotae Romanae, posvečen v Rimu v škofa.

Julij. Ta mesec so pričeli zidati 12 kapelic od župne cerkve sv. Petra do romarske cerkve M. B. v Polju. V treh mesecih so jih dozidali. Začetnik teh postaj je bil bogaboječi in zelò pobožni o. Andrej Schweiger T. J., ki je imel prikazen preblažene Device, češ da ji ni nič ljubšega, kakor če kdo obišče pobožno onih dvanajst postaj, ki jih je hodila ona, ko je živela. Tu moramo pripomniti, da je omenjeni pričetnik tri dni po dovršenih postajah bil poklican s tega sveta po zasluženo krono v nebesa.

10. septembra je bil slovesno v stolnici ustoličen knezoškof Frančišek Karol, 14. ljubljanski škof. Zvečer sta bila razsvetljena oba šenklavška zvonika v pojav splošnega veselja, in v zavodu »Collegium Carolinum« je priredil stolni kapitel serenado s trobili in pavkami.

Precej 20. in 21. septembra je bila birma, ki je že dolgo ni bilo, katere se je udeležila velika množica mladine, tudi iz daljnih krajev.

24. septembra je bil krščen v stolnici v Dolcignu rojen Turek, ki je dobil ime Marka Tobija.

Oktober. Ta mesec je pričelo cepanje živine v naši deželi. Ogerski voli, ki so jih tu skozi v Benetke gnali, so okužili v Zablatu dve uri odtod pri kmetu Skandru, kjer ponavadi gonjači z živino počivajo, gostilničarjevo goved, da mu je pocepalo kmalu potem 30 glav. Ko so potem 80 volov gnali skozi Vrhniko, Logatec in druge kraje, so okužili tudi tam živino,

da je skoro vse pocepalo. Skoro nihče ni več hotel jesti govedine, da bi si ne nakopal bolezni.

Ta mesec so objavili tudi lovski red, kar je provzročilo povsod mnogo mrmranja.

Kar se tiče stavb, so uršulinke svoj veliki vrt obkolile z visokim zidom, kolegij »Carolinum« so izdelavali. Zunaj mesta so pričeli zidati novo cerkev na Šmarni gori in na Dobrovi. kjer je čudodelna podoba M. B.

29. novembra so pričeli zvoniti z mrliškim zvonom v stolnici. Ustanovil ga je Frančišek Adam grof Lamberg, v svoj večni spomin, in določil, da naj domačini naznanijo zato določenemu in ustanovljenemu cerkveniku, če kdo umira, ta pa naj trikrat pozvoni, da bodo ljudje za umirajočega odmolili tri očenaše in tri češčenamarije.

December. Deževno vreme se je ponavljalo do zadnjega tedna, ko se je zvedrilo.

Začetek tega meseca je prišlo mnogo častnikov nabirat novakov, katere bodo prihodnje leto vsprejeli pod svoje poveljstvo.

1712.

To leto je bilo zelò mokro in je skoro vedno deževalo. Mraz je bil hud, sneg je ležal do aprila in napravil žitu mnogo škode. Letina vinska in žitna je bila srednja Poleti je goved po Ljubljani in po vsej deželi bolehala in v Ljubljani skoro vsa pocepala. Pomanjkanja mesa pa ni bilo in niso se bali jesti mesa. Kmete so lovili s silo in jih spravljali na grad.

Januvarij. Ta mesec se je pričel hud mraz.

24. januvarija je bil »Te Deum« v stolnici radi srečnega kronanja cesarja Karola VI. v Frankobrodu na Meni. Meščani so trikrat ustrelili, in topovi na gradu tudi. — Ta veseli dogodek je praznovala 31. januvarija tudi »Acad. Philo-harmonicorum« pri oo. avguštincih z vso mogočo slovesnostjo, kakor s peto mašo, izvrstno godbo, s streljanjem s topovi, zvečer pa s kresovi.

Februvarij. O pustu so bile prepovedane javne veselice, dovoljene pa zasebne.

Marcij. Ta mesec so se mnogo trudili z novaki, da bi jih pravočasno dostavili za deželno vojno, kar se brez velike sile ni moglo zgoditi. To je napravilo mnogo mrmranja.

18. aprila je 300 novakov, katerim se je pridružilo še 360 koroških, odrinilo po vodi na Neapolitansko.

24. maja so predstavljale gojenke uršulink izredno igro, katere so se udeležili v zabavo kneginja Auersperg in visoko plemstvo.

Junij. Neki ritmojster je konje nabiral. Z Avstrijskega jih je dobil 230. Ko jih je komisarijat pregledal, so jih poslali na Neapolitansko.

9. maja se je pripetil žalosten dogodek. Neka 13 letna meščanska hči je ob bregu vsled deževja narasle Ljubljanice z roko lovila ribice. Ko se stegne za večo ribo, omahne v vodo in utone, preden ji je mogel prihiteti na pomoč oče, ki je nesrečo opazil prepozno.

Julij. Ta mesec so odpravili staro hvalevredno navado, da so meščani javno med bobnanjem, v lepi vrsti in z razvitimi zastavami nastopili in streljali. Vpeljali pa so drug red.

17. julija. V stolnici so obhajali slovesno »Te Deum« radi srečnega kronanja cesarja Karola VI. za ogerskega kralja.

25. julija je odšlo 50 na novo nabranih vojakov v Liko in Korbavijo, kateri mora vzdrževati Kranjska dežela.

Avgust. Ta mesec jo goved v Ljubljani tako cepala, da je skoro vsa poginila. Vender ni mesa primanjkovalo, in se je meso brez strahu uživalo; pazili so pa na mesnice, da so v njih le zdravo živino klali.

4. septembra se je pričela slovesnost radi kanonizacije sv. Feliksa pri sv. Janezu Ev., pri oo. kapucinih: Iz stolnice je šla procesija. Slovesnost je trajala 8 dnij. Pridig je bilo 21, h katerim je ljudstvo pritisnilo v obilnem številu. Cerkev so lepo okrasili z mnogimi pomenljivimi simboli in napisi, pred cerkvijo je stal čeden z zelenjem olepšan slavolok, ki je bil ponoči razsvetljen.

11. oktobra je bila procesija iz stolnice k milostni M. B. pri sv. Florijanu, da bi Bog odvrnil svojo jezo, in da bi jenjala goveja bolezen. Precej potem je zlo jelo pojemati.

13. novembra se je pričela v cerkvi sv. Mihaela, spadajoči klarisam, slovesnost na čast sv. Katarini Bolonjski, ki jo je papež Klemen XI. proglasil za svetnico. Slovesnost je trajala teden dnij z vso sijajnostjo. Vsak dan sta bili dve pridigi, zjutraj slovesna maša, zvečer pete litanije pred izpostavljenim sv. R. T. Ljudstvo se je je pridno udeleževalo. Okrasje cerkveno je bilo lepo in dragoceno, vsa cerkev obstrta s simboli in spomini na čudeže iz življenja sv. Katarine. Pročelje je bilo zakrito s samimi slikami in ponoči razsvetljeno. Podobno je bil trg pred cerkvijo najkrasneje opremljen.

December. Z Dunaja se je povrnil knez, deželni glavar, ko je častno dovršil svoje opravilo kot dedni avstrijski maršal pri poklonstvu.

1713.

Splošno je to leto Saturen dovolj očito pokazal svoj vpliv na polju in po vinogradih; posebno pa je ajdi škodovala slana, dolenjec je slabo obrodil, tretje leto je goved cepala. Na političnem polju so napravili velik nered tolminski kmetje in prestrašili ljudi, češ, da se bodo po njih zgledu uprli tudi naši kmetje in po drugih dednih deželah, kar bi se bilo tudi zgodilo, ko ne bi bili o pravem času priklicali hrvaških graničarjev, konjikov, in pešcev.

16. januvarija je nastal hud razpor pri deželnozborski seji med višjimi glavami, in sicer med knezom deželnim glavarjem in prevzvišenim g. deželnim upraviteljem na eni, in med prevzvišenim g. grofom Auerspergom, dež. maršalom, na drugi strani. Deželni maršal je zahteval iz deželnega zaklada daru 5000 gld , kar bi bil tudi dobil, ko ne bi bila vstala knez in grof upravitelj in odšla od seje. Drugi so sicer temu ugovarjali, pa zaman.

Februvarij. Ta mesec so prignali s Hrvaškega silno veliko svinj, ki so kaj lepo uspele in bile nenavadno v ceno. Ena svinja, ki bi sicer stala 12 gold., je stala le 4 ali 5 gold. Vsakdo je čutil previdnost božjo, ki je tako nadomestila pomanjkljaj goveje živine, in našo in sosednje dežele preskrbela ž njimi.

Zopet so se jeli truditi, da zberó polovico dovoljene dež. vojne, in sicer s silo, kar ni napravilo malega vrišča.

Marec. Začetek tega meseca je nastal v Gorici nemir radi krajcarja na meso. Tolminski kmetje so napali hišo Bendevovo[1]), streho porušili, vrata in okna utrli, češ da strožje zahteva naklado, kakor mu pristoja. 20. junija je semkaj pribežal.

26. marca so postavili stražo v Ljubljani in povsodi po deželi, ker je kuga zašla na Dunaj.

7. aprila je bila slovesna procesija od stolnice k žalostni M. B. pri sv. Florijanu v odvrnitev preteče kuge. Ustanovila se je tudi bratovščina z namenom, da njeni udje na pomoč kličejo čudodelno žalostno M. B. Pristopilo je 200 oseb.

Ker se tolminski kmetje še vedno zbirajo, in se je bilo bati, da se ne združijo z njimi tudi naši kmetje ter koroški in štajerski, so pravočasno poklicali 300 vojakov z Avstrijskega, ki so 12. semkaj prišli in bili nastanjeni na Gorenjskem.

3. maja na praznik najdenja sv. Križa so prvič izpostavili v češčenje delec pravega križa, ki ga je semkaj prinesel knezoškof Frančišek Karol. Svetinjo so dajali vernikom poljubljati. Ljudij iz vseh stanov se je zbralo totiko, da jih je komaj cerkev obsegla.

1. maja je knezoškof preoblekel slovesno pet uršulink, namreč grofico Prato, baronico Valvasor, hčere deželjana Breckerfeld, tajnika Kapusa in Med. Dr. Vidmaira.

5. maja so pričeli podirati vicedomske utrdbe. Takoj 11. maja so pa pričeli zidati s tem kamenjem uršulinski samostan.

---

[1]) S. Rutar piše to ime Bandel. Glej: Pokn. grofija Goriška in Gradiščanska. Str. 81.

Podložniki markize de Prie v Istri in radoliški se upirajo proti svoji gosposki in snujejo zaroto. Da se prepreči ta nevihta, je prišlo 500 hrvaških graničarjev, konjikov in pešcev.

Ta mesec so prvič pričeli na Gradu s smodnikom proti nevihti streljati.

Junij. Ker so se kmetje izjavili, da stoje kakor »en mož«, so pripeljali veliko zalogo žita s Štajerskega semkaj, ga tu zmleli in odpeljali na Goriško vojakom v hrano. Tja je bilo odposlanih tudi 100 »granatirjev« in 400 nemških vojakov razen Hrvatov.

20. junija se je semkaj zatekel s svojci Bendev.

3. julija so predstavljali dijaki (»akademijska mladež«) igro: Sv. Cecilija. V poznejšo slavo ljubljanskega mesta treba pripomniti, da se je igre udeležilo pet knežjih oseb: knezoškof, deželni glavar knez Eggenberg, kneginja Marija Ana Auersperg, knez in kneginja Porzia.

4. julija so se povrnili Hrvatje z Goriškega radi slabe hrane.

16. julija je odšel knez Porzia, ki je bil nekaj časa tu, z grofom Wildensteinom kot komisar na Goriško radi kmetskih uporov.

5. avgusta je prišel srečno semkaj slavni general Gvidon Starmberg, ki je bil glavni zapovednik v Kataloniji. Spremstvo šteje 28 oseb.

21. avgusta je kap zadela deželnega plavarja kneza Eggenberga ob sedmih zjutraj. Po brzem slu so to sporočili njegovemu očetu. — Istega dne je odšla na Ogersko konjica, ki je po leti tu bivala.

September. Ker se je kuga na Dunaju razširila, je bila 11. septembra procesija k sv. Rozaliji ob gradu. Vršila se je prav vspodbudno.

Stražo na Trojanah in posebno ob Savi so poostrili. Vsak dan so morali tja oditi trije deželni uradniki, zdravnik, pisar in uradnik, da pazijo na stražo.

Na cesarsko povelje so tu kakor po vseh dednih deželah obhajali zjutraj ob 9ih pred izpostavljenim sv. R. T. slovesno sv. mašo in peli ali molili litanije, zjutraj ob 9ih in zvečer ob 8ih so zvonili vsi zvonovi, da bi vsakdo molil, naj Bog odvrne kugo.

12. oktobra je prišel baron Abelle z enim strežnikom, da bi dobil stanovanje za pet bavarskih dednih princev, ki so morali zapustiti Gradec, kjer se je že kuga čutila, in se na povelje cesarjevo preseliti semkaj, kjer je zdrav in varen kraj. Za Auerspergov dvorec bi plačali 3000 gold. najemnine, kjer bi pa lažje nastanili svoje spremstvo, obsegajoče 80 oseb, kakor v Gradcu ali Celovcu. G. pl. Schellenburg bi moral posoditi na mesec 6666 gold. 40 kr., to je na leto 80.000 gold., kar je tudi obljubil. Na živilih ne bi bilo pomanjkanja, ker je mesto blizu Italije in se drage stvari sveže dobivajo.

N. B. Ker je kuga prenehala, so opustili potovanje za sedaj.

22. novembra se je pričelo tridnevno prav slovesno smrtno opravilo pri frančiškanih po Frančišku Karolu Auersperg, ki je nedavno v Welsu umrl. Srce so prinesli odposlanci rodovini v srebrni in pozlačeni posodici, da se shrani v knežjem spomeniku.

December. Goved še vedno cepa na deželi, zlasti na Dolenjskem.

1714.

To leto je bilo vseskozi vlažno, zlasti jeseni, ko je povodenj mnogo škode naredila otavi; tudi je bilo zelò nezdravo in je mnogo ljudij pomrlo, največ v avgustu in septembru. Zelò je primanjkovalo črnega žita, in zató je bila lakota. Na političnem polju se je vse pomirilo, ko je bila končana razprava zoper uporne Tolmince, in ni se čulo več o kakem uporu.

3. januvarija. Loški podložniki so se skrivaj zmenili, združili in uprli svoji gosposki. Glavar je to za časa izvedel, poklical k sebi župane, jih iz nova zaprisegel, pogostil in tako iz lepa poravnal vse zlo.

17. januvarija je umrla klarisa Angelika Neuser v sluhu svetosti, v 71. letu svoje starosti. Smrt je tri dni prej napovedala.

23. januvarija so zopet odprli pot na Štajersko in Hrvaško, ker je kuga ponehala.

24. januvarija je umrl Frančišek Bombagio, ki je zidal tukajšnjo stolnico, v 60. letu svoje starosti.

4 februvarija se je ob petih pripeljal z Dunaja podkralj sardinski grof Attalaja z 8. vozmi spremstva. Za svojo osebo se je nastanil v komendi, kjer ga je prevzvišeni g. grof Gvidon Starmberg, komendator, sijajno pogostil. Tretji dan se je odpeljal po vodi.

8. februvarija je odteklo cirkniško jezero po posebni previdnosti božji še pred postnim časom, in je bilo zajetih toliko rib, da se nihče ne spominja, in so lahko preskrbeli ne le Ljubljano, ampak tudi deželo in sosednje dežele z ribami. Več bogatinov iz Ljubljane je tja šlo gledat lov, ker je bila res izredna, saj je samó prelat bistrski dobil 20 voz rib.

27. februvarija ob 9ih so izbrisali iz matice najnovejšega deželjana Tranquilla, ki je bil zatožen, da je ščuval podložnike na Krasu; 30 konjikov ga je odvedlo v Pazin v zapor.

20. marca je odtekel drugi del cirkniškega jezera. Bistrski prelat je šel zopet tja, da se osebno udeleži lovi.

April. V začetku tega meseca je pomrlo mnogo ljudij; vsak dan jih pokopljejo po sedem.

15. aprila je bil v stolnici »Te Deum«, ker je bilo mesto z deželo obvarovano kuge. Pridigo je imel o. Gastinger T. J. na rek: »Vota reddam Domino, cum universo populo in atrio Domus Tuae« s kronogramom: AeMona Laeta ILLIbata a LVe serVata Deo gratIas agIt.

19. aprila je umrl Janez Anton Thalnitscher, tukajšnji stolni dekan.

27. aprila je odpotoval knez Hanibal Emanuel Porzia v Gorico h komisiji radi upornih kmetov.

1. maja si je ogledala cesarska komisija Devin in Gorico, ali bi kazalo napraviti cesto (wandelbahrer Weg). R. Wildstein je zastopal Štajersko, baron Rechbach Koroško in Kranjsko baron Coraduzi.

5. maja so odšli deželni vojni novaki.

Ta mesec so uršulinke nadaljevale zidanje samostanskega poslopja in velik oddelek spravile pod streho.

9. junija se je zvršil čuden dogodek v deželni hiši. Nekega de Leo so v enem dnevu spoznali in sodno proglasili za barona, v 23. letu njegove starosti. Njegov oče do smrti ni o tem nič vedel, mati je izvedela nekoliko pred smrtjo. Sam je nosil dotlej kmetiško obleko; potem pa je vse premenil in nastopil očetovo posest.

Ta mesec je sklenil general Gvidon Starmberg tukajšnjo komendsko cerkev Matere Božje podreti in novo sezidati. Zato je poklical imenitnega stavbenika Domenico Rossi iz Benetek, ki je napravil načrt in priredil vse potrebno za zgradbo.

26. junija so našli v neki shrambi (depositum) križanske cerkve zlato zapestnico in srebrna druga viteška znamenja.

3. julija je jel nadaljevati kanonik Jurij Andrej Gladič Collegium Carolinum, po smrti začetnika dekana. Imel je velike težave s frančiškani in z mestom, da celò delo so mu ustavili, pa je vse srečno premagal.

Ta dan je odšel general Starmberg na Koroško, da bi videl svoj polk, ko pojde skozi Celovec.

28. julija so našli izvenredno lep spomenik z napisom v križanski cerkvi, ko so podirali staro cerkev.

30. julija se je pričela prvič novena na čast sv. Ignaciju, ustanovitelju družbe Jezusove.

18. avgusta je prišel obiskat general Hamilton našega komendatorja Gvidona pl. Starmberga.

Ta mesec so ljudje zelò bolehali in nenadno umirali: 19. avgusta so jih pri sv. Petru 10 pokopali, druge dni po 8 do 9 i. t. d.

September. Deževalo je sicer skoro vse leto, neprestano pa od 3. do 18. t. m.; vode so izstopile in zlasti senu škodovale. Proti tej nesreči je bila procesija k milostni podobi v Florijanski cerkvi, kjer je pridigoval o. Krosnik T. J.

11. septembra sta prišla semkaj sorodnika Starmbergova, grof in komtesa iz Linca, generala obiskat in sta dva meseca tu ostala.

22. septembra je izvedel grof Kobenzl, stolni prošt, po posebnem slu, da je cesar imenoval njegovega brata za deželnega glavarja. Zato je napravil še tisti večer v svoji hiši veselico s streljanjem, trobentanjem in drugo godbo.

3. oktobra zvečer ob sedmih je izbruhnil v predmestju sv. Janeza v zadnji hiši proti sv. Petru po nepaznosti nekega solomerca ogenj, ki je upepelil 30 hiš. Zgorel je en človek, trije pa so bili ranjeni.

15. novembra so na velikem komendskem vrtu pred nemškimi vrati, ko so napravljali drevesnico, pri kopanju naleteli na velike ostanke amfiteatra.

27. septembra so naši odbrani komisarji, namreč prelat stiški, g. pl. Raab in g. pl. Reigersfeld odpotovali na Dunaj h glavni komisiji.

6. decembra je tu skozi potoval s svojo družino prihodnji cesarski poslanik grof Coloredo.

1715.

Splošno je bilo to leto mokro, sledilo je dolgi zimi, letina je bila srednja, vino ni dobro uspelo, tudi je bilo leto nezdravo, zlasti poleti, ko je pomrlo tu nad 600 oseb, na deželi pa na tisoče ljudij vseh stanov, čeprav ni bilo prave kuge, so vender črne koze tako razsajale, da so skoro vsi pomrli, kjer se je uselila. Sicer pa je bilo leto mirno.

1. januvarija so vpeljali v semenišče sv. Rogacijana in Donacijana 12 gojencev z veliko slovesnostjo. Njih ustanovnik Schellenburg je še živel. Slovesnost je bila v cerkvi sv. Jakoba v križni kapeli zjutraj; opoldne je bil obed z godbo v semenišču samem.

16. januvarija je bil umeščen prevzv. g. Janez Gašper Cobenzl za deželnega glavarja. Umestila sta ga stolni prošt in deželni upravitelj, potem je bil sijajen obed vseh prisotnih ple-

10. marca. Čeprav smo čuli, da je kuga ponehala na Štajerskem, se je pa bolezen čutila bolj pri nas. Vsak dan je mrliški zvon pel po desetkrat.

27. marca je došla prtljaga grofice Werdenburg v šestih kočijah. Grofica sledi, in se bo nastanila v hiši grofa Herbarta Auersperga in odslej tu živela.

April. Na povelje zdravstvenega odbora se vrše večkrat posvetovanja zdravnikov pri nadzdravniku dr. Coppiniju radi bolezni.

10. aprila so priredili izboren oratorij »Magdalenae conversio« v cerkvi uršulinski vpričo knežjih in drugih oseb višjega plemstva, ki se je prav slavno izvršil. Latinski je govoril g. Matija Schoss, tajnik generalnega vikarja.

Ker so berači z dežele napolnili mesto, so jih spravili v lazaret in jih z vsem potrebnim oskrbovali. V ta namen so napravili pušice, v katere so v to določeni berači nabirali miloščino pred glavnimi cerkvami. Sedaj se vzdržuje 280 oseb.

Maj. Ker se koze (Petezen) širijo in so 9. t. m. pokopali tu 50 oseb, je višja duhovščina napovedala spokorno procesijo k žalostni M. B., katere se je udeležilo mnogo stanovskih oseb in tudi ekscel. deželni glavar. Pridigal je o. Gastinger T. J.

18. aprila je bil zopet zdravniški posvet. V lazaretu je neki 500 oseb, med njimi 80 bolnikov.

24. junija je nastal razpor med avguštinci in njihovim priorjem. Iz praznega strahu je odšel prior k frančiškanom. Stvar je prišla pred generala v Rimu. Prior se je vrnil v samostan; nasprotnike so poslali v druge samostane.

Ta mesec so odkrili lep star spomenik, ko so uršulinke nadalje podirale vicedomske utrdbe. Napis se je glasil:

SERAPI
JUSTUS
. . . N . .

Julij. Strogo stražo so postavili tu in na koroški meji, kamor se je iz Murave na Štajerskem zanesla kuga.

14. julija so berače iz mesta odslovili in nastavili paznike, ki naj bi nanje pazili.

11. avgusta so uradi naznanili, da bo osmega prih. meseca kronanje milostne podobe na Trsatu.

21. avgusta sta dobila maršal grof Gvidon Starmberg in general Hamilton štiridnevno mrzlico. Oba so ozdravili.

Kupola v komendi je bila v 14. dneh dovršena.

8. septembra sta slovesno kronala novomeški prošt Marotti, škof pičenjski, in opat Schwenkh, milostno podobo na Trsatu.

Ob sedmih zvečer ta dan so zvonili z vsemi zvonovi, ker kuga še vedno razsaja na Koroškem.

9. oktobra je došel grof Wildenstein, novoizvoljeni dež. glavar goriški; 11. oktobra je dalje odpotoval. Prtljaga je šla na 20. vozéh pred njim.

13. oktobra je bilo 1000 mož v deželi se nahajajoče vojne odposlanih na željo deželne oblasti proti upornim Pazincem ali prav za prav proti markizi de Prie, ki ne posluša deželne oblasti. Naloga jim je, da bi zaostanke pobrali. Tam so se nastanili.

27. oktobra se je pričel papeški jubilej, da bi bil Bog milostiv in dal pomoč proti Turkom, ki so napali naše zaveznike Benečane na Moreji in jih že podjarmili. Trajal je jubilej 14 dnij. Obiskati je bilo treba tri cerkve: stolno, sv. Petra in sv. Jakoba.

1. novembra je šest (deželnih) voz pripeljalo tiste tri altarje, ki so jih darovale tri rimske cesarice na prošnjo maršala Gvidona Starmberga za nemško cerkev (novo komendo), z drugimi dragocenimi ornati, mašno obleko in svetilnicami. Cesarice so: sedaj vladajoča, dalje Eleonora, vdova Leopolda I., in Amalija, vdova Jožefa I. Slike so napravili slikarji: Ant. Schoonjans, ces. dvorni slikar, Rottmair in Altomonte, vsi izvrstni slikarji; prvi je slikal Marijo pomagaj, drugi Elizabeto in tretji sv. Jurija, viteza.

17. novembra so obhajali stoletnico, kar je bila posvečena cerkev sv. Jakoba. Slovesnost je trajala en teden in se vršila najsijajneje z vsemi mogočimi izrazi veselja. Vsak dan je bila

slovesna sv. maša s pridigo, zvečer pete litanije pred izpostavljenim sv. R. Telesom. Prvi dan je maševal knezoškof, azistirali so prošt in kanoniki, pridigoval je o. Hangel T. J. dve uri na rek: Hodie salus huic domui etc., zvečer so bile večernice, litanije, razsvetljava in serenada pred cerkvijo nad slavolokom.

24. novembra, zadnji dan te slovesnosti je zjutraj imel slovesno mašo stiški opat Anton Gallenfels in je tudi opoldne v kolegiju obedoval, kakor se je to zgodilo tudi prvi dan. Popoldne po slovesnih večernicah in po litanijah so priredili lep oratorij z izvrstno godbo. Po procesiji je imenovani opat zapel »Te Deum«, na gradu pa so zagromeli topovi. Nazadnje je bila poleg razsvetljave pred cerkvijo še izredna serenada z raznimi glasovi.

9. decembra se je povrnil v svojo domovino Carbonarius, vitez sv. rimsk. ces., ki je bil 26 let telesni zdravnik velikega kneza moskovskega in si pridobil lepo imovino. Prinesel je seboj tudi redke bisere in žlahtne kamene.

19. decembra so slovesno obhajali zaroko grofa Bajkarda Leopolda Ursini Blagay z gdč. Margareto roj. grofico Cobenzl, hčerjo eksc. dež. glavarja.

1716.

Splošno je to leto vino in žito srednje obrodilo; na Vipavskem je bilo dovolj vina, malo pa na Dolenjskem, ker je mraz poškodoval trte. Sadja je bilo obilo. Čeprav se je zopet pričela turška vojska, je bila vender vsa dežela mirna, le poletu so prihajali in odhajali vojaki, potujoči z Neapolskega na Ogersko, ali pa so bile tja poslane tudi nove čete.

5. januvarija se je pričela 40urna pobožnost za srečno ozdravljenje vladajoče cesarice; nadaljevala se je pobožnost vsako nedeljo in po moških in ženskih samostanih med tednom.

9. januvarija je umrl v Gradcu knez Janez Jožef Anton Eggenberg, bivši kranjski deželni glavar.

13. januvarija je odpotoval tukajšnji komendator, genera grof Gvidon Starmberg, v Gradec in potem na Dunaj.

15. januvarija je bil hud mraz, ki je dolgo trajal; potem je zapal velik sneg. Ižica je popolnoma zamrznila.

Februvarij. Pust je minul povse tiho. Šeme so bile radi vojske prepovedane.

23. februvarija se je prav veličastno obhajala poroka grofa Bajk. Leopolda Ursin-Blagaya z gospodično Marjeto grofico Cobenzl, hčerjo deželnega glavarja.

Marcij. Ob sv. času 23. t. m. so v tukajšnji komendski cerkvi priredili izvrsten glasbeni oratorij: Jobi patientia. Pevcev je bilo nad 30. Udeležili so se ga knezoškof, kneginja Auersperg z vsem višjim plemstvom in vsakovrstnimi stanovskimi osebami.

17. aprila je brzi sel naznanil veselo novico, da je vladajoča cesarica povila sina z imenom Leopolda. Na povelje grofa Volka Lamberga je zato isti dan ustrelilo 12 topov na gradu po trikrat.

19. aprila je v isti namen gostil knezoškof višje plemstvo in razveselil s serenado.

20. aprila je gostil deželni vicedom plemstvo, župana in sodnika in dal streljati na Kapucinskem trgu.

26. aprila je bilo zahvalno opravilo v stolnici, ker je bila dežela srečno obvarovana v sosešćini razsajajoče kuge. O. Hangl T. J. je prav tolažilno govoril.

Ljubljana je polna vojakov, in sicer je tu pet polkov.

10. maja so obhajali deželni stanovi radi srečnega poroda v cesarski hiši sijajen praznik z vsakovrstnimi izrazi veselja. Dopoldne je opravil knezoškof slovesno sv. mašo. Glasbo sta preskrbela dva zbora; topovi so trikrat ustrelili, istotako so meščani streljali, vsi zvonovi po mestu so zvonili, ko so zapeli »Te Deum« v cerkvi. Izboren govor je preskrbel o. Jožef Hangl.

Opoldne je deželni glavar grof Cobenzl sijajno pogostil vse višje plemstvo. Topovi na gradu so zopet gromeli. Da bi pa nobena ura tega dne ne prešla brez veselja, je akademija Philo-Harmonicorum po modrem ukrepu deželjana Jan. Bertolda

pl. Höffera, kot slavnega ustanovnika, uprizorila tekmovanja z ladijami na Ljubljanici. Devet ladij ali čolnov z dvema vesloma v treh skupinah (z znamenji Avstrije, Kranjske in Ljubljane) se je ob treh popoldne postavilo v red pred Vodnimi vrati vpričo višjega plemstva in neštevilnega ljudstva. Na dano znamenje so odveslale ladije proti cilju, najprej, da se izvedó tekmeci, drugič po darilo. Darilo se je prisodilo stranki Avstriji.

Zvečer je bila razsvetljava, ples v deželni hiši za plemstvo, v mestni hiši pa serenada in ples. Tukajšnji akademijski zbor je priredil v okrašenem pridvorju glasbeni koncert z več zbori.

16. maja je dospel Wezlov polk in 22. odpotoval na Ogersko; 24. so pa novaki odšli na Neapolitansko.

7. junija je praznovala častita gospa Marija Julijana, rojena grofica Lamberg, opatica reda sv. Klare, v cerkvi sv. Mihaela svojo petdesetletnico, kar je bila preoblečena. NB. To je druga opatica po vrsti, ki je imela to srečo.

10. julija so pričeli z novim svinčenim rudnikom »Knapia« (Knapovše) pri Goričanah, katerega so v last prevzeli trije gg. Kappusi. Komisarja sta bila baron Grimbschitsch in baron Adam Erberg.

13. julija so predstavljali dijaki igro o patronu sv. Jakoba cerkve; potem so se jim razdelila darila.

15. julija je prišel knezoškof pasavski grof Rabatta semkaj. Deželni glavar mu je šel naproti z več vozmi, v katerih je bilo vpreženih po šest konj. Nastanil se je v vicedomskem dvorcu.

16. julija je knezoškof bil pri maši v komendi, opoldne je pri ekscelenci deželnem glavarju kosil, in zvečer so ga Philo-Harmonici počastili z izvrstno serenado. Drugi dan se je po Ljubljanici odpeljal. Nekaj ladij ga je spremljevalo.

6. septembra so obhajali pri sv. Jakobu oo. jezuitje proglašenje Jan. Franc. Regiskega T. J. za blaženega. Cerkev je bila vsa okrašena in napolnjena rekov; glasilo se je več korov; bila je tudi pridiga in slovesna procesija.

8. septembra so peli prav slovesno v stolnici Te Deum radi slavne zmage nad Turki pri Petrovaradinu dne 5. avgusta.

Pridigoval je o. Jožef Hangl T. J. Meščani so nastopili in veliki top je grmel.

Oktober. Deževno vreme je trajno.

24. oktobra so pripeljali veliko množino smodnika s Štajerskega v tukajšnje orožarne radi preteče turške vojske.

8. novembra smo izvedeli zgodnjo smrt cesarjeviča Leopolda.

22. novembra je bil zopet »Te Deum« radi srečne osvojitve Temešvara. Pridigal je o. Hangl T. J.

December. Prireja se prihodnja trafika.

Stanovi so odposlali zastopnike v Gradec v posvet radi oskrbovanja meje v prihodnjem letu.

1717.

Hvala Bogu, to leto je bilo zdravo, žitna letina srednja, vinska pa zelo dobra. Kar se pa političnih razmer tiče, je napačna reforma ali gospodarska omejitev marsikoga osupnila in hudo stiskala. Vender je bilo radi turške vojske in ker so naši Beli Grad osvobodili, vse mirno in tiho. Govorilo se ni po vsej deželi nič drugega nego o trgovinskih zvezah; v ta namen so tudi v tej deželi pota in ceste popravljali in razširjali. Bog, neskončno dobri, obsij Ljubljano z novo srečo, da se že dolgo zaželena trgovina vpelje iz Holandije, iz Angleške, iz hanza-mest in oddaljenih delov sveta skozi Adrijansko morje, da ne bo samo to mesto napredovalo, ampak tudi vse dedne dežele, v krasoti, denarju, blagu, radosti in veselju in najlepšem cvetu, kakor lepo okičen rajski vrt, in da bi jih vsi spoštovali.

10. januvarija so se pričele veselice z javnim plesom v Križanskih ulicah v Waltreichovi hiši trikrat na teden; 22. januvarija pa so bile prepovedane s šemami vred radi vojnih časov; vendar se je višje plemstvo zabavalo večkrat z javnimi krasnimi vožnjami na saneh in s plesi v deželni hiši.

4. februvarija so obhajali zadnjo vožnjo s sanmi, potem so imeli večerjo s plesom v deželni hiši.

6. februvarija je porodila sinka grofica Ursin Blagay roj. grofica Cobenzl; zvečer je bila v ta namen izbrana serenada.

8. februvarija je prišel semkaj škof krfski (Corfu). Ostal je tu ves pustni čas in je tudi po svojem obredu slovesno maševal v stolnici in po drugih večjih cerkvah ljubljanskih. Po opravilu je pobiral miloščino in precej darov dobil.

9. in 10. februvarija je po božji previdnosti odteklo cirkniško jezero, da so se ljudje lahko preskrbeli z ribami za post.

26. februvarija smo čuli, da je umrl knez Eggenberg, zadnji svojega rodu. Takó je izumrl visoki rod.

5. marca je bilo odposlanih radi vojske nekaj topničarjev in tesarjev v Karlovec, ki naj bi zavrli prehod s Turškega v naše kraje; tudi šest lepih topov, ki so bili tu uliti, so po vodi tja odpeljali.

26. marca na Veliki petek so obhajali stoletnico daleč znane procesije, ki jo predstavljajo tukajšnji kapucini s pomočjo bratovščine Zveličarja sveta (Redemptoris Mundi) z veliko slovesnostjo, s slavnostnim vozom, konjiki, izvrstnimi podobami, z mnogimi, ki so se bičali, in s spokorniki. Neštevilno ljudstvo tudi iz tujine je privrelo gledat.

April. Ko je slavni magistrat sklenil, da na novo sezida podirajočo se mestno hišo, so jo začeli podirati 5. t. m., ko jo je ogledal eksc. grof vicedom. Župan Jakob Herendler je vložil temeljni kamen 16. t. m.

Maj. Ta mesec je sprejel stolni kapitel cesarsko razsodbo in od vicedomstva inventuro, da je kanonik Todt popolnoma izvzet.

Ta mesec so speljali na meje veliko množico smodnika.

Junij. Da bi dosegli božji blagoslov v preteči bojni nevarnosti, se ni le pričelo zvoniti ob 7. uri zjutraj in zvečer, ampak se je tudi priredila slovesna procesija iz stolnice k sv. Jožefu, kjer je lepo pridigal o Jožef Hangl T. J.

Meščanstvo se vedno uri v orožju in pregleduje.

Julij. Sicer je vse leto dovolj deževalo, le zadnje tri tedne ne, zato je bila procesija iz stolnice k sv. Jožefu, da bi dobil pohleven dež, in res je še isti dan zadostno deževalo.

25. julija se je pričel jubilej papeški zoper Turke. Najprej je bil tri dni v stolnici, potem se je nadaljeval vsake tri dni v sedmih glavnih cerkvah.

22. avgusta smo izvedeli veselo novico, da so Turki popolnoma podlegli pred Belim gradom, in 25. avgusta, da so si naši osvojili mesto.

Cestne poprave se dobro nadaljujejo po vsej deželi. Komisarji so baron Ruessenstein na Gorenjskem, J. pl. Werthenthal in baron Androcha proti Reki.

30. avgusta so odposlali na mejo 120 voz streliva.

19. in 21. septembra je bil v stolnici »Te Deum« z vso slovesnostjo. Topovi so pokali, meščani so nastopili, deželni glavar je gostil; nastop je bil v krasni opravi.

25. septembra je umrl Frančišek Karol grof Kauniz, knezoškof ljubljanski, na potu iz Pasava na Dunaju od kapi zadet. Napravil je lepa volila za stolnico in škofijo v večni svoj spomin.

Oktober. Ta in sledeči mesec so skoro vsak dan tu skozi potovali Kraševci, Pivčani in Vipavci z ženami in otroci in z vso opravo, da bi se pri Belem gradu naselili.

8. 9. in 10. novembra se je vršilo opravilo po † knezoškofu Kaunizu. O. Filip Hoffstetter je imel žalni govor.

15. novembra je dospel grof Goltstein, dež. komtur, ogledat si komendo. Nova cerkev mu je zelo ugajala.

11. novembra je odjahal mladi grof Auersperg s krasnim spremstvom nad 50 konj kot ženin v Celovec po svojo nevesto grofico Kaiserstein. 27. novembra jo je semkaj pripeljal.

9. decembra je prišlo 150 mož s častniki z Neapolitanskega po novake.

Tu treba pripomniti, da je bilo to jesen nenavadno mnogo brinovk. Tudi mnogo svinj so s Hrvaškega semkaj prignali.

1718.

To leto je bilo suho, vroče in zdravo, da zdravniki niso imeli skoro nič posla. Žita in vina je bilo dovolj, razen v po-

morskih krajih, kjer je bilo pomanjkanje. Laško vino na Friulskem ni uspelo, pač pa je dolenjec izvrstno obrodil. Kupci so pustili Italijo in kupovali le domače vino, ki ga je skoro vsak pil. Dežela je imela mir razen vednih dohodov in odhodov v Italijo in na Ogersko. Ceste je popravljal z veliko vnemo radi prihodnje trgovine na Gorenjskem pl. Werthenthal, na Notranjskem proti Reki pa pl. Stemberg.

Januvarij. Začetek leta je mraz močno rasel.

27. januvarija je izostala laška pošta, ker so našli v gozdu na Hrušici postiljona zmrzlega, konj pa se je s pismi vrnil na pošto.

5. januvarija je bila volitev uršulinske prednice. V tretje je bila izvoljena m. Rozalija od sv. Duha, roj. grofica Lanthieri, radi visokih čednostij, velike gorečnosti in izvrstne vladarske spretnosti.

Februvarij. Javne veselice so bile prepovedane v pustnem času, dovoljene pa so bile zasebne. Akademijska mladež je v avditoriju in seminarijska v seminariju igrala nekolikokrat.

5. marca je odpotoval ekscelenca grof Gallenberg, deželni upravitelj z grofom Plazom s Koroškega kot cesarski komisar v Gorico, da se vtelesi Gradiška goriški grofiji.

9. marca je umrl slavni zdravnik Marka Gerbec po 12dnevni bolezni vsled neke gnilobe. Pridobil si je znamenito ime z mnogimi v tisku izdanimi knjigami.

14. aprila je dospel kapucinski general o. Angelus Dubrovniški (Ragusinus) in je tu ostal do 31. maja. Vmes je poklical oo. kapucine s Koroškega v Kranj in jih ondi vsprejel. Deželni glavar ga je povabil, pa se ni odzval povabilu, ampak izgovoril.

Maj. Ko so dozidali en oddelek lepega uršulinskega samostana, so si ga smeli ljudje ogledovati tri dni, 1., 2. in 5. maja z dovoljenjem višje cerkvene oblasti.

15. junija je na vročinski bolezni v Gospodu zaspal Bertold pl. Höffer v 51. letu svoje starosti na veliko žalost vseh visokih in nizkih stanovskih oseb v mestu in na deželi radi njegovih izrednih in cenjenih lastnostij. Bil je lepe, lične

vnanjosti, nenavadnega razuma, prijazen v občevanju, priljuden in prikupen v govoru, zato je nase vlekel vse duhove. Vsi došli tujci so ga obiskovali, plemiči so ga visoko cenili. Posebno je ljubil glasbo in ž njo razveseljeval mesto na razne načine.

Julij. Tukajšnje uršulinke so obhajale slovesno stoletnico svojega reda z osmino. Pred cerkvenimi vrati je stal slavolok, veliki altar je bil okrašen, cerkev opremljena s pomenljivimi napisi. Pobožnost se je pričela 3. julija in jenjala 10. julija z veliko procesijo, katere se je udeležilo mnogo stanovskih oseb, zlasti ženskih; odlikovale so se posebno gojenke zunanje šole z lepo opravo. »Te Deum«, streli topičev, trobonte in pavke, so završili slovesnost.

24. julija je bil ustoličen Viljem grof Leslie, škotskega rodu, v tukajšnji stolnici z navadnimi ceremonijami. Dva lepa slavoloka s pomenljivimi napisi sta stala ob vratih. Knezoškof je po slovesni službi božji pogostil 34 visokih plemičev. Zvečer je bila izbrana serenada.

26. julija sv. Ane dan je položil knezoškof vpričo deželne gosposke in množice stanovskih oseb temeljni kamen cerkvi presvete Trojice.

Dan pozneje je knezoškof obedoval pod Turnom v jezuitskem razvedrišču, kjer so njemu na čast uprizorili malo opero.

22. avgusta je bila tretja procesija k sv. Petru, da bi dobili pohleven dež.

28. avgusta je bil v stolnici infuliran baron del Mestri, pomožni škof tržaški. Svečanost so opravili knezoškof, stolni prošt in celjski arhidijakon.

September. Bila je nenavadno zgodnja trgatev na Dolenjskem, Frijulskem in v Istri.

Oktober. Ta mesec je skoro neprenehoma deževalo.

9. oktobra je bil »Te Deum« v tukajšnji stolnici, ker je srečno povila cesarica princesinjo Marijo Ano.

Popoldne ob štirih je bila tam tudi laška pridiga. Govoril je namreč neki o. (Piarum scholarum) šolski brat iz Kopra prav sijajno.

12. novembra je prišla semkaj polovica iz Löfflholzevega polka.

Ta mesec je bila dovršena nova mestna hiša.

December. Prejšnji in ta mesec sta bila skozi vedra in gorka. Ceste na Gorenjskem in Notranjskem so lahko nadalje popravljali.

24. decembra sta prišla iz Italije po vodi semkaj dva mlada grofa Leslie, bratranca našega škofa. Ob osemdnevnem tukajšnjem bivanju ju je visoko plemstvo jako odlikovalo.[1])

Ljubljanska škofija na tridentinskem zboru.

Priobčil **Janko Barlè.**

Znana, za katoliško znanstvo tako znamenita družba »Societas Goerresiana« odločila je, da izda vsa dela tridentinskega zbora (Concilium Tridentinum. Diariorum, Actorum, Epistularum, Tractatuum nova collectio). Pred kratkim izšel je v Freiburgu pri Herder-ju prvi zvezek tega ogromnega dela (4°. str. CXXIX + 931, cena 60 mark). Gradivo za prvi zvezek je zbral, uredil in raztolmačil Sebastijan Merkle. Urednik je spredaj priobčil lep predgovor, nadalje pa govori o spomenikih tridentinskega zbora, o življenju in komentarju Herkula Severolia in o življenju in delovanju Angela Massarellia, kateri je bil tajnik na zboru. Na to slede komentar Herkula Severolia o zboru tridentinskem in štirje dnevniki Massarelli-evi. Ti dnevniki so prezanimivi in obsegajo mnogo dragocenih zgodovinskih podatkov, ker je Massarelli natančno zapisoval vsak dan vse, kar se je pripetilo. Zaradi

[1]) Corrigenda. Na strani 176. lanskega letnika beri v 3. vrsti od spodaj simulacrum ne simularum; na strani 177. toties Victricem ne totus, sihest ne sihert; na strani 178. izpusti od 12. do 16. vrste dv stavka, ker je v istini stal vodnjak že preje ob strani radi obširnejšeg prostora. Prim. Valvasorjevo podobo ob strani 674. v XI. knjigi.

V. S.

bolezni, katera se je pokazala v Tridentu, preselil se je zbor dne 12. marca 1547. v Bolonjo, kjer je ostal do 10. novembra 1549. Njegovo delovanje v Bolonji opisuje četrti Massarelliev dnevnik. Ljubljanski škof Vrban Textor (1544—1558). poslal je tjakaj svojega zastopnika dr. Burcharda de Monte glede nekih verskih članko, o katerih so se prepirali v ljubljanski škofiji. Ker bode ogromno in drago delo o tridentinskem zboru pri nas izvestno malo razširjeno, izpisal sem iz Massarellievega dnevnika ono, kar pove o ljubljanski škofiji.

25. Junii 1547. Dantur decreta episcopo Labacensi auct[enticata].

21. Julii 1547. Applicuit Bononiam D. Bruchardus, missus ab episcopo Labacensi ad concilium hoc Bononiense super declaratione quorundam articulorum, qui controversi sunt in illis partibus Carnioliae. Qui articuli septem sunt, videlicet . . . . . . [1])

25. Julii 1547. Fui mane ad episcopum Bituntinum pro negotio oratoris Labacensis de articulis illis etc.

Authenticavi decreta duo pro oratore episcopi Labacensis, videlicet decretum de iustificatione et decretum secundum quartae sessionis publicatum 8. Aprilis 1546. Tridenti hac subscriptione: »Et quia ego Angelus Massarellus de Sancto Severino, i. u. doctor, sacri concilii secretarius et prothonotarius apostolicus, publicationi et approbationi suprascripti decreti interfui, ideo hoc praesens transumptum manu aliena mihi fida scriptum cum originali, quod penes me est, fideliter collationatum manu meo propria obsignavi, sigilloque Reverendissimi et Illustrissimi D. primi ipsius sacri concilii praesidentis de mandato roboravi †.« [2]) Qua subscriptione in aliis omnibus decretis authenticandis hactenus usus fui. Signatur tantum

[1]) Nisi memoria me fallit, vidi hos articulos in volumine quodam tabularii Vaticani, sed non mihi contigit invenire in notationibus meis, quo in volumine eos viderim. (Opazka izdajatelja.)

[2]) Cur episcopus Labacensis illorum potissimum decretorum exempla authenticata desideraverit, non aliorum, difficile est dictu. (Opazka izdajatelja.)

sigillo primi praesidentis, quia ita est decretum a synodo etiam tunc in principio mense Decembris 1545 Tridenti.

27. Julii 1547. Hoc die profectus est Burchardus ille missus ab Episcopo Labacensi, de quo haec leguntur in libro Manelli ad 27. Julii: »A dì 27 di detto, a M^r. Bruchardo (sic) Todesco, oratore del vescovo Labacense mandato al concilio, scudi diece d' oro, quali si li donano per il suo viaggio di tornarsene in Germania, trovandosi in penuria di danari, pagati per mandato delli Reverendissimi legati sotto il dì sopradetto.« — Cui simul tradebatur »fides de decretis missis ad episcopum Labacensem 26. Junii (sic) 1547.« cuius exemplaria transumpta extant in tabular. Vat. Concil. t. 63. f. 75. et t. 148 (cuius folia non numerata sunt): »In nomine Domini nostri Jhesu Christi amen. Omnibus et singulis praesentes literas visuris notum (sit) et apareat evidenter, qualiter Reverendus D. Burchardus de Monte, natione Geldrus, presbyter et sacrae theologiae doctor, anno praeterito, dum in sacro concilio Tridentino examinaretur decretum de iustificatione, inter sacrae paginae theologos, deinde hoc praesente anno et diebus his proxime elapsis destinatus est a consiliariis atque commissario Reverendi D. Urbani episcopi Labacensis ad hanc inclitam civitatem Bononiam, ad quam ex Tridento sacrum concilium translatum fuit, et quod ad praesens celebratur, quo ecclesiasticae religionis causa, quam praefatus D. Labacensis per suos doctores atque officiatos minus promovere valebat, saltem per sacrosancti concilii iuditium refformaret, cuius legationis munere eundem D. Brocard tam sollicite esse functum apparet, ut omnem non movere lapidem, qui ad ipsius causae finem obtinendum accedere videretur, anxius non moverit. Unde Reverendissimi et Illustrissimi DD. sacri concilii praesidentes et legati illius diligenti sollicitate victi ac eorum pietate moti, ipsius D. Brucardi petitioni et supplicationi libentissime (quantum pro temporis angustia licuit) annuerunt, prout ex decretis ab hac sacra synodo aeditis, eidem D. Bruchardo a Dominibus suis in forma autentica concessis liquide apparet.

De aliis vero articulis quos ipse D. Bruchardus ipsis Reverendissimis DD. praesidentibus (et sacro concilio) declarandos exhibuit, brevi, Deo dante, cum decreta ab hac sancta synodo promulgabuntur, Dominationes S. Reverendissimae ad eundem D. Labacensem etiam (in) authentica forma missurae sunt.

Quapropter ipsi Reverendissimi et Illustrissimi DD. praesidentes et legati, cognita ipsius D. Bruchardi pietate et zelo erga sanctam nostram christianam fidem et catholicam ecclesiam, hortantur et rogant omnes et singulos cuiuscumque gradus fuerint, ut eundem D. Bruchardum, ad quaecumque loca eum divertere contigerit, digno honore suscipiant et tanquam ortodoxae ecclesiae alumnum amplexentur. Identidem et ipsi Reverendissimi et Illustrissimi DD. praesidentes et legati reciproca benevolentiae vicissitudine paternoque affectu prosequuntur. In quorum omnium et singulorum fidem praesentes litteras manu mea propria ego Angelus Massarelus de Sancto Severino, ipsius sacri concilii secretarius et prothonotarius apostolicus subscripsi et sigillo secreto Reverendissimi et Illustrissimi D. primi ipsius sacri concilii praesidentis et legati demum roboravi. Dat. Bononiae die 26. mensis Julii anno Domini 1547.

Idem Angelus Massarellus, qui supra, manu propria de mandato †.«

Še nekaj doneskov o prepiru med križniki v Beli Krajini in kapitulom zagrebškim.

Priobčil **Janko Barlè**.

V zadnjem zvezku »Izvestij« (»Nekoliko podatkov za zgodovino belokranjskih župnij«) sem omenil, da se je prepir zaradi desetine med križniki v Beli Krajini in kapitulom zagrebškim, kateri se je začel v XIV. stoletju, nadaljeval tudi v novem veku. V arhivu zagrebškega kapitula zasledil sem prepis listine iz l. 1513., katera dokazuje, da so bili križniki tedaj vnovič izobčeni. Vendar niti cerkvene kazni niso koristile, da bi bil prišel kapitul do svojih pravic. Dokazujeta to prošnji zagrebškega kapitula

na cesarja in na državni zbor, kateri spodaj priobčim. Ti prošnji nimata datuma, vendar iz tretje prošnje, katere se je ohranil samo jeden košček, zvemo, da je bilo to okrog l. 1647. Tam se pravi: »licet ratione talis detentionis excommunicatio lata, et locis in illis publice et solemniter promulgata fuisset: hae decimae, postquam in nupera Diaeta Ungarica Anni 1647. per gravamen publicum totius Regni Ungariae restitui postulatae fuissent, atque sua Maestas, in eo iustitiae administrationem partes in istas et A..... et per Mandatum expeditionum Styriacum reiecisset, Venerabile quoque Capitulum Zagrabiense Mandato extracto iuxta formam et consuetudinem medio certi sui Agentis idem Graecium expedivisset: ubi praescripto Agente intra spatium octo quasi diei, ex quo curam hanc assumpserat demorato, processsus hic, quorsum devenerit ignoratur. Proinde rogare volui Perillustrem ac Generosam D. V. quatenus, si Camera Graecensis ad Cameram istam Labacensem hoc negotium ex offo pro informatione transmisit, id mihi per suas intimare dignaretur, item si quod actum dico tractatum superinde fuerit item Consilium salutare occasione persecutionis huius causae, et opinionem suam adiungere, quod spei recuperatione praetactarum Decimarum habere possimus. Pro favore et Patrocinio Vestro Capitulum immemor non est futurum.«[1]) Kakor vidimo, kapitul zagrebški v teku stoletij ni nikoli pozabil svojih pravic. Potegoval se je za nje s pomočjo cerkvenih in posvetnih oblastij, katere so mu pripoznale njegovo pravo, stvar je pa vendar ostala, kakor je bila. Križniki niso hoteli pustiti desetine, pobirali so jo, kakor prej, in se niso zmenili za to, kaj poreče zagrebški kapitul, kateri je imel svoje pravo samo na papirju.

I.

25. aprila 1513. Križniki v Beli Krajini so vnovič izobčeni, ker so pobirali desetino, katera je spadala zagrebškemu kapitulu.

Laurencius Arcium Liberalium Doctor, Lector et Locum tenens, Ac Mattheus Custos, Canonici, Collegiatae Ecclesiae

[1]) Acta Capituli antiqua. Fasc. 5. Nrus. 26.

Sancti Spiritus Chasmensis, Zagrabiensis Dioecesis. In causa et causis partibusque infrascriptis Iudices et Commissarii cum clausula: quod si non ambo e. t. c. a sede apostolica specialiter delegati et deputati universis et singulis Dominis Abbatibus, Prioribus, Praepositis, Decanis, Archidiaconis, Lectoribus, Cantoribus, Custodibus, Scholasticis, Thesaurariis, Sacristis, Succentoribus tam cathedralium, quam collegiatarum Canonicis Parochialiumque Ecclesiarum Rectoribus, Plebanis, Vice-Plebanis, Altaristis, Capellarumque et Hospitalium Magistris ceterisque Presbiteris curatis, et non curatis clericis, notariis et Thabellionibus publicis quibuscunque per et infra civitates ex Dioecesi Zagrabiensi, Aquilegiensi, Modrossiensi, Segniensi, Othonensi et alias ubilibet constitutis et existentibus et eorum cuilibet in solidum, ac illi vel illis, ad quem vel ad quos praesentes nostrae pervenerint litterae, seu qui cum eisdem fuerint requisiti aut alter vestrum fuerit requisitus salutem in Domino sempiternam, et nostris hujusmodi, imo verius apostolicis firmiter obedire mandatis. Noveritis quid licet modernus preceptor et fratres preceptores domus de Chernomel in Methlika Ordinis Cruciferorum ad instantiam Venerabilis Capituli et Canonicorum Ecclesiae Zagrabiensis Ratione decimarum et Iure decimandi seu decimas percipiendi in de Methlika, de Syhenstay et de Syhenbergh ac de Grathyan locis ac illorum pertinentiis Zagrabiensis Dioecesis prescriptae excrescentes ad Mensam Capitularem dictae Ecclesiae Zagrabiensis legitime pertinentes vigore aliarum litterarum nostrarum citatorum supinde confectarum, et emanatarum per affixionem parium earundem in walvis Ecclesiae Beatae Mariae Virginis gloriosissimae in eadem Methlyka fundatae. Eeoque prout ex certorum plebanorum nostrorum in hac parte exemtorum litteris Relatorum supinde confectis intelleximus personaliter iidem preceptor et fratres haberi non potuissent factam nostram in presentiam peremptorum et cum certificatione solita apostolica auctoritate qua fungimur citati, demum exigente eorum contumacia ad videndum et audiendum contra se ferri sen-

tentiam excomunicationis propter contumaciam aut dicendo aut allegando causam, si quam haberent rationabilem cur ferri non debet in walvis dictae Ecclesiae Chasmensis per affixionem publici edicti ad diem datarum praesentium legitime evocati fuerint, tamen ipsi ducti Rebelione et Contumacia in nullo termino ipsis coram Nobis conparentibus praefixo coram Nobis nec per se, neque per procuratorem aut procuratores ad causam et causas hujusmodi sufficienter instructum sive instructos comparere curarunt, sed se omnino a facie Iuris et Iustitiae contumaciter absentarunt. Procurator vero dictorum capituli et canonicorum dictae Ecclesiae Zagrabiensis, de cujus Procurationis mandato apud acta causae habito nobis constitit et constat procuratorio Nomine eorundem actorum coram Nobis comparentes et sufficienter per totam diem expectantes, contumacia eorundem in causam attractorum instanter accusavit, petentes eos debitacum instantia per Nos declarari et reputari contumaces, et contra eos ad ulteriora procedi. Quos Nos ad instantiam ejusdem Procuratoris antedictae Ecclesiae Zagrabiensis, Capituli et Canonicorum pro tribunali sedentes, reputavimus et declaravimus dicta auctoritate apostolica nec immerito contumaces et eorum contumacia non obstante in aliquo. Contra eos duximus suadente Iustitia ad ulteriora procedentes. Nos itaque die datarum praesentium pro tribunali sedentes et instante Procuratore dictorum Capituli et Canonicorum Ecclesiae Zagrabiensis antelatos in causam attractos propter eorum contumaciam duximus excomunicare et excomunicatos fore denuntiari. Ipsosque eadem auctoritate apostolica excomunicamus et excomunicatos declaramus in his sc . . . is. Vobis igitur omnibus et singulis Dominis supradictis et Vestrum cuilibet in solidum in virtute sanctae obedientiae et sub poena excomunicationis, quam in Vos et Vestrum quemlibet trium dierum canonica monitione praemissa, si ea quae Vobis in hac parte comittimus contempseritis contumaciter exequi, et adimplere, eadem auctoritate apostolica ferimus in his scriptis, ac etiam promulgamus districte precipientes mandamus. Quatenus habitis praesentium

ac dum cum eisdem fuerit requisiti, aut alter Vestrum fuerit requisitus erga modernum preceptorem de Chernomel in Methlika puta Georgium quemdam, Johannem fratres ceterosque Preceptores dictae domus contumaces scilicet et Rebelles accedatis si ad eos tutus Vobis patuerit excessus et eorum praesentiam comode habere poteritis. Alioquin per affictionem parium praesentium in Valvis Ecclesiarum eis circumvicinarum, sic tamen et taliter: Quod sit verosimile infrascriptam monitionem ad ipsorum notitiam indubitatam devenisse Ipsosque Verbo Nostro salubri moneatis, et diligenter requiratis. Quos et nos tenore praesentium sic requirimus et monemus: ut ipsi infra quindecim dierum spacium diei hujusmodi Vestrarum monitionis et Requisitionis immediate sequenti computando. Quos dies eis et cuilibet eorum, pro primo, secundo, tertio peremptorioque et ultimo termino ac canonica admonitione assignamus, contumaciam eorum purgantes, Iuri pareant aut cum eisdem Capitulo et Canonicis praenominatae Ecclesiae Zagrabiensis amicabiliter vel in pace componant. Qui si id fecerint, bene quidem, alioquin elapsis ipsis quindecim diebus, et canonica monitione praemissa, dictos Georgium, Johannem caeterosque fratres praefatae domus contumaces ut praemissum est, et Rebelles in Vestris et Vestrum cujuslibet Ecclesiis singulis diebus Dominicis et festivis infra missarum solemnia, dum major in eisdem ad divina audienda populi convenerit multitudo, pulsatis campanis, accensis candelis et demum extinctis ac in terram in signum maletudinis aeternae projectis, dicta auctoritate apostolica excomunicetis et excomunicatos publice denuncietis seu faciatis denuntiare tamdiu ab inde non cessantes, donec contumaciam eorum purgantes Iuri paruerint, aut alias cum ipsis actoribus amicabiliter vel in Iure composuerint. Et a Nobis vel superiore Nostro aliud superinde habuentis in comissis, et de eorum absolutione, quam Nobis et Nostro superiori tantum reservamus, Vobis constiterit evidenter. Et post haec seriem hujusmodi Vestrae executionis et quidquid in promissis feceritis Nobis Vestris in Litteris sicut fuerit expedientes,

conscientiose rescribatis, praesentibus in specie remissis. Datum Chasmae die Iovis vicessima prima mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo tredecimo. Martinus Anthonius de Chasma, Notarius. Loca duorum sigilorum.[1])

II.

Kapitul zagrebški prosi cesarja, naj bi mu desetino v provinciji Metliki prisodil in tamkajšnje kraje reinkorporiral.

Sacratissima Caesarea et Regice Majestas, Domine Domine Clementissime.

Orationum devotarum in gratiam M. V. S. humilliam oblationem. Ordinis Cruciferorum Domus Theuthonicae Praeceptor sive Commendator de Chernomel in Metlika, et fratres sui de eadem Domo, Decimas sive reditus Decimales Provinciolae Metlikae, et locorum inibi adhaerentium in Dioecesi Zagrabiensi alias habitas, ac ad Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis pertinentes, tempore guerrarum in Regno Hungariae, cum suis participibus Laicis, in praeiudicium ipsius Capituli occuparunt, perceperuntque: Cumque superinde coram Sedis Apostolicae Delegatis iure requisiti fuissent, in eo videlicet, ut ab eorundem proventuum Decimalium perceptione desistere compellerentur, et ibi, locisque adhaerentibus ab impetitione sive molestatione huiusmodi compescererentur, eidemque Zagrabiensi Capitulo dicti reditus decimales adiudicarentur, et per Sententiam annotatorum Sedis Apostolicae ea in causa Delegatorum, iidem reditus sive proventus in dicta Provinciola, et locis ibi adhaerentibus, esse de pertinentiis Decimationis Capituli supradicti, tanquam de existentibus infra limites Zagrabiensis Dioecesis, declarentur; ipsi nihilominus, eo quod in quaestione praemissa obedire contumaciter contempsissent, Excommunicati fuerunt; cum alias, tum etiam exinde, quod postmodum praescriptas Decimas percipere praesumpsissent ac memoratum Capitulum in posessione percipiendi easdem impe

[1]) Prepis listine v arhivu kapitula zagrebškega. Acta Capituli antiqua. Fasc. 5. Nrus. 24.

divissent, nec ab huiusmodi perceptione et impedimento, canonice admoniti, supersedissent: Unde in contumacia sua persistentes (sede Apostolica prius antelatam Excommunicationis sententiam debitum firmitatis robur obtinere volente) contra ipsos quoque Sacerdotes et Rectores Ecclesiarum ac ipsummet Commendatorem Fratresque ipsius de Metlika Zagrabiensis Dioecesis, ad Excommunicationis Sententiam iterato est processum: sece sine fructu, ex quo in hodiernum usque diem praescripta sententia inexecuta maneret. Quandoquidem autem Majestas V. S. ea in parte administrationem Iustititiae ad instantiam nostram per Ius dicentes in illis partibus demandaturam se benigne obtulisset; supplicamus proinde Maiestatem V. S. quatenus pro memoratae sentitiae adiudicatoriae Executione contra Successores praerecensiti Commendatoris et Fratrum ipsius, in quos nempe memorata Commenda condescendisset, Brachium suum, uti in similibus fieri consuevit, ordinare, dictasque Decimas nobis restitui et exequi, consequenterque antelatam Provinciolam Metlikae et loca ibi adhaerentia Dioecesi Zagrabiensi reincorporari facere clementer dignaretur. In reliquo Maiestatem V. S. foelicissimam et de hostibus ac inimicis totius orbis maximo cum emolumento triumphantem ad vota valere desideramus. Clemens interim ac benignum expectantes responsum.

Maiestatis Vestrae Sacratissimae

Humillimi Capellani

Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis.[1])

III.

Kapitul zagrebški prosi državni zbor, da mu zaščiti desetino v Beli Krajini in provincijo Metliko reinkorporira zagrebški škofiji.

Illustrissimi, Reverendissimmi, Admodum Reverendi, Spectabiles et Magnifici, Generosi item ac Egregii Domini Domini observandissimi.

[1]) Acta Capituli antiqua. Fasc. d. Nrus. 26.

Salutem et servitiorum nostrorum deditissimam subiectionem. Ordinis Cruciferorum Domus Theutonicae Praeceptor, sive Commendator de Chernomell in Metlika, et fratres eius de eadem Domo, Decimas Provinciolae Metlika et locorum ibi adhaerentium in Dioecesi Zagrabiensi existentes, et ad Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis pertinentes, tempore guerrarum seu bellorum olim in Regno Hungariae vigentium, in Praeiudicium ipsius Capituli occuparunt, et pro seipsis usurparunt. Quem quidem Commendatorem et Fratres eiusdem, idem Capitulum ratione praetactarum Decimarum, coram Sedis Apostolicae Delegatis Iure requisivit, easdemque acquisivit. Verum cum ad Executionem praetactae Sententiae processum fuisset, iam antelatus Commendator et Fratres sui exequi non permiserunt. Et cum ob talem contumaciam declarati fuissent excommunicati, in sua contumacia perstiterunt, persisterenque de praesenti. Quare supplicamus Illustrissimis, Reverendissimis, Admodum Reverendis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis item ac Egregiis Dominationibus Vestris, quatenus modum aliquem adinveniri dignarentur, quo et praedicta Provinciola Dioecesi Zagrabiensi reincorporaretur et Decimae exinde provenientes et proveniri debentes, nobis instituerentur. In reliquo Illustrissimas, Rssmas, Adm-Rdas, Sples et Mgcas, Gen. item et Egregias Dominationes Vestras ad vota felicissime valere desideramus. Benignum ab eisdem expectantes responsum. Illustrissimarum, Rssmarum, Adm. Rdarum, Splium et Mgcarum Generosorum ac Egreg. Dominationum Vestrarum

Capellani humillimi, servitores obsequentissimi
Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis.[1])

Mali zapiski.

Matija Kefer, župnik v Kranju. »Zgodovina župnij v dekaniji Kranj« pozna dva župnika tega imena, namreč za l. 1434. Matija Keuer, za l. 1478. pa Matijo Kefer. O drugem poroča, da je l. 1478. prodal nekaj

[1]) Acta Capituli antiqua. Fasc. 5. Nrus. 26.

zemljišč na Suhi Juriju Palcu v Naklem, ter navaja kot vir »Mon. Habs., I. 2.« Gosp. Lavtižarja poznamo sicer in tudi cenimo kot marljivega zgodovinarja, a glede drugega Matije Kefer mu ne moremo pritrditi, nego moramo kar naravnost celo trditi, da gospod pisatelj navedenega vira menda niti videl ni. Porabil je le dotični Parapatov regest v »Letopisu Matice Slovenske za leto 1870«, in še tega površno in krivo. — I. Parapat piše: »1478. — rožn. meseca. — Cesar Friderik IV. je ukazal gospodu Matevžu Operta, kaplanu kranjskemu, naj nemudoma Juriju Palcu v Naklem vrne krivično mu vzeta zemljišča v Suhi, ki jih je uni kupil od Matije Keferja, župnika kranjskega, kar je potem potrdil Prosper Kamulio, žup. kranjski. — Mon. Habs. I. 2. st. 902., 907., 914.« — Poglejmo pa sedaj Chmelovo obširno knjigo: »Monumenta Habsburgica«. V drugem zvezku I. dela objavlja Chmel na 902. strani sledečo listino: »Gretz, 6. Mai 1478. K. Friedrich IV. an Herrn Mathes Hofcaplan. Erber lieber andechtiger. Uns hat Georig Pawtsicz in unserm ambt Nakl gesessen anpracht wie im weilent Mathes Kefer pharrer zu Krayburg auf ainem gut so derselben pharrkirchen zugehore kaufrecht geben daz dann der erber unser lieber andechtiger Prosper Canulin (sic) pharrer daselbs zu Krayburg bestett hab davon du in aber unverschulter sachen ze dringen mainest, des er sich beswert bedunkht.« — Soll ihn unentsetzt lassen bei diesem Kaufrecht, »daran tust du unser ernstlich maynung.« Na 905. strani se nahaja sledeča listina: »20. Mai 1478. (Wir Friederich) Embieten unsern lieben getrewen Sigmunden von Sebriach unserm rat und haubtman und Casparn Hawnspekh unserm vitztum in Krain unser gnad etc. Wir haben dem erbern unserm lieben andechtigen Mathesen Apperta unserm caplan mermallen geschriben und beuolhen, unserm getrewen Juri Paletz die huben, so er in kaufrechtweis innhat und im von weilent Mathiasen Kefer und nachmals vom Prospero Camulio pharrern zu Krainburg bestett ist und er im genomen hat, widerzegeben und inzeantwurten nach lautt unserer brief darumb ausgangen, das aber bisher nit beschehen ist. Nu schreiben wir im ietz aber und beuelhen im, daz er dem benanten Paletz die berurt huben noch anuertziehen inantwurte, in dabey beleiben, im auch sein mul so er im abprochen hat, dauon er uns dann zynnsper ist, widerumb aufpawn lasse. Und emphelhen ew ernstlich und wellen, ob der benant Apperta solhem unserm beuelhen nicht nachgeen und ir von dem obbenanten Paletz darumb angelangt wurdet, daz ir alsdan beden tailen furderlich darumb tag fur ew setzet sy geneinannder horet und souerr dieselb huben dem benanten Paletz zugehoret, im die von unsern wegen inantwurtet, und bey demselben Apperta darob seit, daz er in die innhaben lasse und im sein mul anuertziehen widerumb aufpawe und darinn nit annders tu. Daran tut ir unser ernstlich meynung. Geben zu Gretz an Mitichen ante Urbano anno etc. LXXVIII.« Na 907. strani pa

čitamo: »S. D. (1478, Mai) K. Friedrich IV. an »Mathes Operta, Vicary zu Krainburg.« »Erberr lieber andechtiger. Unns hat unnser getrewr Jury Palitz in unserm ambt zu Nagkl gesessen anbracht, wie du im die huben gelegen zu Zawchen, so in daselb unnser ambt zu Nagkl zynnsper ist die weilennt Mathes Kefer pfarrer zu Krainburg mit irn zugehörungen weilennt Janes Paulges seinem vater in kaufrechtzweis nach laut ains kaufrechtsbriefs so es darumb hab geben genomen habst und in darauf nit wonen ze lassen mainest und die ainem genannt Janes auch in demselben unserm ambt zu Nagkl ingeantwurt habst, des er sich beswert bedunkht. Soll si ihm geben und lassen.« Slednjič se nahaja še na 914. strani jedna listina. Ta se glasi: »E. D. (1478, Juni?) K. Friedrich IV. an Herrn Mathes Apperta, seinen Caplan. Erberer lieber andechtiger. Wir haben dir nu menigermal geschriben und beuolhen unserm getrewn Juri Paletz die huben so er in kaufrechtweis innhat, und im von weilent Mathesen Kefer und darnach vom Prospero Camulio pharrer zu Krainburg bestett ist, und du im genommen hast widerzegeben nach lautt unserr brief darumb ausgangen, das aber bisher nit beschehen ist, das uns nit geuellt und emphelhen dir ernstlich und wellen daz du dem benanten Paletz die berürt huben noch anuertziehen inantwurtest und in dabey beleiben lassest, im auch sein mül so du abprochen hast dauon er uns dann zynsper ist widerumb aufpawn lassest. Wurdest du aber des nit tun, so haben wir unsern lieben getrewen Sigmunden von Sebriach unserm haubtman und Casparn Hawnspekhen unsern vicztumb in Krain beuolhen, ew darumb fur sich zueruordern, geneinannder zu hörn und souerr dieselb huben dem benanten Paletz zugehöret, im die von unsern wegen inzeantwurten, auch darob ze sein daz im sein mül widerumb aufpawt werde, dauon so tu darinn khain annders, das ist gentzlich unser ernstlich maynung.« — »Item Auftrag des Kaisers an Sigmund von Sebriach, seinen Rath und Hauptmann, und an Caspar Hawnspekh, seinen Vizthum in Krain, sie auf einem Tage gegen einander zu verhören »»und in allweg darob seit damit der benant Paletz in unpillich weg und wider recht nit gedrungen noch beswert werde.«« — Iz teh listin razvidimo sledeče: 1.) Nekdanji župnik kranjski Matija Kefer je prodal Janezu Palcu ali Palčiču v Naklem kmetijo in mlin na Suhi, ki sta bila last farne cerkve v Kranju. Ta v listinah navedeni župnik Matija Kefer ni nobeden drug, nego le oni Matija Keuer, katerega g. pisatelj kot 7. župnika v Kranju navaja. 2.) Po smrti Janeza Palca ali Palčiča prevzel je dotično kmetijo in mlin njegov sin Jurij, kar je takratni župnik kranjski, Prosper Kamulio odobril. 3.) Matija Operta, ces. dvorni kaplan, je l. 1478. kot vikar oziroma župnik v Kranju, vzel Juriju Palcu ali Palčiču kmetijo in mlin; mlin je dal podreti, kmetijo pa je izročil Ivanu v Naklem. 4.) Na pritožbo Palca ali Palčiča ukazal je cesar Friderik IV. zaporedoma (maja in juni

1478) Operti, naj kmetijo Palčiču vrne, mlin pa, katerega je dal podreti, zopet postavi. V tej zadevi morala sta posredovati glavar in vicedom. — Iz tega pa nadalje sledi, da l. 1478. v Kranju ni županikoval Matija Kefer, kakor trdi g. Lavtižar, nego že Matija Operta, ces. dvorni kaplan. Njegov prednik je bil Prosper Kamulio, apostolski protonotarij, ki se imenuje župnik v Kranju že 10. jan. 1475. Njegov vikar je bil takrat Peter Waldner, čez 4 dni (14. jan. 1475) pa že Peter Kodelja.*) Ker je slednji v listinah naveden sedaj kot vikar, sedaj zopet kot kaplan, kaže, da je župnik bil večkrat odsoten. M. Slekovec.

Črtica o nekdanjih svoboščinah kranjske duhovščine pred sodišči. Duhovščini so se začele kratiti svoboščine v drugi polovici štirinajstega veka. Pritožili so se kranjski duhovni pri vojvodi Viljemu, da jim glavarji, oskrbniki, grajski grofje in sodniki delajo v tem oziru krivice. Zato je vojvoda s pismom, izdanim na Dunaju dne 23. avgusta 1399, potrdil prelatom in duhovščini kranjske dežele in Slovenske pokrajine njih stare svoboščine. Duhovni so se smeli po teh svoboščinah pri pravdah v duhovnih zadevah zagovarjati pred patrijarhom ali njegovim naddijakonom ali pravdnikom in ne drugodi, v svetnih zadevah pa pred vojvodskim sodiščem (Hofscronn) v Ljubljani, kakor je bilo od starih časov v navadi. Prelat si je smel za zastopnika pred vojvodnjim glavarjem izbrati kakega samostanskega brata, župnik pa kakega poštenega duhovnika. Zastopnik je imel vse pravice svojega gospoda, katerega je namestoval. Toda zastopnika je smel imeti prelat le tedaj, kadar pravdna zadeva ni presegala vrednosti 30 funtov vinarjev, župnik pa, ako ni presegala deset funtov vinarjev, sicer je moral priti vsakdo osebno zagovarjat se na sodišče pred deželnega glavarja. Polagoma so se začela kazati nesporazumljenja zaradi sodstva. Ljubljanski škof Krištof Rauber in stiški opat Ivan sta se skupno pritožila pri cesarju Maksimilijanu zaradi vtikanja svetnih sodišč v njune duhovske zadeve. Dne 7. aprila 1510. je tedaj cesar v Avgsburgu izdal ukaz, vsled katerega so smeli škofe, opate, duhovne ter njihove in njihovih cerkvâ podložnike soditi svetni sodniki le tedaj, ako so spadale stvari pred krvavo sodišče (Blut und Malefiz), ali, če se je šlo za smrtno kazen (Hals oder Leben), sicer so pa smeli duhovni uživati svoje, že prej jim podeljene svoboščine. Nekaj let je bil mir, ko je pa buknilo luteranstvo na dan, so se začela tudi prerekanja. Oglejski patrijarh Marij Griman je ukazal naddijakonom Savinjske doline, Kranjske in Slovenske pokrajine, da naj krivoverske šuntarje ukažejo prijeti in kaznovati. Toda oblastva duhovne gosposke niso le brez pomoči pustila, ampak so jo celo ustavljala. Za kršenje duhovenskih pravic je smatral patrijarh dalje to, da so svetni sodniki v njegovi škofiji v osebnih

*) Izvestja, I., 11.

zadevah zaprisegali in pred svoja sodišča klicali ljudi zaradi duhovenskih desetin, cerkvenih posestev, zakonskih zadev in duhovenskih oporok ter jih kaznovali z globami in telesnimi kaznimi. Svetni gospodje, zlasti plemenitniki, niso hoteli hoditi pred duhovska sodišča, ko so bili pozvani, in so branili tja iti tudi svojim podložnikom. Svetne gosposke so same branile naddijakonom proti takim nepokornežem uveljavljati oblast. Brez strahu so se tedaj posvetnjaki lastili duhovenskih fevdov in beneficijev in njihovega imetja. Oblastva so pomagala do služb versko sumljivim in zapeljivim duhovnom, ki niso bili izprašani od svoje duhovske gosposke in po regensburškem reverzu puščeni v duhovnem pastirstvu; lastila so se celo oblastva duhovenskih desetin, darov in župnih pravic. Zaradi teh stvarij so se pritožili naddijakoni s patrijarhom pri kralju Ferdinandu, ker so čutili, kako trpi ugled duhovske jurisdikcije. Ferdinand je dal zadevo preiskati in dne 19. decembra 1528 je poslal oblastvom ukaz, ki se je glasil: »Ne segajte v pravice, ki se tičejo duhovske jurisdikcije patrijarha in njegovih naddijakonov, in tudi drugim ne pustite, da bi se v nje vtikali, podpirajte jih, kadar potrebujejo od vas pomoči, in ne sodite sami v takih zadevah. Ne ovirajte jih, če primejo kakega kazni vrednega duhovna in ga vtaknejo v ječo, ampak pomagajte jim, če vas prosijo, in dajte spremiti takega duhovna v grad, ali trg ali do meje, kakor zahtevajo. Ne lastite se duhovenskih fevdov in imetja, ampak primite tiste, ki se tega laste. Ne dajajte beneficijev možem, ki niso izprašani pred postavno duhovsko gosposko. Ako se kak beneficij vsled smrti izprazni, prezentuje novega beneficijata duhovski patron v šestih, svetni pa v štirih mesecih, ako se to ne zgodi, ima škof pravico, da podeli beneficij. Branite tudi župnikom njihove župne pravice.« — Nadvojvoda Karol je dal 15. marca 1574 ukaz glede zapuščin duhovnov, ker se tudi v tem oziru oblastva niso držala določenih mej. Ukazal je namreč nadvojvoda, da naj se vojdstva in gosposke, ako je umrl beneficijat privatnega patronata, ne vtikajo v zapuščino, ampak naj vse zapečatijo, kakor je bila od nekdaj navada, da se zglase tirjalci in dediči. Ljudje si ne smejo precej sami deliti imetja in delati si pravice, kakor se je doslej večkrat zgodilo. K inventuri naj se pokličejo dekani, ali pa dva sosednja župnika ali beneficijata, da postavni in po oporoki določeni dediči ne trpe škode. — Dne 18. aprila 1574 je nadvojvoda Karol izdal mandat, da se posestva duhovnov, beneficijatov in cerkvâ ne smejo prodajati brez privoljenja deželnega kneza, sicer je kup neveljaven. Ta ukaz je bil potrjen 1. januvarija 1587, 25. oktobra 1669, 18. januvarija 1673 in 12. septembra 1716. — V 17. veku je bil boj zaradi jurisdikcije v slovenskih deželah med patrijarhom in cesarjem. Že 4. januvarija 1609 in potem 7. marca 1637 in 18. februvarija 1659 je bilo prepovedano avstrijskim podložnikom duhovnega in svetnega stanu, hoditi k patrijarhu ali njegovemu vikarju

na Beneško. Ako so bili tudi uradno tja poklicani pred sodišče, niso smeli skazovati pokorščine. Ukazano je bilo tudi 15. novembra 1640 in 12. julija 1655 in na oglejski cerkvi se je nabil 20. aprila 1658 ukaz, da patrijarh nima nikake jurisdikcije v notranje-avstrijskih dednih deželah in v zemljah deželnega kneza, niti v duhovnih, niti v svetnih zadevah. Ko je izmrl rod knezov Eggenbergov, je cesar Karol VI. dobil pokneženo grofijo Gradiško. Dne 29. marca 1719 je cesar obnovil omenjene, že nekoliko pozabljene ukaze in zapretil s kaznijo in cesarsko nemilostjo duhovnim in svetnim osebam, ki bi se drznile hoditi k patrijarhu in mu skazovati pokorščino. Prepovedal je cesar dalje oglejskemu patrijarhu, ali njegovemu »dozdevnemu« koadjutorju, ali »takozvanemu« izvoljencu (Electo) ter patrijarškim vikarjem in komisarjem, izvrševati na tleh notranje-avstrijskih dežel sploh kak akt jurisdikcije ali deliti svete redove. Brez vladinega dovoljenja se niso smeli vsprejemati in razglašati od patrijarha došle bule in ukazi, naj so zadevali karkoli. Nihče, bodisi duhoven ali kdorkoli, po tem ukazu ni zmel iti k nobenemu škofu, ali vikarju itd. na Beneško, ako je bil pozvan pred sodišče, na odgovor sicer je bil kaznovan ali pa izgnan iz dežele. (Vicedomski arhiv oddelek Ecclesiastica v Rudolfinumu v Ljubljani). A. K.

Slovstvo.

Rusi o slovenski književnosti. S paznim očesom zasledujejo dandanes ruski učenjaki procvit slovanskih književnostij. Izvestja carske akademije v Petrogradu so prinesla v drugi letošnji knjigi na 115. straneh zistematično urejeno kazalo o sestavkih in noticah, ki se nahajajo l. 1900 v slovanskih knjigah in časnikih, tičočih se »slavjanovedenja«, in sicer: jezikoslovja, literature, narodoslovja, zgodovine in biografije slavnih mož slovanskih. Osem stranij obsega alfabetično urejeni pregled sestavkov iz slovenske književnosti. Ta oddelek je uredil profesor Baudouin de Courtenay.
A. K.

»Slovanské starožitnosti«. Odkar je izdal Šafařik na široko proslule svoje »Starožitnosti«, so Čehi marljivo obdelovali posamezne stroke slovanske starine. S pomočjo napredka v jezikoslovni in starinoslovski vedi so se zadnji čas dosegli lepi uspehi. Nejasne in deloma otročje podmene o Slovanih v predzgodovinski dobi so se začele umikati zrelejšim rezultatom studij. Po raznih časopisih in knjigah raztreseno snov o tem predmetu je začel zbirati in kritično presojati dr. Lubor Niederle. Kot sad petnajstletnih njegovih preiskovanj je začelo pred kratkim izhajati v Pragi v zalogi knjigotržcev Bursika in Kohouta krasno delo

»Slovanské starožitnosti«. V predgovoru navaja dr. Niederle v prvem sešitku obseg, katerega bode imela knjiga. Razložil bode pisatelj v prvem delu knjige to, kar je znanega o začetkih slovanskega naroda, dokler je še živel na prvotnem omejenem ozemlju in ni še nastopil svojega naglega in silnega razhoda; v drugem delu bode pa pojasnil, kako so se Slovani razšli iz svoje zibelke v treh glavnih smeréh in razselili se po svojih poznejših zgodovinskih bivališčih. Za Slovence bode posebno zanimiv oddelek o razvoju južne veje slovanske, pripovedujoč, kako so naši davni pradedje prestopili karpatske gore in naselili se v dobi pred petim stoletjem po Kristu v ogerskih in sedmograških nižinah, ter razprava o začetku slovenske zgodovine, o prehodu Slovanov čez Savo in Donavo na Balkan ter o njihovem nadaljnem razvoju v hrvatskosrbski in bolgarski narod. V zadnjih zvezkih knjige bode pisatelj podal še razpravo o stari slovanski kulturi, o vplivu sosednjih narodov na Slovane in podrobni popis Slovanske starine, oprt na zanesljive zgodovinske podatke in starinoslovska, zlasti antropologična raziskavanja. »Slovanské starožitnosti« izhajajo v sešitkih, à 60 h, v »Biblioteki historicki«. Koliko sešitkov izide, še ne vemo; dr. Niederle obeta, da bode skupaj šest ali sedem precej obsežnih zvezkov. Doslej so izšli trije sešitki, obsegajoči 88 stranij. Pod črto so natančno navedeni neštevilni viri za ogromni material, ki dokazujejo velikansko pridnost pisateljevo. Jezik in slog v knjigi sta pristnoslovanska, tako da je spis umljiv tudi Slovencem, ki ne znajo češki. Važnejše knjižnice na Slovenskem in prijatelji zgodovine starih Slovanov naj ne zamudijo, naročiti si to velezanimivo delo. A. K.

»Voditelj v bogoslovnih vedah«. Pod spretnim uredništvom g. prof. Frančiška Kovačiča izhaja v Mariboru že peto leto z omenjenim naslovom list, ki prinaša poleg sestavkov za duhovno pastirstvo tudi zanimive članke ne-le iz splošne cerkvene zgodovine, ampak tudi iz zgodovine slovenskih dežel; zato opozarjamo nanj. Marljivi gospod župnik M. Slekovec priobčuje v »Voditelju« že več let arhivalne izpiske za zgodovino lavantinske škofije. Dr. J. Gruden je objavil (l. 1901.) lep članek »Najstarejši patroni na Slovenskem«, prerano umrli J. Benkovič pa temeljito razpravo »Ljubljanska škofija in ljubljanske sinode«. »Voditelju«, ki prinaša v četrtletnih snopičih po 500 stranij na leto, je cena pet kron.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.